

ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI
ANDIJON TARAQQIYOT MARKAZI

A.HOJIYEV, A. NURMONOV, S. ZAYNOBIDDINOV, K. KOKREN,
M. SAIDXONOV, A. SOBIROV, D. QURONOV

**HOZIRGI
O‘ZBEK TILI FAOL
SO‘ZLARINING
IZOHLI LUG‘ATI**

TOSHKENT
«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK kompaniyasi
BOSH TAHRIRIYATI
2001

Ushbu lug‘at O‘zbekiston Ochiq Jamiyat institutining «Ommaviy axborot vositalari» programmasi doirasida bajarildi.

O‘zbekistonda Ochiq Jamiyat instituti taniqli amerika moliyashunosi va faylasufi George Soros tomonidan joriy qilingan *Soros Fondi* Amerika xayriya tashkiloti vakilligini ifodalaydi. U O‘zbekiston Tashqi ishlar vazirligi tomonidan 1996-yilning oktabrida akkreditivlangan Ochiq Jamiyat instituti o‘z programmalarini ishlab chiqayapti, shuningdek, Soros Fondining turli tarmoqqa oid: o‘rta va oliy ta‘lim, huquqiy islohot, internet va elektron pochta, ommaviy axborot vositalari, tibbiyot, ingliz tili, kutubxona ishi, san‘at va madaniyat va hokazo sohalardagi programmalarida O‘zbekistonning qatnashishini qo‘llab turadi.

Andijon Taraqqiyot Markazi — Xalqaro «Central Asian Free Exchange» (tarjimada: Markaziy Osiyoga beg‘araz yordam) tashkilotining Andijon viloyatidagi filialidir. U O‘zbekistonni taraqqiy ettirishda ishtirok etish, o‘zbek xalqi bilan yelkama-yelka bo‘lib ishlash uchun yig‘ilgan ko‘ngilli jamoadir. CAFE tashkiloti 1991-yildan buyon o‘z ish faoliyatini davom ettirib kelmoqda.

Markaziy Osiyoga beg‘araz yordam korporatsiyasining
Andijon bo‘limi
“Andijon Taraqqiyot Markazi”
E-pochta: adc 1 @asia.com

H 85

Hozirgi o‘zbek tili faol so‘zlarining izohli lug‘ati
/A. Hojiyev, A. Nurmonov, S. Zaynobiddinov va boshq.—
T.: «Sharq», 2001.— 336 b.

Sarl. oldida: Andijon Davlat un-ti; Andijon taraqqiyot markazi.

I. Hojiyev A. va boshq.

81.2O‘zb-4

© «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi
Bosh tahririyati, 2001-yil.

So‘z boshi

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishishi bilan iqtisodiy, madaniy, siyosiy sohalarda ulkan yutuqlar qo‘lga kiritildi.

Jamiyat hayotidagi bunday o‘zgarishlar o‘zbek xalqining tilida ham o‘z ifodasini topdi. Sho‘rolar davridagi ijtimoiy munosabatlarni ifodalovchi *komsomol, sotsialistik musobaqa, raykom, obkom* singari bir qator so‘zlar va birikmalar iste‘moldan chiqib ketdi. Shu bilan birgalikda, istiqloq sharoitidagi ijtimoiy munosabatlarni ifodalovchi *marketing, diler, menejment* kabi yangidan-yangi so‘zlar kirib keldi.

Sovet davrida yuritilgan til siyosati ta‘sirida vujudga kelgan «umumiy leksik fond» deb ataluvchi leksik birliklar tarkibida juda katta o‘zgarishlar bo‘ldi. Bunday fondga zo‘rma-zo‘raki kiritilgan bir qator so‘zlar mustaqillik davrida o‘zbekcha muqobili bilan almashtirildi. Masalan, *kalendar* o‘rniga *taqvim, kanselariya* o‘rniga *devonxona, sekretar* o‘rniga *kotib(a), adres* o‘rniga *manzil, protsess* o‘rniga *jarayon, yedinitsa* o‘rniga *birlik, ekonomika* o‘rniga *iqtisod* kabi. Ilgari qo‘llanilib kelgan qator so‘zlarning ma‘no tuzilishida o‘zgarish ro‘y berdi. Masalan, *prezident, tadbirkor, ishbilarmon* va boshqalar. O‘zbek tilining lug‘at tarkibidagi bunday o‘zgarishlarning ro‘y berishi, tabiiy ravishda, 1981-yilda nashr qilingan va sovet til siyosatini o‘zida to‘la namoyon qilgan ikki jildlik «O‘zbek tilining izohli lug‘ati»ni ma‘naviy jihatdan eskirtirdi.

Lug‘atshunoslikda izohli lug‘atning xilma-xil turlari mavjud: a) ma‘lum bir davr yoki boshqa chegaralar bilan bog‘lamasdan, ma‘lum bir tilning shakllanishidan tortib to hozirgi kungacha bo‘lgan davrdagi barcha so‘zlarni hamda qaysi dialektga, qaysi fan tarmog‘iga, qaysi ijtimoiy guruhga mansub bo‘lishidan qat‘i nazar, muayyan bir tilning hozirgi davrdagi barcha so‘zlarini o‘z ichiga olgan to‘liq (tezaurus) lug‘at; b) muayyan bir tilning ma‘lum davrida qo‘llanilgan so‘zlarini izohlashga bag‘ishlangan lug‘at; d) ma‘lum bir tilning turli fan sohalariga, kasb-hunarga, muayyan sotsial guruh yoki hududga mansub so‘zlarini o‘z ichiga olgan lug‘at.

Birinchi tipdagi lug‘atlarni tuzish keyingi tipdagi lug‘atlar uchun zamin yaratadi. Shuning uchun ham so‘nggi davrlarda bir qancha tarmoq lug‘atlari yaratildi. Turli fan sohalari bo‘yicha atamalar izohli lug‘ati tuzildi. O‘zbek ismlari izohli lug‘ati (E. Begmatov), O‘zbekiston joy nomlari lug‘ati (T. Nafasov), kasb-hunar atamalari lug‘ati (S. Ibrohimov), o‘zbek shevalariga doir lug‘atlar yaratildi. Ana shu holatdan kelib chiqqan holda, ikki jildlik lug‘at mualliflari kitobning so‘z boshisida «O‘zbek tilining izohli lug‘ati keng xronologik doirada o‘zbek tilining barcha so‘z boyligini emas, balki... hozirgi o‘zbek tilining keng iste‘moldagi so‘z boyligini to‘plash va tavsiflash vazifasini qo‘yadi»,— deb ta‘kidlab o‘tishgan (7-bet).

Shunga qaramay, ushbu lug‘at qanchalik kamchiliklarga ega bo‘lmasin, taqrizchilar tomonidan qanchalik tanqid qilinmasin, o‘zbek leksikografiyasi tarixida o‘zbek tilining ilk izohli lug‘ati sifatida alohida qimmatga ega. Ikki jildlik izohli lug‘at chop etilgandan buyon o‘zbek leksikologiyasi va leksikografiyasi ulkan yutuqlarni qo‘lga kiritdi. Har qanday leksema muayyan semik tuzilishga ega bo‘lgan butunlik (sistema) ekanligi e‘tirof etildi va uni ichki tuzilish birliklariga (semalarga) ajratishning qulay usuli bo‘lgan uzviy tahlil metodi kirib keldi. Prof. Sh. Rahmatullayev, I. Qo‘chqortoyev, M. Mirtojiyev, R. Rasulov, R. Yunusov, Sh. Iskandarova kabi bir qator olimlarning leksemalar semantikasiga bag‘ishlangan monografik asarlari maydonga keldi. «O‘zbek tilining qisqacha etimologik lug‘ati» (Sh. Rahmatullayev, M. Qodirov) yaratildi. O‘zbek leksikologiyasi va leksikografiyasi sohasidagi bunday yutuqlar leksemalar ma‘nolarini aniqroq va qulayroq ochish uchun katta imkoniyat yaratdi. Shuning uchun ham mavjud ikki jildlik izohli lug‘atga tanqidiy yondashgan holda bugungi o‘zbek tili leksik imkoniyatlarini namoyish etuvchi izohli lug‘atning yaratilishiga katta amaliy ehtiyoj sezilmoqda. Ana shu amaliy ehtiyojni qondirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi ko‘p jildlik «O‘zbek tilining izohli lug‘ati»ni yaratishga qaror qildi. Hozirgi kunda O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Alisher Navoiy nomidagi til va adabiyot instituti xodimlari ana shunday lug‘atni yaratish ustida ishlamoqdalar.

Lekin bunday lug‘atni yaratish uzoq mu‘ddatni talab etadi. O‘zbek tiliga mustaqillik sharoitida kirib kelgan so‘zlarning ma‘nosini bilishga esa aholi o‘rtasida qiziqish katta. Shuning uchun ham hozirgi o‘zbek tilida faol qo‘llanilayotgan so‘zlarning izohli lug‘atini yaratishga kuchli ehtiyoj sezilmoqda. Ana shu ehtiyojni qondirish maqsadida Xalqaro «Central Asia Free Exchange» tashkilotiga qarashli *Andijon Taraqqiyot Markazi*

tashabbusi va bevosita yordamida *Andijon Davlat Universiteti* olimlari qisqa muddatda bir jildlik «Hozirgi o'zbek tili faol so'zlarining izohli lug'ati»ni tayyorlash va nashr etish loyihasini tuzdilar. Bu loyiha xalqaro «Soros» fondi tomonidan ma'qullandi va uni amalga oshirish uchun mablag' ajratdi.

«Hozirgi o'zbek tili faol so'zlarining izohli lug'ati» oldingi yaratilgan ikki jildlik «O'zbek tilining izohli lug'ati»dan so'zlikni tanlash, uni joylashtirish va izohlash tamoyillari jihatidan tubdan farq qiladi.

Birinchidan, bu lug'at faqat hozirgi o'zbek tilida faol qo'llanilayotgan yoki faollashishi kutilayotgan so'zlarni o'z ichiga oladi. Shuning uchun ham unda o'zbek tili tarixining muayyan bir davrida qo'llanilgan, hozirgi kunda esa iste'moldan chiqqan so'zlar aks etmaydi.

Ikkinchidan, bu lug'at faqat o'zbek adabiy tili leksikasi nuqtai nazaridan ish ko'radi. Demak, unda tor doirada qo'llaniluvchi kasb-hunar yoki sotsial guruhlarga mansub so'zlar o'rin olmaydi.

Uchinchidan, bugungi o'zbek tilida faol qo'llanilayotgan so'zlariga lug'atga kiritiladi. Shuning uchun ham ayrim ilmiy atamalar, kam qo'llaniladigan so'zlar o'z ifodasini topmaydi. So'zlarning faollik darajasi esa bugungi o'zbek vaqtli matbuoti va yangi nashr qilingan badiiy asarlar matnini diskka ko'chirish va komputer dasturiga kiritish orqali aniqlandi. Hozirgi o'zbek tilida qo'llanilayotgan so'zlarni belgilash va ularni tahlilga tortish uchun jami 94 ta fayldan foydalanildi. Ushbu fayllar o'zbek leksikonida 1,5 intervalda sahifalandi. Fayllardan ajratilgan so'zlar 8168 sahifani tashkil etdi. Har bir sahifada o'rtaicha 200 tadan so'z o'rin oldi. Fayllardagi barcha so'zlar (turli so'z shakllari bilan) 1633600 tani tashkil etdi. Shundan so'ng yuqoridagi so'zlarning faollik darajasi aniqlandi. Turli xarakterdagi matnlarda eng kamida to'rt marta takrorlangan so'z faol so'z sifatida belgilandi va lug'atga kiritishga asos bo'ldi. Shu bilan birga o'zbek tiliga yangi kirib kelayotgan, lekin hayotimizda keng tarqalishi ko'zda tutilayotgan tushunchalarni ifodalovchi *audit*, *birja* kabi so'zlar bir marta qo'llanilsa ham, lekin ularning kelajakdagi istiqbolini nazarga olgan holda lug'atda aks ettirildi.

To'rtinchidan, lug'at faqat hozirgi o'zbek tilining leksemalarini izohlashni maqsad qilib olganligidan, so'zlikka frazeologizmlar, paremlar (maqol, matal, hikmatli so'zlar), bir leksemaning turli xil grammatik shakllari, yordamchi so'zlar, qisqartmalar kiritilmadi. Bunda «O'zbek tilining frazeologizmlari izohli lug'ati», «O'zbek tilining paremlari izohli lug'ati» (bu lug'at AndDU O'zbek tilshunoslik kafedrasida olimlari tomonidan nashrga tayyorlab qo'yildi), «O'zbek tili qisqartma so'zlarining izohli lug'ati» kabi lug'atlar tayyorlanishi va nashr etilishi e'tiborga olindi.

Beshinchidan, yasama so'zlar shu tilda ilgari mavjud bo'lgan ma'lum bir so'z asosida yaratilishini hamda lug'atdan o'qish-o'qitish jarayonida o'zbek tilining so'z yasash imkoniyatlarini o'rganishda foydalanish mumkinligini e'tiborga olib, so'z yasash uyusida izohlanishi maqsadga muvofiq, deb topildi. Bu esa o'zbek tili yasama so'zlarining uya lug'atini yaratishga ham imkoniyat yaratadi.

Oltinchidan, so'z ma'nolarini izohlashda ham hozirgi o'zbek tilida qo'llanish belgisi asosiy tamoyil qilib olindi. Agar so'zning u yoki bu ma'nosi bugungi kunda faol qo'llanmasa, bu ma'no alohida izohlanmadi. Ana shu tamoyillar asosida bugungi vaqtli matbuot va badiiy asarlardan olingan 500 dan ortiq matn komputer dasturiga kiritildi va so'zlarning faollik darajasi aniqlandi. Komputer dasturi natijalariga ko'ra 15 mingga yaqin so'z (leksema) faol deb belgilandi va ular lug'at so'zligidan joy oldi.

Bunday lug'atning paydo bo'lishi o'zbek tilini o'rganishga bel bog'lagan xorijliklar uchun ham katta ahamiyatga ega. Chunki ma'lum bir notanish so'zni bir jildlik lug'atdan topish va ma'nosini bilish ko'p jildlik lug'atga nisbatan ancha qulaylik tug'diradi.

Ushbu loyiha prof. A. Nurmonov rahbarligi va Ketrin Kokren (AQSh) maslahatchiligida olib borildi. Lug'atni tuzish va dastlabki tahrir akad. A. Hojiyev, prof. A. Nurmonov, dots. M. Saidxonov, dots. A. Sobirov, f.f.d. D. Quronovlar tomonidan bajarildi. Keng iste'moldagi ilmiy-texnikaviy atamalar tahririda prof. S. Zaynobidinov, huquqiy va iqtisodiy atamalar izohida dots. H. Bektemirov, lug'at tuzishning dastlabki bosqichida dots. R. Rasulov va dots. O. Tojiyevlar ishtirok etdilar. Loyihani tuzishda hisobchi va moliyaviy maslahatchi A. Mullaboyev, texnik ishlarni bajarishda G. Jumaboyeva, M. Muratova, B. Rahmonov, P. McCrindle, H. Mullaboyevlar qatnashdilar.

*Abdulhamid Nurmonov,
Ketrin Kokren.*

LUG'ATNING TUZILISHI VA UN DAN FOYDALANISH TARTIBI

Har bir lug'at maqolasi quyidagi asosiy qismlardan iborat bo'ladi:

1. Ma'nosi (ma'nolari) belgilanib izohlanuvchi lug'aviy birlik.
2. Lug'aviy birlikning qayd etiluvchi ma'nosi (ma'nolari).
3. Shu ma'no (ma'nolar)ga berilgan izoh.

Bulardan tashqari, lug'at maqolasida grammatik va uslubiy qaydlar, shuningdek so'z ma'nosiga berilgan izoh(lar)ni tasdiqlovchi misollar ham bo'lishi mumkin, lekin ular zarur hollardagina beriladi.

1. Lug'atga kiritilgan va bosh so'z deb ataluvchi so'z tilda mustaqil holda qo'llanadigan so'z yoki mustaqil holda qo'llanmay, yangi so'z yoki so'z birikmasi holdagi lug'aviy birlik hosil qiluvchi unsur bo'lishi mumkin. Birinchi holda bosh so'zning o'zi izohlanuvchi birlik (lug'aviy birlik) hisoblanadi. Masalan: *yer, osmon, suv, daraxt, ko'rmoq, go'zal, kech* so'zlarining har biri lug'atga bosh so'z sifatida kiritiladi va izohlanuvchi lug'aviy birlik hisoblanadi.

Ikkinchi holatda esa lug'atda bosh so'zlar qatorida (alifbo bo'yicha o'z o'rnida) qayd etiluvchi «so'z» mustaqil ma'nosiga ega bo'lmaydi va uni so'z deb atash ham shartlidir. Lekin undan, uning yordamida hosil qilingan so'z yoki so'z birikmasiga teng lug'aviy birliklar tilda keng qo'llanadi. O'z-o'zidan, bular faol lug'aviy birliklar sifatida lug'atda berilishi kerak bo'ladi. Masalan, hozirgi o'zbek tilida mustaqil qo'llanuvchi *bunyod* so'zi yo'q, lekin undan hosil qilingan *bunyodkor, bunyod etmoq* so'zlari keng qo'llanadi. Xuddi shuningdek, hozirgi o'zbek tilida mustaqil qo'llanuvchi *pehvoz* so'zi yo'q bo'lgani holda, uning qatnashuvi bilan hosil bo'lgan *pehvoz chiqmoq* lug'aviy birligi keng iste'moldadir. Binobarin, bunday so'z va iboralar izohlanuvchi birlik sifatida lug'atda beriladi. Ularning qayd etilishi esa quyidagicha bo'ladi:

bunyod: ~ **bo'lmoq** [ma'nolari, ularning izohi...]

pehvoz: ~ **chiqmoq** [ma'nosi, uning izohi...]

Demak, bunday hollarda bosh so'z sifatida beriluvchi «so'z»dan keyin ikki nuqta (:) qo'yilishi uning mustaqil qo'llanmasligiga ishora qiladi. Lug'at maqolasi esa undan hosil qilingan birlikka tuziladi, ya'ni shu hosila birlik izohlanuvchi lug'aviy birlik hisoblanadi.

Bosh so'zlar lug'atda alifbo tartibida berildi. Faqat yasama so'zlarning bosh so'z sifatida berilish o'rni boshqacharoq bo'ladi. Bu narsa lug'atda so'z yasama so'z ekanini qayd etish bilan bog'liqlik, lug'atdan foydalanishda yasama so'zlarning berilish tartibidagi tamoyilni aniq bilish shart bo'ladi.

Lug'at o'zbek tilining so'z yasash qonun-qoidalari asosida hosil qilingan, so'z yasash asosi va so'z yasovchi kabi tarkibiy qismga bo'linadigan (shunday tarkibga ega bo'lgan), xuddi shunday xususiyati bilan hozirgi o'zbek tili so'z yasaliishi tizimiga kiradigan so'zlar yasama so'z sifatida qayd etildi. Asli yasama so'z bo'lsa-da, lekin hozirda yuqorida aytilgan belgilarga ega bo'lmagan so'zlar yasama so'z hisoblanmaydi, binobarin ular lug'atda yasama so'z sifatida qayd etilmaydi. Bunday so'zlar asosiy xususiyatlariga ko'ra ikki turga bo'linadi: 1) aslida o'zbek tilining o'zida yasalgan va yasama so'z bo'lganligi sezilib tursa-da, lekin so'z yasovchi asos va so'z yasovchi qismdan iborat (bo'linuvchi) tarkibiy qismga ega bo'lmaydigan so'zlar. Masalan, *ocharchilik, deyarli, kovlamoq* so'zlari. Bunday so'zlar lug'atda alifbo tartibi bilan o'z o'rnida berilaveradi; 2) o'zga til uchun yasama so'z bo'lib, o'zbek tili nuqtai nazaridan yasama so'z hisoblanmaydigan so'zlar. Masalan, fors-tojik tilidan o'tgan *ixlosmand, orzumand* tipidagi so'zlar; rus tili va u orqali o'zlashgan *demokratik, kapitalist, kapitalistik, kapitalizm* kabi so'zlar shunday so'zlar jumlasiga kiradi. O'z tilida yasama so'z bo'lgan bunday so'zlar o'zbek tiliga tayyor holda o'zlashgan va o'zbek tili uchun yasama so'z hisoblanmaydi. Bunday so'zlar lug'atda alifbo sirasiga ko'ra o'z o'rnida berilaveradi.

O'zbek tilida yasama so'zlar, asosan, so'z yasovchi qo'shimchalar, shu bilan birga so'z yasash vazifasiga ega bo'lgan yordamchi so'zlar orqali hosil qilinadi.

So'z yasovchi **bo'l, qil (et)** yordamchilaridan boshqa so'z yasovchilar so'zga qo'shib yoziladi. Shuning uchun ularning yasama so'z ekanligi lug'atda qo'shuv (+) belgisi bilan qayd etiladi: **ish+chi, ish+la, ish+siz, ish+chan** kabi.

Qil (et), bo'l yordamchilari hozirda mustaqil qo'llanmaydigan so'zlardan yangi so'z hosil qilsa, bu so'zlarning berilishi yuqorida ko'rilganidek (**bunyod: bo'lmoq** kabi) bo'ladi. Bu yordamchilar orqali mustaqil qo'llanadigan so'zlardan hosil qilingan so'zlar esa so'z yasalishga asos bo'lgan so'zga tuzilgan lug'at maqolasidan keyin beriladi. Masalan, **rohat qilmoq** so'zi rohat so'ziga tuzilgan lug'at maqolasidan keyin beriladi:

rohat [ma'nosi, uning izohi...]

rohat qilmoq [ma'nosi, uning izohi...]

Ma'lumki, har qanday yasama so'z (hozirgi o'zbek tili so'z yasalishi tizimiga mansub bo'lgan yasama so'z) tarkiban ikki qismdan — so'z yasalish asosi va so'z yasovchi qismdan iborat bo'ladi: **bilim (bil** — so'z yasalish asosi + **im** — so'z yasovchi qo'shimcha). Lug'atda har bir yasama so'z uning yasalishi uchun asos bo'lgan so'zga tuzilgan lug'at maqolasidan keyin beriladi. Binobarin, yasama so'zdan hosil qilingan barcha so'zlar ham o'zining yasalishiga asos bo'lgan yasama so'zga tuzilgan lug'at maqolasidan so'ng beriladi va ularning har biri uchun ham alohida lug'at maqolasi tuziladi :

bilmoq [ma'nosi va uning izohi...]

bil+im [ma'nosi va uning izohi...]

bilim+li [ma'nosi va uning izohi...]

bilim+siz [ma'nosi va uning izohi...]

bilimsiz+lik [ma'nosi va uning izohi...]

takror [ma'nosi va uning izohi...]

be+takror [ma'nosi va uning izohi...]

takror+iy [ma'nosi va uning izohi...]

takror+lamoq [ma'nosi va uning izohi...]

Yasama so'zlarning berilish o'rni haqida yuqorida qayd etilgan asosiy tamoyil talabiga ko'ra so'z yasalish asosi bir xil yoki o'zaro bog'langan so'zlardan hosil bo'lgan yasama so'zlar bir o'rinda beriladi. Ularning berilish tartibida esa quyidagilarga amal qilinadi.

Tub so'zlardan (tub so'zli asosdan) birgina so'z hosil qilingan bo'lsa, o'zi yasalishiga asos bo'lgan so'zga tuzilgan lug'at maqolasidan so'ng berilaveradi. Masalan, **sertuproq** so'zi **tuproq** so'ziga tuzilgan lug'at maqolasidan so'ng beriladi:

tuproq [ma'nosi va uning izohi...]

ser+tuproq [ma'nosi va uning izohi...]

Aynan bir so'zdan (tub so'zdan) birdan ortiq so'z yasovchilar yordamida yangi so'zlar yasalgan bo'lsa, shuningdek bu yasama so'zlardan yana boshqa so'zlar hosil qilingan bo'lsa, bunday so'zlarning lug'atda berilishida aniq bir tamoyildan foydalanish kerak bo'ladi. Ana shunday tamoyil (tamoyilning belgisi) sifatida so'z yasovchilarning alifbo sirasi xizmat qila oladi, ya'ni aynan bir so'z yasalish asosidan hosil bo'lgan yasama so'zlar so'z yasovchilarning alifbo sirasiga ko'ra tartiblanadi. Bunda quyidagi holatlarga e'tibor berish talab etiladi:

1) agar aynan bir tub so'zdan birdan ortiq so'z yasovchi yordamida yangi so'z hosil qilingan bo'lsa (bu yasama so'zlardan yangi so'z yasalmagan bo'lsa), ular lug'atda so'z yasovchining alifbo sirasiga ko'ra tartiblanadi. Masalan, foyda so'zidan hosil qilingan quyidagi yasama so'zlarning tartiblanishiga e'tibor bering:

foйда [ma'nosi va uning izohi...]

be+foйда [ma'nosi va uning izohi...]

foйда+lanmoq [ma'nosi va uning izohi...]

foйда+li [ma'nosi va uning izohi...]

foйда+siz [ma'nosi va uning izohi...];

2) agar aynan bir tub so'zdan birdan ortiq so'z yasovchi yordamida yangi so'z hosil qilingan bo'lib, ularning biridan ham yangi so'z yasalgan bo'lsa, bu so'z uning yasalishiga asos bo'lgan yasama so'zdan keyin (o'z alifbo sirasi o'rni) beriladi. So'ngra tub so'zdan yasaluvchi boshqa so'z (u ham alifbo sirasiga ko'ra) beriladi. Masalan,

tadbir [ma'nosi va uning izohi...]

tadbir+kor [ma'nosi va uning izohi...]

tadbirkor+lik [ma'nosi va uning izohi...]

tadbir+li [ma'nosi va uning izohi...];

3) agar aynan bir tub so'zdan birdan ortiq so'z yasovchi yordamida yangi so'z hosil qilingan bo'lib, o'z navbatida ularning har biridan ham yangi so'zlar hosil qilingan bo'lsa, avval tub so'zdan hosil qilingan, so'z yasovchilar alifbosi sirasiga ko'ra tub so'zdan keyin turishi lozim bo'lgan so'z, so'ngra esa undan hosil qilingan so'z yoki so'zlar (ular ham so'z yasovchi alifbo sirasiga ko'ra) beriladi. Undan keyin tub so'zdan hosil qilingan navbatdagi so'z va undan yasaluvchi so'z (so'zlar) beriladi. Tub so'zdan hosil qilingan yana boshqa so'z va undan yasalgan so'zlar bo'lsa, ularning berilish tartibi ham shu tarzda davom etaveradi. Masalan, **tinmoq** fe'lidan **tinim** (ot) va **tinch** (sifat) so'zlari yasalgan. O'z navbatida bu har ikki so'zdan birdan ortiq so'zlar yasalgan. Ana shu so'zlarning lug'atda berilish tartibi quyidagicha bo'ladi:

tinmoq [ma'nosi va uning izohi...]

tin+im [ma'nosi va uning izohi...]

be+tinim [ma'nosi va uning izohi...]

tinim+siz [ma'nosi va uning izohi...]

tin+ch [ma'nosi va uning izohi...]

be+tinch [ma'nosi va uning izohi...]

tinch+imoq [ma'nosi va uning izohi...]

tinch+lanmoq [ma'nosi va uning izohi...]

tinch+lik [ma'nosi va uning izohi...]

no+tinch [ma'nosi va uning izohi...]

notinch+lik [ma'nosi va uning izohi...]

Xullas, barcha yasama so'zlarning berilish o'rni, tartiblanishi masalasida qayd etilgan yagona tamoyilga amal qilinadi. Lug'atdagi yasama so'zlardan foydalanishda ana shu tamoyilga amal qilishning o'zi kifoya.

2. Lug'at maqolasining asosiy qismi, aniqrog'i, lug'at maqolasini tuzishda bajarilishi lozim bo'lgan vazifalardan biri bosh so'zning ma'nosini, ko'p ma'noli bo'lsa, ma'nolarini belgilashdir. Lug'at maqolasida bosh so'zga xos lug'aviy ma'nolar qayd etiladi. Agar bosh so'z, lug'aviy ma'no(lar)dan tashqari, grammatik ma'noga ham ega bo'lsa, ya'ni yordamchi so'z vazifasida ham qo'llanadigan bo'lsa, bu hodisa ham qayd etiladi. Bu vazifa va ma'nosi lug'aviy ma'no(lar)dan so'ng qayd etiladi. Masalan, **old**, **davom** so'zlari ma'lum kelishik shakllarida ko'makchi vazifasida qo'llanib, makon, vaqt (payt) munosabatlarini ifodalaydi. Bu holat mazkur so'zlarning lug'aviy ma'nolaridan keyin tegishli raqam bilan qayd etiladi (Shu so'zlarga tuzilgan lug'at maqolalariga qarang).

3. Lug'at maqolasidagi eng asosiy qism (komponent) bu lug'aviy birlik (bosh so'z) ma'nosi (ma'nolari)ga beriladigan izohdir. Har bir bosh so'zning ma'nosi (ma'nolari) izoh bilan ta'minlanishi shart. Lug'atning «Izohli lug'at» deb atalishi ham uning xuddi ana shu belgisiga ko'radir.

Lugʻat maqolasida soʻzning mustaqil va (agar boʻlsa) yordamchi soʻz vazifasidagi maʼnosi qayd etilishi yuqorida aytiladi. Bulardan lugʻaviy maʼnolar toʻla qayd etiladi va har biriga toʻliq izoh beriladi. Lekin yordamchi soʻz vazifasida bildiradigan maʼnolar (grammatik, modal va sh. k. maʼnolari) toʻliq qayd etilishi shart emas, chunki bunday maʼnolarning barchasini izohi bilan qayd etish bu lugʻatning vazifasiga kirmaydi. Bu haqda, bosh soʻzning yordamchi soʻz vazifasida ham qoʻllanishi va maʼnosi haqida umumiy maʼlumot berishning oʻzi etarli boʻladi. Masalan, **olmoq** feʼli mustaqil feʼl sifatida ham, yordamchi feʼl sifatida ham birdan ortiq maʼnoga ega. Uning har bir mustaqil maʼnosi alohida raqam bilan qayd etilib, «harakatni bajarish imkoniyati», «harakatning subyekt (bajaruvchi) manfaatiga qaratilganligi» kabi maʼnolarni ifodalashini aytish bilan kifoyalaniadi (**olmoq** feʼli uchun tuzilgan lugʻat maqolasiga qarang).

Lugʻat maqolasida bosh soʻzning qayd etilgan maʼnosi (maʼnolari) izoh bilan taʼminlanishi shartliq yuqorida aytiladi. Lekin bu degan soʻz har bir maʼno, albatta, taʼrif, tavsif tarzidagi izohga ega boʻlishi shart degan gap emas.

Maʼlumki, oʻzbek tilida oʻzaro maʼnodosh (sinonim) boʻlgan minglab soʻzlar bor. Ularning har biridagi (oʻzaro bir xil boʻlgan) maʼnoga taʼrif, tavsif bilan izoh berilaversa, aynan bir izohning lugʻatda juda koʻp takrorlanishi yuz beradi. Bunday holning oldini olish uchun maʼnodosh soʻzlardan birida shu maʼnoga izoh berib, boshqa soʻzlar ularning izohlangan ana shu maʼnodoshiga havola etiladi. Masalan, **yuz, bet, aft, ...** soʻzlari bir maʼnosida oʻzaro maʼnodosh boʻlib, shu maʼnosi ularning biri uchun tuzilgan lugʻat maqolasida (Masalan, **yuz** soʻzi uchun tuzilgan lugʻat maqolasida) tavsifiy izoh bilan taʼminlanadi. Qolganlari esa shu maʼnosida qrng. yoki ayn. belgisi bilan **yuz** soʻziga havola qilinadi.

Demak, bu yoʻl bilan oʻzaro maʼnodosh boʻlgan soʻzlar maʼnolari ham tavsifiy maʼno bilan taʼmin etilgan boʻladi va birinchidan, lugʻatdan foydalanuvchi lugʻatdan shu maʼnoning izohini topa oladi; ikkinchidan, lugʻatda yuz berishi mumkin boʻlgan juda koʻp takrorlarning oldi olinadi.

Azim Hojiyev

Kitobda qoʻllangan qisqartmalar

<i>adab.</i>	adabiyotshunoslikka oid
<i>anat.</i>	anatomiyaga oid
<i>astr.</i>	astronomiyaga oid
<i>ayn.</i>	aynan
<i>biol.</i>	biologiyaga oid
<i>birg. n.</i>	birgalik nisbat
<i>bot.</i>	botanikaga oid
<i>bogʻl.</i>	bogʻlovchi
<i>din.</i>	dinga oid
<i>etn.</i>	etnografiyaga oid
<i>fals.</i>	falsafaga oid
<i>fiz.</i>	fizikaga oid
<i>fl.</i>	feʼl
<i>h. n.</i>	harakat nomi
<i>harb.</i>	harbiy
<i>huq.</i>	huquqshunoslikka oid
<i>kim.</i>	kimyo
<i>krsh. s.</i>	kirish soʻz
<i>koʻm.</i>	koʻmakchi
<i>koʻpl.</i>	koʻplik
<i>koʻr. olm.</i>	koʻrsatish olmoshi
<i>kchm.</i>	koʻchma
<i>mas.</i>	masalan
<i>mat.</i>	matematikaga oid
<i>mavh. ot</i>	mavhum ot
<i>maxs.</i>	kasb-hunarga oid
<i>mod. s.</i>	modal soʻz
<i>mus.</i>	musiqaga oid
<i>olm.</i>	olmosh
<i>ort. n.</i>	orttirma nisbat

<i>q. x.</i>	qishloq xo'jaligiga oid
<i>qrmg.</i>	qarang
<i>rvdsh.</i>	ravishdosh
<i>rvsh.</i>	ravish
<i>s. t.</i>	so'zlashuv tiliga oid
<i>sfdsh.</i>	sifatdosh
<i>sft.</i>	sifat
<i>siyos.</i>	siyosiy
<i>taql. s.</i>	taqlid so'z
<i>tex.</i>	texnikaga oid
<i>tib.</i>	tibbiyotga oid
<i>und. s.</i>	undov so'z
<i>va b.</i>	va boshqalar
<i>va h.</i>	va hokazolar
<i>vazf.</i>	vazifasida
<i>yukl.</i>	yuklama
<i>zool.</i>	zoologiyaga oid
<i>o'zl. n.</i>	o'zlik nisbat
<i>shv.</i>	shevaga oid
<i>sh. k.</i>	shu kabi

O'ZBEK ALIFBOSI

A a	B b	D d	E e	F f	G g
H h	I i	J j	K k	L l	M m
N n	O o	P p	Q q	R r	S s
T t	U u	V v	X x	Y y	Z z
O'o'	G'g'	Sh sh	Ch ch	Ng ng	

A – a

abadiy Mangu, doimiy, oxiri, chegarasi yo'q. *Buyuk bobolarimiz yodi xotiramizda abadiy yashaydi.*

abadiy-lashtirmoq Manguliklik, doimiylikka daxldor qilmoq. *Cho'lpon xotirasini abadiylashtirmoq.*

abadiy-lik Mangulik. *Hayotning abadiyligi.*

abadiyat Mangulik. *Abadiyat qonunlari.*

abgor Nochor, xarob.

abituriyent Oliy o'quv yurtiga o'qishga kirishga da'vogar shaxs. *Abituriyentlarga test haqida tushuncha bermoq.*

abjaq; ~ bo'lmoq Pachaq bo'lmoq, dabdala bo'lmoq, ishdan chiqmoq. *Mashina abjaq bo'ldi.*

abjir Oyoq-qo'li yengil, epchil, chaqqon. *Abjir yigit.*

abjir-lik Epchilik, chaqqonlik. *Abjirlik qilmoq.*

ablah O'z xatti-harakatlari bilan insoniylik chegarasidan, odob-axloq doirasidan chetga chiqqan.

ablah-larcha Masalani hal qilishga tubanlarcha yondashgan yoki pastkashlik bilan ish tutgan. *Ablahlarcha harakat qilmoq.*

ablah-lik Pastkashlik, tubanlik bilan ish tutish, razilona xatti-harakat qilish. *Ablahlilni kechira olmadi.*

ablah-ona Tubanlik bilan yondashgan, razillik bilan qilingan. *Sha niga ablahona gap qilmoq.*

abonement Biror narsadan ma'lum bir muddat ichida foydalanish huquqi va shu huquqdan foydalanish uchun berilgan hujjat. *Abonementini ko'rsatmoq.*

abonent Abonementdan foydalanuvchi shaxs, abonement egasi, obunachi. *Abonentlar e'tiboriga havola qilmoq.*

abort Bola oldirish yoki sun'iy yo'l bilan homiladorlikdan qutilish; bola tushirish. *Abort qildirmoq.*

abstraksionist Abstraksionizm oqimiga mansub rassom yoki haykaltarosh. *Abstraksionistlar ko'rgazmasi.*

abstraksionizm San'atda real borliqni aks ettirishdan voz kechuvchi, predmet yoki hodisalarni shartli chiziqlar, nuqtalar va shakllar bilan tasvirlashga intiluvchi formalistik oqim. *Abstraksionizm vakili.*

abstraksiya Narsa yoki hodisalardagi mavhumlik, aniq emaslik. *Aytilgan gaplar abstraksiya bo'lib ko'rindi.*

abstrakt qrng. Mavhum.

abzal Ot-ulovni egarlash yoki aravaga qo'shish uchun zarur asboblarni majmui; egar-jabduq. *Abzalni tuzatmoq.*

abzas I Satr boshi. *Yangi abzasdan yozmoq.*

2 Ikki satr boshi orasidagi matn. *Matndan ikki abzas ko'chirmoq.*

adab I Yaxshi xulq. *Bola yaxshi, adabi undan yaxshi.*

2 Jazo, tanbeh, ta'sir, tarbiya. *Adabini berib qo'ydi.*

be-adab I Odob-axloqi yomon, buzuq; adabsiz. *Beadab bola. Beadab qiz.*

2 Odob-axloq doirasiga sig'maydigan, odobsiz. *Beadab so'zlarni ishlatmoq.*

beadab-lik Insoniylik axloq-odob me'yorlariga to'g'ri kelmaydigan xatti-harakat, yurish-turish. *Boshqalar oldida o'zini tuta bilmaslik beadablik sanaladi.*

adab-li Odob-axloq me'yorlariga amal qiluvchi shaxs. *Adabli bo'lmoq.*

adabli-lik Yaxshi xulq-odobga egalik. *Adablilik – inson ziy-nati.*

adab-siz I Odob-axloq me'yorlariga amal qilmaydigan shaxs. *Adabsiz bola.*

2 Odob-axloq me'yorlariga to'g'ri kelmaydigan faoliyat. *Adabsiz harakat. Adabsiz so'z.*

adabsiz-lik I Yaxshi xulq-odobga ega emaslik. *Adabsizlik — koni ziyon*

2 Odob-axloq me'yorlariga to'g'ri kelmaydigan xatti-harakat. *Adabsizlik qilmoq.*

adabiy I Badiiy adabiyotga doir. *Adabiy asarlar.*

2 Badiiy ijod bilan bog'liq. *Adabiy hayot. Adabiy muhit.*

3 Ma'lum me'yorlarga bo'ysundirilgan, jamiyat tomonidan qabul qilingan. *Adabiy til. Adabiy uslub.*

adabiyot I Ma'lum bir xalqning muayyan davrdagi badiiy, ilmiy va boshqa asarlari majmui. *Mumtoz adabiyot.*

2 So'z san'ati vositasida badiiy obrazlar yaratuvchi san'at turi. *Badiiy asarlar majmui (poeziya, proza, drama). O'zbek adabiyoti.*

3 Muayyan fan tarmog'iga mansub asarlar. *Falsafiy adabiyotlar, texnik adabiyotlar. Adabiyotlar bilan tanishmoq.*

adabiyot-chi I ayn. Adabiyotshunos. *Adabiyotchi olim.*

2 Adib, yozuvchi. *Adabiyotchilar uyi.*

adabiyot-shunos Adabiyotshunoslik mutaxassisi. *Adabiyotshunos tanqidchi.*

adabiyotshunos-lik Adabiyotning turli yo'nalishlariga oid fanlar majmui. Adabiyotni o'rganuvchi fan tarmog'i. *Adabiyotshunoslik darsi.*

adad Miqdor, son. *Adadini topolmay qolmoq.*

adad-siz Behisob, son-sanoqsiz. *Adadsiz yulduzlar.*

adash I Otdosh, ismdosh kishilar. *Adashini chaqirmoq.*

adash II rvsh. Yanglish, xato. *Adash kelib qolmoq.*

adashmoq I Yo'ldan yoki bir obyektidan chalg'imoq, yo'lni yoki bir obyektini yo'qotmoq. *Adashib kirmoq. Adashgan it.*

2 Yanglishmoq, xato qilmoq. *Hisobdan adashmoq.*

3 Almashinib qolmoq. *Kalishi adashib qolibdi.*

adib Badiiy ijod bilan, adabiy asar yozish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Adib ijodini o'rganmoq.*

adib-lik Adib ishi, kasbi. *Adiblik bilan shug'ullanmoq.*

adi-badi; ~ aytishmoq Nari-beri so'z qilishmoq, janjallashmoq. *Bir-biri bilan adi-badi aytishmoq.*

adir Tepalik yerlar, balandlik, qir. *Adirga chiqmoq.*

adir-lik Qirlik, tepalik. *Adirlikka suv olib chiqmoq.*

adl Tik, to'g'ri. *Adl teraklar.*

adliya Sud muassasalari tizimi, majmuasi; yustitsiya. *Adliya vazirligi.*

admiral Harbiy-dengiz flotidagi eng oliy unvon va shu unvon-ga sazovor bo'lgan xizmatchi. *Admiral Nahimov.*

adolat Haqqoniyat, odillik. *Boshqaruvdagi adolat mamlakatni farovonlikka olib boradi.*

adolat+li 1 Odilona ish tutuvchi, insofli. *Adolatli hukmdor.*
2 Adolatga, haqqoniylikka asoslangan. *Adolatli qaror.*

adolat.parvar Adolat tarafdori, adolatni himoya qiluvchi, haqqoniyat uchun kurashuvchi.

adolatparvar+lik Adolatga amal qiluvchi ish, xatti-harakat. *Adolatparvarligi bilan nom chiqarmoq.*

adolat.siz 1 Adolatni poymol etuvchi.
2 Adolatga xilof bo'lgan. *Adolatsiz jamiyat.*

adolatsiz+larcha Adolatsizlar kabi, adolatga zid holda. *Adolatsizlarcha ish tutmoq.*

adolatsiz+lik 1 Adolatga zid ish. *Adolatsizlik qilmoq.*
2 Adolatdan yiroq ish. *Adolatsizlikdan ranjimoq.*

adovat 1 O'zaro nizo, dushmanlik. *Ikki mamlakat o'rtasiga adovat urug'ini sepmoq.*
2 Xusumat. *Senga adovatim yo'q.*

adres 1 Ayrim shaxs yoki korxonaga biror tantana munosabati bilan yuborilgan tabrik xati. *To'y egasiga adres yozmoq.*
2 qrng. Manzil. *Konvert ustiga adres yozmoq.*

advokat Sudda ayblanuvchini himoya qiluvchi, maslahatchi yurist, oqlovchi. *Advokat bo'lmoq.*

advokat+lik Advokat ishi, kasbi. *Advokatlik — ma'suliyatli kasb.*

advokatura 1 Advokatlik faoliyati; advokatlik. *Advokaturaga chaqirmoq.*
2 Advokatlar. *Advokatura xizmati.*

adyol Jun yoki boshqa matolardan to'qilgan yalangqavat yopinchiq. *Adyol yopinmoq.*

adyunkt Harbiy oliy o'quv yurti aspiranti, ilmiy xodimi. *Adyunkt tadqiqotchi.*

adyunktura Harbiy aspirantura. *Adyunktura ochmoq.*

aeroport Havo yo'llari yo'nalishida joylashgan, uchish apparatlarining qo'nishi, turishi va uchib ketishi uchun barcha sharoitlarga ega bo'lgan inshoot va qurilmalar majmui.

aerovokzal Havo transportidan foydalanuvchilar uchun zarur sharoitlar yaratilgan va servis xizmati yo'lga qo'yilgan vokzal.

afandi 1 Kishi nomiga hurmat ma'nosida qo'shib aytiladigan so'z, janob. *O'tiring, afandim.*
2 Latifalarning doimiy qahramoni Xo'ja Nasriddin laqabi. *Afandi bozorga boribdi.*
3 Kulgili ishlar qilib yuradigan, kulgili holatga tushib qoladigan odam haqida. *Afandi ekansan-ku.*
4 Xalq og'zaki ijodidagi kichik hajmli asar, latifa. *Yangi afandi aytib beraymi?*

afisha Konsert, spektakl, sirk tomoshalari va sh. k. lar bo'lishi haqida gavjum joylarda ko'rinarli qilib yopishtiriladigan bildiruv, yozuv. *Teatr afishasi.*

aforizm Ixcham va lo'nda shaklda ifodalangan chuqur ma'noli fikr. *Navoiy aforizmlari.*

afsona 1 Xalq og'zaki ijodi janri, xayoliy-fantastik unsurlarga boy, diniy, tarixiy-qahramonlik mazmunidagi hikoyat, rivoyat. *To'maris afsonasi. Hazorasp afsonasi.*
2 *kchm.* Yolq'on-yashiq gap, uydirma. *Qo'y, sening afsonalaringga ishonadigan ahmoq yo'q!*

3 *kchm.* Aql bovar qilmaydigan, misli ko'rilmagan ish, narsa. *Qirg besh kunda shunday kanalni qazib bitkazmoq — afsonaning o'zi!*

afsona bo'lmoq Odamlar orasida gap-so'z bo'lmoq. *Seni deb butun shaharga afsona bo'ldim.*

afsona.viy 1 Afsona janriga oid. *Afsonaviy qahramon.*

2 Haqiqatda mavjud bo'lmagan, faqat xayolda yoki afsonalardagina mavjud bo'lgan. *Afsonaviy shoh.*

3 Aql bovar qilmaydigan, haddan tashqari, mislsiz. *Afsonaviy go'zal.*

afsun Jodu, sehr, duo. *Afsun bilan toshga aylantirib qo'yibdi.*

afsungar ayn. Jodugar.

afsus 1 Achinish, o'kinch. bo'lib o'tgan ishga nisbatan pushaymonlik (shu ish bo'lmaganida yaxshi edi, qabilida o'ylash) hissi. *Yigit kechagi voqealarni afsus bilan esladi.*

2 Attang, esiz. *Afsus, yaxshiligingni bilmadim.*

afsus.lanmoq Pushaymon qilmoq, o'kinmoq, achinmoq. *U ertaroq yo'lga chiqmaganiga afsuslandi.*

afsus qilmoq ayn. Afsuslanmoq.

aft 1 Yuz, bet, bashara. *Aftini bujmaytirmoq.*

2 Kishi yuz-ko'zidagi doimiy yoki muayyan bir paytda zohir bo'lgan ifoda. *Undan yaxshilik kutib bo'lmasligini aftiyog aytib turibdi.*

aft-angor Kishining tashqi ko'rinishi. *Aft-angoringga bir qara.*

aft-bashara Kishining afti, qiyofasi. *Aft-basharasiga qarab bo'lmaydi.*

afv 1 Kechirim, uzr (fe'l bilan birga). *Afv so'ramoq. Afv etmoq.*
2 ayn. Amnistiya.

afzal Yaxshi, ortiq, ma'qul. *Yuz bor eshitgandan bir bora ko'rgan afzal.*

agar Kuchaytiruv, ta'kid yuklamasi. *Agar yosh bo'lsam edi...*

agent 1 Kimningdir topshirig'i bilan ishlovchi shaxs. *Orqasidan agent qo'ymoq.*

2 Tashkilot, muassasalarning ma'lum vazifalarini bajarish uchun tayinlangan vakili. *Firma agenti.*

3 Biror davlat razvedkasining maxfiy xodimi, josus. *Agentni qo'lga olmoq.*

agent+lik 1 Ma'lum shaxs yoki muassasa topshirig'ini bajaruvchi tashkilot. *Agentlik xodimi.*

2 O'z muxbirlari yordamida gazeta va boshqa axborot vositalariga axborotlar yoki ma'lum ma'lumotlar yig'ish bilan shug'ullanuvchi tashkilot. *Axborot agentligi.*

agitator Omma o'rtasida tashviqot-targ'ibot ishlarini olib boruvchi shaxs. *Saylov agitatori.*

agitbrigada Omma orasida tashviqot va targ'ibot ishlarini olib borish maqsadida tuzilgan guruh. *Agitbrigada paxtakorlarga xizmat qilmoqda.*

agitpunkt Omma orasida tashviqot olib borish bilan shug'ullanuvchilar uchun maxsus joy. *Agitpunktida yig'ilish o'tkazmoq.*

agrar Dehqonchilikka asoslanish. *Agrar mamlakat (xo'jaligi dehqonchilikka asoslangan mamlakat).*

agregat 1 Turli yoki bir xil qismlarning mexanik birlashmasi. *Terim agregati.*
 2 Bir umumiy ishni bajarish uchun bir necha mashina va apparatlarning qoʻshilishidan tashkil topgan murakkab qurilma. *Agregatlarni mavsumga shaylamoq.*

agrobiznes Qishloq xoʻjaligi biznesi, qishloq xoʻjaligidagi tad-birkorlik. *Agrobiznes maktabi.*

agrofirma Qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini yetishtirish va sotish bilan shugʻullanuvchi firma. *Agrofirma tashkil qilmoq.*

agroiqtisodiyot Qishloq xoʻjaligi iqtisodiyoti. *Agroiqtisodiyotni rivojlantirmoq.*

agronom Qishloq xoʻjaligida dehqonchilik mutaxassisi. *Agronom maslahati.*

agrosanoat Qishloq xoʻjaligi mahsulotlariga yetishtirilgan joyning oʻzida ishlov berish. *Agrosanoat birlashmasi.*

agrotexnik Qishloq xoʻjalik ekinlari yetishtirish texnikasi mutaxassisi. *Agrotexnik boʻlib ishlamoq.*

agrotexnika Qishloq xoʻjalik ekinlarini yetishtirish texnikasi. *Agrotexnika qoidalari.*

agroximiya Oʻsimliklarni oziqlantirish, yuqori, barqaror hosil olish maqsadida ularni oʻgʻitlash, kimyoviy vositalar yordamida zararkunandalardan saqlash haqidagi fan. *Agroximiyadan foydalanmoq.*

ahamiyat Voqelikda, jamiyat yoki kishi hayotida tutgan oʻrin, qiymat. *Dovon yoʻlining qurilishi mamlakat iqtisodiyotida katta ahamiyatga ega.*

ahamiyat-li Muhim, katta qiymatga ega, alohida eʼtiborga loyiq. *Ahamiyatli gap.*

ahamiyat-siz Muhim boʻlmagan, eʼtiborga arzimaydigan. *Ahamiyatsiz gap.*

ahd 1 Biror kishiga berilgan qatʼiy soʻz, vaʼda, lafz. *Ahdga vafo — mardning ishi.*
 2 Qatʼiy qaror. *Ertagayoq berishga ahd qildi.*
 3 Shartnoma, bitim. *Tinchlik ahdi imzolandi.*

ahd-lashmoq 1 Bir-biriga soʻz bermoq; vaʼdalashmoq. *Yurtga birga ketishga ahdlashdilar.*
 2 Oʻzaro shartnoma, bitim tuzmoq. *Oʻzaro hamkorlik qilish toʻgʻrisida ahdlashildi.*

ahd-noma Rasmiy shartnoma, bitim. *Ahdnomaga binoan urush harakatlari toʻxtatildi.*

ahd-paymon Oʻzaro qatʼiy kelishuv, vaʼda. *Oʻsha yigit bilan ahd-paymon qilishgan ekan, otasi bermagach, qochib ketibdi.*

ahil Oʻzaro birdamlikda yashayotgan, uyushgan, ittifoq, totuv, inoq. *Ahil oila. Ahil doʻst.*

ahl 1 Biror bir soha, kasb, maslak va sh. k. larga mansub kishilar. *Qalam ahli.*
 2 Biror joyda yashovchi kishilar, oʻsha joy aholisi. *Shahar ahli hasharga chiqdi.*
 3 Biror bir yigʻin, majlis ishtirokchilari. *Anjuman ahli.*

ahmoq 1 Aqli zaif, tentak. U *qip-qizil ahmoq ekan-ku.*
 2 Bemaʼni gap yoki xatti-harakatlar qiladigan, aql bilan ish tutmaydigan. *Ahmoqning katta-kichigi boʻlmas ekan, ilojimiz qancha?!*

ahmoq-lik Nooʻrin xatti-harakat, oʻylamasdan qilingan ish. *Ahmoqlik qilibman, meni kechiring.*

ahmoq-ona Ahmoqlarcha, ahmoqlarga oʻxshab, ahmoqlarga xos. *Ahmoqona gap. Ahmoqona ish qilmoq.*

aholi Maʼlum bir maʼmuriy hudud, shahar, qishloq va sh. k. larda yashovchi kishilar guruhi. *Qishloq aholisi. Aholisi zich joylashgan hudud.*

ahvol 1 Ayni paytda mavjud boʻlgan yoki yuzaga kelgan vaziyat, holat. *Xalqaro ahvol. Bemorning ahvoli ogʻirlashdi.*
 2 Kishining turmush sharoiti, hol-ahvoli. *Ahvollar yaxshimi, uka?*
 3 Kishining ichki holati, kayfiyati, avzoyi. *Bu ahvolda ishni buzib qoʻyishi hech gap emas.*
 4 Tashqi koʻrinishi, qiyofa. *Ahvollingga bir qara, hayf-e, yigit ham shunaqa boʻladimi?!*

ahyon 1 Ahyon-ahyonda, har zamon-har zamonda, baʼzi-baʼzida. *Ahyon-ahyonda bir keladi.*
 2 Siyrak, u yer-bu yerda. *Ahyon-ahyonda multirab turgan yulduzlar ham soʻndi.*

ajab Gʻaroyib, hayratomuz, ajoyib. *Ajab ishlar.*

ajab-lanmoq Hayron qolmoq. *Kelganiga ajablanmoq.*

ajablan-arli Hayron qolarli. *Ajablanarli hol.*

ajabo Qoyil, ofarin. *Ajabo, atrof naqadar goʻzal.*

ajal Oʻlim, qazo. *Ajali yetmoq.*

ajdar//ajdarho Ogʻzidan oʻt sochuvchi va kishiga hamla qiluvchi afsonaviy ilonsifat vahshiy maxluq. *Ajdarho bilan olishmoq.*

ajdod Ota-bobolar. *Ajdodi kosib oʻtgan.*

aji-buji Egri-bukri, yomon chizilgan (xat, rasm va b. haqida). *Aji-buji xat.*

ajin Yosh ulgʻayganda yuz va peshanada paydo boʻladigan yoʻl-yoʻl chiziqlar. *Yuziga ajin tushdi.*

ser-ajin Ajin bosgan, ajini koʻp, burishiq. *Oynisa xolaning serajin yuzida shodlik alomati sezildi.*

ajina 1 ayn. Jin. *Ajina chalmoq.*
 2 *kchm.* Kichkina. *Ajina yuz.*
 3 Sochlari tartibga keltirilmagan, oʻziga qaramaydigan shaxsga nisbatan qoʻllanadi.

ajnabiy 1 *sft.* Chetga mansub, xorijiy. *Ajnabiy mamlakat. Ajnabiy tilsh.*
 2 Chet el fuqarosi. *Ajnabiylar bilan suhbatlashmoq.*

ajoyib 1 Qiziq, gʻalati, hayratli. *Ajoyib tomosha.*
 2 Yaxshi, yetuk. *Ajoyib yozuvchi. Ajoyib asar.*

ajoyibot Gʻayri oddiy koʻrinadigan narsalar, voqea-hodisalar. *Duniyo ajoyibotlari.*

ajralmoq 1 Alohida birlik sifatida yuzaga kelmoq; parchalanmoq. *Atomlarga ajralmoq.*
 2 Boshqa narsa tarkibidan yuzaga kelmoq. *Soʻlak ajraldi.*
 3 Yopishgan, birlik holatidan koʻchmoq. *Piyoz poʻsti ajraldi. Gʻoʻla ikkiga ajraldi.*
 4 Aloqani uzmoq. *Eldan ajralganni boʻri yer.*
 5 Judo boʻlmoq, yoʻqotmoq. *Ota-onadan ajralmoq.*

ajral+mas — alayhissalom

- 6 Nikohi buzilmoq (er-xotin bir-biriga nisbatan). *Kelin va kuyov ajrashib ketishdi.*
- 7 Farqlanmoq. *Ba'zi xususiyatlari bilan boshqalardan ajraladi.*
- ajral+mas** 1 O'zaro qattiq bog'langan. *Shakl va mazmun o'zaro ajralmasdir.*
- 2 Inoq, qadrdon. *Ajralmas do'st.*
- ajrim** 1 Ikki tomonlama bitim, kelishuv. *Ajrimga kelmoq.*
- 2 Ko'rilayotgan ish bo'yicha sud qarori, hukmi. *Ajrim qilmoq. Ajrim chiqarmoq.*
- ajriq** Ko'p yillik serildiz yovvoyi o't. *Yo'lni ajriq bosib ketibdi.*
- ajriq-zor** Ajriq bosgan yer, maydon.
- aka** 1 Bir bo'g'inga mansub yosh jihatdan katta, tug'ishgan yoki yuridik o'g'il (yoshi kichigiga nisbatan). *Akasi ukasidan xabar olib turdi.*
- 2 Yosh jihatdan katta erkak kishiga hurmat bilan murojaatda. *«Bizni kechirasiz, bek aka!» — dedi.*
- akademik** Fanning yoki san'atning u yoki bu sohasi bo'yicha saylangan olim va uning unvoni. *Fanlar Akademiyasi akademigi.*
- akademiya** 1 Yuqori malakali olimlarga ega bo'lgan va bir yoki bir necha soha bo'yicha ilmiy muammolarni hal qilish ustida ish olib borayotgan ilmiy muassasa. *O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.*
- 2 Ayrim o'quv yurtlarining nomi. *Respublika Qurolli Kuchlari Akademiyasi.*
- akashak** Qo'l va oyoq mushaklarining yig'ilib qolishi. *Qo'li akashak bo'lib qolmoq.*
- akillamoq** 1 Hurmoq. *Itlarning akillashi.*
- 2 *kchm.* Dag'al, bema'ni gaplarni gapirmoq. *Ko'p akillama, boshni og'ritib yubording.*
- akkordeon** O'ng tomonida fortepyanodagiga o'xshash pardalari bo'ladigan fortepyano tipidagi musiqa asbobi, garmon. Bayanning Rossiyada tarqalgan nomi. *Akkordeon chalmoq.*
- akkordeon-chi** Akkordeon chaluvchi shaxs.
- akkreditatsiya** Attestatsiyadan o'tgan lavozimlarni yoki muassasalarni tasdiqlash. *Akkreditatsiya natijalari.*
- akkreditatsiya-lash** Attestatsiyadan o'tganlikni tasdiqlab berish. *Oliy o'quv yurtlarini akkreditatsiyalash.*
- akkreditiv** 1 Pul, hisob-kitob hujjati, bank majburiyati. Jamg'arma bankning aholiga ko'rsatadigan xizmat turlaridan biri, bank bo'limining tegishli bir shaxsga ma'lum miqdordagi summani to'lash uchun boshqa bo'limlarga beradigan buyrug'i.
2. Naqd pulsiz bajariladigan hisob-kitob shakli va uning hujjati. *Akkreditiv to'lov.*
- akkumulator** Elektr yoki issiqlik energiyasini yig'ib, iste'molchilarga uzatuvchi qurilma. Elektr akkumulator. Gidravlik akkumulator.
- akrobat** Akrobatika bilan shug'ullanuvchi gimnastikachi.
- akrobatika** Sport gimnastikasi va sirk san'atining bir turi. *Akrobatika bo'yicha jahon birinchiligi.*
- aks** 1 Tasvir, jilva. *Suvdagi aks.*
- 2 Qarama-qarshi, zid. *Aks ta'sir.*

3 O'jar, qaysar. *Aks bola.*

4 Ta'sir. *Aksi urmoq.*

aksa Aksiriy. *Aksa urmoq.*

aksariyat Ko'p, ko'pchilik. *Aksariyat bolalar keldi.*

aksiga *rsh.* Istak, xohishga qarama-qarshi; teskari, zid. *Aksiga olib qor yog'ib qoldi.*

aksincha 1 Teskari, noto'g'ri. *Gapini aksincha tushunmoq.*

2 Zid, farqli o'laroq. *Aksincha, uning yordami tegdi.*

aksirmoq Aksa urmoq, chuchkirmoq.

aksiya Aksiyadorlik jamiyati chiqargan qimmatbaho qog'oz. *Aksiya qog'ozlari chiqarmoq.*

aksiya-dor Qimmatbaho qog'ozlar egasi.

aksiyador-lik Qimmatbaho qog'ozlarga egalik. *Aksiyadorlik jamiyati.*

aksiya-lashtirish Qimmatbaho qog'ozlar chiqarish. *Aksiya-lashtirish ishlari.*

aksiz Keng iste'mol tovarlari bahosi yoki tarifiga qo'shiladigan bilvosita soliq turi. *Aksiz markasi.*

aks-sado Tovushning qaytishi, javob ovozi. *Aks-sado bermoq.*

akt Ish-harakat yoki yuridik fakti tasdiqlovchi hujjat. *Akt tuzmoq.*

aktrisa Aktyor ayol. *Mashhur aktrisa.*

aktyor Rollar ijro etuvchi artist. *«Hamza» teatri aktyori.*

akusher(-ka) Homilador ayollarga, tug'ish vaqtida va tug'ishdan keyin bo'ladigan jarayonlarda yordam, maslahat beruvchi vrach. *Akusher maslahati.*

akvalang Suv ostida erkin nafas olish uchun imkon beradigan maxsus kiyim-bosh. *Akvalang kiyimoq.*

akvarel 1 Suvda eruvchan va osongina o'chadigan bo'yoqlar. *Akvarel sotib olmoq.*

2 Shu bo'yoqlar vositasida yaratilgan rasmlar. *Akvarel rasm.*

akvarium 1 Suv hayvonlari va o'simliklarni uzoq vaqt tirik saqlash uchun ishlatiladigan suvli shisha idish. *Akvariumda baliq boqmoq.*

2 Suv jonivorlari va o'simliklarini o'rganish va namoyish qilish bilan shug'ullanadigan maxsus muassasa.

alam Jismoniy yoki ruhiy azob. *Kaltak alami. Hijron alami.*

alamzada Alam chekkan shaxs. *Botir alamzada edi.*

alanga O't (olovning havoga ko'tariluvchi va yorug'lik tarqatuvchi qismi). *G'o'zapoya alangasi.*

alanga-lamoq Alanga bermoq, taratmoq. *Alanganib yonmoq.*

alanglamoq Atrofga olazarak, besaramjon qaramoq. *Sulton alanglab qoldi.*

alaxlamoq 1 Insonning bemor holatida yoki tushiga biror notabiiy narsalarning kirishi natijasida noaniq so'zlar, biroq anglamaydigan gaplar gapirishi. *Uyqusida alaxlamoq.*

2 *kchm.* Valdiramoq, bema'ni gap qilmoq, o'ylamasdan gap qilmoq. *Alaxlamasdan to'g'ri gapir.*

alaxsimoq 1 Biron ish bilan ovora bo'lmoq.

2 Asosiy ishdan boshqasiga chalg'imoq.

alayhissalom Muhammad va boshqa payg'ambarlar nomiga qo'shib aytiladigan so'z; payg'ambarlar sifati. *Muhammad*

alayhissalom rasuli akbar aytadilarki: «Vatanni sevmoq iymondandur».

albat Modal. s. Fikrga ishonch, qat'iylik munosabatini bildiradi. Albatta, boraman.

albom Fotosuratlar, otkritkalarni saqlash uchun foydalanadigan qalin muqovali, har xil hajmdagi daftar. Albomlar ma'lum bir mavzuga ham bag'ishlangan bo'lishi mumkin. Bunday holda mazkur mavzuga tegishli materiallar va yozuvlar unga kiritilgan bo'ladi. *Navro'zga bag'ishlangan albom.*

aldamoq 1 Biron maqsadga erishish uchun yolg'on-yashiq gaplar bilan ko'ndirmoq; laqqillatmoq, avramoq. *Aldagani bola yaxshi (Maqol).*

2 Yaxshi gap, va'da bilan ko'ndirmoq, yo'lga solmoq. *Uni aldab uyga olib bordi.*

3 Yo'ldan adashtirmoq, yo'ldan urmoq, yo'ldan ozdirmoq. *U meni aldamoqchi.*

alda-mchi 1 Yolg'onni ko'p gapiruvchi, firib berib ketadigan, yolg'onchi. *Aldamchining gapiga kim ishonadi?*

2 Asosiy fikrdan, ishdan chetga buradigan, chalg'itadigan. *Aldamchi xayollar.*

aldamchi-lik Yolg'onchilik, firibgarlik. *Aldamchilik — yomon illat.*

ald(a>o)+v Yolg'on, yolg'on-yashiq. *Aldovga uchmoq.*

algebra Matematikaning miqdorlar ustida (ularning son qiymatlaridan qat'i nazar) bajariladigan amallarning umumiy qonunlarini o'rganuvchi bo'limi. *Algebra darsi.*

alhamdulillo(h) *und.* s. Ollohga hamd-u sanolar bo'lsin, xudoga shukur. *Boy: — Qalaysiz? Imom: — Alhamdulillo, taqdir, sog'miz (A. Fitrat).*

alibi Jinoyatga, ishga aloqasi yo'qligini tasdiqlovchi dalil, hujjat. *Sudda o'z alibisini aytmog.*

alif Arab alifbosining birinchi harfi. *Alifni tanimoq.*

alifbo 1 Dastlabki savod beradigan o'quv qo'llanmasi. *I-sinf uchun «Alifbo» kitobini chiqarmoq.*

2 Amalda ishlatiladigan harflar tizimi, yozuv; harflarning muayyan tartibda joylashuvi. *Yangi o'zbek alifbosi.*

alif Salomga javob. *Alik olmoq.*

aliment Ro'zg'ori bo'lak otaning voyaga yetmagan bolalari uchun qonun asosida to'lanadigan nafaqa. *Aliment puli.*

alishmoq Ayirboshlamoq. *Kitobni albomga alishmoq.*

aljimoq Tuturuqsiz gap qilmoq, valdiramoq, aynimoq. *Ko'p aljima.*

alla Yosh bolani uxlatish uchun aytiladigan xalq qo'shig'i. *Ona allasi.*

alla-lamoq Yosh bolani alla aytib uxlatishga harakat qilmoq. *Ukasini allalamoq.*

allakim Kimdir. *Allakim keldi.*

allamahal/vaqt Kech. *Allamahal bo'lib qolmoq.*

allanima Nimadir, nimaligi noaniq. *Allanima esiga tushmoq.*

allaqanday Qandaydir. *Allaqanday kitobni o'qimoq.*

allaqancha Bir qancha, ko'pgina. *Allaqancha gul sotib olmoq.*

allaqayer Noma'lum yer, qayerligi noma'lum. *Allaqayerga borib kelmoq.*

allaqaysi Qaysiligi noaniq. *Allaqaysi bola.*

allaqachon Ancha oldin, burun. *Allaqachon ketib qolmoq.*

allo Telefonda gaplashayotganda «Eshitapman» yoki «Eshitayapsizmi?» degan ma'nolarni bildirish uchun ishlatiluvchi shartli so'z. *Allo, bu Andijon taraqqiyot markazi?*

alloh Xudo, Tangri. *Allohga shukrona aytmoq.*

alloma Qomusiy olim, o'z sohasining yetuk bilimdoni. *Sharqning allomalari.*

almashmoq 1 Alishmoq. *Tuflisini almashmoq.*

2 Bir-birining o'rnini egallamoq, o'zgaroq. *Fasllar almashdi.*

3 Adash bo'lib qolmoq. *Kalishi almashmoq.*

alohida 1 O'ziga mustaqil; yakka, bitta. *Alohida joy. Alohida guruh.*

2 Boshqacha, o'ziga xos, maxsus. *Alohida tarbiyalamoq.*

alomat 1 Ilm-fanning muayyan sohasida shartli ravishda qabul qilingan belgi, nishona. *Qo'shuv atomati.*

2 Shaxslar, voqealar va hodisalarning ma'lum bir holati, ko'rinishidan darak beruvchi belgi, nishona. *Bahor atomati.*

3 Timsol, ramz, nishona. *Bayrog'imizdagi oq rang tinchlik va poklik atomati sanaladi.*

4 Topilmaydigan, ajoyib xislatlarga ega bo'lgan, betakror. *Alomat odam.*

5 Juda ajoyib, g'aroyib. *Alomat ishlar bo'lyaptimi?*

alonje Vekselning ustiga garov tariqasida garov shartlari yozib qo'yiladigan varaqa. *Alonjega imzo chekmoq.*

aloqa 1 Shaxslar, narsalar, voqealar va hodisalar o'rtasidagi o'zaro munosabat, uzviy bog'lanish. *Davlatimizning ishbi-larmonlar bilan aloqasi yaxshi yo'lga qo'yilgan.*

2 Davlatlar, korxonalar, shaxslar o'rtasidagi muomala-munosabat, bog'lanish. *Diplomatik aloqa.*

3 Tegishlilik, daxldorlik. *Bizning bu ishga aloqamiz yo'q.*

4 Masofalar osha bog'lanish, mazkur ish bilan mashg'ul bo'lgan tashkilotlarga tegishlilik. *Radio aloqasi.*

aloqa-chi Aloqa sohasi xodimi, xizmatchisi. *Aloqachilar uyi.*

aloqa-dor Aloqasi bor; daxldor, tegishli. *Voqeaga aloqador shaxs.*

aloqador-lik Tegishlilik, daxldorlik. *Aloqadorligini aniqlamoq.*

alp Pahlavon, bahodir. *Alp yigit.*

alp-lik Bahodirlik. *Alplik bilan nom chiqarmoq.*

alpinizm Eng baland tog' cho'qqilariga, qoyalarga chiqish bilan shug'ullanadigan sport turi. *Alpinizm sporti.*

alpoz Holat, ko'rinish, tarz, yo'sin. *Shu alpozda tong ortirmoq.*

alpqomat Bahodir kelbatli, yo'g'on gavdali. *Alpqomat yigit.*

alqissa Shunday qilib, xullas. *Alqissa, ular o'z uylariga sog'-omon yetib boribdilar.*

alternativ qrng. Muqobil.

aluminiy // alumin Kumushsimon rangdagi, yengil egi-luvchan xususiyatga ega bo'lgan kimyoviy element. *Aluminiy sim.*

alvasti — angishvona

alvasti 1 Sharq xalqlari ertak va afsonalarida har xil qiyofalarga kirib insonlarga yomonlik qiladigan maxluq; ajina, jin. *Yoshligimda eshitganim qil ko'prik ustida alvasti o'tirar emish (A.Qodiriy).*

2 Nihoyatda xunuk, yoqimsiz, jirkanch, badbashara odam. (ko'proq qiz-juvonlarga nisbatan qo'llanadi). *Mastura hozirgi ko'rinishida alvasti edi (T. Ashurov).*

alvido und. s. Yor-do'st, yaqinlari va b. bilan umrbod xayrlashishni, vidolashuvni bildiradi. *Alvido deyman, jigarlaram.*

alvon Qip-qizil, qizil rangdagi. *Alvon lolalar.*

alyor Ziyofat vaqtida aytiladigan qadah so'zi. *Alyor aytmog.*

alg'ov-dalg'ov 1 Tartibsizlik, ag'dar-to'ntar. *Uy ichini alg'ov-dalg'ov qilib yubormog.*

2 To's-to'palon, besaranjomlik, g'ulg'ula. *Yurtini alg'ov-dalg'ov qilmoq.*

amaki 1 Otaning akasi yoki ukasi (jiyanga nisbatan).

2 Katta yoshdagi kishilarga nisbatan murojaat uchun ishlatiladigan so'z. *Amaki, bu yo'l qayerga olib boradi?*

amaki-vachcha Aka-ukalarning o'g'il-qizlari (bir-biriga nisbatan).

amal 1 Mansab, lavozim. *Ayrim kishilarni amal buzadi.*

2 Hayot tajribasi, faoliyat. *Nazariy fikrlar amalda isbotlanadi.*

3 Jonlanish, rivojlanish, uyg'onish. *Yerda amal boshlandi.*

4 Chora, iloj. *Bu ishga bir amal toping endi...*

5 Hisob turlari. *Arifmetika amallari.*

6 Dam solingan, sehr-jodu qilingan narsa. *Amal ichirmog. Amal qilib bermog.*

amal qilmoq Rioya qilmoq. *Qonunga amal qilmoq.*

amal-dor Yuqori mansabli, mansabdor, lavozim egasi, to'ra. *Dasturxon to'ridan kazo-kazo amaldorlar joy olishgan edi.*

amaldorlik Yuqori mansab, lavozimga egalik. *Amaldorlik qilmoq.*

amal-iy 1 *sft.* Amalda qilinadigan, haqiqiy. *Amaliy faoliyat.*

2 Amalda qo'llaniladigan, tadbiiq etiladigan. *Amaliy matematika.*

amal-lamoq 1 Ilojini qilmoq, yo'lini topmoq. *O'qishga kirishni bu yil amalladi.*

2 *fl.* Bir iloj qilib vaziyatdan chiqmoq, arang bajarmoq, zo'rg'a eplamoq. *Ishni bir amallab bajardi.*

amal-parast *sft.* O'ziga tekkan amalga ruju qo'ygan, mansabni yaxshi ko'radigan. *Amalparast odam.*

amaliyot Kundalik tajriba. *Dala amaliyoti.*

amaliyot-chi Amaliyot bilan shug'ullanadigan. *Amaliyotchi olim.*

ambulatoriya Qatnab davolanuvchilarga tibbiy yordam ko'rsatuvchi shifoxona. *Ambulatoriya binosi.*

amin: ~ **bo'lmoq** Qat'iy ishongan, ishonchi komil. *Yaxshi odam ekanligiga amin bo'lmoq.*

amir Xonlik, podsholikdagi oliy unvon, lashkar boshlig'i, yurt egasi. *Temur qadimgi turk odatiga binoan oq kigiz ustiga o'tqazilib Movarounnahrning egasi — amiri deb e'lon qilindi.*

amir-lik Amir rahbarlik qiladigan davlat. *Buxoro amirligi.*

amma Otaning opasi yoki singlisi (jiyanlarga nisbatan). *Ammasini tabriklamog.*

ammo O'zi bog'layotgan so'zlarning ma'no zidligini bildiruvchi bog'lovchi, zidlovchi bog'lovchi. *Dushmanlarimiz ko'p. ammo biz erksevar millatmiz.*

amnistiya Jazo muddatini o'tayotganlarning bayram, tantanali kunlar yoki boshqa munosabat bilan jazosini qisman yengillashtirish yoki butunlay ozod qilish, afv etilish. *Mustaqillik bayrami munosabati bilan amnistiya e'lon qilindi.*

amortizator Qattiq urilish zarbasini yumshatadigan asbob, moslama. *Mashina amortizatori.*

amortizatsiya Bino, mulk, asbob-uskuna va sh. k. larning eskirib borishi asosida ularning bahosini kamaytira borish. *Amortizatsiya bahosi.*

amr 1 Buyruq, farmoyish, farmon. *Podsho amri vojib.*

2 Ixtiyor, izm. *Birovning amrida bo'lmoq.*

amri mahol Amalga oshirish qiyin, mushkul ish. *Etib borishi amri mahol.*

amr(i) ma'ruf Diniy pand-nasihah, o'git. *Amri ma'ruf ko'p odamlarni tarbiyalaydi.*

ana 1 *olm.* Yaqin joydagi narsa va hodisalarni ko'rsatish uchun ishlatiladi. *Ana bizning dala.*

2 Ko'rsatish, ta'kidlash ma'nosida qo'llaniladi. *Ana qomat-u mana qomat.*

anatom Anatomiya olimi, mutaxassisi. *Anatomlarning fikrini eshitmoq.*

anatomik Anatomiyaga oid. *Anatomik tekshirishlar.*

anatomiya Tirik organizmlarning hamda o'simliklarning ichki va tashqi tuzilishini o'rganuvchi soha, fan. *Anatomiya darsi.*

anavi *olm.* Ana u joydagi, ana u yerdagi. *Anavi bola.*

anbar Erkaklar tobutining 4 ta burchagiga tik qoqilgan ta-yoqlarga o'ralgan gazlama, surp, chorsi, shuningdek, ayollar tobuti tepasiga tashlangan mato. *Anbar keltirishdi.*

andak *rvsh.* Biroz, ozgina, xiyol. *Andak ushlanib qolmoq.*

andava Suvoq uchun ishlatiladigan yog'och yoki metalldan yasalgan tagi silliq asbob. *Andava yasamoq.*

andava-lamoq 1 Andava yurgizmoq, andava bilan tekislamoq. *Devorni andavalamoq.*

2 *kchm.* Aybini yashirmoq, berkitib ketmoq. *Do'stining bu qilig'ini andavalab ketmoqchi bo'ldi.*

andaza 1 Kiyim-kechak, poyabzal va sh. k. larni o'lchash, bichish uchun qalin karton, faner, yog'och va sh. k. lardan yasalgan o'lchov, shakl. *Andazani chiqarmoq.*

2 Namuna, qolip. *Jahon andazalariga mos kadrlar tayyorlash lozim.*

andisha 1 Yuz-xotir qilib oqibatini o'ylab mulohazaga borish. *Andisha bilan ish tutmoq.*

2 Or-nomus, sharm-hayo, uyat, ibo. *Andisha bilan salom bermog.*

anemiya Kamqonlik. *Anemiyaning oldini olish lozim.*

angishvona Chevarlarning igna bilan tikish chog'ida igna

orqasiga niqtash uchun barmoq uchiga kiydiriladigan metall buyum.

anhor Katta ariq. *Anhorda cho'milmoq.*

aniq 1 Haqiqatga mos; to'g'ri. *Aniq hisob.*

2 Ishonarli, shubhadan xoli. *Ertalab yetib kelishi aniq.*

3 Ravshan; ochiq. *Aniq-aniq qilib yozmoq.*

aniq+lamoq 1 Tekshirib, o'rganib chiqmoq, topmoq. *Aybdorni aniqlamoq.*

2 Belgilamoq, tayinlamoq. *To'y kunini aniqlamoq. Uchrashuv joyini aniqlamoq.*

anjir Butasimon, sershox, shirali, sovuqqa chidamsiz, shapaloq bargli mevali daraxt va uning mevasi. *Anjir ko'chati ekmoq.*

anjir+zor Anjir ekilgan yer, bog'. *Anjirzor barpo qilmoq.*

anjirshaftoli Mevasining shakli anjirga monand bo'lgan shaftoli turi.

anjom Kerakli asbob-uskunalar, qurollar. Kollejga anjomlar olindi.

anjuman Yig'ilish, majlis, qurultoy, ilmiy-amaliy konferensiya. *O'qituvchilarning avgust anjumani.*

anketa Muayyan ma'lumotlarni to'plash uchun tuzilgan va tarqatiladigan so'roq varaqasi. *Anketa to'lg'azmoq.*

annotatsiya Ilmiy-uslubiy, badiiy, publitsistik kitoblar, risolalar, maqolalar va tezislarning mazmuni, ahamiyati haqida yozilgan qisqacha ma'lumot. *Maqolaga annotatsiya yozmoq.*

anons 1 Kim oshdi savdosi yoki savdo-sotiq haqidagi e'lon. *Ko'chmas mulk savdosi haqida anons bermoq.*

2 Kino, teatr, qiziqarli tomosha va sh. k. lar haqida oldindan berilgan xabar. *Oynai jahon orqali anons bermoq.*

anor Qizil gulli, mayda bargli, tikanli, sovuqqa chidamsiz butasimon mevali daraxt va uning donador mevasi. *Anor ekmoq.*

anoyi Quvlik-shumlikni bilmaydigan, birovning so'ziga laqqa uchadigan; go'l, laqma. *Anoyi bola.*

anqaymoq Esi og'ib qarab qolmoq. *Osmono'par binolarni ko'rib anqaymoq.*

anqimoq Hidi kelib turmoq, tarqalmoq. *Guldan xushbo'y hid anqimoq.*

anqov Merov, ovsar, esar. *Anqov bola.*

anqov+lik Anqov bo'lish holati va anqovlarga xos xatti-harakat. *Anqovlikni yig'ishtirmoq.*

anqov+siramoq O'zini anqovlikka solmoq, ovsar qilib ko'rsatmoq. *Hadeb anqovsiramoq.*

ansambl 1 Bir-biriga mos va uyg'un keluvchi qismlarning bir butunligi, yaxlitligi. *Registon ansambli. Binolar ansambli.*

2 qrmg. Dasta 3.

antenna Elektromagnit va tovush to'lqinlarini qabul qilish hamda uzatish uchun qilingan moslama. *Antennani ulamoq.*

antiqa 1 Qadimiy, moziyga, o'tmishga aloqador. *Antiqa tangalar. Antiqa tepalik.*

2 Ajoyib, g'aroyib, hayratlanarli. *Antiqa tomoshalar.*

antologiya Bir qancha mualliflarning tanlangan asarlari. *O'zbek she'riyati antologiyasi.*

anvoyi Turli-tuman, har xil. *Anvoyi kitoblar.*

ancha 1 *rvsh.* Xiyla vaqt, ko'pgina vaqt. *Ancha yo'q bo'lib ketmoq.*

2 Ko'p, bir qancha. *Ancha gaplarni aytmog'.*

an'ana Asrlar osha avlodan-avlodga o'tib kelayotgan urf-odatlar, marosimlar, san'at, madaniyat va h. lardagi tutumlar, yo'l-yo'riqlar. *G'azalchilik an'analari.*

an'ana-viy Rasm, odat bo'lib qolgan. *An'anaviy Navro'z bayrami.*

apelsin Issiq iqlim sharoitida o'stiriladigan subtropik daraxt va uning to'q sariq rangli mevasi. *Issiqxonada apelsin yetishtirmoq.*

apil-tapil Juda tez, shoshilinch, naridan-beri. *Apil-tapil choy ichmoq.*

apoq-chapoq *rvsh.* Inoq, totuv, hamjihat, ahil. *Bir-birlari bilan juda apoq-chapoq.*

apoq-chapoq-lashmoq Inoq va totuv bo'lib ketmoq, ahil bo'lmoq. *Qizlar apoq-chapoqlashib ketishdi.*

apparat 1 Muayyan bir vazifani bajarish uchun yasalgan moslama, asbob, mexanizm. *Rentgen apparati.*

2 Ma'lum bir vazifani bajaruvchi anatomik a'zolar yig'indisi, majmui. *Nutq apparati.*

3 Boshqaruv xizmati majmui. *Davlat apparati.*

appenditsit Ko'r ichak o'simtasining yallig'lanishi. *Appenditsit bo'lmoq.*

aprel Milodiy yil hisobi bo'yicha to'rtinchi oyning nomi. *Aprelda tabiat juda go'zallashadi.*

apteka qrmg. Dorixona.

apteka-chi Dorixona xodimi. *Aptekachi bo'lib ishlamoq.*

aptechka Birinchi tibbiy yordam berish uchun oldindan hozirlab qo'yilgan zaruriy dori-darmonlar majmui va ular solingan sumkacha. *Aptechkani mashinasiga qo'ymoq.*

aqalli Hech bo'lmaganda, loaqal. *Aqalli bitta non ham olib kelmabdi.*

aqida 1 Mazmun-mohiyati anglanmagan, ko'r-ko'rona ishonilgan dalil-isbotsiz qoida, qarashlar majmui. *U o'zi amal qilayotgan aqida mohiyatini anglamas edi.*

2 Ongli ravishda belgilangan hayotiy yoki faoliyat prinsiplari. *Istiqlol va taraqqiy maqsadi ma'rifatparvarlarning aqidasisiga aylangan edi.*

3 Qoida, maqol, matal ma'nolarida qo'llanadi. *U "yaxshilik qil daryoga ot" aqidasisiga ishonib yashab o'idi.*

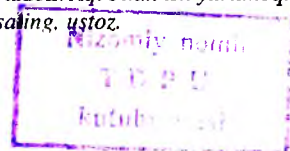
aqida+parast Muayyan ta'limot yoki aqidalarga ko'r-ko'rona yopishib olgan, ularni o'zgarmas va yagona, to'g'ri deb biluvchi shaxs. *Aqidaparastlar hukumat dushmanlaridir.*

aql 1 Insonga xos bilish, fikrlash qobiliyati. *Aqli bor odam yaxshi-yomonni farqlay oladi.*

2 Kishining zakovat, zehn, donishmandlik, yetuklik darajasi. *Pul topib, aql topmagan.*

3 Es-hush, miya. *Aqlingni yo'qotma, bola!*

4 Mulohaza, maslahat, tadbir. *Aql bilan ish yuritmoq. O'zingiz durustroq aql ko'rsaling, ustoz.*

aql+iy — armug'on

- aql+iy** Fikrlash bilan bog'liq, Aql-idrokka oid. *Aqliy mehnat.*
- aql-lashmoq** Maslahatlashmoq, muhokama qilmoq. *Ishni boshlashdan avval bir aqllashib olsak.*
- aql-li** 1 Fikrlash qobiliyati yuqori, aqli butun. *Aqli odam.*
2 Yaxshi o'ylangan, aql-idrok bilan vujudga kelgan. *Aqli gap.*
- aqli-lik** Aql bilan ish qilish, shunday fazilat (xususiyat)ga egalik. *O'zingni bosib aqlilik qilgansan-da.*
- aql-siz** 1 Tabiatan fikrlash qobiliyati nochor yoki hali aqlan balog'atga yetmagan. *Aqlsiz odam.*
2 O'ylamasdan qilingan ish, vujudga kelishda aql-idrok ishtiroki bo'lmagan narsa. *Aqlsiz gap.*
- aqlsizlik** Aql bilan ish qilmaslik, aqlsiz xatti-harakat. *Uzr, aqlsizlik qilibman.*
- arabcha** 1 Arab xalqiga yoki tiliga oid. *Arabcha so'z.*
2 Eski o'zbek yozuviga oid. *Arabcha xat bilmoq.*
- arafa** 1 Ramazon yoki qurbon hayitidan oldingi kun. *Arafa kuni tug'ilmoq.*
2 Bayram yoki tantanalardan oldingi kun yoki kunlar. *Mustaqillik kuni arafasida.*
3 Muayyan vaqtdan oldingi kunlar. *Tug'ilgan kuni arafasida.*
- arafa-lik** Arafa kuni bo'ladigan, beriladigan narsa. *Arafalik osh.*
- aralash** 1 Tarkibi, tuzilishi har xil bo'lgan, turlicha, qorishiq. *Qor aralash yomg'ir.*
2 Birga, birgalikda, aralashib. *Aralash o'tirmoq.*
- aralash+ma** Bir necha xil tarkibli narsaning qo'shilishidan hosil bo'lgan qo'shilma. *Beton aralashmasi.*
- aralashmoq** 1 Bir-biriga qo'shib ketmoq. *Somon tuproqqa aralashib ketdi.*
2 Gap-so'zga suqilmoq. *Do'stu dushman bir-biri bilan aralashib ketdi.*
3 Ishtirok qilmoq, qatnashmoq. *Yig'ilishga aralashmoq.*
4 Odamlarga qo'shilmoq. *Mahallaga aralashmoq.*
- aralash-quralash** Betartib, farqsiz darajada qorishib ketgan, aralashib ketgan, har xil. *Aralash-quralash kiyimlar.*
- araq** Spirt va suvning aralashmasidan iborat kayf beruvchi ichimlik. *Araq ichish.*
- araqxo'r** Aroqni ko'p ichadigan kishi. *Araqxo'r o'z boshini yedi.*
- araqxo'r-lik** Araqni ko'p ichish, ichkilikbozlik, mayxo'rlik. *Araqxo'rlik — illat.*
- arava** Ot, eshak kabi hayvonlar yoki traktor, mashinaga tirkaladigan, odam yoki yuk tashish uchun mo'ljallangan ikki yoki to'rt g'ildirakli ulov. *Aravada kelmoq.*
- aravakash** Arava haydovchi, minuvchi. *Aravakash bo'lib ish-lamoq.*
- araz** Gina. *Qizining araziga chidamaslik.*
- araz+chi** Gina qiluvchi. *Arazchi qiz.*
- araz-lamoq** Gina qilmoq. *Qo'shnisidan arazlamoq.*
- arang** Zo'rg'a, zo'r-bazo'r, mashaqqat bilan; bazo'r. *Arang yetib kelmoq.*

- arbitraj** Korxonalar o'rtasidagi janjalli holatlarni hal qilish uchun davlat tomonidan tayinlangan advokatlar guruhi. *Davlat arbitraji.*
- arbob** Fanning ma'lum sohasida, madaniyat, san'at bobida yoki davlat, hukumat ishlaridagi faoliyat bilan tanilgan shaxs. *San'at arbobi.*
- ardoq** E'tibor, hurmat. *El ardog'i.*
- ardoq-lamoq** E'tibor bilan qaramoq, avaylab, ehtiyot qilmoq. *Vatanimni ardoqlayman.*
- ardoq-li** Hurmatli, e'zozli. *Ardoqli shogird.*
- ari** Hasharotlarning bir turi. Qanotlari pardali bo'lib, odamni chaqadi (turlari: sariq ari, chigitak ari, qovoq ari, asalari). *Ari uchib keldi.*
- arillamoq** Qattiq ovoqda yig'lamoq (bolalarga nisbatan ishlatiladi.). *Arillashi to'xtamadi.*
- arimoq** Tugamoq, xoli bo'lmoq. *Dardi aridi.*
- ariq** 1 Suv oqishi uchun mo'ljallab kavlangan suv yo'li. *Ariqdan suv oldim.*
2 Egat orasi, jo'yak. *Ariqlarga suv taraldi.*
- ariza** Yozma ravishdagi rasmiy shikoyat, iltimos, so'rov xati. *Ariza bermoq.*
- ariza+boz** Biror narsadan ko'ngli to'lmasdan ariza yozaveradigan shaxs. *Arizaboz keldi.*
- arizaboz-lik** Bo'lar-bo'lmasga ariza yoza berish bilan shug'ullanish. *Arizabozlikni yig'ishtiring.*
- ariza+chi** Ariza bergan odam. *Arizachi Eldorov.*
- ark** Shoh, xon, amir istiqomat qiladigan saroy va uning aylanasi o'ralgan qismi. *Buxoro Arki.*
- arka** Tepa qismi yarim doira shaklida qurilgan darvoza, eshik, deraza, mehrob, maqbara va sh. k. lar. *Ro'parada g'ishtin arka.*
- armatura** Temirbeton inshootlarning mustahkam bo'lishi uchun ularning oralariga qo'yilgan metall qismlar. *Armatura qo'ymoq.*
- armiya** 1 Davlatning qurolli kuchlari majmui. *Piyodalar armiyasi.*
2 *kchm.* Ma'lum umumiy asosda birlashgan kishilar guruhi. *Ishchilar armiyasi.*
- armon** 1 Ma'lum orzu, umid, maqsadning ro'yobga chiqmasligi tufayli ko'ngilda qolgan o'kinch. *Farzand ko'rmadim, armonim shu.*
2 Tilak, umid. *Chet elga borish — armonim.*
- be-armon** 1 Dunyoda hamma narsaga erishgan, barcha orzulari, umidlari ro'yobga chiqqan, armoni yo'q. *Bearmon yigit. Bearmon inson.*
2 *kchm., rvsh.* To'yib-to'yib, ko'ngli tusaganicha, qonib. *Bearmon o'ynamoq. Musaffo tog' havosidan bearmon sinirmoq.*
- armon qilmoq** Afsuslanmoq. *O'qimaganidan armon qilmoq.*
- armstrong** Tirsaklarni stol ustiga qo'yib, panjalar bilan raqibining panjalarini mahkam ushlab qo'lni egib yiqitishga asoslangan sport turi. *Armstrong bo'yicha jahon chempioni*
- armug'on** Sovg'a, tuhfa. *Bayramga katta armug'on bilan kelmoq.*

arpa Donini iste'mol qilish yoki yem sifatida hayvonga berish mumkin bo'lgan g'alla o'simligi va uning doni. *Arpa unidan non yopdi. Otni arpa bilan boqdim.*

arpa-poya 1 Arpa ekilgan joy, dala. *Arpapoyaga yetib keldik.*

2 Arpa o'simligi poyasi. *Arpapoyadan ikki bog' oldim.*

arqon Ip, jun, qog'oz, kanop to'larini eshish natijasida tayyorlanadigan, bog'lash, osish va sh. k. lar uchun ishlatiladigan buyum. *Qo'yning arqoni.*

arqon-lamoq Arqon bilan bog'lamoq. *Molni ariq bo'yiga arqonlamoq.*

arra 1 Yog'och yoki metallni qirqish uchun ishlatiladigan tishli asbob. *Arra tortmoq.*

arra-lamoq Arra bilan bo'lmoq, kesmoq. *O'tinni arraladik.*

arra-kash Arralash bilan shug'ullanadigan ishchi. *Arrakashni chaqirmoq.*

arslon 1 Mushuksimonlar oilasiga kiruvchi sut emizuvchi yirtqich hayvon. sher. *Arslonni ovlash.*

2 *kchm.* Qo'rqmas, bahodir. *Arslonlar kerak bu yurtga.*

arteriya Yurakdan tananing hamma a'zolariga qon tarqatuvchi tomir, qizil qon tomiri.

artezian Yerni parmalab kavlash natijasida hosil qilingan, suv otilib chiquvchi quduq. *Artezian suvi.*

artist 1 Kino, teatr insensirovka va boshqa tomoshabinlar uchun tayyorlangan asarda ishtirok etuvchi professional ijrochi. *Kino artisti.*

2 *kchm.* Ma'lum sharoitlardan nutqi va harakatlari bilan chiqib ketadigan, hayotda usta odam. *Dilshod artist ekan-ku.*

artist-lik Artist kasbi yoki artistlarga xos xatti-harakat. *Artistlikka kirmoq.*

artmoq Biror narsani (pol, oyna, stol, mashina va b.) kir, changdan tozalash uchun mato yoki boshqa narsa bilan ishqamoq, tozalamoq. *Mashinani artmoq.*

aruz Misralardagi bo'g'inlarning cho'ziq-qisqaligi asosidagi she'riy o'lchov. *Erkin Vohidov aruz ustasi.*

arvoh O'lgan odamning moddiy asosga ega bo'lmagan ruhi, tasavvuriy ko'rinishi. *Otasining arvohi.*

arxitektor Bino yoki umuman inshootlarning loyihasini tayyorlovchi hamda quruvchi shaxs, me'mor. *Arxitektor loyihasi.*

arxitektura Bino va inshootlarni bezatish, qurish jarayoni yoki holati. *Uyning arxitekturasi.*

arxiv 1 Eski ma'lumotlarni, qo'lyozma, tarixiy va boshqa rasmiy hujjatlarni saqlaydigan, ularni turli jihatdan sistemalashtirish, tasniflash, tavsiflash uchun mo'ljallangan muassasa. *Viloyat arxivi.*

2 Har qanday shaxs yoki muassasalardagi tarixiy hujjatlar. *Arxiv materiallari.*

arz Og'zaki yoki yozma ravishdagi shikoyat. *Arzimni aytdim.*

arz qilmoq Shikoyat, iltimos, so'rov bilan murojaat qilmoq. *Arz qilib keldim.*

arzanda 1 Ko'p yillik orzu asosida yetishgan farzand (o'g'il yoki qiz). *Arzanda o'g'lini ko'tardi.*

2 Suyukli, erkatoy. *Arzandasi keldi.*

arzimagan Unchalik qiymatga ega bo'lmagan, e'tiborga loyiq emas. *Arzimagan pul. Arzimagan gap.*

arziymoq 1 Qiymati mo'ljallangan narxga to'g'ri kelmoq. *Shu pulga arziydi.*

2 Oqlamoq, zoye ketmaslik. *Borganga arziydi.*

arznoma *qrng.* Ariza.

arzon Narxi, bahosi qimmat bo'lmagan. *Arzon tufli.*

arzon-chilik Narx-navoning pastligi. *U paytlar arzonchilik edi-da!*

arzon-garov O'z qimmatidan past narxda, arzimagan bahoda. *Arzon-garovga oldim.*

arg'imchoq Biror moslamaga yoki daraxt shoxiga ikki tomonlama osib qo'yilgan, tebratish uchun moslangan arqon. *Arg'imchoq uchmoq.*

archa 1 Doimo yashil bo'ladigan igna bargli daraxt. *Archani kesmoq.*

2 Yangi yil kirib kelishi arafasida o'yinchoqlar bilan bezatiladigan daraxt, uning shoxlari yoki sun'iy tayyorlangan ignabarglardan iborat «daraxt». *Archani bezamoq.*

archa-zor Archalar o'sgan maydon, yer. *Archazorlar ko'paymoqda.*

archimoq Biror narsaning ust qismini, po'sti (po'stlog'i)ni olmoq, ajratmoq, shilib olmoq. *Olmani archimoq.*

asab Insonning butun faoliyatini boshqarib turadigan orqa miyadan har bir tana uzviga taralgan miya tomirchalari tizimi. *Asab tizimi.*

2 Ruhiy holat, kayfiyat. *Asabi joyida emas.*

asab-iy Huda-behudaga qizishib, tutaqib ketadigan, tez achchiqlanadigan, jizzaki. *Asabiy ayol.*

asabiylashmoq Qizishmoq, tez achchiqlanmoq. *Kechirasiz, asabiylashib ketdim.*

asabiy-lik Asabiy holat. *Asabiylik kuchaygandan kuchaydi.*

asad Saraton va Sunbula burjlari oralig'ida joylashgan burj. *Asadda paxta rivoj topadi.*

asal 1 Bolari (asalari)ning gullar nektaridan yig'ib tayyorlagan mahsuloti. *Asal yalamoq.*

2 *kchm.* O'ta shirin. *O'rik emas, asal ekan.*

asal-chi Asalarini parvarishlab, urchitib undan asal oluvchi shaxs.

asalchi-lik Qishloq xo'jaligining asalari bilan shug'ullanuvchi sohasi, tarmog'i. *Asalarichilik rivojlantirilmogda.*

asalari Turli gullar nektaridan asal tayyorlaydigan ari. *Asalari boqmoq.*

asar 1 Biror narsaning natijasi, belgi. *Boyligidan asar ham qolmadi.*

2 Ijod qilish natijasi, mahsulot. *Badiiy asar yozmoq.*

asbob Biror ishni bajarishda ishlatiladigan qurol, vosita. *Duradgorchilik asboblari.*

asbob-soz Asbob tayyorlaydigan usta, asbob tayyorlovchi. *Hunarmandlar, asbobsozlar kelishdi.*

asbob-sozlik Asbob tayyorlash sohasi, sanoatning asbob ishlab chiqarishga mo'ljallangan tarmog'i. *Asbobsozlik korxonasi.*

asfalt — astronomik

asfalt 1 Avtomobil yo'llari, yo'lak yoki maydonchalarni qoplash uchun ishlatiladigan, qora saqichli qorishma. *Asfalt olib keldi.*
2 Yo'l, yo'lak yoki maydonchaga qoplangan shunday qorishma qatlami. *Asfaltidan ketdik.*
asfalt-lamoq Asfalt yotqizmoq, asfalt qoplamoq. *Hovlini asfaltlamoq.*
asil 1 Yuqori sifatli, juda yaxshi, sof. *Asil atlas. Asil guring.*
2 Ijobiy xislatlarga ega bo'lgan. *Asil yigit.*
asir 1 Urushda dushman qo'lga tushib qolgan odam, mahbus. *Asir tushmoq.*
2 *kchm.* O'ta berilgan, ma'lum narsaga bog'lanib qolgan. *She'ringiz asiriman.*
asir-lik Asir bo'lish holati. *Asirlikdan qutulmoq.*
askar Harbiy xizmatni o'tovchi shaxs. *Piyoda askar.*
askar-lik Harbiy xizmat. *Askarlikka bormoq.*
askar+cha Harbiylar kabi, harbiychasiga. *Askarcha kiyinmoq.*
askiya So'z o'yinlaridan foydalangan holda mot qilish san'ati, davradagilarning zukkoligi, hozirjavob va topqirligi asosidagi taraflar musobaqasi. *Askiya aytishmoq.*
askiya-boz Askiya aytishga usta. *Askiyabozlar ko'p.*
askiyaboz-lik Askiya aytish, askiya qilish. *Askiyabozlik avj oldi.*
askiya-chi Askiya aytuvchi kishi. *Askiyachilar tanlovi.*
asl Haqiqiy, birlamchi. *Asl nusxa. Aslidan ko'chirma.*
aslida Haqiqatda, to'g'risi, rosti. *Aslida men bormoqchi edim.*
aslo rvsh. Hech, hech bir, hech ham, zinhor, sira. *Aslo unamaydi.*
asorat Ma'lum ta'sir natijasi, belgi, iz. *Tumov asorati.*
asos 1 Narsaning qismlarini tutib yoki ko'tarib turuvchi qismi. *Uyning asosi.*
2 Tabiat yoki jamiyatdagi turli hodisolarning negizi, poydevori, tayanchi. *Folklor — adabiyot asosi.*
3 Dalil, isbot. *Gapingiz to'g'riligiga asos yo'q.*
asos-iy Yetakchi, birlamchi, eng muhim. *Asosiy vazifa.*
asos-lamoq Asos, dalil keltirmoq; isbot qilmoq. *O'z fikrini asosladi.*
asos-li Asosga ega. *Asosli fikr.*
asos-siz Dalil, isbotga ega bo'lmagan, isbot qilinmagan. *Asossiz gap.*
asos-chi Asos soluvchi, asos solgan shaxs. *Dunyoviy adabiyot asoschisi.*
asosan Asos e'tibori bilan. *Ishni asosan tugatdik.*
aspirantura Nomzodlik dissertatsiyasini tayyorlash maqsadida oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tekshirish institutlari qoshidagi o'quv tizimi. *Aspiranturada o'qimoq.*
aspirant(-ka) Aspiranturada o'qiydigan shaxs. *Aspirant bo'ldim.*
aspirin Isitmaga qarshi ichiladigan tabletka shaklidagi dori. *Aspirin ichmoq.*
asqatmoq Kerak bo'lmoq, biron narsaga yaramoq. *Bu kishi bir kuningga asqatadi.*

asr I 1 Yuz yillik vaqt. *XXI asrga qadam qo'yimoq.*
2 Ma'lum muddat, davr. *O'rta asrlar tarixi.*
asr-dosh Biror shaxs bilan bir davrda yashagan yoki yashayotgan odam, zamondosh. *Navoiyning asrdoshlari.*
asr-iy Asrlar davomidagi. *Asriy orzular.*
asr II 1 Namoz o'qish bilan bog'liq holdagi quyosh botishidan oldingi vaqt. *Asr payti keldi.*
2 Shu vaqtda o'qiladigan namoz. *Asr o'qimoq.*
asramoq 1 O'z boquviga olmoq. *Bolani asramoq.*
2 Ehtiyot qilmoq, avaylamoq, e'tibor bilan qaramoq. *Kitobni asramoq.*
3 Himoya qilmoq, har qanday holatdan saqlamoq. *Vatanni asramoq.*
asrandi Boqib olingan, farzandlikka qabul qilingan. *Asrandi o'g'il.*
assalom Salomlashuvning qisqargan shakli. *Assalom, yurtim.*
assalomu alaykum Salomlashish odobida birinchi salomlashgan kishi tomonidan aytiladigan kalom. *Assalomu alaykum, Alisherbek.*
assambleya Xalqaro tashkilotlar a'zolari yig'ini. *BMT bosh assambleyasi.*
assistent 1 Biror ishni amalga oshirish jarayonida asosiy mutaxassisga yordam beruvchi shaxs. *Professor assistenti.*
2 Oliy o'quv yurtlarida kichik o'qituvchilik lavozimi. *Assistentni qabul qilmoq.*
assortiment Savdo, ishlab chiqarish korxonalarida belgilangan yoki eng zarur xilma-xil mollar majmui. *Mahsulotlar assortimenti.*
assotsiatsiya Tashkilot a'zolari yoki tashkilotlarning ma'lum maqsad yo'lida tuzilgan uyushmasi. *Tilshunolar assotsiatsiyasi.*
asta Sekin, shoshmasdan. *Asta gapira boshladi.*
astar Kiyim, ko'rpa yoki ko'rpachaning ichki qavati, ichki tomoniga tikilgan mato. *To'ning astari.*
astar-lik Astar qilishga mo'ljallangan, astarbop mato. *Astarlik bo'z.*
astag'firulloh 1 E'tiqodli kishilar dilda, ishida yoki amalda gunohga yo'l qo'yganlarida aytiladigan ibora. *Astag'firulloh, Alloh (gunohlarimni) mag'firat qilsin, kechirsin.*
2 Biron narsadan hayratlanish, ajablanish, lol qolishni bildiradi. *Astag'firulloh, mashina ashula aytadimi.*
3 Biron narsadan achchiqlanish, norozilik ifodasi. *Astag'firulloh, yana sho'rvami?*
astma Nafas yo'llarining qattiq shamollashi bilan bog'liq kasallik. *Astmasi qo'zib qolmoq.*
astoydil Chin dildan, sidqidil bilan. *Astoydil sevmoq. Astoydil ishlamoq.*
astrolog Astrologiya bilan shug'ullanuvchi shaxs; munajjim. *Astrologlar anjumani.*
astrologiya Fanning samoviy jismlarni o'rganish bilan shug'ullanuvchi sohasi. *Astrologiya rivoji.*
astronom Astronomiya bilan shug'ullanuvchi mutaxassis.
astronomik Astronomiyaga oid, unga aloqador. *Astronomik jadval.*

astronomiya Koinotni o'rganuvchi fan. *Astronomiya darsiga kirmoq.*

atala I Dog'langan yoqqa un aralashtirib, suv qo'shib qaynatish yo'li bilan tayyorlanadigan suyuq ovqat. Qaynoq atala.
2 *kchm.* Atalaga o'xshash suyuq narsa.

atalamoq Aralashtirib, bir tekis suyultirmoq. *Qatiqni atalamoq.*

atala-umoch Un qo'shib pishiriladigan turli-tuman suyuq ovqatlarning umumlashma nomi. (Ko'proq kuchsiz ovqat ma'nosida ishlatiladi). *Palov oshimiz bo'lmasa ham atala-umochimiz bor.*

atamaqo'm Atamalarining yozma va og'zaki nutqda ishlatilishini tavsiya etuvchi va nazorat qiluvchi qo'mita.

atamoq I Kishi yoki narsaga nom bermoq, ot qo'ymoq. *O'g'lini Jahongir deb atadi.*
2 Muayyan shaxs, tarixiy sana, bayram va sh. k. larga mo'ljallamoq; bag'ishlamoq. *Mustaqillik kuniga atab yozilgan she'r.*
3 Biror narsani nazr, ehson, qurbonlik sifatida belgilamoq. *Qurbonlikka atalgan qo'chqor. Atab qo'ygan yetti tangam bor.*

ata-ma Ilm-fan, texnika yoki san'atning muayyan sohasiga oid tushunchani nomlovchi so'z yoxud so'z birikmasi; termin.

atama-shunos Atamalarni ilmiy jihatdan o'rganuvchi mutaxassis. *Atamashunoslar anjumani.*

atamashunoslik Atamalar majmui va atamalarni o'rganuvchi soha. Tilshunoslik atamalari lug'ati.

atay(in) I *rvsh.* Aniq bir maqsad bilan, maxsus ravishda. *Shuni deb (shu maqsadda) atayin keldim.*
2 Jo'rttaga, qasddan, ko'ra-bila turib. *Hovliqma, atay (seni kuyuktirish uchun) aytdi.*

atay-lab *ayn.* Atay(in). *Ataylab siz uchun oldim.*

ateist Ateizm tarafdori, dahriy, xudosis.

ateistik Ateizmga oid, dahriylik ruhidagi, dinga qarshi. *Ateistik qarashlar.*

ateizm Xudoning mavjudligini, diniy e'tiqodlarni inkor etuvchi ta'limot.

atigi Hammasi bo'lib, bor-yo'g'i, faqatgina. *Atigi bir iltimos. Atigi ikki kun qoldi.*

atir I Xushbo'y moddalar eritmasi, kosmetik suyuqlik. Atir sep-moq.
2 Xushbo'y, yoqimli bo'y, hid. *Shabada gul atrini olib keldi.*

atirgul Tanasi tikanli, ko'p yillik, guli xushbo'y o'simlik va uning guli. *Yo'lak bo'ylab atirgul ekilgan.*

atirsovun Yuz-qo'l yuvishda, gigiyenik yoki kosmetik maqsadlarda ishlatiladigan, tarkibiga xushbo'y moddalar qo'shilgan sovun. *Atirsovunda yuvinmoq.*

atlas I Albom yoki kitob shaklida tartiblangan jug'rofiy xaritalar, chizmalar majmui. *Iqtisodiy atlas.*

atlas II Ipakdan to'qilgan gulli gazlama. *Atlas ko'ylak.*

atlet Atletika bilan shug'ullanadigan sportchi yoki sirk artisti. *Atletlar maydonda.*

atletika Chaqqonlik talab qiladigan sport mashqlari. *Atletika bilan shug'ullanmoq.*

atmosfera Yer va boshqa ayrim sayyoralarni o'rab turgan gazsimon qobiq. *Atmosfera bosini.*

atmosfera+viy Atmosferaga oid, atmosferada yuz beradigan. *Atmosferaviy jarayonlar.*

ato: ~ qilmoq (etmoq) Baxshida etmoq. *Xudo oilamizga baxt ato etdi.*

atom I Kimyoviy elementlarning zarrasi. *Natriy atomi.*

atom II Kimyoviy usul bilan tayyorlangan harbiy qurol. *Atom bombasi.*

atomistika Materiyaning atomlardan tuzilganligi haqida ta'limot. *Atomistika rivoji.*

atoqli Muayyan bir sohada nom qozongan, shuhrat topgan, dongdor kishi. *Atoqli san'atkor.*

atrof I Biror narsaga yoki so'zlovchiga nisbatan tevarakdagi, to'rt tomondagi makon. *Butun atrof ajib bir sukunat qo'ynida.*
2 Biror narsa yoki buyumning gir aylanasi, to'rt tomoni, chetlari. *Atrofi popukli gilam.*
3 *kchm.* Shaxs tevaragidagi kishilar, muhit. *Atrofigda har xil gaplar yuribdi.*

atrof-licha *rvsh.* Sinchiklab, asosli ravishda, har tomondan, chuqur. *Atroflicha o'rganmoq.*

atrof-muhit Ma'lum joy va uning tevaragi hamda u yerdagi ijtimoiy sharoitlar majmui. *Atrof-muhimi saqlash.*

atang *und. s.* Afsuslanish, pushaymon bo'lish tuyg'usini ifodalaydi. *Attang, men bo'lmabman!*

attestat I Muayyan o'quv yurtini tamomlaganlik haqida guvohnoma, rasmiy hujjat, shahodatnoma. *Maktabni bitirganlik haqida attestat.*
2 Ilmiy yoki boshqa unvon berilganligi haqidagi rasmiy hujjat, shahodatnoma. *Dotsentlik attestati.*

attestatsiya Mutaxassisning bilim darajasi, ishga layoqatini yoki ma'sul lavozimdagi kishilarning vazifasiga loyqlik darajasini ma'lum talablar asosida tekshirish. *Barcha xodimlar attestatsiyadan o'tkaziladi.*

attor Atir, upa-elik singari pardoz-andoz mollari va boshqa mayda-chuyda tovarlar bilan savdo qiluvchi savdogar. *Attordan urug' olmoq.*

attor-lik I Attor kasbi. Attorlik qilmoq.
2 Bozorda attorlarning do'konlari joylashgan rasta. *Attorlikdan sotib olmoq.*

atraksiyon I Tomoshabinlarni hayajonga solib, ortiq darajada qiziqtirishga mo'ljallangan sirk tomoshalari dasturi. *Havo gimnastlari atraksiyoni.*
2 Sayilgohlarda, dam olish joylarida qurilgan ko'ngil ochar moslamalar. *Charxpalak atraksiyoni.*

audit Auditorlik vakolati bo'lgan shaxslar (auditorlik firmalari) tomonidan xo'jalik subyektlari moliyaviy hisobotining mustaqil ekspertiza va tahlil qilinishi.

auditor Belgilangan tartibda auditorlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqini olgan va auditorlar kasbiy (profes-

auditoriya — avtomatika

sional) ro'yxatiga kiritilgan mutaxassis. *Auditorlar firmani tekshirishdi.*

auditoriya 1 O'quv yurtlarida ma'ruzalar o'qiladigan, dars mashg'ulotlari o'tkaziladigan xona. *To'rtinchi auditoriyada ma'ruza o'qilmoqda.*

2 Ma'ruza, dars, nutq tinglovchi kishilar, auditoriyada o'tirganlar. *Savol auditoriyani jonlantirib yubordi.*

auksion «Kim oshdi» yo'li bilan o'tkaziladigan ochiq savdo. *Auksionga Salvador Dali asari qo'yildi.*

avans Oylik maoshi yoki kelishilgan so'm hisobidan oldindan beriladigan pul yoki boshqa to'lov turi. *Bugun avans berdi.*

avariya 1 Ishlab turgan mashina, stanok, kema, samolyot va b. ning buzilishi, sinishi, halokatga uchrashi. *Mashina avariya.*

2 Eskirib ishdan chiqayotgan, buzilish, nurash arafasida turgan obyekt. *Avariya holatidagi bino.*

avaxta Turma, qamoqxona. *Avaxtaga tashlamoq.*

avaylamoq Ehtiyot qilmoq, ayamoq.

avgust Milodiy yil hisobida sakkizinchi oy. *Avgustning oxirida paxta terimini boshlamoq.*

aviabaza Aviatsiya bazasi. Aviatsiya qismlari saqlanadigan, samolyotlarni ta'mirlash uchun kerakli narsalar saqlanadigan ombor.

aviakompaniya Samolyotlarda yo'lovchi va yuk tashish bilan bog'liq ishlarni bajaruvchi yirik tashkilot. «O'zbekiston havo yo'llari» aviakompaniyasi.

avialiniya Havo yo'li, samolyotning qatnov yo'nalishi. *Yangi avialiniya ochmoq.*

aviamodel Samolyot modeli. *Aviamodelni sinovdan o'tkazmoq.*

aviamodel.chi Samolyot modeli bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Aviamodelchilar ko'rgazmasi.*

aviatsiya 1 Havoda uchish nazariyasi va amaliyoti. *Aviatsiya yangiliklari.*

2 Uchish vositalari majmui. *O'zbekiston aviatsiyasi.*

aviazavod Samolyot ishlab chiqaruvchi zavod. *Aviazavod ishchisi.*

avj: ~ **olmoq** Taraqqiyotda, o'sishi jadallashmoq, kuchaymoq. *Bug'doyni yig'ishtirish ishlari avj oldi.*

ser. **avj** 1 *mus.* Avji ko'p. *Seravj ashula.*

2 Yaxshi rivojlangan, avj olgan; yetuk. *Seravj nihollar.*

avj.i 1 Biron narsaning, jarayonning yuqori nuqtasi, yuksak darajasi. *Suhbat avji. G'o'zaning avji.*

2 *mus.* Kuydagi eng yuqori nota. *Avjini yaxshi olmoq.*

3 *rvsh.* Xuddi, naq. *Avji o'riklar pishgan payt.*

avj.ida Qizg'in, avj olgan. *Ish avjida.*

avj.iga chiqmoq // avj.iga minmoq

Kuchaymoq, qizimoq. *Bozor avjiga chiqdi.*

avj.lanmoq Rivojlanmoq, kuchaymoq. *Daraxt avjlandi.*

avjlan+tirmoq Rivojlantirmoq, kuchaytirmoq. *Korxonada faoliyatini avjlantirdi.*

avliyo 1 Valiy. e'tiqodli, dindor kishilar, muqaddas, aziz odamlar.

2 Oldindan karomat qiladigan, mo'jizalar ko'rsatadigan

shaxs; bashoratchi. *Men avliyo emasman, oldindan hamma narsani aytib bergani.*

3 Darveshsifat, hech narsa bilan ishi yo'q odam. *Bu odam avliyo ekan-ku!*

avlod 1 Bir ajdoddan tarqalgan, nasl. *Temuriylar avlodi.*

2 Ikki bo'g'inga mansub kishilarning ikkinchi bo'g'ini. *Mana bu mening avlodim.*

3 Bir bo'g'inga mansub, bir davrda tug'ilib o'sgan shaxslar. *Mustaqillik avlodlari.*

4 Qarindosh-urug'lar. *Avlodlar to'planishdi.*

avlod-ajdod 1 Ma'lum shaxs yoki ma'lum bir davr kishilarning ota-bobolari va farzandlari.

2 Qarindosh-urug'lar. *Avlod-ajdodi kim?*

avom 1 Omma, xaloyiq, oddiy xalq. *Avom xalq to'planganda bor gap aytilsin.*

2 Sodda, omi. *Avomsiz, hech narsa bilmaysiz.*

avra Kiyim yoki ko'rpa-to'shak, yostiqlarning sirtqi qavati. *Avra to'n (astarsiz to'n).*

avramoq Maqsadga erishish uchun yolg'on-yashiq, laqillatuvchi gaplar qilmoq. *Kelganlarni avrab ishini bitirdi.*

avrat Shariatga muvofiq tananing bekitib yurilishi talab qilinadigan qismi (erkaklar uchun — kindikdan tizzagacha, xotin-qizlar uchun — bilak bo'g'imidan bo'yingacha va bo'yindan tovongacha).

avtobaza 1 Avtomashinalar turadigan va ta'mirlanadigan joy. *Avtobazada mashinalar ko'rikdan o'tdi.*

2 Transport korxonasi. *Avtobaza direktori.*

avtobus Odamlarni tashish uchun mo'ljallangan, ko'p o'rinli avtomobil.

avtodo'kon Xaridorlarga kundalik ehtiyoj mollarini mashinada olib borib sotishga maxsuslashtirilgan (jihozlangan) do'kon. *Paxtazorga avtodo'kon keldi.*

avtohalokat Avtomobil to'qnashuvi yoki umuman avtomobil ishtirokida ro'y bergan falokat. *Avtohalokat tufayli shikastlandi.*

avtokorxonasi Avtobus yoki yuk mashinalari korxonasi. *Avtokorxonasi xizmatchisi.*

avtol Mashina, traktor va boshqa texnik vositalarni moylash uchun ishlatiladigan, neftdan olinadigan suyuq mahsulot.

avtomagistral Avtomobillar qatnovi uchun qurilgan keng va katta yo'l. *Avtomagistraldan chetga chiqmoq.*

avtomat 1 Ishlab chiqarish jarayonini insonning bevosita ishtirokisiz. faqat uning nazorati ostida amalga oshiradigan qurilma (mashina, apparat, asbob, moslama).

2 *harb.* Avtomatik otish quroli (pistolet-avtomat). *Avtomatdan o'q uzmoq.*

avtomat.chi 1 Avtomatik mashina yoki stanokda ishlovchi shaxs. *Zavoddagi apparatlarni avtomatchilar boshqarib boradilar.*

2 Pistolet-avtomat bilan qurollangan jangchi.

avtomat.lashtirish Avtomatlarni ishlab chiqarish jarayoniga jalb etish. *Zavod avtomatlashtirildi.*

avtomatika 1 Kishini bevosita ishlab chiqarish jarayonidan xalos qilish uchun xizmat qiladigan texnik vosita va usullar

bilan shug'ullanuvchi fan va texnika tarmog'i. *Zavodga avtomatika kirib keldi.*

2 Avtomatik ravishda ishlaydigan mexanizmlar, asboblarni majmui.

avtomashina Yerda yuradigan motorli transport turi. *Asaka avtomashinalari.*

avtomobil Ichki yonish dvigateli o'rnatilgan relssiz transport vositasi. *Avtomobil zavodi.*

avtomobil-sozlik Avtomobil ishlab chiqarish va sanoatning shu sohaga mansub turi.

avtonazoratchi Avtomobil va boshqa transport vositalarining to'g'ri harakat qilishlari ustidan nazorat qilib turadigan davlat tashkiloti. *Avtonazoratchi yo'l harakatini buzgan haydovchini jazoladi.*

avtonom Avtonomiyadan foydalanadigan, avtonomiya huquqiga ega bo'lgan.

avtonomiya 1 O'z-o'zini boshqarish.

2 Ma'lum milliy-hududiy birlik, davlat boshqaruv hokimiyatini mustaqil idora etish huquqi.

avtopilot Samolyotni avtomatik ravishda boshqaradigan qurilma.

avtoportret Rassom yoki haykaltaroshning o'zi tomonidan ishlangan o'z tasviri.

avtopoyga Avtomobillar poygasi. *Avtopoyga g'olibi.*

avtoreferat Ma'lum ilmiy asar mazmunining shu asar muallifi tomonidan yozilgan qisqacha bayoni. *Doktorlik dissertatsiyasi avtoreferati.*

avtoreyd Avtonazorat tomonidan to'satdan o'tkaziladigan tekshiruv. *Avtoreyd paytida aniqlangan kamchiliklar.*

avtoruchka Perosiga siyoh avtomatik ravishda kelib turadigan yozuv quroli. *Avtoruchkada yozmoq.*

avtosaf 1 Ketma-ket tizilib kelayotgan avtomobillar. *Paxtaga ketayotgan aftosaf.*

2 Avtobazalar bo'limi.

avtoullov Ulov vazifasini o'taydigan mashinalar. barcha haydash vositalari. *Avtoullov xizmatidan foydalanmoq.*

avtovokzal *qrng.* Shohbekat.

avtozavod Avtomobil yoki uning qismlarini ishlab chiqaradigan va ta'mir qiladigan korxon.

avtoshina Avtomobil shinasini. *Avtoshina sotib olmoq.*

avval 1 Ilgari, burun, oldingi vaqtlarda. *Avval rasmiy davlat hujjatlari rus tilida yuritilar edi.*

2 Birinchi galda, oldin. *Avval salom, keyin kalom (maqol).*

avval-gi Dastlabki, oldingi. *Avvalgi go'zalligi yo'q.*

avvalambor Avvalo. *Avvalambor, sevmagil edi.*

avvalo 1 *rvsh.* Dastlab, dastavval, birinchi galda. *Avvalo, o'zini tiyib olsin.*

2 Birinchidan. *Avvalo, men talaba emasman. So'ngra menga bunday munosabatda bo'lmang.*

avzoyi // avzosi 1 Holati, kayfiyati. *Avzoyi buzuq.*

2 Tashqi qiyofa, ko'rinish. *Avzoyidan yomon odamga o'xshamaydi.*

axborot 1 Xabar, xabarlar. *Axborot tarqatish vositalari.*

2 Ma'lumot. *Joylarda ishning borishi to'g'risida axborot olindi.*

3 Rasmiy idora, tashkilot yoki muassasaning vaqti-vaqti bilan chop etiladigan nashri. *O'zMU ilmiy axboroti.*

axborot-noma *avn.* Axborot 3.

axiyri Oxiri, pirovardida. *Axiyri mehmonlar kelishdi.*

axlat 1 Supurindi, supurish-sidirish natijasida hosil bo'lgan iflos narsalar. *Axlatni chelakka tashlamoq.*

2 Jonzot organizmidan ajralgan chiqit, najas. *Bola axlatini tozalamoq.*

axlat-xona Chiqindi, axlat to'kish uchun ajratilgan joy. *Axlatxonaga to'kmoq.*

axloq 1 Jamiyatda kishilarning o'zaro munosabatlarini tartibga soluvchi muomala, yurish-turish, xulq me'yorlari. *Milliy axloqqa muvofiq tarbiya.*

2 Xulq-atvor, yurish-turish, adab. *Axloqi namunali o'quvchi.*

3 Axloq normalari. qonuniyatlarini o'rganuvchi fan sohasi yoki o'quv yurtlarida shu fandan o'tkaziladigan mashg'ulotlar. *Axloq fanidan sinov o'tkaziladi.*

axloq-iy Axloqqa oid. *Axloqiy qarashlar.*

g'ayri-axloqiy Axloq me'yorlariga zid. *G'ayriaxloqiy xatti-harakatlar.*

axloqli Yaxshi tarbiya ko'rgan. xushxulq. *Axloqli yigit.*

axloqsiz 1 Axloq qoidalariga zid ish qiluvchi, tarbiyasi buzuq. *Axloqsiz odam.*

2 Axloq me'yorlariga zid, odobsiz, hayosiz. *Ayolning axloqsiz xatti-harakatlari hammada nafrat uyg'otdi. Axloqsiz film.*

axloqsizlik Axloqqa zid xatti-harakat. *Axloqsizlik jamiyatni bulg'ovchi illatdir.*

axtarmoq Qidirmoq, izlamoq. *Seni ertalabdan beri axtarib yuribman.*

aya 1 Tuqqan ona, oyi. *Ayam keldi.*

2 Akaning xotini katta yoshli ayol. *Aka, ayamni chaqiryapti.*

3 O'qituvchi, muallima yoki umuman katta yoshdagi ayol-larga nisbatan murojaat shakli. *Aya, soat necha bo'ldi?*

ayamoq 1 Avaylab, rahm-shafqat bilan munosabatda bo'lmoq, rahmdillik qilmoq. *Urgim keldi-yu, ayadim.*

2 Ko'ngilga ozor bermaslikka harakat qilmoq. *Sizni ayab aytmagan ekan.*

3 Avaylab, ehtiyotlab. *U yarador oyog'ini ayab sekin-sekin bosardi.*

4 Qizg'anmoq, darig' tutmoq. *Mendan mehringizni ayamang, iltimos.*

5 Tejamoq, tejab ishlatmoq, ehtiyot qilmoq. *Ayab ishlatsak, bir oyga yetgulik yoqilg'imiz qoldi. Ayab ishlatgin, biroving narsasi nozik bo'ladi.*

ayanch Kishida achinish hissini uyg'otadigan, rahmini keltiradigan. *Ayanch qiyofa. Ayanch tovush.*

ayanch-li *avn.* Ayanch. *Ayanchli hol.*

ayb 1 Nuqson, xato, kamchilik. *Aybsiz do'st qidirgan do'stsiz golar (maqol).*

ayb+dor — aytmoq

2 Uyat. *Ayb so'zlar bilan so'kinmoq.*

3 Gunoh, jinoyat. *Katta aybga yo'l qo'ymoq.*

ayb-dor 1 Gunohkor. *Ro'zg'or buzilishida u aybdor bo'ldi.*

2 Jinoyatchi. *Aybdorlarni olib kelishdi.*

ayb-lamoq 1 *ayn.* Ayb qilmoq.

2 Ayb qo'ymoq, gunohkor qilmoq. *O'g'irlikda aybladi.*

ayb-lanmoq Ayblamoq *fl.* ning o'zl. n. Jinoyatchi hisoblanmoq, qamalamoq. *Ko'p pul o'zlashtirganlikda ayblandi.*

ayblan-uv Ayblanmoq *fl.* ning *har. n.*

ayblanuv+chi Jinoyat ishga tortilgan, ustidan tergov ishlari olib borilayotgan. *Ayblanuvchini tergov qilmoq.*

ayb qilmoq Uyat qilmoq. *Uni hamma ayb qildi.*

ayiq Tanasi, boshi katta, baquvvat, besh barmoqli keng oyoq panjasi bo'lgan yirik sut emizuvchi yirtqich hayvon. *Qo'ng'ir ayiq.*

ayirboshlamoq Almashmoq, alishtirmoq. *Tovarlarini ayirboshlamoq.*

ayirmoq Ajratmoq, qismlarga bo'lmoq. *O'rikning danagini ayirmoq.*

2 Guruhlarga bo'lmoq, ajratmoq. *To'plangan bolalarni ikkiga ayirmoq.*

3 Yiroqlashtirmoq, ajratib yubormoq. *Bolani onasidan ayirmoq.*

4 Judo qilmoq. *Yoridan ayirmoq.*

5 Farqlamoq, farqiga yetmoq. *Yaxshini yomondan ayirmoq.*

6 Bir sondan ikkinchi sonni olmoq. *10 dan 5 ni ayirmoq.*

7 Er-xotinni bir-biridan ajratmoq. *Qizini eridan ayirib olmoq.*

ayir-mal Farq, o'zgachalik. *Ular o'rtasidagi ayirma katta emas.*

2 *mat.* Katta sondan kichik sonni ayirish natijasida hosil bo'lgan son. *O'ndan sakkizning ayirmasi – ikki.*

ayirma+chi Hammani barobar ko'rmaydigan, har xil ko'z bilan qaraydigan. *Ayirmachi odam.*

ayirmachi-lik Hammani baravar ko'rmaslik. *Bu yerda ayirmachilik kuchli.*

aylana 1 Borliqdagi narsa va hodisalarning holati tevarak, atrof. *Spitamen ko'zini ochganda aylanasiida suyukli do'stlarini ko'rdi (M.Qoriyev).*

2 Doira shaklida o'ralgan. *Maktab hovlisi aylana to'siqlardan iborat edi.*

3 Berilgan nuqtadan teng uzoqlikda yotgan nuqtalardan iborat geometrik shakl (yopiq chiziq). *Aylananing barcha radiuslari o'zaro tengdir.*

aylanay 1 Aylanmoq *fl.* I shaxs, buyruq mayli.

2 *mod. s.* Ayollarning farzandlari va boshqa suygan kishilarni erkalashi, hurmat qilish shakli. *Aylanay, qizim, qayerlardan so'rayman? Aylanay, ovsin, sizni ko'rarga kun ham bor ekan.*

aylanib-o'rgilib Erkalab, silab-siypalab. *Aylanib-o'rgilib nevarasini yupatdi.*

aylanmoq 1 Biron narsa atrofi, tevaragida, davra olib harakat qilmoq. *Charxpalakning o'z o'qi atrofida aylanishi.*

2 Sayr qilmoq. *Toqqa aylangani ketdi.*

3 Tabiatda bir holatdan ikkinchi holatga o'tish. *Ko'mir kukunga aylandi.*

4 Ma'lum bir doirada, odamlar orasida biron narsaga bog'liq holda o'ralashib yurish. *O'ktam sayyohlar orasini aylana, do'sti Murodni qidirardi.*

5 Davlat tashkilotlari, tadbirkor, ishbiarmon kishilar tomonidan to'plangan mablag'larning erkin harakatda, muomalada bo'lishi. *Davron bir millionni aylantirmoqda.*

aylan-ishmoq 1 Aylanmoq *fl.* ning *birg. n.*

2 Biron narsaning orqasidan tushmoq; iliqmoq. *Qo'shnisi-ning uyi atrofida aylanishib qolmoq.*

aynan Xuddi o'zi, bir xil. *Aynan otasiga o'xshabdi.*

ayni Xuddi, naq. *Ayni bahor payti edi.*

aynimoq 1 Yaroqliligi, sifati buzilmoq. *Ovqat aynidi.*

2 Rangi-tusi o'zgarimoq; rangi xiralashmoq. *Ko'ylakning rangi aynidi.*

3 Fikridan, niyatidan qaytmoq. *Uy qurishdan aynidi.*

4 So'kinmoq. *Muncha aynib gapirasan?*

ayniqsa Boshqalardan farqli, alohida, xususan, g'oyat darajada. *Ayniqsa, bu yerda lolalar ko'p.*

ayol 1 Xotin kishi.

2 Erga tekkan xotin, rafiq. *Ayolingiz qayerda ishlaydi?*

ayolmand Bola-chaqasi ko'p, katta oila egasi. *Ayolmand bo'lib qoldi.*

ayon Ma'lum, ravshan. *Hammasi ayon bo'lmoq.*

ayovsiz Rahm-shafqat qilinmaydigan, qahrli. *Ayovsiz hujum.*

ayoz Qora sovuq, havoning ochiq va qattiq sovuq payti. *Ayoz tushmoq.*

ayoz-li Qora sovuq bo'lib turgan. *Ayozli tun.*

ayqash-uyqash Betartib, ostma-ust. *Ayqash-uyqash yotgan kitoblarni to'plamoq.*

ayri 1 Ikki tomonga ketgan. *Ayri so'qmoq.*

2 Zid, teskari. *Ayri gap aytmoq.*

3 Ikki yonga ketgan shox, novda. *Anorga ayri qo'ymoq.*

4 Panshaxaga o'xshash ikki shoxli buyum, asbob. *Ayri ishlatmoq.*

ayrilmoq Ayirmoq *fl.* o'zl. n.

ayril-iq Yaqinlaridan, eng aziz kishilaridan, mehribonlaridan ajralish, judolik, hijron.

ayrim 1 Alohida, ajratilgan. *Ayrim binoda joylashmoq.*

2 Ba'zi bir. *Ayrim odamlarga gap uqtirib bo'lmaydi.*

ayron Suv va qattiq aralashmasidan hosil bo'lgan ichimlik.

aytarli 1 Aytishga arzigulik; sezilarli. *Aytarli hech ish qilganimiz yo'q.*

2 Unchalik. *Aytarli gap bo'lgani yo'q.*

aytaylik Faraz qilaylik. *Aytaylik, siz o'qishga kirdingiz.*

aytmoq 1 Og'zaki ifoda etmoq, bayon qilmoq, izhor etmoq, bildirmoq. *Kuni kecha televizorda Kolumbiyada kuchli zilzila bo'lganligini aytdi.*

2 Kelish, ishtirok etish, tashrif buyurishni iltimos qilib

- murojaat etmoq, taklif qilmoq, chorlamoq, chaqirmoq. *To'yga aytmoq.*
- 3 Buyruq, so'roq mayli shaklida so'zlovchining izhor qilingan fikrga qo'shilganligini, shu fikrni ma'qullayotganligi yoki ta'kidlayotganligini ifodalaydi. *Dovyurakligini ayting!*
- 4 Ba'zi otlar bilan qo'shma fl. yasaydi. *Salom aytmoq. UZR aytmoq.*
- aytmoq+chi** 1 Aytmoq fl. ning istak formasi. *Aytmoqchi bo'lgan gapim shu.*
2 ayn. Aytganday.
- ayvon** Xonani qor, yomg'ir, oqtoq nuridan muhofaza qilib, uni bahavo, yorug' tutadigan old qismi. *Ayvondagi so'riga joy qilmoq.*
- ayyom** 1 *rsh.* To'rt faslning ma'lum vaqti, zamon. Hafta, oy, kunlar. *Keldi ayyomi bahor, o'lkani parvoz ayladi.*
2 Shodlik, quvonch, tantanani bildiruvchi sana. *Bukun ayyomingiz muborak qilib, Zumrad sepini yoyibdi bahor (E. Vohidov).*
- ayyor** 1 *sft.* O'z manfaati yo'lida har qanday vaziyatda boshqalarni aldab, dog'da qoldirib ketadigan makkor, mug'ombir, hiylagar, ustamon, tulki. *Tulkini aldab sog'urlar, Turfa ayyordir to'ram ("Mushtum").*
2 Ma'lum kishilar tomonidan odamlar orasidagi gaplarni tashib kelish uchun qo'yilgan ayyoqchi. *Dushman ayyorlari!*
- ayyor+lik** Ayyorga xos xususiyat, xatti-harakat. Turli vaziyatlardan chaqqon harakat, mug'ombirlik yo'li bilan chiqish. *Ayyorlik bu yerda o'tmaydi.*
- ayg'ir** Voyaga yetgan nasldor erkak ot.
- ayg'oqchi** Bir davlat sirlarini ikkinchi bir davlatga yetkazib beruvchi, shuningdek, biron shaxs tomonidan odamlar orasiga qo'yilgan, ularning suhbatlari hamda sirlarini yetkazib turuvchi shaxs; josus, maxfiy agent. *Dushman ayyoqchisini qo'lga olmoq.*
- aysh** 1 Faqat tinchlik, osoyishtalikda, huzur-halovat, rohat-farog'atda bo'lish. *Qarilik ayshini surmoq.*
2 Mayxo'rlik, kayf-safo. *Ayshini surganlar javobini bersin.*
- aza** 1 Motam, ta'ziya. *Azaga kelmoq.*
2 etn Ayollarning marhum uyida yig'i bilan o'tkazadigan marosimi. *Azaga bormoq.*
- aza-dor** Yaqin kishisi o'lgan, azasi tugamagan shaxs yoki xonadon. *Azador ayol.*
- azal** Qadim, boshi. *Azaldan qolgan gap.*
- azaliy** Qadimiy. *Azaliy hikmat.*
- azamat** 1 G'oyat katta, ulkan, azim. *Azamat inshoot.*
2 Pahlavon, botir. *Azamat yigit.*
- azim** Katta, ulkan, buyuk. *Azim daryo.*
- aziyat** Qiyinchilik, mashaqqat. *Aziyat chekmoq.*
- aziz** 1 Ulug', muhtaram, mo'tabar. *Bola aziz, odobi undan aziz (maqol).*
2 Kamyob, noyob, nodir, taqchil. *Juda aziz metall.*
3 Muqaddas, qutlug', sig'inadigan. *Aziz joylar.*
- azm:** ~ qilmoq (etmoq) Niyat qilmoq, qaror qilmoq. *O'qishga kirishga azm qildim.*

- azob** Mashaqqat, qiyinchilik. *Bu yerda yashash turgan-bitgani azob.*
- azob-lamoq** Qiynamoq. *Yo'tal ko'p azobladi.*
- azon** 1 So'fining namoz o'qishga chaqirig'i. *Azon aytmoq.*
2 *kchm.* Tong yorishgan payt, erta tong, sahar. *Azonda keldi.*
- azon-lab** Juda barvaqt, ertalab. *Azonlab yetib kelmoq.*
- azot** Hidi yo'q, rangsiz kimyoviy element. *Azot dorisi.*
- azot-lamoq** Azot solmoq.
- azroil** Odamlar jonini oladigan. *Azroil bo'lsang ham, qo'rqmayman.*
- ag'anamoq** 1 ayn. Ag'namoq. Yotgan holicha u yonboshidan bu yonboshiga ag'darilmoq, yumalamoq. *Tuni bilan bosinqirab, ag'anab chiqdim.*
2 Qulamoq, yiqilmoq. *Zinadan ag'anab tushmoq.*
3 Bir yoniga yiqilib dumalamoq. *Mashina burilish paytida ag'anab ketdi*
- ag'darmoq** 1 Tik holatidan yotqizmoq, otib, chopib, urib va h. yo'llar bilan qulatmoq. *U raqibini bir urib ag'dardi.*
2 Idishning ostini ustiga qilib ichidagini bo'shatmoq. *Qopdagi jo'xorini yerga ag'dardi.*
3 Ichini sirtiga, ostini ustiga qilib aylantirmoq, chopmoq, aralashirmoq va sh. k. lar. *Cho'ntaklarini ag'darib ko'rsatmoq. Poxolni ag'darmoq.*
4 *kchm.* Barham bermoq, tugatmoq, uloqtirmoq. *Xalq istibdodni ag'darib tashladi.*
5 *kchm.* Aybini, gunohini nohaq birovga to'nkamoq. *O'z aybini do'stiga ag'darmoq.*
- ag'dar+ma** 1 Ichini sirtiga, ostini ustiga ag'darish natijasida hosil bo'lgan, ag'darib tayyorlangan. *Ag'darma etik.*
2 Ustidagi yukni o'zi ag'daradigan. *Ag'darma yuk mashinasi. Ag'darma arava.*
- ag'dar-to'ntar** O'ta betartib holat. *Hamma yoq ag'dar-to'ntar bo'lib yotibdi. Qarashlarim ag'dar-to'ntar bo'lib ketdi.*
- ag'dar-to'ntar qilmoq** 1 Butunlay betartib holga keltirmoq. *Hamma yoqni ag'dar-to'ntar qilib izladilar.* 2 *kchm.* Sinchiklab tekshirmoq. *Taftishchilar idorani ag'dar-to'ntar qilib yotibdilar.*
- ashaddiy** 1 Qattiq ruju' qo'ygan, berilgan. *Ashaddiy ishqiboz.*
2 Haddan tashqari, cheksiz. *Ashaddiy dushmanlik.*
- ashula** Xonanda yoki guruh ijro etadigan vokal asar, qo'shiq. *Ashulani ijro etmoq.*
- ashula+chi** Ashula aytadigan, xonanda. *Ashulachilar bel-lashuvi.*
- ashyo** Narsa, buyum. *Ro'zg'or ashyolari.*
- ash'or** She'rlar, baytlar. *Navoiy ash'orlari.*
- achimoq** Turli mikroorganizmlar ta'siridagi biokimyoviy jaryon oqibatida achimsiq hid, maiza hosil bo'lishi, yaroqsiz holga kelishi. *Achigan ovqat.*
- achinmoq** 1 Rahm-shafqat hissi uyg'onmoq. *Ukasining holiga qattiq achindi.*
2 Afsus-nadomat, pushaymon, ranjish, xafalik hislarini tutmoq. *Ketgan vaqtimga achinaman.*
- achin+arli** Achinish hissinu qo'zg'atadigan. *Achinarli qiyofa. Korxonadagi ishlar achinarli ahvolda.*

achitmoq — be+baho

achitmoq Achinish *fl. ort. n.* Ma'lum maqsadni ko'zlab biror narsada achish jarayonlarini qo'zg'ash. *Uzumni (musallas tayyorlashda) achitmoq.*

achit.ma Achitish natijasida hosil bo'lgan. *Achitma go'ja.*

achit.qi Achish jarayonini qo'zg'ovchi narsa; ivitqi.

achchiq 1 Og'izni achitadigan, mazza ta'mli. *Achchiq qalam-pir.*

2 Tishni qamashtiradigan, nordon. *Achchiq gilos.*

3 *kchm.* Kishi ko'ngliga ozor beradigan, og'ir botadigan, noxush. *Achchiq gap. Achchiq haqiqat.*

4 Qayg'uli, g'am-hasratga to'liq, alamli. *Achchiq ko'z yosh.*

5 Jahl, g'azab, zarda. *Achchiq'i tez odam. Achchiq bilan gapirmoq.*

6 Azob-uqubat, mashaqqat, qiyinchilik. *U Sibir achchiqlarini xo'b tatidi.*

achchiq-ianmoq Achchig'i kelmoq, jahli chiqmoq. *Yomon achchiqlandim-u, shaytonga xay berdim-da.*

achchiq-lashmoq O'zaro xafalashmoq. *Bir-biriga achchiqlashib umumiy ishga putur yetkazishdi.*

achchiq-tizziq Ikki oradagi dahanaki janjal, shu asnoda aytilgan qattiq-qurum gaplar. *Qudalar achchiq-tizziq qilib olishdi.*

achchiq-chuchuk 1 Turmushning past-balandi, tashvish va quvonchlari. *Hayotning achchiq-chuchugini tatib ancha aqli kirib qoldi.*

2 Yupqa qilib to'g'ralgan pomidor va piyozdan tayyorlanadigan salat. *Achchiq-chuchukdan tatib ko'rmoq.*

anglamoq 1 Tushunib yetmoq; bilmoq, fahmlamoq. *Vatan neligini angladim bugun.*

2 Sezmoq, his qilmoq. *Ona mehrini anglamoq.*

angraymoq Hushsiz turib qolmoq, hayratda qolmoq. *Do'stini ko'rib angraymoq.*

a'lo 1 Eng yuqori, eng yaxshi. *A'lo sifatli mahsulot. A'lo navli choy.*

2 Besh balli baholash tizimida eng yuqori baho. *Imtihonlarni faqat "a'lo" ga topshirdi.*

a'lo-chi Faqat "a'lo" ga o'qiyotgan o'quvchi yoki talaba. *A'lochi qiz.*

a'zo 1 Odam yoki hayvon organizmining bir qismi. *Nutq a'zolari.*

2 Biror ijtimoiy guruh, tashkilot, uyushma va sh. k. larga mansub har bir odam. *Oila a'zolari. Partiya a'zosi.*

3 Xalqaro tashkilot, uyushmalarga qabul qilingan, ularning ishida qatnashuvchi mamlakat. *O'zbekiston qator xalqaro tashkilotlar a'zositir.*

B – b

badal 1 Bir narsaning evaziga to'lanadigan haq yoki qimmat o'sha narsaga teng keladigan boshqa narsa. *Molning badaliga ko'p narsa berdi.*

2 Ma'lum ijtimoiy guruhga, jamiyatga a'zoligi uchun berib turiladigan to'lov. *Oylik badalini to'ladi.*

3 ko'm. (b. k. bilan) Davomida. *Yoz badalida bir marta keldi.*

badan 1 Tana, vujud. *Butun badaniga og'riq kirdi.*

2 Tananing sirti. *Badani oppoq.*

badarg'a: ~ bo'lmoq Yurtidan haydalmoq, quvg'in qilinmoq.

badarg'a qilmoq O'z vatanidan boshqa joyga haydamoq, quvg'in qilmoq. *Sibirga badarg'a qilindi*

badavlat Boy, davlati ko'p bo'lgan. *Badavlat yigit. Badavlat yashamoq.*

badbaxt 1 Baxtsiz, omadsiz, tolei kelishmagan. *Azalda badbaxt yaratilgan ekanman, ilojim qancha?!*

2 So'kish. qarg'ashni bildiruvchi so'z. *Qachon senga shunday dedim, badbaxt.*

badbashara Basharasi xunuk, ko'rimsiz. *Badbashara bola.*

badbo'y Hidi yomon, sassiq, qo'lansa. *Badbo'y o'simlik.*

badfe'l Fe'li yomon, qilig'i xunuk. *Badfe'l odamlar.*

badiiy 1 Voqelikni badiiy obrazlar vositasida ifoda etadigan, badiiyatga oid. *Badiiy adabiyot. Badiiy film.*

2 Go'zallik qonunlari asosida, yuksak did va mahorat bilan yaratilgan. go'zal, nafis; shu asnoda ijro etilgan narsa. *Badiiy o'qish.*

3 San'at sohasiga mansub, san'atkorlik faoliyatiga oid. *Badiiy to'garak. Badiiy rahbar.*

badiiy-lik Badiiy holat. *Badiiylikning namoyishi.*

badxo'r Ta'mi yomon, og'izga yoqmaydigan. *Icholmadim, ovqat judayam badxo'r ekan.*

bafurja 1 Bamaylixotir, xotirjamlik bilan; shoshmasdan, tinchgina. *Bafurja gaplashmoq.*

2 Hech o'ng'aysizlik sezmasdan, bahuzur, bemalol. *Bafurja uxlamoq.*

baham: ~ ko'rmoq 1 Teng bo'lib yemoq, teng taqsimlamoq, o'rtada yemoq, ichmoq yoki bo'lishib olmoq. *Aka-ukalar topganlarini baham ko'rishdi.*

2 *kchm.* Biror narsaga sherik bo'lmoq, teng bo'lishmoq. teng tortishmoq, o'rtoqlashmoq. *Yutuqlarni baham ko'rmoq.*

bahavo Ifloslanmagan, chang-g'uborsiz, toza havo; chor atrofi ochiq joy. *Tog' havosi shunday bahavoki, taning yayraydi. Bahavo xona.*

bahaybat 1 Ulkan, haybatli, dev qomat, juda katta. *Ayiqning bahaybat gavdasi. Bahaybat teraklarni kesish.*

2 Qo'rqinchli, vahimali, vahima soladigan, dahshatli. *Boshi bulutga yetgan bahaybat bir mahuqqa duch kelibdi.*

baho 1 Narsaning, molning pulga tenglangan qiymati; narx. *Bozor bahosi. Go'shning bahosi.*

2 *kchm.* Narsa, hodisa, shaxs va sh. k. larning qadri, qiymati, ahamiyati. *Bizning nazdimizda fikrlaringizning bahosi juda baland, ustoz!*

3 Ta'lim-tarbiya muassasalarida o'quvchi va talabalar bilim va ko'nikmalarini o'quv dasturlari talablari asosida qanday o'zlashtirganligining so'z yoki raqamdan iborat ifodasi («a'lo» — 5, «yaxshi» — 4, «qoniqarli» — 3, «yomon» — 2). *Baho besh. Qoniqarli baho.*

be.baho Tengi yo'q, juda ham qimmatli, biron narsaga

tenglashtirib bo'lmaydigan, qimmatbaho, bahosi yo'q. *Inson umri bebaho.*

baho-lamoq 1 Tovar, molga narx qo'yimoq, narxlamq. *Otni baholab qo'ydi.*

2 Qadr-qimmatini darajasini belgilamoq. *Olimning xizmatlari yuqori baholandi.*

baho-siz ayn. Bebaho.

bahodir 1 Qo'rqmas, dovyurak, qahramon kishi. *Vatan bahodirlari. Bahodir Jaloliddin Manguberdi.*

2 Azamat, himmatli, tahsinga sazovor. *Bu ana shu bahodirlarning ishi.*

bahona 1 Biror ishning qilingani yoki qilinmaganini asoslash uchun keltirilgan (ko'pincha o'ylab topilgan) dalil, dastak. *Bormay qo'yaqol, biror bahona topilib qolar.*

2 Biror narsaning amalga oshishiga imkon bergan sabab, bois. *Mana, to'y bahona hammamiz uchrashib turibmiz.*

bahona-chi Har vaqt turli bahona, vaj ko'rsatishga o'rgan-gan. *Bahonachi talaba.*

bahor Yil fasllaridan biri. Qish va yoz oralig'idagi fasl; ko'klam. *Bahor nafasi ufurmoqda.*

bahor-gi Bahorga oid, bahor bilan bog'liq, bahorda bo'ladi-gan. *Bahorgi ish. Bahorgi ekin.*

bahs Turli mavzularda olib borilgan munozara, fikrlar to'qnashuvi, qarashlar kurashi. *Haqiqat bahsda ochiladi. Ikrom bilan Akmalning bahsi tugamadi.*

bahs-lashmoq 1 Biror masala yuzasidan tortishmoq, munozara qilmoq. *Yarim tungacha bahslashib o'tirdig-u, biron bir yakunga kelolmadik.*

2 Biron narsani garovga qo'yimoq, qo'l tashlamoq. *Bir tovoq oshdan bahslashdi.*

bajarmoq Amalga oshirmoq, uddalamoq, ado etmoq. *Uy vazifa-sini bajardim. Yillik rejani bajardi.*

bak Suyuqliklar saqlanadigan metall idish. *Bakka suv to'ldirmoq. Benzin baki.*

bakalaviat Mutaxassislik yo'nalishi bo'yicha fundamental va amaliy bilim beradigan, ta'lim muddati kamida to'rt yil davom etadigan tayanch oliy ta'lim. *Bakalaviat uchun davlat ta'lim standartini ishlab chiqmoq.*

bakalavr Yangi ta'lim tizimi bo'yicha 4 yillik bazaviy oliy ta'lim bosqichini o'tagan, oliy ma'lumot va tayanch mu-taxassislik diplomiga ega bo'lgan shaxs. *Tarix fani bakalavri. Bakalavrlarga sharoit yaratildi.*

bakalavr-lik Bakalavr holati, ishi. *Bakalavrlilik dasturini o'tamoq.*

bakteriya Faqat mikroskop orqali ko'rish mumkin bo'lgan juda mayda organizm. *Zararli bakteriyalar.*

baland 1 Bo'yi uzun, pastdan yuqoriga bo'y cho'zgan, novcha. *Baland uy.*

2 Yer yuzasidan, biron nuqtadan yoki dengiz sathidan yuqori. *Baland yer.*

3 Kuch darajasi yuqori; kuchli. *Baland ovoz.*

4 Tutgan o'rni, maqomi yuqori. *Baland martabaga erish-moq.*

baland-parvoz 1 Baland uchadigan. *Balandparvoz qushlar.*

2 *kchm.* Dimog'dor, o'zini katta oluvchi. *Juda balandpar-voz odam.*

3 *kchm.* Quruq, dabdabali. *Balandparvoz gaplar.*

baland-past 1 Bo'yi har xil. *Baland-past uylar.*

2 O'ydim-chuqur, notekis. *Baland-past yo'l. Baland-past yer.*

3 *kchm.* Har xil, yaxshi-yomon, achchiq-chuchuk. *Baland-past gaplar o'tgan bo'lsa, kechirasiz.*

4 *kchm.* Odat, rasm-rusum. *Bu yerning buland-pastini yaxshi bilasiz.*

baland-lamoq Baland ko'tarilmoq, baland hoiat kasb etmoq. *Samolyot balandlab ketdi. Ovozi balandlamoq. Mansabi balandlamoq.*

baland-lik 1 Baland joy, holat. *Balandlikka chiqmoq.*

2 geom. Geometrik shaklning uchidan asosiga tushirilgan eng katta perpendikular. *Konusning balandligi.*

balans 1 Korxonada, tashkilot va sh. k. larning ma'lum bir mud-dat ichidagi kirimi bilan chiqimini qiyoslab chiqarilgan yakun. *Balans tuzmoq.*

2 Hisob-kitob ishlarida xususiy raqamlar bilan umumiy raqamning tengligi, bir xilligi. *Hisob-kitob balans bernayapti.*

3 Korxonada, tashkilot va sh. k. larning hisobidagi moddiy boyliklarning jami. *Balansga kiritmoq. Balansdan chiqar-moq.*

balet Musiqa jo'rligidagi raqs, mimik harakatlar hamda pan-tomimadan iborat bo'lgan sahna asari va shu asar uchun yozilgan musiqa. «*Oqqush ko'li*» baleti.

baletmeyster Balet va umuman sahna asari raqslarini sah-nalashtiruvchi shaxs. *Baletmeyster Ma'nura Ergasheva.*

baliq 1 Suzgichlari bo'lgan, oyquloqlari orqali nafas oladigan silliq suv hayvoni. *Zog'ora baliq.*

2 Shu hayvonning go'shti. *Qovurilgan baliq.*

3 Muchal yil hisobida beshinchi yil nomi. *Baliq yilida tug'ildi.*

4 *kchm.* Bichimi, qomati silliq. *Juda baliq-ku!*

baliq-chi 1 Baliq ovlovchi. *Baliqchilar kemasi.*

2 *zool.* Suvdagi baliq bilan tirikchilik qiluvchi qush. *Bir to'da baliqchi qushlar uchib keldi.*

baliqchi-lik Baliq boqish, baliq urchitish bilan shug'ul-lanishga xoslangan soha. *Baliqchilik xo'jaligi.*

balki I yukl. O'zaro zid ma'noli ikki lisoniy birlikning ikkin-chisi oldidan kelib, zidlik ma'nosini kuchaytiradi. *Sen emas, balki Karim keldi.*

balki II mod. s. Gumon, taxmin ma'nolarini bildiradi. *Balki kelib qolar.*

ball 1 O'quv yurtlarida yoki turli bahslarda bilimni sinash uchun qo'llaniladigan o'lchov birligi. *Reyting bali. Bir yuz to'qson ball bilan universitetga kirmoq.*

2 Yer qimirlash, shamol va boshqa tabiiy hodisalar kuchini o'lchashda qo'llaniladigan o'lchov birligi. *Yerning sil-kinishi uch ballni ko'rsatdi.*

ballada She'r bilan yozilgan lirik qissa. «*Roksananing ko'z yoshlari*» balladasi.

balli — **baraka+li**

- balli** 1 *und. s.* Maqtov, tahsinni bildiradi; yashang, ofarin. *Balli, yigitlar.*
2 Tasdiqlash, ta'kidlashni bildiradi. *Dala pahlavonlari shu-larmi?—Balli, deb ma'qulladi brigada boshlig'i («Xalq so'zi» gazetasi-dan).*
- ballon** 1 Suyuqlik, kuchli bosim ostidagi yoki suyultirilgan gaz saqlanadigan maxsus idish. *Gaz balloni.*
2 Avtomobil, mototsikl, traktor singari texnik vositalarning havo damlanadigan rezina g'ildiragi. *Ballonga mix kirgan edi.*
- balo I** 1 Yomonlik keltiruvchi narsa; ofat, falokat. *Balolardan o'zing saqla, Parvardigor!*
2 Qandaydir yomon, illatli bir narsa. *Bir balosi bo'lmasa, shudgorda quyruq na qilur?*
- balo II** Epchil, uddaburon. *Balo yigit.*
- balodek // -day** Tuppa-tuzuk, yaxshigina. *Matematikani balo-day biladi.*
- balogardon** Baloni qaytaruvchi, balo-ofatdan saqlovchi, xaloskor. Har bir ishda *balogardon bo'lmoq.*
- balog'at** 1 Jismoniy yetilganlik, voyaga yetganlik. *Balog'at yoshi.*
2 *kchm.* Yetuklik, kamolot. *Hunarda balog'atga yetdi.*
- balzam** 1 Ba'zi o'simliklardan olinadigan yoki sun'iy yo'l bilan tayyorlanadigan, tarkibida smola va efir moylari bo'lgan quyruq xushbo'y modda. *Chakkasiga balzam surtmoq.*
2 Tarkibida turli dorivor o'simlik moddalari bo'lgan shifobaxsh suyuqlik, ichimlik. *Shu balzamdanda har kun nahorda bir choy qoshiqdan ichib turing.*
- balg'am** Nafas yo'li va o'pkadan ajralib chiqadigan shilliq modda. *Balg'amga qarshi dori ichmoq.*
- balchiq** 1 Yog'ingarchilik yoki suv bosgandan keyin hosil bo'ladigan suyuq, botqoq loy. *Yomg'irdan keyin hamma yer balchiq bo'lib ketibdi.*
2 Suv havzalari ostiga o'tirgan loy. *Ariqning tagi balchiq ekan.*
- bamaslahat** Maslahat bilan, fikrlashib. *Bamaslahat ishlamoq.*
- bamaylixotir** 1 Xotirjam holda; shoshmasdan, oshiqmay. *Bamaylixotir ovqatlanaylik.*
2 Bemalol, o'ng'aysizlanmay. *Bamaylixotir o'tirmoq.*
- bama'ni** 1 Ma'noli, mantiqli, mazmundor. *Bama'ni gap.*
2 Aqlli, jiddiy. *Bama'ni odam.*
- bamisoli** Xuddi, go'yo. *Bu yer bamisoli bir jannat.*
- band I** 1 Narsaning ushlanadigan yoki bir narsaning boshqa biror narsaga suqib, o'tkazib, qistirib qo'yiladigan qismi. *Sirg'a bandidan sinib ketdi.*
2 Yaproq yoki mevalarni novdaga, poliz ekinlarini palakka tutashgan ingichka qismi. *Uzum bandi.*
- band II** 1 Qaror, qonun, shartnoma va boshqa rasmiy hujjat-larning raqam yoki harf bilan bo'lib ko'rsatilgan uzviy bir qismi, modda. *Qarorning ikkinchi bandi.*
2 Qofiya, ritm va mazmun jihatdan o'zaro bog'langan she'riy asar bo'lagi. *Bir band she'r o'qimoq.*
- band III** 1 Bog'lam, tugun. *Ipning bandini yechmoq.*
2 To'siq, to'g'on. *Daryo yo'liga band solmoq.*

- band IV** 1 Ma'lum bir narsa bilan mashg'ul bo'lish. *O'qish bilan band.*
2 Vaqti bo'lmaslik. *Bandman, ko'chaga chiqolmayman.*
3 Egallangan, bo'sh emas. *Xona band.*
- banda** Xudoning quli. *Biz bandalarining gunohini o'zing kechir, Ollohim!*
- bandi** Asir, tutqun. *Bandilar ozod qilindi.*
- bangi** Nashavand, giyohvand. *Bangilar uyasi tugatildi.*
- bank** Pul muomalasini boshqarib turuvchi muassasa. *Bankka pul to'lamoq.*
- banka** 1 Shisha yoki metalldan yasalgan silindrik idish. *Konserva bankasi.*
2 *tib.* Kishi tanasining shamollagan yeriga qo'yiladigan noksimon qalin shisha idish. *Yelkasiga banka qo'ymoq.*
- banket** Biror munosabat bilan beriladigan ziyofat. *Restoranda banket bermoq.*
- banknot** Davlat banki tomonidan chiqariladigan qog'oz pul. *50 so'mlik banknot.*
- bankrot** Qarzini to'lay olmay sinish. *Tashkilot bankrotga uchradi.*
- baqaloq** Xo'ppa semiz, dumaloq jussali. *Baqaloq bola.*
- baqirmoq** 1 Baland, shang'illagan ovoz chiqarmoq. *Uzoq yil-lar dastgohlar shovqini ostida ishlaganidan baqirib gapirishga o'rganib qolgan.*
2 Do'q urmoq, po'pisa qilmoq, koyimoq. *Raisning tepa sochi tikka bo'lgan, xodimlarga qo'lini paxsa qilib baqirar edi.*
- baqir+oq** Baqirib, ovozining boricha gapirishga o'rgangan (odam). *Baqiroq odam.*
- baqqol** Meva, shirinlik, sabzavot, dorivor, guruch, mosh kabi har xil turdagi mollar sotuvi bilan shug'ullanuvchi mayda savdogar. *Baqqoldan jevachka sotib oldi.*
- baqraymoq** Ko'zlarini katta ochib tikilmoq, hayron holatda bo'lmoq. *Bola baqrayib turardi.*
- baquvvat** 1 Jismonan quvvati ortiq; kuchli. *Baquvvat yigit.*
Baquvvat ot.
2 Ruhan, ma'nan quvvati yaxshi; tetik. *Vrachning gapidan so'ng bemor o'zini ancha baquvvat sezdi.*
3 Pishiq, puxta, chidamli, hali ko'p xizmat qilishi mumkin bo'lgan narsa, buyum va sh. k. lar haqida. *Uy eski, lekin hali baquvvat, sinchli-da.*
- baraban** 1 Ikki tomoniga teri qoplangan zarbli musiqa asbobi. *Baraban chalmoq.*
2 *texn.* Turli asbob va mashinalarning ichi bo'sh silindr qismi. *Barabani ishdan chiqibdi.*
- baraka** 1 *din.* Olloh tomonidan insoniyatga berilgan in'om-ehson, ne'matning baxsh etilishi. *Yaratganning o'zi baraka ato etsin.*
2 Yetishtirilgan hosilning cho'g'i, hajmi; xonadondagi oziq-ovqatlarning mavjudlik miqdori, seroblighi, mo'llighi. *Bu yilgi hosildan baraka topdi.*
- ser+baraka** Sermahsul, mahsuldor, barakasi ko'p, barakali. *Serbaraka hosil.*
- baraka+li** 1 Barakasi bor, mahsuli, unumi yaxshi. *Dehqon-chilik barakali bo'ldi.*
2 Samarali; natijali. *Barakali ish.*

barakalla 1 *und. s.* Tahsin bildiradi. *Barakalla, yigitlar, qoyil qildinglar!*
 2 Bajarilgan yoki bajarilayotgan ishning to'g'riligini tasdiqlashni bildiradi. *Ha, barakalla, ishni shunday qilish kerak.*
 3 Ma'qul bo'lmaganlik, norozilikni bildiradi. *Men sizdan shuni kutganmidim, barakalla.*

baral(l)a 1 *rvsh.* Bemalol, aniq, ravshan. *Suvning shovqini baralla eshitilar edi.*
 2 Ochiqdan-ochiq, ro'yi-rost. *O'z fikrini baralla aytdi.*

baravar *qrmg.* Barobar.
baravar-lamoq Narsalarni bir-biriga teng qilmoq, muvozanatga keltirmoq, muvozanatda saqlamoq. *Varaqlarni qirqib, bir-biriga baravar qilmoq.*

baravar-lashmoq 1 Teng holatli bo'lmoq. *Sportchilarimiz dunyo sportchilari bilan baravarlashmoqda.*
 2 Bahs, janjal va sh. k. larda o'zini teng tutmoq; tenglashmoq.

baravariga 1 Bir vaqtda, baravar, bir-biridan qolishmay. *Qiz-u yigit baravariga ishlashdi.*
 2 *ko'm.* Evaziga, badaliga, hisobiga. *Ming tillo baravariga bermoq.*

barbod: ~ **bo'lmoq (qilmoq)** Yo'q bo'lmoq, tugamoq; yo'q qilmoq, tugatmoq. *Bema'ni harakati bilan topgan mol-dunyosi bir kunda barbod bo'ldi.*

bardam Kuch-quvvatga to'la; tetik. *Bardam yigit. O'zini bardam tutmoq.*

bardosh Dosh berish qurbi. *Farzandining bu qiliqlaridan onadagi bardosh tugab borar edi.*
bardosh-li Bardosh beradigan, chidamli, sabr-toqatli. *Bardoshli yigit.*

barg *ayn.* Daraxt, o'simlik va sh. k. larning tanasidan o'sib chiqadigan yumaloq yoki uzunchoq shakldagi qismi, yaprog'i. *Uzum bargi. Nok bargi.*

ser-barg Bargi qalin, bargi ko'p, quyuyq, zich. *Serburg daraxt.*

bargak 1 Danagi ajratib olinib quritilgan o'rik qoqi. *Bargak yurak kasalligi uchun juda foydalidir.*
 2 Ayollarning sochiga, ko'ylak yoqasiga taqiladigan bezak buyumi. *Tilla bargak. Kumush bargak.*

barhayot 1 Tirik, o'lmagan, yashab turgan, unutilmagan. *Biz uchun Navoiy va Boburlar barhayot.*
 2 *kchm.* Ma'nan eskirmaydigan, qadri-qimmatini yo'qotmaydigan, mangulikka daxldor. *Barhayot navolar. Barhayot an'analar.*

bari *olm.* Predmet, voqea-hodisa, shaxs va sh. k. larning jami, hammasi, barchasi. *Eshitganing bari to'g'ri.*

baribir 1 Farqi yo'q, ahamiyati yo'q. *Unga hamma narsa baribir.*
 2 *krsh. s.* Qanday bo'lmasin, nima bo'lsa ham, hech narsaga qaramay, har nima bo'lganda ham, har qanday holatda ham. *Men, baribir, niyatimga yetaman.*

barkamol 1 Jismoniy, aqliy, ma'naviy va sh. k. jihatlardan kamolotga erishgan, yetuk. *Bizning kelajagimiz har tomonlama yetilgan barkamol yoshlar qo'lida bo'ladi.*

2 *kchm.* Bekami-ko'st, yuksak saviyada yaratilgan, yetuk narsa haqida. *Shoirning barkamol she'rlari kishini hayratga oshno etadi.*

barkash Doira shaklidagi yassi uy-ro'zg'or buyumi. *Bir barkashda non, ikkinchisida qand-qurs olib chiqildi.*

barmoq Qo'l va oyoq panjasining bo'laklari. *Bosh barmoq. O'rta barmoq.*

barno Navqiron, yosh; qaddi-qomati kelishgan, chiroyli. *Barno yigit, tilingda boling bormu?*

barovar//baravar//barobar 1 Hajm, miqdor va sh. k. jihatlardan bir xil, teng. *Menga barcha baravar.*
 2 *rvsh.* Bir vaqtda, bir paytda. *Baravar ish boshlamoq.*
 3 Sanoq sonlar va «necha», «bir necha» so'zlari bilan kelib, qiyoslashni ifodalaydi. *Bir necha baravar katta.*

barqaror Qat'iy tusli, o'zgarmas, doimiy. *O'zbekistonda tinchlikning barqaror turishiga erishmog'imiz kerak.*

bartaraf: ~ **bo'lmoq (qilmoq)** Yo'q bo'lmoq (yo'qotilmoq), yo'q qilmoq. *Kamchiliklarni bartaraf qildi.*

barter Valutasiz tovar ayirboshlash haqidagi shartnoma. *Barter bitimi tuzmoq.*

barvaqt Mo'ljaldagi, odatdagidan erta, vaqtli. *Barvaqt uyg'onmoq. Reja barvaqt bajarildi.*

barvasta Gavdasi yirik; jussador. *Barvasta yigit.*

barcha *olm.* Bir turdagi predmet, narsa, shaxs, voqea-hodisalarning yig'indisini, to'dasini bildiradi; hamma, bari. *Barcha odamlar maydonga chiqdi.*

bastakor Musiqa asarini yaratuvchi, musiqa asarlarining qismlarini bir-biriga bog'lovchi ijodkor. *Bastakor Mutavakkil Burhonov.*

bastalamoq Musiqa asari yozmoq. *Yangi kuy bastalamoq.*

batafsil Qoldirmasdan, butun tafsiloti bilan, hech narsani nazardan qochirmasdan, mayda-chuydasigacha, ikir-chikirigacha. *Tergov materiallarini batafsil o'rganib chiqdi.*

batamom 1 *rvsh.* Sira ham qoldirmasdan, qoldiqsiz, tugal, to'liq. *Qordagi izlarni batamom yo'qotmoq.*
 2 Tamoman, butunlay, butkul, tamomila. *Uning fikriga batamom qo'shilmoq.*

batareya Biriktirilgan bir necha element yoki akkumulator. *Batareya bilan ishlaydigan radio.*

battar Qiyos qilinayotganidan (salbiy, yomon narsaga nisbatan) ortiq, ziyoda. *Bu kuningdan battar bo'l.*

baxil Hamma narsaning o'zida bo'lishini xohlovchi, boshqalarga biror narsa ravo ko'rmaydigan, qizg'anchiq, xasis. *Baxilning bog'i ko'karmas (Maqol).*

baxt 1 Hayotdan to'la mamnunlik hissi, bearmonlik holati. *Bolalarning kamolini ko'rmoq uning uchun eng katta baxt edi.*
 2 Tole, iqbol, taqdir. *Baxti bor ekan, shunday ayolga uylanibdi.*
 3 Ishning o'ngdan kelishi, omag. *Baxtingizni sinab ko'ring, lotereya chiptasini sotib oling!*

baxt-li 1 Hayotidan mamnun; baxtiyor. *Baxtli yigit.*
 2 Totuv, farovon, baxtga to'lgan. *Baxtli turmush.*
 3 Baxt keltiruvchi narsa yoki hodisa haqida. *Baxtli bilet.*

baxt+siz — ba'zan

- baxt+siz** 1 Hayotidan qoniqmagan, turmushdan yolchimagan.
Baxtsiz ayol.
2 Totuvlik va farovonlikdan yiroq, g'am-tashvishga to'la.
Baxtsiz hayot.
3 Qayg'u-hasrat, baxtsizlik keltiruvchi, baxtdan judo qiluvchi. *Baxtsiz hodisa.*
- baxtiyor** 1 Baxt hamrohi bo'lgan, hayotidan mamnun. *Baxtiyor odam.*
2 Zavq-shavq, quvonchga boy, sermazmun, totli. *Baxtiyor damlar.*
- baxshi** 1 Xalq dostonlarini do'mbira jo'rligida o'zi mansub dostonchilik maktabi an'analari asosida o'z talqinini uyg'unlashtirgan holda ijro etuvchi; yangi dostonlar, termalar yaratuvchi ijodkor. *Baxshilar ko'rigi. Baxshining istiqlolni madh etuvchi termalari yangradi.*
2 Duo, afsun, irim-sirimlar bilan davolovchi tabib; shu xil yo'l bilan fol ochuvchi. *Baxshiga o'qitmoq. Baxshining ochgan foli to'g'ri chiqayotganidan hayratga tushardi.*
- bayon** 1 Voqea-hodisa, fikr-mulohazalarning og'zaki yoki yozma ifodasi.
2 Fikrning bayoni. O'qib berilgan matn asosida o'quvchining yozma ishi. *Bayon yozdirmoq.*
3 *adab.* Adabiy asarning sodir bo'layotgan voqealar hamda voqeaning borishi haqida hikoya qilinayotgan qismi. *Asarda tavsif va bayon ko'p.*
- bayon qilmoq // etmoq // aylamoq** Gapirmoq, so'zlam, ifoda etmoq. O'z fikrini *bayon qildi.*
- bayonot** 1 Diplomatik munosabatlar, muzokaralar, xalqaro ahvol va sh. k. lar haqida manfaatdor tomonlar va ommaviy axborot vositalari uchun og'zaki yoki yozma ravishda e'lon qilingan bildirish. *Bayonot e'lon qilmoq.*
2 Biror voqea munosabati bilan boshqa bir davlatga yuborilgan norozilik xati. *O'zbekiston tashqi ishlar vazirligi bayonoti.*
- bayon-noma** 1 Yig'ilish yoki majlisning yozma ifodasi. *Bayonnomadan ko'chirma olmoq.*
2 Biror masala bo'yicha berilgan yoki aytilgan yozma bildirish. *Saylov bayonnomasini to'ldirmoq.*
- bayram** 1 Muhim tarixiy voqea-hodisa sharafiga yoki biror munosabat bilan tantana va o'yin-kulgi asosida kutib olinadigan kun. *Yangi yil bayrami. Navro'z bayrami. Mustaqillik bayrami.*
2 Muhim hodisa, sabab tufayli quvonch bilan o'tkaziladigan kun. *Oilaviy bayram.*
- bayram-ona** Bayramga mos, serhasham, ko'tarinki. *Bayramona bezatilgan ko'cha.*
- bayroq** Davlat, tashkilot, harbiy qism va sh. k. larning o'ziga xos tarzidagi emblemasi chizilgan, turli rangdagi, surat yoki boshqa narsalari mavjud bo'lgan tayoq uchiga o'rnatilgan mato. *O'zbekiston bayrog'i.*
- bayroq-dor** Bayroqni qo'shin safida, namoyishchilar oldida ko'tarib yuruvchi odam. *Bayroqdorlar safga tizilishdi.*
- bayt I** 1 Aruz vaznida yozilgan, ikki misrasi bir band she'rning har qaysi bandi. *G'azaldan ikki bayt aytib berdi.*
2 Umuman aruz vaznida yozilgan she'r yoki she'riy parcha. *Baytingiz juda ta'sirli.*

- bayt II** EHM, komputer xotirasidagi 8 bitga to'g'ri keladigan birlik. *Baytlar sonini aniqlamoq.*
- baytal** Urg'ochi ot, biya. *Baytalni sog'moq.*
- baytullo(h)** Makkadagi ziyoratgoh, Ka'ba. *Baytullohga bor-moq.*
- baza** 1 Asos, negiz. *Iqtisodiy baza yaratmoq.*
2 Faoliyat uchun zarur moddiy-texnik boyliklar yoki sharoitlar majmui. *Qishlov uchun yem-xashak bazasi yetarli.*
3 Xizmat ko'rsatish va zarur anjomlar bilan ta'minlab turish uchun barpo etilgan maxsus joy. *Sayohatchilar bazasi joylashgan yer.*
4 Mol-tovar olib va berib turiladigan joy. ombor. *Savdo bazasi.*
- bazm** 1 Turli tantana yoki marosimlarda san'atkorlar ishtirokida o'tkaziladigan o'yin-kulgi. *To'yda yarim tungacha bazm to'xtamadi.*
2 Shodon o'tirish, ziyofat. *Bir-birlarini obdon sog'inishgan kursdoshlar bazmi tugab borardi.*
3 *kchm.* (ko'proq aniqlovchisi bilan) Kishiga zavq-shavq beruvchi narsalar, yig'in va sh. k. lar. *Gul bazmi. She'r bazmi. Qushlar bazmi.*
- bag'ir** 1 Ko'krak, ko'ks. O'glini *bag'riga bosmoq.*
2 Insonning mehr-muhabbati, g'amxo'rliqi ramzi, panoh. *Ota-ona bag'rida erkin o'smoq.*
- bag'ishlamoq** 1 Biror shaxs, narsa, soha va sh. k. larga baxsh etmoq. *Umrini san'atga bag'ishlamoq.*
2 Yaratilgan yoki ijro etilgan asarni, o'tkazilayotgan tantana, majlis va sh. k. larni biror shaxs, sana kabilarga atamoq, belgilamoq. *Kitobini muhtarama volidasining porloq xotirasiga bag'ishlamoq.*
3 Baxshida etmoq. Hayotini ilmga bag'ishlamoq.
- bag'oyat** *rvsh.* Ko'pdan-ko'p, juda ham, nihoyatda, g'oyatda. *Sizdan bag'oyat xursandman.*
- bashara** 1 Yuz, aft, bet. *Basharasiga quramoq.*
2 Insonga xos bo'lgan ruhiy holatning ko'rinishi, ichki kayfiyat yoki tabiat. Haqiqiy *basharasini ochib tashladi.*
3 Aniqlanmish vazifasida kelib «o'xshash», «o'xshagan», «simon» ma'nolarini bildiradi. *To'ng'iz bashara odam.*
- bashariyat** Insoniyat, jami odamlar. *Bashariyat o'z kelajagi uchun kurashmoqda.*
- bashorat** Voqea-hodisalarni oldindan aytib berish. *Bashorati to'g'ri chiqdi.*
- bashorat+chi** Voqea-hodisalarni oldindan aytib berish qobiliyatiga ega bo'lgan shaxs. *Dunyoga mashhur bashoratchi Nostradamus jumboqlari hali yechilganicha yo'q.*
- bachadon** Ayollarning ichki jinsiy organi. *Bachadon kasalligi.*
- ba'zan** 1 Ish-harakat, voqea-hodisalarning qaytarilib turishini ifodalovchi so'z; har zamonda, goh-goh, ba'zi-ba'zida, ahyon-ahyonda, har zamon-har zamonda. *Ba'zan o'tmish yodingga tushadi.*
2 Ayrim hollarda, ba'zi vaqtlarda, har zamonda. *Ba'zan qushlarning ovozi eshitiladi.*
3 *bog'l.* Uyushgan bo'laklarni, shuningdek, qo'shma gap

qismlarini ayirib bog'laydi. *Quruq archa keltirib, ba'zan gulxan yoqamiz, ba'zan chalqancha yotib, yulduzlarga boqamiz.*

ba'zi 1 *olm.* Borliqdagi narsa, hodisa, shaxs va sh. k. lardan biri yoki bir qismini ajratib ko'rsatadi. *Ba'zi oliy o'quv yurtlarida reyting tizimiga allaqachon o'tib bo'lingan.*

2 Payt ma'nosidagi so'zlar bilan ish-harakatning ba'zan-ba'zan, goh-goh, ahyon-ahyon yuz berishini ifodalaydi. *Ba'zi paytlar qonim qaynab ketadi-yu, o'zimni bosaman.*

bedor 1 Uyqusiz, uxlamagan, uyquga ketmagan, uyg'oq. *Bedor ko'zlar. Bedor tunlar.*

2 *kchm.* Sergak, ziyrak, hushyor. *Tunda bedor turmoq. Dushman xavfini sezgan soqchilar bedor turishdi.*

bedor-lik Bedor holat. *Vatan himoyachilari bedorlik bilan turibdilar.*

begona 1 Qarindoshlik, kasb-hunar va boshqa jihatdan aloqasi, bog'liqligi yo'q; yot, o'zga. *Ko'z qorasidek hamisha saqlayin begonadan (Habibiy). Begona ayol.*

2 O'ziniki bo'lmagan; yot. *Begona yurt.*

3 Notanish. *Begona odamga ko'zim tushdi.*

begona-lashmoq Yaqin odamlardan; qarindoshlardan uzoqlashmoq; yot kishidek bo'lib qolmoq. *Do'stlaridan begonalashmoq.*

begona-siramoq O'zini begona his qilmoq. *U begonasirab chekkada o'tirardi.*

behi Issiq iqlimda o'sadigan olmasimonlar oilasiga kiruvchi mevali daraxt va uning sariq tusli, xushbo'y mevasi. *Behi ekmoq. Behi yemoq.*

behi-zor Behilar ekilgan joy. *Behizorga joy qilmoq.*

behuda 1 Foydasiz, nafi yo'q, befoyda. *Behuda ish. Behuda harakat.*

2 O'rinsiz, nohaq. *Behuda xafa qilmoq.*

bejiz Bekorga, asossiz (bo'lishsiz fl. bilan). *U bejiz kelmagan.*

bejo Bezovta, notinch, besaranjon, betoqat. *Qarashlari bejo.*

bekat Yo'nalishdagi transportlar to'xtaydigan joy. *Avtobus bekatda to'xtadi.*

bekilmoq Berk (yopiq) holatli bo'lmoq; yopilmoq. *Shisha idishning og'zi bekindi.*

bekinmoq 1 Xavf-xatar, ko'ngilsizlikdan o'zini olib qochmoq, pana qilmoq, yashirinmoq. *Tursunboy to'qaylar orasida bekinib yurdi (S. Ahmad).*

2 O'zini panaga olmoq, holiroq joy istamoq. *Kunning issiqligidan hamma soya-salqinga bekindi.*

bekitmoq 1 Berk (yopiq) holatli qilmoq; yopmoq. *Eshikni bekitmoq. Shishaning og'zini bekitmoq.*

2 Ko'zdan holi qilmoq, to'smoq, o'rab olmoq, ko'zdan yashirmoq. *Ona farzandini ko'rpa orasiga bekitib qo'ydi.*

3 Sirni pinhon tutmoq, hech kimga oshkor qilmaslik, yashirmoq, saqlamoq. *Birovning sirini bekitmoq.*

4 Yo'lga to'siq qo'ymoq, yopmoq, taqiqlamoq, o'tkazmay qo'ymoq. *Andijon-O'sh yo'li bekitildi.*

bekor 1 Ishi yo'q, bo'sh, beish. *Bekor yurgan bolalar.*

2 Ahamiyatsiz, befoyda, yolg'on. *Bekor gap.*

3 Ishga haq olmay yoki pul olmay, bepul, to'lovsiz, tekinga ishlab berish. *Bir kun bekorga ishlandi.*

bekorchi 1 Biron ish bilan mashg'ul emas, mehnat qilmaydigan; bo'sh, beish. *Bekorchidan dunyo bezor.*

2 Ishlatilmay, foydalanilmay turgan. *Bekorchi mashina yo'q.*

bekorchi-lik Ishsizlik, ish qilmaslik, vaqtini bo'sh o'tkazish. *Bekorchilik kishiga moddiy va ma'naviy zarar yetkazadi.*

bekorga 1 *rvsh.* Foydasiz, befoyda, behuda, asossiz, bejiz. *Bekorga o'tgan vaqt. Bekorga oldingizga kelibman.*

2 Asos-sababi bo'lmagan holda, vaj-sababsiz, behudaga, o'rinsiz. *Bekorga xafa bo'lmoq.*

bel 1 Tananing bir qismi, bel umurtqalari joylashgan qismning atrofi. *Odamning beli. Otning beli.*

2 Gavdani tikka ushlab turadigan mushak tutamlari, gavdaning ko'krak qafasi bilan bo'ksa o'rtasidagi eng xipcha qismi. *Beli yo'g'on odam. Beli xipcha ayol.*

3 Har qanday kiyim-kechakning belga to'g'ri keladigan, o'rta qismi. *Beli tor ko'ylak.*

4 Tog'ning o'tish oson bo'lgan pastroq qismi. *Mashina belga kelib to'xtadi.*

5 Keng tarqalgan mehnat qurollaridan biri, temirdan yasaladigan, yog'och (ba'zan temir) dastali asbob. *Bel (kurak) bilan yerni ag'dardik.*

6 Biror narsaning o'rta qismi. *Ishning beliga tepdi.*

bel-lashmoq 1 Bir-biriga nisbatan kuch-quvvatning tengligini sinamoq, bel olishmoq. *Polvonlar bellashmoqda. Musobaqada ikki komanda bellashmoqda.*

2 Raqobat qilmoq, musobaqa o'ynamoq; o'z quvvatini, sifatini ko'rsatmoq. *Asaka yengil avtomobillari "Ford", "Mercedes"lar bilan bellashmoqda.*

belamoq I Beshikka yotqizib, qo'l-oyog'ini bog'lab qo'yimoq. *Kelin bolani belab qo'ydi.*

belamoq II Loy, tuproq, un, bo'yoq va sh. k. narsalarga bulg'amoq, hamma yog'iga bulamoq. *Loyga belamoq.*

belanchak Osig'liq holda tebratib bolani uxlatadigan moslama. *Belanchakni asta tebratdi.*

belbog' 1 Er kishilarning yaktak, to'n va choponlari ustidan bog'lanadigan to'rtburchak ro'mol shaklidagi gulli va gulsiz mato; qiyiqcha, chorsi. *Belidan belbog'ini yechdi.*

2 Umuman belga bog'lanadigan yoki bog'langan narsa. *Kanop bilan bog'langan belbog'.*

belgi 1 Borliqdagi narsalarni bir-biridan farqlovchi, ajratib beruvchi alomat, nishon. *Qidiruvchilarning belgilari.*

2 Biror ma'no, mazmun yoki miqdorni ifodalovchi grafik alomat, ishora. *Undov belgisi. Ayirish belgisi.*

3 Insonning ruhiy holati, tashqi qiyofasini ifodalovchi, ko'rsatuvchi alomat. *Oraga tushgan sukunat rozilik belgisi edi.*

belgi-lamoq 1 Shartli belgi qo'yib qo'yimoq. *X (iks) bilan belgilamoq.*

2 Tayin etmoq. *Belgilangan vaqtda keldi.*

belgi-li 1 Belgisi mavjud, belgi qo'yilgan. *Belgili etak.*

2 Ma'lum, aniq. *Belgili kun.*

bemalol — билет

- bemalol** 1 *rush.* O'ng'aysizlik, malollik sezmay; tortinmay, erkin, bahuzur. *Xonaga bemalol bostirib kirdi. Bemalol o'tiringlar.*
- 2 Erkin holda; qiyinchiliksiz, oson. *Qo'shiqni bemalol aytmoq.*
- 3 Kam-ko'stsiz, to'liq ravishda. *O'zbekiston g'allasi bemalol o'ziga yetadi.*
- bemavrid** Maqbul bo'lmagan, nomuvofiq holatda yoki vaqtda. *Bemavrid boshlangan ish boshga keltirar tashvish (Maqol). Bemavrid kelgan mehmon.*
- bema'ni** 1 Ma'nosi yo'q; bekorchi, bo'lmag'ur. *Bema'ni gaplar. Vaqtni bema'ni o'tkazish.*
- 2 Axloq-odobga to'g'ri kelmaydigan; shunday ish, xatti-harakat qiladigan. *Akmal qizlarning bu bema'ni harakatlaridan xijolat chekdi. Bema'ni odam.*
- bema'ni-garchilik** Bema'ni xatti-harakat; noma'qulchilik. *Bema'nigarchilikni yig'ishtirmoq.*
- beri** 1 Bu tomon. *Qishloqdan beri(da).*
- 2 *ko'm.* Boshlab, buyon. *Kechadan beri.*
- berk** 1 Yopiq holatli. *Darvoza berk.*
- 2 Harakati to'xtatilgan; yopiq. *Dovon yo'li kechadan beri berk.*
- 3 Narsa bilan to'silgan; yopiq. *Hovlining atrofi berk. Mollarning usti berk.*
- bermoq** 1 Qo'lga tutqazmoq, yetkazmoq, topshirmoq. *Xonadon sohibiga bermoq.*
- 2 Biror joyga topshirmoq, o'mashtirmoq. *Bolasini litseyga o'qishga bermoq.*
- 3 Yuzaga keltirmoq. *Yuqori hosil bermoq. Bola (nast) bermoq.*
- 4 Otlarga qo'shilib fe'l. yasaydi. *Savol bermoq. Jazo bermoq.*
- 5 *ko'm. fl. vazf.* turli grammatik va modal ma'nolarni ifodalaydi. *Yozib ber. Yoza ber. O'ynay ber.*
- beso'naqay** 1 Qo'pol, o'xshovsiz, kelishmagan. *Beso'naqay odam.*
- 2 Qo'pol, ko'ngilga ozor beradigan. *Beso'naqay qiliq. Beso'naqay gap qilmoq.*
- bet** 1 Odam boshining old tomoni. *Betini yuvmoq.*
- 2 Biror narsaning yuz, sirt tomoni. *Suv betida. Stol betida.*
- 3 Sahifa. *Kitobning 19-betida.*
- 4 Qirg'oq, tomon, chet, sohil. *Daryoning narigi beti.*
- 5 Tig', dam. *Pichoqning beti.*
- betob** Kasal, bemor. *Betob bo'lib yotib qolmoq.*
- beton** Sement, shag'al hamda suvni aralashdirib, tayyorlanadigan qorishma. *Beton quymoq. Beton ariq.*
- beton-lamoq** Beton quymoq, beton bilan ishlamoq. *Ariq chetlarini betonlamoq.*
- beva** Hayotda o'zi yolg'iz yashaydigan, er yoki xotini o'lgan; tul. *Abzi cho'loq beva edi (O'. Hoshimov).*
- bexosdan** Kutilmaganda, birdan, to'satdan. *Bexosdan yiqilib tushmoq.*
- beysik:** ~ **tili** EHM, komputerdagi eng sodda dastur. *Beysik tili-da yozmoq.*

- bezamoq** 1 Narsalarga naqsh, rasm, suvrat yoki inson dilini ochadigan, ko'zini quvontiradigan turli rangli bezaklar, chizgilar chizib ko'rk bermoq, chiroyli qilmoq, husn kiritmoq. *Turkiston saroyi milliy san'at namunalari bilan bezaldi. Kitob chiroyli suvratlar bilan bezaldi.*
- 2 Umuman, chiroy, bezak bo'ladigan (beradigan) narsalar bilan band qilmoq, ta'minlamoq. *Mehmonlar kelishiga dasturxon chiroyli qilib bezab qo'yildi.*
- beza-k** 1 Narsa va predmetlarga chiroyli, nafis, noyob qilib ishlangan narsa; nashq, gul va sh. k. lar. *Kitobga ishlangan bezak. Choynak, piyolaga ishlangan bezak.*
- 2 Umuman bezovchi, chiroy beruvchi narsalar. *Shirinliklar — dasturxon bezagi.*
- bezbet** Gap ta'sir qilmaydigan, or-nomusi yo'q, beti qattiq. *Bezbet bola.*
- bezori** Tinchlik, oromni buzuvchi, jonga tegadigan, jonidan bezor qiladigan ishlar qiluvchi. *Bezori bola. Bezorida do'st bo'lmas.*
- bezori-lik** Bezoriga xos ish, xatti-harakat. *Bezoriilik qilmoq. Bolaning bu bezoriligi onada qattiq iztirob uyg'otdi.*
- bezovta** 1 Notinch holatli, tinch holati buzilgan, notinchlik qo'zg'algan. *Kechasi ko'p bezovta bo'lmoq.*
- bezovta-lanmoq** Notinch holatda, ko'rinishda bo'lmoq, o'zini yomon sezmoq. *Uyqusida bir necha bor bezovtalanmoq.*
- bezovta-lik** Notinch, bezovta holat. *Uning ko'zlarida bezovtalik hukmron edi.*
- bish** 1 5 raqami va u bilan ifodalangan son.
- 2 A'lo, eng yuqori baho. *Ishlar bish.*
- bishik** Go'dak bolani solib uxlatish uchun yog'ochdan yasaladigan milliy moslama. *Beshikka belamoq. Beshikni tebratmoq.*
- bidirlamoq** Tez va yoqimsiz gapirmoq. *Bidirlab ketdi.*
- bigiz** Tikish maqsadida teshik ochish uchun ishlatiladigan uchi o'tkir, dastali kosibchilik asbobi. *Bigiz bilan teshmoq.*
- bihisht** Jannat. *Bihisht qushlari.*
- bilak** Qo'lning yelkadan tirsakkacha va tirsakdan kaft bo'g'ini-gacha bo'lgan qismi. *Bilagidan ushlamoq.*
- bilakuzuk** Bilakka taqiladigan taqinchoq. *Bilakuzuk taqmoq. Zargarga bilakuzuk yasatmoq.*
- bilyard** Muayyan o'lchamdagi stol ustida turgan sharlarni stolning yoni va burchaklaridagi chuqurchalarga uzun tayoqcha — kiy bilan tushirish o'yini va shu o'yin anjomlari. *Bilyard o'ynamoq.*
- bildirmoq** 1 Bilmoq *fl. ort. n. O'qiganini bildirmoq. Kimligini bildirmoq.*
- 2 Anglatmoq. *Gap ma'lum bir axborotni bildiradi.*
- 3 Oshkor qilmoq, sezdirmoq. *Yuragidagini bildirmoq.*
- 4 Izhor qilmoq, aytmq. *Ta'ziya bildirmoq.*
- 5 Darak bermoq, ishora qilmoq. *Oyog'imning og'rig'i yomg'ir bo'lishini bildiradi.*
- bilet** 1 Biror narsadan foydalanish imtiyozini beradigan hujjat. *Teatr bileti. Trolleybus bileti.*
- 2 Biron bir tashkilotga a'zolikni tasdiqlovchi hujjat. *"Fidokorlar" partiyasiga a'zolik bileti.*

- 3 Imtihon yoki sinov savollari yozib qo'yilgan varaqa. "O'zbekiston tarixi" fanidan imtihon bileti.
- bilmoq** 1 Biror narsa yoki hodisa haqida ma'lumotga ega bo'lmoq. *Atrof-muhitni bilmoq.*
2 Egallamoq, o'zlashtirmoq. *Matematikani bilmoq.*
3 His etmoq, sezmoq. *Og'riqni bilmoq.*
4 Anglamoq, tushunib yetmoq. *Sizning kim ekanligingizni endi bildim.*
5 Tanimoq. *Uni hamma biladi.*
6 Hisoblamoq, sanamoq. *O'zini er bilmoq.*
7 Aniqlamoq. *Kasali qayerdaligini bilmoq.*
8 Qadriga yetmoq, qadrlamoq. *Yaxshilikni bilmoq.*
- bil-ag'on** Ko'p narsa biladigan, bilimdon. *Bilag'on o'quvchi.*
- bil-im** 1 Obyektiv borliq yoki ilm-fanning muayyan sohasiga oid ma'lumotlar to'plami. *Bilim olmoq. Bilimni egallamoq.*
2 O'qimishlilik darajasi, ma'lumot. *Bilimi o'tkir*
- bilim-don** 1 Ilmli, bilimli, katta bilimga ega bo'lgan. *Bilimdon talaba. Bilimdon yoshlar.*
2 O'z sohasining ustasi, tadbirkor. *Bilimdon muhandis. Bilimdon rais.*
- bilim-li** Bilimdon, ko'p bilimga ega bo'lgan. *Bilimli yigit. Bilimli avlod.*
- bilim-siz** 1 Bilimi, ma'lumoti yo'q, ilmsiz, nodon. *Bilimsiz, nodon do'stdan, ilmli dushman yaxshi.*
2 O'z sohasini yaxshi bilmaydigan, uquvsiz. *Bilimsiz o'qituvchi. Bilimsiz vrach.*
- binafsha** Bahorda unib chiqadigan; guli xushbo'y, to'q safsar rangli o'simlik.
- bino** Imorat, katta uy. "Hamkorbank" binosi.
- bino-kor** Bino quruvchi. *Binokorlar bayrami.*
- binoan** ko'm. Ko'ra, asosan. *Qonunga binoan ish ko'rmoq.*
- binobarin** Shunga ko'ra, demak, xullas. *Binobarin, Vatanni asrash burchimizdir.*
- binokl** Uzoqni yaqinlashtirib ko'rsatadigan qo'sh trubali optik asbob. *Binokldan qaramoq.*
- binoyi(dek)** Yaxshigina, tuppa-tuzuk. *Binoyidek kelin bo'lmoq.*
- bint** Jarohat oigan joyni bog'lash uchun ishlatiladigan lentasi-mon doka. *Dorixonadan bint olmoq.*
- bint-lamoq** Bint bilan tang'imoq. *Yarasini bintlab qo'ymoq.*
- biolog** Biologiya fani tadqiqotchisi, mutaxassis. *Biolog olim.*
- biologik** Tirik organizmlarning rivojlanish va yashash qonuniyatlariga oid. *Biologik jarayon.*
- biologiya** Tirik organizmlarning hayoti va rivojlanish qonuniyatlariga haqidagi bilimlar majmui, fan. *Biologiyadan o'quv dasturi. Biologiya fakulteti.*
- biqin** 1 Gavdaning yon qismi. *Biqiniga musht yemoq.*
2 Umuman yon qism. *Uyning biqini.*
- biqinmoq** Yashirinmoq, bekinmoq. *Hujrasiga biqinib olmoq.*
- biqsimoq** 1 Achib-sasib ketmoq. *Qopdagi piyoz biqsib qoldi.*
2 Ko'p tutun chiqarmoq. *Ho'l o'tin biqsiydi.*
- bir** 1 raqami va u bilan ifodalangan miqdor.
2 Noaniqlik, mavhumlik ma'nolarini ifodalaydi. *Bir bola. Bir mahal. Bir kuni.*

- 3 Ish-harakatning bir marta amalga oshishi yoki oshmasligini anglatadi. *Mard bir o'lar, nomard ming o'lar (Xalq maqoli).*
- 4 Biror narsa-hodisaning sifatini kuchaytirish, bo'rttirish uchun ishlatiladi. *Bir yomg'ir yog'di.*
- 5 Ta'kidlab, ajratib ko'rsatish uchun qo'llaniladi; faqat. *Bir o'zi kelmoq.*
- 6 Umumiylik, o'xshashlik, jamlilik ma'nolarida kelib, kesim vazifasini bajaradi. *Hammamizning maqsadimiz bir: O'zbekistonni jannatmakon o'lkaga aylantirish.*
- 7 Qo'shma so'zlar tarkibida keladi. *Bir oz. Bir yo'la. Bir payt.*
- bir-lik** 1 Yakdillik, hamjihatlik. *Xalq birligi.*
2 Umumiylik, mushtaraklik. *Til birligi.*
3 O'lchash, sanash, hisoblash mezoni. *Birlik sonlar. Pul birliklari.*
4 tilsh. Birlik son. *U - III shaxs, birlik sonda.*
- biryo'la** Birdaniga. *Biryo'la do'stini aytib keldi.*
- biram** Belgi yoki harakatni kuchaytirib keladi. *Biram shirin qovun ekan.*
- bir-bir** Tartib bilan, galma-gal. *Bir-bir hol so'rab chiqmoq.*
- birdam** Yakdil, hamjihat, hamnafas. *Ozodlik uchun kurashda birdam bo'lmoq*
- birdam-lik** Hamjihatlik, maslakdoshlik. *Mehnatkashlar birdamligi.*
- birdan-bir** Yagona, yolg'iz, yakka. *Birdan-bir usul. Birdan-bir farzand.*
- birdan(iga)** 1 *rvsh.* To'satdan, kutilmaganda, qo'qqisdan. *Birdaniga qor yog'ib qolmoq.*
2 Baravar, bir vaqtda. *Birdaniga kelib qolmoq.*
3 Biryo'la, birvarakayiga. *Birdaniga hammasini uzib olmoq.*
- birday** 1 Teng, aynan, bir xilda, bir o'lchovda. *Bolalariga birday qaramoq.*
2 Bir xil ko'rinishda, bir xil zaylda, o'zgarishsiz. *Ko'rinishi birday bo'lmoq.*
- birga** Birgalikda, qo'shilishib. *Birga xorijga o'qishga ketmoq.*
- birga-lashmoq** Birga bo'lmoq, qo'shilmoq, uyushmoq. *Birgalashib to'ygga bormoq.*
- birikmoq** 1 Bir-biriga qo'shilmoq, tarkibiga kirib ketmoq. *Norin va Qoradaryo Mingbuloqqa kelib birikadi.*
2 Bir-biriga ulanmoq, tutashmoq. *Birikkan joyidan darz ketmoq.*
3 Uyushmoq, birlashmoq. *Xalq biriksa, uni hech kim yenga olmaydi.*
- birik-ma** 1 *kim.* Birdan ortiq moddaning reaksiyasi asosida vujudga kelgan yangi modda. *Azot birikmasi.*
2 *tilsh.* Ikki va undan ortiq so'zlarning ma'no va grammatik jihatdan tobelanishi natijasida yuzaga kelgan so'zlar qo'shilmasi. *Bitishuvli birikma.*
- birin-ketin** Ketma-ket. *Birin-ketin yetib kelmoq.*
- birinchidan** Kirish so'z vazifasida keladi. *Birinchidan, mustaqilligimizni mustahkamlash yo'lida ko'p ishlarni amalga oshirdik.*

birinchilik — bich+im

birinchilik Birinchi o'rin. *Boks bo'yicha birinchilikni olmoq.*

birja Standartlar yoki namunalar asosida savdo qilinadigan ommaviy tovarlarning muntazam ulgurji bozori (tovar birjasi) yoki qimmatbaho qog'ozlar, oltin, chet el valutalari bozori (fond birjasi). *Birjada ishlamoq.*

birlamchi Eng oldingi. birinchi. *Birlamchi materiallar.*

birlashmoq 1 Bir-biri bilan qo'shilmoq, yopishmoq, tegmoq, ulanmoq. *Kitob sahifalarini birlashtirmoq.*

2 Uyushmoq, to'planmoq, qo'shilmok. *Tinchlik yo'lida birlashmoq*

birlash-ma Tashkilot, uyushma, muassasa, korxonalar. "Sharq tongi" tikuvchilik ishlab chiqarish birlashmasi.

birlash-uv Bitishuv, qo'shilish, uyushish. *Ezgu maqsad yo'lidagi birlashuv.*

birma-bir 1 Birin-ketin, ketma-ket. *Birma-bir ko'zdan kechirib chiqmoq.*

2 Yakkama-yakka, alohida olib. *Birma-bir so'roq qilmoq.*

birmuncha 1 Anchagina, ko'p. *Birmuncha odam to'plandi.*

2 Ma'lum darajada. *Birmuncha o'zini yaxshi his qilmoq.*

birodar 1 Aka yoki uka. *Birodari bilan salomlashmoq.*

2 Do'st, og'ayni. *Yaqin birodari.*

3 Murojaat shakli. "Chorsu" mehmonxonasiga qanday borish mumkinligini aytib berolmaysizmi, birodar?"

birodar-larcha Do'stona, beg'araz. *Birodarlarcha yordam qo'lini cho'zmoq.*

birodar-lashmoq Yaqinlashmoq, do'st tutinmoq, hamkorlik qilmoq, aloqa bog'lamoq. *Toshkent va Siyettl birodarlashgan shaharlar sanaladi.*

birodar-lik Og'a-inichilik. *Birodarlik qilmoq.*

biror Qandaydir, nimadir, kimdir. *Biror narsa. Biror odam.*

birorta Bitta, bitta ham. *Birorta ham begona o't qolmasin.*

birov Noma'lum shaxs, kimdir; begona, o'zga. *Eshikni birov qattiq taqilladi.*

biroz Ozingina, jindek. *Biroz xafa bo'lmoq.*

birpas Bir oz, sal, ozingina. *Birpas dam olmoq.*

birpasda Tezda, oz fursat ichida. *Birpasda yetib olmoq.*

birvarakayiga Birato'la, birdan, yoppasiga. *Hammasini birvarakayiga olib kelmoq.*

biryoqlama Bir tomonlama. *Bir yoqlama baho berish.*

bismillo(h) 1 Bismillohi Rahmoni Rahim (Rahmdil Ollohning nomi bilan boshlamoq). Har qanday islomiy so'z yoxud xatti-harakatning ibtidosi, boshlanmasi. *Bismillo(h) deb ish boshlamoq.*

2 Biror ishning boshlanishi, debochasi. *Bismillosini aytmoq.*

bisot 1 Mol-mulk, uy-ro'zg'or buyumlari. *Bor bisotini o'rtaga taxlamoq.*

2 Insondagi bor bo'ladigan har qanday narsa. *Bisotidagini olib chiqmoq.*

bit I Odam yoki hayvon tanasida uning qonini so'rib yashovchi hasharot. *Boshiga bit tushmoq.*

bit II EHM, komputer xotirasiga kiritilgan axborotlarning eng kichik birligi. *Bitlar miqdoriga diqqat qilmoq.*

bitim 1 O'zaro kelishuv, ahdlashuv, to'xtam. *Bir bitimga kelmoq.*

2 Xalqaro ahdlashuvlar, shartnomalar. *Yadro qurollarini qisqartirish to'g'risida bitim tuzmoq.*

bitishmoq 1 O'zaro bir to'xtamga kelmoq, kelishmoq. *Ikkala do'st birga ishlashga bitishdi.*

2 Yarashmoq, sulh tuzmoq, murosaga kelmoq. *Bir-biriga hujum qilmaslik haqida bitishdi.*

bitmas-tuganmas Oxiri yo'q, tugamaydigan, poyonsiz. *Bitmas-tuganmas boylik.*

bitmoq 1 Tugamoq, oxirlamoq, so'nggiga yetmoq. *Gap bitdi. Izzati bitdi.*

2 Yo'qolmoq, barham topmoq, tugamoq. *Oziq-ovqat bitdi.*

3 O'smoq, unmoq, hosil bermoq. *Cho'lda paxta bitmoq.*

4 Jarohat o'rni yo'qolib, et unmoq, tuzalmoq. *Yarasi bitmoq.*

5 Ko'makchi fl. vazifasida kelib, ish-harakatning tugaganligini bildiradi. *Yonib bitdi.*

bitta 1 Dona son shakli.

2 Yagona, yolg'iz. *Bitta (bittayu bitta) istagim shu edi.*

3 Noma'lum shaxs, allakim. *Bitta otaxon so'rab keldi.*

bitta-bitta 1 Alohida-alohida, bittalab, bittadan. *Bitta-bitta terib olmoq*

2 Salmoqlab, dona-dona qilib. *Bitta-bitta gapirmoq.*

bittalab Bitta-bittadan, birma-bir. *Bittalab chopib chiqmoq.*

bitta-yarimta Birorta, biror. *Bitta-yarimta daraxtni kesib yubormoq.*

biya Baytal. *Biya boqmoq.*

biyron Burro-burro gapiradigan, so'zlari aniq, gapga chechan. *Kattalar oldida biyron bo'lib ketmoq.*

biz I shaxs, ko'plikni ifodalovchi kishilik olmoshi. *Biz — Vatanning qanotlarimiz.*

biznes I Pul, foyda topish maqsadida biror ish yoki faoliyat bilan band bo'lish. *Yirik biznes. O'rta biznes. Kichik biznes.*

2 Savdo operatsiyasi, muomalasi. *Biznes bilan shug'ullanmoq.*

biznesmen Biznes bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Katta biznesmen bo'lib ketmoq.*

biznesmenlik Biznesmen holati. *Biznesmenlikka keng yo'l ochildi.*

big'-big' Chaqaloqning kuchli yig'isiga taqlidni bildiradi. *Big'-big' etib yotmoq.*

big'illamoq Big'-big' qilib yig'lamoq. *Belanchakdagi jiji big'illab yig'laydi.*

bich-moq 1 Kiyim-kechak, ust-bosh tikish uchun materialni muayyan o'lchamlarda andoza bo'yicha kesmoq, qiymoq. *Kastum-shim bichmoq.*

2 Narx, baho va sh. k. larni belgilamoq. *Moliga pul bichmoq.*

3 Axtalamoq. *Qo'chqorni bichmoq.*

bich-im 1 Kiyim-kechakning tikilish usuli, fasoni. *Yangicha bichimda ko'ylak tikirtmoq.*

2 Insonning tana tuzilishi; qad-qomati, qiyofasi. *Yuz bichimi.*

bich-iq I Bichish, fason. *Bichig'i yaxshi olinmoq.*
2 Reja, sharh. *Bino bichig'i.*

bichiq-chi Kiyim-kechakni bichuvchi. *Bichiqchi usta.*

bichish-tikish Bichuvchilik va tikuvchilik ishi. *Bichish-tikishni o'rganmoq.*

blank Muayyan andozalardagi tayyor bosma varaqa. *Blankka aloqa xati yozmoq.*

blok I Eng sodda yuk ko'tarish mexanizmi. *Blokda paqirdagi loyni tomga tortmoq.*

blok II I Umumiy maqsad yo'lida tuzilgan siyosiy ittifoq. *Uchlar bloki.*
2 Sement va boshqa materiallardan tayyorlangan katta qurilish materiali. *Poydevor uchun blok keltirmoq.*
3 Bo'lak, alohida qism, joy, xona. *Qo'shni blokda yotmoq.*

bob I Asar, dissertatsiya, qonun va h. ning har bir ayrim qismi, fasli. *O'zbekiston Konstitutsiyasining I-bobi.*
2 Jihat, bora. *Ish bobida unga teng keladigani yo'q.*

bobo I Ota yoki onaning otasi. *Bobojon, ayting.*
2 Qadimda yashagan odamlar, ajdodlar. *Bobolardan so'z ketsa agar... (A. Oripov)*
3 Qariya, oqsoqollarni hurmatlash uchun alohida, ba'zan ismlariga qo'shilgan holda ishlatiladi. *Karim bobo kirib keldi. Bobo kelmoqda.*
4 Avliyolar, tarixiy-diniy shaxslar nomi bilan birga ishlatiladi. *Zangiboboga bordik.*

bobov It, kuchuk (bolalar nutqida). *Bolam, bobov keldi.*

boboy I Yoshi katta odam, qariya. *Boboy bo'lib qoldim.*
2 Yoshi katta odamlarga (qariya, chollarga) murojaat shakli. *Boboy, tushasizmi?*

bod Bo'g'in va mushaklarning yallig'lanish kasalligi. *Bod kasalidan azoblanmoq.*

bodom I Sermoy, lazzatli, mag'izli, ko'z qovog'i shaklidagi chekim-chekim danakli mayda bargli daraxt va shu daraxtning danagi. *Bodom ekmoq. Bodom chaqmoq.*

bodom-zor Bodom ekilgan ekinzor, bog'. *Bodomzorga bormoq.*

bodramoq I Bo'rtib-bo'rtib chiqmoq, shishib qolmoq. *Yuzimga uchuq bodrab chiqdi.*
2 Birdaniga duvillamoq, paydo bo'lmoq. *Piyoz bodrab chiqdi.*

bodring Poliz o'simligi va uning ko'k to'qli uzunchoq mevasi. *Bodringni artmoq.*

boj Chet mamlakatlardan keltirilgan tovarlar uchun tasdiqlangan me'yor asosida olinadigan haq. *Boj to'lamoq.*

boj-xona Chegara orqali o'tadigan barcha yuklarni nazorat qiladigan davlat muassasasi. *Bojxona xizmati.*

boja Opa va singillarning erlari (bir-biriga nisbatan). *Bojasini chaqirmoq.*

bokira Iffatli, xayoli, turmushga chiqmagan. *Bokira qiz.*

boks I Maxsus qo'lqop kiygan holda ma'lum qoidalarga ko'ra ikki kishining mushtlashuvi asosida kechadigan sport turi. *Boks musobaqasi.*

boks II Kasalxonalarda yuqumli kasalliklarning yuqmasligi

uchun boshqalardan ajratilgan maxsus xona. *Boksda davolanmoq.*

boks.chi Boks sporti bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Professional bokschi.*

bol ayn. Asal.

bola I Hali ona bag'ridan ajralmagan inson; go'dak. *Bolani emizmoq.*

2 Hali voyaga yetmagan inson. *Ko'chada yurgan bolalar.*

3 Farzand. *O'z bolasi. Qo'shnining bolasi.*

4 Har qanday, jonzotning voyaga yetmagan nasli. *Echkining bolasi. Sichqonning bolasi.*

bola-lamoq I Bola tug'moq (hayvonlarga nisbatan). *Qo'ylar bolaladi.*

2 *kchm.* Ko'paymoq, urchimoq, tug'moq. *Tuyg'ular bolaladi.*

bola-li Bolasi mavjud, farzandi bor. *Bolali ayol.*

bola-lik I Kishining hali voyaga yetmagan davri, yoshligi. *Uning bolaligi qishloqda kechdi.*

2 Bolalarga xos xususiyat, xatti-harakat. *Bolalik qilib qo'ydi.*

bolajon I Farzand yoki kichik yoshdagilarni erkalash, suyish asosidagi murojaat shakli. *Bolajonim, yonimga kel.*

2 Bolani yaxshi ko'ruvchi, farzandga mehribon. *Akam juda bolajon-da.*

bolajon-lik Bolalarni ortiq darajada sevish, bolaparvarlik. *Bolajonlik qilsang, erkalab ketishadi.*

bolakay Kichik yoshdagi bolaga erkalash, kichraytirish asosidagi murojaat shakli. *Bolakay, bu yoqqa kel.*

bola-chaqa I Katta-kichik bolalar. *Bola-chaqalar qalay?*

2 Oila a'zolari, katta-kichik farzandlar. *Bola-chaqani boqmoq.*

bola-chaqa-li Bola-chaqalari bor, farzandlari mavjud, oilali. *Men ham endi bola-chaqaliman.*

boldir I Oyoqning tizza va to'piq o'rtasidagi qismi. *Boldirigacha paytava o'ramoq.*

2 Oyoqning shu qismi orqasidagi mushak go'shti. *Boldiriga yara chiqmoq.*

boldoq I Ko'zsiz, silliq uzuk. *Boldog'imni tutdim qo'lingga.*

2 Zargarlar tomonidan tayyorlangan, zirakdan kattaroq quloqqa taqadigan ayollar taqinchog'i. *Oltin boldoq.*

boloxona Mahalliy sharoitdagi imoratning ikkinchi qavatida joylashgan uy. *Boloxonada yotmoq.*

boloxona-dor I ayn. Boloxonali. *Boloxonador imorat.*

2 *kchm.* O'ta dabdabali. *Boloxonador gap.*

boloxona-li Ikki qavatli, boloxonasi bor. *Ko'cha boshidagi boloxonali uy.*

bolt Bir uchida rezbasi mavjud bo'lgan, ikkinchi tomoni to'rt yoki olti qirrali kallaklangan mahkamlovchi detal (asbob). *Boltni qotirmoq.*

bolta Yog'ochni kesish, chopish, maydalash uchun ishlatiladigan tig'i dastasi bo'ylab cho'zilgan, yapaloq metall asbob. *Boltada chopmoq.*

bolta-lamoq Bolta bilan chopmoq, kesmoq. *Shoxlarni bolta-lamoq.*

bolg'a — bosmoq

bolg'a Yuza qisimi to'mtoq metallardan iborat bo'lib, mix qoqish yoki boshqa predmetlarni urish, bukish, tekislash uchun mo'ljallangan dastali asbob. *Bolg'ada mix qoqmoq.*

bolg'a-lamoq Bolg'a bilan urmoq. *Taqani bolg'alamoq.*

bomba Portlatish uchun ishlatiluvchi snaryad. *Bomba portladi.*

bombardimon Bomba tashlash, ko'p marta bomba yog'dirish. *Bombardimon qilmoq.*

bomdod 1 Tongda kun chiqmasdan o'qiladigan namoz. *Bomdod namozi.*

2 Namoz o'qiladigan payt, sahar payti. *Bomdodda boraman.*

bong Baland ovoz, biror narsaga ta'sir qilish natijasida hosil qilingan qattiq tovush. *Zavodda bong urildi.*

bonifikatsiya Keltirilgan mahsulot sifati shartnomadagi holatdan baland bo'lganda, mahsulot ustiga qo'yiladigan qo'shimcha narx. *Bonifikatsiya miqdori.*

bonus Xaridor bilan kelishilgan holda mahsulot narxini kamaytirish. *Bonus holati.*

bop Mos, munosib. Dam olishga *bop joy topmoq.*
Ommabop maqola.

bop-lamoq 1 Biror ishni ko'ngildagidek bajarmoq, o'rnatmoq, qoyil qilib qo'ymoq. *Paxta terishni bopladik.*

2 Aldab ketmoq, pand berib qo'ymoq. *U bizni ham bopladi.*

boqimanda Ishlamasdan yeb yotuvchi, birovlarining hisobiga yashovchi. *Boshqalarga boqimanda bo'lmaslik kerak.*

boqiy Abadiy, doimiy. *Boqiy do'stlik.*

boqmoq 1 Nazar tashlamoq, qaramoq. *Derazadan boqmoq.*

2 Fikran, o'yida e'tibor qaratmoq, nazar tashlamoq. *Navoiyga boqmoq. Ko'ngliga boqmoq.*

3 Parvarishlamoq, qaramoq. *Bola boqmoq.*

4 Tirikchilikni qondirmoq. *Bizni yer boqadi.*

5 *ko'm. fl. vazf.* sida harakatning bilish uchun bajarilishini bildiradi. *Aytib boq. So'rab boq.*

boq'im 1 Boqish, parvarish. *Hayvonlarning boqimi qanday?*

2 Qaram, birovning qaramog'ida bo'lgan. *Senga boqim bo'lmayman.*

boqim-siz Ota-onasi yo'q, qarovsiz. *Boqimsiz bolalar.*

bor I Mavjud. *Kitobim bor.*

bor-liq 1 Butun olam, koinot. *Borliq sukunatga cho'mgan.*

2 Tevarak-atrof. *Borliq oppoq qorga burkangan.*

3 Insonning butun turishi, ichki dunyosi. *Butun borlig'ini hayajon bosmoq.*

bor II Marta, bora. *Birinchi bor unadim.*

bora-bora Ancha vaqtdan keyin, vaqt o'tgan sari, tobora. *Bora-bora kasali kuchaydi.*

bor-bud Qo'lidagi, ixtiyoridagi barcha narsa. *Bor-budidan ajralmoq.*

bordi-keldi Ikki shaxs, oila yoki odamlarning o'zaro borib kelishi, yaqin munosabatda bo'lishi. *Bordi-keldini to'xtatmaymiz.*

bordi-yu Shart ma'nosini ta'kidlaydi; Agar, basharti. *Bordi-yu u kelmasa, men boraman.*

borib-borib Oxirida, natijada. *Borib-borib rahbar bo'lmoq.*
Borib-borib ko'nikib ketmoq.

borish-kelish 1 Bir bora borish va qaytib kelish. *Borish-kelishni to'lamoq.*

2 Bordi-keldi qilish. *Borish-kelish qilaylik.*

bormoq 1 O'z joyidan boshqa bir joy (makon) tomon yo'nalmoq va o'sha yerda bo'lmoq. *Toshkentga bormoq.*

2 Ma'lum joydan boshqa joyga yetmoq, yetkazilmoq. *Xabar bordi.*

3 Yo'nalmoq, qatnamoq. *Ishga bormoq.*

4 Ma'lum maqsad yo'lida davom etmoq, shu yo'lida faoliyat ko'rsatmoq. *O'zbekiston shu yo'ldan boradi.*

5 Biror nuqta, miqdor va sh. k. larga yetmoq. *Olingan kitoblar mingga bordi.*

6 *ko'm. fl. vazf.* harakatning davomligi, tugalligi kabi ma'nolarni bildiradi. *Ma'lumotlarni yozib bormoq.*

borona Haydalgan shudgorni tekislaydigan moslama. *Borona ulamoq.*

borona-lamoq Shudgorga borona bilan ishlov bermoq. *O'n gektar yerni boronalamoq.*

bort Yuk mashinalari yoki kemanding yon devorlari. *Mashinaning borti baland.*

bor-yo'g'i 1 Barcha boylik. *Bor-yo'g'imni olib ketdi.*

2 Faqatgina, atigi, hammasi bo'lib. *Bor-yo'g'i ikkita o'quvchi keldi.*

borsh Ko'p sabzavot va rezavor solingan karam sho'rva turi. *Borsh ichmoq.*

bosar-tusar: ~ **-ini bilmaslik** O'zini tuta olmay, me'yordan chiqadigan xatti-harakatlar qiladigan bo'lmoq; o'zini tuta olmaydigan bo'lmoq. Haddan tashqari o'zini yuqori sezmoq. *U bosar-tusarini bilmay qoldi.*

bosinqiramoq Uyquda bezovtalanmoq, yomon tush ko'rmoq, uyqusida nimalarnidir gapirish. *Kecha rosa bosinqiradigiz-da!*

bosmachi 1918—1930-yillarda O'rta Osiyodagi milliy-ozodlik kurashi qatnashchisi. *Bosmachilarga xolis baho bermoq.*

bosmachi-lik 1918—1930-yillarda O'rta Osiyoda bo'lib o'tgan milliy-ozodlik harakati. *Bosmachilik tarixini yoritmoq.*

bosmoq 1 Ma'lum narsaning ustiga oyoq qo'ymoq. *Loyni bosmoq.*

2 Kuch ishlatib ezg'ilamoq, siqib qo'ymoq. *Yelkasidan bosmoq.*

3 Nashr etmoq, chop etmoq. *Kitobini bosib chiqardi.*

4 Taxlab qo'ymoq, ustma-ust joylashtirmoq. *100 bog' bedani bosdi.*

5 Gorizontol holda egallamoq, joylamoq, yotqizmoq. *Dalani suv bosdi.*

6 Yurmoq, olg'a tomon harakatlanmoq. *Bu yo'lni bir kunda bosib o'tamiz.*

7 Yengmoq, egallab olmoq, g'olib bo'lmoq. *Astraxanni bosib olmoq.*

8 O'rab olmoq, qoplamoq. *Darrov peshonasini ter bosdi.*

9 Tinchitmoq. *To'polonni bosmoq.*

bos-im Ma'lum yuza birligiga to'g'ri keladigan kuch. *Qon bosimi ko'tarildi.*

bosim-li Ma'lum bosimdagi. *Katta bosimli holatda bo'lmoq.*

bos-iq 1 Sipo, o'zini tuta biladigan, og'ir xarakterli (odam). *Ukam bosiq yigit bo'lib o'sdi.*
2 Vazmin, salmoqdor. *Bosiq ovozda gapirdi.*

bosiq-lik Belgi oti. *U bosiqlik qildi.*

bos-ma Bosmaxonada bosib chiqarilgan, chop etilgan. *Bosma asarlar.*

bosma-xona Kitoblarni chop etadigan korxonada (tipografiya) *Bosmaxonadan kitobim chiqdi.*

bos-qin Yomon maqsadda qo'qqisdan qilingan hujum. *Bosqinda talofat ko'rmoq.*

bosqin-chi Zo'rlik bilan yomon niyatda bostirib kelgan kishi, o'g'ri, terrorist. *Bosqinchilar galasi.*

bosqinchi-lik 1 Kuch ishlatish orqali qurol-aslahalar bilan qilingan harakat. *Bosqinchilik natijasida uylar vayron bo'ldi.*
2 O'zga yurtga uyushtirilgan tajovuz, hujum.

bosqich 1 Bir necha darajaning qismlari, pog'onalari. *Quy bosqich.*
2 O'quv yurtlaridagi bir necha daraja (kurs) ning qismlari. *Ikkinchi bosqich talabalari.*
3 Tabiat yoki jamiyat taraqqiyotining qismi, pog'onasi, davri. *Rivojlanishning ilk bosqichi.*

bosqich-li Bir necha pog'onadan, qismdan iborat. *Ko'p bosqichli ta'lim.*

bosti-bosti: ~ **bo'lmoq // qilmoq** Biror ishni ko'pchilikka oshkor qilmasdan, rivojlantirmasdan tinchitilmoq. *O'sha kuniyoq ish bosti-bosti bo'ldi.*

bosvoldi Qovunning eti qalin va yumshoq, bandidan uchiga qarab yo'li bor navi. *Bosvoldi qovun olmoq.*

botanik Botanika mutaxassisi. *Botanik olim.*

botanika O'simliklar dunyosi haqidagi fan. *Botanika darsi bo'ldi.*

botinka To'piqdan yuqoriroqqa qadar berkitadigan, rezina ip yoki tugma bilan mahkamlanadigan oyoq kiyimi. *Botinkani kiymoq.*

botinmoq Jur'at qilmoq. *Borishga botinmoq.*

botir Dadil harakat qiluvchi; qo'rqmas, jasur. *Botir yigit.*

botmoq 1 Mayda jismlarning yoki suyuqlikning ichiga kirmoq. *Loyga botmoq.*
2 Belanmoq, qoplanmoq. *Changga botmoq.*
3 *kchm.* Diqqati to'la jalb bo'lmoq; cho'mmoq. *Xayolga botmoq.*
4 Ichkari tomon ezib kirmoq. *Oyog'imga mix botdi.*

botqoq Bo'sh loydan iborat bo'lgan joy, yer. *Botqoqqa botmoq.*

botsman Kemaning xo'jalik qismi boshlig'i. *Botsmanga uchramoq.*

boxabar Xabardor, xabari bor. *Men bu ishdan boxabarman.*

boy 1 Mol-dunyosi ko'p, davlatmand. *Boy odam.*
2 Iqtisodiy jihatdan baquvvat, badavlat. *Boy tashkilot.*
3 Ko'p miqdorda ega; ko'p, mo'l. *Paxtaga boy. Boy tajriba.*

4 Boy shaxslarga nisbatan ishlatiladigan murojaat so'zi. *Boy, fikringdan qayt!*

5 Kishi ismi tarkibida ishlatiladigan, hurmat, ehtirom uchun qo'llanuvchi so'z. *Mannopboy keldi.*

boy-imoq 1 Ko'p miqdorda boylik, davlat, mol-dunyo to'plamoq, mol-dunyoga ega bo'lmoq. Xalq boyisa, davlat boyiydi.
2 Iqtisodiy jihatdan baquvvat, boylikka ega bo'lmoq. *Tashkilotimiz boyidi.*
3 Mol-dunyolari ortmoq, ko'paymoq. *Magazinimiz boyidi.*

boy-lik 1 Boy bo'lish, boy holat. *Boylik illat emas.*
2 Mol-mulk moddiy tarzining majmui. *Xalq boyligini asrab-avaylamoq.*

boya *rvsh.* Ushbu paytdan birmuncha fursat oldin; hali. *U boya keldi.*

boya-gi Gapirilayotgan paytdan oldin bo'lgan, boya yuz bergan, haligi. *Boyagi odam.*

boyoqish Bechora, sho'rlik. *Boyoqish yigit sovqotib qolibdi.*

boyqush *ayn.* Boyo'g'li.

boyo'g'li Yapa'oqqushlar turkumiga kiradigan yirtqich qush. *Boyo'g'li ovozi eshitildi.*

boychechak 1 Bahorning ilk kunlarida ochiladigan gul. *Boychechak terdik.*
2 Erta bahorda shu nom bilan eshikma-eshik aytiladigan qo'shiq nomi. *Boychechak aytmog'.*

bozor 1 Savdo-sotiq uchun mo'ljallangan maxsus joy. *To'n bozori.*
2 Baqir-chaqir, shovqin-suron; bozorga o'xshash holatli. *Uyimiz bozor bo'ldi.*

bozor-lik Bozordan xarid qilib kelingan narsalar. *Bozorlik qilmoq.*

bozor-chi 1 Bozorga ma'lum narsani sotish yoki xarid qilish uchun kelgan kishi. *Bozorchilar ko'payib ketdi.*
2 Bozordagi savdo-sotiq ishlarini yaxshi biladigan odam. *Sizday bozorchiga ishonamiz-da.*

bog' I Mevazor, mevali daraxtlardan iborat yer maydoni. *Olma bog'i.*

bog'+bon Bog'dorchilik bilan shug'ullanadigan yoki boqqa qarovchi odam. *Bog'bonni chaqirdim.*

bog'+dor Bog'bon, bog'ning egasi. *Bog'dorlar yig'ini.*

bog'+dor+chilik Mevali o'simliklarni ekish, o'stirish va yetishtirish bilan shug'ullanuvchi qishloq xo'jaligining tarmog'i. *Bog'dorchilikning o'sishi yaxshi.*

bog' II 1 Bog'lash uchun ishlatiladigan narsa, material va uning bog'langan joyi. *Tut novdasidan bog' tayyorlamoq.*
2 O'tin, o't, ko'kat kabilarning o'rta qismidan bog'langan, dastalangan bog'lama. *Ikki bog' ko'kat.*

bog'+lamoq 1 Ma'lum narsani to'plab, dastalab belidan bog' o'tkazib tugmoq. *G'o'zapoyani bog'lamoq.*
2 Biror narsani ma'lum joydan jildirmaydigan qilib ip, arqon, zanjir yoki boshqa materialda biriktirmoq. *Itni bog'lamoq.*
3 *kchm.* Odamni biror yerdan jilmaydigan qilib qo'ymoq. *Andijonga bog'landim.*

bog'+liq — broker

- bog'+liq** 1 Bog'langan, bog'log'liq. *Bog'liq qo'y.*
2 O'zaro aloqada, munosabatda. *O'qishga kirish bilimga bog'liq.*
- bog'+lovchi** 1 Bog'lash bilan shug'ullanadigan, bog'laydigan. *O'tni bog'lovchi bola.*
2 *tilsh.* So'z yoki gaplarni o'zaro bog'lash uchun ishlatiladigan yordamchi so'z. "*Va*" *bog'lovchisi.*
- bog'lanmoq** Bog'lamoq *fl. o'zl. va maj. n.*
- bog'lan-ish** 1 Biror voqea-hodisa, holat kabilar o'rtasidagi munosabat.
2 Aloqadorlik, munosabat. *So'zlarning ma'noviy bog'lanishi.*
- bog'+rog'** Turli mevali, mevasiz daraxtlardan iborat bog'. Shahrimizda *bog'-rog'lar ko'p.*
- bog'cha** 1 Kichkina bog'. *Hovlida bog'chamiz bor.*
2 Maktabgacha yoshdagi bolalar boradigan ta'lim-tarbiya maskani. *Ukam bog'chaga boradi.*
- bosh** 1 Inson bo'ynining yuqori, hayvon bo'ynining oldingi qismi. *Boshim yaralandi.*
2 Aql, miya. *Boshni ishlatmoq.*
3 Asosiy, yetakchi, rahbar. *Bosh hisobchi.*
4 Birinchi, oldingi. *Bosh bola.*
5 Biror narsaning ust qismi, tepa tomoni. *Maysalarning boshi.*
6 Yotish uchun mo'ljallangan joyning yoki narsaning kishi boshi qo'yiladigan tomoni. *Karavotning boshi.*
7 Uzunasiga gorizontal joylashgan narsalarning uch qismi, boshlangan joyi. *Ko'cha boshi.*
8 Vaqt yoki makonning boshlanish nuqtasi, boshlanish tomoni. *Qishning boshi.*
- be.bosh** 1 Qarovsiz, nazoratsiz. *Bebosh qolgan bolalar.*
2 Tartib-intizomga bo'ysunmaydigan, qonun-qoidalarga rioya qilmaydigan, o'zi bilganicha harakat qiladigan; tartibsiz, o'zboshimcha, itoatsiz. *Bolalar juda bebosh bo'lib ketibdi.*
- bosh-li** 1 Boshi, kallasi mavjud. *Ikki boshli ilon.*
2 Aqlli-hushli. *Boshli bola.*
- bosh-liq** 1 Tashkilot, korxon, muassasa va sh. k. larga rahbarlik qiluvchi shaxs. *Jamiyat boshlig'i.*
2 Umuman yo'l boshchi, yetakchi.
- bosh-chi** Boshliq, rahbar. *Ming qo'ychiga bir boshchi.*
- boshchi-lik** Rahbarlik, yo'l boshchilik. *Boshchilik qilmoq.*
- boshda** Avvalda, burun, ilgari. *Boshda shu gapni aytmadim-ku.*
- boshdan-oyoq** 1 *rvsh.* Boshidan oyog'iga qadar. *Boshdan-oyoq razm soldi.*
2 Boshlanishidan oxiriga qadar. *Boshdan-oyoq gapirib bermoq.*
- boshlamoq** 1 Biror ish, faoliyatga kirishmoq. *O'qishni boshlamoq.*
2 Yetaklab, ergashtirib, birga olib bormoq. *Universitetga boshlamoq.*
3 *ko'm. fl. vazf.* -a, -y *rvdsh.* shakli bilan kelib harakatning

boshlanishini bildiradi. *It yugura boshladi. Kela boshladi. Yog'a boshladi.*

- boshlang'ich** 1 Dastlabki, birlamchi. *Boshlang'ich sinf.*
2 Oddiy, sodda, elementar. *Boshlang'ich kurs.*
- boshma-bosh:** ~ **qilmoq** Tengma-tengiga almashtirmoq. Pichog'ini qo'l soatga *boshma-bosh qilmoq.*
- boshmaldoq** Barmoqlar ichidagi birinchisi; boshlanishdagisi. *Boshmaldog'imni kesib oldim.*
- boshhoq** Bug'doy, arpa kabi donli o'simliklarning uch tomonidagi donli qismi. *Boshhoq termoq.*
- boshhoq-lamoq** Boshhoq chiqarmoq. *Bug'doy boshhoqladi.*
- boshhoq-li** Boshog'i bor, boshhoq chiqaradigan. *Boshhoqli ekin.*
- bosh-oyoq** Bir sidra kiyim-kechak. *Bosh-oyoq sarpo qilmoq.*
- boshpana** 1 Yashash uchun joy, uy. *Boshpana qurmoq.*
2 Vaqtincha yashash, yashirinish uchun joy. *Bir kunga boshpana so'ramoq.*
- boshqa** 1 Odatdagidan, ko'zda tutilganidan bo'lak, o'zga. *Boshqa bola.*
2 Alohida, ajralgan holda. *Katta o'g'lim boshqa yashaydi.*
- boshqarmoq** 1 Idora, tashkilot, muassasa, korxon va sh. k. davlat tizimidagi joylarda ish yuritmoq, idora qilmoq. *Korxonani boshqarmoq.*
2 Ma'lum usul va yo'llardan foydalangan holda harakatga keltirmoq, yurgizmoq. *Mashinani boshqarmoq.*
- boshqar+ma** Davlat tashkilotlari, muassasa va korxonalari ustidan boshqaruv idorasi. *Qishloq va suv xo'jaligi boshqarmasi.*
- boshqar+uv** Idora qilish, rahbarlik qilish. *Uning ish boshqaruvi yaxshi.*
- boshqatdan** *rvsh.* Qaytadan, boshidan boshlab, yangidan. *Boshqatdan gapirmoq.*
- boshqacha** Odatdagi holdan farq qiladigan, o'zgacha. *Boshqacha kiyinmoq.*
- boshqotirma** Kataklarga yashiringan so'zlarni topishga asoslangan o'yin. *Jurnaldagi boshqotirma ustida o'ylab o'tirmoq.*
- bosh-qosh:** ~ **bo'lmoq** Ish-faoliyatning boshida bo'lmoq, boshchilik qilmoq. *Bu ishda bizga bosh-qosh bo'ldi.*
- boshyalang** Bosh kiyimsiz. *Qorda boshyalang yurmoq.*
- bochka** Silindr shaklidagi yog'och yoki metallardan ishlangan idish. *Bochkada benzin bor.*
- brak** Sifati yomon bo'lgan ishlatishga yaroqsiz ishlab chiqarish mahsuloti. *Brakka yo'l qo'ymanglar.*
- brakoner** Man qilingan paytda ov qiluvchi shaxs. *Brakoner ovchi.*
- brezent** Suv o'tkazmaydigan mato, material. *Brezent etik.*
- brifing** Rasmiy kishilarning ommaviy axborot vositalari vakillari bilan uchrashuvi. *Brifingda qatnashmoq.*
- brigada** Ma'lum ishni, maqsadni amalga oshirish uchun tuzilgan kishilar guruhi. *Makkajo'xorichilar brigadasi.*
- brigadir** Brigada boshlig'i. *Brigadirga aytmoq.*
- briliant** Ishlov berilgan olmos. *Briliant zirak.*
- broker** Alohida shaxs yoki firma bo'lib, fond va valuta birjasi-

- da bitim tuzishda vositachilik qiluvchi. Broker xizmatidan foydalanmoq.
- bronz** Misning qo'rg'oshin, qalay yoki aluminiy bilan aralashmasi. *Bronza rang.*
- bronz+lamoq** Bronza bilan bo'yamoq, bronza rang surtmoq. *Trubani bronzalamoq.*
- bu** 1 So'zlovchi yonida, unga yaqin bo'lgan narsa yoki shaxsni ko'rsatadi, unga ishora qiladi. *Bu bola.*
2 So'zlash vaqtida tilga olingan gap, narsa, voqea-hodisaga ishora qiladi. *Bu voqea ancha ilgari bo'lgan edi.*
- budget** Yillik kirim-chiqim, sarf-harajatlar smetasi. *Budget hisobidan o'qishga kirmoq.*
- bud-shud** Bisotidagi bor-yo'g'i, hamma narsasi. *Bud-shudidan ayrilmoq.*
- bufer** Motorli mexanizmlarning oldidagi zarbni yumshatish uchun qo'yiladigan moslama. *Buferi singan mashina.*
- bufet** 1 Tamaddixon, yemakxona. *Bufetga kirmoq.*
2 Oziq-ovqat mahsulotlari saqlanadigan maxsus shkaf. *Bufetdan «Fanta» olib ichmoq.*
- bufet.chi** Bufetda ishlovchi shaxs. *Bufetchi ayol.*
- bugun** Gap aytilayotgan kun. *Bugun bormoq.*
- bugun-gi** 1 Shu kungi, shu kunda bo'lgan, bo'ladigan. *Bugungi non shirin bo'libdi.*
2 Hozirgi. ushbu davrdagi. *Bugungi yoshlar.*
- bugun-erta** Shu yaqin orada, shu kunlarda, tez orada. *Bugun-erta keladi. Bugun-erta ishni tugatamiz.*
- buhron** Ishlab chiqarishda yoki jamiyatning ma'lum bir sohasida yuzaga kelgan og'ir holat, tanglik. *Iqtisodiy buhron.*
- bujmaymoq** 1 Burushib qolmoq, qovjiramoq. *Barglar bujmaydi.*
2 Tarangligini yo'qotmoq, yig'ilib qolmoq. *Yuzi bujmaymoq.*
- buklamoq** Bukib, har bir qismini bir-biriga tekkan holatga olmoq. *Kitobning varag'ini buklaymoq. Tunukani buklaymoq.*
- bukmoq** 1 Egilgan, qayrilgan holatga solmoq. *Temirni bukmoq.*
- bukri** 1 Umurtqa yoki ko'krak qafasidagi suyakning egri o'sishi natijasida hosil bo'ladigan do'nglik, turtib chiqqan joy. *Bukri chl.*
2 Egri, qiyshiq o'sgan, mayishgan. *Sh. Xolmirzayevning «Bukri tol» qissasi.*
- bukchaymoq** Qaddi egilmoq. *Beli bukchaymoq, bukchayib qolmoq.*
- bulbul** 1 Chumchuqsimonlar oilasiga kiruvchi, yoqimli sayraydigan qush. *Bulbul ovozidek yoqimli.*
2 Ovoz, gap-so'zi jihatdan bulbulga nisbat beriladi. *Bulbul bo'lib ketmoq.*
- buldozer** Yerlarni tekislash-surish uchun ishlatiladigan mashina.
- buldozer.chi** Buldozer haydovchisi. *Buldozerchini chaqirmoq.*
- bulduruq** Sovuq tunda yer betiga tushuvchi qattiq qorsimon narsa. *Bulduruq tushmoq.*
- bulleten** 1 Ma'lum bir vakolatga ega bo'lgan muassasaning

- odatda har uch oyda bir marta e'lon qilinib turadigan bosma nashri. *Atamashunoslik qo'mitasi bulletinlari.*
- 2 Rasmiy hujjatlar to'plami. *Oliy Majlis bulletinlari.*
- 3 Turli maqsadlar bilan o'tkaziladigan saylovlarda ovoz berish varaqasi. *Kengash a'zolariga bulletin tarqatmoq.*
- 4 Vaqtincha ishga yaroqsizligi sababli davolovchi vrach tavsiyasi bilan kasalxona yoki poliklinika tomonidan beriladigan rasmiy hujjat. *Bulleten uchun pul to'lanmoq.*
- buloq** 1 Yer ostidan sizib chiqayotgan suv manbai va uning suvi, chashma. *Buloq suvidan ichmoq. Buloq bo'yiga bormoq.*
2 *kchm.* Mamba, biror narsaning chiqadigan joyi. *Sut bulog'i.*
- bultur** Oldingi yil, o'tgan yil. To'nni bultur olgan edi.
- bulut** 1 Suvning bug'lanishi natijasida osmonning ma'lum bir joylariga to'planib qoladigan bug'lar. *Ko'k yuzida pag'a bulut — oq bulut. Oq bulutdan sut yog'armi yoki qut (Mirtemir).*
2 *kchm.* Ko'ngilga tahdid soluvchi, dilni xira qiluvchi voqealar, hodisalar, holatlar. *Qonli bulut. G'azab bulutlari.*
- bulut.lanmoq** Bulut bilan qoplanmoq. *Osmo'ning bir cheti bulutlandi.*
- bulut.li** Bulut bilan qoplangan, aynigan. *Bulutli osmon.*
- bulg'amoq** Loy, kir va sh. k. narsalar tegizmoq; iflos qilmoq. *Ko'ylagini bulg'amoq.*
- bunker** Kombaynlarning hosil yig'iladigan qismi. *Bunkerdan paxta to'kmoq.*
- bunt** Paxta g'arami. *Bunt ustiga chiqmoq.*
- bunyod: ~ bo'lmoq // ~ qilmoq** Yuzaga kelmoq, barpo bo'lmoq; yaralmoq, yaratmoq, barpo qilmoq. *Mustaqillik davrida ulkan qurilishlar bunyod bo'ldi (bunyodga keldi).*
- bunyod.kor** Yaratuvchi, quruvchi. *Bunyodkor xalq.*
- bunyodkorlik** Bunyod etish, ijodkorlik. *Bunyodkorlik zavqi.*
- buqa** Nasldor erkak qoramol. *To'yga buqa so'ymoq.*
- buqalamun** Janubiy Osiyoda yashovchi tezda har tusga kira oladigan sudraluvchi hayvon. *Buqalamun degan jonivorni ko'rmoq.*
2 O'zgaruvchan, burdida turmaydigan. *Buqalamun xodim.*
- buqoq** 1 Qalqonsimon bez faoliyatining buzilishi natijasida tomoqda paydo bo'ladigan kasallik. *Buqoqqa qarshi emlash.*
2 Daraxt tanasidagi shish, o'sma. *Tol buqog'i.*
- buramoq** 1 Doiraviy yo'nalish bo'yicha aylantirmoq, qayirmoq. *Qulog'ini buramoq. Qo'lini buramoq.*
2 Vint yo'li bilan aylantirmoq. *Soatni buramoq.*
- bura.ma** 1 Vintsimon, spiralsimon, o'ralgan. *Burama mix. Burama ko'ylak.*
2 Burab qo'yilgan, burab ochiladigan. *Burama qant. Burama kalit.*
- burd** Gapda yoki ishda tayinlilik. *Burdi bor odam.*
- burd.li** Burdini yo'qotmagan, ishonchli. *Burdli yigit bo'lmoq.*

burd+siz — buyurmoq

- burd-siz** Beburd, ishonchdan qolgan. O'rtoqlari o'rtasida *burdsiz bo'lib qolmoq*.
- burda** Bo'lak, qism, parcha. *Bir burda non*.
- burda-lamoq** Parchalamoq, sindirmoq, maydalamoq. *Go'shtni burdalamoq*.
- burga** Qon so'rib yashaydigan mayda parazit. *Burga chaqmoq*. *Burgani o'ldirmoq*.
- burgut** 1 Qarchig'aylar oilasiga kiruvchi yirik yirtqich qush. *Tog'dagi burgut*. *Burgutni ushlamoq*.
2 Shu qushga nisbat bildiradi. *Burgutdek mard o'g'lon*. *Burgut ko'zli yigit*.
- burishmoq** 1 Burmoq s. *birg. n. Mashinani burishdi*.
2 Tirish tushmoq, kuchaymoq. *Terisi burishmoq*.
- burj** Quyoshning yillik harakat yo'nalishi bo'ylab joylashgan o'n ikkita yulduzlar turkumi. *Javzo burji*.
- burjua** Burjuaziya qatlamiga kiruvchi. *Burjua sinfi vakili*.
2 Burjuaziya. *Burjuaga qarshi kurashmoq*.
- burjuaziya** Asosiy ishlab chiqarish vositalariga egalik qilish evaziga boylik to'plash bilan shug'ullanuvchi kapitalistik sinf. *Burjuaziya inqilobi*.
- burkamoq** Hamma yog'ini o'rab tashlamoq, qoplamoq. *Ko'rpaga burkamoq*.
- burmoq** Holatini, yo'nalishini boshqa tomonga olmoq. *Yo'lni chapga burmoq*. *Yuzini teskari burmoq*.
- bur-ma** 1 Burib-burib ishlangan. *Burma yoqa*.
2 Shu xildagi kiyimlarning burilgan joyi. *Ko'ylakning burmasi*.
- burma-li** Burmasi bor bo'lgan. *Burmali kiyim*.
- byurokrat** Qog'ozboz amaldor, rasmiyatchi. *Byurokrat rahbar*.
- byurokrat-chilik** Rasmiyatchilik, qog'ozbozlik. *Byurokrat-chilik qilmoq*.
- burun I** 1 Hid bilish a'zosi. *Burni qonab ketdi*.
2 Biron jihatdan shu a'zoga nisbat berib aytiluvchi narsa. *Choynakning burni*.
- burun II** *rvsh.* Oldin, ilgari. *Bir hafta burun aytmoq*.
- burun-gi** Oldingi, ilgorigi; eski, qadimgi. *Burungi zamonlarda*.
- buruqsamoq** 1 Pag'a-pag'a tutamoq. *Olov buruqsab yonyapti*.
2 Anqimoq. *Hamma yoqda atir hidi buruqsaydi*.
- burushmoq** 1 Ajin bosmoq. *Peshonasi burushmoq*.
2 Tortishib, qat-qat bo'lib qolmoq. *Gilamning bir cheti burushmoq*.
- burush-iq** Burishgan; ajin tushgan. *Burishiq yuzli kampir*.
- burg'i** Texnik parma. *Burg'ida kon qazimoq*.
- burg'i-lamoq** Parmalamoq. *Yerni burg'ilamoq*.
- burch I** Majburiy ravishdagi vazifa, majburiyat. *Vatan oldidagi muqaddas burch*.
- burch-li** Qarzdor. *Uning oldida burchliman*.
- burch II** 1 ayn. Burchak 2. *Uy burchi*.
2 Chekka, chet. *Shaharning bir burchida yashamoq*.
- burchak** 1 Ikkita chiziqning bir nuqtada kesishgan joyi. *O'tkir burchak*.

2 Bino, hovli, devor va sh. k. larning tutashgan joyi, chekkasi. *Uyning burchagida turmoq*.

3 Markazdan chekkadagi yerlar, tomonlar. *Mamlakatimizning barcha burchaklarida Navro'z shodiyonalari bo'lib o'tmoqda*.

bus-butun Batamom, butunlay, to'lig'icha. *Bus-butun saqlab qolmoq*.

but Bekani ko'st, to'liq. *Hamma yog'i but*.

but-lamoq Chalasini to'ldirmoq. *Kamchiliklarni butlamoq*.

buta Past bo'yli, sershox, ko'p yillik o'simlik. *Na'matak butasi*.

buta-zor Butalar o'sgan joy. *Butazorga kirib ketmoq*.

butamoq Shox-shabbalarini qirqmoq, kesmoq. *Terakni butamoq*.

but(a>o)-q Daraxt shoxi, yon shox. *Olma butog'i*.

butilka Og'zi tor shisha idish. *Butilkadagi suvni ichmoq*.

butkul Tamomila, butunlay. *Butkul aloqasini uzmoq*.

butun 1 Yaxlitligi saqlangan (sinmagan, ajralmagan va h.). *Butun non*. *Butun choynak*. *Butun etik*. *Butun qop*.

2 Hamma, jami, barcha. *Butun respublikamiz bo'ylab bahor nafasi kezib yuribdi*.

butun-lamoq Butun holiga keltirmoq. *Singan kosani butunlamoq*.

butun-ligicha Butun holida. Pishgan qo'yni *butunligicha olib kelmoq*.

butunlay Tamomila, uzil-kesil, batamom. *Teshikni butunlay bekitib qo'ymoq*.

buva ayn. Bobo.

buvi 1 Ota yoki onaning onasi. *Buvim nabiralari bilan o'tirardi*.

2 Ona, oyi. *Buvi, keldingizmi?*

buxgalter Korxonada, tashkilot va muassasalarda hisob-kitob ishlarini olib boruvchi kasb egasi. *Buxgalter bo'lib ishlamoq*. *Bosh buxgalter*.

buxgalteriya 1 Hisob-kitob nazariyasi va amaliyoti. *Buxgalteriya darsi*.

2 Korxonada, tashkilot va sh. k. larning hisob-kitob ishlarini olib boruvchi bo'limi. *Buxgalteriyaga hisobot topshirmoq*.

buyrak Modda almashinuv jarayonida siydik ajratib chiqaradigan ichki a'zo. *Buyragi shamollamoq*. *Buyragidan tosh oldirmoq*.

buyruq 1 Bajarish uchun berilgan rasmiy farmoyish, amr, farmon. *Vazirning buyrug'i*. *Buyruqni ado etmoq*.

2 Topshiriq tarzidagi so'z, gap. *Kitob o'qishni buyurmoq*.

buyruq-boz Buyruq berishni yaxshi ko'radigan. *Buyruqboz rahbar*.

buyruqboz-lik Hadeb buyruq berish bilan shug'ullanish. *Buyruqbozlikdan charchamoq*.

buyuk Ulug', katta; ulkan. *Buyuk yozuvchi*. *Buyuk davlatlar*.

buyum Uy-ro'zg'or idishlari, narsalari. *Yangi buyum sotib olmoq*.

buyurmoq 1 Buyruq, amr, farmon bermoq. *Ketish uchun buyurmoq*.

2 Topshiriq bermoq. *Non olib kelishni buyurmoq*.

- 3 Tavsiya qilmoq, retsept yozib bermoq. *Qimirlamay yotishni buyurmoq. Dori buyurmoq.*
- buyur+tma** Biron bir narsani yasab yoki tayyorlab berishni topshirish. Ko'ylakka *buyurtma bermoq.*
- buyurtma+chi** Buyurtma bergan shaxs yoki tashkilot. *Buyurtmachi korxon.*
- buzmoq** 1 Qurilgan, butun va sh. k. lar holatini yo'q qilmoq. *Imoratni buzmoq. Ko'prikni buzmoq. Qush uyasini buzmoq.*
2 Ishlamaydigan, yaroqsiz qilmoq. *Soatni buzmoq. O'yinni buzib qo'yimoq.*
3 Barbod qilmoq, futur yetkazmoq. *Tinchlikni buzmoq. Tartibni buzmoq.*
4 Salbiy (yomon) tomonga o'zgartirmoq, yo'ldan chiqarmoq. *Bolani pul buzadi. Aloqani buzmoq.*
- buz+uq** 1 Buzilib qolgan, ishlatib bo'lmaydigan, yaroqsiz holga kelgan. *Buzuq imorat.*
2 Axloq-odobi yomon, buzilgan. *Buzuq ayol.*
- buzoq** Sigirming bolasi. *Buzoq bugun tug'ildi.*
- buzg'unchi** Niyati yomon, o'zi va boshqalarni yomon yo'lga boshlovchi. *Buzg'unchilar ushlendi.*
- bug'** Suyuq jismlarning isitilgandagi gaz holati. *Suv bug'i. Ovqatning bug'i.*
- bug'+lamoq** Bug' bilan ishlov bermoq. *Pillani bug'lamoq.*
- bug'doy** Boshloqli g'alla o'simligi va uning doni. *Bug'doy o'rmoq.*
- bug'doy+zor** Bug'doy ekilgan maydon. *Bug'doyzorni qo'riqlamoq.*
- bug'u** Ayri shoxli, o'rmonlarda yashovchi kiyik turi. *Bug'u boqmoq.*
- bug'u+chilik** Bug'u yetishtirish bilan shug'ullanish. *Bug'uchilik bilan mashg'ul bo'lmoq.*
- bo'hton** Tuhmat, asossiz da'vo. *Bo'htonga qolmoq.*
- bo'hton+chi** Bo'hton qiluvchi, tuhmatchi. *Bo'htonchi odamdan hamma nari qochadi*
- bo'kirmoq** Qattiq va yo'g'on ovozda baqirmoq; bor ovozi bilan yig'lamoq. *Bo'kirayotgan hayvonlarga o't solmoq. Bo'kirib yig'lamoq.*
- bo'kmoq** 1 Nam tortib shishmoq, ko'pchimoq. *Suvda bo'kmoq.*
2 Ko'p yeb qorni ishmoq. *Bo'kib qolgan molni so'yimoq.*
- bo'lajak** Bo'lg'usi, bo'ladigan, bo'lishi tayin. *Bo'lg'usi o'qituvchilar.*
- bo'laklamoq** Qismlarga ajratmoq, alohida qilmoq; bo'lmoq. *Qovunni bo'laklamoq.*
- bo'lak** 1 Butunning bir qismi, parchasi. *Bir bo'lak non.*
2 Tortiladigan, o'lchanadigan narsalarning har bir qismi, donasi. *Bir bo'lak sovun.*
3 O'zga, boshqa. *Bo'lak odam.*
4 ko'm. Boshqa, tashqari. *Bundan bo'lak ishing yo'qmi?*
- bo'lak+cha** 1 Parcha, qismcha. *Patirning bir bo'lakchasini uzatmoq.*
2 O'zgacha, boshqacha. *Bo'lakcha bola bo'lib o'smoq.*
- bo'lar-bo'lmas** Arzimagan; arzir-arzimas. *Bo'lar-bo'lmasga ko'chaga chiqavermoq.*

- bo'linmas** Bo'linmaydigan. ajralmaydigan. *Bo'linmas jamg'arma.*
- bo'linmoq** Bo'lmoq *fl. o'zl. va maj. n.*
- bo'lin+ma** 1 *mat.* Bir sonning ikkinchi songa bo'linishi natijasida kelib chiquvchi uchinchi son. *Bo'linma son.*
2 Harbiy qism(cha). *Rotaning 2-bo'linmasi.*
- bo'liq** To'la, yaxshi o'sgan. *Bo'liq g'o'zalar.*
- bo'lka** Texnologik usul bilan tayyorlangan non. *Bo'lka sotib olmoq.*
- bo'lmag'ur** 1 Asossiz, bemaza. *Bo'lmag'ur xayollar.*
2 Yaramas, razil, past. *Bo'lmag'ur odam.*
- bo'lmoq I** 1 Sodir bo'lmoq, voqe bo'lmoq. *Shahar maydonida tomosha bo'lmoq. To'y bo'lmoq.*
2 Kelmoq, boshlamoq. *Yoz bo'ldi. Vaqt bo'ldi.*
3 Oxiriga yetkazmoq, tamomlamoq. *Ishni hammadan oldin bo'lmoq.*
4 To'g'ri kelmoq, mos kelmoq. *Bu ish sizga bo'lmaydi.*
5 (Muayyan joyda) Kunni, vaqtini o'tkazmoq. *Ikki kun Toshkentda bo'lmoq. Chet elda bo'lmoq.*
6 O'smoq, unmoq. *Quvada anor yaxshi bo'ladi.*
7 Boshqa so'zga birikib qo'shma *fl.* hosil qiladi. *Xursand bo'lmoq.*
8 Bog'lama vazifasida qo'llanadi. *O'qituvchi bo'lmoq.*
- bo'lmoq II** 1 Bo'laklamoq, sindirmoq, parchalamoq. *G'ishni bo'lmoq.*
2 Bo'lish amalini bajarmoq. *10 ni 2 ga bo'lmoq.*
3 Taqsimlamoq, ulashmoq. *Sovg'ani uchga bo'lmoq.*
4 Tashkilot, muassasa, korxonalarni mustaqil qismlarga ajratmoq. *Fermer xo'jaligini ikkiga bo'lmoq.*
- bo'l+im** Qism, xona. *Binoning bo'limlari.*
- bo'l+ma** 1 Xona. *Keyingi bo'lmada o'tirmoq.*
2 Stol, shkaf va sh. k. larning tortmasi, alohida qismi. *Stol bo'lmasi.*
- bo'nak** Maosh hisobidan oy oxirida hisob-kitob qilish sharti bilan oldindan beriladigan pul. *Bo'nak olmoq.*
- bo'r** Ohaktosh turi. *Bo'r bilan doskaga yozmoq.*
- bo'ralamoq** 1 Qattiq, kuchli yog'moq. *Qor bo'ralayapti.*
2 Og'ziga nima kelsa, qaytarmasdan so'kmoq. *O'g'lini bo'ralab so'kmoq.*
- bo'rdoqi** Go'sht uchun maxsus boqilgan mol yoki qo'y. *Bo'rdoqini so'yimoq.*
- bo'rdoqi+chilik** Bo'rdoqiga boqish, bo'rdoqi yetishtirish ishi. *Bo'rdoqichilik bazasi.*
- bo'ri** Itsimonlar oilasiga mansub bo'lgan yirtqich hayvon. Bo'ri qo'ylarga hujum qildi.
- bo'ron** 1 Qor-yomg'ir, to'zon aralash esgan kuchli shamol. *Bo'ronda qolmoq.*
2 *kchm.* To'xtamay yog'ilib turgan narsa, hodisa. *O'qlar bo'roni.*
- bo'ron+li** Bo'ron bo'layotgan. *Bo'ronli kechada yurmoq.*
- bo'rsildoq** 1 Ko'pchib chiqqan, bo'rsillagan. *Bo'rsildoq kulcha.*

bo'rtmoq — bo'sh I

2 Lo'ppi, do'mboq. *Bo'rsildoq qo'l.*

bo'rtmoq 1 Unib chiqmoq, ko'rinmoq. *Bug'doylar endi bo'rtidi.*

bo'rttirmoq 1 Bo'rtmoq *fl. ort. n.*

2 Oshirib ko'rsatmoq, ko'paytirib yubormoq. *Aybini bo'rtirib yubormoq.*

bo'sa O'pich, muchchi. *Birinchi bo'sa.*

bo'sag'a 1 *ayn.* Ostona. *Uyning bo'sag'asida turib qolmoq.*

2 Biror narsaning boshlanish joyi, chegarasi. *Shahar bo'sag'asi.*

3 Arafa. *Mustaqillik bayrami bo'sag'asida.*

bo'ston Bog'-rog'li, obod qilingan joy. *Cho'lda bo'ston yaratmoq.*

bo'ta Tuyaning bolasi, bo'taloq. Ariqdan bo'taga suv olib keldi.

bo'taloq 1 Tuyaning bolasi, bo'ta. Bo'taloq onasi ketidan borardi.

2 Bolalarni erkalash uchun aytiladigan so'z. Bo'talog'im, qorningni to'yg'azib ol.

bo'tana Loyqa suv, bahor suvlari.

bo'tqa 1 Donli mahsulotlardan pishirilgan quyuuq ovqat. *Bo'tqa pishirmoq.*

2 *kchm.* Quyuuq narsa. Mastavani bo'tqa qilib yubormoq.

bo'y I 1 Inson gavdasining balandligi. *Past bo'yi.*

2 Tik narsalarning balandligi. *Binoning bo'yi 40 metrlar atrofida.*

3 Chet, qirg'oq, sohil. *Dengiz bo'yida dam olmoq.*

4 *ko'm.* Davomida, mobaynida. *Umr bo'yi.*

bo'y.dor Baland, novcha. *Bo'ydor terak. Bo'ydor yigit.*

bo'y.lamoq O'lchamoq, o'lchab ko'rmoq. *Suvning chuqurligini bo'ylamoq.*

bo'y.li Muayyan balandlikdagi bo'yga ega. *Baland bo'yi.*

bo'y.chan Bo'yi baland, gavdali, novcha. *Bo'ychan yigit.*

bo'y II Hid, is. *Shabboda gullarning bo'yini olib keldi.*

bo'yamoq 1 Bo'yoq bermoq, sirlamoq. *Zangori rangga bo'yamoq.*

2 Buzib, boshqacha qilib ko'rsatmoq. *Bo'lib o'tgan voqeani bo'yab ko'rsatmoq.*

bo'ya(ya>yo).q Kraska, rang. *Oq bo'yoq. Bo'yoqni tayyorlamoq.*

bo'yoq.dor 1 Bo'yalgan, rangli. *Bo'yoqdor eshik.*

2 *kchm.* Me'yorida oshirilgan, yolg'on. *Bo'yoqdor gaplar.*

bo'yoq.chi Bo'yoq beruvchi shaxs, usta. *Bo'yoqchi bilan suhbatlashmoq.*

bo'yoqchi.lik Kasb oti. *Bo'yoqchilik qilmoq.*

bo'y.bast Qaddi-qomat. *Bo'y-basti kelishgan.*

bo'ydoq Turmush ko'rmagan, uylanmagan. *Bo'ydoq yurmoq.*

bo'yin Inson gavdasining bosh bilan tana o'rtasidagi qismi. *Bo'yini og'rib qolmoq.*

bo'yinbog' 1 Hayvonlarning bo'yniga bog'lanadigan arqon.

2 *ayn.* *Galstuk. Bo'yinbog' taqqan yigit.*

bo'yinturuq 1 Ho'kizning bo'yniga solinadigan moslama. *Bo'yinturuq solmoq.*

2 *kchm.* Asorat, zulm. *Bo'yinturuqdan qutulgan xalq.*

bo'ylab 1 *rvsh.* Yoqalab, yoqasidan. *Daryo bo'ylab ketmoq.*

2 Ish-harakatning yo'nalishini bildiradi. *Jahon bo'ylab uchib yurar oq kabutar — kumush qush (Uyg'un).*

bo'yra Qamishdan to'qiladigan moslama, uy jihozi. *Bo'yra solmoq.*

bo'ysunmoq 1 Itoat qilmoq. *Buyruqqa bo'ysunmoq.*

2 Tobeligida, qaramog'ida, qo'l ostida bo'lmoq. *Vazirlikka bo'ysunmoq.*

bo'z I Paxta ipidan to'qilgan mato. *Bo'z ko'ylak.*

bo'z.chi Bo'z to'quvchi shaxs, usta. *Bo'zchi yigit.*

bo'z II Sho'rxok yer, ekinsiz dala. *Bo'z yerlar.*

bo'z III Ko'kka moyil oq rang (asosan, ot haqida). *Bo'z ot.*

bo'za Arpa, sholi, bug'doy va sh. k. lardan olinadigan kayf beruvchi ichimlik. *Bo'za ichmoq.*

bo'zagar Bo'za tayyorlovchi va sotuvchi. *Bo'zagardan bo'za sotib olmoq.*

bo'zarmoq 1 Oqqa moyil tusga kirmoq. *Rangi bo'zarmoq.*

2 Sal-pal yorishmoq, tong ota boshlamoq. *Ufq bo'zara boshladi.*

bo'zlamq Zor-zor, o'kirib yig'lamoq; nola qilmoq. *Otasini sog'inib bo'zlamq.*

bo'g'in 1 Inson va hayvonlar gavdasi suyaklarining birikkan joylari. *Oyoq bo'g'inlari.*

2 Avlod, nasl. *O'rta bo'g'in.*

3 *tilsh.* Bir havo zarbi bilan aytilgan tovush yoki tovushlar yig'indisi. *Ochiq bo'g'in.*

bo'g'iz 1 Tomoq. *Bo'g'izga pichoq taqamoq.*

2 Idishlarning tepadagi naysimon, tor qismi. *Shishaning bo'g'zi.*

bo'g'iz.lamoq 1 So'yimoq, pichoq bilan kesmoq. *Qo'yni bo'g'izlamoq.*

2 Bo'ynidan g'ajab ketmoq. *Tulki tovuqni bo'g'izlab ketibdi.*

bo'g'moq 1 Qismoq, qattiq qismoq. *Tomog'ini bo'g'moq.*

2 Siqib, sirib bog'lamoq, tang'imoq. *Qopning og'zini bo'g'moq.*

3 To'smoq, to'siq qo'yimoq. *Ariq suvini bo'g'moq.*

4 To'sqinlik qilmoq, g'ov bo'lmoq. *Yaxshi harakatni bo'g'moq.*

5 Xunobini oshirmoq, diqqat qilmoq. *Bas qil, odamni bo'g'ib yubording!*

bo'g'.iq 1 Bo'g'ilgan holatli. *Bo'yni bo'g'iq jemper.*

2 Xirildoq, bo'g'ilib, to'silib qolgan. *Bo'g'iq ovozda gapirmoq.*

3 Havosi buzilgan, dim. *Bo'g'iq xona.*

5 Xira, tussiz. *Bo'g'iq rang.*

bo'g'oz Qornida bolasi bor. *Bo'g'oz sigir.*

bo'sh I 1 Qup-quruq, ichida hech narsa yo'q. *Bo'sh paqir.*

2 Kimsasiz, hech kim yo'q. *Bo'sh ko'cha. Bo'sh uy.*

3 Hech kim egallamagan, bekor yotgan. *Bo'sh joy.*

4 Ishsiz, dam olinadigan. *Bo'sh kun. Bo'sh vaqt.*

- bo'sh+liq I** Aтрофи chegaralangan havo, bo'sh joy.
 2 Fazo, koinot. *Ko'z oldimizdagi bepoyon bo'shliq.*
 3 Vakuum, havosiz joy. *Kolba ichidagi bo'shliq.*
 4 Bo'sh yotgan yer. *Adir bo'shliqlari.*
- bo'sh II I** Joni yo'q, mo'rt. *Bo'sh sim. Yog'ochning bo'shini qurt yeydi.*
 2 Uvalanishga moyil, yumshoq. *Bo'sh xamir.*
 3 Zaif, nimjon, kuchsiz. *Bo'sh harakat.*
 4 Tarang tortilmagan, solqi. *Bo'sh arqon.*
 5 Qattiq ushlaymaydigan, boshqara olmaydigan, landovur. *Bo'sh xodim. Bo'sh direktor.*
 6 Asossiz, xom. *Bo'sh xayol.*
- bo'shamoq I** Mahkamligini yo'qotmoq, bo'sh bo'lmoq. *Gayka bir oz bo'shabdi.*
- bo'shamoq II I** Holi bo'lmoq, kimsasiz bo'lmoq. *Saroy bo'shadi. Dala bo'shadi.*
 2 Ishdan, vazifasidan ketmoq. *Ishdan bo'shadi.*
 3 Ozod bo'lmoq, qutilib chiqmoq. *Qamoqdan bo'shadi.*
 4 Arqondan, zanjirdan yechilmoq. *Mol bo'shadi.*
- bo'shanmoq** Ko'zi yorimoq, tug'moq. *O'tgan kechasi bo'shanmoq.*
- bo'shshamoq** Madori qurimoq, zaiflashmoq. *Butun a'zoi badani bo'shshamoq.*
- bo'shang** Bo'sh, landovur. *Bo'shang bo'lib o'smoq.*

D – d

- dabba** Ichakning tashqariga turtib chiqishi yoki moyakdonga tushib qolishi bilan bog'liq kasallik. *Dabba bo'lmoq.*
- dabdaba I** Me'yorida ortiq darajadagi tantana. *Dabdabaga zo'r bermoq.*
 2 Havoyi, kibrli yurish-turish. *Alimardon dabdaba bilan sahnaga chiqib keldi (O'.Hoshimov)*
 3 Diqqatni jalb qiluvchi savlat, hashamat. *Amir Temur muzeyi o'zining dabdabasi bilan Toshkentga boshqacha fayz kiritib turibdi.*
 4 O'zini ko'rsatishga qaratilgan ortiqcha tantana, shov-shuv. *To'ylardagi ortiqcha dabdabaga chek qo'yildi.*
- dabdaba+boz** Dabdabani yaxshi ko'radigan. *Dabdababoz rahbar.*
- dabdababoz+lik** Dabdaba, ortiqcha manmanlik amali. *Dabdababozlik illatidan qutulmoq.*
- dabdaba+li** Dabdabaga ega. *Dabdabali yurish.*
- dabdala** Buzilish, yirtilish va b. sababli butunlay yaroqsiz; nosog' holatli. *Dabdala imorat. Kiyimlari dabdala. Kaltak zarbidan a'zoyi badani dabdala.*
- dabdurustdan I** To'satdan, birdaniga, kutilmaganda. *Dabdurustdan kelib qolmoq.*
 2 Avvaliga, boshda. *Qirq yillik qadrdonini dabdurustdan taniy olmadi.*
- dada** Ota, padari buzrukvor. *Mahbuba dadasi bilan faxrlanadi.*
- dadil I** O'ziga ishongan, qat'iy harakatli. *Dadil yigit.*

- 2 Ruhan baquvvat, tetik, kuchli. *Spitamen dadilligi va epchilligi bilan dushman lashkarlarini sarosimaga solib qo'ydi (M. Qoriyev.)*
- dadil-lashmoq** Tetiklashmoq, dadil bo'lmoq. *O'rtog'i tobora dadillashib borardi.*
- dafn** Mayyitni qabrga qo'yish. *Dafn marosimiga bormoq.*
- daftar I** Xat yozish, rasm chizish uchun ma'lum o'lchamda tikilgan qog'ozlar. *Yo'llik daftar.*
 2 Turli xil taassurotlarni, voqea-hodisalarni hisob-kitob ishlarini yozib borish uchun mo'ljallangan qog'ozlar to'plami. *Hisob daftari.*
- daf'atan I** Birdaniga, to'satdan, kutilmaganda. *Daf'atan qichqirib yubormoq.*
 2 Avvaliga, dastlab, boshida. *Daf'atan uning niyatini sez-magan ekanman.*
- daha I** Bir necha mavzelerdan tashkil topuvchi hudud. *Chilonzor Toshkentning go'zal dahalaridan biri.*
- daha II** Ipak qurtining uyquga kirish pallasi. *Ipak qurtining ishi katta dahada yana ham og'irlashadi.*
- dahan** ayn. Og'iz I. *Devning dahani naq g'orming og'ziday kelarkan.*
- dahanaki** Og'zaki. *Dahanaki jang.*
- dahliz** Asosiy xonaga o'tiladigan, ba'zan uy xonalarini o'zaro bog'lovchi yordamchi kichkina xona. *Dahlizdan allakim-ning shivir-shivir ovozi eshitildi.*
- daho I** O'tkir iste'dod egasi, favqulodda fazilatlar sohibi. *O'zbek xalqi olamga buyuk daholarni yetkazib bergan mardona xalqdir.*
 2 Ijodda iste'dodning eng yuksak cho'qqisiga yetganlik. *Navoiy daho shoir.*
- dahriy** Xudoga ishonmovchi, xudosiz. *Dahriyligi uchun jazo olmoq.*
- dahriy+lik** Xudosizlik. *Dahriylik qilmoq.*
- dahshat I** Qattiq qo'rquv, vahima. *Qorong'ulik dahshati.*
 2 Vahimali, qattiq qo'rqqan holat. *Dahshatga kelmoq.*
- dahshat+li** Qo'rqinchli, ayanchli, dahshatga keltiruvchi. *Dahshatli zarba.*
- dakan I** Bo'yni va oyoqlari uzun, urishqoq xo'roz turi. *Dakan xo'roz boqmoq.*
 2 *kchm.* Tajang, urishqoq odam. *Dakan xo'roz kabi xezlanmoq.*
- dakki** Tanbeh, koyish. *Dadasidan dakki eshitmoq.*
- dala** Ekin ekiladigan keng yer, maydon. *Dalalarimizda g'alla mo'l.*
- dalda** Kishi ruhini ko'taruvchi, qo'llab-quvvatlovchi iliq so'z, xatti-harakat va sh. k. lar. *Bobosining gapi unga dalda bo'ldi.*
- dalil I** Tasdiqlovchi, guvohlik beruvchi narsa; isbot, fakt. *Dalillar oldida lol qoldi.*
 2 *huq.* Sodir etilgan jinoyatni fosh etuvchi, tasdiqlovchi narsa, isbot, fakt yoki hol. *Ashyoviy dalil ko'rsatmoq.*
- dallol I** Savdo-sotiq ishlarida vositachilik qiluvchi shaxs. *Mol bozoridagi dallol.*
 2 O'rtada har ikki tomon ishlarini bitirib, kelishtirib beruv-

dallol+lik — darhaqiqat

chi vositachi. *Hozirda birja va firmalar o'rtasida turuvchi dallollar ko'payib ketdi.*

dallol.lik Dallol ishi, xizmati. *Dallollik qilmoq.*

dalolat Isbotlar, faktlar. Bahorning erta kelishidan *dalolat bermoq.*

dalolat-noma Biror ish-harakatning amalga oshganligi yoki biror narsadan foydalanilganligini guvohlar vositasida tasdiqlashga asoslangan rasmiy hujjat. *Dalolatnomaga imzo chekmoq.*

dalv Shamsiy yil hisobi bo'yicha o'n birinchi oyning nomi. *Dalv oyi kirib keldi.*

dam I 1 Nafas, tin. *Damini rostlamoq.*

2 Hordiq, istirohat. *Yakshanba kuni dam olmoq.*

3 Biror narsa ichiga qamalgan, to'plangan havo. *Kameraning dami chiqib ketdi.*

4 Organizmda oshqozon va ichakda ovqatdan so'ng hosil bo'ladigan gaz, yel. *Qorinning dam bo'lishi.*

5 Quyosh yoki olov haroratining yuqori bo'lishi natijasida ko'tarilgan issiq, taft. *Olovning dami.*

dam-lamoq 1 Biror narsaning ichiga havo yoki gaz yubormoq. *Mashina balonini damlamoq.*

2 Bug' chiqmaydigan qilib jips qilib yopib past olovda yoki o'choqdagi cho'g'da yetiltirmoq; dam bilan yetiltirmoq. *Osh damlamoq.*

damlam Bir solim, bir marta damlashga yetadigan. *Bir damlam choy.*

dam II 1 Lahza, fursat, daqiqa. *Yoshlik damlarini esladi.*

2 (takror holda) ayiruv, bog'l. *vazf. Goh-goh. Dam yomg'ir yog'adi, dam qor yog'adi.*

dam III Biror metallni eritish yoki qizdirish uchun o'choqqa havo yuborib o'tni yondiradigan asbob. *Temirchilar dami.*

dam IV Kesish yoki qiyish uchun ishlatiladigan narsalarning tig'i, o'tkir tomoni. *Pichoqning dami.*

damba Daryo, soy va sh. k. larning yoqalariga tosh, shox-shabba, beton tashlab to'sish, vaqtinchalik yoki doimiy to'siq. *Suv ombori dambalari.*

dam-badam *rvsh.* Tez-tez. *Dam-badam orqasiga qaray boshladi.*

danak Ba'zi bir mevalarning qattiq po'st va mag'zidan iborat urug'i. O'rik danagi

dangal Ochiq-ravshan, tikkasiga. *Aybini dangal ochib tashladi.*

dangasa Hech ish qilmaydigan, ishyoqmas, yalqov, tanbal. *Dangasa yigit.*

dangasa-lashmoq Ishyoqmas bo'lmoq; yalqovlashmoq, tanballashmoq. *Uyda yotib dangasalashmoq.*

dang'illama Hashamlar bilan ishlangan; keng, hashamatli. *Dang'illama imorat.*

daqqa 1 Bir soatning 60 dan biriga teng vaqt. *Besh daqiqadan so'ng.*

2 Umuman, vaqtning juda kichik bo'lagi. *Shu daqiqalarda xayolidan nima kechyapti ekan?*

dara Ikki tog' oralig'idagi uzun tor joy. *Tog' darasidan o'tmoq.*

daraja 1 *mat.* Burchak va aylana yoyining o'lchov birligi, doiraning 360 dan bir bo'lagi; gradus. *90 darajali burchak.*

2 Issiqlik va sovuqlik o'lchash uchun qabul qilingan o'lchov me'yori. *40 daraja sovuq.*

3 Narsa-predmet va sh. k. larning belgi o'lchami, me'yori. *Paxta tolasining sifat darajasi.*

4 Mansab, amal pog'onasi. *Hokim o'rinbosari darajasiga ko'tarildi.*

5 Ilm-fan sohasidagi ishlari uchun ma'lum tartibda beriladigan rasmiy unvon. *Ilmiy daraja.*

6 Mavqei, o'rni jihatdan maqomi. *Ikkinchi darajali ish.*

7 *tilsh.* Belgi-xususiyatning ortiq-kamligini ifodalovchi grammatik kategoriya. *Sifat darajalari.*

darak Shaxs, narsa, voqea-hodisa haqida ma'lumot, xabar. *Yoshlardan darak bormi?*

darak-lamoq Xabar topish uchun surishtirmoq. *O'g'lini daraklamoq.*

darak-siz Nom-nishonsiz, bedarak. *Bir necha kundan beri daraksiz bo'lmoq.*

daraxt Tanasi yo'g'on, shox va novdalari bor, baquvvat ildizli, tik o'sadigan, ko'p yillik o'simlik. *Mevali daraxt.*

daraxt-zor Daraxtlar bilan band bo'lgan yer, maydon. *Tog' yon bag'ri daraxtzor edi.*

darbadar Muqim yashash joyi yo'q; eshikma-eshik yuruvchi; o'zga ellarda g'urbatda kezuvcchi. *Xorijda darbadar yurmoq.*

darbadar.lik Darbadar hayot. *Umrining o'ttiz yilini darbadarlik bilan o'tkazmoq.*

dard 1 Xastalik, kasallik. *Darding bo'lsa bo'lsin, qarzing bo'lmasin (maqol).*

2 *kchm.* G'am-anduh, alam. *Hijron dardi.*

3 *kchm.* Tashvish, orzu-istak. *Dardi pul topish bo'lmoq.*

ham.dard G'am, dard, alam kelgan paytida yonida turib unga dalda bo'luvchi, dardkash. *Hamdard qarindoshlar.*

dard-lashmoq Hasratlashmoq, bir-biriga dardini aytmq. *Ertalabgacha dardlashmoq.*

dard.li 1 Kasalligi bor; bemor, kasal, xasta. *Dardli insonning ko'ngliga qil ham sig'maydi.*

2 *kchm.* G'am-anduh tortgan, dard chekkan, g'am-tashvishli. *Dardli odamgina birovnning dardiga sherik bo'la oladi.*

3 Mungli, yurakni ezadigan. *Dardli ko'zlari asta yumilmoq.*

dard-siz Dardi yo'q. *Dardsiz ko'ngil.*

dard.chil Kasallikka juda tez chalinadigan, salga og'riyveradigan. *Yoshi o'tib, dardchil bo'lib qolmoq.*

dardisar 1 Keraksiz g'am-tashvish, daxmaza. *Safarda dardisar bo'lmoq.*

2 Amalga oshishi qiyin bo'lgan ish. *Dardisar ish.*

dardmand Dardi bor, kasal, bemor. *Dardmand chol.*

dargoh 1 Shaxsiy uy-joy, hovli. *Bu dargohga tushganiga yigirma yil bo'libdi.*

2 *kchm.* Umuman joy. *Huquqni muhofaza qiluvchi dargoh.*

dargumon Shubhali. *Bu ishlarning amalga oshishi dargumon.*

darhaqiqat Chindan ham, haqiqatan. *Darhaqiqat, bu gaplarning barchasi rost edi.*

darhol Tezda, darrov, bir zumda. *Yong'in chiqqan joyga o't o'chiruvchilar darhol yetib keldi.*

darmon Kuch-quvvat, mador, ruhan tetiklik. *Darmoni yo'qlik.*

darmon-siz Majoli yo'q, kuchsiz. *Darmonsiz oyoqlarini zo'rg'a ko'tarib qadam bosmoq.*

darmonsiz+lanmoq Holdan ketmoq. *Kasal birpasda darmonsizlanib qoldi.*

daromad Savdo-sanoat korxonasi yoki muassasasi, ayrim shaxs va b. ning biror faoliyat evaziga oladigan puli, moddiy boyliklari, foydasi. *Yillik daromad.*

ser+daromad Daromadi ko'p, ko'p daromad keltiradigan, yog'li. *Serdaromad ish.*

daroz Bo'yi baland, novcha. *Daroz odam.*

darrov Zudlik bilan, tez. *Darrov orqaga qayting.*

dars 1 Maktablarda, turli o'quv yurtlarida ilm olish yoki ma'lumot berish maqsadida o'tkaziladigan 45 minutlik mashg'ulot. *Darsga qo'ng'iroq chalinmoq.*
2 *kchm.* Ibrat, saboq. *Bu voqea hammamizga dars bo'ldi.*

dars-lik O'quvchi, talabalar uchun mo'ljallangan biror fanga oid kitob. *Ingliz tili darsligi.*

dars+xona Dars yoki mashg'ulotlar olib boriladigan xona. *Darsxonalarni jihozlar bilan ta'minlamoq.*

darvesh 1 Tasavvuf maslaklaridan biriga mansub kishi, so'fiy; qalandar. *Karvonsaroyda bir darvesh o'tirar edi.*
2 *kchm.* Atrofidagi voqealarga beparvo, o'ta sodda, beg'ubor va sipo shaxs. *Darvesh odam.*

darvesh-namo Darvesh sifat, darveshlarga xos. *Darveshnamo kishi.*

darvesh-ona Darveshlarnikiga o'xshagan. *Darveshona umr kechirmoq.*

darvinizm Jonli tabiatning evolutsiyasi haqidagi materialistik ta'limot. *Darvinizm ta'limoti.*

darvoqe Aytmoqchi, aytganday. *Darvoqe, bu fikrga qo'shilmayman.*

darvoza 1 Shahar, qal'a, saroy, hovli va sh. k. larning kirish joylariga qurilgan ikki tavaqali katta eshik. *Ikki tavaqali darvoza.*
2 Suvni to'sish yoki qo'yib yuborish uchun qurilgan to'siq, damba. *Darvozani ko'tarib, suv ochmoq.*
3 Futbol, xokkey va sh. k. o'yinlarda maydonning har ikki tomonida to'r bilan o'ralgan ma'lum bir o'lchamdagi qurilma. *Darvozadan to'p o'tkazmoq.*

be-darvoza 1 Darvozasi yo'q. *Bedarvoza uyga kirmoq.*
2 E'tibordan chetda, kuzatuv, nazorat qilinmaydigan. *Shahar bedarvoza emas.*

darvozabon 1 Darvozalarni qo'riqlovchi soqchi. *Qal'a darvozabonlari.*
2 Futbol, xokkey va boshqa sport o'yinlarida o'z jamoasi darvozasini himoya qiluvchi o'yinchi. *Darvozabonni aldash o'tib to'p urmoq.*

darvozaxona Ko'cha (tashqari)ni darvoza orqali hovli bilan bog'lovchi usti berk yo'lak. *Darvozaxonadan kishi sharpasi keldi.*

daryo To'xtovsiz harakatlanib, oqib turuvchi katta miqdordagi suv. *Amudaryo. Jilg'alar qo'shilib daryo bo'ladi.*

darz Yorilgan, bo'lingan, yoriq. *Darzi piyola.*

darg'a 1 Kema boshqaruvchi. *Kema darg'asi.*
2 Yo'lboshchi, boshchi. *Darg'aning gapiga quloq solmoq.*

darg'azab O'ta g'azablangan, g'azabi kelgan. *Nopok kim-salarning razil ishlari hammani darg'azab qildi.*

darcha Kichkina deraza, eshikcha. *Darcha ochmoq.*

dasta I Ba'zi qurol-asboblarning qo'l bilan tutib ishlatish uchun o'rnatilgan tutqichi; sop. *Tesha dastasi. Ketmon dastasi.*

dasta II 1 Bir tutam qilib bog'langan bog'. *Bir dasta gul.*
2 Ustma-ust terilgan yoki taxlangan narsa. *Bir dasta daftar.*
3 Guruh. *Qiziqchilar dastasi.*

dasta-lamoq 1 Dasta o'rnatmoq. *Boltani dastalamoq.*
2 Bir tutam qilib bog'lamoq, ustma-ust qilib termoq. *Pullarni dastalamoq.*

dastavval Birinchi navbatda, dastlab. *Men dastavval hovlini tekshirib chiqdim.*

dastgoh Turli xil mahsulotlarni ishlab chiqaradigan, materiallar to'qiydigan, qirqadigan va h. ishlarni bajaradigan mexanizm, qo'lda boshqariladigan qurilma. *Zavodga yangi dastgohlar keltirildi.*

dastlab Eng avval, boshda. *Dastlab dadasi bilan ko'rishmoq.*

dastlab+ki 1 Eng avvalgi, birinchi galdagi. *Dastlabki ish.*
2 Xomaki. *Dastlabki ishlovni bermoq.*

dastmoya 1 Savdo-sotiqda aylantirilib turiladigan mablag'. *Ozgina dastmoyasi bo'lganda hozorga chiqqan bo'lardi.*
2 Odamning bisotidagi barcha narsasi, mol-dunyosi. *Ularning bor-yo'q dastmoyasi shu govmish edi.*

dastor Salla. *Boshida katta dastor bor edi.*

dastro'mol Cho'ntakda olib yuriladigan kichkina ro'molcha. *Dastro'moli oppoq va dazmollangan edi.*

dastur 1 Biror maqsadni ko'zlab amalga oshirish uchun ishlab chiqilgan reja, yo'l-yo'riq, ko'rsatma. *Adabiyot tarixi fani dasturi.*
2 Biror ishni ma'lum tartibda o'tkazish uchun qabul qilingan tartib, qonun-qoida. *Anjuman dasturi.*

dasturxon Oziq-ovqatlarni qo'yish uchun o'rtaga solinadigan maxsus mato va uning ustiga qo'yilgan noz-ne'matlar. *Mehmonlarga dasturxon yozmoq.*

ser+dasturxon Doimo xonadonida mehmonlar gavjum, ular uchun dasturxonni ochiq, to'kin dasturxonli, mehmondo'st. *Ilhomjon serdasturxon, mehmondo'st kishi.*

dasturxon+chi Turli marosimlarda dasturxon tuzash, taom ishlari va mehmonlarni yaxshi kuzatish uchun bosh-qosh bo'luvchi ayol. *Dasturxonchi ayol tinim bilmadi.*

dastxat Insonning o'z qo'li bilan yozgan xati. *O'rtog'ining dastxatini tanimoq.*

dastyor 1 O'zidan katta kishilarning ishlariga ko'maklashuvchi, yordamchi. *Oilada mendan bo'lak dastyor yo'q.*
2 Boshqalarga yollangan yosh xizmatkor. *Yangi dastyor bola.*

davangirday (-dek) Qomati beso'naqay, suyagi buzuq. *Davangirday yigiti.*

davlat I — debet

davlat I O'z chegara hududiga, davlat ramzlariga (bayroq, gerb, gimn va b.) ega bo'lgan mustaqil mamlakat. O'zbekiston — mustaqil davlat.

davlat.chilik Davlat tuzumi. *O'zbek davlatchiligi tarixi.*

davlat II 1 To'plangan boylik, mol-dunyo. *Davlat qo'lining kiri, yuvsang ketadi.*

2 *kchm.* Baxt, boylik. *Ota-onang — qo'sh davlatning (Maqol).*

davlat.li Mol-mulk. katta boylikka ega, boy-badavlat. *Davlatli kishi*

davlatmand 1 *avn.* davlatli. *Davlatmand kishi.*

2 O'ziga to'q, iqtisodiy jihatdan baquvvat. *Davlatmand oila.*

davo Dard-kasallikni yo'qotuvchi narsa. *Asal ming dardga davo.*

be.davo Davosi yo'q, tuzatib bo'lmaydigan. *Bedavo dardga uchramoq.*

davo.lamoq Davo bilan tuzatmoq; sog'aytirmoq. *Yurakni davolamoq.*

davo.siz 1 Davolab bo'lmaydigan, davolashning imkoni yo'q. *Rak — davosiz kasallik.*

2 *kchm.* Qutulishning iloji yo'q, chorasi yo'q. *Yolg'onchilik — davosiz illat.*

davom Borliqdagi mavjud narsa, ishlar izchilligida keyindan keluvchi. *Bu ishning davomi. O'yinning davomi.*

davom.li Davom etadigan. *Davomli qarsaklar.*

davom.siz Davomi yo'q, tugaydigan, muntazam davom etmaydigan. *Davomsiz o'yin.*

davom etmoq Harakatdan to'xtamaslik, to'xtamay bormoq. *Konsert davom etadi.*

davomat Mashg'ulot, o'qish, to'garak va sh. k. larga qatnashish, borib turish. *Davomati aniqlash.*

davr 1 Taraqqiyotning muayyan bosqichi. *Mustaqillik davri.*

2 Kishi umrining ma'lum vaqti. *Studentlik—oltin davrim.*

3 Biror ish -harakat, voqea-hodisa, jarayonning yuz berish, bajarilish vaqti. *Daraxt kurtaklari nish urayotgan davr.*

4 geol. Geologik eraning bir bo'lagi, pallasi. *Tosh davri.*

5 Kishiga omad kelgan, ishi yurishgan kunlar, payt. *Davri o'tib borayotganidan bezovtalanmoq.*

davr.iy Ma'lum vaqtda, zamonda bo'ladigan, takrorlanib turadigan. *Davriy tebranish.*

davra 1 Doira shaklida o'tirgan odamlar guruhi. *Davrada-gilardan ruxsat so'ramoq.*

2 Ma'lum bir toifadagi odamlar yig'ini, to'pi. *Olimlar davrasida bo'lmoq.*

3 O'yin, musobaqa, saylov va sh. k. larning bir aylanishi, bosqichi. *Birinchi davra yakuni bo'yicha g'olib bo'lmoq.*

daxl Aloqa, tegishlilik, taalluqlilik. *Jinoyatga daxli bor bo'lmoq.*

daxl.dor Daxli bor, bog'liqligi bor, aloqador. *Bu jinoiy ish do'stiga ham daxldor bo'lib chiqdi.*

daxl.siz 1 Taalluqsiz, daxli, aloqasi yo'q. *Daxlsiz ishlar.*

2 Har qanday qasd yoki tajovuzdan himoyalangan, hech kim qo'l tekkizib daxl qila olmaydigan. *Qomusimizda har bir O'zbekiston fuqarosining daxlsiz ekanligi qayd etilgan.*

daxl etmoq // qilmoq Hamla qilmoq, tegmoq. Unga *daxl etishga hech kimning haddi sig'maydi.*

daxma Maqbara, qabr yodgorligi. *Amir Temur daxmasi.*

daxmaza Ortiqcha tashvish, dardisar. *Hammaga daxmaza bo'lmoq.*

daydi 1 Doimiy yashash maskani yo'q, tentirab kezib yuradigan. Hindistonda daydilar ko'p ekan.

2 *kchm.* (ba'zi hayvonlarga nisbatan qo'llanadi) Hamma joyda izg'ib, kezib yuradigan. *Daydi itlar galasi.*

daydi.li Darbadarlik, sanqilik. *Daydilik joniga tegmoq.*

daydimog 1 Biror yerda muqim turmay tentirab, darbadar yurmoq, sanqimoq. *Uy ham bo'lar, daydimay ham yurarmiz, bek! (Sh. Xolmirzayev.)*

2 Ko'cha-kuyda tentirab, sanqib yurmoq. *Kechgacha daydib yurmoq.*

3 Ilinj izlab kezib yurmoq, izg'imoq. *Iskandar ayg'oqchilari bu tomonlarda daydib yurishibdi (M. Qoriyev.)*

dazmol Gazlama, kiyim-kechak va sh. k. larning g'ijimini yozish, tekislash uchun mo'ljallangan asbob. *Dazmolni qizdirmoq.*

dazmol.lamoq Dazmol bilan tekislamoq, silliqlamoq. *G'ijimlangan ko'ylakni dazmollamoq.*

dag'al 1 Ko'rinishi qo'pol, beo'xshov, beso'naqay. *Dag'al qo'llar.*

2 Qattiq, yumshoq emas. *Dag'al palto.*

3 Odamga qattiq botadigan, qo'pol. *Dag'al muomala.*

dag'al.lashmoq 1 qo'pollashmoq. *Qo'llari dag'allashmoq.*

2 Yo'g'onlashmoq. *Ovozi dag'allashmoq.*

dag'dag'a Qo'rqitish, do'q-po'pisa. *Kim ko'rinsa shunga dag'dag'a qilmoq.*

dag'-dag': ~ titramoq Kasallik yoki sovuq ta'sirida qalt-qalt titramoq. *Isitmada dag'-dag' titramoq.*

dashnom Qattiq koyish, so'kish, xato ishi uchun uyaltirish. *Dashnom eshitmoq.*

dasht Cho'l, sahro. *Dashtga hujum boshlamoq.*

da'vat Ma'lum bir narsani yoqlashga undovchi murojaat, chaqiriq. *Prezident da'vati yoshlarga qattiq ta'sir etdi.*

da'vat.noma Da'vat etuvchi hujjat. *Da'vatnoma bilan tanishib chiqmoq.*

da'vo 1 O'z manfaatlarini himoya qilish uchun hakamlar sudiga, arbitrajga yoki sudga qilinadigan murojaat. *Mol-mulk da'vosi.*

2 Bo'hton, tuhmat, birovni ayblash. *Nohaqa da'vo qilganlar... tuproq aro yotmishlar (A. Yassaviy).*

3 O'zida mavjud bo'lmagan biror fazilat yoki huquqni boshqalar tomonidan tan olinishi haqidagi talab, urinish, iddao. *Merosxo'rlik da'vosi.*

da'vogar 1 O'z huquqini himoya etuvchi, talab qiluvchi. *Da'vogar shaxs o'z dalillari bilan tergovchiga murojaat qildi.*

2 O'zida mavjud bo'lmagan biror fazilat yoki huquqning boshqalar tomonidan tan olinishiga urinuvchi, talabgor. *Xo'jayinlikka da'vogar odamlar ham ko'payib ketdi.*

debet Kirim-chiqim daftarining kirim, daromad yoziladigan chap tomoni. *Debet hisobini yuritmoq.*

debitor Muayyan korxonada, tashkilot yoki muassasaga qarzdor yuridik yoki jismoniy shaxs. *Debitorlarga to'lov shartnomasini jo'natmoq.*

debitorlik Qarzdorlik. *Debitorlik hujjatlari.*

debocha 1 Kitobning turli rang bezaklar bilan ishlov berilgan varaqlari. *Asar debochasi.*

2 Muqaddima, kirish. *Yangi asarning debochasini yozishga o'tirdim.*

defis Bo'g'in ko'chirishda, juft va takroriy so'zlarda qismlar o'rtasiga qo'yiladigan chiziqcha. *Defis qo'yimoq.*

defitsit 1 Qilingan daromaddan ko'ra ehtiyojning ortib ketishi. *Defitsit kuchaymoqda.*

2 Umuman yetishmaslik, kamchilik. *Tovar defitsiti.*

degan 1 Demoaq (*fl. sfdsh.*); Aytgan. *O'qiyman degan bola keldi.*

2 Nomi bilan ataladigan, ismli, familiyasi, deb ataluvchi. *Elchin degan yigit.*

3 Ko'chirma gaplarda ishlatiladi. «Adabiyot atomdan kuchli», — *degan edi A.Qahhor.*

4 Atalgan, tegishli. *Humoyunga deganim — mana bu.*

degrez Cho'yan asboblarni yoki moslamalarni quyuvchi usta. *Degrezlarni chaqirib qozon buyurtma berdi.*

dehqon Ekin ekish va uni parvarishlab hosil yetishtiruvchi shaxs. *Dehqonlarga amaliy yordam ko'rsatildi.*

dehqonchilik 1 Ekin ekish va uni parvarishlab hosil olish; q. x. ning shunday sohasi; ziroatchilik. *Dehqonchilikning afzalliklari.*

2 Yerga ekilgan ekin, uning hosili. Bu yil *dehqonchilik yaxshi bo'ldi.*

dekabr Milodiy yil hisobi bo'yicha oxirgi o'n ikkinchi oy nomi. *Dekabrda qalin qor yog'di.*

dekada O'n kun, o'n kunlik. *Adabiyot dekadasi.*

dekan Oliy o'quv yurtlarida fakultet rahbari. *Matematika fakulteti dekani.*

dekanat 1 Oliy o'quv yurtlarida fakultetlarning ma'muriy-ilmii idorasi. *Dekanat ruxsat berdi.*

2 O'sha ma'muriyat o'rnatilgan xona. *Dekanat yopiq.*

deklaratsiya 1 Davlat, hukumat yoki boshqa siyosiy tashkilotlar nomidan bayonot. *Toshkent deklaratsiyasi.*

2 Asosiy prinsiplarni tantanali ravishda e'lon qilish va u ifodalagan hujjat. *Mustaqillik deklaratsiyasi.*

3 Chegara orqali narsa olib o'tishda bojxonaga taqdim etiladigan olib o'tilayotgan valuta, buyum va sh. k. larning ro'yxati qayd qilingan rasmiy hujjat. *Yuklar deklaratsiyasi.*

4 Soliqqa tortiladigan fuqaroning daromadi, mulki va h. haqidagi ma'lumotnomasi. *Soliq deklaratsiyasi.*

5 Xorijga yuborilayotgan pul va qimmatbaho buyumlarga qo'shib jo'natiladigan pochta hujjati. *Yuborilgan pul deklaratsiyasi.*

dekoratsiya Sahna bezagi, bezak. *Dekoratsiya ustasi.*

dekret 1 Oliy hokimiyat organlari tomonidan chiqarilgan qonunlarga teng farmon va buyruqlar. *Tinchlik haqida dekret.*

2 Homiladorlik davrida beriladigan ta'til. *Dekretga chiqmoq.*

dekcha Kichkina qozon. *Dekchaga yog' solmoq.*

delegat Tashkilot, korxonada, muassasa tomonidan saylangan vakil. *Universitetdan ko'rsatilgan delegat.*

delegatsiya Ma'lum tashkilot yoki jamoa tomonidan tayinlangan vakillar. *Chet el delegatsiyasi.*

delfin Dengiz va okeanlarda yashovchi sut emizuvchi o'ta sezgir va harakatchan hayvon. *Delfinlar ustida tajriba o'tkazmoq.*

demak 1 Demoaq, aytmoq. *Yaxshi gap demak birodarning ishi.*

2 kirish so'z. Natija qilganda, xulosa qilganda, yuqoridagilarni umumlashtirganda. *Demak, ish yaxshi.*

demografiya Aholining o'sish sur'atlarini o'rganuvchi fan. *Demografiya qonunlari.*

demokrat Demokratiya tarafdori, xalqparvar inson. *Demokratlar harakati.*

demokratlashmoq Demokratiya asosida qurilmoq, demokratik tamoyillar asosida ish olib bormoq. *Qonunlar demokratlashdi.*

demokratik Demokratiya tamoyillariga asoslangan, uni himoya qiluvchi. *Demokratik jamiyat.*

demokratiya Hokimiyat xalq qo'lida bo'lgan, kishilarning erkin va teng huquqliligiga asoslangan tuzum, idora qilish usuli. *Demokratiya yo'lidan olg'a bormoq.*

demokratizm Demokratiyani amalga oshirish. *Demokratizm yo'lida kurashmoq.*

demoq 1 Biror fikrni bildirmoq, aytmoq, so'zlamoq, gapirmoq. *Boraman, dedi.*

2 Tovush chiqarib ovoz bermoq. «Ba-a», — *demoq.*

3 Nomlamoq, atamoq, hisoblamoq. *Sizni kim deylik?*

4 Faraz qilmoq, o'ylamoq, hisoblamoq. *Keladi ham deylik.*

5 Ma'lum ishni bajarishga harakat qilmoq. *Yuguray desa, oyog'i yurmasmish.*

demping Tovarni tashqi bozorda, ichki bozorga nisbatan arzon bahoda sotish. *Demping zararini qoplamoq.*

dengiz Uikan suv havzasi. *Toshkent dengizi.*

dengizchi Dengizda suzuvchi, matros. *Dengizchi bo'lib xizmat qilmoq.*

denonsatsiya Shartnomadan voz kechish. *Denonsatsiyani rasmiylashtirmoq.*

departament Ma'muriy boshqaruv shakli, vazirlik. *Xalq maorifi departamenti.*

depo Parovoz, teplovoz, elektrovoz va vagonlarning turadigan, ta'mirlanadigan joyi. *Depoda ishlamoq.*

deponent 1 Davlat muassasalariga o'z boyliklarini depozitga qo'ygan jismoniy yoki yuridik shaxs.

2 Korxonada yoki muassasadan biron sababga ko'ra o'ziga tegishli bo'lgan muayyan pul summasini o'z vaqtida olmagani jismoniy yoki yuridik shaxs.

depozit Saqlash yoki boshqa maqsadlarda bankka qo'yilgan pul, mablag'. *Depozit miqdori.*

depozitor Bankka pul yoki mablag' qo'ygan shaxs (korxonada). *Depozitorlardan qarzini uzmoq.*

deputat Biror tashkilot, jamoa tomonidan ishonch bildirib saylangan shaxs, noib. *Deputat bo'lib saylanmoq.*

deputat+lik — dilxun

- deputat.lik** Deputat holati. *Deputatlik mandati.*
- deraza** Binoning oyna solinadigan, ochilib, yopiladigan romi. *Derazadan qaramoq.*
- desant** Dushman tomonga havo, quruqlik yoki suv orqali tushirilgan qo'shin. *Desant tashlamoq.*
- desant.chi** Desant qo'shini jangchisi. *Desantchilar batalyoni.*
- detal** 1 Ma'lum mexanizmning qismi, bo'lagi. *Motor detali.*
2 Voqea-hodisa, holatning uzviy qismi. *Asardagi detal.*
- detektiv** Sarguzasht, quvdi-quvdiga boy. *Detektiv asar.*
- dev** Nihoyatda ulkan, shohli va dumli xayoliy timsol. *Qora dev hujumiga uchramoq.*
- devalvatsiya** Muomaladagi qadri ketgan pullarni bekor qilib, mustahkam kredit biletlar bilan ayirboshlash yoki rasmiy qog'oz pullarning bahosini tushirish yo'li bilan o'tkaziladigan pul islohoti. *Devalvatsiyani amalga oshirmoq.*
- devon I** G'azal, ruboyi va boshqa she'riy janrlar muayyan tartibda joylashtirilgan nazmiy to'plam. *Yoshlik devoni.*
- devon II** Davlatning bosh idorasi, tashkilot, muassasa, korxon va boshqa idoralarning rasmiy buyruq va qarorlar chiqaruvchi joyi. *Prezident devoni.*
- devon+xona** Davlat idoralaridagi buyruq, qaror va faroyishlarni rasmiylashtiruvchi xona. *Devonxonaga kirmoq.*
- devona** 1 Savdoyi. esi past, telba. *Devona bo'lib qolmoq.*
2 Boshiga biror tashvish tushgan, aql-hushdan begona bo'lgan. *Devona bo'ldim, naylayin.*
3 Allohga yetishmoq niyatida o'zini unutgan va hayotini Xudo yo'lga bag'ishlagan odam. *Devona qabristonda o'tiradi.*
4 Tilanchi, gado. *Devonaga sadaqa bermoq.*
- devor** 1 Binoning tomini ko'tarib turuvchi, xonalarni ajratuvchi tik qismi. *Uyning devori.*
2 Biror yerni o'rab olgan g'isht, guvala, paxsa, beton temir yoki yog'ochdan qilingan to'siq, g'ov. *Paxsa devor.*
3 Atrofi o'ralgan, bo'limlarga ajratilgan to'siq. *Oshqozon devori.*
- devor.iy** Devorga qo'yilgan, o'rnatilgan. *Devoriy gazeta.*
- devor-darmiyon** Devorlari bitta bo'lgan, yonma-yon turuvchi. *Ular devor-darmiyon qo'shni edilar.*
- devzira** Donalari katta-katta, yirik bo'lgan, suv ko'taradigan, mag'zi mazali guruch turi. *Devzirada osh qilib bermoq.*
- deyarli** Aytarli, umuman olganda, taxminan, qariyb. *Deyarli gapirmadi.*
- dezinfeksiya** Yuqumli kasalliklarni tarqatuvchi mikroblarni turli dorilar, emlash yo'li bilan yo'q qilish. *Xonalarni dezinfeksiya qilish.*
- dezinfeksiya-lamoq** Dezinfeksiya qilmoq. *Yerto'lani dezinfeksiyalamoq.*
- diagnostika** Kasallikni aniqlash yo'llari, usullari va tamoyillarini o'rganuvchi tibbiyot bo'limi. *Diagnostika yangiliklari.*
- diagnoz qmg.** Tashhis.

- diagramma** Turli xil miqdorlar o'rtasidagi munosabatlarni ko'rsatuvchi chizma, grafik tasvir. *Test ko'rsatkichlari diagrammasi.*
- dialektika** 1 Tabiat, jamiyat, tafakkur, ong taraqqiyoti qonuniyatlarini haqidagi ta'limot. *Dialektikaga asoslanmoq.*
2 Harakat, taraqqiyot jarayoni. *Adabiyotdagi dialektika.*
- dialog** Ikki kishi o'rtasidagi suhbat. *Dialogni o'qimoq.*
- diametr** Aylananing o'rtasidan o'tib uning ikki nuqtasini birlashtiruvchi chiziq. *Sharning diametri.*
- diapazon** Tovush, ovoz, o'zgarish va sh. k. larning chegarasi, ko'lami. *Diapazonlarimizda «Vodiy sadosi».*
- did** Insondagi go'zallikni va boshqa estetik jihatlarni his qilish va undan zavqlanish qobiliyati. *Didi yaxshi.*
- did.li** Didi bor, ma'lum narsa, voqea-hodisaning go'zalligini his qila oladigan, undan zavqlana biladigan. *Didli bola.*
- didaktik** Ta'lim, tarbiyaga oid. *Didaktik asar.*
- differensial** Turli xil sharoitda turlicha bo'ladigan, tafovutli. *Differensial qiymat.*
- dik:** ~ **etib turmoq** Juda tez va chaqqonlik bilan o'rnidan turmoq. *Onasini ko'rib dik etib o'rnidan turdi.*
- dikkaymoq** Tik ko'tarilib turmoq, hushyor tortmoq. *Quloqlari dikkaymoq.*
- diktant** Aytib turib yoziladigan yozma ish. *Diktant yozmoq.*
- diktatura** Hukmronlik asosidagi cheklanmagan hokimiyat. *Diktatura o'rnatildi.*
- dikt fon** Ovoz yozish apparati. *Dikt fon bilan yozib olmoq.*
- diktor** Radio, televideniya eshittirishlarini olib boruvchi, mikrofon oldida matnlarni o'quvchi shaxs. *Diktorning ovozi eshitildi.*
- dil** Ko'ngil, qalb; insonning ruhiy dunyosi. *Dilim pok.*
- dildiramoq** Sovuqdan yoki kasallikdan qaltiramoq. *Bolalar sovuqdan dildirashardi.*
- dildor** 1 Mahbuba, go'zal yor, ma'shuqa. *Dildoriga noma yozmoq.*
2 Yoqimli, dilni, ko'ngilni o'ziga tortuvchi, rom etuvchi. *Dildor qizlar.*
- diler** Birja yoki savdo vositachiligi bilan shug'ullanuvchi ishbi-larmon shaxs yoki firma. *Ishonchli diler.*
- dilkash** 1 Xushmuomala, shirinsuxan. *Dilkash do'st.*
2 Dil bahra oladigan, ko'ngil yayraydigan. *Dilkash suhbat.*
- dilozor** Kishiga ozor beruvchi, dilni og'rituvchi. *Dilozor bo'lmang.*
- dilozor.lik** Dilozorga xos xususiyat, xatti-harakat. *Dilozorlikni yoqlab bo'lmaydi.*
- dilrabo** 1 Dilni tortadigan, dilni maftun etuvchi. *Dilrabo yor.*
2 Go'zal yor, ma'shuqa, mahbuba. *Dilrabolar bir kelib ketsin.*
- diltang** 1 Siqilgan, xafa. *Diltang bo'lmoq.*
2 Injiq, yuragi tor. *Diltang odam.*
- dilxiroj** O'zbek xalq kuylaridan birining nomi. *«Dilxiroj»ga raqs tushmoq.*
- dilxun** Dili qonga to'lgan, qattiq xafa. *Dilxun bo'lmoq.*

dim 1 Shamol yoki shabada bo'lmagan holdagi issiq holat. *Bugun havo dim bo'ldi.*
2 Havo yetishmaydigan, nafas olish qiyin bo'lgan. *Uy ichi dim edi.*

dim-lamoq 1 Hovuri chiqmaydigan qilib o'rab qo'yimoq. *Kartoshkani dimlamoq.*
2 To'smoq, o'tkazmay qo'yimoq. *Suvni dimlamoq.*
3 Xom mevani o'rab issiqda pishirmoq. *O'rikni dimlamoq.*

dimla-ma 1 Dimlab bug'da pishirilgan. *Dimlama behi.*
2 Mevani xom uzib, o'rab qo'yish bilan pishirilishi holati. *Dimlama shaftoli.*
3 Dimlash natijasida hosil qilingan taom. *Dimlama pishdi.*

dimiqmoq 1 Havo yetishmasligi natijasida qiynalib nafas olmoq, nafasi bo'g'ilmoq. *Ko'rpa ostida dimiqmoq.*
2 Aynimoq, buzilmoq. *Go'sht dimiqib qoldi.*

dimog' 1 Burun bo'shlig'i bilan og'iz bo'shlig'ining tutashgan yeri. *Dimog'i achishmoq.*
2 Kayfiyat, ruhiy holat. *Dimog'i chog' bo'lmoq.*
3 Kibr-havo, kekkeyish. *Dimog'i baland odam.*

dimog'-dor O'zini boshqalardan ustun qo'yuvchi; kalondimog'. *Dinog'dor bo'lmoq.*

dimog'dor-lik O'zini dimog'dor tutish. *Dimog'dorligi uchun pand yemoq.*

din Ollohga va uning aytganlariga, ilohiyotga ishonish. e'tiqod qo'yish. *Islom dini.*

g'ayri-din Boshqa dinga mansub. *G'ayridin kishi.*

din-dor Dinga amal qiluvchi, diniy amallarni bajaruvchi. *Dindor bola.*

din-iy Dinga oid. *Diniy kitob.*

din-siz Dinga amal qilmaydigan, dahriy. *Dinsiz odam.*

din-shunos Din tarixi, qonun-qoidalarini o'rganuvchi shaxs. *Dinshunos olim.*

dinamika 1 Harakat bilan uni yuzaga chiqaruvchi kuch o'rtasidagi munosabatlarni o'rganuvchi fan. *Dinamika qonunlarini o'rganmoq.*
2 Harakat holati, o'sish. *Ishlab chiqarish dinamikasi.*

diplom Muayyan o'quv yurtini bitirganligini yoki biror sohada oldingi o'rinnlarni egallaganligini tasdiqlovchi hujjat, guvohnoma. *Oliy ma'lumotlilik haqidagi diplomning asl nusxasini ko'rsatmoq.*

diplomant Tanlov g'olibi, diplom bilan mukofotlangan kishi. *Musobaqa diplomanti.*

diplomat 1 Davlatlar o'rtasidagi rasmiy aloqani olib borish uchun hukumat tomonidan tayinlangan rasmiy vakil. *O'zbek diplomatlari.*
2 To'rt burchakli qulflanadigan portfel turi. *Diplomat ko'tarmoq.*
3 *kchm.* Muomalaga usta odam. *Diplomat ekansiz-ku, bilmabmiz.*

diplomatik Mamlakatlar o'rtasidagi rasmiy munosabatlarga oid. *Diplomatik uchrashuv.*

diplomatiya Davlatlarning tashqi xalqaro faoliyati va boshqa mamlakatlar bilan aloqasi. *Diplomatiya nozik masala.*

diqqat E'tibor, fikr. *Hammaning diqqatini o'ziga tortmoq.*

ser-diqqat 1 Ko'p siqiladigan. *Turmushda serdiqqat vaqtlar ham bo'ladi.*
2 Ko'p diqqat talab qiladigan, ortiq darajada diqqatli. *Serdiqqat topshiriq.*

diqqat-bozlik Hadeb diqqat (xunob) bo'laverish. *Diqqatbozlikni ko'tarolmay qolmoq.*

diqqinafas 1 Nafasni siqadigan, bo'g'adigan. *Diqqinafas xona.*
2 *kchm.* Yuragi siqiladigan, xunob. *Diqqinafas bo'lmoq.*

direksiya Korxon, tashkilot, muassasa, o'quv yurti va sh. k. larning direktor boshchiligidagi rahbariyati va ular joylashgan bino, xona. *Direksiyaning fikri.*

direktor Biror tashkilot, korxon, muassasa, o'quv yurti va sh. k. larning rahbari. *Tajribali direktor.*

direktor-lik Direktor ishi, lavozimi. *Direktorlik qilmoq.*

dirillamoq Tebranganda "dir-dir" ovoz chiqarmoq, titramoq. *Mashina ovozi dirilladi.*

disket Komputerga kiritilgan materiallar ko'chirib qo'yiladigan to'rtburchak shakldagi magnitli plastinka. *Disketni diskovodga solmoq.*

diskoteka Musiqi sadolari ostidagi o'tirish, o'yin-kulgi. *Diskoteka uyushtirmoq.*

diskodov Magnitli disket kiritiladigan va u orqali disketdagi materiallar displeyga uzatiladigan maxsus qurilma. *Diskodovni o'rnatmoq.*

dispanser Kasallikning oldini olish va davolash uchun muntazam kuzatishlar olib boriladigan shifoxona. *O'pka kasalliklari dispanseri.*

dispetcher Tashkilot, korxon faoliyatini yoki transport vositalari harakatini markazlashgan holda boshqaruvchi shaxs, tartibga soluvchi. *O'quv bo'limi dispetcheri.*

dispetcher-lik Dispetcher ishi, vazifasi. *Dispetcherlikdan bo'shamoq.*

display Komputerga kiritilgan yoki kiritilayotgan materiallarni ko'rsatib turadigan ekran, maxsus qurilma. *Displaydagi informatsiyalarni o'qimoq.*

dissertatsiya Ilmiy daraja olish uchun yoziladigan ilmiy-tadqiqot ishi. *Dissertatsiya mavzusini tasdiqlatmoq.*

divan Yotish, o'tirish uchun mo'ljalangan yumshoq suyanchiqli mebel. *Divanda yotmoq.*

diversiya qrng. Qo'poruvchilik.

divident Aksiyadorlik jamiyati sof foydasining aksiyalar soniga mos ravishda aksiyadorlarga taqsimlanadigan bir qismi. *Divident olmoq.*

diydor Kishining yuzi, beti, afti, basharasi. *Onasining diydoriga to'yamay qoldi.*

diydonat Insondagi insof, vijdonlilik. *Uning diydonati yo'q.*

diydonat-li 1 Diydonati bor, vijdonli, insofli. *Diydonatli keksalar.*
2 Diniy qonun-qoidalarga rioya qiladigan, taqvodor. *Diydonatli odam.*

diydonat-siz Vijdoni, insofi yo'q. *Diydonatsiz odam.*

diydonat Mamlakat, yurt, vatan. *Obod va ozod diydonatimiz yanada yashnamoqda.*

dizayn — donor

- dizayn** 1 Bezash, rasm, tasvir chizish bilan bog'liq ishlar ko'lami. *Sahna dizayni.*
2 Qurilgan, bajarilgan ishlarning umumiy holati, ko'rinishi. *Bino dizayni.*
- dizayner** Bezash, rasm, tasvir solish ishlarini bajaruvchi shaxs. *Dizayner bo'lib ishlamoq.*
- dizel** Suyuq yonilg'ining og'ir xillari bilan ishlaydigan ichki yonish dvigateli. *Dizelda yoritmoq.*
- dizel-li** Dizel qo'yilgan, dizel bilan ishlaydigan. *Dizelli mashina.*
- dod** 1 Ruhii yoki jismoniy azob natijasida chiqadigan ovoz. faryod. *Bu azoblar uni dod degizardi.*
2 Qiyinchilik, azob-uqubat va adolatsizlikdan qilingan arz, shikoyat. *Dodimni kimga ayтай?*
- dod-lamoq** 1 Ruhii yoki jismoniy azobga chiday olmay baqirmoq, "dod",— deb ovoz chiqarmoq. *U dodladi.*
2 Baland ovoz bilan yig'lamoq. *Falokatni ko'rdi-yu uvvos solib dodlay boshladi.*
- dod-voy** 1 Dod solish, faryod, baqiriq, yig'lash. *Ichkarida dod-voy boshlandi.*
2 Arz, shikoyat. *Dod-voyiga hech kim quloq solmadi.*
- dohiy** Daho, oqil yo'l boshchi. *Dohiy davlatni gullatadi.*
- dohiy-larcha** Dohiyona. *Dohiy larcha fikr-mulohaza qilmoq.*
- dohiyona** Dohiy larcha xos, dohiylar kabi, oqilona. *Dohiyona kashfiyot.*
- doim** Hamisha, har vaqt. *Doim ishga shay turmoq.*
- doim-iy** Har qachon, muttasil. *Doimiy ish.*
- doimo** *rvsh.* Har vaqt, har qachon, hamisha. *Doim ishga kech kelmoq.*
- doir** Aloqador, daxldor, tegishli, oid. *O'qishga doir kitoblar.*
- doira I** 1 Aylana bilan o'ralgan yuza; yumaloq. *Doira radiusi.*
2 Tevarak-atrofi belgilab qo'yilgan joy, hudud. *Viloyat doirasida.*
3 *kchm.* Ma'lum ish-harakat, faoliyat, qonun-qoidalarining joriy etilish hududi, chegarasi. *Harakat doirasi keng.*
4 Guruh, tabaqa, kasb-hunar yoki ma'lum soha odamlari. *Rahbarlar doirasi.*
5 Chegara, ma'lum ramka. *Odob doirasidan chiqmoq.*
- doira-viy** Doira shaklidagi. *Doiraviy stol.*
- doira II** Gardishiga ishlangan teri tortilib tayyorlanuvchi, ikki qo'l barmoqlari bilan chalinadigan musiqa asbobi, childirma. *Doira raqsi.*
- doira-chi** Doira chaluvchi, childirgachi. *Doirachilar das-tasi.*
- doka** Yupqa ip gazlama. *Dori qo'yilgach doka bilan bog'lab qo'ydik.*
- doktor** 1 Bemorlarni davolovchi tibbiyot sohasida oliy ma'lumotga ega shaxs, vrach. *Doktor dorilarni yozib berdi.*
2 Oliy attestatsiya qo'mitasi tomonidan doktorlik ilmiy ishini himoya qilgandan so'ng beriladigan ilmiy daraja va shu darajaga erishgan shaxs. *Ilmiy ishini yakunlab, doktor bo'ldi.*
- doktor-xona** Kasalxona, ambulatoriya. *Doktorxonaga kasalni olib kirdilar.*

- doktorant** Doktorlik ilmiy ishi qilish uchun ma'lum ilmiy muassasaga biriktirib qo'yilgan shaxs. *Tilshunoslik institutida doktorantlar ko'p.*
- doktorantura** Oliy ta'lim va Fanlar Akademiyasi huzurida fan doktorlari tayyorlash tizimi. *Doktoranturada uch yil o'qiladi.*
- dollar** AQSh va boshqa ba'zi bir davlatlarda pul birligi. *So'mga nisbatan dollar qiymatini belgilamoq.*
- dolzarb** O'ta zarur, ayni paytda juda muhim. *Bu muammo o'ta dolzarb.*
- dom** Tuzoq, qopqon. *Domiga tushmoq.*
- dom-darak** Xabar, nom-nishon. *Uch kundun buyon otasidan dom-darak yo'q.*
- dom-darak-siz** Dom-daragi yo'q, hech qanday ma'lumot yo'q. *Dom-daraksiz ketganiga 10 yil bo'ldi.*
- domkrat** Og'ir mexanizmlarning ostiga qo'yib, ularni ko'tarish uchun ishlatiladigan asbob. *Domkrat bilan ko'tarmoq.*
- domla** 1 Oliy va o'rta maktab tizimida ta'lim beruvchi o'qituvchi. *Matematika domlasi.*
2 Diniy maktabda saboq beruvchi muallim. *Domla «Haftiyak»ni o'qitdi.*
3 Ilmiy, o'qimihisli kishiga nisbatan murojaat qilish shakli. *Keling bu yoqqa, domla.*
- don** 1 Boshqoli va dukkakli o'simliklarning donasi va donalari majmui. *Ombor donga to'la.*
2 Parrandalarga beriladigan ozuqa, ovqat, yemak. *Tovuqqa don bermoq.*
- don-lamoq** Don terib yurmoq. *Tovuqlar donlamoqda.*
- don-li** Doni bor, don solingan. *Donli qop.*
- don-xona** Don saqlanadigan joy. *Donxona donga to'liq.*
- dona** 1 Sonlar bilan birga kelib, shu son bildirgan miqdorni qayd etadi. *5 dona kitob oldim.*
2 Mayda, sochiluvchan narsalarning qismi. zarrasi. *Anor donalari.*
3 Shaxmat, shashka va sh. k. o'yinlardagi har bir sipoh yoki tosh. *Shaxmat donalari.*
4 Cho'tning tugmaga o'xshash yumaloq ko'rinishdagi qismi. *Ikki donasini ayiramiz.*
- dona-lab** 1 Har donasini alohida-alohida qilib, yakka-yakkalab. *Donalab sanamoq.*
2 Aniq, tushunarli holda. *Donalab gapirib berdi.*
- dona-dona** 1 Alohida-alohida donalar, donalarga ajraladigan. *Dona-dona qilib terilgan anorlar.*
2 Aniq, tushunarli, uqib olish mumkin bo'lgan. Voqeani *dona-dona qilib tushuntirib berdi.*
- don-dun** Har xil don mahsulotlari. *Don-dun to'la qoplar.*
- donishmand** Ko'p bilimlardan xabardor, bilimdon, olim. *Donishmand olim.*
- dono** 1 Aqlli, bilimdon, oqil. *Dono rahbar boshchilik qilgan davlat xor bo'lmas.*
2 Donolik bilan bo'lgan, aql-zakovat bilan aytilgan. *Dono siyosat. Dono maslahat.*
- donor** Tibbiy maqsadlar uchun o'z qonini beruvchi shaxs. *Donordan qon olmoq.*

- donor.lik** Donor holati; qon berish. *Donorlikni targ'ib etmoq.*
- dor** 1 Ustunga ko'ndalang bog'lanib yuvilgan kiyimlarni ilish uchun moslashtirilgan arqon. *Kelinchak dordan kiyimlarni olib dazmolladi.*
2 Osib o'ldirish uchun moslangan qurilma. *Jinoyatchini dorga osmoq.*
3 Dorbozlar tomosha ko'rsatadigan tik o'rnatilgan yog'och yoki temirga tarang qilib bog'langan arqon yoki chig'iriqlardan iborat qurilma. *Masxaraboz dorda o'ynay boshladi.*
- dor.boz** Dorda tomosha ko'rsatadigan shaxs. *Dorbozlar chaqqonlik bilan dorga chiqishdi.*
- dorboz.lik** Dorboz ishi, kasbi. *O'zbek dorbozligi.*
- dori** 1 Kasallikni davolash yoki oldini olish uchun ishlatiladigan modda. *Bemorga ichadigan dorisini ichirdim.*
2 Kasallikni davolaydigan, dardga darmon bo'ladigan, ma'naviy davo. *Uning har bir gapi men uchun dori.*
3 Kasallik tarqatuvchi hasharotlarga qarshi ishlatiladigan kimyoviy modda. *Sichqon dori.*
- dori.lamoq** Dori sepmoq, dori qo'yimoq, dorilar bilan ishlov bermoq. *Olma ko'chatlarini doriladik.*
- dori.xona** Dori tayyorlash va sotish uchun mo'jallangan joy, apteka. *Dorixonada ishlamoq.*
- dori-darmon** Turli xil dorilar. *Dorixonadan dori-darmon xarid qildim.*
- dorivor** 1 Dori tayyorlanadigan, dori olinadigan. *Tog'dan dorivor o'simliklar terdik.*
2 Ovqatni xushta'm qiladigan o'simliklar. *Ovqatga dorivorlar solib dimlab qo'ydim.*
- doska** Maktab, o'quv yurtlari yoki boshqa mashg'ulotlar o'tish joyida yozish uchun moslangan, odatda qora rang berilgan silliq taxta. *O'qituvchi misolni doskaga yozib ko'rsatdi.*
- doston** 1 Adabiy janrlardan bo'lib, syujet asosidagi nazmiy va nasriy asar. *Navoiyning «Farhod va Shirin» dostoni.*
2 Xalq og'zaki ijodi janri, xalq qahramonlari haqidagi asar. *«Ravshanxon» dostonini o'qidim.*
3 *kchm.* Barchaga tanish, mashhur, ko'pchilik eshitgan voqea-hodisalar. *Uning qilgan ishlari mahallada doston bo'lib ketdi.*
- doston.chi** Doston aytuvchi. *Surxondaryoda dostonchilar ko'p.*
- dostonchi.lik** 1 Doston janriga mansub asarlar majmui, jami. *O'zbek dostonchiligi.*
2 kasb oti. Doston yaratish va ijro etish ishlari. *Dostonchilikni o'rganmoq.*
- dotatsiya** Davlat budjetidan qaytarib bermaslik sharti bilan mablag' ajratish. *Dotatsiya olgan korxonona.*
- dotsent** Assistent va professor oralig'idagi ilmiy unvon. *Kafedra dotsenti.*
- dov I: ~ bermaslik** Qat'iy harakat, jur'at etmaslik. *Imtihonga kirishga yuragi dov bermadi.*
- dov II** O'rta taqtilgan pul yoki biror narsa. *Dovni yig'ishtirib olmoq.*
- dov-daraxt** Daraxtlar va o'simliklar. *Atrofda biror dov-daraxt yo'q.*
- dovdir** Aqli joyida emas, telbanamo, dumbul. *Dovdir bola.*
- dovdir.amoq** 1 Gandiraklamoq, galdiramoq. *Yo'l o'rtasida dovdirab turardi.*
2 Har xil gaplarni gapirmoq, chalkash gaplar aytmq. *U allanimalarni deb dovdiray boshladi.*
3 Sarosimaga tushmoq; o'zini yo'qotib qo'yimoq. *Bu xabarni eshitib, dovdirab qoldi.*
- dovdir.lik** Telbalik, gangirlik. *O'zini dovdirlikka solmoq.*
- dovon** 1 Tog' yoki adirlikdan oshib o'tadigan yo'l. *Dovondan o'tib olsak bo'ladi.*
2 Kishi oldida turgan katta ish, ulkan muammo, marra. *Bu ilmiy ishing bir dovon.*
- dovruq** Shon-shuhrat, dong, ovoza. *Dovrug'i olamga ketdi.*
- dovruq.li** Dovrug'i ketgan, shuhrat taratgan. *Dovruqli o'lka.*
- dovul** Kuchli shamol, hamma yoqni ostin-ustun qiluvchi bo'ron. *Dovul kuchaydi.*
- dovyurak** Botir, qo'rqmas, yurakli. *Dovyurak yigit.*
- doya** Ayollarni tug'diruvchi ayol, enaga, akusherka. *Kelin bezovta bo'lgach, doyani chaqirib chiqdilar.*
- doza** Bir marta yoki bir kunda beriladigan dori-darmon ko'lami, o'lchovi. *Dozani unutmog.*
- dog' I** 1 Ma'lum narsaning yuzasiga tekkan yog', kir va sh. k. lar. *Ko'ylakdagi dog'.*
2 *kchm.* Isnod. *Oilaga dog' tushirdi.*
- dog' II** Qizitish, o'ta qizdirish. *Yog' dog' bo'ldi.*
- dog'.lamog** Dog' qilmoq. *Yog'ni dog'lab, piyoz solib, go'sht tashladim.*
- dog' III** Alam, musibat. *Ko'ngli dog' bo'ldi.*
- dog'-dug'** Har xil dog'lar. *Gilamdagi dog'-dug'larni tozaladim.*
- dog'uli** Ayyor, mug'ombir. *Dog'uli dushman.*
- doshqozon** To'y va ma'rakalarda, katta yig'inlarda ko'pchilikka ovqat pishiriladigan qozon. *Doshqozonda sumalak pishirdik.*
- dongdor** Hurmat qozongan, dong taratgan, mashhur. *Dongdor terimchilarga mukofot berildi.*
- drama** Sahna uchun yozilgan asar. *A.Qahhor dramalari.*
- dramatik** Sahna asariga oid. *Dramatik asar.*
- dramatizm** Drama asarlaridagi voqealarning keskin va hayajonliligi. *Dramatizmning kuchayishi tomoshabinlarni hayajonlantirdi.*
- dramaturg** Dramatik asarlar yozuvchi ijodkor. *Mashhur dramaturg.*
- dramaturgiya** Sahna uchun asarlar yozishga qaratilgan adabiy ijod sohasi. *O'zbek dramaturgiyasi rivojlanish yo'lida.*
- dublaj** Boshqa tildagi filmni tarjima qilish. *Hindcha filmni dublaj qilmoq.*
- dublikat** Biror hujjatning asl nusxasi o'rni bosilgan boshqa nusxa. *Shahodatnomaning dublikatini topshirdim.*

dublör — duxi

- dublör** 1 Biror rol ijrochisi yoki biror ishning asosiy bajaruvchisini zarur bo'lganda almashtirish uchun tayyorlangan kishi. *Ushbu rolga sizni dublör qilib olaman.*
2 O'rinbosar, yordamchi. *"Paxtakor"ning dublörü yutdi.*
- duduq** Talaffuz qilishda qiynaladigan, ba'zi tovushlarni aytolmaydigan yoki noto'g'ri aytadigan. *Uning gaplarini tushunmadim, negaki u dududiq edi.*
- duduq-lanmoq** Ba'zi tovushlarni qiynalib, tutilib talaffuz qilmoq. *Savollarga dududqlanib javob berdi.*
- duet** 1 Ikki ijrochidan iborat ansambl, guruh va u uchun moslangan musiqa asari. *Duet ijro etgan qo'shiq.*
- dugoh** Shashmaqomning tarkibiy qismiga kiruvchi maqom. *"Dugoh"ni eshitib yayrab o'tirdik.*
- dugona** Do'st, o'rtoq (xotin-qizlar haqida). *Ajralmas dugonalar.*
- dukillamoq** «Duk-duk» ovozi chiqarmoq. *Tashqaridan dukillagan ovoz eshitildi.*
- dukkak** Loviya, mosh kabi o'simliklarning donli qobig'i. *Mosh dukkagini ko'rdim.*
- dukkak-lamoq** Don ola boshlamoq. *Loviya dukkaklab qolibdi.*
- dukkak-li** Doni dukkaklarda bo'ladigan va pishadigan. *Dukkakli ekinlarga mosh, loviya kiradi.*
- dum** 1 Hayvonlarning orqa tomonida joylashgan qisqa yoki uzun shakldagi quyruq. *Molning dumidan tortmoq.*
2 Biror narsaning orqa tomoni, keti. *Yulduzning dumi.*
3 *kchm.* Birovning orqasidan yuradigan. *Bu bola raisning dumi.*
4 Topshirilgan imtihon yoki sinovdagi yomon baho. *Matematikadan dumim bor.*
- dum-li** Dumi bor. *Dumli qo'y oldim.*
- dumaloq** ayn. Yumaloq. *Dumaloq stol.*
- dumba** 1 Qo'ylarning orqa tomonida soni va beli o'rtasida joylashgan yog'li qismi. *Qo'yinging dumbasi.*
2 Odam tanasining orqa tomonidan son va bel o'rtasidagi yumshoq qismi. *Chaqaloqning dumbasiga ukol qilindi.*
- dumba-li** 1 Dumbasi bor. *Xorazmda dumbali qo'ylar kam ekan.*
2 Dumba solingan, dumba yog'li. *Dumbali somsalardan yedik.*
- dumbul** 1 Donli ekinlarning, mevalarning to'la pishmagan, yetila boshlagan holati. *Dumbul solib sho'rva pishirdik.*
2 Tajribasiz, g'o'r, tentaksifat. *Uning harakatlaridan dumbulligi bilinib turardi.*
- dumg'aza** Dumli hayvonlarda yoki qushlarning dum qismidagi bo'g'in-bo'g'in suyak. *Molning dumg'azasi.*
- dunyo I** 1 Olam, borliq. *Dunyo yangiliklari.*
2 Borliqning bir qismi, bo'lagi. *Hayvonot dunyosi.*
3 Chor-atrof, tevaragimiz. *Ko'ziga dunyo qorong'u bo'lib ko'rindi.*
4 Jahon ahli. *O'zbek bokschilarini butun dunyo taniydi.*
5 Yashash tarzi, hayot, tiriklik. *Dunyoning ishlari qiziq ekan.*
6 Kishining ichki hayoti, ma'naviyati. *Shoirning dunyosi.*

7 Yashab turgan olam. *Dunyoga kelib, bundaylarni ko'rmanagan edim.*

8 Jamiyatning ma'lum davri. *Yangi dunyoga qadam tashlamoq.*

dunyo II Mol-davlat, boylik. *Uning dunyosi juda ko'p.*

dunyo-dunyo Juda ko'p, behisob. *Dunyo-dunyo sovg'alar.*

dunyoqarash Insonning hayotga, borliqqa, olamga munosabati. *Dunyoqarashi juda keng olim.*

duo 1 Allohga iltijo qilish, biror tilak, niyat so'rash. *Namozda duo qilmoq.*

2 «Qur'on» surasidan fotiha o'qish. *Duo o'qigani kiridik.*

3 Yaxshi niyat (yaxshilik) tilab aytilgan so'z, gap. *Oqsoqolni duo qildik.*

duogo'y 1 Duo o'quvchi odam. *Duogo'y mulla.*

2 Yaxshi tilaklar qildiradigan; odamlarga yaxshiliklar tilovchi. *U duogo'y bo'lib qoldi.*

dupur taql. s. dupurlagan ovoz. *Oting dupuri uyg'otdi.*

dupur-lamoq «Dupur-dupur» ovozi eshitilmoq. *Tashqarida nimadir dupurladi.*

dur 1 Qimmatbaho tosh, gavharning yirigi. *Bo'ynida durdan marjon bor.*

2 *kchm.* Qimmatbaho, bebaho, juda yaxshi narsalar. *So'zlari dur bo'lmoq.*

duradgor Yog'ochdan turli buyumlar yasovchi, imorat qiluvchi shaxs. *Duradgor darvoza yasashni boshladi.*

duradgor-lik Duradgor ishi, kasbi. *Duradgorlik bilan shug'ullanmoq.*

duragay Chatishtirish yo'li bilan hosil bo'lgan. *Duragay olma navi.*

duragay-lamoq Ikki xil narsani (o'simlik, hayvon) chatishtirmoq. *Qo'ylarni duragaylamoq.*

durang Sport yoki bahslarda teng kelish holati. *Shaxmat uchrashuvi durang bo'ldi.*

durbin Uzoqni yaqin va katta qilib ko'rsatadigan asbob. *Durbinda ko'rib turmoq.*

durdona Bebaho, g'oyatda qadrlil. *Mumtoz adabiyot durdonalari.*

durkun Bo'liq, yaxshi o'sgan. *Durkun g'o'za nihollari.*

durracha Boshga o'rash uchun mo'ljallangan kichik ro'mol. *Durrachani o'rab oldi.*

durust 1 Tuzuk, yaxshi. *Uning salomatligi durust.*

2 Aloqasi yaxshi, inoq, qalin. *Qo'shnisi bilan durust bo'lmoq.*

3 Mayli, to'g'ri, xo'p. *Durust, men roziman.*

durust-lashmoq Yaxshilashmoq. *Munosabatlari durust-lashmoq.*

dutor Dastasi uzun, ikki torli, chertib chalinadigan musiqa asbobi. *Sayra, dilkash dutorim.*

dutor-chi Dutor chaluvchi sozanda. *Dutorchi qizlar.*

duv Birdan, tez, birgalikda. *Bolalar duv etib xonaga kirishdi.*

duxi Atir, xushbo'y suyuqlik. *Duxi sepmoq.*

duxoba O'ng tomoni qalin ipak tuklardan iborat, teskari tomoni ipli mato: baxmal, barxit. *Gulli duxoba.*

duxovka Oshxona plitasi ichiga o'rnatilgan, qizdirib turli taomlar pishiriladigan maxsus tunuka quti. *Duxovkada somsa pishirmoq.*

dush Suvni mayda teshikchalaridan kishi istagan holatida ozaytirib, ko'paytirib beradigan maxsus qurilma va u o'rnatilgan xona. *Vrach dush qabul qilishni buyurdi.*

dushanba Haftaning birinchi kuni. *Yig'ilishlar dushanba kuni bo'lib o'tadi.*

dushman 1 Dunyoqarashi, g'oyalari, manfaatlari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan, zid. *Mustaqillik dushmani.*
2 Jismoniy hamda ruhiy jihatdan bir-birini yo'q qilishni istovchi; raqib, yov. *Tashqi dushmandan ichki dushman o'n chandon xavfli.*
3 *harb.* Urush holatidagi tomonlarning har biri; yov. *Dushman hujumi.*
4 *kchm.* Zarar keltiruvchi kimsa, narsa, hodisa. *Chekish — sog'lik dushmani.*

dushman-lashmoq Qarama-qarshi bo'lib qolmoq, g'anim bo'lmoq. *Qo'shni bilan dushmanlashmoq.*

dushman-lik 1 Qarama-qarshilik, yovlik, raqiblik. *Dushmanlik bilan qaramoq.*
2 Dushmanlarcha xatti-harakat. *Dushmanlik qilmoq.*

duch(or): ~ bo'lmoq // kelmoq 1 Betma-bet bo'lmoq.
2 Yo'liqmoq, giriftor bo'lmoq. *Kasalga duchor bo'lmoq.*

dvigatel Energiya turini mexanik energiyaga aylantiruvchi va boshqa mashinani harakatga soluvchi mexanizm. *Mashinaning dvigateli ishdan chiqmoq.*

dzyudo Yaponcha erkin kurash. *Dzyudo bo'yicha qit'a chempioni.*

do'kon 1 Narsa sotiladigan joy; magazin. *Oziq-ovqat do'koni.*
2 Hunarmand, kosibning ustaxonasi, ishxonasi. *Sartaroshlik do'koni.*

do'kon-dor Xususiy do'konda mol sotuvchi savdogar. *Mahallaning eng boy do'kondori.*

do'kondor-lik Do'kondor ishi, kasbi. *Do'kondorlik qilib boyimoq.*

do'kon-xona Hunarmand, kosiblarning ishxonasi. *Temir-chining do'konxonasi.*

do'l Zich muz zarralari ko'rinishidagi yog'in. *Do'l zarbidan g'o'za barglari uzilib tushdi.*

do'lana Tog'li zonalarda o'sadigan atirgullar oilasiga mansub daraxt yoki buta va uning mevasi. *Do'lana qaynatmasi shifobaxsh.*

do'laymoq 1 O'qraymoq, ko'zini chaqchaytirmoq. *Biz tomonga do'layib qaramoq.*
2 Biror kimsaga xezlanmoq, kaltak yoki musht ko'rsatib do'q urmoq, po'pisa qilmoq. *Qo'lidagi teshani do'layib raqibiga tashlandi.*

do'lma Go'sht qiymasiga piyoz, guruch, ziravor va sh. k. lar aralashtirilib karam bargi, uzum bargiga o'ralib, behi, olma, pomidor kabi mahsulotlar bilan birga qozonga taxlab, ustidan suv quyilib, sekin qaynatib pishiriladigan taom. *«Lazzat» oshxonasida tayyorlangan do'lma.*

do'mbaymoq Qappaymoq, turtib chiqib turmoq. *Kaltak zarbidan peshonasida do'mbaygan iz qolgan edi.*

do'mbira Xalq baxshilarining ikki torli, pardasiz, chertib chalinadigan cholg'u asbobi. *Do'mbira ovozi.*

do'mbira-chi Do'mbira chaluvchi. *Do'mbirachini yoniga chorlamoq.*

do'mbira qilmoq 1 Do'mbira singari shishirib yubormoq. *Ari chaqqan yerini do'mbira qilib yuboradi.*
2 Qattiq tanqid qilmoq, kirdikorlarini ochib tashlamoq. *Majlisda do'mbira qilmoq.*
3 Shov-shuv ko'tarmoq, mish-mish gap qilmoq. *Kelinining gaplarini do'mbira qilmoq.*

do'mboq 1 Ko'tarilib, turtib chiqqan. *Do'mboq peshona.*
2 *kchm.* Qorin qo'ygan, semiz, to'ladan kelgan. *Do'mboq bola.*

do'ndiq Yoqimtoy, istarasi issiq, yoqimli. *Do'ndiq qiz.*

do'ndirmoq Qoyilmaqom qilib bajarmoq, o'rinlatmoq. *Bu yilgi rejani do'ndirmoq.*

do'ppi Yengil milliy bosh kiyim. *Chust do'ppi.*

do'ppi-do'z Do'ppi tikuvchi usta, chevar. *Do'ppido'z ayol.*

do'ppido'z-lik Do'ppido'z ishi, kasbi. *Do'ppido'zlik qilmoq.*

do'ppi-furush Do'ppi bilan oldi-sotti qiluvchi savdogar. *Do'ppifurush ayol.*

do'pposlamoq 1 Qattiq, takror holda urmoq, rosa mushtlamoq, kaltaklamoq. *Raqibini do'pposlamoq.*
2 *kchm.* Qattiq tanqid qilmoq, kirdikorlarini ochib tashlamoq. *Gazetada boplab do'pposlashdi.*

do'q I Haqorat, po'pisa. *Boshliqning do'qidan qo'rqib ketmoq.*

do'q II taql. s. Jarangsiz narsalarning urilishidan hosil bo'lgan ovoz haqida. *Paqirni do'q etib yerga qo'ymoq.*

do'st 1 Bir-biriga hurmatda bo'lgan, dili yaqin, inoq. *Do'st bilan obod uying, qar bo'lsa u vayrona ham, Do'st qadam qo'ymas esa vayronadir koshona ham (E. Vohidov).*
2 Tarafdor, homiy. *Do'st hamisha qalqon bo'ladi*
3 Kishiga murojaat shakli. *Baxting bargaror bo'lsin, do'stim!*

do'st-larcha Do'stlik bilan, do'stona. *Do'stlarcha muomala.*

do'st-lashmoq Do'stona munosabatlar bog'lab, yaqinlashmoq. *Avvalgi ginalarni unutib do'stlashmoqqa qo'l berdilar.*

do'st-lik Do'st holat. *O'zbek xalqi do'stlikni doimo ulug'laydi.*

do'st-ona Do'stlarcha, do'stlik bilan. *Har ikkala davlat rahbarlari o'rtasidagi uchrashuv do'stona vaziyatda o'tdi.*

do'zax 1 Gunohkor bandalari uchun Olloh tomonidan azoblanish buyurilgan joy; jahannam. *Olloh gunohkor bandalari-ga do'zaxni lozim topadi.*
2 *kchm.* Ruhan va jisman qiynalishga, mushkul ahvolga soluvchi og'ir sharoit, holat. *Harbiy asirlarning hayoti do'zaxdan farq qilmasdi.*

do'zaxi Abadiy do'zaxga mahkum, do'zaxga tushadigan. *Do'zaxi bo'lmoq.*

do'ng Ko'tarilib, turtib chiqqan, do'mpaygan. *Do'ng peshona.*

do'ng-lik Ko'tarilib chiqqan joy. *Do'nglikka ko'zi tushmoq.*

E – e

ega 1 Narsa, mol-mulk ixtiyorida bo'lgan shaxs; sohib, xo'jayin. *Kitobning egasi.*

2 *tilsh.* Kesim bilan shaxs va sonda moslashgan holda grammatik bog'lanuvchi sintaktik bo'lak. *Gapning egasi.*

3 kasb etuvchi (kasb etadi); molik ma'nolarini anglatadi. *Katta ahamiyatga ega.*

4 s. t. 1-sh. birlik shaklida ishlatilib Xudo, Tangri ma'nolarini bildiradi. *Egam o'zi asrasin.*

ega(l)-lamoq 1 Ega (egasi) bo'lmoq, o'ziniki qilib olmoq. *Mol-mulkni egallamoq.*

2 *kchm.* Qoplab (qamrab) olmoq. *Osmonni bulut egalladi. Vujudini tiroq egalladi.*

3 Band (ishg'ol) etmoq. *Joyni egallamoq.*

ega.lik Ega bo'lish, ega (bo'lish) holati. *Mulkka egalikdan mahrum bo'lmoq.*

ega.siz Egasi yo'q. *Egasiz qolgan yerlar.*

egasiz.lik Egasi, qarovchisi yo'q holat; xo'jasizlik. *Egasizlikka barham bermoq.*

egar Ot-ulov ustiga uriladigan, minib o'tirishga moslab ishlangan abzal. *Egarga uzangi taqmoq.*

egar.lamoq Egar urmoq. *Otni egarlab keltirdi.*

egarl(a>o)-g'lik Egarlangan holatda. *Ot egarlog'lik.*

egar.chi Egar yasovchi, egar yasash bilan shug'ullanuvchi usta. Avval *egarchilar ko'p bo'lgan.*

egarchi.lik Egar yasash ishi, kasbi. *Egarchilik bilan shug'ullanmoq.*

egat Ekin ekish uchun olingan (tortilgan) ariq. *Suv egatlarni yuvib ketdi.*

egachi ayn. Opa 1. *Egachisidan xabar olib kelmoq.*

egilmoq 1 Egmoq fl. o'zl. va maj. n.

2 *kchm.* Ishga qo'l urmoq, jazm qilmoq. *Sen ham egil, sheriklaringga yordamlash.*

egil.uv o'zl. va maj. n. dagi egmoq fl. dan hosil bo'lgan holat.

egiluv.chan Yaxshi egiladigan. *Egiluvchan novda.*

egiz(ak) 1 Birga tug'ilgan ikki yoki undan ortiq bola. *Egizaklar bir-biriga juda o'xshaydi.*

2 *kchm.* Birga vujudga kelgan. *Egizak shaharlar.*

egmoq 1 Yer tomon yo'naltirmoq; engashtirmoq. *Daraxt shoxini egmoq.*

2 *kchm.* Bukmoq, qayirmoq. *Juda o'jar, bir so'zli odam, egib bo'lmaydi.*

eg.ik Egilgan holatli. *Boshi egik.*

egov 1 Temir va boshqa qattiq narsalarni qirib tekislash, o'tkirlash va sh. k. maqsad uchun ishlatiladigan asbob. *Arra tishlarini egov bilan o'tkirlamoq.*

2 *kchm.* Egov kabi yemiruvchi. *Chekish umrning egovi.*

egov.lamoq 1 Egov bilan o'tkirlamoq, kesadigan qilmoq. *Arrani egovlamoq.*

2 *kchm.* Egov kabi yemirmoq. *Umrni egovlamoq.*

egri 1 Yo'l-yo'nalishi to'g'ri bo'lmagan, qayrilgan, bukilgan yo'nalishli. *Egri tayoq.*

2 *kchm.* Rasm-qoidaga mos bo'lmagan, unga zid; noto'g'ri. *Egri so'z aytmoq.*

egri.lik 1 Qing'ir-qiyshiq, egri holat. *Simning egriligini to'g'rilamoq.*

2 *kchm.* Faoliyatdagi egri holat. *Egriliklarga chek qo'yimoq.*

ehson 1 Hurmat, siylash belgisi sifatida beriladigan narsa; in'om. *Ag'yorlarga lutf ila ehson qachongacha (Muqimiy).*

2 Zor-mushtolarga, tilanchilarga (xudo yo'liga) beriladigan narsa, pul. *Yuzini soqol bosib ketgan qalandar ehsonni tezda kashkulga joylab, uzoq duo qildi (A. Muxtor). Qalandarov ehsonni olib duo qildi.*

ehtimol 1 Taxminiy fikr-tasavvur. *Ehtimollarga ishonavermaslik kerak.*

2 *mod. s.* Taxmin, gumon bildiradi; balki. *Ehtimol, kelasi hafta dala sayriga chiqarmiz.*

ehtirom O'zgani ulug'lash, qadrlash tuyg'usi va shu tuyg'uning ifodasi; hurmat. *Ustozga bo'lgan ehtirom.*

ehtiros Kuchli intilish (berilish, jazm) hissi. *Ishiga ehtiros bilan yopishmoq.*

ehtiros.li Ehtirosga ega, ehtirosga to'la. *Ehtirosli onlar.*

ehtiros.siz Ehtirosi yo'q, ehtirosdan xoli. *Ehtirosiz munosabat.*

ehtiyoj Keraklilik holati, his-tuyg'usi; talab. *Xalq ehtiyojlarini qondirmoq.*

ehtiyoj.li ayn. Ehtiyojmand. *Ma'naviyatga ehtiyojli bo'lmoq.*

ehtiyoj.siz Ehtiyoji (talabi) yo'q. *Ehtiyojsiz holat.*

ehtiyojmand Ehtiyoji bor. *Ehtiyojmand oilalarga mahalla ahli tomonidan yordam berildi.*

ehtiyot Saqlanish chorasi. *Bir narsa deb bo'lmaydi. Har holda ehtiyotini qilib qo'ygan ma'qul.*

ehtiyot.kor 1 Ehtiyotlik, hushyorlik bilan ish qiladigan. *Har narsaga o'zini uravermaydi, juda ehtiyotkor.*

2 Saqlash, ehtiyot tutish choralarni biladigan va unga amal qiladigan. *Ro'zg'orni yaxshi tutadi, ehtiyotkor ayol.*

ehtiyot.lamoq 1 Ehtiyot bilan munosabatda bo'lmoq, biror narsa, kor-hol yuz bermasligi chora-tadbirida bo'lmoq; avaylab-asramoq. *Shuncha ehtiyotlasam ham bo'lmadi, yo'qotdim.*

2 Ehtiyot-reja bilan tutmoq, sarflamoq. *Pulni ehtiyotlab xarjlamoq.*

ehtiyot.lik Ehtiyotli munosabat, holat. *Bu ish o'ta ehtiyotlikni talab qiladi.*

ehtiyot.siz 1 Ehtiyot bilan ish tutmaydigan. *Ehtiyotsiz odam.*

2 Ehtiyotlik bilan bo'lmagan. *Ehtiyotsiz harakat yomon.*

ehtiyot bo'lmoq 1 Biror kor-hol yuz berishidan o'zini ehtiyot qilmoq, saqlanmoq. *Yo'l tayg'anoq, ehtiyot bo'l.*

2 Ehtiyotini qilmoq, biron kor-hol bo'lishining oldini olmoq. *Ukangga ehtiyot bo'l.*

ehtiyot qilmoq Ehtiyot holda saqlamoq. *Sog'liqni ehtiyot qilmoq.*

ehtiyotdan Har ehtimolga qarshi, ehtiyot yuzasidan. *Havo aynib turibdi, ehtiyotdan qalinroq kiyinib ol.*

ekin-tikin 1 Turli ekinlar. *Ekin-tikinlarni ko'zdan kechirib yuribdi.*
2 Ekin ekish ishlari. *Dalada ekin-tikin (ishlari) qizg'in.*

ekipaj Samolyot, tank va sh. k. ning komandasi. *Samolyot ekipaji.*

ekmoq Urug', ko'chat kabilarni sepmaq, qadamoq, o'tqazmoq. *Nima eksang, shuni olasan (maqol).*

ek-in Ekib hosil olinadigan o'simlik, unib-o'sib turgan shunday o'simliklar. *Ekinlarning rivoji yaxshi.*

ekin-zor Ekinlar o'sgan maydon, yer. *Ekinzorlar ko'zga tashlandi.*

ekin-chi Ekin ekib hosil yetishtiruvchi; dehqon.

ek-ish Urug' qadash (sepish) ishi. *Chigit ekish muddatidan ilgari tugallandi.*

ek+uv ayn. Ekish. *Ekuv ishlarini kech boshlamoq.*

ekuv-siz Ekilmay qolgan, ekilmagan. *Ekusiz yerlar.*

ekologik Ekologiyaga oid, taalluqli. *Ekologik tanglik.*

ekologiya Tabiat bilan inson o'rtasidagi muvozanatning buzilishi, yer, suv va havoning ifloslanishi va shu haqdagi fan. *Xalqaro nodavlat ekologiya va salomatlik «Ekosan» jamg'armasi.*

ekran Tasvir tushirish, ko'rsatish uchun moslangan joy, sath. *Ekranda namoyish etilayotgan kino.*

ekran-lashtirish Ekranga olish, tasvirga olish ishi. *Ekranlashtirish (ishlari) tugadi.*

ekranlashtir+moq Ekranga (tasvirga) olmoq. *Bu film birinchi bor ekranlashtirildi.*

ekskavator Yer kavlash, tuproqni chiqarib tashlash, ortish ishlarini bajaruvchi zanjir g'ildirakli mashina. *Ekskavatorlar ishlamoqda.*

ekskavator+chi Ekskavatorida ishlovchi shaxs. *Ekskavatorchini yoniga chaqirmoq.*

ekskursiya 1 Shahar, ko'rgazma, muzey va sh. k. larni ko'pchilik bo'lib ko'rish. *Muzeyga ekskursiya tashkil etmoq.*
2 Shunday ish qatnashchilari guruhi.

ekskursiya+chi Ekskursiya qatnashchisi. *Ekskursiyachilarni olib bormoq.*

ekskurovod Ekskursiyachilarni boshlab yuruvchi. *Ekskurovodga muzey haqida savol berdi.*

ekspeditor Korxonada, muassasa va sh. k. larga mol, tovar va boshqa narsalar tarqatish va keltirish bilan shug'ullanuvchi xodim. *Ekspeditorni tovarga jo'namoq.*

ekspeditsiya 1 Ma'lum maqsad bilan uyushtiriluvchi safar. *Bobur xalqaro ilmiy ekspeditsiyasi a'zolari.*
2 Shunday safar qatnashchilari. *Ekspeditsiya qaytib keldi.*

ekspeditsiya+chi Ekspeditsiya qatnashchisi. *Ekspeditsiya+chi olim.*

ekspert Murakkab masalani tekshirish va xulosa berish uchun chaqirilgan mutaxassis. *Ekspert xulosasiga tayanib ish ko'rmoq.*

ekspertiza Murakkab, chigal masalani yechish, xulosa berish uchun mutaxassislardan iborat guruh, tekshiruv, shunday

tekshiruv o'tkazuvchi mutaxassislar hay'ati. *Ekspertizadan o'tkazmoq.*

eksponat Ekspozitsiyaga qo'yilgan narsa. *Vistavka eksponatlari.*

eksport Chet elga mol chiqarish va chiqariladigan mol, narsa (aksi: import). *Firma mahsulotini eksport qilmoq.*

ekspozitsiya 1 Adabiy asarning asosiy mavzuidan oldin bo'lib o'tgan voqealar, sharoitlar va sh. k. larni aks ettiruvchi qismi. *Roman ekspozitsiyasi.*
2 Musiqa asari asosiy mavzuini tasvirlovchi boshlang'ich qismi; muqaddima. *Ekspozitsiyada xatolikka yo'l qo'ymoq.*
3 Muzey, ko'rgazma va sh. k. larda tomoshabinlarga ko'rsatish uchun materiallarning ma'lum tizim (tartib) da joylashtirilishi va joylashtirilgan materiallarning o'zi. *Ekspozitsiyani yangilamoq.*
4 Fotografiya va kino san'atida suratga olish jarayonida yorug'lik sezuvchi materiallarga tushadigan yorug'likning miqdori. *Ekspozitsiya miqdorini orttirmoq.*

ekspress Yo'lda kam to'xtaydigan (to'xtash joylari cheklangan) tezyurur transport vositasi. *Ekspressda jo'nab ketmoq.*

eksternat Mustaqil tayyorgarlik ko'rib imtihon topshirish. *Eksternat yo'li bilan keyingi sinfga ko'chmoq.*

ekstra Eng a'lo (nav). *Ekstra choy.*

ekstremist Ekstremizm tarafdori, ekstremistik harakat qatnashchisi. *Diniy ekstremistlarga qarshi kurashmoq.*

ekstremizm Siyosatda ashaddiy qarashlar bilan yo'l tutishga, keskin choralar ko'rishga tarafdorlik, shunday xatti-harakat. *Ekstremizmga qarshi kurash.*

ekyu Yevropa Valuta tizimiga kiruvchi davlatlar tomonidan muomalaga kiritilgan xalqaro valuta birligi. *Ekyuning so'mga nisbatan qiymatini belgilamoq.*

el 1 Ma'lum qabila, millat, aholi yashaydigan joy; yurt. *O'zga ellarga safar qilmoq.*
2 Ma'lum yurtga mansub odamlar, aholi. *Qachon xalq bo'lasan, elim.*

elamoq Elakdan o'tkazmoq. *Qum elamoq.*

ela-k Elash uchun xizmat qiladigan asbob. *Elakni olib chiqarmoq.*

elak+chi Elak yasovchi, elak sotuvchi. *Elakchiga qo'shni bo'lmoq.*

elastik Qayishqoq. *Elastik material.*

elat 1 Kishilarning millat bo'lib shakllanmagan birligi. *Turkiy elatlar.*
2 El, aholi. *Elatidan ajralishni xohlamadi.*
3 Bir joyli, bir el (elat) kishisi (bir-biriga nisbatan). *Bu yigit bizning elatdan ekan.*
4 Yurt. diyor. *O'z elatiga qaytib kelmoq.*

elburundan Hammadan burun, eldan burun. *Elburundan yetib kelmoq.*

elektr Zaryadlangan zarrachalarning o'zaro ta'siri va harakati natijasida ro'y beradigan fizik hodisalar majmui; shu hodisalar yuzaga keluvchi energiya turlaridan biri. *Elektr quvati bilan yonuvchi lampa.*

elektr+lamoq Elektr zaryadi bermoq; zaryadlamoq.

elektr+lashtirish — epos

- elektr-lashtirish** Elektr energiyasi bilan ta'minlash; Ishlab chiqarish va xo'jalikni elektr energiyasidan foydalanishga o'tkazish.
- elevator** Mexanizatsiyalashtirilgan g'alla ombori. *Elevatorga don olib bormoq.*
- ellik** 50 raqami va shu raqam bildirgan miqdor. *Ellik kishi.*
- ellikboshi** Mahalla yoki kichik aholi punkti oqsoqoli. *Qishloq ellikboshisi.*
- elchi** 1 tar. Shoh tomonidan ma'lum topshiriq bilan yuboriluvchi shaxs. *Elchiga o'lim yo'q.*
2 Diplomatik vakillarning eng yuqori martabasi, unvoni va shu martaba-unvon egasi bo'lgan shaxs. *Vatanimizning Buyuk Britaniyadagi elchisi.*
3 s. t. Biron xabar yoki chaqirib (olib ketish uchun) kelgan shaxs haqida. *Elchi keldi, bo'la qolinglar.*
4 kchm. Darakchi. *Yaxshilik elchisi.*
- elchi-lik** Elchi ishi, vazifasi. *Elchilikka tayin etilmoq.*
- elchi-xona** Bir suveren davlatning boshqa suveren davlat hukumati qoshidagi diplomatik vakolati va shu vakolat joylashgan joy. *Fransiyadagi O'zbekiston elchixonasi.*
- emaklamoq** Ikki qo'l kafti va tizza bilan tayanib yurmoq. *Ko'chada emaklab yurmoq.*
- emansipatsiya** Erkinlik, ozodlikka chiqish. *Jamiyatda emansipatsiya holati yuz berdi.*
- embargo** Chetga mol chiqarish va olib kirishni vaqtincha to'xtatib turish, taqiqlash. *Embargo holati joriy qilmoq.*
- emissiya** Pul va qimmatbaho qog'ozlarni muomalaga chiqarish. *Pul emissiyasi.*
- emizmoq** Emmoq *fl. ort. n. Bolani emizmoq.*
- emiz-gich** Emizish uchun ishlatiladigan so'rg'ichli idish. *Emizgichga sut qo'yimoq.*
- emiz-ikli** Emizadigan bolasi bor. *Emizikli ayol.*
- emmoq** 1 Emchak yoki emizgichdan sut so'rmoq. *Onasini emmoq.*
2 O'zining tarkibiga singdirmoq. *Spirtni emmoq.*
- emchak** 1 Ayollar ko'krigidagi sut bezlarining har biri.
2 *Sut emizuvchilar (hayvonlar) yelinidagi sog'ish uchun xizmat qiladigan qism.*
- en** 1 Ko'ndalang kesim. *Ariqning eni.*
2 Bir kiyimli (gazlama). *Atlasdan bir en olmoq.*
- en-lamoq** 1 Enini qoplamoq. *Gilam uyni enlamadi.*
2 Eniga o'lchamoq. *Enlab ko'rmoq.*
- en-li** Ko'ndalang kesimi (eni) katta. *Enli mato.*
- en-siz** Ko'ndalang kesimi (eni) eng kichik. *Ensiz daryo.*
- endi** 1 So'z borayotgan paytni ham o'z ichiga oluvchi vaqt; hozir. *Endi ham o'z ishi bilan band.*
2 So'z borayotgan paytdan so'ng; navbatda. *Endi asosiy masalaning muhokamasiga o'tamiz.*
3 Ta'kid, qayd etishni bildiradi. *Endi, qachongacha shu ahvolda yuramiz.*
- endigi** 1 Hozirgi, shu davrdagi. *Endigi odamlar boshqacha.*
2 Bundan buyongi; navbatdagi. *Hosil yig'ib-terib olindi. Endigi vazifa — shudgorlashni boshlash.*

- endilikda** 1 Hozirda, hozirgi davrda. *Endilikda aloqalar yaxshi yo'lga qo'yilgan.*
2 Bundan buyon, keyingi davrlarda. *Endilikda bu kabi nuqsonlarga yo'l qo'ymaslik kerak.*
- energetika** Faoliyatning energiya ishlab chiqarish bilan bog'liq sohasi. *Energetika tarmog'ini rivojlantirmoq.*
- energiya** Materiyaning asosiy xossalardan biri; quvvat. *Atom energiyasi yordamida xalq xo'jaligini yaxshilamoq.*
- engashmoq** 1 Tananing beldan yuqori qismini pastga bukmoq. *Engashib gul uzdi.*
2 Quyi solinmoq; quyiga og'moq. *Daraxtning shoxi pastga engashibdi.*
- enkaymoq** 1 *ayn.* Engashmoq. *Enkayib ariqdan suv olmoq.*
2 Bukchaygan holatli bo'lmoq. *Enkayib qolgan qariya.*
- ensiklopedik** 1 Ensiklopediya talablariga mos, ensiklopediya talablariga javob beradigan; qomusiy. *Ensiklopedik lug'at.*
2 Ensiklopediya kabi keng qamrovga ega ma'lumotli; qomusiy. *Ensiklopedik olim.*
- ensiklopediya** Ilm-fanning barcha sohalariga oid asosiy tushunchalar, hayotdagi muhim hodisalar, shaxslar yoki biror soha bo'yicha keng ma'lumot beradigan lug'at tarzidagi to'plan; qomus. *O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.*
- entikmoq** 1 Xo'rsinmoq. *Og'ir entikib qo'ydi.*
2 Chuqur-chuqur (og'ir) nafas olib chiqarmoq; tiqilib-tiqilib nafas olmoq; hansiramoq.
- ep I: ~ bilmoq // ~ ko'rmoq** Ma'qul hisoblamoq, loyiq topmoq. *Bunday ishlarni o'ziga ep ko'rmaydi.*
- ep II** Imkon, iloj, yo'l. *Epini topmoq.*
- ep-lamoq** Imkon-ilojini topmoq; uddasidan chiqmoq. *Har qanday ishni eplaydi.*
- ep-lash** eplamoq *fl. h. n.*
- eplash-tirmoq** Epini topmoq, yo'lini qilmoq. *Bir amallab eplashirdi.*
- ep-li** Eplash, uddalash qobiliyatiga ega. *Epli xotin.*
- ep-siz** Epi-uddasi yo'q; noshud. *Epsiz odam.*
- ep-chil** 1 Eplash-uddalash qobiliyati yaxshi; uddaburon. *Har ishga epchil.*
2 Oyoq-qo'li tez, chaqqon. *Epchil futbolchi. Epchil harakat qilmoq.*
- epaqa: ~ -ga kelmoq** Maromiga, qulay holatga kelmoq, maromli holat kasb etmoq. *Ishlar ancha epaqaga kelib qoldi.*
- epaqa-li** *ayn.* Epli. *Epaqali gap topolmadi.*
- epidemiya** Yuqumli kasalliklarning keng, yalpi tarqalishi. *Epidemiyaga qarshi emlamoq.*
- epik** Eposga oid. *Epik asar.*
- epizod** 1 Ayrim hayotiy voqea, hodisa. *Bu epizod menga qattiq ta'sir qildi.*
2 Adabiy asarda, shuningdek, san'at asarlarida ma'lum darajada tugal bo'lgan qism, voqea.
- epos** 1 Badiiy adabiyotning lirika va dramadan farqli bayon tarzidagi uchinchi turi. *Eposda yozmoq.*
2 Xalq og'zaki ijodiyotida qahramonlik va qahramonlar haqidagi dostonlar majmui. *«Alpomish» eposi.*

- er** 1 ayn. Erkak. *Jinsi — er, millati — o'zbek.*
 2 Nikohda bo'lgan erkak (xotinga nisbatan). *Er-xotin — qo'sh ho'kiz (Maqol).*
 3 Mard, jasur. *Er yigitlar vatanni qo'riqlaydi.*
- er•li** Eri bor, nikohda bo'lgan. *Erli ayol.*
- er•siramoq** Er istamoq, er talab bo'lmoq. *Ersiragan beno-mus ayolning ishini hamma qoraladi.*
- er•siz** Eri yo'q. *Ersiz ayol.*
- ergashmoq** 1 Orqasidan birga bormoq. *Menga ergashib ancha joygacha keldi.*
 2 (Ish-faoliyat va sh. k. da) Yo'lidan bormoq, yo'lini tutmoq. *Ustozlarga ergashmoq.*
 3 Birga borishni, qolmaslikni ixtiyor qilmoq. *O'g'li onasi-ga ergashdi, yig'lab qoldi.*
- erimoq** 1 Qattiq holatini yo'qotmoq; suyulmoq. *Erigan qant.*
 2 Issiq ta'sirida suvga aylanmoq. *Qorlar eriy boshladi.*
 3 s. t. *kchm.* Muvaffaqiyat, biror yaxshilik, yaxshi sabab bilan ziyofat tashkil qilmoq; «yuvmoq». *O'g'il ko'rgan kuni do'stlariga eridi.*
- er(i<u)•v** Erimoq fl. h. n.
- eruv•chan** Yaxshi eriydigan, erish xususiyati yaxshi (qrng. erimoq). *Eruvchan modda.*
- erinoq** Ish-mehnatga hafsala, jahd bilan kirishmaslik, undan o'zini tortmoq, yalqovlik qilmoq. *Nima ish buyursang, erinib qilmaydi.*
- erin•chak** Ishga rag'batsiz, erinish xususiyati kuchli. *Erinchak ishchi.*
- eritmoq** Erimoq fl. ort. n. *Yog'ni eritmoq.*
- erit•ma** 1 Qotishma.
 2 Eritish orqali olingan mahsulot. *Po'lat eritmasi.*
- erish** G'alati. odatga mos bo'lmagan, g'ayriodatiy. *Bu gap qulog'imga erish eshitildi.*
- erishmoq** Qo'lga kiritmoq, yetmoq. *Muvaffaqiyatlarga erishmoq.*
- erk** 1 O'z xohish-ixtiyori bilan yashash, ishlash va sh. k. huquqi. *Erki o'z qo'lida.*
 2 Erkinlik, ozodlik. *Erk uchun kurashmoq.*
- erk•in** 1 O'z xohish-ixtiyoriga ega, majburiy holatsiz. *Erkin yashab yurmoq.*
 2 Siyosiy, iqtisodiy, huquqiy jihatdan qaram bo'lmagan, o'ziga mustaqil, ozod. *Erkin hayot. Erkin rivojlanish.*
- erkin•lik** 1 Erkin holat, erkin holatga egalik. *Erkinlikda yurgan qo'y.*
 2 Siyosiy, iqtisodiy va b. jihatdan mustaqillikka egalik, o'z huquqi o'zida bo'lish; ozodlik, qaram emaslik. *Erkinlikni qo'lga kiritmoq.*
- erk•siz** O'z erki o'zida bo'lmagan. *Erksiz turmush.*
- erksiz•lik** 1 Haq-huquqi o'zida emaslik; qaramlik. *Erksizlikka qarshi kurashmoq.*
 2 Xohish-ixtiyori o'zida emaslik; tutqunlik. *Erksizlikda yashamoq.*
- erka** 1 Mehr-e'tibor, suyish tuyg'usini qozongan; suyukli. *Erka farzand.*

- 2 Ortiq darajada erkalanuvchi, erkalanitiriluvchi; tantiq. *Bolani erka qilmang.*
- erka•lamoq** Suyib munosabatda bo'lmoq; suymoq. *Qizalog'ini erkalamoq.*
- erka•lik** 1 Erkaga xos xatti-harakat, qiliq. *Charchab kelgan otaga bolasining erkaliigi ham yoqmadi.*
 2 Erkaga bo'ladigan munosabat, shart-sharoit. *Erkalikda o'sgan bola.*
- erka•toy** Erka farzand, bola. *Erkatoylar chuvvos solib o'ynashyapti.*
- erkak** 1 Jinsiy jihatdan xotin kishiga zid bo'lgan odam. *Erkak bor uyda fayz boshqacha bo'ladi.*
 2 Er jinsidagi hayvon, jonivor; zid. urg'ochi. *Erkak tuya.*
 3 Hosili aynigan, yeyilmaydigan yoki yaxshi hosil bermaydigan (ba'zi o'simliklar haqida). *Erkak sabzi. Tokning erkak novdasi.*
- erkak•lamoq** O'z xususiyatini yo'qotib o'smoq (qrng. erkak 3). *Erkaklagan sabzi. Erkaklagan novda.*
- erkak•lik** Erkakka xos (xatti-harakat, xususiyat). *Erkaklik burchi. Erkaklik vijdoni.*
- erkak•shoda** ayn. Erkakchalish. *Erkakshoda ayol.*
- erkak•cha** Erkakka xos, erkakka tegishli. *Erkakcha yurish.*
- erkak•chalish** Erkaklarga o'xshash xatti-harakatli, qiliqlari erkaklarnikiga moyil. *Erkakchalish xotin.*
- ermak** 1 Zerikmaslik, vaqtichog'lik uchun bo'ladigan, mashg'ulot, o'yin va sh. k. *Dasturxonadagilardan olib o'tiringlar, ovqat tayyor bo'lguncha ermak.*
 2 Ovuntiradigan narsa yoki kimsa; ovunchoq. *Nevaralarim bilan kun o'tganini bilmayman, bular mening ermaklarim.*
 3 O'yin, masxara obyekt. *Qani jo'nalaring, men senlarga ermak emasman.*
- ermak•lamoq** ayn. Ermak qilmoq. *O'rtog'ini ermaklamoq.*
- ermak qilmoq** 1 Ermak uchun mashg'ul bo'lmoq. *Dam olish vaqtlarida shaxmatni ermak qilamiz.*
 2 Kulgi, masxara qilmoq. *Birovni ermak qilish odobdan emas.*
- erta** 1 Eng dastlabki (boshlang'ich) faza (vaqtga nisbatan). *Erta bahor kunlari.*
 2 Nisbatan oldin, ilgari. *Erta ekkani, erta o'radi (maqol).*
 3 Ertalab. *Ertadan kechgacha tinim bilmaydi.*
 4 Kelasi kun; ertaga. *Bugun kutaylik, erta bir gap bo'lar.*
- erta•gi** 1 Erta pishadigan. *Ertagi ekinlar. Ertagi olma.*
 2 ayn. Ertangi. *Ertagi kun.*
- erta•lik** 1 ayn. Ertangi. *Ertalik ishlar.*
 2 Ertalabga oid, ertalab bo'ladigan; ertalabki, nahorgi. *Ertalik radio eshittirishlari.*
- ertaga** Keyingi kun(i), kelasi kun. *Ertaga mehmonlar kelishadi.*
- ertak** 1 Hikoya tarzidagi xalq og'zaki ijodi asari. *Ertak janri.*
 2 s. t. Biror narsa to'g'risidagi bayon; hikoya. *Qishloqda o'tgan kunlari u uchun ertak bo'lib qoldi.*
- ertak•chi** Ertakni ko'p biladigan va aytadigan. *Ertakchi kampir.*
- ertalab** Kun (kunduz)ning boshlanishida, boshlanishi bilan. *Ertalab hamma ishga o'tlanadi.*

ertalab+ki — etak

- ertalab+ki** Kunning boshlanish vaqtiga oid. ertalab bo'ladi-gan. *Ertalabki mashg'ulotlar. Ertalabki havo.*
- ertangi** 1 Kelasi kunga oid. *Ertangi ishlar rejasini tuzmoq.*
2 s. t. Nahorgi. *Ertangi choy.*
3 s. t. Ertagi. *Ertagi mevalar.*
- es** 1 Fikrlash, bilish qobiliyati; aql. *Esing borida el tani, kuching borida yer tani (maqol).*
2 Yodda saqlash qobiliyati; xotira. *Esidan ko'tarilmoq.*
- es+lamoq** 1 Esda tutmoq; xotirlamoq. *Yoshlikdagi voqealarni yaxshi eslayman.*
2 Esga (xotiraga) keltirmoq, xotirlamoq. *Ta'tilda o'tgan kunlarni bir-bir eslamog.*
- es+li** Es-hushi (aqli) joyida. aql bilan ish tutadigan. *Esli bola.*
- es+siz** 1 Aql bilan ish tutmaydigan; nodon.
2 Aqli (esi) yo'q, fikrlash qobiliyati me'yorida emas. *Essiz o'quvchi.*
- es-es:** ~ **bilmoq** G'ira-shira xotirasida bo'lmoq. *Yoshlik vaqtlarimni es-es bilaman.*
- esankiramoq** To'g'ri fikrlash holatini (biror ta'sir natijasida) yo'qotmoq; dovdiramoq. *To'satdan yuz bergan bu voqeadan esankirab qoldim.*
- esdalik** 1 Esda saqlangan, esda saqlash uchun yozib qo'yilgan; xotira. *Esdaliklar bitilgan daftar.*
2 Eslash. xotira ramzi sifatidagi narsa. *Bu kitob otamdan qolgan esdalik.*
- esiz** 1 Afsuslanishni bildiradi; afsus. *Esiz, taqdirimizda shu narsa bor ekan.*
2 Befoyda, behuda. *Qilgan mehnatlarim esiz ketdi.*
- eski** 1 Asl belgi-xususiyatlarini, yaroqlilik sifatini yo'qotgan; eskirgan; zid. yangi. *Eski binolar.*
2 O'tmishga (qadimga) oid; ko'hna (hozirga nisbatan). *Eski kitoblar, qo'lyozmalar.*
3 Ilgaridan davom etib kelayotgan. *Eski an'analar.*
4 Bo'lib o'tgan, ilgarigi, sobiq. *Eski rahbar.*
5 Eskilikka mansub, hozir bekor bo'lgan; yaroqsiz. *Eski qonun-qoidalar.*
- eski+lik** 1 Eski holat; eskirganlik. *Kiyimning eskiligi.*
2 O'tmishga, ilgariga oid narsa, urf-odat va b. *Eskilikka qarshi kurash.*
- eski+cha** Eski vaqtga oid. *Eskicha qarashlar.*
- eskimoq** ayn. Eskirmoq. *Ishlab chiqarish qurollari eskimoq.*
- eskirmoq** 1 Iste'molga, foydalanishga deyarli yaroqsiz holga kelmoq. *Eskirgan gilam.*
2 Iste'mol (qo'llanish)dan chiqqan, bekor bo'lgan (bekor qilingan); yaroqsiz. *Eskirgan tartib-qoidalar.*
- eski-tuski** 1 Eskirgan, to'zgan. *Eski-tuski kitoblar.*
2 Har xil eskirgan narsalar. *Eski-tuski narsalarni tashqariga olib chiqmoq.*
- eskiz** Xomaki chizma. *Rasmning eskizi.*
- eskort** Kuzatib boruvchi soqchi mashinalar. qo'riqchilar otryadi. *Prezidentni kuzatib borayotgan eskort.*
- eslatmoq** Eslamoq fl. ort. n. *Bular yoshligimni eslatadi.*
- eslat+ma** Matndagi maxsus (izoh tarzidagi) tushuntirish. *Bu haqda ishning ikkinchi bobidagi eslatmada fikr aytilgan.*
- esmoq** Oqimi bir tomonga yo'nalmoq, bir yo'l bo'ylab yurmoq (shamol haqida); yelmoq. *Yengil shabada esa boshladi.*
- esnamoq** Og'izni katta ochgan holda nafas tortmoq va chiqarmoq (ma'lum jismoniy holat tufayli, ixtiyorsiz); homuza tortmoq. *Ketma-ket esnab ko'zi yoshlandi va ancha yengil tortdi.*
- esna+sh** 1 Esnamoq fl. h. n.
2 ayn. Esnoq.
- esn(a>o)+q** Esnash holati (hodisasi); homuza. *Esnoq bosmoq (turmoq).*
- eson** Sog'ligi, ahvoli joyida; omon. *Ahvollar qalay, esonmisizlar?*
- eson+lashmoq** Hol-ahvol so'ramoq; salomlashmoq. *Bir-birlari bilan esonlashib, xonaga kirdilar.*
- eson+lik** Eson holat. *Esonlik bo'lsin. Esonlik tilamoq.*
- eson+chilik** ayn. Esonlik. *Yurtida esonchilik bo'lgani yaxshi.*
- eson+omon** Sog'-omon, zarar-ziyon ko'rmay. *Eson-omon yetib keldik. Eson-omon yuringlar.*
- esperanto** Xalqaro sun'iy so'zlashuv tili. *Esperanto tilini o'rganmoq.*
- estafeta** 1 Qatnashchi guruh a'zolari o'zaro ma'lum masofada turib sherigidan tayoqchani olib yugurishni davom ettirish tartibidagi musobaqa. *Yugurish estafetasi.*
2 Shu musobaqa jarayonining (etapining) boshidan oxirigacha qo'ldan qo'lga uzatiladigan tayoqcha. *Estafetani sherigiga uzatmoq.*
3 kchm. Avloddan avlodga, otadan bolaga o'tadigan odat, xatti-harakat va sh. k. lar. *Estafetani qabul qilib olmoq.*
- estafeta+chi** Estafeta qatnashchisi. *Estafetachilarni tabrik-lamoq.*
- estetik** Estetikaga oid. *Estetik zavq olmoq.*
- estetika** Nafis san'at, badiiy ijod, go'zallik va uning shakllari haqidagi falsafiy ta'limot. *Estetikadan dars bermoq.*
- estrada** 1 Artistlar va orkestr konserti tomoshalar uchun belgilangan sahna. *Estrada yulduzi.*
2 San'atning ashula, raqs, badiiy o'qish va sh. k. larni o'z ichiga olgan kichik shakl va ulardagi konsert, tomoshalar. *O'zbek estradasi.*
- esxona:** ~ **-si chiqmoq** Qo'rqib ketmoq. *Mashinaning qattiq signalidan esxonasi chiqib ketdi.*
- et** 1 ayn. Go'sht. *Qozonga et solmoq.*
2 Badandagi (tanadagi) go'sht. *Qo'chqorning eti yaxshi chiqdi.*
3 Umuman, badan, tana. *Eti nozik.*
- et+li** Badanida go'shti yaxshi; go'shtdor, semiz. *Eti qo'y.*
- et+siz** Badanida (tanasida) go'shti yo'q yoki juda kam; oriq. *Etsiz mol.*
- etak** 1 Kiyim (engil) ning pastki, quyi qismi. *To'nniing etagi.*
2 Sathdagi ba'zi narsalarning quyi, tugash qismi. *Tog'ning etagi.*
3 Paxta terish uchun maxsus tikilgan, bo'yinga osib, belga bog'lanadigan mato. *Paxtani etakdan to'kmoq.*

etik Boldirni berkitib turadigan uzun qo'njli, tagiga qattiq charm va poshna qo'yilgan oyoq kiyimi. Etikni kiyib olmoq.

etik+chi *ayn.* Etikdo'z.

etik+do'z Etik tikuvchi kosib. *Etikdo'zga buyurtma bermoq.*

etikdo'z+lik Etikdo'z kasbi. *Etikdo'zlik qilmoq.*

etimologik Etimologiyaga oid. *Etimologik tahlil. Etimologik kuzatishlar.*

etimologiya 1 Tilshunoslikda so'zlarning kelib chiqishini o'rganuvchi bo'lim. *Etimologiyadan lug'at chiqarmoq.*

2 Muayyan so'zlarning kelib chiqishi. *Oyoq so'zining etimologiyasi.*

etmoq So'z (fe'l) yasash uchun xizmat qiluvchi yordamchi so'z. *Qabul etmoq. Tasdiq etmoq.*

etnik Kelib chiqishi, tarqashi jihatidan. *O'zbek xalqining etnik tarkibi.*

etnografiya 1 Muayyan xalqning urf-odatlarini, rasm-rusumlari, moddiy va ma'naviy madaniyati majmui. *O'rta Osiyo xalqlari etnografiyasini o'rganmoq.*

2 Shu haqdagi fan. *Etnografiyadan qo'llanma chiqarmoq.*

evara Nevaraning bolasi (bobo va buvisiga nisbatan). *Evara ko'rmoq.*

ezgu Yaxshilikka qaratilgan, yaxshilik keltiruvchi. *Ezgu maqsad.*

ezgu+lik Ezgu ish, xayrli ish. *Ezgulikka undovchi taklif va qarorlar*

ezmoq 1 Bosib, urib pachoqlamoq, yanchmoq; majaq qilmoq. *Mashina maysalarni ezdi.*

2 Suvini chiqarish yoki boshqa maqsad bilan mijig'lamoq. *Anorni ezmoq.*

3 *kchm.* Hafsala bilan, juda berilib bajarmoq, aytmoq. *Ashulani ezib aytmoq.*

4 *kchm.* Qiynamoq, qiynoq ostiga olmoq. *Raqibini juda ezib tashladi.*

ez+ma Juda ko'p gapiradigan, gapni cho'zadigan. *Juda ezma, gap bilan vaqtingni oladi.*

ezma+garchilik Ko'p gapirish, gapni o'rinsiz cho'zish. *Ezmagarchilikni yig'ishtir.*

ezma+lanmoq Ko'p (ortiqcha) gap gapirmoq, gapni ortiqcha cho'zmoq. *Ezmalanmay ishingni qil.*

ezma+lik Ko'p (ortiqcha) gap qilish, gapni cho'zish. *Ezmalik ishga zarar keltiradi.*

ez+g'ilamoq Qattiq (davomli) ezmoq; obdon ezmoq. *Qo'li bilan ezg'ilamoq.*

esh Hamdam, yo'ldosh, sherik. *Esh orttirmoq.*

eshak 1 Yakka (yopiq) tuyoqlilarga mansub, quloqlari uzun, otdan kichik (hangrovchi) ish hayvoni. *Eshak minmoq.*

2 Shu hayvonga nisbatli haqoratni bildiradi. *Yomon fe'llaringni tashla, eshak!*

eshelon Maxsus poyezd, kolonna. *Eshelonni jo'natmoq.*

eshik Uy, xona, bino va sh. k.larga kirish (kiraverish)da o'rnatiluvchi, ochib yopiladigan maxsus qurilma. *Eshik qurmoq (o'rnatmoq).*

eshitmoq 1 Eshitish a'zosi (quloq) bilan qabul qilmoq. *Qulog'i yaxshi eshitmaydi.*

2 Tinglamoq. *Ma'ruza eshitmoq.*

3 Olmoq (ayrim so'zlar bilan). *Duo eshitmoq.*

4 O'zi ko'rmay, o'zgan bilib olmoq. *Eshitdim, institutga kirmoqchi emishsan.*

eshit+ish 1 Eshittirmoq *fl. h. n.* Eshittirishni xohlamaslik.

2 Xabar, (axborot) yetkazish; axborot. *Eshittirishlar dasturi.*

eshittirmoq 1 Eshitmoq *fl. ort. n.* Radiodan suhbatni eshittirmoq.

2 Xabar (axborot) bermoq. *Shu kunning voqealaridan eshittiramiz.*

eshittir+ish Quloqqa qabul qilish. *Eshitish qobiliyati.*

eshkak Qayiqni harakatlantirish va boshqarish uchun xizmat qiladigan uzun dastali, uchi maxsus ishlangan narsa (asbob). *Eshkak eshmoq.*

eshkak+li Eshkagi bor, eshkak bilan boshqariluvchi. *Eshkakli qayiq.*

eshkak+chi Eshkak haydovchi. *Musobaqada eshkakchilarimiz katta mahorat ko'rsatishdi.*

echkamar 1 Kaltakesaklarning bo'yi 1,5 metr gacha yetadigan, turli jonivorlar bilan ovqatlanadigan eng katta turi. *Cho'lda echkamar ko'rmoq.*

2 Uzunning donasi xusayniga o'xshab ketadigan, rangi ko'kintir-qizil bo'ladigan navi. *Echkamar uzumi.*

echki Quvur shoxlilar oilasiga mansub, odatda soqoli bor bo'lgan, kichik tik dumli uncha yirik bo'lmagan chorva hayvoni. *Echki boqmoq.*

e'lon Ko'pchilikka yetkazilishi lozim bo'lgan xabarning og'zaki yoki yozma bayoni. *Majlis haqida e'lon yopishtirildi.*

e'lon qilmoq Bildirmoq. *Rais besh minutlik tanaffus e'lon qildi.*

e'tibor 1 Yo'nalgan fikr-yod, nazar; diqqat. *E'tiborini tortmoq.*

2 O'zga tomonidan bo'ladigan yaxshi munosabat, hurmat tuyg'usi; obro'. *E'tibor orttirmoq.*

e'tibor+li 1 E'tibor qaratishga loyiq. *E'tiborli manba.*

2 Obro'ga ega, izzat-hurmat qilinadigan. *Mahallaning e'tiborli keksalari.*

3 Diqqat-e'tibor bilan munosabatda bo'ladigan, e'tibor bilan qaraydigan. *O'z ishiga juda e'tiborli.*

e'tibor+siz 1 Obro'-e'tibori yo'q. *E'tiborsiz shaxslar.*

2 Diqqat-e'tibor bilan qaramaydigan, beparvo, loqayd. *O'z xalqiga nisbatan e'tiborsiz odam.*

e'tiqod 1 Ishonch bilan qarash. *E'tiqodi baland.*

2 Til va dil bilan iqrar qilish. *E'tiqod qalbdan bo'lsin.*

e'tiqod+li E'tiqodi bor, til va dil bilan iqrar etuvchi. *E'tiqodli shogird.*

e'tiqod+siz E'tiqodi yo'q. *E'tiqodsiz kishi.*

e'tirof Tan olish, to'g'riligini tasdiqlash; tasdiq. *Xalq e'tirofi.*

e'tirof qilmoq (etmoq) To'g'ri deb tasdiqlamoq, tan olmoq. *Do'stining fikrini e'tirof etdi (qildi).*

e'tiroz Qarshilik, qo'shilmaslik munosabati. *Kimning bu fikrga e'tirozi bor?*

e'tiroz+li — fantastika

- e'tiroz+li** E'tirozga ega, qarshi (qo'shilmaslik) mazmunli. *E'tirozli fikrlar bildirildi.*
- e'tiroz+siz** E'tiroz bildirmay. *Takliflar e'tirozsiz qabul qilindi.*
- e'zoz** Hurmat, qadr ifodasi. *E'zoz va ehtimom bilan kutib olmoq.*
- e'zoz+lamoq** Hurmat va qadr bildirmoq. *Mehmonni e'zoz-lamoq.*
- e'zoz+li** E'zozga loyiq. *E'zozli mehmon.*

F – f

- fabrika** Mashina uskunalari qo'llashga asoslangan, xomash-yodan mahsulot ishlab chiqaradigan sanoat korxonasi. *To'qimachilik fabrikasi.*
- fahm** Anglash, fahmlash holati; idrok, farosat; aql. *Bobolarimizning fahmiga balli.*
- be.fahm** Fahmi yo'q, kaltafahm, fahmsiz. *Befahm shogird.*
- fahm+lamoq** 1 Voqea, hodisa, gap va sh. k. larning ma'nosi-ga tushunib yetmoq; anglamoq, sezmoq. *Orada nimadir borligini fahmladi.*
2 ... deb bilmoq, o'ylamoq. *Men seni keladi deb fahmlab yurardim.*
- fahm+li** Fahmi bor bo'lgan, farosatli. *Fahmli o'quvchi.*
- fahm+siz** ayn. Befahm.
- fahm qilmoq** Fikrlamoq, tushunmoq. *Men shunday fahm qildim.*
- faks** Elektron uzatish tizimi va shu tizimga kiritilgan maxsus raqam. *Faks orqali uzatmoq.*
- faksimal** Hujjatlar, rasmlar, chizmalar va sh. k. larning nusxa ko'chirish vositalari yordamida olingan varianti. *Faksimal nusxa.*
- fakt** 1 Haqiqatda sodir bo'lgan voqea, hodisa. *Kecha ishga kelmadingiz. Bu fakt.*
2 Bor bo'lgan narsa, voqea, hodisa haqida ma'lumot. *Faktlarni to'plamoq.*
3 Xulosa chiqarish, qat'iy bir fikrga kelish uchun xizmat qiladigan asos, dalil. *Bu masala yuzasidan yig'ilgan faktlar juda muhim edi.*
- faktura** Jo'natilgan mollarning ro'yxati, narxi va miqdori ko'rsatilgan hujjat. *Keltirilgan mollarning fakturasini olib kelmoq.*
- fakultativ** Ixtiyoriy ravishda, majburiy bo'lmagan. ixtiyoriy ravishda tanlab olinadigan. *Fakultativ kurs.*
- fakultet** Oliy o'quv yurtining biron ilm sohasini o'z ichiga olgan bo'limi. *Tarix fakulteti.*
- falaj** Asab sistemasining ishdan chiqishi natijasida tana a'zolaridan birining harakatsiz bo'lib qolishi; shol. *O'ng qo'li falaj.*
- falaj+lanmoq** Falaj holatli bo'lmoq. *Chap oyog'i falajlanmoq.*
- falak** 1 Qubba shaklida ko'rinadigan havo gumbazi; osmon, ko'k. *Falakda yulduzlar juda ko'p.*
2 Olam, koinot, dunyo. *Dodi falakka yetmoq.*

- falakiyot** Osmon va uning jismlari haqida ma'lumot beradigan fan. *Falakiyotdan saboq olmoq.*
- falokat** 1 Ko'ngilsiz hodisa, baxtsiz holat, ofat, balo. *Kutilmagan falokat ro'y berdi.*
- falokat+li** Baxtsizlik, falokat keltiruvchi. *Falokatli hodisalarga duch kelmoq.*
- falon** Narsalarning miqdori, belgisi, shaxslarning kimligi yoki qandayligini bildiruvchi so'zlar o'rnida ishlatiladigan gumon olmoshi. *Falon shahar.*
- falonchi** Shaxsni aniq atamasdan, uning ismi, familiyasi o'rnida ishlatiladigan so'z. *Falonchi doktor.*
- falsafa** 1 Tabiat, kishilik jamiyati va tafakkur taraqqiyotining umumiy qonunlari haqidagi fan. *Falsafa fani.*
2 Biror shaxsning dunyoqarashi, falsafiy ta'limoti. *Bedil falsafasi.*
3 Fan, bilim sohasi va sh. k. larning nazariy va uslubiy tamoyillari. *Tilshunoslik falsafasi.*
- falsafiy** 1 Falsafaga oid. *Falsafiy asar.*
2 Chuqur g'oya, dunyoqarashni o'zida aks ettirgan. *Falsafiy roman.*
- familiya** Otadan yoki onadan o'tadigan va kishining ismiga qo'shib aytiladigan nasldan-naslga o'tuvchi oilaviy nom; bobo nomi. *Uning familiyasi Abdullayev.*
- famil:** ~ **choy** Qora choy va shunday choy solib damlangan ichimlik. *Famil choy damlab kelmoq.*
- fan** 1 Olamning taraqqiyot qonuniyatlarini ochib beruvchi hamda atrofdagi muhitga ta'sir ko'rsatuvchi bilimlar tizimi. *Ijtimoiy fanlar.*
2 Shunday bilimlar tizimining alohida tarmog'i. *Fizika fani.*
- fan+niy** Fanga, ilmga asoslangan, ilmiy. *Fanniy qarashlar.*
- fanatik** 1 O'taketgan mutaassib, xurofotga berilib ketgan johil odam. *Fanatik kishi.*
2 O'taketgan, mukkasidan ketgan ishqiboz, biror g'oyaga, narsaga yoki ishga butun vujudi bilan berilib ketgan odam. *O'z ishining fanatigi.*
- fanatizm** 1 Xurofotga yoki biror diniy qarashlarga mahkam yopishib olib, boshqa har qanday qarashlarni rad etuvchi, o'taketgan mutaassiblik, johillik. *Islom fanatizmi.*
2 Biror ish yoki mashg'ulotga tish-tirnog'i bilan, butun vujudi bilan berilib ketish, o'ta ishqibozlik.
- faner** Juda yupqa taxtalardan qat-qat qilib tayyorlangan yaxlit qurilish materiali, juda yupqa taxta (mebellarning sirtiga qoplash uchun ishlatiladi). *Faner qoqmoq.*
- fantast** Fantastik, xayoliy asarlar yozuvchi ijodkor. *O'zbeklar ichidan ham fantast yozuvchilar yetishib chiqdi.*
- fantastik** 1 Fantaziyadan iborat bo'lgan, fantaziyaga asoslangan, noreal. *Fantastik qissa.*
2 Uydirma, soxta, yolg'on, xayoliy. *Fantastik gap.*
3 Amalga oshmaydigan, haqiqatga to'g'ri kelmaydigan, aqlga sig'maydigan. *Fantastik loyiha.*
- fantastika** Xayolda, tasavvurda tug'ilgan, ajoyib — g'aroyib, g'alati, g'ayritabiiy voqea, hodisa va sh. k. voqelikning shunday tasavvurlarga asoslangan g'ayri tabiiy tasviri. *Xalq ertaklari fantastikasi.*

fantaziya 1 Ijobiy xayol, biror narsani o'ylab chiqarish, tasavvur qilish qobiliyati, faraz. *Yozuvchining fantaziyasi zo'r.*

2 Xayol, orzu, tilak. *Fantaziya berilmoq.*

3 Xom xayol, xayoliy gap, yolg'on, uydirma.

faol 1 Ishga g'ayrat bilan kirishadigan, astoydil ishlaydigan, ishchan. *Faol xizmatchi.*

2 Biror jamoaning ishchan a'zosi, berilib, astoydil ishlaydigan, jamoatchi. *Faollar yig'iniga qatnashmoq.*

3 Amaliyotda, tez-tez uchrab turadigan. *Faol so'zlar.*

faol+lashmoq Faol tus olmoq, faol faoliyatga o'tmoq.

Tengdoshlari ichida faollashmoq.

faol+lik Faol xatti-harakat, ishchanlik, ilg'orlik. *Faolliigi bilan ajralib turmoq.*

faoliyat 1 Biror sohada olib boriladigan ish, mashg'ulot, harakat. *Ilmiy faoliyat. Tarbiyaviy faoliyat.*

2 Ish, harakat; harakat jarayoni. *Buyrakning faoliyati.*

faoliyat+li Astoydil ishlaydigan, ishchan, faol. *Faoliyatli yoshlar.*

faoliyat+siz Biror ishga faol qatnashmaydigan, astoydil ishlamaydigan, dangasa. *Faoliyatsiz ishchi.*

faoliyatsiz+lik Faoliyatsiz holat, faoliyat ko'rsatmaslik. *Faoliyatsizligi uchun ishdan haydalmoq.*

faqat 1 *rvsh.* Yagona, yolg'iz, birgina. *Faqat onasi xabar oldi.*

2 Cheklash ma'nosini ifodalovchi yuklama. *Faqat bir taklifim bor.*

faqir 1 Moddiy jihatdan qiynalgan shaxs, qashshoq. *Faqir piyoda yurar, boy — tuyada (maqol).*

2 Kamtarlik ifodasi sifatida I- shaxs o'mnida yoki «men», «biz» olmoshlari bilan birgalikda ishlatiladi. *Biz faqirning holidan ham xabar oling.*

faqir+lashmoq Kambag'allashmoq, qashshoqlashmoq. *Yerini sotib faqirlashmoq.*

faqir+ona Faqirga xos, qashshoqlarcha. *Faqirona hayot.*

fara Transport vositalarining old qismiga o'rnatilgan, yo'lni yoritish uchun xizmat qiladigan reflektorli chiroq. *Mashina farasi.*

faraz Taxminiy hukm, mulohaza; taxmin. *Yulduzlar haqidagi farazingiz to'g'ri ekan.*

faraz qilmoq 1 Taxmin, gumon qilmoq. *Kelishini faraz qilgan edi.*

2 ...deb hisoblamoq, ... deb bilmoq. *Bizni kelmadi deb faraz qiling.*

farishta 1 Diniy tasavvurga ko'ra xudo topshiriqlarini ijro etuvchi, jannat va do'zaxni boshqaruvchi, qanotli, g'ayritabiiy maxluq; malak. *Farishtalar jannat suvlaridan olib keldilar.*

2 *kchm.* Yaxshi xulq-atvorga ega bo'lgan va go'zal

(ko'pincha ayollar haqida). *Farishtam, seni sog'indim.*

farishta+li Jozibali, yoqimli. *Farishtali odam.*

farishta+siz Farishtasi yo'q; kishini o'ziga tortmaydigan; yoqimsiz, ko'rsiz. *Farishtasiz xarobazor.*

farmatsevt Dorixona xodimi, farmatsevtika bo'yicha ma-

lumotga ega bo'lgan mutaxassis. *Farmatsevt qilib ishga olmoq.*

farmatsevtika Yangi dori-darmonlar topish, dorilarni tayyorlash, hosil qilish, saqlash va bemorlarga berish masalalari bilan shug'ullanadigan fanlar majmui; dorishunoslik. *Farmatsevtika zavodi.*

farmon 1 Biror ishning bajarilishi haqidagi buyruq;

topshiriq. *Prezident farmonini hayotga tatbiq etmoq.*

2 Hokimiyat oliy organi yoki davlat boshlig'ining qonun kuchiga ega bo'lgan buyrug'i, farmoyishi. *O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining farmoni.*

farmoyish Biror ishning bajarilishi haqida beriladigan buyruq, topshiriq, ko'rsatma. *Prezident farmoyishi.*

farosat Kishidagi to'g'ri fahmlay olish qobiliyati; fahm, did. *Farosat bilan ish bitirmoq.*

be-farosat *ayn.* Farosatsiz

farosat+li Fahm-farosatga ega; didli. *Farosatli uy bekasi.*

farosat+siz Fahm-farosatga ega bo'lmagan; didsiz. *Farosatsiz odamdan til bilmas hayvon yaxshi (maqol).*

farovon To'la-to'kis ta'minlangan, mo'l-ko'l holatli. *Turmushimiz farovon.*

farovon+lik Farovon holat. *Farovonlikning manbai mehnatdir.*

farog'at Rohat, orom oladigan holat. *Rohat-farog'atda umr kechirmoq.*

farq I Narsa yoki shaxslar orasidagi tafovut, noo'xshashlik. *Kiyinishda qizlarning bir-biridan farqi yo'q.*

be-farq Beparvo, loqayd, e'tiborsiz. *Befarq bo'lmoq. Befarq qaramoq.*

farq+lamoq Bir narsani ikkinchi bir narsadan ajrata bilmoq, farqiga bormoq. *Yaxshidan yomonni farqlamoq.*

farq+li Tafovut qiladigan, ajratib turadigan farqi bor. *Farqli belgiga ega bo'lmoq.*

farq+siz Farqi yo'q, tafovuti yo'q.

farq qilmoq 1 Boshqalardan ajrata bilmoq, tafovutini sezmoq. *Yaxshi mahsulotni farq qilmoq.*

2 Biror xususiyati bilan boshqalardan ajralib turmoq. *Qizlar ichida farq qilib turmoq.*

farq II Ikki yoqqa taralganda sochning o'rtasida hosil bo'ladigan yo'l, chiziq. *Farqni to'g'ri ochmoq.*

farrosh O'quv muassasalari, tashkilotlar, ko'chalar va sh. k. larning ozodaligini saqlovchi, ularni supurib-sidirib yuruvchi xodim(a). *Maktabda farrosh bo'lib ishlamoq.*

fartuk 1 Odatda kiyimni iflos qilmaslik uchun libos ustidan kiyiladigan yoki belga bog'lab olinadigan ish kiyimi.

Fartuk taqqan ayol.

2 O'quvchi qizlarning maktab formasi ustidan kiyiladigan oq yoki qora yengil kiyim. *Fartugiga siyoh tegmoq.*

3 Paxta terimida ishlatiladigan, bir tomonini terimchilar bo'yiga osib ikkinchi tomonini beliga bog'lab oladigan etak. *Fartukka paxta to'lib ketmoq.*

faryod Og'ir ruhiy holatda o'zini tutolmay o'kirib, dod solib yig'lash. *Qo'shning faryodini darrov eshidi.*

faryod qilmoq (yoki solmoq) — federatsiya

- faryod qilmoq (yoki solmoq)** Baqirib yig'lamoq, dodlab yig'lamoq. *Og'riqqa chiday olmay faryod qilmoq.*
- farz** 1 Musulmonlar uchun bajarilishi lozim bo'lgan diniy burch. *Namoz o'qish farzi.*
2 Umuman, bajarilishi zarur bo'lgan vazifa, burch. *Otani hurmat qilish o'g'il uchun farz.*
- farzand** 1 Bola, o'g'il va qiz (ota-onaga nisbatan). *Farzandini sog'inmoq.*
2 *kchm.* Xalqiga, vataniga manfaat keltiradigan, unga astoydil xizmat qiladigan kishi. *Biz vatanimizning sodiq farzandlari bo'lish uchun harakat qilamiz*
- be.farzand** *ayn.* Farzandsiz.
- ser+farzand** Farzandi, bolasi ko'p, ko'p bolali; serbola. *Serfarzand oila.*
- farzand+li** Farzandi bor, farzand ko'rgan, bolali. *Farzandli o'qituvchi.*
- farzand+siz** Farzandi yo'q, farzandi bo'lmagan; bolasiz. *Farzandsiz inson — qanotsiz qush (maqol).*
- farzin** Shaxmat o'yinida eng kuchli dona, sipoh. *Oqlar farzinni oldirib qo'ydi.*
- fasl** 1 Muntazam ravishda takrorlanadigan, uch oydan iborat, yil mavsumi (yoz, qish, bahor, kuz). *Har faslning o'z xislati bor.*
2 Asarning biror qismi, bob. *Kitob to'rt fasldan iborat.*
- fasod** 1 Organizmning yallig'lanishi tufayli vujudga keladigan qo'lansa hidli sarg'ish-ko'kish quyuqroq suyuqlik; yiring. *Yaraning fasodini tozalamoq.*
2 *kchm.* Fitna, fitnalik bilan qilingan ig'vo. *Ish desang gochadi, qilgan ishi — fisq-fasod.*
- fasod+lamoq** Fasod hosil qilmoq, fasod bog'lamoq; yiringlamoq. *Yarasi fasodlamoq.*
- fason** 1 Kiyim, poyafzal va sh. k. larning bichimi, tashqi ko'rinishi, shakli, modeli. *Yangi fasonda tikilgan palto.*
2 *s. t.* Bashang, olifta, po'rim. *Fason qiz.*
- fath** Bosib olish, o'ziga bo'ysundirish, egallash. *Qo'shni davlatni fath etmoq.*
- fatvo** Shariat va din qonun-qoidalari asosida biror huquqiy masala yuzasidan chiqarilgan xulosa, qaror, ko'rsatma, buyruq. *Sizlarning fatvongiz bilan ishni boshlab yubordik.*
- fauna** Biror hudud, mamlakat yoki davrga mansub bo'lgan barcha hayvonlar majmui, hayvonlar dunyosi. *Farg'ona vodiysi faunasi.*
- favqulodda** 1 Rejada, mo'ljalda yo'q, kutilmagan, tasodifiy. *Favqulodda ko'rishib qolmoq.*
2 Onda-sonda uchraydigan, kamyob. *Favqulodda hodisa.*
3 G'oyat darajada, haddan tashqari; juda. *U favqulodda shodlanib ketdi.*
- favvora** Yuqoriga otilib turadigan suyuqlik, suv. *Bog'imizda yangi favvora ishga tushdi.*
- faxr** 1 Mamnunlik, g'ururlanish hissi. *Bitiruvchilarga faxr bilan qarab qolmoq.*
2 Iftixor, maqtanishga arziydigan narsa yoki kimsa. *Dunyo chempionlari — xalqimiz faxri.*

- faxr+iy** 1 Katta obro'-e'tiborga ega bo'lgan, cheksiz hurmatga sazovor. *Faxriy akademik.*
2 Alohida faoliyati uchun rasmiy ravishda beriladigan, taqdirlanadigan. *Faxriy yorliq.*
- faxr+lanmoq** Erishilgan yutuq, g'alaba va sh. k. lar tufayli mamnun bo'lmoq, g'ururlanmoq. *Mutafakkirlarimiz bilan faxrlanamiz.*
- faxr+li** Shon-sharafga sazovor, faxrlansa arziydigan; sharafli. *Vatan posbonlarining ishlari faxrlidir.*
- fayl** Maxsus operatsiyalar yordamida EHM, kompyuter xotirasiga kiritilgan dasturlar, materiallarning nomlanishi. *Faylga olmoq.*
- faylasuf** 1 Falsafa bilan shug'ullanuvchi mutaxassis, olim. *Faylasuf bilan bahslashmoq.*
2 *kchm.* Donolarcha muhokama yurituvchi, muhokama bilan ish ko'ruvchi.
- fayz** O'ziga jalb qiladigan, zavq-shavq bag'ishlaydigan xususiyat; jozibadorlik, ko'rk. *O'tirishga fayz kirdi.*
- ser.fayz** Kishining havasini keltirib, ko'zini quvontiradigan; g'oyat fayzli, ko'rkli. *Serfayz xonadon.*
- fayz+li** O'ziga jalb qiladigan; jozibali. *Fayzli gulzor.*
- fayz+siz** Fayzi yo'q, fayzi kam. *Fayzsiz qishloq.*
- faza** Tarix taraqqiyotida ma'lum davr. *Feodalizmning birinchi fazasi.*
2 Generator o'raining ayrim guruhi va unga ulanadigan simlar. *Ikki fazali elektr simi.*
- fazilat** Ijobiy xislat, yaxshi xususiyat. *Halol ishlash eng yaxshi fazilatdir.*
- fazilat+li** Yaxshi, ijobiy xislatga ega, fazilati bor. *Fazilati inson.*
- fazo** Hamma tomonga cheksiz yo'nalgan bo'shliq; osmon, koinot. *Yer yo'ldoshining fazodagi harakati.*
- fazogir** Fazoni zabt etuvchi; kosmonavt. *O'zbeklardan ham fazogirlar chiqqanidan mag'rurlanamiz.*
- fashist** Fashizm tarafdori, fashistlar tashkilotining a'zosi, fashizm siyosatining ijrochisi. *Fashistlarga qarshi kurashmoq.*
- fashist+lashmoq** Fashistga, o'taketgan reaksionerga aylanmoq.
- fashizm** Eng reaksion, agressiv kuchlar manfaatini himoya qiluvchi siyosiy oqim, irqchilik, o'ta shovinistik kuchlarga tayanuvchi diktatura. *Fashizm qurbonlari.*
- federal** 1 Federatsiyaga oid. *Federal qo'shinlar.*
2 Federatsiyaga asoslangan, federatsiya asosida tuzilgan. *Federal respublika.*
- federalizm** 1 Federatsiya tizimiga asoslangan davlat tuzumi, federatsiya tamoyiliga asoslangan tashkiliy tuzilish. *Federalizmga moyil bo'lmoq.*
2 Shunday tuzum o'rnatishni talab qiluvchi siyosiy oqim, harakat. *Federalizmni targ'ib qilmoq.*
- federativ** Federatsiya asosida tuzilgan. *Rossiya Federativ Respublikasi.*
- federatsiya** 1 Alohida mustaqil davlatlarning birlashuvlari

asosida tuzilgan yaxlit davlat, mustaqil davlatlar birlashmasi. *Federatsiyaga asoslangan davlat tuzmoq.*

2 Ayrim jamiyatlar yoki tashkilotlar uyushmasi, ittifoq. *Jahon demokratik yoshlar federatsiyasi.*

feldsher O'rta maxsus ma'lumotli tibbiyot xodimi, vrach yordamchisi. *Feldsher xotin.*

felyeton Kundalik turmushda ro'y beradigan salbiy hodisalarni o'tkir til bilan tanqid qilib yozilgan gazeta yoki jurnal maqolasi. *Felyeton yozmoq.*

felyeton+chi Felyeton yozuvchi gazeta xodimi, felyetonlar muallifi. *Felyetonchi yozuvchi.*

feodal I Feodalizm davrida — katta yer egasi; yer egalari sinfining vakili. *Feodallarga qarshi kurashmoq.*

feodal II Feodalizmga va feodalga xos, oid. *Feodal munosabatlar.*

feodalizm Qaram dehqonlarni ezib ishlatish natijasida katta yer-suvga, mulkka ega bo'lishga asoslangan, ijtimoiy-iqtisodiy formatsiya. *Feodalizm bosqichi.*

ferma 1 Qishloq xo'jaligining chorvachilik, parrandachilik va sh. k. sohalari bilan shug'ullanuvchi, alohida ixtisoslashgan xo'jalik turi. *Chorvachilik fermasi.*

2 O'z yerida yoki ijaraga olingan yerda chorvachilik bilan mashg'ul xususiy xo'jalik. *Jamoa xo'jaligidan yer olib, ferma tashkil qilmoq.*

fermer Ferma egasi yoki fermani ijaraga olgan shaxs. *Fermerlarga katta sharoit yaratilmoq.*

feruza Ko'k tusli qimmatbaho tosh. *Feruza ko'zli uzuk.*

festival San'atning biror sohasi yoki hamma sohalari bo'yicha vaqti-vaqti bilan o'tkaziladigan ommaviy ko'rik va shu munosabat bilan bo'ladigan bayram, tantana. *Toshkent kinofestivali.*

fevral Melodiy yil hisobida ikkinchi oy. *Fevralda qalin qor yog'di.*

fe'l I 1 Inson xarakterini tashkil etuvchi ruhiy xususiyatlar majmui; odamlar orasida o'zini tutish, muomala qilish yo'sini: xarakter, xulq-atvor. *Fe'li keng odam.*

2 Biron narsa ta'sirida insonda yuzaga keladigan ruhiy holat; kayfiyat, avzo. *Uning fe'li buzilib turipti.*

fe'l II Ish-harakat yoki holatni bildiradigan so'z turkumi. *Fe'l zamonlari.*

fidokor Biror kimsa, narsa yoki g'oya yo'lida o'z jonini ayamaydigan, fido qiladigan. *Vataniga fidokor jangchi.*

fidokor+lik O'zini fido qilib, berilib ishlash; jonbozlik. *Hamma fidokorlik bilan ishladi.*

fidokor+ona Jonini ham ayamay, sadoqat bilan; berilib. *Fidokorona xizmat qilmoq.*

figura 1 Gavdaning tuzilishi; qad-qomat. *Figurasi kelishgan qiz.*

2 Biror ishdagi asosiy, yetakchi siymo. *Dehqonchilikda suvchi bosh figura sanaladi.*

3 Dona, sipoh. *U shaxmat figuralarini yig'ishtirib oldi.*

4 Geometrik shakl. *Geometrik figura.*

fikr 1 Muayyan shaxs yoki narsa haqida o'y, xayol. *Fikrimni bo'lma.*

2 Ma'lum bir ish-harakat, holat yuzasidan qilinadigan taklif; maslahat. *Bu masala yuzasidan qanday fikr berasiz.*

3 Biror ishni amalga oshirish yoki unga erishish haqidagi niyat, maqsad. *Uxlash fikridan qaytmoq.*

4 Olamni tushunish, anglash yo'sini, dunyoqarash, maslak. *Do'stimning qanday fikr egasi ekanligini aytib o'tmoqchiman.*

ham-fikr Dunyoqarashi, fikri bir bo'lgan; hammaslak. *Hamfikr do'stlar.*

fikr+dosh Maslakdosh, hamfikr. *Ular bir-birlari bilan fikr-dosh edilar.*

fikr+lamoq Fikr-mulohaza yuritmoq, o'ylamoq. *Bu xabarni eshitib, fikrladik.*

fikr-yod ayn. Fikr-zikr. *Fikr-yodi bolasida bo'lmoq.*

fikr-zikr Butun vujud bilan orzu qilingan o'y-xayollar. *Fikri-zikri yangilik bilan band bo'lmoq.*

fil 1 Afrika qit'asi va Hindiston kabi issiq yurtlarda yashaydigan, sutemizuvchilar sinfiga mansub katta hayvon. *Fil suyagi.*

2 Shaxmat taxtasida burchak harakati bo'yicha istagan katakka yura oladigan sipoh. *Filini boy berib qo'ymoq.*

filarmoniya Musiqa san'atini targ'ibot qiluvchi va konsertlar qo'yish ishi bilan shug'ullanuvchi muassasa. *Filarmoniyada xizmat qilmoq.*

filial Biror yirik korxonaga, muassasa yoki jamoat tashkilotining mustaqil bo'limi. *O'zbekiston Fanlar Akademiyasining Qoraqalpog'iston filiali.*

film ayn. Kinofilm. *Badiiy film. Ovozli film.*

filologiya Til va adabiyot fani. *Filologiya fakulteti.*

filtr Suv, gaz, benzin, spirt va sh. k. larni keraksiz narsalardan tozalash uchun xizmat qiladigan moslama; suzgich. *Vinoni filtrdan o'tkazmoq.*

filtr+lamoq Filtrdan o'tkazmoq, suzmoq. *Benzinni filtr-lamoq.*

final 1 Dramatik asarlarning oxiri, xotimasi. *Dramaning finali.*

2 Sport musobaqalarida yakka g'olibni belgilaydigan oxirgi hal qiluvchi bosqich. *Futbol musobaqasining finali.*

finish Chopish, yugurish bilan bog'liq musobaqalarning oxirgi marrasi, joyi; hal qiluvchi qismi. *Finishga yetib kelmoq.*

fiqh Din, shariat qonun-qoidalarini haqidagi fan, din aqidalari, ilohiyat, musulmon huquqshunosligi. *Fiqhni chuqur o'rganmoq.*

fiqh+shunos Fiqh ilmi bilan shug'ullanuvchi olim. *Fiqhshunos olim.*

firdavs Jannat. *Firdavs bog'i.*

firibgar Aldamchilik, tovlamachilik bilan shug'ullanuvchi shaxs; tovlamachi, hiylagar. *Firibgarni qo'lga tushirmoq.*

firibgar+lik Firibgarga xos xatti-harakat, xususiyat. *Uning firibgarligini bilmas ekanman.*

firma O'z markasi bilan tovar ishlab chiqarish va sotish huquqiga ega bo'lgan savdo yoki sanoat korxonasi. *Shaxsiy firma.*

firoq 1 Ayriqliq, judolik; hijron azobi. *Onangni firoq o'tida yondirma!*

firuz — **forsiy**

2 Biror narsaga injiqlik, erkalik, tantiqlik, zarda qilish holati. *Kelin firoq qilib uyiga kirib ketdi.*

firuz 1 Ko'kish rangli, uncha tiniq bo'lmagan bezakbop qimmatbaho tosh. *Firuz ko'zli uzuk.*

2 *kchm.* Moviy, havo rang. *Firuz osmon.*

fir'avn Qadimgi Misr hukmdori, podshoh. *Fir'avnlar daxmasi.*

fisq-fasod Biror kimsa yoki narsa haqida tarqatilgan uydirma gap, tuhmat, bo'hton. *Ertasiga u haqida uydirma gaplar. fisq-fasodlar to'qildi.*

fisq-fasod+chi G'iybatchi; ig'vogar. *Fisq-fasodchi kimsa.*

fisq-fujur *ayn.* Fisq-fasod. *Uning fisq-fujur gaplarini esladi.*

fitna 1 Ma'lum bir maqsadga erishish yo'lida qonuniy hukumatga, vakolatli shaxsga nisbatan qilingan yashirin xatti-harakat, til biriktirish. *Fitna uyushtirmoq.*

2 G'alamislik, ig'vogarlik bilan shug'ullanadigan; ig'vogar. *Fitna odam.*

fitna+chi Fitna uyushtiruvchi; fitna ishtirokchisi. *Fitnachi general.*

fizika Materiyaning xususiyati, tuzilishi va uning harakat qonunlari haqidagi fan. *Issiqlik fizikasi.*

fizika+viy Fizikaga doir, fizika bilan bog'langan. *Fizikaviy kimyo. Fizikaviy asbob.*

fizioterapiya Suv, yorug'lik, elektr toki va sh. k. lar vositasida organizmga ta'sir ko'rsatib davolash bilan shug'ullanuvchi tibbiyot bo'limi yoki shunday muolaja. *Fizioterapiya usuli bilan davolamoq.*

fizkultura Organizmni har tomonlama chiniqtirish va takomillashtirishga qaratilgan jismoniy mashqlar; badantariya. *Fizkultura bilan shug'ullanmoq.*

fizkultura+chi Sistemali ravishda yoki doimiy kasb sifatida fizkultura bilan shug'ullanuvchi shaxs, sportchi. *Fizkulturchilar bayrami.*

fig'on Qattiq ruhiy azob oqibatida yuz beradigan yig'i-sig'i; nola, faryod. *Ayollarning fig'onlari eshitilib turardi.*

flaga 1 Safar yoki sayohat davrida ishlatiladigan suvdon. *Flagadan unga suv ichirdi.*

2 Suyuq narsalar quyish uchun ishlatiladigan bandli katta idish. *Asal solingan flaga.*

flora Ma'lum bir jug'rofiy hudud yoki davrga oid o'simliklar dunyosi. *Zarafshon florasi.*

fohisha Fahsh ishlar bilan shug'ullanuvchi, buzuq. *Fohisha ayol. Fohish erkak.*

foiz Miqdorning yuzdan bir ulushi. *Topshiriqni yuz foiz bajar-moq.*

fojia 1 Ayanchli, mudhish holat, falokat. *Dahshatli fojia ro'y bermoq.*

2 Dramatik janr. «Mirzo Ulug'bek» fojiasi.

fojia+li Ayanchli, musibatga sabab bo'ladigan, qayg'uli. *Qizning fojiali o'limini eshitmoq.*

fokus I Surat olinayotgan narsa eng aniq va ravshan ko'rinadigan nuqta. *Fokusini to'g'rilamoq.*

fokus II Mohirlik bilan qilinadigan hiyla; nayrangbozlik, ko'zboylovchilik. *Konsertda bitta fokus ko'rsatasiz.*

fokus+chi 1 Fokus ko'rsatuvchi artist.

2 Har xil nayrangbozliklar ko'rsatuvchi shaxs, hiylagar.

fol 1 Oyna, qo'l, mayda tosh, karta va sh. k. larga qarab kishi bilishga qiziqqan narsa yoki hodisalarni go'yo oldindan «aytib berish», soxta bashorat. *Fol ochib ko'rmoq.*

2 *kchm.* Biror narsa haqidagi taxmin, chama, faraz. *Otaning foli tamoman tasdiqlandi.*

folbin Fol ochish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Folbinga uchramoq.*

folklor Xalq og'zaki ijodi. *O'zbek folklori.*

folklor+chi Folklor sohasining mutaxassisi. *Folklorchi olim.*

folklor+shunos Folklorni o'rganuvchi shaxs, olim. *Folklorshunoslar anjumani.*

folklorshunos+lik Folklor sohasini o'rganuvchi fan.

fond 1 Davlat yoki korxonalarining ma'lum bir maqsad uchun ajratilgan mablag'i, puli; moddiy vositalar. *Ish haqi fondi.*

2 Biror kimsa yoki narsa uchun yig'ilgan pul, mablag'. *O'zaro yordam fondi.*

3 G'amlab, ehtiyotlab qo'yilgan narsa, zaxira. *Urug'lik fondi.*

4 Ijodiy birlashmalarning a'zolariga moddiy yordam ko'rsatadigan muassasa, tashkilot. *Rassomlar fondi.*

foniy O'tkinchi, omonat. *Foniy dunyo.*

fonogramma Plastinka, lenta, audio va boshqa narsalarga yozib olingan tovush, oldindan yozib olingan qo'shiq. *Fonogrammada qo'shiq aytmq.*

fontan 1 Maxsus qilingan joylarda yuqoriga qarab otilib chiqib turadigan suv; favvora. *Fontan atrofida kishilar dam olish-moqda.*

2 Yer ostidan otilib chiqib turadigan suv, neft, gaz va sh. k. lar. *Suvlar yer tagidan fontan bo'lib otilib chiqadi*

fonus Ichiga chiroq yoki sham o'rnatilgan, yog'in va shamoldan muhofaza qilingan, qo'lda olib yuriladigan chiroq. *Fonusning piligini ko'tarmoq.*

forig': ~ **bo'lmoq** Biror ish-harakat, holat, g'am-kulfat va sh. k. lardan qutulmoq. *Darddan forig' bo'lmoq.*

format Kitob, daftar, varaq kabi narsalarning katta-kichikligi, o'lchami. *Kichik formatga ega bo'lgan kitob.*

format+li Muayyan formatga ega bo'lgan. *Kichik formatli daftar.*

formatsiya 1 Kishilik jamiyatining muayyan tarixiy taraqqiyot bosqichi. *Kapitalistik formatsiya.*

2 Bir vaqtda va bir usulda paydo bo'lgan geologik cho'kindilar va tog' jinslari yig'indisi.

formula 1 Qonun-qoida, g'oya va sh. k. larning qisqa va aniq umumiy ta'rifi, ifodasi. *Formulani yodlamoq.*

2 Miqdorlar o'rtasidagi bog'lanishning matematik ifodasi. *Formulani yozmoq.*

3 Moddalar tarkibining kimyoviy belgi va ishoralar orqali yozilgan ifodasi. *Suv formulasi.*

forsigo'y Fors tilida ijod qiladigan. *Forsigo'y shoir.*

forsiy Fors tilida yozilgan yoki aytilgan, forscha. *Forsiy iboralar.*

forscha ayn. Forsiy. *Forscha-o'zbekcha lug'at.*

fortepiano Barmoq bilan bosib chalinadigan klavishli, torli musiqa asbobi. *Fortepiano chalmoq.*

fortochka Uyni shamollatish maqsadida derazaga o'rnatiladigan kichkina darcha. *Fortochkani ochmoq.*

forum Keng vakolatli katta yig'ilish, majlis, syezd. *Yevropa forumida ishtirok etmoq.*

fosfat Fosfor kislotasining tuzi va tarkibida shunday tuz bo'lgan mineral. *Fosfat tuzi.*

fosfat+li Fosfatga oid. Tarkibida fosfati bo'lgan. *Fosfatli birikma.*

fosfor Hayvon suyaklari, hayvon va o'simlik to'qimalarida bo'ladigan yonuvchan va qorong'ida nur sochib, yaltirab turadigan modda. *Inson suyagida fosfor birikmalari ko'p bo'ladi.*

fosfor+li Tarkibida fosfor bo'lgan, fosfor aralashgan. *Fosforli o'g'itlar.*

fosforit Tarkibida fosfat ko'p bo'lgan minerallar. *Qishloq xo'jaligida fosforitdan keng foydalanilmoqda.*

fotiha 1 Qur'onning birinchi surasi, boshlanishi. *Fotiha surasi.*

2 Kimsa yoki uning ruhiga ezgulik tilab aytiladigan duo, olqish. *Unga tani-sog'lik, ishiga baraka tilab, fotihaga qo'l ko'tardilar.*

3 Kishiga omad, baxt tilagan holda beriladigan ijozat, ruxsat. *Fotiha bermoq. Fotiha olmoq.*

4 Nikohdan oldin o'tkaziladigan marosim; unashtirish. *Qizim fotiha qilingan.*

5 O'lik chiqqan xonadonga kelib o'qiladigan tilovat, ta'ziya. *Fotihaga kirib chiqmoq.*

foto ayn. Fotografiya.

fotoapparat Fotosurat oladigan apparat, asbob. *Fotoapparat zavodi.*

fotogazeta Fotosuratlardan va ularga berilgan qisqa matnlardan iborat gazeta.

fotograf Fotoapparat bilan surat oluvchi mutaxassis. *Fotografni taklif qilmoq.*

fotografiya 1 Fotoapparat yoki maxsus optik apparat bilan yorug'lik sezadigan qog'ozga, plastinkaga yoki plyonkaga surat olish usuli va shunday usulda olingan surat. *Rangli fotografiya.*

2 Suratxona. *Fotografiya ochmoq.*

fotolaboratoriya Fotosurat ishlash va ko'paytirish uchun maxsus jihozlangan alohida xona, kabinet, laboratoriya. *Fotolaboratoriyada kechasi bilan qolib ketmoq.*

fotomuxbir Gazeta va jumallarga dolzarb masalalar yuzasidan fotosuratlar tayyorlab beradigan muxbir. *Fotomuxbir bo'lib ishlamoq.*

fotonusxa Hujjat, asar va sh. k. larning fotografik nusxasi, fotografiya usulida olingan ko'chirma. *Kitobning fotonusxasi.*

fotoplyonka Fotosurat, kinoga olish uchun ishlatiladigan seluloid lenta. *Fotoplyonkasi tugamoq.*

fotosurat Fotografiya usulida olingan surat, fotokartochka. *Fotosuratini hurmat taxtasiga qo'yimoq.*

fortelegraf Xat, hujjat, chertyoj, rasm va sh. k. larni telegraf yoki radio vositasida uzoq masofaga yuboradigan qurilma.

fotoxronika Fotosuratlarda aks ettirilgan voqealar. *Tarixiy fotoxronika.*

foйда 1 Biror kimsa yoki narsadan boshqasiga tegadigan naf, manfaat. *O'qishning foydasi ko'p.*

2 Ijoiy natija, oqibat. *Dorining foydasi bor.*

3 Ma'lum bir xatti-harakat, faoliyat natijasida topilgan summa, mablag'; daromad. *Olma sotib foyda ko'rmoq.*

4 Qarzga berilgan puldan olinadigan qo'shimcha pul, haq. *Qarzini foydasi bilan bermoq.*

foйда+lanmoq Biror narsa yoki imkoniyatni o'z talab va ehtiyoji uchun ishlatmoq. *Suvdan foydalanmoq.*

foйда+li 1 Foyda keltiradigan; naf beradigan. *Foydali mehnat.*

2 *kchm.* Ma'naviy yordam beradigan, nafi tegadigan. *Foydali fikr.*

foйда+siz 1 Foyda bermaydigan, befoйда. *Foydasiz harakat.*

2 *kchm.* Nafi tegmaydigan, nafsiz. *Foydasiz so'z.*

foйда qilmoq 1 O'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatmoq. *Dori foyda qildi.*

2 Biror narsadan daromad olmoq. *Paxta ekib foyda qilmoq.*

foye Ko'p qavatli, umumiy binolarning har bir qavatida joylashgan ochiq, keng joy, tomoshagohlardagi dam olish joyi. *Foyeda kutib turmoq.*

fozil Ilm-fan asoslaridan yaxshi xabardor, ilmi. *Vodiy o'zining shoir va fozillari bilan mashhur.*

fosh Fosh qilmoq, hammaga ma'lum, oshkor qilmoq. *Kamchiliklarni fosh qilmoq.*

fragment 1 Badiiy yoki ilmiy asar parchasi: tugallanmagan, chala qolgan asar qismi. *Film fragmenti.*

2 San'at asarining saqlanib qolgan parchasi. *Qadimiy san'at asari fragmenti.*

fraksiya 1 Parlament deputatlarining biror siyosiy partiyaga mansub guruhi. *Fraksiyadagi partiya.*

2 Siyosiy partiya ichida partiyaning umumiy yo'lga qarshi bo'lib ajralib chiqqan, partiya safida qolgani holda unga qarshi kurash olib boruvchi guruh. *Fraksiyadagi kuchlar.*

fraksiya+chilik Partiya ichida fraksiyaning, fraksion g'oyaning mavjudligi, siyosiy partiya ichida guruhbozlik. *Fraksiyachilikka berilmoq.*

fraxt Xalqaro oldi-sotdida yuklarni tashish uchun kema-transport yollash. *Fraxt to'lovlarini oshirmoq.*

frezer Aylanma harakat qilib metall va yog'och ashyolarga ishlov beradigan ko'p tishli kesuvchi asbob.

frezer+chi Frezer dastgohida ishlovchi ishchi. *Frezerchiga yordam bermoq.*

front 1 Qo'shin, kolonna yoki safning old tomoni. *Front chizig'i.*

2 Jang harakatlari bo'layotgan zonaning old tomoni, jang maydoni yoki u yerdagi barcha qurolli kuchlar majmui, harakatdagi armiya guruhi. *G'arbiy front.*

3 *kchm.* Biror narsaning umumiy faoliyati, jabha, soha. *Mehnat fronti.*

- fufayka** Oldi tugmalab qo'yiladigan, kalta, paxtali qavima kurtka. *Paxtalik fufaykasini yechib qo'ydi.*
- fugas** Yerga ko'miladigan yoki suv ostiga qo'yiladigan portlovchi zaryad. *Fugas bombasi.*
- fundament** Bino, inshoot, mashina va sh. k. larning yer ostida joylashgan qismi, poydevori. *Bino fundamenti.*
- fundamental** 1 Asosiy, eng muhim. *Fundamental kutubxon.*
2 Chuqur tekshirilgan. *Fundamental tadqiqot.*
3 *kchm.* Puxta, mustahkam, asosli. *Fundamental gap.*
- funksional** Faoliyat, vazifa, amaliyotga oid. *Funksional holatiga qarab baho bermoq.*
- funksiya** Faoliyat, vazifa, muayyan shaxs yoki mexanizmining bajarib turgan ishi. *Yurakning funksiyasi.*
- fuqaro** 1 Biror mamlakatning doimiy aholisi. *O'zbekiston fuqarosi*
2 Oddiy qora xalq vakili. *Fuqarolarning turmush farovonligini oshirmoq.*
- fuqaro+lik** Shaxsning muayyan davlat qaramog'ida bo'lishi va buning huquqiy hujjatlar bilan tasdiqlanganligi. *Fuqarolik pasporti.*
- fuqaro+parvar** O'z xalqining talab-ehtiyojlarini, orzu-havaslarini himoya qiluvchi, unga yordam beruvchi. *Fuqaro-parvar prezident.*
- fursat** Biror ishni bajarish uchun eng qulay vaqt, payt. *Fursatdan foydalanmoq.*
2 Yuz berayotgan voqeaga nisbatan vaqt bilan o'lchanadigan, davomiylikning to'xtovsiz o'tib turadigan qismi. *Borishga fursatim yo'q.*
- fusun** Maftun etuvchi kuch; joziba, chiroy. *Shaharga o'zgacha fusun berib turgan bino.*
- fusun+kor** Jozibador, juda chiroyli, sehrli. *Fusunkor bahor.*
- futbol** Muayyan o'yinchilarga ega bo'lgan raqib ikki guruhning belgilangan o'lchamdagi maydonda oyoq yoki bosh zarbi bilan bir-birlarining darvozalariga to'p kiritish bilan xarakterlanadigan o'yin turi. *O'zbek futbolini rivojlantirmoq.*
- futbol+chi** Futbol o'ynovchi. *Mashhur futbolchi.*
- futbolka** Qaytarma yoqali, yengi kalta trikotaj ko'ylak. *Futbolka kiygan bolakay.*
- futurizm** Madaniy merosni inkor etib, uning o'rniga go'yo zamonga mos keladigan yangi uslub yaratmoqchi bo'lgan formalistik oqim. *Futurizmi qoralamoq.*

G — g

- gado // gadoy** 1 Tilanchilik bilan kun ko'ruvchi odam. *Gado sadaqaga qo'l cho'zdi.*
2 Qashshoq, kambag'al. *Bu ketishda gado bo'lasan.*
3 *kchm.* Biror narsaga muhtoj, zor, mushtiq. *Ayol shirin so'z gadosidir.*
- gado(y)+bachcha // vachcha** 1 Gado(y) bolasi.
2 Kambag'al yoki o'zidan quyi kishilarga nisbatan kamsitish. *Ha, gadoyvachcha, qorning to'yib qoldimi?!*

- gado+lik** Tilanchilik, gado kasbi. *Bundan ko'ra bozorda gadolik qil.*
- gado(y)+chilik** ayn. Gadolik. *Gadoychilik bilan kun kechirmoq.*
- gajak** 1 Ayollarning ikki chakkalariga tushirgan yarim halqa shaklidagi sochi. *Gajaklari o'ziga xo'b yarashgan.*
2 Egilgan, yarim halqa shakliga moyil qayrilgan. *Gajak mo'ylov. Dumi gajak.*
- gajak+dor // -li** Gajagi bor, gajak shakliga monand. *Gajakli juvon. Gajakdor naqsh.*
- gal** 1 Voqea-hodisalarning sodir bo'lishi, biror ishning amalga oshirilishi va sh. k. lardagi birin-ketinlik, navbat, tartib. *Gali bilan hammasi bajariladi.*
2 Shu birin-ketinlikda tutgan o'rin, navbat. *Mening galim. Bu ishning ham gali yetdi.*
- gal+dagi** Navbatdagi, navbati kelgan. *Birinchi galdagi masala.*
- gala** 1 Qush yoki hayvonlar (ko'proq yovvoyi) to'dasi. *Chumchuqlar galasi. Bo'ri galasi.*
2 *kchm.* Olomon, bir to'da odam. *Guzarda o'tirgandim, bir gala odam shovqin-suron bilan o'tdi.*
3 nafr. To'da, guruh. *Xoinlar galasi.*
- gala+lashmoq** To'planmoq, to'da-to'da bo'lmoq. *Galalashib yurgan daydi itlar.*
- galdiramoq** O'zini yo'qotmoq, tili so'zga kelmay qolmoq; esankiramoq. *Raisning do'q-po'pisasidan qo'rqib, galdirab goldi.*
- galstuk** Ko'ylakning yoqasi ostidan tugun yoki bant qilib bog'lanadigan bo'yinbog'. *Galstuk taqmoq.*
- gandiraklamoq** Muvozanat saqlay olmasdan chayqalib ketmoq, chayqalib yurmoq. *Eshikdan chiqarkan, gandiraklab ketdi.*
- gangimoq** 1 Favqulodda holat, vaziyat, kutilmagan voqea, xabar va sh. k. lar ta'sirida shoshib qolmoq; esankiramoq, sarosimalanmoq. *Boshiga tushgan ishdan butkul gangib goldi.*
2 Zarb yoki shunga o'xshash tashqi ta'sir tufayli bir muddat o'zidan ketmoq; hushsizlanmoq. *Chakkasiga tushgan mushdan gangib, o'tirib goldi.*
- ganj // ganjina** 1 Xazina, boylik. *Ganj ko'milgan joyda albat-ta ilon bo'ladi, deganlarida hikmat ko'p.*
2 Juda qimmatli, ayricha qadrlanadigan narsa haqida. *Ilm tunganmas ganjdir.*
- ganch** Suvoq, naqsh solish uchun ishlatiladigan qurilish materiali. *Ganch keltirilishi bilan ta'mirmi boshlaymiz.*
- ganch+kor** 1 Ganchga naqsh soluvchi yoki ganch suvoq qiluvchi usta. *Mohir ganchkorning shogirdlari.*
2 Ganch bilan naqshlangan, ganch bilan suvalgan. *Ganchkor(i) peshtoq.*
- ganchkor+lik** Ganchkor ishi, kasbi. *Ganchkorlik sirlarini o'rganmoq.*
- ganch+lamoq** Ganch bilan suvamoq.
- gap I** 1 Biror kishi tomonidan aytilgan va mazmunga ega bo'lgan so'z yoki jumla. *Ma'nili gap. O'rinsiz gap.*

2 Kishi xayolidagi o'y, fikr, mulohaza. *Xayoliga kelgan gapni aytishga iymandi.*

3 Xabar, ma'lumot, yangilik. *Shahardan biror gap bormi?*

4 Umuman, biron ish, voqea-hodisa va sh. k. *Tinchlikmi, nima gap? O'limdan xabarim bor-u, bu gapdan xabarim yo'q.*

5 *tilsh.* Tugal fikr anglatgan ayrim so'z yoki so'zlar birikmasi. *Sodda gap. Yoyiq sodda gap.*

kam+gap Oz gapiradigan. *Kamgap yigit.*

ser-gap Ko'p gapiradigan, tinimsiz, to'xtamay gapiradigan. *Kampir qariganda sergap bo'lib qoldi.*

sergap+lik Sergap s. bel. oti Ko'p gapiradigan, gapdan og'zi tinmaydigan holat. *Mustafoyevning sergapligi yo'qolmadi.*

gap+don Chechan, gapga usta, tili burro. *Gapdon odam.*

gap+irmoq 1 So'zlamq, fikr-mulohaza bayon etmoq, aytmoq. *O'ylab gapirmoq kerak.*

2 Nutq so'zlamq. *Majlisda rais jon kuydirib gapirdi.*

3 Tilga kirmoq, gapirish qobiliyatiga ega bo'lmoq. *Ikki yoshga kirmasdanqo burro-burro gapiradi-ya!*

gap+lashmoq 1 O'zaro so'zlashmoq, suhbatlashmoq. Otam bilan *gaplashib o'tirdik.*

2 O'zaro kelishmoq, bitishmoq. *Ishning davomi haqida gaplashib olmoq.*

gap+chi Gap tashuvchi, ig'vogar. *Gapchi xotin.*

gap II Ulfatlar (jo'ralar, gapjo'ralar) orasida navbat bilan (odatda qish mavsumida, haftaning belgilangan kuni) beriladigan ziyofat, o'tirish. *Gapga bormoq.*

garaj 1 Avtotransport, qurilish yoki qishloq xo'jalik mashinalari va sh. k. ning turishi, ularni texnik sozlash, muntazam ishlashini ta'minlash uchun zarur sharoitlarga ega inshoot, bino va qurilmalar majmui. *Korxonaga garaji. Garaj ma'muriyati.*

2 Shaxsiy avtomobil yoki mototsikl, ularga tegishli ashyo va anjomlarning turishi uchun mo'ljallangan kichik qurilma, xona, bino. *Garaj sotiladi. Garaj qurmoq.*

garang 1 Qulog'i eshitmaydigan yoki eshitish qobiliyati juda past. *Garang odam. Qattiqroq gapirmasangiz, eshitmaydilar, bu kishi garang.*

2 *kchm.* Nima qilarini bilmay boshi qotgan; gang. *U bolani ovutolmay garang edi.*

garang: ~ bo'lmoq 1 Eshitish qobiliyatini butkul yoki ma'lum muddat yo'qotmoq. *Qattiq shamollash natijasida garang bo'lib qolgan.*

2 *kchm.* Gangib qolmoq. *Nima deyarini bilmay garang bo'lib turdi.*

garang+simoq //siramoq Gangimoq, esankiramoq, dovdiramoq. *Chorrahada anchagacha garangsib turdi.*

gard 1 Chang, to'zon, zarra. *Konning yaqin atrofi ko'mir gardi bilan qoplangan. Ust-boshiga qo'ngan gardni qoqmoq.*

2 *kchm.* Biror narsaning asari, izi, atomati. *Ko'zlari g'am-qayg'u gardi bilan qoplangandek, xira tortgandek tuyuldi.*

3 *kchm.* Har turli yomonlik asari, g'ubori, dog'i. *Qutlug' nomiga gard qo'ndirmay yashadi.*

gardan Bo'yinning orqa qismi. *Gardanini qashimoq. Gardaniga urmoq.*

garderob 1 Kiyim shkafi. *Garderob sotib olmoq.*

2 Bir kishiga tegishli bo'lgan kiyim-bosh. *Garderobini titib chiqmoq.*

gardkam 1 Oshiq tashlashdan oldin aytiladigan xitob so'z. *«Gardkam» deb oshiq tepmoq.*

2 Tavakkal. *Gardkam deb ish boshlamoq.*

garddori Bir yillik sabzavot o'simligi, shu o'simlikning achchiq yoki chuchuk mevasi, hosili. *Garddori yetishtirish. Achchiq garddori.*

garnitur Muayyan bir ehtiyojni qondirish uchun zarur narsa-buyumlarning to'la to'plami, majmui. *Mebel garnituri. Oshxonaga garnituri. Yotoqxonaga garnituri. Ich kiyimlar garnituri.*

garnizon 1 Shahar, istehkom, qal'ada joylashgan harbiy qismlar majmui. *Garnizon boshlig'i.*

2 Mamlakat qurolli kuchlarining hududiy bo'linishi. *Toshkent garnizoni.*

garov 1 Qarz yoki berilgan va'daning qaytarilishiga, bajarilishiga kafolat sifatida qoldirilgan, olib qo'yilgan narsa. *Tilla taqinchoqlarini garovga qo'yib pul olmoq.*

2 Mavjudligini, bajarilishi, amalga oshuvini ta'minlovchi narsa, ish-harakat va sh. k. *Tozalik — sog'liq garovi.*

3 Jinoyatchi guruhlar tomonidan muayyan shartlarning bajarilishi, biror kishi yoki hukumatga tazyiq o'tkazish maqsadi bilan qo'lga olingan kishi, narsalar. *Ablahlar, garov sifatida bolalarni ushlab turishibdi-ya!*

garchand Garchi, agarchi. *Garchand do'sti yonida bo'lsa ham o'zini ojiz sezdi.*

gastrit med. Oshqozon shilliq pardasining yallig'lanish kasalligi. *Surunkali gastrit.*

gastrol Teatr trupпасi, sozanda yoki xonandalar guruhi, yakka san'atkorning boshqa shaharda, chet ellarda o'z san'atlari bilan chiqishi. *Xitoy sirkining gastrol. Mashhur xonanda mamlakat bo'ylab gastrolga chiqdi.*

gastronom Oziq-ovqat magazini. *Gastronomdan baliq oldi.*

gavda 1 Inson yoki hayvon vujudi, jussa. *Uning gavdasi katta edi.*

2 Tana, murda, jasad. *Boshi kesilgan gavda.*

gavda+lanmoq Namoyon bo'lmoq, paydo bo'lmoq. *Ko'z oldida otasi gavdalandi.*

gavda+li Jussasi katta, barvasta. *Akam gavdali edi.*

gavhar 1 Maxsus usul bilan tarashlab, serqirra shaklga solingan, sayqallangan olmos, brilliant. *Gavhar ko'zli uzuk.*

2 Umuman qimmatbaho tosh. *Oltin-u gavharining hisobi yo'q ekan.*

3 *kchm.* Juda qimmatli, bebaho. *Gavharim onam.*

gavjum 1 Aholi zich yashaydigan, odam ko'p yig'ilgan joy; odam ko'p bo'ladigan vaqt. *Gavjum qishloq. Gavjum kecha.*

2 *kchm.* Qatnov ko'p ko'cha, qatnov ko'paygan vaqt. *Gavjum ko'cha. Gavjum vaqt.*

gavjum+lashmoq — gidroenergetik

- gavjum+lashmoq** Gavjum bo'lmoq. *Ertalab qatnov gavjumlashadi.*
- gavron** 1 Yo'g'on novdadan qilingan podachilar tayog'i. *Podachi gavronni ishga soldi.*
2 Har qanday tayoq, hivich. *Bog'bon qo'liga gavron olib shumtakalarni quva boshladi.*
- gaz** Zarralari o'zaro kuchsiz bog'langanidan bo'shliqni bir tekis to'ldiradigan, ochiqlikda atmosferaga singib ketuvchi yengil moddalar turkumi. *Tabiiy gaz. Zaharli gaz.*
- gaz+lamoq** Gaz bilan to'yintirmoq. *Gazlangan suv.*
- gaz+lashmoq** Gaz bilan ta'minlanmoq. *Qishloq gazlashtirildi.*
- gaz+li** Gazlangan, gaz bilan to'yintirilgan. *Gazli ichimlik.*
- gazak I** Jarohat yoki yaraning yallig'langan, yiring bog'lay boshlagan holati. *Gazak oldirmoq. Gazakka sho'rpaxta yaxshi davo qiladi.*
- gazak+lamoq** 1 Yiring bog'lamoq, yallig'lanmoq. *Jarohat gazaklay boshlagan ekan.*
2 *kchm.* Kuchaymoq, jiddiylashib ketmoq. *O'shanda alamin ichiga yutgan ekan, mana endi gazaklab, oshkor dushmanlikka o'tib oldi.*
- gazak II** Ichkilik ichilgach tanovul qilinadigan yegulik narsa, yengil ovqat, luqma. *Aroqni sipqordi-da, gazagiga qursilatib sho'r bodring chaynadi.*
- gazanda** 1 Nish urish, tishlash va sh. k. yo'llar bilan chaqadigan, zaharlaydigan hasharot-jonivorlarning umumiy nomi. *Gazandalar guruhiga chayon kiradi.*
2 *kchm.* nafr. Shunday jonivorga nisbat bildiradi. *Gazandalarga qarshi kurashmoq.*
- gazeta // gazet** Ommaviy axborot vositalaridan biri, ijtimoiy hayotning turli sohalariga oid yangilik, xabar, sharh va sh. k. larni yoritadigan vaqtili nashr. *Haftalik gazeta. "Xalq so'zi" gazetasi.*
- gazeta+chi** Gazeta xodimi, muxbir, tahririyatda ishlaydigan odam.
- gazet+xon** Gazeta o'quvchi, gazetani qoldirmay o'qiydigan odam. *Gazetxonlar bilan uchrashuv.*
- gazetxon+lik** Gazeta o'qish bilan mashg'ul bo'lish. *Kechki ovqatdan so'ng gazetxonlik qilmoq.*
- gazlama** To'qib tayyorlangan mato, to'qimachilik sanoati mahsulotlarining umumlashma nomi, gazmol. *Ipak gazlamalar ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi.*
- gazlama+furush** Gazlama bilan savdo qiluvchi. *Gazlama-furushlar hamma matolarni olib ketishdi.*
- gazmol** ayn. Gazlama. *Gazmol savdosi. Yangi gazmol.*
- gashish** qmg. Nasha. *Gashish olib o'tayotganda qo'lga tushmoq.*
- gasht** Biror mashg'ulot turi, tabiat manzarasi, sayr-tomosha, yilning yoki umrning ma'lum bir fasli va sh. k. lardan olinadigan zavq, huzur, nash'a. *Baliq ovining gashti o'zgacha, uka. Yoshlik gashti.*
- gasht+li** Kishiga zavq, huzur, nash'a beradigan. *Gashtli oqshom. Gashtli sayr.*
- gashtak** ayn. Gap II.
- gektar** Metrik sistemada yer sathi o'lchov birligi, 10000 kvadrat

metrga teng keladi. *Har gektar yerdan qirq sentnerdan hosil olmoq.*

- gemodez** Qonni suyultirish, yuvish uchun ishlatiladigan suyuqlik. *Gemodez quymoq.*
- gen** Tirik organizmlardagi avloddan avlodga o'tuvchi irsiyat belgilari. *Ota-bobolaridan o'tgan gen.*
- general** Qurolli kuchlardagi oliy qo'mondonlik unvoni, shu unvon sohibi bo'lgan shaxs. *General Sobir Rahimov.*
- genetik** 1 Biror narsaning kelib chiqishi va taraqqiyot jarayoniga oid. *Genetik o'zgarishlar.*
2 Genetika faniga oid. *Genetik tadqiqotlar.*
- genetika** Irsiyat va organizmlarning o'zgarishini o'rganuvchi fan. *Genetika yutuqlari.*
- genezis** Biror narsa yoki hodisaning kelib chiqish tarixi. *San'at genezisi. Dengiz toshbaqalari genezisi.*
- geodezik** Geodeziyaga oid. *Geodezik asboblari.*
- geodeziya** Yerning shakli va aniq o'lchamlarini o'rganish, yer maydonlarini o'lchash bilan shug'ullanuvchi fan sohasi.
- geograf** Geografiya mutaxassisi. *Geograf olim.*
- geografik** Geografiyaga oid. *Geografik nom. Geografik kenglik.*
- geografiya** Yer kurrasini, uning sathi, iqlimi, aholi va moddiy resurslarning joylanishi, turli hududlardagi ishlab chiqarish sharoitlari, ularning taraqqiyot qonuniyatlarini o'rganuvchi fanlar majmui. *Aholi geografiyasi. Iqtisodiy geografiya. Tabiiy geografiya.*
- geolog** Geologiya mutaxassisi.
- geologik** Geologiyaga oid. *Geologik ekspeditsiya.*
- geologiya** Yer qobig'ining tuzilishi, tartibi, tarixi, unda organik hayotning paydo bo'lishini o'rganish, foydali qazilma zaxiralarini qidirib topish bilan shug'ullanuvchi fan sohasi.
- geometriya** Turli xil shakllar va ular o'rtasidagi aloqalarni o'rganuvchi matematika fanining bo'limi. *Geometriya darsi.*
- gerb** Davlat, shahar, sulola va sh. k. ning o'z belgisi; davlat ramzi. *O'zbekiston Respublikasining davlat gerbi.*
- gerbitsit** Begona o'tlarni yo'qotishda ishlatiladigan kimyoviy moddalar. *Gerbitsitlardan unumli foydalanmoq.*
- gerdaymoq** 1 Qaddini rostlagan holda, ko'krak kerib, salobatli va viqorli tutmoq. *Gerdayib yurgan kishi.*
2 *kchm.* Ortiqcha mag'rurlanmoq, kerilmoq, manmanlikka berilmoq. *Gerdayib atrofda qilarni pisand qilmay qo'ymoq.*
3 *kchm.* Butun bo'y-basti bilan, tik qad ko'tarib turgan narsa haqida. *Gerdayib turgan teraklar.*
- geroin** Kuchli narkotik modda. *Geroin bilan qo'lga tushmoq.*
- gezarmoq** Rangi o'chib oqarib ketmoq, bo'zarmoq. *Sovuqdan gezarib ketmoq. G'azabdan labi gezarib, titray boshladi.*
- gibrid** Gibridlanish natijasida hosil qilingan duragay. *Gibrid pomidor.*
- gibrid+lash** Yangi o'simlik navlari, hayvon nasllarini olish maqsadida turli nav o'simliklar yoki turli nasl hayvonlarni o'zaro chatishtirish, duragaylash. *Gibridlash yo'li bilan olingan qoramol nasli.*
- gidroenergetik** 1 Gidroenergetikaga oid. *Gidroenergetik inshoot.*

- 2 Gidroenergetika mutaxassisi, shu sohaga mansub kishi. *Gidroenergetiklar shaharchasi.*
- gidroenergetika** 1 Fan va texnikaning suv energiyasini elektr quvvatiga aylantirish, shu maqsadga xizmat qiladigan inshoot va qurilmalar qurish masalalari bilan shug'ullanuvchi bo'limi. *Gidroenergetika anjumani.*
- 2 Xalq xo'jaligining muhim sohasi. *Gidroenergetika sohasidagi rejalar.*
- gidroliz** 1 kim. Murakkab moddalarning suv ta'sirida parchalanish hodisasi; shu xil yo'l bilan parchalash usuli. *Gidroliz jarayoni. Gidroliz usuli bilan spirt olmoq.*
- 2 Gidrolizga aloqador, shu usul bilan ishlaydigan. *Gidroliz zavodi.*
- gidrolog** Gidrologiya mutaxassisi.
- gidrologik** Gidrologiyaga oid. *Gidrologik kuzatishlar.*
- gidrologiya** Yerdagi suvlar, ularning tabiatdagi aylanishi (bug'lanish, qayta suvga aylanish, yerga singish)ni o'rganuvchi fan.
- gidrometeorologiya** Tabiatda suvning aylanishini o'rganuvchi fan. *Gidrometeorologiya yangiliklari bilan tanishmoq.*
- gidrotexnik** 1 Gidrotexnika mutaxassisi;. *Shirkat xo'jaligi gidrotexnigi.*
- 2 Gidrotexnikaga oid. *Gidrotexnik chizmalar. Gidrotexnik loyiha.*
- gidrotexnika** Suvdan, suv quvvatidan foydalanish, suv toshqinlarining oldini olish yo'llari va sh. k. larni o'rganuvchi fan sohasi; texnikaning shu maqsadlar uchun mo'ljallangan qurilishlar, inshootlar bilan shug'ullanuvchi bo'limi. *Gidrotexnika har bir xo'jalikka zarur.*
- gigant** 1 Juda katta, ulkan, mahobatli, buyuk. *Gigant qurilishlardan biri Dovon yo'lida olib borilmoqda.*
- 2 *kchm.* Muayyan bir sohada salmoqli o'rin tutgan shaxs, buyuk siymo. *A. Hidoyatov o'zbek sahnasining gigantlaridandir.*
- gigiyena** Tashqi muhitning inson organizmiga ta'sirini o'rganish, salomatlikka salbiy ta'sirining oldini olish, kamaytirish choralarini, qoida va me'yorlarini ishlab chiqish bilan shug'ullanuvchi tibbiyot sohasi. *Ovqatlanish gigiyenasi. Mehnat gigiyenasi.*
- gigiyenik** 1 Gigiyenaga oid. *Gigiyenik tadbirlar.*
- 2 Gigiyena talablariga muvofiq. *Gigiyenik tish pastasi.*
- gijgijlamoq** Tomonlarni bir-biriga qarshilantirmoq, nizo-advatni kuchaytirmoq, janjal qo'zg'amoq. *Millatlarni bir-biriga gijgijlamoq borib turgan qabihlikdir.*
- gijing** Bo'yinni orqaga tashlabroq, gaj qilib yuradigan, sho'x, o'ynoqi ot haqida. *Gijing tulpor.*
- gijing+lamoq** 1 Shunday holatda o'ynoqlab yurmoq, turmoq. *Mingan oti gijinglab turardi.*
- 2 *kchm.* Sho'xlik qilib, tinim bilmay, o'ynoqlab turmoq. *Gijinglamay tek tursang-chi, bolam.*
- gijja** 1 Odam yoki hayvon ichida yashaydigan parazitlarning umumiy nomi. *Chuvalchangsimon gijja.*
- 2 Shu xil parazitlar keltirib chiqargan kasallik va asoratlari. *Gijja kasalliklari.*

- gilam** 1 Jun. ipak (yoki sun'iy tolalar)dan guldor qilib to'qilgan, yerga, polga to'shaladigan yoki bezak uchun uy devoriga osib qo'yiladigan buyum. *Xiva gilami.*
- 2 *kchm.* Yer betini to'ldirib qoplagan narsa. *Qirlarga yam-yashil gilam yozildi.*
- gilam+do'z** Gilam to'quvchi. *Xiva gilamdo'zlari.*
- gilamdo'z+lik** Gilamdo'z ishi, kasbi. *Gilamdo'zlik kasbi.*
- gilos** Olchaga o'xshash, donasi undan ko'ra yirikroq meva va uning daraxti. *Qizil gilos. Nordon gilos. Hovlida gilos guladi.*
- gilos+zor** Nuqul gilos ekilgan joy, bog'. *Giloszor kengaytiriladigan bo'ldi.*
- gimm** qrmg. Madhiya. *Gimm aytmog.*
- gimmastika** 1 Kishi organizmining umumiy rivoji, jismoniy chiniqishi va sog'liqni mustahkamlashga mo'ljallangan mashqlar tizimi. *Davolash gimnastikasi.*
- 2 Muayyan mashqlar turkumini o'z ichiga olgan sport turi. *Sport gimnastikasi. Badiiy gimnastika.*
- gimmastika+chi** Shu sport turi bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Gimmastikachimiz katta muvaffaqiyatga erishdi.*
- gimmaziya** O'rta umumiy ta'lim beruvchi chuqurlashtirilgan maktab. *Gimmaziyada tahsil olmoq.*
- gina** Biror kishiga nisbatan ko'nglida saqlagan norozilik, xafalik, kek. *Sizga ginam yo'q.*
- gina+li** 1 Dilda ginasi bor, gina saqlovchi. *Mendan ginali bo'lib yurmang, orani ochiq qilib olaylik.*
- 2 Gina aralashgan, gina ifodalaydigan. *Ginali tovush. Ginali ohang.*
- gina+xonlik** Ko'nglida bor gina-kuduratni ochiq aytmoq, to'kib solmoq. *U yana ginaxonlik qilishga o'tdi.*
- gina+chi** Arzimagan narsaga gina qilaveradigan, gina saqlaydigan, kekchi. *Ginachi bo'lmang, asablarinigzini ado tamom qilasiz.*
- gina-kudurat** Umuman, ko'nglidagi ranj, alam, norozilik, xafalik va sh. k. *Gina-kuduratlarni ko'ngildan chiqarib, ahil bo'laylik.*
- ginekolog** Ginekologiya mutaxassisi, ayollar kasalliklari vrachi. *Ginekologlar anjumani. Ginekolog qabulida bo'lmoq.*
- ginekologik** Ginekologiyaga oid. *Ginekologik muolaja. Ginekologik kasalliklar.*
- ginekologiya** Ayollar organizmining o'ziga xos xususiyatlari, ayol tanosil a'zolari kasalliklari va ularni davolash yo'llarini o'rganuvchi tibbiyot sohasi. *Ginekologiya kafedrasini.*
- giperinflatsiya** Narx-navoning haddan tashqari shiddat bilan o'sishi, pulning qadrsizlanishi. *Giperinflatsiyaning oldini olmoq.*
- gipertonik** Gipertoniyaga oid. *Gipertonik kasallik.*
- gipertoniya** Qon bosimining oshib ketishi kasalligi. *Gipertoniya tashhisi qo'yildi.*
- gipnoz** 1 Kishi ongiga ruhiy ta'sir o'tkazish orqali yarim behush holatga solish, iroda kuchidan mahrum etish va o'z izmiga bo'ysundirish. *Gipnoz boshlandi.*
- 2 Shu yo'l bilan uxlatish va ruhiy davolash muolajasini o'tkazish. *Gipnoz orqali davolash.*

gipnoz+chi — grim+chi

- gipnoz+chi** Gipnoz qiluvchi shaxs; gipnoz yo'li bilan davolovchi. *Teatrga gipnozchi keldi.*
- gipoteza** Ilmiy jihatdan qilingan taxmin, faraz. *Tilning paydo bo'lishi haqida gipoteza.*
- gips** 1 Kal'siy sulfat minerali. *Gips koni.*
2 Shu mineralga maxsus ishlov berish yo'li bilan olinuvchi material; qurilishda, haykaltaroshlikda, tibbiyotda keng qo'llaniladi. *Gipsdan yasalgan haykalchalar.*
3 med. Chiqqan, singan a'zoni taxtakachlab qo'yish uchun shu materialdan qo'yilgan bog'lama. *Gipsni olishga hali erta, sabr qiling.*
- gips+lamoq** Shikastlangan a'zoni gips bilan bog'lamoq. *Gipslangan oyoq. Qo'lni gipsladilar.*
- girdikapalak:** ~ **bo'lmoq** Mehrimonlik, mehmonnavozlik yoki xushomadgo'ylik bilan birovning atrofida aylanmoq, aylanishmoq, parvona bo'lmoq. *Kampir mehmonlari atrofida girdikapalak bo'lar edi. Boshliq oldida girdikapalak bo'lmoq.*
- girdob** 1 Suvning aylanib-buralib, uyurma hosil qilib oqadigan, to'g'ri kelgan narsani qa'riga tortadigan joyi. *Ariqning suvi shox tagida kichkina girdob hosil qilardi. Girdob uni o'ziga torta boshladi.*
2 *kchm.* Kishini tamomila domiga tortib, beixtiyor o'rab, chulg'ab oluvchi hodisa, harakat, jarayon. *O'zini voqealar girdobiga otmq. Xayol girdobidan chiqmoq.*
- giriftor:** ~ **bo'lmoq** 1 Duchor bo'lmoq, yo'liqmoq, uchramoq. *Baloga giriftor bo'lmoq. Azob-uqubatga giriftor bo'lmoq.*
2 Maftun bo'lmoq, asir bo'lmoq. *Gul yuzga giriftor bo'lmoq.*
- gir:** ~ **aylanmoq** Atrofida aylanmoq. *Bir pasda gir aylanib chiqmoq.*
- gistogramma** O'tkazilgan so'rov, imtihon, sinov va sh. k. larning tahliliy solishtirma natijalari jadvallari. *Test sinovlari gistogrammasi.*
- gitara** Olti yoki yetti tordan iborat bo'lgan chertib chalinadigan musiqa asbobi. *Gitarada ashula ayimoq.*
- gitara+chi** Gitara chaluvchi. *Gitarachi kuy boshladi.*
- giyoh // giyo** Yerdan unib chiquvchi tanasi qattiq bo'lmagan o'simliklar; o't, maysa, ko'kat va sh. k. *Qirlar giyoh bilan qoplandi.*
- giyohvand** Narkotik moddalar iste'mol qiladigan shaxs; bangi, nashavand, ko'knori. *Giyohvandlar kasalxonaga jo'natildi.*
- giyohvand+lik** Narkotik moddalar iste'mol qilish, shunga berilish. *Yoshlar orasida giyohvandlikning kuchayishiga yo'l qo'ymaslik — bugunning muhim vazifasi.*
- glitserin** Neft yoki hayvon yog'ini kimyoviy qayta ishlash orqali olinadigan, tibbiyot va texnikada qo'llanuvchi quyuc, shaffof suyuqlik. *Glitserin surtmoq.*
- global** Keng miqyosdagi, umumiy. *Global masala.*
- globus** Yer kurrasining maxsus taglikka o'rnatilgan va o'z o'qi atrofida aylanadigan jajji nusxasi, maket. *Globusdagi shu kichkina nuqta — mening shahrim.*
- glukoza** 1 Ho'l mevalar tarkibida bo'ladigan shirin modda, uzum shakari. *Dorini qo'ying, husaynidan oling g'ij-g'ij glukoza-ya.*

2 *tib.* Bemorni quvvatlantirish uchun beriladigan dori nomi. *Glukoza ukoli.*

- goh-goh** rvsh Ba'zi-ba'zida, onda-sonda, ahyon-ahyonda, ba'zan. *Goh-goh qishloqda ko'rinish berib qo'yadi.*
- gonorar** Ijodkorlar (shoirilar, yozuvchilar, rassomlar va b.) uchun shartnoma asosida bajarilgan ishga to'lanadigan pul; qalam haqi. *Nashriyotdan gonorar olmoq.*
- gorilla** Odamsimon katta maymun. *Gorillalar to'dasi.*
- gorizontal** Tik chiziqqa perpendikular bo'lgan. *Gorizontal chiziqlar.*
- gospital** Harbiy kasalxona, shifoxona. *Gospitalga yotqizmoq.*
- govmish** Suti ko'p, zotdor sigir. *Govmish sotib olmoq.*
- gradus** 1 Aylananing 360 bo'lagiga teng burchak o'lchov birligi. *90 gradusli burchak.*
2 Temperaturani o'lchaydigan birlik. *Suv 100 gradusda qaynaydi.*
- grafik I** 1 Biror narsaning rivojlanishi yoki mavjud holati miqdoriy ko'rsatkichlarining chiziqlar, chizmalar vositasidagi ifodasi; shu xil ko'rsatkichlar ifodalangan chizma. *Ishlab chiqarishning o'sish grafigi.*
2 Transport vositalarining kelish, jo'nash, muayyan manzilga borish vaqtlari ifodalangan jadval. *Poyezdlarning qatnov grafigi.*
3 Biror bir ishning bajarilish muddatlari aniq belgilangan rejasi. *Tuproq ishlarini bajarish grafikka muvofiq bormoqda.*
- grafik II** 1 Grafika sohasida ijod qiluvchi rassom.
2 Grafikaga oid. *Grafik tasvir imkoniyatlari.*
- grafika** 1 Bo'yoq ishlatmagan holda, chiziq va shtrixlar orqaligina tasvirlash san'ati; shu usulda ishlangan asar. *Grafikaning o'ziga xos jozibasi bor.*
2 Nutq tovushlarini, nutq jarayonini yozuvda ifodalovchi shakl va belgilar. *Lotin grafikasi asosidagi o'zbek yozuvi. Arab grafikasi.*
- gramm** 1 kub santimetr suvning vazniga teng og'irlik o'lchovi. *100 gramm shakar.*
- grammatika** Tilshunoslikning so'z va gap qurilishini o'rganadigan morfologiya va sintaksis qismlaridan tarkib topgan bo'limi va muayyan tilning shu yo'nalishi bo'yicha qonun-qoidalar majmui. *O'zbek tili grammatikasi.*
- gran-pri** Xalqaro festivallar yoki musobaqalarda beriladigan oliy mukofot. *«Sharq taronalari» festivalining gran-primi.*
- grant** Ma'lum bir shartlar asosida o'quv va ilmiy-tadqiqot ishlari uchun fuqarolar va yuridik shaxslarga beriladigan o'rin yoki pul mablag'lari. *«Soros» jamg'armasidan lug'at tuzish uchun grant olmoq.*
- grim** 1 Aktyorning o'zi o'ynayotgan rolga muvofiqlashtirilgan qiyofasi. *Uning grimda ekanligi sezilmasdi.*
2 Shu qiyofani yaratishga ishlatiladigan narsa-ashyolar. *Grim qo'ymoq.*
- grim+xona** Teatr yoki kinostudiyalarda grim qilinadigan maxsus xona. *Grimxona guldastalarga to'lgan edi.*
- grim+chi** Grim qiluvchi mutaxassis. *Filmning muvaffaqiyatida grimchi rassomning katta xizmati bor.*

gripp Yuqori nafas yo'lining yallig'lanishi, isitma, holsizlanish kabi alomatlar bilan xarakterlanuvchi o'tkir yuqumli kasallik. *Gripp epidemiyasi. Grippdan saqlaning!*

gugurt Uchiga yonuvchi moddadan qalpoqcha qilingan cho'p; shu xil cho'plar solingan va maxsus yondiruvchi modda surtilgan joyi bo'lgan quti. *Gugurt chaqmoq. Do'kondan gugurt sotib olmoq.*

gul I 1 O'simliklarning gulbarg, changdon va gulkosadan iborat bo'lgan urug'lanishga xizmat qiluvchi qismi. *Jiyda guli. Paxta guli.*

2 Xushmanzara uchun maxsus ekiladigan yoki tabiiy unib o'suvchi gulli o'simlik. *Gul ekmoq. Qirda gul termoq.*

3 Biror narsaga chizib, o'yib va sh. k. yo'llar bilan tushirilgan bezak, naqsh. *Jimjima gullar solingan peshtoq.*

4 *kchm.* Go'zal, guldek ochilgan. *Gul diyor.*

5 *kchm.* (murojaat yoki birinchi shaxs egalik qo'sh. bilan) Yor, sevgili ayol. *Gulim, senga aytar so'zim bor.*

6 *kchm.* (III sh. egalik qo'sh. b-n) Yaxshisi, sarasi, a'losi. *Ziyolilarning guli. Millatning guli.*

gul-iston Yashnagan, obod, bog'-bo'ston bilan qoplangan joy, yurt, o'lka. *Mirzacho'l gulistonga aylandi.*

gul+lamoq 1 Gulga kirmoq, gul ochmoq. *O'rik gulladi.*

2 Rivojlanmoq, taraqqiy etmoq, yuksak darajaga ko'tarilmoq. *Temuriylar davrida adabiyot va san'at gullab yashnadi.*

3 *kchm.* Go'zallashmoq, chiroy ochmoq, guldek yashnamoq. *Gullagan davringda bironi nazar-pisand qilmasang, erta-indin so'lish payti bor, qizim.*

gul+li Guldor, bezakli, naqsh solingan. *Gulli baxmal.*

gul+xona Gul va gul ko'chatlari yetishtirishga ixtisoslashtirilgan joy, issiqxona. *Gulxonada qishin-yozin gullar ochilib turadi.*

gul+zor Gul ekilgan yer, bog'cha. *Bino oldi gulzor*

gul+chi 1 Gul yetishtiruvchi mutaxassis, mirishkor. *Gulchilar ko'rigi.*

2 Gul sotuvchi. *Gulchi qiz qo'lida bir savat lola bilan kelardi.*

gul II 1 Qizamiq, qizilcha va sh. k. kasalliklar bilan og'riganda badanga toshadigan mayda qizil toshma. *Chaqaloqqa gul toshibdi, aylanay.*

2 *kchm.* Qizamiq kasalligining irim qilib aytiluvchi nomi. *Qizamiq demang, bolam, gul deng.*

guldasta Dastalangan gul, buket. *Guldasta yasamoq.*

guldon Gul solib qo'yiladigan idish. *Billur guldon.*

guldor Naqsh, gul bilan bezatilgan. *Guldor panjara.*

guldur taql. s. momaqaldiroq ovozigga taqlidan, shu singari kuchli ovoz haqida.

guldur+amoq Momaqaldiroq singari gulduragan ovoz chiqarmoq. *Kuchli motornarning guldurashi olamni tugudek bo'lardi.*

guldur(a<o)+s Kuchli, davomli gulduragan ovoz. *Mushak otgan to'plar guldurosi. Gulduros qarsaklar.*

gulnor 1 Anor guli.

2 Anor guli rangidagi, to'q qizil.

gulob Atirgul suvi. *Gulob sepmoq.*

gulqaychi Gul, novda, tok kesishga, ularga shakl berishga ishlatiladigan maxsus qaychi. *Gulqaychi bilan gul uzmoq.*

gulqog'oz Uy devorlariga yopishtiriladigan gulli, naqshli qog'oz. *Gulqog'oz ko'chib ketgan devor.*

gultuvak Gul solinadigan idish. *Gultuvakka gul ekmoq.*

gulxan Isinish, yoritish kabi maqsadlarda o'tin qalab yondirilgan o't. *Tun bo'yi gulxan yoqib chiqdi. Gulxanga o'tin qalamoq.*

gulyor Yor sha'niga aytiladigan qo'shiq, xalq qo'shiqlarining janr turi. *Gulyor aytardi qizlar.*

gulshan 1 Gulzor, gulbog'. *Gulshanda sayr etmoq.*

2 Yashnagan, obod joy, o'lka. *Gulshan diyor.*

gulchambar Gullar, bargli novdalardan tayyorlangan chamber. *Gulchambar qo'ymoq.*

gumbaz Sharq me'morchiligida keng qo'llanadigan qubbasi-mon, yarim shar shaklidagi tom, shu shakldagi narsa. *Maqbara gumbazi ta'mirga muhtoj. Yer tarvuzi ustida, ko'k gumbazi ostida.*

gumbaz+simon Gumbazga o'xshagan, gumbazga moyil shakldagi. *Gumbazsimon qurilma.*

gumbur taql. s. Portlash chog'ida chiqadigan kuchli ovoz.

gumbur+lamoq 1 Portlash chog'idagiga o'xshash ovoz chiqarmoq. *Tashqarida nimadir gumburladi.*

2 *kchm.* Ishlari yurishgandan yurishmoq, dong chiqarmoq. *E-eh, gumburlagan davrlarim bo'lsaydi, bu ishni bitta qo'ng'iroq bilan hal qilardim-qo'yardim.*

gumdon: ~ **bo'lmoq** ayn. Gum bo'lmoq. *Qayoqqadir gumdon bo'ldi.*

gumon Shubha, taxmin. *Bu ishni uddalashingga gumonim yo'q. Gumonim to'g'ri ekan, aybdor o'sha bo'lib chiqdi.*

gumon+dor Biror kishi yoki narsadan shubhalangan, gumoni bo'lgan shaxs. *Mendan gumondor bo'lmang, u paytda qishloqda emas edim.*

gumon+lanmoq Shubha, gumon hosil bo'lmoq. *Avvaliga gumonlanib yurdim, keyin gapining rostligiga ishonдим.*

gumon+siramoq Ozroq, o'zi ham ishonib-ishonmay shubhalanmoq. *Va'dasining ustidan chiqishiga gumonsirab turibman-da, yana bilmadim.*

gumona Ona qornidagi bola, homila. *Gumonang borga o'xshaydi, qizim.*

gumroh Yo'ldan ozgan, adashgan. *Qodir egam, gumroh bandalarini o'zing kechir.*

gumroh+lik Yo'ldan ozishlik, xatolik, aybli ish. *Gumrohlikka yuz tutmoq. Mendan gumrohlik bo'ldi, kechiring.*

gum: ~ **bo'lmoq** Yo'qolmoq. *Shu ketganicha gum bo'lmoq.*

gung So'zlash qobiliyatiga ega bo'lmagan, soqov. *Tug'ma gung odam. Qo'rquvdan gung bo'lib qolmoq.*

gunoh 1 *din.* Shariat qonunlarida, dinda buyurilganlarni qilmaslik yoki ularga zid ish. *Zino - katta gunoh.*

2 Odob-axloq doirasiga sig'maydigan ish, ayb; qonunga xilof ish, jinoyat. *Qizishib ketib sizni xafa qildim, gunohimdan o'ting. Gunohini bo'yniga olmoq.*

be+gunoh Aybsiz, gunohi, jinoyati yo'q. *Begunoh bola.*

gunoh+kor — go'l

Terrorchilik oqibatida begunoh kishilar hayotdan ko'z yummoqdalar.

gunoh+kor Gunoh qilgan odam, aybdor, jinoyatchi. *Gunohlariga tavba qilmoq. Oldingizda gunohkorman, vaqtida bajara olmadim. Gunohkorlar jazolandi.*

gunoh+siz Aybi, gunohi yo'q odam. *Gunohsiz bo'lsangiz, qo'yib yuborishmasmidi?!*

gup taql. s. Og'ir narsaning urilishidan chiqadigan ovoz.

gup+illamoq 1 "Gup" etgan ovoz chiqarmoq. *Yuragim gupillab ketdi.*

2 Anqimoq, atrofni tutmoq. *Gaz hidi gupillab ketdi.*

3 Tez, ko'p miqdorda. *Qor gupillab yog'ardi.*

gup etib 1 Zarb bilan, "gup" etgan ovoz chiqargan tarzda. *Gup etib qulamoq.*

2 Birdan, sezilarli ravishda. *Dimog'iga gup etib urilgan noxush hiddan ko'ngli behuzur bo'ldi.*

gurkiramoq 1 (o'simlik haqida) Barq urib o'smoq. *Yangicha usulda ekilgan g'o'zalar gurkirab o'smoqda.*

2 *kchm.* Taraqqiy etmoq, rivojlanmoq, gullab-yashnamoq. *San'atkor ijodining gurkiragan davri shu yillarga to'g'ri keladi.*

gurs taql. s. Biror narsaga zarb bilan urilgan og'ir narsa ovozi. *Milliy gvardiya jangchilari gurs-gurs qadam tashlab o'tdilar.*

gurs+illamoq Gurs etgan ovoz chiqarmoq. *Qo'shni xonada nimadir gursillab polga quladi.*

guruh 1 Bir to'p odam, to'da. *Bir guruh muxlislar xonandani o'rab turishardi.*

2 Maqsad, maslak, faoliyat va sh. k. lar umumiyligi asosida tashkil topgan rasmiy yoki norasmiy jamoa. *Tashabbus guruhi tashviqot olib bordi. Ilmiy guruh.*

3 Umumiy belgi, xususiyatga ega bo'lgan turdosh narsa, hodisa va sh. k. lar turkumi. *Birinchi guruhga iqtisodi yuksak rivojlangan mamlakatlar kiradi.*

4 Toifa, tabaqa. *Birinchi guruh nogironi.*

5 O'quv yurtlarida talabalar bo'linmasi. *Ikkinchi guruh talabalari kursda ilg'orlikni bermay kelyaptilar.*

guruh+boz Guruhbozlik bilan mashg'ul shaxs. *Ishga kelgan odam guruhboz ekan.*

guruhboz+lik O'zi mansub guruh manfaatini umum manfaatidan ustun qo'yishlik; guruhlar aro ziddiyat, kurash. *Guruhbozlik halokatga olib boradi.*

guruh+lamoq Guruhlarga ajratmoq, tasnif qilmoq. *Qo'yilgan masalalar muhimligi jihatidan guruhlandi.*

gurung Qizg'in suhbat, gap. *Gurung bilan bo'lib yarim kecha bo'lib qolganini sezmay qolibmiz.*

gurung+lashmoq Suhbatlashmoq, gaplashib o'tirmoq. *Bir gurunglashay deb keldim-da, do'stim.*

guru(n)ch Sholini oqlash yo'li bilan olinadigan don mahsuloti, oshlik don. *Devzira guruch. Guruch bozori.*

gurzi Katta og'ir to'qmoq. *Gurzi bilan urmoq.*

guv 1 taql. s. Yonish yoki boshqa biror bir ish-harakat chog'ida chiquvchi bo'g'iqlik tovush. Xas-xashak *guv etib yonib ketdi.*

2 Birdaniga yuzaga kelgan yoki shiddat bilan amalga oshgan harakat haqida. *Olomon guv etib qo'zg'aldi.*

guv+illamoq «Guv» etgan ovoz chiqarmoq. *Shamol guvillaydi.*

guvala Pishitilgan loydan tagi yassi, cho'zinchoq shaklda yasilib, oftobda quritilgan kesak, qurilish ashyosi. *Guvala devor. Guvala qo'yomoq.*

guvoh 1 Biror voqea-hodisa yuz bergan paytda shaxsan bo'lgan, o'z ko'zi bilan ko'rgan shaxs. *Yong'in qanday boshlangani guvohlar so'zidan aniq bo'ldi.*

2 Biror faktni, voqea-hodisaning sodir bo'lganini rasman tasdiqlovchi shaxs. *Nikoh tuzilganligi haqidagi dalolatnomaga guvohlar imzo qo'yishdi.*

3 *Huq.* Ko'riladigan bir ish yuzasidan bilganlarini aytish uchun sudga chaqirilgan shaxs. *Guvohning ko'rsatmalari ishga aniqlik kiritdi.*

4 *kchm.* Fikr, da'vo va sh. k. larni tasdiqlovchi narsa, dalil. *Adolatning ertami-kech taniani qilishi muqarrarligiga tarix guvohidir.*

guvoh+lantirmoq Guvohlar orqali tasdiqlamoq, rasmiylashtirmoq. *Dalolatnoma qoidaga muvofiq guvohlashtirilgan.*

guvoh+lik 1 Guvoh bo'lish. *Yolg'on guvohlik qonunga ham, vijdonga ham ziddir.*

2 *huq.* Guvoh tomonidan berilgan ko'rsatma, ma'lumot. *Sudda guvohlik bermoq.*

guvoh+noma Biror narsani tasdiqlovchi rasmiy hujjat. *Nikoh guvoynomasi. Haydovchilik guvoynomasi. Xizmat guvoynomasi.*

guzar Qishloq yoki mahalla markazi; choyxona, turli savdo, xizmat ko'rsatish do'konlari bo'lgan gavjum joy. *Mahalla guzarlari obodonlashtirilmogda. Guzarda Navro'z sayli o'tkazildi.*

gvardiya Qo'shinning eng sara, har jihatdan namunali qismi. *Milliy gvardiya.*

gvardiya+chi Gvardiyaga mansub bo'lgan, gvardiyada xizmat qiluvchi, gvardiya nomini olgan. *Gvardiyachi askar. Gvardiyachi qism.*

go'dak 1 Ona ko'krigidan ajratilmagan bola; voyaga yetmagan, yosh bola. *Bechora nima qilsin, bir etak go'daklari bo'lsa.*

2 *kchm.* Turmushda yoki biror sohada hali tajribaga ega bo'lmagan, xom, g'o'r odam. *Uning savdoda pixi qayrilgan, sen bo'lsa hali go'daksan, bahslashma, uka.*

go'dak+larcha Go'daklarga xos harakat haqida. *Kap-katta odam go'daklarcha xarxasha qilib tursa g'alati bo'larkan.*

go'dak+lik 1 Voyaga yetmagan, yosh bolalik davri. *Go'daklik chog'idayoq hayotning achchig'ini totgan odam.*

2 Yosh bolalarga xos xatti-harakat, qiliq. *Go'dakliging qolmadi-da, oshna.*

go'ja Kelida tuyib oqlangan jo'xori; shu jo'xoridan tayyorlangan suyuq ovqat. *Ilgari go'ja oshi kunda-kun ora pishirilardi, endilikda tansiq taom emish.*

go'l Har narsaga ishonaveradigan; masalaning mohiyatini ilg'ab olmagan, fahm-idroki sust; sodda, laqma. *Go'l bo'lmasang,*

shu gaplarga ishonib yurarmiding, ularning maqsadini fahmlamasmiding?!

go'ng Tabiiy o'g'it; mol, qo'y va sh. k. lar axlati. *Kun bo'yi tomorqaga go'ng tashidik.*

go'ng+lamoq Yerni o'g'itlamoq, go'ng sochmoq. *Go'nglangan yerdan bir yarim hissa ko'p hosil olindi.*

go'r 1 O'lik qo'yish uchun qazilgan maxsus chuqur; lahad. *Go'r qazimoq. Bukrini go'r tuzatadi.*

2 O'lik ko'milgan joy va shu yerda hosil qilingan tepacha; qabr. *Ohistagina borib yangi go'r yoniga cho'nqayib o'tirdi.*

go'r+iston O'lik ko'miladigan maxsus joy, mozor, qabriston. *Go'riston atrofini o'ramoq.*

go'rga 1 mod. s. «Yaxshi», «koshki» ma'nolarida qo'llanadi. *Yaxshilikni bilsa-ku, go'rga, bilmaydi-da.*

2 Kesim tarkibida kelib rozilik, istak va sh. k. ma'nolarni ifodalaydi. *Jarima bilan qutulib ketsa go'rga edi.*

go'rkov 1 Go'r qazish, mayyitni go'rga qo'yish ishlarini qiluvchi kishi. *Go'rkov chol shundoq qabriston chetidagi uyda yashaydi.*

2 *kchm.* Biror narsani yo'q qiluvchi boshqa bir narsa. *Ma'rifat jaholatning go'rkovidir.*

go'rkov+lik Go'rkov ishi. *Go'rkovlik hunar emas, uka, buni hamna bilishi kerak.*

go'yo Xuddi, naq. *Go'yo tog' qulaganday tuyulib ketdi.*

go'yo(ki) 1 bog'l. Qiyoslash, o'xshatish ma'nolarini ifodalashga xizmat qiladi. *Qir-adirlarga go'yo turfa gulli gilam yozilgandek.*

2 Kesatliqli inkor. ishonilishi qiyin bo'lgan narsa haqida. *Go'yoki sen aytgan emishsan.*

3 Faqat tasavvuridagi, tushdagi narsa haqida. *Go'yoki ulkan bir dengizda suzib yurganmishman...*

go'zal 1 Chiroyli, husndor. *Go'zal qiz.*

2 Kishi ko'zini quvonturadigan, unga zavq beradigan narsa haqida. *Go'zal tabiat qo'ynida yayramoq.*

3 Kishini maftun etadigan, jozibali kuchga ega narsa haqida. *Go'zal axloqi bilan hammaning mehriga sazovor bo'ldi.*

4 Zavq-shavqqa boy, unutilmas, sernash'a vaqt, davr haqida. *Umrning eng go'zal pallasi.*

go'zal+lashmoq Chiroyi ochilib, husni yorishib bormoq; obod bo'lmoq, ko'rkamlashmoq. *Shahar markazi go'zal-lashib bormoqda.*

go'zal+lik Go'zal s. belgi oti. *Go'zallik suratda emas, siyratdadir.*

go'sha 1 Ovlq, kishilar nazaridan yiroq joy; burchak. *Goh-goh shu go'shaga kelib, o'ttiz yil avvalgi xotiralar girdobida uzq qolib ketardi.*

2 Faqirona kulba, boshpana. *Bizning go'shamizga zap kelib-siz-da, xush ko'rdik.*

go'shak Telefon apparatining trubkasi. *Go'shakni ko'tarmoq.*

go'sht 1 Inson yoki jonivor tanasidagi mushak to'qimalari, et. *Qo'rqamang, oyog'ingiz sinmagan, go'shti bo'lingan xolos.*

2 So'yilgan jonivor tanasining iste'molga yaroqli qismi, et. *Qo'y go'shti. Mol go'shti.*

kam+go'sht Go'shti oz (ovqat haqida). *Kamgo'sht somsa.*

ser+go'sht 1 Go'shti ko'p, ko'p go'sht solingan. *Sergo'sht mastava. Sergo'sht palov.*

2 Yo'g'on, semiz, ko'p go'sht olgan. *Sergo'sht beso'naqay gavdasi bilan yo'lni to'sib qo'ymoq.*

go'sht+dor Go'shti ko'p, bo'liq, semiz, etli (odam, jonivor yoki meva haqida). *Go'shtdor qo'y. Go'shtdor qovun.*

go'sht+li 1 ayn. Go'shtdor.

2 Go'shti bor. go'sht solib tayyorlangan ovqat. *Go'shtli somsa.*

go'sht+siz 1 Go'shti, eti yo'q hisobi. *Go'shtsiz qo'llari bilan ushlamoq.*

2 Go'sht solinmagan. *Parhez qilyupman, sut-qatiq, go'shtsiz ovqat deganlaridek.*

H - h

had 1 Chegara. poyon, oxirgi nuqta. *Haddi yo'q bug'doyzorlar.*

2 Muayyan ish-harakatni amalga oshirish imkoniyati, me'yor. *O'zining haddini bilmoq.*

hadeb Tez-tez, qayta-qayta. *Hadeb ishdan kech qolavermoq.*

hadeganda Kutilgan bir paytda, darhol. *Ha deganda uyidan chiqavermadi.*

hadik Biror shaxs yoki narsadan xavf, xavotir sezish his-tuyg'usi. *Ko'nglida hadik paydo bo'lmoq.*

hadik+li Xavotirli. xavfli. *Hadikli ish.*

1 Xavotirlanmoq, cho'chimoq; bezovta bo'lmoq. *O'g'lining kech qolganidan hadiksiramoq.*

hadis I Muhammad alayhis-salomning faoliyati, amallari, gap-so'zlari va ko'rsatmalari majmui. *Hadis ilmi.*

hadis II Epchilik, malaka, mahorat. *Ishning hadisini olmoq.*

hadya Umuman taqdim etilgan narsa. *Kitob hadya qilmoq.*

hafsala Intilish, mayl hissi. *Hafsalasi zo'r usta.*

kam-hafsala Hafsalasi yo'q, hafsalasiz. *Kamhafsala yigit.*

hafsala+li Hafsalasi bor, hafsalasi yaxshi. *Hafsalali muhandis.*

hafta Yetti kecha-kunduzni o'z ichiga olgan vaqt. *Jahon bir hafta ichida.*

haj Islom dini qoida va amallari asosida qurbon hayiti — zulhijja oyida Ka'bani tavof va ziyorat qilish. *Haj mavsumi.*

hajm Narsa va predmetlarning o'lehami, katta-kichiklik, oz-ko'plik darajasi. *Idishning hajmi.*

hajm+an Hajm jihatidan. *Hajman kichik.*

hajr Ayriqliq, judolik, firoq. *Hajr o'tida yonmoq.*

hajv Kamchiliklarni kulgi, masxara ostiga olish, shunday yo'l bilan yozilgan badiiy asar, she'r, hikoya. *Yomon odamlarni hajv qilmoq.*

hajv+iy Hajv qilib yozilgan. *Hajviy roman.*

hajv+chi Biror kimsa yoki narsani hajv qiluvchi, hajviy asar yozuvchi. *Mashhur hajvchi.*

hakam 1 O'rtadagi kelishmovchilikni bartaraf etuvchi, kelishtiruvchi, vositachi. *Hakamning gapiga quloq solmoq.*

hakim — haqorat

2 Sport, san'at musobaqasida qatnashchilarning mahoratiga, xatti-harakatiga, jarayondagi holatlarga baho beruvchi shaxs. *Hakamlar bahosini e'lon qilmoq. Hakam jarima to'pi belgiladi.*

hakim Xalq tabibi, vrach. *Hakim qabulida bo'lmoq.*

hal Nima qilish lozimligi belgilangan, aniq bo'lgan. Masala hal.

hal bo'lmoq Biror masalaning amalga oshishini aniqlanmoq. Toshkentga borish hal bo'ldi.

hal qilmoq Biror ishning bajarilishini aniq qilmoq. Kimlar borishini hal qildik.

hali 1 Bir oz oldin, yaqindagina. *Hali ko'rgan edim.*

2 Hozircha, hozirgi paytda. *Hali majlis boshlangani yo'q.*

hali-beri Yaqin orada, yaqin vaqt ichida. *U hali-beri chiqadiganga o'xshamaydi.*

haligi Oldingi, boyagi, avvalgi. *Haligi odam kim edi?*

halim 1 Bug'doy yormasi va go'sht solib suvda qaynatilib pishirilgan, hil-hil bo'lgan taom. *Navro'zda halim pishirmoq.*

2 *kchm.* Yumshoq, muloyim, yuvosh. *Halim muomalali kishi.*

halloslamoq Qattiq harakat natijasida og'ir nafas olmoq, xansiramoq. *Uyga halloslab kirib kelmoq.*

halokat Fojiali hodisa, o'lim. *Samolyot halokati.*

halok: halok bo'lmoq Urush, baxtsiz hodisa va sh. k. lar natijasida vafot etmoq, o'lmoq. *Jangda halok bo'lmoq.*

halol 1 Musulmon qonun-qoidalariga ko'ra yesa, ichsa, foydalansa bo'ladigan, harom bo'lmagan. *Halol narsa.*

2 Mehnati evaziga topilgan. *Halol ovqat yemoq.*

3 Xiyonat qilmaydigan, aldamaydigan. *Halol odam.*

halovat 1 Tinch holat, hissiyot. *Bu yil dehqonda halovat bo'lmadi.*

halqa 1 Doira shaklidagi buyum. *Eshik halqasi.*

2 Qurshov. *Dushman halqasini yorib o'tmoq.*

halqa+lamoq Halqa solmoq. *Qushlarni halqalash.*

halqum Qizilo'ngachning yuqori qismi; bo'g'iz. *Halqumiga qiltirib turib qolmoq.*

ham 1 Ikki va undan ortiq so'z va gaplarni bir-biriga bog'lovchi vazifasini bajaradi. *Qish keldi ham sovuq boshlandi.*

2 Yuklama vazifasida kelib ta'kid, ajratishni bildiradi. *Farobiy ham o'zbek xalqining farzandi.*

hamal 1 O'n ikki burjning biri. Shamsiya yil hisobida yilning birinchi oyi, 22 martdan 21 aprelgacha bo'lgan vaqtni o'z ichiga oladi. *Hamal kirdi — amal kirdi (Maqol).*

hamd: ~ aytmq Parvardigor madhi, maqtov aytmq. *Oллоhga hamd aytmq.*

hamdam Hamsuhbat, biror kimsaning yonida turuvchi ulfat. *Do'stiga hamdam bo'lmoq.*

hamd-u sano Madh va maqtovlar. *Oллоhga hamd-u sano aytmq.*

hamisha Doimo, muntazam, har doim. *Hamisha bir xil kiyinib yurmoq.*

hamkor Birga ishlovchi, bir-biriga ko'mak beruvchi. *Hamkor og'aynilari bilan birga kelmoq.*

hamkor+lik Birga ishlash, birga ish ko'rish. *Hamkorlikda ish olib bormoq.*

hamla Biror shaxs, hudud yoki davlatga to'satdan qilingan hujum, tashlanish. *Dushmanga hamla qilmoq.*

hamma Bir turli narsalarning, kishilarning jami. *Hamma ishchilarni to'plamoq.*

hamma+bop Barchaning didiga, talabiga mos bo'ladigan, ommabop. *Hammabop kitob.*

hammom Cho'milish, yuvinish uchun qilingan maxsus bino; mo'rcha. *Hammonga bormoq.*

hamon 1 Shu vaqtgacha, hozirgacha. *Hamon o'sha yerda yashashyapti.*

2 O'zi bog'lanib kelgan fe'l bilan bog'liq ish-harakatning o'sha onning o'zidayoq bajarilishini bildiradi. *Onasining chaqirganini eshitgani hamon uyiga qarab yugurdi.*

hamroh Yo'ldosh, yo'lda birga boruvchi; yo'nalishi bir. *Hamrohlar o'rtasida suhbat qizimoqda.*

hamyon Pul solish uchun ishlatiladigan charm xaltacha, karm. *Hamyonidan pul chiqarmoq.*

hamshira O'rta tibbiy ma'lumotga ega bo'lgan xodim. *Hamshirani chaqirmoq.*

handalak Hidli, yumaloq shaklga ega bo'lgan ertapishar poliz mahsuloti. *Handalak yemoq. Handalak ekilgan yer.*

hangoma 1 Kishilar o'rtasidagi qizg'in, xushchaqchaq suhbat. *Choyxonada hangoma qilmoq.*

2 Qiziq voqea, ko'ngilli-ko'ngilsiz voqea. *Ko'p hangomalarni boshidan o'tkazmoq.*

hansiramoq Erkin nafas ololmay, xalloslamoq. *Yugurib hansirab qolmoq.*

hanuz Hozirgacha, shu vaqtgacha. *Hanuz kelgani yo'q.*

haq 1 To'g'ri, haqqoniy. *Haq yo'lga boshlamoq.*

2 Biror ishni amalga oshirish uchun qonun bilan belgilangan imkoniyat; huquq. *O'qishga haqi bor bo'lmoq.*

3 Tegishli hissa. Qilingan mehnat uchun olinadigan ulush. *Qilgan ishiga haq olmoq.*

4 Xudo, Alloh. *Haq taolo.*

no-haq 1 Qonunga xilof, zid. *Nohaq qamalib chiqmoq.*

2 Noto'g'ri, adolatsiz. *Nohaq gapirmoq.*

nohaqlik 1 Adolatsizlik; noto'g'rilik. *Nohaqliklarga chidamay qolmoq.*

2 Noto'g'ri ish, xatti-harakat. *Firma boshlig'i nohaqlik qildi.*

haq+li Qonuniy huquqqa ega. *Merosga haqli bo'lmoq.*

haq+siz Haqi yo'q, huquqi yo'q; nohaq. *Haqsiz jazo olmoq.*

haqsiz+lik Huquqdan mahrum etilganlik; nohaqlik. *Haqsizlik qurbonlari.*

haqgo'y To'g'risini aytadigan, rostgo'y. *Haqgo'y rahbar.*

haqiqat Bor narsa, chindan ham bo'lgan; rostligi ilmiy jihatdan asoslangan narsa. *Haqiqatni yuziga aytmq.*

haqiqiy Rostdan ham bor, obyektiv holatga mos bo'lgan; samimiy. *Haqiqiy ahvol.*

haqorat Izzat-nafsga tegadigan so'z, gap, xatti-harakat. *Haqorat eshitmoq.*

haqorat+lamoq Haqorat bilan tahqir etmoq. *Birovni haqoratlab nima qilasan?*

haqqoniy To'g'ri, haqiqatga mos keladigan, odilona. *Haqqoniy so'zlamog.*

haq(i)da To'g'risida, borasida. *Mustaqillik haqida suhbatlashmoq.*

har 1 olm. Narsalar, kishilarni alohida ta'kidlash uchun qo'llanadi. *Har oilada totuvlik bor.*
2 Ta'kid-kuchaytirish ifodalaydi. *Har shaharki, go'yo janat deysan.*

harakat 1 Inson yoki narsalarning qimirlashi, o'z holatini o'zgartirishi. *Mashina harakati.*
2 Biror ishga kirishish. *O'qishga harakat qilmoq.*
3 Kishining o'zini tutishi, tutgan o'rmi. *Harakati shubha tug'dirmog.*

ser.harakat 1 Tez va chaqqon harakat qiladigan, tinib-tinchimas. *Serharakat bola.*
2 Ko'p harakat talab qiladigan, kishini harakatga soladigan. *Serharakat o'yinlar.*

harakat+lanmoq Harakat qilmoq, qimirlamoq, yurmoq. *Olg'a qarab harakatlanmoq.*

harakat+li Harakat qiladigan, qimirlaydigan, bir ish qilishga urinadigan. *Harakatli odam.*

harakat+siz Harakatsiz, qo'zg'almas. *Harakatsiz turib qolmoq.*

harakat+chan Chaqqon harakat qiladigan, harakati tez. *Harakatchan mexanizm. Harakatchan xodim.*

harbiy 1 Armiya xizmatiga oid. *Harbiy askar.*
2 Armiyadagi, harbiy ishdagi kishi. *Harbiy xizmatchi.*

harf Nutq tovushini ifodalash uchun qabul qilingan belgi. *Arabcha harflar.*

harf+iy Harflarga oid. *Harfiy belgi. Harfiy xato.*

harir 1 Yupqa, nafis gazlama. *Harir ko'ylak.*
2 Shaffof, toza. *Harir tong otdi.*

harom 1 Musulmon qonun-qoidalariga ko'ra yeyish, ichishga, foydalanishga yaramaydigan, halol bo'lmagan, iflos, bulg'angan. *Harom narsadan o'zini tortmoq.*
2 Aldov yo'li bilan qilingan ish. *Harom ishga qo'l urmoq.*

haromtomoq Halol mehnat evaziga yashamaydigan, harom yo'llar bilan kun kechiradigan shaxs.

harorat 1 Issiq-sovuqlik darajasi. *Quyosh harorati.*
2 Tanadagi issiqlik holati. *Harorati ko'tarilmoq.*

hasad O'zganing muvaffaqiyatini ko'rolmaslik tuyg'usi. *Hasad qilmoqdan qochish lozim.*

hasadgo'y Hasad qiluvchi, hasad bilan qaraydigan. *Hasadgo'yni el yoqtirmas.*

hasrat 1 Og'ir ruhiy holat; dard. *Hasratini aytib tugata olmadi.*
2 Birovdan zorlanish yoki shikoyatni ifodalovchi gap. *Singlisining hasratini eshitmoq.*

hasrat+lashmoq Qiyinchiliklar, g'am-tashvish haqida gaplashmoq. *Bir-biriga hasrat aytib tong ottirmog.*

hassa Tayanib yurish uchun foydalaniladigan tayoq; aso. *Hassa tayangan chol.*

hatto(ki) So'z va gap ma'nosini ta'kidlash, ajratib ko'rsatish uchun ishlatiluvchi yuklama. *Bu yerda hatto qishda ham quyosh chiqadi.*

havas Qiziqish, intilish hissi.

havas+kor Havas qo'ygan, qiziqadigan, havasmand. *Havaskor yozuvchi. Havasi keldi. Havasi ortdi.*

havaskor+lik Havaskor ishi, mashg'ulot. *Badiiy havaskorlik.*

havasmand Havas qo'ygan, havasi zo'r. *U osh pishirishga juda havasmand.*

havo I 1 Azot va kislorodli gaz aralashmasidan iborat, yer shari qoplab olgan modda. *Sof havo.*
2 Osmon, ko'k. *Samolyot havoga ko'tarildi.*
3 Ob-havo. *Qish havosi*

havo+lanmoq 1 Osmonga ko'tarilmoq, balandlamoq. *Havolanib uchgan qushlar.*
2 *kchm.* Mag'rurlanib ketmoq. *G'alabadan havolangan yoshlar.*

havo+li Bahavo, havosi yaxshi. *Xushbo'y havoli joy ekan.*

havo+yi Asossiz, yuzaki. *Havoysi gaplar.*

havo II Baland dimog'lik. *Havosi baland yigit.*

havza 1 Katta daryolar atrofidagi hudud, o'sha daryolarga kelib quyiladigan irmoqlar majmui. *Amudaryo havzasi.*
2 Yer osti boyliklari ko'p bo'lgan hudud. *Oltin havzasi.*

hayajon Biron ta'sirdan ichki to'lqinlanish, shunday to'lqinlanishli holat. *Hayajon ichida gapirmog.*

hayajon+lanmoq Hayajonga tushmoq; to'lqinlanmoq. *Ko'pchilik oldida hayajonlanmoq.*

hayal: ~ o'tmay Tezda, bir zumda. *Hayal o'tmay dadasi yetib keldi.*

hayal+lamoq Kechikmoq. *Uchrashuvga hayallamoq.*

haybat Qo'rquv aralash ajablanish, qoyil qolish kabi his-tuyg'ularni paydo qiladigan ulug'vor ko'rinish. *Tog'lar haybati.*

haybat+li Haybati bor, vajoatli. *Haybatli binolar.*

haydamoq 1 Biror yo'nalish bo'yicha yurishga qistamoq, yo'naltirmoq. *Qo'ylarni toqqa haydamoq.*
2 Ketishga zo'r'lamoq, majburlamoq. *Ishdan haydamoq.*
3 Transport vositalarini boshqarmoq. *Mashina haydamoq.*

haydovchi Transport vositalarini boshqaruvchi; shofyor. *Haydovchi avtobusni to'xtatdi.*

hayf Berilgan, sarflangan narsaga, qilingan mehnatga achinish. *Hayf, bergan tarbiyalarim bekor ketibdi.*

hayfsan Gunohi yoki xatosi uchun jazo sifatida rasmiy beriladigan tanbeh. *Qattiq hayfsan olmoq.*

hayiqmoq Dadil harakat qilishdan cho'chib turmoq, qo'rqmoq. *Tog'asidan hayiqmoq.*

hayit Ramazon tamom bo'lgach va qurbon oyi boshlanishida bo'ladigan musulmonlarning ulug' bayrami. *Hayit namozi-ni o'qimoq.*

hayit+lik — hilol

- hayit+lik** Hayit munosabati bilan beriladigan sovg'a, tortiq. *Hayitlik bermoq.*
- haykal** Buyuk insonlar yoki hayvon gavdasining yasalgan tasviri. *Amir Temurga haykal o'rnatmoq.*
- haykaltarosh** Haykal yasovchi san'atkor. *Haykaltaroshlar ko'rgazmasi.*
- hayo** Sharmsiz harakatlardan tiyilish hissi. *Qizlar hayosi bilan go'zal.*
- be-hayo** Uyatsiz, sharm-hayosiz. *Behayo xotin.*
- hayo-li** Hayosi bor; orli. *Hayoli juvon.*
- hayo+siz** Hayosi yo'q; uyatsiz. *Hayosiz yoshlar bo'lmasin.*
- hayot** 1 Yashash va harakat qilish shakli. Tirik organizmda, o'simliklarda sodir bo'ladigan o'sish, o'zgarish holati. *Inson hayoti.*
2 Fiziologik mavjudlik, yashash faoliyati. *Hayotini xavf ostida qoldirmoq.*
- hayot+chan** Yashovchan, rivojlanib keta oladigan; hayot bilan bog'langan, hayotdan olingan. *Hayotchan o'simlik.*
- hayot+iy** Hayot uchun eng zarur, eng muhim. *Hayotiy fikr aytmq.*
- hayotbaxsh** Yashash, o'sish uchun sharoit yaratadigan, kuch-quvvat beradigan. *Quyoshning hayotbaxsh nurlari.*
- hayot-mamot** O'lish yo qolish. *Hayot-mamot uchun kurashmoq.*
- hayqirmoq** Baqirmoq, shovqin-suron solmoq. *Minbarda turib hayqirmoq.*
- hayrat** Ajoyibot-g'aroyibot, kutilmagan voqeadan bo'ladigan hissiyot, shunday hissiyotli holat. *Toshkentdagi o'zgarishlarni ko'rib hayratga tushmoq.*
- hayron** 1 Kutilmagan, tushunib bo'lmaydigan, g'ayri tabiiy narsadan lol (lol holatli). *Qizning go'zalligidan hayron edi.*
2 Nima qilishni, nima deyishni bilmay qolgan, garang. *Gapni nimadan boshlashga hayron edi.*
- hayvon** 1 Xonaki yoki yovvoyi holda yashovchi, turli-tuman ko'rinishlarga ega bo'lgan o'simlik, barg, go'sht va sh. k. lar bilan oziqlanuvchi jonivor. *Yovvoyi hayvon.*
2 Hayvonga o'xshash sifatlarga ega bo'lgan shaxs, kishi. *Hayvon ekansan-ku!*
- hayvon+lashmoq** Insoniy sifatlarini yo'qotib, hayvonlar kabi ish tutmoq. *Quturib hayvonlashib ketmoq.*
- hayvonot** Hayvonlar olami. *Hayvonot dunyosi.*
- hayz** Oy ko'rish, voyaga yetgan qiz-juvonlarning bachadonidan har oyning muayyan bir davrida keladigan qon. *Hayz ko'rmoq.*
- hay'at** Biror vazifani bajarishga belgilangan yoki saylangan guruh. *Oliy Attestatsiya hay'ati.*
- hazar:** ~ **qilmaslik** Zararli, shubhali, yoqimsiz narsa va hodisadan o'zini tortish; nafratlanish, jirkanish. *Bu gapni ayitishdan hazar qildim.*
- hazil** 1 Yolg'ondan, o'yin qilingan xatti-harakat; gap, so'z. *O'rtog'iga hazil qilmoq.*
2 Qiyin bo'lmagan, oson. *Institutda o'qish hazil emas.*
- hazil-kash** Hazil qilishni yaxshi ko'radigan. *Hazilkash mehmon.*

- hazil+lashmoq** Qiziqchilik yoki tegishish uchun biror narsa demoq, biror narsa qilmoq. *Hammaga hazillashmoq.*
- hazin** Mungli, g'am-qayg'uga soladigan. *Hazin kuy.*
- hazm** 1 Taomning organizmda o'zlashtirilishi, singishi *Hazmi qiyin ovqat.*
2 *kchm.* O'zlashtirmoq, miyaga singdirib olmoq. *Uning gaplarini hazm qila olmadi.*
3 *kchm.* O'ziniki qilib olmoq, o'zlashtirib yubormoq. *Xalq mulkini hazm qilib yubormoq.*
- hazrat** 1 Ulug' zotlarni yoki din peshvolarini e'zozlash uchun ularning ismi oldidan qo'llanadigan so'z. *Hazrat Navoiy.*
2 Davlat boshliqlarini, yuqori lavozim egalari hurmatlash uchun qo'llanuvchi so'z. *Xon hazratlari.*
- hasham** Bezash uchun ishlatiladigan narsa; bezak. *Hasham solingan devor.*
- ser+hasham** G'oyat hasham berilgan, juda ham hashamli, hashami ko'p, hashamdor. *Serhasham Turkiston saroyi.*
- hasham+dor** Hashami yaxshi; serhasham. *Hashamdor uy.*
- hashar** Ko'pchilik yordamida ixtiyoriy bajariladigan ish. *Mahallaga hasharga chiqmoq.*
- hashar+chi** Hasharda qatnashuvchi. *Hasharchi yigitlar.*
- hasharot** Mayda bo'g'in oyoqli jonivorlar (pashsha, ari, chumoli va b.). *Hasharotlarga qarshi kurashmoq.*
- hezalak** Jinsiy quvvati zaif erkak.
- hech** olm. Butunlay, aslo, mutlaqo. *Xatmi sen yozdingmi?*
— *Hech-da.*
- hibs:** ~ **ga olmoq** Qamamoq, ozodlikdan mahrum etmoq. *Jinoyatchini hibsga olmoq.*
- hid** 1 Narsaning hidlash a'zosiga ta'sir etish xususiyati yoki moddaning isi. *Hidi bor. Yoqimli hid.*
2 *kchm.* Biror narsa, hodisa belgisi. *Tagidan yomonlikning hidi kelyapti.*
- hid+lamoq** Hidni burunga tortmoq, iskamoq. *Ovqatni hidlab ko'rdi.*
- hid+lanmoq** Buzilish, aynish natijasida yomon hid paydo qilmoq. *Hidlangan go'sht.*
- hidoyat** Haq, to'g'rilik yo'li. *Odamlarni hidoyatga boshlamoq.*
- hijob** Yuzga tutiladigan har qanday narsa. *Yuzidan hijobini ko'tarmoq.*
- hijriy** Musulmonlarning yil hisobi. *Hijriy yil hisobi.*
- hijron** Ayirilish, ajralish, firoq. *Hijron kunlari*
- hijron+li** Firoqli, ayriliqli. *Hijronli damlar.*
- hikmat** 1 Ko'p yillik tajribaga asoslanib donolarcha, aql-zakovat bilan aytilgan gap-so'z, fikr-mulohaza. *Sharq hikmati.*
2 Anglash qiyin bo'lgan, yashirin bir ma'no. *Bunda bir hikmat bor.*
- hikoya** 1 Biror narsaning og'zaki bayoni, bo'lib o'tgan voqea-hodisa haqidagi ma'lumotlar, xabarlar. *O'tmishdan hikoya aytmq.*
2 Nasriy yo'l bilan yoziladigan kichikroq asar. *«Dahshat» hikoyasi.*
- hilol** Yangi chiqqan oy, uch kunlik egri ko'rinishdagi oy. *Osmonda hilol ko'rindi.*

hilpiramoq Shamolda uchib, silkinib turmoq. *Bayrog'imiz BMT binosi oldida hilpirab turibdi.*

himmat Qilinadigan yaxshilik, muruvvat. *Paxtakorlarning himmatiga qoyil qolmoq.*

himoya 1 Xavf-xatar, yomonlik va sh. k. dan muhofaza, mudofaa. *Vatanni himoya qilamiz.*
2 O'z-fikr mulohazalarini yoqlash. *Doktorlik ishini himoya qilmoq.*

himoya+chi 1 Yordam beruvchi, xavf-xatardan saqlovchi. *Uning himoyachisi bor.*
2 Huq. Sudda ayblanuvchining manfaatini yoqlovchi, uni himoya qiluvchi. *Himoyachiga so'z bermoq.*

his Tashqi ta'sirni sezish qobiliyati, sezgi, tuyg'u. *Vatan hissi.*

his+li His etish qobiliyatiga ega, sezgir.

his+siy His-tuyg'uga, har xil hislarga oid. *Hissiy bilish.*

his+siz Biror narsaning ta'sirini seza olmaydigan, loqayd, to'nka. *Hissiz qalb egasi.*

hisob 1 Narsa va predmetlar miqdorini sanab aniqlash, sanash. *Olingan kitoblarning hisobini chiqarmoq.*
2 Kishi va narsalarning mavjudligi, miqdorini aniqlash uchun olib boriladigan ishlar. *Yangi kelgan xodimni hisobga olmoq.*
3 Kesim tarkibida «deyarli» degan ma'noni bildiradi. *Bog'da mevalar yo'q hisobi.*

be+hisob Son-sanog'i yo'q, juda ko'p. *Behisob boyliklar, behisob do'stlar ortirmoq.*

hisob+lamoq Sanamoq, aniqlamoq. *Yutug'larni bir boshdan hisoblab chiqmoq.*

hisob+siz Hisobi yo'q; ko'p. *Hisobsiz kitob to'plamoq.*

hisob+chi 1 Muassasa, korxon va tashkilotlarda hisob-kitob ishlarini olib boruvchi shaxs. *Xo'jalik hisobchisi.*
2 Brigadada hisob-kitob ishlarini olib boruvchi, tabelchi. *Hisobchi no'lib ishlamoq.*

hisob-kitob Daromad va buromad ishlarini qayd etish. *Hisob-kitob ishlarini izchil olib bormoq.*

hisobot Topshiriqlarning bajarilishi haqida rasmiy axborot. *Ma'naviyot ishlari bo'yicha hisobot topshirmoq.*

hissa 1 Narsaning qismi; bo'lak, ulush. *Buunning ikkidandan bir hissasini topshirmoq.*
2 Umumiy ishga qo'shilgan ulush. *Terimga munosib hissa qo'shmoq.*
3 Marta, barobar. *Rejani ikki hissa bajarmoq.*

hissa+dor Hissa qo'shgan, sherik, aksiyador. *Hissadorlar jamiyati.*

hissiyot Ruhiiy kechinmalar, his-tuyg'ular. *Kuchli hissiyotga ega bo'lmoq.*

hissiyot+li Tez va to'g'ri his etadigan, sezadigan; sezgir. *Hissiyotli shoir.*

hiyla Aldash uchun ishlatiladigan harakat; makr, firib. *Hiylasi fosh bo'lmoq.*

hodisa 1 Tabiat va jamiyatda yuz beradigan voqea, narsa, o'zgarish. *Ajoyib hodisa yuz bermoq. Zilzila—eng xavfli tabiiy hodisalardan biri.*

hofiz Usta san'atkor, ashulachi. *Xalq hofizi.*

hojat 1 Zaruriyat, ehtiyoj. *Bu gapning nima hojati bor.*
2 *kchm.* Tabiiy ehtiyojdan bo'shalish.

hoji Ka'bani ziyorat etgan, haj qilgan kishi, uning unvoni. *Hojilarni kutib olmoq.*

hokazo Shu kabilar va boshqalar. *Navoiy, Bobir va hokazo shoirlar.*

hokim 1 O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi asosida Prezident tomonidan tayinlanadigan tuman, shahar yoki viloyat rahbari, mas'ul lavozim egasi. *Xiva shahri hokimi.*
2 O'z buyrug'ini, fikrini bajarishga boshqalarni majbur qiluvchi, hukmron. *Yigitlarning hokimi.*

hokim+lik Shahar, tuman yoki viloyatning ma'muriy-boshqaruv apparati. *Koson rayoni hokimligi.*

hokimiyat Muayyan davlatning boshqaruv organlari majmui, rahbariyat. *Hokimiyat qarorlari.*

hol 1 Yuz bergan vaziyat, sharoit, ahvol. *Shu holda ishni qoldirib bo'lmaydi.*
2 Jismoniy va ruhiy holat, ko'rinish. *Qovog'i osilgan holda kirib kelmoq.*

be+hol 1 Tinka-madori qurigan; holsiz, majolsiz. *Behol bo'lib ko'rinmoq, behol yotmoq.*
2 Zaif, eshitilar-eshitilmas. *Behol ovoz bilan gapirmoq.*

hol+siz Madorsiz, darmonsiz, zaif. *Holsiz yotgan onasiga tikilmoq.*

holsiz+lanmoq Darmonsizlanmoq, madori qurimoq. *Holsizlanib o'tirib qolmoq.*

holat 1 Hol, ahvol, vaziyat. *Qiyin holat.*
2 Ko'rinish, qiyofa. *Yomon holatda ko'rinmoq.*

holbuki Amalda, haqiqatda olib qaraganda. *Holbuki, biz buyuk o'zgarishlar arafasida turibmiz.*

holva Shakar, yog', undan, ba'zan kunjut qo'shib tayyorlangan shirinlik, qandolat mahsuloti.

homila Ona qornidagi bola. *Ayolning uch oylik homilasi bor.*

homila+dor Homilasi bor, ikkiqat. *Homilador ayol.*

homiy Ko'mak beruvchi, yoqlovchi, himoya etuvchi. *Ko'rsatuvning bosh homiyisi.*

homiy+lik Yordam berish, himoya qilish, tarafini olish. *Yoshlarga homiylik qilish kerak.*

hordiq 1 Horg'in holat; charchoq. *Hordiq'i chiqmadi.*
2 Dam olish, kuch yig'ish; orom olish. *Miriqib hordiq olmoq.*
3 Dam olish kuni. *Hordiq kuni mehmonga bormoq.*

horg'in Toliqqan, charchagan holatli. *Horg'in nigohi bilan qaramoq.*

hosil Ekin yoki mevali o'simlik mahsuloti. *Bug'doydan mo'l hosil olmoq.*

kam-hosil Kam meva qiladigan, oz hosil beradigan, hosili kam. *Kamhosil olma.*

ser-hosil 1 Hosili mo'l, hosili ko'p, g'oyat hosildor. *Serhosil uzum. Serhosil gilos.*
2 *ayn.* To'yingan, seviz. *Serhosil yer.*

hovli — be+hush

hovli 1 Uy oldidagi maydon. *Hovliga gul ko'chati ekmoq.*

2 Yashaydigan uy. *Hovlini yangilamoq.*

hovliqmoq Shoshib, pala-partish ish tutmoq. *Hovliqib uyga kirmoq.*

hovliq+ma Shosha-pisha ish tutadigan, pala-partish. *Hovliqma odam.*

hovur 1 Issiqlikdan ko'tarilgan bug'. *Qozondan ko'tarilgan hovur.*

2 Harorat, issiqlik ta'siri. *Quyosh hovuri pasaymoq.*

hovuz Suv saqlash uchun maxsus qazilgan chuqurlik. *Hovuzga suv to'ldirmoq.*

hozir I Biror ishni qilishga chog'langan, tayyor. *Har yerda hoziru-nozir.*

hozir II Mavjud vaqt. *Hozir ahvol boshqacha.*

hozir: ~ bo'lmoq Paydo bo'lmoq, mavjud bo'lmoq. *Eshik oldida hozir bo'lmoq.*

hozir+lamoq Tayyorlamoq, taxt qilib qo'ymoq. *Mehmonlarga joy hozirlamoq.*

hozir+lik 1 Tayyorlik, taxtlik, shaylik. *Paxta terimiga hozirlik ko'rilmogda.*

2 Ishtirok etish, qatnashish. *Guvohlarning hozirligi.*

hozirjavob Berilgan savolga darrov javob beradigan. *Hozirjavob bola.*

hoshiya 1 Kitob va daftar chetlarida ochiq qolgan qism. *Kitob hoshiyasi.*

2 Gazmolning asosiy qismidan ajralib turadigan cheti. *Durraning hoshiyasi.*

hudud Ma'lum chek-chegaraga ega bo'lgan maydon. *Shahar hududi.*

hudud+siz Juda keng, poyonsiz. *Hududsiz qirlar.*

hujayra Inson, hayvon, o'simlik va daraxtlarning qobiq protoplazma va yadrodan iborat bo'lgan eng soddada hamda mayda tarkibiy bo'lakchalari. *O'simlik hujayralari.*

hujjat 1 Muayyan tashkilot, korxonada tomonidan berilgan va insonning kimligini, narsalarning kimga tegishli ekanligini ko'rsatuvchi rasmiy qog'oz. *Kasalligi haqida hujjat ko'rsatmoq.*

2 Ilmiy, tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan yozuvlar, suratlar, asarlar. *Tarixiy hujjatlar.*

hujjat+li 1 Hujjati bor, hujjatga ega. *Hujjatli hovli.*

2 Hujjatlarga asoslangan, voqeiy. *Hujjatli film.*

hujum Olg'a bosish, tashlanish harakati: hamla. *Qurolli hujum.*

hujum+chi Hujum qiluvchi. *Hujumchi futbolchi.*

hukm 1 Biror masala bo'yicha chiqarilgan yakuniy xulosa, fikr. *Otasining hukmini eshitmoq.*

2 huq. Jinoiy ish yuzasidan sud chiqargan qaror. *Hukmni o'qib eshittirmoq.*

3 kchm. Buyruq. *Hukmini o'tkarmoq.*

hukm+dor Huquqi cheklanmagan amal egasi, boshliq. *Hukmdorga arz qilmoq.*

hukmron Hukmini o'tkazadigan. *Hukmron tabaqa.*

hukmron+lik Hukmron so'zidan b. oti. Hukmron holat.

hukmronlik qilmoq Idora qilmoq, boshqarmoq. *Qo'shma korxonada hukmronlik qilmoq.*

hukumat Davlat hokimiyatining boshqaruv apparati, hokimiyat. *O'zbekiston respublikasi hukumati.*

humo Afsonaviy qush, davlat qushi; baxt-saodat, tole ramzi bo'lgan qush. *Tamg'amizda humo qushining tasviri bor.*

hunar 1 Biror mahsulotni yaratish uchun amalga oshiriladigan, bir qancha jarayonlarni o'z ichiga olgan mashg'ulot; kasb. *Tikansiz gul bo'lmas, mashaqqatsiz hunar (Maqol).*

2 San'at, ustalik, mahorat. *Bor hunarini ishga solmoq.*

3 kchm. Mahorat, ustalik bilan bajariladigan ish, qiliq va b. *Bu kishining hali hunari ko'p.*

hunarmand Ma'lum kasb-hunar egasi. *Hunarmand odam.*

huquq Davlat hokimiyati tomonidan belgilanadigan amalda ustivor qo'llaniladigan qonun-qoidalar, normalar majmui. *Saylash huquqiga ega bo'lmoq.*

huquq+iy Huquqqa oid. *Huquqiy hujjatlar.*

huquq+shunos Huquq, qonunchilik bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Huquqshunos talaba.*

huquqshunos+lik Huquq haqidagi fanlar majmui. *Huquqshunoslik ilmi.*

hur Erkin, ozod. *Gulla, yashna hur O'zbekiston.*

hurmat Shaxs yoki narsa qimmatini qadrlash, e'zozlash his-tuyg'usi. *Vatanga hurmat.*

be-hurmat Hurmati yo'q. *Behurmat kishi.*

hurmat+lamoq E'zozlamoq. *Onasini hurmatlamoq.*

hurmat+li Hurmatga sazovor. *Hurmatli mehmon.*

hurmat+siz 1 Hurmat, e'tibor qozona olmagan, hurmati yo'q. *Hurmatsiz kishi.*

2 Hurmat bilan munosabatda bo'lmaydigan. *Kishilar mehnatiga hurmatsiz odam.*

hurmat+siz+lik Hurmatsiz munosabat. *U menga nisbatan hurmatsizlik qildi.*

hurriyat Boshqalarga qaramlikdan ozod bo'lish, istiqloq. *Hurriyatga erishmoq.*

husayni Uzunning cho'zinchoq, nozik turi. *Eshik oldiga bir tup husayni ekmoq.*

husn Yoqimli, o'ziga tortuvchi tus (ko'rinish), chiroy, ko'rk. *Odamning husniga boqma, aqliga boq (Maqol).*

husnixat Chiroyli, qoidaga amal qilib yozilgan xat, yozuv. *Ajoyib husnixat egasi.*

hut 1 O'n ikki burjning biri (Dalv va Hamal burjlari o'rtasida) joylashgan.

2 Shamsiya yil hisobidagi ikkinchi oyning arabcha nomi (22 fevral — 21 mart). *Hut kirdi — dehqonning paytavasiga qurt kirdi.*

huzur(-ida, -iga, -lariga va h.) Oldida, qoshida, yonida. *Onasining huzuriga kelmoq.*

hush Kishining biror ta'sir va hodisaning sezish, idrok etish qobiliyati. *Hushidan ketmoq.*

be-hush 1 Hushi yo'q, o'zidan ketgan. *Behush yiqildi.*

2 Xayoli parishon, es-xushini yo'qotgan. *Behush kezib yurmoq.*

hushyor Biror ta'sir yoki hodisa mohiyatini tez fahmlash, idrok etish qobiliyatiga ega. *Hushyor yigit.*

ho'kiz 1 Pichilgan, qo'sh uchun yaroqli qoramol. *Uyida ho'kiz boqmoq.*

2 Befahm, qo'pol. *Ho'kiz odam.*

ho'l Suv tekkan, suv, yomg'ir, qor va sh. k. larda ivigan. *Ho'l paypoq.*

ho'l+lamoq Namlamoq, suvga tekizmoq. *Lattani ho'llamoq.*

ho'ngramoq Qattiq ovozda yig'lamoq, ho'ng-ho'ng yig'lamoq. *Alamidan ho'ngrab yubormoq.*

ho'plam Bir ho'plash natijasida olingan. *Bir ho'plam suv.*

ho'plamoq Ho'plab og'izga olmoq. *Vinodan ozgina ho'plamoq.*

I - i

iblis 1 Shayton, odamlarni yo'ldan ozdiruvchi, yomon yo'lga boshlovchi mahluq. *Iblisning gapiga kirmoq.*

2 Yomon odam; shayton, la'nati. *Iblis odam.*

iblis+lik 1 Shaytonlik. *Iblislik amallari.*

2 Mal'unlik, iblisona xatti-harakat. *Iblislik qiyofasiga kirmoq.*

ibo Uyalish, uyat, sharm, hayo. *Aytishga ibo qilmoq.*

ibo+siz Ibosi yo'q. *Ibosiz yigit.*

ibodat Ollohga sig'inish, undan marhamat so'rash, namoz o'qish. *Ertalabki ibodatga turmoq.*

ibodat+xona Ibadat qilinadigan joy, yer. *Ibadatxonaga bormoq.*

ibora 1 Biror tushuncha yoki fikrni ifodalovchi so'zlar birikmasi. *Ibora tuzmoq.*

2 Ma'nosi bir so'zga teng keladigan, yaxlit bir butunlikni tashkil etuvchi turg'un so'z birikmasi. «Og'zi qulog'ida» iborasini aytmog'.

iborat Tashkil topgan, tarkib topgan. *Yer yuzasining uchdan ikki qismi suvlikdan iborat.*

ibrat Boshqalar uchun namuna bo'ladigan, o'rnak bo'ladigan ish-harakat, voqea yoki hodisa. *Ibrat bo'lmoq.*

ibrat+li Namunaviy, o'rnak bo'ladigan. *Ibratli hikoya.*

ibtido Biror narsa, ish-harakat, voqea-hodisaning boshlanishi, debochasi. *Urushning ibtidosi.*

ibtidoiy 1 Kishilik jamiyatining ilk davriga oid. *Ibtidoiy to'da.*

2 Boshlang'ich, dastlabki. *Ibtidoiy maktab.*

3 Eski zamondan qolgan; oddiy, sodda. *Ibtidoiy idish-tovoqlar.*

ideal 1 Eng yuksak, olijanob maqsad, orzu, tilak. *Xalqimizning yuragidagi ideallar.*

2 Har jihatdan barkamol, namunaviy. *Ideal odam.*

ideal+lashtirmoq Biror voqea-hodisa yoki odamni yuqori ko'tarmoq, benuqson qilib ko'rsatmoq.

idealist 1 Idealizm vakili. *Idealist bo'lib tanilmoq.*

2 Xayolparast, haqiqatni ideallashtiruvchi.

idealistik Idealizmga oid, idealizmga xos. *Idealistik dunyo-qarash.*

idealizm Materiyaning emas, ongning birlamchi deb hisoblovchi falsafiy oqim. *Obyektiv idealizm.*

idish Turli xil narsalarni solib qo'yish uchun foydalaniladigan xo'jalik buyumi. *Choy idish.*

idish-oyoq Taom tayyorlash va uni yeb-ichish bilan bog'liq bo'lgan uy ro'zg'or buyumlari. *Idish-oyoqni yuvmoq.*

idish-tovoq ayn. Idish-oyoq. *Idish-tovoqlarni yig'ishtirmoq.*

idora 1 Muayyan tartibda boshqarish, yo'lga solish. *Eski idora usullaridan voz kechmoq.*

2 Tashkilot, muassasa, korxonalar va ular o'rnatilgan bino. *Jamoa xo'jaligi idorasi.*

idora qilmoq // etmoq 1 Rahbarlik qilmoq, boshqarmoq. *Qo'shma korxonani idora qilmoq.*

2 Muayyan bir tartibga bo'ysundirmoq, boshqarmoq. *O'zini idora qilmoq.*

idora+viy Ma'muriy, idoraga oid. *Idoraviy buyruqni bajar-moq.*

idrok 1 Bilish, tushunish qobiliyati; zehn, fahm, farosat. *Idroki kuchli inson.*

2 Materiyaning, borliqning kishi ongidagi in'ikosi. *Dunyoning ongimizdagi idroki ko'p qirrali hodisa sanaladi.*

idrok+li Zehnli, fahm-farosatli, idroki bor. *Yoshlarimizni idrokli qilib tarbiyalash lozim.*

idrok: ~ etmoq // qilmoq 1 Fahmlamoq, tushunib yetmoq. *O'tilgan mavzu mohiyatini idrok etmoq.*

2 Ongda in'ikos etgan voqea-hodisalarni tushunmoq, bilmoq. *Dunyoni idrok etmoq.*

iffat Vijdonan poklik, hayo. *Iffatini saqlamoq.*

iffat+li Nomusli, hayoli. *Iffatli qiz.*

iffat+siz Hayosiz, behayo. *Iffatsiz bo'lmoq.*

iflos 1 Nopok narsalar bilan bulg'angan, kir bosgan, isqirt. *Iflos ko'ylak.*

2 Yomon narsalar tekkan, bulg'anch. *Iflos ketmon.*

3 Nopok, razil, qabih. *Iflos odam.*

iflos+lamoq Iflos qilmoq, bulg'amoq. *Ko'chani ifloslamoq.*

iflos+lik Iflos holat. *Ifloslikning oldini olmoq.*

ifoda 1 Biror narsani o'zida aks ettiruvchi holat, ramz, belgi. *Yuzlarida xursandchilik ifodasi ko'rinmoq.*

2 Nutq bo'lagi, ibora, gap. *Nafis ifodalar aytmog'.*

ifoda+lamoq 1 Aks ettirmoq, anglatmoq. *Ko'zlari orqali ifodalamoq.*

2 So'z, gap bilan bayon qilmoq, anglatmoq. *Og'zaki ravishda ifodalamoq.*

ifoda+li Talaffuz me'yorlariga rioya qilgan holda dona-dona va ta'sirli. *Ifodali o'qish.*

ifoda qilmoq ayn. ifodalamoq. *Sevgisini ifoda qilmoq.*

iftixor 1 Shon-sharaf hissi. *Vatanidan iftixor etmoq.*

2 Shon-sharaf keltiruvchi, fahrlansa arziydigan. *Xalqimiz iftixori.*

iftixor+li Iftixor qilsa bo'ladigan; faxrli. *Iftixorli o'rin.*

iftor — ikra

- iftor** 1 Ro'za mahalida og'iz ochish holati, payti. *Iftorga arang yetib bormoq.*
2 Iftor paytida beriladigan ziyofat, mehmondorchilik. *Iftorga chiqmoq.*
- iftor+lik** Ro'za mahalida og'iz ochib o'tkaziladigan ziyofat, mehmondorchilik. *Iftorlikka chaqirib kelmoq.*
- igloterapiya** Ninani qizdirib turib, badanga sanchib davolash usuli. *Igloterapiya bo'yicha mutaxassis.*
- igna** 1 Teshigidan ip o'tkazib, turli xil narsalarni tikish, yamash uchun ishlatiladigan uchi uchlik ingichka metall buyum. *Igna bilan ko'rpa qavimoq.*
2 Turli xil asboblarning o'tkir uchi, ingichka qismi. *Shprints ignasi.*
3 Ayrim o'simliklar hamda jonivorlarning ignasimon a'zosi, tikani. *Jayra ignasi.*
- ihota** To'siq, atrofni to'sish, o'rash. *Ihota daraxtlarini ekmoq.*
- ihota+lamoq** Ihota qilmoq, ma'lum bir maydonni yoki hududni o'rab, to'sib qo'yimoq. *Ekin maydonini ihotalamoq.*
- ijara** 1 Biror shaxs yoki tashkilotga tegishli bo'lgan narsadan kelishilgan haqni to'lash evaziga foydalanish, kira. *Mashinani ijaraga olmoq.*
2 Ijara evaziga to'lanadigan haq. *Uyga ijara to'lamoq.*
- ijara+chi** 1 Uy-joyini, yerini yoki narsalarini ijaraga beruvchi shaxs. *Ijara pulni bermoq.*
2 Birovning uyida ijaraga o'tiruvchi shaxs. *Ijarachiga uyini ko'rsatmoq.*
- ijirg'anmoq** Nojo'ya xatti-harakat yoki holatga duch kelinganda ichki ruhiyatni ifodalash uchun yuzini burishtirmoq. *Uydagi ahvolni ko'rib ijirg'anmoq.*
- ijobat:** ~ **bo'lmoq** Qabul bo'lmoq, e'tiborga olinmoq. *Mazlum duosi ijobat bo'ladi.*
- ijobiy** 1 Ma'qul bo'ladigan, yaxshi. *Ijobiy munosabat.*
2 Ibratli, yaxshi fazilatlariga, xislatlarga ega bo'lgan. *Ijobiy timsollar.*
- ijod** 1 Badiiy, ilmiy-publitsistik yoki moddiy asar yaratish, vujudga keltirish; yaratuvchilik. *Abdulla Oripovning ijodi ayni gullagan payt.*
2 Yaratilgan asar, ijod mahsuloti. *Xalq og'zaki ijodi.*
- ijod etmoq // qilmoq** 1 Muayyan yo'nalishdagi asarni yaratmoq, yangilik kashf etmoq. *Yangi roman ijod etmoq.*
2 O'ylab chiqarmoq, kashf etmoq. *Chigit ekishning ilg'or usullarini ijod etmoq.*
- ijod+iy** Ijod etish yoki ijod bilan bog'liq bo'lgan, yaratuvchilik uchun xizmat qiladigan. *Ijodiy safardan qaytib kelmoq.*
- ijod+kor** Ijod etuvchi, bunyodkor, yaratuvchi. *Ijodkorlar bilan uchrashuv o'tkazmoq.*
- ijodkor+lik** Yaratuvchilik, bunyodkorlik. *A. Qahorning ijodkorligini hech narsa bilan o'lchab bo'lmaydi.*
- ijozat** ayn. Biror ishni qilish uchun berilgan huquq; ruxsat, izn. *Xonaga kirish uchun ijozat so'ramoq.*
- ijozat+noma** ayn. Ruxsatnoma. *Ijozatnomasini ko'rsatmoq.*
- ijro** Amalga oshirish, bajarish. *Davlat tili haqidagi Qonunning ijrosi bilan tanishib chiqmoq.*

ijro qilmoq // etmoq Buyruq, farmon, qaror, topshiriq va sh. k. larni bajarimoq, amalga oshirmoq. *Prezident farmonlarini ijro etmoq.*

ijro+chi Ijro etuvchi, bajaruvchi (shaxs yoki tashkilot). *Hukumat qarorlarining ijrochisi.*

ijroiya Qonun va qarorlarni bajaruvchi, amalga oshiruvchi organ. *Hokimiyatning ijroiya qo'mitasi.*

ijroko'm Xalq deputatlari shahar (tuman), viloyat kengashlarining markaziy organi, boshqaruv apparati, ijroiya qo'mitasi. *Ijroko'mga bormoq.*

ijtimoiy 1 Kishilik jamiyati, uning hayoti va qonuniyatlariga oid. *Xalqning ijtimoiy turmushi bilan tanishmoq.*

2 Biror ijtimoiy tabaqaga, sinfga mansub. *Ijtimoiy qatlamlar.*

3 Jamiyatga, jamoatchilikka oid. *Ijtimoiy hayot.*

4 Jamiyatning, ommaning ma'naviy-ma'rifiy ehtiyojlari uchun ixtiyoriy ravishda xizmat etish bilan bog'langan. *Ijtimoiy topshiriq olmoq.*

5 Umumga tegishli, umumiy, ommaga oid. *Ijtimoiy boylik.*

ijtimoiy+lashmoq Ijtimoiy tus olmoq, ommalashmoq.

ijtimoiyat Jamiyat va uning taraqqiyot qonuniyatlari haqidagi fan. *Ijtimoiyat fani dasturi.*

ijtimoiy-siyosiy Jamiyat va siyosatga, ijtimoiy va siyosiy hayotga oid. *Ijtimoiy-siyosiy munosabatlarni yaxshi yo'lga qo'yimoq.*

ikir-chikir 1 Butunning mayda-chuyda unsurlari. *Voqeani ikir-chikirigacha o'rganmoq.*

2 Mayda-chuyda narsalar. *Hayotning ikir-chikirlari.*

ikki 1 2 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son. *Ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarni rivojlantirmoq.*

2 Qoniqarsiz, yomon baho. *Matematika fanidan «ikki» olmoq.*

ikki+lamchi 1 Ikkinchi bor, ikkinchi. *Ikkilamchi bu fikrni ayta.*

2 Ikkinchi darajali, ikkinchi o'rinda turgan. *Ikkilamchi hodisa.*

3 fals. Materiyadan keyin yuzaga kelgan. *Materiya birlamchi, ong ikkilamchi.*

ikki+lanmoq Qat'iy bir qarorga kela olmaslik, hardam xayol bo'lmoq. *Samarqandga borishga ikkilanmoq.*

ikki+nchi 1 Tartib bo'yicha ikki raqami bilan belgilangan. *Ikkinchi maktab.*

2 Qayta, qaytadan, boshqa. *Ikkinchi bu haqda gapirmaslikka ont ichdi.*

ikkifat Homilador, bo'g'oz. *Ikkiqat juvon.*

ikkizlamlama 1 Ikki tomoni ham bir xil. *Ikkizlamlama xanjar.*

2 Unga boshqa, bunga boshqa gapiradigan, munofiq. *Ikkizlamlama odam.*

ikkizlamlama+lik Munofiqlik; unga boshqa, bunga boshqa so'zlash. *Ikkizlamlalik qilmoq.*

ikkizlamlamachi Munofiq. *Ikkizlamlamachi odamning do'sti bo'lmaydi.*

ikra 1 Baliq urug'i. *Suvdagi ikralarga ko'zi tushdi.*

- 2 Baliq urug'idan tayyorlangan yaxna ovqat. *Dasturxonga qora ikra tortmoq.*
- 3 Baqlajon, piyoz, pomidorni to'g'rab, qovurib tayyorlanadigan ovqat, taom. *Ikra tayyorlamoq.*
- iks** X shakli bilan ifodalangan noma'lum son. *Iksni topmoq.*
- ilang-bilang** Egri-bugri, buralgan, qing'ir-qiyshiq. *Ilang-bilang ko'cha.*
- ilashmoq** 1 Yopishmoq, ilinib, yopishib olmoq. To'niga *xashak ilashdi.*
- 2 Ergashmoq, xira bo'lib ergashib yurmoq. *Avtobusda kelayotganda ilashmoq.*
- ildam** Tez harakat qiladigan, chaqqon. *Ildam odimlar bilan yurmoq.*
- ildam+lamoq** Tez olg'a bosmoq, ilgari yurmoq, ilgarilab ketmoq, tezlashmoq. *Maydon tomon ildamlamoq.*
- ildiz** 1 O'simlik va daraxtlarning yer osti qismi, tomir. *Anorning ildizi.*
- 2 Tish, soch, tirnoq kabi a'zolarining teri va et orasidagi qismi. *Qurt yegan tishning ildizini sug'urib olmoq.*
- 3 Biror narsaning asosi, negizi; kelib chiqish joyi, zamini. *Mustaqilligimizning ildizlari mustahkam.*
- 4 mat. Ma'lum bir darajaga ko'tarilganda, o'z-o'ziga ko'paytirilganda berilgan sonni hosil qiluvchi son. *Ildiz ostidagi sonni topmoq.*
- ser-ildiz** Ildiz otib, ildizi tarmoqlanib ketgan, g'oyat ko'p ildizli. *Olma serildiz daraxt.*
- ilgak** 1 Ilib, osib qo'yish yoki berkitib qo'yish uchun ishlatiladigan bir uchi qayrilgan metall moslama, ilmoq. *Eshik ilgagini tushirmoq.*
- 2 Uchida ilmog'i bor asbob. *Paqirni suvdan ilgak bilan tortib olmoq.*
- ilgari** 1 O'tgan vaqtlarda; avval, burun. *Ilgari mashinamiz yo'q edi.*
- 2 Olg'a tomon, oldinga, old tomonga. *Ilgari qarab ketmoq.*
- 3 ko'm. Oldin, burun, avval. *Uch yil ilgari kelmoq.*
- ilgaridan** 1 Azaldan, avvaldan. *Ilgaridan qadrdon bo'lib kelmoq.*
- 2 Oldindan. *Ilgaridan dasturxon yozib qo'ymoq.*
- ilgari+gi** 1 O'tmish vaqtdagi, avvalgi, oldingi. *Ilgarigi zamonlarda.*
- 2 Yaqin o'tmishdagi, yaqinda bo'lib o'tgan. *dastlabki. Ilgarigi xaridorni chaqirmoq.*
- 3 Sobiq. *Korxonaning ilgari rahbari.*
- ilgari+lamoq** 1 Ilgari qarab yurmoq, olg'a tomon harakat qilmoq, siljimoq. *Qalin qor kechib asta-sekin ilgarilamoq.*
- 2 Oldinga o'tib ketmoq, o'zib ketmoq. *Paxta tayyorlashda hammadan ilgarilab ketmoq.*
- ilhaq:** ~ **bo'lmoq** Umid bilan ko'z tutmoq, intizor bo'lmoq. *Dadasining kelishiga ilhaq bo'lmoq.*
- ilhom** 1 Ijod qilishda yuzaga kelgan ruhiy-ma'naviy holat, ijodiy ruh. *Ilhomi jo'sh urmoq.*
- 2 Biror ishni yoki vazifani bajarish uchun paydo bo'lgan istak, xohish. *Ilhom bilan paxta termog.*

- ilhom+baxsh** Ilhom beruvchi, ilhom bag'ishlovchi. *Ilhom-baxsh onlar.*
- ilhom+chi** Ilhom beruvchi, ijodiy ruh bag'ishlovchi. *Mustaqilligimiz ilhomchisi.*
- ilhom+lanmoq** Ilhom olmoq, ko'tarinki ijodiy ruh kasb etmoq. *Bahordan ilhomlanmoq.*
- ilik** 1 Suyak ichidagi yog'simon modda. *Ilik yog'ida osh qilmoq.*
- 2 Boldir suyagi. *Iligini sindirib olmoq.*
- ili-miliq** Bir oz issiq. *Ili-miliq cho'l shamoli.*
- ilimoq** Bir oz isimoq. *Suv ilibdi.*
- ili+q** 1 Bir oz issiq, ili-miliq. *Iliq sut ichmoq.*
- 2 Yoqimli, xush keladigan. *Iliq gap aytmog.*
- iliq+lik** 1 Bir oz isiganlik. *Badaniga ilqlik yugurmoq.*
- 2 Yoqimlilik, yaxshi munosabat. *O'rtalarida ilqlik paydo bo'lmoq.*
- ilinj** Umid qilingan, ishonch bog'langan narsa. *Oxirgi ilinji ham barbod bo'lmoq.*
- ilinmoq** 1 To'r, tuzoq va sh. k. larga tutilmoq. *To'rga ilinmoq.*
- 2 Qo'lga olmoq, ushlamoq. *Shoshilishda qo'lga yirtiq ko'ylagi ilinmoq.*
- 3 Zo'rg'a yetib olmoq, arang chiqmoq. *Oxirgi reysdagi samolyotga ilinmoq.*
- 4 Oziq-ovqat, kiyim-kechak va sh. k. larning hammasini yoki ma'lum bir qismini kimgadir atab olib qo'ymoq. *Qiziga ilinmoq.*
- iliqmoq** 1 Shahvoniy nafsini qondirish ishtiyogida orqasidan ergashmoq. *Itimiz iliqib ketib qolibdi.*
- 2 Biror ayolga hirs qo'ymoq, orqasidan yurmoq.
- iljaymoq** Miyig'ida kulmoq, ovoz chiqarmay lab va ko'z harakati bilan kulgi ifoda qilmoq. *Do'stini ko'rib iljaymoq.*
- ilk** 1 Eng avvalgi, dastlabki, birinchi. *Ilk muhabbat.*
- 2 Erta, ertaki. *Ilk ko'klam.*
- illat** 1 Tandagi dard, kasallik. *Ichida illati bor.*
- 2 Biror ishga, holga sababchi bo'lgan kamchilik, nuqson. *Illatini topmoq.*
- 3 Gunoh, ayb. *Bo'ynida illati borning oyog'i qaltiraydi.*
- illustrativ** Illustratsiyaga xos. *Illustrativ rasm.*
- illustratsiya** 1 Kitob, jurnal, gazeta va sh. k. lardagi matnlarning mazmunini tushuntirishga xizmat qiladigan rasm, surat. *Kitob illustratsiyalarini tomosha qilmoq.*
- 2 Namunali misol, dalil. *Illustratsiya qilib ko'rsatmoq.*
- ilm** 1 Insonning o'qish, o'rganish va tajriba orqasida orttirgan bilimi, ma'lumoti. *Ilm olmoq.*
- 2 Fan. *Til ilmi.*
- ilm+iy** 1 Ilm-fanga oid, ilm-fanga asoslangan. *Ilmiy qarashlar.*
- 2 O'qish, o'qitishga oid. *Ilmiy bo'lim boshlig'i.*
- ilm+siz** Ilmi yo'q, o'qimagan, nodon. *Ilmsiz rivojlanish yo'q.*
- ilmsiz+lik** Ilmi yo'qlik, o'qimaganlik, nodonlik. *Ilmsizlikning oxiri voy.*
- ilma-teshik** Teshigi ko'p, hamma yog'i teshik. *Ilma-teshik narsa.*

ilmoq I — imperializm

- ilmoq I** 1 Mix, qoziq, ilgak va sh. k. larga osmoq, osib qo'ymoq. *Mashinasining kalitini ustundagi mixga ilmoq.*
2 Otilgan yoki yuqoridan tushayotgan narsani yerga tushirmay qo'l bilan ushlab qolmoq, tutmoq. *Otilgan olmani ilmoq.*
3 *kchm.* Fahmlamoq, darhol tushunib olmoq. *Gapning yo'nalishini ilib olmoq.*
4 Kiymoq. *To'nini yelkasiga ilmoq.*
- ilmoq II** 1 Ilib olish yoki ilib ko'tarish uchun ishlatiladigan temirdan yoki daraxt butog'idan yasalgan moslama, ilgak. *Yukni ilmoqqa qiyinchilik bilan ilmoq.*
2 *kchm.* Gap jarayonida biror narsaga qilingan shama, kinoya, g'araz. *Gap orasida ilmoq tashlamoq.*
- il+gich** Ilish uchun ishlatiladigan moslama. *Ilgichga paltosini ilmoq.*
- ilmoq+li** 1 Ilmog'i bor, ilmog'i mavjud, ilgakli. *Ilmoqli zanjir.*
2 Zamirida kinoya, shama, g'araz mavjud bo'lgan. *Ilmoqli luqma tashlamoq.*
- ilmoq+siz** 1 Ilmog'i, ilgagi yo'q. *Ilmoqsiz eshik.*
2 Beg'araz, g'arazi yo'q, to'g'ri. *Ilmoqsiz gap.*
- iloh** Olloh, Xudo. *Yolg'iz Ilohga sig'inmoq.*
- iloh+iy** Iloh va uning qudratiga oid. *Ilohiy mo'jizalar.*
- iloj** 1 Ma'lum ish-harakatni bajarish yoki biror holatdan chiqishning chorasi, imkon. *To'yga borishning bir ilojini qilmoq.*
2 Davo chorasi. *Shamollashning ilojini topmoq.*
- no-iloj** 1 Boshqa iloji yo'qligidan; ilojsizlikdan. *Noiloj ketishga rozi bo'lmoq.*
2 Ilojsiz, chora topa olmay. *Noiloj taklifini qabul qilmoq.*
- iloj+siz** Chora, imkoni yo'q. *Ilojsiz holatda qolmoq.*
- ilojsiz+lik** Imkoni yo'qlik, chorasizlik. *Ilojsizlikdan to'plangan pulini berib yubormoq.*
- ilon** 1 Sudralib yuruvchi, oyoqsiz jonivor. *Ilon tutib olmoq.*
2 Muchal yili. *Ilon yilida tug'ilgan.*
- ilova** Biror fikrga yoki gapga qo'shimcha tarzda berilgan narsa, izoh. *Adabiyotlar ro'yxatini ilova qilmoq.*
- ilova+li** Ilovasi, qo'shimchasi bor bo'lgan. *Ilovali jurnal sotib olmoq.*
- iloyim** Xudoyo, ilohim. *Iloyim, bola-chaqalaringizning orzu-havasini ko'ring.*
- iloyo** und. s. Istak xohishni kuchaytirish uchun ishlatiladi. *Iloyo, yuz yil umr ko'ring.*
- iltifot** Marhamat, himmat; ayricha e'tibor, xushmuomala. *Mehmonlarga alohida iltifot ko'rsatmoq.*
- iltijo** 1 Ollohga, uning payg'ambarlariga, aziz avliyolarga sig'inib, panoh so'rash. *Xudoga iltijo qilmoq.*
2 Yalinib-yolvorish, o'tinib so'rash. *Iltijolariga quloq tutmoq.*
- iltimos** Muddaosini qondirish uchun boshqa bir kimsaga qilingan murojaat, so'rov. *Iltimosini inobatga olmoq.*
- iltimos+noma** Iltimos qilib yozilgan xat; yozma iltimos. *Boshliqqa iltimosnoma yozmoq.*

- iltimos+chi** Iltimos qiluvchi shaxs. *Iltimoschini qabulxonada ushlab turmoq.*
- ilviramoq** Gazak olib yiringlab ketmoq. *Yarasi ilvirab ketibdi.*
- ilg'amoq** Ko'rmoq, sezib olmoq. *Arang ko'zi ilg'amoq.*
- ilg'or** Oldingi safda boruvchi; birinchi o'rindagi, peshqadam. *Ilg'or xo'jalik.*
- ilg'or+lik** Peshqadamlik. *Ilg'orlikni qo'ldan boy bermaslik.*
- im** ayn. Imo.
- im+lamoq** Imo bilan chaqirmoq, ishora qilmoq. *O'rtog'ini imlamoq.*
- imi-jimida** Qo'l uchida, naridan-beri; hech kimga sezdirmay. *Imi-jimida barcha ishni bajarib qo'ymoq.*
- imillamoq** Sustlik bilan harakat qilmoq, sudralmoq. *Rejani bajarishda imillamoq.*
- imkon** Bajarish, yuzaga chiqarish zarur yoki qulay shart-sharoit. *Xatosini to'g'rilash uchun imkon bermoq.*
- imkon+siz** Imkoni yo'q, shart-sharoiti yo'q; yuzaga chiqarib bo'lmaydigan. *Imkonsiz holatda qolmoq.*
- imkoniyat** ayn. Imkon. *Imkoniyatdan ustalik bilan foydalanmoq.*
- imlo** Yozuv, grafika; orfografiya. *Imlo qoidalari.*
- imlo+viy** Imloga oid. *Imloviy xato.*
- immunitet** Tirik organizmlarning kasallik bilan og'rimaslik, kasal yuqtirmaslik xususiyati. *Sariq kasalga qarshi immunitet hosil qilmoq.*
- imo** Tana harakatlari (qo'l, bosh, qosh va h. k. lar) bilan qilingan ishora. *Ketishga imo qilmoq.*
- imo-ishora** Imo va ishoralar. *Imo-ishora bilan tushuntirmoq.*
- imom** 1 Besh vaqt namoz yoki hayit namozlarida jamoatning oldida turib, ularni boshqaruvchi, yetaklovchi shaxs. *Imomga iqtido qilmoq.*
2 Islom qonun-qoidalarini yaxshi bilgan yuksak ilmga ega bo'lganlarga beriluvchi unvon. *Imom-al-Buxoriy.*
- imom+lik** Imom ishi. *Masjitda imomlik qilmoq.*
- imon** 1 Ollohga bo'lgan ishonch, e'tiqod. *Imon keltirmoq.*
2 Umuman ishonch, e'tiqod. *Vatanimiz kelajagining buyukligiga imonimiz komil.*
- imon+li** 1 Imoni bor, e'tiqodli. *Imonli bo'lmoq.*
2 Halol, vijdonli. *Imonli bo'lib voyaga yetmoq.*
- imon+siz** 1 Dahriy, xudosiz. *Imonsiz odam.*
2 Yaramas, razil, vijdonsiz; diyonatsiz. *Imonsiz qotil.*
- imorat** Bino, uy-joy. *Shahar o'rtasidagi imorat.*
- imorat+soz** Uy-joy quruvchi ishchi, usta. *Imoratsoz quruvchi.*
- imperator** Imperiya podshohining unvoni va shu unvonga ega bo'lgan shaxs. *Xitoy imperatori.*
- imperialist** Yirik kapitalist, sarmoyador. *Imperialistlar tomonidan kiritilgan taklif.*
- imperialistik** Imperializmga oid, sarmoyaga oid. *Imperialistik g'oyalar.*
- imperializm** Yirik sarmoyalarga asoslangan, har tomonlama keng rivojlangan ijtimoiy-iqtisodiy bosqich. *Amerika imperializmi.*

imperiya 1 Yakka hokim yoki imperator boshchilik qiluvchi yirik monarxiyalik davlat.
2 Mustamlakalarga ega bo'lgan yirik imperialistik davlat. Rossiya imperiyasi.

import Xorijiy tovarlar, chet-eldan keltirilgan har xil mollar. *Import tufli.*

impuls Harakat miqdori. *Yurak impulsi.*

imtihon 1 O'quv yurtlarida o'quvchilar bilimini o'quv dasturi asosida tekshirib ko'rish, so'rab, sinab ko'rish. *Test usulida imtihon o'tkazmoq.*
2 Umuman sinov, tekshirish. *Hayot imtihoni.*

imtihon+siz Imtihon olmay yoki topshirmay. *Institutga imtihonsiz qabul qilinmoq.*

imtiyoz Alohida haq-huquq, sharoit, yengillik. *Fermerlarga katta imtiyoz berildi.*

imtiyoz+li Alohida yengillikka, imtiyozlarga ega bo'lgan. *Imtiyozli diplom.*

imtiyoz+siz Imtiyoz berilmagan, yengillik berilmagan. *Imtiyozsiz bilek.*

imzo Shaxsning o'z qo'li bilan qo'ygan yozuv belgisi, qo'l. *Qaydnomaga imzo qo'ymoq.*

imzo+lamoq Imzo qo'ymoq, imzo bilan tasdiqlamoq. *Bitimni imzolamoq.*

imzo+siz Imzosi yo'q, imzosi qo'yilmagan. *Imzosiz ariza topshirmoq.*

in Qush, hayvon va hasharotlarning yashash joyi; uya. *Honning ini.*

indamas Ovoz chiqarmaydigan, juda kam so'zlaydigan. *Indamas bola.*

indamoq Biror narsa demoq. *Borib-kelishgani haqida hech kimga indamadi.*

indeks 1 Nom, baho va sh. k. larning ko'rsatkichi, ro'yxati. *Korxonada indeksi.*
2 Iqtisodiy hodisalarning tadrijiy o'zgarishlarini foizlar hisobida ifodalovchi raqamlar ko'rsatkichlari. *Joriy yildagi indekslar.*
3 mat. Belgi ostiga qo'yiladigan son yoki harf ko'rsatkichi. *Indeksini topmoq.*

indeksatsiya Inflatsiya sharoitida pul talablari va turli daromadlarni saqlash usuli. *Pul indeksatsiyasi.*

indin(ga) Ertadan keyingi kun. *Indinga bo'ladigan tomoshaga bilek sotib olmoq.*

induksiya 1 Fanlarga asoslangan holda umumiy xulosalarga kelish. *Induksiyaga asoslangan fikr.*
2 fiz. Elektr o'tkazgichning magnit maydonidagi harakati yoki uning o'zgarishi natijasida o'tkazgichda elektr tokining hosil bo'lishi. *Induksiya hodisasi sodir bo'lmoq.*

induktiv 1 Induksiyaga oid, induksiya asoslangan. *Induktiv asosda o'z fikrini yoritmoq.*
2 Induksiya orqali sodir bo'ladigan. *Induktiv tajriba.*

induktor Qo'l bilan harakatga keltiriladigan, o'zgaruvchan elektr toki hosil qiladigan asbob. *Induktorni ishga solmoq.*

industriya Mashina texnikasiga asoslangan sanoat. *Og'ir industriya. Yengil industriya.*

inersiya Jismlarning o'z holatini yoki harakatini tinch holatlarda saqlash xususiyati. *Inersiya qonuniyatları.*

inersiya+li Inersiyaga asoslangan. *Inersiyali holat.*

infarkt Qon tomirining siqilishi, qon yo'lining to'silishi natijasida qonning to'xtab qolishi bilan bog'liq bo'lgan kasallik. *Infarkt bo'lmoq.*

infeksiya Kasallik tarqatuvchi mikroblar vositasida kasallikning yuqishi, yuqtirishlik. *Infeksiyaga qarshi chora-tadbirlar ko'rmoq.*

inflatsiya Amalda ishlayotgan qog'oz pullarning keragidan ko'payib ketishi va qadrsizlanishi. *Pul inflatsiyasining oldini olmoq.*

informatsion Informatsiyaga, axborotga oid. *Informatsion bildirish.*

informatsiya Axborot, ma'lumot. *Informatsiya to'plamoq.*

infratuzilma Butunning mavjudligi, faoliyati va rivojlanishini ta'minlash uchun zarur unsurlar tizimi, majmui. *Bozor infratuzilmasi.*

inga Chaqaloqning yig'isi yoki shunga o'xshagan ovoz. *Go'dakning ingasi.*

inga+lamoq Inga-inga qabilida ovoz chiqarib yig'lamoq. *Tinimsiz ravishda ingalamoq.*

ingalatsiya Bug' yoki gaz holiday shifobaxsh narsalar bilan nafas oldirib davolash usuli. *Tomog'ini ingalatsiya qildirmoq.*

ingichka 1 Ko'ndalang kesimi o'ta tor, kichik. *Ingichka sim.*
2 Chiyildoq, o'tkir. *Ingichka ovoz.*
3 Nozik, oriq. *Ingichka barmoqlar.*

ingichka+lamoq Yo'nib, cho'zib, randalab ingichka qilmoq. *Ipni ingichkalamoq.*

ini 1 ayn. Uka. *Inisini qo'llab-quvvatlamoq.*
2 O'zidan yosh er kishiga qilinadigan murojaat shakli. *Inim, bizga bitta gazeta berib yuboring.*

injener ayn. Muhandis. *Qurilish injeneri.*

inijil Isoning hayoti va faoliyati haqida ma'lumot beruvchi diniy kitob. *Inijilni mutolaa qilmoq.*

injiq 1 Uncha-munchani yoqtirmaydigan, tabiati nozik, mijg'ov. *Injiq rais.*
2 Ters, aks, bir xilda turmaydigan. *Injiq tabiat.*

inju Marvarid, dur. *Inju toshlar.*

inkassator Pul olib kelish va tashish bilan shug'ullanuvchi mas'ul shaxs. *Inkassatorni chaqirib kelmoq.*

inkor Tan olmaslik, qabul yoki tasdiq etmaslik, rad. *Aybini inkor qilmoq.*

inkubator Sun'iy yo'l bilan tuxumdan jo'ja ochiradigan apparat. *Inkubatorida jo'ja ochirmoq.*

inkubatoriy Sun'iy yo'l bilan tuxumdan jo'ja ochiradigan yoki pilla qurti ochiriladigan maxsus joy. *Inkubatoriyda navbatchilikda turmoq.*

inkubatsiya Sun'iy yo'l bilan jo'ja yoki pilla qurti ochirish. *Inkubatsiya yo'li bilan jo'ja ochirmoq.*

inobat Nazar-e'tibor, hisobga olish

inobat+li 1 Ishonchli, ishonch qozongan. *Shaharning inobatli odamlari.*

inobat+siz — investitsiya

- 2 E'tiborga olsa bo'ladigan, ishonsa bo'ladigan. *Inobatli dalillar.*
- inobat+siz** 1 Ishonchsiz, ishonch qozonmagan. *Inobatsiz munosabatda bo'lmoq.*
2 Nazar-e'tiborga olinmagan, e'tibordan chetda qolgan. Arizani inobatsiz qoldirmoq.
- inon-ixtiyor** Xohish, ixtiyor. *Inon-ixtiyori qo'ldan ketmoq.*
- inonmoq** Ishonmoq, ishonch hosil qilmoq. *Gapining rostligiga inonmoq.*
- inoq** O'zaro do'stona munosabatli, ahil, qalin. *Er-xotin bir-biri bilan inoq yashaydi.*
- inoq+lashmoq** Bir-biri bilan yaqin, do'stona munosabat bog'lamoq, ahillashib ketmoq. *Bir oy ichida inoqlashmoq.*
- inoq+lik** Ahillik. *Do'stlarning inoqligi.*
- inoyat:** ~ **qilmoq** Marhamat qilmoq, lutf aylamoq. *Farzandlariga inoyat qilmoq.*
- inqillamoq** Og'riq, azob ta'sirida dardli ovoz chiqarmoq. *Uzoq vaqt inqillab yotmoq.*
- inqilob** Tub o'zgarish, burilish. *Texnika inqilobi.*
- inqilob+iy** Inqilobga oid. *Ijtimoiy hayotdagi inqilobiy hodisalar.*
- inqilob+chi** Inqilob qatnashchisi. *Inqilobchi sifatida nom qozonmoq.*
- inqiroz** 1 Taraqqiyotda orqaga ketish; tanazzul. *Sotsializm inqirozi.*
2 Yo'q bo'lish. tugash. *Inqirozga uchramoq.*
- ins-jins** Jin va ajina. *Ins-jinslar makoni.*
- insof** Adolat va vijdon amri bilan ish tutish tuyg'usi, holati; halollik, poklik, to'g'rilik. *Insofga kelmoq.*
- no-insof** 1 Insofi yo'q, insofsiz, vijdonsiz. *Noinsof bo'lib qolmoq.*
2 Haqorat, koyish ma'nolarida ishlatiladi. *Noinsof, bolalarning haqiga ko'z olaytirasanmi?!*
- noinsof-lik** 1 Insofsizlik, vijdonsizlik. *Noinsoflik qilib hamma yerni egallab olmoq.*
2 Noinsof kishilarga xos xatti-harakat. *Bu qanday noinsoflik! Bola otaga qo'l ko'tarsa-ya?!*
- insof+li** Vijdonli, vijdonan ish tutuvchi, halol. to'g'ri. *Insofli bo'lmoq.*
- insof+siz** Insofi yo'q, vijdonsiz. *Insofsiz o'g'ri.*
- insofsiz+lik** Insofsiz kishilarga xos xatti-harakat, qiliq. *Insofsizligi uchun jazo olmoq.*
- inson** 1 Odam, kishi, shaxs. *Inson hayoti.*
2 Insonga qilinadigan murojaat shakli. *Hoy, inson, senga gapiryapman?!*
- inson+iy** Insonga xos. *Insoniy odatlar.*
- g'ayri-inson+iy** Insoniylikka zid. *G'ayriinsoniy qiliq.*
- inson+lik** Inson nasliga mansublik. Insonga xos xatti-harakat, fazilat. *Insonlik qilmoq.*
- inson+parvar** Odamparvar, insonlarni sevuvchi. *Insonparvar yozuvchi.*
- insoniyat** Odamlar, insonlar. bashariyat. *Insoniyatning ezgu-orzulari.*

- inssenirovka** Asarni sahnaga qo'yish uchun moslab yozib chiqish, sahnaga qo'yish. *Inssenirovkada qatnashmoq.*
- instinkt** Har xil ta'sirlarga g'ayrihuuriy ravishda, (ongsiz) bo'ladigan munosabat. mayl, tuyg'u. *Tabiiy instinkt.*
- institut** Oliy o'quv yurtlari va ilmiy-tekshirish dargohlarining nomi. *Tibbiyot institutida o'qimoq.*
- instruktor** Yo'riqchi, yo'l-yo'riq, ko'rsatma beruvchi shaxs. *«Vatanparvar» tashkiloti instruktori.*
- insulin** Tirik organizmdagi uglerod almashish jarayonini tartibga solishda ishtirok etadigan me'da osti garmoni va undan tayyorlanadigan dori. *Insulin iste'mol qilmoq.*
- insult** Bosh miyadagi qon tomirlarining yorilishi yoki to'silib qolishi natijasida sodir bo'ladigan kasallik. *Insultni boshdan kechirmoq.*
- intellektual** Aqliy, aql-idrokka oid. *Intellektual qobiliyat.*
- intermediya** Hajviy xarakterdagi kichik sahna asari, kulgili tomosha. *Intermediya qo'ymoq.*
- internat** Davlat tomonidan o'quvchilari oziq-ovqat, kiyim-kechak bilan ta'minlanadigan o'quv yurti. *Internatda tahsil olmoq.*
- internet** Dunyo ilm-fani, texnikasi hamda xalqlarning ijtimoiy-siyosiy hayoti bo'yicha eng yangi ma'lumotlar jamlangan va ularni zamonaviy EHM qurilmalari orqali uzatiluvchi xalqaro axborot tizimi. *Internet orqali yangi ma'lumotlar olmoq.*
- interpol** Xalqaro jinoyat-qidiruv uyushmasi. *Interpol xizmatidan foydalanmoq.*
- intervu** Ommaviy-axborot vositalarida e'lon yoki namoyish qilish uchun muxbirning muayyan shaxs bilan o'tkazgan suhbat va shu suhbatning matni. Mashhur chempiondan *intervu olmoq.*
- intiho** So'ng, oxir, yakun. *Asar intihosi.*
- intilmoq** 1 Biror narsaga, kimsaga yoki ma'lum bir tomonga jon-jahd bilan harakat qilmoq. urinmoq. *Daraxt shoxiga qarab intilmoq.*
2 Biror narsaga yetishish uchun harakat qilmoq. *Bilim olish uchun intilmoq.*
- intim** Ishq-muhabbatga, yurak sirlariga oid. *Intim she'riyat.*
- intiq** Besabr kutuvchi, intizor. *Yo'llariga intiq bo'lmoq.*
- intizom** Bo'ysunilishi lozim bo'lgan qat'iy tartib, qonun-qoida. *Intizomni kuchaytirmoq*
- intizom+li** Intizomni mahkam tutuvchi. intizomga bo'ysunuvchi. *Intizomli xodim.*
- intizom+siz** Intizomga bo'ysunmaydigan. *Intizomsiz talaba.*
- intizomsiz+lik** Intizomga amal qilmaslik. *Intizomsizligi uchun ishdan bo'shatilmoq.*
- intizor** Sabrsizlik, mushtoqlik bilan kutuvchi, muntazir. *Yo'lga intizor bo'lmoq.*
- inventar** 1 Korxonada, tashkilot va muassasalarga tegishli bo'lgan mol-mulk, asbob-uskuna va sh. k. lar. *Omborxonadagi inventarlarni tashqariga olib chiqmoq.*
2 Shu xildagi mol-mulkning to'la ro'yxati. *Inventar tuzmoq.*
- investitsiya** Chetdan kapital kiritish, qoyish. Xorijiy investitsiya.

investor Kapital qoʻygan shaxs yoki korxonalar. *Investorlardan qarzini uzmoq.*

insho Adabiy yoki erkin mavzuda yoziladigan ijodiy yozma ish. *Inshodan «aʼlo» baho olmoq.*

inshoollo(h) 1 Xudo xohlarsa. *Inshoollo(h), mustaqilligimizni hech kim yenga olmaydi.*
2 Ilohim, Xudoyo kabi maʼnolarda yaxshi tilak bildirish uchun ishlatiladigan duo soʻzi. *Inshoollo(h), tinchligimiz barqaror boʻlgʻay.*

inshoot Har xil maqsadlarni koʻzlab qurilgan binolar va ularning asbob-uskunalarini. *Suv inshooti.*

inʼikos 1 Yaltiroq yoki aks qaytaruvchi narsalarning sirtidagi aks etishi; aks. *Oynada inʼikos etmoq.*
2 Obyektiv borliqning, voqelikning inson ongida aks etishi. *Inʼikos nazariyasi.*

inʼom Biror kimsaga hadya qilib berilgan narsa, tortiq, sovgʻa. *Tugʻilgan kuniga soat inʼom etmoq.*

inʼyeksiya Teri orasiga dori yuborish, ukol. *Inʼyeksiya usuli bilan davolamoq.*

ip 1 Paxta, ipak, zigʻir, jun va h. lardan ingichka qilib yigirilgan, uzunchoq shaklga keltirilgan tikuv yoki toʻquv materiali. *Ipni uzib tashlamoq.*
2 Bogʻlash, oʻrash, mustahkamlash maqsadlarida ishlatiladigan chilvir, shnur, kanop. *Qopning ipini yechmoq.*
3 Cholgʻu asboblarning tori, simi. *Dutorning ipi uzilib ketdi.*
4 Rishta. *Doʻstlik iplarini bogʻlamoq.*

ipak 1 Pilla qurti chiqargan juda ingichka tola va undan yigirilgan ip. *Bir kalava ipak.*
2 Shoyi material, ipak mato. *Ipak roʻmol.*

ipak+day 1 Ipak singari muloyim, nozik. *Ipakday mayin.*
2 Shirin soʻz, muomalasi muloyim. *Ipakday ayol.*

ipak+furush Ipak savdosi bilan shugʻullanadigan shaxs. *Ipakfurush ayol.*

ipak+li Ipakdan toʻqilgan, ipagi bor. *Ipakli dastroʻmol.*

ipak-lik Shoyidan qilingan, ipakdan tikilgan. *Ipaklik material.*

ipakchi+lik Pilla yetishtirish bilan shugʻullanuvchi soha. *Ipakchilikdan olingan sof daromad.*

ipiltiriq Juda oriq, qiltiriq. *Ipiltiriq boʻlib oʻsmoq.*

ipoteka Koʻchmas mulkni garovga qoʻyish. *Ipoteka shartlari.*

ippodrom 1 Otchopar, ot sporti bilan bogʻliq tantanalar oʻtkaziladigan stadion. *Ippodromda poyga oʻtkazmoq.*
2 Toshkentdagi eng katta ulgurji bozor. *Ippodromdan koʻylak sotib olmoq.*

iqbol 1 Insonning qoʻlga kiritgan yoki kiritadigan baxti, omadi. *Iqboli baland boʻlmoq.*
2 Taqdir, qismat. *Iqboliga ishonmoq.*

iqlim Biror joyning oʻziga xos ob-havo sharoiti. *Oʻrta Osiyo iqlimi.*

iqlim+iy Iqlimga oid. *Iqlimiy noqulayliklar.*

iqlim+lashmoq Iqlimga moslashmoq.

iqror Eʼtirof etish, tan olish, boʻyniga olish. *Aybiga iqror boʻlmoq.*

iqtidor Kuch, qudrat. *Iqtidori yoʻq kimsa.*

iqtidor+li Iqtidorga ega. *Iqtidorli yoshlarni xorijga oʻqishga yubormoq.*

iqtidor+siz Iqtidori yoʻq. *Iqtidorsiz tinglovchi.*

iqtidos 1 Sarf-harajatdagi tejam. *Goʻshni iqtidos qilmoq.*
2 Turli sohadagi tejamlilikni oʻrgatuvchi fan. *Iqtidos fani.*

iqtidos+iy Iqtidosga oid, iqtidosga bogʻliq boʻlgan. *Iqtidosiy munosabatlar.*

iqtidos+chi 1 Tejab-tergab sarf qiluvchi; tejamkor. *Iqtidoschi uy bekasi.* 2 Iqtidosiyot mutaxassisi. *Iqtidoschi olim.*

iqtidosiyot 1 Muayyan ijtimoiy tuzumlarning bazasi, ishlab chiqarish kuchlari taraqqiyotining ishlab chiqarish munosabatlari majmui. *Bozor iqtidosiyoti.*
2 Maʼlum bir mamlakat, region, korxonalar va sh. k. lardagi ishlab chiqarish kuchlarining holati. *Mustaqil respublikamiz iqtidosiyoti.*
3 Xalq xoʻjaligining moddiy va moliyaviy tomonlarini oʻrganuvchi fan. *Iqtidosiyot fani.*

irillamoq «Ir-r-r» degan ovoz chiqarmoq. *Eshik yonida yotgan it irilladi.*

irim Biror maqsad, niyat bilan qilingan xurofiy tadbir, amal. *Qabrstoniga borishga irim qilmoq.*

irim+chi Irimga ishonuvchan, irim-sirimga berilgan. *Irimchi kampir.*

irimiga Xoʻja koʻrsinga, nomiga. *Irimiga ashula aytmoq.*

irimog Sofligini yoʻqotmoq; buzilmoq. *Bir yerda turaverib irimog.*

irjaymoq Ovoz chiqarmasdan yoqimsiz kulmoq. *Dugonasiga qarab irjaymoq.*

irkit Oʻta kir, kir-chir, iflos. *Irkit oʻrdakcha.*

irmog Daryoga borib quyiluvchi ariq, jilgʻa. *Qoradaryo irmogʻi.*

irod: ~ qilmoq Hosil qilmoq, yuzaga chiqarmoq. Nutq irod qilmoq.

iroda 1 Insonda boʻladigan qatʼiyat, matonat. *Irodasi sust odam.*
2 Ixtiyor, xohish. *Irodasiga qarshi ish tutmoq.*

iroda+li Irodasi bor, qatʼiyatli. *Irodali inson.*

iroda+siz Irodasi yoʻq, irodasi sust, qatʼiyatsiz. *Irodasiz rais.*

irodasiz+lik Irodasi sustlik, qatʼiyatsizlik. *Irodasizlik qilmoq.*

iroq Uzoq, olis. *Iroqqa ketmoq.*

irq 1 Nasl, zot. *Irqi aynigan qabila.*
2 Insonlarning badan, gavda va yuz tuzilishiga koʻra bir xil boʻlgan tarixan shakllangan alohida guruhlari. *Qora irq.*

irq+iy Irqqa oid, irqqa xos. *Irqiyl belgilar.*

irq+chi Irqchilik siyosatini yurituvchi. *Irqchi davlat rahbari.*

irqchi+lik Irqlarni ajratish, ularni oliy va past toifalarga boʻlish bilan shugʻullanuvchi nazariya tarafdorlari va bu bilan shugʻullanuvchi siyosat. *Irqchilikka qarshi kurashmoq.*

irrigator — issiq-sovuq

- irrigator** Suv chiqarish ishlari bo'yicha mutaxassis. *Jamoa xo'jaligi irrigatori.*
- irrigatsion** Sug'orish ishlariga oid. *Irrigatsion qurilmalar.*
- irrigatsiya** Suvsiz yerlarga suv chiqarish ishlari. *Katta irrigatsiya ishlarini amalga oshirmoq.*
- irsiy** Irsiyatga oid; nasldan naslga o'tadigan. *Irsiy qonuniyatlar.*
- irsiyat** Tirik organizmlarning jismoniy va ruhiy xususiyatlarini saqlash hamda nasldan naslga o'tkazish qobiliyati. *Irsiyat qonunlari.*
- irg'amoq** Boshini chayqamoq, silkitmoq. *To'y egasiga qarab bosh irg'amoq.*
- irg'imoq** ayn. Sakramoq. *Ariqdan irg'imoq.*
- irg'ishlamoq** Turgan yerida bir necha bor yoki tinimsiz ravishda irg'imoq, sakramoq. *Suyunganidan irg'ishlamoq.*
- irg'itmoq** 1 Sakratmoq. Otini ariqdan irg'itmoq.
2 Otmoq, uloqtirmoq. *Olisga irg'itmoq.*
3 Ko'tarib tashlamoq, yuqoriga tomon otmoq. *Ustidagi chavandozni irg'itib yubormoq.*
- irshaymoq** Xunuk holatda ovozsiz kulmoq. *Mehmonlarga qarab irshaymoq.*
- is I** Hid, bo'y. *Xushbo'y islar.*
- is II** 1 Tutun, dud. *Mo'ridan is chiqmoq.*
2 Tutun yoki chang oqibatida ship yoki devorlarda hosil bo'ladigan ipsimon narsalar. *Is bosgan uy.*
- is+lanmoq** 1 Dudlanmoq. *Islangan go'sht.*
2 Islanib aynib qolmoq, buzilib yomon hid olmoq, sasimoq. *Turaverib islanmoq.*
3 Is-qurum bosmoq. *Uyning shifti islanib ketgan edi.*
- is+li** Hidi bor, hidli. *Achimtir isli.*
- isbot** 1 Fikr, da'vo, faraz va sh. k. larni dalillovchi narsa. *Isbot etilgan narsa.*
2 Misol, masala, qonun-qoidalarining to'g'riligini mantiqiy xulosalar, dalillar orqali tasdiqlash usuli. *Teoremaning isboti.*
- isbot+lamoq** Fikr, da'vo, faraz va sh. k. larni dalil, hujjat, faktlar bilan tasdiqlamoq. *O'zining haq ekanligini isbotlamoq. Masalaning to'g'riligini isbotlamoq.*
- isimoq** 1 Issiqlik tufayli harorati ko'tarilmoq. *Ovqat isidi.*
2 Ko'ngli ilimoq, ko'ngli tortmoq. *Ayoliga nisbatan ozgina isimoq.*
- isiriq** Shifobaxsh ko'p yillik o'tsimon o'simlik. *Qudalarga isiriq solmoq.*
- isiriq+zor** Isiriq o'sgan yer, maydon. *Isiriqzorga bormoq.*
- isirg'a** Quloqqa taqiladigan ziynat buyumi; zirak. *Isirg'a taqmoq.*
- isit+ma** 1 Kasallik natijasida ko'tarilgan harorat. *Isitma chiqmoq.*
2 Isitilgan. *Isitma ovqat.*
- isitma+lamoq** Harorati ko'tarilmoq, darddan isitmasi ko'tarilmoq. *Qattiq isitmalamoq.*
- isitmoq** Isimoq fl. ort. n.
- iskamoq** 1 Hidni burunga tortmoq, hidlamoq. *Handalakni iskamoq.*

2 Hidlab chiqmoq. *Uy ichini iskamoq.*

3 kchm. Sezmoq, payqamoq. *Bir nimani iskamoq.*

iskana Duradgorchilikda yog'ochlarga ishlov berish uchun ishlatiladigan uchi yapaloq o'tkir po'lat asbob. *Iskana bilan yog'ochni o'ymoq.*

iskanja 1 Siqish yoki presslash uchun ishlatiladigan asbob. *Iskanja bilan siqmoq.*

2 Siquv, siquvga olish. *Dushman iskanjasida qolmoq.*

iskovuch 1 Hid biladigan, isini topib boradigan. *Iskovuch it.*

2 kchm. Politsiya ayg'oqchisi. *Iskovuchlardan qochib yurmoq.*

isloh Tuzatib yaxshilash; o'zgartirish. *Yozuvni isloh qilmoq. Iqtisodiyotni isloh qilmoq.*

islohot Ijtimoiy hayotning biror sohasida amalga oshirilgan tub o'zgarish, isloh. *O'quv islohotlari.*

islohot+chi Islohot tarafdori, reformator. *Islohotchi olim.*

islom Musulmon dini. *Islomga kirmoq.*

ism Ot, nom. *Ismi unutmok.*

ism+dosh ayn. Adash. *Ismdosh bola.*

isnod Uyatga yoki ta'naga qoldiradigan, nomiga dog' tushiradigan natija, narsa. *«O'g'ri» degan isnodni ko'tara olmadi.*

isqirt O'ta kir, yag'ir, iflos. *Egnida isqirt kiyim-bosh bo'lmoq.*

isrof O'rinsiz yoki ortiqcha sarf, nobud bo'lish. *Isrof bo'lgan nonlarni ko'rib achinmoq.*

isrof+garchilik Nobudgarchilik, noo'rin yoki ortiqcha sarf qilish. *Isrofgarchilikka yo'l qo'ymoq.*

isrof qilmoq Noo'rin yoki ortiqcha sarf qilmoq. *Pulni bekorga isrof qilmoq.*

issiq 1 Jism tarkibidagi molekulalar harakati natijasida yuzaga keladigan va jismlarni isitadigan, qizdiradigan kinetik energiya, issiqlik, harorat. *Olovning issig'i.*

2 Ma'lum bir harorat tufayli isigan, iligan. *Issiq sut.*

3 Issiq saqlaydigan, issiq tutadigan. *Issiq kiyim-bosh.*

4 Pishirilgan ovqat.

5 Kishiga yoqadigan, yoqimli. *Issiq muomala.*

issiq+lamoq 1 Issiqdan halloslab qolmoq, issiq o'tmoq. *Issiqlab ketmoq.*

2 Issiqqa dosh berolmay qiynalmoq. *Qo'ylar issiqlab ketibdi.*

issiq+lik 1 Issiq holat. *Kunning issiqligi 40 daraja (gradus)ga yetmoq.*

2 Xalq tabobatida yuqori kaloriyalı oziq-ovqatlar.

3 Odam badanida paydo bo'ladigan qizil toshmachalar. *Issiqlik toshmoq.*

issiq+xona 1 Hammomning yaxshi qizdirilgan xos xonasi. *Issiqxonada obdon terlamoq.*

2 O'simliklarni sun'iy parvarishlash maqsadida qurilgan maxsus oynavon qurilma. *Issiqxonada bodring o'stirmoq.*

issiq-sovuq 1 Issiq va sovuq taomlar. *Mehmonlarga issiq-sovuq tortmoq.*

2 Hayotning yaxshi va yomon, og'ir va yengil damlari. *Issiq-sovuqqa chidamoq.*

3 Ma'lum bir maqsadda qilingan xurofiy amal, duolar. *Issi-q-sovuq qilmoq.*

istak Biror narsani bajarishga bo'lgan xohish, mayl. *Yaxshi istaklar bildirmoq.*

istamoq 1 Xohlamoq, tusamoq. *Ko'ngli muzdek narsa istamoq.*
2 Qidirmoq, axtarmoq. *Ukasini istamoq.*

istara Chehra, yuz. *Istarasi yoqimli kishi.*

istehkom 1 Mudofaa maqsadlarida qurilgan g'ov, to'siq, qal'a. *Istehkom qurmoq.*
2 Mustahkam tayanch, qo'rg'on, suyanchiq. *Tinchlik istehkomi.*

istehzo Birovning ustidan kulish; masxara. *Istehzo aralash so'ramoq.*

istehzo+li Kinoyaviy, istehzo aralash. *Istehzoli boqmoq.*

istehzo+siz Istehzodan holi. *Istehzosiz gapirmoq.*

iste'dod Ijodiy qobiliyat; layoqat. *Yuksak iste'dod egasi.*

iste'dod+li Iste'dodga ega; layoqatli. *Iste'dodli rassom.*

iste'dod+siz Iste'dodi yo'q, layoqatsiz. *Iste'dodsiz yozuvchi.*

iste'fo Xizmat vazifasi yoki egallab turgan lavozimidan o'z ixtiyori bilan voz kechish. *Rossiya prezidenti iste'foga chiqdi.*

iste'mol 1 Ishlatish, qo'llash, foydalanish. *Iste'moldagi oziq-ovqat mahsulotlari.*
2 Yeb-ichish, qabul qilish. *Non iste'molga yaroqli.*

iste'mol+chi Iste'mol qiluvchi, foydalanuvchi, ishlatuvchi. *Iste'molchilarga tovar yetkazib bermoq.*

istibod Qo'l ostidagi xalqlarni ezib, tahqirlash evaziga qurilgan idora usuli, jabr-zulm o'tkazish. *Chor Rossiyasi istibod-dodi ostida ezilmoq.*

istihola Andisha, tortinish. *Yoniga borishga istihola qilmoq.*

istilo Zo'ravonlik bilan o'zga davlatni bosib olish; zabt etish. *Dushman istilosi.*

istilo+chi Zabt etuvchi, o'zgalarni yerini zo'ravonlik bilan bosib oluvchi. *Istilochi qo'shinlar.*

istilochi+lik O'zgalarni yurtini zo'ravonlik bilan bosib olish. *Istilo-chilik yurishlariga qarshi kurashmoq.*

istiqbol 1 Kelgusi hayot, kelajak. *Istiqbolim — istiqbolim.*
2 Peshvoz chiqish, qarshilash, kutib olish. *Mehmonlarning istiqboliga chiqmoq.*

istiqbol+li Kelajagi bor, kelajagi yaxshi, kelajagi porloq. *Taraqqiyoming istiqbolli yo'nalishlari.*

istiqbol+siz Kelajagi yo'q, yaxshi umid qilib bo'lmaydigan. *Istiqbolsiz reja.*

istiqlol 1 Hech kimga tobe bo'lmasdan erkin holda yashash, mustaqillik, erkinlik, ozodlik. *1 Sentabr — istiqlol bayrami.*
2 Boshqalarga tobe bo'lmaslik, o'z yo'lida ketish. *Til istiqloli.*

istiqomat: ~ **qilmoq** Yashamoq, muqim hayot kechirmoq. *Buxoroda istiqomat qilmoq.*

istirohat Hordiq chiqarish, rohatlanib dam olish. *Istirohat kunlari boshlandi.*

istirohat+goh Dam olish joyi. *Daryo bo'yidagi istirohatgoh.*

istisno Umumiy qonun-qoida, tartib va sh. k. lardan tashqari, mustasno. *Mashg'ulotga qatnashganlarni istisno qilmoq.*

istisno+siz Istisno qilmasdan, beistisno. *Istisnosiz ravishda hammani jazolamoq.*

istig'for Qilgan gunohlari uchun Ollohdan kechirim so'rash, tavba qilish. *Kechalari bilan istig'for aytib chiqmoq.*

isyon Turli guruhlarning milliy, huquqiy, siyosiy manfaatlarini himoya qilib ko'tarilgan qo'zg'olon, g'alayon. *Dehqonlar isyoni.*

isyon+chi Isyon qatnashchisi. *Isyonchilarga qo'shilib ketmoq.*

isyon+kor 1 Isyonchi, qo'zg'olonchi. *Isyonkor kuchlar.*
2 Isyonga da'vat etuvchi, chorlovchi. *Isyonkor shoir.*

isyonkor+lik Isyon ko'tarishga moyillik, g'alayon ko'tarish. *Isyonkorlik ruhidagi she'rlar yozmoq.*

isyonkor+ona Isyonkorlik bilan. *Isyonkorona tarzda harakat qilmoq.*

it 1 Qo'riqlash, ov qilish, biror narsani qidirish maqsadlarida saqlanadigan uy hayvoni. *It boqmoq.*
2 O'zgalarning manfaatlarini qattiq himoya qiluvchi, sodiq shaxs, malay; yaltoqi. *Xo'jayinning iti.*
3 Muchal yili. *It yilida dunyoga kelmoq.*

it+vachcha 1 Itning bolasi, kuchukvachcha. *Itvachchalarni savatga solmoq.*
2 Itdan tarqagan; ablah, nobakor (haqorat bildiradi). *Itvachcha, nega kelmading?*

itarmoq Kuch bilan o'zidan nari surmoq yoki surishga harakat qilmoq. *Sandiqni bir chetga itarmoq.*

itoat Tobe bo'lish, bo'ysunish. *Otasiga itoat etmoq.*

itoat+kor Itoat qiluvchi. *Itoatkor talabalar.*

itoat+li Itoat etuvchi. *Itoatli odam.*

itoat+siz Itoat etmaydigan, itoat qilmaydigan. *Itoatsiz askar.*

itoatgo'y Itoat qiluvchi, bo'ysunuvchi. *Itoatgo'y bo'lib o'smoq.*

itoatgo'y+lik Itoat qilish. *Farzandlarining itoatgo'yligidan suyunmoq.*

ittifoq 1 Ma'lum davlat, guruh, jamiyatlarning birga bo'lib ish olib boradigan birlashma, uyushma. *Paychilar ittifoqi.*
2 Ahil, inoq. *Bir-biri bilan ittifoq yashamoq.*

ittifoq+chi ayn. Ittifoqdosh.

ittifoq+dosh 1 Hamkorlik qiluvchi, hamkor. *Ittifoqchi qo'shinlar.*
2 Bir ittifoqqa, bir birlashmaga kirgan. *Ittifoqdosh respublikalar.*

ittifoq+lashmoq Ittifoq bo'la bormoq, qalinlashmoq. *Tez orada ittifoqlashib ketmoq.*

ittifoq+lik Ahillik, inoqlik. *Ittifoqlik bilan harakat qilmoq.*

ittifoqo Kutilmaganda, to'satdan. *Ittifoqo, sayohatga boradigan bo'lib qoldik*

ituzum Oq gulli, mayda qora yoki qizil mevali bir yillik o'simlik. *Ituzumlarni chopib tashlamoq.*

ivimoq I Suv yoki boshqa suyuqlikni emib ho'l bo'lmoq, nam tortib yumshamoq, bo'kmoq. *Yomg'irda ivimoq.*

ivimoq II — izla+gich

- ivimoq II** 1 Quyuqlashmoq, quyulib qolmoq. *Qon asta-sekin ivib qoldi.*
2 Qatiqqa aylanmoq. *Qatig ividi.*
3 Buzilib, aynib qolmoq. *Idishdagi sut ivib qolibdi.*
- ivirsimoq** 1 Mayda-chuyda ishlar bilan ovora bo'lmoq, imillab ish qilmoq. *Kechgacha hovlida ivirsimoq.*
2 Supurilmay, yig'ishtirilmay, betartib holga kelmoq. *Hamma yoq ivirsigan.*
- ivirsi+q** 1 Supurib-sidirlmagan, yig'ishtirilmagan. *Ivirsig xona.*
2 Uy-ro'zg'orni betartib tutadigan, o'ralashgan, saranjom-sarishtasiz. *Ivirsig kelinchak.*
- ixlos** Astoydil ishonish, ko'ngil qo'yish; mehr. *Ixlos bildirmoq.*
ixlos+li Chin yurakdan ishonch bog'lagan, muxlis. *Ixlosli bola.*
- ixlosmand** Ixlosli. *Ixlosmand shoir.*
- ixotalamoq** Daraxt yoki butalar ekib atrofini to'smoq. *Maydonni ixotalamoq.*
- ixtilof** Ziddiyat, nizo, qarama-qarshilik, kelishmovchilik. *Ixtiloflarni bartaraf etmoq.*
ixtilof+li Ziddiyatli, janjalli, nizoli. *Ixtilofli masalalar.*
- ixtiolog** Ixtiologiya bo'yicha mutaxassis.
- ixtiologiya** Baliqlarni o'rganuvchi fan.
- ixtiro** Ilm-fan, texnika sohasidagi yangilik. kashfiyot. *Yangi ixtiro etilgan mashina.*
ixtiro+chi Yangilik yaratuvchi; kashfiyotchi. *Ixtirochi olim.*
ixtirochi+lik Yangilik yaratish; kashfiyotchilik. *Ixtirochilikka keng yo'l ochib bermoq.*
- ixtisos** Ilm-fan, texnika, san'at va sh. k. sohalar bo'yicha mustaqil kasb-kor, mutaxassislik. *Bakalavr ixtisosligi.*
ixtisos+lashmoq Muayyan mutaxassislik bo'yicha ixtisosga mansub bo'lmoq, moslashmoq. *Uchuvchilikka ixtisoslashmoq.*
ixtisos+li Ma'lum bir kasb-kor bo'yicha amaldagi bilim-malakani olgan, unga ega bo'lgan. *Ixtisosli xodimlar bilan ta'minlamoq.*
- ixtiyor** 1 Erk, xohish, istak. *O'z ixtiyori bilan ishdan ketmoq.*
2 Foydalanish, ishlatish, boshqarish huquqi, izm. *Maktab ixtiyoridagi bino.*
be.ixtiyor Kutilmagan, ixtiyordan tashqari holda, o'ylamagan holda, bexosdan, bilmasdan, g'ayriixtiyoriy ravishda. *Kitobni beixtiyor tushirib yubormoq. Beixtiyor zarba.*
ixtiyor+iy O'zi xohlab, o'zi ixtiyor qilib; erkin, ko'ngilli, xohish-istakli. *Ixtiyoriy ravishda urushga jo'nab ketmoq.*
- ixcham** 1 Ko'rinishi, tuzilishi bejirim, yig'inchoq. *Ixcham kreslo.*
2 Siquq ifodali. *Ixcham asar.*
ixcham+lamoq Siquq, yig'iq holga keltirmoq. *Guldastani ixchamlamoq. Maktubni ixchamlamoq.*
ixcham+lashmoq 1 Ixcham bo'lmoq, yig'iq, qulay holga kelmoq. *Yuklarimiz ancha ixchamlashdi.*
2 Kichrayib jipslashmoq. *Bir yil ichida ancha ixchamlashib qolmoq.*

- iyak** Pastki jag', uning yuqori jag' bilan birlashgan joyi. *Iyagini qashimoq.*
- iyd** Hayit, musulmonlarning bayrami. *Iydi ramazon (Ro'za tugashi bilan uch kun davom etadigan diniy bayram).*
- iy** Ajablanish, hayratlanish, achchiqlanish kabi ma'nolarni bildiradi. *Iye, sen ham keldingmi?*
- iyimoq** Ko'ngil yumshab, himmat qilishga moyil bo'lmoq. *Ukalariga iyib ketmoq.*
- iyilamoq** Ezib yoki mushtlab yumshatmoq, maromiga keltirmoq. *Xamir iyilamoq.*
- iymanmoq** Tortinib turmoq, andisha qilib o'zini chetga tortmoq. *Ovqatga qo'l cho'zishga iymanmoq.*
- iymon** ayn. Imon. *Iymoni mustahkam chol.*
- iy** Sigit, echki, tuya va sh. k. larning yelini yumshab, sut beradigan holatga kelmoq. *Sigit zo'rg'a iydi.*
- iyul** Milodiy yil hisobi bo'yicha yettinchi oy nomi. *Iyulda kunlar qattiq isib ketadi.*
- iyun** Milodiy yil hisobi bo'yicha oltinchi oy nomi. *Iyun oyida yozgi ta'tillar boshlanadi.*
- iz** 1 Oyoq yoki qo'ldan tushib qoladigan, belgi, asar, nishon. *Qorda oyoq izini qoldirmoq.*
2 Biror ta'sirdan qolgan asar, belgi, nishona. *Yuzidagi xanjar izi yaqqol bilinib turmoq.*
3 Qatnov yo'li. *Temir yo'l izi.*
- iz+dosh** Izidan boruvchi, ishini davom ettiruvchi. *Nodira izdoshlari.*
- iz+siz** 1 Izi yo'q, beiz. *Izsiz yurmoq.*
2 Nom-nishonsiz, beasar. *Izsiz yo'qolmoq.*
- izg'imoq** Daydib yurmoq, sanqimoq. *Ko'chada izg'ib yurma.*
- izg'irin** Qattiq sovuq bilan esayotgan shamol, achchiq shamol. *Izg'irinda qolib ketmoq.*
izg'irin+li Izg'irin esib turgan, ayozli. *Izg'irinli kecha.*
- izchil** 1 Bir me'yorda, muntazam, bir taxlitda. *Izchil ish olib bormoq.*
2 O'zaro uzviy va mantiqiy bog'langan qonuniyatlarga asoslangan, ichki qarama-qarshiliklardan holi. *Izchil usul.*
izchil+lik 1 Muntazamlik, bir taxlitlilik. *Korxonada izchillik bilan ish yuritmoq.*
2 O'zaro uzviy va mantiqiy bog'langan qonuniyatlarga asoslanganlik, ziddiyatlardan holilik. *Izchillik bilan fikr yuritmoq.*
- izhor** Bayon etish, aytish, bildirish. *Yuragidagi gaplarni izhor etmoq.*
- izlamoq** 1 Biror shaxs yoki narsaning izidan yurib so'roqlamoq; axtarmoq, qidirmoq. *Yo'qolgan bolasini izlamoq.*
2 Atrofga ko'z tashlab yoki ko'z yugurtirib kerakli kimsani qidirmoq. *To'planganlar orasidan do'stini izlamoq.*
3 Fikran chora, tadbir, yo'l va sh. k. larni axtarmoq. *Janjal chiqarish uchun bahona izlamoq.*
4 Masalani yechishning ilmiy asoslarini qidirmoq, tadqiqot qilmoq. *Koinot sirlarini izlamoq.*
- izla+gich** Biror narsani izlab topish uchun xizmat qiladigan asbob. *Mina izlagich.*

izlanmoq 1 Timirskilanmoq. *Hovlida kechgacha izlanmoq.*

2 Yangilik izlanmoq, qidirmoq. *Umr bo'yi izlanmoq.*

izlan+ish Yangilik topish uchun qilingan xatti-harakat, qidirish. *Ilmiy izlanish.*

izlanuv+chi Yangilik izlovchi, qidiruvchi. *Izlanuvchi-tadqiqotchi olim.*

izn Ruksat, ijozat. *Izn olmoq. Izn so'ramoq.*

izofa(t) Aniqlanmishni undan keyin kelgan aniqlovchiga bog'lovchi vosita. *Shahri azim. Kurrai zamin. Oynai jahon.*

izofa+li Izofa yordamida bog'langan. *Izofali birikmalar.*

izoh 1 Voqea-hodisa, so'z va sh. k. larga tushuntirish, sharh.

2 Qo'shimcha ma'lumot, eslatma, uqtirish. *Tushuntirish xatiga izoh berish.*

izoh+lamoq Izoh bermoq, tushuntirmoq. *O'zining xatti-harakatlarini izohlamoq.*

izoh+li Izohi bor, ma'nolari ochib berilgan. *Izohli lug'at.*

izolator 1 Elektr tokini o'tkazmaydigan modda (rezina, kauchuk, shisha va sh. k. lar); shunday narsalardan yasalgan moslama, buyum. *Ustunga izolator o'rnatmoq.*

2 Kasali aniqlanmagan va yuqumli kasallikka chalingan bemorlarni ajratib yotqizish uchun mo'ljallangan xos xona, palata. *Bemorni izolatorga joylamoq.*

izolatsion Izolatsiyalangan, o'tkazmaydigan. *Izolatsion moslama.*

izolatsiya 1 Energiya o'tkazuvchi truba, sim va sh. k. larni elektr, issiq, nam o'tkazmaydigan material bilan o'rab, qoplab qo'yish. *Trubalarni izolatsiya qilmoq.*

2 Izolatsiya qilish uchun ishlatiladigan material, qoplama. *Izolatsiya olib kelmoq.*

3 Bemorni boshqalardan ajratib qo'yish, alohida qilish. *Izolatsiyada turgan bemordan xabar olmoq.*

izolatsiya+lamoq 1 Elektr, issiq, sovuq, nam o'tkazmaydigan material bilan sim, truba, asbob va sh. k. larni qoplamoq, o'ramoq. *Elektr simini izolatsiyalamoq.*

2 Kasalni boshqalardan ajratmoq, alohida yotqizmoq.

izquvar Iziga tushib, uni quvlovchi, jinoyat qidiruv bo'limi xodimi. *Izquvarlar tezda jinoyatchini topib kelishdi.*

iztirob Kuchli, qattiq hayajon, ruhiy ezilish, siqilish; betoqat bo'lish. *Iztirobda qolmoq.*

iztirob+li Iztirobga soluvchi, ruhan ezuvchi, siquvchi. *Iztirobli onlarni boshidan o'tkazmoq.*

izzat Hurmat, ehtirom. *Izzatini o'rniga qo'ymoq.*

izzat+lamoq Izzat qilmoq, siylamoq. *Ota-onasini izzatlammoq.*

izzat+li Izzat-hurmatga sazovor, hurmatli. *Izzatli olimlar.*

izzat-ikrom Chuqur hurmat va ehtirom. *Mehmonlarga izzat-ikrom ko'rsatmoq.*

izzat-nafs Insonning o'z qadr-qimmatini sezish va uni qadrlash hissi, nafsoniyat. *O'zining izzat-nafsini bilmoq.*

izza: ~ **bo'lmoq** // **qilmoq** Uyalish, uyat hissini tuymoq. *Ko'pchilik oldida izza bo'lmoq.*

ig'vo Oraga nizo, nifoq solish asosidagi bo'hton, yolg'on-yashiq, uydirma. *Ig'vo tarqatmoq.*

ig'vo+chi ayn. *Ig'vogar. Ig'vochidan nari qochmoq.*

ig'vogar *Ig'vo* tarqatuvchi, g'alamis. *Ig'vogarni fosh qilmoq.*

ig'vogar+lik G'alamislik, uydirmakashlik. *Ig'vogarligiga chiday olmaslik.*

ish 1 Insonning yaratuvchanlik yoki ijodiy faoliyati; mehnat. *Bog'da ish qilmoq.*

2 Shaxs shug'ullanadigan yumush, mashg'ulot. *Ustaxonada ish bilan band bo'lmoq.*

3 Topshiriq, vazifa. *Uy ishini yaxshi bajarmoq.*

4 Xizmat vazifasi; lavozim. *Katta ishda ishlamoq.*

5 Yaratilgan narsa, mahsulot. *Korxonada ishlaridan namunalar ko'rsatmoq.*

6 Hunar, faoliyat, malaka natijasi, hosili. *Ishidan kamchilik topmoq.*

7 Mehnat yoki mashg'ulotning biror sohasi. *O'qituvchilik ishi.*

8 Mehnat, faoliyat, mashg'ulot obyekt. *Ishni borib ko'rmoq.*

9 Zaruriyat, ehtiyoj. *Ishi tushmoq.*

10 Burch, vazifa. *Otaning ishi farzandni to'g'ri yo'lga solishdan iborat.*

11 Masala, muammo. *O'rtalarida bir ish chiqib qolmoq.*

12 Sud yoki tergov bilan bog'liq ko'rilayotgan, tekshirilayotgan jarayon; shu jarayonga tegishli hujjatlar majmui. *Ish bilan tanishib chiqmoq.*

13 Voqea, hodisa. *Bo'lib o'tgan ish hammani sergaklantirdi.*

14 Holat, ahvol. *Ish chatoqlashdi.*

ish+lamoq 1 Mehnat qilmoq, ish bilan mashg'ul bo'lmoq. *Jamoa xo'jaligida ishlamoq.*

2 Ma'lum bir vazifani, lavozimni o'tamoq. *Diplomat bo'lib ishlamoq.*

3 Ishlov bermoq, ishlab chiqarmoq. *Daftar ishlamoq.*

4 Yaratmoq, ijod qilmoq. *Nodira haykalini ishlamoq.*

5 Harakatda bo'lmoq, yurib turmoq, amal qilmoq. *Motor yomon ishlayapti.*

6 O'z vazifasini me'yordagi darajada bajarmoq. *Aqli yaxshi ishlaydi.*

7 Mehnat qilib topmoq. *Bir kunda uch ming so'm ishladi.*

ish+latmoq 1 Qo'llanmoq, foydalanmoq, ishga solmoq. *Televizionni ishlatmoq.*

2 Sarflamoq, iste'mol uchun qo'llamoq. *Tuzni ko'p ishlatmoq.*

ish+li Ishi, xizmati, mehnati, vazifasi bor. *Ishli odam.*

ish+lov Xomashyodan mahsulot olish uchun qilingan mehnat jarayoni va uning natijasi. *Teriga ishlov bermoq.*

ish+siz Ishi, xizmati, vazifasi yo'q; bekorchi. *Ishsiz xodim.*

ishsiz+lik Ish bilan ta'minlanmaganlik; bekorchilik. *Ishsizlik darajasini kamaytirmoq.*

ish+xona 1 Korxonada, idora. *Ishxonada bayram qilmoq.*

2 Ustaxona. *Ishxonada kechasi bilan mehnat qilmoq.*

ish+chan Ishlab charchamaydigan; serg'ayrat. *Ishchan rahbar.*

ish+chi — ishg'ol

Ishlab charchamaslik; serg'ayratlik. *Xalqimizning ishchaneligidan faxrlansak arzidi.*

ish+chi 1 Mehnatkash, o'z qo'l kuchi bilan hayot kechiruvchi. *Ishchiga haq bermoq.*

2 Korxonada, zavod va fabrikalardagi mehnat bilan mashg'ul bo'lgan xodim. *Ishchilarni ijtimoiy muhofaza qilmoq.*

ishbay Bajarilgan ishga, mehnatiga qarab haq to'lash usuli. *Ishbay usuli bilan haq to'lamoq.*

ishbilarmon Tadbirkor, ishning ko'zini biladigan, usta. *Ishbilarmon bilan uchrashmoq.*

ishboshi Ishga rahbarlik qilib turuvchi; sarkor. *Ishboshiga uchrashmoq.*

ishkal Ishdagi chatoqlik, buzuqlik. *Mashinaning ishkali chiqmoq.*

ishkal+lik Chatoq, chalkash holat. *Ishkalliklarning oldini olmoq.*

ishkom Toklarni ko'tarish uchun yog'och yoki metallardan tayyorlangan baland arksimon so'ri, valish, so'rtak. *Uzumni ishkorning o'zidan uzmoq.*

ishlanma Ishlab, tahlil qilib chiqilgan narsa. *Reyting ishlanmasi.*

ishlov Biror narsani tayyorlash jarayoni. *Teriga ishlov bermoq.*

ishonmoq 1 Chin deb bilmok. *Kelishiga ishonmoq.*

2 Ishonch bildirmok, ishonch bildirib topshirmok. *Topshirilgan ishni bajarishiga ishonmoq.*

3 Umid bildirmok, ortiq darajada berilmok. *O'z xalqiga ishonmoq.*

4 Orqa qilmoq, suyanmoq. *Prokurorning adolatiga ishonmoq.*

ishon+ch 1 E'tiqod, haqiqat, ishonish. *Ishonch bilan qaramok.*

2 Umid qilingan, suyanilgan shaxs yoki narsa. *Kelajakka ishonch bilan qaramok.*

ishonar+li Ishonsa bo'ladigan, ishonchli. *Ishonarli xodim bo'lmoq.*

ishonch+li 1 Ishonsa bo'ladigan, ishonarli. *Ishonchli deputat.*

2 E'tiborli, mo'tabar. *Ishonchli tashkilot.*

ishonch+siz 1 Ishonib bo'lmaydigan, tayinsiz. *Ishonchsiz dalil.*

2 Ishonchsizlikni ifodalovchi, ishonmovchi. *Ishonchsiz ruhda so'zlamok.*

ishonchsiz+lik Betayinlik, ishonib bo'lmaslik. *Ishonchsizlik bilan qaramok.*

ishora 1 Bosh, ko'z, qo'l qosh harakati vositasida berilgan belgi; imo. *Tashqariga chiqishga ishora qilmoq.*

2 Belgi, ramz. *Ishoralarda ustida ishlamoq.*

ishora+lamoq Belgilamoq. *Jurnal sahifalarini ishoralamok.*

ishq 1 Yorni sevish, muhabbat, sevgi. *Ishq o'tida yonmoq.*

2 Mayl, ehtiros, ishtiyoq. *Ishq bilan mashinasini yuvmoq.*

ishq+iy Ishq-muhabbatga oid. *Ishqiy roman.*

ishqamoq 1 Ikki jismni bir-biriga surkamoq. *Sovunni qo'lga ishqalamok.*

2 Ezmoq, qo'l bilan bosib silamoq. *Yelkalarini ishqalamok.*

ishqa+lanish Qarshilik ko'rsatuvchi fizik hodisa. *Ishqalanish kuchi.*

ishqiboz Havasmand, mehr-muhabbatli. *Avtobusga ishqiboz haydovchi.*

ishqiboz+lik Havasmandlik. *Bedanaga ishqibozlik.*

ishqilib Nima qilib bo'lsa ham, har qalay. *Ishqilib, bajarib keling-da!*

ishqor Suvda eriydigan gidrooksidlar, kimyoviy elementlar. *Natriy ishqori.*

ishqor+iy 1 Ishqor hosil qiluvchi. *Ishqoriy metallar.*

2 Ishqor xususiyatiga ega bo'lgan. *Ishqoriy eritma.*

ishqor+lamoq Ishqor bilan ishlov bermoq. *Moddalarni ishqorlamok.*

ishqor+li Ishqori bor, ishqor aralashtirilgan. *Ishqorli modda hosil qilmoq.*

ishrat Kayf-safo, aysh. *Oshnalari bilan ishrat qilmoq.*

ishrat+goh Ishrat qilinadigan joy. *Ishratgohdan tezda qaytib kelmoq.*

ishrat+xona ayn. Ishratgoh. *Ishratxonadan haydab chiqarmoq.*

ishtaha 1 O'ta qiziqish, ovqatga mayl, ovqatni ko'ngli tusab yeyish. *Ishtahasi bo'g'ilmoq.*

2 Ishtiyoq, hafsala. *Topshiriqni zo'r ishtaha bilan bajar-mok.*

ishtaha+li Ishtahasi yaxshi, ovqatga mayli bor. *Ishtahali bo'lmoq.*

ishtaha+siz Ishtahasi yo'q, kamtomoq. *Ishtahasiz qariya.*

ishtirok Biror ishda yoki yig'ilishda qatnashish. *Mitingda ishtirok etmoq.*

ishtirok+chi Qatnashuvchi, ishtirok etuvchi. *Majlis ishtirokchisi.*

ishtiyok Zo'r istak, xohish, mayl. *Ishtiyoq bilan ish qilmoq.*

ishtiyok+li Ishtiyoqi, istagi bor. *Ishtiyoqli talaba.*

ishtiyok+siz Ishtiyoqi, mayli yo'q. *Ishtiyoqsiz bola.*

ishton Tananing beldan past qismiga kiyiladigan, ikki pochali kiyim; lozim. *Ish-ton tiktirmok.*

ishton+siz Ish-toni yo'q. *Ish-tonsizning hadigi cho'pdan.*

ishton+chang 1 Yolg'iz ishtonning o'zi bilan. *Ish-tonchang holda chiqmoq.*

2 Ishtonsiz, ishtoni yo'q. *Ish-tonchang yurgan bola.*

ishtonbog' Ishtonning tushib ketmasligi uchun o'tkaziladigan bog'. *Ish-tonbog'ini bog'lab olmoq.*

ishva Yuz, qosh, ko'z jilvasi. *Ishva qilmoq.*

ser+ishva Noz-ishvani yaxshi ko'radigan, haddan ortiq ish-vagar; g'oyat ishvali. *Bu serishva qiz ko'cha satanglaridan edi.*

ishg'ol: ~ qilmoq, ~ etmoq 1 Qo'lga olmoq; egallamoq.

2 Band qilmoq, chulg'amoq. *Xayolini sevgan yori ishg'ol qilgan edi.*

- ich** 1 Ichki bo'shliq, ichki tomon, ora. *Choynakning ichi.*
 2 Oshqozon, qorin, me'da. *Ichki og'rimoq.*
 3 Ruhiiy dunyo; ko'ngil, yurak, qalb. *Ichiga olmoq.*
 4 ko'm. vazf. *Bir hafta ichida borib kelmoq.*
- ich+ki** 1 Ich qismga oid, ichkarida joylashgan, ichkaridagi. *Ichki kiyimini yuvmoq.*
 2 Davlat, tashkilot va korxonalarining o'z ichida va o'z ishi bilan bog'liq bo'lgan. *Ichki xizmat mayori. Ichki kuchlar.*
 3 Insonning ruhiyatiga, his-tuyg'ulariga bog'liq bo'lgan. *Ichki kechinmalar.*
- ichak** 1 Ovqat hazm qilish organlarining elastik naysimon qismi. *Ichagini kesmoq.*
 2 Trubka, shlang. *Rezina ichak bilan suv sepmoq.*
- ichak-chovoq** Tirik organizmlarning ichki qismi (oshqozon, ichak va sh. k. lar). *Ichak-chovog'ini chiqarib tashlamoq.*
- ichakuzdi** Kulgili, rosa kuldirdigan. *Ichakuzdi hikoyalar. Ichakuzdi askiya.*
- ichikmoq** Yaqin kishisini, odatda ota-onasini juda sog'inib kasal holatga tushmoq. *Bolasi ichikmoq.*
- ichkari** 1 Ichki qism, ichki tomon. *Maktab binosining ichkarisi.*
 2 Ichki hovli, uyning ichkari qismi. *Ichkariga kirib ketmoq.*
- ichkari+lamoq** Ichkari tomon yo'nalmoq, kirmoq. *Daryo bo'ylab ichkarilab ketmoq.*
- ichkilik** 1 May, aroq, vino va sh. k. lar. *Ichkilikka ruju qo'ymoq.*
 2 Kayf-safo, mayxo'rlik. *Ichkiliklardan bezor bo'lmoq.*
- ichkilik+boz** Araqxo'r, mayxo'r. *Ichkilikboz odam.*
- ichkilikboz+lik** Araqxo'rlik, mayxo'rlik. *Ichkilikbozliklarga chek qo'ymoq.*
- ichmoq** 1 Suyuqlikni yoki suyuq ovqatlarni xo'plab yoki shimirib ichga yutmoq, tanovul qilmoq. *Sovuq choy ichmoq.*
 2 Spirtli ichimlik iste'mol qilmoq. *Pivo ichmoq.*
- ich+im+lik** Ichiladigan narsa(lar). *Ichimliklar xarid qilmoq.*
- ichim+li** Ichiladigan, ichishga yaroqli. *Ichimli suv.*
- ichish+li** Ichishga yaroqli, maza qilib ichish mumkin bo'lgan. *Ichishli ovqat.*
- ingramoq** 1 Kuchli og'riq yoki alam ta'sirida mungli ovoz chiqarmoq, ixramoq. *Tishi og'rib ingramoq.*
 2 Nola, faryod chekmoq. *Zulm ostida ingramoq.*

J-j

- jabha** Soha, tarmoq. *Ilm-fan jabhasida erishilgan yutuqlar.*
- jabr** 1 Ruhiiy yoki jismoniy qiynoq; azob, qiyinchilik. *Jabr tortmoq. Ustoz jabri ota mehridan afzal.*
 2 Moddiy ziyon, zarar. *Zilziladan jabr ko'rmoq.*
- jabr+lamoq** Jabr yetkazmoq; qiynamoq. *Bolasini jabrlamoq.*
- jabrdiyda** Ko'p jabr tortgan, ortiq darajada qiynalgan, zulm ko'rgan. *Jabrdiyda xalq.*
- jabrlanmoq** Jabrlamoq fl. maj. n.

- jabrlan+uvchi** 1 Jabr tortuvchi. *Jabrlanuvchi bilan suhbatlashmoq.*
 2 Jinoyat natijasida zarar ko'rgan shaxs. *Jabrlanuvchiga so'z bermoq.*
- jabroil** Olloh bilan uning payg'ambari o'rmasida vositachilik qiluvchi payg'ambar. *Jabroil alayhissalomga duch kelmoq.*
- jadal** Yuqori suratda; tez, shoshilinch. *Poyezd jadul jo'nab ketdi.*
- jadal+lashmoq** Suratini oshirmoq; tezlashmoq. *Yomg'irning yog'ishi jadallashdi.*
- jadal+lik** Tezlik, shoshilinch holat. *Jadallik bilan ishga kirishmoq.*
- jadid** 1 Jadidchilik tarafdori, shu harakat a'zosi. *Jadid muallim qo'lida ta'lim olmoq.*
 2 Jadidlikka oid, aloqador. *Jadid adabiyoti.*
- jadid+chilik** Turkistonda XX asr boshlarida maydonga kelgan ma'rifiy-islohiy harakat. *Behbudiy jadidchilik harakatining rahnamolaridan edi.*
- jadval** 1 Muayyan shakl asosidagi ma'lumotlar. *Kimyoviy elementlar jadvali.*
 2 Dars, mashg'ulot, faoliyat xatti-harakatlarning tartib ro'yxati. *Navbatchilik jadvali.*
- jaf** Ma'naviy, jismoniy aziyat; azob, kulfat. *Jafoni ko'p tortdi.*
- jaf+li** Azob-uqubatli. *Jafoli o'tmish.*
- jafokash** Jaf
- jahannam** 1 Bu dunyoda gunoh qilganlar ruhi narigi dunyoda qattiq azoblanadigan joy, do'zax. *Dushmanlik qilgan kimsalarning joyi, albatta, jahannam bo'ladi.*
 2 kchm. Juda yomon, og'ir sharoitli muhit; do'zax. *Yoz kunlari cho'l jahannam edi.*
- jahd : jahd bilan** G'ayrat, shiddat bilan. *Jahd bilan ishga kirishmoq.*
- jahl** Qahr, g'azab his-tuyg'usi. *Jahli chiqqanida hech kinni tanimaydi.*
- ser+jahl** Jahli tez, salga jahli chiqaveradigan, haddan tashqari jahldor. *Komil aka odamoxun, biroq serjahl inson.*
- jahl+dor** Sal narsaga jahli chiqadigan, jahli tez. *Jahldor odam uzoq yashamaydi.*
- jahl+li** ayn. Jahldor. *Jahlli bo'lib qolmoq.*
- jaholat** Ma'rifatsizlik, madaniyatdan yiroqlik; johillik. *Jaholatdan chiqib, ilm o'rganish kerak.*
- jaholat+li** O'ta qoloq, jaholatda qolib ketgan. *Jaholatli mamlakat.*
- jahon** 1 Butun borliq; dunyo, olam. *Jahon bir hafta ichida.*
 2 Dunyodagi barcha xalqlar, davlatlar. *Jahon O'zbekistonga yuz tutmoqda.*
- jahongashta** Sayohatchi, dunyoni kezgan. *Bobur jahongashta shoh bo'lgan.*
- jahongir** Jahonni zabt etuvchi. *Jahongirlar ko'p bo'lgan elda.*
- jahongir+lik** Jahongirga xos ish, xatti-harakat. *Jahongirlik bilan nom qozonmoq.*
- jahonshumul** ayn. Olamshumul. *Jahonshumul ahamiyatga ega bo'lgan voqea.*
- jajji** Kichkina va bejirim tuzilishi. *Jajji barmoqlar.*

jala — **jarohat**

jala Qattiq yomg'ir. *Kuchli jala ekinlarni yer bilan yakson qildi.*

jalb : ~ **etmoq** O'ziga tortmoq. *Ovozi bilan hammami o'ziga jalb etmoq.*

jallod 1 O'tmishda o'lim haqidagi hukmni ijro etuvchi shaxs. Jallodni chaqirdi.

2 *kchm.* Qotil, o'ldiruvchi, kallakesar, qattol. *U hech narsadan qaytmaydi, naq jallokning o'zi.*

jam Bir yerga to'plangan, hammasi mavjud holatli. *Chaqirilgan xodimlar jam bo'ldi.*

jam+lamoq Jam holatga keltirmoq; yig'moq. *Materiallarni jamlamoq.*

jamalak Qiz bolalarning mayda qilib o'rilgan sochlari. *Jamalak sochli qizcha.*

jambil ayn. Jambil. *Jambil solingan mastava.*

jami ayn. Hammasi, bari.

jamiyat 1 Ijtimoiy-iqtisodiy formatsiya, tuzum. *Mustaqil jamiyat. Kapitalistik jamiyat.*

2 Ma'lum maqsadda tuzilgan ixtiyoriy uyushma. *Mulkdorlar jamiyati.*

jamo 1 Uyushma, guruh. *Jamo* xo'jaligi.

2 Korxon

3 Xizmatchilar yoki sportchilarning doimiy yohud vaqtincha tuzilgan guruhi. *Futbol jamoasi.*

jamoat Jamoaga tegishli shaxslar. *Jamoat ishlari.*

jamoat+chi Jamoat ishlarida faol. *Jamoatchi rahbar.*

jamoatchi+lik 1 Jamoat, unga tegishli bo'lgan barcha shaxslar. *Jamoatchilik hukmiga havola etmoq. Jamoatchilik fikrini eshitmoq.*

2 Jamoat kishilari ishtiroki bilan bo'ladigan. *Jamoatchilik yo'li bilan xayriya kechasi uyushtirmoq.*

jamol Chiroy, chehra, yuz. *Yorning jamolini ko'rishga mushtok edi.*

jamuljam Hammasi, bari, to'plangan holda. *Hamma jamuljam bo'ldi.*

jamg'armoq Pul, mablag' yig'moq, to'plamoq. *Sayohatga borish uchun pul jamg'armoqchiman.*

jamg'ar+ma 1 Muayyan maqsad uchun to'plangan mablag'. *To'yga deb yiqqan ozroq jamg'armamiz bor.*

2 Muayyan vazifani amalga oshirish, xayriya tadbirlarni o'tkazish kabi maqsadlarda tashkil etilgan tashkilot va shu tashkilot mablag'i. «Umid» jamg'armasi yuzlab yoshlarni xorijga o'qish uchun yubormoqda.

janjal Kelishmovchilik aytishuvi, shu yo'sinda urish, to'polon qilish, dahanaki jang. *Janjalni bostirmoq. Janjalga yo'l qo'ymaslik.*

janjal+lashmoq Janjal qilmoq, aytishmoq. *Bekordan-bekorga janjallashmoq.*

janjal+li Da'volashishga, aytishishga sababchi bo'ladigan; tortishuvli. *Janjalli masala.*

janjal+siz Janjaldan holi; tinch, bejanjal. *Ishni janjalsiz bitirmoq.*

janjal+chi ayn. Janjalkash.

janjalkash Bo'lar-bo'lmasga janjal, to'polon chiqaradigan. *Janjalkash xodim.*

jannat 1 Islom falsafasiga ko'ra shu yo'lda yurgan begunohlarning ruhi yashaydigan Olloh maskani; bihisht. *Jannatga tushmoq.*

2 Nihoyatda xushmanzara, chiroyli joy. *O'zbekiston — yer yuzining jannati.*

jannati Jannatga tushishga munosib (solih amallar qiluvchi odam haqida). *Marhum jannati odam edi.*

jannatmakon Jannatday go'zal, farovon. *Jannatmakon yurt.*

janob 1 Oliy tabaqa kishilarini ulug'lash, hurmatlash uchun ishlatiladigan so'z. *Xon janoblari.*

2 Alohida hurmatga sazovor bo'lgan shaxslarning ismiga qo'shib keladigan e'zozlash, hurmatlash shakli. *Ulug'bek janoblari.*

3 Rasmiy murojaat shakli. *Janob hokim. Janob direktor.*

janoza Vafot etgan kishining ruhiga bag'ishlab dafn oldidan o'qiladigan jamoa namozi. *Janozaga bormoq. Janozaga ko'p odam to'plandi.*

janr Badiiy asar turi. *Drama janrida ijod qilmoq.*

janub 1 Dunyoning to'rt asosiy tomonlaridan biri, shimolga teskari tomon. *Shaharning janub qismi.*

2 Janubdagi issiq o'lkalar, mamlakatlar. *Qushlar janubga uchib ketdi.*

janub+iy Janubga oid, janub tomondagi. *Janubiy Amerika.*

jar I Qirg'oqlari o'pirilib tushgan suvlik joy, chuqur yer. *Jar bo'yida o'ynamoq.*

jar II Xabar, e'lon ovozi. *Jar ovozi eshitildi.*

jar+lik ayn. Jar. *Jarlikdagi bo'ri uyasi.*

jar+chi 1 Farmon, hukm, e'lon va sh. k. larni baland ovozda e'lon qiluvchi shaxs. *Ko'chada jarchi ko'rindi.*

2 *kchm.* Biror narsani hayotga chaqirgan, kelishidan bashorat bergan kishi, narsa va sh. k. *Cho'lpon — istiqloq jarchisi edi.*

jarang taql. s. Metall, shisha, chinni buyumlarning urilishi natijasida chiqadigan ovoz haqida. *Piyola jarangi eshitildi.*

jarang+lamoq Jarang ovoz chiqarmoq. *Piyolalar jaranglab sinib ketdi.*

jarang+li ayn. Jarangdor. *Jarangli ovoz.*

jarang+siz Jaranglamaydigan. *Jarangsiz ovoz.*

jarangdor Jarangi yaxshi (ovoz haqida). *Jarangdor ovoz.*

jarayon Ma'lum voqea-hodisaning, harakat yoki holatning davom etishi, borishi, rivoji. *O'simlikning gullash jarayoni.*

jarima Qonun-qoidaga amal qilmaslik, unga qarshi ish qilish natijasida to'lanadigan evaz. *Yo'l qoidasini buzganlar jarima to'laydilar.*

jarkop Go'sht, kartoshka, va b. mahsulotlarni qovurib tayyorlangan ovqat. *Jarkop pishirmoq.*

jarohat 1 Shikastlangan, yaralangan joy. *Futbolchi jarohat oldi.*

2 *kchm.* Buzilish, zarar, ziyon. *Yer qimirlash jarohatlari.*

3 *kchm.* Yara. *Yuragimning jarohatlari hech qachon tuzalmaydi.*

jarohat+lamoq Jarohat yetkazmoq, shikastlamoq. *Yengil jarohatlamoq.*

jarroh Operatsiya qilish yo'li bilan kasalni davolovchi vrach. *Jarroh operatsiyani tugatdi.*

jarroh+lik Jarroh ishi. *Jarrohlik asboblari.*

jasad 1 Jonsiz (o'lik) tana. O'rta yoshli kishining *jasadi topildi.*
2 Qad, gavda, jussa. *Quruq jasadim bor xolos. Jasadningni qara!*

jasorat Shijoat, botirlik his-tuyg'usi. *O'z harakati bilan jasorat ko'rsatmoq.*

jasorat+li Jasoratga ega; jasur. *Jasoratli jangchi.*

jasorat+siz Yuraksiz, jur'atsiz. *Jasoratsiz harakat.*

jasur Yurak, shijoati zo'r; botir. *Jasur jangchilar.*

jasur+larcha Mardlarcha. *Jasurlarcha kurashmoq.*

jasur+lik Mardlik, botirlik. *Urushdagi jasurligi uchun mukofotlanmoq.*

javdar Bug'doyga o'xshash boshqoli don o'simligi va uning doni. *Javdar hosili mo'l bo'ldi.*

javdiramoq Iltijo bilan, najot kutib, mo'ltirab qaramoq. *Bolakay sovuqda qaltirab, ko'zлари javdirab turardi.*

javlon: ~ **urmoq** 1 Javlon urmoq. Emin-erkin harakatda bo'lmoq, o'ynoqlab, chopib yurmoq. *Bolakaylar qir bag'rida javlon urib yurishardi.*
2 Biror sohada, ishda emin-erkin va samarali faoliyat ko'rsatmoq. *Paxtazorda javlon urmoq.*

javob 1 So'roq, murojaat va sh. k. larga qaytarilgan so'z, gap, imo-ishora va b. Savolga *javob qaytarmoq.*
2 Biror narsa qilish uchun rozilik; ruxsat, ijozat. *Ketish uchun javob so'ramoq.*

javob+siz 1 Javob qaytarilmagan. *Gapi javobsiz qoldi.*
2 Beruxsat, ijazatsiz. *Ishga javobsiz kelmadi.*

javoban *rush.* Biron bir harakat, so'roq va sh. k. larga javob tarzida. *Dushman qutqusiga javoban jipslashish, birlashish zarur.*

javobgar 1 Mas'uliyat yuklatilgan; mas'ul. *Bino tozaligi uchun javobgar shaxs.*
2 *huq.* Qonunga zid xatti-harakati uchun javobgarlikka tortilgan shaxs.

javobgar+lik Vazifa, xatti-harakat, holat va h. uchun mas'ullik. *Javobgarlikni o'z bo'yniga olmoq.*

javohir 1 Qimmatbaho tosh. *Javohirlar bilan bezatilgan taxt.*
2 *kchm.* G'oyat qimmatli, sara, asil. *So'z javohirlarini tizmoq.*

javohirot Qimmatbaho toshlar. *Sandiqdagi javohirotlarni ko'rib lol qolmoq.*

javon 1 Eshikchalari, maxsus bo'lma va tortmalari bo'lgan milliy ro'zg'or buyumi. *Javon tortmasiga joylamoq.*
2 Ma'lum maqsadlar uchun moslangan mebel turi. *Kitob javoni. Kiyim javoni.*

javramoq Ko'p gapirmoq, vaysamoq. *O'tirishda javrab hammani zeriktirdi.*

javzo 1 O'n ikki burjning biri (Saraton va Savr burjlari orasida).

2 Shamsiya yil hisobida uchinchi oy (21 may — 22 iyun). *Javzo oyi kirdi.*

jaydari 1 Mahalliy zotga, navga mansub. *Jaydari tovuq. Jaydari olma.*
2 Mahalliy sharoitda yetishgan; qo'lbola, xonaki. *Jaydari meva.*
3 Sodda, oddiy. *Jaydari odam.*

jayhun Amudaryoning qadimiy nomlaridan biri. *Jayhun bo'yida joylashgan shahar.*

jaz *taql. s.* Qovurish chog'ida, qizib turgan narsaga sovuq narsa tekanda va sh. k. hollarda chiqadigan tovush. *Qozonga tashlangan piyoz "jaz" etdi.*

jaz+illamoq «Jaz» etgan ovoz chiqarmoq. *Doshqozonda jazillab go'sht qovurilar edi.*

jazava O'zini, es-hushini yo'qotish, harakatga qattiq berilish. *Jazavaga tushmoq. Jazavasi tutmoq.*

jazirama O'ta issiq, quyoshning tafti kuydiradigan payt, holat. *Jaziramaga qolmoq.*

jazman Topilgan xushtor, ma'shuq; o'ynash. O'ziga *jazman topib oldi.*

jazo 1 Aybi yoki qilgan jinoyati uchun ko'riladigan rasmiy chora. *Jazoga tortmoq.*
2 Qilmishiga javob tarzidagi chora. *Qilmishiga yarasha jazosini oldi.*

jazo+lamoq Jazo bermoq, adabini bermoq. *Qilgan aybi uchun jazolamoq.*

jag' Kallaning tishlar joylashgan qismi. *Musht jag'iga kelib tushdi.*

jang 1 Harbiy to'qnashuv. *Amir Temurning To'xtamishxon bilan olib borgan so'nggi jangi.*
2 *kchm.* Qarama-qarshi tomonlarning, toifalarning to'qnashuvlari; kurash. *Mafkuraviy jang.*
3 Sport musobaqalari, tortishuvlari. *Qo'l janggi.*
4 Bahs, tortishuv, aytishuv. *Dahanaki jang.*

jang+goh Jang maydoni. *Jangohlarda chiniqqan qism.*

jang+siz Urush-janjalsiz, tinch. *Jangsiz taslim bo'lmoq.*

jang+chi 1 Urush ishtirokchisi, qatnashchisi. *Jangchi shoir.*
2 Oddiy askar. *Mustaqil respublikamiz armiyasining jangchilari.*

jangari 1 Urishishga mayli kuchli; urushqoq, janjalkash. *Jangari yigit.*
2 Muayyan siyosiy guruhlar manfaati yo'lida qo'poruvchilik, buzg'unchilik ishlarini olib boruvchi, terrorchilik yoki jangovar harakatlarda qatnashuvchi shaxs(lar). *Jangarilar guruhi chegarada qo'lga olindi.*

jangovar 1 Urushga oid, harbiy. *Jangovar orden va medallar.*
2 Urushda chiniqqan, shijoatli. *Jangovar qism.*
3 Shiddatli va kurashchan. *Jangovar mehnat. Jangovar odam.*

jemper Ip, ipak yoki jundan to'qilgan yoki tayyorlangan issiq kiyim. *Havo ayniy boshlagach, jemper kiyib oldi.*

jerkmoq O'shqirib, qattiq gapirmoq, do'q qilib bermoq. *Rais taftishchini jerkib tashladi.*

jeton — jinko'cha

- jeton** Pul o'rnida ma'lum qiymatga ega bo'lgan metall yoki plastmassa nishon. *Metro uchun jeton oldim.*
- jez** Mis, ruh va qalay aralashmasi. *Jez nayza.*
- jibljajibon** 1 Chumchuqsimonlar oilasiga kiruvchi kichkina, serharakat, dum uzun qush. *Jibljajibonni ushlab olmoq.*
2 *kchm.* Noz-karashmali, kichkina jussali ayol. *Jibljajibonga o'xshamoq.*
- jiddiy** 1 Ko'p va puxta o'ylab, mulohaza bilan ish ko'radigan. *Jiddiy odam.*
2 O'ta muhim, jiddiy munosabat, e'tibor talab etadigan. *Jiddiy muammolar o'rta tashlandi.*
3 Hazilsiz, rostdan. *Va'dangiz jiddiyimi?*
- jiddiy+lashmoq** Jiddiy tus olmoq. *Vaziyat jiddiylashib bormoqda.*
- jiddiy+lik** Jiddiy holat. *Masalaning jiddiyligi.*
- jigar** 1 Odam, parranda va boshqa jonivorlardagi o't (safro) ishlab chiqaradigan a'zo. *Jigar – nozik organ.*
2 Hayvonlarning iste'mol uchun ishlatiladigan shu a'zosi. *Jigardan shashlik. qilmoq.*
3 *kchm.* Yaqin qarindosh, ota-bola, aka-uka va boshqa qarindosh yoki yaqin odam. *O'z jigaringga o'q otma.*
- jigarband** Bir tug'ishgan, qarindosh; qalban eng yaqin olingan kishi. *Jigarbandim, onang ikkimiz senga faqat yaxshilikni ravo ko'ramiz.*
- jihat** Tomon, taraf. *Shu jihatdan unga yon bosish mumkin.*
- ham-jihat** Ikki va undan ortiq shaxslarning bir-biri bilan inoq, ahil holati. *Aka-ukalar bir-biri bilan hamjihat.*
- hamjihat-lik** Ahillik, inoqlik. *Hamisha hamjihatlik bilan ish tutish kerak.*
- jihod** 1 Musulmonlarning g'ayridinlarga qarshi «muqaddas» urushi. *Jihodga chorlamoq.*
2 Mohiyati, ahamiyati, savobi bilan jihodga tenglashtirilgan narsa. *Zulmga qarshi chiqmoq ham jihoddir.*
- jihoz** Yashash, muayyan bir faoliyat yoki ishlab chiqarish uchun zarur narsa-buyum, asbob-anjom, uskunalar. *Uy jihozlari. Laboratoriya jihozlari.*
- jihoz+lamoq** Shu xil narsalar (jihozlar) o'rnatmoq, joylashtirmoq. *Mehmonxona zamon talabiga mos jihozlandi. Korxonada chet el uskunalarini bilan jihozlandi.*
- jikkak** Kichkina va qotma gavdali. *Qiz jikkakkina va mahmadona edi.*
- jild I** Yostiq, ko'rpa va sh. k. larning ustidan qoplab qo'yiladigan g'ilof.
- jild+lamoq** Jild kiydirmoq. *Ko'rpalarni jildlamoq.*
- jild II** Bir necha kitobdan iborat asar, asarlar yoki hujjatlar to'plami va sh. k. larning har biri. *To'la asarlar to'plamining 2-jildi.*
- jildiramoq** Oz miqdorda oqmoq. *Suv jildirab oqdi.*
- jilla** Unchalik, biroz, u qadar. *Jilla bo'lsa ham kutib turmasiz-da?!*
- jilmaymoq** Ovoz chiqarmay ko'z, lab harakati bilan muloyim kulgi ifoda qilmoq. *Onasiga qarab jilmaymoq.*
- jilmoq** 1 Joyidan qo'zg'almoq, biror tomonga harakatlanmoq, siljimoq. *Bolalar mashina oldidan jildilar.*

- 2 *kchm.* Olg'a bosmoq; yurishmoq. *Ko'p ishlarim oldga jildi.*
- jilov** 1 Ot, eshakni boshqarish asbobi; tizgin. *Otning jilovini tortdi.*
2 *kchm.* Kishi, tashkilot, muassasa va sh. k. larni idora qilish, boshqarish vositalari, imkoniyati. *Jilovini bo'sh qo'ymaslik.*
- jilov+lamoq** 1 Ot yoki eshakka jilov solmoq, no'xta yoki yugan solmoq. *Otni jilovladi.*
2 Izmini qo'lda tutmoq. *Daryoni jilovlamoq.*
- jilva** 1 Nozik xatti-harakat. *Raqqosa jilva bilan o'ynadi.*
2 Tovlanish, har xil tus berish. *Suv betida quyosh nurlari jilva qiladi.*
- ser-jilva** 1 Jilvalanib turadigan, rang-barang tusda tovlanib, jilva qiladigan, g'oyat jilvali. *Serjilva atlas ko'ylak. Serjilva palak.*
2 *kchm.* Rang-barang ohangda tuslanuvchi; jilvali, o'ynoqi. *Serjilva kuy hammani sehrlab qo'ydi.*
- jilvir** Buyumlarning sirtini silliqlash, tekislash uchun ishlatiladigan ustki tomoni qumli qog'oz karton. *Jilvir bilan tekislatmoq.*
- jilvir+lamoq** Jilvir bilan silliqlamoq, tekislatmoq. *Taxtani jilvirlamoq.*
- jilg'a** Tog'dan tushayotgan daryocha. *Sharsharaga jilg'a bo'ylab boriladi.*
- jim** 1 *rvsh.* Ovoz chiqarmay, indamay, sukutda. *Hamma gapirsa ham, u jim o'tiradi.*
2 Harakatsiz, qimirlamay. *Dushmanlarni ko'rib jim yotabardi.*
3 Gapirma, harakatlanma, tek tur (*und. s.*). «Jim!»,— *deb qo'lini ko'tardi.*
- jim+imoq** Jim bo'lmoq, sukut qilmoq. *Bir pasda hamma yoq jimib qoldi.*
- jim+lik** Shovqin, tovushning yo'qligi, tinchlik. *Xonada jimlik hukmron edi.*
- jim bo'lmoq** Ovozi tinmoq, gapirmaslik, tinch qolmoq. *Bomba gumburladi keyin jim bo'ldi.*
- jimir+lamoq** Mavjlanmoq. *Qo'l beti asta jimirlaydi.*
- jimjima** O'yib, chizib va sh. k. yo'llar bilan solingan serhasham naqsh, gul. *Jimjima naqsh.*
- jimjima+dor** Serhasham, jimjima naqshli. *Jimjimador temir panjara.*
- jimjima+li** ayn. Jimjimador. *Jimjimador xontaxta.*
- jimjit** Osoyishta, ovozsiz, sukut holati. *O'rmon jimjit.*
- jimjit+lik** Jimjit holat. *Atrofdagi jimjitlik hukm surardi.*
- jin** Sharq mifologiyasida ertaklarda odam ko'ziga ko'rinadigan, ba'zan kishilarga ruhiy yoki jismoniy shikast yetkazadigan afsonaviy mahluq. *Jinlar bazmi ko'ziga ko'rindi.*
- jinday //dek** *rvsh.* Juda oz (kichik) miqdorda, oz. *Jinday sabr qil, men kelaman.*
- jingalak** Soch, tuk, jun yoki sh. k. narsalarning o'ram, burama, yarim xalqa holati. *Qo'zichoqning juni jingalak edi.*
- jinko'cha** Ko'rimsiz, pastqam ko'cha. *Jinko'cha deganlariga mashina kirsam chiqar olmas edi.*

jinni 1 Aqldan ozgan; telba. *Jinni bo'lmoq.*
2 Ahmoqona qiliqli. *Jinni bo'ldingizmi?*

jinni+lik Jinni holati. *Jinniligi uchun davolanmoq.*

jinni+xona Aqldan ozganlar, ruhiy kasallar shifoxonasi. *Jinnixonada davolanib chiqmoq.*

jinni qilmoq Kalaka qilmoq, ustidan kulmoq. *Sen meni jinni qilaman deyapsanmi?*

jinoiy Jinoyatga oid, jinoyatga aloqador. *Jinoiy harakat.*

jinoyat Qonunga zid, javobgarlikka tortishni talab qiladigan xatti-harakat. *Jinoyat jazosiz qolmas.*

jinoyat+kor Jinoyatchi. *Jinoyatkor odam.*

jinoyatkor+ona Jinoiy yo'l bilan. *Jinoyatkorona harakat.*

jinoyat+chi Jinoyat qilgan odam. *Jinoyatchilar qo'lga olingdi.*

jinoyatchi+lik Jinoyat ishi. *Jinoyatchilikka qarshi kurashmoq.*

jins 1 Tabiat va jamiyatdagi jonli organizmlarning erkak va urg'ochi turlaridan biri. *Erkak jinsi.*
2 Yer qobig'ining ma'lum bir qismi, ko'rinishi. *Tog' jinsi.*

jins+iy Jinsga oid. *Jinsiy belgi.*

jinchiroyq Piliqni yoqqa shimdirib yoqiladigan chiroq. *Elektr o'chib, kunimiz shu jinchiroyqqa qoldi.*

jips 1 *rvsh.* Bir-biriga yopishgan, orasida tirqish qolmagan, zich. *G'isht jips terildi.*
2 Mustahkam birlashgan; buzilmas, birdam. *Jips harakat qilmoq.*

jips+lamoq Jips holga keltirmoq. *Eshik jipslab yopildi.*

jips+lashmoq Jips holatli bo'lmoq. *O'zbek xalqi jipslashmoqda.*

jips+lik Jips holat. *Hozir bizga xalqimizning jipsligi kerak.*

jiqqamusht Bir-biri bilan qattiq solishish, mushtlashish. *Aka-ukalar birpasda jiqqamusht bo'lib ketishdi.*

jir 1 Yog', moy. *Unga ancha-muncha sovuq o'tmaydi, jiri bor-da!*
2 Oziq-ovqat yoki yemning kuchi, quvvati. *Kepakda jir bo'lmagach, jonivor qanday semirsin.*

jirillamoq Asabiylashib, g'ijini gapirmoq. *Akasi gapirganda jirillab ketdi.*

jiring taql. s. Shisha, metall, chinni buyumlarning urilishidan chiqadigan ovoz haqida. *Narigi xonadan piyola jiringi eshitildi.*

jiring+lamoq Jiring degan ovoz chiqarmoq. *Qo'ng'iroq jiringladi.*

jirkanmoq Hazar qilmoq, ko'ngli tusamaslik. *Idish-tovoqlarning ahvolini ko'rib jirkanib ketdi.*

jirkan+ch Odam hazar qiladigan, jirkantiradigan; iflos, qabih. *Qo'poruvchilar jirkanch ishlarni qildilar.*

jism 1 Borliqdagi ma'lum joyni egallab turadigan narsa, modda. *Qattiq jismlar.*
2 Vujud, tana. *Mening jismim Vatan uchun.*

jisman Jismoniy jihatdan. *Pok odam jisman baquvvat bo'ladi.*

jismonan ayn. Jisman. *Jismonan sog'lom avlod.*

jismoniy Muskul quvvatiga oid. *Jismoniy baquvvat.*

jiwir-jivir taql. s. Ko'pligidan ko'zni qamashtiradigan mayda-mayda narsa haqida. *Ko'ylak guli jivir-jivir bo'lib ko'rindi.*

jiwir+lamoq Har xil rangda tovlanmoq, jilva qilmoq. *Ko'ldagi suv jivirlab ko'rindi.*

jiyak To'n, to'shak, ko'rpa va sh. k. buyumlarning chetiga tiki-ladigan uzun tasma, lenta. *Jiyak sotib olmoq.*

jiyan 1 Aka-uka, opa-singillarning farzandi. *Jiyanlariga yordam berdi.*
2 Katta odamning yoshlarga murojaat shakli. *Jiyan, bu yerga qachon kelgansan?*

jiyda Guli xushbo'y, mevasi salomatlik uchun foydali daraxt va uning mevasi. *Jiyda ko'chati tezda mevaga kirdi.*

jiyda+zor Faqat jiyda daraxti ekilgan maydon. *Adir bag'rida jiydazor ko'rindi.*

jiz : ~ etmoq Bir lahzalik, achishtiruvchi og'riq yuz bermoq. *Jiz etib qo'li kuymoq.*

jizza Dumba, charvining o'z yog'i bilan qovurish natijasida qolgan qismi. *Oshning jizzasini olmoq.*

jizza+li Jizza solingan. *Jizzali non.*

jizzaki Tez va salga achchig'i chiqadigan. *Jizzaki odamga bitta gap ortiqcha, ikkita gap kam.*

jig'ibiyron : ~ bo'lmoq Juda kuyinmoq, o'rtanmoq. *Akasining qamalganini eshitib jig'ibiyron bo'ldi.*

jig'ildon 1 Qush, parrandalarning qizil o'ngachidagi ovqat to'planadigan va yumshatiladigan bo'qoqsimon joyi. *Jig'ildonga don turib qolmoq.*
2 *kchm.* Nafs, qorin. *Jig'ildonidan boshqa narsani o'ylamaslik. Jig'ildonga urmoq.*

jo : ~ bo'lmoq Joylashmoq, o'rnashmoq, sig'ib ketmoq. *Botaligidayoq shu niyat diliga jo bo'ldi.*
~ **qilmoq** Joylashtirmoq, o'ziga singdirmoq. *Vatan ishqin dilga jo qildim.*

jodi Xashak, pichan qirqish uchun ishlatiladigan dastakli asbob. *Jodida beda qirqmoq.*

jodu Afsun va duolar yordamida g'ayritabiiy o'zgarishlar yasash; sehr. *Jodu bilan shahzodani itga aylantirib qo'yibdi.*

jodugar 1 Jodu qiluvchi, sehrgar. *Kashmirlilik jodugar malikani sehrlab qo'ygan ekan.*
2 *kchm.* O'taketgan ayyor, kishini avrab har kuyga soladigan, makkor. *U bilan gaplashganda ehtiyot bo'ling, g'irt jodugarning o'zi.*
3 *kchm.* Kishini qaysidir hislati, go'zalligi bilan maftun etuvchi, aql-hushdan ayiradigan darajada maftunkor, go'zal. *Shu paytgacha emin-erkin yurgan yigit endi shu jodugar-ning domiga tushdi-yu, tamom o'zgardi.*

johil 1 Ilmsiz, qoloq, madaniyatsiz. *Johil odamlar faqat kuchga tayanadilar.*
2 Jahlgar erk beruvchi, o'zini idora qilolmaydigan. *Johil er.*

joiz O'rinli, mumkin. *Shunday deyish joiz.*

jom 1 Mis tos; tog'ora. *Chaqaloqni jomda cho'miltirmoq.*
2 Sharob ichiladigan idish, qadah. *Soqiy jomni to'latib sharob tutdi.*

jome — joy+lamoq

jome Shahar, tuman, daha va sh. k. larning juma namozi o'qiladigan eng katta, markaziy masjidi. *Jome tarafdin azon tovushi eshitildi.*

jon 1 Diniy tasavvurlarda kishi yoki jonivor hayotligini ta'minlovchi ilohiy omil; foniyl dunyoda inson tanasida mehmon bo'lib turgan, keyin boqiy dunyoga ketuvchi ruh. *Jonini saqlamoq.*

2 Kuch, quvvat, mador. *Ko'tar, joning bormi o'zi.*

3 Kishi, odam. *Jon boshiga hisoblamoq.*

4 Shaxs yasovchi qo'shimchalar bilan sevimli, yaxshi ko'radigan, juda qadrlil narsa yoki kishi ma'nolarini bildiradi. *Musiqa uning joni dili edi.*

5 I shaxs egalik qo'shimchasi bilan murojaat shakli, yaqinlik, hurmat ma'nolarini ifodalaydi. *Kelaqol, jonim, boyatdan beri seni kutib o'tiribman.*

6 Shaxs bildiruvchi otlar yoki kishi nomlariga qo'shilib, kichraytirish, erkalash, hurmat ma'nosini ifodalaydi. *Ukajon. Onajon. Ahmadjon.*

jon+lanmoq 1 Hayot alomatlarini ko'rsatmoq. *Tabiat jonlana boshladi — hamal kirdi.*

2 Ruhi ko'tarilmoq, jo'sh urmoq. *Maqtovdan jonlanib ketdi.*

3 O'ziga kelmoq, jonli tus olmoq, yengil tortmoq. *U tinchlik xabarini eshitgachgina biroz jonlandi, yuziga qizillik yugurdi.*

4 Gavjumlashmoq. *Ko'cha ancha jonlanib qoldi.*

5 Ravnaq topmoq, yuksalmoq, rivoj olmoq. *Yomg'irdan so'ng ekinlar ancha jonlanib qoldi.*

6 Qizimoq, qizg'in tus olmoq. *Qariya kirib kelgach, suhbat jonlanib ketdi.*

7 *kchm.* Namoyon bo'lmoq, gavdalanmoq. *Ko'z oldida onasi bilan so'nggi uchrashuvi jonlandi.*

jon+li 1 Joni bor, tirik. *Jonli mavjudotlar.*

2 Hozirda hayot bo'lgan, tirik. *Mana, men o'sha voqealarining jonli ishtirokchisiman.*

3 *kchm.* Tiyran, hayot nafasi ufuirib turgan. *Jonli ko'zlar.*

4 *kchm.* Yorqin, ifodali. *Jonli misollar bilan tushuntirmoq.*

5 *kchm.* Qizg'in, ruhli. *Jonli suhbat.*

jon+lik Qurbonlik uchun atalgan hayvon yoki parranda. *Jonlik so'yib is chiqarmoq.*

jon+siz 1 Joni uzilgan, o'lik. *Yordam yetib kelganda oqsoqol jonsiz yotardi.*

2 Tiriklik nishonasi yo'q; ifodasiz, so'lg'in. *Jonsiz ko'zlarini yerga qadadi.*

3 Quvvatsiz, madorsiz. *Qo'llarim hali ham jonsizdek.*

jonsiz+lanmoq 1 Harakatsiz qotmoq, karaxtlanib qolmoq. *Dahshatdan jonsizlanib qoldi.*

2 Uvushib qolmoq, ma'lum muddat harakatlanish imkonini yo'qotmoq. *Sovuqdan jonsizlangan oyoqlari endi hech narsani sezmas edi.*

jonbaxsh Kishini ruhlantiruvchi, kuch-g'ayrat, jon bag'ishlovchi. *Jonbaxsh so'zlar.*

jonboz Astoydil harakat qiluvchi, g'ayrat, fidokorlik ko'rsatuvchi. *Jonboz quruvchilar kecha-yu kunduz ishladilar.*

jonboz+lik Jonbozga xos xatti-harakat. Dalada jonbozlik bilan ishlamoq.

joniqmoq Shoshqaloqlik qilmoq, oshiqmoq. *Joniqmasang-chi, uka, hamma navbatda turibdi-ku!*

jonivor 1 ayn. Jonzod. *Jonivorlarga mehribon odam.*

2 Hayvonlarga nisbatan erkalash, achinish ma'nosidagi munosabat. *Ha, jonivor-a, holingdan biron xabar olmagan-o'xshaydi-ku!*

jon-jahd Bor kuch-g'ayrat bilan, zo'r berib. *Yigit jon-jahdi bilan ketmon chopardi.*

jonkuyar Biror ish. soha, kishi va sh. k. lar uchun jon kuydiruvchi; qayg'uruvchi. *Jonkuyar murabbiy.*

jonkuyar+lik Jonkuyar holati. *Jonkuyarligi yaxshi-yu, ba'zan oshirib yuboradi-da.*

jonon(a) 1 Qaddi-qomati kelishgan, maftunkor, go'zal, husn-latofatga boy ayol. *O'sha jonon uning oromini butkul o'g'irladi.*

2 Juda yaxshi, go'zal, a'lo sifatli. *Jonon piyola. Jonon yigit.*

jonsarak 1 Bezovta, sarosimaga tushgan, esankiragan. *Ko'zlari jonsarak edi.*

2 *kchm.* Tinib-tinchimaydigan, serg'ayrat, serharakat odam haqida. *Jonsarak ayol.*

jonsarak+lik Jonsarak holati. *Ishga jonsaraklik bilan yondashmoq.*

jonzod Tirik jon, jonivor. *Jonzodki bor bahorda g'imirlab, harakatga kelib qoladi.*

joriy Amaldagi, kechayotgan, o'tayotgan. *Joriy yil.*

josus Xufiya agent, ayg'oqchi. *Josusni qo'lga iushirmoq.*

jovdiramog Alang-jalang qilib qolmoq, umid bilan termulmoq. *Bolakaylar unga jovdirab qarab turishardi.*

joy 1 Kimsa yoki narsa band etib turgan yoki band etishi mumkin bo'lgan yer, makon. *Maktab qurilgan joyda ilgari xirmon bo'lardi.*

2 Biror ish-harakat, faoliyat, jarayon va sh. k. lar kechadigan o'rin. *Uchrashuv eski joyga belgilandi.*

3 O'tirish, yotish, mehmon kuzatish va sh. k. lar uchun tayyorlangan o'rin. *Shaharlik mehmonlar uchun qo'shni xonadonga joy qilindi.*

4 Geografik yoki ma'muriy hudud, o'lka. *Bu joylarga bola-lik paytlarimda bir kelgandim.*

5 Biror narsaning, kishi tanasining ma'lum o'rni, ayrim qismi, bo'lagi. *Qassob aka, sho'rvabop joyidan bir kilo torting.*

6 Ish-harakat yoki jarayonning muayyan bir bosqichi, nuqtasi. *Notiq gapning hayajonli joylarida bir qur to'xtab, nafas rostlab olardi.*

7 Uy-joy, hovli. *Otamdan qolgan joyni obod qilib, chirog'ini o'chirmay o'tiribman.*

8 Oila, xonadon. *Kuyov bo'lmish o'ziga to'q, tagli-tugli joydan edi.*

9 Ish, xizmat joyi. *U yaxshi joyda ishlaydi.*

joy+lamoq 1 Solib qo'ymoq. *Pulni sanamasanoq cho'ntakka joyladi.*

2 Narsa-buyumlarni batartib qilib, tahlab qo'ymoq, sig'dirmoq. *Narsalarni amallab jomadonga joyladi.*

3 Ish, o'qish va sh. k. larga tayin qilmoq, kiritmoq. *Ukasini ishga joyladi. O'g'lini bog'chaga joyladi.*

joy+lashmoq 1 Yashash, tunash va sh. k. maqsadlarda biror joy, bino yoki sh. k. larda o'rnamoq. *Otang yaxshi, onang yaxshi bilan mehmonxonaga joylashdik.*
2 Tekislik yoki fazoda biror narsaga nisbatan ma'lum vaziyat, joy egallamoq. *Hovlimiz shundoq bozorning yonginasida joylashgan.*

joy+siz Boshpanasiz, uy-joysiz. *Pulsiz, joysiz odam bo'lsam, menga kimning ham ko'zi uchib turardi.*

joynamoz Namoz o'qish uchun ishlatiladigan buyum. *Joynamozini qo'ltiqab olmoq.*

joziba O'ziga tortuvchi, maftun etuvchi kuch, holat. *Uning ko'zlarida jozibasi bor.*

joziba+dor Tortish kuchiga ega bo'lgan. *Jozibador ko'ylak.*

juda *rsh.* Nihoyat darajada, haddan tashqari. *g'oyat. Juda ko'p gapirmoq. Juda katta vazifa.*

judo : ~ **bo'lmoq** Biror shaxs yoki narsadan ayrilmoq. *Hamma yaqinlaridan judo bo'ldi.*

judo+lik Judo holat. *Judolikka chiday olmagan ona farzandidan keyin uzoq yashay olmadi.*

~ **qilmoq** Biror shaxs yoki narsadan ayirmoq. *Xotini uni qarindoshlaridan judo qildi.*

juft 1 Ikkiga qoldiqsiz bo'linadigan butun sonlar. *Ikki, to'rt, olti va h.*
2 Ikki dona, ikkita. *Bir juft qo'shiq.*
3 Bir butunlikni tashkil qiladigan ikkita bir turdagi narsa. *Bir juft etik.*
4 Er yoki xotin (bir-biriga nisbatan). *Juftining bu xil nag'malariga o'rganib qolgan sho'rlik er indamay kulib qo'yaqoldi.*

juft+lamoq Juft-juft qilmoq, jufti bilan bir qilmoq. *Tuftilarni juftlab qo'ymoq.*

juft+lik 1 Juft-juft bo'lib yashash tarzi. *Juftlikda yashayotgan har ikki tomon o'zining bir poy ekanini his etmog'i kerak.*
2 Muayyan bir maqsadda hosil qilingan ikki narsa yoki shaxs. *Qur'a natijalariga ko'ra birinchi bo'lib ringga Abdullayev-Kamolov juftligi chiqadi.*

jujuq Yosh bola, go'dak. *Jujuqlari hovlida chopqillab yurishgan ekan.*

juldur Ko'p kiyilgan yoki ishlatilaverganidan juda urinib ketgan, uvadasi chiqqan. *Juldur chopon.*

juma 1 Haftaning oltinchi kuni. *Majlis jumaga belgilandi.*
2 Juma kuni o'qiladigan jamoat namozi. *Oqsoqol jumaga borish uchun tayyorlanmoqda.*

jumboq 1 *ayn.* Topishmoq. *Jumboqning javobini topdi.*
2 Bosh qotirib hal etishni talab qiladigan masala. *Tajriba jarayonida bir qator yangi jumboqlar yuzaga keldi.*

jumla Voqelangan, aytilgan va eshitilgan, yozilgan va o'qilgan gap. *Ayrim jumalalarda uslubiy g'alizliklar uchraydi.*

jumladan Aytib o'tilganlar jumlasidan. *Jumladan, Atoiy ijodi xalqqa juda yaqin sanaladi.*

jun 1 Hayvon tanasini qoplagan qalin tuk; odam badanining ayrim qismlarini qoplagan qalin tuk. *Juni mayin qo'y.*
2 Hayvonlardan (qo'y, echki, tuya) qirqib olingan sanoat xomashyosi. *Jun topshirish rejasi bajarildi.*

junji(k)moq Sovuq yoki kasallik ta'sirida qunishmoq. *Tashqarida junjikib qolmoq.*

jur'at Jasorat, botinish hissi. *Buni aytish uchun tog'day yurak, tengsiz jur'at kerak.*

jur'at+li Jur'ati bor, jasoratli. *Jur'atli bola.*

jur'at+siz Jur'ati yo'q, qo'rqqoq. *Jur'atsiz odam.*

jur'atsiz+lik Qo'rqqoqlik. *Jur'atsizlik qilmoq.*

~ **qilmoq** //~ **etmoq** Jur'at, jasorat namoyon qilmoq; botinmoq. *Bor gapni aytishga jur'at qildi.*

jurnal 1 Kitobcha yoki majmua shaklida chop etiladigan vaqtli (ko'proq oylik) nashr. *"Tafakkur" jurnali.*
2 Kundalik ish, voqea-hodisa, hisobot va sh. k. lar qayd etib boriladigan maxsus daftar. *Navbatchilik jurnali.*

jurnalist Davriy nashrlarda, radio yoki televideniya adabiy-publisistik maqola, xabar, sharh, ko'rsatuv, eshitirish va sh. k. lar bilan qatnashib turadigan shaxs; matbuot, radio yoki televideniya xodimi. *Taniqli jurnalist.*

jurnalistika Jurnalistik faoliyati; soha nomi. *Jurnalistika sohasida ishlamoq.*

jussa Kishi tanasining tashqi ko'rinishi, bichimi; gavda, qomat. *Jussasi xushbichim yigiti.*

jussa+li Barvasta, norg'ul, gavdasi katta. *Jussali odam.*

juvoldiz Qop, charm va sh. k. larni tikishda ishlatiladigan katta igna. *Juvoldizni xaltaga solib qo'ymoq.*

juvon 1 Turmush qurgan, yosh ayol. *Qo'hlikkina juvon.*
2 Iffatini yo'qotgan qiz. *Juvon chiqqan ekan, to'yning ertasivoy otasirikiga shumshayib qaytib keldi.*

juvonmard Olihimmat, mard, tanti. *Juvonmard pahlavon.*

juvoz 1 O'simliklar urug'idan yog' chiqarish uchun moslangan, uy hayvonlari (yoki elektr quvvati) bilan harakatlantiriladigan qurilma. *Juvoz yog'i.*
2 Sholi oqlaydigan, ko'proq suv bilan aylantiriladigan qurilma; objuvoz.

juz'iy Ahamiyati katta bo'lmagan, jiddiy bo'lmagan. *Juz'iy nuqson.*

jug'rofiya *ayn.* Geografiya. *Jug'rofiya yangiliklari.*

jo'ja 1 Tovuuq va ba'zi qush-parrandalarning bolasi. *Kurka jo'jalarini qanotiga oldi.*
2 *kchm.* Farzand, bola. *Jo'jalarim ko'p, aka, ishlashim kerak!*

jo'ja+lamoq Jo'ja ochmoq.

jo'jabirday Serfarzand, ayolmand odam haqida. *Bechora ancha qiynalib qoldi, jo'jabirday jon.*

jo'jaxo'roz 1 Voyaga yetmagan ho'roz. xo'rozcha. *Jo'jaxo'roz xo'rozga taqlidan bo'ynini cho'zib, qichqirishga urinardi-yu, uddalay olmasdi.*
2 Yosh, qaynoq qonli, g'ururli yigitcha haqida. *Jo'jaxo'rozning o'zisan-a, bolam, janjalni pulga sotib olishga tayyor turasan.*

jo'mrak — kaft

3 Kesatiqli, ba'zan kamsitishli murojaat shakli. *Hoy, jo'jaxo'rozlar, janjalni bas qillaring!*

jo'mrak Choynak, kran va sh. k. larning suv tushadigan qismi. *Jo'mrakni berkitmoq.*

jo'n 1 Past navli, sifati past. *Jo'n mahsi.*

2 Bo'sh, zaif. *Jo'n asar.*

3 Murakkab emas, yengil, oson. *Jo'n masala.*

jo'n+lashmoq O'ta soddalashmoq, yuzakilik kasb etmoq. *Bahsimiz jo'nlashib ketgandek tuyuldi.*

jo'namoq Yo'lga tushmoq, biror manzil tomon yo'l olmoq. *Kechga yaqin jo'nab ketaman.*

jo'r Mos tushgan, ohangdosh, uyg'un. *Ovozlarining jo'r tushganini aytmayisizmi.*

jo'r bo'lmoq Qo'shilmq, birgalashib kuylamoq. *Halima kuylarkan, biz beixiyor jo'r bo'ldik.*

jo'ra 1 Oshna, o'rtoq. *Yoshlikdagi jo'rasi.*

2 Gap, gashtak qatnashchilari bir-biriga nisbatan; ulfat. *Jo'ralar bilan har hafta gap yeymiz.*

3 «Oshna», «o'rtoq» ma'nosidagi murojaat shakli. *O'zingiz qayerdan bo'lasiz, jo'ra?*

jo'rttaga *rvsh.* Muayyan maqsadni ko'zlagan holda, atayin, ataylab. *Kimligini jo'rttaga aytmadim.*

jo'va 1 Xamir yoyishga mo'ljallangan, o'rtasi silliq g'o'lasimon, ikki yonida dastasi bo'lgan asbob. *Jo'va bilan xamir yoymoq.*

2 Silliqlashtirish, yuqalashtirishga mo'ljallangan uskunalarining g'o'la qismi. *Jo'vani sozlamq.*

jo'xori Boshqali va so'tali, g'alla o'simliklaridan bir guruhi-ning umumiy nomi. *Jo'xori ekmoq.*

jo'yali Maqsad, odat-qoida talabiga mos keladigan; o'rinli. *Jo'yali gap.*

jo'shmoq Jo'sh urmoq. *Jo'shib oqmoq. Yurakda tuyg'ular jo'shmoqda.*

jo'shqin Toshqin, sho'h. *Jo'shqin daryo.*

K - k

kabel Elektr energiyasi berish uchun yer va suv ostidan olib o'tiladigan simlari yopiq holatda bo'lgan o'tkazgich. *Telefon kabeli.*

kabel+chi Kabel ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi, kabel yotqizuvchi ishchi. *Kabelchilarni chaqirmoq.*

kabina Mashina, traktor va boshqa texnika vositalarining boshqaruvchisi uchun ajratilgan maxsus xona, bo'lma. *Kabinaga chiqmoq.*

kabinet 1 Ma'lum ishni olib borish, bajarish uchun ajratilgan alohida xona. *To'xtamurod yig'ilishni kabinetiga chaqirdi.*

2 O'quv yurtlari, kasalxonalar va sh. k. larda maxsus asbob-uskunalar bilan jihozlangan xona. *Adabiyot kabinet.*

3 Vazirlar mahkamasi hay'atining ba'zi davlatlardagi ko'rinishi; hukumat tarkibi; hukumat. *Ministrlar kabinet.*

kabisa: ~ **yili** Oddiy yildan bir kun (fevral oyida) ortiq, ya'ni 366 kunlik kalendar yil (Oddiy yilda fevral 28 kun bo'ladi, ya'ni 365 kun). *Kabisa yilida tug'ilmoq.*

kabob Go'sht, jigar va b. masalliqlardan cho'g'da pishirib tayyorlanadigan taom. *Qiyma kabob. Tandir kabob.*

kabob+paz Kabob pishiruvchi va sotuvchi shaxs. *Kabobpaz kaboblarni tartib bilan ko'raga tera boshladi.*

kabobpaz+lik 1 Kabobpaz kasb ishi. Kabobpazlikni o'rganmoq.

2 Kabobpazlar tomonidan kaboblar pishirish va uni sotish uchun mo'ljallab qilingan maxsus joy kabobxonona. *Eski shahardagi kabobpazlikka borib jo'ja kabobdan yeb maza qiling.*

kabob+xona Kabob pishirib sotiladigan joy. *Kabobxonada o'tirmoq.*

kabutar *ayn.* Kaptar. *Oq kabutar.*

kadastr 1 Muayyan obyektini davriy yoki doimiy kuzatish orqali tuziladigan axborotlarning tasniflangan majmui. *Yer kadastr.*

2 Jon boshiga soliqqa tortiladigan shaxslar ro'yxati.

3 Obyektlarning bahosi va o'rtacha daromadi haqidagi ma'lumotnoma.

kadr I 1 Kinoplyonka yoki fotoplyonkaga olingan alohida, yakka tasvir, rasm. *Kadrdagi suratni ko'rsatmoq.*

2 Kinofilmidagi biror voqeaning kinoapparatda uzuluksiz olingan ayrim ko'rinishini aks etiruvchi tarkibiy qism. *Kinofilm kadrlari.*

kadr II Korxonona, muassasa hamda jamoat tashkilotlarining muayyan tarmoqlarida ishlovchi malakali xodimlarning asosiy (shtatdagi) tarkibi va ulardan har biri. *"Kadrlar tayyorlash milliy dasturini" hayotga tadbiq etmoq.*

kafan Dafn oldidan mayit o'raladigan oq mato. *Kafan bichish bilan ovora bo'lib qolmoq.*

kafan+lamoq Kafanga o'ramoq. *Kafanlab tobutga solmoq.*

kafan+lik Kafan qilish uchun mo'ljallangan oq mato. *Kafanlik uchun oq surp ajratib qo'ymoq.*

kafangado Hech narsasi yo'q, bor-yo'g'idan ajralgan. *Kafangado bo'lib ko'chada qolmoq.*

kafe Choy, kofe va yengil taomlar sotiladigan qahvaxona, tamaddixonona. *Kafega tamaddi qilgani kirmoq.*

kafedra 1 Oliy o'quv yurtlarida, majlis zallarida, hukumat binolarida ma'ruza o'qish uchun mo'ljallangan maxsus baland qurilma, minbar. *Kafedraga suyanib turib ma'ruza o'qidi.*

2 Oliy o'quv yurtlarida bir yoki bir-biriga yaqin bir necha fanlardan o'quv, uslubiy, ilmiy ish olib boruvchi, talabalar o'rtasida ma'naviy-ma'rifiy ishlar tashkil etuvchi professor-o'qituvchilarning tashkiliy uyushmasi va shu uyushma joylashgan xona. *O'zbekistonda yangi demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti kafedras.*

kafil Kafolat bilan mas'uliyatni o'z zimmasiga oluvchi shaxs. *Do'stiga kafil bo'lmoq.*

kafil+lik Kafilga olish, kafil bo'lish. *Kafilligiga ishonmoq.*

kafolat Javobgarlikni, mas'uliyatni o'z zimmasiga olgan holda ishontirish, kafillik. *Kafolat xati yozib bermoq.*

kafolat+noma Kafillik xati. *Kafolatnomani o'zi yozib bermoq.*

kaft 1 Qo'l panjasining yuzi (ichki) tomoni. *Kafti qichishmoq.*

- 2 Oyoqning pastki tomondan panjagacha bo'lgan qismi. *Oyoq kafti.*
- kajava** 1 Odamlarni eshak, ot, tuya, fil kabi hayvonlarda qulay o'tirib ketishi yoki yuk tashishning qulay bo'lishi uchun maxsus yasalgan moslama. *Tuya ustidagi kajavada ayol kishi bor edi.*
- 2 Suv havzalaridan baliq ushlab uchun daraxt novdalaridan yoki simdan to'qilgan konussimon savat. *Suvga kajava tashlamoq.*
- kajava+li** Yuk va kishilarni tashish uchun mototsiklga tirkaladigan bir o'tirgichli qayiq shaklidagi qurilma. *Kajavali mototsikl.*
- kakao** 1 Tropik mamlakatlarda o'sadigan, urug'idan shokolad tayyorlanadigan daraxt, undan tayyorlangan poroshok. *Kakao daraxti.*
- 2 Kakao poroshogidan tayyorlangan ichimlik. *Kakao ichmoq.*
- kakku** Kakku qush. Boshqa qushlarning uyasiga tuxum qo'yadigan, o'ziga in qurmaydigan qush. *Kakku sayraydi.*
- kaklik** Tovuqsimonlar turkumining qirg'ovulsimonlar oilasiga mansub qush. *Kaklik ovlamoq.*
- kaktus** Amerika va Afrika qit'alarida o'sadigan ikki pallali ko'p yillik poyasi sersuv, etli, yo'g'on. tikan yoki tuklar bilan qoplangan o'simlik. *Kaktus o'stirmoq.*
- kal** 1 Sochning kasallik oqibatida to'kilishi natijasida paydo bo'ladigan kasallik. *Sochi tushib kal bo'lib qoldi*
- 2 Boshdagi sochning qisman yoki butunlay to'kilgan joyi. *Boshidan do'ppisini olib kal boshiga imo qildi.*
- 3 *kchm.* Yer maydonida yoki ekin ekilgan joyda o't va ekin chiqmay qolgan bo'sh joy, taqir. *Bug'doyzordagi kal joy.*
- kalaka:** ~ **bo'lmoq** Omma orasida noqulay holatga tushmoq, masxara, mazax bo'lmoq, mayna bo'lmoq. *O'rtloqlariga kalaka bo'lmoq.*
- ~ **qilmoq** Birovni qaysidir jihatlarini ko'rsatib ustidan kulmoq, masxara, mazax qilmoq, mayna qilmoq. *Dugonasini kalaka qilmoq.*
- kalamush** 1 O'simlik, oziq-ovqatlarga zarar yetkazuvchi, odam va uy hayvonlariga ko'pgina xavfli kasallik tarqatuvchi kemiruvchi, sut emizuvchilar turkumiga mansub zararkunanda hayvon. *Kalamushlar va sichqonlarning ko'payib ketishiga yo'l qo'ymaslik kerak.*
- 2 *kchm.* O'g'ri, tashmachi. *Turdibek bu korxonaning eng katta kalamushi.*
- kalava** Qog'oz patronlar yoki yog'och shpulkalarga zich qilib o'ralgan ip. *Besh kalava ip.*
- kalava+lamoq** Kalava xoliga keltirmoq, o'rab kalava qilmoq. *Ipni kalavalamoq.*
- kalima** 1 *ayn.* So'z. *Do'stlik va birodarlikka chaqiruvchi bu kalima o'tirganlarning ruhiyatiga ta'sir etgan edi.*
- 2 Islomga mansub ekanligining dalili sifatida aytiladigan arabcha ibora (La illahi illalahu Muhammadur rasullulloh). *Kalima keltirmoq. Tili kalimaga kelmay qoldi.*
- kalit** 1 Qulflarni ochib-yopish uchun ishlatiladigan asbob. *Darvozaning kaliti. Sandiqning kaliti.*
- 2 Biror narsani yurgizish, bo'shatish, mahkamlash, harakat-

- lantirish va sh. k. lar uchun ishlatiladigan metall moslama, asbob. *Soatning kaliti.*
- 3 *kchm.* Biror narsadan ma'lum maqsadda foydalanish, unga erishish, topish, egallash yo'li, vositasi, imkoniyati. *Test javoblari kaliti.*
- kalish** Odatda maxsi, botinka, etik kabi poyafzallar bilan birga kiyiladigan nam o'tkazmaydigan rezina oyoq kiyim. *Ayollar kalishi.*
- kalkulator** 1 Kalkulatsiya mutaxassisi, kalkulatsiya tuzuvchi hisobchi xodim. *Kalkulator bo'lib ishlamoq.*
- 2 To'rttala amallarni o'zida mujassam etgan, shakl jihatidan turlicha bo'lgan, tezkor va aniq hisob-kitob qiladigan hisoblash mexanizmi. *Kalkulatorni ishga solmoq.*
- kalkulatsiya** Tovar, mahsulot va sh. k. larning tannarxini hamda xarid va sotish bahosini hisoblash. *Tovarlar kalkulatsiyasi.*
- kalla** 1 Jonivorlar gavdasining oldingi qismi; bosh. *Oming kallasi.*
- 2 So'yilgan mol, qo'y va sh. k. lar boshi (xom yoki pishirilgan). *Kalla pishirmoq.*
- 3 Boshi katta kishi. *O'rmon kalla.*
- 4 *kchm.* Fikr, mulohaza qiladigan; aql, miya. *Kalla ishlasa, yechilmagan narsa yechiladi.*
- 5 *kchm.* "Nodon", "ahmoq", "kallavaram" kabi ma'nolarda ishlatiladi. *Bilmagan ishga suqilishni nima keragi bor, kalla?!*
- kallak** Shox va butoqlari kesib tashlangan daraxt tanasi. *Tut kallagi.*
- kallak+lamoq** Shoxlatish, yangi shoxlar chiqarish uchun daraxt tanasining yuqori qismini kesib tashlamoq. *Kallaklangan tut tagida dam olmoqda edi.*
- kallakesar** Odam o'ldirishdan tortib barcha qabih ishlarni qiladigan, hech narsadan hayiqmaydigan ashaddiy jinoyatchi. *Yasovulboshi bekning kallakesar yigitlaridan edi.*
- kalla-pocha** So'yilgan chorva hayvonlarining (xom va pishirilgan) kalla va oyoqlari. *Kalla-pocha pishirmoq.*
- kallavaram** Fikr-mulohaza qilmay, o'ylamay, ahmoqona harakat qiladigan. *To'rxonov o'zini kallavaram deb yuruvchilarni mot qilib qo'ymoqchi bo'ldi.*
- kalomullo** «Qur'oni Karim». *Yolg'on gapirsam, kalomullo ursin.*
- kalondimog'** Kekkaygan, takabbur. *Kalondimog' rahbarlarni xalq yoqtirmaydi.*
- kalovlamoq** O'z holatini tuta bilmay qolmoq, u yon-bu yonga og'ib, notekis yurmoq, gandarlamok. *Mirzohid bir oz kalovlandi, keyin o'zini tutib dadil yura boshladi.*
- kalta** 1 Bo'yi uzun bo'lmagan, qisqa. *Ipni kalta kesmoq.*
- 2 Uzoq davom etmaydigan, tez o'tadigan; qisqa. *Qish oyida tun uzoq, kun kalta bo'ladi.*
- kaltabin** Uzoqni ko'ra bilmaydigan, qisqa o'ylaydigan. *Kaltabin rahbar. Kaltabin odam.*
- kaltafahm** Aytilgan fikr-mulohazani, voqea-hodisaning mohiyatini to'la ololmaydigan, anglab yetmaydigan; fahmi kalta. *Kaltafahm kishi.*
- kaltak** 1 Urish, quvish, haydash uchun ishlatiladigan tayoq.

kaltak+lamoq — kamtar

gavron. *Bahodir qo'liga kaltak olib qo'ylarni tog' tomonga haydadi.*

2 Musht yoki boshqa narsalar bilan uriladigan zarba. *Kaltak zarbidan Xolmatning badani zir qaqsar edi.*

kaltak+lamoq 1 Kaltak bilan urmoq. *Ho'kizni kaltaklamoq.*

2 *kchm.* Qattiq tanqid qilmoq. *Qoloqlarni rosa kaltaklamoq.*

kaltakesak Sudralib yuruvchilar sinfiga mansub tanasi silindr shaklidagi, bo'yni yaqqol ajralib turadigan dumi uzun va uziluvchan, oyoqlari yaxshi rivojlangan, boshi va qorni qalqonlar, gavdasi tangachalar bilan qoplangan jonivor. *Kaltakesakni devordan tushirmoq.*

kalkat Yirtqich qushlar turkumining qarchig'aysimonlar oilasiga mansub katta parranda, yirtqich qush. *Tog' darasida kalkatlar ko'payib qolgan edi.*

kam 1 Oz, me'yoriy darajasi va boshqa jihatdan yetmagan. *Tuzi kam ovqat pishirmoq.*

2 Yetishmagan qism, narsa. *To'yning kami keyin ham chiqadi.*

3 Sonlar bilan birikib, miqdorning to'lishi uchun qancha yetishmaganligini bildiradi. *Boboxonov bir kam oltmishga kirdi.*

4 Ayrim so'zlarga qo'shilib, qo'shma so'z yasaydi va o'zi qo'shilgan so'z bildirgan narsaning me'yoridan kam bo'lishini bildiradi. *Kamhosil.*

kam+aymoq 1 Kam bo'lmoq, kamlikka o'zgarimoq. *Kanal suvi kamayib ketdi.*

2 Ta'sir kuchi darajasi ozaymoq, yo'qola boshlamoq. *Og'riq kamaydi. Xavf kamaydi.*

3 Belgilangan, o'lchangan ma'lum miqdor va hajmdan oza-yib, kamayib ketmoq, kam bo'lmoq, ozaymoq. *Chorva mol-larining soni kamayib qoldi.*

kam+chilik 1 Yetishmovchilik, nuqson, ayb. *Ishda kamchilikka yo'l qo'ydi.*

2 Iqtisodiy jihatdan qiynalish, yetishmovchilik, tanqislik. *Kamchilik ko'rmasdan o'smoq.*

3 Miqdor jihatdan nisbatan ozlik; ozchilik. *Yig'ilishda Soliyev kamchilik ovoz bilan o'tmadi.*

kamchilik+siz Kamchilikdan holi, kamchiligi yo'q, to'la-to'kis, bekami-ko'st. *To'yni kamchiliksiz o'tganidan quvonmoq.*

kamalak Yomg'ir yog'ib o'tishi natijasida atmosferada hosil bo'ladigan yoy shaklidagi turli ranglardan hosil bo'lgan hodisa. *Yomg'ir tingach, ko'kda kamalak ko'rindi.*

kamar Kiyim ustidan belga bog'lanadigan, shuningdek, shimning tepa qismidan o'tkazib taqiladigan, tasma tarzidagi to'qali bog'. *Kamari uzilib ketmoq.*

kamarbasta Doimo xizmatga shay, tayyor. *Kamarbasta do'st.*

kambag'al 1 Moddiy jihatdan tang holatli, muhtojlikda yashovchi, tirikchiligida doimo yetishmovchilik mavjud; faqir. *Kambag'al yigit.*

2 *kchm.* Kamchil, yetishmaydigan. *So'zga kambag'al odam.*

3 Mushkul yoki ayanchli ahvolga tushib qolgan kishiga achinishni ifodalash shakli; sho'rlik, boyaqish, bechora. *Shu kambag'alga yordam berib yuboraylik.*

kambag'al+lashmoq Kambag'al holga tushmoq. *Sulaymonovlar kambag'allashib qoldi.*

kambag'al+lik Kambag'al holati. *Kambag'allik ayb emas.*

kambag'al+parvar Kambag'allarga yordam beruvchi, shafqat qiluvchi. *Kambag'alparvar rahbar.*

kambag'al+chilik Kambag'alga xos shart-sharoit, holat. *Kambag'alchilik qursin, qiziga yaxshi sep ham qila olmadi.*

kamera 1 Ma'lum maqsadda foydalanish uchun ajratib qo'yiladigan maxsus xona, bo'lma. *Meva saqlash kamerasi.*

2 Velosiped, mashina g'ildiragi, to'p va sh. k. larning havo damlanadigan rezina g'ilofi. *Velosiped kamerasini yamamoq.*

3 Mahbuslar saqlanadigan xona. *Mahbusni kameraga qamab qo'ymoq.*

kamfara O'tkir hidli rangsiz kristall modda. *Kamfara spirti.*

kamida *rvsh.* Kam deganda, eng ozi bilan. *Maktabimizdan kamida yetti-sakkiz o'quvchi oliy o'quv yurtiga o'qishga kirdi.*

kam-kam Oz-ozdan, sekin-asta. *Qarzni kam-kam uzib bormoq.*

kam-ko'st Yetishmayotgan narsalar; kamchilik, yetishmovchilik. *Ro'zg'orning kam-ko'sti.*

kamnamo Kam ko'rinish (uzoq vaqt ko'rinmay qolgan, kam uchrashadigan kishi haqida). *Kamnamo bo'lib qolding.*

kamolot Yetuk holat. *Davlatimiz yoshlarni kamolotga yetishuviga har tomonlama yordam bermoqda.*

kamomad Mol, pul va sh. k. larning belgilangan miqdordan kam chiqqan qismi. *Taftish natijasida fermer xo'jaligida katta kamomad borligi aniqlandi.*

kamon 1 Qattiq yog'ochni egib, ikki uchiga ip tortib, o'rtasiga o'q qo'yib otiladigan qurol. *Kamondan otilgan o'q kiyik oyog'iga tegdi.*

2 G'ijjak, setor, qo'biz, skripka kabi cholg'u asboblari uchun ishlatiladigan bir uchidan ikkinchisiga qil tutami tortilgan tayoqcha.

kampaniya Ma'lum bir maqsad yo'lida safarbarlik bilan o'tkaziladigan ishlar majmui. *Paxta-yig'im terimi kampaniyasi.*

kampaniya+bozlik Kampaniyaga zo'r berish, ishni rejasiz olib borish. *Kampaniyabozlikka chek qo'ymoq.*

kampaniya+chilik *ayn.* Kampaniyabozlik. *Kampaniyachilikka yo'l qo'ymoq.*

kampir Yoshi o'tgan qari ayol. *Kampir xolaga yordam bermoq.*

kampirdahan Iyagi va og'zi kampirlarnikiga o'xshash.

Kampirdahan odam.

kamsitmoq 1 Obro'-e'tibor, qadr-qiyamat va sh. k. jihatlardan past nazar bilan qaramoq. *U boshqalarni kamsitish bilan rohatlanardi.*

2 Kishilar huquqini cheklamoq, shaxs huquqini pastga urmoq. *Millatlarni kamsitmoq.*

kamsuqum O'zini yuqori tutmaydigan; kamtar. *Hamma uning kamsuqum va samimiyligini hurmat qilardi.*

kamtar Maqtanishni va o'zini baland olishni bilmaydigan, kibr-lanmaydigan. *Kamtarga kamol, deydi xalqimiz.*

kamtar+lik O'zini kamtar tutish. *Kamtarinlik qilib yutuqlarini hech kimga aytmaydi.*

kamtarin O'zini kamtar tutuvchi. *Kamtarin, piru-badavlat otaxonlar.*

kamyob Ba'zan-ba'zan uchrab qoladigan, kam topiladigan. *Do'konga kamyob mollar keltirildi.*

kamzul Yengsiz, yoqasiz qilib tikiladigan ustki kiyim. *Kamzul kiymoq.*

kamshik Buyum-narsalarning biron yeri (cheti, labi va b.) uchgan, singan joyi. *Choynak jo'mragining kamshik joyidan choy oqib dasturxonga to'kildi.*

kamchil Kam topiladigan, yetishmaydigan (talabdan, me'yordan kam) miqdorli. *Kamchil tovarlar.*

kana Odatda hayvon tanasiga yopishib qon so'ruvchi parazit jonivor. *Kanalarini yo'qotish uchun dori sepmoq.*

kanal Sun'iy ravishda qazilgan suv yo'li. *Katta Farg'ona kanali.*

kanalizatsiya Aholi yashaydigan yerdagi axlat hamda oqova suvlarni tashqariga olib chiqish uchun qilingan yer osti quvurlari tizimi. *Kanalizatsiyani tozalamoq.*

kanareyka Chumchuqsimonlar turkumiga mansub, sarg'ish-yashil rangli, kichkina, chiroyli sayroqi qush. *Maktabimizning "Jonli burchak"ida kanareyka bor.*

kanda: ~ **qilmaslik** Muttasil (doimiy) ravishda amalga oshish, doimiylikning buzilmasligi. *Rustam har kungi ertalabki badantarbiyani kanda qilmaydi.*

kanizak Cho'ri, xizmatkor ayol. *Podshohning kanizagi.*

kanop 1 Gulxayrilar oilasiga mansub, poyasidan tola olinadigan, baland o'tsimon, bir yillik o'simlik; shu o'simlikdan olinadigan tola. *Kanop ekilgan dalalar.*
2 Shu toladan eshib tayyorlangan ip. *Qop og'zini kanop bilan bog'lamoq.*

kanop+zor Kanop ekilgan joy.

kapalak Qanotlari ikki juft, ranglari turlicha bo'lgan, tanasi tuklar va tangachalar bilan qoplangan hasharot. *Kapalaklar ortidan quvmoq.*

kapgir 1 Yog' qizdirish, masalliqni qovurish, quyuq taom suzishga mo'ljallangan, metallardan tayyorlangan, uzun dastali bosh qismi yassi yuzali, teshiklari bor pazandalik buyumi. *Kapgiri qozonga solmoq.*
2 Soatning tebranib turadigan qismi, mayatnigi. *Bosh tebratar soat kapgiri, Der: qadrimni bilmas odamlar (E. Vohidov).*

kapital *qrng.* Sarmoya.

kapitalist *qrng.* Yirik mulkdor.

kapitalistik Yirik sarmoyalarga asoslangan. *Kapitalistik monopoliyalalar.*

kapitalizm Ishlab chiqarish vositalarining xususiy mulkchiligiga asoslangan ijtimoiy-iqtisodiy formatsiya. *Kapitalizm bosqichi.*

kapitan 1 Kichik ofitserlar tarkibidagi eng katta unvon va shu unvonga ega bo'lgan shaxs. *Kapitan unvonini olmoq.*
2 Kema ekipajiga boshchilik qiluvchi va kemani boshqaruvchi shaxs. *Kema kapitani.*
3 *qrng.* Sardor.

kapot Turli mexanizmlarning ma'lum qismlarini chang, nam va sh. k. lardan asrash uchun ochilib-yopiladigan temir qopqog'i. *Mashinaning orqa kapoti.*

kappon Don, g'alla bilan savdo qilinadigan bozor. *Kappon bozori.*

kapron Poliamid tola nomi va shu toladan tayyorlangan sun'iy gazlama. *Kapron paypoq.*

kapsula 1 Yutiladigan dorilarning yupqa materialdan tayyorlangan qobig'i, g'ilofchasi. *Sariq kapsula.*
2 Odam va hayvonlarning turli organlari va ularning ayrim qismlarini o'rab olgan parda. *Yurak kapsulasi.*

kaptar Boshi kichik, oyoq va bo'yni qisqa, qanoti uzun, tumshug'i ingichka, patlari turli rangda bo'lgan, xonaki yoki yovvoyi qushlar turkumining umumiy nomi. *Uyimizda kaptar boqamiz.*

kaptar+boz Kaptar boquvchi shaxs, kaptar ishqibozi. *Kaptarboz yigit.*

kaptar+xona 1 Kaptarlar uchun maxsus tayyorlangan, yasalgan uycha, in. *Kaptar ko'payib, kaptarxona kichiklik qilib qoldi.*
2 *kchm.* Xohlagan odam kirib-chiqib ketaveradigan joy. *Kabinet kaptarxona bo'lib qoldi.*

kar Yaxshi eshitmaydigan yoki eshitish qobiliyatini umuman yo'qotgan, qarquloq. *Kar bo'lib qolmoq.*

karabin Qisqa stvolli yengil miltiq. *Karabindan o'q uzmoq.*

karam I Krestguldoshlar oilasiga kiruvchi, poliz ekinlaridan biri va shu ekinning barglar o'ramidan hosil bo'lgan boshi, hosili. *Karam ko'chati.*

karam II Himmat, muruvvat, marhamat. *Oллоhning karami keng.*

karamel Qiyomga ta'm beruvchi, rangli bo'yoq va xushbo'y qiluvchi moddalar qo'shib qaynatib tayyorlanadigan qandolat turi, shirinlik. *Karamel sexi.*

karantin 1 Inson va hayvon uchun o'ta xavfli va yuqumli bo'lgan kasalliklarning boshqalarga tarqalib, yuqib qolmasligi uchun ma'lum muddatga ular bilan aloqasini uzish yoki aloqada bo'lganlarni tibbiy nazorat ostiga olish. *Chorva mollarini karantin qilmoq.*
2 Yuqumli kasallik chiqqan, tarqalgan joydan kelgan inson, hayvon va ular bilan aloqador bo'lgan narsalarni mutaxassislar yordamida tibbiy ko'rik, nazoratdan o'tkazish. *Karantin posti.*

karate Yapon milliy kurashi, qo'l va oyoqlarning chaqqon harakati bilan raqibiga zarba berish. *Karate bo'yicha jahon chempioni bo'lmoq.*

karavot 1 Ko'rpa-to'shak solib, yotish uchun mo'ljallangan, to'rt oyoqli uy-ro'zg'or anjomi. *Temir karavot.*
2 Ko'pchilikning o'tirishi yoki yotishi mumkin bo'lgan, yoz kunlari hovli, choyxonalarga qo'yiladigan maxsus qurilma; so'ri. *Majnunol tagini tozalab, karavot keltirib qo'yishdi.*

karaxt Harakatsiz tek qotgan; o'lik, muallaq; es-xushini yo'qotgan. *Karaxt bo'lib qolmoq.*

karashma Kimlarga dir yoqish, hissiyotni uyg'otish uchun o'zining gavdasi, yuz-ko'zi bilan qilingan nozli harakat; qichiq. *Karashma qilmoq.*

karbonat — karvon

- karbonat** Tarkibida uglerod oksidi bo'lgan mineral. *Karbonat mavjud bo'lgan modda.*
- karburator** Ichki yonishli dvigatellarda yonilg'i bug'lari bilan havo aralashmasini tayyorlab beradigan asbob. *Karburatori ishdan chiqqan mashina.*
- kardiograf** Yurak urishini yozib oluvchi asbob. *Kardiografni ishga solmoq.*
- kardiografiya** Kardiograf yordamida yurak urishini yozib olish. *Kardiografiya mutaxassisi.*
- kardiogramma** Yurak urishining kardiografda yozib olingan grafik tasviri. *Kardiogramma qog'ozi.*
- kardiolog** Yurak kasalliklari bo'yicha mutaxassis vrach. *Kardiologga uchramoq.*
- kardiologiya** Tibbiyotning yurak xastaliklarini o'rganuvchi va davolovchi sohasi. *Kardiologiya markazi.*
- karikatura** Biror voqea yoki shaxsni tanqid qilish, kirdikorini fosh etish, hajv qilish, umuman nuqsonlardan kulish maqsadida voqea yoki shaxsning nomaqbul tomonlariga nafratni kuchaytiradigan, achchiq kulgi tug'diradigan qilib bo'rtirib tasvirlangan rasm. *Karikatura chizuvchi rassom.*
- karikatura+chi** Karikaturachi rassom. *Karikaturachiga savol bermoq.*
- karillamoq** Keragidan ortiq maqtanmoq. *Karillab yurmoq.*
- karj** Qovun yoki tarvuz tilimini ko'ndalang qilib kesilgan bo'lagi. *Dasturxonga likoplarda karj qilingan qovun va tarvuzlar qo'yilgan edi.*
- karj+lamoq** Karj qilib kesmoq. *Tarvuzni karjlab kesmoq.*
- karkidon** Tog'da yashovchi tuyoqli sut emizuvchilarga mansub, bitta yoki ikkita shoxi bor, terisi qalin, bahaybat katta hayvon. *Karkidonni shoxi uchun ovlashadi.*
- karmon** 1 Pul solish uchun maxsus charm yoki boshqa matolardan ishlangan xaltacha; hamyon. *Karmonini mahkam ushlab olmoq.*
2 *kchm.* Cho'ntak, pul. *Har kim karmonini o'zi biladi.*
- karnaval** Turli kiyim va niqoblar kiyib, shodlik, xushchaqchaqlik, o'yin-kulgi bilan o'tkaziladigan ko'ngilochar ommaviy sayl. *Maktab karnavali.*
- karnay** Misdan yasalgan uzun, og'zi keng, puflab chalinadigan qattiq ovoqli musiqa asbobi (odatda to'y va katta tantanalarda chalinadi). *Ertalab karnay, surnay ovozi to'yxonani tutib ketdi.*
- karnay+chi** Karnay choluvchi shaxs. *Karnaychi turli nolalari bilan tantanaga fayz kiridi.*
- karnaygul** Chirmashib o'sadigan o'simlik va uning karnay shaklida ochiladigan guli. *Karnaygullarni parvarishlamoq.*
- karniz** 1 Bino devoriga, eshik, deraza usti yoki yoniga ganj yoki boshqa narsa bilan hashamdor qilib ishlangan chiqiq qism; yog'och yoki metall buyum. *Karnizga pardoz bermoq.*
2 Ship, bo'g'ot ostidagi taxta, yog'och yoki ganchdan qilingan uzun gorizontal bezak; pironon. *Karnizni o'rnatib bo'ldi.*
- karomat** 1 Bo'ladigan va bo'lishi mumkin voqea-hodisasi oldindan aytib berish, xabar qilish; bashorat. *Kelajak haqida karomat qilmoq.*

2 Oldindan aytilgan xabar, fikr-mulohaza. *Kurash haqidagi karomatingiz to'g'ri chiqdi.*

karomat+li Bo'ladigan yoki bo'lish ehtimoli bor voqea-hodisalarni avvaldan, g'oyibdan aytib beruvchi, karomat qiluvchi. *Karomatli inson.*

karomat qilmoq Oldindan aytmq, oldindan bashorat qilib aytib bermoq. *Komandaning yutib chiqishi haqida karomat qilmoq.*

karra Sanoq sonlar bilan qo'llanib, harakatning takrorini bildiradi. *Dissertatsiyani yana bir karra o'qib chiqmoqchiman*

kars Ayrim sabzavot mevalarni yeyish (chaynash)jarayonida chiqadigan tovush. *Olmani kars etib tishlamoq.*

kars+illamoq Tishlanganda kars degan tovush chiqarmoq (kuvrak narsalar haqida).

karta 1 Yerning, dalaning alohida yaxlit bo'lagi, bir bo'lak dala. *Chigit ekishni bir kartada tugallamoq.*

2 Qimor o'yini va bu o'yinda o'ynaladigan maxsus belgilarga ega bo'lgan muayyan shakldagi qattiq qog'oz. *Karta o'ynamoq.*

karta+boz Karta o'yiniga berilgan shaxs, qimorboz. *O'g'li kartaboz bo'lib o'sdi.*

kartej Davlat, hukumat boshliqlari, mashhur kishilar va sh. k. larning xavfsizligini ta'minlash maqsadida ularni olib, qo'riqlab boruvchi mashinalar kolonnasi. *Prezident karteji.*

kartografiya Geografik kartalarni, ularning unsurlari, xususiyatlari, ko'rinishlari, shuningdek kartalardan foydalanish usullarini o'rganadigan fan va shunday kartalar tuzishning o'zi. *Kartografiya fani.*

karton Maxsus ishlangan qalin, qattiq qog'oz. *Karton quti.*

kartoteka 1 Biror narsa yoki sohaga oid ma'lumotlar yozilgan va tartibga solingan kartochkalar majmui. *Kartoteka tuzmoq.*

2 Tartib bilan joylashtirilgan kartochkalar solingan yashik, kartotekalar majmui. *Kartoteka bo'limi.*

kartoshka Urug'ligi yerga ko'mib ekiladigan o'simlik va uning ovqat uchun ishlatiladigan hosili. *Kartoshka kovlamoq.*

kartoshkagul Ildiz poyasida kartoshkaga o'xshagan tugunagi bor, uzun poyali, yirik rang-barang gulli dekorativ o'simlik. *Kartoshkagul ekmoq.*

kartochka 1 Qalin qog'oz yoki kartondan to'rt burchak shaklda qirilib ma'lum maqsadda foydalanadigan varaqacha. *Kartochkaga belgi qo'yimoq.*

2 Kichkina karton qog'oz, bilet shaklidagi guvohnoma, hujjat. *Vizit kartochkasi.*

3 Oziq-ovqat yoki boshqa narsalar taqsimoti normallashtirilgan vaqtda shu narsalarni olish huquqini beradigan, kesib olinadigan tomoni bor blanka. *Kartochka tizimini bekor qilmoq.*

karusel Yoshlar uchun moslashtirilgan, o'tiradigan joylari ot, ayiq, sher, qayiq va sh. k. shakllarda bo'lib, doira bo'ylab aylanadigan ko'ngilochar qurilma. *Bog'dagi karusel doimo bolalar bilan gavjum.*

karvon 1 Tuya, ot va boshqa jonivorlar bilan uzoq manzillarga yuk eltib beruvchi kishilar va ularning boshqaruvidan iborat

bo'lgan guruh. *Karvon ko'rdim tuyalari bo'zlab kelar.* (U. Azim)

2 Bir-biriga yordam, ko'mak berib, birgalikda xavfsizlikni ta'minlash uchun yo'lga chiqqan turli (sayyohlar, savdogarlar, harbiylar) guruhlar, to'dalar. *Harbiy karvon.*

3 Ma'lum bir maqsadda harakatlanayotgan transport vositalarining to'dasi, qatori. *Mashinalar karvoni.*

4 Ot, tuya va boshqa jonivorlarga qo'shilgan aravalarda kishilarni, ularga tegishli yuklarni tashish bilan shug'ullanuvchi shaxs hamda unga qo'yilgan laqab; aravakash. *Turdi karvon O'shga yuk tashir edi.*

karvonboshi 1 Karvonga boshchilik qiluvchi shaxs, karvon boshlig'i. *Do'stmurod karvonboshiga qarab biz tayyor imosini qildi.*

2 Yo'l ko'rsatib yetaklab yuruvchi, yo'l boshchi, rahbar. *Karvonboshini chaqirmoq.*

karvonsaroy Karvonlar qo'nishi, tunashi uchun maxsus moslangan joy; saroy. *Karvonsaroyda dam olmoq.*

kasaba: ~ **birlashmasi** Ishchi va xizmatchilarni mehnat sohalari bo'yicha birlashtiruvchi va ularning manfaatlarini himoya qiluvchi jamoat tashkiloti. *Kasaba birlashmasi raisi.*

kasal 1 Organizm me'yoriy faoliyatining, salomatlikning buzilgan holati. *Kasalni davolamoq.*

2 Kasallanish. *Kasalga uchramoq.*

3 *kchm.* Shaxsdagi orzu-istak, ishtiyoq, dard-ilinj. *Kasalini xat orqali bayon etmoq.*

4 *kchm.* Mashina va boshqa narsalardagi buzuqlik; buzuq (nosoz) joy. *Mashinaning kasalini topmoq.*

kasal+lanmoq Biror kasal bilan og'rimoq, kasalga chalinmoq. *Bir hafta kasallanib yotdi.*

kasal+lik 1 Xastalik, bemorlik. *Kasalligidan shikoyat qilmoq.*

2 Dard, og'riq, xastalik. *Ko'z kasalligi.*

kasal+xona Bemorlarni yotqizib davolaydigan muassasa; shifoxona. *Tuman kasalxonasi.*

kasalmand Kasalga chalingan, kasallangan. *Kasalmand odam.*

kasb 1 Ish-faoliyatning muayyan bilim, tajriba tayyorgarlik talab etadigan turi, hunar. *O'qituvchilik kasbi.*

2 Umuman har doim, muntazam odat qilingan ish; odat. *Janjalkashlikni kasb qilib olgan.*

ham-kasb Bir yerda ishlovchi odam, kasbdosh. *Hamkasb do'stlari bilan uchrashmoq.*

kasb+dosh Ma'lum bir vazifa yoki yo'nalishda ish olib boruvchi, bir xil kasbli, bir kasbdagi. *Zafarov bilan To'lqin kasbdosh do'st edi.*

kasb etmoq // qilmoq Ega bo'lmoq, egallamoq. *Mustaqillik xalqimiz hayotida muhim ahamiyat kasb etdi.*

kasb+iy Kasb-hunarga oid. *Kasbiy manfaat. Kasbiy kasallik.*

kasb-kor Ma'lum bir ish-mashg'ulot bilan shug'ullanish; umuman kasb, hunar. *Mamajonning kasb-kori kosiblik.*

kasir-kusur taql. s. Quruq va mo'rt narsalarga biror ta'sir natijasida (sinishi, uqalanishidan) chiqadigan tovushni bildirdi. *Qandni kasir-kusur qilib chaynamoq.*

kaska Harbiy xizmatchi va o't o'chiruvchilar kiyadigan, muhofazalangan bosh kiyim. *Kaska kiyib olgan jangchi.*

kasod Tovar yoki molga talab bo'lmay, sotilmay turib qolish holati. *Eski mashinalarning bozori kasod bo'lmoqda.*

kasofat 1 Yomon oqibatga olib boradigan, baxtsizlik (ziyonzahmat) keltiradigan. *Kolorado qo'ng'izi ko'p kasofat narsa.*

2 Kishilarga yomonlik qiluvchi, yomonlikka yetaklovchi, yomon oqibatlarga sabab bo'ladigan shaxs. *Bu kasofat qachon yo'qoladi?*

kasr Birovning aybi bilan ikkinchi bir shaxsga yomon ta'sirning o'tishi. *Birovning kasriga qolmoq. Kasri tegmoq.*

kassa 1 Qimmatbaho qog'ozlar, pul-buyum saqlanadigan temir quti, sandiq, shkaf. *Kassani ochmoq.*

2 Pul qabul qilish, berish, bilek sotish bilan shug'ullanuvchi muassasa, korxonalarining bir bo'limi. *Kassadan bilek sotib olmoq.*

3 Pul orqali ish yurituvchi, muomala qiluvchi ayrim muassasa yoki tashkilotlarning nomi. *Omonat kassa.*

4 Ish haqi, pensiya, stipendiya va boshqa to'lovlar bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish uchun ishlatiladigan korxonada, muassasadagi naqd pul. *Xo'jalik kassasidagi naqd pul.*

kassatsiya 1 Sudning qonuniy kuchga kirmagan qarori va hukmi ustidan yuqori sud organlariga shikoyat qilish usuli. *Kassatsiya arizasi.*

2 Konstitutsiya va saylov qonuniga zid holda o'tkaziladigan saylovni bekor qilish. *Kassatsiya qilingan saylov bulletinlari.*

kasseta Fotoplyonka, fotoplastinka yoki ovoz lentalari solinadigan maxsus quticha. *Magnitofon kassetasi.*

kassir Pul va qimmatbaho qog'ozlarni qabul qilish, berish, biletlar sotish va sh. k. ishlarni bajaruvchi mas'ul shaxs. *Kassirmi ishdan bo'shatmoq.*

kassir+lik Kassir ishi, kasbi. *Zavodda kassirlik qilmoq.*

kastrulka Ikki quloqli, qopqoqli, silindr shaklidagi, asosan, ovqat pishiriladigan, metalldan tayyorlangan ro'zg'or buyumi. *Kastrulkada sho'rva pishirmoq.*

kastum Padjak va shim yoki jaket va yubkadan iborat ustki kiyim. *Yangi kastum kiyimoq.*

katak 1 Turli jonivorlar yoki parrandalarni boqish uchun maxsus yasalgan uycha, xona. *Tovuq katagi.*

2 Biror narsaning yuzasiga tortilgan, tushirilgan to'rtburchaklar va shunday to'rtburchaklardan biri. *Shaxmat katagi.*

3 Kichik-kichik bo'limlar, uyalar, teshiklarning biri. *Ari uyasining katagi.*

katalak Katakka o'xshash ko'rimsiz. *Katalak uy.*

katalog Kitob, jurnal, gazeta va b. ni osonlik bilan topish imkonini beradigan, alifbo tartibida tuzilgan ro'yxat. *Badiiy adabiyotlar katalogi.*

kater 1 Yirik kemalar va ular bilan sohil o'rtasidagi aloqa ishlarida xizmat qiluvchi eshakli yoki motorli kichik kema. *Kater haydamoq.*

2 Jangovar topshiriqni bajarish yoki flotning jangovar harakatlarini ta'minlab turish uchun mo'ljallangan kema. *Navbatchi kater.*

katta — keksa+yomoq

- katta** 1 Hajmi, o'lchami jihatdan ortiq, ulkan. *Katta tog'*.
2 Ko'p sonli, ko'p miqdorli. *Katta xalq*.
3 Yosh jihatidan ulug', yoshi ortiq. *Katta farzand*.
4 Voyaga yetgan, aqlini tanigan. *Katta odam*.
5 Yosh jihatidan ulug'; keksa, qari. *Kattaga hurmatda bo'l, kichikka izzatda*.
6 Darajasi, kuchi yuqori, buyuk, zo'r. *Katta munozara*.
7 Ahamiyati muhim, yuqori, jiddiy. *Katta mas'uliyat*.
8 Egallagan lavozimi, unvoni, darajasi jihatdan (boshqalarga nisbatan) yuqori. *Katta o'qituvchi*.
9 *kchm*. Ko'zga ko'ringan, mashhur, taniqli, atoqli. *Katta doktor*.
10 Yuqori lavozimdagi, martabadagi amaldor, boshliq, rahbar. *Kattalarga ichkariga joy hozirlangan*.
- katta+lashmoq** Hajmi, o'lchami ortmoq, kattaymoq; yiriklashmoq. *Nihollar ancha kattalashib qoldi*.
- katta qilmoq** Boqib o'stirmoq, voyaga yetkazmoq. *To'rt bolani katta qildi*.
- kauchuk** Rezina tayyorlashda ishlatiladigan tabiiy yoki sun'iy elastik material. *Tabiiy kauchuk*. *Sun'iy kauchuk*.
- kavak** 1 Biror narsa ichida hosil bo'lgan bo'shliq, chuqurcha. *Daraxt kavagi*.
2 Uya, in. *Kavagiga kirib ketmoq*.
- kavsar** Islom dini e'tiqodiga ko'ra jannatdagi hovuz suvining nomi. *Insonga doimo yaxshilik qilgan kishilar Kavsar suvidan bahramand bo'ladilar*.
- kavush** Maxsi bilan yoki sarpoychang kiyiladigan charm poyabzal (kalish shaklida, dastagi va jag'i kalishnikidan ensiz). *Ibodat buvi amirkon kavushini ayvonga yechdi va uyga yo'naldi*.
- kavush+do'z** Kavush tikadigan kosib.
- kavshamoq** 1 Beda, pichan va sh. k. larni ovoz chiqarib chaynamoq, yemoq (hayvonlar haqida).
2 Chaynab yemoq. *Non kavshamoq*.
- kayf** 1 Insonning turli ruhiy holatlarga berilishi, kayfiyat. *Kayfi chog', yengil o'rnidan turdi*.
2 Mastlik, o'zini bilmay qolishlik. *Kayf ustida yiqilib tushmoq*.
3 Rohat, zavq-shavq. *Sigaret chekib kayf olmoq*.
- kayfiyat** 1 ayn. Kayf. *Muxtorjon Zulunxo'janing kayfiyati chog'ligini sezdi*.
2 Insonning ma'lum bir ruhiy holati bilan bog'liq vaziyati; holati. *Kayfiyat yaxshi bo'lsa, ishda unum bo'ladi*.
- kayf-safo// kayfu-safo** Aysh-ishrat, ko'ngil ochish. *Kayf-safoning umri qisqa*.
- kayuta** Paroxod va kemalarda yo'lovchilar uchun, harbiy kemalarda matroslar uchun belgilangan alohida-alohida bo'lma, xona. *Kayutani tozalamoq*.
- kazarma** Harbiy qism o'mashgan maxsus bino. *Kazarmada yotmoq*.
- kazo-kazo** Yuqori lavozim, ijtimoiy mavqei baland kishilar. *Kazo-kazolar bilan do'stilashganiga xursand*.

- kashak** Imorat yoki boshqa qurilish qismlarini mustahkam bo'lishi uchun qoqiladigan yog'och; tiragich, tirak. *Kashak qoqmoq*.
- kashanda** Uzluksiz, har doim chekuvchi. *Nosir juda kashanda chiqdi*.
- kashfiyot** Izlanib topish, ochish, ixtiro. *XX asr olamshumul kashfiyotlar asri bo'ldi*.
- kashf:** ~ **etmoq (qilmoq)** *Izlanish bilan ochmoq, topmoq. Beruniy Amerika qit'asini birinchi bo'lib kashf etgan edi*.
- kashnich** Taomga qo'shib iste'mol qilinadigan, ishtaha ochadigan, serbag, xushbo'y bir yillik ziravor o'simlik. *Sepilgan kashnichlar barra bo'lib o'sib chiqdi*.
- kashta** 1 Biror matoga tikilgan gul, rasm, turli xil shakllar. *Kashta tikilgan belbog'*.
2 Shunday gul, rasm va sh. k. lar tikilgan mato holati. *Tokchasiy devorga katta kashta qoqib qo'yilgan*.
- kashta+do'z** ayn. Kashtachi.
- kashtado'z+lik** Kashtado'z ishi, kasbi. *Kashtado'zlik unga momosidan meros qolgan*.
- kashta+li** Kashta tikilgan. *Eshikka kashtali kimxob parda tutilgan*.
- kashta+chi** Kashta tikish bilan shug'ullanuvchi. *Bu kashtachidan nozik did talab qiladi*.
- kashta+chilik** Kashtachi ishi, kasbi. *Kashtachilikni yoshligimda onamdan o'rganganman*.
- ka'ba** Islom musulmonlarining Makka shahridagi ziyorat qiladigan eng muqaddas ibodatxonasi. *Har yili minglab vatandoshlarimiz hajja borib Ka'bani ziyorat qilib kelmoqdalar*.
- ka'batulloh** ayn. Ka'ba. *Istiqloq tufayli Ka'batullohni ziyorat qilish sharafiga muyassar bo'ldik*.
- kek** Kimsaga nisbatan ko'ngilga tugib, saqlab yurilgan adovat, o'ch olish istagi. *Kek saqlashni yoqtirmaslik yaxshi odat*.
- kek+chi** Kek saqlovchi. *Kekchi hech qachon do'stlikni bilmaydi*.
- kekirdak** 1 Nafas yo'llarining hiqildoqdan keyingi qismi. *O'pkadan chiqayotgan havo kekirdak orqali og'iz bo'shlig'iga o'tadi*.
2 s. t. Bo'yinning old qismi; tomoq. *Qudrat qo'lini dushman kekirdagidan bo'shatdi*.
- kekirmoq** Oshqozonda to'plangan havoni og'iz orqali ovoz bilan chiqarmoq. *Ovqatdan so'ng kekirmoq*.
- kekaymoq** 1 Gavdani tik, g'oz tutmoq. *Boshliq stulda sal kekayib o'tirardi*.
2 *kchm*. O'zini barchadan ustun qo'yimoq, yuqori tutmoq. *Keyingi paytlarda ancha kekayib qoldi*.
- keksa** 1 Uzoq yashab katta, ulug' yoshga yetgan, qari. *Keksa bo'lishiga qaramay mahalla ahli uchun doim xizmatda*.
2 Uzoq mehnat qilgan, tajribali. *Keksa shifokor*.
3 *kchm*. Qadimiy, eski, ko'hna. *Andijon Buxoro kabi ko'hna shaharlardan biri*.
- keksa+lik** Keksaygan holat; qarilik. *Keksalik davri*.
- keksa+yomoq** Yoshi ulg'aymoq; qarimoq. *Keksaygan otasining yumushini yengillatishga harakat qilmoq*.

kelajak Nutq aytilayotgan paytdan keyin keladigan. *Kelajak avlod.*

kelasi Bundan keyingi, navbatdagi. *Kelasi yakshanba kuni boraman.*

kelgusi Kelayotgan, bundan keyin keladigan. *Kelgusi haftada to'y qilishmoqchi.*

kelin 1 Yangi turmushga chiqqan yoki chiqayotgan qiz. *Suyukli kelin.*
2 O'g'ilning xotini (qaynata yoki qaynonaga nisbatan). *Sharofat ayaning kelini.*
3 Ukaning xotini (aka yoki opaga nisbatan). *Keliniga sabr-bardosh tilaydi.*
4 O'zidan yosh bo'lgan qarindosh yoki yaqin kishining xotini va shu xotining murojaat shakli. *Kelin, sizning qilayotgan ishlaringiz bizga ma'qul.*

kelin+li Kelini bor, kelin ko'rgan. *Kelinli xonadon.*

kelin+lik Yangi turmushga chiqilgan vaqt, davr (qiz-juvonlar haqida). *Kelinlik davri.*

kelinoyi 1 Akaning xotini (uka yoki singilga nisbatan). *Kelinoyisi bilan dalaga chiqmoq.*
2 Yoshi o'zidan katta bo'lgan xotining murojaat shakli. *Bu yoqqa qarab qo'ying, kelinoyi.*

kelinsalom To'y o'tgan kunning ertasiga kelinni kuyovning ota-onasi, qarindoshlari, yaqinlariga ko'rsatish, tanishtirish marosimi. *Yangalar kelinni kelinsalomga olib chiqishdi.*

kelintusbdi *etn.* Nikoh to'yi kuni kelinni kuyovning uyiga uzatib borish va kuyovning uyida bo'ladigan tantana marosimi. *Kelintushdiga bormoq.*

kelishgan 1 Kelishmoq *fl. sfsh.* *Mehmonlar kecha kelishgan.*
2 Bo'y-basti chiroyli, hushbichim, sarvqomat. *Zumrad qomati kelishgan, esli-hushli qiz.*

kelishmagan 1 Kelishmoq *fl.* bo'lishsiz *sfsh.* shakli. *Ular hali kelishmagan edi.*
2 Noo'rin, nojo'ya. *Kelishmagan kulgi. Kelishmagan javob.*
3 Hunuk, yarashmaydigan, beo'xshov. *Kelishmagan palto.*

kelishmoq 1 Bir to'xtamga yoki xulosaga kelmoq. *Ertalab uchrashishga kelishib xayrlashdilar.*
2 Bir yoqadan bosh chiqarmoq, murosaga kelmoq. *Kelishib ish ko'rilsa, dushmanni qo'lidan hech narsa kelmaydi.*
3 Yarashmoq, mos kelmoq. *Hamkasblarga araz hech kelishmaydi.*

kelish+movchilik Ziddiyat, qarama-qarshilik. *Kelish-movchiliklarga duch kelmoq.*

kelishtirmoq 1 Kelishmoq *fl. ort. n.*
2 O'xshatmoq, o'rinlatmoq, qoyil qilmoq. *Kelishtirib bir mush tushirmoq.*

kelishuv Biror narsa haqida o'zaro suhbatlashib, maslahatlashib bir to'xtamga kelish, qaror, bitim, shartnoma. *Bu kelishuvda har ikki tomonning ham iqtisodiy manfaatdorligi ko'zda tutilgan edi.*

kelishuv+chilik Rozi bo'lish, murosqa qilish xayrixohlik ko'rsatish, yon berish. *Kelishuvchilik bilan ish bitirmoq.*

kelmoq 1 Yurib, uchib yoki biror vosita orqali biror joy, manzil-

da hozir bo'lmoq, namoyon bo'lmoq. *Toshkentga ertalab yetib keldi.*

2 Amalga kirmoq (vaqt, fasl, mavsum va sh. k. haqida). *Kuz keldi.*

3 To'g'ri kelmoq, evaziga tushmoq, olinmoq. *Bu pulga bir qop un keladi, xolos.*

4 Miqdor, hajm, o'lchov bildiruvchi so'zlar bilan kelib, inson yoki predmetning shu so'zlar bildirgan o'lchov yoki miqdordaligini bildiradi. *Chuqurligi odamning belidan keladigan hovuz.*

5 II shaxs buyruq fe'li shaklida kelib da'vat, undash, qistash ma'nolarini bildiradi. *Kel, shu ishingni tashlagin.*

6 *ko'm. fl. vazf.* yetakchi *fl.* ifodalagan harakatning davomligini bildiradi. *Necha yillardan buyon raislik qilib keladi.*

keltirmoq 1 Kelmoq *fl. ort. n.*

2 Ma'lum bir fikrni isbotlash uchun qo'shimcha fikr bildirmoq. *Turli dalillar keltirmoq.*

kema Suv yuzida yoki ostida suzadigan yuk tashish, baliq ovi yoki harbiy maqsadlarda foydalaniladigan injenerlik inshooti. *Yuklar kemalarga joylandi.*

kema+soz Kema quruvchi shaxs. *Kemasoz muhandis.*

kemasoz+lik Kema yasash va remont qilish bilan shug'ullanuvchi sanoat tarmog'i va kema yasash haqidagi fan. *Kemasozlik faniga oid adabiyotlar.*

kemirmoq 1 Tish bilan qirmoq, g'ajimoq. *Sichqon kemirib tashlagan kitob.*

2 Ruhiy jihatdan azoblamoq, «emoq». *Qalbini rashk o'ti kemirardi.*

kemir+uvchilar Kurak tishlari o'simliklarni kemirishga moslangan, o'rtacha kattalikdagi sutemizuvchilar sinfiga kiruvchi hayvonlar turkumi. *Kemiruvchilarga qarshi kurashmoq.*

kemtik 1 Biror narsaning singan, uchgan, kertilgan yeri. *Kemtik piyola.*

2 To'lmay qolgan, yetishmaydigan joy; kamchilik. *Loyihaning kemtiklarini yana bir ko'rib chiqish lozim.*

kemshik Old tishlari tushib ketgan va o'rni ochilib qolgan. *Kemshik bo'lib qolgan qiz.*

kengash 1 Biror masalani hal qilish to'g'risidagi o'y-fikr, yo'l-yo'riq, maslahat. *Kattalar bilan kengash o'tkazmoq zarur.*

2 Bamaslahat muhokama, shunday muhokamali yig'in; majlis. *Talabalar kengashi.*

3 Ma'lum bir tashkilot, muassasa, korxonaning farmoyish yoki maslahat organi. *Birlashgan Millatlar Tashkilotining Xavfsizlik Kengashi*

kengash+li 1 Kengash bilan bo'lgan. *Kengashli ish*

2 Muhokama qilib, maslahatlashib, kengashib bajariladigan. *Kengashli masala.*

kengashmoq 1 Maslahat qilmoq, birgalikda hal qilmoq. *Kengashib shu fikrga keldik.*

2 Yo'l-yo'riq so'ramoq, maslahat olmoq. *Dadam bilan kengashib oldim.*

kenguru — keyin+gi

kenguru Avstraliya, Yangi Gvineya, Tasmaniya orollarida tarqalgan qopchiqli sutemizuvchi, orqa oyoqlari bilan sakrab yuruvchi hayvon. *Hayvonot bog'ida kenguruni ko'rdik.*

kenja Oxirgi tug'ilgan o'g'il yoki qiz, eng keyingi farzand. *Kenja farzand.*

kennoyi s. t. Kelinoyi. *Kennoyim barchaga birdek shirinso'z edi.*

kepak 1 Turli donlarni un qilib tortganda ajrab chiqadigan chiqindilar. *Kepakni to'plab qo'ymoq.*

2 Qazg'oq. *Sochini kepak bosmoq.*

ser-kepak Kepagi ko'p, kepagi me'yorida ortiq. *Serkepak un.*

kerak 1 Ehtiyoj bor, zarur, darkor. *Qalam kerak, qog'oz kerak.*

2 Talab etiladi. *O'qishga kirish uchun katta bilim va o'tkir zehn kerak.*

3 Egalik qo'shimchasidagi ish oti bilan kelib, shu harakatni amalga oshirish zarurligini bildiradi. *Uyga borishim kerak.*

4 Shart maylidagi fe'l bilan kelib, taxmin, gumon, ehtimollik ma'nosini bildiradi. *Ertaga havo ochiq bo'lsa kerak.*

kerag+icha *rvsh.* Ehtiyojga yarasha, talab qilingan o'lchamda. *Keragicha pul oldi.*

kerak+li Kerak bo'ladigan, talab etiladigan; zarur. *Kerakli adabiyotlar bilan tanishib chiqdi.*

kerak+siz Keragi yo'q, talab etilmaydigan; ortiqcha. *Keraksiz idishlar.*

keramika 1 Loydan sopol chinni idishlar, naqshli nafis buyumlar yasash va shu san'at nomi. *Keramika zavodi qurildi.*

2 Tabiiy loydan ishlab chiqarilgan buyumlar. *Yaqinda keramika sexi ishga tushadi.*

kerishmoq Tana va qo'llarni yozmoq. *Belini ushlab yengil kerishdi.*

kermog Biror narsani ikki yonga tortib orasini ochmoq, yirmoq. *Doktor bemorning ko'zlarini kerib ko'rdi.*

kerosin Neftdan olinadigan o'tkir hidli, yonuvchi, tiniq yoki sarg'ish-zangori rangdagi suyuq yonilg'i. *Kerosin quyilgan idish.*

kesak 1 Loyning qotib qolgan bo'lagi. *Kesakni maydalamoq.*
2 *kchm.* Hissiz, loqayd, ta'sirsiz. *Davronga o'xshagan kesaklarga gap uqtirolmaysan.*

kesaki Uyning eshik va derazalari o'rnatiladigan chorcho'p. *Derazaning kesakisi.*

kesatmoq IsteHzo, piching qilmoq, ilmoqli gap gapirmoq. *Kesatib gap gapirishda sizdan o'tadigani yo'q bo'lsa kerak.*

kesat+iq Birovning ustidan isteHzo, piching, kinoya bilan kulish; kamsitish. *Xolasining har bir gapi unga kesatib bo'lib tuyuldi.*

kesmoq 1 Biror asbob bilan qirqmoq, ajratmoq, bo'lmoq. *Yog'och kesmoq.*

2 *kchm.* Biror joyni ko'ndalang qismidan yurmoq. *Dalaning qog'ortasidan kesib o'tmoq.*

3 *kchm.* Davom etib turgan gap yoki suhbatni bo'lmoq, to'xtatmoq. *Munozara ayni qiziganda Botir kelib suhbatni kesdi.*

4 Jinoyatchini jazoga hukm qilmoq. *O'n yilga kesmoq.*

5 *kchm.* Ta'sirni kuchsizlantirmoq, pasaytirmoq. *Suvning muzdek shabadasi issiqning taftini kesardi.*

kes+kin 1 Uzil-kesil tarzda, qat'iy. *Keskin javob.*

2 Jiddiy, muhim, katta ahamiyatga ega bo'lgan. *Keskin kurash.*

3 Shiddatli, kuchli. *Keskin shamol.*

4 *rvsh.* Juda tez, shartta. *Keskin qayrilib qaramoq.*

keskin+lashmoq Keskin tus olmoq. *Munosabatlari kun sayin keskin bo'lib bordi.*

keskin+lik Keskin holat. *Voqeaning keskinligi.*

kes+kir Yaxshi kesadigan; o'tkir. *Keskir pichoq.*

ket 1 Orqa qism, orqa tomon, orqa. *Uyning keti.*

2 Hayvonlarning boshga qarama-qarshi tomoni. *Otning keti.*

3 Inson organizmining beldan quyi qismi, ket, dumba.

4 Oxiri, poyoni, nihoyasi. *Odamlarning keti ko'rinmasdi.*

5 Oqibati, natijasi. *Ishning ketini o'ylamoq.*

6 Shaxs yoki narsaning yuz, old qismiga qarama-qarshi tomon; orqa, ort. *Stullarni ketga surmoq.*

7 Uchinchi shaxs egalik va jo'nalish, o'rin-payt, chiqish kelishigi shaklida kelib ko'makchi vazifasida qo'llanadi. *Do'stining ketida turmoq.*

ketma-ket 1 *rvsh.* Uzluksiz, davomli. *Ketma-ket kelayotgan xatlar.*

2 Orqama-orqa, izma-iz. *Hovliga ikki kishi ketma-ket kirib kelishdi.*

ketmon Zo'g'atasiga uzun dasta o'tkazilib, asosan yer, loy ishlari uchun ishlatiladigan tig' tomoni orqasiga nisbatan keng mehnat quroli. *Ketmon bilan yer chopmoq.*

ketmon+chi Ketmon bilan ishlovchi shaxs.

ketmoq 1 Jilmoq, jo'namoq; bormoq. *Toshkentga ketmoq.*

2 Bo'shamoq, tashlamoq. *Vazifasidan ketmoq.*

3 Yo'qolmoq, arimoq. *Tog'larning qori ketdi.*

4 Sarf bo'lmoq; ishlatilmoq. *Ming so'm pul ketdi.*

5 Sotilmoq, pullanmoq. *Sabzi bozorda tez ketdi.*

6 Tarqamoq, taralmoq. *Ovozasi jahonga ketdi.*

7 Yarashib tushmoq. *Bu ko'ylak sizga juda ketibdi.*

8 Sig'moq, joylanmoq. *Idishga ancha suv ketadi.*

ketvorgan s. t. Juda chiroyli, kelishgan. *Ketvorgan qiz.*

keyin 1 Ma'lum vaqt, fursat o'tgach; so'ng. *Avval o'yla, keyin so'yla.*

2 Narsa-hodisalar tizimida nimanidir ketidan, so'ng. *Avval qattiq shamol bo'ldi, keyin momaqaldiroq bo'lib sharros yomg'ir quydi.*

3 *krsh.* s. Bundan tashqari, shuning bilan birga, shuningdek; yana. *Keyin, u nimani ko'zladi hech kim bilmadi.*

4 (ch. k. bilan) *bog'l. vazf.* Sabab va payt ergash gapni bosh gapga bog'lash uchun xizmat qiladi. *Nasihatingni olmagan-dan keyin, dardingni kimga aytasan.*

keyin+gi 1 Tartib bilan tuzilgan yoki sanalganda ketma-ketlikda oldingidan keyin turuvchi, navbatdagi. *Keyingi xatni qo'lga olmoq.*

2 Transport vositalari (mashina, mototsikl, velosiped, arava

- va boshqaning) orqasidagi, ket tomonidagi. *Velosipedning keyingi g'ildiragi.*
- 3 Oxirgi, so'nggi. *Keyingi uch kun ichida ozib ketdi.*
- keyin+chalik** Ma'lum muddat, vaqt o'tgach. *Avvallari mahallaga aralashib yurdi, keyinchalik mahalla kattalarini ham nazariga ilmay qo'ydi.*
- kez** Ma'lum vaqt, shu vaqtning bir qismi, payt, davr. *Navqironlik kezlari hech narsadan qo'rqmasdi.*
- kezmoq** Tevarak-atrofni yurib tomosha qilmoq, aylanib ko'rmoq; sayr qilmoq. *Shaharni kezmoq.*
- kechmoq** 1 Biror narsa ustidan bosib, yurib o'tmoq. *Qor kechmoq*
2 Bo'lib o'tmoq, sodir bo'lmoq, yuz bermoq. *Qalbida kechayotgan tuyg'uni tushunib yetmoq.*
- kech** 1 Oqshom, tunning boshlanishi. *Kechga yaqin kelmoq.*
2 Ma'lum muddat yoki vaqtdan keyin; vaqt o'tgach. *Kech qolsa onasi xavotirlanadi.*
- kech+ik** Kechib o'tiladigan joy. *Otliqlar kechikka qarab yurishdi.*
- kech+ki** 1 Kechga oid; kechqurun bo'ladigan. *Kechki ovqat.*
2 Kech pishadigan, ekiladigan. *Kechki o'rik.*
- kecha** 1 Sutkaning qorong'i tushgandan tong otguncha o'tadigan qismi; tun. *Dahshatli kecha.*
2 Rasmiy va badiiy qismdan iborat bo'lgan biror narsaga bag'ishlangan tantanali yig'ilish. *Boburga atab kecha uyushtirmoq.*
3 Bugundan oldingi kun. *Kecha mehmonlar kelishdi.*
- kecha+gi** Kecha bo'lgan. *Kechagi voqea.*
- kechasi** 1 Sutkaning qorong'i tushgandan tong otguncha bo'lgan qismi. *Kechasi havo ochilib ketdi.*
2 *rvsh.* Sutkaning qorong'i qismida: tunda. *Ishdan kechasi qaytmoq.*
- kechikmoq** 1 Belgilangan vaqtdan kech qolmoq. *Yig'ilishga kechikmoq*
2 Belgilangan muddatdan keyinda qolmoq, keyinga surilmoq. *Qurilish ancha kechikdi.*
- kechinma** Insonning ruhiy holatida ro'y berayotgan his-tuyg'ular, o'y-hayollar. *Shirin kechinmalar og'ushiga cho'mganча baxtli onlarini esladi.*
- kechirmoq** Ayb-gunohidan o'tmoq. *Ukasini kechirmoq.*
- kechir+im** Avf etish, uzr. *Noo'rin gapirgani uchun kechirim so'radi.*
- kechqurun** Kunduzi tugab, tun boshlanayotgan payt, kech payti, oqshom. *U bilan kechqurun uchrashdi.*
- kechqurun+gi** Kechqurun bo'lgan. *Kechqurungi voqea haqida onasiga hech nima demadi.*
- keng** 1 Eni, ko'ndalang o'lchami katta; enli. *Keng yo'l.*
2 Sathi, bichimi, sig'imi katta. *Keng maydon.*
3 *kchm.* Hamma narsani o'z ichiga qamrab oluvchi, ham-maga tegishli bo'lgan. *Keng kitobxonlar ommasi.*
5 Har taraflama, atroflicha. *Keng bilimga ega.*
6 *kchm.* Fe'li ochiq. *Buvimlar oq ko'ngil, keng xotin bo'lgan ekanlar.*

- keng+aymoq** 1 Hajmi kattalashmoq, ichi yoki sathi keng bo'lmoq. *G'alla maydonlari kengaydi.*
2 Ko'pchilikka tegishli bo'lib bormoq; quloch yoymoq. *Do'stlarimiz safi borgan sari kengayib bormoqda.*
- keng+lik**; 1 Keng holat. *Xonaning kengligi.*
2 En, ko'ndalang o'lcham. *Hovlining kengligi.*
3 *geogr.* Ekvatordan meridian bo'ylab ketgan va graduslar bilan ifodalangan masofa. *Shimoliy kenglik.*
- keng+chilik** *s. t.* Mo'l-ko'lchilik, to'kin-sochinlik. *Kengchilik zamonlari.*
- kibernetika** Turli (mexanik, elektrik, fiziologik va sh. k.) jarayonlarni avtomatik ravishda boshqarish tizimlari, shakllari, metodlari va vositalari haqidagi fan. *Kibernetika asri.*
- kibr** O'z qobiliyatiga ortiqcha baho berish, o'zini ustun qo'yish. *Kibr bilan boqmoq.*
- kibr+lanmoq** O'zining mavqei, hurmatini yuqori his etmoq va o'zini shunga mos tutmoq. *Rais bo'lib kibrlanib ketmoq.*
- kibr+li** Hurmat, izzat va mavqei boshqalardan yuqori qo'yadigan; kekkaygan. *Kibrli bo'lib qolmoq.*
- kibr-havo** O'ziga ortiqcha baho berish, manmanlik. *Undagi kibr-u havodan do'stlari ranjishdi.*
- kifoya** Qanoatlansa bo'ladigan darajada, yetarli. *Suhbatingizni olib turish biz uchun kifoya.*
- kifoya+lanmoq** Qanoat hosil qilmoq; cheklanmoq. *O'tmish haqidagi so'zlar bilan kifoyalandi.*
- kift** 1 Gavdaning bo'yindan qo'lgacha bo'lgan qismi; yelka. *Bir qop unni kiftiga oldi.*
2 Kiyimning yelkada turadigan qismi. *Kifti yamoq yaktak.*
- kigiz** Tuya, ot va sh. k. hayvonlarning yungidan (junidan) bosib tayyorlanadigan qalin pishiq palos; namat. *Kigiz to'sharmoq.*
- kik-boksing** Qo'l va oyoqlar harakati bilan raqibiga zarba berishga asoslangan sport turi. *Kik-boksing federatsiyasi.*
- killer** Yollanma qotil. *Killer xizmatidan foydalanmoq.*
- kilo** Kilogramm. *Besh kilo uzum sotib olmoq.*
- kilogramm** 1000 grammga teng og'irlik o'lchov birligi. *Uch kilogramm go'sht tortmoq.*
- kilometr** 1000 metrga teng uzunlik o'lchov birligi. *10 kilometr yo'l bosdi.*
- kim** 1 Kishi haqida so'roqni anglatadi. *Meni kim so'rab keldi?*
2 Qo'shma gap tarkibidagi bosh ba ergash gaplarni bir-biriga bog'lash uchun ishlatiladi. *Kim ko'p o'qisa, u ko'p narsani biladi.*
3 Qator kelgan bir necha gaplar boshida ishlatilib, biri, ba'zisi degan ma'noni bildiradi. *Hovlidagilarning bari o'z ishi bilan ovora: kimi ovqat qiladi, kimi kir yuvadi.*
- kimsa** Umuman odam, shaxs. *Noma'lum kimsa.*
- kimsa+siz** 1 Hech kimi yo'q. *Kimsasiz inson.*
2 Odam zoti yo'q; odamsiz. *Hovli kimsasiz xuvillab yotar-di.*
- kimxob** O'rini zar ipdan, arqog'i ipakdan gul-naqsh hosil qilib to'qilgan mato. *Choparga kimxob to'n kiygizmoq.*
- kimyo** Moddalarning tarkibiy qismlari va ularning bir-biriga ta'sirini o'rganuvchi fan. *Kimyo yangiliklari.*

kimyo+viy — kirishmoq

kimyo+viy Kimyoga oid. *Kimyoviy unsurlar.*

kimyogar Kimyo bilan shug'ullanuvchi. *Kimyogar olim.*

kindik I 1 Qorindagi homilani ona organizmi bilan bog'lab turuvchi, homilani oziq moddalari bilan ta'minlab turuvchi ichak-nay. *Kindikni kesmoq.*

2 Bola tug'ilgach shu ichak-nayni kesgandan so'ng o'rmda hosil bo'lgan kichik chuqurcha.

kindik II Dorboz yuradigan arqonni o'rtaroq joyidan ko'tarib turuvchi ikki yog'och uchlarining bir-biri bilan, shuningdek arqon bilan tutashgan, kesishgan yeri. *Kindik tepasida o'ynab yurmoq.*

kinematografiya Filmlarni ishlab chiqarish va ularni namoyish qilish san'ati va sanoati. *O'zbek kinematografiyasi.*

kineskop Uzatiladigan televizion signallarni ko'rinadigan tasvirga aylantirish uchun televizorda ishlatiladigan elektron-nurli trubka. *Kineskopi o'tirib qolgan televizor.*

kinna etn. Kasallikni o'zgalarning suqlanib qarashi natijasi deb bilish va uni duolar o'qish, maxsus irim-chirimlar yoki so'z-gaplar aytish bilan qaytarishga qaratilgan harakat ishi. *Qumrinisa qo'shni kampirga kinna soldirib chiqdi.*

kinna+chi Kinna solish bilan shug'ullanuvchi odam. *Kinnachi ayol.*

kino 1 ayn. Kinematografiya. Kino ishlab chiqarish san'ati.

2 s. t. Kinofilm. *Kino ko'rmoq.*

3 s. t. Kinoteatr. *Kinodan kelmoq.*

kino+lashtirmoq Biror hududda kinoteatrlar qurmoq. *Yangi qishloqlar kinolashtirildi.*

kinoapparat Kinoplyonkaga tushiradigan, shuningdek, kinofilmlar namoyish qilinadigan apparat. *Kinoapparatni olib kelmoq.*

kinoapparatura Rasm oluvchi, ovozni yozib oluvchi va sh. k. ishlarni bajaradigan mashina hamda dastgohlar majmui. *Kinoapparaturani o'rnatmoq.*

kinodramaturgiya Kinossenariylar majmui. Kinossenariylar tuzish, yaratish nazariyasi. *Kinodramaturgiyani rivojlantirmoq.*

kinofestival Vaqti-vaqti bilan yoki biror munosabat bilan o'tkaziladigan kinofilmlar ko'rigi. *Toshkent kinofestivali.*

kinofilm Ekranda namoyish qilish uchun yaratilgan kinematografiya asari, kinokartina. *Ilmiy-ommabop kinofilm.*

kinojurnal Kundalik hayotiy muhim voqealarni namoyish qiladigan qisqa metrajli film. *Kinojurnal namoyish qilindi.*

kinolenta Kinofilmning bir nusxasi; kino lentasi. *Kinolentani olib kelmoq.*

kinomexanik Kinofilmlar ko'rsatuvchi, mutaxassis, mexanik. *Kinomexanik bo'lib ishlamoq.*

kinooperator Kinofilmlarni suratga oluvchi mutaxassis. *Film kinooperatori.*

kinoplyonka Kinofilmlar olinadigan maxsus lenta. *Kinoplyonkasi uzilmoq.*

kinorejissor Kinofilmi oluvchi rejissyor. *Taniqli kinorejissor.*

kinossenariy Kinofilmning badiiy talqini. *Kinossenariy muallifi.*

kinostudiya Kinofilmlar ishlab chiqaradigan korxonalar. *Kinostudiyaga bormoq.*

kinoteatr Kinofilmlar namoyish qilinadigan maxsus bino. *Shahar markazidagi kinoteatr.*

kinoya Biror ma'no (mazmun)ni narsa yoki hodisa orqali majoziy ifodalash, masxaralash, kulish uchun aytilgan pardali gap; qochirim, piching, kesatiq. *Kinoya bilan gapirmoq.*

kinoya+li Piching bilan aytilgan; piching, kinoya ifodalaydigan. *Do'stining kinoyali so'zlari unga qattiq ta'sir ko'rsatdi.*

kioska Gazeta va jurnal, shuningdek, turli xil o'quv qurollari sotish uchun qurilgan ixcham do'kon. *Kioskadan ruchka sotib oldi.*

kiprik Ko'z qovoqlarining ustki va pastki qismida qator joylashgan uzun tuklar. *Kiprigi qayrilmoq.*

kir 1 Narsa-predmetga, insonning tana a'zolari, kiyimlariga chang-to'zon va boshqa turli moddalarning o'tirishidan hosil bo'lgan ifloslik. *Kir bosgan kastum.*

2 Yuviladigan yoki yuvilgan kiyim, sochiq, dasturxon va sh. k. buyumlar. *Dam olish kuni kir yuvib olmoqchi bo'ldi.*

kir+lamoq Kir bo'lmoq, kir bilan qoplanmoq. *Qo'llari kir-lamoq.*

kir+xona Kir yuvish, dazmollash kabi ishlarni bajaruvchi muassasa. *Kirxonaga kir topshirib keldi.*

kira Biror manzilga yetib olish yoki yukni olib borish uchun arava, mashina va sh. k. ni yollash. *Kira haqqiga 500 so'm berdi.*

kira qilmoq 1 Haq to'lash sharti bilan boshqaning ot, arava, mashina va sh. k. dan foydalanmoq, yollamoq. *Kira qilib yetib bordik.*

2 Kirakashlik bilan shug'ullanmoq, pul topmoq. *Bir yildan beri kira qilmoq.*

kirakash Kira ishi bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Kirakash haydovchi.*

kirakash+lik Kirakash ishi; kira qilish. *Damas mashinasida kirakashlik qiladi.*

kirdi-chiqdi 1 Kirish-chiqish harakati, kirish-chiqish. *Zavodga kirdi-chiqdi qattiq nazorat ostiga olindi.*

2 Kirgan-chiqqan, notekis, past-baland. *Guvala devorning kirdi-chiqdi yerini to'g'rilash ancha mushkul ish.*

kirdikor Yomon, yaramas ish, qilmish, xatti-harakat. *Kirdikorlarini fosh qilmoq.*

kirish 1 Kirmoq fl. ish oti. *Aspiranturaga kirishni orzu qilmoq.*

2 Biror badiiy, ilmiy asarning asosiy qismidan oldingi, boshlang'ich qismi: debocha. *Asarning kirish qismi. Dissertatsiyaning kirish qismi.*

3 Biror fanning asosiy tushunchalarini bayon etuvchi, shu fandan dastlabki ma'lumotlar beruvchi qism. *Adabiyotshunoslikka kirish. Tilshunoslikka kirish.*

kirish+imli Odamlar bilan aralashib, do'stlashib ketaveradigan. *Kirishimli yigit bo'lib o'smoq.*

kirishmoq 1 Kirmoq fl. birg. n. Mehmonlar katta xonaga kirishdi.

- 2 Biror ish-harakatni bajarishga boshlamoq. *Yozgi imtihonlarni topshirishga kiritishdilar.*
- 3 Kishilar bilan yaqin munosabatda bo'lmoq, aralashib, qo'shilib ketmoq, do'stlashib ketmoq. *Yangi tanishlar bilan kirishib ketdi.*
- 4 Issiq, sovuq yoki nam ta'sirida qisqarmoq (mato haqida). *Bu ko'ylak yuvilganda kirishmaydi.*
- kirmoq** 1 (asosan jo'nalish kelishigi bilan) Yurib yoki siljib biror narsaning ichiga, ichki qismiga o'tmoq, o'zini ichkari qismga olmoq. *Kabinetga kirmoq.*
- 2 Narsaning orasiga, ichki qismiga yorib, teshib o'tmoq, suqulmoq; sanchilmoq. *Qo'lga zirapcha kirmoq.*
- 3 Qatoriga qo'shilmoq; hisoblanmoq. *Bu ishlarinigiz yaxshilikka kiradi.*
- 4 Ish, xizmat, o'qish va sh. k. ga qabul qilinmoq, joylashmoq. *Buxgalter yordamchisi bo'lib ishga kirmoq.*
- 5 Biror jamiyat yoki tashkilot safiga a'zo sifatida qabul qilinmoq, o'tmoq. *BMTga teng huquqli a'zo bo'lib kirmoq.*
- 6 Sanoq son, ba'zan «yosh» so'zi bilan birga qo'llanganda ularning shu son bildirgan yilga teng umr ko'rganlikni bildiradi. *Qiz o'n yetti yoshga kirdi.*
- 7 Payt yoki fasl bildiruvchi ayrim so'zlar bilan birikkanda, shu payt yoki faslning boshlanishini bildiradi. *Kuz erta kirdi.*
- kir+im** 1 Korxonada, tashkilot va sh. k. lar hisobiga turli mabalaridan kelib tushadigan pul, mablag'. *Kirim daftari.*
- 2 ayn. Daromad. *Kirimi bor durustgina ishga joylab qo'ymoq?*
- kiroyi** Aytishga arziydigan, gapirsa bo'ladigan. *Mana bu kiroyi ish bo'libdi.*
- kirtaymoq** Uyqusizlik, charchoqlik, toliqish va sh. k. lar natijasida jisman kichrayib, qosh-qovoqlarining so'ljayishi. *Otasining kirtaygan ko'zlariga iliq bir mehr bilan qarab turdi.*
- kisel** Meva sharbati yoki sutga kraxmal qo'shib pishiriladigan yengil ichimlik. *Qulupnay kisel.*
- kislorod** Havo tarkibiga kiruvchi, nafas olish, yonish uchun zarur bo'lgan, vodorod bilan birikib suv hosil qiladigan kimyoviy element: rangsiz, hidsiz gaz. *Kislorod atomi.*
- kislota** Tarkibida vodorod bo'lgan va shu vodorod o'rni biror metall egallaganda tuz hosil qiladigan, o'yuvchan, xavfli kimyoviy birikma. *Azot kislotasi.*
- kissavur** Cho'ntak, hamyon o'g'risi. *Kissavurlar ancha kama-yib bormoqda.*
- kit** Ko'rinishi baliqqa o'xshagan hajman juda katta, suvda yashovchi sut emizuvchi hayvon. *Kit dengizda yashaydi.*
- kitob** Ilm-fan, texnika va sh. k. sohalarga oid bilimlarni o'zida jamlagan muqovalangan varaqlardan iborat majmua. *Kitob sotib olmoq.*
- kitob+furush** Kitob savdosi bilan shug'ullanuvchi.
- kitob+iy** Yozma nutqqa oid; kitobda yoziladigan. *Kitobiy ibora.*
- kitob+xon** Kitob o'quvchi. *Kitobxonlarga o'quv xonasida yaxshi sharait yaratildi.*
- kitobxon+lik** Kitob o'qish, ko'pchilik bo'lib kitob o'qish.

Talabalarning kitobxonligi fikrlash, hayotga teran boqish uchun zamin oladi.

- kitob+shunos** Kitob bilan shug'ullanuvchi, doimiy ishi kitob bilan bog'liq, mutaxassis.
- kitobshunos+lik** Kitob va kitobchilik haqidagi fan.
- kiymoq** 1 Kiyimni tanaga, uning biror a'zosisga olmoq. *To'nmi kiymoq. Tuflini kiymoq.*
- 2 *kchm.* O'ranmoq, qoplanmoq, burkanmoq (o't-o'lan, gul va sh. k. bilan). *Dalalar yashil libos kiydi.*
- kiy** Bilyard o'yini tayoqchasi. *Kiyini qo'lga ushlamoq.*
- kiy+im** Inson badanini, tana a'zolarini, iqlim, ob-havo ta'sirlardan saqlash uchun mato va boshqa narsalardan tikib tayyorlanadigan, kiyiladigan narsalarning umumiy nomi. *Kiyimlarini yuvmoq.*
- kiy+imlik** Kiyim qilinadigan, kiyimbop gazlama. *Bir kiyimlik marg'ilon atlas.*
- kiyik** Quvur shoxlilar oilasiga mansub juft tuyoqli, sut emizuvchi hayvon. *Kiyik boqmoq.*
- kiyim-kechak** Kiyiladigan narsalar. *O'ziga yangi kiyim-kechaklar sotib oldi.*
- kishan** 1 Erkin harakat qilishga imkon bermaydigan, asosan maxbusning qo'li yoki oyog'iga, ot, eshak kabilarning oyog'iga solinib qulflab band qilib qo'yiladigan temir xalqalardan iborat maxsus asbob. *Qotil qo'lga kishan solindi.*
- 2 *kchm.* Umuman erkin harakatga yo'l qo'yamaydigan narsa, to'siq, g'ov. *Taraqquyot yo'lidagi kishanlarni olib tashladi.*
- kishan+lamoq** Kishan solmoq. *Mahbusni kishanlamoq. O'tni kishanlamoq.*
- kishan+li** Kishan solingan. *Kishanli qo'llari og'rimoq.*
- kishi** 1 Fikrlash, so'zlash hamda ijtimoiy mehnat jarayonida ish qurollari yasab, undan foydalanish qobiliyatiga ega bo'lgan, har bir narsaga ongli munosabatda bo'la oluvchi jonli mavjudot; odam, inson. *Kishi o'z vatanini sotmaydi.*
- 2 Begona shaxs; birov. *Sizni bir kishi chaqiryapti.*
- kishi+lik** 1 Insoniyat, odamzod, insonlarga oid. *Kishilik jamiyati.*
- 2 Sanoq son yoki miqdor bildiruvchi so'zlar bilan qo'llanib, shu so'z bildirgan miqdordagi kishiga xoslik, belgilanganlikni anglatadi. *Maktabda yuz kishilik o'qituvchilar jamoasi faoliyat ko'rsatadi.*
- kish-kish** Tovuuq va boshqa parrandalarni haydash uchun ishlatiladigan so'z. *Kish-kish deb xo'rozni haydamoq.*
- kish-kish+lamoq** «Kish-kish» demoq, «kish-kish» deb haydamoq. *Tovuqlarni kish-kishlamoq.*
- kishmish** Mevasi maydaroq bo'ladigan urug'siz uzum. *Kishmish mayizi.*
- kishnamoq** Otning biror narsa ta'sirida tovush chiqarishi. *To'riq qashqa kishnadi.*
- kisht** Shaxmat o'yinida raqib shohiga hujum haqida ogohlantirish. *Kisht! Mulla Ziyodulla,— dedi Behzod.*
- kichik** 1 Hajmi, o'lchami nisbatan katta bo'lmagan. *Kichik uy. Kichik hikoya. Kichik shahar.*
- 2 Bo'yi, gavdasi me'yoriy darajadan past.

kichik+lashmoq — koloniya

3 Son, miqdor jihatdan kam. *Kichik jamoa.*

4 Yosh jihatdan past; yosh. *Burxon yoshi jihatdan O'rmonjondan kichik edi.*

5 Vazifasi jihatdan darajasi quyi. *Kichik ilmiy xodim. Kichik laborant.*

6 Katta ahamiyatga ega bo'lmagan. *Kichik bir ayb. Kichik xato.*

7 Ko'lami, qudrati u qadar katta bo'lmagan. *Kichik bir korxon. Kichik bir to'y.*

kichik+lashmoq Kichik holga kelmoq, kichraymoq.

kichiri *shv. ayn.* Ovqat turi. *Moshkichiri.*

kichkintoy Go'dak bola; yosh bola. *Kichkintoylar shaharchasi.*

kichraymoq O'lcham jihatidan qisqarmoq; kichik bo'lmoq. *Gavadasini kichraymoq.*

klapan 1 Mashina va mexanizmlarda. havo, suv, bug', gaz yo'lini ochib-yopib turadigan qism; qopqoqcha. «*Jiguli*» avtomashinasi klapani.

2 Puflab chalinadigan muzika asboblarning ochilib-yopilib, ovoz tomonini o'zgartirib turadigan pardasi, tili. *Surnay klapani.*

3 Yurakning qon yo'lini ochib-yopib, faqat bir tomonga qon o'tkazib turadigan qismi. *Yurak klapani.*

klarnet Surnayga o'xshash bir necha ovoz teshiklari va klapanlari bor musiqa asbobi.

klarnet+chi Klarnet chaluvchi musiqachi. *Klarnetchi sozanda.*

klaviatura 1 Muzika cholg'u asboblari ma'lum tartibda joylashgan klavishlar majmui.

2 Biror mexanizm (yozuv mashinkasi, hisoblash mashinalari va h. k.) ning klavishlari majmui.

klavish 1 Fortepano, akkordion va sh. k. larda tovush hosil qilish uchun bosiladigan moslamalar, tugmachalar. *Pianining klavishlari.*

2 Yozuv mashinkasi, hisoblash texnikasi, telefon apparati va sh. k. mexanizmlarning ishlatish uchun barmoq bilan bosiladigan qismi, tugmasi. *Mashinka klavishi.*

klinika Davolash, o'quv va ilmiy-tadqiqot ishlari birgalikda olib boriladigan kasalxona. *ADMI klinikasi.*

kliring O'zaro talab va majburiyatlar asosida naqd pulsiz hisob-kitob tizimi. *Kliring xizmatidan foydalanmoq.*

klub 1 Bir maqsad yo'lida uyushgan (maslakdosh, hamkasb) kishilarning siyosiy, ilmiy, badiiy, sport va b. sohalar bo'yicha shug'ullanishi, ko'ngilli dam olishi yo'lida xizmat qiladigan madaniy-oqartuv muassasasi, jamoat tashkiloti va shu muassasa joylashgan bino. *Sport-sog'lomlashtirish klubi.*

knopka 1 Qog'oz, mato va sh. k. ni qattiq narsaga qadab qo'yish uchun ishlatiladigan keng qalpoqchali, bosma mixcha. *Qosimjon e'lonni knopka bilan mahkamladi.*

2 Turli mexanizmlarda, mas., elektr qo'ng'iroqda, tokni ulash uchun barmoq bilan bosiladigan tugmacha. *Darvozaga o'rnatilgan knopkani bosib-bosib qo'ymoq.*

koalitsiya Davlatlar, siyosiy partiyalar, kasaba uyushmasi va tashkilotlarning umumiy siyosiy, harbiy, iqtisodiy maqsad-

larga erishish uchun tuzgan ittifoqi, bitimi. *Koalitsiya tuzmoq.*

kobra Ko'zoynakli ilon. *Kobra tutib olmoq.*

kod Telegraf va radio axborotlarini eshittirish (yuborish), maxfiy yozishmalar va ma'lum maqsadlar uchun ishlatiladigan shartli belgilar va qisqartmalar tizimi; shifr. *Telegraf kodi.*

kodeks Ma'lum bir tartibda sistemaga solingan biror sohaga doir qonunlar majmuasi. *Jinoiyat kodeksi. Fuqarolik kodeksi.*

kofe 1 Qahva daraxtining urug'i va undan tayyorlangan poroshok.

2 Shunday poroshokdan tayyorlangan ichimlik; qahva. *Bir stakan kofe ichmoq.*

kofein Ba'zi o'simliklar tarkibida bo'ladigan kristal poroshok, alkaloid (qo'zg'atuvchi, tetiklantiruvchi dori sifatida qo'llanadi). *Kofein moddasi.*

kofir 1 G'ayridin. *Kofirlar yurti.*

2 Din yo'lidan qaytgan; dinsiz, xudosiz.

kofta Ayollarning kalta ko'ylaksimon, odatda belgacha tushadigan kiyimi. *Qizil kofta unga yarashib tushgan edi.*

koinot Butun borliq, yeru-osmon, olam. *Koinotning tuzilishi.*

kokil 1 Ayollar sochining bir o'rimi. *Mayda o'rilgan uzun kokillari belini to'ldirib turardi.*

2 Nazr belgisi sifatida bolalarning boshida qoldiriladigan bir tutam soch. *Kokilini oldirmoq.*

kolaska 1 Chaqaloq bolalar solib yuriladigan kichik aravacha. *Kolaskani yig'ishtirmoq.*

2 Maxsus qo'shimcha aravacha. *Mototsikl kolaskasi.*

kolba Kimyoviy ishlarga mo'ljallangan, odatda shar yoki konus shaklida shishadan yasalgan, tubi tekis yoki yumaloq idish. *Kolbaga suyuqlik qo'ymoq.*

kolbasa Ichakka yoki sun'iy plyonkaga qiyma, go'sht tiqib tayyorlanadigan mahsulot. *Dudlangan kolbasa.*

kollegiya 1 Farmoyish yoki maslahat beruvchi kishilarning tayinlanadigan yoki saylab qo'yiladigan guruhi. *Kollegiya majlisi.*

2 Ayrim kasb ahllari uyushmasi. *Himoyachilar kollegiyasi.*

kollej O'quvchilarga davlat ta'lim standartlari asosida o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim beruvchi o'quv yurti. *Maishiy xizmat kolleji.*

kolleksiya Ma'lum bir tartibga solingan va ilmiy, badiiy yoki tarixiy jihatdan ahamiyatga ega bo'lgan bir turdagi, narsalar (kitob, pochta markasi, tanga, mineral, pul va sh. k. lar) to'plami. *Rasmlar kolleksiyasi.*

kollektor 1 Turli kanal va trubalardan oqib kelgan gaz yoki suvlarni to'plab, boshqa tomonga oqizadigan, chiqarib tashlaydigan katta kanal yoki quvur. *Kollektorni tozalamoq.*

2 Biror narsa namunalarini to'plovchi, ro'yxatga oluvchi, saqlovchi va tarqatuvchi guruh yoki shaxs. *Kitoblarni kollektorga jo'natmoq.*

kollokvium O'quvchilarning bilimlarini aniqlash maqsadida o'qituvchining ular bilan qiladigan suhbat; og'zaki imtihon turi. *Kollokvium savollari.*

koloniya 1 Bosib olingan mamlakat, mustamlaka. *Koloniya-dagi xalqlar.*

- 2 Maxsus maqsadlarda tashkil qilingan joy. *Axloq tuzatish koloniyasidan qochmoq.*
- kolonka** 1 Gazeta, jurnal, kitob va sh. k. larda matnlarning ustun tarzida joylashtirilish holati. *Ikkinchi kolonkadagi material.*
- 2 Ustun ko'rinishiga ega bo'lgan isitish, yog' quyish, parmalash va sh. k. asbob-uskunalarining umumiy nomi. *Suv isitadigan kolonka.*
- kolonna** 1 Ustun. *Bino kolonnasi.*
- 2 Saf. *Desantchilar kolonnasi.*
- 3 Bir necha avtomashina va traktorlardan tuzilgan mustaqil qurilish tashkiloti. *Ko'chma kolonna.*
- komanda** 1 *harb.* Komandirning harbiy ustav va qo'llanmalarida aniq belgilab berilgan hamda ixcham ifoda etiladigan og'zaki buyrug'i. *Bo'linma komandirning «Saflaning!» degan komandasi eshitildi.*
- 2 *qrng.* Jamoa 3.
- komandir** Qism (bo'linma)ning shaxsiy tarkibiga bevosita boshchilik qiluvchi boshlig'i. *Vzvod komandiri.*
- kombayn** Hosilni o'rish yoki yig'ish uchun ishlatiladigan bir necha mexanizmlardan tashkil topgan agregat. *«Keys» kombayni.*
- kombayn+chi** Kombayn haydovchi.
- kombinezon** Shimi bilan ko'ylagi birga qo'shib tikilgan ish kiyimi. *Traktorchilar kombinezoni.*
- kombinat** 1 Bir-biriga bog'liq bo'lgan bir necha korxonalarni birlashtiruvchi yirik korxonalar. *To'qimachilik kombinati.*
- 2 O'quvchilarga bir yerda har xil kasb-hunarni o'rgatish maqsadida tashkil qilingan o'quv muassasasi. *O'quv kombinati.*
- kombinatsiya** Bir maqsadni ko'zlab qilingan bir necha xil harakatlar majmui, birligi. *Shaxmat kombinatsiyasi.*
- komediya** Kishilarning hayoti va xarakterlaridagi nuqsonlarni, har xil sarqitlarni masxara qiluvchi, ular ustidan kuluvchi quvnoq, xushchaqchaq, hajviy asar. *Satirik komediya.*
- komendant** 1 Qal'adagi garnizon boshlig'i. *Komendantga maktub topshirmoq.*
- 2 Ayrim muassasalarga qarashli jamoat uylarining boshqaruvchisi. *Yotoqxonalar komendanti.*
- komendatura** Harbiy komendantning idorasi va bu idora joylashgan bino. *Komendaturaga bormoq.*
- kometa** *astr.* Markazida yorug' quyuq massasi, yadrosi va dum shaklida yorug'lik yo'li bo'lgan tumanlikdan iborat osmon jismi; dumli yulduz. *Kometa parchasi.*
- komil** Kamolotga erishgan, yetuk. *Alisher Navoiy xalq g'amini, orzu-istaklarini bilguvchi komil inson edi.*
- komissiya** 1 Maxsus topshiriqni bajarish vakolatiga ega bo'lgan doimiy yoki vaqtincha muddatga tuziladigan bir necha shaxslardan iborat hay'at. *Taftish komissiyasi.*
- 2 O'quv yurtlarida imtihon olish uchun tuziladigan 3 kishidan iborat hay'at, guruh. *Imtihonni komissiyaga topshirmoq.*
- komitet** 1 Ijtimoiy-siyosiy tashkilotlarga, jamiyatlarga yoki jamoat faoliyatining muayyan sohalariga rahbarlik qiluvchi saylab qo'yiladigan organ. *Qutqaruv komiteti.*

- 2 Rejalashtirish, nazorat, xalq xo'jaligi va madaniy qurilishning ayrim tarmoqlariga rahbarlik qiluvchi, ilmiy muammolarni ishlab chiquvchi yuqori rahbar organlar. *Davlat rejalashtirish komiteti.*
- kommersant** Xususiy savdo bilan shug'ullanuvchi shaxs, savdogar.
- kommersiya** Savdo-sotiq. *Kommersiya bilan shug'ullanmoq.*
- kommunal:** ~ **xo'jalik bo'limi** Mahalliy hokimliklarning shahar hayoti bilan bog'liq xo'jalik tarmoqlari uy-joy, transport, elektr, vodoprovod, hammom hamda obodonchilik ishlari bilan shug'ullanuvchi bo'limi. *Kommunal xizmat shoxobchalari.*
- kommunikatsiya** 1 Aloqa yo'li va undagi inshootlar. *Shahar kommunikatsiyasi.*
- 2 *tilsh.* Fikr almashinuv, aloqa. *Kommunikatsiya turlari.*
- kommutator** 1 Telefon, tok va sh. k. larni ulab-uzib turadigan qurilma. *Kommutatorni ishga solmoq.*
- 2 Telefon yoki radio aloqasini olib borayotgan xizmatchi. *Kommutatordan Xivani ulab berishni so'ramoq.*
- kompaniya** 1 Birgalikda vaqt o'tkazadigan yoki biror narsa bilan uyushgan ulfatlar, jo'ralar yoki sheriklar guruhi. *Shofyorlar kompaniyasi.*
- 2 Savdo yoki boshqa soha birlashmalarining bir turi. *O'zbekiston teleradio kompaniyasi.*
- kompas** Quruqlikda, dengizda va havoda turgan joyni hamda ufq tomonlarini aniqlash, chamalash uchun ishlatiladigan asbob, qiblanoma. *Kompas bilan aniqlamoq.*
- kompensatsiya** Narsa uchun haq, to'lov. *Kompensatsiya to'lovlari.*
- kompleks** Bir butunni tashkil etuvchi narsalar yoki voqealar majmui. *Qisqa vaqt ichida Ahmad al Farg'oniya bag'ishlangan kompleks bunyod etildi.*
- komplekt** Butunni tashkil qiluvchi narsalarning to'liq to'plami. *Bir komplekt harbiy kiyim.*
- komposter** Temir yo'l bileti, bank cheki va sh. k. hujjatlariga teshib nazorat tamg'asi bosadigan asbob. *Biletini komposter qilmoq.*
- komposter+lamoq** Komposter bilan belgi bosmoq. *Poyezd biletini komposterlamoq.*
- kompot** Gilos, olma, o'rik va sh. k. mevalarni shakar bilan qaynatib tayyorlanadigan ichimlik. *Muzdek kompot keltirmoq.*
- kompozitor** *qrng.* Bastakor.
- kompozitsiya** 1 Asarning tuzilishi, qismlarining joylanishi, voqealar tartibi. *Roman kompozitsiyasi.*
- 2 Tarkibiy qismlari ma'no jihatdan o'zaro bog'lanib birlik tashkil etgan badiiy asar, muzika yoki rassomlik asari. *Rasm kompozitsiyasi.*
- kompress** Og'rigan, shikastlangan joyga infeksiyadan, tashqi ta'sirdan saqlash maqsadida dorili suvga botirib yoki quruq holda bog'lanadigan spirtli latta, paxta va sh. k. *Kompress qo'ymoq.*
- kompressor** Havo yoki gazni siqadigan va bosim ostida uzatadigan qurilma. *Kompressor buzilib qoldi.*
- komputer** Murakkab qurilmaga ega bo'lgan elektr hisoblash mashinasi. *Materiallarni komputer xotirasiga kirgizmoq.*

komputer+lashtirish — kontakt

- komputer+lashtirish** Kompyuterlar bilan ta'minlash. *O'quv jarayonini kompyuterlashtirish.*
- kon** 1 Yer osti qazilmalarni, kovlab olish uchun qurilgan inshootlar, shuningdek bunday qazilmalar olishni amalga oshiruvchi tog' sanoati korxonasi. *Muruntov oltin koni.*
2 Foydali qazilmalar to'plangan joy va qazilmalar to'plami. *Buxoro gaz koni.*
3 *kchm.* Biror narsaga juda mo'l, serob joy. *O'lkamiz meva va poliz ekinlari koni sanaladi.*
- kon+chi** Konda ishlovchi, kon ishchisi. *Avaz konchilar shahriga yaqinda ko'chib kelgan edi.*
- konchi+chilik** Kon qurish va kondan foydalanish sohasi. *Konchilik sohasiga katta e'tibor bermoq.*
- kondensator** 1 Elektr toki to'playdigan qurilma. *Kondensatorni ishlatmoq.*
2 Bug'ni sovutib, suvga aylantiruvchi asbob. *Kondensatorni sozlamq.*
- konditer** 1 Oziq-ovqat sanoatining qandolat mahsulotlari ishlab chiqaradigan yoki ular bilan savdo qiladigan tarmog'i. *Konditer sexi.*
2 Do'konning konditer mollari bilan savdo qiluvchi bo'limi. *Konditerga qand olib kelmoq.*
- konduktor** 1 Poyezd, tramvay, avtobus va b. da chipta sotuvchi, ularning chiqib, tushishini kuzatib boruvchi xodim. *Avtobus konduktori.*
2 Poyezd tarkibidagi vagonda yo'lovchilarga xizmat ko'rsatuvchi, shuningdek poyezd tarkibidagi vagonlarning yuklarini saqlanishi, xavfsizligini ta'minlovchi, nazorat qilib boruvchi xodim; kuzatuvchi.
- konfederatsiya** Belgilangan maqsadni amalga oshirish uchun birlashgan davlatlar ittifoqi. *Konfederatsiya tarafdori.*
- konferensiya** Davlat, partiya, jamoat, ilmiy tashkilotlarning biror masalani muhokama qilish uchun yig'ilishi. kengash: anjuman. *O'qituvchilarning avgust konferensiyasi.*
- konfet** Turli sharbatlardan, shakar qo'shib qaynatib tayyorlangan har xil shakldagi qandolatchilik mahsuloti. *Mazali konfet.*
- kongress** 1 Muhim ilmiy, siyosiy, iqtisodiy va b. masalalar yuzasidan o'tkaziladigan xalqaro xarakterga ega bo'lgan syezd, kengash. *Tinchlik tarafdorlarining jahon kongressi.*
2 AQSh va Lotin Amerikasidagi ko'pchilik mamlakatlarda qonun chiqaruvchi organning nomi. *Kongress qarori.*
- konki** Oyoq kiyimiga bog'lab muzda uchish uchun ishlatiladigan, ensiz uzun tig'li moslama. *Konkida uchmoq.*
- konsalting** Maslahat va sifatli konsultatsiya beradigan xizmat. *Konsaltingga amal qilmoq.*
- konsentrat** 1 Maxsus ishlovdan o'tkazilgan va pishirishga tayyor qilib qo'yilgan quruq masalliq. *Kasha konsentrat.*
2 Kuchli yem-xashak, ozuqa. *Konsentrat yem.*
3 Foydali qazilmalarni qayta ishlash (tosh, tuproq kabi keraksiz narsalarni chiqarib tashlash) yo'li bilan hosil bo'lgan mahsulot. *Mis konsentrat.*
- konsepsiya** U yoki bu masalalar, hodisalar yuzasidan qarashlar tizimi. *Ta'limni isloh qilish konsepsiyasi.*
- konsern** Korxonalarining moliyaviy aloqalar va shartnomalarga asoslangan yirik birlashmalari. *Oziq-ovqat konserni.*
- konsert** 1 Avvaldan tuzilgan ma'lum dastur asosida musiqa asarlari; ashula, raqs va sh. k. chiqishlarning omma oldida ijro etilishi, ommaga ko'rsatilishi. *«Turkiston» saroyida konsert bermoq.*
- konserva** Uzoq muddat saqlash uchun buzilmaydigan qilib ishlangan, turli hajmdagi bankalarga solingan oziq-ovqat mahsuloti. *Baliq konservasi.*
- konservatoriya** Oliy musiqa maktabi. *Konservatoriya talabasi.*
- konspekt** Ma'ruza, kitob va sh. k. larning mazmunini qisqartirib yozib olish. *Konspekt tuzmoq.*
- konspiratsiya** Yashirish, sir saqlash, maxfiy tutish. *Konspiratsiyani fosh qilmoq.*
- konstitutsiya** Davlatning jamoat va davlat tuzilishini, saylov tizimini, grajdanlarning huquq va burchlarini belgilab beradigan asosiy qonuni. *Mustaqil O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyasi.*
- konstitutsiya+viy** Konstitutsiyaga muvofiq keladigan. *Konstitutsiyaviy tuzum.*
- konstruksiya** Inshoot, mashina, loyiha va hokazolarning tuzilishi. qurilishi. *Yangi konstruksiyadagi «Neksiya» avtomashinasi.*
- konstruktiv** 1 Biror narsaning tuzilishiga taalluqli. *Imoratning konstruktiv kamchiliklari.*
2 Biror taklif va qaror ishlab chiqarish uchun asos bo'la oluvchi. *Konstruktiv taklif.*
- konstruktor** Mashina, mexanizm, inshoot va ularning ayrim qismlari konstruksiyasini, loyihasini tuzuvchi mutaxassis; muhandis. *Samolyot konstruktori.*
- konsul** Biror davlatning boshqa bir davlat hududida turib, o'z davlati va fuqarolarining huquqiy hamda iqtisodiy manfaatlarini himoya qiluvchi doimiy, rasmiy vakili. *O'zbekiston Respublikasining bosh konsuli.*
- konsul+lik** 1 Konsulning lavozimi, vazifasi. *Konsullik qilmoq.*
2 Bir davlatning boshqa davlat hududidagi konsul tomonidan boshqariladigan vakolatxonasi. *O'zbekistonning AQSh dagi konsulligi.*
- konsul+xona** Konsullik joylashgan bino. *O'zbekiston konsulxonasi.*
- konsultatsiya** 1 Mutaxassisning yoki bilimdon, olim kishining biror masala bo'yicha maslahati. *Bitiruvchilarga konsultatsiya bermoq.*
2 Aholiga huquq, tibbiyot va b. masalalar bo'yicha yordam ko'rsatuvchi muassasa. *Huquqiy konsultatsiya. Xotin-qizlar konsultatsiyasi.*
3 Fanni o'zlashtirish uchun o'quvchilarning savollariga javob berish mashg'uloti, qo'shimcha dars. *Abituriyentlarga konsultatsiya o'tish jadvali.*
4 Biror ishni amalga oshirish uchun uni bajaruvchilarga beriladigan maslahat. *Ish yuritish haqida konsultatsiya uyushtirmoq.*
- kontakt** 1 *tex.* Elektr zanjirida ikki o'tkazgichning bir-biriga

- tegishi, birikishi natijasida hosil bo'ladigan hodisa va ular turgan joyi. *Kontaktidan o't chiqmoq.*
- 2 qrmg. Aloqa 1, 4.
- konteyner** 1 Turli transport vositalariga ortiladigan yuklarni tashishda foydalaniladigan yashik qurilma. *Konteynerda yuk jo'natmoq.*
- 2 Neft mahsulotlari qayta haydaladigan rezervuar, bak, qabul qilgich va b. *Neft mahsulotlari konteyneri.*
- kontrabanda** Taqiqlangan mol-tovar va boshqa qimmatbaho narsalarni o'tkazish; chegaradan yashirincha o'tkazish. *Kontrabanda bilan shug'ullanmoq.*
- kontr-admiral** Harbiy-dengiz flotlarida eng quyi darajadagi admirallik unvoni va shu unvonga ega bo'lgan shaxs.
- kontributsiya** Urushda yengilgan davlat tomonidan g'olib davlat foydasiga majburan to'lanadigan tovon. *Kontributsiya to'lovi.*
- kontrrazvedka** Dushman razvedkasiga, josuslarga, diversantlarga qarshi kurash olib boruvchi maxsus tashkilot. *Kontrrazvedka xodimi.*
- kontuziya** Biror narsaning zarbidan snaryad yoki bomba portlashidan organizmning jarohatlanmay lat yeyishi, karaxt bo'lishi. *Kontuziyaga uchramoq.*
- konvensiya** Muayyan masala bo'yicha davlatlararo tuziladigan shartnoma, bitim. *Konvensiya shartlarini kelishib olmoq.*
- konvert** Maktub, chaqiriq qog'oz va shu kabi narsalarni solish hamda tegishli joylarga yuborish uchun ishlatiladigan xatjild.
- konvertatsiya** Milliy valutaning boshqa xorijiy valutilarga erkin va cheklanmagan miqdorda almashtirilishi. *So'mning konvertatsiya qilinishi.*
- konvertirlanish** Bir turdagi valutaning boshqa turdagi valuta- ga erkin almashinuvi. *O'zbek so'mining konvertirlanishi.*
- konveyer** Ishni to'xtovsiz, uzluksiz amalga oshirish uchun yuk yoki ishlanayotgan narsalarni bir joydan ikkinchi joyga ketma-ket yetkazib berish uchun doimiy aylanib turadigan lentasimon maxsus qurilma. *Konveyerdan chiqqan yangi mashina.*
- konyak** Uzum vinosini haydash va uzoq muddat saqlash yo'li bilan olinadigan kuchli spirtli ichimlik. *Gruzin konyagi.*
- konyuktura** Biror ishning borishiga, oqibatiga ta'sir etuvchi umumiy ahvol, sharoit. *Bozor konyukturasi.*
- kooperativ** Paychilik asosidagi, paychilik asosida qurilgan. *Kooperativ uy.*
- koordinatsiyalash** Ish-harakat, faoliyat va sh. k. ni bir-biriga muvofiqlashtirish, moslashtirish. *Ma'naviyat ishlarini koordinatsiyalash.*
- koptok** 1 Cho'ziluvchan yoki elastik materialdan ishlangan, qattiq sathga urilganda iring'ib otildigan shar; to'p. *Basketbol koptogi.*
- 2 Koptokka o'xshatib o'ralgan, dumaloq o'ram (ip, kanop va sh. k. haqida). *Koptok qilib o'rab qo'yilgan ip.*
- kor** Hojat-ehtiyoj, ish. *Biror koriga yarab qolmoq.*
- kor qilmoq** Ta'sir qilmoq. *Dorilari kor qilib, bemor o'ziga kela boshladi.*
- kordinat** Ma'lum bir narsaning aniq joylashgan o'ri.
- koridor** Xonalarga kirish uchun xizmat qiluvchi zal. *Koridorda boshliqqa duch kelmoq.*
- korjoma** Tashqi muhit ta'siridan himoya qiluvchi ish kiyimi. *Korjomali yigit.*
- korobka** Karton, taxta yoki metallardan yasalgan qopqoqli kichkina idish; quticha. *Korobkada qog'ozga o'ralgan idishlar bor.*
- koronka** Tishni saqlash uchun unga kiydirib qo'yiladigan metall yoki plastmassadan qilingan qoplama.
- korporatsiya** A'zolarining u yoki bu manfaatlarini himoya qilish maqsadida tashkil etilgan aksionerlik jamiyati. *«DEU» korporatsiyasi.*
- korpus** 1 Mexanizm, apparat, qurilma va transport mashinalarining qismlari o'rnatiladigan asosiy detal. *Avtomobil korpusi.*
- 2 Umumiy maydondagi alohida bino. *O'quv korpusi.*
- 3 Biror maxsus ish bilan mashg'ul bo'lgan mutaxassislar hay'ati. *Tinchlik korpusi.*
- 4 Bir necha brigada yoki diviziyadan tashkil topgan harbiy qo'shilm. *Piyoda askarlar korpusi.*
- korrektor** Tuzatish uchun tayyorlangan matn xatolarini tuzatuvchi mas'ul xodim; musahhah. *Gazeta korrektori.*
- korrektura** 1 Matndagi xato va kamchiliklarni tuzatish jarayoni. *Korrekturaga bermoq.*
- 2 Xatolarni tuzatish uchun bosilgan nusxa. *To'plam korrek-turasi.*
- korroziya** Metallarning ma'lum bir ta'sir ostida yemirilishi, zanglashi. *Temir korroziyasi.*
- korrupsiya** Mansabdor shaxslarning o'zlariga ishonib topshirilgan huquqlari va vakolatlaridan shaxsiy boylik orttirish maqsadida foydalanishi. *Korrupsiyaga qarshi kurash olib bormoq.*
- korxonona** 1 Biror mahsulotni tayyorlashda yoki biron ishni bajarishda kishilar foydalanadigan ishlab chiqarish qurollari va vositalari, shuningdek boshqa moddiy fondlar majmui. *«Kamalak» xususiy korxonasi. «O'zDEUavto» korxonasi.*
- 2 Ish joyi, ishxona. *Korxonaga borib kelmoq.*
- korzinka** Dastali savat; sumka. *Bir korzinka uzum olib kelmoq.*
- korchalon** 1 Bilarmon, o'zini hammadan bilimdon deb hisoblovchi, mahmadona. *Korchalonning ta'zirini berib qo'yishdi.*
- 2 Ishbilarmon, epchil. *Savdo olamida unga teng keladigan korchalon yo'q edi.*
- kosa** 1 Taom solish uchun mo'ljallangan, piyoladan kattaroq uy-ro'zg'or idishi. *Bir kosa sho'rva.*
- 2 Qovun, tarvuzning so'yib, yeyishga tayyorlangan to'rtidan bir qismi. *Tarvuzni kosa qilib to'rtga ajratmoq.*
- kosagul** Ziyofatlarda davrani boshqarib, ichkilik quyib, so'zamolligi bilan zeriktirmay turuvchi shaxs; soqiy. *Kosagul bilan qadah urishtirmoq.*
- kosib** 1 Qo'l mehnati bilan bozor uchun mahsulot tayyorlab, o'zi sotadigan hunarmand. *Kosiblikni o'rganmoq.*
- 2 Oyoq kiyimi (etik, mahsi va sh. k.) tikish bilan shug'ullanuvchi xunarmand. *Kosibdan tufli sotib olmoq.*

kosmetik — kseroks

kosmetik Kosmetikaga oid. *Kosmetik mollar.*

kosmetika Terini parvarishlashga, pardozi qilishga oid vositalar (upa-elik va sh. k.). *Kosmetika sanoati.*

kosmodrom Sun'iy yo'ldosh, kosmik kema va sh. k. larni uchirish uchun maxsus jihozlangan joy. *Boyqo'ng'ir kosmodromi.*

kosmonavt Fazoga parvoz qiluvchi shaxs. *Birinchi o'zbek kosmonavti.*

kosmonavtika Fazoga uchish haqidagi fan. *O'zbek kosmonavtikasini oyoqqa turg'izmoq.*

kosmopolit Vatanparvarlik hissini yo'qotgan, o'z vatani manfaatlaridan yiroqlashgan.

kosmopolitizm Davlat mustaqilligi huquqini inkor etuvchi, vatanga, o'z xalqiga, uning milliy madaniyatiga befarq qarashni targ'ib qiluvchi reaksion mafkura. *Kosmopolitizmga qarshi kurashmoq.*

kosmos Olam, koinot; falak. *O'zbek o'g'loni ham kosmosga parvoz qildi.*

kosov O't, olovni to'g'rilash uchun ishlatilayotgan yog'och yoki temir tayoq. *Cho'g'ni kosov bilan ikki tomonga ajratmoq.*

kotib 1 Turli qo'lyozmalarni yozish, tuzish, ko'chirish ishlari bilan shug'ullanuvchi shaxs; mirza. *Muzey kotibi.*

2 Yig'ilish, anjuman va shu kabilarning bayonmalarini yozib boruvchi mas'ul shaxs. *Majlis kotibi.*

3 Qabulxona xodimi, boshliq yordamchisi. *Raisning kotibi.*

kotlet Qiymalangan yoki tuyilgan go'shtdan tayyorlangan yassi, kulcha shaklidagi ovqat. *Baliq kotleti.*

kottej Barcha qulayliklarga ega bo'lgan, bir yoki ikki qavatli qilib qurilgan shahar atrofidagi zamonaviy turar-joy binosi. *Kottejga ko'chib o'tmoq.*

kovak Kovlangan, o'yilgan joy, chuqurcha. *Tish kovagi.*

kovlamoq 1 O'yib chuqur qilmoq; qazimoq. *Handaq kovlamoq.*

2 Yerdan, tuproq ichidan chiqarib olmoq, qazib olmoq. *Sabzi kovlamoq.*

3 Barmoq yoki biror narsa tiqib tozalamoq. *Kulni kurakcha bilan kovlamoq.*

4 Ostin-ustin qilib ag'darmoq, aylantirmoq. *Cho'g'ni kosov bilan kavlamoq.*

5 Qo'l solib qidirmoq, titkilamoq. *Cho'ntaklarini kovlay boshladi.*

6 *kchm.* Miridan sirigacha tekshirmoq, taftish qilmoq. *Direktorning ishlarini kovlamoq.*

kovlashirmoq Ayb, kamchilik topish maqsadida surishtirmoq. *Qayoqqa borganligini kovlashirmoq.*

koyimoq 1 Urishib qo'yimoq, tanbeh bermoq, tanbehlovchi gap, so'z aytmoq. *O'g'lini koyimoq.*

2 Xafa bo'lmoq, koyinmoq. *Xumorbibi Oysanamdan koyib gapirdi.*

koshin 1 Chinniga o'xshatib ishlangan, yaltiroq, naqshli g'isht plitkasi. *Milliy me'morchilikda koshindan unumli foydalanilmoqda.*

2 Bir-biriga zich qilib yopishtirilgan rang-barang shisha, marmar, tosh, yog'och va sh. k. dan yasalgan surat yoki

naqsh. *Madrasa devorlari rang-barang koshinlar bilan bezatilgan.*

koshin+kor 1 Binolarni koshin bilan bezatuvchi, usta. *Mashhur koshinkor.*

2 Koshin bilan bezatilgan. *Koshinkor uy.*

koshin+li *ayn.* Koshinkor 2. *Koshinli bino.*

koshki So'zlovchining aytilayotgan fikrga tarafdorligini, shuni xohlashini bildiradi, «qani endi», «qanday yaxshi bo'lar edi» kabi. *Koshki, hamma vijdonli bo'lsa.*

koshona Hashamatli, ko'rkam bino. *O'ziga bir yil ichida koshona qurdim.*

kran Yuklarni bir joydan ikkinchi joyga olib borish, ortish-tushirish uchun mo'ljallangan mashina. *Ko'chma kran.*

kran+chi Kranda ishlovchi. *Kranchiga ishora berm.*

kraxmal Fotosintez jarayonida o'simliklarning barglarida xosil bo'ladigan uglevod; ba'zi o'simliklardan olinadigan tamsiz oq poroshok; ohor (oziq-ovqat, kimyo, to'qimachilik sanoatlarida ishlatiladi). *Mato uchun kraxmal ishlatmoq.*

kredit Foizda qaytarish sharti bilan vaqtincha foydalanish uchun pul yoki material mablag'lari berish jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar tizimi; qarz, nasiya. *Uzoq muddatli kredit.*

kreditor Kredit beruvchi shaxs yoki korxonasi. *Kreditorlar xizmatidan foydalanmoq.*

krem 1 Qand, qaymoq, meva shirasi va sh. k. lar qo'shib tayyorlangan shirinlik (ko'pincha tort, pirojniy kabi konditer maxsulotlarini bezash uchun ishlatiladi). *Tort kremi.*

2 Charm oyoq kiyimlariga surkab pardozi berish uchun ishlatiladigan maxsus moy; etik moyi. *Jigar rang krem.*

krepdeshin Pishiq yupqa shohi gazlama. *Krepdeshin ko'ylak.*

kreslo 1 Tirsaklarni qo'yib, suyanib o'tiradigan keng kursi. *Kreslodan asta turmoq.*

2 Amal, lavozim (ma'nosida). *Kreslodan ayrilganini fahmladi.*

krest Bir-birini kesib o'tgan ikki narsa, ikki chiziq. *Qog'ozga krest chizmoq.*

kriminalist Kriminalistika mutaxassisi. *Ishga kriminalistni jalb qilmoq.*

kriminalistik Kriminalistikaga oid. *Kriminalistik ekspertiza.*

kriminalistika Jinoiy ishlarni tekshirish uslublarini o'rganadigan fan. *Kriminalistika bo'yicha dastur yaratmoq.*

kristall Tabiiy ravishda ko'p qirrali shaklga ega bo'lgan qattiq jism. *Tuz kristallari.*

krossvord Turli xil shakllar asosidagi kataklarni bo'yiga va eniga harflar bilan to'ldirib, yashiringan so'zlarni topishga asoslangan topqirlik o'yini. *Krossvord ustida o'ylab o'tirmoq.*

kserokopiya 1 Nusxa ko'chirib berish joyi. *Kserokopiya ochmoq.*

2 Kserokopiya orqali olingan nusxa. *Arizaning kserokopiyasi.*

kseroks Nusxa ko'chirish moslamasi. *Kseroks orqali hujjatlardan nusxa olindi.*

kubometr Bir kub metr hajmidagi. *10 kubometr suv.*

kuf-r~ ketmoq Xudoni, dinni tahqirlamoq. *Kuf-r ketgani uchun jazosini olmoq.*

kuf-suf Bemorga yoki unga beriladigan narsaga duo o'qib dam solganda chiqadigan ovozlari. *Chaqaloqni kinnalab, kuf-suf qilib o'tirmoq.*

kukun Qattiq jismning mayda zarrachalari. *Temir kukunlari.*

kul O't, olov qoldig'i. *Kul bilan piyola yuvmoq.*

kul+don Sigaret, papiros qoldig'i uchun idish. *Shisha kul-don.*

kulba Kichik boshpana. *Kulbasiga taklif qilmoq.*

kulcha Kichkina dumaloq non. *Kulcha yopmoq.*

kuldargich Kishi iyagi o'rtasidagi chuqurcha. *Kuldargichli ayol.*

kulfat Azobli, qiyin holat, g'am-g'ussa. *Boshiga kulfat tushmoq.*

kulfat+li Kulfati bor, g'am-g'ussali. *Kulfatli onlar ortida qoldi.*

kulgi Kulish. *Kulgi umrni uzaytiradi.*

kulgi+li Kulgi qo'zg'atadigan; qiziq. *Kulgili voqea.*

kulmoq 1 Xursandligini kulgi orqali ifodalamoq. *Do'stlar davrasida kulmoq.*
2 Masxaralamoq. *Orqasidan kulmoq*

kulol Sopol idishlar tayyorlovchi hunarmand. *Kulolning ishini kuzatmoq*

kulol+lik Kulol ishi, kasbi. *Kulollik bilan rizq-nasibasini topmoq*

kulol+chilik ayn. Kulollik. *Kulolchilik xayrli kasb.*

kultivator Yerga ishlov berish mexanizmi. *Kultivator bilan yerni yumshatmoq.*

kumush Oq-ko'kish rangli kimyoviy element. *Kumush soat.*

kun 1 Sutkaning tongdan to oqshomgacha bo'lgan qismi. *Kun bo'yi ishlamoq.*
2 24 scatlik vaqt. *Bir kunda Toshkentga yetib bormoq.*
3 Sana ma'lum bir vaqt. *Juma kuni majlis o'tkazildi.*
4 Umuman vaqt, payt. *Talabalik kunlari.*
5 Tirikchilik, hayot. *Zo'rg'a kun ko'rmoq.*
6 Oftob, quyosh. *Kun botgach, ishni to'xtatdi.*

kunbay Kun hisobi bo'yicha haq to'lanadigan. *Kunbay ishlamoq.*

kundalik 1 Har kungi, odatdagi. *Kundalik yumushlar.*
2 Kuzatish va taassurotlar yozib boriladigan daftar. *Kundalik tutmoq.*
3 O'quvchilarning uy vazifalari va baholari yozib boriladigan daftari. *Kundalikka baho qo'yib bermoq.*

kundosh Bitta er nikohidagi bir necha xotin. *Kundosh jafosini ko'rmoq.*

kunduz Quyosh chiqqandan botguncha bo'lgan davr, payt. *Kunduzi borib kelmoq.*

kunduz+gi Kunduzi bo'ladigan ish. *Kunduzgi qatnov.*

kun-fu Uzun tayoq yoki bir-biriga ip orqali bog'langan tayoqchalar orqali raqibiga zarba berishga asoslangan sharq milliy sporti. *Kun-fu bo'yicha qora belbog' sohibi.*

kungay Quyoshga qaragan. *Kungay yer.*

kunjara Urug' yoki mag'izlarning yog'i olingandan so'ng qoladigan qoldig'i. *Kunjarani qoplamoq.*

kunlik Kunga oid. *Bir kunlik ish.*

kupe Poyezd vagonidagi alohida bo'lma. *Kupeda ketmoq.*

kuplet She'r yoki qo'shiq bandi. *Bir kuplet she'r aytmoq.*

kupon Vaqtinchalik pul birligi, pul taloni. *Kuponni bekor qilmoq.*

kuramoq Kurak vositasida sidirmoq, surmoq; to'plamoq, tozalamoq. *Qor bosgan yo'lakni kuramoq.*

kura+k 1 To'plangan narsalarni olish uchun ishlatiladigan uzun sopli asbob. *Qorni kurakda kuramoq.*
2 Yelkaning yuqori qismidagi yalpoq suyak. *Kuragi og'rimoq*

kurak+cha 1 Kichkina kurak.
2 Ko'mir solish, kul, axlat va sh. k. ni olishda ishlatiladigan ikki chekasi qayrilgan uzun dastali uy-ro'zg'or buyumi. *Kurakchada sandalga o't solmoq*

kurant Minoraning yuqorisiga o'rnatiladigan yoki devor ichiga qo'yiladigan, qo'ng'iroqlar vositasida izchillik bilan musiqiy zang uradigan katta soat va shunday soatlarning musiqiy mexanizmi. *Kurant o'n ikkiga zang urdi.*

kurash 1 G'oliblik uchun ma'lum qoidalar asosida olib boriladigan ikki kishi o'rtasidagi bellashuv. *Vatanimizda o'zbek kurashi bo'yicha jahon chempionati o'tkazildi.*
2 Biror maqsadni ro'yobga chiqarish, biror narsaga erishish uchun yo'nalgan hatti-harakat, faoliyat. *Tenglik uchun kurash.*
3 O'z-zaro ziddiyatda bo'lgan guruhlar, oqimlarning hukmronlikka, ustunlikka erishish uchun olishuvi, to'qnashuvi. *Mafkuraviy kurash.*
4 Biror kishi yoki narsaga nisbatan qaratilgan yengish yoki yo'q qilish maqsadidagi harakat. *O'simlik zararkundalariga qarshi kurash.*

kurash+chan 1 Kurash olib borishga qobiliyati zo'r. *Kurashchan polvon.*
2 Kurashni murosasiz olib boruvchi. *Kurashchan oqim vakillari.*

kurash+chi 1 Kurash bilan shug'ullanuvchi, kurash tushadigan. *O'zbek kurashchilarining yelkasi yerga tegmagan.*
2 O'z maqsadi yo'lida dadil harakat qiladigan va shunga bel bog'lagan shaxs. *O'ramizda mardonavor kurashchilar ko'p.*

kurashmoq 1 O'z raqibini yiqitish va g'olib chiqish uchun ma'lum qoida asosida olishmoq. *Nomdor polvonlar kurashdilar.*
2 Biror maqsadni amalga oshirish uchun harakat qilmoq, urinmoq, kuch sarflamoq. *Paxtakorlar yillik rejani bajarish uchun kurashmoqdalar.*
3 Yengish yoki yo'q qilish maqsadida harakat qilmoq, olishmoq, tirishmoq, chora ko'rmoq. *Sel keltirgan talofotlarni bartaraf qilish uchun kurashmoqdalar.*
4 Kuramoq fl. birg. n. *Molxonada to'plangan go'nglarni kurashdi.*

kurk Tuxum qilishdan to'xtab, tuxum bosib, bola ochishga tayyor bo'lgan tovuq. *Kurk bo'lgan tovuq.*

kurk bo'lmoq — kushetka

- kurk bo'lmoq** Tuxum qilishdan to'xtab, tuxum bosib, bola ochish davriga o'tmoq. *Tovuqlarning ikkitasi birdaniga kurk bo'libdi.*
- kurka** Qirg'ovullar oilasiga kiruvchi tovuqsimon katta uy parandasi. *Uyida kurka boqmoq.*
- kurmak** Asosan sholipoyada ko'p uchraydigan bir yillik yovvoyi o't va uning qoramtir tariqqa o'xshash doni. *Sholi bahona kurmak suv ichadi (maqol).*
- kurort** Tabiiy shifobaxsh vositalarga boy, dam olish uchun qulay joy va shu yerdagi davolanish muassasi. *Kurortda bir oy dam olib kelmoq.*
- kurra** Shar shaklidagi narsa; shar. Yer kurrasining uchdan ikki qismi suvdan iborat.
- kurs I** 1 Oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlarining har bir yili, bir yillik bosqichi. *Universitetning oxirgi kursini tamomlamoq.*
2 Biror fan va ilm sohasining tizimi bayoni va shu bayonni o'z ichiga olgan darslik. *Odam anatomiyasi kursini o'qib tugatdik.*
3 Ixtisos bo'yicha tugal bilim beradigan maxsus o'quv yurti. *Tayyorlov kursida birga o'qimoq.*
4 Davolashda ma'lum bir davr; davolanish tadbirlarining tugal bir davrasi. *Bir kurs davolanib chiqmoq.*
- kurs II** 1 Samolyot, kema va sh. k. larning tutgan yo'li, yo'nalishi. *O'z kursidan chiqib ketishi natijasida avariya uchramoq.*
2 Bir mamlakat pul birligi bahosining boshqa mamlakat pul birligidagi ifodasi. *Valuta kursi.*
- kursant** 1 Ma'lum bir ixtisos bo'yicha maxsus ta'lim olayotgan o'quvchi. *Kursant yigit.*
2 Harbiy maktabda ta'lim oluvchi shaxs, o'quvchi. *Tank qo'shinlari kursanti.*
- kursi** Bir kishi o'tiradigan suyanchiqsiz stul. *Duradgor kursiga o'yib gul solar edi.*
- kursiv** Matnning ma'lum qismini yoki biror so'zni asosiy matndan ajratish uchun ishlatiladigan bosmaxona shrifti. *Matndagi «ona» so'zi kursiv bilan ajratib yozilgan edi.*
- kurtak** 1 O'simlikning tana va novdalarida bo'rtib paydo bo'ladigan, rivojlanib barg, gul, shox kabilarga aylanadigan a'zosi. *Kurtaklar barg chiqarib yubordi.*
kurtak+lamoq Kurtak chiqarmoq. *Daraxtlar kurtaklay boshladi.*
- kurtillamoq** «Kurt-kurt» deb tovush chiqarmoq. *Kurt-kurt qilib beda chaynamoq.*
- kurtka** Oldi boshdan-oyoq tugmalab qo'yiladigan qisqa ustki kiyim. *Qora kurtka kiygan yigit.*
- kurt-kurt taql.** s. Mol, ot kabi hayvonlar o't chaynaganda chiqadigan ovoz.
- kutkilamoq** Tinmay tanbeh bermoq. *Bo'lim boshlig'i hadeb kutkilayvergach, ishdan bo'shshga majbur bo'ldi.*
- kutmoq** 1 Zarur bo'lgan narsa yoki shaxslar kelishiga umid qilib, ma'lum vaqt biror joyda turmoq; poylamoq. *Ertalabgacha ko'z yummay dadasini kutmoq.*
2 Kelayotgan shaxsning istiqboliga chiqmoq. *Oyisini kutib olgani bekatga chiqdi.*
3 Mehmonlarning xizmatida bo'lmoq. *Mehmon kutmoq.*

4 Biror narsa yoki voqea-hodisaning yuz berishiga umid qilmoq, shunday bo'ladi deb o'ylamoq. *Ishning natijasini kutmoq.*

kutubxona 1 Kitob, jumallarni to'plash, saqlash va ulardan foydalanishni ta'minlovchi madaniy-oqartuv va ilmiy-yordamchi muassasa. *Kutubxonaga yangi kitoblar keltirildi.*

2 Turi. tipi jihatidan bir-biriga yaqin bo'lgan va ma'lum bir turkumga oid kitobxonlarga mo'ljallangan kitoblar seriyasining nomi. *Bolalar kutubxonasi.*

kutubxona+chi Kutubxona kitoblarini saqlash va o'quvchilarga berish, qabul qilish kabi ishlarini bajarishga mas'ul shaxs. *Maktab kutubxonasida kutubxonachi bo'lib ishlaymoq.*

kuy Musiqa asari, ashula. *Mumtoz kuylardan konsert eshittirmoq.*

kuy+lamoq Ashula aytmoq. *Baland ovozda kuylamoq.*

kuya I Yungli matolar, don yoki o'simliklarni nobud qiluvchi kichkina kapalak qurti. *Kiyimga kuya tushmoq.*

kuya II Narsalarning yonishidan, kuyishidan hosil bo'ladigan mayda qora zarralar; qurum, qorakuya. *Yuziga tekkan kuyani artmoq.*

kuymalanmoq Mayda-chuyda ishlar bilan band bo'lmoq. *Kechgacha hovlida kuymalanib yurdi.*

kuymoq 1 Yonmoq, olovlanmoq. *Qog'oz tezda kuyib ketdi.*

2 Erib ketmoq, ishdan chiqmoq. *Magnitofoni kuyib qoldi.*

3 Haddan tashqari isib ketmoq. *Oftobda kuymoq.*

4 Harorati ortib ketmoq. *Isitmada kuymoq.*

5 O't-olovda kuyib jarohat olmoq. *Qo'li kuymoq.*

6 Zarar, ziyon ko'rmoq, mahrum bo'lmoq. *Puliga kuyib qoldi.*

7 G'am-alam chekmoq, ezilmoq. *Halok bo'lgan o'g'liga kuymoq.*

8 Toblanmoq, qoraymoq. *Quyoshda badani kuymoq*

kuyov 1 Qizning eri. *Kuyovini chaqirmoq.*

2 Yangi uylangan yigit. *Kuyov bo'lmoq.*

kuyuk 1 Qovurilgan, pishirilgan narsaning kuygan yeri. *Kuyuk non.*

2 Kuyish natijasida paydo bo'lgan yara, jarohat. *Kuyuk qo'l.*

kuz Yoz va qish o'rtasidagi fasl.

kuz+gi Kuzga xos, kuzda pishadigan. *Kuzgi bodring.*

kuzatmoq 1 Xayrlashib ma'lum bir masofagacha olib borib qo'ymoq. *Mehmonlarni kuzatmoq.*

2 Ko'zdan kechirmoq. *Kitobni bir karra kuzatib chiqmoq.*

3 Ta'qib qilmoq. *Orqasidan kuzatib bormoq.*

kuzov Avtomobil yoki transport vositalarining yuk ortiladigan yoki odam chiqadigan joyi. *Kuzovga chiqib olmoq.*

kushanda 1 Yeb tugatuvchi, yo'q qiluvchi, o'ldiruvchi, mahv etuvchi. *Sichqon — g'alla mahsulotlarining kushandasi.*

2 Ziyon yetkazuvchi, zararkunanda. *Ba'zan insonlar ham tabiat kushandasiga aylanib qolmoqdalar.*

kushetka Orqa suyanchig'i yo'q divan. *Kushetkaga bemorni yotqizmoq.*

kushxona Uy hayvonlarini so'yib, qayta ishlovchi korxonada. *Kushxonada ishlamoq.*

kuch 1 Inson yoki jonzotlarning o'z muskullarini ishlatib jismoniy harakat qilish qobiliyati; jismoniy quvvat. *Kuch to'plamoq.*
2 Jismlarning mexanik ta'sirlanishini ifodalaydigan kattalik. *Kuch ta'sirida jismlar o'z holatini o'zgartiradi.*
3 Ta'sir qilish darajasi; ta'sir. *Dorining kuchi bilan oyoqqa turmoq.*
4 Biror ishni ro'yobga chiqarish imkoniyati, hol-qudrati, qurb. *Yangi uy solishga kuchi yetadi.*
5 Ishlab chiqarish sohasida ishlovchi kishilar. *Xalq katta kuch.*
6 (as. ko'plik shaklida) Harbiy qo'shilmalar; qo'shin. *Qurolli kuchlar kuni munosabati bilan katta konsert tashkil qilindi.*

kuch+aymoq Ta'sir qilish darajasi, kuch darajasi ortmoq, avj olmoq. *Kechga borib shamol kuchaydi.*

kuch+lanish 1 Elektr zaryadlarining siljishida, ko'chishida elektr kuchining ishini ko'rsatuvchi miqdor. *Yuqori kuchlanish.*
2 Qattiq jismda tashqi ta'sir natijasida yuzaga keladigan siqilish yoki kengayish hodisasi va uning kattaligi. *Motor kuchlanishi.*

kuchlanish+li Kuchlanishga ega. *Yuqori kuchlanishli elektr tarmog'i.*

kuch+li 1 Jismoniy quvvati ortiq; baquvvat. *Jismoniy jihatdan kuchli yigit.*
2 Yuqori quvvatga ega bo'lgan; quvvatli. *Mashinaga kuchli motor o'rnatilgan edi.*
3 Iqtisodiy, moddiy va boshqa jihatdan qudratli, baquvvat, zo'r. *Kuchli davlat.*
4 Tez ta'sir qiladigan, ta'sir kuchi yuqori. *Kuchli dori.*
5 O'z ishini yaxshi biluvchi, qobiliyati zo'r; talantli. *Kuchli olim.*
6 Unumdor; serhosil. *Kuchli yer.*
7 Qattiq, shiddatli. *Kuchli izg'irin.*
8 Ko'p quvvat bag'ishlaydigan; to'q tutadigan, to'yimli. *Kuchli ovqat.*
9 Mustahkam, qat'iy. *Kuchli intizom.*

kuch+siz 1 Quvvati oz; jismoniy qobiliyati past; zaif. *Kuchsiz bola.*
2 Ishlab chiqarish quvvati oz, past. *Kuchsiz motor.*
3 Ta'sir darajasi past, bo'sh. *Kuchsiz ichimlik.*
4 Zuhur etish darajasi past, zaif. *Kuchsiz ovoz.*
5 O'z ishini yaxshi bilmaydigan, bo'sh. *Kuchsiz o'quvchi.*
6 Iqtisodiy jihatdan kamquvvat. *Kuchsiz korxonada.*
7 Oriq, unumsiz. *Kuchsiz yer.*
8 Kam kaloriyali, yengil. *Kuchsiz ovqat.*

kuchsiz+lanmoq Quvvati ozaymoq, zaiflashmoq. *Kuchsizlangan qo'llarini fohitaga ochmoq.*

kuchala 1 Guli sariq, ko'k, safsar, ko'p yillik o'simlik va uning tibbiyotda qo'llaniladigan zaharli tugmasimon mevasi. *Kuchala o'simligi o'sgan joy.*
2 Terak, tol kabilarning to'p guli. *Baqaterak kuchalasi.*

kuchanmoq Kuch bilan keskin harakat qilmoq; tirishib zo'r bermoq. *Aravani kuchanib tortmoq.*

kuchuk Itning bolasi; yosh it. *Kuchugiga Olapar deb ot qo'ydi.*

kvadrat 1 Hamma tomonlari teng bo'lgan to'g'ri to'rtburchak. Xuddi shu shakldagi narsa, predmet. *Kvadratni belgilash.*
2 Bitta sonni o'z-o'ziga ko'paytirish natijasida kelib chiqqan son. *Uchning kvadrati to'qqiz bo'ladi.*

kvalifikatsiya 1 Biror narsaning darajasini aniqlash yoki unga baho berish. *Tovarlar kvalifikatsiyasi.*
2 Mehnatning biror turiga tayyorgarlik, layoqatlilik darajasi. *Kvalifikatsiyasi to'g'ri kelmoq.*
3 *qrng.* Malaka.
4 *qrng.* Ixtisos, kasb, hunar. *O'qituvchilik kvalifikatsiyasi.*

kvartal 1 Yilning to'rt dan bir qismi, choragi (uch oy). *Birinchi kvartal yakuni.*
2 *qrng.* Mavze.

kvartet To'rt ovoz yoki to'rt muzika asbobi ijrosi uchun yozilgan muzika asari va shunday asarni ijro etuvchi to'rt xonanda yoki sozandadan iborat bo'lgan ansambl, guruh. *Kvartet ijrosida qo'shiq eshittirmoq.*

kvartira Bir oilaga mo'ljallangan uy, yashash joyi. *To'rt xonali yangi kvartiraga ko'chib o'tdik.*

kvartirant Yashash joyini yoki kvartirani ijaraga olib turgan shaxs. *Kvartirant talaba.*

kvas Javdar uni, qand va yalpizdan tayyorlangan chanqov qondiradigan nordon ichimlik. *Bir stakan kvas ichmoq.*

kvitansiya Pul, hujjat yoki qimmatbaho buyum qabul qilinganligi haqida yozilgan rasmiy hujjat. *Pulning kvitansiyasini olmoq.*

kvorum Majlisni ochish va uning qarorlarini qonuniy deb topish uchun ishtirok etishi zarur bo'lgan qatnashuvchilar soni. *Kvorum yetarli bo'lgani uchun kengash o'z ishini boshladi.*

kvota Ishlab chiqarish birlashmasining har bir ishtirokchisi uchun belgilab qo'yilgan ishlab chiqarish, sotish, eksport yoki import hissasi. *Kvotaga ega bo'lmoq.*

ko'hlik Chiroyli, go'zal; yoqimli. *Ko'hlik qiz.*

ko'hna 1 Qadimiy. *Ko'hna shahar.*
2 Eski. *Ko'hna, yirtiq-yamoq kiyimlar.*

ko'k 1 Moviy, zangori. *Ko'k rang.*
2 Osmon. *Ko'kka qaramoq.*
3 Yangi unib chiqqan maysa, ko'kat. *Ko'kdan somsa qilmoq.*

ko'k+armoq 1 Moviy tusga kirmoq. *Osmon asta ko'karib borardi.*
2 Zarba ta'sirida ko'k-qoramtir tusga kirmoq. *Ko'zi ko'karmoq.*
3 O'smoq, ko'klamoq. *Maysalar ko'karib chiqdi.*
4 Tutib qolmoq, o'smoq. *Ko'chatlarning hammasi ko'kardi.*
5 *kchm.* O'smoq, unmoq. *Shu korxonada ko'kardi.*

ko'k+lamoq — ko'pik+lamoq

- ko'k+lamoq** ayn. Ko'karmoq 3,4.
- ko'kalam** Hamma yog'i yam-yashil. *Ko'kalam yerga joy qilmoq.*
- ko'kalam+zor** O't-o'lanlar, daraxtlar o'sgan yer. *Ko'kalam-zorda sayr qilmoq.*
- ko'kalamzor+lashmoq** Ko'chat, gul va sh. k. lar bilan obod bo'lmoq. *Shahrimiz ko'kalamzorlashdi.*
- ko'kat** 1 O'sib chiqqan maysa, o'simlik. *Ariq labidagi ko'katlarni termiq.*
2 Ovqatbop o'simliklar. *Mastavaga ko'kat solmoq.*
- ko'klam** Ilk bahor. *Ko'klam havosidan to'yib nafas olmoq.*
- ko'klam+gi** Ilk bahorda bo'ladigan, o'sadigan. *Ko'klamgi tashvishlar bilan band bo'lmoq.*
- ko'knor(i)** 1 Hosili kayf beradigan, tanasida sut shira yetishadigan o'simlik. *Ko'knori butalarini yo'qotib tashlamoq.*
2 Bangi. *Ko'knori odam.*
- ko'krak** 1 Tananing bo'yindan qoringacha bo'lgan old qismi. *Ko'kragini ochib yurmoq.*
2 Emchak, ko'ks. *Bolasiga ko'kragini tutmoq.*
3 Kiyimning yuqori old tomoni. *Ko'ylakning ko'kragini dog' tegmoq.*
- ko'krak+dor** Yag'rini keng. *Ko'krakdor polvon.*
- ko'ksulton** Mevasi nordon, dumaloq bo'lib pishadigan daraxt. *Ko'ksulton ko'chati.*
- ko'l** Tabiiy suv havzasi. *Ko'lda baliq ovlamoq.*
- ko'l+lamoq** Yig'ilib qolmoq. *Suv bir yerda ko'llab qolibdi.*
- ko'lam** Qamrov doirasi, miqyosi, hajmi. *Ishning ko'lami.*
- ko'lanka** 1 Soya. *Ko'lankaga joy qilmoq.*
2 Sharpa, g'ira-shira ko'ringan narsa. *Uzoqda ko'lanka ko'rindi.*
- ko'lmak** Xalqob suv. *Ko'lmakni kechib o'tmoq.*
- ko'mak** Yordam, madad. *O'rtog'iga ko'mak berdi.*
- ko'mak+lashmoq** Yordamlashmoq. *Onasiga uy ishlarida ko'maklashdi.*
- ko'mak+chi** Yordamchi. *Ko'makchilar yordamida hosilni yig'ishtirib olmoq.*
- ko'mir** O'simlik qoldig'idan hosil bo'lgan qattiq yoqilg'i. *Ko'mir sanoati.*
- ko'mir+xona** Ko'mir saqlanadigan joy. *Ko'mirxonadan ko'mir olib kelmoq.*
- ko'mmoq** 1 Yerni kovlab, biror narsani joylab, ustini berkitmoq. *Sabzi ko'mmoq.*
2 Chuqurni berkitmoq. *Kir o'rani ko'mmoq.*
3 Dafn etmoq. *Yaqin kishisini ko'mmoq.*
4 Cho'g', kul va sh. k. larning orasiga olmoq. *Cho'qqa kartoshka ko'mmoq.*
5 Yog'dirib tashlamoq. *Ma'ruzachini savolga komib yubormoq.*
- ko'n** Ishlov berilgan, pardozlangan mol terisi, charm. *Ko'n etik.*
- ko'n+chi** Ko'n tayyorlash bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Ko'nchi terilarni bir tomonga taxladi.*
- ko'n+chilik** Ko'nchi ishi, kasb. *Ko'nchilik qilmoq.*

- ko'ndalang** Eni bo'ylab ketgan. *Ko'ndalang holda yotgan taxta.*
- ko'ngil** Yurak, qalb, dil. *Ko'ngil shodlikka to'ldi.*
- ko'ngil+li** 1 Yoqimli, xush keladigan. *Ko'ngilli tomosha.*
2 O'z istagi bilan kelgan, borgan. *Ko'ngilli askar.*
- ko'ngil+siz** 1 Yoqimsiz, xunuk. *Ko'ngilsiz voqea.*
2 Sevmaydigan, mehri yo'q. *Xotiniga ko'ngilsiz bo'lmoq.*
- ko'ngil+chan** Rahmdil, bo'sh. *Ko'ngilchan o'qituvchi.*
- ko'ngilchan+lik** Rahmdillik. *Ko'ngilchanlik qilmoq.*
- ko'nikmoq** 1 O'rganib qolmoq, ko'nmoq. *Sharoitga ko'nikmoq.*
2 Ko'nmoq, sabr-qanoat qilmoq. *Qiyinchilikka ko'nikmoq.*
- ko'nik+ma** Insonning avvalgi tajribalari asosida muayyan faoliyat yoki harakatni amalga oshirish qobiliyati; orttirilgan mahorat, malaka. *O'zida ko'nikma hosil qilmoq.*
- ko'nmoq** 1 Bir ish yoki iltimos, talab kabilarga rozi bo'lmoq; unamoq. *Maslahatga ko'nmoq.*
2 Ko'nib o'rganmoq, qanoat, sabr qilmoq, ko'nikmoq. *Yetishmovchilikka ko'nmoq.*
- ko'p** 1 Miqdor yoki son jihatidan katta, bir qancha. *Ko'p qushlar.*
2 Uzoq vaqt davomida; uzoq. *Ko'p to'xtamoq.*
3 Tez-tez, dam-badam, oradan uzoq vaqt o'tmasdan. *Ko'p ko'rmoq.*
- ko'p+aymoq** 1 Ortmoq; oshmoq. *To'garak a'zolari ko'paydi.*
2 O'zidan nasl qoldirmoq; urchimoq. *Baliqlar ko'payib qoldi.*
- ko'p+lab** Ko'p miqdorda. *Muharririyatimizga ko'plab maktablar kelmoqda.*
- ko'p+lashmoq** Ko'pchilik bo'lmoq; ko'pchilik bo'lib, birgalashib harakat qilmoq. *Ko'plashib ishlamoq.*
- ko'p+lik**; 1 Miqdor yoki son jihatidan kattalik. *Ishning ko'pligidan gangib qoldi.*
2 Narsaning birdan ortiqligini ko'rsatuvchi shakl. *Ko'plik qo'shimchasi.*
- ko'p+chilik** 1 Narsa yoki kishilarning katta qismi, ko'p qismi, aksari; aksariyat. *Ishchilarning ko'pchiligi ketib bo'lgan edi.*
2 Ko'p odam, xaloyiq; omma, jamoa. *Maydonga ko'pchilik to'plandi.*
- ko'paytirmoq** 1 Ko'paymoq fl. ort. n. *Ishni ko'paytirmoq.*
2 mat. Ma'lum bir sonni boshqa bir son ifodalagan miqdor hissasida orttirmoq, oshirmoq. *Beshni beshga ko'paytirmoq.*
- ko'pik** 1 Suyuqliklarda ma'lum sabablarga ko'ra paydo bo'ladigan, bir-biridan yupqa suyuqlik pardasi bilan ajralgan pufakchalar. *Qiyom ko'pigi.*
2 Odam yoki hayvonning mayda-mayda pufakchali so'lagi. *Sigir og'zidan oq ko'pik chiqarib kavsh qaytarardi.*
- ko'pik+lamoq** 1 Ko'pik hosil qilmoq. *Qiyom ko'pikladi.*
2 Terlash natijasida ko'pik chiqarmoq, ko'pik bilan qoplanmoq. *Ko'piklab ketgan ot.*

ko'pincha 1 Ko'p vaqt, ko'p hollarda. *Ko'pincha u uyda bo'lmaydi.*
2 Tez-tez, ko'p o'tmay.

ko'pirmoq 1 *ayn.* Ko'piklamoq 1 *fl. ort. n.* Anhor ko'pirib oqardi.
2 *kchm.* Maqtanchoqlik qilmoq, juda maqtanmoq. *Ko'pirib gapirmoq.*

ko'pimoq Ko'pchimoq, oshmoq. *Xamir ko'pib qoldi.*

ko'ppak 1 Itning qo'riqlovchi xashaki bir turi. *Ko'ppak boqmoq.*
2 It, itvachcha. *Ko'ppak! — deb so'kmoq.*

ko'ppartiyaviylik Jamiyatda bir necha partiyalarning mavjud bo'lishi. *Ko'ppartiyaviylik asosidagi saylov.*

ko'prik Qirg'oqlarni tutashtirish uchun qurilgan yo'l; inshoot. *Ko'prik solmoq.*

ko'pchimoq 1 Shishib ko'tarilmoq, shishmoq, bo'rtmoq (yuz, qovoq, va b. haqida). *Qovoqlari ko'pchib, salqib turardi.*
2 Yetilmoq. *Yer ko'pchib turibdi.*

ko'r 1 Ko'rish qobiliyati yo'q, ko'zi ojiz. *Ko'r bo'lmoq.*
2 *kchm.* Voqea-hodisalarning mohiyatiga tushunmaydigan; ongsiz, bilimsiz. *Siyosiy jihatdan ko'r odam.*

ko'r+lik Ko'rmaslik, ko'zi ojizlik, so'qirlik. *Ko'rliigi uchun yiqilib tushmoq.*

ko'r+gilik 1 Hayotda sodir bo'lgan noxush voqea, hodisa. *Bu boshimiz ne-ne ko'rguliklarni ko'rmadi deysiz.*
2 *din.* Taqdir, qismat; peshonaga yozilgan narsa. *Xudo yozgan ko'rgilikni ko'rmay ilojimiz yo'q.*

ko'r+rik 1 Tekshirish, sinov. *Yosh musavvirlar ko'rigi.*
2 Xalqqa namoyish qilish, ko'rsatish. *Kitoblar ko'rigi.*

ko'ra I 1 Binoan, muvofiq. *O'rtog'imning iltimosiga ko'ra kutubxonaga bordik.*
2 Qaraganda, nisbatan. *Hayotda yaxshidan ko'ra yomon ko'p.*

ko'ra II 1 Tarnov shaklida yasalgan kabob pishiriladigan metall o'choq. *Ko'raga ko'mir qalamoq.*
2 Suv quyiladigan qopqoqsiz, dastali yoki dastasiz idish, obdasta. *Ko'raga suv quymoq.*

ko'rak To'la yetilmagan ko'sak. *Ko'rak uzmoq.*

ko'rfaz Okean, dengiz yoki ko'lining quruqlik ichkarisiga kirgan qismi.

ko'rgazmoq *ayn.* Ko'rsatmoq. *Mehmonga shaharni ko'rgazmoq.*

ko'rgaz+ma 1 Moddiy va madaniy boyliklar; mahsulotlar ommaga namoyish etiladigan joyi. *Xalq hunarmandchilari ko'rgazmasi.*
2 *ayn.* Ko'rsatma. *Ishchilarga ko'rgazma bermoq.*

ko'rgaz+mali Tushuntirishda, o'rganishda namuna bo'lib ko'rsatish uchun xizmat qiladigan. *Ko'rgazmali qurollar.*

ko'rinmoq Ko'rmoq *fl. o'zl. va maj. n.*

ko'rishmoq 1 Ko'rmoq *fl. birg. n.* Ular birgalikda kino ko'rishdi
2 Salom-alik qilishmoq, salomlashmoq. *Quchoqlashib ko'rishmoq.*

ko'rk Chiroy, husn, go'zallik. «Interkontinental» mehmonxonasi shahar ko'rkiga ko'rk bo'lib tushdi.

ko'rkam Tashqi ko'rinishi chiroyli, go'zal. *Ko'rkam qiz.*

ko'rkam+lashmoq Chiroyli tusga kirmoq; go'zallashmoq. *Qishloqlarimiz tobora ko'rkamlashmoqda.*

ko'r-ko'rona Yaxshi o'yab ko'rmasdan, mulohaza yuritmasdan. *Ko'r-ko'rona ish qilmoq.*

ko'rmana Kelinchak, kuyov, chaqaloq yoki yangi hovlini birinchi marta ko'rgan paytda do'stlar, qarindosh-urug'lar tomonidan beriladigan sovg'a. *Ko'rmanaga oltin soat bermoq.*

ko'rmoq 1 Ko'rish qobiliyatiga ega bo'lmoq. *Yaxshi ko'rmoq.*
2 Tanishish, bilish, aniqlash niyatida ko'zdan kechirmoq; qaramoq. *Matni ko'rmoq.*
3 Muhokama qilmoq. *Masalani majlisda ko'rmoq.*
4 Ko'zi tushmoq, uchratmoq. *Do'stini ko'rmoq.*
5 Hol-ahvol so'rab yo'qlamoq. *Bemorni ko'rmoq.*
6 Boshdan o'tkazmoq; tajribada ko'rmoq. *Qiyinchilik ko'rmoq.*
7 Ega bo'lmoq, yetishmoq. *Kelin ko'rmoq.*
8 Tomosha qilmoq, tomoshabin sifatida kuzatmoq. *Televizor ko'rmoq.*
9 Tajribada sinamoq, sinab bilmok. *Senga o'xshaganlarning ko'pini ko'rganmiz, uka.*
10 *ko'm. vaz.* Ravishdoshning -(b), -a(y) qo'shimchasi shakli bilan birikib turli ma'nolarni bildiradi, masalan. *Hidlab ko'rmoq. Bora ko'rma.*

ko'r+imli *ayn.* Ko'rkam. *Ko'rimli odam.*

ko'r+imsiz Ko'rinishi yoqimsiz, xunuk. *Ko'rimsiz uy.*

ko'r+inarli Ko'rinadigan, ko'rinib turadigan. *Ko'rinarli joy.*

ko'r+inish 1 Ko'rinmoq *fl. ish oti.* *Ko'rinish bermoq.*
2 Tashqi ifoda, qiyofa. *Domla ko'rinishidan ancha yoshga borib qolganga o'xshardi.*
3 Manzara, ko'zga ko'rinib turadigan narsa. *Tog'larning ko'rinishi.*
4 Dramatik asarda pardaning maxsus dekoratsiya talab etuvchi bir qismi. *Oxirgi ko'rinish.*

ko'rnamak Yaxshilikka yomonlik qaytaradigan nonko'r. *Ko'rnamak kishi.*

ko'rnamak+lik Ko'rnamakka xos ish. *Ko'rnamaklik qilmoq.*

ko'rpa Sovuqdan saqlanish uchun yotganda, uxlaganda ustga yopiladigan, avra-astar ichiga paxta solib qavilgan buyum. *Ko'rpa solmoq.*

ko'rpa+lik 1 Ko'rpabop, ko'rpa qilinadigan. *Ko'rpalik mato.*
2 Ko'rpaga yetadigan. *Bir ko'rpalik duxoba kestirmoq.*

ko'rpa+cha O'tirish joyiga to'shaladigan, uzun g'ilof, ichiga paxta solib qavilgan buyum. *Atrof chinnidek tozalangan, supalarga ko'rpachalar to'shalgan edi.*

ko'rsatmoq 1 Ko'rmoq *fl. ort. n.* *Kitobini ko'rsatmoq.*
2 Dalil keltirmoq. *Vaj ko'rsatmoq.*

ko'rsat+kich — ko'chir+ma

3 Ta'zirini, adabini bermoq; namoyish qilmoq. *Mardlik qanaqa bo'lishini ko'rsatib qo'ymoq.*

ko'rsat+kich 1 Ko'rsatish uchun xizmat qiluvchi yozuv, belgi. *Yo'l ko'rsatkichi.*

2 Biror narsaning rivoji, darajasi, ishning borishi. bajarilishi kabilarni bildiruvchi belgi yoki narsa. *Bilim ko'rsatkichi.*

ko'rsat+ma Ish-amal uchun yo'l-yo'riq; topshiriq. *Ustoz shogirdlariga ko'rsatmalar berdi.*

ko'rshapalak Ko'zi juda kichik, kechasi ham, kunduzi ham yaxshi ko'ra olmaydigan, eshitish a'zosi yaxshi rivojlangan, oldingi oyoqlari qanotga aylangan tungi sutemizuvchi hayvon. *Og'ilxona devorida ko'rshapalak uyasi bor ekan.*

ko'sa Soqol-mo'ylovi chiqmagan yoki juda siyrak chiqqan. *Ko'sa chol.*

ko'sak G'o'zaning guldani so'ng tugadigan, ichida paxta yetiladigan chanoqlardan iborat mevasi. *Ko'sak tugmoq.*

ser.ko'sak Ko'p ko'sak tukkan yoki tugadigan, ko'sagi ko'p. *Serko'sak g'o'za.*

ko'sak+lamoq Ko'sak hosil qilmoq. *G'o'zalar ko'sakladi.*

ko'sanamo Ko'saga o'xshash, soqol-mo'ylovi siyrakroq. *Ko'sanamo kishi.*

ko'tarasiga Butun boricha, yaxliticha, ulgurji. *Ko'tarasiga olmoq.*

ko'tarinki Xursandchilik va faxrlanish his-tuyg'ulari bilan to'lgan, jonli. *Uchrashuv ko'tarinki vaziyatda o'tdi.*

ko'tarmoq 1 Yerdan yoki yotgan joyidan uzib, ajratib olmoq. *Tosh ko'tarmoq.*

2 Yerdan uzilgan, ajralgan holda tutmoq, qo'lda tutmoq. *Sumka ko'tarmoq.*

3 Yuqori, baland holatda tutmoq, yuqoriga chiqarmoq. *Chiroqning piligini ko'tarmoq.*

4 Uyib, ustma-ust qilib, ustiga qo'yib baland qilmoq. *Yo'lni ko'tarmoq.*

5 *kchm.* Kuch, darajasini oshirmoq; balandlatmoq. *Ovozini ko'tarmoq.*

6 *kchm.* Bardosh bermoq. *Og'irlikni ko'tarmoq. Dardni ko'tarmoq.*

7 *kchm.* O'z ustiga olmoq, o'z hisobidan to'lamoq (sarf-harajat haqida). *Yo'l harajatlarini korxonada o'z hisobidan ko'taradigan bo'ldi.*

8 *kchm.* Hazm qilmoq, singdirmoq. *Oshqozoni palovni ko'tarolmaydi.*

9 *kchmod. s. t.* Yo'qotmoq, yo'q qilmoq, bitirmoq. *Jimlikni oradan ko'tarmoq.*

10 *kchm.* Urmoq, ichmoq (ichimlik haqida). *Qadahni ko'tarmoq.*

11 *s. t.* Yetishtirmoq, olmoq. *Bu yerlardan har yili tonnalab hosil ko'taramiz.*

12 Ba'zi so'zlar bilan birga kelib, shu so'z anglatgan narsani yuzaga keltirishni ifodalaydi. *Qo'zg'olon ko'tarmoq.*

ko'tar+ma Ko'tariladigan, ko'tarib qo'yiladigan. *Ko'tarna ko'prik.*

ko'ylak Erkak va ayollarning ich kiyimi ustidan kiyiladigan, yuqqa materialdan tikilgan, asosan, gavdaning yuqori qismini berkitib turuvchi kiyim. *Atlas ko'ylak.*

ko'ylak+li Ko'ylagi bor. *Ko'ylakli bola.*

ko'ylak+chan Faqat ustida ko'ylagi bor. *Ko'ylakchan o'tirmoq.*

ko'z 1 Tirik organizmning ko'rish organi. *Ko'z qo'rqoq, qo'l botir (maqol).*

2 Qarash, nigoh, nazar. *Yigitning ko'zlari odamlarda bo'lsa ham, xayoli boshqa joyda edi.*

3 Ko'rish qobiliyati. *Bobomurod akaning ko'zi ancha xiralashib qolgan edi.*

4 Biror belgi bilan ajralib turadigan narsalarning ma'lum qismi, bo'lagi. *Derazaning ko'zi.*

ko'z+lamoq 1 Mo'ljallamoq. *O'qituvchi bo'lishni ko'zlammoq.*

2 Poylamoq. *O'g'irlik qilishni ko'zlammoq.*

ko'za Suv tashish va saqlash uchun ishlatiladigan, tagi va bo'yini tor, qorni keng, bir tomoni dastali idish. *Kulol yasagan ko'za.*

ko'zboylog'ich *s. t.* Turli fokus, nayrangbozliklar ko'rsatuvchi, fokuschi, nayrangboz. *Sahnaga ko'zboylog'ich kirib keldi.*

ko'z-ko'z: ~ qilmoq Maqtanib namoyish qilmoq. *Yangi ko'ylagini ko'z-ko'z qilmoq.*

ko'zoynak Ko'rishni yaxshilash yoki hasham uchun taqiladigan ikkita shisha ko'zli maxsus moslama. *Tilla gardishli ko'zoynak.*

ko'zoynak+li Ko'zoynak taqqan. *Ko'zoynakli olifta.*

ko'ch Ko'chishda tashiladigan uy-ro'zg'or buyumlaridan iborat yuk. *Ko'ch tashimoq*

ko'ch-ko'ron Boshqa joyga ko'chganda birga olib boriladigan ro'zg'or buyumlari. *Ko'ch-ko'roni bilan kelmoq.*

ko'cha 1 Yo'lovchilar, transportlar qatnaydigan yo'l. *Keng ko'cha.*

2 Yashash, turish joyidan tashqari joy, ochiq maydon. *Ko'chadan beri kelmaydi.*

ko'chat 1 Nihol; urug' yoki qalamchadan o'sib chiqqan va boshqa joyga olib o'tqaziladigan yosh daraxt. *Terak ko'chati.*

2 Issiqxonada yoki boshqa joyda yetishtirilgan va ko'chirib ekishga mo'ljallangan yosh o'simlik. *Pomidor ko'chati.*

ko'chat+xona Ko'chat yetishtiriladigan xona; issiqxona. *Ko'chatxonaga kirmoq.*

ko'chirmoq 1 Ko'chmoq *fl. ort. n.* Akamlarni yangi uyga ko'chirdik.

2 Yozuv, matn, chizma va sh. k. ni qayta yozmoq, chizmoq, boshqa obyektga o'tkazmoq. *She'rlarni qayta ko'chirmoq.*

ko'chir+ma 1 Birinchi asl nusxadan yozib, chizib, ko'chirib olingan nusxa. *Qarorning ko'chirmasi.*

2 Boshqaning ishidan aynan yoki qisman ko'chirilgan, o'g'irlangan. *Ko'chirma asar.*

- ko'chirma+chi** Birovlarning ishini ko'chirib olish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Ko'chirmachi sifatida tanishmoq.*
- ko'chmas** Yer-suv, imorat, siljitib bo'lmaydigan jixozlar va sh. k. larga oid. *Ko'chmas mulk.*
- ko'chmoq** 1 Yashash yoki ishlash joyini o'zgartirmoq, bir joydan boshqasiga o'tmoq. *Yangi hovliga ko'chmoq.*
2 O'qishning yuqori bosqichiga; sinfdan sinfga, kursdan kursdan o'tmoq. *Men bu yil 4- kursga ko'chdim.*
3 Birikkan, yopishgan joyidan ajralmoq. *Siri ko'chib ketgan lagan.*
4 *kchm.* Mavzuni, harakatni va sh. k. larni o'zgartirmoq, boshqasiga o'tmoq. *Munozara mavzusi siyosatga ko'chdi.*
- ko'ch+ki** Tog' jinslarining og'irlik kuchi ta'sirida yon bag'ir bo'ylab pastga surilib tushishi, (tog', tuproq, qor uyumi haqida). *Ko'chki bosib qolmoq.*
- ko'ch+ma** 1 Bir joyda muqum turmay, joydan-joyga ko'chib yurib ishlaydigan. *Ko'chma kutubxona.*
2 Musobaqada keyingi g'olibga olib beriladigan. *Ko'chma kubok.*
3 O'z joyidan siljib, suzib yoki uchib, boshqa yerga ko'chib yuradigan. *Ko'chma qumlar.*
- ko'ch+manchi** Ko'chib yurib hayot kechiradigan, o'troq bo'lmagan. *Ko'chmanchi qabilalar.*

L - I

- lab** 1 Og'iz atrofidagi et-mushakdan iborat harakatlanadigan qism: dudoq. *Labiga qizil surtmoq.*
2 Ma'lum joyning cheti, qirg'oq. *Daryoning labi.*
- labbay** 1 Chaqirganda beriladigan javob, ha. «*labbay*» deb javob bermoq.
2 «Nima deysiz?» ma'nosini bildiradi. *Yurtimiz kundankunga o'vod bo'lib bormoqda, a labbay?*
- laborant** 1 Ma'lum laboratoriya yoki ilmiy muassasada ishlovchi xodim. *Laborantidan qon analizini so'ramoq.*
2 Laboratoriya mashg'ulotlarida professor-o'qituvchilarga yordam beruvchi xodim. *Fizika kafedrasida laboranti.*
- laborant+lik** Laborant kasbi, lavozimi. *Laborantlik vazifasiga ishga qabul qilmoq.*
- laboratoriya** 1 Ilmiy tadqiqotlarni olib borish uchun alohida jihozlar bilan bezatilgan yoki amaliy ishlar, tajribalar o'tkazish uchun ajratilgan maxsus xona. *Qon quyish laboratoriyasi.*
2 *kchm.* Ijodkor (rassom, shoir, haykaltarosh va sh. k. lar)ning ijod jarayoni. *Shoirning ijodiy laboratoriyasi.*
- lafz** Berilgan va'da, so'z, ahd. *Lafzidan qaytish nomardning ishi.*
- lagan** Quyuv ovqatlar solinadigan tarelkadan katta yassi idish. *Laganda qovurma keltirildi.*
- laganbardor** Rahbar yoki biror yuqori lavozimdagi odamga xushomad qiluvchi pastkash odam. *Eshik oldida laganbardor ta'zim qilib turardi.*
- laganbardor+lik** Laganbardorga xos xatti-harakat. *Xo'jayiniga laganbardorlik qilmoq.*

- lager** 1 Qo'shinning vaqtinchalik yashash joyi, qarorgoh. *Lagerda askarlarga sharoit yetarli.*
2 Vaqtincha turish uchun mo'ljallangan oromgoh. *Yozda bolalar lagerda dam oldilar.*
3 Mahbuslar saqlanadigan joy. *Axloq tuzatish lageri.*
- lahad** Qabrning ichki xonasi, go'r. *Mayini lahadga qo'ymoq.*
- lahim** Yer ostidan biror uy yoki boshqa joyga olib boradigan yo'l. *Lahim kovlamoq.*
- lahja** O'xshash shevalar yig'indisi. *Qipchoq lahjasi.*
- lahm** Suyaksiz go'sht. *Go'shtning lahm joyi.*
- lahza** Juda qisqa muddat; on. *Bir lahzada bu voqea bo'lib o'tdi.*
- lakalov** Dovdir, anqov. *Lakalov bola boshini qimirlatib o'tirardi.*
- lallaymoq** Anqaymoq, bo'shshib turmoq. *Bir chetda lallayib turmoq.*
- lalmi(-kor)** Tabiiy yog'in-sochindan foydalanib dehqonchilik qilinadigan, sug'orilmaydigan. *Lalmikor yerlar.*
- lama** Junidan po'stin va palto yoqasi tikishda foydalaniladigan hayvon. *Lama palto pishiq hamda bejirim bo'ladi.*
- laminatsiyalamoq** Muqova, rasm, qog'oz va sh. k. larning sirtiga texnik yo'l bilan suv o'tkazmaydigan yupqa yiltiroq qog'oz bosnoq. *Pasportdagi rasmni laminatsiyalamoq.*
- lampa** 1 Chiroq. *Lampa yoqmoq.*
2 Ship. *Lampani bo'yamoq.*
- lampochka** Elektr chiroq. *Lampochka solmoq.*
- landovur** Lapashang, noshud. *Landovur bola.*
- landovur+lik** Lapashanglik, noshudlik. *Landovurlik qilmoq.*
- langarcho'p** Dorda muvozanatni saqlash uchun ishlatiladigan maxsus uzun tayoq. *Dorda langarcho'p bilan o'yin tushmoq.*
- lanj** 1 Bo'shshagan, tobi qochgan. *O'zini lanj holatda sezmoq.*
2 Uzoq dam yeb yoki suvi ortiqcha bo'lib gurunchi ezilgan. *Lanj osh.*
3 *kchm.* Muqim fikrga ega bo'lmagan, mijg'ov. *U lanj odam bo'lgani uchun ishi yurishmaydi.*
- lanj+lik** Lanj holat.
- lapar** Yig'in yoki to'ylarda yigit va qizlar orasida tarafnataraf bo'lib aytiladigan qo'shiq. *Lapar aytish uzoqqa cho'zildi.*
- lapar+chi** Lapar aytuvchi. *Laparchilar bellashuvi.*
- lapashang** Biror ishni eplay olmaydigan; landavur. *Lapashang bola.*
- lapanglamoq** U yoqqa bu yoqqa o'zini tashlamoq, shunday harakat qilmoq. *Lapanglab yurmoq.*
- laqab** Kishidagi biror xususiyatga ko'ra uni masxaralab yoki hazil qilib qo'yilgan qo'shimcha nom. *Laqab qo'ymoq.*
- laqillamoq** Vaqtini bekorga o'tkazmoq. *Kunni laqillab o'tkazmoq.*
- laqillatmoq** Aldamoq, laqqa tushirmoq. *Sotuvchini laqillatmoq.*
- laqma** O'ta ishonuvchan, osongina aldanadigan. *Laqma chol.*
- laqma+lik** Laqmaga xos xususiyat. *Laqmalik qilmoq.*

laqqa — lenta

- laqqa** Sirti silliq, mo'ylovli yirtqich baliq. *Laqqa baliqlar ko'paytirilmoqda.*
- larza** Qattiq ta'sir natijasida yuz beradigan titrash, silkinish. *Bomba portlashi uyni larzaga keltirdi.*
- las** Silliq ip gazlama. *Ko'rpaga las olmoq.*
- lat:** ~ **yemoq** Ta'sir natijasida shikastlanmoq. *Oyog'i lat yemoq.*
- latif** Yoqimli va go'zal. *Latif tabassum.*
- latifa** Kulgili voqea-hodisalar haqidagi kichik hikoya; anekdot. *Latifa aytib kuldirmoq.*
- latifa+bozlik** Latifa aytishish. *O'tirishda rosa latifabozlik bo'ldi.*
- latifa+chi** Latifa aytuvchi, kuldiruvchi. *Latifachi odam.*
- latifago'y** ayn. Latifachi. *Latifago'y tog'a.*
- latifago'y+lik** ayn. Latifabozlik. *Latifago'ylik bilan diliga yol topmoq.*
- latofat** 1 Go'zal ko'rinish, ko'rkamlik. *Qizlar latofati.*
2 Kishining nozik his-tuyg'ulariga monand holati, manzara, hodisa. *Tog'lar latofati.*
- latofat+li** Latofatga ega. *Latofatli qiz.*
- latta** 1 Gazlamaning ishlatilgan bir bo'lagi. Go'shtni *lattaga o'ramoq.*
2 Umuman ip gazlama. *To'yga latta olmoq.*
3 *kchm.* O'ta shalviragan, bo'shshagan. *O'g'il bola latta bo'lmasligi kerak.*
- latta-putta** Mayda-chuyda, eski-tuski gazlama bo'laklari. *Qopda har xil latta-puttalar bor edi.*
- lattachaynar** Bo'lar-bo'lmas gapni qaytaraveradigan; o'ta ezma. *Lattachaynar odam.*
- laureat** Fan-texnika, adabiyot-san'at va sh. k. sohada xizmat ko'rsatgani uchun beriladigan unvon va shu unvon egasi. *Laureat bo'lmoq.*
- lavha** 1 Qisqacha yozilgan tarixiy ma'lumot yoki xotira, biror joyga o'rnatilgan metall yoki tosh va unga yozilgan xat. *Uy-muzey oldiga lavha o'rnatildi.*
2 Biror voqea-hodisa haqidagi kichik asar, parcha, ko'rinish. *Urush lavhalarini ko'rsatildi.*
- lavlagi** Ovqat uchun ishlatiladigan sabzavot ekini va uning ildiz mevasi. *Lavlagi kavlamoq.*
- lavlagi+kor** Lavlagi yetishtiruvchi. *Lavlagikorlar tajriba almashdilar.*
- lavlagi+chilik** Lavlagi yetishtiradigan. *Lavlagichilik brigadasi.*
- lavozim** Tashkilot, muassasa, korxonada va sh. k. larda biror rasmiy vazifa bajarish bilan bog'liq xizmat; mansab. *Direktorlik lavozimi.*
- laxtak** Gazlamaning bir parchasi. *Laxtaklarni yig'ishtirmoq.*
- laylak** Tumshug'i va oyoqlari uzun, to'shi oq, qanot parlari qora katta qush. *Yurtimizga laylaklar qaytib keldi.*
- laylatulqadr** Ramazon oyidagi qadr kechasi. Shu kuni ro'zasi ochganlar nahorgacha uxlamay afsonaviy qushning osmondan uchib o'tishini kutadilar. Aytishadiki, kim u qushni ko'rsa, ushlagan narsasi oltinga aylanib qolar emish. *Laylatulqadr kechasini kutmoq.*

- layner** Yuk yoki passajir tashiydigan katta kema, samolyot. *Layner jo'nashga shay.*
- layoqat** Insonning biror ishga yaroqliligi; qobiliyati. *Ishga layoqati bor.*
- layoqat+li** Layoqati bor. *Layoqatli bola.*
- layoqat+siz** Layoqati yo'q. *Layoqatsiz shaxs.*
- laycha** 1 Jussasi kichik uy iti. *Laycha boqmoq.*
2 *kchm.* Yugurdak, malay, birovning ortidan qolmay yugurib yuruvchi. *Direktorning laychasi.*
- lazer** To'plangan nur dastasi manbai. *Lazer nuri.*
- lazgi** Xorazmning sho'x kuyi va shu kuyga ijro etiladigan raqs nomi. *Lazgi kuyini eshitgan har qanday odam o'yinga tushib ketadi.*
- laziz** Shirin, yoqimli. *Laziz damlar.*
- lazzat** 1 Maza, ta'm. *Ovqatning lazzatini bilmoq.*
2 Huzur-halovat tuyg'usi, rohat. *Dam olish lazzati.*
- lazzat+li** 1 Shirin, tansiq. *Lazzatli taomlar pishirmoq.*
2 Rohatbaxsh, zavqli. *Lazzatli hayot kechirmoq.*
- lazzat+siz** 1 Bemaza. *Lazzatsiz ovqat.*
2 Zavq-shavqsiz. *Lazzatsiz turmush.*
- lag'mon** Xamirdan tayyorlanadigan, ingichka uzun kesilib ustiga qayla solinadigan ovqat turi. *Lag'mon qilishga usta kelin.*
- lag'mon+xona** Lag'mon tayyorlab sotiladigan oshxona. *Lag'monxonada tushlik qilmoq.*
- lashkar** Qurolli kuchlar majmui; qo'shin, armiya. *Xalq lashkari to'plab jangga bormoq.*
- lashkarboshi** Qo'shin yoki uning bir qismi qo'mondoni; sarkarda. *Lashkarboshi hujum rejasini tuzdi.*
- lash-lush** Mayda-chuyda narsalar. *Uy lash-lushlarga to'lib ketgan edi.*
- lang:** ~ **ochiq** Keng, katta ochiq. *Eshik lang ochiq.*
- la'l** Qimmatbaho tosh, qizil yoqut. *La'l qimmatbaho tosh sanaladi.*
- la'nat** 1 Katta gunoh, og'ir jinoyat qilgan odamga nisbatan ishlatiladigan qarg'ish. *La'nat olgan ko'karmas.*
2 Qattiq nafratni ifodalaydigan so'z. *Vatanfurushlar, sizlarga ming la'nat!*
- la'nat+lamoq** Nafratini, g'azabini bildirmoq. *Qotillarni la'natladilar.*
- la'nati** Qarg'ishga uchragan; la'natlangan. *La'nati bosqinchilarni qo'lga olmoq.*
- lekin** Zidlovchi bog'lovchi. Ammo, biroq. *Qish oxirlab qoldi, lekin qor yog'madi.*
- leksika** So'z boyligi, lug'at tarkibi. *O'zbek tili leksikasi.*
- leksikolog** Leksikologiya sohasi mutaxassisi. *So'z ma'nolarini leksikologlar o'rganadi.*
- leksikologik** Leksikologiyaga oid. *Leksikologik tadqiqot.*
- leksikologiya** Tilshunoslikning lug'aviy birliklarni o'rganuvchi bo'limi. *Leksikologiya bo'yicha ma'ruza o'qimoq.*
- lenta** 1 Bezatish uchun ishlatiladigan uzun matoh. *Sochiga lenta taqmoq.*

2 Biror texnikaning uzun ensiz harakatlantiruvchi tasmasi. *Mashina lentasi.*

leytenant Kichik va katta leytenantlar orasidagi harbiy unvon va shu unvon egasi bo'lgan zobit. Militsiya *leytenanti.*

libos 1 Kiyim. *Chiroyli libos olmoq.*
2 *kchm.* Chiroy beruvchi narsa. *Shahar bayram libosida.*

libretto Opera, operettaning so'z matni. *Libretto janri.*

lider *qrmg.* Yetakchi 1.

lift Ko'p qavatli binolarda, chuqur shaxtalarda odamlarni yoki boshqa narsalarni yuqoriga olib chiqadigan va pastga olib tushadigan qurilma. *Liftida yettinchi qavatga chiqdik.*

lift+chi Liftni yurgizadigan kishi. *Liftchidan gap so'ramoq.*

likanglamoq U yoq bu yoqqa tashlanmoq, likillab turmoq. *Osma ko'prik likanglay boshladi.*

likillamoq Tez harakat qilish orqasida tebranmoq. *Suvdagi po'kak likillay boshladi.*

likop Doirasimon, ichi yassi, qirg'og'i ko'tarilgan kichik idish. *Likopga pista-bodom solib keldi.*

liliput O'ta kichik odam, mitti. *Liliputlar konsert ko'rsatishdi.*

limit Biror narsaning belgilangan muayyan me'yori. *Kredit uchun limit olmoq.*

lim-lim *ayn.* Limmo-lim. *Suvga lim-lim ariq.*

limmo-lim Juda to'la. *Kosa sutga limmo-lim bo'ldi.*

limon 1 Subtropik o'simlik. *Limon issiqsevar o'simlik.*
2 Shu o'simlikning sariq rangli nordon mevasi. *Choyga limon solmoq.*

limon+li Limoni mavjud, limon solingan. *Limonli choy.*

limon+zor Limon daraxtlari ekilgan joy. *Limonzor bog'lar ko'paymoqda.*

limonad Limon yoki boshqa sharbatdan tayyorlangan ichimlik. *Limonad ichmoq.*

liniya Telefon, telegraf va sh. k. vositalar uchun tortilgan sim, yo'l, kabel tizimi. *Telefon liniyasi ishdan chiqdi.*

linoleum Pol va devorga qoplanadigan nam o'tkazmaydigan material. *Polga linoleum to'shamoq.*

linza Yuzi botiq yoki qavariq bo'lib, o'zidan o'tkazadigan nurning yo'nalishini o'zgartirib yuboradigan shaffof shisha. *Fotoapparat linzasi.*

lip Tez va yengil harakat haqida. *Tulki lip etib iniga kirib ketdi.*

lip+illamoq Yengil harakat qilib yurmoq. *Lipillab ichkari-ga kirib olmoq.*

liq: ~ to'la Juda to'lgan, boshqa sig'maydigan darajada to'liq, tirband. *O'yingoh tomoshabinlarga liq to'la edi.*

liq+illamoq Yaxshi o'rnamashmay qimirlab turmoq. *Ustun liqillab turar edi.*

lirik 1 Lirik asarlarni yozadigan ijodkor. *A. S. Pushkin — lirik shoir.*
2 Ichki kechinmalarni, hissiyotni ifodalovchi. *Lirik she'r.*

lirika 1 His-tuyg'u, ichki kechinmalarni ifodalovchi badiiy tur. *Lirika aardni davolaydi.*
2 Shu turdagi asarlar. *Bobur lirikasi.*

lisoniy Tilga, nutqqa oid. *Lisoniy belgi.*

litr 1000 kub santimetrغا barobar bo'lgan suyuqlik o'lchov birligi. *Bir litr yog'.*

litr+li Litr hajmidagi, bir litr sig'adigan. *Uch litrli banka.*

litsenziya 1 Muayyan faoliyatni amalga oshirish uchun davlat organlari tomonidan beriladigan ruxsatnoma. *Litsenziya qog'ozi.*
2 Ixtiro, texnologiya, ishlab chiqarish sirlari va sh. k. lardan foydalanishga ruxsat berish. *Ixtiro uchun litsenziya olmoq.*

litsey Davlat ta'lim standartlariga muvofiq o'quvchilarning imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda ularning jadal intellektual rivojlanishini ta'minlovchi, chuqur. sohashtirilgan, tabaqalashtirilgan, kasbga yo'naltirilgan o'rta ta'lim muassasasi. *Litsey binosini foydalanishga topshirmoq.*

lizing Ishlab chiqarishda foydalanish uchun mashina, transport, inshoot va sh. k. larni ijaraga olish. *Lizingga ruxsat olmoq.*

loaqal Hech bo'lmasa, hech bo'lmaganda. *Loaqal bir og'iz so'z ham aytib yubormabdi-da!*

lobar Go'zal va yoqimli. *Lobar qiz.*

lof 1 Haqiqatdan yiroq bo'lgan, bo'rttirilgan, mubolag'a qilingan gap. *Uning hamma gapi lof edi.*
2 Mubolag'ali gap-so'z. *Lof qilmoq.*
3 Xalq og'zaki ijodi janri. *Lof aytib bermoq.*

lof+chi Lof gapni ko'p gapiruvchi, lof aytuvchi. *Qo'qonda lofchilar yig'ilib bir-biri bilan musobaqulashdi.*

lohas Bo'shashgan, kasal bo'lgan. *U lohas bo'lib, yotib oldi.*

lohas+lanmoq Bo'shashib ketmoq, lanj bo'lmoq. *Issiqdan lohaslanib ko'ngli ayniy boshladi.*

loja Tomoshaxonalardagi alohida ajratilgan joy. *Mehmonlar lojadan joy oldilar.*

lok Buyumlarni yaltiratish, pardozlash uchun ishlatiladigan suyuqlik. Eshikni *lok bilan bo'yamoq.*

lok+lamoq Lok bilan pardozlamoq, yaltiratmoq. *Stollarni loklamoq.*

lokator Turli obyektlarning joylashgan o'rnini ulardan tarqalayotgan tovush yoki radioto'lqinlarga qarab turib aniqlaydigan qurilma. *Lokatorlarni ishga solmoq.*

lokomotiv Temir yo'lda vagonlarni tortib boradigan paravoz, teplovoz va elektrovozlarning umumiy nomi. *Lokomotiv vagonlarni tortib stansiyaga kirib keldi.*

lol Uyalib, xijolatda qolib gapira olmay qolgan, mulzam. *Bu holatdan hamma lol edi.*

lol bo'lmoq Hech gapirolmagan qolmoq. Otasi oldida *tili lol bo'lib qolmoq.*

lola 1 Bahorda ochiladigan qizil, sariq va targ'il gul. *Tog'dan lola terdik.*
2 *kchm.* Qip-qizil, qirmiz. *Yuzim lola bo'ldi shu on.*

lola+zor Lolasi ko'p joy. *Lolazorga bormoq.*

lolagun Lola rangidagi, qirmizi. *Lolagun kosa idish.*

lolaqizg'aldoq Bahor faslida ochiladigan lolaga o'xshaydigan yovvoyi gulli o't va uning guli. *Qabristonda lolaqizg'aldoqlar ochilib yotardi.*

lom I Arab alifbosidagi harf nomi. *Lom harfi.*

lom II — lo‘li

- lom II** Metalldan tayyorlangan bir yoki ikkala uchi ham o‘tkir bo‘lgan asbob. *Lom bilan devorni teshmoq.*
- lom-lim:** ~ **demay** Bir og‘iz ham so‘z aytmay, e‘tirozsiz. *Lom-lim demay unga ergashdi.*
- lop:** ~ **etib** Birdan, qo‘qqisdan, kutilmaganda yuz bergan harakatni bildiradi. *Lop etib gapirib yubordi.*
- lop+illamoq** Qo‘pol, lapanglab, chayqalib, harakat qilmoq. *Uyga lopillab kirib kelmoq.*
- loqayd** Befarq, e‘tiborsiz, beparvo. Atrofdagi voqealarga *loqayd bo‘lmaslik kerak.*
- loqayd+lik** Befarqlik, loqayd holat. *Loqaydlik—illat.*
- lorsillamoq** Silkinib, dirkillab turmoq. *Qo‘ylar yemga to‘ygan, lorsillab turibdi.*
- lotereya** Pul va buyumlarni yutish uchun o‘yin. *Lotereyaga «Damas» avtomashinasi yutmoq.*
- lotin** 1 Qadimgi Rimga oid. *Lotin tili.*
2 ayn. Lotincha.
- lotin+lashtirmoq** Lotin alifbosiga o‘tkazmoq. *Alfavitni lotinlashtirmoq.*
- lotin+cha** 1 Qadimgi Rim tarixi va madaniyatiga oid. *Lotincha gapirmoq.*
2 Lotin grafikasi asosidagi o‘zbek alifbosi. *Lotincha yozmoq.*
- loto** Raqamlar yoki rasmlarni topish asosida o‘ynaladigan omad o‘yini. *Lotodan mashina yutdi.*
- lotok** Sement quvur. *Ariqqa lotok yotqizmoq.*
- lov:** ~ **etib** Baland chiqadigan ovoz. *Lov etib yonib ketmoq.*
- lov+ullamoq** 1 O‘ta kuchli alanganmoq. *Gulxan lovullab yona boshladi.*
2 Qattiq qizimoq. *Dala lovullab yonardi.*
3 *kchm.* Birdaniga qizishib ketmoq. *Bu gapni eshitib lovullab ketdi.*
- lov-lov** 1 Tez alanganib. *G‘o‘zapoya lov-lov yonib ketdi.*
2 *kchm.* Yarqirab, qizarib. *Yuzi lov-lov yonardi.*
- loviya** Dukkaklilarga mansub o‘simlik va uning ovqatga ishlatiladigan doni. *Ovqatga loviya solmoq.*
- loy** 1 Tuproqning nam yoki suv ta‘siridagi aralashmasi. *Oyog‘i loy bo‘lmoq.*
2 Somon, jun aralashtirib qurilish uchun tayyorlangan qorishma. *Devorni suvash uchun loy tayyorlamoq.*
- loy+garchilik** Yomg‘ir yoki qordan keyin yerning loy bo‘lib ketishi. *Loygarchilik bo‘lgani uchun to‘y ham tatimadi.*
- loyiha** Biror qurilish inshootining yoki ishning rejasi, tarh. *Bino loyihasi.*
- loyiha+lamoq** Loyiha ishlamoq. *Maktabni loyihalamoq.*
- loyiha+chi** Loyiha qiluvchi shaxs. *Loyihachi muhandis.*
- loyiq** Mos keladigan, arziydigan. *Maqtovga loyiq ish qilmoq.*
- no+loyiq** Loyiq bo‘lmagan, nomunosib, to‘g‘ri kelmaydigan. *Noloyiq gap aytmoq.*
- loykash** Loy tayyorlovchi va uni tashuvchi shaxs. *Loykash loy qila boshladi.*
- loykash+lik** Loykash kasbi. *Loykashlik bilan mashg‘ul bo‘lmoq.*

- loyqa** Tuproq, chang va sh. k. larning aralashmasidan hosil bo‘lgan qorishma. *Loyqa suv.*
- loyqa+lamoq** Loyqa qilib yubormoq. *Hovuz suvini loyqalattamoq.*
- lozi** Lag‘man, manti, chuchvara kabi xamir ovqatlarga solish uchun qalampiri yoqqa qovurib tayyorlanadigan ziravor, masallig‘. *Lag‘manga bir qoshiq lozi solmoq.*
- lozim I** Bajarlilishi zaruriy, shart. *Avval o‘ylab, keyin so‘zlash lozim.*
- lozim II** Ayollarning beldan pastiga kiyadigan milliy kiyimi, ishton. *Atlas lozim.*
- lozim+lik** Lozim tikishga mo‘ljallangan mato. *Lozimlik sotib olmoq.*
- lochin** 1 Yirtqich qushlar turkumiga mansub o‘ta chaqqon, ovga o‘rgatiladigan qush. *Lochin o‘ljaga tashlandi.*
2 *kchm.* Chaqqon, epchil, qo‘rqmas. *Lochin yigit.*
- luk** Ochiladigan, qopqoqli tuynuk, teshik. *Lukni ochmoq.*
- luks** Eng yaxshi, yuqori darajadagi joy (vagon, xona, kupe, kayuta va b.). *Mehmonxonaning luks xonasi.*
- lunj** Pastki jag‘ning yuqori qismi, betgacha tutashgan joyi. *Lunjini shishirib karnay chalar edi.*
- lupa** Kichik narsalarni kattalashtirib ko‘rsatadigan ikki tomoni qavariq shisha. *Lupada ko‘rmoq.*
- luqma I** Bir yutum ovqat. *Og‘zidagi luqmani arang yutmoq.*
- luqma II** Biror kishi gapirayotganda uning orasida o‘zga tomonidan tashlanadigan gap. *Ma‘ruzachi gap boshlagan edi, bir yigit luqma tashladi.*
- lustra** Bir necha lampochkali osma chiroq. *Chiroyli lustra.*
- lutf** 1 Marhamat, iltifot. *Mehmonlarga lutf aylamoq.*
2 Qochirim, so‘z o‘yini. *O‘z nutqida lutf ishlatmoq.*
- lutfan** Marhamat qilib, iltifot bilan. *Yig‘ilishga lutfan taklif qilmoq.*
- lug‘at** 1 Biron bir tildagi so‘z, ibora yoki boshqa birliklarning ma‘lum tartibga solingan (tarjima etilgan, izohlangan...) to‘plami. *Izohli lug‘at.*
2 Ma‘lum tildagi barcha so‘zlar majmui. *O‘zbek tili lug‘at jamg‘armasi.*
- lug‘at+chi** Lug‘at tuzuvchi, lug‘at ishi bilan shug‘ullanuvchi shaxs. *Mahmud Qoshg‘ariy mashhur lug‘atchi olim sanaladi.*
- lug‘atchi+lik** Lug‘at ishi. *O‘zbek lug‘atchiligi rivojlanmoqda.*
- lug‘aviy** So‘zga oid, lug‘atga oid. *So‘zning lug‘aviy ma‘nosi.*
- luchchakshaftoli** Shaftolining tuksiz, silliq xili. *Luchchakshaftoli yemoq.*
- lo‘killamoq** 1 Lo‘k-lo‘k qilib yurmoq. *Tuya lo‘killab keta boshladi.*
2 Ovora bo‘lmoq, sarson-sargardon bo‘lmoq. *Ishni bitirmay kechgacha lo‘killab yurmoq.*
- lo‘li** 1 Ko‘chmanchi bo‘lib yashashga o‘rgangan, asli hindlardan tarqalib ko‘p davlatlarda yashaydigan xalq. *Lo‘li xotin.*
2 Urishqoq, janjalkash. *Lo‘li qiz.*

lo'li+lik Urishqoqlik, janjalkashlik. Xotini uya kelib, rosa lo'tilik qildi.

lo'nda Aniq, qisqa va ixcham. Lo'nda qilib gapirmoq.

lo'ppi Semizgina, do'mboq, yumaloq. Lo'ppi yuzli bola.

lo'qillamoq Sanchib-sanchib og'rimoq. Boshi lo'qillay boshladi.

lo'ttiboz *kchm.* Firibgar, aldoqchi. Lo'ttiboz kishi.

lo'ttiboz+lik Firibgarlik. Lo'ttibozlik qilib ish bitirmoq.

M – m

mablag' Ma'lum miqdordagi pul; sarmoya. Qurilishga mablag' ajratmoq.

mabodo Ergash gap tarkibida kelib shart ma'nosini bildiradi; agar, bordiyu. Mabodo kelsa, aytib qo'ying.

madad Biror joy yoki kimsani moddiy yoki ma'naviy qo'llab-quvvatlash; yordam, ko'mak. Qiyin holatda u menga madad berdi.

madad+kor Madad beruvchi. Paxtakorga madadkor bo'lmoq.

madaniy 1 Madaniyatga oid, madaniyatga xos. Madaniy ehtiyoj.

2 Madaniyatga ega bo'lgan. Madaniy oila.

madaniy+lashmoq Madaniy holatga erishmoq. Vaqt o'tgach, qishloqlar madaniylashdi.

madaniyat 1 Jamiyatning turli yo'nalishlarida: ishlab chiqarishda, ijtimoiy, ma'naviy sohalarida qo'lga kiritgan yutuqlar majmui. O'zbekiston madaniyati yuksalmoqda.

2 Biror sohada, yo'nalishda rivojlanganlik. Nutq madaniyati.

3 Tarbiyalilik, ma'rifat, axloq-odob borasida yetuklik. Turmush madaniyati yuksalmoqda.

madaniyat+li Madaniyatga ega, ma'rifatli. Madaniyatli bola.

madaniyat+siz Madaniyati yo'q, ma'rifatsiz. Madaniyatsiz yigit.

maddoh 1 Bekorchi gaplarni gapirib odam to'plab diniy pand-nasihatlar qiluvchi shaxs. Maddoh yana nasihatini boshladi.

2 Madh etuvchi, asossiz maqtovchi. Shoh saroyida maddohlar ko'p edi.

madh: ~ qilmoq (etmoq) Ortiq maqtamoq. Madh qilay ona Vatanni.

madh+chi Maqtovchi, madhiya aytuvchi. Madhiyachi she'r o'qiy boshladi.

madhiya 1 Biror shaxs, narsa, voqeaga atab yozilgan nutq, she'r, qo'shiq. Madhiyalar bo'lsin ulug' sarkorga.

2 Ma'lum davlat, tashkilot, korxonada yoki sohaning kuyga solingan qo'shig'i. O'zbekiston Respublikasi Madhiyasi.

mador Kishining quvvati, kuchi. Gapirgani ham madori yo'q.

mador+siz Madori yo'q, quvvatsiz. Madorsiz bola.

madorsiz+lanmoq Madori yo'q bo'lib qolmoq, kuchsizlanmoq. Kasallik tufayli madorsizlanmoq.

madrasa Diniy ta'lim-tarbiya beruvchi o'quv muassasasi. Madrasada tahsil olmoq.

mafiya Do'q, po'pisa, zo'rlik, qo'rqitish bilan ish ko'ruvchi uyushgan jinoyatchilik. Mafiyaga qarshi kurash olib bor-moq.

mafura Ma'lum sinf manfaatlariga qaratilgan falsafiy, huquqiy, siyosiy, axloqiy qarashlar majmui. Milliy mafura.

mafura+viy Mafkuraga oid. Mafkuraviy kurash.

maftun: ~ bo'lmoq Shaydo, oshiq bo'lmoq. Tog'larning go'zalligiga maftun bo'lmoq.

maftun+kor Shaydo qiladigan, yoqimli. Maftunkor shahar.

magazin Turli narsalar sotiladigan savdo do'koni va uning binosi. Kitob magazini.

magazin+chi 1 Magazinning sotuvchisi, magazinda savdo qiluvchi shaxs. Magazinchil guruh tortib berdi.

magistr Universitetni yoki bakalavr ilmiy darajasini beradigan oliy o'quv yurtini bitirib, qo'shimcha o'qish kursini (2 yillik) tamomlagan, magistrlik dissertatsiyasini yoqlagan shaxs. Magistr darajasini olmoq.

magistr+lik Magistr holati. Magistrlik imtihonlari.

magistral 1 Eng serqatnov, katta, markaziy ko'cha, yo'l. Avtomobil magistrali. Temir yo'l magistrali.

2 Elektr, telefon, telegraf, kanalizatsiya va b. vositalar tizimidagi asosiy yo'l. Elektr magistrali. Telefon magistrali.

magistratura Aniq mutaxassislik bo'yicha oliy kasbiy ta'lim bo'lib, bakalavrlilik negizida kamida ikki yil davom etadi. Undagi tahsil yakuniy kvalifikatsion davlat attestatsiyasi va magistrlik dissertatsiyasini himoya qilish bilan nihoyasiga yetkaziladi.

magnit 1 Temir yoki po'lat kabi jismlardagi o'ziga tortib olish yoki itarish xususiyatiga ega bo'lgan jism. Magnit bilan tortib olmoq.

2 *kchm.* O'ziga tortadigan, kuchli ta'sir etadigan. Bu joyning magniti bor: bir kelgan odam yana kelaveradi.

magnitofon Elektromagnit usulida ovozni yozib oladigan va eshittiradigan apparat. Magnitofon eshitmoq.

mahal Vaqt, payt, on. Paxta terimi mahali.

mahalla Shahar va qishloqlarda bir necha ko'chalarni o'z ichiga olgan hududiy o'z chegarasiga ega bo'lgan joy va uning aholisi. Mahalla yig'ilishi.

ham-mahalla Bir mahallada yashovchi. Hammahalla qizga sovchi qo'ymoq.

mahalliy Ma'lum joyga, atrof-yoniga oid. Mahalliy vaqt.

mahalliy+lashtirmoq Mahalliy sharoitga moslashtirmoq. Limonni mahalliy lashtirmoq.

mahalliy+chilik Mahalliy manfaatlar doirasida ish ko'rish. Mahalliychilik, qarindoshchilikka zarba berish kerak.

mahub(a) Sevikli shaxs, yor. Mahubasiga gul sovg'a qilmoq.

mahbus Ozodlikdan mahrum etilgan, qamoqqa olingan. Mahbuslar ozod qilindi.

mahkam — makler

- mahkam** 1 Chidamli, mustahkam tayyorlangan, puxta, jips. *Mahkam stul.*
2 O'zgaraydigan, sabotli, sobitfikt. *Fikrida mahkam turib oldi.*
3 Ehtiyotkor, pishiq. *O'g'li ancha mahkam yigit bo'lib o'sdi.*
- mahkam+lamoq** Mustahkam, mahkam qilmoq. *Stolni mahkamlamoq.*
- mahkama** 1 Hukm chiqaruvchi idora. *Mahkamadan buyruq olmoq.*
2 Idora, boshqaruv idorasi. *Vazirlar Mahkamasi.*
- mahkama+chilik** Mahkama, idora, tashkilot, korxon, muassasa manfaatini ko'zlab ish tutish. *Mahkamachilik avj olmasin.*
- mahkum** 1 Hukm etilgan. *Mahkumlar haqida suhbat qildi.*
2 Mute, birovning hukmida. *Mahkum millat.*
- mahliyo** Hayrat bilan berilib qaragan holatli. *Osmondagi oyga mahliyo bo'lib qolmoq.*
- mahmadona** Ko'p gapiradigan, o'zini bilimdon hisoblaydigan odam. *Mahmadona bo'lma.*
- mahobatli** Haybatli, salobatli. *Mahobatli bino.*
- mahorat** Biror kasb, ish uchun zarur bo'lgan yoki shu sohada orttirilgan ustalik, san'at. *Yozuvchi mahorati.*
- mahorat+li** Mahoratga ega bo'lgan. mohir. *Mahoratli qo'shiqchi.*
- mahrum** Biror narsadan foydalanish, bahramand bo'lish uchun imkoni bo'lmagan. *Ozodlikdan mahrum bo'lmoq.*
- mahsi** Poshnasi yo'q, uzun qo'njli, yumshoq tag charmli milliy oyoq kiyimi. *Mahsi sotmoq.*
- mahsi+do'z** Mahsi tikadigan kosib. *Mahsido'zlar bozorga otlandilar.*
- mahsi+chan** Kavush yoki kalish kiymasdan faqat mahsi bilan. *Mahsichan yugurmoq.*
- mahsul** Ish, faoliyat, mehnatning samarasi. *Mehnatimiz mahsuli.*
- ser+mahsul** Nihoyatda ko'p mahsul beradigan, mahsuli ko'p, samarali, unumli. Biz *uchun bu yil sermahsul bo'ldi.*
- mahsul+dor** Yaxshi natija beradigan, mahsuli ko'p, sermahsul. *Mahsuldor yer.*
- mahsulot** Ishlab chiqarilgan narsa, yetishtirilgan hosil. *Mahsulotni chetga chiqarmoq.*
- mahtal** Kutib qolgan, muntazir, intizor. *Mahtal qilmoq.*
- maishat** Kayf-safo, mehmondorchilik, aysh-ishrat. *U ortiqcha maishatga berilib ketdi.*
- maishat+boz** Maishatga berilgan, doim maishat bilan mashg'ul. *Maishatboz bo'lsang, bir kun ahvoting «voy» bo'ladi.*
- maishatboz+lik** Aysh-ishrat qilish. *Maishatbozlik qilmoq.*
- maishat+parast** Maishatga o'ch odam, maishatga berilgan. *Maishatparast bo'lsang, ishing orqaga ketadi.*
- maishiy** Yashash tarziga oid. *Aholining maishiy turmushi yaxshilandi.*

- majaqlamoq** Pachaqlab, ezib tashlamoq. *Mashinani majaqlab tashlamoq.*
- majbur** Biror kimsaning zo'ri bilan yoki biror narsaning taqozosi bilan qilinishi shart bo'lgan. *Ketishga majbur bo'ldi.*
- majbur+iy** Amalga oshirilishi shart bo'lgan. *Majburiy xizmat.*
- majburan** Majbur qilib. *Majburan ovqatlanirdik.*
- majburiyat** 1 Majbur bo'lgan burch, holat. *Farzandni kamol toptirish – majburiyat.*
2 Jamoa, tashkilot va boshqa korxonalar yoki shaxsning biror ishni bajarish uchun bergan qat'iy va'dasi. *Bir yillik majburiyat.*
- majhullik** Noaniqlik, noma'lumlik. *Masalaning majhulligi.*
- majlis** 1 Tashkilot, korxon, muassasa a'zolarining biror masala yuzasidan o'tkaziladigan yig'ilishi. *Kasaba uyushma majlisi.*
2 Biror sabab bilan uyushtirilgan ziyofat, mehmondorchilik. *To'yxonada majlis qizigandan-qizir edi.*
3 Ba'zi mamlakatlarda parlament, hukumat hay'ati. *Oliy Majlis.*
- majlis+boz** Majlis o'tkazishga berilgan shaxs. *Rahbar majlisboz bo'lsa, xodimlar ishdan qolar.*
- majlisboz+lik** Majlisni ko'p qilish. *Majlisbozlik odamning joniga tegadi.*
- majmua** 1 Ma'lum mavzu asosidagi matnlar yig'indisi. *Huquqiy qonunlar majmuasi.*
2 To'plam qilish uchun tayyorlangan matn. *Navoiy majmuasi.*
- majmui** Jami, yig'indisi. *Ishlab chiqarish vositalari majmui.*
- majnuntol** Novdalari yerga qarab o'sadigan tol. *Majnuntol salqini.*
- majol** Ichki kuch-quvvat, mador. *Turishga majoli yo'q.*
- majoz** Ko'chma ma'noda qo'llangan so'z yoki ibora hamda uning ko'chma ma'noda ishlatilishi; metafora. *Navoiy she'riyati majozga boy.*
- majoz+iy** Ko'chma ma'nodagi, majozga oid. *Majoziy birikma.*
- majruh** 1 Yaralangan, jarohatli. *Urushdan majruh bo'lib qaytdi.*
2 Nogiron. *Majruhlar ko'paymasin.*
- makaron** Xamirdan maxsus apparat vositasida tayyorlangan naycha shaklidagi quritilgan ugra va shundan tayyorlangan ovqat. *Ovqatga makaron solmoq.*
- maket** Joy yoki biror narsaning kichraytirib ishlangan nusxasi, modeli. *Kollejning maketi.*
- makiyon** Qushning urg'ochisi. *Kakklikning makiyoni.*
- makka I** Makkajo'xori. *Tomorqasining yarmiga makka ekmoq.*
- makka II** Saudiya Arabistonidagi tabarruk shahar nomi. *Makka shahriga ziyoratga bormoq.*
- makkajo'xori** Baland poyali, doni so'tada yetiluvchi ekin va uning doni. *Makkajo'xorini chopmoq.*
- makkor** Hiylaga usta, ayyor. *Makkor odam.*
- makler** Fond, tovar, valuta birjalarida oldi-sotdi bitimlari

- tuzishda vositachilik qiluvchi shaxs yoki firma. *Makler vositasida ish bitirmoq.*
- makon** 1 *fals.* Materiyaning masofa va hajm bilan belgilanadigan asosiy yashash obyekti. *Makon va zamon tushunchasi.*
2 Yashash joyi, maskan. *Mening makonim – Andijon.*
3 Biror narsaning ko'p to'plangan joyi. *Gullarning makoniga borib qoldik.*
- makr** Hiyla-nayrang asosidagi ish. *Makr ishlatib qo'lga olmoq.*
- makroiqtisodiyot** Yirik ishlab chiqarish munosabatlari majmui. *O'zbekiston makroiqtisodiyoti.*
- makrostatistika** Davlat miqyosidagi hisob-kitob ishlari, jamiyat va xalq xo'jaligi taraqqiyotidagi o'zgarishlarni miqdoriy jihatdan o'rganadigan fan. *Makrostatistika yangiliklari bilan tanishmoq.*
- makruh** Nopoklik aralashgan, halol emas, makr aralashgan.
- maksimal** Eng katta, eng ko'p. *Maksimal tezlik.*
- maksimum** 1 Eng yuqori miqdordagi, eng baland darajadagi. *Mashinaning maksimum tezligi.*
2 Imkon darajasida, mumkin qadar. *Maksimum holatda harakatlanmoq.*
- maktab** 1 Yosh avlodga bilim va tarbiya beruvchi, ularni ma'lumotli qilish yo'lidagi birinchi boshlang'ich va to'liqsiz o'rta ma'lumot beruvchi majburiy tarzdagi o'quv muassasasi. *Farzandim bu yil maktabga boradi.*
2 Ilm-fan, san'at, hunarmandchilik, ijtimoiy-siyosiy va boshqa sohalardagi alohida oqim, yo'nalish. *Buxoro zardo'zlik maktabi.*
3 Tajriba orttirish, o'rganish, o'mak olish manbai. *Hayot o'zi bir maktab ekan.*
- maktab+dosh** Bir maktab o'quvchisi. *Maktabdosh do'sti bilan uchrashmoq.*
- maktub** Xat, noma. *Do'stiga maktub yo'llamoq.*
- malaka** Kishining ma'lum ish, kasb asosida orttirgan tajribasi, mahorati. *Malakasini oshirmoq.*
- malaka+li** Malakaga ega bo'lgan, malakasini oshirgan. *Malakali mutaxassis.*
- malay** 1 Biror shaxs xizmatini bajaruvchi xizmatkor. *Boyning uyida malaylari ko'p edi.*
2 Boshqaning manfaatlari uchun xizmat qiladigan odam. *Diniy ekstremizm malaylari.*
- malham** 1 Yaraga surtiladigan yumshoq, yopishqoq dori. *Yaramga malham qo'ydim.*
2 *kchm.* Davo bo'ladigan, qiyin holatdan qutuldiradigan narsa. *Sening har bir gaping dardimga malham bo'ladi.*
- malika** 1 Shoh oilasiga mansub ayol. *Malikaga ta'zim qilmoq.*
2 Go'zal, chiroyli ayol. *Malikaga duch kelmoq.*
- malla** Och sariq, jigar rangga moyilroq rang. *Malla sochli ayol.*
- malohat** O'ta yoqimlilik, go'zallarga xos ko'rinish. *Malohati bilan hammani o'ziga rom qilmoq.*
- malol: ~ olmoq // kelmoq** Iltimos, ish, vazifa va sh. k. larni og'ir olish hissi. *Bozorga borishni malol olmoq.*
- malomat** Nohaq ravishda yomonlash, tuhmat gap. *Barchani malomatga qo'yma.*

- mamlakat** Siyosiy va iqtisodiy jihatdan suveren bo'lgan davlat va uning hududi. *Mamlakatimiz obod va ozod.*
- mamnun** Qanoatlangan, minnatdor, his-tuyg'uli. *Ko'rishganimdan mamnunman.*
- mamnuniyat** Mamnun bo'lgan holat, xursandlik. *Xonadan mamnuniyat bilan chiqmoq.*
- man: ~ qilmoq** Taqiqlamoq, ruxsat bermaslik. *Mashinalarning kirishi man etiladi.*
- mana** 1 *olm.* So'zlovchining yonida yoki o'zida turgan narsani, bo'lgan yoki bo'layotgan voqea-hodisani ko'rsatadi, unga ishora qiladi. *Mana uyim.*
2 Bu, shu olmoshlari oldida kelib kuchaytirish, ta'kid bildiradi. *Mana bu – akam.*
3 Hayratlanish, kinoya, taajjublanish ma'nolarini bildiradi. *Mana siz aytgan do'stlik!*
- manba** 1 III shaxs birlik (manbai) Ishlab chiqariladigan, yetishtiriladigan, mavjud bo'lgan (va olinadigan) joy. *Ko'mir manbalari.*
2 Yuzaga kelish, hosil bo'lish uchun omil, sabab. *Ijod manbai.*
3 Ilmiy-uslubiy tadqiqot ishlari uchun asos bo'lgan asar, hujjat. *Dissertatsiya manbai.*
- mandarin** Janubiy mintaqalarda yetishtiriladigan to'q sariq rangli meva beradigan sitrus o'simligi. *Mandarin sotib olmoq.*
- mandat** Shaxsning vakolatini tasdiqlovchi maxsus hujjat. *Deputatlik mandati.*
- maneken** Magazin vitrinalari va kiyim-kechak ustaxonalarida kiyimlarni o'lchab ko'rish yoki namoyish qilish uchun qo'yiladigan odam gavdasiga monand qilib yasalgan qolip. *Manekenni ko'rinarli joyga qo'ymoq.*
- manevr** 1 *harb.* Harbiy qo'shin yoki flotning dushmanga zarba berish maqsadida qulay joyni egallash uchun qiladigan harakati. *NATO bilan birgalikda manevr o'tkazmoq.*
2 Temir yo'l stansiyasida parovoz va vagonlarni u yo'ldan bu yo'lga ko'chirish. *Poyezdlar manevri tugadi.*
3 Samolyot, kema, tank yoki boshqa texnika vositalarining dushmanga chap berish maqsadidagi harakati. *Bombardimonchi samolyotlar manevr qildi.*
- manfaat** Moddiy, ma'naviy, jismoniy yoki boshqa shakldagi foyda, naf. *Manfaat ko'rmoq.*
- manfaat+dor** Manfaat topadigan, manfaat ko'radigan. *Manfaatdor odam harakat qiladi.*
- manfaatdor+lik** Manfaat, foyda ko'rish. *Ishdan manfaatdorlik ko'rmoq.*
- manfaat+parast** Shaxsiy manfaatni ko'zlaydigan. *Manfaatparast rahbar.*
- manfaat+siz** Manfaati yo'q, befoйда. *Bu ish manfaatsiz.*
- manfiy** Noldan kichik, musbatning aksi. *Manfiy son.*
- manglay** Peshona. *Manglayini ter qoplamoq.*
- mangu** Doimiy, abadiy, bir umrga. *Mangu birga bo'lamiz.*
- mangu+lik** Abadiylik. *Aytmatov asarlari mangulikka daxldor.*

manikur — margimush

manikur Tirnoqqa ishlov berish, olish, tekislash, bo'yash. Manikurga bormoq.

manikur+chi Tirnoqlarni qirqib tekislash, bo'yash bilan shug'ullanuvchi kasb egasi. *Manikurchi uning tirnoqlariga qizil lak surtib qo'ydi.*

manman Bosar-tusarini bilmay qolgan, takabbur. maqtanchoq. *Manman odam.*

manman+lik Manman odamlarga xos xatti-harakat. *Manmanlik yomon xislat.*

manqurt Milliy qadriyatlarini, ota-onasini unutgan, qul. *Manqurt bo'lib yashagandan ko'ra o'lish afzal.*

manqurt+lik Tobelik, qullik. *Manqurtlik asoratiga tushib qolmoq.*

mansab Biror ma'sul vazifa; lavozim. *Mansabga ko'tarilmoq.*

mansab+dor Mansabga ega bo'lgan, amaldor, rahbar. *Mansabdor shaxslar.*

mansab+parast Mansabni yaxshi ko'radigan, mansabga intiladigan. *Mansabparast odam.*

mansub Tegishli, qarashli, oid. *Oilamizga mansub odam.*

mansub+lik Tegishlilik, oidlik. *Uning jamoamizga mansubligini unutmaylik.*

manti Xamirga go'sht va piyoz qiymasini solib qasqonda pishiriladigan taom. *Manti pishirmoq.*

manti+paz Manti pishirishga usta bo'lgan odam yoki shu kasb egasi. *Mantipaz xamir yoya boshladi.*

mantiq I Tafakkur va uning qonunlarini o'rgatadigan fan; logika. *Mantiq darsi o'qitilmoqda.*

2 Asosli, haqiqatga, aqlga to'g'ri keladigan fikr, gap, harakat. *Uning gaplarida mantiq bor edi.*

mantiq+iy Mantiqqa oid, mantiq asosidagi. *Mantiqiy yakun.*

mantiq+li Mantiqqa ega bo'lgan, mantiqqa asoslangan. *Mantiqli savol.*

mantiq+siz Mantiqqa asoslanmagan. *Mantiqsiz gap.*

mantiqsiz+lik Mantiq asosida qurilmaganlik, mantiqiy asossizlik. *Ularning harakatarida mantiqsizlik bor edi.*

mantiqan Mantiq nuqtai nazaridan, mantiq jihatidan. *Gaplaringiz mantiqan to'g'ri.*

manzara Ko'zga ko'rinadigan, kishida tasavvur hosil qiladigan holat, ko'rinish. *Chiroyli manzara.*

manzil 1 Yetib borish mo'ljallangan joy. *Manzilga tongda yetib bordik.*

2 *kchm.* Rejalashtirilgan marra. *Paxtakorlarimiz rejani uddalab manzilga yetib kelishdi.*

3 Yashash joyi, vatan. *Mening manzilim — Samarqand.*

manzil+goh Istiqomat qiladigan, yashaydigan joy. *Manzilgoh: Andijon, Bobur shohko'chasi, 5-uy.*

manzur: ~ bo'lmoq (qilmoq) Ma'qul bo'lmoq, yoqmoq. *Spektakl hammaga manzur bo'ldi.*

maorif Kishining bilimini, dunyoqarashini, umumiy saviyasini oshiradigan ta'lim-tarbiya, ma'rifat. *Maorif rivojlanmoqda.*

maosh Xizmat uchun beriladigan haq, ish haqi. *Maosh olmoq.*

mayoq 1 Dengiz qirg'oqlaridagi yoki boshqa quruqlikdagi

kemalarga yo'l ko'rsatish uchun qurilgan va alohida signal bilan jihozlangan minora. *Sohildagi mayoq.*

2 *kchm.* o'rnak bo'ladigan, namuna, ibrat. *O'zbekiston Sharqning mayog'i.*

maqbara Qabr ustiga qo'yiladigan bino. *Ismoil Somoniy maqbarasi.*

maqbul Ma'qul keladigan. *Maqbul ish.*

no+maqbul Qabul qilib bo'lmaydigan, to'g'ri kelmaydigan. *Nomaqbul nomzod.*

maqol Xalqning kuzatishlari hosilasi bo'lgan hikmatli ibora. *So'z ko'rki — maqol.*

maqola Vaqtli nashrlarda, to'plam va kitoblarda e'lon qilingan hajmi katta bo'lmagan ilmiy yoki publitsistik asar. *Ilmiy maqola yozmoq.*

maqom I 1 Musiqiy ohang. *Maqomni huzur qilib eshitmoq.*

2 «Shoshmaqom»ning bir qismi. *Maqom parchasi.*

maqom+chi Maqom kuylari ijrochisi. *Maqomchilar dastasi.*

maqom II Mavqe, martaba. *O'zbek tiliga Davlat tili maqomi berildi.*

maqsd Biror narsaga erishish, amalga oshirish uchun ko'zda tutilgan narsa. *Oliy maqsad.*

maqta+moq Ijobiy tomonlarini yaxshi qilib (yuqori baholab) ko'rsatmoq. *Onani maqtamoq.*

maqta+nmoq Maqtamoq *fl.* ning o'zl. n.

maqtanchoq O'zini maqtaydigan, maqtanishni yaxshi ko'radigan. *Maqtanchoq qiz.*

maqtoq Maqtav aytilgan (og'zaki yoki yozma) so'z yoki yozma maqtalgan gap. *Maqtoq hammaga yoqadi.*

marafon 42 kilometr ga yugurish musobaqasi. *Marafonda g'olib chiqmoq.*

maraz 1 Yiringlab ketgan yara. *Marazini davolamoq.*

2 Illat, yaramas. *Marazlarga qarshi kurashmoq.*

mard 1 Botir, qo'rqmas. *Mard yigit.*

2 Va'dasining ustidan chiqadigan, tanti. *Rais buva mard odam.*

no+mard 1 Qo'lidan tantilik kelmaydigan, mardlikni bilmaydigan, noinsof. *Nomard do'st.*

2 Qo'rqqoq, yuragi yo'q. *Mard bir o'lar, nomard—ming.*

nomard+lik Nomard kishilarga xos xatti-harakat. *Nomardlikning oxiri voy.*

mard+lik Mardga xos ish, xatti-harakat. *Mardlikni hamma qila olmaydi.*

mardikor 1 Kundalik yollanib ishlovchi odam. *Mardikorlar o'z ishini bajardilar.*

2 1914—1918-yillarda mamlakatdagi ish-joy sharoiti qiyin joylarga jo'natilgan odam. *Sibir tomonlarga mardikor qilib jo'natishdi.*

mardona Mardlarcha, qo'rqmasdan. *Mardona jang qilmoq.*

margarin Turli yog'larning qo'shilishidan tayyorlangan omuxta yog'. *Margarin sotib olmoq.*

margimush Zaharli kimyoviy element va shu moddadan tayyorlangan preparat. *Sichqon o'ldirish uchun margimush oldim.*

marhabo Xush kelibsiz, marhamat. *Ichkariga marhabo.*

marhamat 1 Rahm-shafqat, iltifot, himmat. *Mehmonlarga marhamat ko'rsatmoq.*
2 *und. s.* Rozilik ifodasi. *Kirsak bo'ladimi? — Marhamat.*

marhum Vafot etgan kishi. *Marhum Botir Zokirov musiqasi.*

marixuana *qmg.* Nasha. *Marixuana bilan qo'lga olmoq.*

marka 1 Pochta uchun to'lanadigan haqni yoki boshqa yig'implarni ifodalaydigan ma'lum tasvir (rasm) tushirilgan va narxi yozilgan to'rtburchak qog'ozcha. *Konvertda marka bor.*
2 Har bir tovarning tamg'achasi. *Zavod markasi.*
3 Ishlab chiqarilgan tovarning yangi xili, turi, rusum. *Mashina markasi.*

markaz 1 Biror geometrik shakl o'q chiziqlarining o'zaro kesishadigan nuqtasi, o'rtasi. *Maydonning markazi.*
2 Aholi yashaydigan joyning ma'muriy binolar joylashgan, obodlashgan, savdo va boshqa tashkilotlar qurilgan qismi, hududi. *Qishloq markazi.*
3 Biror sohaning asosiy ish olib boriladigan, shu soha bo'yicha rivojlangan joyi. *Samarqand — me'moriy markaz.*
4 Davlat, viloyat va sh. k. hududiy va ma'muriy birlikka ega bo'lgan, joyning barcha sohalar bo'yicha rivojlangan, rahbarlik organlari joylashgan joyi. *Toshkent — O'zbekiston Respublikasining markazi.*
5 Har bir soha bo'yicha rahbarlik organi, oliy boshqaruv. *Markazdan topshiriq olmoq.*

markaz+iy 1 Markazga taalluqli, markazda joylashgan. *Aylananing markaziy nuqtasi.*
2 O'rtada, markazda joylashgan. *Markaziy ko'cha.*
3 Asosiy, yetakchi, muhim. *Markaziy o'rinni band etmoq.*
4 Quyi tashkilotlarga nisbatan yuqori pog'onada turuvchi. *Markaziy saylov komissiyasi.*

markaz+lashmoq Bir joyda to'planmoq, bir markazga uyushmoq. *Markazlashgan davlat tuzish.*

marketing Yangi mahsulot yaratish, ishlab chiqarish, bozor talabini o'rganish va unga ta'sir ko'rsatish bo'yicha chora-tadbirlar tizimi. *Marketing xizmati.*

marmar Qurilish, haykaltaroshlik, bezak va sh. k. ishlarda qo'llanadigan tosh, tog' jinsi. *Shoir uy-muzeyiga marmar lavha o'rnatildi.*

marom O'leohov me'yori. *Bug'doyning o'sish maromi rejadagiday.*

maroq Zavq va ishtiyoq. *Ashulani maroq bilan eshitmoq.*

maroq+li Zavqli, huzur bag'ishlaydigan. *Maroqli suhbat.*

marosim Turli diniy, an'anaviy yoki boshqa tantanaviy tadbir. *To'y marosimi.*

marotaba Daf'ya, karra. *Topshiriqni o'n marotaba takrorlamoq.*

marra 1 Yugurish musobaqalarida yoki poygada yo'lning oxirgi, chegarani nuqtasi. *Marraga bizning yengil atletikachilar birinchi bo'lib yetib kelishdi.*
2 Rejalashtirilgan ishning chegarasi, oxiri. *Firmamiz marraga vetib keldi.*

mars Planetalardan biri. *Marsda hayot bormi?*

marsiya Biror odamning vafoti munosabati bilan yozilgan motam she'ri. *Ota marsiyasi.*

mart Milodiy yil hisobida uchinchi oy nomi. *Mart oyida Navro'z bayrami o'tkaziladi.*

marta Miqdor bildiruvchi so'zlar bilan kelib takrorini bildiradi. *Dori bir kunda ikki marta ichiladi.*

martaba 1 Jamiyat yoki kishilar o'rtasida qo'lga kiritilgan obro', e'tibor, nufuz. *Martabasi ortmoq.*
2 Lavozim, amal. *Yuqori martabaga ko'tarilmoq.*

martaba+li Martabaga erishgan, mansabdor. *Martabali odam.*

marvarid Har xil rangda bo'ladigan qimmatbaho sadaf. *Marvarid donasi.*

marza Dalada ekinzorni, ekiladigan maydonning bir qismini boshqa bo'lakdan ajratish uchun uyib qo'yilgan tuproq, chegara. *Marza olmoq.*

marsh I 1 Safda turganlarning baravardan qadam tashlab yurishlari. *Lagerda marsh qildik.*
2 Safdagilar uchun qadam tashlash barobarida chalinadigan musiqa asari. *Mustaqillik marshi.*

marsh II 1 *und. s.* Safga yoki umuman biror ishni boshlash uchun aytiladigan buyruq, komanda. *Tayyorlaning, marsh.*
2 Bu yerdan yo'qol, jo'na. *Uyingga jo'na, marsh!*

marshal Oliy qo'mondonlik tarkibidagi kishilarga beriladigan unvon va shu unvon egasi. *Aviatsiya marshali.*

marshrut Avtobus, poyezd, samolyot va b. transport vositalarining hamda ma'lum odamning safar yo'li. *Andijon-Toshkent marshrutlari.*

marshrut+li Marshrutlari bo'lgan, ma'lum belgilangan marshrutda yuradigan. *Marshrutli avtobus.*

masal Pand-nasihat mazmunidagi, kishilarga o'git beradigan kichik majoziy hikoya. *«Bo'ri bilan qo'zichoq» masali.*

masala 1 Hal qilinishi, muhokama qilinishi lozim bo'lgan ish, vazifa. *Har xil masalalar haqida gapirmoq.*
2 Matematikadan topshiriq. *Masala yechmoq.*

masalan Misol uchun, jumladan. *O'zbekistonda gigant zavodlar qurilmoqda. Masalan, O'zDEU kabi.*

masalliq Ovqat uchun zarur bo'lgan mahsulot. *Masalliq yaxshi bo'lsa, osh ham mazali bo'ladi.*

masjid Musulmonlarning namoz o'qiydigan joyi, ibodatxonasi. *Masjidda to'planmoq.*

maska Yuzga tutib olinadigan, odam yoki hayvon qiyofasi tasvirlangan niqob. *Maska kiyib olmoq.*

maskan Yashash joyi, makon. *Maskanim — O'zbekiston.*

maskarad Maska kiyib o'tkaziladigan yig'in, bayram. *Maskarad qiziq o'tdi.*

maslahat 1 Biror ish va uni qanday amalga oshirish haqidagi fikr, mulohaza, taklif. *Maslahat bermoq.*
2 Kengash, fikrlashuv. *Maslahat bilan to'y qilmoq.*

be-maslahat Boshqalarning fikrini olmay, maslahatsiz bo'lgan. *Bemaslahat ish.*

maslahat+lashmoq O'zaro maslahat qilmoq, kengashmoq. *To'y haqida maslahatlashmoq.*

maslahat+li — mavjud

- maslahat+li** Maslahat bilan qilingan, kengashilgan. *Maslahatli ish unumli bo'ladi.*
- maslahatgo'y** Maslahat beruvchi kishi. *Maslahatgo'yi otasi edi.*
- maslak** O'z yo'nalishiga, ijtimoiy, siyosiy, mafkuraviy qarashi-ga ega bo'lgan oqim. *Har kimning o'z maslagi bo'ladi.*
- ham-maslak** Maslagi bir; maslakdosh. *Hammaslak do'stlari bilan kengashmoq.*
- maslak+dosh** Maslagi bir, bir maslakdagi; hamfikr. *Maslakdoshlar ko'paymoqda.*
- masofa** Ma'lum joydan ikkinchi joygacha bo'lgan oraliq. *Andijondan Toshkentgacha bo'lgan masofa.*
- massa** 1 Og'irlikni, inersiyani belgilovchi miqdor. *Massa birligi.*
2 Xamirsimon modda, bo'tqa. *Jism massasi.*
- massaj** Kishini davolash, biror yeridagi dardini olish maqsadi-da uqalash, silash. *Massaj olmoq.*
- massiv** Yashash uchun ajratilgan joy va shunday binolar quril-gan yer. *Bog'ishamol massivi.*
- mast** 1 Spirtli ichimlik yoki narkotik modda ta'sirida bo'lgan, kayfi bor (shaxs). *Mast holda ishga kelmoq.*
2 *kchm.* Biror tashqi ta'sir natijasida kayf holatli. *Bu gaplarni eshitib mast bo'lib yotar edi.*
- mastava** Guruch, go'sht va boshqa sabzavotlar solib pishirilgan suyuq ovqat. *Mastava tayyorlamoq.*
- masxara** Kulgi, mazax. *Hammaning ichida uni masxara qil-moq.*
- masxara+boz** Alohida uyushtirilgan tomoshalarda tomoshabinlarni kuldiradigan, turli o'yinlar ko'rsatuvchi qiziqchi. *Bozordagi keng maydonda masxarabozlar tomosha ko'rsatar edi.*
- masxaraboz+lik** 1 Masxaraboz ishi, xatti-harakati. *Bayram shodiyonasidagi masxarabozlik.*
2 *kchm.* Masxaraboznikiga o'xshash turli xatti-harakat, qiliqlar. *Sen menga masxarabozlik qilma.*
- masxara+lamoq** Masxara bilan kulmoq. *Ikki baho olgani uchun masxaralamoq.*
- masshtab** Biror joyning, narsaning haqiqiy o'lchami bilan uning kichraytirilgan yoki kattalashtirilgan o'lchami o'rtasidagi nisbat. *Kichraytirilgan masshtab 1:50.*
- mas'ul** 1 Zimmasiga vazifa yuklangan, mas'uliyat yuklatilgan. *Mas'ul muharrir.*
2 Mas'uliyati bor, mas'uliyatli. *Mas'ul ish.*
- mas'ul+lik** *ayn.* Mas'uliyat. *Ishga mas'ullik bilan yondash-moq.*
- mas'uliyat** Biror shaxs yoki korxonada zimmasidagi vazifa, burch. *Mas'uliyati og'ir ish.*
- mas'uliyat+li** Mas'uliyati bor, javobgarli. *Mas'uliyatli joy.*
- mas'uliyat+siz** 1 Mas'uliyati mavjud emas, mas'uliyat talab qilmaydigan. *Mas'uliyatsiz ish.*
2 Ishga mas'uliyat bilan qaramaydigan, javobgarlikni his etmaydigan. *Mas'uliyatsiz odam.*
- mas'uliyatsiz+lik** Ishga mas'uliyat bilan yondashmaslik. *Mas'uliyatsizlik – jamiyatimiz dushmani.*

- mas'um(a)** Pok, begunoh; iffatli, nomusli. *Mas'uma ayol.*
- matal** Tugal ma'noga ega bo'lmagan hikmatli so'z, ibora. *Matal aytmog'.*
- matbaa** *ayn.* Bosmaxona. «Sharq» nashriyot-matbaa kon-*cerni.*
- matbaa+chi** Bosmaxonada ishlaydigan odam. *Matbaachilar bayrami.*
- matbaachi+lik** Matbaa bilan shug'ullanuvchi kasb yoki yo'nalish. *Matbaachilik istiqbollari.*
- matbuot** 1 Bosma asarlar chiqaradigan sanoat tarmog'i, nashriyot va bosmaxona ishlari. *Matbuot korxonalari.*
2 Umuman barcha bosma asarlar. *O'zbek matbuoti.*
- matematik I** Matematika bilan shug'ullanuvchi, matematika olimi. *Matematiklar yig'ini.*
- matematik II** Matematikaga doir, matematikaga asoslangan. *Matematik qoida.*
- matematika** Hisob-kitob, miqdoriy nisbat va fazoviy shakl-larni o'rganadigan fan. *Matematika darsi.*
- material** 1 Biror narsa yoki maqsad uchun kerakli xomashyo. *Qurilish materiali.*
2 Dalillash uchun to'plangan ma'lumot, asos. *Jinoiy ish materiallari.*
- materialist** Materializm yo'lidan boruvchi, materializm taraf-dori. *Materialist olim.*
- materializm** Materiyaning, moddiylikning birlamchiligini, borliq va uning qonuniyatlarini bilish mumkinligini tan oluvchi ilmiy yo'nalish. *Materializm tarafdori.*
- materiya** Obyektiv borliqning kishi ongidan tashqarida mavjudligi. *Materiya birlamchi.*
- matlubot:** ~ **jamiyati** Aholi ehtiyojlarini ta'minlash maqsadi-da tuzilgan uyushma. *Matlubot jamiyati raisi.*
- matn** Mazmunan va mantiqan o'zaro aloqador bo'lgan gaplar yoki alohida olingan gap. *Matni o'qish.*
- mato** 1 Gazlama. *Jun mato.*
2 Mol-mulk, buyum. *Nima mato olib kelding?*
- matonat** Qattiq bardosh, toqat, chidam. *Matonat ko'rsatmoq.*
- matras** Ichiga paxta, jun va shu kabilar solib tikilgan qalin to'shak. *Karavotga matras solmoq.*
- matritsa** Bosmaxona harflarini o'yib metallga qo'yish. *Tipografiyada matritsani ko'zdan kechirdik.*
- matros** Harbiy dengiz flotida oddiy askar. *Matros xizmatdan qaytdi.*
- match** Sport turlaridagi bahs, musobaqa. *Futbol matchi.*
- mavhum** 1 Fikrlash va aqliy faoliyat natijasidagi tasavvur. *Mavhum tushuncha.*
2 Aniq bo'lmagan, mujmal. *Mavhum javob.*
- mavj** 1 Suvning jimirlab harakatlanishi. *Daryo mavj bilan oqardi.*
2 Jilva. *Mavj urar quyoshning zarrin nurlari.*
- mavj+lanmoq** Jimirlagan, mavjli holatda bo'lmoq. *Ko'l sathi mavjlanib turardi.*
- mavjud** Voqe holatda; bor. *O'qish uchun barcha sharoit mavjud.*

mavjud+lik Borliq, mavjudiyat. *Marsda hayotning mavjudligi haqida qarashlar bor.*

mavjudot Borliqdagi barcha mavjud narsalar. *Suv osti mavjudotlari.*

mayovka Bahor yoki yoz oylarida tabiat qo'ynida dam olish. *Talabalar adirga mayovkaga bordilar.*

mavlono Sharqda olim va ulamolarni, fozil kishilarni ulug'lab aytiladigan so'z. *Mavlono Jomiy.*

mavqe 1 Tashkilot, korxon, muassasa yoki biror insonning jamiyatda, hayotda tutgan o'ri, holati. *Mavqei baland bo'lmoq.*
2 Imkon holati. *Temur qo'shinlarining mavqei baland edi.*

mavrid Biror ishni amalga oshirish uchun qulay vaqt, fursat, kez. *Arzlarni aytish mavridi keldi.*

mavsum Biror ishning amalga oshishi bilan bog'liq vaqt-sharoit. *Paxta mavsumi. Yig'im-terim mavsumi.*

mavsum+iy Ma'lum mavsumda amalga oshadigan. *Mavsumiy ish.*

mavze Shahardagi kichikroq yashash joyi, turar joy hududi. *Oqtepa mavzesi.*

mavzoley Maqbara, buyuk tarixiy shaxslar dafn etilgan joy va u yerdagi monumental yodgorlik. *Mavzolevga bormoq.*

mavzu Tadqiqot, muhokama, fikrlashuv, tavsiflov va bayon qilish obyekti. *Tarbiya mavzusi.*

maxfiy Sir tutladigan, yashirin. *Maxfiy topshiriq.*

maxluq 1 Jamiyat va tabiatdagi butun jonivorlarning, tirik mavjudotning umumiy nomi. *Yer yuzi maxluqlari.*
2 *kchm.* Yomon xulqli, axloqsiz kishi, xunuk odam haqida. *Azbaroyi ko'rgim yo'q u maxluqni.*

maxsus 1 Biror narsaga xos, biror maqsadga mo'ljallangan. *Maxsus topshiriq.*
2 Alohida maqsad asosida. *Maxsus sizga aytaman.*
3 Biror sohaga, yo'nalishga mansub bo'lgan. *Maxsus darslik.*

maxsus+lashmoq Maxsus xususiyatli bo'lmoq; ixtisoslashmoq. *O'quv yurtlari maxsuslashtirildi.*

may I Melodiy yil hisobida 5-oy nomi. «9 may – Xotira va qadrlash kuni».

may II Uzumdan tayyorlangan ichimlik; musallas. *May ichmoq.*

may+parast Ichkilikka berilgan odam, mayxo'r. *Mayparast bo'lsang oxiri yomon bo'ladi.*

may+xo'r Ichkilikka berilgan, ichkilikboz. *Mayxo'rlar to'planishi.*

mayxo'r+lik Ichkilik ichish va kayf-safo qilish. *Mayxo'rlik tonggacha davom etdi.*

may+xona Ichkilik sotish va ichish uchun mo'ljallangan joy, do'kon. *Mayxonadan aroq sotib olmoq.*

mayda 1 Hajmi, o'lchami yirik bo'lmagan; kichik. *Mayda daraxt.*
2 Ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va boshqa jihatlardan katta o'rin tutmaydigan. *Mayda tijoratchi.*
3 Miqdori, hajmi jihatidan kam bo'lgan; kichik. *Mayda xalqlar.*
4 *kchm.* Ahamiyati jihatidan katta bo'lmagan. *Mayda gap. Mayda ishlar.*

mayda+lamoq 1 Mayda bo'laklarga bo'lmoq. *Ko'mirni maydalamoq.*
2 Mayda pulga almashtirmoq. *100 so'mni maydalamoq.*
3 *kchm.* Ichkilikni oz-ozdan quymoq, oz-ozdan ichmoq. *Uch kishi konakni maydalab o'tirdi.*
4 Mayda-mayda holga o'tmoq (yomg'ir, qor haqida). *Yomg'ir maydalab yog'ardi.*

mayda-chuyda 1 Har xil mayda holdagi, kichkina. *Mayda-chuyda temirlar.*
2 Arzimaydigan, ahamiyatsiz. *Mayda-chuyda gaplar (narsalar).*

maydon 1 Ochiq joy, bog'cha yoki tomorqa. *Uy orqasida keng maydon bor.*
2 Bir narsa uchun mo'ljallangan, belgilangan joy, sath. *Paxta maydoni.*
3 Fizik hodisaning ta'sir doirasi. *Magnit maydoni.*

mayib Biror ta'sir natijasida jismoniy shikastlangan, majruh. *Tomdan yiqilish natijasida mayib bo'ldi.*

mayin 1 Yumshoq va nozik. *Mayin yungli ro'mol.*
2 *kchm.* Muloyim, yoqimli. *Mayin odam.*

mayin+lashmoq Mayin bo'lmoq; muloyimlashmoq. *Ovozi mayinlashdi.*

mayiz Uzumning quritilgani. *Qora mayiz.*

mayka Yengi yo'q trikotaj ich kiyim. *Maykani kiymoq.*

mayl Intilish, xohish hissi. *O'qishga mayli bor.*

mayli yukl. Rozilik bildirish. – *Borasanmi?* – *Mayli.*

maymoq Oyog'i yoki barmoqlari yohud oyoq osti egri odam. *Tug'ma maymoq.*

maymun 1 Sut emizuvchilar oilasiga mansub tana tuzilishi va shakl-u shamoyili ma'lum darajada odamga o'xshash hayvon. *Hayvonot bog'idan maymun qochdi.*
2 *kchm.* Hammaga ermak bo'luvchi, xunuk, badbashara, serqiliq odam haqida. *Hammaga maymun bo'lmoq.*
3 Muchal yil hisobidagi 9-yil nomi. *Maymun yili boshlandi.*

mayna 1 Chug'urchuqlar oilasiga mansub bo'lgan, sayroqi qush. *Maynani qafasga solmoq.*
2 Masxara, mazax, kulgi obyekti. *O'rtog'ini mayna qilmoq.*

mayna+boz Qiziqchi, nayrangboz. *Yana aldadimi maynaboz?*

mayor Kapitandan bir daraja yuqori bo'lgan ofitserlik unvoni va shu unvon egasi. *Uchastka boshlig'imiz – mayor.*

maysa Yangi unib chiqqan o't-o'lan. *Yomg'irdan so'ng adir maysa bilan qoplendi.*

mayyit Murda, jasad. *Mayyitni yuvmoq.*

maza 1 Ta'm bilish a'zolariga ta'sir etib sezgi uyg'otish xususiyati; ta'm. *Nok mazasi.*
2 Zavq-shavq, lazzat. *Yashash qanday maza.*

be-maza 1 Ta'mi yaxshi emas, shirasi yo'q, mazasi yo'q, ta'mi yomon. *Bemaza ovqat. Bemaza olma.*
2 *kchm.* Insonga ruhiy ham ma'naviy jihatdan zavq bera olmaydigan mazmun jihatidan sayoz, bema'ni. *Bemaza qo'shiq. Bemaza asar.*

bemaza+garchilik — no+ma'lum

- 3 Odob-ahloq normalariga sig'maydigan, odobdan tashqari; yaramas, bo'lmag'ur. *Bemaza harakat.*
- bemaza+garchilik** Bo'lmag'ur, bema'ni ish, xatti-harakat; bema'nigarchilik, noma'qulchilik. *Bu bemazagarchilik Sobir akaga qattiq ta'sir qildi.*
- maza qilmoq** Huzurlanmoq, lazzat olmoq. *Tomoshada maza qildik.*
- mazax** Istehzo, kulgi qo'zg'atadigan holat, ko'rinish, gap va h. *Mazaxga sabab bo'lmoq.*
- mazax+lamoq** Birovning ustidan kulmoq, masxaralamoq. *Mazaxlashini bilganimda kelmas edim.*
- mazhab** O'z qonun-qoidalarini bilan umumiy yo'nalishdan ajralib turuvchi diniy yo'nalish. *Imom A'zam mazhabi.*
- mazkur** Avval aytib o'tilgan, zikr etilgan. *Mazkur asar bizga tanish.*
- mazlum** Zulm ostida qolgan. *Mazlum xalqlar.*
- mazmun** 1 Gap, suhbat, nutq yoki biror asarning umumiy ma'nosi. *Ertakning mazmuni.*
2 Voqea-hodisa, ish-harakat va sh. k. lar mohiyati. *Umr mazmuni.*
3 Har qanday hodisaning mohiyatini belgilovchi asos. *Mazmun birlamchi.*
- ser+mazmun** Mazmun jihatdan boy, chuqur mazmunli. *Sermazmun asar.*
- mazmun+dor** Mazmunli, sermazmun. *Mazmundor ma'ruza.*
- mazmun+li** qmg. Mazmundor.
- mazmunan** Mazmun nuqtai nazaridan, mazmun jihatidan. *Mazmunan to'g'ri.*
- mazut** Neftdan benzin, gazolin, kerosin olingandan keyingi qolgan chiqindi. *Mazutdan asfalt tayyorlamoq.*
- mag'iz** 1 Yong'oq, danak kabilarning ichki qismi. *Bodom mag'izi.*
2 *kchm.* Mohiyat, asos, mazmun. *Gapning mag'zi.*
- mag'lub** Yengilgan, yutqazgan. *Mag'lub bo'lmoq.*
- mag'lubiyat** Musobaqa yoki jangda mag'lub bo'lish, bahsda yutqazish. *Mag'lubiyatga uchramoq.*
- mag'rur** G'ururli, kibr-havosi baland. *Mag'rur yigit.*
- mag'rur+lanmoq** Mag'rur bo'lmoq. *Shahrim bilan mag'rurlanaman.*
- mag'zava** Kir yuvilgandan keyin hosil bo'lgan iflos suv. *Mag'zavani chuqurga to'kmoq.*
- mashaqqat** Qattiq qiyinchilik, o'ta zahmat chekish. *Mashaqqat bilan yutuqqa erishmoq.*
- ser+mashaqqat** G'oyat mashaqqatli, mashaqqati ko'p, juda og'ir. *Quruvchilik sermashaqqat kasb.*
- mashaqqat+li** O'ta og'ir, mashaqqati bor. *Mashaqqatli ish.*
- mashhur** Barchaga tanish, shuhrat qozongan, taniqli. *Mashhur o'qituvchi.*
- mashina** 1 Energiyaning bir turini boshqa turga aylantiruvchi qurilma. *Kir yuvish mashinasi.*
2 Avtomobil. *O'zbek mashinasi.*
- mashina+lashtirmoq** Mashina bilan ta'minlamoq, mashinani joriy etmoq. *Qishloq xo'jaligini mashinalashtirmoq.*
- mashina+soz** Mashina sanoatining xodimi, ishchisi. *Mashinasoz muhandis.*
- mashinasoz+lik** Mashina va uning uskunalarini ishlab chiqarish. *Mashinasozlik korxonasi.*
- mashina+chi** Tikuv mashinasida kiyim-kechak tikuvchi usta. *Ko'ylakni mashinachiga tiktirmoq.*
- mashinist** Poyezd hamda boshqa lokomotivlarni haydovchi shaxs. *Mashinist teplovozni haydadi.*
- mashinistka** Yozuv mashinkasida ishlaydigan ayol. *Mashinistka matnni yozib berdi.*
- mashinka** Harf ko'rsatilgan tugmachalarni barmoq bilan bosib xat yozadigan moslama. *Mashinkada yozmoq.*
- mashmasha** Janjal-to'polon, mojaro. *Mashmasha qilmoq.*
- mashoq** Bug'doy o'rimidan keyin yerga to'kilgan boshqoq. *Mashoq termoq.*
- mashoq+chi** Mashoq teruvchi. *Mashoqchilar dalaga to'lib ketdilar.*
- mashoyix** Oldin yashab o'lgan aziz odamlar, aziz avliyolar, shayxlar. *Mashoyixlarning aytishiga qaraganda...*
- mashq I** Biror narsaga, ishga, kasb-korga o'rganish, malaka hosil qilish mashg'uloti. *Ko'p mashq qilsak natija yaxshi bo'ladi.*
- mashq II** Ma'lum cholg'u kuyi va uning ijrosi. *Sozandaning mashqi yaxshi.*
- mashg'ulot I** Ish-kasb yuzasidan bo'ladigan ko'nikma ishlari. *Mashg'ulotlarda qatnashmoq.*
2 Dars, o'qish. *Birinci mashg'ulot Mustaqillik haqida.*
- mashshoq** Xalq cholg'u asboblari musiqa chaluvchi; sozanda. *Mashshoqlar kuy boshladilar.*
- mash'al** 1 Yoritish yoki o't yoqish uchun uchiga latta, yonuvchi narsa o'ralgan tayoq. *Mash'al yoqmoq.*
2 Biror sohada namuna bo'lgan narsa, mayoq. *Mash'allarimiz ko'p.*
- machta** 1 Kemalardagi kuzatish, signal berish uchun mo'ljallangan yog'och yoki metall ustun. *Kapitan machtaga chiqdi.*
2 Elektr simlarini osish, signalizatsiya, antennalarni o'rnatish uchun mo'ljallangan baland minora. *Machtaga elektr simlari ulandi.*
- ma'bud(a)** Xudo, tangri. *O'z ma'budiga sig'inmoq.*
- ma'dan** Umuman yer ostidagi tabiiy boylik (metall, ruda va b.). *O'zbekiston ma'danlari.*
- ma'dan+li** Tabiiy minerallarga ega bo'lgan. *Ma'danli buloq suvlari.*
- ma'lum** 1 Bilingan holatli; ayon, oshkor. *Ma'lum gap.*
2 Hisobli. *Ma'lum muddatdan so'ng.*
- no+ma'lum** 1 Kimligi, nimaligi aniqlanmagan, noaniq. *Noma'lum shaxslar.*
2 *mat.* Matematik yo'l bilan topilishi zarur bo'lgan miqdor, kattalik. *Noma'lum sonlar.*

ma'lumot 1 O'qish, saboq natijasida olingan bilim. *Oliy ma'lumot.*

2 Xabar, yangilik, axborot. *Ma'lumot to'plamoq.*

ma'lumot+li Ma'lumotga ega. Ma'lumoti bor, o'qimishli. *Ma'lumotli mutaxassis.*

ma'lumot+noma Ishlayotgani, o'qiyotgani, yashayotgani va h. haqida mutasaddi tashkilotlar tomonidan beriladigan rasmiy tasdiq qog'ozi. *Sog'ligi haqida ma'lumotnoma olib kelmoq.*

ma'lumot+siz Ma'lumoti, bilimi yo'q. *Ma'lumotsizlar o'qishi kerak.*

ma'mur I Boshqarish huquqiga ega bo'lgan shaxs. *Korxonada ma'murlari.*

ma'mur II To'kin, obod va farovon. *Yurtimiz ma'mur bo'lsin.*

ma'mur+iy 1 Biror tashkilot, korxonada va sh. k. larni boshqarish, ijro bilan shug'ullanadigan. *Ma'muriy ish.*

2 Ma'muriyat yo'li bilan amalga oshiriladigan. *Ma'muriy jazo.*

ma'mur+chilik Mo'l-ko'pchilik, ma'mur holat. *O'lkada ma'murchilik hukm sursin.*

ma'muriyat Tashkilot, korxonada, muassasalarning boshqar-masi. *Tashkilot ma'muriyati.*

ma'muriyat+chilik Ma'muriy huquqlardan suiste'mol bilan foydalanish, ma'muriy buyruqbozlik. *Ma'muriyatchilik avj olgan joyda natija yaxshi bo'lmaydi.*

ma'naviy 1 Kishining ruhiy, ichki olamiga oid. *Ma'naviy yordam.*

2 Axloqiy. *Kishining ma'naviy dunyosi.*

ma'naviyat Kishilarning falsafiy, ilmiy, badiiy, axloqiy, diniy tasavvurlari va tushunchalari majmui, e'tiqod. *Ma'naviyat – insonning, xalqning, jamiyatning, davlatning kuch-qudrati.*
I. A. Karimov

ma'no 1 So'z ostida yotgan tushuncha. *So'z ma'nosi.*

2 Ahamiyat, mohiyat. *Bu ishning ma'nosini tushunmadi.*

ma'no+dor ayn. Ma'noli. *Ma'nodor so'zlar.*

ma'no+dosh Ma'nosi aynan bir xil bo'lgan. *Ma'nodosh so'zlarni yig'moq.*

ma'no+li 1 Ma'no bildiradigan ma'nosi bor. *Ma'noli so'z aytmoq.*

2 Biror ma'noga ishora qiladigan, shamali. *Ma'noli qarab qo'ymoq.*

ma'qul 1 Qabul qilish mumkin bo'lgan, maqbul. *Ma'qul ish.*

2 Rozilik ifodasi (durust, mayli). – *Siz ham boring. – Ma'qul.*

no+ma'qul Ma'qul kelmaydigan, durust bo'lmagan. *Noma'qul gap.*

noma'qul.chilik Bema'nigarchilik, nojo'ya xatti-harakat. *Bolasining noma'qulchiligidan ranjimoq.*

ma'qul+lamoq Ma'qul deb bilmoq, rozilik bildirmoq. *Mehmonlar fikrini ma'qulladilar.*

ma'raka 1 Motam marosimi. *Ma'rakasi qachon bo'ladi?*

2 Turli yc'sindagi yig'in, (to'y, tomosha va sh. k. lar). *Ma'rakaga to'plandi xalq.*

ma'rifat Kishilardagi ilmiy bilimni, onglikni, madaniyatni shakllantirishga qaratilgan ta'lim-tarbiya. *Ma'rifat sabog'in olmoq.*

ma'rifat+parvar Ma'rifat uchun kurashuvchi, uning tarafdori. *Ma'rifatparvar ijodkor.*

ma'rifiy Ta'lim-tarbiyaga, maorifga oid, ma'rifatga xos. *Ma'rifiy qarashlar.*

ma'ruza Biror mavzu bo'yicha ko'pchilik oldida so'zlangan nutq. *Ma'ruza o'qimoq.*

ma'ruza+chi Ma'ruza qiluvchi, notiq. *Ma'ruzachimiz – katta olim.*

ma'yus G'am-tashvish, noumid holatli, shunday holatni ifodalovchi. *Ma'yus ko'zlar.*

ma'shuq Sevishganlardan biri, sevikli.

mebel Divan, stol, stul kabi uy jihozlari. *Mebel magazini.*

medal Turli sohalarda xizmatlar evaziga beriladigan biror tasvir yoki yozuvi bo'lgan davlat nishoni. *Medal bilan mukofotlanmoq.*

mediator Torli musiqa asboblari chalish uchun suyak, plast-massa kabilardan qilingan yupqa plastinka. *Mediatorni qo'lga olmoq.*

meduza Sezuvchanligi yuqori bo'lgan dengiz jonivori. *Meduzalar dengizlarda ko'p bo'ladi.*

mehmon Biror joyga to'y, ziyofat yoki boshqa munosabat bilan borgan odam. *Mehmonni kutib olmoq.*

2 Umuman chetdan kelgan kishi. *Yig'ilishga Toshkentdan mehmon keldi.*

mehmon+dorchilik Mehmon kutish, ziyofat. *Mehmondorchilikka bormoq.*

mehmon+xona 1 Mehmonlarni kutib oladigan joy, xona. *Chapdagi xona mehmonxona edi.*

2 Musofirlarning vaqtincha turishi uchun mo'ljallangan xonalari mavjud bino, musofirxona. *Besh yulduzli mehmonxona qurmoq.*

mehmondo'st Mehmon kutishni yaxshi ko'radigan, mehmonni o'ta hurmat qiladigan odam. *Mehmondo'st xalq erur – o'zbeklar.*

mehnat 1 Insonning aqli yoki kuchi bilan amalga oshiradigan ma'lum maqsadga qaratilgan faoliyati, ish. *Mehnatda chiniqmoq.*

2 Insonning biror maqsad uchun sarflaydigan kuchi, harakati. *Mehnat qilmoq.*

ser.mehnat Ko'p mehnat talab qiladigan, mehnati ko'p. *Paxsakashlik sermehnat ish.*

mehnat+kash 1 Mehnat qilib kun kechiruvchi. *Mehnatkash omma turmushini yaxshilamoq.*

2 Juda ko'p mehnat qilsa-da charchamaydigan, mehnatsevar. *Mehnatkash xalq sifatida dong taratmoq.*

mehnat+chi Mehnat qiluvchi (ishchi, xizmatchi). *Mehnatchilar yashasin.*

mehnatsevarlik Mehnatsevar bo'lish. *Mehnatsevarlik – hamma uchun odat bo'lishi kerak.*

mehr 1 Insonning boshqa odamlarga bo'lgan samimiy muhab-bati. *Xalqimga mehrim baland.*

mehribon — mexanik I

- 2 Yaxshilik, rahm-shafqat. *Hammaga mehr bilan qaramoq.*
- mehribon** 1 Mehr-shafqat ko'rsatadigan, sevuvchi. *Ukalariga mehribon bola.*
2 G'amxo'r. *Mening sizday mehribonim yo'q-da.*
- mehribon+chilik** Mehribon odamlarga xos xatti-harakat. *O'quvchilarga mehribonchilik qilmoq.*
- mehrob** Masjidlarning qibla tomonidagi alohida ajratilgan joy (namoz shu tomonga qarab o'qiladi). *Mehrob tomon sajda qilmoq.*
- meliorativ** Melioratsiyaga oid. *Meliorativ ishlar.*
- melioratsiya** Yerning tabiiy sharoitlarini tubdan yaxshilashga qaratilgan tadbirlar majmui. *Melioratsiyaga e'tiborni qaratish zarur.*
- membrana** Tebranma harakat qila oladigan yupqa plastinka. *Pardadan yasalgan membrana.*
- memorandum** Biror hukumat tomonidan diplomatik munosabatlar bo'yicha fikr bayon qilingan noma. *Memorandum yubormoq.*
- memorial** Biror tarixiy voqea yoki mashhur shaxslar xotirasini abadiylashtirish maqsadida qilingan. *Memorial yodgorlik.*
- men** So'zlovchining o'zini bildiradigan olmosh; kamina. *Men mustaqil O'zbekiston fuqarosiman.*
- menejer** Yollanma professional ish boshqaruvchi. *Komanda menejeri.*
- menejment** Samarali ishlab chiqarish faoliyatini ta'min etish, moliyaviy hamda moddiy zaxiralardan foydalanish shakllari, usullari va vositalarining jami va u haqdagi fan. *Menejment ixtisosligi.*
- menimcha** mod. s. Mening fikrimcha, mening bilishimcha ma'nosida. *Menimcha, ular kelishadi.*
- meningit** Miya qobig'ining yallig'lanishi bilan xarakterlanuvchi yuqumli kasallik. *Meningit bilan og'rirmoq.*
- mensimaslik** E'tibor bermasdan past nazar bilan qarash, nazar-pisand qilmaslik. *Hammaga mensimaslik nazari bilan qaramoq.*
- menu** qrng. Taomnoma
- mergan** Mo'ljalga aniq otadigan. *Mergan bo'lish qiyin.*
- meridian** Yer sharining qutblari orqali ekvatorni to'g'ri burchak ostida kesib o'tgan chiziq. *Meridianni belgilamoq.*
- merkuriy** Quyosh sistemasidagi to'qqizta katta planetaning quyoshga eng yaqini. *Merkuriyni o'rganmoq.*
- meros** 1 Marhumning vorislariga qoldirgan mulki. *Otamdan qolgan meros.*
2 Ajdodlardan avlodlarga kelgan turli sohadagi (ilmiy, adabiy, madaniy va b.) boylik. *Navoiy merosi.*
- merosxo'r** 1 Meros olish uchun haqli bo'lgan shaxs. *Sudga merosxo'rni chaqirdilar.*
2 *kchm.* Davom ettiruvchi, orqasidan boruvchi. *Biz ota-bobolarimizning merosxo'rlarimiz.*
- merov** Hushyor bo'lmagan, anqov. *Merov bola.*
- metall** Issiqlik va elektrni yaxshi o'tkazadigan, bolg'alanuvchan qotishma, temir. *Metall choynak.*
- metall+shunos** Metallshunoslik bo'yicha mutaxassis.

- metallshunos+lik** Metallarning tuzilishi, xossalari va boshqa jihatlarini o'rganuvchi fan. *Metallshunoslik mutaxassisi.*
- metallurg** Metallurgiya sohasi ishchi mutaxassisi. *Bekobod – metallurglar shahri.*
- metallurgiya** 1 Og'ir sanoatning rudadan metall olib, unga dastlabki ishlov beradigan tarmog'i.
2 Metall ishlab chiqarish haqidagi fan. *Metallurgiya darsi.*
- meteorolog** Meteorologiya mutaxassisi. *Meteorolog xulosasi.*
- meteorologik** Meteorologiyaga oid. *Meteorologik tadqiqotlar.*
- meteorologiya** 1 Yer atmosferasini, uning xususiyatlarini o'rganadigan fan. *Meteorologiya fani yutuqlaridan foydalanmoq.*
2 Ob-havoni oldindan aytib beruvchi fan. *Meteorologiya markazi ma'lumotlarini olmoq.*
- meteor(it)** Kosmik fazodan yer tomon tez uchib keluvchi jism, uchar yulduz. *Meteorit tarkibini o'rganmoq.*
- metin** 1 Qattiq yerlar (toshloq) ni qaziydigan, tosh kesishda ishlatiladigan uchli asbob. *Metin bilan toshlarni maydalamoq.*
2 o'ta qattiq, yumshamas. *Metin yer.*
- metis** 1 Metizatsiya yo'li bilan vujudga keltirilgan hayvon yoki o'simlik. *Metis qo'y.*
2 Turli irqqa mansub er-xotnlarning farzandi. *Metis bola.*
- metodik** Muayyan bir usulga, yo'nalishga oid. *Metodik qo'llanma.*
- metodika** Ma'lum bir ishni bajarish, yuzaga chiqarish, tadqiq qilish bilan bog'liq usullar yig'indisi. *Adabiyot o'qitish metodikasi.*
- metodist** Uslubiyotchi, fan yoki ishlab chiqarish yo'riqchisi. *Metodist o'qituvchi.*
- metr** 1 Yuz santimetrga teng o'lchov birligi. *1 metr yer.*
2 Santimetrga bo'lingan bir metrli o'lchov asbobi. *Metrdan o'lchamoq.*
- metro** Yer ostida qatnaydigan temir yo'l. *Metro bekati.*
- metrologiya** O'lchovlar, me'yorlar va tarozilar haqidagi fan. *Metrologiya bo'yicha mutaxassis.*
- metropolitan** Metro, yer osti yo'li tarmog'i. *Toshkent metropoliteni.*
- meva** 1 Daraxt yoki boshqa o'simliklar hosili. *Meva do'koni.*
2 Natija, mahsul. *Mehnatimiz mevasi.*
- ser+meva** 1 Ko'p meva qiladigan, mevasi ko'p. *Sermeva daraxt.*
2 Mevaga, meva daraxtiga boy, meva daraxti ko'p. *Sermeva bog', sermeva o'rikzor.*
- meva+li** Meva beradigan, meva qiladigan. *Mevali ko'chat.*
- meva+zor** Mevali daraxtlar ekilgan joy; mevali bog'. *Mevazorlar ko'paymoqda.*
- meva+chilik** Qishloq xo'jaligining meva yetishtirish bilan shug'ullanuvchi tarmog'i. *Mevachilik rivojlanmoqda.*
- meva-cheva** Har xil mevalar. *Meva-cheva sotmoq.*
- mexanik I** Jismlar harakatini o'rganuvchi mutaxassis. *Mexanik olim.*

2 Mashinalarni sozlovchi va ular ustidan nazorat qiluvchi shaxs. *Mexanik yo'llanmaga qo'l qo'ydi.*

mexanik II I Mexanika faniga oid. *Mexanik harakat.*

2 Biror mexanizm yordamida harakatlanadigan. *Mexanik qurilma.*

3 E'tiborsizlik, ixtiyorsiz ravishda hosil bo'lgan. *Mexanik xato.*

mexanika I Fizikaning jismlar harakati va ularning nazariyasi haqidagi qonuniyatlarini o'rganuvchi bo'limi. *Mexanika fani.*

2 Mashina va mexanizmlar tayyorlaydigan, ularni tuzatish va b. ishlarni bajaruvchi. *Mexanika zavodi.*

mexanizator I Mexanizatsiya bo'yicha mutaxassis. *Mexanizator maslahati.*

2 Mashina yoki boshqa mexanizatsiya vositalarini haydovchi mutaxassis. *Mexanizatorlar kengushiga vakil bo'lib bormoq.*

mexanizatsiya Ishlab chiqarishga mashina va mexanizmlar jalb qilish. *Mexanizatsiya qishloq xo'jaligining ishlarini yengillashtirmoqda.*

mexanizm I Mashina, apparat va sh. k. larning ichki, harakatga keltiruvchi qismlari. *Mashina mexanizmi.*

2 *kchm.* Ichki tuzilish, tizim. *Qonunni amalga oshirish mexanizmini ishlab chiqmoq.*

mezana Masjidlardagi azon aytish uchun mo'ljallangan joy. *Imom mezana tomon yurdi.*

mezbon Mehmon kutib oluvchi, uy egasi. *Mezbonlar mehmonlarni iliq kutib oldilar.*

mezon I O'lchov, tarozi. *Mezon toshlari.*

2 *astr.* O'n ikki burjning biri, Savr va Saraton burjlari o'rtasida joylashgan. *Mezon burji.*

3 Shamsiya yil hisobi bo'yicha yettinchi oyning nomi. *Mezondan so'ng yoz bo'lmas.*

mesh Suv, qim:z, sut va sh. k. suyuqliklar solinadigan teri idish, sanoch. *Meshdan qimiz quymoq.*

mechkay Yeb to'yamaydigan, yuho. *Mechkay odam.*

me'da I Insonning ovqat hazm qilish a'zolaridan biri; oshqozon. *Me'dasi og'rimoq.*

me'da II Terida paydo bo'ladigan oq yoki boshqa rangdan iborat kasallik. *Me'da kasalligiga uchramoq.*

me'mor Bino loyihalarini tuzuvchi, arxitektor, binokor. *Me'mor tashrifi.*

me'mor+lik Me'mor ishi, kasbi. *Me'morlik kasbi bilan faxrlanmoq.*

me'mor+chilik Bino va inshootlarning loyahasini chizish, qurish, bezatish san'ati, arxitektura. *Sharqda me'morchilik qadimdan rivojlangan.*

me'yor Ma'lum (odatdagi) o'lchov, miqdor. *Me'yorni bilmoq.*

me'yor+iy Belgilangan tartibdagi, qonunchilik doirasidagi. *Me'yoriy hujjatlar.*

mif Afsonaviy asosga qurilgan qadimiy rivoyatlar, afsonalar. *Greklarning miflari.*

mifologiya I Miflar haqidagi fan. *Mifologiya darsi.*

2 Biror xalq, elat yoki millatning miflari, afsona va rivoyatlari. *Sharq mifologiyasi.*

migratsiya Ko'chish, ko'chib o'tish. *Aholining migratsiyasi.*

mijja ayn. Kiprik.

mijoz I Insondagi o'ziga xos xulq-atvor. *G'alati mijoz odam.*

2 Kishi organizmining o'ziga xos talabi. *Bu ovqatlar mijozimga to'g'ri kelmaydi.*

3 Doimiy xaridor, yo'lovchi va sh. k. shaxslar. *Mijozidan ko'ylak olmoq.*

mijg'ilamoq Ezib mijig' qilmoq, g'ijimlamoq. *Xatni mijg'ilamoq.*

mijg'ov Lanj, biror ishni dadil qilmaydigan shaxs. *Mijg'ov odam.*

mijg'ov+lik Lanjlik. *Mijg'ovlik qilmoq.*

mikrob O'ta kattaytirilgan holatdagina ko'rish mumkin bo'lgan kichik organizmlar. *Gripp kasalligi mikroblari.*

mikrobiolog Mikrobiologiya sohasi mutaxassisi. *Mikrobiolog olim.*

mikrobiologiya Biologiyaning mikroorganizmlarni o'rganuvchi bo'limi. *Mikrobiologiya yo'nalishi.*

mikrofilm Nodir asarlar, hujjatlar yoki filmlarning kinolentaga olib qo'yilgan nusxasi. *Cho'lpon qo'lyozmalari mikrofilmi.*

mikrofon Tovushni kuchaytirish yoki uzoq masofaga yetkazish uchun ishlatiladigan asbob. *Mikrofondagi gapirmoq.*

mikroorganizm Mikroskop orqali ko'rish mumkin bo'lgan juda mayda o'simlik yoki jonivor. *Mikroorganizmlar faoliyatini mikroskopda kuzatib bormoq.*

mikroskop Oddiy ko'z bilan ko'rib bo'lmaydigan narsalarni kattalashtirib ko'rsatish uchun ishlatiladigan optik qurilma. *Mikroskop orqali hujayralarni ko'rmoq.*

mil Strelka. *Soat mili.*

mildiramoq Juda oz miqdorda sekin oqmoq; jildiramoq. *Mildirab oqayotgan suv ertalab to'xtadi.*

militarizatsiya Imperialistik davlatlarning boshqa davlatlarni bosib olish uchun har tomondan: siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy qurollanishi. *Militarizatsiya siyosati.*

militsoner Ichki tartib xodimi. *Militsoner – tartib saqlovchi.*

militsiya Jamoat tartibini, kishilar osoyishtaligini ta'minlovchi, ijtimoiy mulkni himoya qiluvchi ma'muriy organ. *Militsiya – osoyishtalik posboni.*

milk Tish o'zaklarini qoplab turadigan et. *Milki og'rimoq.*

millat Kishilarning yagona tilda so'zlashi, yaxlit hududda istiqomat qilishi, mushtarak iqtisodiy hayot kechirishi, umumiy madaniyat va ruhiyatga ega bo'lishi asosida tarixan tashkil topgan barqaror birligi. *O'zbek millati.*

millat+chi Millatchilik siyosati targ'ibotchisi, millatchilik tarafdori. *Millatchi bo'lma.*

millatchi+lik Biror millatni ulug'lab, uni maqtab, boshqasini yerga urishdan iborat bo'lgan mafkura. *Millatchilik nizolarini bartaraf qilmoq.*

milliard 1000000000 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son. *Bir milliard so'm.*

milligramm Grammnining mingdan bir bo'lagiga teng bo'lgan og'irlik o'lchovi. *Bir milligramm.*

millimetr — miq: ~ etmaslik

millimetr Metrning mingdan biriga teng uzunlik o'lchovi. *O'n millimetr – bir sm.*

million 1000000 raqami va shu raqam ifodalaydigan son. *Besh million.*
2 s. t. Juda ko'p, son-sanoqsiz. *Millionta do'stlari bor bo'lmoq.*

millioner O'ta boy, badavlat, puli ko'p. *Millioner odam.*

milliy 1 Millatga oid. Ma'lum millat kishilariga xos, oid. *Milliy mafkura.*
2 Biror millatning o'ziga xos bo'lgan xususiyatlarini ifodalovchi. *Milliy kiyim.*
3 Biror millatga, davlatga va uning aholisiga xos. *Milliy boylik.*

milod Iso payg'ambar tavallud topgan kundan e'tiboran yuritilgan yil hisobi. *Miloddan avvalgi VI asrda.*

milod+iy Iso payg'ambar tavallud topgan kundan boshlangan amaldagi yil hisobi. *Navoiy milodiy yil hisobi bilan 1441-yilda tug'ilgan.*

miltiq O'q otadigan uzun stvolli qurol. *Miltiqda ov qilmoq.*

miltiramoq 1 Zaif nur yoki yorug'lik berib turmoq. *Uzoqda chiroqlar miltiraydi.*
2 Bilqillab, sekin qaynab chiqmoq. *Qozondagi sho'rva miltirab qaynaydi.*

mimika 1 Yuzdagi muskullarning hissiy holatni ifodalovchi harakatlari. *Xabarni eshitib mimikasi o'zgarmoq.*
2 Ichki kechinmalarni, his-tuyg'uni yuz muskullari bilan ifodalash san'ati. *Raqs tushganda mimika asosiy ahamiyat kasb etadi.*

mina 1 Portlatish uchun yer, suv va h. lar ostiga qo'yiladigan snaryad. *O'rmonda mina portladi.*
2 Minomyotdan otiladigan snaryad. *Binoga mina otildi.*

mina+lashtirmoq Belgilangan joylarga mina qo'yib chiqmoq. *Binoni minalashtirmoq.*

minbar Ma'ruza qilinadigan, nutq ifoda etish uchun mo'ljallangan joy. *Minbarga chiqib gapirmoq.*

mineral I Yer qobig'ida bo'ladigan tabiiy kimyoviy birikma yoki element. *Mineral tuz.*

mineral II Tabiiy kimyoviy birikma yoki sh. k. elementlarga oid. *Mineral o'g'it.*

mingashmoq 1 Ot, eshak, velosiped, mototsikl mingan kishilarning orqasiga minmoq. *Otga mingashmoq.*
2 Biri ikkinchisining ustiga chiqib olmoq. *Oyog'i kuygach akasiga mingashib yuribdi.*

miniatura 1 O'rta asrdagi qo'lyozmalarda va kitoblarda bo'yoqlar bilan chizilgan rasmlar, bezaklar, naqshlar. «Xamsa»ga chizilgan *miniaturalar.*
2 Nozik, kichkina, chiroyli rasm. *Sharq miniaturasi.*
3 Kichik adabiy asar, kichik sahna asari. *Miniaturalar teatri.*

mini-futbol Kichik o'lchamli maydonda o'ynaladigan futbol. *Mini-futbol musobaqalari.*

minimum 1 Eng kam miqdorda, juda oz. *Minimum ko'rinish.*
2 Muayyan sohada ish boshlash uchun zaruriy bo'lgan bilim

va ko'nikmalar majmui. *Nomzodlik minimumlarini topshirmoq.*

minmoq 1 Ikki tomonga oyoqlarni tashlab o'tirmoq. *Otni minmoq.*
2 Transport vositalariga chiqmoq. *Tramvayga minmoq.*
3 Transport vositalarining biron turini boshqarmoq, haydamoq. *Tiko minmoq.*

minnat Birovga qilingan yaxshilik uchun qarzdorlik va uni yuzga solish yoki boshqalarga gapirib yurish. *Mashina olib berganini minnat qilmoq.*

minnat+dor Birovning qilgan yaxshiligidan mamnun. *Men sizdan minnatdorman.*

minnat+li Minnat qilinadigan yoki minnatga sabab bo'ladigan. *Minnatli yordam kerak emas.*

minnat+siz Minnatga sabab bo'lmaydigan, beminnat. *Qattiq non yesak ham minnatsiz bo'lsin.*

minomyot Mina otadigan qurol. *Dushman minomyotdan foydalana boshladi.*

minora Mezana shaklida qurilgan baland inshoot. *Minoraga chiqsa hammayoq aniq ko'rinadi.*

mintaqa 1 Yer yuzining ikki qo'shni parallel oralig'idagi iqlimi, tabiati jihatidan farq qiladigan bo'lagi. *Issiq mintaqada yashamoq.*
2 Biror xususiyati bilan farq qiladigan yer yuzi zonasi. *O'rta Osiyo mintaqasi.*

mintaqa+viy Hududiy. *Mintaqaviy seminar o'tkazmoq.*

minus 1 *mat.* Ayirishni yoki manfiy miqdorni bildiruvchi belgi (–).
2 Ayiruv, oluv. *O'n minus uch barobar yetti.*
3 Manfiy miqdorni, haroratning noldan pastligini bildiradi. *Minus «4» baho qo'ymoq.*

minut 1 Soatning oltmishdan bir ulushiga teng vaqt birligi. *Yig'ilish o'n minut davom etadi.*
2 Qisqa vaqt, muddat. *Bir minutga mumkinmi?*

ming'irlamoq 1 Dimog'ida sekin gapirmoq. *Ming'irlamay gapingni gapirmaysanmi?*
2 Norozi bo'lib gapirmoq. *Juda ko'p ming'irladi-da.*

ming 1 1000 raqami va shu raqam bilan ifoda etiladigan son. *Ming tonna yog'.*
2 Har qancha; juda ko'p. *Ming harakat qil – foydasi yo'q.*

ming+lab Ming hisobida, ming bilan hisob-kitob qilinadigan. *Minglab mehmonlar kelib ketishdi.*

ming+lik 1 Katta sonlarning minglar xonasi. *Mingliklar bilan ishlamoq.*
2 Pul, veksel, obligatsiyani va boshqa qimmatbaho qog'ozlarning ming raqamliligi. *Mingliklar o'nta ekan.*

mingoyoq Bo'g'imoyoqlilarga mansub bo'lib ikki qator oyoqlari bo'lgan hasharot. *Mingoyoqni ushlamoq.*

miokard Yurakning mushak devori. *Miokard infarkt.*

miq: ~ etmaslik 1 Qimirlamay turish. *Shu turganicha miq etib qo'ymadi.*
2 Umuman gapirmaslik, indamay turish; ovoz chiqarmaslik. *Davralarda miq etmay turmoq.*

miqdor 1 O'laydigan, sanaydigan narsalarning sanog'i, oz-ko'pligi. *Ko'p miqdorda kitob.*
2 *fals.* Borliqdagi narsa va hodisalarning hajmi, soni jihati-dan xarakterlovchi kategoriya.

miqdor+iy Miqdorga oid, miqdor bilan bog'liq. *Miqdoriy o'zgarishlar.*

miqti Yumaloqdan kelgan, semiz, lekin pishiq. *Miqti odam.*

miqyos Ko'lam, masshtab. *Respublika miqyosida.*

miriqmoq Nihoyat darajada qonmoq, to'ymoq, mazza qilmoq. *Miriqib ashula eshitmoq.*

mirishkor O'z ishini ustasi, mohir usta. *Mirishkor dehqon.*

mirob Suvni taqsimlab beradigan, katta kanal yoki ariqdan kelayotgan suv bilan bog'liq ishlarni boshqaruvchi shaxs. *Mirob soy bo'yida turardi.*

mirrix Quyosh tizimidagi to'qqiz planetaning biri. *Mirrix planetasi haqida risola.*

mirzaterak Tik va tekis o'sadigan terak. *Mirzaterak nihollari.*

mis Kimyoviy element, qayishqoq va cho'kichlanuvchan metall. *Mis idish.*

miskin Bechorahol, faqir. *Miskin odam.*

misol 1 Biror narsa, voqea va sh. k. lar haqidagi namuna, o'rnak. *Misol uchun aytmoq.*
2 Yechish, bajarish, ishlash uchun beriladigan matematik ifoda. *Misol ishlamoq.*

misra She'riy asardagi bir qator. *Ikki misra she'r aytmoq.*

misrang Qattiq narsalarni ko'chirish, buzish, teshish, maydalash uchun ishlatiladigan temir asbob, lom. *Misrang bilan muz ko'chirdik.*

missioner Xristian dinini targ'ib qilish uchun yuborilgan shaxs. *Missionerlar xizmatidan foydalanmoq.*

missiya 1 Juda katta mas'uliyatli vazifa, yuksak burch. *Insonparvarlik missiyasi.*
2 Bir davlatning boshqa davlatdagi elchi yoki ishonchli vakil boshchilik qiluvchi vakolatxonasi va shu vakolatxona yuborgan topshiriq yoki vakillar. *Diniy missiya bilan bormoq.*

mita G'alla ekinlari donini qoraytirib yuboradigan zararkunanda qurt va kasallik. *Gurunchga mita tushibdi.*

miting Biror muhim voqega yoki siyosiy masalalarga bag'ishlab o'tkaziladigan ommaviy tadbir. *Urushga qarshi miting.*

mitti Juda kichik, o'ta kichkina. *Mitti velosiped.*

mix Ikki narsani bir-biriga mahkamlash uchun qoqiladigan bir tomoni uchli, ikkinchi tomoni qalpoqli detal. *Mixni qoqmoq.*

mix+day 1 Mix kabi. *Mixday qadalmoq.*
2 s. t. Juda yaxshi, joyida. *—Ahvollar qalay? — Mixday.*

mix+lamoq 1 Mix qoqib biriktirmoq. *Eshikni mixlamoq.*
2 *kchm.* Kishini gap yoki boshqa xatti-harakat bilan mot qilmoq, mulzam qilmoq. *Bir so'z bilan mixlamoq.*

miya 1 Odam va hayvonlar nerv tizimini tashkil etuvchi, bosh kosasida joylashgan modda. *Orqa miya.*
2 *kchm.* Aql, ong. *Miyang bormi o'zi?*

miya+li Aqlli, miyasi o'tkir. *Miyali bola.*

mizg'imoq Bir ozgina uxlab olmoq. *Kunduzi mizg'ib olmoq.*

mishiq Burundan oqadigan shilimshiq suyuqlik. *Mishig'ini ro'molchasiga artmoq.*

mish-mish Aniq bo'lmagan, lekin ko'pchilikka ma'lum bo'lgan xabar; g'iybat. *Odamlar orasida mish-mish tarqatmoq.*

mobaynida Orasida, muayyan ikki vaqt davomida. *Bir oy mobaynida davolanmoq.*

moda I 1 Tovuq va bedanand tashqari qushlarning urg'ochisi. *Moda kaptar.*

moda II Ma'lum davrda va joyda kishilarning didiga mos bo'lgan va keng tarqalgan urf, odat, kiyim-kechak va b. *Modaga berilgan yoshlar.*

modda I Narsa va jismlarning tarkibiy qismi. *Organik modda.*

modda II 1 Rasmiy hujjat, qonun, qaror va sh. k. matnlardagi raqam yoki harflar bilan ajratilgan mustaqil bo'limi. *Til haqidagi Qonunning moddasi.*
2 Budget yoki biror moliyaviy hujjatning daromad manbai-ni yoki harajat miqdorini ko'rsatuvchi qismi. *Daromad moddalari.*

moddiy 1 Moddadan iborat bo'lgan. *Moddiy olam.*
2 Mol va puldan iborat bo'lgan. *Moddiy yordam.*

no-moddiy Moddiy bo'lmagan, ashyoviy emas. *Nomoddiy asosga ega bo'lmoq.*

moddiy-texnika Muayyan tashkilot, korxonada yoki muassasadagi ishlab chiqarish vositalari, jihozlar va qurollarning jami. *Maktabning moddiy-texnika bazasini yaxshilamoq.*

model 1 Biror narsaning xuddi o'zidek yoki kichraytirilgan nusxasi. *Yangi samolyot modeli.*
2 Tasviriy san'atda xomaki material bo'ladigan narsa. *Haykalning modelini yasamoq.*
3 Quyuv sexida qolip tayyorlash uchun yog'och va metall-dan tayyorlangan nusxa. *Model sexi.*

model+chi Model yasaydigan shaxs. *Avtomashinalarning modelchilari bilan uchrashuv bo'ldi.*

modeler Kiyimlarning modelini ishlovchi mutaxassis. *Taniqli modeler.*

modernist Modernizm yo'lidan boruvchi. *Modernistlar qarashlari.*

modernizatsiya Zamonaviylashtirish, didga moslab o'zgartirish. *Zavod uskunalarini modernizatsiya qilish.*

modernizatsiya+lamoq Yangilab zamonaviylashtirmoq. *Zavodni modernizatsiyalamoq'imiz kerak.*

modernizm Burjua san'ati va adabiyotida realizmga qarshi oqimlar nomi.

modomiki Ta'kid bildiradi. *Modomiki shunday ekan, biz ularni chaqiramiz.*

mohir Mahoratli, abjir, chaqqon. *Mohir paxtakor.*

mohir+ona Mahorat bilan, mohirlik bilan. *Mohirona futbol o'ynamoq.*

mohiyat 1 Eng muhim ma'no, asosiy fikr mazmuni, mag'iz. *Masalaning mohiyati.*
2 *fals.* Narsa va hodisalarning eng muhim, asosiy, ichki bel-

gilari, hodisalari o'rtasidagi ichki bog'lanish, ularning usullarini belgilovchi bosh omil. *Mohiyat – falsafiy kategoriya.*

mojaro 1 Sarguzasht, boshdan kechgan voqea va hodisalar. *Muhabbat mojarolari.*

2 Janjal, to'polon. *Mojaroga aralashib qolmoq.*

mol 1 *qrng.* Qoramol.

2 *kchm.* Qo'pol, befarosat, tarbiyasiz odam haqida. *Hech narsa bilmaydi, mol.*

3 Bisotdagi va sotiladigan boylik, buyum. *Magazinda mol ko'p.*

mol+parast Mol-mulkka o'ch, boylikni yaxshi ko'ruvchi shaxs. *Molparast ayol.*

mol+xona Mol turadigan joy. *Molxonaning tomi.*

mola Shudgor qilingan yerning kesaklarini maydalash uchun moslangan qishloq xo'jaligi asbobi. *Mola bilan bosmoq.*

molboqar Mol, buzoq va shu kabilarni boqish, parvarishlash bilan shug'ullanuvchi kasb egasi. *Molboqar bo'lib ishlatmoq.*

molekula Moddaning kimyoviy xossaga ega bo'lgan eng mayda zarrachasi. *Suv molekullari.*

molekular Molekulaga oid. *Molekular nazariya.*

molik Ega. *Harbiy ahamiyatga molik obyekt.*

moliya 1 Muomaladagi pul mablag'larini to'plash va taqsimlash bilan shug'ullanuvchi muassasa. *Shahar moliya bo'limi.*

2 Xalq xo'jaligida aylanib turgan pul, mablag'. *Moliya ishlari.*

moliya+viy Moliyaga oid. *Moliyaviy yordam.*

moma 1 Ota yoki onaning onasi; buvi. *Momosini ko'rib kelmoq.*

2 Yoshi katta kampilarga murojaat shakli. *Momajon, sog'ligingiz yaxshimi?*

momaqaldiroq Chaqmoq chaqqandan so'ng bo'ladigan guldiros. *Momaqaldiroq ovozi yangradi.*

momaqaymoq Qoqi o't, guli sariq, shamolda urug'lari to'zib ketadigan o'simlik. *Momaqaymoqlar o'sgan yerga o'tirmoq.*

momataloq Qattiq kaltak zarbidan badanning ko'karib qolgan qismi. *Yuzlari momataloq bo'lmoq.*

momiq 1 Tozalangan oq paxta. *Momiqdan olib yarani sekin artib chiqdi.*

2 Yumshoq yung. *Momiq ro'mol.*

3 Oppoq, yumshoq. *Momiq yuzli.*

momo Ona, ena. *Momolar yurti.*

monand 1 O'xshash, to'g'ri keladigan. *Burgut monand yigit.*

2 Mos, muvofiq. *Ismi jismiga monand.*

monarx Monarxiya davlatining yakka hukmdori. *Monarxlar davlati.*

monarxist Monarxizm tarafdori. *Monarxistlar talabi.*

monarxiya Davlat tepasida yakka hukmron shaxs: qirol, podsho, monarx, xon turadigan hokimiyat shakli va shu shaklga ega bo'lgan davlat. *Monarxiya davlati.*

monarxizm Monarxiyaga asoslangan tuzumni yoqlovchi siyosiy yo'nalish. *Monarxizمنى ag'darib tashlamoq.*

monitoring Qabul qilingan qonunlarning bajarilish ahvoli, ularning inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartga muvofiqligi masalalarini nazorat qilish. *Monitoring haqida nizom qabul qilmoq.*

monografik Monografiyaga taalluqli. *Monografik tadqiqot.*

monografiya Bir mavzu, bir masalaga bag'ishlangan ilmiy asar, risola. *Monografiya yozmoq.*

monolog Sahna yoki boshqa asar ishtirokchilarining o'ziga yoki boshqalarga qaratilgan nutqi. *Navoiy monologini aytmoq.*

monopoliya 1 Ishlab chiqarish vositalari, ish kuchi va mahsulotning yakka shaxs, guruh yoki davlat qo'lida to'planishi. *Davlat monopoliyasi.*

2 Xo'jalikning biror sohasiga yakka hukmron bo'lib olish yoki shu asosda vujudga kelgan yirik kapitalistik birlashma. *Monopoliyalar raqobati.*

monopoliya+chi 1 Biror sohada tanho hukmron bo'lgan, savdo yoki ishlab chiqarish sohasida katta imkoniyat va huquqqa ega bo'lgan odam, tashkilot yoxud davlat. *Monopoliyachilar rejalari.*

2 Yirik kapitalist. *Amerika monopoliyachilari.*

montaj 1 Biror inshoot, mashina va sh. k. larning qismlarini chizma yoki ma'lum reja asosida yig'ish va o'rnatish. *Qurilishda katta hajmdagi montaj ishlarini bajarmoq.*

2 Biror film, asar va sh. k. larni umumlashtirib, jamlab yaxlit holga keltirish. *Eski kinofilmni montaj qilmoq.*

montaj+chi Montaj qiluvchi, yig'uvchi. *Montajchi bo'lish mashaqqatli.*

montyor Elektr o'tkazuvchi, tushiruvchi mutaxassis. *Montyor bo'lib ishlamoq.*

monument Biror tarixiy voqeaga yoki shaxsga qo'yilgan katta haykal, yodgorlik. *Monumentning ochilishi.*

morfologiya 1 Organizm, uning a'zolari, ularning tuzilishi haqidagi fan. *O'simliklar morfologiyasi.*

2 Tilshunoslikning so'z shakli bilan bog'liq hodisalarni o'rganuvchi sohasi. *O'zbek tili morfologiyasi.*

mos 1 O'zaro o'xshash, to'g'ri keladigan, monand. *Dunyoqarashlari mos.*

2 Munosib, loyiq. *Bu xonaga shu gul mos keladi.*

3 To'g'ri (loyiq) keladigan. *Ko'ylak mos keldi.*

mos+lamoq Mos qilmoq. *Ko'ylakni o'ziga moslamoq.*

mos+lashmoq Mos holga kelmoq, muvofiqlashmoq. *Muhitga moslashmoq.*

mosla+ma Biror narsaga mos, to'g'ri keladigan narsa, mexanizm. *Qirqish moslamasi.*

mot Shaxmat o'yinida mag'lub holat. *O'ning yurishi motga olib keldi.*

mot qilmoq 1 Yutmoq. *Ikki yurishda mot qilmoq.*

2 *kchm.* G'olib kelmoq. *Ikki gap bilan mot qilmoq.*

motam 1 Mo'tabar kishining yoki yaqin odamning o'limi munosabati bilan bo'lgan azadorlik va shu bilan bog'liq ma'raka va yig'in. *Motam kuni.*

2 Juda qattiq tashvish, g'amginlik. *Imtihondan o'tmaslik uning uchun motam edi.*

motor Biror turdagi energiyani mexanik energiyaga aylantiradigan mashina, dvigatel. *Jiguli motori.*

motor+siz Motori yo'q. *Motorsiz mashina.*

motorist Motorga qarovchi, motor ustasi. *Mashinani motoristga olib bormoq.*

mototsikl Ichki yonish dvigateli kuchi bilan yuradigan ikki g'ildirakli mashina. *Mototsiklni minmoq.*

mototsikl+chi Mototsikl mingan, mototsikl haydovchi. *Mototsiklchilar bahsi.*

moviy Ko'k, zangori. *Moviy osmon.*

moxora No'xat va go'shtdan tayyorlanadigan suyuq ovqat. *Moxora sho'rva ichmoq.*

moxov Bir turli batsilla tufayli yuzaga keladigan, yuqumli og'ir kasallik va shu kasalga yo'liqqan kishi. *Moxovga qarshi kurashmoq.*

moy 1 Chorva moylaridan, ba'zi ekinlardan yoki minerallardan olinadigan, suvda erimaydigan modda. *Moy to'la idish.*
2 Surkaydigan yoki pardozlaydigan narsa. *Tikuv mashinasi moyi.*

moy+lamoq Moy surkab qo'yimoq; yog' bermoq. *Mashinani moylamoq.*

moy+li 1 Moyi bor, moy olish mumkin bo'lgan. *Moyli o'simlik.*
2 Moylangan. *Moyli motor.*

moya Tuyaning urg'ochisi.

moyak 1 Tovuqning tuxum qiladigan joyiga qo'yilgan tuxum yoki tuxumga o'xshash narsa. *Kurk tovuqqa moyak qo'ymoq.*
2 ayn. Tuxum. *Moyaklarni yig'ishtirib olmoq.*

moyana Maosh, oylik. *Moyana olmoq.*

moyana+xo'r Faqat oylik bilan kun ko'radigan odam.

moyil Ko'ngil qo'ngan, ko'ngli bor. *Ishga moyil bola.*

moziy O'tmish, kechmish, tarix. *Moziy sadosi.*

mozor 1 Vafot etganlar dafn qilinadigan joy; qabriston. *Mozorga borib tilovat qilmoq.*
2 Qabr, go'r. *Bobosining mozorini topdi.*

mog'or Turib qolgan narsalarda yoki havo kirmaydigan, zax yerlarda zamburug'larning to'planishidan hosil bo'ladigan momiqsimon tuklar, po'panak. *Yerto'ladan mog'or hidi anqidi.*

mog'or+lamoq Mog'or bosmoq, po'panaklamoq. *Nonlarni mog'or besmoq.*

mosh Dukkakli o'simliklarga mansub bo'lgan donli ekin va uning ovqatga ishlatiladigan donasi. *Ovqatga mosh solmoq.*

mosh-guruch Qisman oq tushgan. *Sochlari mosh-guruch bo'lib qolibdi.*

moshkichiri 1 Mosh va guruchdan pishirilgan quyuq ovqat. *Moshkichiri pishirmoq.*
2 Oq va qora aralashgan soch-soqol. *Moshkichiri soch.*
3 Aralashib ketgan, aralash-quralash. *Xonadagi kitoblar moshkichiri bo'lib ketdi.*

moshova Mosh va qovoq solib tayyorlanadigan ovqat. *Moshova ichmoq.*

moshxo'rda Mosh va guruchdan tayyorlanadigan suyuq ovqat. *Tushlikka moshxo'rda tayyorlamoq.*

muallaq Havoda biror narsaga tegmay osilmay turib qolgan. *Havoda muallaq turaverdi.*

muallaq+chi ayn. Akrobat.

muallif Asar yozgan, yaratgan shaxs. *Roman muallifi.*

muallim 1 Dars beruvchi shaxs, o'qituvchi, pedagog. *Ona tili muallimi.*
2 O'rgatuvchi kishi, ustoz.

muammo 1 She'rda kishi ismi, sana va boshqa sh. k. ma'lumotlarni berkitadigan usul va janr. *Bobur muammolarini o'qimoq va aniqlamoq.*
2 Jumboqli narsa. *Muammo xat.*
3 Hal qilinishi kerak bo'lgan narsa, masala. *Ishda muammolar ko'paymoqda.*

muammo+li 1 Aniqlanishi kerak bo'lgan, jumboqli. *Muammoli fikr.*
2 Muammodan iborat bo'lgan. *Muammoli ish.*

muassasa Savdo-sotiq, xo'jalik ishlari va sh. k. larning biror sohasini boshqaruvchi yoki ta'lim-tarbiya ishlarini olib boruvchi, o'z ma'muriyatiga ega bo'lgan tashkilot. *O'quv muassasalari.*

muassis Ta'sis etuvchi. *Gazeta muassisi.*

ham+muassis Birgalikda ta'sis etuvchi. *Hammuassis tashkilot.*

muayyan Aniq belgilangan, tayin etilgan. *Muayyan vazifani bajarmoq.*

mubolag'a 1 Shaxs, narsa, voqea-hodisa va sh. k. larning sifatlarini orttirib, bo'rttirib ko'rsatish maqsadida ishlatilgan so'z yoki ibora; giperbola. *Mubolag'a orqali tasvirlamoq.*
2 Bo'rttirib ko'rsatish, orttirish. *Voqeani mubolag'a qilib aytib bermoq.*

muborak 1 Eng aziz, e'tiborli, muqaddas. *Muborak haj safari.*
2 Tabrik, qutlov iborasi. *Navro'z muborak bo'lsin.*

muborakbod Tabrik etish, qutlash. *Bitiruvchilarni muborakbod etmoq.*

mubtalo: ~ **bo'lmoq** Biror kasallik, dard, ishq, noxush hodisa va sh. k. larga uchramoq, duch kelmoq. *Ishq dardiga mubtalo bo'lmoq.*

mudarris Madrasa o'qituvchisi. *Madrasa mudarrisi.*

muddao Dildagi maqsad, niyat. *Muddaosini aytmoq.*

muddat 1 Vaqtning biror ish, narsa uchun belgilangan, unga oid bo'lagi. *O'qish muddati.*
2 Biror ishning bajarilish vaqti, chegarasi. *Rejani o'z muddatida bajarmoq.*

mudhish Qo'rqinchli, dahshatli. *Mudhish qotillik.*

mudir(-a) Biror tashkilot, muassasa, korxonada yoki uning biror bo'limini yohud biror ishni idora qiluvchi, boshqaruvchi odam. *Kafedra mudiri.*

mudofaa Dushman hujumidan himoyalaniish. *Shaharning mudofaasini kuchaytirmoq.*

mudofaa qilmoq — muloyim+lashmoq

mudofaa qilmoq Himoyalanoq. *Qal'ani mudofaa qilmoq.*

mudom Hamisha, hamma vaqt. *Mudom bir xil holatda bo'lmoq.*

mudramoq Yarim uyg'oq, yarim uyqu holatida bo'lmoq. *Tuni bilan uxlamay tongga borganda mudrab qolmoq.*

mudr(a>o)+q Uyqu kelgan holat. *Mudroq ko'zlar.*

mufti Shariat qonun-qoidalari asosida ish yuritib shariat, huquq masalalari bilan shug'ullanuvchi va shu nuqtai nazardan qonun chiqarib fatvo beruvchi rahbar, ulamo. *O'zbekiston Respublikasi musulmonlari idorasi muftisi.*

mug'ombir Quv, ayyor. *Mug'ombir tulki*

mug'ombir+lik Quvlik, ayyorlik. *Mug'ombirlik bilan tuzoqdan qutilib ketmoq.*

muhabbat 1 Ishq, sevgi; biror kimsaga yoki narsaga bog'lanib qolish holati. *Birinchi muhabbat.*
2 Mehr, moyillik. *She'riyatga muhabbat qo'ymoq.*

muhaddis Hadis ilmi bilan shug'ullanuvchi, hadisshunos. *Muhaddis olim.*

muhandis Texnik qurilmalar mutaxassisi, injener. *Muhandis etib ishga tayinlanmoq.*

muharrir Tahrir qiluvchi. *Gazeta muharriri.*

muharririyat Tahririyat. *Muharririyatga maktub yo'llamoq.*

muhayyo Hozir, tayyor, mavjud. *Dasturxonda hamma narsa muhayyo edi.*

muhim Ahamiyatga ega bo'lgan, o'ta ahamiyatli, zarur. *Muhim masala.*

muhit 1 Inson yoki boshqa narsa faoliyati kechadigan tabiiy yoki ijtimoiy holat. *Ijtimoiy muhit.*
2 Qarashlari, o'y-fikrlari, kasb-hunar, faoliyati va sh. k. larga ko'ra o'xshash bo'lgan kishilar doirasi, guruhi. *Adabiy muhit.*

muhlat Biror ishni bajarish uchun tayin etilgan vaqt bo'lagi, muddat. *Muhlat so'ramoq.*

muhofaza Himoyalash, qo'riqlash. *Vatanni muhofaza qilish barchaning burchi.*

muhojir Boshqa yurtlarga ketib qolgan va o'sha yurtda yashayotgan shaxs. *Amerikada muhujirlar ko'p.*

muhokama 1 Biror xulosaga kelish uchun fikrlashish, har tomonlama o'ylashish. *Dissertatsiya muhokamasi.*
2 Mulohaza, fikr yuritish. *Muhokama bilan ish yuritmoq.*

muhr Xat yoki hujjatlarni rasmiylashtirish, tasdiqlash uchun alohida belgilar va so'zlar yozilgan tamg'a. *Ma'lumotnomaga muhr bosmoq.*

muhr+dor Muhr saqlovchi va qo'yuvchi. *Saroy muhrdori.*

muhr+lamoq Muhr bosmoq. *Hujjatni muhrlamoq.*

muhr+li Muhri bor. *Muhrli xat.*

muhtaram (a) Hurmatli, e'zozga sazovor. *Muhtaram ustoz.*

muhtasham Hashamatli, ulug'vor va serhasham. *Muhtasham bino.*

muhtoj Biror narsaga ehtiyoji, talabi bor. *Muhtoj odam.*

muhtoj+lik 1 Muhtoj bo'lish. *Ishga muhtojlikdan qiynalmoq.*

2 Moddiy jihatdan qiyinchilikdagi hayot. *Muhtojlikda yashamoq.*

mujassam Biror narsada mukammal, to'liq ifodasini topgan, shakllangan, aksini topgan. *She'rlarida softuyg'ular mujassam.*

mujassam+lamoq To'liq, mukammal aks ettirmoq. *Xalqning intilishlarini mujassamlamoq.*

mujmal Aniq bo'lmagan, tushunarsiz, noaniq. *Mujmal gap.*

mujmal+lik 1 Mujmal holat. *Gapning mujmalligi.*

2 O'zining aniq fikriga ega bo'lmagan odamlarga xos xatti-harakat, lanjlik. *Bu ishda mujmallik ketmaydi.*

mukammal 1 Har tomonlama to'liq; kamchiligi yo'q, raso. *Mukammal asarlar to'plami.*

2 Yetuk, takomillashgan. *Mukammal darslik.*

mukofot 1 Qilingan xizmatlarni, erishilgan muvaffaqiyatlarni taqdirlab beriladigan narsa. *Mustaqillik bayramida mukofot olmoq.*

2 Kishining qilgan ishlari evaziga oladigan javob, narsa. *Hammaning hurmat qilishi unga mukofot edi.*

mukofot+lamoq Mukofot bermoq, mukofot bilan taqdirlamoq. *Iqtidorli talabalarni mukofotlamoq.*

mulk Ixtiyorda mavjud bo'lgan mol-dunyo, yer-suv, imorat va b. boyliklar. *Davlat mulki.*

mulk+dor 1 Mulki ko'p, davlatmand shaxs. *Mulkdor odam.*

2 Umuman, mulkka egalik qiluvchi va uni boshqaruvchi shaxs. *Qishloqlarda mulkdorlar ko'paymoqda.*

mulk+iy Mulikka oid, mulk bilan bog'liq bo'lgan. *Mulkiy mojaro.*

mulk+chilik Mulikka bo'lgan egalik. *Mulkchilik rivojlanmoqda.*

mulla 1 Madrasada tahsil olgan, diniy bilimga ega bo'lgan, odam, ulamo. *Mullalardan saboq olmoq.*

2 Umuman o'qimishli, ma'lumotli. ko'p narsa biladigan odam. *Bu yigit mulla ekan, bizni zeriktirmadi.*

3 Hurmat yuzasidan murojaat qilganda kishi ismiga qo'shib aytiladi. *Mulla Abdurahmon.*

mulla+vachcha 1 Madrasa talabasi. *Madrasadagi mulla-vachchalar chiqib qur'on tilovat qildilar.*

2 Mullaning farzandi. *Mulavachcha dadalari bilan kela boshladi.*

mulohaza 1 Fikr yuritish, o'ylash. *Mulohaza bilan ish ko'rmoq.*

2 Biror masala yuzasidan o'ylangan yoki bildirilgan fikr. *Kitob haqida o'z mulohazalarini bildirmoq.*

mulohaza+li O'ylab ish qiluvchi, mulohaza bilan ish tutuvchi, andishali. *Mulohazali odam.*

mulohaza qilmoq Fikran muhokama qilmoq. *Mulohaza qilib aytmq.*

muloqot Uchrashuv, fikr almashuv. *Mehmonlar bilan muloqot o'tkazmoq.*

muloyim 1 Mayin, yumshoq. *Muloyim matoh.*

2 Nazokatli, xushmuomala. *Muloyim odam.*

muloyim+lashmoq 1 Muloyim bo'lmoq, mayinlashmoq. *Loy muloyimlashdi.*

2 *kelim.* Nazokatli, yumshoq bo'lmoq. *Uning ovozi muloyimlashdi.*

mulozamat Kishiga ko'nglini olish uchun qilinadigan iltifot, hurmat. e'zoz-ikrom. *Kelgan mehmonlarga mulozamat qilmoq.*

ser-mulozamat Mulozamatni qilishni yaxshi ko'radigan, g'oyat mulozamatli, sertakalluf.

multfilm Multiplikatsion film. *Bolalar uchun multfilm qo'ymoq.*

multiplikatsion Multiplikatsiyaga oid. *Multiplikatsion film.*

multiplikatsiya Narsalarning ketma-ket keladigan harakatini, holatini aks ettiruvchi surat yoki qo'g'irchoqlarni rasmga olish asosida film tayyorlash va shu yo'l bilan olingan kino. *O'zbek multiplikatsiya ustalari.*

multserial Multfilmlar seriyasi. *«Senimi, shoshmay tur!» multseriali.*

mum Asalarilar ishlab chiqaradigan va o'zlari uchun uya qurishda ishlatiladigan saqichsimon modda; o'simlik yoki hayvonlardan olinadigan sh. k. modda. *Asalari uyasida mum to'plandi.*

mumiyo Asosan tabobatda singan suyaklarni davolash uchun ishlatiladigan organik modda. *Mumiyo ichmoq.*

mumkin 1 Imkoni bor, amalga oshadigan. *Mumkin bo'lsa, kelarsiz.*
2 Ruxsat berilgan, ijozat berilgan. *O'qishingiz mumkin. Kirish mumkin.*
3 Ehtimoli bor, ehtimoldan xoli emas. *Uning kelishi mumkin.*

mumtoz I O'z xususiyati, xislati, fazilatlarini bilan boshqalardan ajralib turadigan, afzal bo'lgan. *Mumtoz shaxs.*

mumtoz II Mukammal, namuna bo'la oladigan; inqilobgacha bo'lgan o'zbek adabiyoti. *Mumtoz adabiyot namunalari.*

munajjim Yulduzlar ilmi bilan shug'ullanuvchi, ularga qarab fol ko'ruvchi shaxs. *Munajjim bashorati.*

munaqqid Tanqidchi, tanqid qiluvchi. *Mashhur munaqqid olim.*

munavvar Nurga to'lgan, nur bilan yoritilgan, ravshan. *Munavvar olam.*

mundarija 1 Kitob yoki qo'l yozmada uning sahifalari, bo'lim va boblari ko'rsatilgan ro'yxat. *Kitobning mundarijasi.*
2 Umumiy mazmun, qisqa ma'no. *Ishning mundarijasi bilan tanishmoq.*

munqli G'amgin, ma'yus. *Munqli kuy chalmoq.*

munkaymoq Bukchayib qolmoq, bukilib qolmoq. *Keksayib munkayib qolmoq.*

munkimoq Oldinga tomon yiqila yozmoq yoki yuz tuban ketmoq. *Daryo bo'yida munkib ketmoq.*

munofiq Tili va dili boshqa bo'lgan, ichi qora. samimiyligi yo'q, ikki yuzlama. *Munofiq odam.*

munojot 1 A.lohdan najot kutib qilinadigan ibodat. *Allohga munojot qilmoq.*
2 Klassik kuylardan birining nomi. *«Munojot»ni tinglam.*

munosabat 1 Kishilar, narsalar o'rtasidagi, aloqa, bog'liqlik. *Sinfdoshlar munosabati.*
2 Kishilar, tashkilotlar va boshqa sh. k. lar o'rtasidagi bordi-keldi, oldi-berdi muomalalari. *Diplomatik munosabatlilar.*
3 Kishining borliqqa va borliqdagi shaxs, narsa va hodisalarga qarashi, yondashuvi. *Do'stlarcha munosabat.*

munosib 1 To'g'ri keladigan, mos tushadigan; loyiq. *Munosib bo'lmoq.*
2 Arziydigan, arzirli. *Munosib hissa qo'shmoq.*

no-munosib 1 Muvofiq, munosib, mos bo'lmagan, mos kelmaydigan. *Nomunosib er.*
2 Kelishmagan, yarashmagan. *O'ziga nomunosib qiliq qilmoq.*

munozara Turli sohalar bo'yicha tortishuv, bahs. *Qiziqarli munozara.*

munozara+li Munozara talab etadigan. *Munozarali mavzu.*

muntazam Ma'lum tartib asosida, uzluksiz davom etadigan, muttasil. *Boks bilan muntazam shug'ullanmoq.*

muntazir Ko'pdan kutilgan, intizorlik bilan kutilgan, mushtoq. *Kelishingizga muntazirmiz.*

mung'aymoq Bo'shashib ma'yus tortmoq. *Stulda mung'ayib o'tirmoq.*

munchoq Qimmatbaho tosh, shisha va boshqa sh. k. narsalardan yasaladigan ziynat uchun ipga tizib bo'yiga taqiladigan dumaloq yoki boshqa shakldagi donalar. *Bo'yniga munchoq osmoq.*

muolaja Davolash, davolanish. *Muolajaga boraman.*

muomala 1 Kishilar o'rtasidagi munosabat, so'zlashuv va boshqa odob doirasidagi aloqa. *Muomalasi sovuq yigit.*
2 Biror ish, xizmat, pul yuzasidan bo'ladigan aloqa. *Katta savdogarlar bilan muomala qilmoq.*

muomala+li Muomalasi yaxshi. *Muomalali yigit.*

muovin Rahbar yoki boshliqning o'rinbosari. *Direktor muovini.*

muqaddam Oldin, burun. *Uch oy muqaddam kelgan edi.*

muqaddas 1 Aziz, tabarruk, qadrlil. *Muqaddas joy.*
2 Eng olijanob, sharafli. *Muqaddas orzu.*

muqaddima 1 Asardagi boshlanish qism. *Kitob muqaddimasi.*
2 Biror ishning boshlanish, dastlabki bosqichi. *Ishning muqaddimasi.*

muqarrar Yuz berishi, bo'lishi aniq bo'lgan. *Qor yog'ishi muqarrar.*

muqim Biror joyda doimiy turuvchi, yashovchi, qo'zg'almas. *Shaharda muqim yashamoq.*

muqobil 1 Javob bo'luvchi, o'rnini bosuvchi. *Muqobil reja asosida ishlamoq.*
2 Muayyan tartib-qoidalar asosida ish joyining o'zida harbiy majburiyatni bajarishga oid. *Muqobil xizmat turi.*

muqobil+lik Yo u, yo bu imkoniyatni, yo'lni tanlash. *Muqobillik asosidagi saylovlar.*

muqom Musiqa, chapak va sh. k. lar ovozigacha mos ravishdagi xatti-harakat. *Muqom bilan o'yinga tushmoq.*

muqova — mustajob

muqova Kitob, daftar va sh. k. ning sirt qismi. *Muqovasi qalin kitob.*

muqova+lamoq Muqova qilmoq. *Daftarni muqovalamoq.*

muqoyasa Qiyoslash, solishtirish. *Ikkala asarni bir-biriga muqoyasa qilmoq.*

murabbiy Tarbiya ishi bilan shug'ullanuvchi, tarbiyachi. *Murabbiylar kengashi.*

murabbiy+lik Tarbiyachilik. *Murabbiylik vazifasini halol ado etmoq.*

murabbo Meva yoki sabzavotlarni shakar yoki boshqa shirinlikda qaynatib tayyorlanadigan qiyom turi. *Gilosdan murabbo tayyorlamoq.*

murakkab 1 Bajarilishi, hal etilishi, yechilishi qiyin. *Murakkab topshiriq.*

2 Tuzilishi jihatidan oddiy bo'lmagan, bir necha qism yoki unsurlardan tuzilgan. *Murakkab qurilma.*

murakkab+lashmoq Murakkab bo'lmoq, qiyinlashmoq, og'irlashmoq. *Test topshiriqlari murakkablashdi.*

murda o'lik, jasad. *Murdani yuvmoq.*

murid Eshon, pir, avliyo va shu kabi ulug' zotlarning shogirdi, muxlisi. *Eshonga murid tushmoq.*

murod Biror narsani amalga oshirish maqsadi, orzu. *Murodiga yetmoq.*

murojaat Shaxs yoki ko'pchilikka aytilgan chaqiruv gapi, chaqiriq, da'vat. *Murojaat jo'natmoq.*

murojaat+noma Yozma ravishdagi murojaat. *Direktorga murojaatnoma bermoq.*

murojaat qilmoq 1 Biror ish yuzasidan iltimos bildirish tarzidagi so'z aytmoq. *Rahbarga murojaat qilmoq.*

2 Biror ma'lumot olish maqsadida qaramoq. *Kitobga murojaat qilmoq.*

murosa O'zaro kelishuv asosidagi munosabat. *Murosa qilmoq.*

murosa+siz O'zaro kelishmaydigan, murosaga kelmaydigan. *Murosasiz odam.*

murosa+soz Murosa qiluvchi. *Murosasoz odam.*

murosasoz+lik Murosaga kelishuv, murosachilik. *Murosasozlik asosida yondashmoq.*

muruvvat Biror kimsaga qilingan insoniy yordam. yaxshilik, saxovat. *Muruvvat ko'rsatmoq.*

muruvvat+li Muruvvat ko'rsatuvchi, yaxshilik qiluvchi saxovatpesha. *Muruvvatli rahbar doimo hurmatda.*

murvat 1 Temir yoki boshqa narsalarni birlashtirish uchun ishlatiladigan rezbalı detal. *Murvatni qatirmoq.*

2 Avtomashina yoki boshqa asboblarning burab ishga tushiradigan kaliti. *Soat murvati.*

murg'ak 1 Yangi unib chiqqan, navnihol. *Murg'ak ko'chat.*

2 Yangi hosil bo'lgan, tug'ilgan, hali yosh. *Murg'ak tasavvurlar.*

murch Dumaloq achchiq mevalı tropik o'simlik va uning zira-vor sifatida ishlatiladigan urug'i. *Ovqatga murch sepmoq.*

musaffo Toza, beg'ubor. *Musaffo osmon.*

musahhih Korrektor. *Kitob musahhihi.*

musallas Uzum vinosi. *Musallas ichmoq.*

musavvir Rassom, rasm soluvchi. *Musavvirlar ko'rgazmasida ishtirok etmoq.*

musbat 1 Noldan katta. *Musbat sonlar.*

2 Manfiyga zid bo'lib, moddiy qismlari proton va pozitron-dan iborat elektrga oid. *Musbat zaryad.*

musibat Qayg'uli tashvish; kulfat. *Musibatdan qutulmadi.*

musibat+li Musibat keltirgan, tashvishli. *Musibatli hol.*

musiq 1 Borliqni, voqelikni kuy, ovoz, badiiylik bilan ifodalovchi san'at turi. *Musiq asboblari.*

2 Cholg'u asboblari bilan ijro etiladigan asar. *Xonadan musiq eshitildi.*

musiq+li Musiqasi bor. *Musiqali eshittirish.*

musiq+viy Musiq jo'rligida ijro etiladigan, musiqasi bo'lgan. *Musiqaviy eshittirishlar.*

musiq+shunos Musiq nazariyasi va amaliyoti bilan shug'ullanuvchi mutaxassis. *Musiqashunosdan fikr eshitmoq.*

musiq+chi Sozanda, musiq asbobini chaluvchi. *Musiqachilar kuy boshlashdi.*

musiqiy O'ziga xos ohangga, ritmga ega bo'lgan. *Musiqiy kecha.*

musicha Kaptarlar oilasiga mansub qush. *Musicha ayvonga uy qurdi.*

muskat Uzum navlaridan biri va shu uzumdan tayyorlangan vino. *Muskatdan tayyorlangan vino.*

muskul Odam va jonivorlardagi tortilishi mumkin bo'lgan to'qima, mushak. *Muskuli o'ynamoq.*

muslim(a) Musulmon dinidagi kishi, musulmon. *Muslimlar ahli.*

musobaqa Turli sohalar bo'yicha kim yaxshi natijaga erishish bo'yicha bahslashuv, bellashish. *Chavandozlar musobaqasi.*

musobaqa+dosh Musobaqada qatnashuvchi tomonlar, musobaqada ishtirok etuvchilar. *Musobaqadoshlar uchrashdilar.*

musobaqa+lashmoq O'zaro musobaqa qilishmoq. *Avval yosh karatechilar musobaqalashdilar.*

musodara Xususiy shaxslarning mol-mulkini, pul va boshqa sh. k. larni davlat hisobiga o'tkazish. *Mol-mulkini musodara qilish haqida sud qaror qilmoq.*

musofir 1 Safarga chiqqan odam. *Shahringizga sayohatga keldik. Musofirmiz.*

2 Boshqa joydan kelib qolgan. *Musofir yigitni chaqiring.*

3 Boshqa. o'zga. *Musofir yurt.*

musofir+chilik Musofir odamning turmush tarzi, musofir hayot. *Musofirchilik ham oson emas.*

mustabid Diktaturaga asoslangan, mutlaq hokimiyatga ega bo'lgan. *Mustabid tuzum asoratlardan qutulmoqdamiz.*

mustahkam 1 Mahkam, pishiq va puxta. *Mustahkam uy.*

2 *kchm.* Buzilmaydigan, o'zgar olmaydigan, barqaror. *Mustahkam iroda.*

mustajob Amalga oshadigan, ijobat bo'ladigan. *Niyatlar mustajob bo'lg'ay.*

mustamlaka Bosib olgan davlatga siyosiy, iqtisodiy va sh. k. tomondan qaram bo'lgan mamlakat. *Mustamlaka davlatlar.*

mustamlaka+chi Mustamlaka qilib oluvchi, hukmronlik qiluvchi. *Mustamlakachi davlatlar.*

mustamlaka+chilik Bosib olish va bosib olingan davlatlar ustidan olib boriladigan iqtisodiy, siyosiy harakat. *Mustamlakachilik siyosati.*

mustaqil 1 Birovga qaram bo'lmagan, ixtiyori o'zida bo'lgan. *Mustaqil O'zbekiston.*
2 Boshqalarning yordamisiz ish qila oladigan, o'z fikriga ega bo'lgan. *Mustaqil fikr.*

mustaqil+lik Mustaqil bo'lish, ozodlikni qo'lga kiritish. *Mustaqillik bizga ko'p narsa berdi.*

mustasno Qonun-qoidadan, odatdagidan tashqari, istisno. *Mustasno holat.*

musulmon Islom dinidagi shaxs. *Musulmonlar haj safariga otilandilar.*

musulmon+lik musulmon bo'lish. *Musulmonlik qonun-qoidasi.*

musulmon+chilik Islom diniga oid qonun-qoidalar va unga amal qilish. *Musulmonchilik asta-sekin.*

mutaassib 1 Dinga berilgan, unga qattiq amal qiladigan. *Keyingi yillarda mutaassiblar ko'paymoqda.*
2 Mohiyatini bilmay, ko'r-ko'rona ergashuvchi. *Mutaassib ijodkor.*
3 Eski tartiblarni saqlovchi, eski tuzumni qo'msovchi shaxs. *Mutaassiblar yangilikka qarshi harakat qilardilar.*

mutafakkir Yuksak tafakkur egasi. *Mutafakkir Navoiy.*

mutanosib Barcha ko'lamlar bo'yicha mos, to'g'ri keladigan. *Imoratga mutanosib eshik-deraza o'rnatmoq.*

no+mutanosib 1 Mutanosib bo'lmagan, qismlari bir-biriga mos tushmagan. *Kiyimlari gavdasiga nomutanosib bo'lmoq.*
2 *mat.* O'zaro proporsional bo'lmagan. *Nomutanosib sonlar.*

mutasaddi Biror ishni, tadbiri boshqarish va o'tkazish uchun tayinlangan shaxs. *Yig'ilishni o'tkazishga mutasaddilar belgilandi.*

mutasavvuf So'fiy. tasavvuf bilan shug'ullangan. *Mutasavvuf shoir.*

mutaxassis Fanning ma'lum sohasi bo'yicha maxsus bilimga va tajribaga ega bo'lgan shaxs. *Fizika mutaxassisi.*

mutaxassis+lik Fanning turli yo'nalishlari hamda sohalar bo'yicha kasb-kor; ixtisos. *Mutaxassisligim – o'qituvchi.*

mute Birovga itoat qiluvchi, qaram bo'lgan. *U bir umr mute bo'lib o'tdi.*

mute+lik Qaramlik, tobelik. *Mutelik bilan yashamoq.*

mutlaq Boshqa narsalarga, hodisalarga nisbat bermay; to'la ravishda, har tomonlama. *Mutlaq chempion.*

mutlaqo Tamoman, umuman, batamom. *Mutlaqo to'g'ri ish.*

mutolaa Diqqat bilan, qattiq berilib o'qib tushunib olish. *Mutolaaga berilmoq.*

muttaham O'zaro muomalada firib beradigan; qallob. *Muttaham odam.*

muttaham+garchilik ayn. Muttahamlik.

muttaham+lik Muttahamlarga xos xatti-harakat. *Muttahamlik qilmoq.*

muttasil Davom etadigan, bir-biriga ulanib ketgan, uzluksiz. *Muttasil yomg'ir yog'moq.*

muvaqqat ~ **bo'lmoq** Erishmoq, muyassar bo'lmoq. *Shoirni ko'rishga muvaqqat bo'ldi.*

muvaqqat Biror sohadagi g'alaba, yutuq. *O'qitishda muvaqqatga erishmoq.*

muvaqqat+li G'alaba bilan tugagan, ijobiy natijaga olib kelgan. *Muvaqqatli uchrashuv.*

muvaqqat+siz Muvaqqat bo'lmagan, natija yomon bo'lgan. *Muvaqqatsiz bahs.*

muvaqqatsiz+lik Muvaqqatga erishmagan holat. *Muvaqqatsizlik kishini esankiratadi.*

muvaqqat Vaqtli, vaqtinchali. *Muvaqqat hukumat.*

muvoqiq 1 Teng keladigan, mos, loyiq. *Muvoqiq qayliq.*

2 *ko'm. vazf.* Asosan, ko'ra, asoslanib. *Qonunga muvoqiq.*

no+muvoqiq 1 To'g'ri kelmaydigan, munosib kelmaydigan, muvoqiq emas. *Nomuvoqiq nomzod.*

2 o'rinsiz, noo'rin. *Nomuvoqiq fikr-mulohaza.*

muvoqiq+lashmoq ayn. Moslashmoq.

muvoqilash+tirmoq Moslashtirmoq, ishlab chiqarish uchun sozlamoq. *Ishlab chiqarish kuchlarini muvoqilash-tirmoq.*

muvozanat 1 Borliqdagi jismlarning qarama-qarshi yo'nalgan teng kuchlar ta'siridagi tinch holati. *Muvozanatni saqlamoq.*

2 O'zaro qarama-qarshi kuchlarning, hodisalarning tenglashuvi, uyg'unlashuv. *Kuchlar muvozanatga keldi.*

muxbir Gazeta, jurnal, radio, televideniya va axborot uzatish organlariga maqola, xabar va sh. k. larni yozib, intervular oladigan shaxs. *Televideniya muxbiri.*

muxlis Bironta narsaga yoki shaxsga ixlos qo'ygan, ixlosmand. *Shoirning muxlisleri ko'p.*

muxolif Zid fikrda bo'lgan, qarshi fikrdagi. *Muxoliflar jangi.*

muxolifat 1 O'zaro qarama-qarshilik, ziddiyat. *Muxolifat kuchlar.*

2 Rasmiy siyosatga hukmron qarashlarga mos bo'lmagan nuqtai nazar, alohida siyosiy yo'l.

muxtasar 1 Lo'nda, qisqa, umumlashtirilgan. *Muxtasar so'z.*

2 Asarning qisqartirilgan varianti.

muxtor 1 Biror vazifa bajarish huquqi bo'lgan, ish topshirilgan. *Muxtor vakil.*

2 Avtonom, alohida. *Muxtor jumhuriyat.*

muxtoriyat Mustaqillik, avtonomiya. *Muxtoriyatga erishmoq.*

muxtoriyat+chi Muxtoriyat tarafdori. *Muxtoriyatchilar ko'paygan edi.*

muyassar: ~ **bo'lmoq** Ega bo'lmoq, qo'lga kirmoq. *Ushbu sovg'a sizga muyassar bo'libdi-da.*

muyulish Biror joyning burchagi, burilishi. *Ko'chani uyulishi.*

muz 1 Suvning sovuqda qotgan holati. *Muzni yormoq.*

2 *kchm.* Juda sovuq. *Badani muz.*

muz+lamoq — nabi

muz+lamoq 1 Muzga aylanib qolmoq. *Anhor suvi muzladi.*

2 Qattiq sovuq ta'sirida qotib qolmoq, yaxlamoq. *Oyoq-qo'lim muzlab ketyapti.*

muz+xona 1 Yozda rohatijon tayyorlash uchun muz solib qo'yiladigan maxsus chuqur, o'ra. *Muzxonaga qor tashimoq.*

2 Havosi sun'iy sovutiladigan, issiqda buziladigan mahsulotlarni saqlash uchun mo'ljallangan asbob yoki xona. *Muzxonaga ichimlik qo'ymoq.*

muzaffar G'olib, g'alaba qozongan. *Muzaffar xalq.*

muzey Turli sohalarga oid bo'lgan narsalarning namunalari, tarixiy va ilmiy tabiiy va b. ahamiyatga molik bo'lgan narsalarni to'plash, saqlash, o'rganish va namoyish etish bilan shug'ullanuvchi muassasa. *Amir Temur muzeyi.*

muzokara 1 Muhokamaga qo'yilgan masala yuzasidan fikrlashish, bahs yuritish. *Muzokarada fikr bildirmoq.*

2 Ikki tomonning talablari haqida fikr almashuv. *O'zbekiston – Qirg'iziston yo'llari haqida muzokara o'tkazildi.*

muzqaymoq Sut, shakar va shu kabi mahsulotlarni muzlatib tayyorlanadigan yoz masallig'i, morojniy. *Kafeda muzqaymoq yemoq.*

mushak Harbiy ishda signal (xabar) berish uchun ishlatiladigan, bayram va tantanalarda zavq-shavq beradigan rangorang yonuvchi modda bilan to'ldirilgan snaryad. *Navro'z bayramida mushak o'tildi.*

mushak+boz Mushak otish bilan shug'ullanuvchi.

mushakboz+lik Turli tantana va sayillarda mushak otish. *Mushakbozlik avj oldi.*

mushkul 1 Yechimi qiyin bo'lgan, hal qilinishi qiyin. *Mushkul masala.*

2 Og'ir, qiyin holat; qiyinchilik. *Boshga tushgan mushkulni yengmoq.*

mushkul+lashmoq Qiyinlashmoq, og'ir bo'lmoq. *Ish yanada mushkullashdi.*

mushkulot Mushkul ishlar, qiyinchiliklar. *Mushkulotdan qutulish.*

mushohada Ko'rib, eshitib, his qilib fikrlamoq. *Mushohada bildirmoq.*

mushoira Bir nechta (yoki ikkita) shoirning she'r aytishlari; she'rxonlik bahsi. *Mushoira o'tkazish.*

musht 1 Kishi kaft-panjasining siqimlangan holati. *Mushtini tugmoq.*

2 Mushtum zarbi. *Musht tushirmoq.*

musht+day (dek) 1 Hajmi musht kabi. *Mushtday tosh.*

2 Kichkina, yosh, tirmizak. *Mushtday bo'lib menga ish buyuradi-ya.*

musht+lamoq 1 Musht bilan tushirmoq. *Bezorini mushtladi.*

2 Musht bilan ishlov bermoq. *Xamirni mushtlamoq.*

musht+lashmoq Urishish, musht tushirish, yoqalashish. *Botalar mushtlashdi.*

mushtarak Umumiy, ko'pchilikka taalluqli. *Mushtarak fikr.*

mushtariy Xaridor, oluvchi. *Mushtariy bo'lmoq.*

mushtoq Sabrsizlik, intizorlik bilan kutuvchi, muntazir. *Poyezdning kelishiga mushtoq bo'lmoq.*

mushtuk 1 Papirosning og'izga solinadigan qismi. *Papiros mushtugi ho'llandi.*

2 Papirosni tiqib chekadigan naycha. *Mushtukning yaxshisidan oldim.*

mushtum Musht. *Mushtumini ko'rsatmoq.*

mushuk Sichqonlarni ovlaydigan va u bilan ovqatlanadigan uy hayvoni. *Mushuk boqmoq.*

much Kishi a'zosi; organ. *To'rt muchasi sog'.*

muchal 1 Yil boshi 22 martdan boshlanadigan hayvon nomi bilan ataladigan yil. *Quyvon yili.*

2 Odamning shu hisob bo'yicha tug'ilgan yili. *Muchalim ot.*

mo'jaz Icham, kichkina. *Ariq bo'yiga mo'jaz uy solmoq.*

mo'jiza 1 Diniy tasavvurlarga ko'ra ilohiy hodisa. *Mo'jiza sodir bo'lmoq.*

2 Odatdan tashqari, kishini hayron qoldiradigan holat yoki ish. *Mo'jiza ro'y berdi.*

mo'l Ko'p, serob, behisob. *Mo'l hosil yetishtirmoq.*

mo'ljal 1 Reja, marra. *Mo'ljalimiz: 10 tonna oq oltin terib olish.*

2 Chama. *Tushlikka yetib borishni mo'ljal qilmoq.*

3 Nishon, mo'ljalga olingan narsa. *Mo'ljalga urmoq.*

mo'ljal+lamoq 1 Rejalashtirmoq, planlashtirmoq. *Yangi uy qurishni rejalashtirmoq.*

2 Ko'zlammoq, chamalammoq. *O'qishga kirishni mo'ljallamoq.*

3 Nishonga olmoq. *Dushmani otish uchun mo'ljallamoq.*

mo'l-ko'l Juda ko'p, serob. *Mo'l-ko'l hosil.*

mo'l-ko'l+chilik Serobgarchilik. *Dasturxonimizning mo'l-ko'lchiligi tinchlik tufayli.*

mo'ltiramoq Jovdiramoq. *Onasiga mo'ltirab qaramoq.*

mo'may Ko'p, yaxlit, osonlik bilan topilgan. *Mo'may pul.*

mo'min 1 Musulmon, e'tiqodli. *Mo'min odamlar orasida yashamoq.*

2 Yuvosh, hech kimga ozor bermaydigan. *Mo'min chol.*

mo'ralamoq To'siq, teshik va sh. k. lar orqali qaramoq. *Eshikdan mo'ralamoq.*

mo'rcha Hammomdagi alohida bo'lma. *Mo'rchada yuvinmoq.*

mo'y Inson va hayvon terisidagi tuk, qil. *Lab ustidagi mo'yleri sabza urib qolgan edi.*

mo'ylov Ustki labni qoplagan mo'ylar. *Mo'ylovini oldirmoq.*

mo'yna Ayrim hayvonlarning mayin junli terisi. *Ondatra mo'ynasi.*

mo'yqalam Rasm chizishda ishlatiladigan maxsus cho'tka. *Mo'yqalam bilan rasm chizmoq.*

mo'ysafid Soch-soqoli oppoq, keksa. *Mo'ysafid chol.*

mo'tabar E'tibor qozongan, e'tiborli. *Mo'tabar onaxonlar.*

mo'tadil O'rtacha darajada bo'lgan; sovuq ham emas, issiq ham emas. *Mo'tadil havo.*

N – n

nabi Olohning kalomlarini aytuvchi. *Payg'ambar Muhammadning nabiligiga ishonmoq.*

nabira 1 Farzandning (o'g'il va qizning) farzandi. *Nabirasini erkalatmoq.*
2 Keyingi avlod. *Ulug'bekning nabiralari.*

nabor 1 Ma'lum bir matnga muvofiq ravishda terilgan harf va belgilar yig'indisi. *Naborni ko'zdan kechirmoq.*
2 Matn asosida harf va belgilarni terish. *Hikoyani naborga bermoq.*

nabor+chi Bosmaxonada harf teruvchi ishchi. *Naborchiga qo'lyozmani bermoq.*

nabotot 1 O'simliklar dunyosi, o'simliklar. *Nabotot olamiga sayr qilmoq.*
2 Botanika. *Nabotot fani.*

nabotot+shunos Botanik. *Nabototshunos olim.*

nadomat 1 Afsus, pushaymon, o'kinch. *O'tgan umriga nadomat qilmoq.*
2 Kimsani yomonlab aytilgan yoki tarqatilgan gap, malomat. *Nadomat toshi.*

naf Foyda, biror ish yoki narsadan olinadigan manfaat. *Tadbirkorlikdan naf ko'rmoq.*

naf+lanmoq Foyda ko'rmoq, foydalanmoq. *Pomidor sotib naflanmoq.*

naf+siz Foydasiz. *Nafsiz ish.*

nafaqa 1 Yordam puli, yordam sifatida berilgan mablag'. *Qariyalarga nafaqa bermoq.*
2 Ishga yaroqsizligi, pensiyaga chiqqanligi yoki balog'atga yetmaganligi uchun davlat tomonidan beriladigan ta'minot puli; bolalarini tashlab ketgan otaning oyligidan chegirib beriladigan pul. *Har oyda nafaqa olib turmoq.*

nafaqaxo'r Nafaqa olib turuvchi.

nafar Shaxsni bildiruvchi so'zlar bilan birga ishlatilib, ularning donasini, sonini bildiradi. *Uch nafar talaba.*

nafarmon Och binafsha, qizg'ish binafsha rangli. *Nafarmon gulli material.*

nafas 1 O'pkaga tortiladigan va undan chiqariladigan havo, dam, tin. *Nafas olmoq.*
2 Bo'lajak ish haqida og'izdan chiqqan un. gap. *Nafasini sovuyq qilmoq.*
3 Lahza, soniya, juda qisqa vaqt. *Bir nafasda yetib bormoq.*
4 Duoxon, azayimxon, eshon va saidlar tomonidan solingan dam kuchi. *Nafasi o'tkir avliyo.*

ham-nafas Yaqin do'st, og'ayni, oshna, kimsaning yonida turuvchi. *Hamnafas o'rtoq.*

nafis 1 Latif, go'zal va nozik, nozik va yoqimli. *Nafis ovozdagi gapirmoq.*
2 Badiiy jihatdan juda yuksak, zo'r san'atkorlik bilan bajarilgan. *Nafis ish.*
3 Badiiy. *Nafis adabiyot.*

nafis+lik Latiflik, noziklik. *Ko'ylakning nafisligiga qoyil qolmoq.*

nafosat Nafislik, go'zallik, latofat. *Tabiatning nafosati.*

nafrat Qattiq g'azab va jirkanish tuyg'usi, g'azab aralash jirkanish. *Nafrat bilan boqmoq.*

nafrat+lanmoq Nafrat qilmoq, g'azab aralash jirkanmoq. *Vatanfurush kimsalardan nafratlanmoq.*

nafrat+li Nafrat bilan to'lib-toshgan, jirkanch, nafratni ifodalovchi. *Nafratli ovoz bilan gapirmoq.*

nafs 1 Yeb-ichishga, mol-dunyoga bo'lgan ehtiros. *Nafsning orqasidan ketmoq.*
2 Shahvoniy hirs. *Nafs balosiga berilmoq.*

nafsambir // nafsilamr 1 To'g'ri, rost, haqiqatga mos. *Nafsilamrini aytmog.*
2 Haqiqatan, haqiqatan ham. *Nafsilamr aytganda u rost gapirdi.*

nafsoniyat Insonning qadr-qimmatini, obro'-e'tibori, izzati nafsini. *Nafsoniyatiga tegib ketmoq.*

nahang 1 Akela. *Dengiz nahang.*
2 *kchm.* Yirtqich, yulg'ich, yeb to'ymas. *Og'zi nahang odam.*

nahor 1 Tong yorishgan payt, erta tong. *Nahorda o'rnidan turmoq.*
2 Och qoringa, ertalab nonushadan oldin. *Nahorga mastava ichmoq.*

nahor+lik Nonushta, ertalabki ovqat; ertalabki to'y ziyofati. *Nahorga to'yga aytmog.*

nahot(-ki) So'roq va taajjub yuklamasi. *Nahotki, o'z Vatamiga qarshi tish quyvasalar?!*

nahs 1 Nopok, g'usl qilmagan. *Nahs odam.*
2 Iflos, nopok. *Nahs ishlar.*
3 Ishi oldinga yurishmagan, bosmagan. *Nahs bosib, falokatga yo'liqmoq.*

najas Axlat, iflos, yomon narsa. *Najasni yuvib tashlamoq.*

najot 1 Xalos bo'lish, qutulish. *Najot yo'li.*
2 Yordam, ko'mak. *Najot kutmoq.*

najot+kor Najot beruvchi, qutqaruvchi, xaloskor. *Najotkor qo'shin.*

najot+siz Qutulish chorasi yo'q, og'ir ahvolda qolgan. *Najotsiz ahvolda qolmoq.*

nakaz Saylovchilarning o'z deputatlariga yoki tegishli idoralariga bergan topshiriqlari, so'rovnomalari. *Nakazlarni bajarmoq.*

nam 1 Tuproq yoki biror narsa tarkibidagi yoki unga singigan suv. *Nam yer.*
2 Ho'l, suv shing'an. *Yerning nami. Nam ko'ylak.*

ser-nam Me'yoriidan ortiq namli. *Bu yil bahor sernam keldi.*

nam+garchilik Yog'in-sochin, yog'ingarchilik vaqti. *Namgarchilik vaqtida ro'y bergan voqea.*

nam+iqmoq Nam bo'lib qolmoq, nam tortmoq. *Tashqarida qolib namiqmoq.*

nam+lamoq Nam qilmoq, ho'llamoq. *Lattani namlamoq.*

nam+li Nami bor, ho'l. *Namli joy.*

nam+lik Nami borlik, ho'llik. *Paxta tolasidagi namlik miqdorini aniqlamoq.*

namak Tuz. *Oshning namagini bilmog.*

namakob — narvon

namakob Tuz solib eritilgan suv, tuzli suv. *Og'izni namakobda chayqamoq.*

namat Kigiz, palos. *Namat solmoq.*

namoyon: ~ **bo'lmoq** Yaqqol gavdalanmoq. *Ko'z oldida namoyon bo'lmoq.*

namoz Har bir musulmon uchun ado etilishi farz qilingan besh mahallik ibodatlar majmui, ularning har biri. *Asr namozi.*

namoz+goh Namoz o'qiladigan joy. *Namozgohda ko'p odam yig'ilmoq.*

namoz+lik Namoz o'qish uchun kiyiladigan kiyim. *Namozlik do'ppi.*

namoz+xon Namoz o'qiydigan, besh mahal namozni kanda qilmaydigan, musulmon. *Namozxonlar oldida va'z aytmq.*

namozgar Asr namozi o'qiladigan payt, kun botish oldidagi vaqt. *Namozgarda ishdan qaytib kelmoq.*

namozshom Qosh qoraya boshlagan vaqt, oqshom, kun botishi bilan o'qiladigan namoz. *Namozshomda yetib kelmoq.*

namozshomgul Guli kech tushishi bilan ochilib, kunduzi yopiladigan gul. *Namozshomgul ekmoq.*

namoyish 1 Tantanali bayramlar yoki biror marosim munosabati bilan o'tkaziladigan ommaviy chiqish, yurish. *Bayram namoyishiga chiqmoq.*
2 Amalda, tajribada ko'rsatish. *Kuchini namoyish qilmoq.*

namoyish+korona Ochiqdan-ochiq, hammaga ko'rsatib. *Namoyishkorona tarzda chiqib ketmoq.*

namoyish+chi Namoyish ishtirokchisi. *Namoyishchilar oqimi.*

namoyanda Muayyan soha yoki guruhning vakili, yetuk kishisi. *O'zbek san'ati namoyandalari.*

namuna 1 Bir turga, jinsga mansub bo'lgan narsalarning ular haqida tasavvur bera oladigan bir nusxasi, bo'lagi. *Korxonah mahsulotlaridan namunalar ko'rsatmoq.*
2 Timsol, misol; ibrat, o'rnak. *Vatanparvarlikning yorqin namunasi ko'rsatmoq.*

namuna+viy Namuna bo'ladigan, ibratli. *Namunaviy tashkilot.*

namuna+li O'rnak bo'la oladigan, ibratli. *Namunali xulq.*

namuncha Nima uchun, nega, bunchalik. *Namuncha meni so'roqqa tutasiz?*

naq 1 Xuddi, ayni, o'zginasi. *Naq otasiga o'xshamoq.*
2 Obdon, rosa. *Naq yarim soat gap sotmoq.*
3 Ta'kid bildiradi. *Aytilgan ishni qilmasa, naq kunini ko'rsatib qo'ymoq.*

naqadar Qanchalik, qay darajada, qanday. *Naqadar ajoyib manzara.*

naqarot Qo'shiqning har bir bandidan keyin qaytariladigan qismi. *Naqarotini birgalashib aytmq.*

naqd 1 Haqini darhol to'lash sharti bilan amalga oshirilgan savdo muomalasi. *Tovarni naqd sotib kelmoq.*
2 Savdo muomalasi uchun tayyor, hozir qilingan. *Naqd pul bermq.*

naql 1 Avloddan-avlodga o'tib kelayotgan hikmat, rivoyat. *Xalq naqlarini to'plamoq.*

2 Biror tarixiy shaxs yoki voqea haqidagi gap, hikoya. *Temur Malik haqida naql aytmq.*

naqliyot Xalq xo'jaligining transport tarmog'i; transport. *Naqliyot vositalari.*

naqqosh Naqsh soluvchi, naqsh bilan bezovchi usta.

naqsh O'yib yoki bo'yoq bilan solingan gul, bezak. *Sherdor madrasasidagi naqshlarga qoyil qolmoq.*

naqsh+dor Naqsh solingan, naqshli, naqshin. *Naqshdor gumbazlar.*

naqsh+lamoq Naqsh bermq, naqsh solib bezamoq. *Uyni naqshlamoq.*

naqsh+li Naqshin, naqshdor. *Naqshli xontaxta yasamoq.*

naqshbandiya ayn. Naqshbandiylik. *Naqshbandiya tariqati.*

naqshbandiylik «Dil ba yor, dast ba kor» ya'ni «qo'ling ishda, diling Ollohda bo'lsin» shioriga asoslanuvchi tasavvuf oqimi. *Naqshbandiylik oqimi tarafdori.*

naqshin Naqshli. *Naqshin binolar.*

naqshin+kor Naqshdor, naqshli. *Naqshinkor maqbara.*

nard Aylanma harakat bo'yicha shashka donalari bilan teshikchalarni kim birinchi bo'lib berkitishga asoslangan o'yin turi. *Nard o'ynamoq.*

nard+chi Nard o'yinchisi. *Usta nardchi.*

nargis Oq yoki sariq gulli ko'p yillik o'simlik va uning guli. *Nargis o'stirmq.*

nari So'zlovchidan yoki suhbat borayotgan payt, o'rindan uzoq, olis. *Ko'prikan nari ketmoq.*

nari+gi Naridagi, uzoqdagi, olisdagi. *Narigi shahardan olib kelmoq.*

nari-beri 1 Shosha-pisha, yengil-elpi. *Nari-beri choy ichib olmoq.*

2 Chala-chulpa, chalakam-chatti. *Naridan-beri ish bitirmq.*

narkobiznes Narkotik moddalar bilan yashirin savdo tashkil qilish. *Narkobiznesga qarshi chora-tadbirlar belgilamoq.*

narkoman qrng. Giyohvand. *Narkoman yoshlarning oramizda bo'lishiga sira yo'l qo'ymaylik.*

narkomaniya qrng. Giyohvandlik. *Narkomaniyaga qarshi keskin kurash olib bormq.*

narkotik I Kayf, sarxushlik baxsh etadigan zaharli modda. *Narkotik modda bilan qo'lga tushmoq.*

narkotik II Uxlatadigan, vaqtincha og'riqni sezdirmaydigan. *Narkotik moddalar berib bemorni tinchlantirmq.*

narkoz Ma'lum bir vaqt oralig'ida uxlatadigan, og'riqni sezdirmaydigan modda, ukol. *Bemorga narkoz bermq.*

narsa 1 Har qanday moddiy asos, predmet. *Bozordan narsa ko'tarib kelmoq.*

2 Hayot, turmush uchun zarur bo'lgan har qanday buyum, mahsulot. *Uyda hamma narsa bor.*

3 Har qanday voqea yoki hodisa. *Unga bir narsa bo'lmoq.*

4 Jonli mavjudodlarga tegishli bo'lgan sifatlar bilan birga qo'llanib, ma'lum bir toifaga, guruhga mansublikni bildiradi. *Qari narsa, urinib qolmasmikan?*

narvon Yuqoriga chiqish va tushish uchun ishlatiladigan maxsus asbob, shoti. *Tomga narvon qo'ymoq.*

narx Buyum va narsalarning pul bilan o'lanadigan qiymati, baho. Arzon *narxda sotmoq*.

narx-franka Tovarni xaridorga tashib yetkazib berish sarflarini ham o'z ichiga olgan ulgurji narx. *Narx-franka xaridor uchun ancha qulaylik tug'diradi*.

narx-navo Baho, narxlar. *Bozordagi narx-navoni yo'lga solmoq*.

narxnoma Sotiladigan narsalarning narxi belgilangan qog'oz. *Narxnomada ko'rsatilgan pulni to'lamoq*.

naryad 1 Muayyan topshiriqni bajarish uchun beriladigan og'zaki yoki yozma buyruq hamda shu buyruq rasmiylashtirilgan qog'oz. *Un tashib kelish uchun naryad yozib bermoq*.
2 Harbiy maqsaddagi topshiriq, vazifa va uni bajarayotgan xizmatchilar guruhi. *Soqchilar naryadi*.

naryoq (nariyoq) Narigi yoq, narigi tomon. *Naryoqqa suzib o'tmoq*.

narzan Tarkibida karbonat angidrid mavjud bo'lgan mineral suv. *Narzan ichmoq*.

nasab Kelib chiqish, shajara; nasl-nasab. *O'zining nasabini bilmağan odamning quldan farqi yo'q*.

nasib Yaratgan tomonidan insonga buyurilgan hissa, ulush, taqdir. *Vatanni ozod ko'rish hammaga ham nasib qilgani yo'q*.

nasiba Insonga buyurilgan hissa, ulush, rizq. *O'z nasibasini terib yurmoq*.

nasiba+li Rizqi ulug', baxtli. *Ulug' nasibali odam bo'lmoq*.

nasiba+siz Tolei past, baxtsiz, quruq. *Nasibasiz qolmoq*.

nasihat Yaxshi yo'lga solish, ta'lim-tarbiya berish uchun aytilgan gap, pand, o'git. *Yoshlarga nasihat qilmoq*.

nasihat+chi ayn. Nasihatgo'y. *Nasihatchi direktor*.

nasihatgo'y Nasihat beruvchi, nasihat aytuvchi. *Nasihatgo'y ota*.

nasihatgo'y+lik Nasihat berish, pand-nasihat qilish. *Nasihatgo'ylik qilmoq*.

nasihatomuz Nasihatga o'xshagan, nasihat tarzidagi. *Nasihatomuz gap aytmoq*.

nasiya 1 Naqd pulsiz, pulini keyin to'lash sharti bilan qilinadigan savdo-sotiq muomalasi. *Nasiyaga go'sht olmoq*.
2 Darhol amalga oshmaydigan. *Nasiya gap qilmoq*.

nasl 1 Kelib chiqish, zot, nasab. *Temuriylar nasli*.
2 Kelajak avlod, zurriyod. *O'zbeklar nasli*.
3 Bir zotga mansub bo'lgan hayvonlar guruhi; zoti. *Qo'yning duragay nasli*.

nasl+dor 1 Tag-taxtli, zodagon. *Nasldor beklar*.
2 Zotli, zotdor. *Nasldor buqa*.

nasl+iy Naslga oid, nasldan naslga o'tadigan. *Nasliy kasallik*.

nasl+li ayn. Nasldor. *Nasli hayvonlar*.

nasl+siz Nasl qoldirmaydigan, bepusht. *Naslsiz qoramollar*.

nasl+chilik Hayvonlarning naslini, zotini yaxshilash bilan shug'ul anuvchi soha. *Naslchilik davlat xo'jaligi*.

nasl-nasab Bir avlod-ajdodga mansub kishilar urug'i, zoti, kelib chiqishi. *Nasl-nasabini surishtirmoq*.

nasos Suv, neft, gaz, havo va sh. k. larni haydash, tortib chiqarish yoki yuborish uchun ishlatiladigan asbob, mexanizm. *Nasosni ishdan chiqarmoq*.

nasr Hikoya, qissa, roman va sh. k. lar yoziladigan janr. *O'zbek nasri uflari*.

nasr+iy Hikoya, qissa, roman va sh. k. larga oid. *Nasriy asar*.

nasroniy Xristian diniga mansub kishi. *Nasroniylar cherkovi*.

natija 1 Ish-harakat, voqea-hodisalarning oxirgi ko'rsatkichi, oqibati. *Sovuqning natijasi yomon bo'ldi*.
2 Fikr-mulohazaning, muhokamaning yakuni, xulosasi. *Yaxshi natija chiqarmoq*.

natija+lamoq Natija chiqarmoq, natijaga, xulosaga kelmoq. *Eshitgan fikrlarni natijalamoq*.

natija+li Samarali, yaxshi natija bergan yoki shunday natija kutilayotgan. *Yaxshi natijali ish qilmoq*.

natija+siz Samarasiz, natija bermaydigan. *Natijasiz urinish qilmoq*.

natijada Oxir-oqibatda, pirovardida. *Bahor seryomg'ir kelib, natijada o't serob bo'ldi*.

natura 1 Rasmga, kinoga va sh. k. larga olish uchun obyekt bo'lgan shaxs yoki predmet, ko'rinish. *Natura asosida rasm chizmoq*.
2 Pul o'rmi to'lanadigan mol, mahsulot. *Natura bilan hisob-kitob qilmoq*.

natural 1 Mol, mahsulot bilan beriladigan, to'lanadigan. *Natural daromad*.
2 Tabiiy holatdagi, asl. *Natural asal*.

naturalist 1 Tabiatshunos, tabiatni o'rganuvchi olim. *Naturalist bilan suhbatlashmoq*.
2 Naturalizm oqimi tarafdori. *Naturalist bilan bahslashmoq*.

naturalistik Naturalizmga oid. *Naturalistik oqim*.

naturalizm Tabiat qonunlarini ijtimoiy taraqqiyot qonunlaridan ustivor qo'yuvchi oqim. *Naturalizm tarafdori*.

naturmort Meva-cheva, gul, poliz mahsulotlari va sh. k. larining rasmi. *Naturmort ustasi*.

nav 1 Tur, xil, narsalarning umumiy xususiyatlariga ko'ra birlashuvchi guruhi. *Qovun navlari*.
2 Mol yoki tovarning sifat jihatidan kategoriyasi. *Birinchi navda turuvchi material*.

nav+li Biror navga mansub. *Yovvoyi navli jiyda. Oliy navli un*.

navbahor Ilk ko'klam, bahorning boshi. *O'lkamizga navbahor kirib keldi*.

navbat 1 Birin-ketin sodir bo'ladigan, bajariladigan ishlar tartibi, gal. *Navbatdan tashqari majlis o'tkazmoq*.
2 Qatorda ishg'ol etilgan o'rin, joy; gal. *Navbatga turmoq*.
3 Dejurlik, smena. *Navbatdan kech qaytmoq*.
4 Marta, gal. *Bir navbat*.

navbat+dagi 1 Navbatda turgan, eng birinchi turgan, galdagi. *Navbatdagi topshiriqni bermoq*.
2 Qatorda turgan, ma'lum bir o'rinni egallagan. *Navbatdagi da'vogarni chaqirmoq*.

navbat+lashmoq — nazorat+chi

- navbat+lashmoq** Biror ishni yoki yumushni galma-gal, o'rin almashib bajarmoq. *Navbatlashib mashina haydamoq.*
- navbat+chi** 1 Ma'lum bir ishni yoki topshiriqni boshqalar bilan tartib bo'yicha navbatlashib bajaruvchi shaxs, xodim. *Kechki smena navbatchisi.*
2 Soqchi, qorovul. *Navbatchi askar.*
- navbatchi+lik** Navbatlashib bajariladigan ish, vazifa, navbatchining vazifasi. *Yotoqxonada navbatchilik qilmoq.*
- navigatsiya** 1 Kemalar qatnovi. *Qora dengizda navigatsiyani yaxshilamoq.*
2 Kema qatnovi mavsumi, payti. *Shimoliy muz okeanida navigatsiyaga ruxsat bermoq.*
3 Kemasozlik, kemalar qatnovini yo'lga qo'yish va ta'minlash haqidagi fan. *Navigatsiyani o'qimoq.*
- navjuvon** Yosh yigit, o'spirin. *Navjuvon yoshida nobud bo'lmoq.*
- navkar** Harbiy xizmatkor, askar. *Boburning sadoqatli navkari.*
- navnihol** 1 Yangi unib chiqqan yoki o'tqazilgan ko'chat, yosh daraxt. *Bahorda ekilgan navnihollarni sug'ormoq.*
2 Yosh yigit yoki qiz. *Navnihol narsa ekan.*
- navo** 1 Kuy, ohang, xonish. *Bulbul navosi.*
2 «Shoshmaqom» tizimidagi ikkinchi kuyning nomi. «Navo» kuyini tinglamoq.
3 Nola, ayanchli ovoz. *Qanoti singan qushning navosi eshittilar edi.*
- navqiron** Avji kuchga to'lgan, qirchillama, yosh. *Navqiron yoshga kirmoq.*
- navro'z** 1 Quyoshning Hut yulduzlar turkumidan Hamal yulduzlar turkumiga o'tish davrining boshlanishi. Bu davr 20-martdan 21-martga o'tar paytiga to'g'ri keladi. *Navro'z boshlanmoq.*
2 Umumxalq bayrami. *Navro'z telemarafonini tashkil qilmoq.*
3 Bahor, bahor chog'i. *Navro'zda to'y qilmoq.*
- nay** 1 Ichi teshik, uzun narsa. *Temir nay.*
2 Barmoqlar yordamida teshiklarini berkitib-ochib, puflab chalinadigan musiqa asbobi. *Nay chalmoq.*
- nay+chi** Nay chaluvchi sozanda, san'atkor. *Naychini to'yga taklif qilmoq.*
- nayman** O'zbek xalqi tarkibiga singib ketgan qadimiy qabilalardan biri. *Nayman urug'lari.*
- naynov** Beo'xshov darajada novcha, bo'yi baland. *Naynov odam.*
- nayrang** 1 Chaqqonlik bilan amalga oshirilgan harakat, ko'z bog'lash, fokus. *Nayrang ko'rsatmoq.*
2 Makr-hiyлага, aldanchilikka asoslangan xatti-harakat, hiyla, lo'ttibozlik. *Nayrang ishlatmoq.*
- nayrang+boz** 1 Ko'z bog'lovchi, fokuschi. *Nayrangbozning tomoshasi.*
2 Nayrang bilan ish tutuvchi; hiylagar, lo'ttiboz. *Nayrangbozning qilig'idan ranjimoq.*
- nayrangboz+lik** 1 Ko'z bog'lash. *Nayrangbozlik chiqishlarini namoyish etmoq.*
2 Hiylagarlik, lo'ttibozlik. *Nayrangbozlik bilan aldab ketmoq.*
- nayza** 1 Uchi o'tkir qilib yasalgan narsa, qurol-aslaha. *Nayza sanchmoq.*
2 Miltiq yoki avtomatning uchiga o'rnatilgan tig', shtik. *Miltiq nayzasi.*
3 Chaquvchi gazanda va hashoratlarning badanga sanchiladigan a'zosi. *Asalari nayzasi.*
- nayza+boz** Nayza bilan jang qiluvchi, nayza bilan jang qilishga usta. *Nayzaboz sipoh.*
- nayzaboz+lik** Nayza bilan jang qilish. *Nayzabozlik jangida g'olib chiqmoq.*
- naycha** Ingichka, kichik shaklga ega bo'lgan nay. *Naychani qo'lga olmoq.*
- naycha+lamoq** Tuguncha hosil qilmoq. *Qovun naychalab qoldi.*
- nazar** 1 Ko'z qarashi, nigoh. *Atrofga nazar tashlamoq.*
2 Biror shaxsga, sub'ektga xoslikni bildiruvchi kirish so'zi. *Nazarimda, kecha borib keldingiz shekilli?*
- nazariy** Nazariyaga oid, nazariyaga asoslangan. *Nazariy fikrlarini bayon etmoq.*
- nazariya** 1 Tabiat va jamiyat taraqqiyoti qonunlarini tushunish hamda tushuntirishning umumiy prinsiplarini asoslab beruvchi ilmiy qonun-qoidalar majmui. *Nazariya bilan shug'ullanmoq.*
2 Ma'lum bir fan sohasiga yoki uning bir qismiga oid umumlashgan qarash va qoidalar majmui. *Sintaktik nazariya.*
- nazariya+chi** ayn. Nazariyotchi. *Nazariyachilar bilan kengashmoq.*
- nazariyot** Ilm-fanning nazariy asoslari, ilmiy qonun-qoidalar majmui. *Nazariyot bilan jiddiy shug'ullanmoq.*
- nazariyot+chi** Ilm-fanning nazariy tomonlari bilan shug'ullanuvchi olim. *Nazariyotchi tadqiqotchilar.*
- nazar-pisand; ~ qilmaslik** Mensimaslik, o'zini baland tutish. *Hech kimni nazar-pisand qilmay qo'ydi.*
- nazla** Ko'z yoki burun shilliq pardasining yallig'lanishi. *Nazla bo'lib qolmoq.*
- nazm** She'riyat, poeziya. *Nazm bo'stoni.*
- nazm+iy** Nazmga, she'riyatga oid. *Nazmiy misralar.*
- nazokat** 1 Insonning xatti-harakati, so'zlashidagi noziklik, latofat. *Nazokat bilan gapirmoq.*
2 Muomaladagi noziklik, odob. *Nazokatli munosabatda bo'lmoq.*
- nazorat** 1 Ish-harakatning borishi yoki biror kimsaning yurish-turishi ustidan doimiy kuzatish, tekshirish. *Qimmatbaho qog'ozlar bozorini nazorat qilmoq.*
2 Tekshirish ishlarini olib boruvchi tashkilot, bo'lim. *Ichki nazorat inspeksiyasi.*
- nazorat+siz** Tekshirish ostiga olinmagan, nazoratdan tashqari. *Bolalarni nazoratsiz qoldirmoq.*
- nazorat+chi** Nazorat qiluvchi, qarab turuvchi. *Nazoratchi xodim.*

nazr 1 Biror maqsad yo'lida Ollohga atab berilgan narsa, pul. *Nazr qilingan pul.*
 2 O'qib, dam solib qo'yganligi uchun shunday harakatni amalga oshirganlarga beriladigan haq, mablag'. *Eshonga nazr qilmoq.*
 3 Xayr-sadaqa. *Kambag'allarga pul nazr qilmoq.*

nazr-niyoz Xayr-sadaqa. *Masjidning domla-imomiga nazr-niyoz bermoq.*

nasha Baland bo'lib o'sadigan poyasidan tola, urug'idan yog' olinadigan o'simlik va uning shirasidan tayyorlanadigan kayf beruvchi narkotik modda. *Nasha chekmoq.*

nashatir 1 Ammoniy xlorid, rangsiz kristall modda, navshadil. *Nashatir hosil qilmoq.*
 2 Nashatir spirt.

nashavand Nasha chekuvchi, bangi. *Nashavand yoshlarga oramizda o'rin yo'q.*

nashavand+lik Bangilik, nasha chekish. *Nashavandlikka qarshi kurashmoq.*

nashr 1 Bosma asar chop etish, nashr qilish. *Yangi kitobni nashrga topshirmoq.*
 2 Bosma asar. «Sharq» nashriyot-matbaa konserni nashri.
 3 Bosma asarlarning har bir chiqarilishi yoki turi. «Uch ildiz» romanining ikkinchi nashri.

nashriyot Bosma asarlarni tayyorlash va nashr etish bilan shug'ullanuvchi tashkilot. «O'qituvchi» nashriyoti.

nashriyot+chilik Bosma asarlarni tayyorlash va nashr etish ishi.

nashtar ayn. Nishtar. *Nashtarini sanchmoq.*

nashvati Nokning suvli, shirin meva qiluvchi navi va uning hosili. *Nashvati ekmoq.*

nash'a Estetik lazzat, huzur, gasht. Bahordan *nash'a olmoq.*

nash'a+li Huzur bag'ishlovchi, gashtli. *Nash'ali gap qilmoq.*

nachora Nima ham qildik. *Nachora, taklifingizga rozimiz.*

na'matak Ra'nodoshlar oilasiga mansub butasimon gul va uning mevasi. *Cho'qqida, quyoshning belanchagida, Nafis chayqaladi bir tup na'matak (Oybek).*

na'ra Vahimali, o'ta qattiq ovoz. *Sherning na'rasi eshitilmoq.*

neft Yoqilg'i sifatida ishlatiladigan va benzin, kerosin kabi mahsulotlar olinadigan qo'ng'ir yoki qora yog'simon suyuq mineral modda. «O'zbek neftgaz va gaz sanoati milliy korporatsiyasi».

neft+chi Neft sanoati ishchisi, mutaxassisi. *Neftchilar poyolkasi.*

nega 1 Nima uchun, nechun. *Nega kelding.*
 2 Ritorik so'roq gaplar tarkibida kelib, so'zlovchining voqea va hodisaga ijobiy-salbiy munosabatini ifodalaydi. *Nega qarab to'ymas ko'zlarim?*

negativ Fotosurat chiqarish uchun asos bo'ladigan tasvirli plastinka yoki plyonka. *Negativni saqlamoq.*

negiz 1 Ostki asos qism, poydevor, fundament. *Bino negizi.*
 2 Asos, baza. *Tadbirkorlikning negizi.*

nekrolog Biror shaxsning vafoti munosabati bilan uning hayoti

va faoliyatiga bag'ishlab yozilgan maqola, ta'ziyanoma. *Gazetada nekrolog bosilib chiqmoq.*

nektar Gul shirasi. *Nektar yig'moq.*

ne-ne Ko'p va xilma-xil, qanchadan-qancha. *Bu zaminda ne-ne ulug' zotlar yashamadi deysiz?*

neolit Yangi tosh asri. *Neolit davri yodgorliklari.*

neologizm Tilda yangi paydo bo'lgan leksik birliklar. *Neologizmlarni aniqlamoq.*

neon Kimyoviy unsur, havo tarkibida bo'ladigan rangsiz va hidsiz gaz. *Neon chiroqlar.*

neptun Quyosh sistemasidagi sakkizinchi planeta. *Neptun sayyorasini teleskop orqali kuzatmoq.*

nerv 1 Bosh va orqa miyadan butun a'zolariga tarqalgan va ularning faoliyatini boshqarib turadigan ingichka asab tomirlari tizimi, shu tomirlarning har biri, asab. *Nerv tizimi.*
 2 Miya, fikrlash faoliyati. *Nervlari charchamoq.*

nest-nobud: ~ bo'lmoq Bekorga yo'q bo'lib ketmoq, nobud bo'lmoq. *Hosil nest-nobud bo'lmay terib olindi*

netto Molning, tovarning idishi, qopidan tashqari sof og'irligi. *Yuk nettosi.*

netto qarz Davlatning sof tashqi qarzi. *Netto qarz mamlakatning haqiqiy iqtisodiy qudratini belgilaydi.*

nevvara Nabira. *Nevaralariga xo'rozqand olib kelmoq.*

nevrolog Nervlarni o'rganuvchi mutaxassis, vrach. *Nevrolog qabulida bo'lmoq.*

nevrologik Nevrologiyaga, nerv kasalliklariga oid. *Nevrologik jarayon.*

nevrologiya Nerv tizimining tuzilishi va uning faoliyatini o'rganuvchi fan. *Nevrologiyadan dars bermoq.*

nevropatolog Nevrologiya mutaxassisi, vrachi. *Nevropatologdan maslahat so'ramoq.*

nevropatologiya Nerv tizimi kasalliklari haqidagi fan. *Nevropatologiya fani yangiliklarini o'rganmoq.*

nevroz Markaziy nerv tizimi bilan bog'liq kasallik. *Nevrozga yo'liqmoq.*

neylon Sun'iy tola va shu toladan to'qilgan gazlama. *Neylon ko'ylak.*

neytron Atom yadrosi tarkibidagi elektr zaryadidan xoli bo'lgan zarra. *Neytron zarrachasi.*

necha 1 Son-miqdorni so'rash uchun ishlatiladi; qancha. *Necha kilogramm keladi?*
 2 Miqdorning behisobligini, ko'pligini anglatadi. *Bir necha oylar o'tgandan keyin kelmoq.*

nechog'lik Qanchalik, qanday. *Ota-onaning borligi nechog'lik baxt?!*

ne'mat 1 Noz-ne'matlar, yegulik. *Dasturxondagi ne'matlardan totinmoq.*
 2 Ezgu ish, yaxshi narsa. *Til ne'mati.*

nido 1 Biror holatni, his-tuyg'uni ifodalovchi tovush, ovoz. *Afsus nidosi.*
 2 Da'vat, undov, chaqiriq. *Nido qilmoq.*

nifoq Nizo, kelishmovchilik, janjal. *O'rtaga nifoq solmoq.*

nigoh Ko'z qarashi, boqish, qarash. *Nigohini olib qochmoq.*

nigoron Intizor bo'lib, muntazir bo'lib. *Kelar yo'llariga nigoron bo'lmoq.*

nihol 1 Yosh novda, ko'chat. *Olcha niholi.*
2 Murg'ak, yetilmagan yosh narsa. *Niholday sinmoq.*

nihoya Oxir, poyon, chegara, tugash. *Xizmatni nihoyasiga yetkazmoq.*

nihoya+siz Oxiri yo'q, poyonsiz. *Nihoyasiz o'rmon.*

nihoyat 1 G'oyat, g'oyatda. *Nihoyat xursand bo'lmoq.*
2 Oxiri, oxir-pirovardida. *Nihoyat, mehmonlar yetib kelishdi.*

nihoyatda G'oyat darajada, g'oyat, juda ham. *Nihoyatda beshang kiyinmoq.*

nikel Yaltiroq qattiq metall, erishi qiyin, havoda o'zgarmaydigan kimyoviy unsur. *Nikel mahsuloti.*

nikel+lamoq Nikel bilan qoplamoq. *Trubani nikellamoq.*

nikoh 1 Er-xotinlikni shariat yo'li bilan rasmiylashtirish marosimi va shu marosimda domulla tomonidan o'qiladigan duo. *Nikoh o'qimoq.*
2 Er-xotinlik, er-xotinlikning huquqiy tomondan rasmiylashtirilishi. *Sud tomonidan nikohi bekor qilindi.*

nikoh+lamoq Nikoh o'qimoq, er-xotinlikni rasmiylashtirmoq. *To'y kuni nikohlamoq.*

nikoh+li Nikohlab olingan, nikoh o'qib rasmiylashtirilgan. *Nikohli ayol.*

nikoh+siz Nikoh qilinmagan, nikoh o'qilmagan. *Nikohsiz xotin.*

nikotin Tamaki tarkibida bo'ladigan narkotik modda. *Nikotin zarari.*

nilufar Suvda o'sadigan yirik bargli va katta-katta oq gulli o'simlik. *Nilufar guli.*

nim Yarim. *Nim tabassum.*

nima 1 Predmet, voqea-hodisa haqidagi so'roqni bildiradi. *Nima shovqin?*
2 Qanday nauja bilan tugadi. *Kechagi ish nima bo'ldi?*
3 Belgi haqida so'roqni bildiradi. *Nima xizmat bilan keldingiz?*
4 Qarindoshlikni ifodalash uchun kim o'rmida ishlatiladi. *Komiljon sizning nimangiz bo'ladi?*
5 So'roq gaplar boshida kelib, so'roqni kuchaytiradi, ta'kidlaydi. *Nima, bundan boshqa ishimiz yo'qmi?*

nimaga Nega? Nima uchun? Nima sababdan? *Nimaga kech goldingiz.*

nimjon 1 Kuch-quvvati juda kam; zaif. *Nimjon bo'lib o'smoq.*
2 Yaxshi rivojlanmagan, o'zini yaxshi tuta olmagan. *Nimjon ko'chatlar.*

nimpushti Och pushti. *Nimpushti ko'ylak.*

nimta So'yilgan hayvon tanasining bir bo'lagi, yarmi. *Bir nimta go'sht.*

nimta+lamoq 1 So'yilgan hayvon tanasini teng ikki qismga ajratmoq. *Molni nimalamoq.*
2 Parchalab tashlamoq, bo'laklamoq. *Dushmani nimtalamoq.*

nimcha Yengsiz va yoqasiz kalta, ixcham ayollar kiyimi. *Nimchasini yechmoq.*

nimchorak Sakkizdan bir. *Nimchorak o'yinlar.*

ninachi Qanotlari uzun hashorot, so'zanak. *Ninachiga ko'zi tushmoq.*

niqob 1 O'zini tanitmaslik yoki himoyalash maqsadida yuziga tutiladigan, kiyiladigan narsa; maska. *Niqob kiymoq.*
2 Haqiqiy holatni, qiyofani yashiruvchi, pardalovchi narsa, vosita. *Yuzidagi niqobini sidirib tashlamoq.*

niqob+dor Niqobli. *Niqobdor askar.*

niqob+lamoq 1 Niqob tutib ko'rinmaydigan qilmoq, tani-maydigan darajada bo'lmoq. *Yuzini niqoblamoq.*
2 Yashirmoq, pardalamoq. *Bo'lib o'tgan voqeani niqoblamoq.*

niqob+li Niqobi bor, niqoblangan. *Niqobli bosqinchi.*

niqtamoq 1 Otni, eshakni xalacho'p sanchib yoki oyoqlari bilan ikki yoniga nuqib yurishga, ilgirilashga majbur qilmoq. *Otni niqtamoq.*
2 Musht yoki oyoq uchi bilan turtmoq. *Ayolining boshiga niqtamoq.*
3 Mushtlab tiqmoq, tig'izlab joylamoq. *Paxtani qopga niqtamoq.*

nisbat 1 Narsalarning bir-biriga nisbatan katta-kichikligi, oz-ko'pligi. *Keltirilgan kitoblar nisbati.*
2 Bir sonning ikkinchi songa nisbatan qiyosiy kattaligi. *Ikkita son o'rtasidagi nisbat.*

nisbatan 1 Boshqalarga solishtirganda, qiyosan olinganda. *Toshkent boshqa shaharlarga nisbatan katta va chiroyli.*
2 Qaraganda, ko'ra. *Navoiyga nisbatan Boburning tili sodda va xalqona.*
3 Harakat va holatning kimga qaratilganligini, munosabatini bildiradi. *Onasiga nisbatan mehri baland bo'lmoq.*

nisbiy Qiyosiy solishtirma, boshqalarga qiyosan olingan. *Nisbiy issiqlik.*

nisbiy+lik Qiyosan olinganlik, solishtirish asosidagi holat. *Hodisalarning nisbiyligini aniqlamoq.*

nitron Pishiq sun'iy tola. *Nitron ip.*

nivelir Tayanch nuqta asosida yerning past-balandini o'lchaydigan asbob. *Nivelir bilan maydonning hajmini o'lchamoq.*

nivelirovka Tayanch nuqta asosida yerning past-balandligini o'lchash. *Tomorqani nivelirovka qilmoq.*

niyat Ko'ngildagi istak-orzu, ahd, maqsad. *Xalqimizning niyati bitta — tinchlik.*

nizo Adovat, kelishmovchilik, qarama-qarshilik. *Millatlar o'rtasidagi nizolarni bartaraf qilmoq.*

nizo+lashmoq Kelishmovchilik, adovat, nifoq asosida o'zaro janjallashmoq. *Do'sti bilan nizolashmoq.*

nizo+li Janjalli, ixtilofli. *Nizoli masalani hal qilmoq.*

nizom 1 Ma'lum ish, masala bo'yicha qonun-qoidalar, tartiblar to'plami. *Nizom yozmoq.*
2 Ustav. *Korxonada nizomi.*

nizom+noma Nizomlar majmui; matni. *Nizomnomani o'qimoq.*

nish 1 O'tkir narsaning uchi, nayza. *Nishi sinib ketmoq.*
 2 Gazandalarning chaqqanda sanchiladigan a'zosi, nishtar. *Asalarining nishi.*
 3 Endigina unib chiqqan o'simlik yoki kurtak. *Nish urgan o'riklar.*

nishab Yuzaning biror tomonga qiyaligi, qiyalik darajasi. *Suvning nishabini to'g'rilamoq.*

nisholda Tuxumning oqi, shakar va ko'piklantiruvchi biror modda bir-biriga obdan aralashtirib tayyorlanadigan. odatda ro'zai ramazon kunlari iste'mol qilinadigan quyuq oq shirinlik, qandolat mahsuloti. *Nisholda yalamoq.*

nisholda+chi Nisholda qiluvchi va sotuvchi. *Nisholdachidan gap so'ramoq.*

nishon 1 Ataylab qo'yilgan belgi, tabiiy belgi, alomat. *Devorga nishon qo'yib ketmoq.*
 2 Biror narsaning izi, asari. *Qordan nishon ham qolmagan edi.*
 3 O'q uzish uchun mo'ljalga olinadigan narsa, qora. *Nishonga urmoq.*
 4 Alohida xizmatlari, yuksak mehnatlari uchun beriladigan rasmiy belgi, medal. *Esdalik nishoni. «O'zbekiston belgisi» ko'krak nishoni sovrindori.*

nishon+dor Ordenli. *«Sog'lom avlod ordeni» nishondori.*

nishon+lamoq Bayram, tantana va sh. k. larni munosib kutib olmoq. *Navro'zni nishonlamoq.*

nishona 1 Belgi, alomat. *Yaxshilik nishonasi.*
 2 Biror narsaning izi, asari, nishon. *Olmadan nishona ham qoldirmaslik.*
 3 Mevali daraxtning ilk mevasi. *Uzun nishona berdi.*

nishtar 1 Jarrohlik pichog'i. *Xirurgga nishtarni uzatmoq.*
 2 Umuman uchi o'tkir, sanchiladigan narsa.
 3 Nish. *Qovoqarining nishtari.*

nobakor Xatti-harakatlari, gap-so'zi, xulqi yomon odam. *Nobakor o'g'il.*

nobop 1 Nomuvofiq, yaroqsiz, uncha mos, muvofiq emas. *Nobop material.*
 2 Buzuq, shaylanmagan. *Nobop mashina.*
 3 Yaramas, yomon xulqli. *Nobop o'quvchi.*

nobud: ~ **bo'lmoq** 1 Isrof bo'lmoq, yaroqsiz holga kelmoq, ishdan chiqmoq. *Ekinlar nobud bo'lmoq.*
 2 O'lmoq, halok bo'lmoq. *Jangda ko'plab bahodirlar nobud bo'ldi.*

nobud+garchilik Bekorga yo'q qilib yuborish, isrofgarchilik. *Paxta nobudgarchiligiga qarshi kurashmoq.*

nodir 1 Kamyob, kam topiladigan. *Nodir asar.*
 2 Qimmatbaho, asl. *Nodir metall.*

nodon 1 Ilm-ma'rifatdan xabari yo'q, johil, qoloq. *Nodon odamlar bilan gaplashishdan qochmoq.*
 2 Fahm-farosati kam, tentak. *Nodon shaxs.*

nodon+lik 1 Johillik, qoloqlik. *Nodontlik qilib, o'g'lini o'qishdan chiqarib olmoq.*

2 Ahmoqlik, telbalik, noo'rin xatti-harakat. *Nodonligi bilan e'tibordan qolmoq.*

nogahon Kutilmagan, qo'qqisdan yuz bergan, to'satdan. *Nogahon do'l yog'ib qolmoq.*

nogiron Ishga yaroqsiz bo'lib qolgan, ojiz. *Afgon urushi nogironi.*

nogiron+lik Ishga yaroqsizlik, shikast yeganlik. *Nogironlik nafaqasini olmoq.*

noib 1 O'rinbosar, yordamchi. *Tuman hokimining noibi.*
 2 Deputat. *Xalq noibi.*

nojo'ya Odob-axloq doirasiga to'g'ri kelmaydigan, umumiy me'yordan tashqari. *Nojo'ya qiliq qilmoq.*

nok Mevasi olmaga nisbatan cho'ziqroq, tanasi qattiq daraxt va uning hosili. *Nok sotib olmoq.*

nok+zor Nok ekilgan bog'. *Nokzor barpo qilmoq.*

nokas 1 Yaramas, qabih, vijdotsiz. *Nokas boy.*
 2 Baxil, qurumsoq, xasis. *Nokas qarindosh.*

nokaut Raqib tomonidan berilgan zarb tufayli bokschining yiqilib, o'n ikki sekund davomida musobaqani davom ettira olmaslik holati. *Nokautga uchrarmoq.*

nokdaun Raqib tomonidan berilgan kuchli zarb oqibatida bir-ikki daqiqaga o'zini tuta olmay qolish holati. *Nokdaun holatidan chiqib ketmoq.*

nol 1 Miqdorning yo'qligini anglatuvchi «0» raqami. *Nol ochko olmoq.*
 2 Issiqlik va sovuqlik temperaturasini ko'rsatuvchi ular o'rtasidagi shartli belgi. *Nol darajadagi ob-havo.*

nola 1 G'am-alam va hasratni ifodalovchi ayanchli ovoz, fig'on, faryod. *Farzand dog'ida kuygan ona nolasi.*
 2 Yolvorish, iltijo va o'tinichni ifodalovchi ovoz, mungli tovush. *Ollohga nola qilmoq.*

nolimoq Zorlanmoq, shikoyat qilmoq, norozilik bildirmoq. *Turmushidan nolimoq.*

nolish 1 Zorlanish, shikoyat qilish, norozilik bildirish. *Sud hukmidan nolish.*
 2 Nola, fig'on. *Bolasining nolishiga quloq solmaslik.*

nom 1 Shaxs, predmet, narsa-hodisalarga qo'yilgan ism, ot. *Xizmatda bo'lgan shaharning nomini aytmoq.*
 2 Biror sohaga, guruhga oidlikni bildiruvchi atama. *O'qituvchi degan nomni himoya qilmoq.*
 3 O'z sohasida erishgan yutuqlari uchun beriladigan rasmiy unvon. *Olimpiada g'olibi degan nomga ega bo'lmoq.*
 4 Dong, dovrug', shuhrat. *O'zbek xalqi orasida nom qozonmoq.*

noma 1 Maktub, xat, yozishma. *Do'stiga noma yozmoq.*
 2 Kitob, asar. *«Shayboniynoma».*

nomahram Islom qoidalari ko'ra bir-birini ko'rish yoki bir-biriga ko'rinishi man qilingan begona erkak yoki ayol. *Nomahramlardan qochmoq.*

nomdor ... nomi bilan ataluvchi, ... nomidagi. *Mashhur. Nomdor jamoa xo'jaligi raisi.*

nomenklatura 1 Ishlab chiqarish, fan, texnika, san'at sohalaridan birida qo'llaniladigan atamalar va shu atamalar bilan

nomer — nos+furush

ataluvchi narsalar ro'yxati. *Ko'rgazmaga qo'yilgan tovarlar nomenklaturasi.*

2 Rahbar tashkilotlar tomonidan tayinlanadigan lavozim. *Nomenklaturadagi odam.*

nomer I Bir turdagi narsa va predmetlarning tartib raqami. *Maktab nomeri.*

2 Qaydlar belgisi sifatida yozilgan yorliq, taxtacha. *17 A 19-81 nomerli "Espero" avtomashinasi.*

3 Kiyim-kechak, poyabzal va sh. k. larning o'lchov raqami. *41-nomerli tufli.*

4 Mehmonxona, hammom va sh. k. lardagi alohida xona, bo'lma. *Nomerda cho'milmoq.*

5 Teatr, konsert va sh. k. tomoshalardagi har bir chiqish. *Oxirgi nomerda chiqmoq.*

nomer+lamoq Tartib nomeri qo'ymoq, qo'yib chiqmoq. *Jurnalni nomerlamoq.*

nomer+li Nomeri bor, nomer qo'yilgan. *7-nomerli do'kon.*

nomiga Shunchaki, xo'ja ko'rsinga. *Nomiga o'qib kelmoq.*

nominal I Pul, qimmatbaho qog'oz, mol va sh. k. larning belgilangan, ustiga yozilgan bahosi. *Tovarni nominal bilan sotmoq.*

nominal II Belgilangan, yozib ko'rsatilgan. *Nominal qiymat.*

nom-nishon Nom va asar, iz, darak. *Bog'dagi uzumlardan nom-nishon qolmagan edi.*

nom-nishon+siz Bedarak, xat-xabarsiz, izsiz. *Urushda nom-nishonsiz yo'qolmoq.*

nomus I Kishining o'z obro'sini ulug'lash, ardoqlash hissiyoti, diyonat, oriyat. *Nomus tuyg'usi.*

2 Hijolat, uyat-andisha, hayo, sharm. *Akasining qiliqlaridan nomus qilmoq.*

3 Iffat, qizlik, poklik, bokiralik. *Nomusini saqlamoq.*

nomus+li 1 Diyonatli, vijdonli. *Oriyatli yigit.*

2 Uyat-andishani biladigan, sharm-hayoli. *Nomusli yigit.*

nomus+siz 1 Oriyatsiz, vijdonsiz, diyonatsiz. *Nomussiz vrach.*

2 Behayo, uyatsiz, sharmsiz. *Nomussiz qiz.*

nomussiz+lik 1 Oriyatsizlik, behayolik, uyatsizlik. Uning *nomussizligidan nafratlanmoq.*

2 Nomusi yo'q kishilarga xos bo'lgan xatti-harakat, ish. *Qassobning nomussizligidan hayron bo'lib qolmoq.*

nomzod Saylash, qabul qilish, tayinlash uchun belgilangan, ko'rsatilgan shaxs. *Xalq deputatlari viloyat kengashi deputatligiga nomzod.*

nomzod+lik Nomzod holati. *Nomzodlikka da'vogar shaxs.*

non I Xamirdan tayyorlanib, tandirda, pechda pishiriladigan yegulik. *Patir non.*

2 Umuman yashash, tirikchilik uchun zarur narsa. *Ishlab non topib kelmoq.*

nonko'r Tuzini yeb, tuzlug'iga tupuruvchi, ko'rnamak. *Nonko'r farzand.*

nonko'r+lik Ko'rnamaklik, nontepkilik. *Nonko'rlik qilmoq.*

non-namak 1 Rizq-ro'z, nasiba. *Non-namagini yeb yurmoq.*

2 Yegulik narsa, ovqat. *Non-namak keltirmoq.*

non-nasiba Rizq-ro'z, nasiba, ulush, hissa. *Non-nasibasini terib yurmoq.*

nontepki Nonko'r. *Nontepki o'g'lini oq qilmoq.*

nonushta Ertalabki non-choy, saharlik. *Nonushtaga o'tirmoq.*

nonxo'r 1 Nonni ko'p yeydigan, nonni yaxshi ko'radigan. *Nonxo'r shaxs.*

2 Birovning qaramog'ida bo'lgan, boqimanda, xo'randa. *Qaramog'ida nonxo'rlari ko'p.*

nor I Erkak tuya. Qatorda noring bo'lsa, yuking yerda qolmaydi.

nor II Badandagi tug'ma qizg'ish dog', xol. *Yelkasidagi norini ko'rsatmoq.*

norasida Balog'atga, voyaga yetmagan. *Norasida go'dak.*

noraso Aqliy yoki jismoniy jihatidan yetuk emas, nuqsonli. *Aqli noraso o'smir.*

norasta ayn. Norasida. *Norasta bolalar.*

nordon 1 Tishni qamashtiruvchi, og'izni burishtiruvchi, achchiq. *Nordon anor.*

2 Achchiq, qattiq botadigan. *Nordon gap qilmoq.*

3 kimyo. Tarkibida vodorod bo'lgan. *Nordon tuzlar.*

norin Pishirilgan xamir va go'shtni maydalab to'g'rab, aralashtirib tayyorlanadigan milliy taom. *Norin yemoq.*

norin+xo'r Norinni ko'p yeydigan, norinni yaxshi ko'radigan. *Norinxo'r odam.*

norinxo'r+lik 1 Norinni yaxshi ko'rishlik, norinni ko'p yeyishlik. *Erining norinxo'rlikiga chidamoq.*

2 Norin yeyish. *Norinxo'rlikka taklif qilmoq.*

norma 1 qrmg. Me'yor.

2 Biror narsaning, bajariladigan ishning belgilangan hissasi, o'lchami, miqdori. *Topshiriqni ikki norma qilib bajarmoq.*

norma+lamoq Norma belgilamoq, biror narsa yoki ishning miqdorini, me'yorini belgilamoq.

norma+lashtirmoq Qat'iy normaga solmoq, ma'lum tartib va qoidalarga bo'ysundirmoq. *Mehnatni normalashtirmoq.*

norma+li Normaga solingan, norma bilan belgilangan, normalangan. *Normali ish.*

norma+lovchi Norma qo'yuvchi, norma belgilovchi. *Normalovchi hisobchi.*

normal 1 Normaga mos keladigan, belgilangan talablarga mos. *Normal hayot kechirmoq.*

2 Aqliy va jismoniy jihatdan sog'lom, raso. *Normal o'sayotgan bola.*

normativ I Normalar, me'yorlar bilan belgilangan; me'yoriy. *Normativ mahsulotlar.*

normativ II Korxonalar, tashkilot va sh. k. larning mehnat unumdorligi tannarx va h. lar bo'yicha norma ko'rsatkichlari. *Normativlari bo'yicha ilg'orlikka ko'tarilmoq.*

norg'ul Barvasta, bo'la va baquvvat gavdali. *Norg'ul kishiga uchramoq.*

nos Tamaki, ohak, kul va sh. k. larni aralashtirib tayyorlanadigan, til tagiga tashlab yoki burunga iskab chekiladigan narsa. *Nos sotib olmoq.*

nos+furush Nos sotuvchi. *Nosfurushga gap qotmoq.*

nosilka Kasallarni va shikastlanganlarni olib yurish uchun moslangan maxsus zambil. *Nosilkani olib kelmoq.*

nosir Nasrda yozuvchi. *Nosir bilan suhbatlashmoq.*

noskash Nos chekuvchi odam. *Noskashlar davrasiga borib qo'shilmoq.*

noski To'qilgan paypoq. *Oyog'idagi noskini yechmoq.*

nosqovog Nos solinadigan kichkina idish. *Nosqovog'ini uyda unutib qoldirmoq.*

nosvoy Nos. *Nosvoydan olmoq.*

nosvoy+chi Nos tayyorlash va sotish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Nosvoychiga pul uzatmoq.*

nota I 1 muz. Tovushning shartli yozma belgisi. *Ashulaning notasi.*
2 Musiqa yoki ashuladagi tovushning o'zi. *O'rtacha notada aytmoq.*
3 Musiqa asari matni. shu mazmundagi daftar, kitob. *Nota daftarini ochmoq.*

nota II Ma'lum bir davlatning ikkinchi bir davlatga yozgan rasmiy diplomatik murojaatnomasi; bayonot. *O'zbekiston respublikasining Tojikiston Respublikasiga bergan notasi.*

notarial Yuridik dalolatnomalar va turli xil rasmiy qog'ozlarni davlat vakolati bilan tasdiqlashga doir. *Notarial idora.*

notarius Notarial idoradagi mutasaddi shaxs. Hujjatni *notariusga tasdiqlatib olmoq.*

notavon 1 Zaif, nimjon, holi yo'q; nogiron. *Notavon qariya.*
2 Nochor, bechora. *Notavon ayolga rahmi kelmoq.*

notiq Nutq so'zlovchi. *Minbardagi notiq.*

nou-xau Tijorat, ishlab chiqarish amaliyotida qo'llanilishi mumkin bo'lgan, lekin patenti bo'lmagan texnik bilim va amaliy tajriba. *Nou-xauning asosiy xususiyati sir saqlanishidadir.*

novator Ishlab chiqarishning ma'lum bir sohasiga yangi usul yoki yangilik kirituvchi. *Novator o'qituvchi.*

novator+lik Yangilik, yangi usul taklif yoki targ'ib qilishlik, shunday usulda ish olib borishlik. *Novatorlik ko'rinislari.*

novda Daraxtning butoqsiz, ingichka shoxi. *Novdani sindirmoq.*

novella Ixcham, qisqa hikoya, hikoyacha. A. *Qahhor novelalari.*

novvos Ikki-uch yasharlik buqa. *To'yga novvos sotib olmoq.*

novvot Shakar qiyomidan tayyorlanadigan yaltiroq, kristall ko'rinishidagi qandolat mahsuloti, shirinlik. *Novvotni choyga solib ichmoq.*

novvoy Non yopish va sotish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Novvoydan non sotib olmoq.*

novvoy+lik Non yopish va sotish bilan shug'ullanish hamda non yopiladigan va sotiladigan joy. *Novvoylik bilan daromad qilmoq.*

novvoy+xona Non yopiladigan joy. *Novvoyxona qurmoq.*

novcha Baland bo'yli, daroz, uzun. *Novcha odam.*

noxosdan Kutilmaganda, bexosdan. *Noxosdan qor yog'ib qolmoq.*

noyabr Milodiy yil hisobi bo'yicha o'n birinchi oy nomi. 1991-

yil 18-noyabrda O'zbekiston Respublikasining Davlat bayrog'i qabul qilingan.

noyob 1 Kam uchraydigan, kam topiladigan. *Noyob qo'lyozma asar.*
2 Qimmatbaho, bebaho. *Noyob madaniy yodgorlik.*

noz 1 Tannozlarga xos bo'lgan serishva harakat; ishva, qarashma. *Ketishga noz qilmoq.*
2 Ortiqcha erkalik, tarang qilish; o'z qadrini oshirish uchun qilingan noo'rin talab. *Qizi borning nozi bor.*

noz+lanmoq Noz qilmoq, erkalik qilmoq. *Xo'jayiniga nozlanmoq.*

noz+li 1 Ishvali. *Nozli qarash.*
2 Erkalik ifoda qiluvchi. *Nozli so'z.*

nozantin Qaddi-qomati kelishgan va go'zal. *Nozantin ayol.*

nozik 1 Yuksak mahorat va san'atkorlik bilan juda bejirim qilib ishlangan, nafis. *Nozik san'at asari.*
2 Odatdagidan oz, kam belgiga ega bo'lgan, ko'rinishi ingichka, yupqa, mo'rt, zaif va h. k. *Nozik arg'amchi.*
3 Bejirim, xipcha. *Nozik bel.*
4 Muloyim, mayin, yoqimli, nazokatli. *Nozik ovozdada gapirmoq.*
5 O'ziga xos qiyinchiliklari bor bo'lgan, alohida qarovni, parvarishni, bilim va malakani talab qiladigan. *Qurt boqish juda nozik ish.*
6 Alohida e'tibor, mulozamat, takalluf talab etadigan. *Nozik mehmonlar.*

nozik+lashmoq 1 Nozik, bejirim bo'lib qolmoq, xipchalahmoq, nozik, joni bo'sh, chidamsiz bo'lib qolmoq. *O'tgan vaqt ichida ancha noziklashmoq.*
2 Qaltis bo'la bormoq. *Vaziyat noziklashdi.*

nozir Nazorat qilib turuvchi, nazoratchi, mudir. *Xalq maorifi bo'limi noziri.*

noz-ne'mat Tabiat ne'matlari, oziq-ovqatlar, anvoyi mevalar. *Dasturxonadagi noz-ne'matlardan iste'mol qilmoq.*

nog'ora Tuvaksimon sopolga teri sirib yasalgan va ikkita cho'p bilan urib chalinadigan qo'sh musiqa asbobi. *Nog'ora chalmoq.*

nog'ora+chi Nog'ora chaluvchi. *Nog'orachining harakatlardan zavqlanmoq.*

noshir Nashr etuvchi, nashriyot egasi, xodimi. *Noshirga qo'lyozmani bermoq.*

noshud Qo'lidan hech bir ish kelmaydigan; epsiz, lapashang. *Noshud yozuvchi.*

noshukur Boriga shukur qilmaydigan, ko'rnamak. *Noshukur xizmatkor.*

noshukur+lik Boriga qanoat qilmaslik, ko'rnamaklik. *Noshukurlik qilgani uchun xafa bo'lmoq.*

noshukur+chilik Ko'rnamaklik, noshukurlik. *Noshukurchilik qilmoq.*

nochor 1 Chorasiz, noiloj. *Nochor vaziyatda qolmoq.*
2 Kambag'al, faqir. *Nochor odam.*

nochor+lik 1 Chorasizlik, noilojlik. *Nochorlikdan kela olmaslik.*

nufuz — obdan

- 2 Bechoralik, muhtojlik, faqirlik. *Nochorlik bilan kun kechirmoq.*
- nufuz** Obro'-e'tibor, salmoq, o'rin. *Davlatimizning nufuzi tobora ortib bormoqda.*
- nufuz+li** Obro'-e'tiborli. *Nufuzli tashkilotlarga a'zo bo'lmoq.*
- nuj** Noma'lum uchar jism, uchar tarelka. *Nuj harakatini kuzatmoq.*
- nujshunos** Uchar tarelkalarni o'rganuvchi olim, tadqiqotchi. *Nujshunoslik ilmi.*
- nuktadon** So'z ma'nosini teran tushunadigan va o'zi ham nozikfahmlik bilan so'zlay oladigan. *Nuktadon olim.*
- nuqson** 1 Jismoniy yoki ruhiy kamchilik, illat. *Nuqsoni bor bola.*
2 Kamchilik, yetishmovchilik. *Ish faoliyatidagi nuqsonlari uchun ogohlantirish olmoq.*
- nuqson+li** Nuqsoni, kamchiligi bor, aybi bor. *Nuqsonli mashina.*
- nuqta** 1 Makon va fazodagi ma'lum bir o'rin, joy. *Ko'zini bir nuqtadan olmaslik.*
2 Tinish belgisi. *Gap oxiriga nuqta qo'yimoq.*
3 Geografik karta, plan, nota va shu kabilarga qo'yiladigan shartli belgi. *Daryoning boshlanish joyini nuqta bilan belgilamoq.*
4 Ma'lum bir narsa joylashgan joy, punkt. *O't ochish nuqtasi.*
5 Matematika, fizika va sh. k. larda o'lchovi yo'q punkt, o'rin, kesmalar chegarasi. *A nuqta bilan V nuqta orasidagi masofani topmoq.*
6 Moddalarning bir holatdan ikkinchi holatga o'ta boshlash chegarasi. *Yorilish nuqtasi.*
7 Voqea-hodisalar, jarayonlardagi ma'lum bir payt, holat. *Inqilobning avj nuqtasi.*
- nuqtai nazar** Muayyan qarashlar tizimi, dunyoqarash. *Sherigining nuqtai nazarini bilmoq.*
- nuqul** 1 Boshdan-oyoq, turgan-bitgani. *Hamma yoq nuqul paxtazor bo'lmoq.*
2 Doimiy ravishda, ha deb. faqat. *Nuqul qizini maqtamoq.*
- nur** 1 Ziyo, yog'du; yorug'lik manbaidan taralgan ingichka ziyo. *Quyosh nuri.*
2 Haqiqat, baxt-saodat, ma'rifat, bilim tarqatish ramzi. *Ma'rifat nuridan bahramand bo'lmoq.*
3 Musbat yoki manfiy zarralar, elektromagnit tebranishlar oqimi. *Rentgen nurlari.*
- nur+lanmoq** 1 Nur sochmoq, porlamoq. *Ko'chaga qo'yilgan chiroqlar nurlanib turibdi.*
2 O'zidan nurli energiya chiqarmoq. *Radioaktiv moddalarning nurlanishi.*
3 Ortiqcha nur olib kasallanmoq. *Chernobil fojeasida nurlanmoq.*
- nur+li** 1 Yog'duli, nuri bor. *Nurli asbob-uskunalar.*
2 Yorug', ravshan, porloq. *Nurli zamonda yashamoq.*
- nur+siz** 1 Nur bermaydigan, xira. *Nursiz chiroq.*

- 2 Rangida qoni yo'q, nuri ketgan, xira. *Nursiz ko'zlar.*
3 Og'ir, mashaqqatli, ma'rifatdan u'zoq. *Nursiz turmush.*
- nursiz+lanmoq** Nuri ketmoq, nuri ketib xira tortmoq. *Ko'zlari nursizlanmoq.*
- nurafshon** Nurli, yoritilgan, porloq. *Nurafshon kecha.*
- nuramoq** 1 Yemirilmoq, kuch-quvvatdan qolmoq. Yillar o'tib ancha nurab qoldi.
2 Tabiiy kuchlar ta'sirida yemirilmoq, o'zgarimoq, to'kilmoq. *Uyning devori nurab ketdi.*
- nurash** 1 Buzilish, o'zgarish.
2 Tabiiy yemirilish. *Nurash jarayonidagi jismlar.*
- nuroniy** Yuzidan nur yog'ilib turgan, fayzi bor. *Nuroniy oqsoqollar.*
- nusxa** 1 Bir turdagi narsalar haqida tasavvur beruvchi namuna. *Kitobdan nusxa olib kelmoq.*
2 Bir xil qilib, yasash, ko'chirish uchun hozirlangan andoza. *Tuftidan nusxa tayyorlamoq.*
3 Bosma yoki yozma asarning har bir donasi. *Bir nusxa kitob.*
4 Biror narsaning aslidan olingan ko'chirma. *Yig'ilish bayonnomasidan nusxa ko'chirmoq.*
5 *kchm.* Aft, bashara. *Nusxasini ko'rgani ko'zi yo'q bo'lmoq.*
6 Salbiy toifaga mansub shaxs. *Allaqanday nusxa bilan gaplashib turmoq.*
- nutq** 1 Fikrni til orqali ifodalash qobiliyati. *Nutqi ravon bo'lmoq.*
2 Amaldagi til, so'zlashuv tili. *Nutq jarayoni.*
- no'noq** Epsiz, nohud. *No'noq shogird.*
- no'qimoq** Turtmoq, niqtamoq. *Biqiniga asta no'qimoq.*
- no'xat** Bir yillik dukkakli o'simlik va uning ovqatga ishlatiladigan yumaloq sarg'ish doni. *No'xat yemoq.*
- no'xatsho'rak** No'xat va go'shtni qaynatib, dimlab tayyorlanadigan ovqat. *No'xatsho'rak tayyorlamoq.*
- no'xatsho'rak+chi** No'xatsho'rak tayyorlovchi va sotuvchi shaxs. *No'xatsho'rakchiga bir og'iz so'z aytmoq.*
- no'xta** Ot-ulov, ho'kiz, sigir va sh. k. larni bog'lash, yetaklash, haydash uchun boshiga solinadigan abzal. *No'xtasini yechib tashlamoq.*
- no'xta+lamoq** 1 No'xta solmoq. *Novvosni no'xtalamoq.*
2 *kchm.* O'z izmiga solmoq, jilovlamoq. *Erini no'xtalamoq.*

O — o

- o** Turlicha (cho'ziq, kuchli) talaffuz bilan zavqlanganlik, mamnunlik kabi ma'nolarni ifodalaydi. *O-o! Siz ham kelibsiz-da?!*
- obbo** Hayrat, tahsin, nafrat kabi his-tuyg'ularni anglatadi. *Obbo, arrani olish esdan chiqibdi-yu!*
- obdan** 1 Rosa, xo'p. *Obdan bet-qi'lini yuvmoq.*
2 Batamom, mukammal. *Bo'lib o'tgan voqeani obdan so'zlab bermoq.*

obdasta Bet-qo'lni yuvish uchun ishlatiladigan uzun va ingichka jo'mrakli, bo'g'zi tor idish. *Obdastani ko'tarib o'tmoq.*

ob-havo 1 Atmosfera quyi qatlamining muayyan joy va vaqt oralig'idagi holati. *Ob-havo ma'lumollari.*
2 Ma'lum bir joyga xos metereologik sharoit; iqlim. *Xorazmning ob-havosiga ko'nikmoq.*
3 Sharoit, yuzaga kelgan holat. *Firmadagi ob-havoni bilib kelmoq.*

obida 1 Qabr ustiga o'rnatilgan yodgorlik. *Onasining qabriga marmar obida o'rnatmoq.*
2 O'tmish yodgorligi, arxeologik yodgorlik. *Samoniylar davriga oid obidalarni ko'zdan kechirmoq.*

obihayot Hayot suvi; hayot bag'ishlovchi suv. *Cho'lga obihayot olib kelmoq.*

obinon Bozor yoki to'y-hashamlar uchun yopiladigan yupqa non. *Obinonlarni savatga solmoq.*

obinovvot Po'sti to'q sariq, sergo'sht, yumshoq qovun. *Dasturxoniga obinovvot qo'yimoq.*

obiyo'vg'on Yog'siz, jazsiz suyuq ovqat. *Bir kosa obiyo'vg'on keltirmoq.*

obizamzam Muqaddas Makka shahridagi Zamzam bulog'ining tabarruk suvi. *Hajdan obizamzam olib kelmoq.*

objuvoz 1 Suv kuchi bilan yuradigan, sholi oqlaydigan maxsus qurilma. *Objuvozda sholi oqlamoq.*
2 Shunday qurilma o'rnatilgan xona. *Objuvozga borib kelmoq.*

objuvoz+chi 1 Objuvozda ishlovchi, objuvozda sholi oqlovchi. *Objuvozchiga yordamlashib yubormoq.*
2 Objuvoz egasi, xo'jayini. *Objuvozchidan ruxsat so'ramoq.*

obkash Yelkada suv va boshqa narsalarni tashish uchun moslangan yog'och asbob. *Obkashda buloqdan suv olib kelmoq.*

obligatsiya Yutuq yoki ma'lum bir foiz hisobida daromad keltiruvchi qimmatbaho qog'oz turi. *Qisqa muddatli davlat obligatsiyalari.*

obod 1 Gullab-yashnagan, ko'rkam, zamonaviy. *Obod shahar va qishloqlar.*
2 Yaxshi qaralgan, parvarish qilingan. *Obod bog'cha.*
3 Gavjum va serfayz, odamlar ko'p yig'iladigan. *Obod choyxona.*
4 Joy nomlarini yasovchi komponent, qism vazifasini o'taydi. *Xonobod, Mehnatobod.*

no+obod Unchalik obod bo'lmagan, odamlar kam yashaydigan. *Noobod voha.*

obod+lashmoq Tobora obod bo'lib bormoq. *Yurtimiz kundun-kunga obodlashib bormoqda.*

obodon Obod. *Obodon ko'chalar.*

obodon+lik Obodlik, obod joylar, qurilishlar. *Toshkent shahridagi obodonlik ishlarini ko'rib quvonasan kishi.*

obodon+chilik Obod etish, qurilish ishlari. *Hukumatimiz obodonchilik ishlariga katta e'tibor bermoqda.*

oboyma 1 Avtomatik miltiq, to'pponcha va sh. k. larning o'q

joylanadigan va magazin korobkasiga suqib qo'yiladigan ramkasi. *Oboymadagi o'qlarni ko'zdan kechirmoq.*

2 Mashina detallarini tutib turuvchi gardish qismi. *Oboymani tozalamoq.*

obraz 1 Badiiy asarlarda yaratilgan har bir personaj, tip; timsol. *Otabek obrazi.*

2 Voqelikning o'ziga xos tasavvurlar orqali gavdalantirish. *Obrazlar vositasida asar yaratmoq.*

obraz+li 1 Obrazlar orqali tasavvur etiladigan yoki tasavvur etilgan. *Obrazli asar yozmoq.*

2 Yorqin, jonli, ifodali. *Obrazli bo'yoq bermoq.*

obrazli+lik Obrazlar orqali tasavvur etilganlik. *Romanning obrazliliigi ustida bosh qotirmoq.*

obro'(y) Shaxsga xos hurmat-e'tibor, nufuz. *Mehnat jamoasida katta obro' topmoq.*

obro'+li Obro'ga ega bo'lgan, hurmati bor, nufuzli. *Obro'li mehmonlar.*

obro'+siz Obro'si, e'tibori yo'q. *Obro'siz xodim.*

obro'+siz+lanmoq Obro'yi ketmoq, hurmat-e'tibordan qolmoq. *Mahalla ahli oldida obro'sizlanmoq.*

observatoriya qmg. Rasadxona.

obuna Gazeta, jurnal va sh. k. larga oldindan pul to'lab yozilish. *«Sharq yulduzi» jurnaliga obuna bo'lmoq.*

obuna+chi Gazeta, jurnal va sh. k. larga oldindan haq to'lab yozilgan shaxs, tashkilot. *Obunachilarga gazeta va jurnallarni o'z vaqtida yetkazib bermoq.*

obzor Mantiqiy bog'langan masalalar bo'yicha barcha ma'lumotlarni xulosalab, muxtasar tarzda bayon etilgan yozma yoki og'zaki axborot. *XX asr adabiyoti haqida obzor ma'ruza o'qimoq.*

obzor+chi Jurnal, gazeta, radio va sh. k. larga obzor maqolalar berib turuvchi muxbir. *Obzorichidan maqola olmoq.*

obyekt 1 Voqelik, moddiy dunyo, mavjudot. *Ongimizdan tashqaridagi obyektlar.*

2 Insonning faoliyati, diqqat-e'tibori qaratilgan hodisa, predmet, shaxs. *Kulgi obyekt.*

3 Xo'jalik yoki mudofaa ahamiyatiga ega bo'lgan korxonalar, qurilish uchastka va sh. k. lar. *Qurilish obyektiga yog'och olib bormoq.*

obyektiv I fiz. Optik asbob, fotoapparat, kinoapparat va sh. k. larning tekshirilayotgan yoki suratga olinayotgan narsaga qaratilgan bir necha linzadan iborat old qismi. *Obyektivga qaramoq.*

obyektiv II 1 Ongdan tashqarida bo'lgan, onga bevosita bog'liq bo'lmagan. *Obyektiv borliqidagi hodisalar.*

2 Xolis, xolisona. *Obyektiv baho bermoq.*

obyektiv+lik Xolislik, yanglish yoki sub'ektiv fikrdan xoli bo'lish. *Aytilgan fikrning obyektivligi.*

odam 1 Inson, kishi, oliy zot. *Odam farzandi.*

2 Jamiyatning har bir a'zosi, shaxs. *Odamlarni chaqirib kelmoq.*

3 Jamoa xo'jaligi yoki oilaning har bir a'zosi. *Qaramog'ida beshta odami bor.*

odam+garchilik — ohista

- 4 Biror boy-badavlat yoki amaldor kishiga qarashli xizmatkorlar, tarafdorlar. *Raising odamlari.*
- odam+garchilik** 1 Insoniylik, insonparvarlik. *Hammaga odamgarchilik qilmoq.*
2 Insoniy qiyofa, yurish-turish. *Odamgarchiligini yo'qotmoq.*
- odam+iy** Chin insonga, odamga xos. *Odamiy munosabatlar.*
- odamiy+lik** Insonlik, odamga, chin insonga xoslik. *Odamiylik belgilari.*
- odam+simon** Odamga o'xshash, odamga o'xshash qiyofadagi. *Odamsimon maymunlar.*
- odamovi** El-yurtga aralashmaydigan, o'zini chetga olib qochadigan, yovvoyi. *Odamovi bo'lib o'smoq.*
- odamoxun** Odamgarchilikni biladigan birov uchun jonini ayamaydigan, olijanob. *Odamoxun qariya.*
- odamzod** 1 Odam bolasi, inson, kishi. *Odamzodning hayot kechirish tarzi.*
2 Insoniyat. *Odamzodning paydo bo'lish tarixini o'rganmoq.*
- odamshavanda** Odamning qadriga yetadigan, kishining hurmatini o'miga qo'yadigan. *Odamshavanda o'rtoq.*
- odat** 1 Doimiy bo'lib qolgan xatti-harakat, qiliq. *Gapirayotganda bosh qashlash odati paydo bo'lmoq.*
2 Avloddan-avlodga o'tib kelayotgan urf-odat, rasm-rusm. *O'zidan kattaga salom berish yaxshi odat.*
- odat+lanmoq** Odat paydo etmoq, biror ishga yoki xatti-harakatga o'rganmoq. *Erta turishga odatlanmoq.*
- oddiy** 1 Biron-bir sifati bilan ajralib turmaydigan, sodda, jo'n. *Oddiy bir korxonada ishlamoq.*
2 Kamtar, kamsuqum. *Oddiy hayot kechirmoq.*
- oddiy+lik** Oddiy holat, xususiyatga egalik. *Masala va misollarning oddiyligi.*
- odekolon** Atir, xushbo'y moddalarning spirtdagi eritmasidan tayyorlanadigan atir. *Chet el odekoloni.*
- odil** 1 Adolat yuzasidan ish tutuvchi. *Odil boshliq.*
2 Adolat bilan tuzilgan, adolat ruhi bilan sug'orilgan. *Odil qonun.*
- odim** 1 Oyoq bilan (oyoq tashlab) qilingan bir harakat; qadam. *Ko'chaga qarab odim tashlamoq.*
2 O'sish, rivojlanish surati. *Mustaqillik odimlari.*
- odim+lamoq** 1 Qadam tashlab yurmoq, qadam bosmoq. *Baravar odimlamoq.*
2 Oldinga qarab siljimoq, ilgarilamoq. *Kunlik paxta topshirishda hammadan odimlamoq.*
- odmi** 1 Sodda, sipo, jo'n. *Odmi paltoda kelmoq.*
2 Oddiy, kamtar, sodda. *Odmi xodim.*
- odmi+lik** 1 Sipolik, soddalik. *Kiyinishdagi odmilik.*
2 Kamtarlik, kamsuqumlik. *Gap-so'zlaridan odmiligi bilinib turmoq.*
- odob** ayn. *adab.* *Odob bozorda sotilmas.*
- odob+li** Odobi bor, adab berilgan. *Odobli o'quvchi.*
- ofarin** Qoyil, barakalla, balli. *Bobo dehqonlarimiz himmatiga ofarin!*
- ofat** Boshga halokat va baxtsizlik keltiruvchi kulfat; balo. *Tabiiy ofat.*
- ofatijon** Barchani o'ziga maftun qiladigan, sarvqomat va sohibjamol ayol. *Ofatijon qiz.*
- ofis** Turli xil firma, xususiy korxonalar, nodavlat tashkilotlar, shuningdek, ayrim muassasalarda mijozlarni qabul qilish uchun maxsus jihozlangan joy, idora yoki idora jihozlari. *Ofisda mehmonlarni qabul qilmoq.*
- ofitser** Qurolli kuchlarda xizmat qiluvchi harbiy unvonga ega shaxs. *Milliy gvardiya ofitseri.*
- ofitsiant** Kafe, restoran va sh. k. larda xo'randalardan buyurtma olib, ovqat keltirib beruvchi xizmatchi. *Yosh ofitsiant.*
- ofset** Nashr ishlarida harf, rasm, chizma va sh. k. larni rezinaga so'ngra undan qog'ozga bosish usuli. *Ofset usulida gazeta chiqarmoq.*
- oftob** 1 Quyosh, kun. *Bugun ertalabdan oftob qizdira boshladi.*
2 Quyoshdan tarqayotgan nur; quyosh shu'lasi. *Yuziga oftob tushsa ham bu dangasa uyquga sira to'ymaydi.*
- ogoh** 1 Xabari bor, voqif, xabardor. *Qo'shnisidan ogoh bo'lmoq.*
2 Hushyor, sergak. *Ogohlikka da'vat qilmoq.*
- ogohlantirish** 1 Ogohlantirmoq *fl. h. n.*
2 Xatosi uchun berilgan jazo chorasi, tanbeh. *Birinchi marta ogohlantirish olmoq.*
- ogohlantirmoq** 1 Xabar bermoq, xabardor qilmoq. *Majlis haqida ogohlantirmoq.*
2 Tanbeh bermoq, eslatmoq. *Yo'l qo'ygan kamchiligi uchun ogohlantirmoq.*
- oh** 1 Quvonch, zavq, qoyil qolish kabi tuyg'ularni ifodalaydi. *Oh, yoshlik!*
2 Dard-alam, hasrat, achinish hislarini anglatadi.
- ohak** Ohaktoshni pishirib tayyorlanadigan oq modda— kalsiy oksidi (qurilish materiali). *Ohak pishirmoq.*
- ohak+lamoq** Ohak bilan oqlamoq. *Binoni ohaklamoq.*
- ohaktosh** Tarkibida ohak bo'lgan cho'kindi tog' jinsi. *Ohaktosh yuklagan mashina.*
- ohang** 1 Bir-biriga uyg'unlashgan, ulangan yoqimli tovushlar oqimi. *Mayin ohang.*
2 Nutqda ma'noga qarab ovozning ko'tarilishi va pasayishi; intonatsiya. *So'roq ohangi.*
3 So'zlovchining ichki his-tuyg'ularini anglatadigan talafuz uslubi. *Alamli ohang bilan gapirmoq.*
- ham-ohang** Ohangdosh, bir ohangda bo'lgan. *Hamohang sadolar.*
- ohang+dosh** Bir-biriga mos, uyg'un, hamohang. *Ohangdosh so'zlar.*
- ohangrabo** 1 ayn. *Magnit.* *Ohangrabodek o'ziga tortmoq.*
2 *kchm.* O'ziga jalb qiluvchi, o'ziga tortuvchi, maftun etuvchi. *Ohangrabo kuy.*
- ohista** 1 Ovoz chiqarmasdan, asta. *Ohista yurmoq.*
2 Sekin. *Ishni ohista bitirmoq.*
3 Zo'rg'a payqab oladigan darajada, bilinar-bilinmas. *Ohista siljimoq.*

- 4 Yotig'i bilan, bosiqlik bilan, hovliqmasdan. *Ohista gapirmoq.*
- 5 Asta, avaylab, ehtiyotkorlik bilan. *Qizni ohista ko'tarib so'riga olib borib yotqizdi.*
- ohu** Chiroyli qora ko'zli, gavdasi kelishgan, shoxi qayrilgan kiyik. *Ohular uchun qo'riqxonada tashkil qilmoq.*
- oh-voh** Oh-u nola, oh-u fig'on. Oh-afg'on. *Onaning oh-vohlari yuraklarni ezib yubordi.*
- oid** Tegishli, doir. *Mustaqillikka oid adabiyotlarni o'qimoq.*
- oila** 1 Er-xotin va ularning bola-chaqalaridan iborat kichik jamoa; xonadon. *Bizning oilamiz qishloqda istiqomat qiladi.*
- 2 Bir maqsad yo'lida birlashgan davlatlar yoki xalqlar. *«Do'stlik» oilasi.*
- 3 Biologik yoki botanik guruh. *Sutemizuvchilar oilasi.*
- 4 Rafiqa, xotin. *Amakimning oilasi.*
- oila+li** Uylangan, bola-chaqali, ro'zg'ori bor. *Oilali yigit.*
- oila+viy** Oilaga tegishli, oila doirasidagi. *Oilaviy bayram.*
- ojiz** 1 Jismoniy jihatdan kuchsiz, zaif. *Ojiz odam.*
- 2 Ilojsiz, notavon, biror ishni qilish uchun qo'lidan hech bir ish kelmaydigan. *Taqdir oldida ojiz qolmoq.*
- ojiz+lanmoq** Zaiflashmoq, ojiz bo'lib qolmoq. *Kasallik ta'sirida ojizlanib qolmoq.*
- ojiz+lik** Zaiflik, kuchsizlik, qo'lidan biror ish kelmaslik. *O'zining ojizligini sezmoq.*
- okean** Yerdagi qit'alar o'rtasida doimiy qalqib turuvchi bepoyon suv havzalari. *Hind okeani.*
- okop** Jang maydonida qaziladigan pana joy. xandaq. *Okopdan boshini chiqarmoq.*
- okrug** Saylov kompaniyasini o'tkazish uchun vaqtincha tashkil etilgan hududiy birlik. *27-saylov okrugidan Oliy kengashga deputat etib saylamoq.*
- oktabr** Milodiy yil hisobi bo'yicha o'ninchi oy nomi. *1989-yilning 21-oktabr kuni o'zbek tiliga Davlat tili maqomi berildi.*
- ola** 1 Oq-qora, oq-malla va sh. k. aralash tusli. *Ola ho'kiz.*
- 2 Har xil rangli, yo'lli, gulli. *Ola chopon.*
- 3 Nizo, nifoq. *Oradan ola chiqmoq.*
- 4 Chala, tekis unib chiqmagan. *Chigitlar ola unmoq.*
- ola+ymoq** Katta ochilib, chaqchayib ketmoq. *Ko'zlari birdaniga olaymoq.*
- ola-bula** 1 Oq va boshqa turli ranglar aralash, guldor. *Ola-bula ro'mol o'ramoq.*
- 2 Har turli, aralash-quralash. *Ola-bula binolar.*
- olahakka** Zag'izg'on. *Olahakkaga kesak otmoq.*
- olam** 1 Borliq, koinot, dunyo. *Olamning kengligini tasavvur qilmoq.*
- 2 Dunyo, yer yuzi va undagi insonlar. *Olamda nima gap?*
- 3 Muayyan ijtimoiy guruh, jamiyat. *Eski olam kishilari.*
- 4 Biror soha, kasb egalari, sohiblari. *Fan olami.*
- 5 Yorug' dunyo, hayot. *Olamdan ko'z yummoq.*
- olam-jahon** Juda ko'p, behisob. *Olam-jahon kitob sotib olmoq.*

- olam-olam** Son-sanog'i yo'q, behisob. *Olam-olam ma'noga ega bo'lmoq.*
- olampanoh** Podshohlar sifati. *Olampanoh Amir Temur hazratlari.*
- olamshumul** Umumjahon ahamiyatiga ega bo'lgan, ahamiyati juda katta. *O'zbek tiliga Davlat tili maqomi berilishining olamshumul ahamiyati.*
- olapar** Ola tusli it va uning laqabi. *Olaparni chaqirmoq.*
- olaqanot** Mayna, qush turi. *Olaqanot cho'qigan gilos.*
- olaqarg'a** Qarg'aning qora va kul rang patli turi. *Olaqarg'ani haydamoq.*
- ola-quroq** Qurama. Turli-tuman materiallardan, laxtaklardan ulab tikilgan. *Ola-quroq to'n.*
- olasi-berasi** Ikki oradagi muomala, haq. *Olasib-berasi yo'q bo'lmoq.*
- olatasir** Tartibsiz shovqin-suron, tasir-tusir ovoz. *Olatasirda bir chekkaga borib bekinmoq.*
- olazarak:** ~ **bo'lmoq** Alang-jalang bo'lmoq, u yoq bu yoqqa besaranjomlik bilan qaramoq. *Ko'zlari olazarak bo'lmoq.*
- olag'ovur** Bir-biriga qovushmagan, to'g'ri kelmaydigan, qiy-chuv. *Olag'ovurni birpasda tinchitmoq.*
- olachalpoq** Daraxt barglari oralab tushgan parcha-parcha oftob, ko'lanka. *Olachalpoq ko'lankada yotmoq.*
- olachipor** Oq dog'li, chipor. *Olachipor tovuq.*
- old** Narsa va predmetlarning ko'rinib turgan, ko'cha tomonga qaragan qismi. *Binoning old tomonini ta'mirlamoq.*
- oldin** 1 Oldinda, ilgari, old tomonda. *Hammadan oldin bormoq.*
- 2 Avval, burun. *Uch yil oldin uchrashmoq.*
- oldin+dan** Biror ish yoki hodisa ro'y bermasidan. *Oldindan pulini to'lab qo'ymoq.*
- oldin+gi** 1 Old tomondagi, ilgari turgan. *Oldingi qator.*
- 2 Avvalgi, burungi. *Oldingi gaplarni qo'zimoq.*
- 3 Hammadan ilgari ketgan. *Davlatimizning oldingi kishilari.*
- oldin+iga** Dastlab, avval boshda. *Oldiniga indamay turmoq.*
- oldi-qochdi** Uydirma, bo'lmag'ur xom xayollar. *Oldi-qochdi gaplarni aytmoq.*
- oldi-sotdi** Savdo muomalasi, savdo ishi. *Oldi-sotdi qilmoq.*
- olibsoatar** Chayqovchi, arzonga olib, qimmatga pullovchi. *Olibsotarlarni bozordan quvmoq.*
- olibsoatar+lik** Chayqovchilik. *Olibsotarlikka qarshi kurashmoq.*
- olifta** Satang, bashang; kiyimiga va o'ziga zeb beruvchi. *Olifta yigit.*
- olifta+garchilik** Oliftalarga xos yurish-turish, qiliq. *Oliftagarchilik qilmoq.*
- olifta+lik** Bashanglik, satanglik, o'ziga va kiyimiga zeb berish. *Oliftalik qilayotgan bolaga tanbeh bermoq.*
- oligarxiya** Bir guruh kapital egalarning siyosiy va iqtisodiy jihatdan hukmronligi. *Moliya oligarxiyasi.*
- olihimmat** Himmati baland, himmati zo'r. *Olihimmat qariyalari.*

olijanob — ombur

- olijanob** 1 Yuqori darajada odobli, himmatli, odamgarchiligi juda ulug'. *Olijanob inson.*
2 Juda soz, misli yo'q. *Olijanob fikr.*
- olimpiada** 1 To'rt yilda bir marta o'tkaziladigan xalqaro sport musobaqalari. *O'zbekistonlik olimpiada chempioni.*
2 Ilm-fan, san'at sohalari bo'yicha o'tkaziladigan musobaqa va ko'riklar. *O'quvchilar olimpiadasi.*
- olimpiya** Olimpiadaga oid. *Olimpiya musobaqalari.*
- olim(a)** 1 Ilm-fan, texnika, ijtimoiy-siyosiy bilimlarning ma'lum bir sohasi bo'yicha maxsus bilimga ega bo'lgan shaxs. *Matematik olim.*
2 Ziyoli, bilimli inson. *Olim inson.*
3 Fan nomzodi, fan doktori. *Olimlar bilan uchrashuv o'tkazmoq.*
- oliq-soliq** Soliq tariqasida to'planadigan narsalar. *Oliq-soliq ishlarini yo'lga qo'yimoq.*
- olis** Yiroq, uzoq; davomli, uzoq muddat bo'lgan. *Olis yo'lga chiqmoq.*
- olis+lamoq** 1 Biror yerdan uzoqlashmoq, yiroqqa ketmoq. *O'z uyidan olislamoq.*
2 Hayallamoq, uzoq muddat tutilib qolmoq. *Kinoda olislab qolmoq.*
- oliy** 1 Mavqe, martaba, jamiyatdagi o'rni bo'yicha eng yuqori, bosh. *Oliy Majlis.*
2 Sifati eng yaxshi, yuqori. *Oliy nav bug'doy.*
3 Barkamol, eng takomillashgan. *Oliy jamiyat qurmoq.*
4 Murakkab, yuqori. *Oliy matematika.*
5 Maorif tizimidagi eng yuqori o'quv yurti. *Oliy maktab.*
- olishmoq** 1 Olmoq *fl.* ning birg. *n.* *Yukni birga olishmoq.*
2 Urishmoq, mushtlashmoq. *Dushman bilan olishmoq.*
3 Tortishmoq, talashmoq. *O'qituvchisi bilan olishmoq.*
- olishuv** 1 Urishish, jang. *Tengsiz olishuvda halok bo'lmoq.*
2 Tortishish, talashish. *U bilan olishuv befoyd.*
- olloh** Tangri, Xudo, Parvardigor. *Ollohdan qo'rqmoq.*
- olma** Ko'p yillik mevali daraxt va uning mevasi. *Olma uzmoq.*
olma+zor Olmalar ekilgan joy. *Olmazorda o'ynab yurmoq.*
- olmaxon** O'rmonda yashovchi uzun dumli kichkina kemiruvchi hayvon. *Olmaxonni ko'rib qolmoq.*
- olmoq** 1 Biror narsani qo'l yoki asbob yordamida qo'lga kiritmoq. *Kitobni yerdan olmoq.*
2 Qabul qilmoq, yollamoq. *Ishga olmoq.*
3 O'rnidan chiqarmoq, o'zmoq, yo'q qilmoq. *Zahrini olmoq. Issig'ini olmoq.*
4 Ega bo'lmoq, qo'lga kiritmoq. *Foyda olmoq. Besh tonna hosil olmoq.*
5 Yemoq, tanovul qilmoq. *Dasturxonidagi qaymoqdan olmoq.*
6 Xarid qilmoq. *O'ziga ruchka olmoq.*
7 Egallamoq, qoplamoq, ishg'ol qilmoq. *Ekinni suv o'z qo'liga oldi.*
8 *ko'm. fl. vazf.* Harakatni bajarish imkoniga (qudratiga) egalik, o'zi uchun bajarish ma'nolarini bildiradi. *Yoza olmoq. Yoziq olmoq. Bilib olmoq.*

- olmos** 1 Shaffof, yaltiroq qimmatbaho tosh. *O'zbekiston oltin qazib olish va olmosga ishlov berish korxonalari uyushmasi — «O'zolmosoltin»*
2 Oyna kesadigan asbob. *Olmos bilan kesmoq.*
3 Keskir, o'tkir. *Olmos qilich.*
- olmosh** Ot, sifat, son o'rmiida qo'llaniluvchi so'z turkumi. *Kishilik olmoshlari.*
- olomon** Xaloyiq, o'zidan-o'zi to'plangan to'da. *Olomonga qarab nutq so'zlamog.*
- olov** 1 O't, gulxan, alanga. *Olovda kuyib qolmoq.*
2 Yuragida o'ti bor; jo'shqin. *Olov qiz.*
- olovqalb** Otashurak, qalbi olov, jo'shqin. *Olovqalb yoshlar.*
- olqindi** Sovun qoldig'i, qoldiq. *Olqindini tog'araga solmoq.*
- olqish** 1 Duo, yaxshi tilaklar. *Olqish olgan inson.*
2 Mammunlik, tahsin ma'nosidagi qarsaklar. *Olqish yangramog.*
- olqish+lamoq** Olqish so'zlari aytmoq, olqish bildirmoq. *Shoironi olqishlamoq.*
- olti** 6 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son. *Oltiga oltini qo'shmoq.*
- olti+lik** 1 Oltita belgisi bo'lgan karta. *Oltilikni yerga ochmoq.*
2 Musaddas. *Oltilik she'r.*
- oltin** 1 Tabiatda kam uchraydigan sariq-qizg'ish tusli nodir metall; tilla. *Muruntov oltin koni.*
2 Tilla xususiyatiga ega bo'lgan, kamyob, nodir va h. *Oltin odam.*
- oltingugurt** Tez yonadigan sariq rangli kimyoviy metalloid, kimyoviy unsur. *Uzumga oltingugurt sepmoq.*
- oltmish** 60 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son. *Oltmishta daraxt.*
- oluvchi** Biror narsani olayotgan, xarid qilayotgan shaxs. *Sotuvchi va oluvchi munosabatlari.*
- olxo'ri** Mevali daraxt va uning mevasi. *Olxo'ri danagi.*
- olg'a** Oldinga, ilgari. *Olga qarab bormog.*
- olg'ir** Haqini ketkazmaydigan; olishga usta. *Olga'ir inson. Olga'ir sotuvchi.*
- olcha** Mevali daraxt va uning mevasi. *Olcha yemoq.*
- omad** Ishning o'ngidan kelishi, baxt, tole. *Omadi kelmoq.*
omad+li Baxtli, tolei baland. *Omadi o'quvchi.*
omad+siz Baxtsiz, tolei past. *Omadsiz shofyor.*
- ombor** Oziq-ovqat, asbob-uskuna saqlanadigan joy. *Ombordagi mollarni tashqariga olib chiqmoq.*
- ombor+xona** Ombor joylashgan xona, bino. *Omborxonaga kirmog.*
- ombor+chi** Ombor mudiri. *Omborchidan narsa olmoq.*
- ombudsman** Xalqaro nufuzli tashkilotning muayyan davlatdagi vakili, qonunlar ijrosini kuzatib boruvchi nazoratchisi. *BMTning O'zbekistondagi ombudsmani.*
- ombur** Mix, tish va sh. k. larni sug'urish uchun ishlatiladigan asbob. *Ombur bilan sug'urib olmoq.*

omi Savodsiz, o'qimagan. *Omi odam.*

omil I Ish-harakat, voqea-hodisalarning yuzaga chiqishi uchun sabab bo'lgan narsa, hodisa. *Mustaqillik omillari.*

omil II Biror ishni puxta egallagan, usta, mohir. *Bog' ishiga omil odam.*

omil+kor Ustalik bilan ish ko'ruvchi; mohir. *Omilkor dehqon.*

omin Fotiha oxirida duo uchun ishlatiladigan so'z. *Dasturxonga omin demoq.*

omixta Aralash, aralashirilgan. Aralash-quralash, qorishiq. *Omixta yem.*

omma Umum, ko'pchilik, xalq. *Omna uchun xizmat qilmoq.*

omma+lashmoq Ommaviy tus olmoq. Keng tus olmoq, yoyilmoq. *Xalqimiz orasida tadbirkorlik keng ommalashmoqda.*

omma+viy Ommaga oid, xalqqa tegishli. *Ommaviy axborot vositalari.*

omon Sog'-salomat, eson-omon. *Omon qolmoq.*

omon+lashmoq Bir-biri bilan so'rashmoq, bir-biri bilan salomlashmoq. *Onasi va do'stlari bilan omonlashmoq.*

omon+lik Sog'-salomatlik, osoyishtalik. *Xalqqa omonlik bermoq.*

omon+siz Beomon. *Omonsiz qirib yubormoq.*

omonat I Saqlash, vaqtincha saqlash yoki eltib berish uchun topshirilgan narsa, pul, mablag'. «*Turon*» aksionerlik-tijorat bankiga omonat qo'yimoq.

2 Zo'rg'a ilinib turgan, buzilish arafasidagi. *Omonat stul.*

omonat+chi Omonat qo'yuvchi. «*G'allabank*» o'z omonatchilariga qulaylik yaratmoqda.

omonim Shakli va yozilishi bir xil, lekin ma'nosi har xil bo'lgan so'zlar. *Omonim so'zlarni topmoq.*

omon-omon Urushdan yoki sulhdan keyingi osoyishta davr, osoyishtalik. *Omon-omon zamon boshlanmoq.*

omoch Ulovga qo'shib yer haydaydigan metall tishli yog'och asbob. *Omochno yer haydamoq.*

on Lahza, payt, daqiqa. *Bir on to'xtab turmoq.*

ona I Farzandli, bolali xotin; dunyodagi eng ulug' zot. *Onasini e'zozlamoq.*

2 Keksa ayollarga nisbatan ishlatiladigan murojaat shakli. *Onajon, bu yoqqa o'tiring.*

3 Bola tuqqan jonivor. *Ona kiyik.*

4 Ona kabi aziz, mo'tabar. *Ona yurt.*

5 Keksa ayollarning nomiga hurmat ma'nosida qo'shiladigan so'z. *Umrixon ona.*

ona+lik Onaga xos xislatlar va uning mavqei. *Onalik baxti.*

onajon Volidai muhtamasini yoki kekxa ayollarni hurmatlab aytiladigan so'z shakli. *Onajonini bayram bilan tabriklamoq.*

onaxotin I Qadrli, hurmatli ayol. *Onaxotindan ruxsat so'ramoq.*

2 Sergap, mahmadona ayol. *Onaxotinga dakki bermoq.*

onda-sonda I Ba'zi-ba'zida. *Onda-sonda kelmoq.*

2 U yer-bu yerda, siyrak. *Onda-sonda ekilgan chinorlar.*

onkolog Onkologiya mutaxassisi. *Onkolog ko'rigida bo'lmoq.*

onkologik Onkologiyaga oid. *Onkologik shifoxona.*

onkologiya Badandagi shish va uni davolovchi fan. *Onkologiya bo'limi bo'yicha test tuzmoq.*

ont Muqaddas narsalar yoki ulug' kishilarning nomini o'rta qo'yib va'da berish; qasam. *Vataniga xizmat qilishga ont ichmoq.*

ong I Aql, idrok. Odamning hayotni tushunishi, sezishi. *Siyosiy ongini o'stirmoq.*

2 Muayyan davr kishisining ruhiy, falsafiy, ijtimoiy nuqtai nazarlari majmuasi, tizimi. *Yoshlarimizda yangicha ong shakllanmoqda.*

ong+li I Ongga ega, aql-idrokli. *Ongli inson.*

2 Aql-idrok taqozosi bilan qilinadigan; ong bilan bog'langan. *Ongli hayot kechirmoq.*

ong+siz I Ongi yo'q, aql-idroksiz. *Ongsiz hayvon.*

2 Ongi past, tushunmagan. *Ongsiz ravishda.*

opa I Oiladagi kichik bolalarga nisbatan katta qiz. *Opasiga yordam bermoq.*

2 O'zidan katta ayollarga nisbatan aytiladigan hurmat va murojaat shakli. *Rahima opa.*

opera I Musiqali yirik sahna asari. «*Nurxon*» operasi.

2 Shunday asarlar qo'yiladigan teatr. *Opera va drama teatri.*

operativ I Tezkor, tezlik bilan qilinadigan. *Operativ guruh a'zolari.*

2 Harbiy operatsiyaga aloqador. *Operativ xarita.*

operativ+lik Tezkorlik. *Operativlik asosida ish olib bermoq.*

operator I Murakkab asbob-uskunalarni boshqaruvchi mas'ul xodim. *Komputer operatori.*

2 Filmni suratga oluvchi. *O'zbekfilm operatori.*

operatsiya I Muayyan vazifani bajarishga qaratilgan tugal harakat yoki harakatlar majmui. *Bank operatsiyasi.*

2 Operativ tuzilmalar tomonidan aniq reja asosida amalga oshiriladigan maqsadi, vaqti va joyi kelishib olingan o'zaro bog'liq zarbalar, janglar va sh. k. lar majmui. «*Qoradori-2000*» operatsiyasi.

operetta I Ashula, raqs, so'z aralashgan komediya ko'ri-nishidagi sahna asari. «*Layli va Majnun*» operettasi.

2 Shunday asar ijro etiladigan joy. *Operettaga tashrif buyurmoq.*

opiy//opium Afyun, qoradori. *Opiy (opium) bilan qo'lga tushmoq.*

opichmoq Orqasiga biror kimsani ko'tarib olmoq, mindirmoq. *Dadasiga opichmoq.*

opoqi Otasining yoki onasining dadasiga nisbatan ishlatiladigan hurmat shakli. *Opoqisirikiga bermoq.*

oppoq I O'ta oq, oq rang yaqqol ko'rinib turgan. *Oppoq paxta-zor.*

2 Top-toza, yangi, yuvib-dazmollangan. *Oppoq ko'ylak.*

optik Optika hodisalariga oid; optika bilan bog'liq. *Optik jara-yonlar.*

optika I Fizikaning yorug'lik va uning belgi-xususiyatlarini,

optimist — oqs(a>o)+q

qonuniyatlarini o'rganuvchi bo'limi. *Optika bo'yicha ma'ruza o'qimoq.*

2 Yorug'likning aks etish va sinish qonuniyatlariga asoslangan asbob-uskunalar. *Optika jihozlari.*

optimist Hayotga, kelajakka ishonch bilan qarovchi hayotdan zavqlanuvchi shaxs. *Butun umr bo'yi optimist bo'lib qolmoq.*

optimistik Optimizm bilan sug'orilgan, ko'tarinki ruhdagi. *Optimistik asar.*

optimizm Kelajakka, har bir ishga ishonch bilan qarash. *Optimizm bilan qurollangan notiq.*

oq I 1 Ranglar ichidagi eng och ko'rinishdagi, sut rangidagi. *Oq paxta.*

2 Toza, pokiza, dog' tushmagan. *Oq niyat qilmoq.*

3 Tanaga tushgan dog', kasallik. *Qo'lidagi oqqa qarshi dori surtmoq.*

4 Sochning oqargan qismi. *Sochiga oq tushmoq.*

5 Tuxumning oqsil qismi. *Tuxumning oqini yeb, sarig'ini ajratib qo'ymoq.*

6 Ko'z qorachig'ining atrofidagi shaffof qism. *Ko'z oqi.*

oq+armoq 1 Oq rangga kirmoq, oq tus olmoq. *Uzoqdan nimadir oqarib ko'rindi.*

2 Qoni qochib yoki qonsizlanib qizillikni yo'qotmoq, rangi o'chmoq, bo'zarmoq. *Dahshatdan rangi oqarib ketmoq.*

3 O'chmoq, rangi o'ngmoq, aynimoq (bo'yalgan narsalar haqida). *Oqurib ketgan kastum.*

4 Yorishmoq, ravshanlashmoq, yorug' bo'lmoq. *Tong oqarib kelayapti.*

oq+lamoq 1 Bo'yoq, ohak, bo'r singari oq rangga kirituvchi narsalar bilan bo'yamoq. *Eshik yonini oqlamoq.*

2 Taomga qatiq solmoq, qatqlamoq. *Mastavani oqlamoq.*

3 Sholi, jo'xori kabi narsalarni tuyib po'stini ajratmoq, tozalamoq. *Sholi oqlamoq.*

4 *kchm.* Biror kishining aybsizligini isbotlamoq, gunohsiz deb topmoq. *Qatag'on qurbonlarini oqlamoq.*

5 Biror harakat yoki holatning to'g'riligini isbotlamoq, tasdiqlamoq, haq, to'g'ri deb topmoq. *Uning tutgan yo'lini hamma oqladi.*

oql(a>o)+ychi 1 Oqlamoq *fl. sfdsh.* *Oqlovchi vositalar.*

2 Sudda biror odamni yoki tomonni himoya qiluvchi shaxs. *Tajribali oqlovchi.*

oq+liq 1 Qaynatilgan sutni qatiq qilish uchun solinadigan ozgina qatiq; tomizg'i. *Sutga oqliq solib qatiq ivitib qo'ydi.*

2 *etn.* To'yga rozilik alomati sifatida sovchilarga beriladigan oq yoki och, ochiq rangdagi mato, ro'mol, biror kiyim. *Sovchilar hursand bo'lib oqliq olib ketishdi.*

3 *etn.* Azaga, ko'mish marosimiga kelgan ta'ziyachilarga bo'lib beriladigan gazlama; yirtish. *Oqliq bermoq.*

oq II: ~ qilmoq o'z bolasidan voz kechmoq, yuz o'girmoq, la'natlamoq. *Jangarilarga qo'shilgan bolasini oq qilmoq.*

oqartiruv 1 Oqartiruv *jl.* ish oti.

2 Ommaning ongi va bilimini oshirishga qaratilgan ish; ma'rifat. *Madaniy oqartiruv ishlari.*

oqibat I Mehr, muhabbat, do'stlik, qadrdonlik natijasida paydo bo'ladigan samimiy munosabat. *Aka-ukalar o'rtasidagi oqibat.*

oqibat+li Mehribon, g'amxo'r. *Oqiballi opa-singillar.*

oqibat+siz Uzoqlashib ketgan, bemehr. *Oqibatsiz qarindosh.*

oqibat II 1 Natija, oxirgi yakun. *Maslahatli ishning oqibati yaxshilik bilan tugaydi.*

2 Hamma voqea-hodisalar tugagandan so'ng, oxiri, nihoyat, oxir-pirovard, natijada. *Yaxshiliklari evaziga kelgan oqibat.*

oqibat+siz Natijasiz, e'tibor berilmasdan, tekshirilmasdan. *Yozgan talabnomalari oqibatsiz qolib ketmoq.*

oqibatda Natijada, oxiri, nihoyat, oxir-pirovardida. *Oqibatda yaxshilik g'olib keldi.*

oqil(a) 1 Aqli, dono; o'tkir aql egasi. *Oqila ayol.*

2 O'ylab, aql ishlatib aytilgan, qilingan; ba'mani, ma'noli. *Oqil fikr aytmoq.*

oqil+lik Donolik. *Barcha ziddiyatlarni oqillik bilan hal qilmoq.*

oqil+ona o'ylab, fikr yurgizib, aql bilan. *Oqilona siyosat yurgizmoq.*

oqizmay-tomizmay To'laligicha, bir og'iz so'zni ham qoldirmay, batafsil. *Voqeani oqizmay-tomizmay aytib bermoq.*

oqishoq Guruchning maydasi, maydalangan guruch. *Oqishoqdan mastava tayyorlamoq.*

oqmoq 1 Ma'lum bir tomonga qarab harakat qilmoq, yumalamoq (suyuqlik va zarralar haqida). *Orolga qarab oqmoq*

2 *kchm.* To'da, guruh bo'lib bir tomonga yurmoq. *Maydonga qarab oqmoq.*

3 Oqim bo'ylab suv betida suzmoq. *Daryoda oqmoq.*

oq+im 1 Suyuqlik yoki zarrachalarning ma'lum bir tomonga qarab harakati. *Suv oqimi.*

2 Dunyoqarash, g'oyalar majmui. *Siyosiy oqim.*

3 Biror tomonga qarab yo'nalgan odamlar guruhi. *Namoyishchilar oqimi.*

oq+indi Biror korxonada yoki xonadon hovlisidan o'tgan ariqdan oqib chiqayotgan chiqindi va yog'in suvlari. *Zavod oqindisi.*

oqova Ekinzor, hovuz kabilarga bir yoqdan kirib, ikkinchi yoqdan chiqib ketadigan suv; portov suv; oqindi. *Oqova suvlarni shahar tashqarisiga yo'naltirmoq.*

oqpadar Otasi oq qilgan, yuz o'girgan farzand. *Oqpadar bola.*

oqqush O'rdaklar oilasiga kiruvchi, bo'yni uzun suv qirg'oqlarida hayot kechiruvchi oq patli qush. *Oqqushlarning makoni.*

oqsamoq 1 Shikastlanish yoki tug'ma nogironlik tufayli cho'loqlanmoq. *O'ng oyog'i oqsamoq.*

2 *kchm.* Orqada qolmoq, qoniqarsiz va past saviyada bormoq. *Kollej qurilishi oqsamoqda.*

3 Noqislik qilmoq. *Aqli oqsamoq.*

oqs(a>o)+q 1 Bir oyog'i kalta yoki cho'loq; oqsab yuradigan. *Oqsoq qariya.*

2 *kchm.* Past darajadagi, orqada qolayotgan. *Oqsoq sohani rivojlantirmoq.*

- oqsoq+lanmoq** Cho'loqlanib, oqsab yurmoq. *Kechadan beri oqsoqlanib qolmoq.*
- oqsoq+lik** 1 Cho'loqlik. *Oqsoqligini bilintirmaslikka urinmoq.*
2 qoloqlik. *Brigadani oqsoqlikdan olib chiqmoq.*
- oqsil** Tirik organizmning eng zarur tarkibiy qismini tashkil qiluvchi murakkab organik modda. *Oqsilga boy o'simlik.*
- oqsoqol** 1 Soch-soqoliga oq tushgan qari odam, keksa, qariya, mo'ysafid, chol. *Oltmishga kirgan oqsoqol.*
2 Ellikboshi; mahalla yetakchisi. *Mahalla oqsoqoli.*
3 *kech.* O'z sohasining ustasi bo'lgan, murabbiy, mehnati singan qari odam. *Oqsoqol bu sohada ko'p yillar ishlagan.*
4 Odamlar orasida e'tiborli, nufuzli, yoshi ulug' kishilarga nisbatan hurmat yuzasidan ishlatiladigan so'z. *Oqsoqollarni to'riga o'tkazmoq.*
- oqsoch** 1 Sochi oq, sochiga oq oralagan. *Oq soch odam.*
2 Xizmatkor ayol, cho'ri. *Boyning qo'lida oqsoch bo'lib ishlamoq.*
- oqshom** 1 Kun va tun oralig'idagi vaqt, shomning boshlanishi. *Dalalarga oqshom cho'kdi.*
2 Kechqurun, kech. *Har oqshom baxshidan dostonlar eshitar edik.*
- or** O'ziga nomunosib bo'lgan ish-harakat yoki holatdan hijolat bo'lish, uyalish tuyg'usi; nomus, uyat hissi. *Ichishdan or qilmoq.*
- be.or** 1 Ori yo'q, orsiz, yuzsiz, uyatsiz. *Beor yoshlar, beor qiz.*
2 To'g'ri kelgan yerda o'saveradigan, yer tanlamaydigan. *Beor gul, beor daraxt.*
- ora** 1 Ikki narsa, shaxs va sh. k. lar o'rtasidagi joy, masofa, o'rin, bo'shliq. *Ikkala maktab orasi juda yaqin edi.*
2 Ikki hodisa, vaqt yoki payt o'rtasidagi vaqt, fursat. *Bir soat orasida borib kelmoq.*
3 Atrof, oralig'. *Shu orada yashamoq.*
4 Insonlar o'rtasidagi o'zaro munosabat, aloqa. *Oralari buzilib qolmoq.*
- ora+lamoq** 1 O'rtasidan, ichidan yurmoq, o'tmoq. *Paxtazor-ni oralamoq.*
2 Yashirib kirmoq, paydo bo'lib qolmoq. *Shaharga dushman oralamoq.*
3 Onda-sonda paydo bo'lib qolmoq, bitta-yarimta tushmoq. *Sochlariga oq oralamoq.*
- ora+liq** 1 Narsalar o'rtasidagi joy, masofa. *Daryo bilan qishloq oralig'ida yashamoq.*
2 Ikki vaqt, payt o'rtasidagi muddat. *Kun va tun oralig'i.*
- oranjereya** O'simliklarni qishda ham saqlash uchun qilingan maxsus oynavand bino. *Oranjereyadagi atirgullarni parvarishlamoq.*
- ora-sira** 1 Goho-goho, ba'zi-ba'zida. *Ora-sira darslarga kelib qo'ymoq.*
2 U yer-bu yerda, unda-munda. *Ora-sira daraxtlar uchray boshladi.*
- orasta** Oro berilgan, yasatilgan, batartib. *Orasta hovli-joy.*

- orden** Vatan va xalq oldidagi burchini namunali, sadoqat bilan bajaragan harbiy yoki fuqaroga beriladigan turli daraja va nomdagi nishon. *Birinchi darajali «Sog'lom avlod uchun» ordeni.*
- orden+li** Orden bilan mukofotlangan, orden egasi. *Ordenli paxtakor.*
- order** Biror narsani olish, berish to'g'risida yoki biror ishni bajarish uchun berilgan yozma ijozat qog'ozi, farmoyish, buyruq. *Qamoqqa olish haqida order bermoq.*
- ordona** Egasi o'lgan, egasiz qolgan, yolg'iz qolgan; sabil. *Ordona qolgur ho'kiz yo'qoldi.*
- organ** 1 Inson, hayvon va o'simliklarning ma'lum bir funksiyani bajaruvchi qismi, a'zosi. *Nutq organlari.*
2 Biror boshqarma tizimiga kiruvchi tashkilot, muassasa. *Ichki ishlar organlari.*
3 Biror tashkilot yoki muassa tomonidan chiqariladigan vaqtli nashr. *«Turkiston» gazetasi yoshlarning organi.*
- organik** 1 Organizmga xos yoki organizmga o'xshash; jonli mavjudotlarga doir; organizm bilan bog'liq, tug'ma, hamma qismlari bir-biriga muvofiq bo'lgan; tirik, jonli. *Organik dunyoning taraqqiyot qonunlari.*
2 Hayvon yoki o'simliklar dunyosiga mansub; hayvon yoki o'simliklarning chirishidan hosil bo'lgan; tirik organizmlar mahsulidan olingan. *Organik modda. Organik bo'yoq.*
- organizm** Har qanday jonli mavjudot. *Inson organizmi, o'simliklar organizmi, qushlar organizmi.*
- orif** Katta bilim va aql egasi; o'qimishli, ma'rifatli, dono. *Xuvaydo o'z davrining orif kishilaridan biri bo'lgan.*
- oriq** Ozg'in, kamgo'sht, badaniga et bitmagan. *Oriq sigir.*
- oriq+lamoq** Go'shti qochib ozg'inlamoq; ozmoq.
- oriyat** 1 Hamiyat, or-nomus, izzat-nafs. *Ko'pchilikning oldida bironing oriyatiga tegadigan gap gapirish aqlli kishining ishi emas.*
2 Sharm-hayo; uyat, or. *Oriyat insonning bezagidir.*
- oriyat+li** Oriyati bor. *Oriyatli yigit.*
- oriyat+siz** Oriyati yo'q. *Oriyatsiz odam hech narsadan qaytmaydi.*
- orkestr** Musiqa asarini birgalikda, bir butun bo'lib ijro etuvchi cholg'u asboblari yig'indisi va shu asboblarni chaluvchilardan tuzilgan va ular uchun yaratilgan asarlarni ijro etuvchi sozandalar guruhi. *Xalq cholg'u asboblari orkestri.*
- orol** Hamma tomondan suv bilan o'ralgan quruqlik. *Borsa kelmas oroli.*
- orom** Jonning rohati, dam olishdan, tinchlik-osoyishtalikdan olingan rohat, huzur-halovat. *Oromi buzilmoq.*
- orom+baxsh** Rohat, huzur, osoyishtalik bag'ishlovchi; orom beruvchi, rohatijon. *Tashqarida orombaxsh shabada esmoqda.*
- orom+goh** Dam olib xordiq chiqaradigan joy. *Yangi oromgohlar qurildi.*
- oromijon** Tanga, jonga huzur beradigan, rohat, orom bag'ishlaydigan. *Oromijon kuy.*

orqa — ostin-ustin

- orqa** 1 Narsa, shaxs va sh. k. larning old, bet tomoniga teskari tarafi, teskarisi. *Binoning orqasi.*
2 Harakat yo'nalgan tomonning aksi. *Mashina orqaga qaytdi.*
3 *kchm.* Suyanchiq, tirak, homiy.
- orqa+lamoq** Biror yukni orqasiga olib ko'tarmoq. *Tergan paxtasini orqalamoq.*
- orqama-orqa** 1 Izma-iz, ketma-ket, birining ketidan ikkinchisi. *Orqama-orqa bormoq.*
2 Uzluksiz, qatorasiga, birin-ketin, to'xtovsiz. *Orqama-orqa xat yozib turmoq.*
- ort** 1 Kishi yoki narsaning yuz, bet, old tomoniga teskari tomon; ket, orqa. *Erk yo'lidan ortga qaytish yo'q.*
2 Narsadan qarshi tomon; narigi, u yoq. *Shu tog'ning ortida katta bir ko'l bor.*
- ortmoq I** 1 Oshmoq, ko'paymoq. *Farzandlar ko'paygan sari ularning g'ami ham ortadi.*
2 *kchm.* Darajasi o'smoq, kuchaymoq. *Qadri ortmoq.*
3 Sarf-harajat, ishlatish (iste'mol) dan qolmoq. *Pulimdan 100 so'm ortdi. Qurilish materiallaridan anchasi ortib qoldi.*
- ort+iq** 1 Oshiq, ko'p; belgilangan me'yordan ziyod. *O'zbekistonni 160 dan ortiq davlatlar tan oldi.*
2 Haddan tashqari, keragidan ko'p, me'yoridan oshiq. *Havo haddan ortiq qizib ketdi.*
3 A'lo, afzal, yaxshi, ziyod. *Onasini jonidan ham ortiq ko'rmoq.*
4 Zo'r, kuchli. *Mening unga bo'lgan nafratim senikidan o'n chandon ortiq.*
5 Tanadan yoki tana a'zosidan o'sib chiqqan, bo'rtib turadigan o'sma. *Chaqaloqning o'ng qulog'ida ortig'i bor ekan.*
- ortiq+cha** 1 Ko'p; ma'lum me'yordan ziyod, oshiqcha. *Ortiqcha yuk.*
2 Haddan ziyod; keragidan oshiq; yo'l qo'yilishi mumkin bo'lganidan ortiq; me'yoridan ko'p. *Sherzodning ortiqcha tantiqligi hammaning g'ashini keltirardi.*
3 Foydasiz, keraksiz, behuda. «*G'isht qolipdan ko'chdi, endi bu kuyinishlar ortiqcha*», – dedi tergovchi.
- ortmoq II** 1 Biror transport vositasining tepasiga yoki ichiga yuk joylamoq, yuklamoq. *Vagonga yuk ortmoq.*
2 *kchm.* Gardaniga ilmoq, zimmasiga qo'ymoq, bo'yniga yuklamoq. *Rais brigadirlarga qo'shimcha majburiyat ortdi.*
- ortmoqlamoq** Yelkasiga ortib olmoq, orqasiga olib ko'tarmoq. *Yelkasiga allaqanday xurjun ortmoqlab olmoq.*
- ortopediya** Tug'ma nuqsonlar, shikastlar va turli kasalliklar oqibatida tayanch-harakat organlari shakli va faoliyatining buzilishini aniqlash, davolash va oldini olish ishlarini olib boruvchi jarrohlik sohasining bir bo'limi. *Ortopediya va travmatologiya ilmiy-tekshirish instituti.*
- orttirmoq** 1 Ortmoq I. 1-3 *fl. ort. n.* *Qachon qaramang, o'zimga gap orttirib yuraman.*
2 Oz-ozdan yig'ib to'plamoq, tejab iqtisod qilib, ayab ko'paytirmoq. *Qozondan orttirganimizni to'plab, shu sigirmi oldik.*

3 Qozonmoq; erishmoq, topmoq. *Ilm orttirmoq. Hurmat orttirmoq.*

4 To'plamoq, topmoq; egallamoq; o'rganmoq. *Temirchilar ichida yurib o'ziga yaxshi hunar orttirdi.*

orttir+ma 1 Sifatning orttirma darajasi. Belgi-xususiyatning boshqa predmet belgi-xususiyatidan ortiqligini bildiruvchi sifat darajasi, *mas.*

Eng go'zal manzara.

2 Fe'lining orttirma darajasi gram. ish-harakatning biror vosita yoki o'zga shaxs orqali bajarilishini anglatadigan shakli, *mas.* Kuldirmoq.

orziqmoq Intiqlik, intizorlik bilan kutmoq.

orzu Inson dildagi ezgu umid, istak; intilish. *O'zbekistonning rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin olishini orzu qilmoq.*

orzu+lamoq Orzu qilmoq. *Xalqimizning jipsligini ko'rganlar orzulab qolsinlar.*

orzu-havas Inson qalbidagi eng toza, ezgu istak va niyatlar. *Chet elda o'qishni orzu-havas qilmoq. Orzu-havas bilan yashamoq.*

orzumand Orzu qiluvchi, istovchi; intizor, mushtoq. *O'qishga kirishga orzumand bo'lmoq.*

osiy Islom dini aqidalariga ko'ra, din va shariatga zid harakat qilgan, xudoga, muqaddas kitoblarga «til tekkizgan» odam, gunohkor. *Osiy bandalarmiz.*

osiy+lik Osiy xususiyati, xatti-harakat. *Dindan qaytish kechirilmas osiylikdir.*

osmon Ko'k, samo, yerning yuqorisi. *Osmonga qarab yotmoq.*

osmono'par Baland, ko'p qavatli. *Osmono'par binolar.*

osmoq 1 Yuqoriga sim, mix, arqon va sh. k. lar bilan ilib qo'ymoq, o'rnatmoq. *Paltosini ustundagi mixga osmoq.*

2 Bo'yniga sirtmoq solib o'ldirmoq. *Gunohkorni osmoq.*

oson Amalga oshirilishi, yechilishi uncha murakkab, qiyin bo'lmagan, bajarilishi uncha ko'p mehnat, kuch va bilim talab qilmaydigan; sodda, yengil, jo'n. *Olim bo'lish oson, odam bo'lish qiyin.*

oson+lashmoq Yengillashmoq, soddalashmoq; oson bo'lib qolmoq. *Zavoddagi ko'p ishlar texnika orqali bajarilib, ishchilarning yumushi ham osonlashdi.*

oson+likcha Ko'p mehnat, kuch, bilim ishlatmasdan; osonlik bilan, osongina, jo'ngina, bemashaqqat. *Hozirgi farovon kunlarga o'zbek xalqi osonlikcha erishmadi.*

osori-atiqa Qadimgi avlod-ajdodlardan qolgan ko'hna bisotlar, har turli narsalar. *Osori-atiqalar muzeyi.*

osoyishta 1 Tinch, sokin, urush-janjallarsiz. *Osoyishta hayot kechirmoq.*

2 Xotirjam, bamaylixotir. *Osoyishta gaplashib o'tirmoq.*

osoyishta+lik Sokinlik, xotirjamlik. *Yurtimizda osoyishtalik hukm suryapti.*

ost Narsa va predmetlarning, yer, dengiz, daryo va sh. k. larning tubi, tagi, ichki tomonlari. *Yer osti suvlari.*

ost+ki Ost tomonda joylashgan. *Ostki qatlam.*

ostin-ustin Ostma-ust, ag'dar-to'ntar. Hamma yoqni ostin-ustin qilib yubormoq.

ostona 1 Uy, bino, hovli va sh. k. larga kiraverish joy, bo'sag'a. *Ostonada kutib turmoq.*
2 *kchm.* Biror voqea-hodisaning boshlanishiga, ro'y berishiga yaqin qolgan vaqt; arafa. *Balog'at ostonasi.*

osuda Sokin, tinch, xotirjam, sokin. *Osuda hayot kechirmoq.*

ot I 1 Toq tuyoqli sutemizuvchi yirik uy hayvoni. *Yakka otning changi chiqmas, changi chiqsa ham dong'i chiqmas (Maqol).*
2 Shaxmat donalaridan biri, otning boshiga o'xshatib yasalgani; asp. *Otga ruhni almashtirmoq.*

ot II 1 Muayyan narsa, predmet, shaxsga xos nom, ism. *Otini aytmoq.*
2 Predmetning nomini bildirib, «kim?» yoki «nima?» so'rog'iga javob bo'ladigan so'z, shunday so'zlar turkumi. *Qisqartma otlar.*

ot+dosh Bir xil ismli, adash. *Ikkalamiz otdosh bo'lganligimiz uchun ko'pchilik bizni adashirib qo'yishardi.*

ot+li Ismli, nomli; ism yoki nomga ega bo'lgan; «deb ataladigan». *Kecha sizni Rustam otli bir kishi so'rab keldi.*

ot III Muchal yil hisobida yettinchi yil nomi. *Ukarning muchali ot.*

ota 1 Bola-chaqali erkak kishi, farzandli (o'z farzandlariga nisbatan). *Mehmon otangdan ulug' (Maqol).*
2 Yosh jihatdan ulug' kishilarga nisbatan hurmat ma'nosida qo'llaniladi. *Karim ota qayrog'och tagidagi supada o'tirib o'tgan-ketganni choyga taklif qilardi.*
3 O'g'il bolalarni erkalatish uchun qo'llaniladi.
4 *kchm.* Biror ish yoki harakatni boshlab bergan, unga asos solgan kishi haqida. *Abdulla Qodiriy o'zbek romanchiligining otasidir.*
5 *kchm.* Mehribon, g'amxo'r, jonkuyar boshliq, rahnamo haqida. *Yo'ldosh aka barchamizga ota bo'ldi.*

ota+lik Otaning o'z farzandiga bo'lgan munosabatlari va shu munosabatlarga bog'liq holatlar. *Otalik mehri.*

ota+liq Ma'lum bir korxonada yoki tashkilot tomonidan yordamga muhtoj shaxslar yoki muassasalarga moddiy yordam ko'rsatish bilan bog'liq faoliyat. *Maktabni o'z otalig'iga olmoq.*

otamlashmoq 1 Yurakdan dard-alam, g'am-tashvishlarni o'rtoqlashmoq, hasrat qilmoq, dardlashmoq. *Begona joyda otamlashib yengil tortadigan odam topolmay juda siqilib ketdim.*
2 Miriqib gaplashmoq, ko'ngilli suhbat qurmoq, ulfatlashmoq. *Jo'ralar bilan choyxonada otamlashmoq.*

otar I 1 Otmoq fl. *sfdash.* *Besh otar miltiq.*
2 s. t. Katta bazm, to'y. *Tez-tez otarlarga ham borib turmoq.*

otar+chi s. t. Bazm va to'ylarda xizmat qiluvchi qo'shiqchi, sozanda va raqqosa. *Otarchiga pul qistirimoq.*

otar II Qir-adir, yaylovlarda boqiladigan katta qo'ylar to'dasi; yirik poda. *Kechga yaqin otarni pastga haydab keldi.*

otaxon 1 Qariyalarga hurmat-ehtirom bilan murojaat qilish shakli. *Bugungi kechamizga qahramon otaxonlarimiz ham tashrif buyurganlar.*

2 Odamlar o'z otasiday hurmatlaydigan mo'ysafid kishi yoki o'z sohasida yoshlarga yo'lboshchi va rahnamo bo'lgan yoshi ulug' odam. *Otaxon adibimiz.*

otash 1 o't-olov, alanga. *Gunohing uchun do'zax otashida azoblanishdan qo'rqmaysanmi?*
2 *kchm.* Qalbni o'rtaydigan, orziqtiradigan, yondiradigan haroratli his-tuyg'u, kechinma. *Sevgi otashi.*

otashin Jo'shqin, qizg'in, alangali, haroratli; Ehtirosli, his-hayajonli. *Otashin sevgi. Otashin shoir.*

otashkurak Qizib turgan yoki yonayotgan biror narsani, cho'gni qisib olish yoki olovni tuzatishda foydalaniladigan uy-ro'zg'or buyumi. *Otashkurak bilan cho'g'ni olmoq.*

otashnafas 1 Dami, nafasi otash kabi issiq, haroratli. *Otashnafas shamol.*
2 Nutqi ta'sirli, o'tkir, ehtirosli, so'zga chechan, so'zamol. *Otashnafas adib.*
3 *din.* Nafasi dardga shifo bo'ladigan, duosi ijobat bo'ladigan. *Otashnafas tabib.*

otashparast O'tga, olovga sajda qiluvchi. «*Avesto*» otashparastlarning muqaddas kitobi bo'lgan.

otashqalb Yuragida o'ti bor; qalbi olov, o'tyurak. *Otashqalb inson.*

otashzabon Gapga usta, o'z nutqi bilan atrofdagilarni o'ziga jalb qila oladigan, o'zga yuraklarga ta'sir o'tkazadigan, so'zi ta'sirchan. *Otashzabon shoir.*

otboqar Otlarni parvarish qilish bilan shug'ullanuvchi kishi, otlarga qarovchi. *Ikki yildan buyon otboqarlik qiladi.*

otlanmoq *kchm.* Safarga, yo'lga chiqish uchun tayyorlanmoq, shaylanmoq, hozirlik ko'rmoq. *Tong yorishmay turib yo'lga otlantik.*
2 *kchm.* Biror yumushni amalga oshirish uchun shaylanmoq, hozirlanmoq. *Ilm cho'qqilari sari otlanmoq.*

otmoq 1 Qo'l harakati bilan biror narsani yaqin yoki uzoq masofaga uloqtirmoq, irg'itib yubormoq. *Mevali daraxtga tosh otmoq.*
2 Nos; aroq, vino, konak kabi ichimliklarni iste'mol qilmoq. *Ellik gramm otib olmoq.*
3 *kchm.* Tark etmoq, tashlamoq, yig'ishtirmoq. *Qo'lingdan kelganicha chiqar yaxshi ot, yaxshilik qil, bolam, yomonlikni ot! (Ergash shoir).*
4 O't ochish qurollari yordamida o'q uzmoq, o'q bilan mo'ljalga urmoq. *Dushmani otmoq.*

ot+im Bir marta chekishli, bir otimli. *Bir otim nos.*

otquloq Otning qulog'i kabi katta-katta va uzun bargli, torongullilar oilasiga mansub bir va ko'p yillik yovvoyi o'simlik. *Otquloq solib somsa pishirmoq.*

otrad 1 Maxsus harbiy guruh. *Qutqaruvchilar otradi.*
2 Umumiy belgilari asosida birlashgan guruh. *Qo'zg'olonchilar otradi.*

otchopar Otlar sinaladigan va poyga, ko'pkari kabi musobaqalar o'tkaziladigan joy; ippodrom. *Toshkent otchopari.*

ov 1 Yovvoyi hayvon va qushlarni, baliqlarni turli usullar bilan tutish yoki otish. *Kiyik oviga bormoq.*

ov+lamoq — oydin+lik

2 Ov qilinadigan, ovlanadigan jonivor, hayvon yoki qush. *Ovni qochirib yubormoq.*

3 Ovchining o'ljasi, ushlangan, tutilgan yoki otib olingan narsa. *Ovni qo'lida ko'tarib olmoq.*

4 *kchm.* Qo'lga tushirilishi mo'ljallangan kimsa yoki narsa. *Ovni tashqarida kutib turmoq.*

ov+lamoq 1 Ov qilib qo'lga kiritmoq, ov qilib yurmoq. *O'rdak ovlamoq.*

2 *kchm.* Qo'lga ilintirish harakatida bo'lmoq; tovlamoq. *Laqma odamlarni ovlamoq.*

ov+chi Ov qiluvchi shaxs, ov bilan shug'ullanuvchi. *Juda mergan ovchi.*

ovchi+lik Ov ishi bilan shug'ullanish. *Ota-bobosi ovchilik bilan shug'ullangan odam.*

ovloq 1 Ov qilinadigan qush va hayvonlarga serob joy. *Ovloq yerni topmoq.*

2 Markazdan uzoq, kimsasiz, chet yer. *Ovloq yerga uy solmoq.*

3 Xilvat, ko'zdan nari, pastqam. *Ovloq joyda yig'ilishmoq.*

ovora 1 Darbadar, sargardon; sarsari. *Kechgacha do'stimning uyini istab ovora bo'ldim.*

2 Biror ish yoki mashg'ulot bilan band bo'lish. *Uy qurish bilan ovora bo'lmoq.*

ovora+garchilik 1 Ovara bo'lish, sargardonchilik. *Ovoragarchiliklar joniga tegmoq.*

2 Behuda mehnat, tashvish. *Ovoragarchiliklarni yengib o'tmoq.*

ovora+lik Darbadarlik, sarsarilik; sargardonlik. *Ancha ovoraliklardan so'ng yetib kelmoq.*

ovozi 1 Tovush, sado, sas. *Qattiq ovozi bilan gapirmoq.*

2 Narsalarning bir-biriga tegishi, ishqalanishi natijasida chiqadigan tovush. *Shamolning chiyillagan ovozi.*

3 Fikr, mulohaza. *Yoshlarning ovozi.*

4 Ichki nido, sas. *Yurak ovozi.*

5 Korxonada, tashkilot, muassasalarda biror masalani hal etishda o'z fikrini bayon etish huquqi va usuli. *Ovozga qo'ymoq.*

6 Saylovchilarning saylash huquqi. *Ko'pchilik ovozi bilan saylovda yengib chiqmoq.*

ovozi+li Ovozi bor, tovushli. *Ovozli kino.*

ovozi+siz Ovozi yo'q. *Ovozsiz radio.*

ovoza 1 Biror narsa yoki voqea-hodisa to'g'risida el orasida tarqalgan gap-so'z, xabar, mish-mish. *Hammaga ovoza bo'lmoq.*

2 Shuhrat, dong, dovruc. *Ovozasi chor atrofga tarqalmoq.*

ovqat 1 Taom, yemak, yemish. *Ko'p ovqat.*

2 Uy hayvonlarining yem-xashagi, ozuqa. *Sigirga ovqat bermoq.*

3 Yeyish-ichish uchun kerakli narsalar. *Ovqat olib kelmoq.*

ovqat+lanmoq Ovqat yemoq, yeb-ichmoq. *Maza qilib ovqatlanmoq.*

ovrupa ayn. Yevropa. *Ovrupa mamlakatlari.*

ovsar Esi past; gapga tushunmaydigan. *Ovsar yigit.*

ovsar+lik Esi pastlik, gapga tushunmaslik. *O'zini ovsarlikka solmoq.*

ovsin 1 Aka-ukalarning xotinlari. *Ovsiniga gapirmoq.*

2 Qo'ni-qo'shnilar, mahalladoshlar orasida ishlatiladigan murojaat so'zi. *Voy, ovsinjon, keling!*

ovul Ko'chmanchi chorvadorlar o'rmasigan yer. *Ovulga borib kelmoq.*

ovul+dosh Bir ovulda yashovchi kishi. *Ovuldosh o'rtog'ini uchratib qolmoq.*

ovunmoq 1 Yig'idan to'xtamoq. *Onasini ko'rib ovunmoq.*

2 Biror ish bilan mashg'ul bo'lib o'zini tinchitmoq, dard-alamini unutmog. *Ish bilan ovunmoq.*

ovunch(-oq) Kishini ovuntiradigan, yupantiradigan narsa. Nabirasi uning *yakkayu yagona ovunchog'i edi.*

ovutmoq 1 Yig'idan to'xtatmoq. *Bolani ovutmoq.*

2 Tasalli berib yupatmoq, ovuntirmoq. *Qo'shnisini yaxshi gaplar bilan ovutmoq.*

oxir Narsa va hodisalarning so'nggi nuqtasi, poyoni, nihoyasi. *Qishning oxiri.*

oxir+gi Eng keyingi, so'nggi. *Haftaning oxirgi kuni.*

oxir+lamoq Tamom bo'lmoq, oxiriga yetmoq. *O'quv yili oxirlab qoldi.*

oxirat Kishi hayotdan ko'z yumganidan so'ng boshlanadigan keyingi hayot, narigi dunyo; mahshar. *O'tganlarning oxirati obod bo'lsin.*

oy 1 Yerning sun'iy yo'ldoshi, planeta. *Oyga raketa uchirmoq.*

2 Yilning 28—31 kunlik davri, vaqti. *Iyun oyi.*

3 Ayollar ismi tarkibida kelib, ularning chiroyli, go'zal ekanliklariga ishora qiladi. *Oysuluv, Oyqiz.*

oy+lab Bir necha oylar davomida. *Oylab Toshkentda qolib ketmoq.*

oy+lik 1 Bir oy davomida bo'ladigan. *Uch oylik yo'l.*

2 Bir oylik ish haqi; maosh. *Kassadan oylik olmoq.*

3 Ma'lum bir harakat, tadbir o'tkazish uchun belgilangan muddat. *Piyodalar oyligi.*

oyat din. Qur'ondagi suralar tarkibiga kiruvchi rivoyatlarning har biri. *Oyat o'qimoq.*

oybolta Tig'i oysimon qilib yasalgan bolta. *Oyboltada o'tin kesmoq.*

oyda-yilda Onda-sonda, goh-goh. *Oyda-yilda bir ota-onasidan xabar olib turmoq.*

oydin 1 Oy nurlariga ko'milgan. *Oydin kecha.*

2 Aniq, ravshan, ko'rinish turgan. *Hamma narsa oydin bo'lmoq.*

oydin+lashmoq 1 Oy nuri bilan yorimoq. *Atrof birpasda oydinlashdi.*

2 Aniq, ravshan bo'lmoq; hal bo'lmoq, tushunarli bo'lmoq. *Kim haqida gap ketayotgani oydinlashdi.*

oydin+lik 1 Oy nuri bilan yoritilganlik, nurafshon. *Tunning oydinligi.*

2 Anqlik, ravshanlik. *Masalaga oydinlik kiritmoq.*

oyi ayn. Ona. *Oyisini chaqirmoq.*

oyim I Oyi soʻzining I-shaxs birlik shakli. *Oyimga olib bordim.*
 2 Oqsuyak, tagli-zotli ayollar ismiga qoʻshib aytiladigan soʻz. *Mohlaroyim.*
 3 Tanno, nozanin. *Oyim qiz.*

oyimqovoq Oshqovoqning ertapishar turi. *Oyimqovoqdan manti tayyorlamoq.*

oyimsupurgi I Supurib-sidirish uchun ishlatiladigan roʻzgʻor buyumi. *Oyimsupurgi sotib olmoq.*
 2 Muloyim, egilib-bukiladigan. *Oyimsupurgi xodim.*

oyimtilla Mehnatga tobi yoʻq, qoʻlini sovuq suvga urmaydigan ayol. *Oyimtilla kelinga roʻpara kelmoq.*

oymoma Oy. *Oymomaga qarab oʻy surmoq.*

oyna (oyina) I Deraza koʻzlariga solish uchun ishlatiladigan yassi shisha. *Derazaga oyna solmoq.*
 2 Deraza. *Oynadan tashqariga qaramoq.*
 3 Koʻzgu, sirlangan maxsus shisha parchasi. *Oynaga qarab soch taramoq.*
 4 *kchm.* Biror xatti-harakat, voqea-hodisani aks ettirib turuvchi, yorituvchi narsa, koʻzgu. *Oila—jamiyatning oynasi.*

oyna+soz Derazalarga oyna soluvchi. *Oynasoz usta.*

oynak Koʻzoynak. *Oynak taqqan kishi.*

oynak+li Koʻzoynakli. *Oynakli odamga uchramoq.*

oynavand Oyna solingan, oynak bilan toʻsilgan. *Oynavand rom.*

oyoq I Tirik organizmlarning turishi va yurishi yoki oʻrmlashi uchun xizmat qiladigan quyi aʼzosi. *Oyogʻi ogʻrib qolmoq.*
 2 Stol, stul, kravat kabi buyumlarning yerga tayanib turadigan qismi. *Stulning oyogʻini sozlamoq.*
 3 Oxir, nihoya; chekka, chet, quyi tomon. *Daryoning oyogʻigacha borib kelmoq.*

oyoq+lamoq Etagiga, oxiriga yetib bormoq. *Oy ham oyoqlab qoldi.*

oyquloq Baliq va sh. k. suvda yashovchi hayvonlarning nafas olish aʼzosi. *Baliqni oyqulogʻidan ushlab olmoq.*

oz I Miqdor jihatidan koʻp boʻlmagan; kam. *Oz odam yigʻilmoq.*
 2 Yetarli emas, qanoat darajasida emas. *Oz hosil olmoq.*
 3 Kamdan-kam, goho. *Togʻasinikiga juda ham oz bormoq.*

oz+aymoq Sifat yoki miqdor jihati kamaymoq, pasaymoq. *Tarafdorlari ozaymoq.*

oz+chilik Belgilanganidan kam. *Ozchilik ovoz bilan saylanmay qolmoq.*

oz+gʻin Goʻsht, eti kam. *Ozgʻin bola.*

ozib-yozib Arang, zoʻrgʻa imkon topib. *Ozib-yozib bir kelmoq.*

oziq I Ovqat boʻladigan mahsulot, yemish. *Oziq olib kelmoq.*
 2 Yem-xashak. *Qishga oziq gʻamlamoq.*
 3 *kchm.* Oʻsimliklar oʻsish jarayonida yerdan olinadigan moddalar. *Kam oziq olgan paxta.*

oziq+lanmoq I Ovqatlanmoq. *Qoʻylarni oʻz vaqtida oziqlantirmoq.*

2 Oʻsish jarayonida oziq olmoq. *Mahalliy oʻgʻitdan yaxshi oziq olgan oʻsimlik.*

3 Ilhom olmoq, ruhlanmoq. *Mumtoz adabiyotdan oziqlanmoq.*

oziq+li I Oziq-ovqati, yemishi bor. *Oziqli lashkar.*
 2 Tarkibida oziq boʻladigan moddalari bor boʻlgan. *Oziqli mahsulotlar.*

ozmoq I Oriqlamoq, ozgʻin boʻlmoq. *Bir yil ichida ancha ozmoq.*

ozmoq II Toʻgʻri yoʻldan toymoq, adashmoq. *Qariganda yoʻldan ozmoq.*

oz-moz I Ozgina, jinday. *Oz-moz un topib kelmoq.*
 2 Bir oz, sal-pal. *Oz-moz oʻziga kelib qolmoq.*

ozod I Oʻz erki, haq-huquqiga ega boʻlgan; erkin, hur. *Ozod Oʻzbekiston.*
 2 Boʻshatib yuborilgan, oʻz mayliga qoʻyilgan. *Qafasdagi qushlarning hammasini ozod qilmoq.*

ozod+lik Erkinlik, hurlik, tutqunlikdan boʻshatilish. *Xalqlar ozodligi.*

ozoda I Kir-chirdan holi; toza, pokiza.
 2 Supurib-sidirilgan, artib tozalangan. *Ozoda hovli.*
 3 Toza, pokiza tutadigan. *Ozoda ayol.*

ozoda+lik Tozalik, pokizalik, saranjom-sarishtalik. *Ozodalikka qatʼiy rioya qilmoq.*

ozon Kislorodning oʻziga xos hidi boʻlgan gaz holatidagi koʻri-nishi. *Ozon gazi.*

ozor Jabr, sitam, kishiga yetkazilgan ruhiy yoki jismoniy azob. *Kaptarlarga ozor yetkazmoq.*

ozor+lanmoq Jabrlanmoq, azoblanmoq. *Ulfatining qilmishidan ozorlanmoq.*

ozuqa ayn. Oziq. *Yerdan ozuqa olayotgan oʻsimliklar.*

ogʻa I ayn. Aka. *Oʻz ogʻasi bilan topishmoq.*
 2 Qadrdon, tugʻishgan akaday mehribon, yaqin. *Ogʻa tutinmoq.*

ogʻa-ini I Aka-uka. *Ogʻa-inilar inoq yashamoq.*
 2 Aka-ukadek, tugʻishgandek inoq, mehribon, qadrdon odamlar. *Harbiy xizmatdagilar tez kunda ogʻa-ini boʻlib ketishdi.*

ogʻayni Doʻst; yaqin oshna, oʻrtoq. *Ogʻayni boʻlmoq.*

ogʻil Mol, qoʻy va boshqa uy hayvonlarini boqish uchun moʻljallangan maxsus xona. *Ogʻilga molni olib kirdi.*

ogʻir I Vazni meʼyorida ortiq, vazmin. *Ogʻir ketmon.*
 2 Qiyin, mashaqqatli, koʻp kuch va bilim zarur boʻlgan. *Ogʻir topshiriq.*
 3 Masʼuliyatli; mushkul, murakkab, jiddiy. *Ogʻir vaziyat.*
 4 Sipo, vazmin. *Ogʻir bola.*
 5 *kchm.* Xavfli, jiddiy. *Ogʻir kasallik.*
 6 *kchm.* Qattiq jazo berishni talab qiladigan, juda katta. *Ogʻir ayb qilmoq.*
 7 Qattiq, beshafqat. *Ogʻir jazo.*
 8 Tashvishli, notinch, hayajonli. *Ogʻir oʻy.*
 9 Qaygʻuli, mungli, yurakni ezadigan, gʻamgin. *Ogʻir jimlik.*

og'ir+lashmoq — oshmoq

10 *kchm.* Xafa qiladigan, qattiq tegadigan, ko'ngilsiz; mal-olli. *Og'ir so'z.*

og'ir+lashmoq I Og'irligi, vazni oshmoq, og'irroq bo'lib qolmoq, og'ir tortmoq; vazminlashmoq. *Poxollar yomg'irda qolib ancha og'irlashgan edi.*

2 *kchm.* Borgan sari qiyinlashmoq, murakkablashmoq, mushkullashmoq. *Vaziyat og'irlashdi.*

3 Kuchaymoq. *Jinoyati og'irlashdi.*

og'ir+lik I Og'ir holat. *Vaziyatning og'irligi.*

2 *fiz.* Jismlarning yerga tortilish kuchi. *Og'irlik kuchi.*

3 *kchm.* Malollik, tashvish. *Bu ishning og'irligi yo'q.*

4 *kchm.* Qiyinchilik; qiyin, mushkul ahvol. *Xalqimiz ne-ne og'irliklarni ko'rmadi.*

5 *kchm.* Bosiqlik, vazminlik; O'zini tuta bilish, sipolik. *Og'irlik bilan so'z boshlamoq.*

og'iroyoq Homilador. *Og'iroyoq kelin.*

og'iz I I Ustki va pastki jag' orasidagi til, tish, tanglay va h. joylashgan bo'shliq. *Og'zini chayqamoq.*

2 O'q otish qurollarining old teshigi. *Miltiqning og'zi.*

3 Ichi bo'sh, narsa solinadigan idishlarning ustki teshigi. *Shishaning og'zi.*

4 Biror narsaning kirish, boshlanish joyi. *Ko'chaning og'zi.*

og'iz II Yangi tuqqan sigirming uch-to'rt kunlik sutini to'plab pishirilgan pishloqsimon taom. *Ertalab qo'shnimiz bir chin-ni og'iz olib chiqdi.*

og'ish I Og'moq *fl.* ish oti.

2 *maxs.* Meridian chizig'i bilan kompas strelkasi yo'nalishlari orasida hosil bo'ladigan burchak. *Magnit strelkasining og'ishi.*

og'ishmay I Og'ishmoq *fl.* *rvdsh.*

2 Izchillik bilan, chekinmasdan, ikkilanmasdan. *Topshiriqlarni og'ishmay bajarmoq.*

og'moq I Me'yoriy holatdan boshqa tomonga qarab qiyshaymoq, chetga chiqmoq. *Minora chapg'a qarab og'ib qolibdi.*

2 Tutgan yo'ldan, maqsaddan adashmoq, boshqa tarafga o'tmoq. *Aldovlarga og'ib ketmoq.*

3 Tabiiy yo'nalish bo'yicha o'rta nuqtadan o'tmoq. *Quyosh g'arbga qarab og'di.*

og'+ma I s. t. *ayn.* Og'machi I. *Og'ma shaxs.*

2 mat. Biror to'g'ri chiziqni 90 gradusdan kichik burchak hosil qilib, kesib o'tadigan ikkinchi to'g'ri chiziq. *Og'ma silindr.*

og'ma+chi I Aytgan gapida turmaydigan, irodasiz, ikkilanuvchi; ikkiyuzlamachi. *Og'machi do'st.*

2 siyos. Bosh yo'ldan chiquvchi, chekinuvchi, og'uvchi. *Og'machi rahbar.*

og'machi+lik I Og'machi ishi, xatti-harakati. *Og'machilikka yo'l qo'ymoq.*

og'rимоq I Dardga chalinmoq, kasal bo'lmoq, biror kasallikka yo'liqmoq. *O'g'ilchasi og'rib qoldi.*

2 Jarohatlanib, kasallanib, shikastlanib yoki charchab og'riq bermoq, og'riqqa kirmoq. *Qo'li og'rимоq.*

og'ri+q I Dard, kasallik, jarohatlanish, shikastlanish yoki charchash oqibatida paydo bo'luvchi jismoniy azob. *Oyog'ining og'rig'i tuzalmoq.*

2 Kasallik, dard, xastalik. *Tish og'rig'i.*

3 Xasta, bemor, kasal. *Og'riq yurak.*

og'rinmoq Malollik va norozilik tuymoq. *Topshiriqni bajar-gani og'rinmoq.*

og'u *ayn.* Zahar. *Ovqatga og'u solmoq.*

og'u+li I Zaharlangan, zahar qo'shilgan, zahar solingan; zaharli. *Og'uli taom.*

2 *kchm.* Og'u kabi ta'sir qiladigan; zaharli. *Og'uli gap ayt-moq.*

og'zaki Faqat nutq orqali qilinadigan, amalga oshiriladigan, yozma emas. *Og'zaki topshiriq.*

osh I Palov. *Choyxonada osh qilib yemoq.*

2 Pishirilgan har qanday issiq ovqat. *Halol osh yemoq.*

osh+lik Osh pishirishga yetadigan masalliq. *Bir oshlik masalliq.*

osh+paz Ovqat pishiruvchi, shunday ish, kasb egasi. *Usta oshpaz.*

oshpaz+lik Oshpaz ishi, kasbi. *Oshpazlik bilan bola-chaqa boqmoq.*

osh+xona I O'choq, tandir qurilgan, ovqat qilish uchun moslangan maxsus uy. *Oshxonadan bir kosa lag'mon olib chiqmoq.*

2 Umumiy ovqatlanish muassasasi. «Lazzat» oshxonasi.

osh+xo'r Palovni xush ko'radigan odam. *Oshxo'r ulfat.*

oshxo'r+lik Yaqin odamlar bilan gurunglashib osh qilib yeyish. *Choyxonada oshxo'rlik qilmoq.*

oshamoq Qo'l vositasi bilan og'ziga solmoq, yemoq. *Palovni oshamoq.*

oshiq I I Yoqtirib, yaxshi ko'rib, sevib qolgan, birovga muhabbat boylagan kishi; xushtor, shaydo. *Qo'shni qizga oshiq bo'lib qolmoq.*

2 *kchm.* Biror narsaga qattiq berilgan. *G'azal oshig'i.*

oshiq II Oyoqning son qismini past tomonga ulash vazifasini bajaruvchi o'ziga xos shakliga ega bo'lgan suyakcha. *Qo'yning oshig'i.*

oshiq-ma'shuq Qattiq sevishtan, ahd-paymon qilishgan yigit va qiz (erkak va ayol). *Oshiq-ma'shuqlar maktubi.*

oshiqmoq Ishni tezroq bajarishga intilmoq, tez harakat qilmoq; shoshilmoq. *Ketishga oshiqmoq.*

oshiq-moshig Eshik, deraza kabi narsalarning ochilib-yopilishi uchun xizmat qiladigan metall buyum. *Eshik oshiq-moshig'idan chiqib ketdi.*

oshkora *ayn.* Oshkor. *Aybini oshkora qilmoq.*

oshkor: ~ qilmoq // etmoq Barchaga ma'lum qilmoq, aniq, ro'y-rost aytmoq. *Xalqqa g'alamislarning kirdikorlarini oshkor qilmoq.*

oshko'k Taom bilan birga yeyiladigan jambil, kashnich, rayhon kabi ko'katlar. *Mastavaga oshko'k solmoq.*

oshmoq I Belgilangan me'yordan, chegaradan o'tmoq, ko'pay-

- moq, ko'tarilmoq. *Jahon hamjamiyatida O'zbekistonning obro'si oshib bormoqda.*
- 2 Zo'raymoq, kuchaymoq; yanada ta'sirchan bo'lmoq. *E'tiqodi oshmoq.*
- 3 To'siqdan, chegara yoki balandlikdan o'tmoq. *Panjaradan oshmoq.*
- osh+iq** Belgilangan me'yordan ortiq; ko'p, ortiqcha, yuqori, qimmat. *Bozordan oshiq narxda sotmoq.*
- oshiq+cha** 1 Keragidan ortiqcha; ortiq, ko'p. qo'shimcha. *Oshiqcha mehnat.*
- 2 Befoyda, behuda, keraksiz. *Oshiqcha gap qilmoq.*
- oshna** 1 Do'st, o'rtoq, qadrdon, tanish, tanish-bilish. *Shofyorga oshna bo'lmoq.*
- 2 O'z tengdoshlariga qarata murojaat qilish shakli. *Oshna, qayoqqa ketyapsiz?*
- 3 Avvaldan tanish, ma'lum. *Bu yerlar unga ko'pdan oshna edi.*
- oshna+chilik** Oshnalar (oshnolik) munosabati. *Oshnachilgimiz hech qachon uzilmasin.*
- oshpichoq** Oshpazlar ishlatadigan maxsus katta pichoq. *Oshpichoqda go'sht qiymalamoq.*
- osh-qatiq:** ~ **bo'lmoq** Biror odam bilan inoqlashmoq, bordi-keldi qilmoq, yaqinlashmoq, yaxshi munosabatda bo'lmoq. *Osh-qatiq bo'lib yurgan odamlar.*
- oshqozon** Inson va hayvonlarning organizmidagi xaltasimon ovqat hazm qilish a'zosi. *Oshqozon kasalligi.*
- oshtaxta** Lag'mon, ugra, shilpildoq, manti, chuchvara kabi taomlarning xamirini yoyish uchun ishlatiladigan maxsus uy-ro'zg'or buyumi. *Katta oshtaxta.*
- oshxamir** Chuchvara, ugra, lag'mon kabi ovqatlarga moslab qilingan qattiqroq xamir. *Oshxamir olmoq.*
- oshxo'rak** Ovqatlanayotganda ovqat tomizmaslik uchun bo'yiga bog'lab olinadigan, ko'krakni yopib turadigan fartukcha. *Oshxo'rak taqmoq.*
- och I** Ovqat tusab qolingan, ochlik holati. *Bu zamonda birov ochdan o'lmaydi.*
- och+iqmoq** Ovqat talab qilmoq, och qolmoq. *Qorni ochiqqan holda kirib kelmoq.*
- och+lik** Och holat. *Ochlikdan qiynalmoq.*
- och II** Nimxush, kuchsiz rang. *Och pushti ko'ylak.*
- ocharchilik** Oziq-ovqat yetishmasligi tufayli kelib chiqadigan og'ir holat. *Ocharchilikni ko'rgan keksalar hayotdan hamisha shukrona qilib yashaydilar.*
- ocherk** Bo'lib o'tgan hayotiy voqea-hodisalarning qisqacha tasviridan iborat bo'lgan badiiy, nashriy asar. *Ocherklar to'plami.*
- ocherk+chi** Ocherk yozuvchi shaxs. *Taniqli ocherkchi.*
- ochilib-sochilib** Xursandlik bilan, ochiq yuz bilan, o'ynab-kulib. *Ochilib-sochilib gaplashmoq.*
- ochilmoq** 1 Ochmoq fl. o'zl. va maj. n. *Eshik ochildi. Rangi ochildi.*
- 2 Namoyon bo'lmoq, ko'rinmoq. *Ko'z o'ngida go'zal manzara ochildi.*
- 3 Yozilmoq, xafaligi tarqamoq, g'azabi yo'qolib xursand bo'lmoq.

- 4 Chiroyiga chiroy qo'shilmoq, ko'rkamlashmoq. *Bahor kelishi bilan qizlar ochilib ketdi.*
- ochin-to'qin** To'yib ovqat-emasdan, och holda. *Ochin-to'qin qolib ketmoq.*
- ochiq-sochiq** Tartibsiz, yig'ishtirilmagan, berkitilmagan holatda, besaranjom, betartib. *Uyni ochiq-sochiq qoldirib ketmoq.*
- ochig'i** Gapning to'g'risi, po'stkallasi, ochig'ini aytganda. *Ochig'i, men seni aldab yurgan edim.*
- ochko** Sport musobaqalarida raqiblarning erishgan yutuqlarini belgilab beruvchi hisob birligi. *Musobaqada ko'p ochko to'plamoq.*
- ochko'z** 1 Yeb to'ymas, suq, ochofat. *Ochko'z hayvon.*
- 2 Biror narsaga ortiqcha xirs qo'ygan, o'ch. *Ochko'z odam.*
- ochmoq** 1 Sath, yuza, idish ichi va sh. k. larni to'sib, berkitib turgan narsani olib tashlamoq, bo'shatmoq, surmoq, yechmoq. *Derazani ochmoq.*
- 2 Yo'l, imkoniyat bermoq. *Ilm eshiklarini ochmoq.*
- 3 Tuxum bosib jo'ja chiqarmoq. *To'qqizta bola ochmoq.*
- 4 Ko'rkam qilib yubormoq, go'zallashmoq. *Ona yurt chiroyini ochmoq.*
- 5 Birinchi bo'lib bormoq, kashf etmoq; boshlab bormoq. *Yangi yerlar ochmoq.*
- 6 Biror narsani aniqlamoq, bayon qilmoq, hammaga ma'lum qilmoq. *Haqiqatni ochmoq.*
- 7 Yopiq holdagi kitob, daftar va sh. k. larni varaqlamoq, kerakli joyini topmoq. *Kitobini ochmoq.*
- och+iq** 1 Old tomoni to'silmagan. *Ochiq ayvon.*
- 2 Quif solinmagan, yopilmagan. *Ochiq uy.*
- 3 Yalang'och, kiyimsiz bo'lgan. *Ochiq badan.*
- 4 Xushchaqchaq. *Ochiq yigit*
- och+iqcha** Ro'y-rosf, yashirmasdan, oshkora. *Ochiqcha tanqid.*
- och+qich** Ochadigan narsa, kalit. *Ochqich bilan «Kokakola»ni ochmoq.*
- ochofat** Yeb to'ymas, mechkay, ko'p ovqat yeydigan. *Ochofat bola.*
- och-yalang'och** Kiyim va yemishga muhtoj. *Xo'ja Ahror ko'plab och-yalang'ochlarni, qashshoqlarni tez-tez siylab turardi.*

P – p

- padar** qmg. Ota.
- padarkush** Otasining qotili. *Padarkushni jazolamoq.*
- pahlavon** 1 Zabardast, barvasta. *Pahlavon kelbatli.*
- 2 Botir, qahramon. *Pahlavon kishi.*
- pajmurda** Juda so'lg'in, ezilgan. *Pajmurda gavda.*
- pakana** Bo'yi o'rtachadan past. *Pakana odam.*
- paket** 1 Qog'oz xalta. *Kasalxonaga bir paket olma olib bormoq.*
- 2 Rasmiy hujjatlar solinadigan xatjild (konvert) va shunday xatjildagi xat-hujjat. *Paketni olib kelmoq.*

pakki — pansionat

- pakki** Tig'i sop ichiga qayriladigan pichoqcha, yig'ma qalam-tarosh. *Pakki bilan qalam uchlamoq.*
- pakt** Katta siyosiy ahamiyatga ega bo'lgan hujjat, xalqaro bitim. *Urush qilmaslik haqida tuzilgan pakt.*
- palak I** Poliz ekinlarining yerda yoyilib o'sadigan tanasi, shoxi, bargi. *Bodring palaklarini yig'ishtirmoq.*
- palak II** Uy devorlariga osish uchun tikiladigan gul-naqshli kashtachilik mahsuloti. *Palakni yig'ishtirib olmoq.*
- pala-partish I** Bir-biriga bog'lanmagan, poyma-poy, mantiqsiz. *Pala-partish gapirmoq.*
2 Tartibsiz, betartib. *Pala-partish yotgan kitoblar. Pala-partish ish.*
- palapon I** Qush va parrandalarning hali qanoti chiqmagan bolasi. *Palapon chumchuq.*
2 *kchm.* Hech narsa bilmaydigan, g'o'r, tajribasiz. *Palapon rahbar.*
- palata I** 1 Ayrim mamlakatlarda qonun chiqaruvchi oliy organ. *Yuqori palata.*
2 Ba'zi bir muassasalar nomi. *Tadbirkorlar palatasi.*
- palata II** 1 Dam olish uylarida va shifoxonadagi bemorlar yotadigan xona, bo'lma. *Uchinchi palatada yotgan bemor.*
2 *s. t.* Palatka. *Palataga kirib bekinib olmoq.*
- palatka** Chodir, pishiq matodan tikilgan suv o'tkazmaydigan kapa. *Tog' yon bag'riga palatka tikmoq.*
- palaxmon** Tosh otish uchun ishlatiladigan qurol. *Palaxmon toshi.*
- palaxsa I** Yer chopish va haydashda butun holda ko'chgan katta yapaloq kesak. *Bir palaxsa kesakni uvalamoq.*
2 Har qanday qattiq narsaning undan ajratilgan yaxlit yapaloq parchasi. *Toshni palaxsa-palaxsa qilib ajratmoq.*
- palag'da I** Aynigan, buzilgan. *Palag'da tuxum.*
2 Unmaydigan, quruq. *Palag'da urug' ekmoq.*
3 Yoqimsiz, po'ng'illagan. *Palag'da tovush.*
- paleografiya** Qadimiy yozuvlarni o'rganadigan fan. *Paleografiya fani.*
- paleozoy** Yer geologik tarixining qadimgi uchinchi erasi. *Paleozoy erasi hayvonlari.*
- palid I** O'ta kir, iflos. *Palid joy.*
2 O'taketgan yaramas, qabih. *Palid inson.*
- palitra** Rasm solishdan avval bo'yoqlarni tayyorlash, suyultirish va sinash uchun ishlatiladigan maxsus taxtakach. *Palitrasini tashlab ketmoq.*
- palla I** 1 Muayyan davr, vaqt. *Maktab pallasi.*
2 Bosqich, faza. *Mustaqillikning yangi pallasi.*
- palla II** 1 Tarozidagi narsa qo'yiladigan, solinadigan idish. *Pallaga pomidor solmoq.*
2 Yumaloq narsaning teng ikkiga bo'lingan qismlarining har biri, yarmi. *Tarvuzning pallasi.*
- palma** Doim yashil turadigan, katta bargli subtropik daraxt. *Palma shoxlarini sindirmoq.*
- palov** Go'sht, sabzi va piyozni qovurib, gurunch solib pishiriladigan milliy taom; osh. *Palov tayyorlamoq.*

- palov+xo'r** Palovni ko'p yeydigan, yaxshi ko'radigan.
- palov+xo'rlik** To'planib, guruh bo'lib palov yeyish. *Choyxonada palovxo'rlik qilish.*
- palpis I** Pok-nopokning farqiga bormaydigan, befarq. *Palpis odam.*
2 Ishni eplay olmaydigan, noshud. *Palpis bo'lim boshlig'i.*
- palto** Qishda kiyiladigan, kishining butun tana qismini issiq saqlaydigan ustki kiyim. *Palto kiymoq.*
- paluba** Kema korpusining yuza qismi, sathi. *Palubaga saf tortmoq.*
- palyon** G'o'laning yorib ajratilgan bo'lasi. *Bir palyon o'tin.*
- pamflet** Muayyan mavzuda yozilgan o'tkir satirik, badiiy-publitsistik asar. *Pamflet yozmoq.*
- pana** Nazardan yashirin, to'siqli joy. *Pana o'tib turmoq.*
- panama** Soyaboni keng yozlik shlapa. *Panama kiygan askar.*
- panbarxat** Duxobasifat tukli yupqa shoyi mato. *Panbarxat ko'ylakli qiz.*
- pand: ~ bermog** Chalg'itib aldamoq, firib bermog. *Hammaga pand berib ketmoq.*
- pandavoqi** Kaltafahm, anqov. *Pandavoqi bo'lib o'smoq.*
- pand-nasihati** O'g'it va nasihatlar. *Pand-nasihati qilmoq.*
- panel I** Xona devorining taxta qoplangan yoki bo'yoq berilgan pastki qismi. *Panelni bo'yamoq.*
2 Qurilishda ishlatiladigan temir-beton yoki yog'och plita. *Panel tashimoq.*
- panislomist** Panislomizm tarafdori. *Panislomist yozuvchi.*
- panislomizm** XIX asrning ikkinchi yarmida Yaqin Sharqda paydo bo'lgan islom dinidagi barcha xalqlarni birlashtirishni targ'ib qiluvchi reaksiyona diniy-siyosiy oqim.
- panja I** Qo'lning kaft va barmoqlardan iborat qismi. *Panjalarini yuvmoq.*
2 Ayrim hayvon va qushlar oyog'ining uch qismi, changal. *G'oz panjasi.*
- panjara** Oralari ochiq qilib yonma-yon biriktirilgan sim, tayog, temir to'siq. *Derazaga panjara o'rnatmoq.*
- panjara+dor** Panjarali. *Panjarador bino.*
- panjara+li** Panjara o'rnatilgan, panjara bilan to'silgan. *Panjarali eshik.*
- panno I** Devor yoki shiftning atrofi hoshiya bilan o'ralgan, surat yoki naqshlar bilan bezatilgan qismi. *Panno chizmoq.*
2 Devor yoki shiftga o'rnatish uchun ishlangan rasm, naqsh, surat, ko'rgazma. *Mustaqillik haqida panno ishlamoq.*
- panoh I** Himoya bo'luvchi, saqlovchi kimsa yoki narsa.
2 Himoya, homiylik. *Yoshlarga panoh bo'lmoq.*
- panorama I** Biror joyning barcha ko'lamlari bilan ko'rinib turgan manzarasi. *Tog' panoramasi.*
2 Binoning ichki devoriga ishlangan, devor etagidagi suratlar bilan birga jonli bo'lib ko'rinadigan juda katta surat. *Amir Temur panoramasi.*
- pansionat** Istiqomat qiluvchilarning barcha ehtiyojlarini qondira oladigan mehmonxona, sanatoriy, dam olish muassasasi. *Pansionatda yashamoq.*

panteist Panteizm tarafdori. *Panteist ijodkor.*

panteizm Oллоhni tabiat bilan bir deb hisoblaydigan hamda tabiatni Oллоhning in'ikosi deb qaraydigan diniy-falsafiy oqim. *Panteizm g'oyalarini ko'tarib chiqmoq.*

pantomima Hayotni imo-ishoralalar, xatti-harakatlar vositasida ifodalovchi so'zsiz teatr, muqallid.

panturkizm XX asr boshlarida barcha turkiy tilli davlatlarni Turkiya yetakchiligidagi yagona davlatga bo'ysundirish g'oyasini targ'ib qilgan reaksiyon millatchilik nazariyasi. *Panturkizm g'oyalarini yoymoq.*

panshaxa Beshta egri sanchqisi bo'lgan uzun sopli asbob. *Panshaxa bilan xashakni to'plamoq.*

papalamoq Avaylamoq, asramoq. *Bolasini papalamoq.*

papax Mo'ynasi sirtga qilib tikilgan bosh kiyim. *Papax kiyimoq.*

papiros Filtrsiz, ichiga tamaki tiqilgan, naycha qismli chekiladigan narsa. *Papiros tutatmoq.*

papka 1 Qog'oz, xat-hujjatlar solinadigan karton yoki charm jild, muqova. *Arizani papkaga tikmoq.*

2 Ichiga hujjat, qog'oz yoki har xil narsalar solib yuriladigan tutqichsiz portfel. *Papkasini ishxonada unutib qoldirmoq.*

paqir Suyuqliklar uchun ishlatiladigan buyum, idish. *Paqirda suv olib kelmoq.*

paqqos Hech ham qoldirmay, batamom, butunlay. *Ovqatni paqqos tushirmoq.*

par I Qush va parrandalarning tanasini qoplab turadigan yumshoq va nafis pat. *Musicha parlari.*

par II Bug'. *Hammomning pari.*

parad 1 Harbiy tantanali ko'rik. *Bayram paradi.*

2 Sportchilar, o'quvchilar, mehnatkashlar va sh. k. larning tantanali ko'rigi. *Paradga chiqmoq.*

parafin Neft, torf, ko'mir va sh. k. lardan olinadigan oqish, sarg'ish mumsimon modda.

paragraf Kitob, risola, maqola va sh. k. larning mustaqil har bir bo'lagi, maxsus belgi bilan ajratilgan va shu belgining o'zi. *Birinchi paragraf.*

parallel 1 Bir tekislikda yotgan va sira kesishmaydigan. *Parallel chiziq.*

2 Yonma-yon, yondosh. *Parallel guruhda o'qimoq.*

parallelipiped Hamma yog'i parallelogrammdan iborat bo'lganolti yoqli geometrik jism. *Parallelepiped ko'rinishidagi narsa.*

parallelizm To'g'ri chiziq, tekislik yoki ikki narsaning o'zaro parallelligi. *Parallelizm qonuniyatlari.*

parallelogramm Qarama-qarshi tomonlari teng va parallel bo'lgan to'rtburchak. *Parallelogramm haqida tushuncha bermoq.*

parametr 1 Matematik formulaga kiradigan va o'zining ma'lum ifodalangan munosabatlardan aniq biriga olib keladigan miqdor. *Parametrini topmoq.*

2 Biror predmet yoki hodisaning eng muhim xususiyatlaridan birini xarakterlaydigan miqdor. *Quyosh parametrlari.*

paranji Muslimalarning boshqalarga o'zini ko'rsatmaslik

uchun yopinib yuradigan maxsus yopinchig'i. *Paranjisini qo'liga olmoq.*

parazit 1 Boshqa organizmlarning tanasiga yoki ichiga yopishib olib kun ko'ruvchi o'simlik yoki jonivor. *Parazitlarga qarshi chora ko'rmoq.*

2 *kchm.* Tekinxo'r, haromtomoq. *Parazit inson.*

parashut Samolyot, vertolyot, raketa va sh. k. lardan sakrash uchun ishlatiladigan, havoda ochilib yerga oson qo'nishni ta'minlaydigan soyabonsimon moslama. *Parashut sporti.*

parashut+chi Parashut bilan sakraydigan. *Parashutchilarni bir joyga to'plamoq.*

parda 1 Deraza, eshik va sh. k. larni to'sish, bezash uchun osiladigan buyum. *Deraza pardalarini yuvib, dazmollamoq.*

2 Ko'zdan to'suvchi narsa. *Tun pardasi.*

3 Ekran, kino ekрани. *Pardani ko'rinarli yerga ilmoq.*

4 Badiiy, hujjatli filmlarning, spektakllarning ma'lum bir tug'al qismini. *Birinchi pardadagi voqealarni tahlil qilmoq.*

5 Organizmdagi ayrim a'zolarining sirtini qoplab turuvchi yupqa to'qima. *Quloq pardasi.*

6 Cholg'u asboblarning dastasiga bog'lanadigan maxsus ip. *Dutor pardalari.*

parda+lamoq 1 Parda bilan to'smoq. *Oynani pardalamoq.*

2 *kchm.* Yashirmoq, ochiq-oydin aytmasdan shama yoki qochirim bilan aytmoq. *Bo'lgan voqeani pardalamoq.*

parda+li 1 Parda tutilgan. *Pardali eshik.*

2 Organik pardaga ega bo'lgan. *Pardali yurak.*

3 Mustaqil qismlardan iborat bo'lgan. *Besh pardali drama.*

4 *kchm.* Ochiq-oydin aytilmasdan niqoblangan. *Pardali gap aytmq.*

5 Tovush notalarini belgilovchi bo'g'imga ega bo'lgan. *Pardali musiqa asboblari.*

parda+siz 1 Parda tutilmagan. *Pardasiz deraza oynalari.*

2 *kchm.* Dag'al, dangal. *Pardasiz so'z aytmq.*

3 Pardasi yo'q. *Pardasiz rubob.*

pardoz 1 Bo'yash, silliqlash, suvash orqali ayrim narsalarning sirtini chiroyli va ko'rkam qilish. *Devorga pardoz berish*

2 Upa-elik, o'sma, xina va sh. k. lar bilan yuz, ko'z, qo'l va h. larga oro berish. *Toshoyna oldida uzoq pardoz qilmoq.*

ser+pardoz Pardoz-andozni juda yaxshi ko'radigan, o'ziga haddan ortiq pardoz berib yuradigan, pardozi ko'p. *Omina ko'rimsiz bo'lsa ham serpardoz edi.*

pardoz+lamoq Pardoz ishini qilmoq.

pardoz+chi 1 Bo'yab, suvab, silliqlab pardoz beruvchi. *Pardozchilar brigadasi.*

2 Pardozni xush ko'radigan, yoqtiruvchi. *Pardozchi juvon.*

pardoz-andoz Haddan ortiq pardoz. *Pardoz-andozga berilmoq.*

parfumeriya Upa, atir va boshqa pardoz mollari. *Parfumeriya magazini.*

parhez Sog'liqqa to'g'ri kelmaydigan ovqatlardan o'zini tiyish. *Yog'li ovqatlardan parhez qilmoq.*

parhez+li Parhez uchun belgilangan, yengil. *Parhezli taomlar.*

pari — parvo

pari 1 Juda go'zal, nurdan yaratilgan, insonlarni ins-jinsdan saqlaydigan ilohiy mavjudot. *Parilar haqida tush ko'rmoq.*

2 O'ta chiroyli, nozanin qiz, ayol. *Pari kabi ayolga duch kelmoq.*

parik Boshga kiyish uchun biror narsaga yopishtirilgan yasama soch. *Parik kiyib sahnaga chiqmoq.*

pariro'y Juda go'zal, malaksiymo. *Pariro'y qizlar.*

paritet Turli mamlakatlar valutarining miqdor yoki xarid kuchi bo'yicha tengligi. *Paritet holati.*

parivash Paridek go'zal, nozanin. *Parivash qiz.*

parixon Parilar, ins-jinslar vositasida bemorlarni tuzatadigan; duoxon, azayimxon, folbin. *Parixonan najot tilab bormoq.*

parizod Parivash, go'zal. *Sinfidagi o'sha parizodga ko'ngil qo'ymoq.*

parishon Har tomonga sochilgan, betartib, to'zg'igan. *Parishon sochlar.*

park 1 Dam olish, ko'ngil ochish maqsadida qilingan xiyobon bog', daraxtzor joy. *Madaniyat va istirohat parki.*

2 Transport vositalari turadigan va ta'mirlanadigan joy. *Tramvay parki.*

parket Xona ichidagi pol yuziga zich qilib yotqiziladigan silliq taxtachalar. *Parket pol.*

parlament Demokratik davlatlarda qonun chiqaruvchi oliy organ. *Parlament majlisi.*

parlamentar Parlamentga oid. *Parlamentar davlat.*

parma 1 Narsalarni teshish uchun ishlatiladigan aylanma tig'li asbob. *Parma bilan taxtani teshmoq.*

2 Burg'i. *Parma bilan yer qazimoq.*

parma+lamoq 1 Parma bilan burab teshmoq. *Derazani parmalamoq.*

2 Burg'i bilan yer kavlamoq. *Toshli yerni qiynalib parmalamoq.*

parma+lovchi Parmalash bilan shug'ullanuvchi. *Parmalovchi moslama.*

parmuda Go'shtli qo'shaloq somsa. *Tushlikka parmuda olib kelmoq.*

parodiya Muayyan bir asarga taqlidan yozilgan, uning bo'sh tomonlarini hajv qiluvchi satirik o'xshatma. *She'rga parodiya yozmoq.*

parokanda Har tomonga to'zg'ib ketgan; tarqoq, tartibsiz. *Dushmanni parokanda qilib yubormoq.*

parol Harbiy xizmatda yoki yashirin tashkilotlarda o'z kishisini topish uchun aytiladigan maxfiy so'z. *Parolni yodidan chiqarmoq.*

parom Odamlarni, yukni va ot-ulovni daryodan o'tkazib qo'yish uchun ishlatiladigan maxsus vosita, sol. *Paromda narigi qirg'oqqa o'tmoq.*

parovoz Poyezdlarni tortuvchi bug' dvigateli, lokomotiv. *Parovozni ulamoq.*

parovoz+sozlik Parovoz va uning qismlarini ishlab chiqarish bilan bog'liq mashinasozlik tarmog'i. *Parovozsozlik sanoatini yo'lga qo'ymoq.*

parovoz+chi Parovoz haydovchi. *Parovozchi bo'lib ishlamog.*

paroxod Bug' dvigateli bilan suvda harakatlanadigan kema. *Paroxodda bormoq.*

parpiramoq 1 Nur sochib turmoq. *Ko'kda yulduzlar parpiraydi.*
2 Hilpiramoq. *Shamolda bayroq parpiraydi.*

parqu Par solib tikilgan. *Parqu bolish.*

parrak 1 Shamol yoki suv kuchi bilan aylanadigan kuraklari mavjud bo'lgan mexanizm. *Yog'och parrak aylandi.*

2 Samolyot, vertolyot va b. mexanizmlarning shu shakldagi qismi. *Samolyot parragi aylandi.*

parranda Qushlar, qush zoti. *Parranda va darrandalarga ishqiboz bo'lmoq.*

parranda+chilik Tovuq, g'oz, o'rdak va sh. k. larni boqish hamda ko'paytirish bilan shug'ullanadigan soha. *Parrandachilik fabrikasi.*

parta O'quvchilar, talabalar o'tirishlari va yozishlari uchun moslangan maxsus stol. *Partaga o'tirmoq.*

parter 1 Teatr, tomosha zali va sh. k. larning quyi qavati. *Parterdan o'rin olmoq.*

2 Kurashchining yiqilib yotgan va ikki qo'li hamda tizmalarini yerga tirab turgan holati. *Parterga tushib qolmoq.*

partiya 1 Ma'lum bir siyosiy-g'oyaviy maqsad yo'lidagi tashkilot, uyushma. «Adolat» partiyasi.

2 Narsa, tovar va sh. k. larning belgilangan bir to'pi, to'dasi. *Bir partiya mol yubormoq.*

3 Ko'p ovoqli musiqa asarining yakka sozanda yoki xonanda ijro etadigan qismi va uning notasi. *Oxirgi partiyada ijro etmoq.*

4 Bir qur o'yin. *Bir partiya shaxmat o'ynamoq.*

partiya+viy Ma'lum bir siyosiy uyushmaga, partiyaga xos, oid. *Partiyaviy jazo olmoq.*

partiya+viylik Partiyaga egalik, mansublik. *Ko'p partiyaviylik.*

partiya+siz Partiya a'zosi bo'lmagan. *Partiyasiz odam.*

partizan Dushman orqasida ko'ngilli ravishda ozodlik uchun kurash olib boruvchi. *Partizan sifatida kurashmoq.*

partizan+lik Partizan ishi, xatti-harakati. *Partizanlik qilmoq.*

partizan+chilik Partizanlik. *Partizanchilik harakatlari.*

partnyor Sherik, birga ishtirok etuvchi, o'ynovchi. *Sahnadagi partnyor.*

parvarda Un va qiyom aralashmasidan tayyorlanadigan qandolat mahsuloti. *Parvarda sotib olmoq.*

parvardigor Olloh, dunyoning yaratuvchisi. *Parvardigorga shukrona aytmog.*

parvarish O'stirish, boqish, qarash, tarbiyalash maqsadida qilinadigan harakat. *Ko'chatlarni yaxshi parvarish qilmoq.*

parvarish+lamoq Parvarish ishlarini qilmoq. *To'qqiz bolani parvarishlamoq.*

parvo Kishi yoki biror narsaga bo'lgan diqqat-e'tibor, qiziqish. *Parvosi yo'q.*

be-parvo 1 Parvoyi palak, hech narsani o'ylamaydigan. *Beparvo xodim. Beparvo xotin.*
2 *rvsh.* E'tiborsiz, loqayd, hafsalasi yo'q. *Beparvo yurmoq. Beparvo qaramoq.*

parvona Shu'la yoki chiroq atrofida aylanuvchi hasharot. *Parvonadek o'zini o'tga urmoq.*

parvoz Osmonga ko'tarilish, uchish. *Osmonga parvoz qilmoq.*

parcha I 1 Butunning qismi; bo'lak. *Bir parcha qog'oz.*
2 Ma'lum bir asarning kichik qismi. *She'rdan parcha o'qimoq.*

parcha+lamoq 1 Qismlarga ajratmoq.
2 Bo'lak-bo'lak qilib yubormoq.
3 Ajratmoq, bo'lib yubormoq. *Yurtini parchalamoq.*

parcha II Zar ip qo'shib tikilgan mato. *Parcha ko'ylak kiymoq.*

parchin: ~ **qilmoq** Yer bilan yakson qilmoq, yerga yopishtirmoq. *Dushmanini yer parchin qilmoq.*

parchin+lamoq Qapishtirmoq, yopishtirib yubormoq, ezib tashlamoq, yer bilan yakson qilmoq. *Yov askarlarini parchinlab tashlamoq.*

pasaymoq 1 Balandligi nisbatan kamaymoq, cho'kmoq, o'tirmoq; ozaymoq. *Suv sathi pasaymoq.*
2 Darajasi kuchsizlanmoq, qaytmoq. *Isitmasi pasaymoq.*
3 Mavqei quyilashmoq. *Xizmat mavqei pasaymoq.*

pasport 1 Egasining shaxsi va ma'lum bir davlatga tegishli ekanligini ko'rsatuvchi hamda tasdiqlovchi rasmiy hujjat. *O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining yangi pasporti.*
2 Uy-ro'zg'or buyumlari, avtomashina va sh. k. larning qayerda ishlab chiqarilganligi, tarkibiy qismlari va u haqdagi ma'lumotlarni o'zida jamlagan qaydlov guvohnomasi. *«Neksiya» avtomashinasining texnik pasporti.*

passajir Transport vositalarida borayotgan shaxs, yo'lovchi. *Passajirlarga qulaylik yaratmoq.*

past 1 Bo'yi baland bo'lmagan, pakana. *Past uy.*
2 Sifat, belgi va b. jihatdan darajasi quyi, kuchsiz. *Past baho aytmoq.*
3 *kchm.* Odamgarchiligi yo'q; pastkash, tuban. *Past odam.*
4 Pastlik nisbatan quyiga joylashgan. *Pastga tushmoq.*
5 Poygak, uyning quyi qismi. *Pastda o'tirmoq.*

pas(t)-aymoq *ayn.* Pastlamoq

past+lamoq 1 Pasaymoq, pastga tushmoq. *Samolyot pastlamoqda edi.*
2 Susaymoq, bo'shshmoq. *Kechga borib ish sur'ati ancha pasaymoq.*
3 Martabasi tushmoq. *Takaburligi uchun pastlatildi.*

past+lik 1 Past odamga xos xususiyat. *Pastlik qilmoq.*
2 Past yer, chuqurlik. *Pastlikka tushmoq.*

pasta Tibbiyot, kosmetika hamda rassomchilikda qo'llaniladigan dori, bo'yoq va sh. k. lardan iborat bo'lgan xamirsimon modda. *Tish pastasi.*

pastkash 1 Nazari past, odamgarchiligi yo'q; tuban. *Pastkash do'stdan qochmoq kerak.*
2 Razil, yaramas. *Pastkashligi uchun jazo olmoq.*

pastkash+lik Nazari pastlik, razillik. *Pastkashlik qilmoq.*

pastqam 1 Kishining nazari tushmaydigan, xilvat. *Pastqam yer.*
2 Pastak, ko'rimsiz. *Pastqam tog'.*

pastqam+lik Xilvat yer, ovloq joy. *Pastqamlikda yashirib turmoq.*

pat 1 Parrandalarning dumi, qanoti va tanasidan o'sib chiqqan tuklarning umumiy nomi. *Tovuqning patini yulmoq.*
2 Sun'iy tuk (gilam, mato va sh. k. larda). *Gilamning pati.*

patak Oyoq kiyimi ichiga solinadigan qalin va yumshoq mato. *Etikning patagi.*

patent 1 Mualliflikni tasdiqlovchi hujjat. *Ixtirosi uchun patent olmoq.*
2 Hunarmandchilik, tadbirkorlik, savdo-sotiq va sh. k. lar bilan shug'ullanish uchun beriladigan hujjat. *Patentini yangilamoq.*

patir Oshirilmagan xamirdan tayyorlangan katta non. *To'yga patir yopmoq.*

patirlamoq 1 Patir-patir ovoz chiqarmoq. *To'rqovodagi bedanalar patirlay boshladi.*
2 *kchm.* Birdaniga, ketma-ket paydo bo'lmoq. *Osmonda yulduzlar patirlay boshladi.*

patnis 1 Keng va yassi, chetlari sal qayrilgan metall yoki plastmassa buyum. *To'rtta patnisda qand-qurs qo'yimoq.*
2 Duxovkaning yassi tunukasi. *Patnisda somsa pishirmoq.*

patogenez Kasallikning paydo bo'lishi va rivojlanish bosqichlarini o'rganuvchi tibbiyot sohasi. *Patogenez xulosalari.*

patolog Patologiya mutaxassisi. *Patologga uchrab maslahat so'ramoq.*

patologik Patologiyaga oid. *Patologik jarayonlar.*

patologiya Organizmdagi kasallanish jarayonini, me'yoriy buzilishlarni o'rganadigan fan. *Patologiya kafedrasini.*

patriarx 1 Urug'chilik jamiyatida urug' boshlig'i. *Patriarx holat.*
2 Pravoslav cherkovidagi eng oliy ruhoniylar unvoni.

patriarxal Xo'jalik va ijtimoiy munosabatlarda erlarning hukmronlik davri. *Patriarxal tuzum.*

patriarxat Erlarning hukmronlik davri, otalik davri. *Patriarxat munosabatlari.*

patron 1 Gilza va unga joylangan porox zaryadi, piston va undan otilib chiqadigan o'q. *Patron idish.*
2 Tokorlik yoki parmalash dastgohlarida ishlov beriladigan detalni tutib turuvchi qisqich. *Parmani patrone olmoq.*
3 Elektr lampochkasi kiritiladigan qism. *Patronga lampochkani burab kiritmoq.*

patrul Tartibni saqlash uchun qo'yilgan kishilar guruhi. *Patrul tomonidan ushlanmoq.*

patta 1 Bilet, chek. *Patta olmoq.*
2 Guvohnoma, hujjat. *Pattasini ko'rsatmoq.*

patta+chi Bilet, chek beruvchi. *Pattachidan chek olmoq.*

pauza 1 Nutq o'rtasidagi uzilish, tanaffus. *Bir pas pauza qilmoq.*
2 Kuy, ashula o'rtasidagi uzilish. *Konsertda pauza bo'lmoq.*

pavilyon — payg'ambar

- pavilyon** 1 Madaniyat va istirohat bog'larida qurilgan bino, shiypon. *Pavilyon oldidagi skameykada o'tirmoq.*
2 Chakana savdo qilish uchun mo'ljallab qurilgan usti berk do'kon. *Oziq-ovqatlar pavilyoni.*
3 Ko'rgazma binosidagi bo'lim. *Qishloq xo'jalik mahsulotlari pavilyoni.*
4 Kinoga olish ishlari uchun jihozlangan maxsus bino. *Pavilyondan rejissorni chaqirib kelmoq.*
- paxmoq I** 1 Tartibsiz, betartib o'sgan, hurpaygan. *Paxmoq soqol.*
2 Yungi o'siq. *Paxmoq it.*
- paxmoq II** Bir tomoni tukli ip gazlama, bumazey. *Paxmoq material.*
- paxsa** Loyini tepib pishitib ustma-ust urilgan devor. *Paxsa uy.*
paxsa+li Paxsa bilan urilgan. *Paxsali qo'rg'on.*
paxsa+chi ayn. Paxsakash. *Paxsachi bilan kelishmoq.*
- paxsakash** Paxsa devor uruvchi. *Paxsakash bo'lib ishlamoq.*
- paxta** 1 Chigitdan unib chiqadigan oppoq, yumshoq texnika o'simligi. *Yuz gektar yerga paxta ekmoq.*
2 G'o'za. *Paxtani sug'ormoq.*
3 Shu o'simlik mahsuloti. *Paxta termog.*
- paxta+furush** Paxta savdosi bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Paxtafurushlik qilmoq.*
- paxta+kor** 1 Paxta yetishtirish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Paxtakor dehqon.*
2 Chigit ekiladigan. *Paxtakor yerlar.*
- paxta+korlik** Paxta yetishtirish bilan shug'ullanish. *Paxtakorlik — sharaflı kasb.*
- paxta+li** Paxta solingan, paxtasi bor. *Paxtali kamzul.*
- paxta+zor** Paxta ekilgan maydon, dala. *Bepoyon paxtazor.*
- paxta+chilik** Qishloq xo'jaligining paxta yetishtirish bilan shug'ullanuvchi tarmog'i. *Paxtachilikni jadal rivojlantirmoq.*
- pay I** Biror shirkatda, aksiyadorlik jamiyatida qatnashish uchun qo'shiladigan hissa, ulush.
- pay II** 1 Tana mushaklarini suyakka birlashtirib turuvchi mustahkam tola. *Payi tortishmoq.*
2 Chayir, pishiq. *Hamma yog'i pay odam.*
- pay III** Sherikchilik asosida ishga qo'shilgan hissa, ulush. *Pay pulini topshirmoq.*
pay+chi Pay puli topshirgan shaxs, hissador. *Paychilar yig'ilishi.*
- paydar-pay** Ketma-ket, birin-ketin, uzluksiz. *Don yuklagan mashinalar paydar-pay kelib turibdi.*
- paydo: ~ bo'lmoq** 1 Yuzaga kelmoq, yaratilmoq. *Dalalari-mizda paxta ekishda yangi usullar paydo bo'lib qoldi.*
2 Qayerdandir kelib qolmoq, hozir bo'lmoq. *Birdaniga qo'shnisi paydo bo'lib qoldi.*
paydo qilmoq Yaratmoq, yuzaga keltirmoq. *Yuragida havas paydo qilmoq.*
- payhon: ~ qilmoq** Ezmoq, oyoq osti qilmoq. *Ekinlarni payhon qilmoq.*
payhon+lamoq Payhon qilmoq. *Bug'doyni payhonlamoq.*

- payida: ~ yurmoq // bo'lmoq** Muayyan maqsad bilan orqasiga tushib payt poylab yurmoq. *Jinoyatchini ushlash payida bo'lmoq.*
- paykal** Chegaralangan, ajratilgan ekin maydoni. *Qovun paykaliga kirmoq.*
- paymon(a): ~si to'lmoq** Hayoti oxirladi, kuni bitdi: mavqei ketdi. *Paymonasi tugab qolganini bilarmikin?*
- paypaslamoq** Qo'l bilan silab ushlab ko'rmoq. *Stol ustini paypaslamoq.*
- paypoq** 1 To'piq, son, boldirni berkitadigan, sun'iy yoki ipak va jun gazlamadan to'qib tayyorlanadigan oyoq kiyimi. *Paypoqni yechib qo'ymoq.*
2 Parrandalardagi panja ustini, to'piqni qoplab turuvchi pat. *Xo'rozning paypog'iga ko'zi tushmoq.*
- paypoq+dor** To'piqdan uzun patlar o'sib chiqqan. *Paypoq-dor kabutar.*
- payqamoq** 1 His qilmoq, sezmoq. *Dushman sirlarini payqamoq.*
2 Ma'nosini anglamoq, uqmoq, tushunmoq. *Gapning nima haqida ketayotganini payqamoq.*
- payraxa** Yog'och-taxta randalaganda, chopilganda ajrab chiqadigan chiqindi. *Payraxalarni bir chekkaga yig'ishtirib qo'ymoq.*
- payrov** Askiya, qiziqchilik uchun tanlab olinadigan mavzu. *Shaharlar payrovi.*
- paysa** 1 50 gramm atrofidagi og'irlik o'lchovi. *Bir paysa go'sht.*
2 Buxoro xonligidagi 5 tiyinlik chaqa. *Bir paysa pul.*
- paysal: ~ -ga solmoq** Har xil bahonalar bilan keyinga surmoq, sudramoq. *Ishni paysalga solmoq.*
- paysal+lamoq** Ishni sudramoq, kechiktirmoq. *Paysallab orqada qolmoq.*
- payt** 1 Ma'lum bir vaqt, on. *Dars boshlangan payt.*
2 Muayyan bir davr, zamon. *Urush payti.*
3 Biror ishni amalga oshirish uchun qulay imkoniyat, vaqt. *Paytini topib gapirmoq.*
- paytava** Etik, mahsi va sh. k. larni kiyishda oyoqqa o'raladigan mato. *Paytavisini yuvmoq.*
- payvand** 1 O'simlik yoki daraxt kurtagini, novdasini boshqa o'simlik tanasiga ulash va shu usulda yetishtirilgan o'simlik, daraxt. *Erta bahorda payvand qilingan atirgul.*
2 Metall bo'laklarini maxsus asbob-uskunalar vositasida eritib ulash. *Armaturaning payvandi ko'chib ketibdi.*
3 *kchm.* Payvasta, payvandlangan. *O'zbek xalqiga o'z taqdirining payvand ekanligini izhor qilmoq.*
- payvand+lamoq** 1 O'simlik yoki daraxt kurtagini, novdasini ikkinchisiga ulamoq. *Yovvoyi olma daraxtiga yaxshi navli olmani payvandlamoq.*
2 Metall bo'laklarini eritib bir-biriga yopishtirmoq. *Gaz trubasini payvandlamoq.*
3 *kchm.* Bog'lamoq. *Yuragini yuragiga payvandlamoq.*
- payvand+chi** Ulash, yopishtirish, payvand qilish bilan shug'ullanuvchi usta, mutaxassis. *Payvandchilar brigadasi.*
- payvast(a)** Tutash, ulashib, birikib ketgan. *Payvasta dillar.*
- payg'ambar** Ollohning xohish-irodasini bandalariga yetkazish

peshma-pesh — piramida

yozib qo'yilgan taxta, kiraverishdagi yozuv. *Peshlavhadagi yozuvni o'qimoq.*

peshma-pesh Uzluksiz tarzda, ketma-ket, to'xtatmay. *Mehmonga peshma-pesh choy uzatdi.*

peshnop Qo'nying kindigi atrofidagi yog'li go'shti. *Shashlikka peshnopdan kesdi.*

peshona 1. ayn. Peshana.

2 Taqdir, yozuq. *Peshonasidan ko'rmoq.*

peshqadam Oldinda boruvchi, ilg'or. *Peshqadam jamoa.*

peshtaxta Do'kon, magazin yoki bozorda ustiga mollari qo'yiladigan xaridor tomoni yopiq maxsus qurilma. *Peshtaxtada kiyim-kechaklar terilgan.*

peshtoq Binolarning old tomonidagi hashamdor qismi. *Uyning peshtoqi.*

peshvo Biror sohaning ilg'or kishisi, yetakchi. *Din peshvosi.*

peshvo(z) : ~ **chiqmoq** Yo'lga chiqib kutib olmoq. *Mehmon-lar oldiga peshvoz chiqmoq.*

pech Materiallarni qizdirish, eritish, ularga ishlov berish uchun tayyorlangan maxsus inshoot. *Domna pechi.*

pechak I Chirmoviq, bir yillik o'simlik. *Pechak o't.*

pechak II Handalak turi. *Pechak handalak yemoq.*

pechak III Oq rangdagi yumaloq shakldagi qandolatchilik mahsuloti. *Pechak qand.*

pechakgul Chirmashib o'sadigan bir yillik gul. *Pechakgul o'stirmoq.*

pechene Shirin xamirdan turli shakllarda tayyorlanadigan mahsulot. *Pechene pishirmoq.*

pechka Bino yoki xonalarni isitish, ovqat pishirish uchun ishlangan maxsus qurilma. *Pechkani yoqmoq.*

pechka+chi Pechka qurish, ta'mirlash ishi bilan shug'ullanadigan ishchi, mutaxassis. *Pechkachiga pechkani tuzatirmoq.*

pianino Tik qo'yilgan baland yashik shaklidagi torlari vertikal tortilgan klavishli musiqa asbobi. *Pianino chalmoq.*

pianino+chi Pianino chaluvchi. *Pianinochi yangi kuyni chalib tugatdi.*

pidjak Yoqasi qaytariladigan oldi ochiq kalta ustki kiyim. *Pidjak kiymoq.*

pijama Uyda yoki kasalxonada kiyish uchun mo'ljallangan shim va kalta xalatdan iborat bo'lgan yumshoq matodan tikilgan kiyim. *Uyda pijamada o'tirar edi.*

pilarama G'o'la yog'ochlardan taxta tiladigan mashina arra. *Pilaramaga yog'och olib bormoq.*

pildiramoq 1 Ko'z ilg'amas darajada tezlik bilan aylanmoq, tez harakat qilmoq. *G'ildirak pildirar edi.*

2 Mayda-chuyda qadamlar bilan tez-tez yurmoq. *Qori pildirab kirib keldi.*

pilik 1 Bir uchi idishdagi kerosin yoki boshqa moyini shimib oluvchi, ikkinchi uchi yonib yorug'lik beruvchi lentasimon mato yoki eshilgan paxta. *Lampa piligi.*

2 Qizlar sochini o'rgandan so'ng yechilib ketmasligi uchun uchiga qo'shib o'rilgan paxta.

3 Turli ins-jinslarga, arvohlarga atab yoqish uchun bir uchi-

ga paxta o'ralgan va yoqqa botirilgan cho'p. *Mozorda piliklar qo'yilgan edi.*

pilik+li 1 Piligi bo'lgan, pilik vositasida yonadigan. *Pilikli lamp.*

2 Uch qismiga pilik qo'shib o'rilgan. *Pilikli soch.*

pilla Ipak qurtining g'umbakka aylanish davridagi o'z ustiga o'rab hosil qilgan shakli, qobiq. *Pillani topshirmoq.*

pilla+chi Ipak qurti boqish, pilla yetishtirish bilan shug'ullanadigan shaxs. *Pillachilar brigadasi.*

pilla+chilik Pilla yetishtirish va undan xomashyo tayyorlash bilan shug'ullanuvchi qishloq xo'jaligi sohasi. *Pillachilikka e'tiborni kuchaytirmoq.*

pillakash Pillani maxsus yo'l bilan ishlab, ipak oluvchi shaxs. *Pillakash pillaga ishlov berdi.*

pillakash+lik Pilla bilan shug'ullanish va shunday soha. *Pillakashlik qilmoq. Pillakashlik rivojlanmoqda.*

pillapoya Zina yoki narvonning har bir pog'onasi; pog'ona. *Pillapoyadan ko'tarilmoq.*

pilotka Uchuvchi va piyoda harbiylarning yozgi bosh kiyimi. *Pilotkani kiyib olmoq.*

pilta 1 Piltakachga o'rab do'ppi yoki to'nning ma'lum joylariga tiqiladigan qalin qog'oz. *Do'ppining piltasi.*

pilta+li 1 Avrasi bilan astari orasiga pilta tiqilgan. *Piltali kamzul.*

2 Pilta bilan otiladigan. *Piltali miltiq.*

piltakach Qog'ozdan pilta o'rab, uni tepkich orasiga tiqib qo'yish uchun ishlatiladigan asbob. *Kichik piltakach.*

pinak : ~ **-ka ketmoq** Uyuqga ketmoq, uxlamoq. *Rais o'tirgan yerida pinakka keldi.*

pinhon Kishi bilmas, e'tibordan chetdagi, yashirin. *Bu gaplar pinhon tutilmog'i kerak.*

pinhon+iy Birovdan berkitilgan, sir saqlangan, maxfiy. *Pinhoniy yig'ilish.*

pinhona Boshqalardan yashirincha, maxfiy ravishda, hech kimga bildirmasdan. *Pinhona uchrashuv.*

pinj Biror odam yoki narsaga yaqin joy, shaxsning yoki narsaning yoni, biqini, bag'ri. *Pinjga olmoq.*

pipetka Suyuq dorilarni tomizish uchun ishlatiladigan, bir tomoniga rezina qalpoqcha kiydirilgan shisha naycha. *Pipetkada dori tomizmoq.*

piqillamoq Kulgi yoki yig'i aralash tovush chiqarmoq. *Qiz piqillab yig'ladi.*

pir 1 Din rahbari, mazhab boshlig'i. *Pir kelganda hamma unga peshvoz chiqdi.*

2 Biror kasbning asoschisi, boshlovchisi, eng mohir va ustasi.

3 *kchm.* Biror soha bo'yicha ustasi farang, ustoz. *Akam mashina haydashning piri bo'lib ketgan.*

piramida 1 Asosi ko'pburchak, yon yoqlari esa umumiy uchda birlashgan uchburchaklardan iborat geometrik shakl. *Piramida chizmoq.*

2 Qadimgi Misrda Fir'avnlarning shu shaklda yasalgan maqbarasi. *Misr piramidalari.*

pirog Qiyma, meva, sabzavot yoki sh. k. larni solib duxovkada pishiriladigan non. *Olmali pirog.*

pirojniy Yog', sut, tuxum, shakar aralashtirib qorilgan xamirdan tayyorlangan, ustiga kremdan gullar solingan kanditer mahsuloti. *Pirojniyni choy bilan yemoq.*

pirovard Nihoya, so'ng, oxir. *Ishning pirovard natijasi.*

pirpiramoq 1 Hilpiramoq, shamolda silkinib harakat qilib turmoq. *Shabadada ro'molining uchi pirpiramoq.*
2 Silkinib, uchib, titrab turmoq (ko'z, qosh, yonoq va sh. k. lar haqida). *Ko'zlari pirpiramoq.*

pismi Indamay ish bitiradigan, indamas. *Pismi bola.*

pismoq 1 O'zini panaga, chetga olmoq, biqinmoq. *Devor tagiga pismoq.*
2 Jim bo'lmoq, og'zini yummoq. *Dadasining ovozi eshitib pismoq.*

pista Tog'larda o'sadigan, mang'izi yeyiladigan past bo'lyi daraxt va uning mevasi. *Pista chaqmoq.*

pista+zor Pista daraxti bor maydon. *Pistazorga kirmoq.*

pistirma Ovlash yoki hujum qilish uchun foydalanadigan yashirin qurilma, joy. *Pistirmadan o'q otmoq.*

pistolet Yaqin masofaga o'q otish uchun mo'ljallangan, yonda olib yuriladigan qurol, to'pponcha. *Pistoletdan o'q uzmoq.*

piston 1 Qog'oz, rasm, plakat va sh. k. larni devorga, taxtaga qadash uchun ishlatiladigan moslama. *Piston bilan qadamoq.*
2 Otiladigan o'yinchoq multiq, to'pponcha va sh. k. larning zaryadli qog'oz tangachalari. *Otilgan piston.*

pitirlamoq Jon holatda o'zini har tomonga urmoq, tipirchilamoq. *Qafasda qush pitirlar edi.*

pitomnik O'simlik va hayvonlarning o'sish, ko'payishi uchun mo'ljallangan joy. *Archa daraxtlari pitomniki.*

pivo Arpa yoki boshqa ekin mahsulotidan tayyorlanadigan spiriti kam ichimlik. *Pivo ichmoq.*

pivo+xona Pivo sotish va ichish uchun mo'ljallangan do'kon. *Pivoxonada odam gavjum.*

pixillamoq Bo'g'iq tovush chiqarmoq, «pix» etgan ovoz chiqarmoq. *Chol pixillardi.*

piyma Jundan tayyorlangan qorda yurish uchun mo'ljallangan qishlik oyoq kiyimi.

piyoda 1 O'z oyog'i bilan; yayov. *Piyoda kelmoq.*
2 Yayov holda jang qiladigan askar. *Hujumga piyodalar o'tganda. raqib chekina boshladi.*
3 Shaxmat o'yinida eng kuchsiz, bitta-bittalab katakda yuradigan dona. *Piyodani farzin tomon surdi.*

piyola Pastki tomoni ingichka bo'lib, yuqoriga tomon kengayib boradigan, kosadan kichik idish. *Toshkent piyolasida choy ichganmisiz?*

piyonista Spirtli ichimlikni ko'p ichib mast bo'ladigan odam.

piyoz 1 Barglari uzun naychasimon bo'ladigan, ildiz tomonida qat-qat p'ostlardan yumaloq tugunak hosil qiladigan o'simlik turi. *Piyoz yulmoq.*
2 Ba'zi o'simliklardagi piyoz kabi ildiz. *Lola piyozi.*

pishillamoq Burun orqali nafas olmoq. *Bola so'rida pishillab uxlardi.*

pishiq 1 Pishib yetilgan. *Shaftoli pishig'i.*
2 Mustahkam, chidamli. *Pishiq ip.*
3 O'tda pishirilgan. *Pishiq g'isht.*
4 Jismonan baquvvat. *Pishiq yigit.*
5 O'z ishini bilib qiladigan, boshqaga so'z bermaydigan. *Pishiq ekanligi ishidan ayon.*
6 Talab darajasida, asosli ishlangan. *Pishiq roman.*

pishiq+chilik Meva-sabzavot, poliz ekinlari va sh. k. larning g'arq pishgan payti. *Pishiqchilikda to'y qilmoq.*

pishiriq To'y-tantanalarda, marosimlar uchun pishiriladigan keks, pechene va sh. k. lar. *To'yga pishiriq tayyorlamoq.*

pishloq Sutni achitib tayyorlanadigan sirga o'xshash narsa. *Pishloq sotib olmoq.*

pishmoq 1 Ma'lum muddat davomida o'sib, rivojlanib yetilmoq. *Bodring pishdi.*
2 Qaynatish, dimlash va sh. k. lar natijasida iste'mol uchun tayyor holga kelmoq. *Osh pishdi.*
3 Toblanmoq, chiniqmoq. *Issiq xonada rosa pishdik.*
4 O'limi yaqinlashmoq. *Chol yotaverib pishib qoldi.*

pishqirmoq Burun orqali bo'g'iq tovush chiqarmoq. *Ot pishqirdi.*

picha *rvsh.* Ozigina, oz. *Mehmon picha gapirdi va xayrlashdi.*

pichan Chorva uchun ozuqa bo'ladigan o't, ozuqa, xashak. *Pichan o'rimiga bormoq.*

pichan+xona Pichan saqlanadigan joy. *Pichanxonadan xashak olib chiqmoq.*

pichan+zor Pichanbop o't o'sgan maydon. *Pichanzorda ish-lamoq.*

piching Birovni masxaralash uchun aytilgan kinoyaviy gap. *Uning pichingini ko'tarmayman.*

pichirlamoq Past ovozda gapirmoq. *Kasal oldida pichirlab gaplashdilar.*

pichir-pichir 1 Past ovozda shivirlashib gaplashganda chiqadigan tovush haqida. *Tashqaridan pichir-pichir ovoz eshitildi.*
2 Shivir-shivir, o'zaro ig'vo gap. *Pichir-pichir kuchayib ketdi.*

pichoq Dastaga o'rnatilgan uzun tig'li kesish, maydalash uchun ishlatiladigan ro'zg'or asbobi. *Pichoqda go'sht to'g'ramoq.*

pichoq+lamoq Pichoq bilan o'ldirmoq, jarohatlamoq. *O'g'ri itni pichoqladi.*

pichoq+chi Pichoq tayyorlovchi usta. *Pichoqchilar Shahrixonada ko'p.*

pichoq+chilik Pichoq tayyorlash kasbi. *Pichoqchilik rivojlanmoqda.*

plaj Cho'milib chiqqandan so'ng dam oladigan maxsus jihozlangan joy. *Plajda odam ko'p edi.*

plakat Targ'ib, tashviq, reklama va sh. k. maqsadlarda ko'chalarga, jamoat joylariga, tashkilot va korxonalariga ilib qo'yiladigan surat yoki matn. *Mustaqillik plakati.*

plan *qrng.* Reja

plantatsiya Paxta, choy, kofe va sh. k. madaniy ekinlar ekilgan maydon. *Paxta plantatsiyasi.*

plastilin — politexnika

- plastilin** Loy, mum va boshqa materiallardan tayyorlanadigan plastik massa. *Plastilindan tulki yasamoq.*
- plastinka** 1 Metall va boshqa sh. k. larning yupqa yapaloq parchasi. *Po'lat plastinka.*
2 Plastmassadan yasaladigan doira shaklli radiola, patefon-ga qo'yib eshitiladigan disk. *Sh. Jo'rayev plastinkasi.*
- plastmassa** Bosim ostida turli shakllarga kiradigan va shu shaklni saqlab qoladigan modda. *Plastmassa stul.*
- platforma** 1 Temir yo'l stansiyalarida passajirlarning poyezdga chiqishlari va tushishlari uchun mo'ljallangan maydon. *Platformada odam ko'p.*
2 Partiya yoki siyosiy guruhning o'z dunyoqarashi, tutgan yo'li, dasturi. *Fidokorlar partiyasi platformasi.*
- platsdarm** Dushmanga hujum qilish uchun qulay joy, hudud. *Amerika o'zi uchun platsdarmlar barpo qilishga harakat qilmoqda.*
- platskarta** Passajir poyezdida alohida dam olib ketish mumkin bo'lgan bilet va joy. *Platskarta vagonga bilet oldim.*
- plazma** Qonning tarkibiy qismi. *Kasalga plazma yubormoq.*
- plash** Yomg'irda kiyiladigan, suv o'tkazmaydigan ust kiyim. *Plashni kiyib olmoq.*
- plenum** Biror guruh, tashkilot, siyosiy uyushmaning barcha a'zolari ishtirokidagi yalpi majlisi. *XDP plenumi.*
- plintus** Devor va pol orasidagi tirqishni berkitish maqsadida qoqiladigan uzun ingichka yog'och. *Plintus qoqmoq.*
- plita** 1 Tarashlangan, ma'lum bir shaklga solingan marmar, temir bo'lgi, betondan quyilgan qurilish materiali. *Uyning tomiga plita yotqizmoq.*
2 Ovqat tayyorlash uchun ishlatiladigan pechka turi. *Elektr plitani yoqmoq.*
- plomba** 1 Mahkam berkitilgan, qulflangan eshik, yashik va sh. k. larning ochiladigan joyiga yopishtirilgan va tamg'a, muhr bosilgan qo'rg'oshin yoki boshqa modda.
2 Tishning kavak qismini berkitadigan qattiq moddadan qo'yiladigan yamoq. *Tishga plomba qo'yirdim.*
- plomba+lamoq** 1 Berkitilgan eshik, yashik va sh. k. larni tamg'alamoq. *Seyfni plombalamoq.*
2 Tish kovagini plomba bilan mahkamlamoq. *Tishlarini plombalamoq.*
- plus** 1 Qo'shuv belgisi (+). *Ikki plus ikki — to'rt.*
2 Noldan yuqori bo'lgan ko'rsatkich. *Andijonda bugun temperatura plus 22 bo'ladi.*
- plyonka** 1 Fotosuratlar olish uchun ishlatiladigan elastik lenta. *Fotoapparatga plyonka solmoq.*
2 Har qanday yupqa sun'iy parda. *Plyonka ostiga chigit ekmoq.*
- poda** Chorva mollarining to'pi, birga yurgan to'dasi. *Qo'y podalari haydab kelindi.*
- podachi** Podani haydab yuradigan kishi. *Podachini tog'dan topdik.*
- podachi+lik** Podachi holati, kasbi.
- podpolkovnik** Mayor bilan polkovnik o'rtasidagi harbiy unvon va uning egasi. *Ichki ishlar podpolkovnigi.*
- podstansiya** Asosiy stansiyadan kelayotgan tok, telefon, radio va sh. k. aloqalarning ma'lum bir qismini qabul qilib olib,

iste'molchilarga yetkazib beradigan qurilma. *Podstansiya-da ishlamoq.*

- podshipnik** Mashina va umuman mexanizmlarning aylanuvchi qismuni tutib turuvchi va ularning aylanishini yengillashtiradigan detal. *Podshipnik yeyilib ketsa, motor yaxshi ishlaymaydi.*
- podshoh** Mutlaq oliy hukmdor, shoh. *Podshohning amri vojib.*
- podshoh+lik** Shohga tegishli davlat va unga tegishli narsalar. *Podshohlikdan voz kechmoq.*
- poema** Voqea hikoya tarzida bayon qilinadigan yozma she'riy asar janri, sujetli she'riy asar, she'riy qissa. *Oybekning «O'ch» poemasi.*
- poetika** 1 Adabiyot fanining badiiy asarlar tuzilishini, badiiy tasvir vositalarini, badiiy san'atlarni o'rganuvchi bo'limi.
2 Muayyan adib yoki ma'lum adabiy maktabning badiiy shakl va tamoyillar tizimi. *G'ofur G'ulom poetikasi.*
- pogon** Sud, prokuratura, ichki ishlar xodimlari, harbiy xizmatchilar va sh. k. larning yelkasiga taqiladigan hamda unvoniga qarab yulduzchalar qadaladigan uzunchoq shakl-ga ega bo'lgan qattiq mato. *Pogonga yangi yulduzcha qadamoq.*
- pok** 1 Ifloslikdan xoli; toza. *Pok joy.*
2 *kchm.* Halol, to'g'ri. *Pok inson.*
- no-pok** 1 Toza, ozoda emas, iflos. *Nopok kiyim.*
2 Hech narsadan hazar qilmaydigan, qabih, yaramas. *Nopok odam.*
3 Yomon, jirkanch. *Nopok ish.*
- pok+lamoq** Toza (pok) holga keltirmoq. *Joyini pokladi.*
- pokdomon** Or-nomusli, iffatli. *Pokdomon ayol.*
- pokiza** ayn. Pok.
- pokrishka** 1 Shinali texnik vositalarning g'ildirak kamerasini qoplab tutib turuvchi, qalin rezinadan ishlangan tishli qismi. *Pokrishka tishlari yeyilmoq.*
2 Kamerali to'pning ustiga qoplangan charm jild. *To'p pokrishkasini tikmoq.*
- pol I** Binoning taxta yoki parket yotqizilgan ichki qismi. *Uyning poli bitgani yo'q.*
- pol II** Bostirib sug'orish uchun atrofi marzalar bilan ko'tarilgan ekin maydoni. *Bir pol sholi ekmoq.*
- poleontologiya** Yo'qolib ketgan o'simlik va hayvonlarni ularning qazilib topilgan qoldiqlari asosida o'rganuvchi fan. *Poleontologiya darsi.*
- poligon** *harb.* Harbiy texnika sinab ko'riladigan, otish mashqlari o'tkaziladigan maydon. *Tanklar poligoni.*
- poligrafiya** Kitob, gazeta kabi nashr bilan bog'liq sohalarni qamrab olgan texnika tarmog'i. *Poligrafiya bo'limi.*
- poliklinika** Qatnab davolanuvchilarga va uydagi bemorlarga tibbiy xizmat ko'rsatuvchi muassasa va shu muassasa joylashgan bino. *Poliklinikada ishlamoq.*
- polis** Sug'urta tashkiloti tomonidan sug'urta qilingan shaxs yoki korxonaga beriladigan guvohnoma. *Polisni to'ldirmoq.*
- politexnika** 1 Texnika tarmoqlari majmui. *Politexnika muzeyi.*
2 Texnika tarmoqlarini o'rgatuvchi o'quv muassasa. *Politexnika instituti. Politexnika texnikumi.*

politsiya G'arb mamlakatlarida ichki ishlar organi. *Politsiya xizmati.*

poliz 1 Palak otib o'sadigan (qovun, handalak, bodring kabi) ekinlar ekilgan joy. *Poliz boshida qovun sotilmas (Maqol).*
2 Palak otib o'sadigan. *Poliz ekinlari.*

poliz+chilik 1 Poliz ekinlari ekishga xoslangan. *Polizchilik xo'jaligi.*
2 Poliz ekinlari ekish va yetishtirish. *Polizchilik katta daromad manbai.*

polk *harb.* Bir necha rota va batalyondan tashkil topgan, harbiy bo'linma. *Piyodalar polki.*

polkovnik Harbiy va ichki ishlar tizimida podpolkovnikdan yuqori general mayordan quyi ofitserlar unvoni va shunday unvon egasi. *Polkovnikka salom bermoq.*

polos 1 Tuksiz gilam, katta jun sholcha. *Yerga polos solmoq.*
2 Umuman yerga, polga solinadigan buyum. *Polosni supurmoq.*

polvon 1 Jismoniy baquvvat shaxs; pahlavon. *Polvon ayol.*
2 Milliy kurash ustasi. *Musobaqaga yuzlab polvonlar kelishdi.*

pomidor Sabzavot o'simligi va shu o'simlikning yumaloq, yetilganda qizaradigan mevasi. *Pomidor hosili.*

pona Ma'lum bir narsani yorish, kerish yoki biriktirish uchun ishlatiladigan uchi tig'li yog'och yoki metall moslama. *Yog'ochni pona qoqib bo'lmoq.*

popiltiriq Ayrim o'simliklarning poyasi ustida hosil bo'ladigan, pishganda momiqsimon to'zg'oqqa aylanadigan guli. *Makkajo'xori popiltiriq chiqardi.*

popishak Olachipor patli, yelpig'ichsimon tojli, qayrilma tumshuqli, xasharotxo'r qush. *Popishaklarni himoya qilmoq.*

popop Gazlamaga ilma igna bilan gul tikadigan mashina turi. *Popop mashina sotib olmoq.*

popuk 1 Bayroq, gilam, dasturxon kabi narsalar qirg'og'iga bezak uchun qilingan shokila. *Gilam popuklari.*
2 Qizlarning sochlariga bezak uchun osilgan shokila. *Soch popuk.*

pora I 1 Bo'laklarga bo'lingan narsaning bir qismini; parcha, bo'lak. *Ming pora bo'lmoq.*
2 Qur'on boblari. *O'tiz porani hatm qilmoq.*

pora II Mansabdor shaxsga ma'lum noqonuniy ishni bajarmoq uchun beriladigan xuftiya pul yoki buyum. *Poraga uchmoq.*

pora+xo'r Pora olishga o'rgangan. *Poraxo'r rahbar.*

porlamoq Yorqin, ravshan yonmoq. *Chiroqlar tunda porlaydi.*

porox Potron va snaryadlar ichiga solinadigan portlovchi modda. *Porox hidi.*

poroshok Kukunlangan modda. *Tish poroshogi. Sovun poroshogi*

port 1 Suv transportida kema to'xtaydigan, odam va yuk tushirish hamda chiqarish uchun maxsus jihozlangan joy. *Kema portga to'xtadi.*
2 Suv transportlari to'xtaydigan, yuk tushirish va chiqarishga ixtisoslashgan. *Port shahar.*

portfel Ish qog'ozlari yoki o'quv qurollari solib yurish uchun mo'ljallangan, qo'lda ko'tarib yuriladigan maxsus charm sumka. *Portfel ichiga solmoq.*

portlamoq Reaksiya yoki alanganlash natijasida yuzaga kelgan gazlarning kengayishidan ma'lum narsaning bo'lak-bo'laklarga bo'linishi. *Bomba portlamoq.*

portl(a>o)+vchi Portlash xususiyatiga ega bo'lgan. *Portlovchi modda.*

portret 1 Shaxslarning rassom yoki fotograf tomonidan ishlangan surati, tasviri. *Otarning portreti.*
2 Personajlar qiyofasining badiiy asardagi so'z orqali ma'lum tasviri. *«Sinchalak» asarida Umida portreti.*

portret+chi Portret ustasi. *Abdulla Qahhor mohir portretchi.*

porshen Dvigatelning silindri ichida harakat qiladigan, o'lchamlari shu silindrga mos stakansimon detal. *Porshen qo'ymoq.*

posangi Torozli pallalari tengligini saqlash uchun uning bir pallasiga qo'yiladigan tosh yoki tosh o'rmini bosadigan vosita. *Torozi posangisini to'g'rillamoq.*

posbon Himoya qiluvchi, muhofaza etuvchi, qo'riqlovchi. *Vatan posbonlari.*

post 1 Biror obyektни qo'riqlash, dahlsizligini saqlash uchun qorovul turadigan joy. *Postga yangi qorovul kelmoq.*
2 Lavozim, vazifa. *Yangi postga o'tirmoq.*

postament Ustiga yodgorlik, haykal qo'yish uchun mo'ljallangan asos, poydevor. *Amir Temur haykali postamenti.*

posyolka Shaharcha, shahar ko'rinishidagi joy. *Neftchilar posyolkasi.*

potensial Kuch-qudrat, imkoniyatlar darajasi, foydalanishi mumkin bo'lgan imkoniyatlar majmui. *Respublika potentsiali.*

poxol Boshqoqli don ekinlari yanchib olingandan keyingi poyasi. *Poxoldan g'aram qilmoq.*

poya 1 Bir yillik o'simliklarning shoxlanuvchi tanasi. *Arpa poyasi.*
2 Pog'ona, pillapoya. *Hamza qabriga chiqadigan yo'l yuz poyadan ortiq.*
3 Ekilgan maydon, yer. *Bug'doy poya. Qovun poya.*

poyabzal // poyafzal Oyoq kiyimi. *Poyabzal do'koni.*

poydevor 1 Har qanday qurilishning asos qismi. *Binoning poydevori.*
2 *kchm.* Zamin, asos. *O'zDEUavto buyuk kelajagimiz poydevoridir.*

poyezd Passajir va yuk tashish uchun mo'ljallangan bir qancha vagonlar hamda lokomotivdan tashkil topgan transport turi. *«Oltin vodiy» poyezdi.*

poyga Kim o'zdi musobaqasi. *Poygada yutib chiqmoq.*

poyga+chi Poyga ishtirokchisi. *Poygachilar saflanishdi.*

poygak // poygoh Xonaning eshikka yaqin qismi. To'r qismining ro'parasi, past tomoni. *Poygakda o'tirib qolmoq.*

poylamoq 1 Biror shaxs, narsaning kelishi, voqea-hodisaning ro'y berishini kutmoq. *Akasining kelishini poylamoq. Majlis tugashini poylamoq.*

poyma-poy — progressiv

2 Ma'lum obyekt, narsani qo'riqlamoq. *Qovunpolizni poylamoa.*

3 Mo'ljalga (nishonga) olmoq.

poyma-poy 1 Adashgan oyoq kiyim juftlari. *Poyma-poy etik.*

2 *kchm.* Mantiqiy bir-biriga bog'lanmagan, telva-teskari. *Poyma-poy gaplar.*

poymol: ~ **qilmoq** // **etmoq** Oyoq-osti qilmoq, barbod qilmoq, tahqirlamoq. *Obro'-e'tiborini poymol qilmoq.*

poynov Suv havzalaridan suvning oqib chiqib ketadigan tomoni. *Poynovini berkitmoq.*

poyon 1 Ma'lum joy, yo'l va sh. k. larning chegarasi, oxiri. *Paxtazorning poyoni ko'rinmasdi.*

2 Ish, gap, suhbat va sh. k. larning so'ngi, oxiri. *Majlis poyonida rais so'zladi.*

be.poyon Poyoni yo'q, oxiri ko'rinmaydigan, cheksiz. *Bepoyon o'zbek yurti. Bepoyon yashil dalalar.*

poyon+siz Chegarasi, poyoni yo'q. *Poyonsiz dala.*

poyondoz E'tiborli, mo'tabar shaxslar oyog'i ostiga solinadigan material. *Kuyovga poyondoz solmoq.*

poyqadam Tashrif buyurish, kelish. *Poyqadamingizdan minnatdormiz.*

poytaxt Ma'lum davlatning markaziy boshqaruv idoralari joylashgan bosh shahri. *Respublika poytaxti gullamoqda.*

poytesha Yog'ochni chopish, tekislash uchun ishlatiladigan uzun sopli katta tasha. *Poyteshada chopmoq.*

pog'ona 1 Zina, narvon kabilarning oyoq qo'yib chiqiladigan va tushiladigan poyalaridan har biri. *Narvonga uch pog'ona chiqmoq.*

2 *kchm.* Taraqqiyot, rivojlanish va sh. k. larning har bir bosqichi. *Sanoat rivojlanishining ilk pog'onasi.*

poshna Oyoq kiyimning tovoniga qoqilgan qattiq, qalin charm. *Poshnasi baland tufli.*

poshna+li Poshnasi baland. *Poshnali etik.*

poshsha O'zidan yosh xotin-qizlarga nisbatan qo'llanib, erkalatish bildiradi. *Poshsha, buyoqqa keling-chi?*

pocha 1 Oyoqning tizza bilan to'piq o'rtasidagi qismi. *Pochasini o'ramoq.*

2 Shim, ishton kabilarning tizzadan pastki qismi. *Shimini pochasiyacha shimarmoq.*

pochta 1 Telegramma, xat, gazeta, jurnal kabi turli axborot vositalarini jo'natish, qabul qilish, tegishli joylarga tarqatish bilan shug'ullanuvchi muassasa va shu muassasa joylashgan bino. *Pochta xodimi.*

2 *kchm.* Kundalik axborot vositalari. *Pochta keldi.*

pochta+xona Pochta joylashgan bino.

pochta+chi Xat-xabar, telegramma, gazeta-jurnallarni egalari yetkazuvchi pochta xodimi.

pochtamt Markaziy pochta idorasi. *Pochtamtga bormoq.*

pochcha Opaning eri.

pranik Ustiga asal yoki shakar eritmasi surtilgan qandolatchilik mahsuloti.

predmet 1 Sezgi a'zolarimizga ta'sir etadigan har qanday moddiy narsa. *Borliqdagi predmetlar o'zaro bog'langan.*

2 Ta'lim tizimidagi o'qitiladigan fan yo'nalishlari. *Hamma predmetlardan a'lo o'qimoq.*

premera Sahna asarlarining birinchi bor namoyish qilinishi. «Cho'lpon» spektakli *premerasi. Premera yaxshi o'tdi.*

preparat 1 kim. Tadqiqot uchun tayyorlangan modda. *Preparatni qizdirmoq.*

2 Laboratoriya yoki fabrikada tayyorlangan kimyoviy yoki formatsevtik birikma. *Preparat tayyorlamoq.*

press Materiallarni bosim bilan qisib ishlaydigan mashina. *Pressda siqmoq.*

press+lamoq Press bilan ishlov bermoq yoki bosib joylamoq, taxlamoq. *Taxtani presslamoq.*

preyskurant Tovarning turi, navi va narxi ko'rsatilgan ma'lumotnoma. *Preyskurantini tekshirmoq.*

prezident 1 Respublika shaklidagi demokratik Davlat boshqaruvida umumxalq tomonidan ma'lum muddatga (ko'proq besh yillik muddatga) saylab qo'yiladigan davlat rahbari. *O'zbekiston Prezidenti.*

2 Ma'lum ilmiy muassasa yoki jamiyatning muayyan muddatga saylab qo'yiladigan boshlig'i. *O'zbekiston Fanlar Akademiyasi prezidenti.*

prinsip 1 Muayyan faoliyatni amalga oshirish uchun asoslani-ladigan tayanch nuqta, bosh g'oya. *Sistemaviylik prinsipi.*

2 Ma'lum bir shaxsning qat'iy amal qiladigan, o'ziga xos maslagi; qat'iylik. *O'z prinsipidan chekinmaydigan.*

prinsip+li O'z qarashlariga, maslagiga sobit. *Prinsipli odam.*

prinsip+siz O'zgaruvchan, o'z gapida qat'iy turmaydigan, qat'iy amal qilmaydigan, beburd. *Prinsipsiz rahbar.*

printer Komputer xotirasiga kiritilgan materiallarni alfavit-raqam tartibida chop etuvchi qurilma. *Printer orqali chiqarmoq.*

priyomnik *ayn.* Radiopriyomnik.

proba Qotishmadagi qimmatbaho metall miqdorini bildiruvchi raqam va shunday raqam ko'rsatilgan tamg'a. *Probasi past oltin.*

probirka Laboratoriya ishlarida qo'llaniladigan bir tomoni yopiq yumaloq yupqa shisha naycha. *Probirkaga solmoq.*

professor O'qitish, ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash, ilmiy-uslubiy adabiyotlar bilan ta'minlashdagi alohida xizmatlari uchun Respublika Oliy Attestatsiya komissiyasi tomonidan beriladigan ilmiy unvon va shunday unvonga sazovor bo'lgan shaxs. Professor Ayub G'ulomov.

profilaktik Profilaktikaga oid. *Profilaktik ishlar.*

profilaktika 1 Kasallikning oldini olish, tarqalib ketmasligi uchun ko'riladigan tadbirlar tizimi. *Xonadonlarda profilaktika ishlari olib bormoq.*

2 Har qanday tasodifiy hodisalarning oldini olish uchun o'tkaziladigan chora-tadbirlar. *Selga qarshi profilaktika qilinmoq.*

progress Yaxshi tomonga o'zgarish, mukammalroq holatga qarab harakat, taraqqiyotning yuqoriroq pog'onasiga o'tish; o'sish, kamolot. *Ilmiy-texnik progress.*

progressiv Ilg'or, taraqqiyparvar, jamiyatning, muayyan faoliyatning rivoji uchun yordam beradigan, mehnat unumini oshiradigan. *Progressiv o'qitish usullari.*

projektor Kuchli nur, yorug'likni bir tomonga yo'naltiruvchi yoritish asbobi. *Projektorlar yorug'likni ko'zga oladi.*

prokat 1 Idish-tovoq va sh. k. larni ma'lum miqdordagi pul to'lash evaziga vaqtincha ishlatib turish uchun olish yoki berish. *To'y uchun idish-tovoqlarni prokatga olmoq.*
2 Prokat asosida ishlovchi. *Prokat magazini.*

prokuratura Qonunga to'la amal qilinish ustidan nazorat o'rnatuvchi va sud jarayonida davlat nomidan tuzilgan ayb-nomani himoya qiluvchi organ hamda shu organ joylashgan bino. *Tuman prokuraturasi.*

prokuror 1 Davlat qonunlarining bajarilishi yuzasidan nazorat qiluvchi mansabdor shaxs. *Prokuror nazorati.*
2 Sud jarayonida davlat qoralovchisi. *Prokuror ayb qo'ydi.*

propiska Fuqaroning muayyan manzilda yashayotganini uy daftariga rasmiy ravishda qayd etish va shu haqda fuqarolik pasportiga qo'yilgan belgi. *Toshkentga propiska qilinmoq.*

proporsional O'lchamlari, qismlari o'zaro ma'lum munosabatda bo'lgan; mutanosib, teng, uyg'un. *Proporsional o'sish.*

proporsiya Qismlarning o'zaro ma'lum munosabati, narsalar o'rtasidagi miqdoriy munosabat. *Proporsiyasi teng.*

prorab Qurilish obyektlarida ishni tashkil qiluvchi va quruvchilarga bevosita rahbarlik qiluvchi texnik yoki injener. *Tajribali prorab.*

prorektor Oliy ta'lim tizimida rektorning ma'lum soha bo'yicha muovini. *O'quv ishlari bo'yicha prorektor.*

protez Zararlangan, olib tashlangan tana a'zosi o'rniga qo'yilgan va uning vazifasini bajaruvchi sun'iy moslama. *Protez oyoq. Protez tish.*

protivogaz Har xil zaharli moddalardan nafas olish a'zolarini, yuz-ko'zlarni himoyalash uchun ishlatiladigan filtrli niqob. *Protivogaz kiyimoq.*

protoplazma Tirik organizm hujayralaridagi hayot uchun zarur bo'lgan modda. *Protoplazmasi kamaymoq.*

protsessual Sud jarayoniga doir, sud jarayoni bilan bog'liq bo'lgan, sudda ishning ko'rilishi tartibini belgilovchi. *Protsessual muddat.*

provodnik Vagonga qarovchi va passajirlarga xizmat qiluvchi. *Provodnikni chaqirmoq.*

prujina Texnik vositalar va uy jihozlarining po'lat tasma yoki simdan spiral shaklda o'ralgan va ustma-ust terilgan, kuchli bosimda ham o'z holatiga qaytadigan qismi. *Prujinasi ezilmoq.*

psixiater Ruhiiy kasalliklar bilan shug'ullanuvchi tibbiyot xodimi. *Psixiatorga uchramoq.*

psixiatrik Ruhiiy kasalliklarga doir. *Psixiatrik kasalxon.*

psixiatriya Ruhiiy kasalliklarni o'rganuvchi va davolovchi fan. *Psixiatriyani chuqur o'rganmoq.*

psixolog 1 Psixologiya mutaxassisi. *Psixologlar tayyorlash.*
2 Inson ruhiyatini yaxshi biladigan, shunga qarab muomala qiladigan. *Rahbarimiz yaxshi psixolog-da.*

psixologik Inson ruhiyatini o'rganishga doir. *Psixologik tajriba.*

psixologiya 1 Inson ruhiyatini o'rganuvchi fan. *Psixologiyani o'rganmoq.*

2 Inson ruhiyati, ichki dunyosi. *Yoshlar psixologiyasini o'rganmoq.*

3 Biror faoliyat bilan bog'liq ruhiy jarayonlar majmui. *Sport psixologiyasi.*

psixoterapiya Ruhiiy ta'sir qilish yo'li bilan davolash usuli. *Psixoterapiyani rivojlantirmoq.*

publitsist Ijtimoiy-siyosiy mavzularda ommabop asarlar yozuvchi, publitsistika bilan shug'ullanuvchi adib. *Mohir publitsist.*

publitsistik Publitsistikaga doir. *Publitsistik asar.*

publitsistika 1 Davriy matbuot va ommaviy nashrlarda davrining muhim ijtimoiy-siyosiy masalalarini yoritishga qaratilgan adabiyot janri. *Publitsistika bilan shug'ullanmoq.*
2 Shu janrga mansub asarlar majmui. *Abdulla Qodiriy publitsistikasi.*

pud O'n olti kilogrammga teng keladigan og'irlik o'lchov birligi. *Salkam o'n pud yuk.*

puadrat Ma'lum ishni muayyan ish haqi asosida to'la bajarib berish uchun zimmasiga olgan majburiyat va shu asosda bajariladigan ish. *Oilaviy puadrat.*

puadrat+chi Puadrat asosida ishlovchi shaxs yoki muassasa. *Puadratchi tashkilotlar.*

pufak 1 Odam va hayvonlar tanasida suyuqlik tutib turuvchi yupqa qopchiq. *Siydik pufagi.*
2 Ichiga havo yoki gaz to'lishi natijasida shishgan yupqa, cho'ziluvchan narsa, shar. *Yomg'ir pufaklari.*

puflamoq 1 Lablarni portlatish yo'li bilan ma'lum obyektga kuchli havo chiqarmoq. *O'zni puflab o'chirmoq.*
2 Og'zidagi narsani lablarni portlatish orqali mayda-mayda qilib sepmoq, tashlamoq. *Charmga suv puflamoq.*

pul 1 Davlat tomonidan to'lov vositasi sifatida qabul qilingan maxsus belgili qimmatbaho qog'oz yoki metall. *O'zbek puli.*
2 Kapital, mablag'. *Litsey, kollejlar qurilishiga pul ajratildi.*
3 Oylik maosh, ish haqi. *Har oyning oxirgi kuni pul beriladi.*

be-pul 1 Puli yo'q, pulsiz. *Bepul yurmoq.*
2 Tekin, haq olinmaydigan. *Bepul tomosha. Bepul ko'rmoq.*

pul+dor Ko'p pulga, mablag'ga ega bo'lgan. *Puldor kishi.*

pul+lamoq Sotmoq, ma'lum narxga kelishib, berib yubormoq. *Qovunni pulladi.*

pul+li Puli ko'p; boy. *Pulli odam.*

pul+lik Pulga beriladigan, qilinadigan yoki ko'rsatiladigan. *Pullik kino. Pullik ma'ruza.*

pul+siz 1 Puli yo'q, kambag'al. *Pullik — botir, pulsiz — yotir (Maqol).*
2 Pul to'lanmaydigan, tekin. *Pulsiz tomosha.*

pulemyot Yerga yoki maxsus o'ringa joylanadigan avtomatik tezotar qurol. *Pulemyotdan nishonga olmoq.*

pulemyot+chi Pulemyot bilan qurollangan, pulemyot otuvchi askar. *Pulemyotchi bo'lib xizmat qilmoq.*

puls — qabr+iston

- puls** Yurakning har urishida qon tomiri devorchalarining silkinishi, tepish. *Pulsi yuqori.*
- pult** Avtomatlashirilgan texnik vositalar harakatini boshqaruvchi apparatlar o'rnatilgan markaziy dispetcherlik punkti. *Boshqaruv pulti.*
- pulverizator** Suyuq yoki kukun moddalarni sepishga, purkashga moslangan asbob; purkagich. *Pulverizatorida atir sepilmoq.*
- punkt** 1 Ma'lum bir joy. *Muhim strategik punkt.*
2 Ma'lum bir tadbir, mashg'ulot uchun belgilangan, maxsus uskunalar joy. *G'alla punkti. Paxta punkti.*
- purhikmat** Hikmatga to'la, donolik bilan aytilgan. *Purhikmat gaplar.*
- purkamoq** Suyuq narsani og'izda yoki maxsus vosita yordamida kuch bilan zarralarga bo'lib sepilmoq. *Kelin shimga dazmol bosish uchun suv purkadi.*
- purka+gich** Suyuq moddalar purkash uchun ishlatiladigan asbob, moslama. *G'o'zaga purkagichlar orqali dori sepilmoq.*
- purma'no** Ma'nodor, ma'noli. *Purma'no so'zlar.*
- puxta** 1 chidami yaxshi; pishiq. *Puxta gap.*
2 Chuqur, har taraflama o'ylangan, asosli. *Puxta ish. Puxta reja.*
- pushaymon** Qilgan ishidan afsuslanish, ruhiy ezilish. *O'sha ishiga pushaymon bo'lib yuribdi.*
- pusht** 1 Jonzotlarning urug' yoki tuxumidagi ma'lum sharoitda rivojlanib bolaga aylanadigan, boshlang'ich o'sish davridagi organizm, embrion. *O'rdak pushti.*
2 Oldin yashab o'tgan ota-bobolari. *Yetti pushtini bilmoq.*
- pushta** Ekinzorning ikki jo'yak orasi. *Pushtani katta olmoq. Qovun pushtasi.*
- pushti** Och qizil rang. *Pushti gul.*
- puch** 1 Mag'zi yo'q yoki to'lib yetilmagan, ichi g'ovak. *Puch danak.*
2 *kchm.* Asossiz, quruq, amalga oshmaydigan. *Puch gap. Puch reja.*
- puch+aymoq** Ichi bo'shab, kichrayib qolmoq. *Pufak puchayib qoldi.*
- puchuq** 1 Yapaloq-yassi. *Puchuq burun.*
2 Bolalarni erkalash, so'kish ma'nosini ifodalovchi shakl. *Hoy puchuq, qayerga ketyapsan?*
- pyesa** Sahnaga qo'yish uchun mo'ljallangan dramatik asar. *Abdulla Avloniy pyesalarini o'qimoq.*
- po'k** 1 Ichi bo'sh, chirigan, kovak. *Po'k daraxt.*
2 Xom semiz. *Po'k odam.*
- po'kak** Daraxt po'stlog'idan tayyorlanadigan tiqin. *Shisha po'kagini olmoq.*
- po'lat** 1 Temirning ma'lum miqdordagi uglerod bilan qo'shilishidan hosil bo'lgan, kulrang qattiq metall. *Po'lat eritmoq.*
2 *kchm.* Mustahkam, baquvvat, buzilmas. *Po'lat bilak. Po'lat istehkom.*
- po'ng'illamoq** Jahl bilan norozi kayfiyatda noaniq qilib gapir-

moq (so'zlovchi salbiy munosabatda bo'lgan shaxs haqida) *Nimadir deb po'ng'illadi.*

- po'panak** 1 *bot.* Zax yerlarni qoplab o'sadigan yashil rang zamburug'. *To'g'orni po'panak bosmoq.*
2 Zaxda qolgan narsalardagi zamburug'. *Non po'panagini artmoq.*
- po'panak+lamoq** Po'panak qoplamoq. *Non po'panaklabdi.*
- po'pisa** Qo'rqitib qo'yish uchun qilingan do'q; shunchaki dag'dag'a. *Bolalarga po'pisa qilmoq.*
- po'rim** *s. t.* Olifta, bashang. *Po'rim yigit.*
- po'rsildoq** Yumshoq, ko'pchib shishib turgan, bilqillama. *Po'rsildoq non.*
- po'rsillamoq** Ko'pchib, bilqillamoq, bo'rtib qavarinqiramoq. *Po'rsillagan yerlar.*
- po'rtana** Kuchli dengiz to'lqini; dovul, bo'ron. *Dengizda po'rtana ko'tarilmoq.*
- po'st** 1 Sabzavot, meva, g'alla kabilarning ustini o'rab turgan qoplama, yupqa po'choq. *Sholi po'sti.*
2 Jonivorlar tanasini o'rab turuvchi to'qima, yupqa parda. *Ilon po'st tashladi.*
- po'stak** O'siq junli hayvon terisidan tayyorlangan to'shak. *Qo'y po'stagi. Po'stakka o'tirmoq.*
- po'stdumba** Qo'y dumbasining junlardan tozalangan yog'li terisi. *Po'stdumbali shavla.*
- po'stin** Oshlangan hayvon terisidan tikilgan, ichi jun uzun ust kiyimi. *Po'stin kiyimoq.*
- po'stloq** O'simlik yoki uning mevalarini o'rab turgan qobig', po'st. *Yong'oqning po'stlog'i.*
- po'sht** und. *s.* Gavjum joyda odamlarni yo'ldan qochirish uchun ishlatiladigan xitob.
- po'choq** 1 Sabzavot, meva va b. ning tashqi ta'sirdan muhofaza qiluvchi ust qismi. *Qovun po'chog'i. Tuxum po'chog'i.*
2 Meva, sabzavot chiqindisi. *Po'choqlarni axlatxonaga tashlamoq.*

Q – q

- qabih** Nafratga loyiq, razil, jirkanch. *Qabih niyat. Qabih xatti-harakat.*
- qabih.lik** Razillik, qabohat. *Qabihlik bilan ish tutmoq.*
- qabila** 1 Til, urf-odat, hududiy tomonlardan o'zaro bog'langan odamlar uyushmasi, etnik guruh. *Sak qabilalari.*
2 Nasl-nasabi yoki mashg'ulotlari bir xil bo'lgan kishilar toifasi, guruhi. *Chorvadorlar qabilasi.*
- qabila+viy** Qabilaga oid, qabilalarga mansub. *Qabilaviy munosabatlar.*
- qabila+chilik** Qabila-qabila bo'lib yashash tarzi, shunday yashash holati. *Qabilachilik tuzumi.*
- qabohat** Qabih ish, hatti-harakat. *Do'stiga xiyonat qilish tengi yo'q qabohat.*
- qabr** Mayyit qo'yiladigan chuqur joy, go'r. *Qabr yonida o'tirib «Qur'on» tilovat qilmoq.*
- qabr+iston** O'liklar dafn etiladigan joy, go'riston.

- qabul** I Iltimos, taklif va sh. k. larga bildirilgan rozilik. *Fikrini qabul qilmoq.*
 2 Ish, o'qish, a'zolik va sh. k. larga olish, qo'shish. *Qabul hay'ati.*
 3 Ariza, shikoyat va sh. k. lar bilan mas'ul lavozimdagi shaxslar huzurida bo'lish. *Rais qabulida bo'lmoq.*
 4 Efir to'lqinlarini ushlab olish yoki uzatish. *Qabulga chiqmoq.*
- qabul qilmoq** I Rozi bo'lmoq, ko'nmoq. *Taklifni qabul qilmoq.*
 2 Olmoq, o'tkazmoq. *O'qishga qabul qilmoq.*
 3 O'z huzuriga kiritmoq. *Arizachilarni qabul qilmoq.*
 4 Olmoq, qo'liga olmoq. *Xatni qabul qilmoq.*
 5 Efir to'lqinlarini ushlamoq. *Operatorming gaplarini qabul qilmoq.*
- qabul-xona** Davlat yoki xususiy korxonalarda ish bilan keluvchilar navbat kutib o'tiradigan xona. *Qabulxonada kutib o'tirmoq.*
- qabziyat** Ich qotishi, ichning yaxshi yurishmasligi. *Qabziyat bilan og'rimoq.*
- qad** I Kishining bo'y-basti, qomati. *Qaddini tiklamoq.*
 2 Inson tanasining oyoqdan yuqori qismi. *Qaddiga mos ko'ylak kiymoq.*
 3 Narsalarning bo'yi, balandligi. *Tik qadli teraklar.*
- qadah** I May, aroq, vino ichiladigan idish. *Qadah keltirmoq.*
 2 Idishlarga quyilgan ichimlik. *Ikki qadah vino ichmoq.*
- qadam** I Yurish, oyoq tashlashning har biri; odim. *Qadam tashlamoq.*
 2 Ikki odim orasidagi masofa, shu masofaga teng uzunlik o'lchovi. *Yetti qadam yer.*
 3 *kchm.* Olg'a siljish, bosish. *Bu yil mustaqilligimizni mustahkamlash yo'lida katta qadam bo'ldi.*
- qadam+lamoq** I Qadam tashlab yurmoq, odimlamoq. *Ko'chada qadamlamoq.*
 2 Qadam bilan o'lchamoq. *Olingan yerni qadamlamoq.*
- qadamjo(y)** I Ziyorat qilish uchun boriladigan muqaddas joy, yer. *Yunus ota qadamjosiga bormoq.*
 2 Ko'rish, tomosha qilish, biror narsani o'rganish uchun boriladigan azim, serfayz joy, shahar yoki qishloq. *Samarqand aziz qadamjolarimizdan biri sanaladi.*
- qadamoq** I Tiramoq, taqamoq. *Eshikka yog'och qadamoq.*
 2 Taqmoq, to'g'namoq. *Ko'kragiga orden qadamoq.*
 3 O'rnatmoq, tikmoq. *Bino tepasiga bayroq qadamoq.*
 4 Yorma usuli bilan bezatmoq, o'rnatmoq. *Pichoq sopiga sadaf qadamoq.*
 5 Ekmoq, tikmoq. *Erta bahorda umid bilan urug' qadamoq.*
 6 *Ko'chat qadamoq.*
- qadim** I Olis o'tmish, qadimgi davr; eski zamon. *Qadimda bir-biri bilan qalin do'st edi.*
 2 Ko'hna, uzoq o'tmishdagi. *Qadim zamonlarda yashagan.*
- qadim+gi** I Uzoq o'tmishga oid, ko'hna. *Qadimgi tangalar.*
 2 Eski, oldingi. *Qadimgi gapni qo'zimoq.*

- qadoq I** 1 400 gramm atrofidagi og'irlik o'lchovi. *Bir qadoq tuz.*
 2 Tarozni pallasiga qo'yiladigan toshlar. *Qadoq tosh.*
- qadoq-lamoq** I Qadoq bilan o'lchamoq. *Go'shtni qadoqlab tortmoq.*
 2 Ma'lum bir og'irlikda qutichalarga solmoq. *Choy qadoqlamoq.*
- qadoq II** Uzoq ishlash yoki ishqalanish natijasida qo'l, shuningdek, oyoqda hosil bo'ladigan qattiq qavariq. *Oyog'i qadoq bo'lmoq.*
- qadoq-li** Qadoq bosgan, qadog'i bor. *Qadoqli qo'llar.*
- qadoq III** Chega; chegalangan, qadoqlangan. *Qadoq chinni.*
- qadoq-lamoq** Chegalamoq. *Piyolani qadoqlamoq.*
- qadoq-li** Chegalangan. *Qadoqli choynak.*
- qadoq-chi** Qadoqlash bilan shug'ullanuvchi, chegachi.
- qadr** I Odamlar orasida, jamoada tutgan o'rin, obro', e'tibor. *Korxonada qadr topmoq.*
 2 Baho, qiymat. *Nonning qadri oshib ketdi.*
- qadr+lamoq** I Obro'-e'tiborini o'miga qo'yib izzat-hurmat qilmoq. *Ishchanligini qadrlamoq.*
 2 Ahamiyatiga, qiymatiga yarasha baholamoq. *Otasidan qolgan pichoqni juda qadrlaydi.*
- qadr-li** I Hurmatli, qimmatli, aziz. *Qadrli do'stlar!*
 2 O'rganib qolingani, aziz, mo'ttabar. *Qadrli shahar.*
- qadr-siz** I Hurmat, obro'si yo'q, hech kim nazarga ilmaydigan. *Qadrsiz xodim.*
 2 Hech qanday qimmatga ega bo'lmagan, qadri yo'q. *Qadrsiz narsa.*
- qadrdon** I Ko'pdan, azaldan tanish, hurmatli, yaqin. *Qadrdon do'stini ko'rmoq.*
 2 O'rganib qolgan, aziz, muqaddas. *Qadrdon ishxonasidan ajralmoq.*
- qadrdon-lashmoq** Jonajon do'st bo'lmoq, bir-biri bilan qalinlashmoq. *Bir oy ichida ancha qadrdonlashmoq.*
- qadrsiz+lanmoq** I Obro'-e'tiborini, o'rmini yo'qotmoq. *Hammaning ko'z o'ngida qadrsizlanmoq.*
 2 Qiymatini, bahosini yo'qotmoq.
- qafas** Yovvoyi qush va hayvonlarni saqlab turish uchun sim, yog'och va temirdan yasaladigan quti, yashik va sh. k. *Qafasdagi sherni ko'rmoq.*
- qahat** Narsalarning topilmaydigan, yo'q holati. *Non qahat zamonlarni ko'rmoq.*
- qahat+chilik** Qahat davri, jarayoni. *Urush yillaridagi qahatchilik.*
- qahqaxa** Yurakdan chiqarilgan xushchaqchaq kulgi, qattiq ovoz chiqarib kulish. *Askiani eshitib barcha qahqaxa otib kuldi.*
- qahr** I G'azab, kuchli achchiqlanish holati. *Qahr bilan gapirmoq.*
 2 Azob-uqubat, qiynchilik. *Qatag'on yillarining qahriga chidamoq.*
- qahr+lanmoq** Qahri qo'zg'amoq, ortiq darajada g'azablanmoq.

qahr+li — qalqon

- qahr+li** Qahrga to'la, qahru g'azabni ifodalovchi. *Qahrli nigohi.*
- qahramon** 1 Dovyuraklik, mardlik, botirlik qilib jasorat ko'rsatgan shaxs yoki jamoa. *Qahramon shahar.*
2 Mehnat sohasidagi ulkan yutuqlari uchun davlat tomonidan beriladigan yuksak unvon. «O'zbekiston Qahramoni»
3 Badiiy asar personajlari. *Ijobiy va salbiy qahramonlar.*
4 Ma'lum bir voqea yoki hodisaning amalga oshishi yoki balo-kulfatlarning oldini olish bo'yicha jonbozlik ko'rsatgan shaxs. *Bitiruv kechasi qahramoni.*
- qahraton** Shiddatli sovuq, ayozli qish. *Qahratonda kelmoq.*
- qahva** Kofe. *Qahva qaynatib kelmoq.*
- qahva+xona** Kafe, kafeteriy. *Qahvaxonada kutmoq.*
- qalam** 1 Orasiga ingichka, uzun grafit joylashtirilgan cho'p ko'rinishidagi yozuv asbobi. *Qora qalam.*
2 Qoshni qora qilish uchun ishlatiladigan qora modda va uning cho'psimon asbobi. *Qoshiga qalam qo'yimoq.*
3 Tosh, taxta, marmar kabi qattiq jismlarga o'yib yozish yoki naqsh solish uchun ishlatiladigan uchli metall asbob. *Qabr toshiga qalam bilan lavha yozmoq.*
- qalam+don** Qalam, ruchka, o'chirg'ich va sh. k. lar solib qo'yiladigan idish. *Qalamdonini ochib ko'rmoq.*
- qalam+cha** 1 Qalam qoldig'i, qalamning bir bo'lagi, kichik qalam. *Qalamcha bilan yozmoq.*
2 Ko'chat qilish uchun kertilgan novda. *Qalamcha ekmoq.*
- qalamkash** Qalam tebratuvchi shaxs, ijodkor. *Yosh qalamkashlar.*
- qalamkash+lik** Ijod bilan shug'ullanish. *Qalamkashlik qilmoq.*
- qalamoq** 1 Narsalarni ustma-ust taxlamoq, termiq; betartib tashlab qo'yimoq. *Xonaga kitoblarni qalamoq.*
2 O'tin, yog'och, taxta va sh. k. larni yoqish uchun ustma-ust terib qo'yimoq. *O'choqqa o'tin qalamoq.*
- qalampir** Achchiq ta'm beruvchi, ovqatga solish uchun yetishtiriladigan bir yillik o'simlik va undan tayyorlangan mahsulot. *Ovqatga qalampir solmoq.*
- qalampirmunchoq** Xushbo'y hid taratuvchi ziravor. *Qalampirmunchoqni hidlamoq.*
- qalamqosh** Qop-qora uzun qosh va shunday qoshli shaxs. *Qalamqosh go'zal.*
- qalamtarosh** Qalam ochish uchun ishlatiladigan asbob; buklima pichoqcha. *Qalamtarosh sotib olmoq.*
- qalandar** 1 Diniy g'azallar o'qib, islomni targ'ib qiluvchi shaxs, darvesh. *Qalandar libosi.*
2 Foniylar dunyodan voz kechgan, tarki dunyo qilgan kishi. *Qalandar bo'lmoq.*
3 O'zbek xalq kuylaridan birining nomi. «Qalandar»ni tinglamoq.
- qalang'i-qasang'i** Betayin, sayoq yuruvchi. *Qalang'i-qasang'i kishilar.*
- qalay I** 1 Qanday, qanaqa, qaysi ahvolda. *Qo'lingiz qalay, og'rimayaptimi?*

2 So'roq gaplar oldida kelib, k. s. vazf. da ishlatiladi. *Qalay, inshoni yaxshi yozibmanmi?*

- qalay II** 1 Yumshoq, kumushsimon oq rangli metall. *Qalay eritmasi.*
2 Idish-tovoqlarning sirtini qoplash uchun ishlatiladigan yupqa qalayli metall qatlami. *Qalay bilan oqartirilgan kastrulka.*
- qalay+lamoq** 1 Kavsharlamoq. *Paqirning teshigini qalaylamoq.*
2 Qalay bilan qoplamoq. *Idishni qalaylamoq.*
- qalashmoq** Yig'ilib qolmoq, to'planmoq. *Abituriyentlar qalashib ketdi. Ishlar qalashib ketdi.*
- qalb** 1 Yurak, dil. *Qalbi notinch bo'lmoq.*
2 Insonning ruhiy olami, ichki dunyosi, ko'ngil, dil. *Qalbini bilmoq.*
- qalbaki** 1 Soxta, yasama. *Qalbaki pasport.*
2 Yuzaki, nosamimiy. *Qalbaki kulgi.*
- qalbaki-lashmoq** Qalbaki tus, holat olmoq; soxtalashmoq. *Ishlar qalbakilashib ketdi.*
- qaldirg'och** 1 Chumchuqsimonlar oilasiga kiruvchi qanotlari qop-qora, to'shi oq kichkina jussali qush.
2 Biror voqea-hodisa yoki narsaning paydo bo'lishi, sodir bo'lishi haqida xabar beruvchi, boshlab beruvchi. *Litsey qaldirg'ochlari.*
- qalin I** 1 Ko'ndalang o'lchami katta. *Qalin qog'oz.*
2 Issiq saqlaydigan ko'p paxta solingan. *Qalin to'n.*
3 Bir-biriga juda yaqin; zich, tig'iz. *Qalin mo'ylovli yigit. Qalin o'rmon.*
4 Qadrdon, juda ham yaqin. *Qalin do'st.*
- qalin-lashmoq** Qalin holatli bo'lmoq.
- qalin II** Nikoh to'yida kuyov tomonidan kelin uchun to'lanadigan pul, mol-mulk va sh. k. lar. *Qalin puli to'lamoq.*
- qalliq** 1 Ma'lum bir yigitga unashirilgan qiz. *Qallig'idan bekinmoq.*
2 Erli yosh juvon. *Qallig'iga sovg'a qilmoq.*
3 Kuyov bo'lmish yigit. *Qallig'ini ko'rgani bormoq.*
- qallob** Firibgar, tovlamachi, nayrangboz. *Qallob odam.*
- qalpoq** 1 To'qima materialdan qilingan bosh kiyimi. *Qalpog'ini kiymoq.*
2 Soyabon, qopqoq. *Lustraning qalpog'i.*
4 Kallak, bosh qism. *Mixning qalpog'i.*
- qalpoq+do'z** Bosh kiyim, qalpoq tikuvchi hunarmand. *Qalpoqdo'zga shogird tushmoq.*
- qalpoq+li** 1 Qalpoq kiygan, qalpog'i bor. *Oq qalpoqli bola.*
2 Qalpoq, soyabon o'rnatilgan. *Qalpoqli lampochka.*
3 Kallakli, kallakdor. *Qalpoqli o'simliklar.*
- qalqimoq** 1 Suv, yog' kabi suyuqliklarning yuzasida tebranib yoki chayqalib turmoq. *Daryoda nimadir qalqib borar edi.*
2 Ko'tarilmoq. *Sharq tarafdan quyosh qalqib chiqdi. Oyoqqa qalqimoq.*
- qalqon** 1 O'tkir tig'li qurollar zarbasidan saqlanish uchun ishlatiladigan turli ko'rinishdagi himoya quroli. *Qilich va qalqon.*
2 *kchm.* Har xil ko'ngilsiz voqealardan, hujumlardan

saqlovchi vosita, to'siq, shaxs. *Osoyishtaligimiz qalqonlari sanalgan militsiya xodimlarini bayram bilan qutlaymiz.*

qaltiramoq Titramoq. *Qo'rqqanidan dir-dir qaltiramoq.*

qaltir(a>o)-q Titroq. *Yuragini qaltiroq bosdi.*

qaltis Nozik, ehtiyotkorlikni talab qiladigan. *Qaltis topshiriq olmoq.*

qal'a 1 Yov hujumidan saqlanish uchun atrofi mustahkam mudofaa vositalari, istehkomlari bilan o'ralgan shahar. *Qal'ani qo'lga kiritmoq.*

2 esk. Boy-feodallar qo'rg'oni; qasr, ark. *Qal'aga mehmon-ga bormoq.*

3 Umid, ishonch bilan qaralgan joy, tayanch yer. *Tinchlik, do'stlik qal'asi.*

qamal Dushman tomonidan o'rab olinish; qurshov. *Shahar qamalda qoldi.*

qamamoq 1 Qamoqqa olmoq, ozodlikdan mahrum qilib maxsus joyga tashlamoq. *O'g'riligi uchun qamamoq.*

2 Chor-atrofi o'ralgan, to'silgan yerga yoki alohida xonaga haydab kiritib qo'yimoq. *Otlarni otxonaga qamamoq.*

qam(a>o)-q 1 Mahbuslar, jinoyatchilar, qo'lga tushganlar va sh. k. lar qamaladigan joy, turma. *Qamoqqa olib bormoq.*

2 Qamoqqa tushgan kishining holati. *Qamoqqa olinmoq.*

qamoq+xona Turma, qamoq joyi. *Qamoqxona boshlig'i.*

qamashmoq Biror ta'sir natijasida o'z qobiliyatini yo'qotmoq, qobiliyati kuchsizlanmoq (tish va ko'z haqida). *Olma tishimni qamashtirib yubordi. Quyoshda ko'z qamashmoq.*

qamish Suvda, botqoqlikda va to'qayzorlarda o'sadigan bo'g'im-bo'g'im poyali uzun o'simlik. *Qamishdan nay yasamoq.*

qamish-zor Qamish o'sadigan joy. *Qamishzorda ov qilmoq.*

qamramoq 1 O'rab olmoq, yoyilib egallab olmoq, qurshamoq. *Qishloqni tog'lar qamragan.*

2 Qoplamoq, yoyilib egallab olmoq. *Atrofni qorong'ilik qamradi.*

3 O'zida mujassam etmoq, ifodalamoq. *Shoir ijodida xalqning orzu-umidlari qamrab olingan.*

qamti Yuzma-yuz, baqamti. *Ko'chada qamti kelib qolmoq.*

qamchi Ot, eshak va sh. k. larni minganda ularni yurishga undash uchun ishlatiladigan dastali qayish tasma. *Qamchi bilan otning yoniga urmoq.*

qamchi-lamoq 1 Qamchi bilan urmoq, savalamoq. *Samanini qamchilamoq.*

2 *kchm.* So'z bilan urmoq, tanqid qilmoq. *Majlisda ma'muriyatni rosa qamchilamoq.*

qanaqa Qanday? *Sizga qanaqa rang yoqadi?*

qand 1 Shakardan tayyorlanadigan mahsulot, shirinlik. *Oq qand.*

2 Har qanday shirinlik, qog'ozga o'ralgan shirinlik mahsuloti. *Pechak qand.*

qand+day 1 Qand kabi, qandga o'xshash. *Qandday shirin bola.*

2 Juda yaxshi, ko'ngildagiday. *Bu ish qandday bo'ldi.*

3 Naqd, mo'may. *Pulni qandday qilib sanab olmoq.*

qandala Qon va shira so'ruvchi hashorat.

qanday 1 Belgi, xususiyat va sh. k. haqida so'roqni bildiradi. *Qanday choy ichasiz?*

2 Belgi, holat, xususiyatni kuchaytirish uchun qo'llanadi. *Qanday ajoyib hayot?!*

qandil 1 Osmo chiroq, lustra. *Qimmatbaho qandil o'rnatmoq.*

2 Olma navi. *Qandil olma.*

qandolat Mahalliy shirinliklar, qand-qurslar. *Qandolat mahsulotlari.*

qandolat+furush Qandolat bilan savdo qiluvchi shaxs. *Qandolatfurushdan shakar olmoq.*

qandolat+chi Qandolat tayyorlovchi hunarmand. *Qandolat-chidan holva olmoq.*

qand-qurs Qandolatchilik mahsulotlari, har xil qandlar. *Dasturxonaga qand-qurs qo'yimoq.*

qani 1 Qayerda, qayerda qoldi. *Ukang qani?*

2 Da'vat, qistash, undash ma'nolarini bildiradi. *Qani, osh-dan oling, mehmon!*

3 Do'q-po'pisani anglatadi. *Qani, aytmay ko'r-chi?!*

qanjiq 1 Itning urg'ochisi. *Qanjiq it.*

2 Fohisha, buzuq. «*Qanjiq!*» *deb so'kmoq.*

qanoat Sabr, kifoyalaniş his-tuyg'usi. *Boriga qanoat qilmoq.*

qanoat-lanmoq Qanoat hosil qilmoq. *Ozgina pulga ham qanoatlanmoq.*

qanoat-li Ozga ham, ko'pga ham qanoat qiladigan. *Qanoatli bola.*

qanoat-siz Sabr-qanoati yo'q. *Qanoatsiz odam.*

qanot 1 Parranda, darranda va hasharotlarning uchish a'zosi. *Qaldirg'ochning qanoti.*

2 Samolyot, raketa, vertolyot va sh. k. larning qanotsimon yoyiq qismi, tarkibiy qismi.

3 Ikki tomoni bor ba'zi narsalarning har bir tomoni, har bir tomonidagi qismi. *Eshikning chap qanotini o'rnatmoq.*

4 *kchm.* Suyanchiq, madad beruvchi. *O'g'illari uning qanotlari.*

qantarmoq 1 Yeyishga yeta olmaydigan qilib kalta bog'lamoq. *To'riqni qantarib qo'yimoq.*

2 *kchm.* Yeyish-ichishdan tiymoq, qismoq, och saqlamoq. *Asirlarni ataylab qantarib qo'yimoq.*

qanzimoq Me'yoridan ortiqcha turib qotib qolmoq (xamir haqida).

qanshar Burunning ikki qosh o'rtasidagi yuqori qismi. *Qansharini qashlamoq.*

qancha Son-miqdor haqida so'roqni bildiradi. *Bozordan qancha piyoz olib kelay?*

qapishmoq O'ta darajada yopishmoq. *Dadasiga qapishmoq.*

qappaymoq Shishib, to'lib-toshib ko'tarilib chiqmoq; do'ppaymoq. *Ovqatni ko'p yeganidan qorni qappaymoq.*

qaqajon Ko'p gapiradigan, qaqildoq. (Asosan, yosh qizlar haqida). *Qaqajon bo'lib o'smoq.*

qaqa(q)lamoq «Qaq-qaq» degan tovush chiqarmoq (tovuqlar haqida). *Tovuqlar qaqat(q)ladi.*

qaqildoq Ko'p gapiradigan, mahmadona. *Qaqildoq qizlar.*

qaqir — qarsak+bozlik

qaqir Suv yo'qligi uchun qaqrab yotgan yer. *Qaqir joyga suv olib borib, obod qilmoq.*

qaqqaymoq 1 Tikka qotib turmoq, serraymoq. *Qaqqayib turgan simyog'och.*

2 Ishlamasdan serrayib turmoq. *Ishlayotganlarning oldiga kelib qaqqayib turib olmoq.*

qaqramoq Suvsizlikdan, tashnalikdan qurib qolmoq, suvsiramoq, quruqshamoq. *Issiqdan tomoqlari qaqramoq.*

qaqra(a>o)-q Qurib yotgan, qaqragan. *Qaqraq qirlar bag'ridan yangi yerlar ochmoq.*

qaqshamoq 1 Zirqirab qattiq og'rirmoq. *Kaltak tekkan yeri qaqshadi.*

2 Zir-zir titramoq, larzaga kelmoq. *Yomon xabarni eshitib, butun vujudi qaqshadi*

3 Qurib, qaqrab qolmoq. *Yog'och idish suvsiz turib, qaqshab ketmoq.*

4 Kuyinib, o'tinib gapirmoq, zor-zor yig'lamoq. *Boyning oldida qaqshab gapirmoq.*

qaqshatmoq Qaqshamoq *fl. ort. n.*

qaqshat-qich Yakson qiluvchi, yo'q qiluvchi; kuchli. *Qaqshatqich zarba bermoq.*

qarama-qarshi 1 Bir-biriga zid, to'g'ri kelmaydigan. *Qarama-qarshi so'zlar aytmoq.*

2 Ro'parama-ro'para turgan, bir-biriga qaragan. *Qarama-qarshi tomonga joylashgan binolar.*

qarama-qarshilik 1 Zidlik, teskarilik. *Aka-ukalar o'rtasidagi qarama-qarshilik.*

2 Ziddiyat, ixtilof. *Oqimlarning qarama-qarshiligini yengmoq.*

qaramoq 1 Ko'zini yo'naltirmoq, ko'z tashlamoq; boqmoq. *Do'stiga qaramoq.*

2 Tekshiruv nazarini solmoq; ko'zdan kechirmoq. *Diktant xatolarini qaramoq.*

3 Tarbiya, ish, kuzatish va b. jihatdan nazoratga olmoq, nazoratida bo'lmoq. *Farzandlariga yaxshi qaramoq. Stansiyaga qaramoq. Bir o'zi 6 ta dastgohga qaramoq.*

4 Tasarrufida, ixtiyorida bo'lmoq. *Unga 10 jon qaraydi. Bu yerlar shaharga qaraydi.*

5 Ish-xizmat jihatdan muayyan munosabatda bo'lmoq. *Ota-onasiga hurmat bilan qaramoq. Masalaga noto'g'ri qaramoq. Kelgan mehmonlarga durust qaramoq.*

6 Hisobga olib, hisoblashib ish tutmoq. *Otasining xohishiga qaramoq. Sharoitga qaramoq.*

7 Ko'makchi fe'l vazifasida qo'llanilib, ish-harakatning bajarilishiga undash, sinab ko'rish kabi ma'nolarni bildiradi. *Ishlatib qara-chi, shogirdlikka yararmikan?*

qara-m 1 Ixtiyori o'zida bo'lmagan; tobe, erksiz. *Qaram dehqon.*

2 Ta'minotidagi, qaramog'idagi. *Butun oila yolg'iz dadasiga qaram edi.*

qara-sh 1 Qaramoq *fl. h. n. O'rmidan turib qarash.*

2 Nigoh, nazar. *Yovuzlarcha qarash.*

3 Nuqtai nazar. *Navoiyning lingvistik qarashlari.*

4 Muomala. *Hammaga teng qarash lozim.*

qarash-li 1 Tegishli bo'lgan; qaraydigan. *Maktabga qarash-li stol va stullar.*

qarag'ay Ignabargli, tik o'sadigan doimiy yashil daraxt.

qarag'ay-zor Qarag'aylar o'sgan joy.

qardosh 1 Bir-biri bilan do'stlashgan, birodarlashgan. *Qardosh ellar.*

2 Qarindosh bo'lgan. *Qardosh turkiy xalqlar.*

3 Oshna, og'ayni, birodar. *Qardosh, bu yoqqa keling!*

qardosh-lik Qardoshlarga xos munosabat. *Qardoshlikni tiklamoq.*

qari Yoshi ulug'; keksa. *Qari odam.*

qari-lik Keksaygan palla. *Qarilikdan nolimoq.*

qarimoq Qarilik davriga o'tmoq.

qarindosh Urug'i, kelib chiqishi bir bo'lgan odamlar, bir ota-onaning farzandlari. *Uzoq qarindoshidan maktub olmoq.*

qarindosh-chilik Qarindoshlik munosabatlari, qardoshlik.

qari-qartang Turli xil yoshdagi keksa odamlar, chollar. *Qari-qartangni chaqirib osh bermoq.*

qariya Keksa odam, mo'ysafid, chol, kampir. *Qariyalarni to'rga o'tqazmoq.*

qariyb Deyarli, sal bo'lmasa. *Qariyb 10 kg ozmoq. Jarga qariyb tushib ketayozgan edim.*

qarich Bosh barmoqning uchidan jimjiloqning uchigacha bo'lgan masofa va unga teng o'lchov birligi. *Bir qarich nariga o'tirmoq.*

qarich-lamoq Qarich bilan o'lchamoq. *Bo'yini qarichlamoq.*

qarmoq Baliq ovlash uchun ip va shunga o'xshash narsaga bog'lab suvga tashlanadigan o'tkir uchli qayirma ilgak va shunday ilgakli uzun tayoq. *Qarmoq bilan baliq ovlamoq.*

qarol Qul; Xizmatkor, batrak. *Boyning qaroli. Qarol bo'lib ish-lamoq.*

qaroqchi Yo'l to'sib bosqinchilik qiluvchi, yo'lto'sar. *Yo'lda qaroqchilarga duch kelmoq.*

qaroqchi-lik Yo'lto'sarlik. *Qaroqchiligi uchun dorga osmoq.*

qaror Biror ish, masala va h. bo'yicha kelishib, o'ylashib, so'ng qabul qilingan hukm, xulosa, yo'l-yo'riq. *Anjuman qarori.*

be-qaror 1 O'zgaruvchan. *Beqaror fikr, beqaror rahbar.*

2 Qo'nimsiz. *Beqaror ishchi.*

qaror-goh Yashash joy, maskan; davlat boshliqlarining turar joyi. *Prezident qarorgohi.*

qarqara Bo'yni, tumshug'i, oyoqlari uzun bo'lgan botqoqlikda yashovchi qush turi. *Qarqaralarni ko'rmoq.*

qarqunoq Chumchuqsimonlar oilasiga kiruvchi mayda parranda va hasharotlar bilan ovqatlanuvchi qush.

qarsak Chapak. *Qo'shiq tugagach, qarsak chalindi.*

qarsak-bozlik Ma'qullash, tabriklash yoki norozilikni

bildirish uchun davomli qarsaklar chalish. *Birdan qarsak-bozlik bo'lib ketdi.*

qarta I Otning yo'g'on ichagi va undan maxsus tayyorlangan taom. *Dasturxonadagi qazi-qartalardan olib o'tirishga undamoq.*

qarta II qmg. Karta.

qartaymoq Qarimoq, keksaymoq. *Tog'asi ancha qartayib qolibdi.*

qarz 1 Qaytarib berish sharti bilan berilgan pul, buyum, narsa va sh. k. lar. *Qarz olmoq. Qarz bermog.*

2 Zimmadagi vazifa; burch. *Farzandlik qarzi.*

qarz-dor 1 Qarzi bor bo'lgan shaxs. *Qarzdor odam.*

2 Biror yaxshilik yoki xizmat uchun burchli bo'lgan shaxs. *Do'stidan bir umr qarzdor bo'lmoq.*

qarz-qavola Yordam uchun olingan mablag'. *Qarz-qavola qilib to'yni o'tkazmoq.*

qarg'a Patlari tim qora yoki qora bilan kul rang aralash tusli yovvoyi qush. *Qarg'aga kesak otmog.*

qarg'amoq Birovdan nolib, unga yomonliklar tilab koyimoq. *Yuriga dushmanlik qilganlarni qarg'amoq.*

qarg'ish Qarg'ash ifodali so'z yoki ibora. *Kampirning og'zidan tinimsiz qarg'ishlar chiqar edi.*

qarshi 1 O'zaro zid, teskari munosabatli. *Qarshi tomon.*

2 Rad (inkor) etuvchi, tarafdor bo'lmagan. *Qarshi ovoz.*

3 Ro'baro holatli, qarama-qarshi joylashgan. *Qarshi tomondagi bino.*

4 Yo'q qilish, daf etishga qaratilgan. *Dushmanga qarshi kurash.*

qarshi-lamoq Kutib olmoq, qarshi olmoq. *Mehmonlarni qizg'in qarshilamoq.*

qarshi-lik 1 Zidlik, qarama-qarshilik. *Ularning o'ziga qarshiligini sezmoq.*

2 Norozilik, e'tiroz. *To'planganlarning qarshiligiga uchramog.*

3 Monelik, to'sqinlik. *Dushman qarshiligini yengmoq.*

qarchig'ay Tirnoqlari uzun va o'tkir, tumshug'i kalta va qayrilma, ovga o'rgatiladigan yirtqich qush. *Qarchig'ay boqmoq.*

qasam 1 Xatti-harakati yoki so'zining rostligiga ishonirish maqsadida, hatto o'zi uchun yomon bo'lgan narsa-hodisalarni tilab (ro'kach qilib) aytilgan so'z, gap. *Yolg'on ayt-sam, tilim kesilsin.*

2 Sodiqlik haqida rasman beriladigan va'da, qasamyod. *O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari askarlari o'z qasamlariga hamisha sodiqdir.*

qasamxo'r Hadeb bo'lar-bo'lmasga qasam ichaveradigan, qasamining burdi yo'q.

qasamyod Sodiqlik haqida berilgan rasmiy va'da, qasam. *Askarlik qasamyodi.*

qasd 1 Muqarrar ravishda amalga oshirilishi ko'zda tutilgan, jazm etilgan qat'iy qaror, ahd. *Universitetda o'qishga qasd qilmoq.*

2 Qasos, c'ch, adovat. *Qasdini olmoq.*

3 G'arazli niyat. *Nima qasdingiz bor?*

qasd-lashmoq O'zaro (bir-biriga) yomon niyatli, o'ch olish holatida bo'lmoq. *Og'aynisi bilan qasdlashmoq.*

qasida Biror kimsa, tarixiy voqea va sh. k. larga atab yozilgan madhiya, madh. *Mustaqillikka atab qasida bitmoq.*

qasida-chi 1 Qasida yozuvchi. *Qasidachi ijodkor bo'lib tanilmoq.*

2 Maddoh, madhiyago'y.

qasmoq 1 Ust-boshga o'tirgan qalin kir qatlami. *Qasmoq bog'lagan to'shak solmoq.*

2 Biror narsaning qotib qolgan ustki qatlami. *Bo'yoqning qasmog'i.*

qasos Yomonlikka javob tarzidagi ish, xatti-harakat; o'ch. *Qasos o'tida yonmoq.*

qasos-kor Qasos oluvchi, o'ch olishga ahd qilgan. *Qasoskorlar otradida jang qilmoq.*

qasqon 1 Elak, g'alvir, doira kabi buyumlarning gardishi. *Qasqoniga halqa osilgan chirmanda.*

2 Manti pishiriladigan maxsus qozon. *Qasqonga manti solmoq.*

qasr 1 Podsho, xon va sh. k. larning saroyi, ko'shki. *Cho'ponni qasrga olib bormog.*

2 Har qanday hashamatli uy, koshona. *Uyini qasr qilib qurmoq.*

qassob Hayvon so'yuvchi va ularning go'shti bilan savdo qiluvchi shaxs. *Qassobdan qo'y go'shti sotib olmoq.*

qassob-lik 1 Qassob ishi, kasbi. *Qassoblik bilan mashg'ul bo'lmoq.*

2 Go'sht rastasi. *Qassoblikda kutib turmoq.*

qat 1 Qatlam-qatlam, ustma-ust terilgan, chizilgan narsalarning har bir qatlami. *To'rt qat ko'rpa solmoq.*

2 Taxlangan, buklangan narsalarning orasi. *Ko'rpaning qatiga pul qo'ymoq.*

qat-lamoq Buklamoq, ustma-ust terib chiqmoq, taxlamoq. *G'ishtlarni qatlamoq.*

qatag'on Davlat organlari tomonidan amalga oshiriladigan jazo choralari, siyosiy, mafkuraviy tazyiq, taqiq, man etish. *Qatag'onga uchramog.*

qatim 1 Tola, ingichka ip. *Ipak qatimlarni ko'zdan kechirmog.*

2 Ignaga bir marta o'tkazib olinadigan ip, ipak. *Bir qatim ip so'rab chiqmoq.*

3 Igna yoki so'zan bilan bir marta tikib tortish. *Bir qatim o'tkazib, dam olmoq.*

qatim-lamoq 1 Ip, ipak va shu kabilarni qatim-qatim qilmoq. *Ipni qatimlamoq.*

2 Qatim tortib ish tikmoq. *Maxsini qatimlamoq.*

qatiq Sutga oqliq solib ivitib tayyorlanadigan mahsulot. *Qatiq ichmoq.*

ser-qatiq Qatig'i ko'p, ko'p qatiq solingan. *Serqatiq mastava.*

qatiq-furush Qatiq sotuvchi. *Qatiqfurushdan qatiq sotib olmoq.*

qatiq-lamoq 1 Qatiq qo'shmoq, qatiq solib kovlamoq. *Mastavani qatiqlamoq.*

2 Qatiq surtmoq, qatiq bilan yuvmoq. *Sochini qatiqlamoq.*

qatiq+chi — qavat

- qatiq+chi** ayn. Qatiqfurush. *Qatiqchi kampir bilan savdolashmoq.*
- qatirma** 1 Oshirilmagan xamirdan qozonda yog'siz qilib pishirilgan yupqa non. *Qatirma pishirmoq.*
2 Kiyim yoqasi, yelkasi va ko'kragiga bichim uchun qo'yiladigan kraxmallangan mata. *Qatirma yoqali ko'ylak.*
3 Qalin kir qatlami. *Idishdan qatirmani ketkazmoq.*
- qatl** O'ldirish, o'ldirilish. *Og'ir jinoyatlari uchun qatl qilinmoq.*
- qatla+ma** Xamirni qatlamlab, yog' surtib, yog'da pishiriladigan yegulik, taom. *To'yga qatlama pishirmoq.*
- qatnamoq** 1 Ma'lum bir yoqqa muntazam ravishda borib-kelib turmoq. *Chet elga qatnamoq.*
2 Aniq jadval asosida borib-kelib turmoq, yurib turmoq. *Sariosiyoga Toshkentdan samolyot qatnaydi.*
3 Qatnashmoq, ishtirok etmoq, faoliyat ko'rsatmoq. *Tomoshalarning repetitsiyasiga qatnamoq.*
- qatna(a>o)+v** 1 Qatnamoq fl. h. n. *Do'stimning o'qishga qatnovi yomonlashdi.*
2 Qatnash, yurish harakati. *Qatnov ancha ozaydi.*
- kam+qatnov** Qatnov (qatnovchi) kam, siyrak bo'ladigan. *Kamqatnov yo'l.*
- ser+qatnov** Transport va yo'lovchilar ko'p qatnaydigan, qatnov to'xtamaydigan. *Serqatnov ko'cha. Serqatnov ko'prik.*
- qatnashmoq** Ishtirok etmoq. *Majlisda qatnashmoq.*
- qatnash+chi** Ishtirokchi, qatnashuvchi. *Anjuman qatnashchilari.*
- qator** 1 Yonma-yon yoki birin-ketin joylashgan kishilar, narsalar safi, holati. *Eshigi oldiga qator gullar ekmoq.*
2 Tomosha zallari yoki maydonlarida yonma-yon qo'yilgan o'rindiqlar safi. *To'rtinchi qatoridan joy tegmoq.*
3 Ma'lum bir ijtimoiy guruh, tashkilot va h. larga mansub kishilar to'plami, safi. *Ofitserlar qatoridan o'rin olmoq.*
4 Bir nechta, bir talay. *Shahar markazida qator binolar qurilmoqda. Kun tartibida qator masalalar bor.*
5 mat. Ma'lum tartibda joylashgan kattaliklar. *Furye qatorlari.*
6 Kimyo. O'zaro ma'lum munosabatlar asosida bog'langan kimyoviy birikmalar guruhi. *Ion qatorlari.*
- qator+lamoq** 1 Qator qilmoq, tizib chiqmoq, joylashtirmoq. *Piyolalarni qatorlamoq.*
2 Saflamoq, safga tizmoq. *Chaqiriluvchi yoshlarni qatorlamoq.*
- qatqaloq** Sel, jala, suv bosish va h. lardan keyin yer betida hosil bo'ladigan qattiq qatlam. *Qatqaloqni yumshatmoq.*
- qatra** 1 Tomchi, suyuqlik zarrasi. *Bir qatra suv.*
2 Juda oz, ozgina. *Spirтли ichimlikning bir qatrasini ham zarar qiladi.*
- qatron I** Kimyoviy usul bilan yog'och, torf, toshko'mir va h. larni vakuum vositasida qizdirib olinadigan qora quyuq modda. *Qatron tayyorlamoq.*

- qatron II:** ~ qilmoq Biror narsani qizdirib, kuydirib tozalamoq. *Qozonni qatron qilmoq.*
- qatron+lamoq** ayn. Qatron qilmoq. *Idishlarni qatronlamoq.*
- qattiq** 1 Sinish, buzilish va sh. k. ga chidam-bardoshi yaxshi; mahkam. *Qattiq yog'ochdan to'sin qilmoq.*
2 Suvi qochgan, yumshoqlik xususiyati yo'qolgan; qotgan; qoq. *Qattiq yer. Qattiq non.*
3 Mayin (yumshoq) bo'lmagan. *Qattiq o'rindiqli. Qattiq olma.*
4 Kuchi, darajasi yuqori; kuchli. *Qattiq ovoz. Qattiq shamol. Qattiq jang.*
5 kchm. O'ta pishiq; ziqna. *Chiqimga qattiq odam.*
6 O'ta salbiy, yomon (hayot, tirikchilik haqida). *Qattiq kunlarni boshdan kechirmoq.*
- qattiq-lashmoq** Qattiq holat, daraja kasb etmoq.
- qattiq+chilik** Mashaqqatli davr, og'irchilik, qiyinchilik. *Qattiqchilikni boshdan kechirmoq.*
- qattiqqo'l** 1 Tartib-intizomni mahkam ushlaydigan, talabchan. *Qattiqqo'l ota.*
2 Shafqatsiz, berahm. *Qattiqqo'l erga duch kelmoq.*
- qattol** 1 Qotil, odam o'ldiruvchi. *El ichida qattol nomini olmoq.*
2 Yovuz, ashaddiy. *Qattol dushmani yanchib tashlamoq.*
- qat'iy** 1 Barqaror, o'zgar olmaydigan. *Narsalarning qat'iy bahosi.*
2 Qayta ko'rib chiqilmaydigan, uzil-kesil. *Qat'iy qaror qabul qilmoq.*
3 Hal qiluvchi, keskin. *Raqibiga qat'iy zarba bermoq.*
4 Mustahkam, astoydil, yurakdan. *O'zbekistonning gullab-yashnab ketishiga qat'iy ishonmoq.*
- qat'iy-lashmoq** Qat'iy tus (holat) olmoq. *Hammaning fikri qat'iylashdi.*
- qat'iy-lik** Qattiq turish, qat'iyat. *Unda qat'iylik ko'zga tashlanadi.*
- qat'iyani** 1 Qat'iy ravishda, butunlay. *Spirтли ichimliklar ichish qat'iyani man etiladi.*
2 Mutlaqo, hech, sira ham. *Qat'iyani o'z uyidan bosh olib ketmoqchi emas.*
- qat'iyat** ayn. Qat'iylik. *Fikrini qat'iyat bilan himoya qilmoq.*
- qavarmoq** 1 Uzoq mehnat qilish yoki ishqalanish natijasida qavariq hosil bo'lmoq. *Ketmon bilan ishlayverib qo'llari qavarmoq.*
2 Turtib, bo'rtib chiqmoq. *Tosh tekkan yeri qavarmoq.*
- qavar-iq** Davomli ishlash, ishqalanish natijasida qo'lda yoki oyoqda hosil bo'ladigan qadoq, shish.
- qavariqli** Qavarig'i bor bo'lgan. *Qavariqli qo'llar.*
- qavat** 1 Qat-qat narsalarning har bir qati, qatlami. *Karam qavatlari.*
2 Ko'p qavatli binolarning xonalar joylashgan har bir vertikal qatori. *Ikkinchi qavat.*
3 Ustma-ust joylashgan narsalarning har bir pog'onasi. *Shkafning yuqori qavati.*
4 Saf, qator. *Kattalarning qavatida turmoq.*

qavimoq O'rtasiga paxta solingan avra-astarli narsalarni igna-ip bilan tikmoq. *Ko'rpa qavimoq.*

qavi-q Qavilgan narsalarning ikki tomoniga o'tkazib tikilgan choki. *Ko'rpaning qavig'i.*

qavm I Bir avloddan tarqalgan kishilar guruhi; urug', aymoq. *Barcha qavmlarni birlashtirmoq.*

2 Namoz farzlarini bir masjidida ado etuvchilar guruhi. *O'z qavmi bilan ma'rakaga bormoq.*

qavs I Ikkita tik yoy yoki burchakli chiziqdan iborat bo'lgan tinish belgisi.

qavs II I O'n ikki burjning biri. *Qavs burjida tavallud topmoq.*

2 Quyosh yili hisobida to'qqizinchi oyning nomi. *Qavs oyi.*

qayd I Alohida ajratib o'tish; ta'kid. *O'quvchilarning yutuqlarini qayd etib o'tmoq.*

2 Yozish, yozib qo'yish, ro'yxatdan o'tkazish. *Anjuman a'zolarini qayd qilmoq.*

qayd-lov Registratsiya qilish uchun mo'ljallangan. *Qaydlov daftari.*

qaydam Bilmadim, bilmasam. *Qaydam, yoshi oltmishlarga borib qolgan bo'lsa kerak.*

qayerlik Qaysi joydan, qaysi yerdan, qaysi yerda tug'ilib o'sgan. *Asli qayerlik bo'lasiz?*

qayilish I Qayilmoq *fl. h. n. Pichoqning qayilishi.*

2 Muyulish, burilish, qayrilish. *Ko'chaning qayilishida kutib turmoq.*

qayin I Qavm-qarindoshlik atamalaridan oldin kelib, o'zi birikkan so'z bildirgan shaxsning kuyov yoki kelin tomonidan ekanini bildiradi. *Qayin ota.*

qayin II Teraksimom, tik o'sadigan daraxt. *Oq qayin.*

qayin-zor Qayin o'sadigan yer. *Qayinzorga bormoq.*

qayin III Donalari to'q qizil, o'rtacha nordonlikdagi anor turi ni bildirish uchun ishlatiladi. *Qayin anor.*

qayiq Suvda suzish uchun mo'ljallangan transport turi. *Yelkanli qayiqda suzmoq.*

qayiq-soz Qayiq yasovchi usta, ishchi. *Qayiqsoz bo'lib ishlamoq.*

qayiqsoz-lik Qayiq ishlab chiqaruvchi soha. *Qayiqsozlik sanoati.*

qayiq-chi Qayiq haydovchi, qayiqni boshqaruvchi. *Qayiqchi bilan gaplashmoq.*

qayir Daryo suvi ko'payganda suv bosadigan, zaxkash yer. *Daryo qayiri.*

qayirmoq I Bukib qaytarmoq, qavatlamoq. *To'shakni qayirmoq.*

2 Egmoq, bukmoq, qiyshaytirmoq. *Simni qayirmoq.*

3 Egib, bukib, burab biror narsani uzmoq, sindirib olmoq. *Dumbul qayirmoq.*

4 Yangi ızga solib yubormoq, burmoq. *Ariqni boshqa tomonga qayirmoq.*

5 Yomon yo'ldan qaytarmoq, yaxshi ızga solmoq. *Sharmandalik yo'lidan orqaga qayirmoq.*

6 Olib, ushlab, chegirib qolmoq. *Mehnat haqidan qayirib qolmoq.*

qayish I Ishlov beriladigan xom chirm. *Qayish sotib kelmoq.*

2 Uzun chirm tasma, kamar, bog'ich. *Qayish bilan belini bog'lamoq.*

qayishmoq I Egilmoq, bukilib qolmoq. *Ishlayverib beli qayishmoq.*

2 Tob tashlamoq, har tomonga qiyshaymoq. *Derazalar turaverib qayishib qolibdi.*

3 Biror ishga bo'yni yor bermoq, egilmoq. *Ishga qayishmoq.*

4 Achinmoq, jon kuydirmoq. *Otasiga qayishmoq.*

qayish-qoq Egiluvchan, elastik. *Qayishqoq material.*

qayla Tayyor ovqat ustiga solish uchun go'sht va sabzavotlarni maydalab to'g'rab so'ngra qovurib tayyorlanadigan qo'shimcha masalliq. *Lag'mon uchun qayla tayyorlamoq.*

qayliq ayn. Qalliq. *Qaylig'iga bayram sovg'asi qilmoq.*

qaymoq I Suttan ajratib olinadigan yog'. *Separator yordamida qaymoq olmoq.*

2 *kchm.* Narsa yoki shaxslarning eng yaxshisi, sarasi. *Gapning qaymog'i.*

qaymoq-lashmoq I Quyuq suhbat qurmoq, gurunlashmoq. *Eski qadrdoni bilan qaymoqlashmoq.*

2 Ko'ngilli, yoqimli tus olmoq. *Suhbat tobora qaymoqlashib borardi.*

ser+qaymoq Ko'p qaymoq beradigan, qaymog'i ko'p, juda qaymoqli. *Serqaymoq sigir. Serqaymoq sut.*

qaynamoq I Suyuqliklarning muayyan darajadagi issiqlikda ko'pirib-toshishi. vaqirlab chiqishi. *Choydakda choy qaynamoq.*

2 Otilib chiqmoq, otilib chiqib turmoq. *Buloq suvi qaynadi.*

3 Qaynoq tus olmoq; jo'shmoq. *Yuragida shodlik qaynamoq.*

qayna+ma Qaynab, varaqlab turgan joy, girdob. *Soy ichidagi qaynama.*

qayn(a>o)+q I Qaynab, varaqlab turgan. *Qaynoq suv.*

2 O'ta issiq, kuydiradigan holatdagi. *Qaynoq shovla.*

3 Qizg'in, issiq. *Qaynoq og'ushiga olmoq.*

4 Jo'shqin, avj olgan; qizg'in. *Qaynoq davr.*

5 Olovli, o'tli, kuch-quvvatga to'la. *Qaynoq yigitlar.*

6 Odamlarga liq to'la, odamlar o'rtasidagi munosabatlar avjiga mingan. *Dalaning eng qaynoq joyiga bormoq.*

qaynana Er uchun xotining, xotin uchun erining onasi. *Qaynanasiga salom bermoq.*

qaynata Er uchun xotining, xotin uchun erining otasi. *Qaynatasiga choy damlab bermoq.*

qaynatmoq Qaynamoq *fl. ort. n.*

qaynat+ma Qovurilmasdan, qaynatib pishirilgan. *Qaynatma sho'rva.*

qaynag'a Er uchun xotining, xotin uchun erining akasi. *Qaynag'asinikiga borib kelmoq.*

qaynegachi Er uchun xotinning, xotin uchun erining opasi. *Qaynegachisidan maslahat so'ramoq.*

qayni (qaynini) — qazil+ma

- qayni (qaynini)** Er uchun xotining, xotin uchun erining ukasi. *Qaynisini chaqirib chiqmoq.*
- qaynsingil** Er uchun xotinning, xotin uchun erning singlisi. *Qaynsinglisi bilan gaplashib o'tirmoq.*
- qayoqda** 1 Qayerda? *Ukangiz qayoqda?*
2 Inkorni, mavjud emaslikni bildiradi. *U yerlarga borish qayoqda?*
3 Qiyoslash, taqqoslash uchun qo'llaniladi. *Suv qayoqdayu, yer qayoqda?*
- qayramoq** 1 Qayroq toshga ishqamoq, solmoq. *Pichoqni qayramoq.*
2 *kchm.* O'tkirlashtirmoq, peshlamoq. *Tilini qayramoq.*
3 *kchm.* Gij-gijlamoq, tezlamoq. *Ikkalasini bir-biriga qayramoq.*
- qayr(a>o)+q** 1 Pichoq, bolta, tesha kabi kesuvchi asbob-uskunalarining tig'ini o'tkirlash uchun ishlatiladigan tosh. *O'roqni qayroqda o'tkirlamoq.*
2 Raqsga tushganda qo'lda shiqirlatish uchun ishlatiladigan bir juft tosh. *Qayroq tosh bilan o'yinga tushmoq.*
- qayrag'och** Yog'ochi qattiq, to'q jigar rangli, serbarg daraxt. *Sada qayrag'och niholi o'tqazmoq.*
- qayrag'och+zor** Qayrag'och daraxtlari ko'p o'sgan yer, joy. *Qayrag'ochzordan o'tin kesmoq.*
- qayrilmoq** 1 Egik holat olmoq; bukilmoq, egilmoq. *Qayrilgan shox.*
2 Burilmoq, o'girilmoq. *Do'sti tomonga qarab qayrilmoq.*
- qayril+ish** 1 Qayrilmoq *fl. h. n.* *Og'aynisi unga qayrilishi bilan salom berdi.*
2 Burilish, qayilish joy. *Daryoning qayrilishida bog' barpo qilmoq.*
- qayril+ma** Yoysimon, egma. *Qayrilma qosh.*
- qayroqi** 1 Tosh qatlami ustida paydo bo'lgan dehqonchilik qilinadigan yer, maydon. *Qayroqi yer.*
2 O'rta Osiyoda yetishtiriladigan mahalliy bug'doy navi. *Qayroqi bug'doy uni.*
- qaysar** Tutgan yerini kesadigan; o'jar. *O'ta qaysar bola.*
- qaysi** So'roq olmoshi (qanday? qanaqa? qachon? kabi olmoshlar o'rnida ishlatiladi). *Qaysi kuni kelay?*
- qayt: ~ qilmoq** Ko'ngil aynib qusmoq. *Yegan-ichgani botmay qayt qildi.*
- qayt+im** To'lovdan ortib qolgan va egasiga qaytariladigan pul; chaqa, tanga. *Qaytimini bermoq.*
- qayt+mas** 1 Qaytmoq *fl. sfdsh.* *Arslon izidan, yigit so'zidan qaytmas.*
2 Hech narsadan qo'rqmaydigan, hayiqmaydigan. *Qaytmas odam.*
- qayta** 1 Yangidan, boshqatdan; yana. *Qayta ekmoq.*
2 Marta, karra. *Uch qayta so'ramoq.*
3 *ayn.* Qaytaga. *Qayta bizga yaxshi bo'ldi.*
- qayta+lamoq** 1 Qaytarmoq, takror aytmoq. *Gapini qaytalamoq.*
2 Qayta sodir bo'lmoq, takrorlanmoq. *Isitmasi qaytalamoq.*

- qaytaga** Yaxshisi, undan ko'ra; aksincha. *Qaytaga bormaganingiz ma'qul.*
- qaytarmoq** 1 Qaytmoq *fl. ort. n.* *Mashinani orqaga qaytarmoq.*
2 Takrorlamoq, takror qilmoq. *Vazifani qaytarmoq.*
3 Biror noma'qul xatti-harakatdan, ishdan o'zini tiyishga undamoq. *Yomonlikdan qaytarmoq.*
4 Yo'ldan ozdirmoq, chiqarmoq. *Musulmonchilikdan qaytarmoq.*
5 Daf qilmoq, yo'qqa chiqarmoq. *Raqib zarbasini qaytarmoq.*
6 Qaytariq qilmoq. *Kelayotgan baloni qaytarmoq.*
7 Rad qilmoq, qabul qilmaslik. *Qo'lini qaytarmoq.*
8 Qusmoq, qayt qilmoq. *Yegan-ichganini qaytarmoq.*
- qaytar+gich** Yashin, to'lqin, nur va sh. k. larni qaytarish va zararsizlantirish uchun ishlatiladigan asbob, moslama. *Yashin qaytargich.*
- qaytar+iq** 1 Tez-tez takrorlanadigan. *Qaytariq so'z.*
2 Takror, takrorlash. *Qaytariqqa yo'l qo'ymaslik.*
- qaytar+ma** Qayirib, bukib qo'yiladigan. *Qaytarma yoqali palt.*
- qaytmoq** 1 Kelgan tomonga qarab yurmoq, yo'l olmoq. *Tezda iziga qaytmoq.*
2 Avvalgi ish, fikr va sh. k. ga yana kelmoq. *O'z ishiga (o'rniga) qaytmoq.*
3 Yo'nalishini o'zgartirmoq. *Koptok to'singa urilib qaytdi.*
4 Voz kechmoq, aytilgan fikr, gap, so'zdan chekinmoq. *O'z fikridan qaytmoq.*
5 Darajasi pasaymoq, kuchsizlanmoq. *Sovuq ancha qaytdi.*
- qayg'u** 1 Kulfat, g'am-g'ussa, dard-alam. *Qayg'usiga sherik bo'lmoq.*
2 O'y, tashvish. *To'yga borib-kelishni qayg'u qilmoq.*
- qayg'u+dosh** Qayg'usiga sherik bo'luvchi, hamdard. *Og'ir kunlarda do'stiga qayg'udosh bo'lmoq.*
- qayg'u+li** 1 Boshiga musibat tushgan, qayg'u tortayotgan. *Qayg'uli oila.*
2 Xafa, ma'yus, tashvishli. *Qayg'uli qiyofada kirib kelmoq.*
3 Qayg'uga soladigan, yomon. *Qayg'uli xabar keltirmoq.*
- qayg'urmoq** 1 Qayg'u-alam chekmoq, kuymoq, g'am-g'ussa tortmoq. *Chin yurakdan qayg'urmoq.*
2 Biror narsa, shaxs va h. lar haqida o'ylamoq, tashvish qilmoq. *Qizining taqdiri haqida qayg'urmoq.*
- qaychi** Ikki tig'dan iborat bo'lgan va o'rtadan bir-biriga mahkamlanadigan kesish asbobi. *Qaychi bilan qog'oz qirqmoq.*
- qaychi+lamoq** Qaychi bilan kesmoq, tuzatmoq. *Soch-soqolini qaychilamoq.*
- qazi** Otning ichagiga uning go'shtini tiqib tayyorlangan mahsulot. *Qazini osib qo'ymoq.*
- qazi+li** Qazi solib pishirilgan, qazi solingan. *Qazili palov.*
- qazilmoq** Qazimoq *fl. maj. n.* *Ariq qazildi.*
- qazil+ma** 1 Yer ostidan qazib olinadigan narsalar. *Qazilma boyliklar.*

2 Qadimgi topilmalar, topildiqlar. *Qazilma yodgorliklar.*
 3 ayn. Qazuv 2. *Qazilma ishlari.*

qazimoq 1 Yerni chuqur qilmoq, kovlamoq. *Chuqur qazimoq.*
 2 Yer ostidagi hosil va tabiiy boyliklarni kovlab olmoq. *Oltin qazimoq. Kartoshka qazimoq.*

qaznoq(cha) Don-dun, oziq-ovqat mahsulotlarini va boshqa zaruriy narsalarni saqlash uchun foydalaniladigan kichkina xona. *Qaznoq(cha)dan kartoshka olib chiqmoq.*

qazo O'lim, vafot etish, ajal. *Qazosi yaqinlashganini bilmoq.*
qazo qilmoq Vafot etmoq. *Ayni yigit yoshida qazo qilmoq.*

qazuv 1 Qazimoq fl. ning h. n. *Qazuvni surishtirmoq.*
 2 Qazish ishlari. *Tepalikda qazuv olib bormoq.*

qazg'oq Soch ostidagi bosh terisidan to'kiladigan mayda quruq to'qimalar. *Qazg'oqqa qarshi ishlatiladigan shampun.*

qag'illamoq Qag'-qag'lamoq, qag' etmoq. *Kuz kelib qarq'alar qag'illay boshladi.*

qashimoq Qichishayotgan yerni tirmoq, qo'l yoki boshqa biror narsa bilan ishqalamoq, tirmamoq; qichimoq. *Pashsha chaqqan joyni qashimoq.*

qashlamoq 1 Qashimoq. *Bo'ynini qashlamoq.*
 2 qashlag'ich bilan tozalamoq, parvarishlamoq. *So'qimni qashlamoq.*
 3 Silab-siypamoq, tinchlantirmoq. *Asov otini qashlamoq.*

qashla-g'ich Hayvonlarni qashlash uchun ishlatiladigan qator tishli asbob. *Qashlag'ich bilan otining dumini tozalamoq.*

qashqa 1 Hayvonlarning peshonasidagi oq joyi va shunday belgiga ega bo'lgan hayvon. *Qashqa mol.*
 2 Biror narsaga urilish yoki kaltak yeyish natijasida yuzning biror joyida qolgan nishona, yara. *Yonog'i qashqa bo'lmoq.*

qashqaldoq Boshida qashqasi bor qamishzor yerlarda yashovchi o'rdakka o'xshash yovvoyi qush. *Qashqaldoq otmoq.*

qashqir 1 Bo'ri. *Tog'larda qashqir ko'paydi.*
 2 Yirtqich, yovuz. *Og'zidan qon tomgan qashqirlarga nafrat bilan qaramoq.*

qashshoq Juda kambag'al, faqir, nochor. *Qashshoq dehqon.*
qashshoq-lanmoq Juda ham kambag'allashmoq, faqirlashmoq. *Urush tufayli xalq qashshoqlashdi.*

qashshoq-lik Qashshoq holat, hayot. *Qashshoqlik butun oilaga azob berardi.*

qachon 1 Vaqt, payt haqida so'roqni bildiradi. *Qachon aytdim?*
 2 Qachonki. *Qachon adolat bo'lsa el baxtiyor yashaydi.*

qachon-gi 1 Qaysi vaqtga tegishli, qay paytda sodir bo'lgan? *Bu qachongi gap?*
 2 Eski, olis zamonlarda bo'lgan. *Qachongi voqealarni eslamoq.*

qa'da Marhunining ruhiga bag'ishlab yaqin qarindoshlar tomonidan o'tkaziladigan marosim. *Qa'daga bormoq.*

qa'r Chuqurlik, ost, ich. *Dengiz qa'rining sirlarini ochmoq.*

qibla Namoz fuzlarini bajarishda yoki Oллоhga sig'inilganda yuz o'giriladigan tomon, Ka'batulloh joylashgan tomon. *Qiblaga qarab oyoq uzatish mumkin emas.*

qiblagoh 1 Ka'batulloh joylashgan tomon. *Qiblagoh tomonga yuz burmoq.*
 2 O'ta hurmatli-e'tiborga, izzatga loyiq bo'lgan shaxs. *Qiblagohidan (otasidan) ruxsat so'rab chiqmoq.*

qidirmoq Topish harakatida bo'lmoq, axtarmoq, izlamoq. *Bolasini qidirmoq.*

qil 1 Hayvonlar dumi yoki yolining har bir tolasi, otning qili.
 2 Soch, soqol, mo'ylov va h. larning har bir tolasi. *Ko'ylagidagi qilni olib bir chetga qo'yimoq.*

qilich Bir yoki ikki tig'li, po'latdan yasaladigan uzun urush quroli. *Qilich taqqan sarbozlarni chaqirmoq.*

qilich-boz Qilich ishlatishga juda usta. *Mohir qilichboz.*

qilichboz-lik Qilich bilan jang qilishni yaxshi bilish, qilich ishlatib jang qilish. *Qilichbozlik jangida g'alaba qozonmoq.*

qilmish 1 Qilingan ish, harakat, faoliyat. *Qilmishiga yarasha jazo olmoq.*
 2 Nojo'ya xatti-harakat. qilg'iliq, kirdikor. *Xalq dushmanlarining bu qilmishidan hamma nafratlendi.*

qilmoq 1 Amalga oshirmoq, bajarmoq, bajo keltirmoq. *Ishlarni vaqtida qilmoq.*
 2 Uyushtirmoq, o'tkazmoq. *O'g'liga to'y qilmoq. Majlis qilmoq.*
 3 Yasamoq, qurmoq; tayyorlamoq. *Itiga uy qilmoq.*
 4 Tayyorlamoq, hozirlamoq, pishirmoq. *Osh qilmoq.*
 5 Qo'shma fe'l yasaydi. *Tasdiq qilmoq. Barpo qilmoq.*
 6 Bog'lama vazifasini bajaradi. *O'qituvchilik qilmoq.*

qil-iq 1 Insonning o'ziga xos xatti-harakatlari, xulq-atvori. *Qilig'i o'ziga yarashmagan odam.*
 2 G'ayritabiiy, nojo'ya ish, harakat, odat. *Qilig'i sovuq odam. Qiliq chiqarmoq.*
 3 Noz, ishva, tantiqlik. *Qaylig'ining qilig'iga e'tibor bermay qo'yimoq.*

qil-g'iliq Sodir etilgan noo'rin ish-harakat. *Qilg'ilig'i uchun azob tortmoq.*

qilpanglamoq 1 Yarashmaydigan xatti-harakatlar qilmoq qiyshanglamoq. *Ko'chada qilpanglamoq.*
 2 Qilpillamoq. *Xo'jayin oldida qilpanglamoq.*

qilpillamoq 1 Jilpanglamoq, likillamoq. *O'zidan-o'zi qilpillamoq.*
 2 Laganbardorlik qilmoq, atrofida parvona bo'lmoq. *Bo'lim boshlig'i oldida qilpillamoq.*

qilt: ~ etmoq Bilinar-bilinmas qimirlamoq, qimir etmoq. *Daraxtlarning bargi qilt etmaydi.*

qiltanoq 1 Baliqning ingichka, uzun suyagi; qiltiriq. *Qiltanoqdan ehtiyot bo'lib baliq yemoq.*
 2 Arpa, bug'doy, sholi kabi don ekinlarining qiltirig'i. *Sholining qiltanog'i.*
 3 Oriq, ingichka odam haqida. *Qiltanoq bo'lib o'smoq.*

qiltillamoq Arang, zo'rg'a qimirlamoq, jonsiz tebranib turmoq. *Oyoqlarida zo'rg'a qiltillab turmoq.*

qiltiq ayn. Qiltanoq. *Arpaning qiltig'i.*

qiltiriq qrng. *Qiltanoq*

qiltomoq — qiroatxon

qiltomoq 1 Qizilo'ngachdagi yara tufayli ovqat o'tmay qolishidan iborat kasallik nomi va shunday kasallikka uchragan odam. *Qiltomoq bo'lib qolmoq.*

2 Kam ovqat yeydigan, chimxo'r. *Qiltomoq kelinchak.*

qilvir Firibgar, qallob. *Qilvir odam.*

qimir: ~ **etmoq** Sal harakat qilmoq, qo'zg'almoq. *Kechgacha qimir etmay yotmoq.*

qimir-lamoq 1 Sekin-asta harakat qila boshlamoq, u yoq-bu yoqqa borib kelib turmoq, tebranmoq. *Boshini ohista qimirlatmoq.*

2 Liqillamoq. *Tishi qimirlamoq.*

3 Silkinmoq, larzaga kelmoq. *Yer qimirladi.*

4 *kchm.* Tirikchilik qilmoq, ish yurgizmoq. *Sanoat kollejida qimirlab turibman.*

qimiz Biya sutidan tayyorlanadigan yengil kayf beruvchi ichimlik. *Qimiz solingan meshni olib kelmoq.*

qimiz-xo'r Qimizni yaxshi ko'radigan, qimizni ko'p ichadigan. *Qimizxo'r mehmon.*

qimizxo'r-lik Qimizni ko'p ichish, miriqib qimiz ichish, birgalikda qimiz ichish. *Arslonbobda rosa qimizxo'rlik qilishdi.*

qimmat 1 Narxi baland, mo'ljallangan narxdan yuqori. *Qimmat kitob.*

2 Qimmatbaho. *Qimmat uzuk olmoq.*

qimmat-furush Boshqalarga nisbatan ortiq narxda sotuvchi. *Qimmatfurush savdogar.*

qimmat-li 1 Qadrii, aziz; bebaho. *Qimmatli ota-onalar!*

2 Foydali, kerakli. *Qimmatli maslahatlar bermoq.*

qimmat-siramoq Narxini baland deb hisoblamoq. *Do'ppi-ning narxini qimmatsiramoq.*

qimmat-chilik Narx-navolar juda oshib ketgan payt, holat. *Qimmatchilik zamonida o'zining tug'ilgan yurtini tashlab ketmoq.*

qimor Pul yoki buyum tikib o'ynaladigan har qanday o'yin. *Qimorga qiziqqan yigitning oxiri voy.*

qimor-boz Qimorga berilgan, muntazam qimor o'ynash bilan band odam. *Qimorbozlar bilan ulfatchilik qilmoq*

qimorboz-lik Qimor o'yini, qimorga berilish. *Qimorbozlikda qatnashmoq.*

qimor.xona Qimor o'ynaladigan joy.

qimron Tuya sutidan qilingan ichimlik.

qimtimoq 1 Lablarini tishi orasiga mahkam qismoq, jips yopishtirmoq. *Pastki labini qimtimoq.*

2 Qismoq, silkitmoq, qimirlatmoq. *Tugunini qo'ltig'iga qimtib olmoq.*

qimtinmoq Istihola qilib bir chekkada turmoq; tortinmoq, iymanmoq. *Mehmonlar bilan ko'rishishdan qimtinib turmoq.*

qin 1 Pichoq, qilich kabi tig'li buyumlarni solish uchun charmdan yoki tunukadan qilingan g'ilof. *Qilichini qinidan sug'urmoq.*

2 Kurtak, g'ilof. *Mevalar qinidan chiqqan payt.*

qing'aymoq 1 Enkaymoq, qiyshaymoq. *Anor bir tomonga qing'ayib turibdi.*

2 Ko'zini g'ilay qilib qaramoq, g'ilaylanmoq. *Biz tomonga qing'ayib qaramoq.*

3 To'g'ri yo'lidan ozinoq; og'moq. *Pulga berilib qing'ayib ketmoq.*

qing'ir 1 To'g'ri chiziq bo'ylab yo'nalmagan, egri, qiyshiq. *Qing'ir chiziq chizmoq.*

2 Xiyonatga asoslangan, aldanchi, qallob. *Qing'ir yo'lga yurib ketmoq.*

qing'ir-lik 1 Egrilik, qiyshiqlik. *Yo'lning qing'irligini to'g'rilamoq.*

2 Xiyonatkorlik, qalloblik. *Qing'irligi ochilib qolmoq.*

qipiq 1 Donli o'simliklarni tuyganda ularning qobig'idan hosil bo'ladigan to'pon. *Sholi qipiqclarini to'plamoq.*

2 Yog'ochlar arralanganda hosil bo'ladigan mayda zarrachalar to'plami.

qiqirlamoq Qiqir-qiqir ovoz chiqarmoq. Qiqir-qiqir kulmoq. *Bir chekkada o'tirib qiqirlamoq.*

qir Yassi cho'ziq tepalik, balandlik. *Qirlardagi lolaqizg'al-doqlarni ko'rib yashnab ketmoq.*

qir-lik Qir joy. *Qirlikka joylashgan qishloq.*

qirmizi Qizil. *Qirmizi yuz.*

qirmoq 1 Narsalarning betini biror vosita yordamida sidirib olmoq, tarashlamoq. *Eski bo'yoqlarni pichoq bilan qirmoq.*

2 Badandagi mo'y-tuklarni tig'li asboblarda yordamida tagidan olib tashlamoq. *Soch-soqolini qirmoq.*

3 Qirg'ich, pichoq va sh. k. bilan sidirib maydalamoq. *Oshqovoq qirib manti qilmoq.*

4 Yoppasiga o'ldirmoq, qirg'in qilmoq. *Dushmani qirmoq.*

5 Ko'p miqdorda to'plamoq, o'lja qilib olmoq. *Bozor kunlari pulni qirib olmoq.*

qir-indi Taxta, yog'och va sh. k. larni randalash, yo'nish natijasida hosil bo'ladigan lentasimon yoki qipiq ko'rinishidagi chiqit. *Qirindilarni to'plab o'choqqa o't qalamoq.*

qir-ma Yer betini sidirib, qirib qilinadigan chopiq turi. *Yovvoyi o'tlarni qirma bilan yo'qotmoq.*

qir-uvchi 1 Qirmoq fl. *sfsh.* *Qiruvchi vosita.*

2 Qirg'in keltiradigan, qiradigan qurol. *Qiruvchi samolyot.*

qir-g'ich Qirish uchun ishlatiladigan asbob. *Qirg'ich bilan turp qirmoq.*

qir-g'in 1 Qirib yo'q qilish, o'ldirishga qaratilgan xatti-harakat. *Qadimda bu shaharda qattiq qirg'in bo'lgan.*

2 Yoppasiga o'ldirish, qirib tashlash. *Turon zaminni Iskandar bir necha bor qirg'in qildi.*

3 O'lat, ko'plab o'lish. *Tovuqlarga qirg'in keldi.*

qirmoch Pishirilgan ovqatning qozonning tagiga yopishib qolgan kuyindi qismi. *Qirmochni qirib olmoq.*

qiroat «Qur'oni Karim» oyatlarining asl talaffuzi. *Qiroat bilan «Alhamdu» surasini o'qimoq.*

qiroat.xona Qorixonona, «Qur'on» suralarini yodlash va qiroat bilan o'qishni o'rgatadigan eski maktab. *Qiroatxonada saboq olmoq.*

qiroatxon Diniy oyatlarni qoyilmaqom qilib o'qiydigan odam. *Qiroatxon o'qidi.*

qiroatxon+lik «Qur'on» suralarini qiroat bilan o'qish. *Qiroatxonlik darslari.*

qirol Ayrim mamlakatlarda oliy mamlakatni meros tariqasida o'z qo'lida tutuvchi hokimi mutloq. *Qirol hokimiyati.*

qirol-lik Davlat, hokimiyat boshida qirol turadigan mamlakat. *Shotlandiya qirolligi.*

qirolicha Qirolning rafiqasi, ayol qirol. *Elchi qirolicha tomonidan qabul qilindi.*

qiron Ko'plab o'ldirish; qirg'in. *Yovga qiron keltirmoq.*

qiron-garchilik Xunrezlik, qirg'in. *Qirongarchilikning oldini olmoq.*

qirov I Kechalari osmon ochiq, havo sovuq bo'lgan paytlarda yerning ustida ertalab hosil bo'lib qoladigan mayda qorsimon zarralar. *Qirov bosgan dalalar.*

qirov II Tig'li asbob-uskunalar charxlanganda ularning betida hosil bo'ladigan metall zarrachalari. *Ketmonning qirovini to'kib bermoq.*

qirov III Hayvonlarning, ko'pincha mollarning tilida paydo bo'ladigan qipiqsimon bo'rtliqli kasallik. *Tiliga qirov chiqmoq.*

qirpichoq I Pichoqbozlik.
2 Urush-janjal, mushtlashish. *Aka-ukalar bir-biri bilan qirpichoq bo'lishdi.*

qirq I 40 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son.
2 Vafotiga 37 yoki 39 kun to'lishi munosabati bilan qilinadigan marosim. *Xolasining qirqini o'tkazmoq.*

qirqbo'g'in Barglari naysimon bo'g'inlardan iborat bo'lgan sporali o'simlik.

qirqmoq I Tig'li asbob bilan bo'laklamoq; kesmoq, uzmoq. *Gazetani qirqmoq.*
2 Kamaytirmoq, qisqartirmoq. *Ish haqini qirqmoq.*
3 Qaytarmoq, kesmoq. *Quyoshning haroratini qirqmoq.*

qirq-im Mol-qo'ylarning junini qirqish. *Qo'ychilar qirqim bilan band.*

qirqoyoq Tanasida ikki qator oyog'i bo'lgan bo'g'im-oyoqlilarga mansub hasharot; mingoyoq. *O'rmalayotgan qirqoyoq.*

qirqog'ayni Baland bo'lib o'sadigan mayda gulli atirgul. *Qirqog'ayni o'stirmoq.*

qirqquloq Bargi yirik sporali o'simlik. *Qirqquloqning barglarini yulmoq.*

qirra I Narsa-buyumlarning zihi. *Stolning qirrasini.*
2 Geometrik jismlarning kesishuv chiziqchilari. *To'g'ri to'rtburchakning qirralari.*
3 Mohiyat va mazmuni ochib beruvchi xususiyat, tomon. *Odagarchilikning o'ziga xos qirralaridan xabardor bo'lmoq.*

ser-qirra I Har tomonlama qirrali, qirrasini ko'p. *Serqirra tosh. Serqirra olmos.*
2 *kchm.* Har taraflama, har jihatdan keng. *Serqirra ijod. Serqirra san'at.*

qirriq O'ta ayyor, ustamon. *Qirriq bo'lib ketgan xodim.*

qirtishlamoq Qirib tozalamoq, top-toza qilmoq. *Hovli yuzini qirtishlamoq.*

qirg'inbarot I Qonli qattiq jang, urush. *Qirg'inbarot janglarida g'olib chiqmoq.*
2 Qattiq janjal, urush. *Opa-singillar o'rtasida qirg'inbarot bo'lib o'tmoq.*

qirg'iy qrng. Qiyg'ir. *Qirg'iy degan qush o'ltirar qiyoda.*

qirg'iyak Kuz faslining ibtidosi. *Qirg'iyak tushgan payt.*

qirg'oq I Ariq, hovuz, jar va sh. k. cheti. *Ariq qirg'oq'ida o'sgan yalpiz.*
2 Muayyan hajmdagi narsalarning cheti, chekkasi. *Xontaxaning qirg'oq'i.*

qirg'ovul qrng. Tustovuq.

qirchang'i Oriq va qo'tir. *Qirchang'i otni minib kelmoq.*

qirchillama I Kuch-quvvatga to'lgan, rosa yetilgan. *Qirchillama qirq yoshida qatog'onga uchramoq.*
2 Qahriga olgan, kuchaygan, qattiq. *Qirchillama qish kunlari.*

qisib-qimtib Tejab-tergab. *Maoshini qisib-qimtib sarf qilmoq.*

qisim Siqim. *Bir qisim tuproq.*
qisim-lamoq Siqimlamoq. *Pulni mahkam qisimlamoq.*

qisinmoq Iymanmoq, tortinmoq, biror ishni yoki harakatni bajarishga botina olmay istihola qilib turmoq. O'zini erkin tutmaslik. *Ammasinikida ancha qisinib yurmoq.*

qisir Bo'g'oz bo'lmay qolgan, qochmagan hayvon. *Qisir g'unajin.*

qism I Butunning bir qismi, bo'lagi. *Paxtaning bir qismini aravaga ortmoq.*
2 Mashina va mexanizmlarning har bir detali. *Ehtiyot qismlari.*
3 Bo'lim, bob. *Tragediyaning birinchi qismi.*
4 Ish-hodisa va voqealarning ma'lum bir bo'lagi. *Yig'ilishning oxirgi qismi.*
5 Harbiy bo'linma. *Razvedkachilar qismi.*

qisman Ma'lum darajada, to'la emas. *Qisman haq bo'lmoq.*

qisimat I Yaratganning yozig'i, taqdir. *Qisimatida qamalish bor bo'lmoq.*
2 Boshga tushgan ko'rgilik, holat. *Qisimatida ko'p jafolarga duch kelmoq.*
3 Berilgan umr, nasiba. *Qisimatidan nolimaydi.*

qismoq I Kuch yoki og'irlik bilan ta'sir, tazyiq ko'rsatmoq; siqmoq, siqib ushlamoq, tutmoq. *Raqibining belidan qismoq.*
2 Erkinlik bermay tang holga olmoq. *Zarpechak ko'chatlarni qisib qo'yibdi.*
3 Juftlamoq. *Labini qismoq. Mushtini qismoq.*

qis-iq Qisilgan, siqilgan. *Qisig' ko'zlari bilan termulmoq.*

qis-qich I Narsalarni qisish uchun ishlatiladigan asbob. *Qisqich bilan ushlamoq.*
2 Qisuvchi moslama. *Qisqich bilan mahkamlamoq.*

qisqa I Uzun bo'lmagan, kalta. *Yog'ochni qisqa qirqmoq.*
2 Uzoq davom etmaydigan, oz vaqtda bo'lib o'tadigan. *Qisqa tanaffus.*

qisqa+rmoq — qiy+tiq

qisqa+rmoq 1 Uzunligi kamaymoq, qisqa bo'lmoq. *Sochlarini qisqartmoq.*

2 Davom etish vaqti kamaymoq, kalta bo'lib qolmoq. *Poyezdning borib-kelish vaqti ancha qisqardi.*

qisqartmoq Qisqarmoq *fl. ort. n. Yo'lni qisqartmoq. Vaqtni qisqartmoq.*

qisqart +ma 1 Qisqartirilgan, kichraytirilgan. *Qisqartma variant.*

2 Qisqartirilgan so'z va iboralar. *Qisqartma otlar.*

qisqichbaqa Chuchuk suv havzalarida yashaydigan, tanasi qattiq qobiqli, kallasi yonida panjalari bo'lgan, bo'g'in oyoqlilar sinfiga mansub jonivor. *Qisqichbaqa tutib olmoq.*

qissa 1 Bir necha sujetdan iborat bo'lgan nasriy asar. «*Shum bola*» qissasi.

2 Mumtoz adabiyotda voqeiy hikoyalar va rivoyatlardan iborat epik asar. «*Devonai Mashrab*» qissasi.

3 Og'izdan-og'izga ko'chib yuruvchi rivoyatlar, xalq naqlari; boshdan kechirgan voqealar. *O'zining o'qishga kirish qissasini aytib bermoq.*

qissanavis Qissalar yozuvchi adib. *Qissanavis O'. Hoshimov.*

qissanavis.liik Qissalar va hikoyalar yozish. *O'zbek qissanavisligi.*

qissaxon Odamlar o'rtasida qissalar, rivoyatlar aytuvchi yoki shunday narsalarni o'quvchi. *Qissaxondan qissa eshitmoq.*

qistalang Kechiktirib bo'lmaydigan, tez qilinishi lozim bo'lgan; shoshilinch. *Qistalang kelish.*

qistamoq 1 Ma'lum bir ish-harakatni bajarishga astoydil undamoq, zo'rlomaq. *Birga borishga qistamoq.*

2 Qaytib berishni talab qilmoq. *Kecha bergan 2000 so'm pulini qistamoq.*

3 Juda shoshirmoq, qistovga olmoq, tez yurishga undamoq. *Haydovchini tezlikni oshirishga qistamoq.*

qistirmoq Orasiga suqilgan (siqilgan) holatga olmoq. *Eshik orasiga qog'oz qistirmoq.*

qitiq Biror ta'sir natijasida badanda yuz beradigan qo'zg'alish, qitiqlash tufayli hosil bo'ladigan asabiy sezgi. *Uning qitig'i bor.*

qitiq.lamoq 1 Badanning biror yeriga barmoqlar bilan tegib qitiq uyg'otmoq; qitiq uyg'otuvchi xatti-harakat qilmoq. *Bo'ynini qitiqlamoq.*

2 Qo'zg'atmoq, ta'sir qilmoq, uyg'otmoq. *Nervlarini qitiqlamoq.*

3 Bezovta qilmoq, kuchaytirmoq, ishtahasini ochmoq. *Kabob hidlari dimog'ini qitiqlamoq.*

qitmir G'alamis, dog'uli, har narsadan kamchilik topadigan. *Qitmir odam.*

qittay Ozgina, jinday. *Qittay ovqat yeb olmoq.*

qit'a 1 Yer kurrasining dengiz va okeanlar bilan o'ralgan yirik bo'laklari. *Amerika qit'asi.*

2 Faqat juft misralari qofiyalanadigan mumtoz she'riyat janri. *Navoiy qit'alarining soni 300 taga yetadi.*

qiy Qo'y, echki, tuya kabi uy hayvonlarining qumalog'idan hosil bo'lgan go'ng qatlami. *Qiy tashimoq.*

qiya 1 Bir tomoni baland, bir tomoni past, nishob yer. *Qiya yerda turib qolmoq.*

2 Qiyg'och ochilgan narsalarning tirqishi. *Eshikning qiyasi.*

qiya.lama Qiya, nishob. *Qiyalama tog'.*

qiya.lamoq Qiyalama yo'nalmoq, yotiq og'ma ravishda yo'nalmoq. *Yo'lni qiyalab kesib o'tmoq.*

qiya.liik Yotiqlik, og'malik, yonbag'ir, o'rlik. *Qiyalik yer.*

qiyin 1 Bilish, bajarish, amalga oshirish oson bo'lmaydigan; murakkab. *Qiyin topshiriq bermoq.*

2 Og'ir, mushkul. *Qiyin vaziyatda bo'lmoq.*

qiyin.lashmoq Qiyin tus olmoq. *Marg'ilonga borib kelish ancha qiyinlashdi.*

qiyin.chilik Qiyin holat, sharoit. *Yo'ldagi qiyinchiliklarni pisanad qilmaslik. Turmush qiyinchiligi.*

qiyin.qistov Me'yoridan ortiqcha qistash, holi-joniga qo'y may talab qilish yoki undash. *Qiyin-qistovga olaverganidan so'ng bari gapni aytib bermoq.*

qiyiq Belbog', chorsi. *Beliga qiyiq bog'lamoq.*

qiyma.lamoq 1 Chopib yoki go'shtto'g'ragichdan o'tkazib mayda qilmoq, qiyma qilmoq. *Bir parcha go'shtni qiy-malamoq.*

2 Mayda-mayda, pora-pora qilmoq, burdalamoq. *Maktubni qiy-malab tashlamoq.*

qiyma.li Qiyma solingan. *Qiy-mali mastava pishirmoq.*

qiy-mat 1 Ma'lum bir tovarni ishlab chiqarish uchun sarf qilingan va shu tovarda moddiylashgan mavhum mehnat miqdori. *Avtomashinalarning iste'mol qiymatini belgilamoq.*

2 Narsalarning pul ifodalangan bahosi; narx-navo. *Binoning loyihadagi qiymati 10 million AQSh dollar.*

3 O'zgaruvchan miqdorning ma'lum bir sharoitdagi kattaligi. *Uchburchakning qiymatini topmoq.*

4 Biror shaxs yoki narsaning hayotda tutgan o'rni, mavqei. *Navoiy asarlarining qiymati o'ichovsiz.*

qiy-moq 1 Qaychi vositasida kesmoq, qirqmoq. *Gazetadagi maqolani qiy-moq.*

2 O'yib kirmoq (sim, shisha va sh. k. lar haqida). *Sim qo'lini qiydi.*

3 O'rnatmoq, do'ndirmoq, qoyil qilmoq. *Raqsga tushishni qiyib yubormoq.*

qiy-iq 1 Qiyib olingan, qiy-qim holdagi. *Qiyiq qog'ozlar.*

2 Qisilgan, suzuk, qisq. *Qiyiq ko'zli ayol.*

3 O'jar, qaysar, gapga ko'nmaydigan. *Qiyiq bola.*

4 Kamchilik, nuqson. *Gapirgan gaplaridan qiyiq topib o'tirmoq.*

qiy-ma Chopib yoki go'shtto'g'ragichdan o'tkazib maydalangan go'sht-yog'. *Ovqat uchun qiyma tayyorlamoq.*

qiy-qim 1 Qiyilgan narsalarning chiqindisi. *Qog'oz qiy-qimlari.*

2 Laxtak, gazmolning bichiqdandan yoki qiyilgandan so'ng ortib qolgani. *Atlas qiy-qimi.*

qiy-qindi ayn. Qiy-qim. *Qiy-qindilarni ulamoq.*

qiy-tiq Bo'ltak, dala chetidagi yer. *Qiytiq yerga loviya ekmoq.*

qiynamoq I Jonga azob bermoq, azob-uqubatga solmoq. *Qo'llarini qayirib qiynamoq.*

2 Mashaqqat chekishga, azob tortishga sababchi qilmoq. *Mashinasi buzilib qiynamoq.*

3 Qiyin holatga solmoq. *Suvdan qiynamoq.*

qiyn(a<o)-q Jismoniy yoki ruhiy qiynaydigan holat, xatti-harakat. *Yolg'on gapirib onasini qiynoqqa solmoq.*

qiyofa I Tashqi ko'rinish, tus. *Qishloq qiyofasi tubdan o'zgaradi.*

2 Yuz, bet ifodasi; chehra. *Qiyofasidan mamnun ekanligi bililib turardi.*

3 Ruhiy olam. *Yoshlarning ma'naviy qiyofasi.*

4 O'ziga xos asosiy xususiyat, belgi. *O'zbek ziyolilarining haqiqiy qiyofasini ochib bermoq.*

qiyom I Quyosh tikka ko'tarilgan payt, tush payti, peshin. *Qiyom vaqtida qaytib kelishmoq.*

qiyom II I Shakarni suvga solib qaynatib tayyorlangan quyuq sharbat. *Asalarilarga qiyom bermoq.*

2 Murabbo. *Gilos qiyomi.*

qiyomat I Oxirat, mahshar kuni.

2 Ur-yiqit, talato'p, to's-to'polon. *Jang maydoni birpasda qiyomatga aylandi-qoldi.*

3 Ajabtovur, qoyil qoladigan. *O'g'liga qiyomat o'yinchoq olib kelmoq.*

qiyomat-qoyim Qiyomat kuni, ro'zi mahshar. *Qiyomat-qoyimda ko'rishguncha vidolashmoq.*

qiyoy Barglari keskir, ingichka, uzun bo'ladigan ko'p yillik yovvoyi o'simlik. *Qo'llarini qiyoy tilib ketmoq.*

qiyos Taqqoslash, solishtirish, chog'ishtirish. *Uning qiyosiga qo'shilmog.*

qiyos+iy Taqqoslashga, qiyoslashga asoslangan. *Qiyosiy usullarda ish olib bormog.*

qiyos+lamoq Solishtirmog, taqqoslamog. *Ikkalasini bir-biriga qiyoslamog.*

qiypichoq *qrng.* Qirpichoq. *Akasi bilan qiypichoq bo'lmoq.*

qiyqirmog I Qichqirmog, baland ovoz bilan tartibsiz ravishda baqirishmog. *Hakamga qarab qiyqirmog.*

2 Qiyqillamoq. *Xo'roz tong otganini bildirib qiyqirdi.*

qiyqir-iq I Hayqiriq, qichqiriq, ko'pchilikning qattiq va tartibsiz ravishda chiqargan ovozi. *Futbol muxlislarining qiyqiriqlari.*

2 Tovuq va xo'rozlarning qattiq qichqirig'i. *Tovuqlarning qiyqirig'ini eshitmog.*

qiyratmog I Ko'plab nobud qilmoq, qirmog, yo'q qilmoq. *Dushmanni qiyratmog. Ekinlarni qiyratmog.*

2 Shilmog. ship-shiydon qilmoq. *Uydagi narsalarni qiyratib ketmog.*

qiyg'ir Tumshug'i katta va qayrilgan, chovuti zo'r ov qushi. qirg'iy. *Qiyg'irni bedanaga ovga solmog.*

qiyg'os Hammasi birdaniga, yoppasiga. *Qiyg'os gulga kirmog.*

qiyshaymog I Biror tomonga og'mog, enkaymog. *O'ng tomonga qiyshaygan daraxt.*

2 Tob tashlamog, egri-bugri bo'lmoq. *Eshik oftobda turaverib qiyshayibdi.*

qiyshiq I Egri, tik bo'lmagan. *Qiyshiq daraxt.*

2 Umuman, to'g'ri bo'lmagan, og'gan, burilgan, qing'ir va h. *Qiyshiq ko'cha. Burni qiyshiq.*

qiy-chuv I Kishilarning tartibsiz ravishda chiqarayotgan qattiq ovozlari, baqiriq-chaqiriqlar. *Avtobusda qiy-chuv boshlandi.*

2 Betartib ravishda chiqayotgan yig'i-sig'ilar; uvvos. *Tobut yerdan ko'tarilishi bilan hovli qiy-chuvga to'lib ketdi.*

qiz I Balog'at yoshiga kirmagan ayol. *Eshikdan yosh qiz kirib keldi.*

2 Ayol jinsiga mansub farzand. *Beshta qizni boqmog.*

3 Balog'at yoshiga yetgan, biroq turmushga chiqarilmagan ma'suma, bokira qiz. *18 yoshli qiz.*

4 Qizlarga yoki yosh ayollarga nisbatan ishlatiladigan murojaat, shakli. *Hoy qiz, dadangiz qayerga ketdi?*

qiz-lik I Ayollarning yoshlik chog'i va ana shu davrdagi holati. *Qizlik paytidagi dugonasini uchratmog.*

2 Iffat, bokiralik. *Qizlik nomusini ehtiyot qilmog.*

qizamiq Badanga mayda-mayda toshmalarning toshishi va isitma chiqishi bilan kechadigan yuqumli kasallik; chechak. *Qizamiq bilan og'rimgog.*

qizarmog I Qizil yoki shunga moyil tusga kirmog, qizil rang olmog. *Bog'dagi olmalar asta-sekin qizara boshladi.*

2 Qilmishi, nojo'ya xatti-harakati uchun boshqalar oldida uyalmog, xijolat bo'lmoq, o'sal bo'lmoq. *Sinfdoshlari oldida qizarmog.*

qizil I Qon rangidagi, qirmizi, alvon. *Qizil olma.*

2 Sobiq Sovet Ittifoqining timsoliy rangi. *Qizil dehqon.*

qizilbosh Boshi qizil rangdagi yovvoyi o'rdak. *Ko'lda suzayotgan qizilboshlarga qarata o'q otmog.*

qizilishton Boshi katta, tumshug'i uzun, ket tomoni qizil rangda bo'luvchi yovvoyi qush. *Qizilishton daraxtga qo'ndi.*

qizilmiya Dukkaklilar oilasiga mansub dorivor o'simlik. *Qizilmiya ildizlarini termog.*

qiziloyoq Uzun qizil oyoqli baliqchi qush. *Qiziloyoqlarni tomosha qilmog.*

qizilurug' Eti va urug'i qizil rangda bo'ladigan qovun turi. *Qizilurug' ko'tarib kelmog.*

qizilo'ngach Og'iz bo'shlig'ini oshqozonga tutashtirib turuvchi ovqat yo'li. *Qizilo'ngachidan ovqat o'tmay qolmog.*

qizilcha I Qizil lavlagi. *Qizilcha yetishtirmog.*

qizilcha II Qizamiqqa o'xshash yuqumli kasallik. *Butun badaniga qizilcha toshmog.*

qizimog I Qattiq isimog, kuyadigan holatga kelmog. *Paqirdagi suv qizidi.*

2 Harorati oshmog. *Boshi qizimog.*

3 Avjiga minmog, jonlanmog. *Bahs rosa qizimog.*

qiziq I I Ajib, ajablanarli, g'alati. *Qiziq tomoshalar ko'rsatmog.*

2 Tushunib bo'lmaydigan, g'alati. *Qiziq odam bo'lib ko'rinmog.*

3 Qiziqarli, kishining diqqatini o'ziga tortadigan. *Qiziq badiiy film ko'rimgog.*

qiziq II — qoida

- qiziq II** Qizigan, isib turgan, juda issiq payt. *Kun juda qiziq.*
- qiziqmoq** 1 Diqqat-e'tibor bermoq, diqqat-e'tibor bilan qaramoq. *Qizining o'qishi bilan qiziqmoq.*
2 Mayl qo'yimoq, rag'bat bildirmoq. *Texnikaga, komputerga qiziqmoq.*
3 Havas qilib ergashmoq, orqasidan bormoq. *O'rtoqlariga qiziqib karatega bormoq.*
- qiziq-arli** Zavqli, maroqli, kishi dilini ochadigan. *Qiziqarli tomosha.*
- qiziq-uv** Qiziqmoq fl. ish oti.
- qiziquv-chan** Qiziqishi kuchli, qiziqish bilan qaraydigan. *Qiziquvchan yoshlar.*
- qiziq-chi** 1 Kulgili gaplar, xatti-harakatlar qiluvchi odam. *Qiziqchi yigit.*
2 Masxaraboz, aktyor. *Qiziqchi bilan ijodiy uchrashuv uyushtirmoq.*
- qiziqchi-lik** 1 Kulgili gaplar aytish, kuldirish xatti-harakati. *Davrada qiziqchilik qilib o'tirmoq.*
2 Tomosha san'ati turi, masxarabozlar o'yini. *Qiziqchiliklar ko'rsatmoq.*
- qiziqqon** Achchig'i tez, salga jahli chiqib ketaveradigan. *Qiziqqon haydovchi.*
- qizishmoq** Jahldan, g'azabdan tutaqmoq. *Ahvolni ko'rib battar qizishmoq.*
- qizg'aldoq** Lolaqizg'aldoq. *Qizg'aldoqlar qip-qizil bo'lib ochildi.*
- qizg'anmoq** 1 Narsani berishga og'rinmoq, ayamoq. *Kitobini o'rtog'idan qizg'anmoq.*
2 Rashk qilmoq. *Ayolini hammadan qizg'anmoq.*
- qizg'an-chiq** 1 Baxil, narsasini birovdan ayaydigan. *Qizg'anchiq odamga duch kelmoq.*
2 Rashkchi, hasadchi. *Qizg'anchiq odam sifatida nom chiqarmoq.*
- qizg'in** 1 Jonli, jo'sh urgan. *Qizg'in hayot.*
2 Avjiga chiqqan, ko'tarinki. *Qizg'in mehnat qo'ynida bo'lmoq.*
- qizg'in-lashmoq** Qizg'in tus olmoq. *Bayramga tayyorgarlik qizg'inlashdi.*
- qish** Qattiq sovuq, qor bilan kechadigan yil fasli; kuz bilan bahor o'rtasidagi fasl. *Qishda suvlar muzlamaydi.*
- qish-ki** Qishga oid, qishda bo'ladigan. *Qishki sovuq kunlar.*
- qish-lamoq** Qishda biror joyda yashamoq, turib qolmoq, qishni o'tkazmoq.
- qishla(a>o)-v** 1 Qishlamoq fl. h. n. *Qishlov uchun oziq-ovqat g'amlamoq.*
2 Chorva mollari qishlaydigan yer va ularning boquvi. *Qishlovdan yaxshi chiqqan sigirlar.*
- qish-lik** 1 Qishda ishlatiladigan, qishda ishga yaraydigan. *Qishlik kiyim-bosh.*
2 Qishda yeyiladigan oziq-ovqat zaxirasi. *Qishlik kartoshka.*
- qishin-yozin** Yil bo'yi. *Qishin-yozin qatnamoq.*

- qishloq** Aholisi qishloq ho'jaligi bilan band bo'lgan shahardan tashqaridagi joy, hudud. *Qoratepa qishlog'i.*
- ham+qishloq** Bir qishloqda tug'ilib o'sgan. *Hamqishlog'inikiga to'yga bormoq.*
- qishloq-i** Qishloqda tug'ilib o'sgan, u yerda yashaydigan; qishloqlik. *Ikkita qishloqi odamga duch kelmoq.*
- qishloq-lik** Qishloqda tug'ilgan va o'sha yerda yashaydigan. *Qishloqlik qariyalar.*
- qistamoq** 1 Ma'lum bir ish-harakatni tezroq bajarishga shoshilmoq, oshiqmoq. *Safarga qistab jo'namoq*
2 Shoshirmoq, shoshiltirmoq, tezroq yurishga majbur qilmoq; qistamoq, qistovga olmoq. *Eshakni tezroq yurishga qistamoq.*
- qichimoq** 1 Qichig'i qo'zg'almoq. *Yelkasi qichimoq.*
2 Qashimoq, qichinmoq. *Oyog'ining tagini qichimoq.*
- qichi+ma** Badanga mayda pufakchalar toshib qichitadigan yuqumli kasallik. *Qichimaga uchramoq.*
- qichi-q** 1 Qichinishga majbur qiladigan his-tuyg'u. *Bo'ynidagi qichiq tobora kuchayib borardi.*
2 Karashma, noz-ishva, jalb qiluvchi sho'x xatti-harakat. *Qichiq qilib o'yinga tushmoq.*
- qichitmoq** Qichimoq fl. ort. n.
- qichit+qi** Tukchalari badanga tegsa qichishtiradigan, achishtiradigan o'simlik. *Qichitqini ushlagan qo'li achishmoq.*
- qichqirmoq** Baqirmoq, qattiq ovoz chiqarmoq. *Qulog'ining tagida qichqirmoq.*
- qichqir-iq** 1 Baqiriq, qattiq ovoz. *Qattiq qichqiriq eshitildi.*
2 Xo'rozning qattiq ovozi. *Xo'rozning uchinchi qichqirig'i.*
- qobil** 1 Qobilyati bor, layoqatli. *Qobil inson.*
2 Yuvosh, mo'min. *Qobil musulmon bo'lmoq.*
- no-qobil** 1 Qobilyati, layoqati yo'q, layoqatsiz. *Noqobil talaba.*
2 O'jar, qaysar; yaramas. *Noqobil farzand.*
- qobilyat** Bilish, bajarish layoqati. *O'qishga qobilyatini sinab ko'rmoq.*
- qobilyat-li** Qobilyati yaxshi. *Qobilyatli shogird bo'lmoq.*
- qobilyat-siz** Qobilyati yo'q, layoqatsiz. *Qobilyatsiz rahbar.*
- qobiq** Qoplab turuvchi qatlam, po'stloq, po'st. *Chigit qobig'i.*
- qobon** To'ng'iz, yovvoyi cho'chqa; erkak cho'chqa.
- qodir** Kuch-qudrati, imkoniyati bor. *Har ishga qodir.*
- qofiya** Misralar oxirida so'zlarning bir-biriga ohangdosh bo'lib kelishi.
- qofiya-dosh** O'zaro qofiyalanuvchi, ohangdosh. *Qofiyadosh so'zlar.*
- qofiya-li** O'zaro qofiyalangan, qofiya bilan ta'minlangan. *To'liq qofiyali misralar.*
- qoida** 1 Umum tomonidan qabul qilingan tartib, rasmiy ko'rsatma, yo'l-yo'riq. *Yo'l harakati qoidalari.*
2 Rasm, odat. *So'zlashish qoidalari.*
3 Ma'lum bir tizim, butunlik yoki bo'lakka xos bo'lgan

ichki bog'lanishlarni, mohiyatni qayd etuvchi ifoda.
Grammatik qoidalar.

qolgan-qutgan Qolgan turli xil narsalar. *Qolgan-qutgan non-lar.*

qolip 1 Tikiladigan poyabzallar uchun yog'och andaza, shakl.
Etikni qolipga tortmoq.

2 Quyma detal yoki sanoat mahsulotlariga standart shakl beradigan moslama. *Dazmol qolipi.*

3 Ko'rinish, usul, andoza. *Bir qolipda qurilgan ko'p qavatli binolar*

qolip-lamoq 1 Qolipga tortmoq. *Buyurtma tuflini qolipladi.*

2 Standart shaklga solmoq, qolipga solib mahsulot tayyorlamoq. *Robotlar yordamida qoliplamoq.*

qolishmaydi Past kelmaydi, bo'sh kelmaydi. *O'zbek qizlari go'zallikda hech kimdan qolishmaydi.*

qolmoq 1 O'z joyi, o'rnida bo'lmoq; uni o'zgartmaslik (boshqalarga nisbatan). *Uyida qolmoq.*

2 Biror vaziyat, holda bo'lmoq, saqlanmoq. *Qor ostida qolmoq.*

3 Ishlatish, sarf va sh. k. dan ortmoq, bor bo'lmoq. *Ovqatdan ozgina qoldi.*

4 Shaxs yoki narsadan o'tmoq va saqlanmoq. *Kiyimda dog' qolmoq.*

5 Dahl etolmaslik, erishmaslik. *Mehmondan qolmoq. Foydadan qolmoq.*

6 To'xtamoq, barham topmoq. *Isitmasi qolmoq. Sho'xlilari qolmoq.*

7 *ko'm. fl. vzf.* Harakatning kutilmaganda, vaqti g'animatda bajarilishi kabi ma'nolarni bildiradi. *Ko'rib qoldi. Sinib qoldi.*

qol-diқ 1 Narsalarning ortib yoki saqlanib qolgan qismi. *Sigaret qoldig'i.*

2 Chiqit, chiqindi; sarqit. *Ovqat qoldig'i.*

qol-oq 1 Taraqqiyotda orqada qolgan, unchalik taraqqiy etmagan. *Qoloq davlat.*

2 Eski, zamon talablariga mos kelmaydigan. *Qoloq uslub. Qoloq texnika.*

3 Ish-faoliyatda orqada bo'lgan. *Qoloq xodimlarni attestatsiyadan o'tkazmay qo'ymoq.*

qomat Odamning tashqi ko'rinishi, bo'y-basti, tana bichimi. *Qomatini rostlab, kabinetga kirib ketdi.*

qomat-li Jussasi, qomati kelishgan, yirik gavdali. *Alp qomatli yigitlar o'lkamizda ko'payaversin.*

qomus 1 Ilm-fan, qishloq xo'jaligi, turmush tarzi va boshqa sh. k. lar haqida mukammal ma'lumot beruvchi lug'at, mukammal lug'at; ensiklopediya. *"O'zbekiston" ensiklopediyasi.*

2 Ilm-fanning ma'lum bir sohasiga oid mukammal asar, majmua. *O'zbek adabiyoti qomusi.*

qomus-iy Hamma bilimlardan xabardor. *Qomusiy olim.*

qomus -chi Qomus tuzuvchi.

qon Inson organizmi bo'ylab aylanib yuruvchi hamda modda almashinishini ta'minlovchi qizil suyuqlik. *Qon almash-tirish.*

kam+qon Tirik organizmda qon miqdorining me'yor darajasidan kam bo'lishi, qoni kamayishi. *Kamqon kelinchak..*

kamqon+lik 1 Kamqon holat. *Ayolning kamqonligi.*

2 Tirik organizmda qon miqdori va qon tarkibidagi gemo-globin moddasining kamayishi bilan bog'liq kasallik. *Kamqonlik kasali.*

qon-amoq Qon chiqmoq. *Oyog'i qonamoq.*

qon-dosh Bir ota-onadan tug'ilgan, qoni bir. *Rahmonjon bizga qondosh bo'ladi.*

qon-li 1 Qoni bor. *Qonli organizmlar.*

2 Qonga bo'yalgan. *Qonli xanjarini irg'itib yubormoq.*

3 Qon to'kiladigan, xunrezlik sodir bo'ladigan. *Qonli jang.*

qon-siramoq 1 Ko'p qon yo'qotib zaiflashmoq, qontalab bo'lmoq. *Butun gavdasi bo'shshib qonsirab qolmoq.*

2 Qon to'kishni qo'msamoq, qonga tashna bo'lmoq. *Jallodlar qonsiradi.*

qon-siz Qoni yo'q; qoni oz, rangpar. *Qonsiz barmoqlari bilan eshikni zo'rg'a ochmoq.*

qonsiz+lanmoq 1 Ko'p qon yo'qotmoq; qoni kamaymoq. *Kasalligi tufayli qonsizlanmoq.*

2 Rangi o'chmoq, oqarmoq. *Bir lahzaning o'zida yuzi qonsizlandi.*

qonsiz-lik Qoni kamlik; kamqonlik. *Qonsizlik darajasi.*

qoniqmoq 1 Qanoat hosil qilmoq. *Javobidan qoniqmoq.*

2 Ishonmoq, ishonch hosil qilmoq. *Usta ovchi ekanligiga qoniqish hosil qilmoq.*

qoniq-arli Qoniqish hosil qiladigan, talab darajasidagi. *Bug'doylar qoniqarli o'smoqda.*

qoniq-arsiz Qanoat hosil qilib bo'lmaydigan; yomon. *Qoniqarsiz javob bermoq.*

qonmoq Yeb-ichish ehtiyoji, talabi to'xtamoq; tuymoq.

qontalash 1 Zarb tegishi yoki kasalligi tufayli qizarib, ko'karib qolgan. *Qontalash yuzini yuvmoq.*

2 Qon tepib turgan, qip-qizil. *Qontalash yonoqlari chiroyli ko'rinaradi.*

3 Qizil tusga kirgan, qizil. *Qontalash bulutlar osmonda suzadi.*

qontalashmoq 1 Momataloq bo'lmoq, ko'karmoq. *Biqinlari tepki zarbidan qontalashib yotar edi.*

2 Qizil tusga kirmoq, qip-qizil bo'lib ko'rinmoq. *Naqsh olmadek yuzlari qontalashib turardi.*

3 Qizarmoq, qizil tusga kirmoq. *Osmon asta-sekin qontalashib borardi.*

qonun I 1 Narsa-hodisalar, shaxslar o'rtasida Yaratganning qudrati ila doimiy ravishda mavjud bo'lgan zaruriy bog'lanishlar, munosabatlar. *Hayot qonunlari.*

2 Oliy hokimiyat tomonidan belgilanuvchi ijtimoiy-huquqiy me'yor va munosabatlarni o'zida aks ettiruvchi rasmiy qoidalar, tartiblar. *«Ta'lim to'g'risida»gi qonun.*

3 Muayyan bir dinda qabul qilingan axloq, rasm-rusumlar tizimi. *Islom qonunlari.*

qonun II — qoqmoq

- qonun II** Dutorga o'xshash ko'hna cholg'u asbobi. *Qonun chalib ashula aytmoq.*
- qonun-iy** Qonunda ko'zda tutilgan, qonunda ko'rsatilgan; qonunga muvofiq keladigan, qonunga asoslangan. *Qonuniy ravishda ota merosini talab qilmoq.*
- no+qonuniy** Qonunga zid, xilof bo'lgan. *Noqonuniy xatti-harakatlar.*
- g'ayri+qonuniy** Qonunga xilof, zid. *G'ayriqonuniy ishlari uchun qamoqqa olinmoq.*
- qonuniy+lik** Qonunga asoslanganlik, moslik. *Masalaning qonuniyligiga alohida e'tibor bermoq.*
- qonun-lashmoq I** Qonun yordamida kuchga kirmoq, qonun bilan tasdiqlanmoq. *Konstitutsiyamiz qisqa fursat ichida qonunlashdi.*
- 2 Qonuniy deb tan olinmoq. *«Milliy tiklanish» partiyasi qonunlashdi.*
- qonun-siz I** Muayyan qonunlarga ega bo'lmagan, har kim o'z bilganicha ish ko'radigan. *Qonunsiz davlatga boshchilik qilmoq.*
- 2 G'ayri qonuniy, qonunga zid keladigan. *Qonunsiz tashkilot tuzmoq.*
- qonun-shunos** Qonunlardan yaxshi xabardor bo'lgan shaxs, mutaxassis, yurist. *Qonunshunos oldiga maslahatga bormoq.*
- qonunshunos+lik** Qonunlar haqidagi fan.
- qonun-chilik** Qonun chiqarib, unga qattiq rioya qilish, qonunni ustivor deb bilish. *Respublikamizda qonunchilikni mustahkamlash uchun juda ko'p ishlar qilindi.*
- qonunan** Qonunga mos ravishda, qonun yo'li bilan. *Qonunan jinoiy javobgarlikka tortmoq.*
- qonuniyat I** Qonunlar to'plami, majmui; olamdagi voqea-hodisalar o'rtasidagi bog'lanishlar va ularning qonunlari. *Ijtimoiy hayot qonuniyatlari.*
- 2 Tabiiy, muqarrar ravishda, qonuniy asosda kelib chiquvchi ish-harakat, voqea-hodisa va sh. k. lar. *Odamning tug'ilish qonuniyati.*
- qonxo'r I** Boshqalarning qonini so'rib, ichib yashaydigan. *Qonxo'r hasharotlar.*
- 2 Shafqatsiz, zolim. *Qonxo'r hukmdor.*
- qop** Don-dun va shunga o'xshash narsalarni solib saqlash maqsadida har xil matolardan tikiladigan maxsus xalta. *Bir qop un.*
- qoplamoq I** Qopga solmoq, qopga joylamoq. *Bug'doy qoplamoq.*
- qoplamoq II I** Hamma yog'ini, ustini, hamma tomonini bosmoq, o'ramoq, burkamoq, tutmoq, to'ldirmoq. *Butun atrofni qalin tuman qopladi.*
- 2 Ma'lum bir narsaning betini, ustini boshqa narsa bilan yopmoq, berkitmoq, to'shamoq, yotqizmoq. *Tomga tunuka qoplamoq.*
- 3 Yo'qotilgan yoki yetishmay turgan narsaning o'rnini to'ldirmoq, bosmoq. *Ketgan xarajat qopladi.*
- qopla-m** Biror narsani ustidan, sirtidan o'rab turgan narsa. *Qalin qor qoplomini sidirib tashlamoq.*

- qopla-ma** Biror narsaning ustidan, tashidan o'ralgan. *Yashikning qoplamasi.*
- qoplon I** Terisi xol-xol juda epchil yirtqich hayvon. *Qoplon bilan olishmoq.*
- 2 *kchm.* Mard, jasur. *Qoplon yigitlarimiz, suqsurdek qizlarimiz bor.*
- qopmoq I** Tishlamoq, tishlab olmoq. *Quturgan it qopdi.*
- 2 Jerkib tashlamoq, dag'al so'zlar aytib dil og'ritmoq. *Yomon gaplar bilan hammani qopmoq.*
- qop-ag'on** Qopong'ich, tishlab, qopib oladigan. *Qopag'on it boqmoq.*
- qopqon I** Yovvoyi hayvonlarni yoki zararkunanda hasharotlarni tutish uchun ishlatiladigan moslama, tutqich. *Qopqonga tulki ilindi.*
- 2 *kchm.* Dom, tuzoq, iskanja. *Dushmani qopqonga tushirmoq.*
- qopqoq** Har xil idishlarning, sandiq, yashik va sh. k. ning ochilib-yopilib turuvchi tomonini berkitadigan qismi. *Samovarning qopqog'ini ko'tarmoq.*
- qopqoq-lamoq** Qopqoq bilan berkitmoq, ustini mahkam qilib yopmoq. *Yashikni qopqoqlamoq.*
- qopqoq-li** Qopqog'i bor. *Qopqoqli choynak.*
- qoq I** Sira ham suvi, nami qolmagan, o'ta quruq. *Qoq go'sht.*
- 2 Hech narsasi yo'q, ship-shiydam, yap-yalang'och. *Qoq dala.*
- qoq-lamoq I** Qoq qilib qurutmoq, qoq qilmoq. *Laqqa baliqni qoqlamoq.*
- 2 Bor-yo'g'ini quritmoq, ship-shiydam qilmoq, sira ham qoldirmay yo'q qilmoq. *Cho'ntagini qoqlamoq.*
- qoqi I** Qurigan, quritilgan meva. *O'rik qoqi.*
- qoqi II** Qoqio't, momaqaymoq. *Qoqilardan gulchambar yasamoq.*
- qoqilmoq I** Qoqmoq *fl. maj. n. Taxtaga qoqilgan mix.*
- 2 Yurayotganda biror narsaga oyog'i uchini urib olmoq. *Yo'ldagi toshga qoqilmoq.*
- 3 Xato qilmoq, yanglishmoq. *Yoshlikda odam ko'p qoqiladi.*
- 4 Biror narsadan qiyinchilik, muhtojlik sezmoq. *Puldan qoqilib qolmoq.*
- qoqindiq I** Qoqim qilib davolaganda kasal odamning badaniga urib, boshidan aylantiriladigan narsa, sadaqa. *Qoqindiqli bermoq.*
- 2 Jonim tasadduq. *Qoqindiq, ayangizni chaqirib bermaysizmi?*
- qoqirim** Tumov bo'lganda, shamollaganda dog' suvga qatiq, qalampir, piyoz qo'shilib qilinadigan taom. *Qoqirim qilib ichmoq.*
- qoqishtirmoq** Kovlashtirib, qirishtirib, qidirib bor-yo'g'ini olmoq, to'plamoq. *Cho'ntagini qoqishtirmoq.*
- qoqmoq I** Kuch, zarb bilan urib kirgizmoq. *Yerga qoziq qoqmoq.*
- 2 Mix bilan yopishtirmoq, mahkamlamoq. *Derazaga parda qoqmoq.*

- 3 Urub ovoz chiqarmoq, tiqillatmoq, dukillatmoq. *Eshik qoqmoq.*
- 4 Biror narsa bilan urib, silkitib, savalab ichidagi, sirtidagi narsani tushirmoq, shu usul bilan tozalamoq. *Dasturxonni qoqmoq.*
- 5 Silkib yoki urib mevalarini tushirmoq. *Olma qoqmoq.*
- qoqvosh** 1 Miyasida hech narsa yo'q; miyasiz. *Qoqvosh bo'lib tarbiya topmoq.*
- 2 O'taketgan xasis, ziqna. *Qoqvosh amakisidan noiloj qarz so'ramoq.*
- qoqshol I** Oriqlikdan qurib qolgan, qoq. *Qoqshol bo'lib qolgan sigir.*
- qoqshol II** Tana a'zosining, biror yerining qattiq tortishib, qaqshab qotib qolishi bilan bog'liq bo'lgan kasallik. *Qoqsholga uchramoq.*
- qor** Qishda sovuq tufayli suv zarrachalarining har xil shaklda birikib yog'ishi natijasida yuzaga keladigan tabiat hodisasi. *Qor yoqqan dalalar.*
- qor-li** 1 Qori bor, qor bilan qoplangan. *Qorli cho'qqilar.*
- 2 Qor yog'ib turgan. *Qorli kun.*
- qora** 1 Ko'mir tusidagi rang. *Qora kastum-shim kiymoq.*
- 2 Qorong'i, tim qora. *Qora tun qo'ynida kezmoq.*
- 3 Shaxmat, shashkada qora dona.
- 4 G'ira-shira aks etuvchi narsa. *Uzoqda bir qora ko'rindi.*
- qora-lamoq** 1 Qora rang bilan bo'yamoq, qora qilmoq. *Oq ko'ylagini qoralamoq.*
- 2 Yomonlovchi gaplar aytmoq, yomonlamoq. *Akasining qilmishini qoralamoq.*
- 3 Biror narsaning dastlabki, xomaki nusxasini tayyorlamoq, yozmoq. *Insho qoralamoq.*
- 4 Aybi, jinoyatini ko'rsatmoq, fosh qilmoq. *Jinoyatchini qoralamoq.*
- qora-lovchi** 1 Qoralamoq fl. *sfdsh. Qoralovchi fikr.*
- 2 Sud paytida ayblanuvchining aybdor ekanligini hujjatlar, daliliy ashyolar bilan isbotlovchi shaxs. *Qoralovchiga so'z bermoq.*
- qora-yomoq** 1 Qora tusga kirmoq, qora rangga bo'yalmoq.
- 2 Yorug'lik ozayib xiralashmoq, qorong'ilashmoq. *Ufq qoraymoqda.*
- qorabayir** Tanasi qisqa, beli keng baquvvat ot zoti. *Qorabayir faqat O'rta Osiyoda uchraydi.*
- qorabug'doy** Bug'doyning doni mayda past navli turi. *Qorabug'doy uni.*
- qoradori** Ko'knori shirasidan tayyorlanadigan giyohvand modda; afyun. «*Qoradori*» operatsiyasini o'tkazmoq.
- qorajigar** Tirik organizmlarda qon hujayralarini ishlab beruvchi a'zo; taloq. *Qorajigari ishdan chiqqan bemor.*
- qorakaltak** Qo'liga tushgan narsa bilan qurollanib urush qilish, olomon bo'lib kaltaklashish. *Qorakaltak ostida qolib ezilmoq.*
- qorakesak** Go'shtning yog'i yo'q lahm joyi. *Go'shtning qorakesak yeridan olmoq*

- qorakuya** Yonish natijasida hosil bo'ladigan va idishlar, o'choq yonlari, mo'ri va h. larning sirtiga o'rnanishib qoladigan kukun, qurum. *Qozonni qorakuyadan tozalamoq.*
- qorako'l** Qo'zidan jingalak yungli qimmatbaho mo'yna olinadigan zotli qo'y turi hamda uning mo'ynasi. *Qorako'l telpak kiymoq.*
- qorako'l-chi** Qorako'l qo'ylarini boqish, ko'paytirish hamda qorako'l terilar tayyorlash bilan shug'ullanuvchi chorvador. *Qorako'lchi cho'pon.*
- qorako'lchi-lik** Qorako'l tayyorlash sohasi. *Qorako'lchi-likni rivojlantirmoq.*
- qorama-qora** Izma-iz, ko'zdan qochirmay. *Orqasidan qorama-qora kelmoq.*
- qoramol** Yirik ko'rinishdagi, odatda shoxi bo'ladigan uy hayvoni. *Qoramol boqmoq.*
- qoramol-chilik** Chorvachilikning qoramol boqish va u bilan bog'liq ishlar bilan shug'ullanuvchi sohasi. *Qoramolchilikni rivojlantirmoq.*
- qoramoy** Neftdan yoqilg'i mahsulotlari ajratib olingandan keyin qolgan quyuc qora suyuqlik. *Qo'lini qoramoyga belamoq.*
- qoramug'** Urug'i pishganda qorayib ketadigan achchiq yovvoyi o't. *Qoramug' o'simligi.*
- qoraqand** Sershira, qoramtir nordon meva beradigan tog' butasi va uning hosili. *Ovqatga qoraqand solmoq.*
- qoraqarg'a** Patlari tim qora qarg'a. *Qoraqarg'alar uchib keldi.*
- qoraquloq** Qulog'ining uchi qora bo'lgan, tumshug'i uzun yirtqich hayvon. *Qoraquloqqa duch kelmoq.*
- qoraqurt** Qoramtir tusli, zaharli cho'l, sahro o'rgimchagi. *Qoraqurt chaqib vafot etmoq.*
- qoraqush** Patlari qora cho'l burguti. *Qoraqushning parvozin ko'rmoq.*
- qoraqo'tir** Tuzalayotgan yara betidagi o'lik to'qimalar qatlami. *Qoraqo'tirlarni tirnab tushirmoq.*
- qorason** 1 Biologik to'qima yoki biron a'zoning jonsizlanib tiriklayin chirish kasalligi. *Qorasonga uchramoq.*
- 2 Ipak qurti va chorva mollariga tegadigan yuqumli kasallik. *Qorason tufayli oz pilla olmoq.*
- qorayaloq** Gala-gala bo'lib uchib yuradigan, chumchuqsimonlar oilasiga mansub qush, chug'urchiq. *Qorayaloqlarni haydamoq.*
- qorag'at** Qizil yoki qoramtir tusli nordon-shirin, sershira meva beradigan buta. *Qorag'at mevasidan qiyom qilmoq.*
- qorashaqshaq** Shaqshaqlar oilasiga mansub sayroqi qush.
- qoracha** 1 Yuzi, rangi qoraga moyil, qorato'ri. *Qorachadan kelgan qiz.*
- 2 Avlodi eshon, xo'ja va sh. k. lar bo'lmagan oddiy xalq. *Qorachaga qiz bermoq.*
- qorachiq** Ko'z o'rtasidagi ko'z ichiga nur-tasvir o'tkazuvchi teshik. *Qorachig'i toraymoq.*
- qorbobo** Yangi yil kechasida nuroniy keksa qiyofasida sovg'a-salom ulashadigan ramziy shaxs. *Kechaga qorboboni taklif qilmoq.*

qorbo'ron — qovuz

- qorbo'ron** 1 Qor aralash bo'ron, shamol. *Qorbo'ronda ko'chaga chiqmoq.*
2 Qor yumaloqlab otish. *Hovlida qorbo'ron o'ynamoq.*
- qori** 1 «Qur'oni Karim» ayatlarini qiroat bilan o'quvchi shaxs. *Qoridan qiroat qilib berishini so'ramoq.*
2 Ko'zi ojiz yoki ko'r shaxslarga nisbatan ishlatiladigan hurmat shakli. *Qori akaning qo'ltig'idan suyab bormoq.*
- qorin** 1 Tirik organizmlarning ovqat hazm qilish a'zosi; oshqozon. *Qorni og'rimoq.*
2 So'yilgan hayvonlarni masalliq sifatida ishlatiladigan shu a'zosi. *O'pka va qorinlarni pishirmoq.*
3 Tananing oshqozon joylashgan old qismi. *Qorni ustiga qo'lini qo'yimoq.*
4 Tirikchilik, jig'ildon, yeb-ichish. *Qorin g'amida yurmoq.*
5 Og'zi tor idishlarning quyi yo'g'on qismi. *Qorni kattushisha idish.*
- qorin-dor** 1 Qorni katta, yo'g'on. *Qorindor odam.*
2 Qorni katta, sig'imli. *Qorindor ko'za.*
- qorinbog'** Otning qorni ostidan o'tkazib arava shotisiga bog'lanadigan enlik tasma. *Otning qorinbog'ini mahkamlammoq.*
- qorixonona** 1 Qorilar tayyorlaydigan eski maktab. *Qorixonada o'qimoq.*
2 Qiroatxona. *Qorixonada «Qur'on» o'qimoq.*
- qorishmoq** 1 Bir-biri bilan qo'shib, aralashib bir bo'lib ketmoq, farqini yo'qotmoq. *Fikrlari qorishib ketmoq.*
2 Belanmoq, bo'yalmoq, botmoq. *Yiqilib balchiqqa qorishib ketdi.*
- qorish.ma** Aralashtirish, qorishtirish natijasida hosil bo'lgan modda. *Qum bilan ohak qorishmasi.*
- qormoq** 1 Ikki xil narsani bir-biriga aralashtirmoq, qorishtirmoq. *Sement qormoq.*
2 Bulg'amoq, bo'yamoq, botirmoq. *Raqibini tuproqqa qormoq.*
- qorong'i** 1 Nur, yorug'lik, ziyo bo'lmagan joy yoki payt, holat. *Qorong'i g'or. Qorong'ida kelmoq.*
2 Noaniq, mavhum, noma'lum. *Ishning qorong'i tomonlari.*
- qorong'i.lashmoq** Qorong'i bo'lmoq. *Xona qorong'ilashdi.*
- qorovul** 1 Qo'riqlovchi shaxs; soqchi. *Ombor qorovuli.*
2 Ma'lum bir joyda tartib va tozalikni saqlab turuvchi xodim, xizmatchi. *Yo'l qorovuli.*
- qorovul.xona** Qorovullar turadigan joy, xona. *Qorovulxonadan xabar olmoq.*
- qorxat** Birinchi qor yoqqanda jo'ralarga, yaqin tanishlarga biror istak, ko'pincha ziyofatga oid so'zlar yozib, bildirmasdan tutqaziladigan hazil maktub. *Ulfatlaridan qorxat olmoq.*
- qotil** Odam o'ldiruvchi; odam o'ldirgan. *Qotilning barmoq izlarini topmoq.*
- qotil.liik** Odam o'ldirish. *Qotilligi uchun oliy jazoga hukm qilinmoq.*
- qotirmoq** 1 Qotmoq *fl. ort. n. Asfaltni qotirmoq.*
2 Qoyil qilmoq, boplamoq, do'ndirmoq, o'miga qo'yib bajarmoq. *Aytilgan vazifani qotirmoq.*

qotishmoq 1 Qotmoq *fl. birg. n. Sovuqda qotishdi.*

2 Qotishma hosil qilmoq. *Bir-biri bilan tezda reaksiyaga kirishib qotishmoq.*

qotish.ma Har xil tarkibga ega bo'lgan metall va metallmas moddalarning erigan holda bir-biri bilan birikuvi va aralashuvi natijasida hosil bo'lgan modda. *Alebastr bilan suv qotishmasi.*

qotmoq 1 Qattiq holga kelmoq, qotib qolmoq. *Oftobda qotmoq.*

2 Qattiq hayajon, qo'rquv va sh. k. lar natijasida bir holatda turib qolmoq, serraymoq. *Nazoratchini ko'rib qotmoq.*

3 To'ng'ib qolmoq, muzlamoq, sovgotmoq.

4 Qattiq va to'xtovsiz ravishda kulmoq yoki yig'lamoq. *Yig'layverib qotmoq.*

5 Bir xil ko'rinishda yoki saviyada to'xtab qolmoq. *Ijodining yarim yo'lida qotmoq.*

qot.ma Oriq, kamgo'sht, terisi suyagiga yopishgan. *Qotma odam.*

qovjiramoq 1 Suvsizlikdan so'lmoq, issiqdan yoki garmsel esishidan qurib bujmaymoq, quruqshamoq. *Suvsiz qolgan g'o'zalar qovjiramoqda.*

2 Qaqramoq, yorilmoq, porsillamoq. *Lablari qovjiramoq.*

qovjira(a>o)+q Qurishgan, qovjiragan, so'lib bujmaygan. *Qovjiroq lablarini yalamoq.*

qovoq I 1 Palak otib o'sadigan shapaloq bargli yirik hosil qiladigan poliz ekini va uning mahsuloti. *Qovoq somsa qilmoq.*

2 Shu o'simlikning iste'mol uchun yaroqsiz hosili qobig'idan yasalgan idish. *Qovoqni bir tepib sindirib qo'yimoq.*

qovoq II Ko'z kosasining tepasida turuvchi, ochilib-yopiluvchi, ko'zni muhofaza qiluvchi teri. *Qovog'ini bo'yamoq.*

qovoq III *ayn.* Qovoqxona. *Qovoqqa kirib mast bo'lib chiqmoq.*

qovoq.xona Spirtli ichimliklar ichiladigan joy. *Qovoqxonada tanishini uchratib qolmoq.*

qovoqari Arining chaqadigan yirik turi.

qovun Hosili yirik va shirin bo'ladigan poliz ekini va uning mahsuloti. *Qovun sayliga bormoq.*

qovunqoqi Yozda tilib-tilib qish uchun quritilgan qovun. *Qovunqoqi yemoq.*

qovuvq Siydik pufagi. *Qo'yning qovug'i.*

qovurdoq 1 Go'sht bilan boshqa masalliqlarni qovurib pishiriladigan taom. *Qovurdoqni tovoqqa solib kelmoq.*

2 Qovurilgan, yog'da qovuriladigan. *Qovurdoq go'sht.*

qovurmoq 1 Dog'langan yoki qizdirilgan yoqqa solib pishirmoq, tayyorlamoq. *Kartoshka qovurmoq.*

2 Jazolamoq, ta'zirini bermoq. *Hammaning oldida qovurmoq.*

qovur.ma Qovurib tayyorlangan. *Qovurma sho'rva.*

qovurg'a Ko'krak qafasini tashkil qiladigan yoysimon ensiz suyak. *Qovurg'asi lat yemoq.*

qovuz 1 Donning po'sti. *Sholi qovuzi.*

2 Ichiga qovuz solib tikiladigan va beshikka solinadigan to'shakcha.

qovushmoq 1 Qo'shilmoq, tutashmoq, bir-biriga yopishib, birikib, ulanib yaxlit bir butunlikni hosil qilmoq. *Lablari qovushmoq.*

2 Juftlashmoq, qo'shilmoq. *Sevishganlar bir-biri bilan qovushdi.*

3 Hamfikir bo'lmoq, bir-birlari bilan kelishib ish tutmoq. *Ota-bola bir-birlari bilan hech qachon qovushmas edi.*

4 Bir-biriga mos tushmoq, uyg'unlashmoq. *Gaplari qovushmoq.*

5 Moslashgan holatda, vaziyatda o'zini tutmoq. *Avtobus o'rindig'iga qovushib o'tirmoq.*

qoya Tik tog', tog'ning tik yeri. *Qoyada o'sgan na'matak.*

qoyil 1 Tan berishga arziydigan, o'rnida qilib bajarilgan. *Mehmondorchilikni qoyil qilmoq.*

2 Ofarin, tasanno, balli. *Qoyil, hamma ishni men aytgandek bajaribsiz.*

qoyil-latmoq 1 Mahorat bilan bajarmoq, boplamoq. *O'ziga berilgan rolni qoyillatmoq.*

2 Bajarmoq, o'rinlatmoq. *Yillik rejani birinchilardan bo'lib qoyillatmoq.*

qoyilmaqom Ajoyib, kishini qoyil qoldiradigan; zo'r. *Aytilgan vazifani qoyilmaqom qilib bajarmoq.*

qozi «Qur'oni Karim» va shariat qonun-qoidalarini bo'yicha odamlarning arzlari eshitib, tadbir belgilovchi amaldor. *Guvohni qoziga olib bormoq.*

qoziq Yerga qoqish uchun mo'ljallangan yoki qoqilgan uchi o'tkir yog'och, temir va sh. k. narsalar. *Molni bog'lash uchun qoziq qoqmoq.*

qozon 1 Ovqat pishirish uchun mo'ljallangan cho'yan idish. *Qozonni o'choqqa osmoq.*

2 Suv isitish va bug' hosil qilish uchun xizmat qiladigan maxsus yopiq qurilma. *Hammomning qozoni.*

qozonmoq Qo'lga kiritmoq, erishmoq, sazovor bo'lmoq. *Muvaffaqiyat qozondi.*

qog'oz 1 Yozish, chizish, rasm solish, gazeta, jurnal va kitob bosish maqsadlarida yog'och, eski latta va sh. k. lardan kimyoviy yo'l bilan tayyorlanadigan yupqa material. *Qog'ozga yozmoq.*

2 Rasmiy hujjat. *Qog'ozga qo'l qo'ydim.*

3 Xabar, xat. *O'rtog'idan qog'oz kelmoq.*

qog'oz-boz Rasmiyatchi, byurokrat. *Qog'ozboz rahbar.*

qog'ozbozlik Rasmiyatchilik, byurokratlik. *Qog'ozbozlikka qarshi kurashmoq.*

qosh Ko'zni ter, suv va h. lardan to'sib, muhofaza qilib turuvchi qovoq tepasidagi tuklar qatlami. *Qoshiga o'sma qo'y-moq.*

qoshiq Ovqatni yeyish yoki ichish uchun ishlatiladigan bosh tomoni ovqatni yoki suyuqlikni olishga moslashtirilgan chuqurchasi bor, dastali ro'zg'or buyumi. *Qoshiqlarni yuvmoq.*

qochirmoq 1 Qochmoq *fl. ort. n. O'g'lini toqqa qochirmoq.*

2 Uzoqlashtirmoq, chetga tortmoq. *Ko'zlarini undan qochirmoq.*

3 Yo'qotmoq, qo'ldan chiqarmoq; boy bermoq, o'tkazib yubormoq. *O'g'rini ko'zdan qochirmoq.*

qochir+im 1 Ma'lum bir narsaga, voqea-hodisaga yoki kimsaga ishora qilib aytilgan ramzli gap, shama.

2 Kinoyali gap; piching. *Qochiringa e'tibor ham bermadi.*

qochmoq I 1 Ma'lum bir xavf-xatar, ta'qib va sh. k. lardan qutulish, o'zini omon saqlab qolish maqsadida ulardan uzoqlashmoq, yugurib o'zini boshqa tomonga olmoq. *Daryo tomonga qarab qochmoq.*

2 Hech kimga bildirmay. *Tutqun holatdan qochmoq.*

3 O'z huzur-halovati uchun ma'lum bir ish-harakat, holatdan saqlanmoq, o'zini chetga olmoq. *Bug'doy o'rishdan qochmoq.*

4 Yengilmoq, mag'lub bo'lmoq, o'yindan, bahsdan chetga chiqmoq. *Xo'rozi qochmoq.*

5 Yot, begona erkakdan yuzini berkitmoq, yashirmoq. *Uyiga kelgan mehmondan qochmoq.*

6 Qurish yoki issiq ta'sirida bir-biridan uzoqlashmoq. *So'ringing taxtalari qochibdi.*

qoch-iq 1 Qochgan, yengilgan, mag'lub bo'lgan. *Qochiq bedana.*

2 Orasi ochilib qolgan, bir-biridan uzoqlashgan. *Qochiq pol taxtalari.*

qoch-oq Qochqin, qochib ketgan. *Qochiq soldatni ushlab kelmoq.*

qoch-qin 1 Qamoqdan, tutqunlikdan, jazodan qochib ketgan. *Qochqinlarni qidirmoq.*

2 Ma'lum bir sababga ko'ra o'z yerini tashlab ketgan shaxs. *Qochqinlarga yordam bermoq.*

qochmoq II Urg'ochi hayvonlarning urug'ini ushlab qolishi, bo'g'oz bo'lmoq. *Sigiri uch oy oldin qochgan.*

qubba 1 Yarim shar ko'rinishidagi gumbaz. *Minora qubbasiga yarim oy shaklini o'rnatmoq.*

2 Gumbaz yoki piramida shaklida terilgan, o'yilgan, yasalgan, chizilgan narsalar. *Qubba shaklida qo'yilgan piyolalar.*

quda Kuyov va kelinning ota-onalari. *Qudalarning oyog'i tagiga qo'y so'yimoq.*

quda-lashmoq O'g'il uylantirib yoki qiz chiqarib quda bo'lmoq. *O'zining dugonasi bilan qudalashmoq.*

quda-anda Qudalar tomon (ikkinchi qudaga nisbatan). *Quda-andalarni kutib olmoq.*

qudag'a(y) Xotin quda. *Qudag'ayga poyondozi solmoq.*

qudrat 1 Oллоhning ilohiy kuchi. *Yaratganning qudrati zo'r!*

2 Katta ishlarni bajarishga qodir kuch, quvvat. *Xalq qudrati.*

qudrat+li Qudratga ega. *Qudratli mamlakat.*

quduq 1 Suv olish uchun qazilgan tor va teran chuqurlik. *Quduqqa yetib bormoq.*

2 Yer ostidan gaz, neft kabi qazilma boyliklarini olish maqsadida parmalash mexanizmlari yordamida qazilgan tor o'ra. *Birinchi quduqni qazimoq.*

qul 1 Tobe, eziluvchi, har qanday haq-huquqdan mahrum qilingan shaxs. *Asir tushib qulga aylanmoq.*

qul +dor — qur II

2 Malay, xizmatkor. *Xo'jayinning quli.*

3 Biror narsaga yoki shaxsga ortiq darajada ishongan, berilgan shaxs. *Pulning quliga aylanib qolmoq.*

qul +dor Qul egasi, xo'jayin. *Quldor boy.*

quldor+lik Qulga egalik qilish; qullar kuchidan foydalanishga asoslangan. *Quldorlik davlati.*

qul+vachcha 1 Qul avlodi, quldan tarqagan. *Qulvachchaga ish buyurmoq.*

2 Xizmatkor bola, yosh malay. *Qulvachchasiidan so'ramoq.*

qulamoq 1 Bo'y-basti bilan yiqilmoq, ag'darilmoq. *Shamolda qulamoq.*

2 Yo'q bo'lmoq, mahv bo'lmoq, yengilmoq. *Taxtdan qulamoq.*

3 O'lmoq, jon bermoq. *Jahannamga qulamoq.*

qulay Ma'lum bir ish-harakat, vazifa, topshiriq va sh. k. larni amalga oshirish uchun eng mos, muvofiq keladigan. *O'qishga qulay vaqt topmoq.*

no-qulay 1 O'ng'aysiz, ish-harakat qilish uchun qulayligi yo'q. *Noqulay joyda o'tirmoq.*

2 Kishini xijolat qiladigan, o'ng'aysiz holga soladigan. *Xolasining oldida noqulay ahvolda qolmoq.*

qulay+lik O'ng'ay, qulay holat, vaziyat. *Ishning qulayligi.*

qulay+siz Noqulay. *Qulaysiz holatga tushib qolmoq.*

quldiramoq Quldir-quldir ovoz chiqarmoq. *Qorni quldiramoq.*

qulf 1 Eshik, deraza, sandiq va sh. k. larga solinadigan kalitli moslama. *Darvozaga qulf solmoq.*

2 Qulf solingan holatli. *Ularning hovlisi hamisha qulf.*

qulf+lamoq Qulf solib uni ochilmaydigan qilib qo'ymoq. *Sandiqni qulflamoq.*

qulf+loq (lik) Qulf bilan berkitilgan, qulf. *Qulfloqlik sandiq.*

qulluq 1 Minnatdorchilikni, rahmatni ifodalovchi so'z. *To'yga kelganingiz uchun ming bor qulluq.*

2 Muborak, qutlug'. *Ko'ylagingiz qulluq bo'lsin.*

qulon Yovvoyi xachir. *Qulon galasiga duch kelmoq.*

quloq 1 Eshitish a'zosi, uning tashqi qismi. *Quloqlarini ishqalamoq.*

2 Ba'zi bir buyumlarning ushlab, mustahkamlash uchun xizmat qiluvchi quloqqa o'xshash tarkibiy qismi. *Qozonning qulog'i.*

3 Ayrim mexanizmlar hamda musiqa asboblarning sozlash uchun xizmat qiladigan qismi. *Radioning qulog'ini buramoq.*

4 Bosh kiyimlarning (qishki) quloqni yopish uchun xizmat qiluvchi uzun tushiriladigan qismi. *Telpakning qulog'ini tushirib olmoq.*

5 O'simliklarning, nihollarning birinchi, dastlabki barglari, chinbarg. *G'o'zaning qulog'i.*

quloq+li 1 Qulog'i bor. *To'rt quloqli qozon.*

2 Gapga kiradigan; qobil. *Quloqli bola bo'lib o'smoq.*

quloq+siz Qulog'i yo'q. *Quloqsiz dutor.*

2 Kar, qulog'i og'ir. *Quloqsiz odam oldida gapirmoq.*

3 Gapga kirmaydigan, o'jar. *Quloqsiz o'quvchi.*

quloqchin Quloqlari tushirib qo'yiladigan issiq telpak. *Quloqchin kiymoq.*

quloch 1 Yelka balandligida uzatilgan ikki qo'l uchi orasidagi masofa, o'lchov. *Bir quloch ip kesmoq.*

2 Quchoq. *Qulochga sig'mas chinor daraxti.*

quloch+lamoq Quloch yozib o'lchamoq. *Atlasni qulochlammoq.*

qulun 1 Bir yoshga to'lmagan toycha, toychoq. *Onasining ortidan ergashgan qulunni haydamoq.*

2 Erkalash, erkalatish shakli. *Qulunim bu yil maktabga boradi.*

qulun+lamoq Toychoq tug'moq. *Erta bahorda qulunlamoq.*

qulun+li Quluni, bolasi bor. *Qulunli biya.*

qulupnay Pushti yoki qizil rangda pishadigan mevali ko'p yillik xonaki o'simlik va uning mevasi. *Qulupnay iste'mol qilmoq.*

qum 1 Kvarsning sochiluvchan mayda donachalari to'plami. *Qumda o'ynamoq.*

2 Mayda, qumga o'xshash. *Qum-qum chumoli.*

qum+lamoq 1 Dog' yoki zangni ketkazish uchun qum bilan ishqalamoq, qum bilan tozalamoq. *Paqirning yonboshini qumlamoq.*

2 Qumga botmoq, qum bilan qoplamoq. *Og'riyotgan oyog'ini qumlamoq.*

qum+li Ichida, tarkibida qumi bor bo'lgan. *Qumli tepalik.*

qum+lik Qum bilan qoplangan, qum bosgan yer, joy. *Qumlikda yurmoq.*

qum+loq 1 Qumlik, qum bosgan joy. *Qumloqda dumalab yotmoq.*

2 Qumli, qumi bor. *Qumloq dala.*

qumalamoq Yumalamoq, dumalamoq. *Uy ichida qumalamoq.*

qumaloq 1 Qo'y yoki tuyaning yumaloq tezagi. *Qumaloqqa qarab qo'yni bilmoq.*

2 Umuman yumaloq narsa. *Qumaloq uzumlar.*

qumri Kaptarsimonlar oilasiga kiruvchi, qafasda ham ko'payadigan sayroqi qush. *Qafasda qumri boqmoq.*

qumursqa Mayda chumoli. *Uyda qumursqalar ko'payib ketibdi.*

qumg'on O'tda choy qaynatish uchun ishlatiladigan choydosh. *Qumg'onda qaynagan choy.*

qunduz 1 Suvda va quruqlikda yashovchi qimmatbaho mo'ynali sut emizuvchi yirtqich hayvon. *Qunduz ovlamoq.*

2 Yoqa yoki telpak uchun ishlatilgan har qanday mo'yna. *Qunduz yoqali palto kiymoq.*

qunishmoq Qattiq sovuq, qo'rqish, ma'lum bir kasallik tufayli junjikmoq. *Sovuq yeb qunishmoq.*

qunt Ichki moyillik, hafsula. *O'qishga qunt bilan kirishmoq.*

qur I 1 Ish-harakatning takrorlanish miqdori, marta, daf'a. *Bir qur borib kelmoq.*

2 Davra, gal, partiya. *Bir qur shaxmat o'ynamoq.*

qur II O'rmonda yashovchi ov qilinadigan parranda. *Qur otib kelmoq.*

quralay Ohu yoki kiyikning yosh bolasi. *Ohuning quralayi.*

qurama 1 Har xil qismlardan tashkil topgan, aralash-quralash, quroq. *Qurama fikrlar.*
2 Ikki urug'ning chatishuvi, qo'shilishi natijasida yuzaga kelgan etnik guruh. *Qurama mahalla.*

qurb Kuch-quvvat, mador. *Yurishga qurbi yetmay qolmoq.*

qurbaqa Suvda va quruqlikda yashash uchun moslashgan, «qur-qur» degan ovoz chiqaruvchi, dumsiz sakrab yuruvchi jonivor.

qurbon 1 Olloh yo'lida qurbonlikka atalgan jonliq. *Qurbon so'yish.*
2 Ma'lum bir falokat, fojia va sh. k. tufayli halok bo'lgan kishi. *Suv toshqini qurbonlari.*

qurbon-lik 1 Qurbon hayitida so'yladigan jonliq. *Qurbonlikka qo'y so'ymoq.*
2 Qurbon hayiti kunida xalqqa beriladigan ziyofat. *Qurbonlikka borib kelmoq.*

qurdosh Tengqur, tengdosh. *Qurdoshlari bilan ko'rishmoq.*

qurilish 1 Qurilmoq *fl. h. n.* Bino qurilishi cho'zilib ketdi.
2 Qurish ishlari olib borilayotgan joy, ob'ekt; qurish ishlari bilan bog'liq ishlar. *Qurilishga sement olib bormoq.*

qurilmoq Qurmoq *fl. maj. n.*

quril-ma Ma'lum bir maqsad yo'lida xizmat qiluvchi texnik moslama, inshoot. *Havoni tozalash qurilmasi.*

qurimoq 1 Suvini, namini yo'qotib quruq holga kelmoq. *Yuvgan ko'ylagi qurimoq.*
2 Suv yoki nam yo'qligi, yetishmasligi sababli so'lmoq, qovjirab o'sishdan, rivojlanishdan to'xtamoq, nobud bo'lmoq. *Bahorda ekilgan teraklar suvsizlikdan qurimoqda.*
3 Qaqramoq, chanqab ketmoq. *Tomoqlari qurimoq.*
4 Yo'q bo'lmoq, tamom bo'lmoq, tugamoq. *Omborxonadagi un quridi.*

quri(i>u)-q 1 Suvi yoki nami yo'q, suvini, namini ozgina yoki butunlay yo'qotgan. *Quruq novdalarni yig'ib kelib gulxan yoqmoq.*
2 Yog'in kam bo'lgan yoki bo'lmaydigan. *Kuz juda quruq keldi.*
3 Qurishgan, qovjiragan. *Quruq lablarini yalamoq.*
4 Suvi yo'q, suvsiz. *Quruq sahro.*
5 Bo'm-bo'sh, ichida hech narsa yo'q. *Quruq idish.*
6 Hech narsasiz, faqat, yolg'iz, birgina. *Quruq choy ichmoq.*
7 Amalga oshmaydigan, puch. *Quruq orzular.*

quruq-chilik Qurg'oqchilik. *Bu yilgi quruqchilik ekinlarga jiddiy zarar yetkazdi.*

quruq-lik 1 Yer sharining dengiz va okeanlardan boshqa odamlar va hayvonlar yashaydigan qismi. *Quruqlikka chiqmoq.*
2 Suvsiz, nami bo'lmagan joy. *Quruqlikni topib o'sha yerga kapa tikmoq.*

qurmoq 1 Har xil materiallar yordamida bunyod etmoq, solmoq, barpo qilmoq. *Shahar o'rtasiga muzey qurmoq.*
2 Yerni kovlab, qazib ma'lum bir narsa barpo etmoq. *Sun'iy dengiz qurmoq.*

3 O'rnatmoq, o'tkazmoq. *Deraza qurmoq.*

qur-uvchi 1 Binokor, qurilish xizmatchisi. *Quruvchi bo'lib ishlamoq.*
2 Yaratuvchi, barpo etuvchi. *Yangi turmush quruvchisi.*

qurol 1 Urush, jang asbobi, aslaha, yarog'. *Qurolini qo'liga olmoq.*
2 Ma'lum bir ish-harakatni bajarish uchun vosita bo'ladigan narsa – buyumlar, mexanizmlar. *Mehnat qurollari.*
3 Omil, dastak, vosita. *Til – aloqa quroli.*

qurol-dosh Yonma-yon, bir safda, bir qismda jang qilgan, birgalikda dushmanga qarshi kurashgan, harbiy xizmatni o'tagan. *Quroldosh do'sti.*

qurol-lanmoq 1 Jang, urush qilish uchun qurol-yarog' bilan ta'minlanmoq, qurol olmoq. *Qurollangan jangarilar yoq qilindi.*
2 *kchm.* Biror maqsadga erishish, uni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, g'oya, omil va sh. k. vositalarni egal-lamoq, bilib olmoq. *Vatan mafkurasi bilan qurollanmoq.*

qurol-li 1 Qurol-yaroq tutgan, qurollangan. *Qurolli jangchi.*
2 Qurol bilan amalga oshiriladigan. *Qurolli qo'zg'olon ko'tarmoq.*

quroq 1 Har xil gazlama shakllaridan, parchalaridan yasalgan narsa. *Quroq to'n kiymoq.*
2 Mato, gazmol parchalari. *Quroqlar sochilib yotgan uyga kirmoq.*
3 Parcha-purcha, laxtak-luxtak, bo'ltak-so'ltak. *Quroq dala.*

qursoq Oshqozon, qorin. *Qursoq'iga siqquncha yemoq.*

qurt 1 Uzun tanasini egib-yozib oyoqchalari yordamida sudralib yuradigan umurtqasiz jonivor. *Olmaga qurt tushdi.*
2 Ba'zi hashoratlarning tuxumidan yuzaga keladigan g'umbak. *Kapalak qurti.*
3 Gijja. *Ichida qurti bor bola.*
4 Tut bargi bilan oziqlantirilgach, ma'lum bir muddat o'tgach, pilla o'raydigan g'umbak. *Ipak qurti.*

qurt-lamoq Qurt tushmoq.

qurt-li 1 Qurt tushgan, qurti bor. *Qurtli o'rik.*
2 Qurt boqilayotgan, ichida qurti bor. *Qurtli xona.*

qurt-xona Ipak qurti chiqariladigan, boqiladigan maxsus joy, xona. *Qurtxonaga barg olib bormoq.*

qurt-chi Qurt boquvchi, pillakash. *Qurtchi kampir.*

qurtchi-lik Pillachilik, pillakashlik; qurt yetishtirish bilan bog'liq bo'lgan. *Qurtchilik sexi.*

qurtava Qurut yoki suzmani qaynagan suvda ezib ayronga aylantirilgach, undan qilinadigan quyuq ovqat. *Qurtava ichmoq.*

qurultoy Muayyan soha vakillari ishtirokida o'tkaziladigan katta yig'ilish, anjuman. *Paxtakorlar qurultoyiga kelmoq.*

qurum Kuyindi zarralari, qorakuya. *Qurum bosgan mo'rini tozalamoq.*

qurumsuq Sarf-xarajatdan qochuvchi shaxs, xasis, ziqna. *Qurumsuqdan qishda qor so'rasang bermaydi.*

qurumsuq-lik Xasislik, ziqnalik. *Qurumsuqlik yaxshilikka olib bormaydi.*

qurut — quvnoq+lik

- qurut** Suzmani har xil kichik shakllarda yumaloqlab quritib tayyorlanadigan mahsulot. *Qurut sotib o'tirmoq.*
- qurushmoq** 1 Qurimoq, qurib bujmaymoq, qovjiramoq. *Betlari qurushmoq.*
2 Junjikmoq, uvishmoq. *Etlari qurushmoq.*
- qurush-qoq** Nami qochgan, qovjiragan. *Qurushqoq nok.*
- qurg'oq** 1 Yog'in-sochin yetarli bo'lmaydigan, quruq. *Qurg'oq hududlar.*
2 Quruqlik. *Qurg'oqqa yo'l olmoq.*
- qurg'oq+lik** 1 Quruqchilik. *Bahorning qurg'oqligi tufayli sug'orish ishlari qiyinlashmoqda.*
2 Quruqlik, quruq yer.
- qurg'oq+chilik** Yog'ingarchilik kam bo'lgan palla, vaqt; quruqchilik. *Qurg'oqchilik davom etmoqda.*
- qurg'ur** Yengil koyishni bildiradi. *Qurg'ur, gapni qotirib tashlaydi-da!*
- qurshamoq** 1 Atrofidan o'rab olmoq, o'rab turmoq, chor atrofdan to'sib olmoq. *Farg'ona vodiysining chor atrofini tog'lar qurshagan.*
2 Bosmoq, qopmoq, chulg'amoq. *Yuragini qo'rquv qurshamoq.*
- qursh-(a>o)v** Qurshalgan holat. *Qurshovdan chiqmoq.*
- qurchoq** Qo'g'irchoq, o'yinchoq. *Qurchoq o'ynamoq.*
- qurchoq-boz** Qo'g'irchoqboz. *Qurchoqbozlar o'yin ko'rsatdilar.*
- qur'a** Biror narsani to'g'ri hal qilish uchun tashlanadigan shartli belgi, chek. *Futbol bo'yicha qur'a tashlamoq.*
- qur'on** Olloh tomonidan vahiy qilingan, musulmon dinining qonun-qoidalari, olam qonuniyatlari aniq va izchil ko'rsatilgan, 114-suradan iborat bo'lgan muqaddas kitob. «*Qur'on*»ning «*Usmon mus'hafi*» nusxasi mustaqillik sharofati bilan yurtimizga qaytarildi.
- qusmoq** 1 Yeganini, ichganini qaytarib chiqarmoq, tashlamoq, qayt qilmoq. *Kasallanib ertalabdan boshlab qusmoq.*
2 Olganini qaytarmoq. *Yemoqning qusmog'i bor.*
- qus-uq** Qayt qilingan narsa. *Qusug'iga qarab kasalini topmoq.*
- qusur** Nuqson, ayb, xato, kamchilik. *Ishidan qusur topmoq.*
- qutb** 1 Yer sharining faraziy o'qi bilan uning sirti kesishgan ikki nuqtadan har biri. *Janubiy qutbda yashamoq.*
2 Magnit yoki elektr zanjirining qarama-qarshi ikki tomonidan biri. *Manfiy qutb.*
- quti** 1 Sandiq shaklidagi kichik ro'zg'or buyumi. *Qutidan gugurt olmoq.*
2 Maktub, gazeta-jurnal, turli maqsadlardagi ovoz berish bulletinlarini tashlash uchun ishlatiladigan maxsus yashikcha. *Qutini ochib varaqalarni stol ustiga to'kmoq.*
3 Ichiga bir turdagi narsalar solinadigan har qanday korobka yoki yashik. *Sigaret qutisi.*
4 Ichiga narsa solish va saqlab qo'yish uchun foydalaniladigan har qanday qopqoqli idish. *Temir qutidan shprints olmoq.*
5 Yigirma gramm ipak qurti urug'i solingan maxsus qog'oz korobka va shu urug'dan chiqqan ipak qurti. *Ikki quti qurt boqmoq.*

- qutlamoq** Tabrik etmoq, muborakbod qilmoq. *Bayram bilan qutlamoq.*
- qutl(a>o)+ov** 1 Tabrik, tabriknoma. *Do'stlar qutlovi.*
2 Sovg'a-salom, jo'natilgan narsa. *Bayram qutlovini qabul qilib olmoq.*
- qutlug'** Qut-baraka, baxt keltiruvchi, baxtli; muborak. *Navro'zingiz qutlug' bo'lsin!*
- qutqarmoq // qutqazmoq** 1 Har xil noqulay, og'ir, yomon holatlardan, vaziyatlardan chiqarmoq, ozod qilmoq. *Qopqondan qutqarmoq.*
2 Xalos, xorij qilmoq. *Chekishdan qutqarmoq.*
- qutqu** Teskari tashviqot, gijgijlash, yomon ishga, yo'lga undovchi da'vat. *Yuragiga qutqu solib qo'ymoq.*
- qutulmoq** 1 Ma'lum bir yomon vaziyatdan, holdan chiqib olmoq, xalos bo'lmoq. *Dushman qo'lidan qutulmoq.*
2 Omon qolmoq, saqlanmoq. *Sirtmoqdan qutulmoq.*
3 Zimmadagi ish, vazifa, burch va sh. k. lardan xorij bo'lmoq, bo'shamoq. *Ombor mudirligidan qutulmoq.*
4 Tug'moq. *Eson-omon qutulib olmoq.*
- quturmoq** 1 Quturish kasaliga uchrarmoq. *Iti quturib qoldi.*
2 Jon-jahdi bilan yovuzlaracha harakat qilmoq. *Quturgan yov.*
3 Haddan oshmoq, bosar-tusarini bilmay qolmoq. *Puli ko'payib quturmoq.*
4 Shiddat bilan yuz bermoq, avjiga minmoq, g'azabiga minmoq. *Bo'ron quturdi.*
- qutur+ish** Hayvonlarda va odamlarda bo'ladigan og'ir yuqumli kasallik. *Quturishga qarshi kurashmoq.*
- quv** Ayyor, mug'ombir. *Quv odam.*
- quv-lamoq** ayn. Quvmoq 1. *Quyoning orqasidan quvlamoq.*
- quv-g'in** 1 Zo'rlik bilan yashash joyidan haydalgan yoki surgun qilingan. *Quvg'inlar bilan uchrashmoq.*
2 Shunday holatdagi hayot, turmush. *Quvg'inda turmush qurmoq.*
- quvlashmoq** Quvlamoq fl. birg. n.
- quvlash-machiq** Yetib yoki tutib olish uchun bir-birini quvlash bilan bog'liq bolalar o'yini, kim o'zarga yugurish. *Quvlashmachiq o'ynamoq.*
- quvmoq** 1 Yetib yoki tutib olish uchun ketidan yugurmoq, quvlamoq. *Tovuqning orqasidan quvmoq.*
2 Turgan, yashayotgan yerdan ketishga majbur qilmoq; haydamoq. *Uyidan quvmoq.*
3 Bo'shatmoq, vazifasidan chetlatmoq. *Bo'lim boshlig'ini quvmoq.*
4 Chiqarmoq, o'zidan nari ketkazmoq; tarqatmoq, siqib chiqarmoq. *Miyasidan bo'lmaq'ur xayollarni quvmoq.*
5 Payida yurmoq, orqasidan tushmoq. *Bilimni quvmoq.*
- quvnamoq** Xursand, shod bo'lmoq. *Bayramda quvnamoq.*
- quvna(a>o)+q** Chehrasi doim ochiq, shod, xushchaqchaq; quvonch va shodlikka to'lgan. *Quvnoq bolalik.*
- quvnoq+lik** Xursandchilik, o'yin-kulgi, shodlik, yaxshi kayfiyat. *O'quvchilarning quvnoqligi.*

quvonmoq Shodlanmoq, xursand bo'lmoq. *Test natijalarini ko'rib quvonmoq.*

quvonch Sevinch, shodlik, xursandchilik. *Quvonchiga sherik bo'lmoq.*

quvonch-li Kishiga quvonch, sevinch bag'ishlaydigan, sevinsa arziydigan. *Quvonchli voqea.*

quvramoq Qurimoq, qovjirab qolmoq; nami qochmoq, qaqramoq.

quvur 1 Katta, yo'g'on truba. *Ariq ustiga quvur o'rnatmoq.*
2 Suv, gaz, neft va sh. k. mahsulotlarni o'tkazish, uzatish uchun qurilgan inshoot, tizilma. *Neft quvuri.*

quvvat 1 Jismoniy harakat qila olish qobiliyati. *Quvvati zo'r yigit.*
2 Harakatlanuvchi jism yoki mexanizmlarning kuchi. *Beqiyos quvvatga ega bo'lgan mashina.*
3 Ishlab chiqarish korxonalarining imkoniyatlari, mahsulot ishlab chiqara olishi. *Qo'shma korxonaning quvvatini oshirmoq.*
4 Moddiy imkoniyat; boylik. *Mashina olishga quvvati yetmoq.*
5 Bilim, malaka, layoqat, qobiliyat. *Universitetda o'qishga quvvati yetmoq.*

kam-quvvat Kuch-quvvati me'yoridan kam. *Kamquvvat yigit.*

quvvat-lamoq 1 Qo'llamoq, ma'qullab yoqlamoq. *Hamshahrining fikrini quvvatlamoq.*

quvvat-li 1 Kuchli, baquvvat. *Quvvatli bo'lmoq.*
2 Muayyan kuchga ega bo'lgan. *Quvvatli gidroelektrostan-siya.*

quyi 1 Ma'lum bir balandlikka nisbatan pastga joylashgan, past, tuban. *Quyi yer.*
2 Pastki, ostki. *Quyi lab.*
3 Poygak, uying pastki tomoni. *Quyida o'tirmoq.*
4 Yuqori, markaziy tashkilotlarga nisbatan tobe, unga bo'ysunuvchi, mahalliy. *Quyi tashkilotlar.*
5 Mavqei, darajasi va sh. k. bo'yicha past, kichik. *Quyi vazifadagi xodimlar.*

quymoq I 1 Suyuqlikni bir idishdan boshqa bir idishga, joyga tushirmoq, solmoq; to'kmoq, oqizmoq. *Qozonga yog' quymoq.*
2 Shiddat bilan yog'moq, kuchli yog'moq. *Jala quymoq.*
3 Suv bermoq, sug'ormoq. *Bug'doyga suv quymoq.*
4 Maxsus qolip, andoza va sh. k. larga suyuq narsa solib tayyorlamoq, qotirib mahsulot yaratmoq. *Guvalla quymoq.*

quy+ma Quyib tayyorlangan. *Quyima qolip.*

quymoq II Tuxumni un bilan chayib yog'da pishiriladigan ovqat. *Quymoq pishirmoq.*

quymuch Dumg'aza; gavdaning bel bilan dumg'aza orasidagi orqa qismi. *Quymuchi og'rismoq.*

quyon 1 Quloqlari va orqa oyoqlari uzun kichik yugurik hayvon. *Quyon boqmoq.*
2 *kchm.* Qo'rqqoq, jur'atsiz.
3 Muchal yili. *Quyon yilida tug'ilmoq.*

quyon-chilik Quyon boqish va uni ko'paytirish bilan bog'liq xo'jalik, soha. *Quyonchilik fermasi.*

quyonchiq Tutqanoq. *Quyonchiq kasali bor.*

quyosh 1 Galaktikamizdagi barcha planetalarga issiqlik va yorug'lik berib turuvchi doimiy ravishda termoyadro operatsiyalari sodir bo'lib turadigan planeta. *Quyosh chiqmoq.*
2 Oftob, kun; oftob nuri, yorug'lik, oftob nuri tushib turgan joy. *Quyoshda o'tirmoq.*

ser-quyosh Doim yoki ko'p vaqt oftob chiqib turadigan, juda ham oftobli, quyoshli. *Serquyosh o'lka.*

quyosh-li Quyosh chiqib turgan, serquyosh. *Quyoshli kun. Quyoshli O'zbekiston.*

quyqa 1 Idishdagi suyuqlik tagiga yig'ilgan cho'kindi, quyqum. *Choyning quyqasi.*
2 So'nggi nusxalar, qoldiqlar. *Jamiat quyqalari.*

quyruq 1 Dum. *Itning quyrug'i.*
2 Dumba. *Qo'chqorning quyrug'i.*
3 Samolyot, kema va sh. k. larning orqa tomoni.
4 Ma'lum bir shaxsga ko'r-ko'rona ergashuvchi kimsa. *Mahalla oqsoqolining quyrug'i bo'lib qolmoq.*

quyulmoq 1 Suvi ozayib quyug holga kelmoq, quyuglashmoq. *Qaynayotgan qiyom ancha quyulib qoldi.*
2 Zichligi ortmoq. *Bulutlar quyulib borardi.*
3 *kchm.* Vazminlashmoq, o'zini tutib, qo'lga olib og'ir bo'lib qolmoq. *Bolasi ancha quyulib qoldi.*

quyun 1 Dovul, shiddatli yog'in; to'fon. *Quyun bostirib kela boshladi.*
2 Shiddatli kuch, to'sib, to'xtatib bo'lmaydigan narsa. *Quyunday bosib kelmoq.*

quyuq 1 Suvi, suyuqlik qismi nisbatan oz, tezda oqib ketmaydigan. *Quyuq asal.*
2 Tarkibida erigan narsa, modda nisbatan ko'p. *Quyuq choy damlammoq.*
3 To'q, qalin, zich. *Quyuq qora sochli yigit.*
4 Mo'l, serob, to'kin-sochin. *Quyuq ziyofat qilib bermoq.*
5 Samimiy, ochiq, dildan, yurak-yurakdan. *Ikkalasi quyuq suhbatlashdi.*

quyuq-lashmoq Quyuq holat olmoq, quyuq bo'lmoq. *Murabbo qaynayverib quyuqlashdi.*

quyushqon Egar siljimasligi uchun ot va eshakning dumi ostidan aylantirilib egarga birlashtiriladigan qayish. *Quyushqonini yechib qo'ymoq.*

quzg'un 1 O'laksaxo'r yovvoyi qush. *Quzg'unlarga qarata o'q o'tmoq.*
2 Hech narsadan hazar qilmaydigan, yulg'ich, tekinxo'r. *Quzg'unlarning dodini bermoq.*

qush Butun tanasi par va patlar bilan qoplangan, qanoti bilan uchishga qodir umurtqali jonzor, parranda. *Qushlarga don sepmoq.*

qush-boz Ov qushlari yoki sayroqi qushlarni boquvchi, ularga ishqiboz odam. *Qushboz odam bilan uchrashib qolmoq.*

qush+day — qo'nimsiz+lik

- qush-day** 1 Qushga o'xshash, qush singari. *Qushday osmondan ko'tarilmoq.*
2 Juda yengil. *Hammoldan qushday bo'lib chiqmoq.*
- qushxona** Hayvonlar so'yiladigan joy, kushxona. *Qushxonaga hayvon olib kirmoq.*
- quchmoq** 1 Quchoqlamoq, quchoq ochib ko'ksiga, bag'riga bosmoq. *Bolasini mahkam quchmoq.*
2 O'rab olmoq, qamramoq, qoplamoq. *Tog'lar boshini oppoq bulutlar quchdi.*
- quchoq** 1 Ko'rishganda hurmat, e'zoz yuzasidan bironi bag'riga olish, bosish uchun qilinadigan qo'l harakati. *Uzoqdan quchoq ochib kelmoq.*
2 Bag'ir, og'ush. *Lager quchog'ida dam olmoq.*
3 Ikki qo'lini yoyganda yuzaga keladigan oraliq o'lchov; shu o'lchovdagi narsa. *Bir quchoq beda o'rib kelmoq.*
- quchoq-lamoq** Bag'riga bosmoq, bag'riga bosib ko'rishmoq, quchoq orasiga olib bag'riga tortmoq. *Onasini mahkam quchoqlamoq.*
- qo'biz** G'ijjaka o'xshash qisqa dastali cholg'u asbobi. *Qo'biz chalmoq.*
- qo'biz.chi** Qo'biz chaluvchi, shunday asbobda kuylovchi xalq baxshisi. *To'yga qo'bizchini chorlamoq.*
- qo'l** 1 Odamning barmoq uchlaridan yelkasigacha bo'lgan qismi, a'zosi. *Qo'lini qimirlatmoq.*
2 Panja, bilakdan barmoqlar uchigacha bo'lgan qismi. *Qo'li bilan ushlab ko'rmoq.*
3 Hayvonlarning oldingi oyoqlari. *Qo'l go'shtidan olmoq.*
4 Barmoq. *O'rta qo'l.*
5 Kishining o'ziga xos yozuv uslubi, xati. *Qo'lidan kimligini bilib olmoq.*
6 Imzo, kishining o'z qo'li bilan yozgan ism-familiyasi. *Qo'l qo'yib ishlagan maoshini olmoq.*
- qo'l-lamoq** 1 Yoqlamoq, madad, ko'mak bermoq. *Oshnasini qo'llamoq.*
2 Tadbiiq etmoq. *Yangi usullarni qo'llamoq.*
- qo'lansa** 1 Sassiqlik, badbo'y. *Qo'lansa hid kelmoq.*
2 Muomala-munosabati yoqimsiz, sovuq. *Qo'lansa gap qilmog.*
- qo'lantayoq** Oyoqqa hech narsa o'ramasdan yoki paypoq kiyimasdan. *Etikni qo'lantayoq kiyib olmoq.*
- qo'lbola** 1 Hafsala bilan qo'lda qilingan, tayyorlangan. *Qo'lbola osh.*
2 Xonaki, uyda qilingan; o'z qo'li bilan yetishtirilgan. *Qo'lbola stul yasamoq.*
- qo'lbog'i** Beshikka ikki qo'lini yoniga qilib belangan bolaning bilaklari va qorni ustidan tortib bog'lanadigan enli bog'ich. *Qo'lbog'i bo'shab ketmoq.*
- qo'llanmoq** Qo'llamoq *fl. maj. n.*
- qo'llan.ma** 1 Yo'l-yo'riqlik yozilgan hujjat. *Haydovchilar uchun qo'llanma.*
2 O'quv-tarbiyaviy ish jarayonida ishlatiladigan yordamchi, qo'shimcha materiallar. *Qo'llanmadan foydalanmoq.*
- qo'lqop** Qo'lni sovuqdan, kir bo'lishdan saqlaydigan buyum. *Qo'lqop kiyib ish qilmoq.*

- qo'ltiq I** 1 Qo'l osti, qo'lning yelka bilan tutashgan joyining ostki qismi. *Qo'ltiq'iga daftar qistirib olmoq.*
2 Ustki kiyimlarining shu joyni berkitib turadigan qismi. *Ko'ylagi qo'ltiq'idan yirtilib ketmoq.*
- qo'tiq-lamoq** 1 Qo'ltiq'iga qisib olmoq, qo'ltiq'iga joylab ko'tarmoq. *Bir bog' poyani qo'tiq'lamoq.*
2 Birov bilan yurganda yoki uni turg'izayotganda qo'ltiq'idan, qo'lning yuqori qismidan tutmoq. *Erini qo'tiq'lamoq.*
3 Moddiy va ma'naviy yordam bermoq, ko'maklashmoq. *Qarindoshini qo'tiq'lamoq.*
- qo'ltiq II** Quruqlik ichiga suqilib kirgan suvlik. *Qo'ltiqqa kemani olib kirmoq.*
- qo'ltiq-tayoq** Oyog'i shikastlangan yoki oyog'i yo'q odamlar qo'ltiq'iga tayab yuradigan maxsus xassa, moslama. *Qo'ltiq-tayoq bilan yurmoq.*
- qo'lyozma** Qo'lda yozilgan. *Qo'lyozma olmoq.*
- qo'mita** Tashkilot, uyushma. *Atamashunoslik qo'mitasi.*
- qo'mondon** 1 Yirik harbiy uyushmalar, qismlar boshlig'i. *Front qo'mondoni.*
2 Armiya boshlig'i. *Qo'mondon bilan uchrashmoq.*
- qo'mondonlik** Qo'shinga rahbarlik qiluvchi yuqori organ va undagi kishilar majmui. *Qo'mondonlik buyrug'i.*
- qo'msamoq** Biror kimsa, joy, narsa va sh. k. i eslab, xotirlab, uni bir ko'rishga orzumanda bo'lmoq, uni ko'rishni juda istamoq. *Ona qishlog'ini qo'msamoq.*
- qo'nalg'a** 1 Qushlar qo'nib dam oladigan, uxlaydigan yer. *Qo'nalg'aga chiqmoq.*
2 Safardagilar to'xtab dam oladigan yer. *Hech yerdan qo'nalg'a topa olmadilar.*
- qo'ndirmoq** 1 Qo'nmoq *fl. ort. n. Vertolyotni omon-esson qo'ndirdi.*
2 O'rnatmoq. *Do'ppisini boshiga qo'ndirmoq.*
3 Tikmoq, tiklamoq, qurmoq. *Tepalikka uy qo'ndirmoq.*
- qo'ndoq** Stvulli otish qurollarining barcha qismlarini tutib turadigan va otganda yelkaga tiraladigan qismi. *Miltiqning qo'ndoq'i bilan urmoq.*
- qo'ndoq-lamoq** Qo'ndoq bilan urmoq. *Dushmanini qo'ndoqlamoq.*
- qo'nj** Etik, mahsi, umuman qishki oyoq kiyimlarining boldirni, ilikni yopib turadigan yuqori qismi. *Qo'njidan tortib kiyimoq.*
- qo'nj.li** Qo'nji bor. *Qo'njli botinka.*
- qo'nmoq** 1 Uchishdan to'xtab yerga, daraxtga yoki biror narsaga o'tirmoq, tushmoq. *Daraxt shoxiga qo'nmoq.*
2 Safar paytida dam olish, ovqatlanish va h. maqsadlarda biror yerga kelib tushmoq, o'rnamoq, joylashmoq; tunamoq. *Mehmonxonaga qo'nmoq.*
- qo'n-im** 1 Qo'nish yoki turish joyi. *Qo'nim topmoq.*
2 Dam olish, tinish. *Kechga borib qo'nim topmoq.*
3 Chidam, sabr-toqat, bardosh. *Qo'nimi yo'q odam.*
- qo'nim-siz** Beqaror; bardoshsiz, bir yerda uzoq tura olmaydigan. *Qo'nimsiz xodim.*
- qo'nimsizlik** 1 Beqarorlik, bardoshsizlik. *Qushlarning qo'nimsizligi.*

2 Ishdan-ishga, joydan-joyga ko'chib yurish. *Xodimlarning qo'nimsizligi.*

qo'n-oq 1 Biror kishining uyiga mehmonga borgan shaxs, yo'lovchi va b. *Qo'noqlarga yaxshi qaramoq.*
2 To'xtab joylashadigan joy. *Bir kechaga qo'noq topmoq.*
3 Qush-parrandalarning tunashi uchun qo'yilgan yog'och moslama. *To'tiqush qo'noqqa qo'nib turibdi.*

qo'noq-lamoq 1 Dam olish yoki uxlash uchun qo'noqqa chiqmoq. *Tovuqlar qo'noqladi.*
2 Biror joyga tushmoq, to'xtamoq. *Soy bo'yidagi kenglikda qo'noqlamoq.*

qo'noq-xona Mehmonxona. *Qo'noqxonaga joylashmoq.*

qo'ng'ir Qoramtir jigar rang. *Qo'ng'ir soch.*

qo'ng'iroq 1 Silkitilganda ichidagi tili devorlariga urilib ovoz chiqaradigan to'ntarilgan konus ko'rinishidagi metall asbob; shu asbobning jarangi. *Darsga kirishga qo'ng'iroq chalindi.*
2 Ovoz beradigan har qanday moslama, va uning ovozi. *Eshikka qo'ng'iroq o'rnatmoq.*
3 Telefon. *Akasiga qo'ng'iroq qilmoq.*
4 Jarangdor, yoqimli. *Qo'ng'iroq ovozda gapirmoq.*
5 Jingalak, buralib-buralib ketgan. *Qo'ng'iroq sochli yigit.*

qo'ng'iz Sirti qattiq qobiq bilan qoplangan hasharotlarning umumiy nomi. *Qo'ng'izni chetga olib tashlamoq.*

qo'pol 1 Bichimi kelishmagan, beso'naqay, beo'xshov. *Qo'pol stol.*
2 Dag'al, qo'rs, kishiga qattiq botadigan. *Qo'pol gap qilmoq.*

qo'pol-lashmoq 1 Qo'pol holga kelmoq, beso'naqaylashmoq. *Qishda odamlar juda qo'pollashib ketadilar.*
2 Sovuq muomala qiladigan bo'lib qolmoq, dag'allashmoq. *Ulg'aygani sari qo'pollashib bormoq.*

qo'pol-lik 1 Beso'naqaylik, beo'xshovlik. *Idishning qo'pol-ligi.*
2 Muomala-dagi sovuqlik, dag'allik. *Qo'pollik bilan eshikni ochib kirmoq.*

qo'pormoq Tag-tugi, tomiri bilan sug'urib olmoq, ag'darmoq. *Chinorni qo'pormoq.*

qo'por-uvchi 1 Qo'pormoq fl. *sfsh. Tosh qo'poruvchilar.*
2 Diversant, razvedkachi. *Dushman qo'poruvchisini ushlab olmoq.*

qo'poruvchi-lik Diversiya, diversiya akti. *Qo'poruvchilik xatti-harakatlari.*

qo'qongul Guli har xil ochiladigan hidi yo'q o'tsimon o'simlik. *Qo'qongul ekmoq.*

qo'qonjo'xori Oq jo'xori. *Qo'qonjo'xoriga suv quymoq.*

qo'qqaymoq 1 Tikkayib, do'mpayib xunuk ko'rinish turmoq, beo'xshov turmoq. *Tol hovli o'rtasida qo'qqayib turardi.*
2 Qaqqaymoq, g'o'dayib tik turmoq. *Kabinet ostonasida qo'qqayib turmoq.*

qo'qqisdan Birdan, kutilmaganda. *Qo'qqisdan qor yog'ib qolmoq.*

qo'r I 1 Mayda cho'g', o'tin yonib bo'lgach tagida qoladigan cho'g'. *Qo'rdan kartoshka pishirmoq.*
2 Yurak, qalb harorati, o't. *Qalb qo'rini bermoq.*

qo'r II Yig'ilgan, g'amlangan narsa, boylik, zaxira. *Qo'ri tamom bo'lmoq.*

qo'ra 1 Shox-shabba, yog'och va sh. k. lardan qilingan g'ov, to'siq, devor; shunday to'siq bilan o'ralgan yer. *Qo'ylarni qo'raga kiritmoq.*
2 Atrofi devor bilan o'ralgan hovli-joy. *Yo'l bo'yidagi qo'raga kirmoq.*

qo'rboshi 1 Xonlik yoki amirlikka qarashli qurol-aslaha ombori boshlig'i, amaldor. *Qo'rboshidan qilich olmoq.*
2 Harbiy unvon va shu unvondagi kishi. *Qo'rboshini devonxonaga chorlamoq.*
3 Rus bosqinidan oldingi Turkistonda mahalliy politsiya boshlig'i; qurolli soqchilar boshlig'i. *Qo'rboshiga ma'lumotnoma bermoq.*
4 20-yillardagi milliy ozodlik harakatining boshliqlari. *Ergash qo'rboshining yigiti bo'lmoq.*

qo'rimeoq 1 Himoya qilmoq, saqlamoq. *Vatanini qo'rimeoq.*
2 Ekin, meva va sh. k. larni qush, pashsha, ari kabilardan himoya qilish uchun ularni haydamoq, quvimoq. *Bog'ni qo'rimeoq.*

qo'riq 1 Himoya, mudofaa, saqlanish. *Chegara qo'riq'i.*
2 Soqchilar himoyasida bo'lgan joy. *Gaz inshooti qo'riq'i.*
3 O'zlashtirilmagan, lekin dehqonchilik qilish uchun istiqboli bor yerlar. *Qo'riq ochmoq.*
4 Oldinlari ekin ekilgan, keyinchalik ekilmasdan tashlab qo'yilgan yer. *Qo'riqqa borib kelmoq.*

qo'riq-lamoq Himoyalamoq, saqlamoq, mudofaa qilmoq. *O'zbekiston manfaatlarini sharaf bilan qo'riqlamoq.*

qo'riq-xona Yo'qolib borayotgan, qizil kitobga kiritilgan noyob hayvonlar hamda o'simliklarni himoya qilish, ko'paytirish maqsadlarida tashkil qilingan davlat tasarrufidagi maxsus hududlar. *Qo'riqxonadagi ohularga yemish bermoq.*

qo'riq+chi 1 Soqchi, himoya qiluvchi; chegarachi. *Qo'riqchilar xizmati boshlig'i.*
2 Poliz va don ekinlarini qushlardan saqlash maqsadida dala chetiga yoki o'rtasiga o'rnatib qo'yiladigan qo'g'irchoq odam (tayoqqa o'rnatilgan eski to'n, kastum, shlapa va sh. k. lar). *Bug'doyzorga qo'riqchi o'rnatmoq.*

qo'rqmoq 1 Qo'rquv hissini tuymoq, cho'chimoq. *Momaqaldiroqdan qo'rqmoq.*
2 Yuragi betlamay qochmoq, qo'rqoqlik qilmoq. *Dushmanidan qo'rqmoq.*
3 Hadiksiramoq, xavfsiramoq, hadik olmoq. *Safarga ketgan o'g'lidan qo'rqmoq.*

qo'rq-inch 1 Qo'rquv, vahima. *Qattiq qo'rqinchga tushmoq.*
2 Hadik, xavfsirash, xavotir. *O'g'lini ko'rib qo'rqinchi tarqamoq.*

qo'rqinch-li 1 Dahshatli, vahimali. *Qo'rqinchli tush ko'rmoq.*
2 Xatarli, xavotirli, xavfli. *Qo'rqinchli xabar olib kelmoq.*

qo'rq+mas — qo'g'irchoq+boz

- qo'rq+mas** Hech narsadan qo'rqmaydigan, dovyurak, botir. *Qo'rqmas bo'lib o'smoq.*
- qo'rq+oq** Yuragi yo'q, yuraksiz, har narsadan hadiksirayveradigan. *Qo'rqoq do'stdan mard dushman yaxshi.*
- qo'rq+uv** Qo'rqish hissi.
- qo'rs** Qo'pol, dag'al, to'ng. *Qo'rs munosabatda bo'lmoq.*
- qo'rs-lik** Qo'pollik, dag'allik, to'nglik. *Qo'rslk bilan ish bitmaydi.*
- qo'rg'on** 1 Yov hujumidan saqlanish maqsadida devor, kanal va h. lar bilan o'ralgan, mudofaalangan joy, shahar, qal'a. *Qo'rg'onga kirib, darvozalarini mahkam berkitib olmoq.*
2 Shahar, qal'a va sh. k. ning atrofiga qurilgan mustahkam devor. *Qo'rg'onni buzib kirmoq.*
3 Dala joyda atrofi devor, chetan va h. lar bilan to'sib qo'yilgan hovli, uning ichidagi binolar. *Bu atrofda yagona qo'rg'on shu.*
4 Mustahkam tayanchiq, qal'a. *Tinchlik qo'rg'oni.*
- qo'rg'oshin** Og'ir, yumshoq, tez eriydigan, ko'kish-kul rang kimyoviy unsur. *Qo'rg'oshindan pichoq dastasiga gul solmoq.*
- qo'tir** 1 Badanida pufakchalar hosil qilib qattiq qichishtiradigan yuqumli kasallik. *Qo'tirga qarshi emlamoq.*
2 Shunday kasallikka uchragan, kasallangan. *Qo'tir odam.*
- qo'ton** 1 Qo'y podasi, suruv. *Bir qo'ton qo'y.*
2 Qo'yxona yoki molxona. *Qo'ylarni qo'tonga qamamoq.*
- qo'tos** Markaziy Osiyoning baland tog'li rayonlarida yashovchi yirik gavdali yovvoyi ho'kiz. *Qo'toslarni haydab yurmoq.*
- qo'y** 1 Go'sht, sut, teri, jun va boshqa maqsadlarda boqiladigan o'ta yuvosh uy hayvoni. *Qo'y boqmoq.*
2 Muchal hisobi bo'yicha sakkizinchi yil nomi. *Qo'y yilida uylanmoq.*
- qo'y-xona** Qo'y boqiladigan joy, qo'ra. *Qo'yxonani tozalamoq.*
- qo'y.chi** 1 Qo'y chivon, cho'pon. *Qo'ychilardan xabar olmoq.*
2 Qo'y savdosi bilan shug'ullanuvchi. *Qo'ychi boyna murojaat qilmoq.*
- qo'ychi.lik** Qo'y boqish va ko'paytirish bilan shug'ullanuvchi tarmoq. *Qo'ychilikni jadal rivojlantirmoq.*
- qo'yarda-qo'ymay** Qistab, majbur qilib. *Qo'yarda-qo'ymay uyiga olib ketmoq.*
- qo'ydi-chiqdi** Nikohni buzib ajralish, erdan chiqish va xotin qo'yish. *Qo'ydi-chiqdilaridan to'ymoq.*
- qo'yin** 1 Tananing ko'krak qismi va uni yopib turadigan kiyim orasidagi joy. *Qo'yinidagi nonini chiqarmoq.*
2 Quchoq, og'ush. *Ona qishlog'i qo'yinida o'zini erkin sezmoq.*
- qo'ymoq** 1 Qo'lidagi yoki umuman ko'tarib kelingan, olingan, yurilgan, narsani biror joyga o'rnatmoq, joylashtirmoq. *Qo'lidagi qovunni yerga qo'ymoq.*
2 O'rnatmoq, tiramoq, ma'lum bir vaziyatda joylashtirmoq. *O'rtaga stol-stul qo'ymoq.*
3 Bo'shatmoq, qo'lidan chiqarmoq. *Ushlagan g'ozini qo'ymoq.*

- 4 Taloq qilmoq. *Xotin qo'ymoq.*
- 5 Ma'lum bir ish-harakatga imkon, erk bermoq. *Gapirishga qo'ymoq.*
- 6 O'stirmoq. *Soqol qo'ymoq.*
- 7 Tark etmoq, yig'ishtirmoq, tashlamoq. *Bezoriligini qo'ymoq.*
- 8 Biror ish yoki vazifaga tayinlamoq, belgilamoq; yo'naltirmoq. *Jiyani omborxonaga ishga qo'ymoq.*
- 9 Biror narsani harakatga keltirmoq, ishlatib yubormoq. *Televizor qo'ymoq.*
- 10 Namoyish qilmoq, ko'rsatmoq. *Tomosha qo'ymoq.*
- 11 Qoldirmoq. *Ovqatning yarmini ukasiga qo'ymoq.*
- 12 Surtmoq, surkamoq. *Tirmog'iga lok qo'ymoq.*
- 13 Ma'lum bir holatda, vaziyatda qoldirmoq. *Och qo'ymoq.*
- 14 *ko'm. fl. vazf.* Harakatning tasodifan, o'zga uchun bajarilishi kabi ma'nolarni bildiradi. *Sindirib qo'ydi. O'rgatib qo'y.*
- qo'yikan(ak)** Bir yillik yovvoyi zaharli o't. *Qo'yikanlarni qirqib tashlamoq.*
- qo'ychivon** Qo'ychi, cho'pon. *Qo'ychivonning tayog'i.*
- qo'zi** 1 Qo'y bolasi, yoshiga to'lmagan qo'y. *Qo'zisiga o't bermoq.*
2 Bolalarni erkalash shakli. *Qo'zim, endi borib uxlang.*
- qo'zi-lamoq** Qo'zi tug'moq, to'llamoq. *Ikkita qo'zilamoq.*
- qo'zimoq** Yana qayta yuz bermoq, tutmoq, sodir bo'lmoq, qaytalamoq. *Jinniligi qo'zimoq.*
- qo'ziqorin** Sporalardan ko'payuvchi ayrim turlari iste'mol uchun yaroqli bo'lgan zamburug'. *Qo'ziqorin o'sgan joyga bormoq.*
- qo'zg'amoq** 1 Qaytalamoq, yana qayta yuz bermoq, tutmoq. *Jinniligi qo'zg'amoq.*
2 O'rnidan, joyidan siljimoq. *Mehmonlar o'rnidan qo'zg'aldilar.*
- qo'zg'olon** Muayyan ijtimoiy tuzum yoki ayrim shaxslarga, sinflarga qarshi qaratilgan xalq harakati, isyon, g'alayon. *Qo'zg'olonni bostirmoq.*
- qo'zg'olon.chi** Isyonchi, qo'zg'olon qatnashchisi. *Qo'zg'olonchilar rahbari.*
- qo'g'a** Daryo va ko'l bo'ylarida o'sadigan ichi g'ovak va yumshoq uzun bo'yli o'simlik. *Qo'g'a o'rib quritmoq.*
- qo'g'a-zor** Qo'g'a o'sgan joy. *Qo'g'azorda ov qilmoq.*
- qo'g'irmoch** Qozonda qovurilgan makkajo'xori, bug'doy va sh. k. lar. *Bayramda oyisi qo'g'irmoch pishirdi.*
- qo'g'irchoq** 1 O'yinchoq, ovunchoq; turli xil narsaga o'xshatib yasalgan bolalar o'yinchog'i. *Qo'g'irchoq teatri.*
2 O'zi mustaqil ish ko'ra olmaydigan, boshqalarning izmi bilan ish yurituvchi shaxs, amaldor va sh. k. *Qo'g'irchoq bo'lib qolgan davlat boshlig'i.*
- qo'g'irchoq-boz** Qo'g'irchoq o'ynatuvchi; qo'g'irchoq teatrinin aktyori. *Qo'g'irchoqboz tomosha ko'rsatdi.*

- qo'g'irchoqboz-lik** Qo'g'irchoqlarni o'ynatib tomosha ko'rsatish. *Qo'g'irchoqbozlik tomoshalari.*
- qo'sh** 1 Ikkita, juft, qo'shaloq. *Sunnat to'yida qo'sh karnay chaldirmoq.*
2 Birga kelgan, bir vaqtda sodir bo'lgan. *Qo'sh bayram bo'lmoq.*
3 Ikkita ho'kiz, ot, ba'zan bittasi qo'shilgan omoch. *Qo'sh qo'shiqlari.*
- qo'sh-chi** Qo'sh haydovchi. *Qo'shchi bo'lib ishlamoq.*
2 Birlashgan, qo'shilgan. *Qo'shma korxon.*
- qo'sha** Juft, ikkita. *Qo'raqqanga qo'sha ko'rinmoq.*
- qo'shaloq** 1 Ikkita bir-biriga yopishgan, bir-biriga yopishib o'sgan. *Qo'shaloq bodring.*
2 Bir paytda sodir bo'lgan, teng kelib qolgan. *Qo'shaloq to'y.*
- qo'shilm** 1 Birga bo'lmoq, aralashmoq, elikmoq. *Yangi kelganlarga qo'shilib ketmoq.*
2 Yoqlamoq, qo'llamoq, to'g'ri deb bilmoq. *Ma'ruzachining fikriga qo'shilm.*
3 Bir tan bo'lmoq, sherik bo'lmoq. *Gapga qo'shilm.*
- qo'shin** Armiya, askar; qurolli kuchlar majmui. *Mustaqil O'zbekiston Respublikasi qo'shinlari.*
- qo'shiq** 1 Ashula, vokal musiqiy asar. *Estrada qo'shiqlari.*
2 Lapar, terma. *Xalq qo'shiqlaridan kuylamoq.*
- qo'shiq-chi** Qo'shiq yoki lapar aytuvchi, xonanda. *Mashhur qo'shiqchi.*
- qo'shiqchi-lik** Qo'shiqlar yaratish va qo'shiq bastalash. *Milliy o'zbek qo'shiqchiligi.*
- qo'shmoq** 1 Qo'shuv amalini bajarmoq. *20ga 10ni qo'shmoq.*
2 Biror narsaga boshqa narsani solmoq, aralastirmoq. *Sutga asal qo'shmoq.*
3 Alohida, mustaqil bo'lgan narsalarni butunlamoq, birlashtirmoq. *Fakultetlarni qo'shmoq.*
4 Qo'shimcha ravishda, ustiga ustak yana bermoq. *Yana 500 so'm qo'shmoq.*
5 Qo'shimcha fikr, mulohaza bildirmoq, gap qistirmoq. *Oraga gap qo'shmoq.*
6 Birga ish-harakat qilish yoki ko'maklashish uchun yoniga qo'yimoq, sherik qilmoq. *O'g'lini kosibga qo'shmoq.*
7 Pritsep, vagon va sh. k. larni asosiy qismga birlashtirmoq, ulamoq. *Pritseplarni qo'shmoq.*
8 Begona erkak va ayolni bir-biriga ro'para qilmoq. *Voyaga yetmagan qizini boshqalarga qo'shmoq.*
- qo'sh-imcha** 1 Bor, mavjud bo'lgan narsa yoki hodisa ustiga qo'shiluvchi. *Qo'shimcha pul topmoq.*
2 Muhokama qilingan masala, chiqarilgan qaror va sh. k. larga kiritish uchun taklif qilingan yangi fikr, mulohaza. *Qo'shimchalari bilan qaror qabul qilmoq.*
3 So'zga qo'shiluvchi qismning umumiy nomi. *Yasovchi qo'shimchani topmoq.*
4 Illova. *Arizaga qo'shimcha qilmoq.*

- qo'sh-ma** 1 Birgalikda o'tkazilgan. *Qo'shma yig'ilish o'tkazmoq.*
- qo'shma-chi** Begona ayol va begona erkakning uchrashuviga, qo'shiluviga vositachilik qilib kun ko'ruvchi. *Qo'shmachi xotin.*
- qo'shnay** Ikkita nayli musiqa asbobi. *Qo'shnay chalmoq.*
- qo'shni** 1 Yashash, turar joylari bir-biriga yaqin bo'lgan oila va uning a'zolari (bir-biriga nisbatan). *Qo'shnisidan xabar olmoq.*
2 Umuman bir-biriga yonma-yon, yaqin bo'lgan joy: ish joyi, qishloq va b. *Qo'shni korxonada ishlamoq.*
- qo'shni-chilik** Qo'shnilar o'rtasidagi bordi-keldi va b. munosabatlar. *Qo'shni-chilik qilmoq.*
- qo'shoq** 1 Bir-biriga qo'shilgan, qo'shaloq. *Qo'shoq barmoqli odam.*
2 Umr yo'ldoshi. *Qo'shog'i bilan qo'sha qarimoq.*
3 Bir arqonga bog'langan ikki yoki undan ortiq qo'ylar. *Qo'shoqqa bog'lamoq.*
- qo'shoq-lamoq** Bir arqon bilan bir-biriga bog'lamoq. *Ona-bola qo'yni qo'shoqlamoq.*
- qo'shoyoq** Orqa oyoqlari va dumi uzun tunda sakrab yuruvchi sutemizuvchi kemiruvchilar sinfiga mansub hayvon. *Qo'shoyoqni ushlab olmoq.*
- qo'chqor** Nasl beruvchi erkak qo'y. *Ma'rakaga qo'chqor so'yimoq.*

R – r

- rabbim** Oллоhim, parvardigor. *Rabbim, yomon ishlardan o'zing asra!*
- rad:** ~ qilmoq Qabul qilmaslik, inkor qilmoq. *Da'voni rad qilmoq.*
- raddiya** Rad etuvchi rasmiy yozma javob. *Televideniye'ga raddiya yozmoq.*
- radiaktiv** 1 Radiativlik xossasiga ega, radiativlikka oid. *Radiaktiv moddalar.*
2 Atomning tabiiy yoki sun'iy ravishda parchalanishidan hosil bo'luvchi nurlanish xossasining nomi. *Uran radiativlik darajasi yuqori bo'lgan mineraldir.*
- radiator** 1 Ichki yonuv dvigatellarini sovitish uchun mo'ljallangan sistemaning bir qismi, suv (yoki boshqa suyuqlik)ni saqlash va sovutishga mo'ljallangan qurilma. *Radiator qizib ketdi.*
2 Bug' yoki qaynoq suv bilan isitish qurilmasining xonani isitish uchun mo'ljallangan qismi. *Radiatordan suv tomchilab turardi.*
- radiatsion** Radiatsiyaga oid. *Joyning radiatsion holati jiddiy tashvish uyg'otadi.*
- radiatsiya** Biror jism yoki moddadan chiqib turadigan elektromagnit nur. *Radiatsiyadan kuchli zararlangan bu yerlarda bir necha o'n yillardan beri g'iyoh bitmaydi.*
- radif** She'riy misralar oxirida (ko'proq mumtoz she'riyatda) qofiyadan so'ng takrorlanib keluvchi so'z yoki so'z birikmasi. *Radif she'rning xushohang bo'lishini ta'minlaydi.*

radio I — raketa

radio I 1 Elektromagnit to'liqlari orqali turli signallar yoki ovozni uzoq masofalarga uzatuvchi vositalar majmui. *O'zbekiston radiosi.*

2 Elektromagnit to'liqlar tarzidagi ovoz yoki signalni tutib eshittiruvchi yoki uzatuvchi qurilma. *Radio ishdan chiqqani uchun alpinistlar baza bilan bog'lanma olmadilar.*

3 *kchm.* Radio orqali berilgan eshittirish. *Kun bo'yi radio eshitdim.*

radio-lashmoq Sim orqali uzatiladigan radio tarmog'iga ulanmoq. *Qishloq radiolashtirildi.*

radio-chi Radio sohasida ishlovchi; shu soha kishilarining umumiy nomi. *Toshkentdan kelgan radiochilar dala shiyponida eshittirish yozib oldilar.*

radio II Qo'shma so'zlar tarkibida (birinchi qismi sifatida) kelib, o'zi bog'langan so'z bildirgan narsaning radioga oidligini, aloqasini bildiradi. *Radiokarnay, radioto'liqin.*

radiogramma Radio orqali uzatilgan va qog'ozga tushirib olingan xabar, ma'lumot va sh. k. lar. *Boshqarmadan olingan radiogrammada yangi vazifa belgilab berilgan.*

radiokarnay Radio orqali uzatilgan ovozni kuchaytiruvchi moslama. *Simyog'ochdagi radiokarnaydan yoqimli kuy taralardi.*

radiola Radiopriyomnik hamda elektr patefondan tashkil topgan qurilma. *Radiolani qo'ymoq.*

radiolakator Radiolakatsiya yo'li bilan uzoqdagi narsaning joylashishi, harakat yo'nalishi va sh. k. larni aniqlovchi qurilma. *Dushman samolyotining harakati radiolakator orqali kuzatib borildi.*

radiolakatsiya Uzoqdagi narsalarga radioto'liqin yuborib, ulardan qaytgan signallarni tutish yo'li bilan o'sha narsalarning joylashish o'rni, harakati va sh. k. larni aniqlash usuli.

radioperedatchik Radioto'liqin orqali signal va ovoz uzatuvchi moslama.

radiopriyomnik Radioto'liqin orqali ovoz va signallarni qabul qiluvchi qurilma va b.

radiosignal Radio orqali uzatilgan shartli belgilar. *Radiosignal yubormoq.*

radiostansiya 1 Radioto'liqlarni uzatish yoki qabul qilish uchun mo'ljallangan maxsus asbob va qurilmalar majmui. *Ekspeditsiya bilan muntazam aloqa bog'lash uchun kichik radiostansiya sotib olindi.*

2 Shu xil qurilmalar o'rnatilgan bino, joy. *Radiostansiyada uchrashishga kelishib olindi.*

radiotelefon Simsiz, radioto'liqlar orqali aloqa bog'lashga xizmat qiluvchi vosita. *Markaz bilan radiotelefon orqali muntazam bog'lanib turildi.*

radist Radio orqali aloqa o'rnatish, radioto'liqlarni uzatish va tutish bilan shug'ullanuvchi mutaxassis. *Radist shifrlangan ma'lumotni markazga jo'natdi.*

radius Aylana markazidan aylana nuqtasiga tortilgan to'g'ri chiziq.

radiy Radiativlik xususiyatiga ega bo'lgan, tabiiy ravishda o'zidan yorug'lik va issiqlik energiyasi chiqaruvchi metall.

rafiqa Turmush o'rtog'i, xotin. *To'yga rafiqangiz bilan birga keling.*

rahbar 1 Davlat, tashkilot, muassasa va sh. k. larga boshchilik qiluvchi shaxs. *Korxonahabarining qabuli.*

2 Muayyan ishni amalga oshirishda yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, ustoz. *Ilmiy rahbar.*

rahbarlik Yo'l boshchilik, boshqarish. *Uning rahbarligida korxonahabar iqtisodiy jihatdan tiklandi.*

rahm Mazlum, ojiz, ayanch kishi yoki narsaga nisbatan achinish tuyg'usi va shu tuyg'u ta'sirida ko'rsatilgan shafqat. *Uning ahvolini ko'rib rahmi keldi.*

be-rahm Rahmsiz, qahrli, shafqatsiz. *Berahm podshoh. Berahm ota-ona.*

rahm-siz Rahm-shafqat tuyg'usidan mahrum, toshbag'ir. *Rahmsiz odam.*

rahm qilmoq 1 Shafqat ko'rsatmoq. *Jo'jabirday jonligini o'ylab rahm qildi.*

2 Ayamoq, achinmoq. *Uka, javdirab turgan shu norasidalarimgayam rahm qilmaysizmi?*

rahmat 1 *und. s.* O'zgalarning yordami, yaxshiligi va yaxshi amallari uchun minnatdorchiilik, tashakkur izhori. *Rahmat, meni tashvishdan qutqardingiz.*

2 Alloh tomonidan beriladigan ezgulik, yaxshiliklar. *Sizga Allohning rahmati yog'ilsin.*

rahmatli Marhumlar haqida gapirilganda qo'llanadi, xudoning rahmatiga loyiq. *Rahmatli onam aytguchi edi.*

rahmdil Yumshoq ko'ngil, rahm-shafqat ko'rsatishga moyil. *Rahmdil yigit.*

rahmon Rahmdil, Ollohning sifatlaridan biri. *Ey, Ollohim, o'zing rahmonsan, o'zing qodirsan! Gunohlarimni kechirgin.*

rahnamo Yo'l ko'rsatuvchi, rahbar. *Mahmudxo'ja Behbudiy Turkiston ma'rifatparvarlarining rahnamosi edi.*

rais 1 Boshqaruv hay'atiga ega bo'lgan tashkilot, muassasa, jamiyat va sh. k. larning saylab qo'yiladigan boshlig'i, rahbari. *Aksionerlik jamiyati raisi.*

2 Majlis, to'y va sh. k. yig'inlarni boshqaruvchi shaxs. *Rais so'z navbatini mehmonlarga berdi.*

ham+ rais Birgalikda boshchilik, rahbarlik qiluvchi, qo'shma korxonaning ikki tomondagi raislari. *Korxonahabar ham-raisi.*

raislik Rais ishi, lavozimi. *Raislikka munosib nomzod ko'rsatmoq.*

rajab Qamariy yil hisobida yettinchi oyning nomi.

rak Inson yoki jonivorlarning ichki a'zolarida paydo bo'luvchi zararli o'sma; saraton kasalligi. *Rak kasalligi oldida tibbiyot hozircha ojiz.*

rakaat Namozning bir qismi, bo'lagi. *Bamdod namozi ikki rakaat farz, ikki rakaat sunnatdan iboratdir.*

raketa 1 Kosmik parvozlarni amalga oshiruvchi reaktiv dvigatelli uchish apparati. *Raketa sun'iy yo'ldoshni kosmosga olib chiqdi.*

2 Zamonaviy qurol turi, reaktiv dvigatelli snaryad. *Boshqariladigan raketa.*

3 Harbiy harakatlar paytida signal berish yoki joyni yoritish uchun otiladigan maxsus snaryad; mushak. *Raketaning yorug'ida dushman pozitsiyasi yaqqol ko'rindi.*

raketa-soz Raketa ishlab chiqarish sanoatiga mansub shaxs. *Raketasozlar muvaffaqiyati.*

raketasoz+lik Raketa ishlab chiqarishga ixtisoslashgan sanoat tarmog'i. *Raketasozlik zavodi.*

ramazon 1 Qamariy yil hisobida to'qqizinchi oyning nomi. musulmonlar uchun muqaddas sanaluvchi bu oyda islomning besh ruknidan biri — ro'za ado qilinadi.
2 Ramazon oyida bolalar (yoki muhtojlar) tomonidan ijro etiladigan qo'shiq. *Ramazon aytib keldik eshingizga.*

ramka Tasviriy san'at asarlari, fotosurat va sh. k. lar solinadigan, to'rtburchak yoki boshqa shakldagi moslama. *Guldor ramkaga solingan portret.*

ramz 1 Kishilar ongida ma'lum bir tushuncha, voqea-hodisa, fikr va sh. k. lar haqida tasavvur uyg'otuvchi ishora. shartli belgi. *Humo qushi — baxt ramzi.*
2 Ishora bilan aytilgan, yashirin ma'noga ega bo'lgan so'z yoki gap. *Cho'lpon she'riyatida erk, istiqloq g'oyalari ramz bilan ifodalangan.*

ramz-iy Ramzga ega bo'lgan, ramzli ma'nosi bo'lgan. *Ramziy she'r.*

ramz-li Ramzga ega bo'lgan. *Ramzli ifoda yo'sini.*

randa Yog'ochni silliqlash, turli shakllarda yo'nish uchun ishlatiladigan tig'li duradgorlik asboblarning umumiy nomi. *Usta randaning tig'ini chiqardi.*

randa-lamoq Randa bilan yog'ochlarni silliqlamoq, ishlov bermoq. *Usta taxtalarni randalab, jipsladi.*

rangin Ranglarga boy, rangli. *Rangin manzara.*

ranj 1 Kishi diliga yetgan (yetkazilgan) ozor, alam. *Sho'rlik, noqobil farzandan ranj ko'rdi, xolos.*
2 Mashaqqat, azob-uqubat. *Musofirlikda ko'p ranj chekmoq.*

ranj-imoq Ozorlanmoq. xafa bo'lmoq. *Ustozingiz sizdan qattiq ranjdilar.*

raqam 1 Yozuvda sonni ifodalash uchun ishlatiladigan belgi. *Arab raqamlari. Rim raqamlari.*
2 Son bilan ifodalangan ko'rsatkich. *Raqamlar korxonaning ishi yaxshiligini ko'rsatdi.*

raqam-lamoq Tartib bilan raqam qo'yib chiqmoq. *Mahalladagi uylar yangidan raqamlandi.*

raqam-li 1 Sanoq tartibida ko'rsatilgan raqamdagi. *Maydonga to'qqizinchi raqamli o'yinchi tushdi.*
2 Kodlangan raqamlar asosida ishlovchi elektron asboblarga haqida. *Raqamli fotoapparat.*

raqib 1 Sport, tortishuv, bahs va sh. k. larda bir-biriga qarshi tomonlarning har biri. *Raqib darvozasiga to'p kiritmoq.*
2 Dushman, yov. *Zimdan ish ko'rgan raqibini tanimoq.*

raqobat 1 Tomonlar orasidagi bir-biridan ustun kelishga harakat; raqiblik. *Bularning raqobati talabalik davridan boshlangan.*
2 Bozor sharoitida iqtisodiyotni rivojlantirishdagi asosiy omillardan biri, turdosh ishlab chiqarish korxonalarining mahsulot tayyorlash va o'z mahsuloti bilan bozorni egallash borasidagi harakat. *Chet el firmalari bilan raqobatga dosh bermoq.*

raqobat+chi Raqobat qiluvchi tomonlarning har biri. *Raqobatchi firmalar.*

raqobatbardosh Raqobatga dosh bera oladigan. *Raqobatbardosh kadrlarni tarbiyalamoq.*

raqqosa Raqsga tushuvchi san'atkor. *Mashhur raqqosa.*

raqs 1 Ifodali tan harakatlari bilan musiqa ohanglarini uyg'unlashtirgan holda badiiy obraz yaratib, insonga xos holat, fikr, tuyg'u va kechinmalarni ifodalovchi san'at turi. *Milliy raqs san'ati.*
2 Shu san'atga taalluqli alohida asar. *«Rohat» raqsi ijro etildi.*

rasadxona Samoviy jismlarni kuzatish uchun zarur asboblarga ega bo'lgan bino; observatoriya. *Ulug'bek rasadxonasi.*

raskladushka Yengil metallardan ishlangan yig'ma karavat. *Raskladushkada yotmoq.*

rasm I Chizilgan, bosma yoki fotografik tasvir, surat. *Rasm solingan devor.*

rasm II Jamiyatda odat tusiga kirgan tartib-qoida, udum. *Rasmimizga muvofiq sovchi yubordim.*

rasm bo'lmoq Odat tusiga kirmoq. *Sirfdoshlarning har yil bahorda to'planishi rasm bo'ldi.*

rasman Amaldagi tartib-qoidaga muvofiq ravishda, rasmiy tarzda. *Rasman murojaat qilmoq. Rasman ogohlantirmoq.*

rasmiy 1 Hukumat, davlat yoki boshqa tashkilotlarga oid, shular tomonidan belgilangan, tayin etilgan. *Rasmiy kuza-tuvchi.*
2 Davlat, hukumat idoralari tomonidan chiqarilgan, e'lon qilingan. *Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, tabiiy ofat juda katta moddiy zarar yetkazgan.*
3 Qonunga muvofiq ravishda tuzilgan va tasdiqlangan. *Rasmiy hujjat.*
4 Qonun bilan belgilangan yoki qat'iy o'rinishgan tartiblarga muvofiq amalga oshirilgan. *Rasmiy ogohlantirish. Rasmiy tashrif.*
5 *kchm.* Quruq, rasmiyat yuzasidagina bajarilgan xatti-harakat. *Rasmiy munosabatda bo'lmoq.*

no-rasmiy Rasmiy bo'lmagan. *Norasmiy tashkilot.*

rasmiy+lashtirmoq Qonunga muvofiq tarzda tasdiqlamoq, hujjatlashtirmoq. *Uy akamning nomiga rasmiylashtirilgan.*

rasmiyat Muayyan ish-harakatni amalga oshirish uchun belgilangan tartib-qoidalar majmui. *Rasmiyat uchun idoraga chaqirib kelmoq.*

rasmiyat+chi O'z faoliyatida quruq rasmiyatga rioya qiluvchi, narsa-hodisa yoki xatti-harakatlarida mohiyatdan ko'ra ko'proq tashqi jihatga e'tibor beruvchi kishi; byurokrat. *Taftishchi o'taketgan rasmiyatchi ekan, me'yorlarning hayotdan orqada qolganini zarracha tushungisi kelmaydi.*

rasmiyatchi+lik Rasmiyat bilan ish tutish. *Boshqaruv tizimidagi rasmiyatchilikka chek qo'yimoq zarur.*

rasm-rusum Urf-odatlar, o'rinishgan tartib-qoidalar. *Marosimlarni rasm-rusumini joyiga qo'yib o'tkazmoq.*

rassom Tasviriy san'at bilan shug'ullanuvchi shaxs, musavvir. *Yosh rassomning ko'rgazmasi tomoshabinlarda katta qiziqish uyg'otdi.*

rassom+lik — rang+dor

- rassom-lik** Rassom ishi, kasbi. *Bolaligidayoq dilida rassom-likka havas uyg'ongan.*
- rasta** Bozorda bir turdagi mollar sotiladigan do'konlar qatori. *Poyabzal rastasi.*
- rasul** Allohning elchisi; payg'ambar. *Alloh va uning rasuliga imon keltirmoq.*
- rasululloh** Ollohning payg'ambari, elchisi (Muhammad alay-his-salom). *Rasulullohdan «Qur'on» oyatlari haqida so'ramoq.*
- rasvo** 1 Tubanlikka yuz tutgan, yomon xulqli, yaramas. *Rasvo ayol.*
2 Juda yomon holatli. *Hamma yoq rasvo.*
- ratifikatsiya** Davlat, hukumat boshliqlari yoki vakillari tomonidan tuzilgan davlatlararo shartnomalarning qonun chiqaruvchi oliy organ tomonidan tasdiqlanishi. *Ratifikatsiya qilingan hujjat.*
- ratsion** Muayyan vaqtga mo'ljallangan ovqat yoki yemning miqdori va tarkibi. *Ovqatlanish ratsioni asosida boqmoq.*
- ratsional** 1 To'g'ri, maqsadga muvofiq. *Tabiiy boyliklardan ratsional foydalanmoq.*
2 Asosli, diqqatga molik. *Ratsional fikr aytmoq.*
- ratsionalizator** Ishlab chiqarish jarayonlariga muayyan yangiliklar kiritib takomillashtiruvchi. *Ratsionalizatorning taklifi samaradorlikni oshirdi.*
- ratsiya** Radioaloqa o'rnatish uchun foydalaniladigan ixcham, *kchm.* radiostansiya. *Ratsiya orqali idoraga chaqirmoq.*
- raund** Boks musobaqalarida ikki yoki uch minutlik olishuv vaqti. *Uchinchi raundda raqibini nakaut qilmoq.*
- ravish** 1 Ish-harakatning amalga oshish usuli, tarzi, yo'sini. *Shoshilinch ravishda chaqirtirmoq.*
2 *tilsh.* Ish-harakat, holat yoki belgining belgisini anglatuvchi so'z turkumi. *O'rin ravishi.*
- ravishda** Tarzda, usulda. *Shu ravishda ishlamoq.*
- ravnaq** Taraqqiy, rivoj, gullab yashnash. *Jamiyatimizning ravnaqi yoshlarga bog'liqdir.*
- ravo:** ~ **ko'rmoq** Munosib ko'rmoq, loyiq ko'rmoq. *Nailoj, bizga shuni ravo ko'rishdi.*
- ravon** 1 Bir tekisda amalga oshayotgan harakat haqida. *Motor ravon ishlamoqda.*
2 To'g'ri, tekis. *Ravon yo'llar yo'lingizda turibdi kutib.*
3 Mantiqiy jihatdan bir-biriga bog'langan, g'alizliklardan xoli, bir tekis, silliq. *Ingliz tilida ravon gapirmoq. Ravon jumlar.*
- ravona:** ~ **bo'lmoq** Ma'lum bir tomonga jo'namoq, ketmoq. *Tezda kelgan joyiga ravona bo'ldi.*
- ravshan** 1 Yorqin, yorug' nur sohadigan. *Ravshan chiroq.*
2 *kchm.* Tushunishga oson tarzda, aniq ifodali, tushunarli. *Fikringni ravshanroq ifodalagin, uka.*
- ravshan-lashmoq** Ravshan holat kasb etmoq. *Xona ravshanlashib ketganday bo'ldi.*
- raxit** Organizmda modda almashinuvining buzilishi natijasida yuzaga keladigan, ko'proq yosh bolalarda uchraydigan kasallik. *Raxit bilan og'rigan bolaning ovqatlanishiga alohida e'tibor zarur, opa.*

- raxna** Yorilgan, teshilgan joy, darz. *Devor raxnasi.*
- rayhon** Mahalliy sharoitda keng tarqalgan, mayda bargli, o'tkir xushbo'y hid taratuvchi, oshko'k uchun ishlatiladigan bir yillik o'simlik. *Hovlini rayhon isi tutdi.*
- rayosat** Oliy kengash. *Rayosat majlisi.*
- razil** Odamni jirkantiradigan, yaramas, tuban. *Razil ish. Razil odam.*
- razil-lashmoq** Razillik yo'liga kirmoq, tubanlashmoq. *Uning avvalgidan-da razillashganiga amin bo'ldi.*
- razil-lik** Razil xatti-harakat, tubanlik. *Bu xil razillikdan hazar lozim.*
- razm:** ~ **solmoq** Diqqat bilan qaramoq, kuzatmoq. *Atrofga razm solmoq.*
- razmer** s. t. Ust-bosh, poyabzal o'lchovi. *Qirqinchi razmer tufl.*
- razolat** Jirkanch, tuban holat; tubanlik. *Razolatga botmoq.*
- razrad** Biror kasb, ixtisos, soha kishilarining malaka darajasi. *Birinchi razrad me'yorlarini bajarmoq.*
- razrad-li** Ma'lum bir darajaga, razradga ega. *Birinchi razradli kurashchi.*
- razvedka** 1 Dushman kuchlari, ularning joylashishi, harakatlanishi, qurollanishi va sh. k. lar haqida ma'lumot to'plashga qaratilgan harakat. *Bo'linma razvedkaga jo'natildi.*
2 Razvedka bilan shug'ullanuvchi harbiy qism. *Razvedkada xizmat qilmoq.*
3 Boshqa davlatlarning iqtisodiy-siyosiy, harbiy holati, imkoniyatlari haqida xufiyona ma'lumot to'plash; shu ish bilan shug'ullanuvchi tashkilot. *Dushman razvedkasiga ishlayotgan guruh fosh qilindi.*
- razvedka-chi** 1 Razvedka bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Razvedkachi markazdan yangi topshiriq oldi.*
2 Razvedka maqsadlari uchun foydalaniladigan. *Razvedkachi samolyot.*
- razzoq** Allohning ismlaridan biri, «rizq beruvchi».
- rag'bat** Muayyan bir ishni amalga oshirish yoki oshirilishiga nisbatan xohish, istak. *Qishloqqa qaytishga hech bir rag'bat yo'q.*
- rag'bat-lanmoq** 1 Rag'bat hissi uyg'onmoq. *Boshliqning gaplaridan rag'batlanib o'rnidan turdi-yu, aytishga jur'ati yetmadi.*
2 Foydalanmoq, foyda ko'rmoq. *Shu ishni amallasak, siz ham rag'batlanasiz.*
- rashk** 1 Sevgilisi yoki turmush o'rtog'ini birovdan qizg'anish. *To'g'ri aytasiz, sevgan odam rashk qiladi.*
2 Hasad, ko'rolmaslik. *Sir bermasdi-yu, uning yutuqlariga hamisha rashk qilardi.*
- rashk-chi** O'rinni-o'rinsiz rashk qiladigan. *Rashkchi erning zug'umlari uni ado qildi.*
- rang** 1 Narsa-buyumlarni bo'yash uchun ishlatiladigan modda. *Ohakka ozroq ko'k rang qo'shmoq.*
2 Ma'lum narsaga xos bo'lgan tus, bo'yoq. *Rangi o'chgan darvoza.*
- rang-dor** Turli ranglarga bo'yalgan, rang-barang. *Rangdor tasvir.*

rang-li Biror rangga ega bo'lgan. *Rangli paxta yetishtirishni yo'lga qo'ymoq.*

rang-siz Rangga ega bo'lmagan, tussiz; rangining tayini yo'q. *Egnida rangsiz chit ko'ylak.*

rang-barang 1 Xilma-xil rangdagi, turfa rangli. *Rang-barang plakatlar.*
2 Har xil, turli-tuman. *Rang-barang hislar.*

rango-rang ayn. Rang-barang.

rangpar Rangi siniqqan, zahil (yuz haqida). *Ayolning rangpar chehrasida iztirob ko'rindi.*

rang-ro'y Kishi yuzining rangi, ruhiyati yoki jismidagi holatlarning ifodasi. *Rang-ro'yiga qarab qiynalganini sezdi.*

ra'y 1 Xohish, ixtiyor. *Eringning ra'yiga qara, qizim, kam bo'lmaysan.*
2 Biror narsani ma'qullash, rag'bat bildirish. *Bu ishga boshdanoq ra'yi bo'lmagan edi.*

reabilitatsiya Sudlov yo'li bilan yoki ma'muriy tartibda huquqlarini qaytarib berish, nohaq jazolangan shaxsning oqlanishi. *Qatag'on qurbonlari reabilitatsiya qilindi.*

real 1 Voqelikda mavjud bo'lgan, haqiqiy. *Asarda real voqealar qalamga olingan.*
2 Xayoliy emas, amalga oshishi mumkin bo'lgan, chinakam. *Real imkoniyat.*

no+real Real, aniq bo'lmagan. *Noreal voqea.*

real-lashmoq Reallik kasb etmoq. *So'z ma'nosi matnda reallashadi.*

real-lik Real holat. *Reallik bilan hisoblashmoq.*

realist 1 Ijodiy faoliyatida realizm tamoyillariga amal qiluvchi. *Realist san'atkor.*
2 Hayotda, o'z faoliyatida mavjud holat bilan hisoblashuvchi, mavjud shart-sharoitlardan kelib chiqib ish ko'ruvchi. *Men bir realist odam, bunaqa xom xayollardan yiroqman, shoir ukam.*

realistik Realizm tamoyillariga asoslangan. *Realistik tasvir.*

realizm Adabiyot va san'atdagi voqelikni butun murakkabligi bilan haqqoniy qayta aks ettirishni taqozo etuvchi oqim. *Biz realizmning badiiy imkoniyatlaridan to'la foydalana olganimiz yo'q.*

reanimatsiya Eng og'ir ahvolda keltirilgan bemorlarni doimiy kuzatib turish va davolash uchun ajratilgan maxsus xona. *Reanimatsiyada yotmoq.*

rediska Erta bahorda yetishtiriladigan poliz ekini hamda uning ko'proq qizil tusli. dumaloq yoki cho'zinchoq shakldagi (mayda sholg'om yoki turpga o'xshash) hosili. *Bir bog' rediska.*

referat Ilmiy maqola, asar va sh. k. lar mazmunining qisqacha yozma bayoni. *Referat yozmoq.*

referendum Yalpi ovozga qo'yish yo'li bilan davlat, umum-xalq ahamiyatiga molik muhim masalalar yuzasidan aholi fikrini bilish. *Referendum o'tkazmoq.*

referent 1 Referat yozgan yoki referatini o'qib berayotgan kishi. *Referantga savol bermoq.*
2 Yirik mansabdor qo'l ostida ishlab, zimmasiga muayyan

masala bo'yicha ma'lumotlar yig'ish va maslahat berish yuklatilgan lavozimli shaxs. *Viloyat hokimining referenti.*

refleks Organizmning tashqi ta'sirga javoban g'ayriixtiyoriy reaksiyasi. *Shartli reflekslar.*

region Iqlimi, tabiati, aholisi va sh. k. larga ko'ra o'zaro bir-biriga yaqin joylashgan chegaradosh davlatlar yoki viloyatlar guruhi. *Farg'ona regioni.*

regional Regionga oid, region doirasida. *Regional kengash.*

registratsiya Ro'yxatga olish, qayd qilish. *Aeroportga yetib kelganimizda registratsiya oxirlab qolgan ekan.*

registratura Turli muassasalarda keluvchilarni qayd qilish bilan shug'ullanuvchi bo'lim. *Kasalxona registraturasi.*

reglament Turli yig'inlar, majlis, kengash va sh. k. larni o'tkazishning ishtirokchilar yoki tashkilotchilar tomonidan belgilangan tartibi. *Reglament bo'yicha so'zga chiquvchilarga besh daqiqa berildi.*

reja 1 Binokorlik yoki qurilish ishlarining ma'lum masshtab asosidagi chizmasi. *Rejaga to'g'rilab g'isht termiq.*
2 Ish-tadbir, qurilish va sh. k. larning bajarilish vaqti, tartibi. *Qabul rejasi.*

reja-lashtirmoq 1 Tarxini tuzmoq. *Yangi bino qurishni rejalashtirmoq.*
2 Biror bir ishni bajarishni maqsad qilmoq. *Yozni qishloqda o'tkazishni rejalashtirgan edi.*

reja-li 1 Ma'lum bir reja, tartib asosida amalga oshirilgan. *Rejali ish.*
2 Reja bilan ish yuritadigan, hisob-kitobli. *Rejali odam.*

reja-siz Rejalashtirilmagan. *Rejasiz ish — qolipsiz g'isht.*

rejim 1 Tuzum, davlatni boshqarish usuli. *Sho'rolar rejimi qurboni bo'lgan millatparvarlar.*
2 Kundalik faoliyatning belgilab olingan yoki odatlanilgan tartibi. *Uyqu rejimi buzildi.*

rejissura Sahna, ekran uchun yozilgan asarning sahna talqini. *Film rejissurasi tahsinga loyiq.*

rejissor Teatr, kino uchun yozilgan asarlarni, ommaviy tomoshalarni sahnalashtiruvchi badiiy rahbar; asarning sahna yoki ekran talqinini yaratuvchi san'atkor. *Rejissor aktyor ijrosidan aslo qoniqmadi.*

rejissor-lik Rejissor ishi, kasbi. *Taniqli aktyorning rejissor-likdagi debuti.*

reket Uyushgan jinoyatchilik ko'rinishlaridan biri, zo'ravonlik, qo'rqitish yo'li bilan ta'magiriklik qilish. *Reketga qarshi kurash.*

reket.chi Reket bilan shug'ullanuvchi uyushgan to'da a'zosi. *Reketchini hibsga olmoq.*

reklama Xilma-xil tovarlar, xizmat turlari, siyosiy partiyalar va sh. k. larni ommaviy axborot vositalari, turli tadbirlar o'tkazish yoki boshqa yo'llar bilan keng targ'ib qilish. *Reklamani yaxshi yo'lga qo'yish bozorni egallashning muhim shartidir.*

rekonstruksiya 1 Mavjud bino, inshoot, korxon va sh. k. larni takomillashtirish, boshqa maqsadlarga muvofiqlashtirish maqsadida qayta qurish, tubdan o'zgartirish, yangicha tashkil qilish, qayta jihozlash. *Zavod rekonstruksiya qilindi.*

rekord — restoran

- 2 Qadimgi bino, inshoot, san'at asari va sh. k. larni ularning qoldiqlari, saqlanib qolgan tasvir yo'chizmalariga qarab qayta tiklash. *Rekonstruksiya qilingan rasadxona.*
- rekord** Muayyan bir sohada erishilgan eng katta natija, eng yuqori ko'rsatkich. *Xo'jalikda rekord hosildorlikka erishildi.*
- rektor** Oliy o'quv yurtining ma'muriy rahbari. *Rektor buyrug'i bilan o'qishga tiklanmoq.*
- rektorat** Rektor rahbarligidagi ma'muriyat, organ, oliy o'quv yurtining boshqaruv organi. *Rektorat nomidan qutlamoq.*
- rekvizitsiya** Xususiy mulk yoki jamoat mulkini doimiy yoki vaqtincha davlat ixtiyoriga olish. *Rekvizitsiya qilmoq.*
- rele** *tex.* Turli o'zgarishlarga nisbatan o'ta sezgir va shu o'zgarishlarga bog'liq holda elektr tokini avtomatik tarzda ulaydigan yoki uzadigan asbob. *Rele ishdan chiqdi.*
- rels** Temir yo'l transporti va tramvaylar yuradigan po'lat iz; shaklan shu xil transport vositalari g'ildiraklariga moslab quyilgan po'lat. *Rels bo'ylab yurmoq. Relslarni yangilamoq.*
- relyef** 1 Sirtiga bo'rttirib ishlangan tasvir, naqsh. *Tanganing old tomoniga humo qush relyefi tushirilgan.*
2 Yer yoki muayyan joy sathining umumiy (tekislik, balandlik, chuqurlik va sh. k. lar bilan) tuzilishi, ko'rinishi. *Imorat qurishda joy relyefini e'tiborga olish muhimdir.*
- remilitarizatsiya** *siyos.* Qurolsizlantirilgan davlat yoki hududning qayta qurollanish yo'liga o'tishi, ilgari harbiy salohiyatini tiklashga harakati. *Mazkur hududda kuzatilgan remilitarizatsiya sog'lom kuchlarni tashvishga soladi.*
- renta** Sarmoya, mulk yoki yerdan ularning egalari kelib turadigan daromad. *Yer rentasi.*
- rentabel** Ishlab chiqarish xarajatini qoplab daromad keltiradigan. *Rentabel korxon.*
- rentabel-lik** Rentabel holat. *Rentabellikni bir yarim baravar oshirishga erishildi.*
- rentgen** 1 Shaffof bo'lmagan materiallardan ham o'tish imkoniyatiga ega bo'lgan qisqa elektromagnit to'lqinlari; ko'zga ko'rinmas nurlar. *Rentgen nurlari meditsinada keng qo'llaniladi.*
2 Rentgen nurlari bilan tekshiruvchi apparat yoki shunday apparat joylashgan bino, xona. *Rentgen haftada uch kun ishlaydi. Rentgenga bormoq.*
3 *fiz.* Nurlanish, radiatsiya o'lchov birligi. *Mazkur hududda radiatsiya darajasi yigirma rentgenga yetadi.*
- rentgenografiya** Rentgen nurlari yordamida shaffof bo'lmagan narsalarning ichki tuzilishini suratga olish. *Rentgenografiya yo'li bilan tashxis qo'yimoq.*
- rentgenolog** 1 Rentgen nurlari va ulardan foydalanish yo'llarini o'rganuvchi mutaxassis. *Rentgenologlar anjumani.*
2 Rentgen bilan davolash, tashxis qo'yish yoki rentgen tasvir olishga ixtisoslashgan tibbiyot xodimi. *Tajribali rentgenolog.*
- rentgenologiya** Rentgen nurlarini va ulardan amaliyotda foydalanish yo'llarini o'rganuvchi fan sohasi.
- rentgenoskopiya** O'rganish, davolash va sh. k. maqsadlarda narsaning ichki tuzilishi tasvirini rentgen nurlari yordamida maxsus ekranga tushirish. *Rentgenoskopiya apparati.*
- rentgenoterapiya** Rentgen nurlari bilan davolash. *Kasalxonada rentgenoterapiyadan samarali foydalanilmoqda.*
- reparatsiya** *siyos.* Urush harakatlari tufayli ko'rilgan zararni qoplash uchun mag'lub yoki aybdor tomon tarafidan to'lanadigan tovon. *Reparatsiya to'lash majburiyatini yuklamoq.*
- repertuar** 1 Teatr, kinoteatr, sirk va sh. k. lar tomonidan qo'yilayotgan pyesa, film, atraksion va sh. k. lar majmui. *Teatr repertuari boyidi.*
2 San'atkor tomonidan ijro etilayotgan rollar, asarlar majmui. *Uning repertuarida maqomlar katta o'rin tutadi.*
- repetitsiya** Asarni sahnaga qo'yish yoki ijro etish oldidan qilinadigan mashq, tayyorgarlik. *Repetitsiya aktyorning mahoratini charxlaydi.*
- reportaj** 1 Radio va televideniye orqali voqea sodir bo'lgan joydan olib borilayotgan eshittirish yoki ko'rsatuv. *Kurash bo'yicha jahon birinchiligidan reportaj.*
2 Vaqtli matbuotda yoritilgan mahalliy mavzulardagi qisqa xabar, axborot. *Gazetamizda dovon yo'li qurilishidan reportajlar berib borilmoqda.*
- reportor** Ommaviy axborot vositalari uchun tezkor reportaj tayyorlovchi muxbir. *Reportorlar uni hol-joniga qo'ymay savolga tutdilar.*
- reproduksiya** Tasviriy san'at asarlari, fotosurat va sh. k. lardan olingan nusxa. *Albomda dunyoga mashhur asarlar reproduksiyalari jamlangan.*
- reproduksiya qilmoq** Asliyatdan nusxa ko'chirmoq. *Rassom reproduksiya qilishga buyurtma oldi.*
- respirator** Nafas olish yo'llarini zaharli gazlardan, changdan saqlash uchun ishlatiladigan himoya vositasi. *Respirator taqib ishlamoq.*
- respublika** 1 Oliy hokimiyat organlari qonun bilan belgilangan muddatga saylab qo'yiladigan davlat tuzumi. *Respublika deb e'lon qilmoq.*
2 Shunday tuzum asosidagi davlat, mamlakat. *O'zbekiston Respublikasi.*
- respublika-chi** 1 Respublika tuzumi tarafdori. *Respublika-chilar tarafdorlari.*
2 Ayrim mamlakatlarda respublikachilar partiyasi a'zosi. *Respublikachi senator hukumati keskin tanqid qildi.*
- ressor(a)** Avtomobil, vagon, arava va sh. k. transport vositalarining o'qi bilan odam yoki yuk joylanadigan qismi orasiga o'rnatiladigan, harakat paytida silkinishlarni yumshatishga xizmat qiluvchi egik po'lat tasma yoki bir-biriga mahkamlangan shunday tasmalar. *Yukning og'irligidan ressoralar tekis bo'lib qoldi.*
- restavratsiya** 1 Ko'hna obidalar yoki san'at asarlarini avvalgi holiga keltirish, tiklash; ta'mirlash. *Minora restavratsiya qilindi.*
2 *siyos.* Eski tuzumni tiklash. *Sho'ro tuzumini restavratsiya qilish xayoli butkul asossizdir.*
- restoran** Ovqatlanish bilan birga ko'ngil ochish, vaqtichog'lik bilan xizmat yoki shaxsiy uchrashuvlarni o'tkazish, tantanalarni nishonlash va sh. k. lar uchun yetarli sharoitga ega bo'lgan oshxona. *Restoranda ziyofat bermoq.*

resurs Imkoniyat sifatida mavjud bo'lgan tabiiy boylik, mablag', kuch va sh. k. lar. *O'zbekiston tabiiy resurslariga ham, mehnat resurslariga ham boy mamlakatdir.*

retranslatiya Uzoqdan yuborilgan radioto'lqinlarni kuchaytirgan holda ma'lum mintaqa doirasida tarqatish. *Teleminora O'zbekiston televideniyesi ko'rsatuvlarini vodiya retranslatiya qiladi.*

retsept 1 Vrach tomonidan bemorga tayinlangan dorilar, ularni qabul qilish vaqti va dozalari ko'rsatilgan tibbiy hujjat; dori qog'ozi. *Faqat retsept bilan beriladigan dorilar bo'limi.*

2 Biror narsani tayyorlash uchun ketadigan masalliq turlari va miqdori. *Bayram tortining retsepti.*

retsidivist Qayta-qayta jinoyatga qo'l urgan o'ta xavfli jinoyatchi. *Qidiruvdagi retsidivist qo'lga olindi.*

revansh Ikki tomon o'rtasidagi urush, raqobat, sport musobaqalari va sh. k. larda mag'lubiyatga uchragan tomonning o'ch olish, alamdand chiqishga qaratilgan harakati. *Mag'lub shaxmatchi raqibini revansh uchrasuvga taklif qildi.*

revanshist Revanshizm tarafdori. *Revanshistlarning namoyishi politsiyachilar bilan to'qnashuvga olib keldi.*

revanshizm Urushda mag'lub bo'lgan mamlakatda qayta urush ochish yo'li bilan qo'ldan ketgan hududlarni qaytarib olish, davlatning ilgari mavqeini tiklash maqsadini asosiy qilib olgan siyosiy harakat. *Revanshizm qit'adagi tinchlikka jiddiy xavf solmoqda.*

reviziya Korxonada, tashkilot va sh. k. larning moliyaviy faoliyatini tekshirish, taftish qilish. *Reviziya kamomad borligini aniqladi.*

revmatizm Yurak-qon tomir tizimining buzilishi bilan bog'liq kechadigan bo'g'in va paylarning yallig'lanish kasalligi; bod. *Revmatizmdan shikoyat qilmoq.*

reyd Boshqaruv yoki matbuot organlari tomonidan to'satdan o'tkazilgan tekshirish. *Reyd davomida savdo tashkilotlarida qonunbuzarlik hollari aniqlandi.*

reyestr Ro'yxat, ro'yxat daftar. *Reyestrda muhr bosmoq.*

reyka 1 Duradgorlikda ishlatiladigan yupqa va ensiz taxta. *Reykani randalamoq.*

2 Geodezik o'lchovlarni amalga oshirishda ishlatiluvchi darajalarga bo'lingan yupqa va ensiz taxta. *Bir qo'lda nivelir, ikkinchisida reykani ko'tarib tog'-toshlarni kezadi.*

reys Avtomobil, suv yoki havo transportning belgilangan yo'nalishi, shu yo'nalish bo'yicha qatnov yo'li. *I-96 Farg'ona-Toshkent reysi bilan uchuvchi samolyot qo'ndi.*

reyting 1 O'quv yurtlarida va ta'lim muassasalarida baholashning ko'p balli tizimi. *Reyting ballarini qo'yimoq.*

2 Shaxs, narsa, tashkilot va sh. k. larning o'z yo'nalishi va sohasi bo'yicha bahosi. *Televideniyeimiz reytingi yuqori.*

rezavor Iste'mol uchun ishlatiladigan oshko'k va sabzavotlar. *Rezavor bozori.*

rezba Bolt, gayka va sh. k. qismlarni bir-biriga ulash uchun ishlatiladigan narsalarning burama kertigi. *Bolting rezbasi yeyilib ketgan ekan, bo'shatish qiyin bo'ldi.*

rezerv 1 Hali ishga solinmagan, zarur paytda foydalanish uchun saqlab turilgan. *Rezervdagi o'yinchilar. Rezerv fondlar.*

2 Fursati kelganda yoki zarur paytda jangga kiritish uchun saqlab turilgan harbiy kuchlar. *Rezerv qo'shinlar.*

rezidensiya Davlat boshliqlari yoki yirik arboblarning doimiy turar joyi; qarorgoh. *Rasmiy qabul marosimi shahar chetidagi rezidensiya bo'lib o'tdi.*

rezident Ma'lum bir davlatning ikkinchi bir davlatda maxfiy yoki rasmiy faoliyat ko'rsatuvchi vakili. *Chet el razvedkasining rezidenti.*

rezina Kauchukni qayta ishlash yo'li bilan olinadigan cho'ziluvchan elastik material, sanoat xomashyosi. *Rezina qo'lqop bilan elektr simini ushlamoq.*

rezinka 1 Rezinadan tayyorlangan o'chirgich. *Rezinka bilan o'chirmoq.*

2 Rezinadan tayyorlangan, orasidan rezina tolalari o'tkazilgan yoki shu xil tolalar qo'shib to'qilgan ip, pilik, chilvir va sh. k. lar. *Rezinkani cho'zmoq.*

rezolutsiya 1 Muhokama qilingan masala yuzasidan qabul qilingan qaror. *Rezolutsiya qabul qilmoq.*

2 Tashkilot, muassasa va sh. k. lar rahbariga kiritilgan rasmiy hujjatlar chetiga uning rahbari tomonidan yozilgan ko'rsatma. *Rezolutsiya qo'yimoq.*

rezonans 1 Tashqi ta'sir natijasida jisndagi tebranishning keskin ortib ketishi. *Ko'prik rezonansni ko'tara olmay qulagan.*

2 *kchm.* Biror hodisa, nutq, asar va sh. k. larning jamoatchilikka ta'siri, aks sado. *Kuchli rezonansga sabab bo'lgan maqola.*

rioya: ~ **qilmoq** 1 Yuz-xotir qilmoq, hurmatini saqlamoq. *Sizni rioyangizni qildim-da, bo'lmasa-ku!*

2 Mavjud tartib, qoida va sh. k. larga amal qilmoq, bo'ysunmoq. *Yo'l harakati qoidalariga rioya qilmoq.*

risola 1 Muayyan soha, kasb va sh. k. larning tartib-qoidalari bayon qilingan kitobcha; nizom.

2 Muayyan bir mavzuni yoritishga bag'ishlangan kitob. *Risolada tilshunoslikning dolzarb muammosi tadqiq etilgan.*

ritm Hodisa, jarayon va sh. k. larni tashkil etgan muayyan unsurlarning ma'lum vaqt oralig'ida o'lchovli ravishda takrorlanishi; shu xil takroriylikning nomi. *Yurak urishi ritmi. She'r ritmi.*

ritm-li Muayyan ritmga solingan, ritmga ega bo'lgan. *Ritmli harakat.*

ritorika 1 Notiqlik san'ati va shu san'at haqidagi fan. *Arastuning ritorikaga oid asari.*

2 *kchm.* Balandparvoqlik bilan, chiroyli qilib aytilgan, lekin asosi puch gap haqida. *E-e, qo'ysang-chi, bular hammasi ritorika!*

rivoj 1 Narsa, hodisa, jarayon va sh. k. larning mavjud holatidan sifat jihatidan yuqori holatga o'tishi, yuksalish, taraqqiyot. *Iqtisodiyotning rivoji.*

2 Ulg'ayish, unib-o'sishdagi avj. *Ko'chatlarning rivoji yaxshi.*

3 Biror ish-harakat, tadbir va sh. k. lar muvaffaqiyati, barori, ravnaq. *Ijodiy ishlaringizga rivoj tilayman.*

rivojlanmoq 1 Yuksalmoq, rivoj topmoq, taraqqiy qilmoq. *Mamlakatimizda avtomobilsozlik rivojlanib borayotir.*

- 2 Gurkirab unib-o'smoq, avj olmoq. *Kuzgi ekinlar yaxshi rivojlanmoqda.*
- rivoya** Epik xarakterdagi adabiy asarni tashkil qilayotgan muhim unsur, voqealarning izchillik bilan bayon qilinishi. *Qissada rivoya qahramon tilidan olib borilgan.*
- rivoyat** Avloddan avlodga o'tib kelayotgan, kichik hajmli va mazmunan ibratomuz bo'lganidan ko'pincha naql sifatida qo'llanuvchi og'zaki hikoya. *Otasi aytgan rivoyat mag'zini chaqib, qilmishiga pushaymon bo'ldi.*
- riyokor** Tili bilan amali boshqa, munofiq-larcha ish yurituvchi, aldoqchi. *Bunaqa riyokor odamdan har qanday yomonlikni kutsa bo'ladi.*
- riyokorlik** Riyokorga xos qiliq, xatti-harakat. *Riyokorlik qilmoq.*
- riyokorona** Ikkiyuzlamachilik bilan, munofiq-larga xos tarzda. *Riyokorona gap qilmoq.*
- rizq** 1 Oziq-ovqat, suv, havo va sh. k. lardan Alloh azalda har bir bandasi uchun belgilagan nasiba. *Rizqi bitgan ko'rinadi sho'rlikni.*
2 Yashash uchun zarur ozuqa, ovqat. *Halol mehnatdan rizq topmoq.*
- rizq-li** Rizqi ulug', yemoq-ichmoqdan va umuman moddiy jihatdan kamchiligi yo'q. *Rizqli odam.*
- rizq-ro'z** Kundalik turmush uchun eng zarur oziq-ovqat va sh. k. larning umumlashma nomi. *Rizq-ro'z shu hunar orqasidan, uka.*
- rishta** Ip; ikki narsani bir-biriga bog'lovchi vosita. *Do'stlik rishtalarini kengaytirmoq.*
- ring** Boks, kikkoksing va sh. k. sportning yakkakurash turlaridan musobaqalar o'tkazish uchun mo'ljallangan to'rtburchak shakldagi, chetlari yo'g'on arqon bilan to'silgan maydoncha. *Ringga chiqmoq.*
- robot** 1 Shakli va harakatlari bilan odamni eslatuvchi avtomat mashina. *Yosh texniklar yasagan robot namoyishi.*
2 Ishlab chiqarishda murakkab texnologik amallarni bajarish uchun mo'ljallangan programmalashtirilgan avtomat. *Avtozavodda robotlardan keng foydalanilmoqda.*
3 *kchm.* O'zgarlar buyruqlarini ko'r-ko'rona bajarishga odatlangan odam haqida. *Robotga aylanmoq.*
- rohat** 1 Kishiga zavq yoki orom beruvchi narsalardan olinadigan huzur, lazzat. *Shiyponda achchiq ko'k choy ichib o'tirishning rohati o'zgacha.*
2 Tinch va to'kin-chochin turmush, farog'at. *Mehnatning tagi rohat.*
- rohat.baxsh** Kishiga rohat, huzur beradigan. *Rohatbaxsh shabada.*
- rohat.lanmoq** Zavq olmoq, gasht surmoq, huzurlanmoq. *Rohatlanib musiqa tinglamoq.*
- rohat.li** Rohat beruvchi. *Rohatli damlarni eslamoq.*
- rokirovka** 1 Shaxmat o'yinida shoh bilan rux o'rmini qoida asosida almashtirishdan iborat bo'lgan bir yurish. *Raqibi o'n ikkinchi yurishda rokirovka qildi.*
2 *kchm.* O'rin almashtirish. *Xullas, rokirovka qilishdi; omborchini kassir, kassirni omborchi qilib qo'yib qutilishdi.*
- rol** 1 Spektakl yoki film qahramonining aktyor tomonidan gav-

- dalandirilishi, ijro etilishi. *Yusufbek hoji roli Abbos Bakirovning ulug' san'atkor ekanligini namoyon etdi.*
- 2 Shaxs, narsa, hodisa va sh. k. larning voqelik, jamiyat, muayyan bir jarayon va sh. k. larda tutgan o'rni, ahamiyati. *Yozuvchining hayotida mazkur uchrashuvning roli katta.*
- rom I: ~ qilmoq //etmoq** O'ziga maftun etmoq, moyil qilmoq. *Dillarni rom etib yangrayotgan qo'shiq.*
- rom II** Kishini kelajakda nimalar kutayotgani haqida oldindan aytib berish; fol. *Rom ochtirib ko'rmoq.*
- rom.chi** Rom ochuvchi, folbin. *Romchiga bormoq.*
- rom III** 1 Oyna solinmagan deraza. *Usta Soli yasagan romlar pishiq-puxtaligi bilan mashhur.*
2 Oynavand ayvon; revon. *Romga joy solmoq.*
- roman** Epik turga mansub bo'lgan, hajman kattaligi, murakkab sujetga egaligi, shaxs taqdirining badiiy talqini orqali hayotni chuqur badiiy tadqiq etish imkonini berishi va boshqa qator xususiyatlari bilan xarakterlanuvchi adabiy janr. *Roman yozmoq. Tarixiy roman.*
- roman.chilik** Badiiy adabiyotdagi soha nomi. *O'zbek romanchiligining to'ng'ich asari.*
- romantik** 1 Romantizmga aloqador, mansub. *Romantik qahramon.*
2 Ko'tarinki, hissiyotga to'liq, xayolot bilan go'zallashtirilgan. *Romantik kayfiyat.*
3 Mavjud sharoit bilan ko'p hisoblashmaydigan, o'zining xayolot olamida yashaydigan. *Romantik yigitcha.*
- romantika** 1 Turfa hislarga to'liq, ko'tarinki ruhiy holat. *Romantikaga berilmoq.*
2 His-tuyg'ularni junbushga keltiradigan, ruhiy ko'tarinkilik bag'ishlaydigan. *Kurash romantikasi.*
- romantizm** Adabiyot va san'atdagi norealistik badiiy tafakkur shakllaridan biri, ijodkor tasavvuridagi voqelik, inson, insoniy munosabatlar va sh. k. larni tasvirlashga moyilligi, yuksak va tuban jihatlarni keskin qarshi qo'yishi, insonning mohiyati, jamiyatdagi o'rni va vazifasini yorqin obrazlarda ochib berishga intilishi kabi xususiyatlari bilan xarakterlanadi. *Romantizm adabiyoti namoyandasi.*
- romb** Tomonlari teng, burchaklari to'g'ri bo'lmagan to'rtburchak. *Romb shaklidagi nishon.*
- rosa** 1 Nihoyatda, nihoyat darajada. *Sovuqda rosa adabini yemoq.*
2 Miriqib, to'yguncha. *Kecha rosa futbol o'ynadik.*
- rost I** 1 Tikka, adl. *Rost turmoq. Qaddini rost tutmoq.*
2 To'g'ri, haqiqatdan iborat bo'lgan. *Rost gapni aytmoq.*
- rost.lamoq** 1 To'g'rilamoq, tiklamoq. *Qaddini rostlamoq.*
2 O'nglamoq, tiklab olmoq. *Ancha qiynalib qolgandi, xayriyat, o'zini rostlab oldi.*
3 Adabini bermoq. *Qo'yaver, o'zim rostlayman uni.*
- rost.liik** To'g'rilik, haqiqiylik. *Gapinning rostligiga ishonning.*
- rost II** Shashmaqomdagi beshinchi maqom nomi. *"Rost" maqomi ijro etildi.*
- rostakam** 1 Haqiqiy, chinakam. *Rostakam to'pponchaga o'xshatib yasamoq.*

2 Chinakam, jiddiy. *Rostakam xafa bo'lmoq.*

rostakamiga Chindan, chinakamiga, jiddiylik bilan. *Rostakamiga urishmoq.*

rostdan Chini bilan, haqiqatan ham. *Rostdan aytdingmi?*

rostgo'y Haqiqatni yashirmay aytadigan. to'g'risini gapiradigan, to'g'riso'z. *Rostgo'y odam.*

rota Vzvodlardan tarkib topib, batalyon tarkibiga kiruvchi harbiy bo'linma. *Rota komandiri.*

rotaprint Mashinka yoki printerda yozilgan original nusxani ko'paytirishga mo'ljallangan qurilma va shu qurilmada chop etish usuli. *Rotaprintda chop etilgan risola.*

roviy 1 Rivoyat qiluvchi, rivoyat muallifi. *Roviylar andoq rivoyat qilurlarkim.*

2 *adab.* Adabiy asarda voqealarni bayon qiluvchi, muallif yoki qahramonlardan biri. *Roviy nutqining o'ziga xosligi.*

rovon Oynavand ayvon. *Rovonga mehmonlar uchun joy qilindi.*

royish 1 Biror narsani ma'qullash, moyillik bildirish; xohish, moyillik. *Taklifingizni aytganmiz, royish bildirmadi.*

2 Yuvosh, gapga kiradigan, mo'min-qobil. *Royish odam.*

rozetka Elektr asboblarni tarmoqqa ulash uchun o'rnatilgan ikki (ba'zi maxsus asbob-uskunalar uchun uch) teshikli moslama. *Rozetkani tuzatmoq.*

rozi 1 Biror narsa, kishi va sh. k. lardan mamnun, xursand, shod. *Ona farzandlaridan rozi.*

2 Biror bir ishni amalga oshirishga yoki boshqalar tomonidan amalga oshirilishiga ko'ngan, qarshi emas. *Gaplashdim, besh mingga sotishga rozi.*

no+rozi 1 Qanoat hosil qilmagan, ko'ngli to'lmagan, xursand emas. *O'z ishidan norozi bo'lmoq.*

2 Qo'llab-quvvatlamagan, qo'shilishmagan, qarshi. *Norozi fikr bildirmoq.*

rozi-lashmoq Vidolashish oldidan o'tgan ishlar, bilib bilmay yetkazilgan ozor va sh. k. lar uchun bir-biridan uzr so'ramoq, rozilik tilamoq. *Qo'ni-qo'shnilar bilan rozilashib chiqdi.*

rozi-lik 1 Mamnunlik, xursandlik. *Turmushidan roziligi ko'zidan shundoq bilinib turardi.*

2 Biror narsa, ish, shart va sh. k. larga ko'nganlik haqidagi tasdiq, ko'nganlik. *Shartnoma tomonlar roziligi bilangina o'zgartiriladi.*

rozi bo'lmoq 1 Mamnun bo'lmoq. *Qilgan ishidan rozi bo'lmoq.*

2 Ko'nmoq. *Qayta ishlashga rozi bo'lmoq.*

rozi qilmoq 1 O'zganing qilgan yaxshiliklari, xizmatlariga yarasha izzat-hurmatini joyiga qo'yimoq, o'zidan mamnun qilmoq. *Ota-onani rozi qilmoq.*

2 Xizmatiga rozi bo'ladigan haqni bermoq. *Shu ish bitsa, sizni ham rozi qilaman.*

rozi-rizolik O'lim oldidan yohud vidolashish payti qilgan yoki qilolmagan ishlari, yetkazilgan ozor va sh. k. lar uchun bir-biridan uzr so'rash; rozilashish. *Kampir ko'zlarini arang ochib, pichirlab rozi-rizolik so'radi.*

rozmarin Olmaning oq-qizil rangli, uzoq saqlanadigan, xushbo'y hidli navi. *Rozmarin navli olma ekmoq.*

rubilnik Kichikroq elektr tarmog'ini (mas., bino, qavat, sex va sh. k. lar tarmog'i) manbaga ulash yoki uzishga xizmat qiluvchi dastakli qurilma, asbob. *Rubilnikni bosmoq.*

rubob Chertib chalinadigan besh torli milliy musiqa asbobi. *Rubob taronalari.*

rubob+chi Rubob chalishga ixtisoslashgan sozanda, rubob chaluvchi. *Rubobchi kuydan zavqlanib, berilib chaldi.*

ruboiy Sharq mumtoz she'riyati janri; to'rt misradan tarkib topib, uchinchi misrasi ochiq qolgani holda qolgan misralari o'zaro qo'fiyalanuvchi (xosiy ruboiy) yoki to'rtala misrasi o'zaro qo'fiyalanuvchi (taronai ruboiy) she'riy shakl. *Ruboiy yodlamoq.*

ruda Tarkibida turli metall yoki uning birikmalari mavjud bo'lgan tabiiy xomashyo, qazilma. *Temir rudasi qazib olmoq.*

ruh 1 Insonning muayyan paytdagi ichki holati, kechinmalari, his-tuyg'ularini aks ettiruvchi kayfiyati. *Bu xabarni eshitib, uning ruhi tamom tushib ketdi.*

2 Biror bir jarayon, ijtimoiy guruhga xos kayfiyat, dunyoqarash, maslak va sh. k. lar majmui. *Milliy ruh.*

3 *kchm.* Jonlilik, fayz. *Suhbatga ruh olib kirmoq.*

4 Narsa, hodisa, jarayon va sh. k. larga xos belgilovchi xususiyatlar. *Davr ruhiga mos asar.*

5 Azalda yaratilgan, kishi hayotlik chog'ida uning tanasida mehmon bo'lib turgan, vafotidan so'ng tanadan ajralib boqiy qoladigan mavjudlik. *Ruh tanadan ajraldi.*

6 Moddiyun falsafasi va psixologiyada insonga xos ong, tafakkur, xayolot, psixika va sh. k. lar majmui.

ruh-an Ruhliy, ma'naviy jihatdan. *Ruhan yaqin kishilar.*

ruh-iy 1 Inson ruhiyati, kayfiyati, kechinmalariga aloqador. shularga bog'liq. *Ruhiy izzitirob.*

2 Ma'naviy. *Asardan ruhiy quvvat olmoq.*

3 Miya faoliyatiga, inson psixologiyasi, psixikaga oid. *Ruhiy muolaja. Ruhiy ta'sir o'tkazmoq.*

ruh-lanmoq Ma'naviy-ruhiy quvvat olmoq, ilhomlanmoq, jonlanmoq. *G'alabadan ruhlanmoq.*

ruh-siz 1 Tushkun kayfiyatdagi, tushkunlik bilan. *Ruhsiz kezinmoq.*

2 Jonlilikdan mahrum, zavq-shavqsiz. *Ruhsiz suhbat.*

ruh-sizlik Ruhsiz holat. *Tashlandiq hovlida kishini junjiktiradigan ruhsizlik hukmron edi.*

ruh-shunos 1 Inson ruhiyatini ilmiy tarzda o'rganuvchi mutaxassis. *Ruhshunoslar anjumani o'tkazildi.*

2 Inson ruhiyatini biluvchi mutaxassis. *Ruhshunos qabuliga bormoq.*

ruhshunos+lik Insonning ruhiy holatlari va unga xos bo'lgan qonuniyatlarni o'rganuvchi fan. *Ruhshunoslik fanidan ma'ruzalar uyushtirildi.*

ruhiyat Inson ichki his-tuyg'ulari, holati. *Inson ruhiyati har narsadan ustun sanaladi.*

ruhoni 1 Rasmiy diniy idoralarda xizmat qiluvchi, diniy lavozim egasi; din peshvosi. *Ruhoniylar kengashi.*

2 Umuman dindor kishi. *Otamiz rahmatli ruhoni kishi edilar.*

rukn 1 Ustun.

- 2 *kchm.* Biror narsaning asosi, uni tutib turgan narsa. *Islomning beshinchi rukni — haj.*
- 3 Aruz she‘r tizimidagi ritmik birlik, muayyan tartibda takrorlanuvchi qisqa va cho‘ziq hijolar guruhi. *Bayming birinchi rukni.*
- 4 Vaqtli matbuot nashrlarida muayyan mavzuga bag‘ishlangan, muntazam berib boriladigan biror bo‘limning sarlavhasi. *Gazetada «Iqtisodiy hayot» rukni ochildi.*
- ruku** *din.* Namoz ado etilayotganda bajariladigan amallardan biri, kaft tizzaga qo‘yilgan holda belni to‘g‘ri tutib engashilgan holat. *Rukuga ketmoq.*
- rukzak** Tasmalarini qo‘ltiqdan o‘tkazib orqaga osib yuriladigan, zaruriy safar ashyolarini joylash uchun maxsus cho‘ntak-bo‘lmalari bo‘lgan yo‘l xaltasi. *Geolog topilmani rukzakka joyladi.*
- rul** Transport vositalarining harakatini ma‘lum bir yo‘nalishga solishga xizmat qiladigan chambarak yoki dastak. *Rulni burmoq.*
- rulet** 1 Yupqa qilib yoyilgan xamirdan qatlari orasiga turli shirinliklar solib o‘rab pishiriladigan qandolat mahsuloti. *Rulet pishirmoq.*
2 Oralariga turli ziravorlar solib o‘rab pishirilgan go‘sht mahsuloti. *Po‘stdumbadan tayyorlangan rulet.*
- rulon** 1 Yumaloq qilib o‘ralgan. *Rulon qog‘oz.*
2 Gazlama, qog‘oz va sh. k. uzunlik o‘lchovi bilan o‘lchanadigan narsalarni donalab sanash birligi, o‘ram. *Bir rulon chit.*
- rumka** Odatda o‘tkir spirtli ichimliklar ichish uchun ishlatiladigan kichkina shisha idish; qadah. *Billur rumka. Rumkalar jarangi.*
- rusum** Odat va rasmlar, odat tusiga kirgan tartib. *Bizda to‘y rusumi shu: kuyov kelinnikiga o‘tadi.*
- rusumli** Ko‘rsatilgan markaga mansub, markali. *«Tiko» rusumli avtomobil.*
- rux I** Shahmat o‘yinidagi faqat to‘g‘ri yo‘nalishda yuradigan siph; to‘ra. *Ruxni boy bermoq. Rux bilan kishit bermoq.*
- rux II** Ko‘kimitir oq tusli, cho‘ziluvchanlik xususiyatiga egaligi sabab oson ishlov beriladigan metall. *Rux tunuka.*
- ruxsat** 1 Biror bir ishni amalga oshirish uchun ijozat, rozilik. *Ruxsat bermoq. Ruxsat so‘ramoq.*
2 Ketishga ijozat, javob. *Rahmat, hammangizga ruxsat, Alijon, siz qola turing.*
- be-ruxsat** *rvsh.* Ruxsat so‘ramasdan; ruxsatsiz. *Beruxsat kirmoq. Narigi tomonga beruxsat o‘tib ketmoq.*
- ruxsat-noma** 1 Yozma ruxsat. *Do‘kon ochish uchun ruxsat-noma olmoq.*
2 Idora, muassasa, korxon va sh. k. larga kirish uchun beriladigan vaqtinchalik hujjat. *Kirayotib ruxsatnomangizni ko‘rsating.*
- ruxsat-siz** Ijozat so‘ramasdan, beijozat. *Ruxsatsiz kirmoq.*
- ruchka** Siyoh, tush va sh. k. lar bilan yozishga mo‘ljallangan, bir uchiga pero yoki maxsus sharikli moslama o‘rnatilgan yozuv quroli. *Ruchka bilan yozmoq.*
- ro‘baro‘** 1 Yuzma-yuz. *Ro‘baro‘ kelmoq. Ro‘baro‘ bo‘lmoq.*
2 Qarama-qarshi tomon, ro‘para. *Ro‘baro‘dagi bino.*
- ro‘dapo** 1 Tanasiga nomutanosib ravishda uzun so‘rg‘ichli sakkizta panjalari bo‘lgan dengiz jonivori; sakkizoyoq.
2 *kchm.* Bahaybat, vahimali narsa haqida. *Cho‘lning o‘rtasida ro‘parasidan bir ro‘dapo chiqib qolibdi.*
3 *kchm.* Beo‘xshov, beso‘naqay kiyim haqida. *Egnida titilib ketgan ro‘dapo ko‘ylak.*
4 Beso‘naqay, qo‘pol odam haqida. *Tanlab-tanlab topgani shu ro‘dapo bo‘libdi.*
- ro‘kach:** ~ **qilmoq** 1 Biror narsani pesh qilmoq, dastak qilmoq. *Xizmatlarini ro‘kach qilmoq.*
2 Bahona qilmoq. *Hadeb iqtisodiy qiyinchiliklarni ro‘kach qilavermasdan izlanish, ishlash kerak.*
- ro‘mol** Ayollar boshiga o‘raydigan odatda to‘rtburchak shakldagi mato. *Guldor ro‘mol.*
- ro‘molcha** *ayn.* Dastro‘mol. *Ro‘molchasi bilan terlarini artmoq.*
- ro‘para** Biror narsa yoki so‘zlovchiga qarama-qarshi tomon. *Maktabning ro‘parasidagi hovli.*
- ro‘y:** ~ **bermoq** Sodir bo‘lmoq, yuz bermoq. *Hayotimizda ulkan o‘zgarishlar ro‘y berdi.*
- ro‘yixush** 1 Ochiq chehra, iltifot. *Mehmonni ro‘yixush bilan qarshilamoq.*
2 Biror narsani ma‘qullamoq, mayl bildirmoq. *Shu ishga hech ro‘yixush yo‘q-da, opa.*
- ro‘yobga:** ~ **chiqmoq** 1 Amalga oshmoq, ushalmoq. *Orzulari ro‘yobga chiqdi.*
2 O‘zini tiklab olmoq, ro‘shnolikka chiqmoq. *Bolam sho‘rlikning ro‘yobga chiqqanini ko‘rarmikinman?!*
- ro‘yrost** 1 Andisha, yuz-xotir qilib o‘tirmasdan; ochiqchasiga, dangal. *Majlisda ro‘yirost gapirmoq.*
2 Hech bir narsani qoldirmasdan, butun boricha. *Bo‘lib o‘tgan ishlarni ro‘yirost aytib bermoq.*
- ro‘yxat** Narsa-buyumlar, kishilar va sh. k. larni tartib bilan yozib chiqilgan qog‘oz, hujjat. *O‘z ismini ro‘yxatning boshida ko‘rmoq. Navbatchilik ro‘yxati.*
- ro‘yxat qilmoq** Narsa, kimsa va sh. k. larni tartib bilan yozib chiqmoq. *Tinglovchilar ro‘yxat qilindi.*
- ro‘za** 1 Islomdagi beshta asosiy farzlardan biri, ramazon oyida sahardan shomgacha yemoq-ichmoqdan tiyilish, tilida, dilida va amalida nopoklikdan saqlanish, Alloh zikri va undan mag‘firat tilash bilan mashg‘ul bo‘lish. *Ro‘za tutmoq.*
2 Ro‘za tutish buyurilgan oy; ramazon oyi. *To‘y ro‘zadan keyinga qoldirildi.*
- ro‘za-dor** Ro‘za tutgan, ro‘za amalini bajarayotgan shaxs. *Qo‘ying, ro‘zador odamning bunday gaplarni aytishi nojoiz.*
- ro‘znoma** Vaqtli kundalik yoki haftalik nashrlarning har biri. *«O‘zbekiston ovozi» ro‘znomasi.*
- ro‘zg‘or** 1 Mustaqil ravishda turmush kechirayotgan har bir oila, xo‘jalik. *Har bir ro‘zg‘orga bir tonnadan bug‘doy ajratmoq.*
2 Oila va xo‘jalik uchun ishlatiladigan har turli narsalar. *Ro‘zg‘orini butlab olmoq.*
- ro‘shnolik** Baxtli hayot, farovonlik. *Ro‘shnolik tilamoq.*

S — s

sabab 1 Biror ish-harakat, voqea-hodisa va sh. k. ning yuzaga kelishini, yuz berishini taqozo etuvchi asos, bois, uni keltirib chiqaruvchi asos, narsa-hodisa. *Komanda mag'lubiyatining sababi tarqoqlikda edi.*

2 *So'r. olm.* Nima uchun? Nega? *Topshiriqni bajara olmadim. — Sabab?*

sabab.li 1 Ma'lum bir sababga asoslangan, biror sababi bo'lgan; asosli, uzrli. *Uning yig'ilishga kelmasligi sababli edi.*

2 *ko'm. vazf.* Uchun, tufayli. *Mustaqilligimiz sababli dunyoga chiqdik.*

sabab.siz Sababi yo'q; besabab. *Sababsiz tortishuv.*

sabab.chi 1 Sabab bo'luvchi. *Bu kimsa begunoh kishilarning ko'z yoshlariga sababchi bo'lgan edi.*

2 Keltirib chiqaruvchi omil; faktor. *Kasallik sababchisi.*

sabo Ertalabki yengil shamol, tong shabadasi. *Tonggi sabo.*

saboq 1 Kishilarga, yoshidan qat'iy nazar, bilim berish, o'qitish, dars. *Maktabda to'qqiz yil saboq olmoq.*

2 Biror voqea, hodisa tufayli insonga ibrat bo'ladigan, uning ko'zini ochadigan holat. *Turmush saboqlari.*

sabot Chidam, to'zim, matonat; qunt. *Sabot bilan o'qimoq.*

sabr Chidam, toqat bilan o'zini tutish. *Sabri chidamoq. Sabr tagi sariq oltin (maqol).*

sabr.li Sabr-chidami bor, sabr qila oladigan. *Sabrli odam. Sabrli bo'lmoq.*

sabr.siz Sabr-chidami yo'q. *Sabrsiz holat.*

sabrsiz.lik Sabr qila olmaslik. *Sabrsizlik kayfiyati.*

sabzavot Rezavor va poliz ekinlari hamda ularning mahsuli (bodring, pomidor, baqlajon, sabzi, karam, kartoshka va b.). *Sabzavot yemoq.*

sabzavot.kor Sabzavot ekish va yetishtirish bilan shug'ullanuvchi shaxs.

sabzavot.chi *ayn.* Sabzavotkor.

sabzavotchi.lik Qishloq xo'jaligining sabzavot yetishtirish bilan shug'ullanuvchi sohasi. *Sabzavoichilikka ixtisoslashgan xo'jalik.*

sabzi Soyabonguldoshlar oilasiga mansub sabzavot o'simligi va uning ildiz mevasi, mahsuli. *Qizil sabzi. Sariq sabzi.*

sada Emanlar oilasiga mansub sershox, katta daraxt. *Sada soyasida salqinlab o'tirmoq.*

sadaf Molluskalarning chig'anog'idan tayyorlanadigan, rang-barang tovlanib turadigan yaltiroq modda. *Sadaf dastali pichoq.*

sadaqa 1 Musulmonlarda faqirlarga xayr-ehson tariqasida beriladigan hadya. *Sadaqa bermoq.*

2 Turli noxushliklarning oldini olish, uni daf etish maqsadida yoki biror orzu-istak (mas., farzand ko'rish) yo'lida najot istab aziz-avliyolarga, Xudo yo'lga beriladigan ehson.

sadaqayrag'och Shox-shabbalari yumaloq shaklda to'p bo'lib o'sadigan qayrag'och. *Sadaqayrag'och ostidagi so'rida o'tirmoq.*

sado Tovush, ovoz. *Ona yerning otash bag'ridan «O'g'lim»,— degan sado keladi (E. Vohidov).*

sadoqat Qalbdan, sidqidildan qilingan sodiqlik. *Xalqiga sadoqati cheksiz, muhabbati baland inson bo'lib yetishmoq.*

sadoqat.li Sadoqat bilan ish tutadigan; sodiq. *Sadoqatli yor.*

sadoqat.siz O'ziga yaqin yoki inson uchun aziz bo'lgan sadoqatni bilmaydigan, sadoqatdan yiroq; bevafo. *Sadoqatsiz do'stdan dushman afzal.*

saf 1 Harbiylarning va umuman kishilarning ma'lum tartibda tizilgan muntazam qatori. *Saf tortgan qo'shinlar paradi boshlandi.*

2 Biror guruh, to'daga mansub kishilar majmui; qator. *Safdan orqada qolmoq.*

saf.dosh 1 Harbiy xizmat davrida birga bo'lgan, yonma-yon o'z burchlarini o'tagan shaxslar. *Jo'raqul rotada Qodirjon bilan safdosh, yaqin do'st edi.*

2 Ish yuzasidan bir jabhada, bir tashkilot safida birgalikda vazifa burchlarini ado etgan, faoliyat ko'rsatgan maslakdosh shaxslar. *Cho'lpon, Fitratlar safdosh edilar.*

safar 1 I Shaxsiy ish, xizmat bilan yoki sayohat maqsadida biror yerga borish; bir joydan ikkinchi bir joyga yo'l yurish. *Safarga jo'nash oldidan do'stlar kerakli narsalarni tekshirib chiqdilar.*

2 Navbat, gal. *Bu safar ishimiz yurishdi.*

safar: ~ **oyi** Qamariya yil hisobidan ikkinchi oy nomi. *Onasining aytishicha safar oyida tug'ilgan ekan.*

safarbar Ma'lum bir ishni bajarish uchun hammani tayyor, shay holatga keltirish. *Amir Temur o'lkadagi bu safarbar holatni ko'rib, g'alabaga yana bir bor ishondi.*

safarbar.lik Safarbar holat. *Bahor oylarida yigitlar uchun navbatdagi safarbarlik boshlanadi.*

safsata Ma'nosiz, quruq, tagi puch gap-so'z. *Safsatani yig'ishtirib, ishga o'taylik.*

safsata.boz Safsataga moyil, berilgan. *Safsataboz odam xalq nazaridan tez qoladi.*

safsataboz.lik Safsata bilan mashg'ullik. *Ayrim shaxslar safsatabozlik bilan xalqimizni chalg'itmoqchi bo'ldilar, biroq o'zbek xalqi o'z yo'lini tanlab olgan.*

sahar G'ira-shira tong yorishgan mahal, tong payti. *Tong sahar-da yo'lga otlandi.*

sahar.lik Erta bilan barvaqt, tong yorishmasdan yeyiladigan ovqat.

sahifa 1 Kitob, daftar va sh. k. varag'ining har bir tomoni; bet. *Kitobning sahifasiga e'tibor bermoq.*

2 *kchm.* Davomli butun bir hodisa, hayot va sh. k. ning ayrim qismi, bo'lagi. *Shoir ijodining ayrim sahifalari o'rganildi.*

sahifa.lamoq *poligr.* Terilgan matndan, chizmalar, jadvallar va bezatish materiallaridan ma'lum formatli (o'lchamli) sahifalar tuzish; vyorstka qilmoq. *Diplom ishini sahifalab qo'ymoq.*

sahn Biror chekli (o'lchamli) yuza, maydon, joy. *Hovli sahni. So'ri sahni.*

sahna 1 Tomoshaxona, klub va teatrlarda yoki maydonlarda;

- spektakl qo'yiladigan, konsert va san'atning boshqa turlari ko'rsatiladigan joy. *Teatr sahnasi. Sirk sahnasi.*
- 2 *kchm.* Badiiy asarda tasvirlangan ayrim voqea ko'rinishi, epizodi. *Navoiyga bag'ishlangan sahna jonli chiqqan.*
- sahna-lashtirmoq** 1 Biror asarni sahna uchun moslashtirmoq, qayta ishlab sahnaga olib chiqmoq. *Hikoyani sahnalashtirmoq.*
- 2 Sahnaga qo'yimoq, postanovka qilmoq. *Yangi asarni sahnalashtirmoq.*
- sahoba** Muhammad payg'ambarning yaqin yordamchisi, safdoshi, u bilan islom dinini yoyishda qatnashgan shaxs. *Abu Bakir sahabalardan ulug'i edi.*
- sahro** O'simlik va hayvonot dunyosi juda kam bo'ladigan yoki mutlaqo yo'q, suvsiz bepoyon dasht, biyobon; cho'l. *Sahroning oxiri.*
- sahroyi** Sahroda yashaydigan. *Bu sahroyi xalqni osonlikcha bo'yinsundirib bo'lmaydi.*
- sajda** *din.* Ibadat mahalida tiz cho'kib va bosh egib peshonani yerga tekkizish, sig'inish. *Sajdaga bosh qo'yib Ollohdan yurtga, oilasiga tinchlik, omonlik tiladi.*
- sajda-goh** *din.* Sajda. ibodat qilinadigan joy. *Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir.*
- sakillamoq** Ishsiz bekor daydib, sanqib yurmoq, sandiroqlamoq. *Kum bo'yi sakkilab yurib holdan toydi.*
- sakkiz** 8 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son, miqdor. *Sakkiz o'g'lon. Sakkiz kishidan iborat guruh.*
- sakramoq** Tayanch holdan oyoq bilan turli tomonga (oldinga, yuqoriga) otillmoq, irg'imoq. *Sakrab pastga tushmoq.*
- saksofon** Puflab chalinadigan musiqa asboblarning bir turi; puflama soz. *Saksofon chalmoq.*
- sakson** 80 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son, miqdor. *Saksonga kirmoq.*
- saksovul** Sho'radoshlar oilasiga mansub, cho'llarda o'sadigan, guli mayda, bargsiz daraxt va uning yonilg'i sifatida ishlatiladigan yog'ochi. *Qora saksovul. Oq saksovul.*
- sal** Bir oz, ozgina, andak. *Sal vaqtdan so'ng.*
- salafan** *s. t.* Sellofan. *Salafan xalta.*
- salamandra** 1 Suvda va quruqlikda yashovchi dumli amfibiyalarning bir oilasiga mansub kaltakesakka o'xshash jonivor.
- 2 Shu jonivorning terisidan ishlangan oyoq kiyimi. *Farg'ona poyafzal kombinati turli xil rangdagi bejirim, pishiq salamandralarni ishlab chiqaryapti.*
- salanglamoq** Bekor sandiroqlab yurmoq. *Kechgacha ko'chada salanglab yurmoq.*
- salat** Sabzavot va rezavor o'simliklar bargi, poyasi, mevasidan ba'zan go'sht, tuxum va sh. k. lardan turli masalliqlar qo'shib tayyorlanadigan pazandalik mahsuloti. *Oshga salat keltirildi.*
- salavot** 1 Duolar, rahmatlar. *Salavot aytmoq.*
- 2 Gunohidan o'tish, kechirish, kechirim. *O'tgan ishga salavat.*
- salbiy** 1 Rad qiluvchi, qaytaruvchi, ma'lum talablar nuqtai nazaridan nomaqbul, ijobiy emas, yomon, talabga zid. *Salbiy baho. Salbiy obraz.*
- 2 Yomon baho yoki fikr ifodalovchi, ijobiy emas. *To'rabek salbiy baho olgan edi.*
- saldo** Muayyan vaqt oralig'ida pul tushumlari va harajatlari o'rtasidagi farq, qoldiq. *Saldo qiymatini belgilamoq.*
- salfetka** Ovqatlanib bo'lgandan so'ng qo'lni, lablarni artadigan maxsus kichkina sochiq. *Qog'oz salfetka.*
- salkam** Ozgina yetmagan holda, jindek kam. *Salkam 10 tonna hosil olmoq.*
- salla** 1 Namozxon erkaklar boshiga o'raydigan, uzun, oq mato. *Boshidagi sallani olib qoziqqa ilmoq.*
- 2 *kchm. s. t.* Umuman chambarak shaklidagi har narsa. *Ko'ylagini boshiga «salla» qilib ketmon chopishga kirishdi.*
- salla+li** Boshiga salla o'ragan, sallasi bor. *To'rida o'tirgan kishilardan biri oq sallali, kimxob choponli edi.*
- salmog'** 1 Og'irlik, vazn, zalvor. *Yukning salmog'i.*
- 2 Tutgan o'rin, nufuz, mavqe. *Muhammedovning salmog'i baland edi.*
- salmog'-dor** 1 Salmog'i yuqori. *Salmogdor hissa.*
- 2 *kchm.* Dona-dona, vazmin, ta'sirli. *Salmogdor qadam. Salmogdor ovoz.*
- salmog'lamoq** 1 Salmog'ini chamalamoq. *Tarvuzni salmoqlamoq.*
- 2 Bosiqlik, vazminlik bilan so'zlamog, dona-dona qilib gapirmoq. *Eshon aka salmoqlab gap boshladi.*
- salobat** Tashqi ko'rinish jihatdan ulug'vorlik; savlat, mahobat. *Turkiston saroyi salobat bilan shaharga ko'rk berib turibdi.*
- salobat+li** 1 Ulug'vor ko'rinishga ega bo'lgan; savlatli, mahobatli. *Usmonov baland bo'yli, qora ko'z, bug'doy rang, salobatli, mulohazali yigit.*
- 2 Og'ir-vazmin; salmoqli, haybatli. *Salobatli qadam tashlamoq.*
- salohiyat** O'qish-o'rganish kuch-qudrati; iqtidor. *Ajoyib salohiyat egasi.*
- salohiyat+li** Katta salohiyatga, iqtidor va qobiliyatga ega. *Salohiyatli inson.*
- salom** 1 Ko'rishganda yoki g'oyibona uchrashganda bir-birlari bilan o'zaro so'rashish ifodasi. *Salom aytmoq.*
- 2 *etn.* Kelinchakni to'ydan keyingi kun erta bilan kuyov ota-onalariga ta'zimga olib chiqish marosimi va umuman kelinchaklarning ta'zimi; kelinsalom. *Kelinni ertalab salomga olib chiqdilar.*
- salom-lashmoq** Salom berib so'rashmoq. *Salomlashib bo'lgach, dasturxonaga taklif qildi.*
- salomat** Tan-joni sog', tan sog'ligi yaxshi. *Haj safaridan salomat qaytib keldi.*
- salon** 1 Qabulxona, mehmonxona; zal. *Kema saloni sayohatchi mehmonlar bilan to'la edi.*
- 2 Badiiy mollar sotiladigan do'kon, turli mollar (jumladan, yangi modalar) namoyish etib turiladigan zal, xona. *Univermagning bolalar oyoq kiyimi bilan savdo qiluvchi saloni gavjum edi.*
- 3 Samolyot, kema, avtobus, trolleybus va sh. k. larda yo'lovchilar bo'lmasi. *Avtobus saloni tirband, yurishga imkoniyat yo'q.*

salqin 1 Orombaxsh, mo'tadil sovuq. *Salqin oqshom.*

2 Quyosh nuri tushmaydigan, sersoya daraxt ostidagi yoki umuman tevarak-atrofga nisbatan sovuqroq joy. *Tol salqinida dam olar edik.*

3 Muzdek, chanqoq bosdi (ichimlikka nisbatan). *Hozirda xorijiy firmalar bilan birgalikda «Fanta», «Koka-kola» singari salqin ichimliklar tayyorlanmoqda.*

salqin-lamoq Salqin joyda hordiq chiqarmoq. *Daryoga borib salqinlab kelmoq.*

saltanat Sultonlik, xon, amir yoki podsho hukmronligi hamda ularning mavqei; shunday hukmron qo'l ostidagi davlat, mamlakat. *Ulug'bek saltanati.*

salut Tantanali voqea va marosimlarda, milliy bayram yoki biror voqeani nishonlash maqsadida to'plardan, shuningdek multiqlar va boshqa qurollardan bir yo'la bir necha bor o'q uzish. *Birinchi sentabrda kuni bo'yi salut berildi.*

saman Och malla, somon rang (ot tusi haqida). *Saman toychoq.*

samara Biror ish-mehnatdan keladigan natija, mahsul. *Tinmay izlanish, halol mehnat o'z samarasini berdi.*

samara-dor Kutilganiday yoki undan ortiq naf, foyda, natija beradigan; sermahsul. *Bu yilgi ish samarador bo'ldi.*

samarador-lik Samara berish, samaraga egalik. *Korxonaning iqtisodiy samaradorligi oshib, o'zini tiklab oldi.*

samara-li ayn. Samarador. *Samarali ish.*

samara-siz Samara bermaydigan, natijasiz, behuda. *Barcha harakatlari samarasiz ketdi.*

sambo Raqibdan o'zini turli usullar bilan himoya qilish, qurulsiz himoya-kurash turi. *Sambo bilan shug'ullanmoq.*

samimiy Samimiyat bilan ish tutuvchi, muomala qiluvchi, sidqidillik bilan chin qalbdan qilingan, dildan chiqqan. *Hamxonalari bilan samimiy so'rashdi.*

samimiyat Kishilarga qalban hayrixohlik, pokdillik, samimiylik, sidqidillik. *Ko'zlaridan samimiyat, quvonch nuri yog'ilayotganini ko'rib xursand bo'lmoq.*

sammit Oliy darajadagi uchrashuv, anjuman. *Istanbul sammiti.*

samo Osmon, falak. *Samo lochinlari sharafiga ko'tarilgan bayroq.*

samo-viy Osmonga, samoga oid; koinotga oid; kosmik. *Samoviy hodisalar.*

samolyot Bir yoki birdan ortiq motori hamda qanotlari bo'lgan havoda uchish kemasi, apparati. *Yo'lovchi tashuvchi samolyot.*

samolyot-sozlik Sanoatning samolyotlar va samolyot qismlari ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi sanoat tarmog'i. *Toshkent samolyotsozlik zavodi.*

samosval Ustidagi yukni o'zi ag'daradigan avtomatik avtomobil. *Samosval qum to'kib ketdi.*

samovar 1 Mis va ruxdan yasalgan, asosan suv qaynatiladigan ro'zg'or buyumi. *Mis samovar. Rux samovar.*

2 ayn. Choyxona. *Hoshimjon samovarda bir oz o'tirdi, choy ichdi.*

samovar-chi ayn. Choyxonachi.

sana 1 Yil, cy va kun hisobi; yil. *Sanai hijriy, Sanai shamsiya*

2 Biror voqea bo'lgan kun, oy, yil va sh. k. lar haqidagi yozuv. *Bu voqea bo'lgan sana xotiramda muhrlanib qolgan edi.*

sanam 1 Toshidan, yog'ochdan yoki metallardan inson qiyofasida (ko'pincha go'zal ayol obrazida) yasalgan va ziynatlangan but. *Hindiston sanamlar mamlakati.*

2 *kchm.* O'ta go'zal, barno ayol. *Necha dedim ul sanamga: Bormog'in! Qilmadi ul tark oxir bormog'in. (A. Navoiy).*

sanamoq 1 Donalab yoki biror boshqa birliklarda hisoblamoq, hisoblab sanani, miqdorini, tartibini aniqlamoq. *Mashinalar sonini sanamoq.*

2 Birma-bir aytib o'tmoq, zikr qilmoq, hisobga olmoq. *Yutuqlarni ham, kamchiliklarni ham birma-bir sanab o'tamiz.*

san(a>o)+q Bittalab yoki donalab hisoblash. *Qo'ylarning sanog'iga yetolmay qoldim.*

sanoq-li 1 Sanab qo'yilgan, sanog'i ma'lum; hisobli. *Sanoqli yong'oq.*

2 *kchm.* Juda oz. *Mustaqillik bayramiga sanoqli kunlar qoldi.*

sanoq-siz Sanog'i noma'lum, sanalmagan, sanog'i yo'q, behisob. *Sanoqsiz qo'ylar.*

sanatoriy Bemorlarni tabiiy vositalar: iqlim, mineral suvlar, shifobaxsh balchiq va boshqa fizioterapiya, davo fizkulturasini, parhez va maxsus davo, dam olish rejimi bilan davolash muassasasi. *Bolalar sanatoriysi.*

sanatsiya Davlat ishtirokida banklar tomonidan korxonalar bankrot bo'lishining oldini olish va raqobat quvvatini oshirish maqsadida ko'riladigan chora-tadbirlar majmui. *Sanatsiyaga uchragan tashkilot.*

sandal I Olov (cho'g') solish uchun maxsus chuqurcha ustiga kursi qo'yilib ko'rpa yopiladigan xonaki isitish qurilmasi. *Sandalga cho'g' solindi.*

sandal II Tag charmli yupqa, poshnasiz yengil oyoq kiyimi; sandalet, shippak. *Yaqindagina olingan sandal tez yirtildi.*

sandiqliq Ichida uy anjomlari, kiyim-kechak, zeb-ziynat buyumlari va b. saqlanadigan, ochilib yopiladigan qopqoqli va qulf-kalitli, katta yoki kichik yashikka o'xshash uy-ro'zg'or buyumi. *Onasidan qolgan sandiqliq.*

sandiroqlamoq 1 Biror foydali ish qilmasdan sanqib, daydib yurmoq, tentiramoq, sanqimoq.

2 Darbadar yurmoq, kezmoq. *Bu darveshlar yurtma-yurt sandiroqlab yuradilar.*

sandon Qizdirilgan metallga ishlov berish (uni bosqon va bolg'a bilan urib yoyish, cho'zish, buklash, qirg'ish va h. k.) da uning ostiga qo'yiladigan temirchilik va zargarlikda ishlatiladigan temir kunda. *Temirchi sandon ustidagi temirning u yog' bu yog'iga ishlov bergan bo'ldi.*

sanira Korxonalar va tashkilotlarning bankrotlikdan qutqarish maqsadida ularni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash. *Sanira miqdorini kelishib olmoq.*

sanira-lash Shunday xatti-harakatni amalga oshirmoq. *Korxonani saniralash.*

sanitariya Sog'liqni va tozalikni saqlashga, aholining turmush sharoitini sog'lomlashtirish, yaxshilashga qaratilgan tadbirlar tizimi. *Ishlab chiqarish sanitariyasi.*

sanitar(ka) — sargardon

sanitar(ka) Davolash muassasalarida hamda harbiy qismlarda xizmat ko'rsatuvchi kichik tibbiy xodim. *Mashinadagi yaradortlarga sanitar yordam ko'rsatmoqda edi.*

sanksiya 1 *huq.* Hujjat, qaror va sh. k. ning oliy organ tomonidan tasdiqlanishi, tasdiqlab qonun hukmiga kiritilishi; tasdiq. *Bu ishga adliya vazirligi sanksiya berdi.*

2 Xalqaro bitimlarni buzgan biror davlatga nisbatan boshqa biror davlat yoki bir necha davlat tomonidan ko'riladigan jazo tadbirlari. *Iqtisodiy sanksiya. Harbiy sanksiya.*

sano O'lloh va uning payg'ambarlari sha'niga aytiladigan iliq so'zlar; maqtov. *Xudoga hamd-u sano aytmog.*

sanoat Xalq xo'jaligining boshqa sohaları uchun mehnat qurollari tayyorlaydigan, shuningdek xomashyo, materiallar, yoqilg'i, energiya olish, yog'och tayyorlash yoki qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash bilan shug'ullanuvchi korxonalar (zavod, fabrika, kon, shaxta, elektr stansiyalari) majmui. *Oziq-ovqat sanoati. To'qimachilik sanoati.*

sanoat-lashmoq Sanoati rivojlanib industriya mamlakatiga, o'lkasiga aylanmoq; industriyalashmoq. *Mustaqil O'zbekiston kun sayin sanoatlashgan respublikaga aylanmoqda.*

sanqi Ishsiz, bekor sandiroqlab yuradigan odam; sayoq, daydi, yurumsak. *Tursunali ham sanqi bo'lib, oilasiga qaramay qo'ydi.*

sanqimoq Qilar ishi yo'q, biror ishning etagini ushlamasdan sandiroqlab, daydib yurmoq; sakillamoq. *Shaharda sanqimoq.*

sansalarlik Ishni bir-biriga solib cho'zish, bir-biriga oshirish, orqaga surish. *Sansalarlik natijasida tugashi mumkin ob'ekt qurib bitkazilmadi.*

sansiramoq dial. Sensiramoq, birovga «san»lab gapirmoq. *Bir-birini sansiramoq.*

santimetr Metrning yuzdan bir ulushiga teng uzunlik o'lchovi.

sanchmoq 1 Uchi o'tkir biror narsa-predmetni kuch bilan bosib yoki zarb bilan urib kirgizmoq; suqmoq, tiqmoq. *Dushman ko'kragiga qilich sanchmoq.*

2 *kchm.* O'tkir narsa sanchilganday o'qtin-o'qtin og'rirmoq. *Ko'kragi sanchmoq. Chap biqini sanchmoq.*

san'at 1 Badiiy ijodiyot va uning har bir ayrim sohasi. *Tasviriy san'at.*

2 Amaliy-tatbiqiy sohalarning o'ziga xos ish uslubi, tizimi. *Harbiy san'at.*

3 Yuksak mahorat, ustalik. *Abror Hidoyatov, Shukur Burhonov, Olim Xo'jayevlarning san'atini shogirdlari egaladilar.*

san'at-kor 1 San'at ishi bilan mashg'ul shaxs, mutaxassis. *Soyib Xo'jayev ajoyib san'atkor, samimiy inson edi.*

2 Yuksak mahoratga ega bo'lgan; ijodkor. *G'afur G'ulom mohir so'z san'atkori edi.*

san'at-shunos San'atning ayrim yoki barcha turlari bilan shug'ullanuvchi olim, mutaxassis.

san'atshunoslik San'at va uning turlarini o'rganuvchi fan. *O'zbek san'atshunosligi kundan-kun ravnaq topmoqda.*

saodat Eng ulug' baxt, yuksak iqbol. *Yurt, xalq saodati deb yashash eng ulug' insoniy burchdir.*

saodat.li Ulug' baxtga erishgan, eng ezgu tilaklari ushalgan; baxtli, baxtiyor. *Saodatli kunlarini xotirladi.*

sapyor Injenerlik qo'shinlari, harbiy qurilish qismlarining askari, zobiti. *Sapyorlar maydonni minalardan tozaladilar.*

sapchimoq Keskin harakat bilan kimsaga yoki narsaga tashlanmoq, o'zini otmoq. *Qoplon sapchib o'z o'ljasini ushladi.*

saqich 1 Xushbo'y hid taratuvchi inson tishini mustahkamlash maqsadidagi chaynash uchun tayyorlangan modda. *Saqich chaynamoq.*

2 Asfaltlash, tom yopish maqsadlarida ishlatiladigan suyuq yoki qattiq holatdagi modda. *Qurilishga saqich olib kelmoq.*

saqlamoq 1 Turli xil holat va boshqa narsalardan ehtiyot qilmoq, biror xususiyat, ko'rinish yoki holatni tashqi ta'sirdan xoli tutmoq; ehtiyot qilmoq. *Xatni sandiqda o'ttiz yil saqladi.*

2 Omon tutmoq. *Xavfsizlikni saqlamoq. O'limdan saqlamoq.*

sara Eng yaxshi, a'lo, xillangan. *Sara urug'.*

sara-lamoq Xilga ajratmoq. *Uzumni saralamoq.*

sarak-sarak: ~ qilmoq Boshini u yon, bu yon tebratmoq. *Boshini sarak-sarak qilib kulmoq.*

saranjom Hamma narsani o'z o'rniga qo'yib ish tutadigan; shunday ish tutilgan holatli; tartibli, sarishta, orasta. *Saranjom xonadon. Saranjom hovli. Saranjom ayol.*

saranjom-lamoq 1 Narsa-predmetlarni joy-joyiga qo'yimoq, tartibga keltirmoq, sarishta qilmoq, orasta qilmoq. *Kesilgan daraxtni maydalab qirqib saranjomlagan edi.*

2 *kchm. s. t.* Biror narsani ma'lum joydan yo'q qilmoq, gum qilmoq, o'zlashtirib yubormoq. *Korxonadagi qurilish materiallari injener tomonidan saranjomlanib bo'lgan edi.*

3 *kchm. s. t.* Tirik jonzotni yo'q qilmoq, gumdon qilmoq. *Ho'kizni saranjomlamog.*

saraton 1 *astr.* O'n ikki burjning biri, Javzo va Asad burjlari o'rtasida joylashgan.

2 Shamsiya yil hisobida to'rtinchi oyning nomi (22-iyundan 21-iyulgacha bo'lgan davr). *Saraton oyi bo'lgani uchun kunlar issiq edi.*

3 *tib.* Rak kasalligi, rak. *Saraton — davosiz dard.*

sarbador O'rta asrlarda xalq, el manfaati uchun boshini dorga qo'yishga tayyor bo'lgan kurashchi, xalqparvar inson. *Sarbadorlar harakati.*

sarbon 1 Karvoni yetaklovchi, boshlovchisi, karvonboshi.

2 *kchm.* Yo'l boshchi, rahnamo. *Sarboni odil bo'lgan mamlakat obod bo'ladi.*

sardor Boshliq, rahbar; kapitan, yetakchi. *Komanda sardori.*

sarf Biror maqsad uchun ishlatilgan, foydalanilgan, ishlatilishi mumkin bo'lgan pul, mablag' miqdori; xarajat, chiqim. *Pulni o'ylab sarf qilmoq.*

sarf-lamoq Sarf qilmoq, chiqim qilmoq, ishlatmoq, ketkazmoq. *To'plangan mablag'ni yaxshi ishlar uchun sarfladi.*

sargardon Bekordan-bekorga ovora bo'lib yurish, sarsonlik. *Tog'larda sargardon bo'lib yurmoq.*

sarguzasht Ko'rgan-kechirgan, boshdan o'tgan narsa, voqea-hodisa(lar). *Sarguzashtlari haqida yig'ilganlarga so'zlab berdi.*

sarhad Chegara, hudud. *Davlatimiz sarhadlari.*

sarhisob Yakun, natijalar; muayyan vaqt oralig'idagi faoliyatni hisob-kitob qilish. *Erishilgan yutuqlarni sarhisob qilmoq.*

sari Tomon, biror yoqqa qarab. *Maktab sari ketdi.*

sarimsoq Piyozsimon ko'p yillik dorivor o'simlik va uning ovqatga ishlatiladigan o'tkir hidli, achchiq piyoz. *Oshga solingan sarimsoq ishtahani ochib yubordi.*

sariq 1 Somon, zarchuva, oltin kabi narsalarning rangidagi. *Sariq gilos. Sariq barg.*

2 Malla rang, malla (soch, tuk, teri haqida). *Sariq soch juvon. Sariq bola.*

3 Tuxumning oqsil moddasi o'rtasidagi sarg'ish qismi.

4 Jigarni yallig'lantirib, ko'z va badanni sarg'aytiradigan og'ir va yuqumli kasallik. *Bola sariq bilan og'rigan edi.*

sar(q>g')-aymoq 1 Sariq tus olmoq. *Qog'oz sarg'ayib ketdi. Uzunlar sarg'ayib pishdi.*

2 *kchm.* Intizorlik bilan kutmoq, mahtal bo'lmoq; zoriqmoq. *Qizni sarg'ayib kutmoq.*

3 *kchm. s. t.* Yalinib so'ramoq, iltijo qilmoq. *Ostonasida sarg'aymoq.*

sariyog' Mel sutidan turli yo'llar bilan ajratib olingan yog'; maska.

sarishta *ayn.* Saranjom. *Sarishta xona. Sarishta ayol.*

sarkarda Harbiy qism qo'mondoni: lashkarboshi. *Jaloliddin Manguberdi mohir sarkarda edi.*

sarlavha Kitob, asar, maqola sh. k. larning umumiy mazmunini o'zida mujassamlashtiradigan nomi. *Maqolaga «Umidli yo'l» deb sarlavha qo'yilgan edi.*

sarmast Bir oz kayfi bo'lgan, es-xushi joyida darajada kayf qilgan; shirakayf. *Sarmast bo'lganidan unga hamma narsa go'zal ko'rindi.*

sarmoya Katta pul, mablag'. *Mamlakatimizga xorijiy sarmoyalar ko'plab kirib kela boshladi.*

sarmoya-dor Sarmoya egasi, sarmoyaga ega shaxs. *Xorijiy sarmoyadorlar mamlakatimiz iqtisodiyotiga qiziqmoqdalar.*

sarob 1 Issiq kuchaygan paytda olisda jilvalangan holat, mavj. *Ufq ortida sarob ko'rindi.*

2 Insonning xom xayoli, xayolot, yetib bo'lmas narsa. *Orzu-umidlari sarobga aylandi.*

sarosima Biror kutilmagan voqea-hodisa oldida o'zini yo'qotish, vahimaga tushish, gangish, esankirash holati. *Olomon o'rtasida sarosima boshlandi.*

saroy 1 *tar.* Xon, amir, podshohlarning doimiy istiqomat qiladigan, dushmandan himoyalangan qo'rg'oni, koshonasi. *Xon saroyi.*

2 Biror maqsadda foydalanish uchun bunyod etilgan katta hashamatli bino va uning hovlisi. *Turkiston saroyi san'at shaydolari bilan gavjum.*

3 Karvonlar, savdogarlar, yo'lovchilar to'xtab dam olib o'tadigar mehmonxona, otxona, hovlidan iborat bo'lgan joy; karvonsaroy. *Saroy darvozasi ochilib karvonlar ko'rindi.*

sarpo To'y va boshqa turli marosimlarda o'sha marosimga taalluqli kishilarga taqdim etiladigan bosh-oyoq kiyim yoki to'n, do'ppi, qiyiqcha va sh. k. *Kuyov sarpo.*

sarqit 1 Birovdan ortib qolgan taom, qoldiq ovqat. *Sarqit bilan kun kechirmoq.*

2 *kchm.* Qadimdan meros bo'lib kelayotgan va zamonamiz ruhiga to'g'ri kelmaydigan odat, rasm-rusum, tartib va sh. k. o'tmish qoldig'i. *O'tmish sarqitlari.*

sarson Biror ishni bajara olmay yoki imkoniyat topolmay qolgan holatli. *Kechgacha ko'chada sarson bo'lmoq.*

sartarosh Soch-soqol oluvchi usta. *Sartaroshga sochini oldirmoq.*

sartarosh-lik 1 Sartarosh ishi, kasbi.

2 *ayn.* Sartaroshxona.

sartarosh-xona Soch soqol oldiradigan do'kon, yoki kichikroq xona. *Ayollar sartaroshxonasi.*

sarv Janub mamlakatlarida tik o'sadigan igna bargli doim yashil tik daraxt.

sarvqomat // **sarvqad** Qaddi-qomati kelishgan; xushqad, xushqomat. *Bu sarvqomat qiz hammani o'ziga mahliyo etgan edi.*

sarxil Eng yaxshilardan terilgan; sara. *Sarxil olma. Sarxil mevalar.*

sarxush *ayn.* Sarmast. *Sarxush kayfiyat.*

sarchashma 1 Suv chiqib turgan asosiy buloq. *Sarchashma bo'yiga yetib bormoq.*

2 Asosiy manba. *Do'stlik sarchashmalari.*

sasimoq 1 Badbo'y, sassiq hid chiqarmoq.

2 Sassiq hidga to'lmoq, sassiq hid qoplamoq. *Xona sasib ketibdi.*

3 Aynib, buzilib, hidlanmoq. *Go'sht sasib qolibdi.*

4 *kchm.* Achchiq-tirsik, ko'ngilga tegadigan gap qilmoq. *Baxtiyor o'rtoqlarini mensimay sasidi.*

sas(s)i-q 1 Qo'llansa, yoqimsiz, yomon hidli. *Sassiq olma. Sassiq gaz.*

2 Qo'llansa, yoqimsiz hidga to'lgan, buzuq, havosi og'ir. *Bu sassiq izolyatorida bir necha kun yashadi.*

3 Aynib, hidlanib yoki buzilib qolgan. *Sassiq suvda cho'milish sog'liq uchun zarar.*

4 *kchm.* Qo'lansa, yoqimsiz muomala ifodasi. *Sassiq gap.*

satang Pardoz-andozga va kiyimga zeb bergan; olifta, boshang va ma'lum darajada ahloq-odob doirasidan chiqqan. *Satang ayol.*

sath Narsalarning ustki, yuz tomoni; yuz, bet. *Yer sathi. Hovli sathi. Suv sathi.*

satın Paxta ipi yoki kimyoviy toladan to'qiladigan gazlama. *Olma gulli ko'rpabop satin. Satin to'n.*

satr Bosma yoki qo'lyozma asarning va unuman maktub, hujjat va sh. k. ning har bir yo'li. *She'r satri. Maktub satri.*

saturn Quyosh sistemasining oltinchi katta planetasi; Zuhal. *Kayvon.*

sauna Quruq hammom, terlatish yoki davolash maqsadida kuchli isitiladigan maxsus hammom. *Saunaga tushmoq.*

savamoq — saylamoq

savamoq 1 Paxta, qo'y yungi yoki boshqa biror narsani savagich bilan savab, urib titmoq, yumshatmoq. *Qo'y yungini savamoq.*

2 ayn. Savalamoq.

sava-gich Paxta, jun va boshqa narsalarni savash uchun behi yoki pishiq sinib ketmaydigan daraxt novdasidan qilingan chiviq, chiviqdar dastasi. *Savagich bilan junni titkilay ketdi.*

sava-lamoq 1 Tanaga qattiq botadigan, zarbi o'tkir bo'lgan xivich, qamchi va sh. k. lar bilan ustma-ust urmoq, kaltak-lamoq. *Qamchin bilan yuz-ko'zini ayamay savalay ketdi.*

2 Shiddat bilan to'xtamay yog'moq (yomg'ir haqida). *Kechqurun savalab yog'a boshlagan yomg'irning shashti qaytdi.*

3 *kchm.* Qattiq tanqid qilmoq. *Yig'ilishda Sobirni chunonam savaladilar.*

savat Tol, tut va sh. k. larning ho'l novdasi va b. dan to'qilgan ro'zg'or buyumi. *Endigina uzilgan nonni savatda ko'tarib kirdi.*

savdo I 1 Tovar, pul munosabati, mol ayirboshlash, olish-sotish bilan bog'liq bo'lgan muomala, oldi-sotdi. *Savdo ancha jonlandi.*

2 Oldi-sotdi muomalasida molning qiymati, narxi haqida kelishuv, tortishuv. *Sigir oltmish mingga savdo qilindi.*

savdo-lashmoq Molning narxi haqida tortishmoq, kelishmoq. *Sigirning narxini savdolashmoq.*

savdo II Inson hayotida turli ko'rinishda uchraydigan g'am-alam, quvonch, tashvish, shodlik, mushkul holat va hangomalar. *Boshiga tushgan bu savdo uni gangitib qo'ydi.*

savdogar Doimiy ravishda xususiy savdo-sotiq bilan shug'ullanuvchi, ish-amali savdo qilish bo'lgan va shu ishni kasb qilib olgan shaxs. *Epchil savdogar.*

savdogar-lik Savdogar ishi, kasbi. *Savdogarlik bilan muntazam shug'ullanmoq.*

savdo-sotiq Savdo, oldi-sotdi. *Savdo-sotiq ishlari.*

savdoyi Telba, majnunsifat. *Savdoyi bo'lib qolmoq.*

saviya Shaxsning narsa va hodisalarni, bo'layotgan voqealarni, vaziyatni anglashi hamda imkoniyati darajasi. *Saviyasi baland inson.*

savlat 1 Insonning tashqi qiyofasi, hurmat-e'tibori, muomala-munosabatidagi ulug'vorlik, salobatli ko'rinish. *Savlat bilan o'tirmoq.*

2 Ulug'vorlik kasb etishi. *Muqimiy haykali savlat to'kib turibdi.*

ser.savlat **Ko'rinishi katta, g'oyat savlatli. Sersavlat oqsoqol.**

savlat-li Ulug'vor ko'rinishga ega bo'lgan; savlati bor. *Savlatli odam.*

savob 1 *din.* Diniy e'tiqodga ko'ra Xudoning marhamatiga loyiq ish va shunday ish uchun Xudoning marhamati. *O'tganlarni yod etsangiz, savob bo'ladi.*

2 *kchm.* Ezguli, yaxshi ish; ezgulik. *Savob ishni har kuni qilish kerak (I. Karimov).*

savob-li Sabab bo'ladigan; xayrli. *Savobli ishga qo'l urmoq.*

savod 1 O'qish-yozishdan xabardorlik; xat bilish. *Savodi yo'q.*

2 *kchm.* Biror sohadagi eng zaruriy bilim, ma'lumot. *Istiqlol tufayli xalqimizning ma'naviy savodi o'sdi.*

savod-li O'qish-yozishdan xabardor, xat biladigan, ma'lumotli. *Savodli inson.*

savod-siz 1 O'qish-yozishni bilmaydigan, xat bilmaydigan. *Savodsiz bo'lib qolmoq.*

2 Yetarli bilim, ma'lumotga ega bo'lmagan. *Savodsiz o'qituvchi.*

savodsiz-lik Savodsiz holat, savodi yo'qlik. *Savodsizlikni tugatmoq.*

savodxon Ma'lumotli, o'qish-yozishni biladigan, xat-savodli, fikr-mulohazali odam. *Savodxon talaba.*

savodxon-lik Savodxoniga xos holat, xususiyat. *Savodxonlik darajasi.*

savol 1 Kishilar o'rtasidagi fikrni, munosabatni oydinlashtirib olish uchun javob talab qiladigan gap, jumla, ibora; so'roq. *Savolni javobsiz qoldirmoq.*

2 Yechilishi lozim bo'lgan masala, muammo. *Biolog olimlarimiz erta pishar, kasallikka chidamli g'o'za navi haqidagi savollarga javob izlashmoqda.*

savr 1 O'n ikki burjning biri. Hamal burji.

2 Shamsiya yil hisobida ikkinchi oyning nomi (22 apreldan 21 maygacha bo'lgan davrga to'g'ri keladi). *Savr oyida borliqda ko'klam hukmronlik qiladi.*

saxiy 1 Kishidan hech narsasini ayamaydigan; hotam. *Saxiy odam.*

2 *kchm.* Hayotiy, zarur narsaga cheksiz boy va uni insonga ayamay ehson etib turadigan; to'kin, mo'l. *Saxiy kuz keldi. Saxiy quyosh nurlaridan bahra olgan barcha mavjudot qonida hayot gupuradi.*

saxovat Baland himmat; saxiylik. *Ona yer saxovati.*

saxovat-li Saxovatga ega, saxiylik qiladigan. *Yurtimizda saxovatli kishilar ko'p.*

sayhon Hech narsasi bo'lmagan katta tekis ochiq joy, maydon. *Sayhon yer.*

sayhon-lik Katta, hech narsasi yo'q, quruq ochiq joy, maydon. *Vertolyot ko'l bo'yidagi sayhonlikka qo'ndi.*

sayid din. Muhammad payg'ambar avlodlariga berilgan faxriy unvon; unga mansub kishi. *Sayidlar avlodi.*

sayil 1 *etn.* Yilning ma'lum fasllarida kishilarning ochiq maydonlar yoki soya-salqin joylarda to'planib, tomosha, istirohat qilishi; sayr-tomosha. *Navro'z chinakam xalq sayilga aylandi.*

2 Umuman katta va tantanali sayr-tomoshalar. *Gul bayrami tuman markazida sayilga aylanib ketdi.*

sayil-goh Xalq sayillari o'tkazilib turiladigan joy. *Bog'ishamol mehnatkashlarning chinakam sayilgohi edi.*

sayin Muayyan so'zlardan so'ng kelib, ish-harakatning kuchayishini, takrorlanishini anglatadi. *Dardi kun sayin zo'rayib bordi.*

saylamoq 1 Ko'pchilik tomonidan ovoz berish yo'li bilan davlat yoki jamoat organlari a'zoligiga tayinlamoq, o'tkazmoq. *Yoshlar yetakchisi qilib saylandi.*

- 2 Saralab olmoq, tanlamoq. *Bahodir jang qilishga o'n kishini saylab olib ketdi.*
- sayl(a>o)-v** Davlat hokimiyati vakillari hamda jamoat tashkilotlari organlari rahbarlarini saylash jarayoni marosimi. *Saylov kompaniyasi. Hokimiyat uchun kurashda g'oliblikni saylov natijalari ko'rsatadi.*
- saylov-chi** Saylovda ovoz berish huquqiga ega bo'lgan, saylov yig'ilishida ishtirok etuvchi shaxs. *Saylovchilar bilan uchrashuv.*
- sayohat** Dam olish yoki hordiq chiqarish maqsadidagi safar. *Samarqand, Buxoro shaharlariga sayohat uyushtirdilar.*
- sayohat-chi** Sayohat qiluvchi, sayohat qatnashchisi. *Xorijiy sayohatchilar O'zbekistonning ajoyib tabiatiga va ko'hna shaharlariga qiziqib qoldilar.*
- sayoq** 1 Turar joyi, biror muqim manzili, qo'nimi yo'q, har yerda sanqib, daydib yuradigan: daydi. *Sayoq kishi. Sayoq it.*
2 Nopok; fahsh yo'llarga kirib ketgan, buzuq. *Sayoq ayollar bilan bo'lmoq.*
- sayoz** 1 Uncha chuqur bo'lmagan. *Sayoz ko'l.*
2 *kchm.* Mazmunan bo'hs, yuzaki. *Sayoz she'r.*
- sayqal** 1 Metall buyumlarga jilo berishda ishlatiladigan po'lat asbob.
2 Narsa sirtiga berilgan jilo; pardoz, ishlov. *Turkiston saroyidagi sayqallarda o'zbek hunarmandchilarning yorqin iste'dodi aks etib turibdi.*
3 *kchm.* Tinmay mehnat qilish evaziga topilgan, erishilgan kamolot, barkamollik, silliqlik. *Qo'shiqchining ijodi kun sayin sayqal topib bordi.*
- sayr** Atrofni tomosha qilib dam olish, kezish, hordiq chiqarish. *Sayr qilib charchoqni yozmoq.*
- sayr+goh** Sayr qilinadigan inshootlardan iborat bo'lgan joy. *Navoiy bog'i o'rnida ajoyib sayrgoh bunyod bo'ldi.*
- sayramoq** 1 Kishini o'ziga rom etadigan, dilga yoqadigan, yoqimli, ohangdor ovoz chiqarmoq, xonish qilmoq (qushlar haqida). *Uzoqdan bulbulning sayrashini eshitildi.*
2 *kchm.* Vaysamoq, javramoq. *Anvar xotini xuda-behudaga sayrashidan zerikkan edi.*
- sayr(a>o)-qi** 1 Tinmay sayraydigan, sayrovchi. *Sayroqi qushlar. Sayroqi bulbul.*
2 *kchm.* Birovga gap bermay, faqat o'zi gapiradigan, jag'i tinmaydigan; vaysaqi, sergap. *Sayroqi xotin.*
- sayyod** Ovchi. *Sayding qo'ya ber, sayyod, sayyora ekan mendek...(Furqat).*
- sayyoh** Olam sirlarini, tabiat ilmini bilishga qiziquvchi; sayohat qiluvchi; sayohatchi. *Jahongashta sayyoh.*
- sayyor** Ko'chib yuruvchi, beqaror, el ichra kezib ish olib boruvchi. *Sayyor sirk.*
- sayyora** Quyosh atrofida aylanuvchi va undan nur oluvchi osmon jismi. *Merkuriy, Venera, Mars yerga eng yaqin sayyoralardir.*
- sazan** Karplar oilasiga mansub bo'lgan daryoda yashaydigan baliq; tanga baliq. *To'rga sazan tushdi.*
- sazovor** Munosib, loyiq. *O'zbekiston Qahramoni unvoniga sazovor inson.*

- sazovor bo'lmoq** 1 Arzimoq, loyiq, munosib bo'lmoq. *Hurmatga sazovor bo'lmoq.*
2 Loyiq, munosib topilmoq, erishmoq. *Muhammad Yusuf O'zbekiston xalq shoiri unvoniga sazovor bo'ldi.*
- sag'ana** Maqbara, qabr ustiga o'rnatilgan yodgorlik. *Sag'anani ta'mirlamoq.*
- sag'ir** 1 Hali voyaga yetmagan yetim. *Elyor o'n ikkiga kirganda otadan ajralib, sag'ir qoldi.*
2 Yosh bola, kichkina bola, go'dak. *Bu sag'ir hali yoshiga to'lmagan edi.*
- sag'ona** 1 Marhum xotirasi uchun qabr ustiga qurilgan yodgorlik; maqbara. *Sag'onadagi yozuvni arang o'qimoq.*
2 Muzor, go'r, qabr. *Sag'onaning etak tomoniga cho'kka tushib qur'on tilovat qila boshladi.*
- sachramoq** 1 Mayda-mayda zarralarga bo'linib, parchalanib otilmoq, har tomonga sochilmoq (asosan suyuqliklar haqida). *Balchiqqa kesak otma, yuzingga sachraydi.*
2 *kchm.* Keskin, kutilmagan harakat qilmoq; sapchimoq, tashlanmoq. *Bu gal jim tura olmadi, ko'z ochib ko'rgan eriga sachradi.*
- sa'va** Chumchuqsimonlar oilasiga mansub, rang-barang patli sayroqi qush.
- sa'y-harakat** Astoydil harakat; g'ayrat, urinish, intilish. *Sa'y-harakat natijasida bino tez qurib bitirildi.*
- seans** 1 Ko'rsatiladigan, namoyish qilinadigan kino, videofilm va shu kabilarning har galgi qo'yilishi, ko'rsatilishi. *Kechki seansga билет olmoq.*
2 Shaxmat musobaqasi o'tkazish usullaridan biri. *Bolalarga shaxmatdan seans berdi.*
3 Takrorlanadigan biror ishning har galgi bajarilishi. *Mohir tabibning seansi.*
- sedana** O'simlik va uning non betiga sepiladigan xushbo'y urug'i. *Sedanali non. Sedanali somsa.*
- sehr** 1 Qandaydir g'ayritabiiy kuchlarni bo'ysundirib, ular yordamida mo'jizalar vujudga keltiruvchi harakat va duolar. *Jodugarning sehri.*
2 *kchm.* Kishini to'la rom etadigan, es-hushini olib qo'yadigan, maftun etadigan; fusunkor (narsa, hodisa va sh. k. haqida). *Radiodan taralayotgan yoqimli kuy sehriga mahliyo bo'lib qolmoq.*
- sehr+lamoq** 1 Sehr-jodu bilan ko'z bog'lamoq, sehr-jodu qilmoq. *Tomoshabinlarni sehrlamoq.*
2 *kchm.* Maftun etmoq, es-xushini olib qo'yimoq. *Qiz bir-pasda uni sehrlab oldi.*
- sehr+li** 1 Sehr-jodu qilingan, sehrlangan. *Sehrlil amal.*
2 *kchm.* Insonni qalban rom etuvchi, es-xushini olib qo'yadigan, maftun etuvchi, fusunkor. *Bog'dan kelayotgan sehrlil ovoz Maktubaning ovozi edi.*
- sehrgar** Xalq orasida tarqalgan e'tiqodlarga ko'ra, go'yo ayrim kishilarning duo yo'li bilan odamlarga turli ziyon-zahmat yetkazishga yoki ularni dardlardan xalos qilishga qodir shaxs; sehr qiluvchi, afsungar, jodugar. *Sehrgar kampir Zumradga sandiqlardan birini tanlashni buyurdi.*
- sekin** 1 Ohista harakat bilan, asta; oshiqmasdan, shoshilmasdan. *Sekin ish qilmoq. Sekin yurmoq.*

sekin+lamoq — sepmoq

2 Vazminlik bilan, hovliqmasdan, ohista, sezdirmay, bildirmay. *To'xtasin uyga sekin kirib olmoqchi bo'ldi.*

3 Ozor bermay, ehtiyotkorlik bilan, avaylab. *Qo'liga kirgan zirapchani sekin chiqarib oldi.*

4 Past ovozda. *Sekin gapirmoq.*

sekin+lamoq Tezligi, sur'ati pasaymoq. *Poyezd sekinlay boshladi. Yomg'ir sekinladi.*

seksiya 1 Tashkilot, muassasa yoki bir jamiyatning bo'limi bo'limchasi. *Futbol seksiyasi. Univermagning oyoq kiyimlar seksiyasi.*

2 Syezd, anjuman yoki kengashlarda sohaga oid masalalarni muhokama qiluvchi, ishlab chiquvchi mutaxassis delegatlar guruhi. *Oliy kengashning inson huquqlari seksiyasi.*

3 Biror bino, inshoot, mashina, texnikaviy qurilma, uskuna, asbob va sh. k. ning ma'lum bir uchastkasi, bo'limi yoki qismi. *Yotoqxona seksiyalari. Truboprovod seksiyasi.*

sektor 1 Doiraning yoy va ikki radius bilan cheklangan qismi va shu shakldagi narsa. *Sektor yuzini o'lchamoq.*

2 Ba'zi bir muassasa yoki tashkilotlarning ma'muriy bo'linmasi. *Lug'at sektori. Til tarixi sektori.*

3 Xalq xo'jaligining muayyan iqtisodiy va ijtimoiy belgilari bilan ajralib turadigan sohasi. *Xususiy sektor. Davlat sektori. Jamoa sektori.*

sekund Minutning 60 dan 1 ulushiga teng vaqt.

sekundant 1 *tar.* Bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan ikki shaxsni, ya'ni duel qatnashchilarining har biri uchun tarafdor bo'lgan vositachi va guvoh shaxs.

2 Sportning boks, karate, sambo, shaxmat va boshqa sh. k. o'yinlarida kurash (o'yin) boshlanishi oldidan, tanaffus vaqtlarida xizmat ko'rsatuvchi shaxs.

sekundomer Vaqt oraliq'ini juda qisqa sekundlar bilan o'lchaydigan soatsimon asbob.

sel 1 Qattiq jala, shiddatli yomg'ir. *Bahorda yoqqan sel qishloq xo'jalik ekinlariga ancha zarar keltirgan edi.*

2 Shiddatli yomg'ir, qattiq jaladan yoki qor erishidan hosil bo'ladigan kuchli suv oqimi. *Qo'shni qishloqning sel yuvib ketgan joylarida holat yomon edi.*

3 Go'shtning suvi, qoni. *Seli chiqib turgan kabob mazali edi.*

seleksioner Seleksiyaga oid, seleksiya ishi bilan shug'ullanuvchi shaxs, mutaxassis. *Viloyat seleksionerlar uyushmasi.*

seleksiya Qishloq xo'jalik ekinlari va o'simliklarning mavjud navlarini yaxshilash, takomillashtirish, ularning yangi navlarini yetishtirish haqidagi fan va shu sohada olib boriladigan amaliy ishlar. *Paxta seleksiyasi. Uzum seleksiyasi.*

seleksiya+chi *ayn.* Seleksioner. *Seleksiyachi olim.*

seleksiyachi+lik Seleksiya ishlari bilan mashg'ul bo'lish, shunday ish va unga oid ilm. *Bu nav seleksiyachiligimizning yangi yutug'i hisoblanadi.*

selgimoq Suvi qochmoq, nami ketmoq, qurimoq. *Suvi yaqinda tashlab yuborilgan bo'lsa ham, egatlar selgib qolgan edi.*

selitra Azot kislotasining natriy, kaliy yoki ammoniyli tuzi (texnikada va qishloq xo'jaligida keng qo'llaniladi). *Ammiakli selitra.*

selpimoq Silkitmoq, siltamoq. *«Neksiya»ning tezligi kamaydi va selpib to'xtadi.*

semestr Oliy o'quv yurtlarida, kasb-hunar kollejlari hamda akademik litseylarda o'quv yilining bir qismi yoki yarmi. *Birinchi semestr. Ikkinchi semestr.*

seminar 1 Oliy o'quv yurtlarida ma'lum mavzu bo'yicha talabalarining mustaqil tayyorgarligi asosidagi chiqishlari va shu yo'sindagi dars, mashg'ulotlari. *Seminar «Cho'lpon poyetikasi» mavzusiga bag'ishlandi.*

2 Biror soha bo'yicha maxsus tayyorlik ko'rish yoki malakani oshirish uchun guruh-guruh tarzida o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlar. *Ilmiy-nazariy seminar qatnashchilari.*

semirmoq 1 Et olib yo'g'onlashmoq; to'lishmoq. *«Oromgoh»-da dam olib anchagina semirib qolgan edi.*

2 *kchm. s. t.* Shishmoq, qalin, yo'g'on tortmoq, qappaymoq.

semiz 1 Organizmdagi biror kasallik yoki ko'p ovqatlanish tufayli et qo'yib to'lishgan, to'ladan kelgan; to'la. *Semiz ayol.*

2 Boquv natijasida semirgan; etli; bo'rdoqi. *Semiz ho'kiz. Semiz qo'y.*

3 Mineral o'g'itlarga boy, o'simlik uchun juda foydali serhosil (yer haqida). *Qovun, tarvuz ekish uchun uch gektar semiz yerdan joy ajratildi.*

4 *s. t.* Yo'g'on, qalin. *Semiz kitob. Semiz daftar.*

semurg' Sharq xalqlari og'zaki ijodidagi afsonaviy qush timsohi; osmonda uchish, uzoq manzilni yaqin qilish haqidagi asriy orzu-umidlarning ramziy ifodasi. *Semurg' Bunyodni osmonga ko'tardi.*

sen II shaxs *ksh. olm.* Nutq qaratilgan shaxsni yoki narsani bildiradi; o'zidan kichik, yaqin kishiga murojaatda ishlatiladi. *Sen mening orzu-umidim, baxtimsan, Vatan.*

senat 1 Bir qancha rivojlangan mamlakatlarda (AQSh, Italiya, Belgiya va Lotin Amerikasining ko'pchilik mamlakatlarida) parlamentning yuqori palatasi. *Senatda ko'rib chiqilgan ush.*

2 Qadimgi Rimda oliy davlat organlaridan biri.

sensatsiya Biror voqea, hodisa yoki xabar natijasida tug'iladigan hayajon, qattiq taassurot, hayajon va shov-shuvlar. *Maqola sensatsiyaga sababchi bo'ldi.*

sentabr Milodiy yil hisobi bo'yicha to'qqizinchi oy nomi. *Birinchi sentabr — Mustaqillik kuni.*

sep *etn.* Qiz turmushga chiqishda unga ota-onasi yoki qarindosh-urug'lari tomonidan tortiq etiladigan mol-mulk, bisot. *Sepli kelinga emas, epli kelinga oshiq bo'l.*

separator Suyuq yoki qattiq jismlar aralashmasini, moddalarni tarkibiy qismlarga ajratadigan apparatlarning umumiy nomi. *Sut separatori. Bug'doy tozalaydigan separator.*

sepkil Ko'pincha yuzda, ba'zan badanda bo'ladigan xolsimon sariq-malla dog'lar. *Sepkil yuzli bola.*

sepkil+dor Sepkil bosgan, sepkili bo'lgan; sepkilli.

sepkil+li *ayn.* Sepkildor. *Sepkilli qiz.*

sepmoq 1 Suyuqlikni kukunlatib, maydalab yoki yoyib biror narsa betiga urmoq, sochmoq. *Suvni hovliga sepmoq.*

2 Mayda. kukun holidayga narsalarni yerga biror narsa betiga bir tekisda sochmoq. *Kabobga ziravorlar sepmoq.*

3 Yer betiga sochmoq, ekmoq. *Bug'doy sepmoq. Bada sepmoq.*

ser Otlardan sifat yasovchi old qo'shimcha. *Serhosil, serdaro-mad, serbaraka.*

sergak Voqea-hodisa, vaziyatdan tez xulosa oladigan, tez, darhol sezadigan; sezgir. *Biz sergak va xushyor bo'lishimiz lozim. Sergak bola.*

sergak.lanmoq Xushyor tortmoq, ziyrak, sergak bo'lmoq. *Qosimjon hovlidagi sharpadan sergaklandi.*

serial Bir necha qismdan iborat bo'lgan televidion badiiy film. *Oynai jahon orqali serial tomosha qilmoq.*

serjant Militsiya va harbiy sohada eng kichik komandirlarga beriladigan harbiy unvon. *Militsiya serjanti.*

serob Mo'l-ko'l, yetarli darajada ko'p, yetarli miqdorda. *Oziq-ovqat serob. Xo'l meva serob.*

serob.garchilik Yashash, maishat uchun yetarli miqdorda ta'min etilgan, hamma narsa yetarli bo'lgan payt; mo'ljilik, farovonlik, ma'murchilik. *Mamlakatimizdagi serob-garchilikdan quvonasan.*

sertifikat Mahsulot sifatini yoki olingan bilim, ko'nikmani tasdiqlovchi hujjat. *Olti oylik kursni tamomlaganligi haqida sertifikat olmoq.*

servant Idish-oyoq, sochiq, dasturxon v sh. k. qo'yiladigan pastak bufet. *Servantdan qoshiq olmoq.*

servis Aholiga xizmat ko'rsatish. *Avtoservis ochmoq.*

serviz Bir qancha kishilar uchun mo'ljallangan idish-oyoqlar komplekti. *Kofe servizi.*

seskanmoq Biror narsadan jirkanib yoki bexos tashqi ta'sirdan cho'chib, sapchib tushmoq, keskin qimirlamoq. *Sovuq xabarni eshitib seskanmoq.*

sessiya 1 Biror muassasa jamoasining yoki saylangan vakillar organlarining sud, ilmiy-tashkilot va jamiyatlarining ma'lum vaqtlarda chaqiriladigan yig'ilishlari, ma'lum munosabat bilan o'tkaziladigan mashg'ulotlari. *O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi sessiyasi. Viloyat xalq deputatlari sessiyasi.*

2 Oliy o'quv yurtlarida, akademik litsey va kasb-hunar kollejlarida har olti oyda reyting natijalarining yakunlanishi. *Qishqi sessiya. Yozgi sessiya.*

setka 1 Bozor qilish yoki boshqa narsalarni solish uchun mo'ljallangan, ip, ipak va sh. k. lardan to'qilgan maxsus ushlaydigan (ko'taradigan) joyi bor bo'lgan xalta; to'r xalta. *Bir setka kartoshka.*

2 ayn. Jadval. *Tarif setkasi.*

sevalamoq Mayda-mayda holda uzoq vaqt yog'moq, shivalamoq. *Yomg'ir ertalabdan sevalab yog'a boshladi.*

sevinmoq Hursand bo'lmoq, quvonmoq, shod bo'lmoq. *Dugonasini ko'rib sevinib ketdi.*

sevin.ch Insonda bo'ladigan baxtiyorlik, xursandlik his-tuyg'usi; quvonch, shodlik. *Qalbida sevinch uchqunlari paydo bo'ldi.*

sevinch.li Kishining baxtiyor, xursand qiladigan, shod etadigan; quvonchli. *Sevinchli kun. Sevinchli xabar.*

sevmoq 1 O'zi uchun borliqdagi eng go'zal, eng bokira insonga

ishq-muhabbat tuyg'usi bilan qalbdan, butun vujudi bilan berilmoq, muhabbat bog'lamoq, yaxshi ko'rmoq, maftun bo'lmoq. *Tog'asining qizini sevmoq.*

2 Xush ko'rmoq, yoqtirmoq, yaxshi ko'rmoq. *Muzikani sevmoq. Futbolni sevmoq.*

sev.gi 1 Ikki shaxs, ikki jins o'rtasidagi yoki er bilan xotin o'rtasidagi qalbdan berilgan tuyg'u, ruhiy xolat, kayfiyat, ishq, muhabbat. *Sevgisini yashirmoq.*

2 Yaqin odamga yoki biror narsaga nisbatan mehr-sadoqat tuyg'usi; muhabbat. *Vatan sevgisi. Ona sevgisi.*

sev.gili Kishining ko'ngil qo'rgan dildori; yor, ma'shuq(a), mahabb(a). *Sevgilisini ko'rmagani uchun iztirob chekdi.*

sev.ikli Suyukli, ko'ngilga yoqadigan. *Sevikli yor. Sevikli do'st.*

sev.imli ayn. Sevikli. *Do'stmurod Nargiza uchun sevimli inson edi.*

seyalka Ekin urug'ini kerakli chuqurlikda bir tekis ekish hamda ekinlarni o'g'itlash uchun ishlatiladigan q. x. mashinasi. *Seyalkalar bahorgi ekinlar uchun shay qilib qo'yildi.*

seyalka.chi Seyalka bilan urug' sepuvchi yoki seyalkada ishlovchi.

seyf Pul, hujjat va qimmatbaho narsalar saqlanadigan po'lat sandiq. *Seyfni ochmoq.*

seysmik Yer qimirlashiga, yer qimirlashni o'rganishga oid, shu hodisa bilan bog'liq bo'lgan. *Seysmik stansiyalar.*

seysmolog Seysmologiya mutaxassisi.

seysmologiya Geologiyaning yer qimirlashni, zilzilalarni o'rganadigan bo'limi. *O'zbekistonda ham seysmologiya fani yaxshi rivojlangan.*

sezilmoq 1 Sezmoq fl. maj. n. Otasining yo'qligi endi sezilmoqda.

2 Namoyon bo'lmoq, aks etmoq, ko'rinmoq, bilinmoq. *Yuzidan notinchlik alomati sezilar edi.*

sezil.ar Sezmoq fl. III shaxs.

sezilar.li 1 Payqab olish, sezish, his etish mumkin bo'lgan. *Sezilarli iz qoldirmoq.*

2 *kchm.* Ma'lum qilsa, maqtasa bo'ladigan, ko'zga ko'rinarli, hisobga olsa arziydigan; arziqli, aytarli. *Sezilarli o'zgarish. Sezilarli ish.*

sezmoq 1 Sezgi organlari orqali bilmoq, anglamoq, his etmoq, tuymoq. *Yomg'ir yog'ishini oldindan sezgan edi. Issiqni sezmoq.*

2 Borliqdagi mavjud yoki bo'lishi mumkin bo'lgan voqea-hodisalar va boshqa holatlarni ichki tuyg'u yoki aql-idrok, tajriba orqali his etmoq, bilmoq, fahmlamoq. *Ma'suliyat sezmoq. Bolalar vatanga muhabbat, xalqni hurmatlash tuyg'usini sezsin.*

sez.gi 1 Tashqaridan kelayotgan ta'sirmi qabul qilib olish qobiliyati va shunday ta'sirdan olingan his; bilishning sodda va boshlang'ich shakli, bosqichi. *Eshitish sezgisi. Hid bilish sezgisi.*

2 Aql-idrok bilan his etilgan, fahmlangan narsa, ichki his-tuyg'u, kechinma. *Spitamen o'z sezgisiga ishonardi va doimo to'g'ri chiqardi.*

sez.gir Sezish qobiliyati yuksak darajada taraqqiy etgan,

- tashqi ta'sirni tez sezadigan. *Sezgir nerv. Badanning sezgir joyi.*
- seshanba** Haftaning dushanbadan keyingi, ikkinchi kuni. *Seshanba kuni yo'lga chiqildi.*
- sidirg'a** 1 Bir xildagi, bir tusdagi; gulsiz. *Sidirg'a qora kastumni yelkasiga tashladi.*
2 Muttasil, uzuluksiz; yoppa. *Bog'ni sidirg'a kezib chiqmoq.*
- sidirg'a-siga** Yoppasiga, birvarakayiga, bir boshdan, muttasil. *Bug'doyni sidirg'asiga ekish kerak. Paxta maydoni sidirg'asiga sug'orildi.*
- sidirmoq** Biror narsa yuzasidan olmoq, ketkazmoq. *Xas-xashakni sidirmoq. Peshonasidagi termi sidirmoq.*
- sidra** 1 (sanoq sonlar bilan) Marta, karra. *Alijon usta asboblarni bir sidra ko'zdan kechirdi.*
2 *kchm.* Boshdan-oyoq. *Bir sidra kiyim-bosh.*
- sifat** 1 Shaxs yoki narsaga xos belgi-xususiyat; fazilat, xislat. *Komiladagi sifatlar Iskandarga yoqar edi.*
2 *tlsh.* Predmetning belgisini bildiruvchi so'z turkumi. *Sifat darajalari.*
- sifat-li** Har tomonlama talabga to'la javob beradigan, sifat jihatdan yaxshi. *Sifatli material. Sifatli oyoq kiyimi. Sifatli ish.*
- sifat-siz** Talabga to'la javob bera olmaydigan, sifat jihatdan yomon, past. *Sifatsiz mahsulot. Sifatsiz ish quroli.*
- sigareta** Tamaki tiqilgan, mushtuksiz papiros. *Sigareta chekmoq.*
- sigir** 1 Tuqqan qoramol. *Zotli sigir.*
2 Muchal yil hisobida ikkinchi yil nomi. *Asadulloning yili — sigir.*
- signal** 1 Axborot, ma'lumot va ularni muayyan masofaga uzatish, ko'pchilikka yetkazish uchun qo'llaniladigan shartli belgi, ishora. *Mashina signali. Qo'l ko'tarib signal bermoq.*
2 *kchm.* Biror voqea-hodisadan ogohlantiruvchi xabar yoki belgi, ishora. *Noto'g'ri ishlar to'g'risida direktorga signal tushgan edi.*
- signalizatsiya** Diqqatni jalb qilish, xabar yoki buyruq berish va ikki tomonlama gaplashishda signal uzatish uchun ishlatiladigan shartli belgi, qurilma va moslamalar majmui. *Do'konning oynasi va eshiklariga signalizatsiya o'rnatilgan edi.*
- sihat** Tan sog'ligi, sog'-salomatlik. *O'z sihating o'ylasang pokiza yur.*
- sihat-salomatlik** Sog'lik va omonlik, tani sihatlik. *Hammaga sihat-salomatlik tilamoq.*
- sil** 1 O'pka va limfa tugunlarida bo'rtilqlar hosil bo'ladigan yuqumli surunkali kasallik. *O'pka sili. Suyak sili.*
2 Kasallikka duchor bo'lgan bemor. *Sil kasalligi shifoxonasi.*
- silamoq** Har tomondan, ustidan kaft yurgizmoq, siypamoq, kaftni bosib asta yurgizmoq. *Oyog'ini asta silab bir oz orom olganday bo'ldi.*
- siljimoq** 1 Turgan joyidan qo'zg'algoq, surilmoq, jilmoq. *Nuriddin nuroniyga ko'zi tushdi, siljib o'rindiqdan joy berdi.*

2 Jo'namoq, ketmoq, yo'lga ravona bo'lmoq. *Qani, tezroq siljinglar.*

siljish 1 Siljimoq *fl.* ish oti. *Sal nariga siljish.*

2 Yaxshi tomonga o'zgarish, olg'a bosish. *Mamlakatimizda har bir sohada katta siljishlar bo'ldi.*

silkimoq Birorta narsaga kuch bilan ta'sir qilmoq, u yon bu yon qimirlatmoq; siltamoq, keskin, qattiq tebratmoq, qoqmoq. *Yer silkindi.*

silla: --si **qurimoq** Madori, kuch-quvvati ketmoq. *Sillasi qurib o'tirib qolmoq.*

silliq 1 G'adir-budursiz, tep-tekis. *Silliq qilib randalangan taxta. Silliq tosh.*

2 *kchm. s. t.* Qaddi-qomati kelishgan, har jihatdan tekis va chiroyli. *Silliq yigit. Silliq juvon.*

3 *kchm.* Bekami-ko'st, ravon (til, uslub, nutq va sh. k. haqida). *Nazarov silliq gapiradigan xodimlardan edi.*

silliq+lamoq 1 Silliq holga keltirmoq. *G'ishtni silliqlamoq.*

2 *kchm. s. t.* Ishlov berib mavjud kamchiliklardan xoli, bekami-ko'st, ravon qilmoq. *Muharrir maqola ustubini silliqlab nashrga ruxsat berdi.*

silos Chorva mollari uchun o't mahsulotlari (makkajo'xori, kartoshka va b.)dan maydalab achitib maxsus usul bilan tayyorlanadigan ozuqa. *Makkajo'xoridan silos tayyorlandi.*

silovsin Mushuklar oilasiga mansub sut emizuvchi, tumshug'i uzun, ko'zi juda o'tkir yirtqich hayvon. *Silovsin bolasi.*

silsila Birin-ketin yuz beradigan voqea-hodisalar zanjiri. *Tarix silsilasi.*

siltamoq 1 Kuch bilan keskin tortmoq yoki itarmoq. *Siltab o'ziga tortmoq.*

2 *kchm.* So'zlashuvchi kimsaning fikrini, mulohazasini eshitgisi kelmay, so'zini keskin kesib tashlamoq, jerkib qattiq gap bilan og'ziga urmoq. *Otasini siltab tashlamoq.*

sim 1 Turli uzunlik, diametr hajmdagi ip yoki chiviq shaklidagi metall mahsulot. *Sim bilan bog'lamoq.*

2 Elektr toki yoki telefonda so'zlashuv oqimini uzatish uchun tortilgan va tortiladigan o'tkazgich. *Telefon simi. Elektr simi.*

3 Torli musiqa asboblardagi metall ip, tor. *Tanbur simi. Rubob simi.*

simirmoq 1 Suyuqlikni ikki lab orasidan davomli tarzda (xo'plamay) ichiga tortmoq. *Mayni bir ko'tarishda simirdi.*

2 *kchm.* Xush kayfiyatda vujudiga singdirmoq, o'ziga olmoq, qabul qilmoq. *Toza tog' havosini mazza qilib simirgan G'ulomjon o'zini tetik seza boshladi.*

simmetrik Simmetriya asosida joylashgan yoki yasalgan; simmetriyaga ega bo'lgan. *Simmetrik bino. Simmetrik shakl.*

simmetriya Predmet, narsa-hodisa va sh. k. ning o'zaro mutanosibligi, mosligi. *Bino loyihasi simmetriyani saqlamoq.*

simob Oddiy temperatura sharoitida suyuq holda bo'ladigan kumush rang kimyoviy element. *Simob tarkibini o'rganmoq.*

simpozium Ilmiy, ijtimoiy-iqtisodiy hamda boshqa sohalarida biror masalaga bag'ishlab o'tkaziladigan xalqaro kengash. *Fiziklarning xalqaro simpoziumi.*

simvol 1 ayn. Ramz.

2 Biror fanda qabul qilingan shartli belgi, ishora. *Tilshunoslikka oid simvol. Matematik simvol. Kimyoviy elementlar simvoli.*

sinamoq Bilish, aniqlash maqsadida tekshiruvdan o'tkazmoq. *Yangi mashinani sinamoq. Dorining ta'sirini sinamoq.*

sin(a>o)-v 1 Sinamoq *fl.* ish oti. Sinamoq holati-hususiyati. *Qish sinovidan o'tmoq.*

2 Sifatini, xislat-fazilatini, yaroqliligini aniqlash uchun o'tkaziladigan tekshirish. *Yangi mexanizmlarni sinovdan o'tkazmoq.*

3 Bilimini, mahoratini aniqlash uchun o'tkaziladigan tekshirish; imtihon. *Sinovlarni yaxshi tamomlab haydovchilik guvohnomasini oldim.*

sinashta Avvaldan sinalgan, yaxshi biladigan. *Sinashta haydovchi.*

sinema Kino, kinofilm. *Yangi sinema qo'ymoq.*

sinf I 1 Boshlang'ich va o'rta maktab o'quvchilarining o'quv yili davomida birga ta'lim oluvchi guruhi, har bir pog'ona. *Ozodbek ikkinchi sinfga, Gulshoda yettinchi sinfda o'qishni boshladilar.*

2 Shunday guruhlarning o'quv xonasi. *Sinf xonalari toza, tartibli.*

sinf-dosh Bir sinfda o'qigan yoki o'qiydigan bolalar, qizlar. *Yigirma yildan so'ng sinfdoshlar uchrashuvi bo'ldi.*

sinf II Ijtimoiy ishlab chiqarishda o'z o'rniga ega bo'lgan, ishlab chiqarish vositalariga bir xil munosabatda bo'lgan umumiy manfaati bir xil bo'lgan katta ijtimoiy guruh. *Ishchilar sinfi.*

sinf-iy Sinflarga, turli ijtimoiy guruhlarga oid. *Sinfy kelishmovchilar. Sinfy munosabatlar.*

singari Kabi. *Alpomish singari mard o'g'lon.*

singil 1 Bir ota-onadan tug'ilgan farzand-qizlarning kichigi (opalariga, akalariga nisbatan). *Bir singlim, ikki ukam bor.*

2 Tanish yoki notanish bo'lgan o'zidan kichik qizlarga, ayollarga murojaat shakli. *Singlim, avtobus qachon yuradi?*

sing(i)moq 1 Shimilib yoki sizib ichki qatlamiga, qismiga o'tmoq. *Hovuzga quyilgan suv ertalabgacha singib ketgan edi.*

2 Hazm bo'lmoq, o'zlashmoq. *Ovqat singsin uchun hovlini aylanib yurdi.*

3 Mahkam o'zlashmoq, chuqur o'rmashib qolmoq. *Qadimiy urf-odatlarimiz xalqimizning qon-qoniga singib ketgan.*

sinmoq Butunligini yo'qotmoq, bo'linmoq, parchalanmoq, uzilmoq. *Yog'och sindi. Piyola sindi.*

sin-iq 1 Singan holatli. *Siniq idish.*

2 Singan qism, bo'lak. *Laganning sinig'i.*

sinoat Boshga tushgan hodisa, ko'rgilik. *Ko'p sinoatlarni boshdan kechirmoq.*

sinonim tlsh. Tovush tarkibi, talaffuzi jihatidan boshqa-boshqa, ma'nolari bir-biriga yaqin bo'lgan so'zlar. *Quyosh, o'ftob sinonimlardir.*

sinoptik Ob-havo bilan shug'ullanuvchi va uni oldindan aytib beruvchi mutaxassis; meteorolog. *Sinoptiklarning xabariga ko'ra havo bugun issiq bo'ladi.*

sinoptika Ma'lum hududlardagi ob-havoning qanday bo'lishini oldindan aytib berish haqidagi ilm. *Sinoptika rivoj topmoqda.*

sinch Odatda guvala yoki xom g'isht bilan tiklanadigan uylarning yog'ochlardan qilingan asosi, ustunlarni bir-biriga zich mahkamlab turuvchi yog'och materiallar. *Sinch qilingan uy.*

sinch-kor Devorlari sinch qadab qurilgan; sinchli. *Uyni sinchkor qilib qurish uchun yog'ochlar keltirib qo'yilgan.*

sinch-li ayn. Sinchkor.

sinchi Otlarning qanday zotlardan ekanini, xususiyatlarini, yoshini biladigan odam. *Sinchidan so'rab ot olmoq.*

sinchiklamoq Diqqat bilan, mayda-chuydasigacha, ikir-chikirigacha qoldirmay, ipidan ignasigacha, miridan sirigacha; nazardan o'tkazmoq. *Bojxona xodimlari har bir narsani sinchiklab o'tkazmoqdalar.*

sinchkov Har bir narsani ipidan ignasigacha o'rganuvchi, har bir narsaga e'tibor beruvchi. *Sinchkov tergovchi.*

sinchkov+lik Sinchkovga xos xususiyat, xatti-harakat. *Bo'lim boshlig'ining sinchkovligiga qoyil qolmoq.*

sionistika Sionizmga va sionistlarga oid. *Sionistik tashkilot. Sionistik nazariyalar.*

sionizm Barcha yahudiylarni Palastina ko'chirib keltirish va u yerda milliy yahudiylar davlatini tuzish uchun boshlangan reaksion burjua-millatchilik oqimi. *Sionizm oqimi tarafdorlari.*

sipo O'zini bosiq tutadigan; kamsuqum. *Sipo odam.*

sipoh 1 Shoh, amir saroyida xizmat qilgan jangchi. *Sipohlar saroyga kirib keldilar.*

2 Shaxmatda; piyodadan katta donalar (fil, ot, rux, farzin).

sipqirmoq Bir tortishda, bir ko'tarishda idishda qoldirmasdan ichmoq, tag-tugigacha simirmoq. *Hasanali piyola to'la mayni bir ko'tarishdayoq sipqirib yubordi.*

siqilmoq 1 Biror narsa ta'sirida ezilmoq. *Panjalari orasida siqilmoq.*

2 Muhtojlik sezmoq. *Puldani siqilib qolmoq.*

3 Ruhan ezilmoq, qiynalmoq. *Onasini eslab siqilmoq.*

siqishtirmoq 1 Siqib, zichlab joylashtirmoq. *Sandiqa kiyimlarni siqishtirib joylashtirmoq.*

2 Iskanjaga, siquvga olmoq, siquv ostida tekshirmoq. *Qarzini so'rab siqishtirmoq.*

siqmoq 1 Biror narsani kuch bilan o'rab, qamrab yoki bosib ezmoq, qismoq. *Qo'lini mahkam siqib ko'rishdi.*

2 Erkinlik, huquq bermaslik, tazyiqqa olmoq. *Kelinni siqmoq.*

siq-im 1 Changallab olinganda uning orasiga siqqan narsa. *Bir siqim tuproq.*

2 Ozgina, ko'p emas. *Bir siqim boylar.*

siqim-lamoq Changallab olmoq. *Loyni siqimlamoq.*

siq-uv 1 Siqmoq *fl.* ish. oti.

2 Iskanja, tazyiq, siqiq. *Tergovchi Murodullani siquvga ola boshladi.*

sir I 1 O'zgalardan maxfiy tutiladigan yoki o'zgalarga noma'lum bo'lgan ish, gap va sh. k. *Harbiy sirni saqlamoq jasur soldatning ishidir.*

sir+dosh — siyqa+lashmoq

2 Hali ochilmagan, aniqlanmagan, ilm-fan hali tagiga yetmagan, inson uchun hali noma'lum narsa. *Inson aql-zakovati bilan tabiat sirlarini bilishga intilmoqda.*

sir.dosh Bir-biriga ishonuvchan, sirni, qalbidagi quvonch, hasrat yoki orzu-istaklarni baham ko'ruvchi kishilar. *Odina va Muazzam sirdosh dugonalar. Akmal Zafar bilan hamfikir, sirdosh edi.*

sir.li 1 Hech kimga oshkor etilmaydigan, sir tutilgan, yashirin, maxfiy. *Sirli suhbat. Sirli harakat. Sirli uchrashuv.*

2 Zamirida qandaydir bir sir yashiringan; ajib. *Mashina eshigi yopilgach, Saydaliyev xotiniga sirli qarab qo'ydi.*

sir II 1 Yaltiroq mineral modda, moy bo'yoq. *Ayvon peshtoqidagi sir to'kila boshlagan, uning ustiga oqarishib ketgan edi.*

2 Metall buyum va idish-oyoq betiga qoplanadigan shishasimon massa; emal. *Shuvoqqa tayyorlangan loyni Mirsalim siri ko'chgan chelakka soldi.*

sir.li Sir yoki emal bilan qoplangan, sirlangan. *Sirli patnus. Sirli tog'ora.*

sir III ayn. Pishloq. *Mehmonlar oldiga kolbasa bilan sir ham qo'yildi.*

sira 1 Ta'kid bildiradi; aslo, mutlaqo, hech vaqt. *Bu ishdan sira xabarim yo'q.*

2 (so'roq gaplarda) Biror marta, hech. *Ota-onangni, farzandlaringni sira o'ylasanmi?*

sirena Kuchli tovush signali beradigan asbob va uning signali. *Poyezd sirenasi. Mashina sirenasi.*

sirka Turli xil sabzavotchilik, bog'dorchilik va boshqa mahsulotlardan suvini achitish yo'li bilan yoki ovqatli atsetat kislotasiga suv qo'shib tayyorlanadigan o'tkir hidli, tuzsiz suyuqlik. *Uzum sirkasi. Olma sirkasi.*

sirpanmoq Silliq, tayg'onchiq sirtida surilmoq; tayg'anmoq. *Loy yerda sirpanib yiqilmoq.*

sirpan.chiq 1 Sirpanarli darajada silliq; toyg'oq, sirg'anchiq. *Sirpanchiq loy.*

2 Sirpanish (uchish) joyi. *Sirpanchiqda uchmoq.*

sirqimoq Sizib o'tmoq, tomchilab o'tmoq. *Qo'liga bog'langan oq dokadan qon sirqib turibdi.*

sirqiramoq ayn. Zirqiramoq. *Qo'llarim sirqirab og'rib turibdi.*

sirt Tashqi (ust) tomon, tashqi yuzi, zohiriy tomoni, tashqi ko'rinishi. *Sirti oq kastrulka.*

sirt.qi 1 Sirtga oid, sirt tomondagi; tashqi. *Kollejning ichki va sirtqi tomonlari nihoyatda chiroyli edi.*

2 O'quv yurtiga muntazam qatnamay, yil davomida bir-ikki oy qatnab o'qishga doir. *Dilfuza universitetning sirtqi bo'limida tahsil oladi.*

sirtlon O'limtik bilan ovqatlanadigan, juni dag'al, bo'ynida yoli bor, rangi yashash joyiga moslangan yirtqich sutemizuvchi hayvon. *Ona sirtlonni ushlamoq.*

sirtmoq 1 Arqon va sh. k. ning bo'yinbog' shaklida suriladigan va siqiladigan qilib bog'lanadigan uchi. *Bo'yniga sirtmoq solmoq.*

2 *kchm.* Tutiladigan, ilintiradigan narsa. *Qo'poruvchilar sirtmoqqa tushib, jon talvasasida qoldilar.*

sirg'a Quloqqa taqiladigan bezak buyum; isirg'a. *Oltin sirg'a.*

sirg'anmoq ayn. Sirpanmoq. *Qorda sirg'anmoq.*

six Kabob pishirish uchun metall yoki daraxtning ho'l novdasi-dan tayyorlanadigan uchi nayza cho'p. *Har bir mehmon uchun ikki six kabob tortildi.*

six.lamoq 1 Sixga tizmoq, sixga tortmoq.

2 Uchini sixga o'xshatib nayzalamoq.

siydik Odamlar va hayvonlar buyragidan ajraladigan va tanosil a'zolari orqali chiqarib yuboriladigan suyuqlik. *Tibbiy natijalarga ko'ra bolaning siydigi toza.*

siylamoq 1 Izzat-ikrom qilmoq, hurmatini bajo keltirib kutib olmoq. *Xonadonga yaxshi niyat bilan kelgan do'stlarni siylab chiqarish odatimizdir.*

2 Mehmon qilmoq. *Mehmonlarni qimiz bilan siylamoq.*

3 Qadrlamoq, e'zozlamoq, qadriga yetmoq. *El siylaganni yer siylaydi.*

siymo 1 Tashqi qiyofa, ko'rinish. *Siymosidan ruhan tetiklik sezilib turardi.*

2 *adab.* timsol. *Amur Temur siymosida vatan posboni, xalq himoyachisi aks etadi.*

siymoq Yozilmoq, qovug'ini bo'shatmoq. *Tualetga borib siymoq.*

siyna 1 Ko'krak, emchak. *Chaqaloqqa siynasini tutmoq.*

2 Qalb, yurak, dil. *Siynasini alam o'ti kuydirmoq.*

siyoh Yozish uchun ishlatiladigan suyuqlik. *Siyoh bilan yozmoq.*

siyoh.don Siyoh quyish uchun ishlatiladigan idish. *Siyohdonga siyoh quymoq.*

siyosat 1 Davlat yoki unga mansub bo'lgan ijtimoiy guruhlar-ning, partiyalarning amaliy faoliyati. *O'zbekiston davlati-ning siyosati tinchlik va do'stlik bilan uyg'undir.*

2 *s. t.* Qo'rquv, do'q, po'pisa. *Bog'bon bolalarga siyosat qilib turardi.*

siyosat.boz Siyosatbozlikni yaxshi ko'radigan, quruq siyosat bilan ish ko'radigan shaxs. *Siyosatbozlar uchun mavzu topilmoq.*

siyosatboz.lik Faqat siyosat bilan ish tutish, siyosatga berilib ketish.

siyosat.chi Siyosiy ishlar bilan shug'ullanuvchi shaxs; siyosiy arbob. *Siyosatchi olimlar yig'ilishi.*

siyosatdon Siyosatni yaxshi biladigan, tushunadigan odam. *Usta siyosatdon.*

siyosiy 1 Siyosat sohasidagi, siyosat bilan bog'liq bo'lgan, siyosatga oid, siyosiy masalalarga bag'ishlangan. *Siyosiy kurash. Siyosiy masala.*

2 Davlatga, davlatchilikka va fuqarolik haq-huquqiga oid. *Siyosiy tuzum. Siyosiy huquq.*

siypalamoq Kaft orqali ehtiyotkorlik bilan silamoq, silab erkalamoq, silab o'tmoq. *Yuzini siypalamoq.*

siyqa 1 Yedirilib, ishqalanaverib yoki sayqal topib tep-tekis bo'lgan, sip-silliq. *Siyqa tanga. Siyqa tosh. Siyqa shina.*

2 *kchm.* Doimo takrorlanadigan, takrorlanaverib ko'ngilga urgan, ko'p chaynalgan. *Siyqa gap. Siyqa fikr.*

siyqa.lashmoq 1 Biror narsa ta'sirida yeyilib, tekislanib silliq bo'lib bormoq, silliqlashmoq. *Siyqalashgan tosh.*

- 2 G'oyaviy va mazmuniy jihatdan hamda badiiy nuqta nazardan sayoz bo'lmoq, yuzakillashmoq. *Mavzuni siyqalash tirib yubormoq.*
- siyrak** 1 Onda-sonda, unda-bunda joylashgan, yakkam-dukkam. *Bog'dagi olma ko'chatlari siyrak edi. Siyrak sochli yigit.*
- 2 Kamdan-kam, onda-sonda bir bo'ladigan. *Siyrak hodisa. Choyxonada odam siyrak.*
- siyrak-lashmoq** Ozayib, kamayib, siyrak bo'lib qolmoq; kamaymoq. *Guzarda odamlar siyraklashib qoldi.*
- siz** 1 Nutq qaratilgan ko'pchilik shaxsni bildiradi, sizlar. *Siz, aziz do'stlar, Vatanning qanotlarisiz!*
- 2 Yoshi katta odamga yoki umuman har qanday odamga nisbatan ishlatiladi. *Ulug'bek aka, siz bu yigitlar bilan faxrlansangiz arziydi.*
- siz-lamoq** Yoshi katta odamga nisbatan yoki umuman hurmat yuzasidan «siz» deb gapirmoq. *Ukalarini sizlab gapirmoq.*
- sizmoq** Biror narsa orqali asta-sekin mildirab yoki tomchilab o'tmoq; sizg'imoq, sirqimoq (gaz, suyuqlik haqida). *Montaj qilingan trubalarning ochilib qolgan joyidan gaz sizib chiqib turardi.*
- sizot:** ~ **suv** Vaqtlar mobaynida yer ostidan sizib chiqqan suv, zax suvi. *Zovurlarga sizot suvi kelib tushmoqda.*
- sig'inmoq** 1 *din.* Xudoga, aziz-avliyolarga qulluq, ibodat qilmoq, topinmoq. *Xudo yo'lida sig'inmoq. Arslonbobga borib qo'y so'yib sig'inmoq.*
- 2 *kchm.* Biror kimsaga yoki narsaga ortiq darajada ishonib ketmoq, berilib qolmoq, unga e'tiqod qo'yimoq, bosh egmoq, tiz cho'kib sajda qilmoq. *Pulga sig'inmoq.*
- sig'moq** 1 Jo bo'lmoq, ketmoq, joylashmoq. *Xonaga yigirma besh-o'ttiz chamasida kishi sig'di.*
- 2 Loyiq, mos kelmoq (kiyim, poyafzal haqida). *Tufli oyog'imga sig'di.*
- sig'im** Ma'lum miqdorning joylanishi, sig'ish imkoniyati, ichki hajmi. *Sig'imi katta sisterna.*
- sichqon** 1 Har yerda yashash uchun moslashadigan, kemiruvchilar turkumiga mansub sut emizuvchi hayvon. *Sichqon tutmoq.*
- 2 Muchal yil hisobida birinchi yil nomi. *Ilhomjon sichqon yilida tug'ilgan.*
- skameyka** To'rt yoki olti kishi o'tirishi uchun tayyorlangan to'rt oyoqli uzun taxta o'rindiqli. *Bog'dagi skameykalarning bo'shi yo'q, hammasi band.*
- skaner** Tasvir va rasmlarni komputer xotirasiga kiritish quurilmasi. *Skaner orqali rasmni ko'chirib olmoq.*
- skripka** Kamoncha yordamida chalinadigan musiqa asbobi. *Skripka chalmoq.*
- skripka-chi** Skripka chaluvchi sozanda. *Taniqli skripkachi.*
- smena** Navbat bilan ishlovchi odam, mashina, mexanizm yoki ularning guruhi, shuningdek ular ishlagan vaqt oralig'i. *Ishni uch smenada tashkil qilmoq.*
- smeta** Biror ishni amalga oshirish uchun oldindan tuzilgan hisob-kitob ishlari. *Kollej qurilishi uchun smeta tuzmoq.*
- soat** 1 Sutkaning 24 soatdan bir ulushiga teng vaqt; shu vaqt

o'lchovi. *Bir sutka 24 soatdan iborat. Yuqori sinfda dars bermoq.*

2 Sutka davomidagi vaqtni o'lchab, ko'rsatib beruvchi mexanizm. *Oltin soat.*

3 Dars, amaliy mashg'ulot uchun ajratilgan 45 minutlik vaqt.

soatbay O'tilgan soatlar uchun haq to'lash usuli. *Soatbay o'tib berish sharti bilan pul to'lamoq.*

sobiq Oldin birga ishlagan, o'qigan, ish ko'rgan, yashagan va h. *Sobiq sinfdoshini uchratmoq.*

sobit O'z fikrida, so'zida, o'rni mahkam turadigan, o'zgar-mas. *O'z gapida sobit odam.*

sobitqadam O'z maslagida, gap-so'zida mahkam turish. *Sobitqadam inson.*

sobitqadam-lik Og'ishmaslik. *Sobitqadamlik bilan ish ko'rmoq.*

soda 1 Karbonat kislotaning bir qator natriyli tuzlari nomi. *Ovqatga ishlatiladigan soda. Kir yuvadigan soda.*

2 Shu tuzlarning tibbiyotda va kulinariyada ishlatiladigan turi, oq poroshok.

soda-li Tarkibida soda bo'lgan, soda qo'shilgan, soda eritilgan. *Sodali suv.*

sodda 1 Tuzilishi, tarkibi jihatidan murakkab bo'lmagan; oddiy. *Sodda ishlangan mashina. Sodda qurilma.*

2 Dabdabadan xoli, bezagi yo'q, ortiqcha hasham qilinmagan; oddiy. *Ravot sodda, ixcham va nihoyatda chiroyli ishlangan.*

3 O'zini yuqori tutmaydigan, ortiqcha takalluf yoki quvlik, shumlikni bilmaydigan; oddiy, kamtarin. *Ahmadjon yuqori lavozimda ishlasa ham sodda va samimiy edi.*

sodda-lashmoq Sodda xususiyat, holat kasb etmoq, soddalik kasb etmoq. *Mashina qismlari soddalandi.*

sodda-lik 1 Sodda holat, belgi-xususiyat. *Mashinaning soddaligi uni ajablantirdi.*

2 Sodda kishilarga xos xususiyat, xatti-harakat. *Soddalik insonga husn bag'ishlaydi.*

soddadil Sofdil, pokiza qalbli. *Soddadil bola.*

sodiq Biror shaxs yoki narsaga dildan yurakdan munosabatda bo'lish. *Sodiq do'st. Ona-Vatanga sodiq o'g'lon.*

sodir: ~ **bo'lmoq** Voqe bo'lmoq, yuz bermoq. *Bu voqea bundan uch yil avval sodir bo'lgan edi.*

sof 1 Chang, g'ubor, ifloslik va sh. k. dan holi; musaffo, pokiza, toza. *Sof havo.*

2 Boshqa narsa aralashmagan; asl, toza. *Sof oltin. Sof kumush tanga.*

sofdil Ko'nglida kiri, gina-qudrati yo'q, imoni butun, halol. *Sofdil odam.*

soha Inson faoliyati, ishlab chiqarish, ilm-fan, madaniyat va sh. k. ning har bir tarmog'i. *Qishloq xo'jaligining paxtachilik sohasi.*

sohibjamol Nihoyatda go'zal husn egasi, tengsiz chiroy egasi; xushro'y. *Sohibjamol ayol.*

sohibkor O'z ishinin ustasi, tajribasi zo'r, omilkor. *Bu yil sohibkor dehqonlarimiz paxtadan mo'l hosil bunyod etdilar.*

sohibqiron — sotilgan

- sohibqiron** Baxtli bo'lib tug'ilgan, yulduzi charaqlagan, baxtli, muzaffar. *Sohibqiron Amur Temur.*
- sohil** Suv havzalarining qirg'og'i, suv havzalarining cheti. *Kema sohil tomon suzib ketdi.*
- sokin** 1 Sukunatga cho'mgan, shovqin-suroni yo'q; tinch, jimjit. *Qishloq sokin uyquda.*
2 Tinch, osoyishta. *Kanal suvi sokin oqmoqda edi.*
- sol** 1 Bir-biriga yonma-yon, zich qilib suvda oqiziladigan xodalar. *Yog'ochlarni sol bilan oqizmoq.*
2 Taxta yog'ochlarni bir-biriga biriktirib yasalgan ko'priq. *Sol bilan narigi qirg'oqqa o'tmoq.*
- sol.iq** 1 Aholidan ma'lum tartibda davlat foydasiga olinadigan pul, mablag'. *Soliq to'lamoq.*
2 Biror xarajetni to'lash, qoplash maqsadida ko'pchilikka sochilgan to'lov. *Hammaga soliq solmoq.*
- soldat** *qrng.* Askar.
- solidol** Avtomobil, traktor detallarini va mexanizmlarning qismlarini moylash uchun ishlatiladigan quyuc moy. *Solidol surtmoq.*
- solih(a)** Mo'min-qobil, gapga kiradigan. *Solih farzand ato etmoq.*
- solist(ka)** Yolg'iz bir ovoz yoki yakka soz uchun yozilgan musiqa asarini ijro etuvchi xonanda, sozanda, yakkaxon ashulachi, yakka sozanda yoki o'yinchi.
- solishmoq** Urishmoq, mushtlashmoq. *Ko'chadagi bezorilar bilan solishmoq.*
- solishtirmoq** Taqqoslamq, qiyoslamq. *Bo'lib o'tgan voqealarni solishtirmoq.*
- solmoq** 1 Biror narsa ichiga yoki ustiga joylamq, qo'ymoq, tashlamq. *Paxtani etakka solmoq. Pulni cho'ntakka solmoq.*
2 Yozmoq, to'shamq. *Dasturxon solmoq. So'riga ko'rpacha solmoq.*
3 Quritish, pishirish, achitish uchun qo'ymoq (meva va b. mahsulotlar haqida). *Muxtor terilgan olmalardan qoqi soldi.*
4 *kchm.* Biror holatga keltirmoq, tushirmoq, qo'ymoq yoki biror holat yuzaga keltirmoq; giriftor, duchor qilmoq. *Yomon ahvolga solmoq.*
5 Barpo qilmoq, qurmoq, yasamoq, bunyod etmoq, hozirlamoq, tayyorlamq. *Imorat solmoq.*
6 Zarb tushirmoq; urmoq. *Gardaniga solmoq. Bir musht solmoq.*
- solnoma** *ayn.* Yilnoma. *Tarix solnomasi.*
- somon** Bug'doy, arpa va sh. k. yanchilganda poyalarining maydalanishidan hosil bo'ladigan mahsulot. *Loyga somon solinib suvoqqa tayyorlandi.*
- somon-xona** Somon saqlanadigan joy, xona. *Buzoqning yugurgani somonxonagacha.*
- somsa** Yoyilgan xamirga go'sht, qovoq va sh. k. larni solib tugib, odatda tandirga, elektr pechkaga yopib pishiriladigan mazali ovqat. *Tandirdan yangi uzilgan somsa.*
- somsa+paz** Somsa pishiruvchi shaxs.
- son I** 1 *mat.* Narsalarnig qanchaligini, sanog'ini, adadini

hisoblash uchun xizmat qiladigan tushuncha. *Miqdor son. Kasr son. Aralash son.*

2 Miqdor, sanoq; adad. *Yig'ilish qatnashchilarining soni o'ntani tashkil etadi.*

3 *tilsh.* Predmetlarning son-sanog'ini bildiruvchi so'z turkumi. *Miqdor sonlar. Chama sonlar. Tartib sonlar.*

son+siz Soni yo'q, son-sanoqsiz, juda ko'p. *Sonsiz yulduzlar.*

son II 1 Odam va hayvon oyog'ining tizza bilan tos o'rtasidagi qismi. *Ariq suvi sekin-asta ko'tarilib sonigacha chiqdi.*

2 Hayvon oyog'ining shu qismidagi go'shti (ovqatlik sifatida). *Qo'y sonidan dimlama pishirmoq.*

soniya Daqiqa, on. *Voqea bir soniyada sodir bo'ldi.*

sop Ba'zi asboblarning qo'l bilan ushlanadigan qismi; tutqi, dasta, band. *Ketmon sopi. Pichoqning sopi.*

sop-lamoq Sop o'rnatmoq, dasta qilmoq. *Teshani soplamoq.*

sop bo'lmoq Batamom yo'q bo'lmoq, tugamoq, tamom bo'lmoq. *Ovqat sop bo'ldi.*

sopol Loydan ishlanib, maxsus ko'rada olovda qizdirilib tayyorlanadigan mahsulot. *Sopol tovoq. Sopol piyola.*

soqit: ~ **qilmoq** Olib tashlamq, xoli qilmoq. *Topshiriqni bo'ynidan soqit qilmoq.*

soqiy May quyuvchi, davra, o'tirishlarni qizituvchi, boshqarib boruvchi, kosagul. *Davradagi soqiy yigit hammani o'ziga qaratgan edi.*

soqiylik Soqiy ishi. *Do'stlari orasida soqiylik qilib turardi.*

soqol 1 Erkaklar yuzida, iyagida o'sadigan qil-tuklar qoplama. *Soqol oldirmoq.*

2 *kchm.* Ba'zi o'simliklarning sochsimon popugi. *Makkajo'xorining soqoli.*

kam+soqol Inson yuzidagi tuk, soqolning kam, siyrak chiqishi; soqoli kam, siyrak. *Kamsoqol kishi.*

ser+soqol Yuzini soqoli bosgan, soqol ko'p, quyuc, zich. *Sersoqol qariya.*

soqov 1 So'zlash qobiliyati yo'q; tilsiz, gung, gungalak. *Soqov bola.*

2 Ba'zi tovushlarni talaffuzida qiynaladigan; duduq. *Soqov bo'lib qolmoq.*

soqov+lanmoq To'xtab-to'xtab (tutilib) gapirmoq, duduqlanmoq.

soqchi 1 Postni qo'riqlash va mudofaa qilish bilan jangovar topshiriqni bajaruvchi qurolli qorovul. *Chegara soqchilari.*

2 Biror shaxsning xafsizligini saqlash uchun belgilangan shaxs, shaxsiy qo'riqchi, tan qo'riqchi. *Prezident soqchilari.*

3 Muhofaza, himoya qiluvchi, qo'riqlovchi, saqlovchi, posbon. *Militsionerlar — tinchlik soqchilari.*

sostav 1 Jo'nashga tayyor qilingan yoki yo'ldagi bir-biriga tirkalgan vagonlar majmui. *Yuk ortilgan sostavga yo'l ochildi.*

2 *qrng.* Tarkib.

sotilgan 1 Sotilmq *fl. sfdsh.* *Ho'kiz ellik mingga sotilgan edi.*

2 *kchm.* Xoin, sotqin, munofiq. *Xalq sotilgan vatangadolarga nafrat bilan qaraydi.*

sotix Yuzning bir ulushi, gektarni tashkil qiluvchi qism. *To'rt sotix tomorqa.*

sotmoq Pul evaziga bermoq, pulga ayirbosh qilmoq. *Ho'kizni sotmoq. Kiyim-kechak sotmoq. Meva sotmoq.*

sot.uv Sotmoq *fl. h. n.*

sotuv+chi Do'konda savdo-sotiq bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Epchil sotuvchi.*

sot.qin O'z vijdonini, vatanini, oilasini daromad evaziga pul-lagan, qarshi — dushman tomonga o'tgan; sotilgan, xoin. *Sotqin o'z farzandining kelajagini ham ko'ra olmaydi.*

sotsiolog Sotsiologiya bilan shug'ullanuvchi shaxs, olim.

sotsiologiya Jamiyat haqidagi ta'limot. *Hozirgi zamon sotsiologiyasi kishilik jamiyati taraqqiyotini o'rganmoqda.*

sovimoq 1 O'zidagi haroratni, issiqlikni yo'qotib, sovuq holga kelmoq. *Kunlar sovidi.*
2 Jo'shqinligini, avjini yo'qotmoq, pasaymoq. *O'tirish sovidi.*
3 Biror kimsadan yoki narsadan ko'ngli qolmoq. *O'z ishidan sovimoq.*

sov(i>u)+q 1 Past harorat, past temperatura. *Sovuq qattiqligidan deraza oynalari ham muzlab qolgan edi.*
2 *s. t.* Sovuqlik ovqatlarni ko'p iste'mol qilish natijasida organizm faoliyatining susayish holati. *Sholg'om sho'rva sovuqni oshirib yubordi.*
3 Xarorati, temperaturasi past. *Muzdek sovuq choy. Sovuq havo. Kun sovuq.*
4 *kchm.* O'ziga jalb qilmaydigan; yoqimsiz, qo'pol. *Turqi sovuq bu kimsadan hamma o'zini olib qochadi.*

sovuq.lik 1 Sovuq holat, sovuq daraja. *Havoning sovuqligi sababli issiqroq kiyinib oldi. Nazira Nazokatning muomalasidagi sovuqlikni ko'rib xijolat tortdi.*
2 Yoqimsizlik. *Muomalaning sovuqligi. Qarashidagi sovuqlik.*
3 *ayn.* Sovuqchilik. *Oraga tushgan sovuqlik bir necha yilgacha davom etdi.*

sovuq.chilik Kishilarning bir-birini tushunmasligi natijasida bo'ladigan, bir-birini ranjitishi, araz, nizo, o'zaro adovat va sh. k. tufayli yuzaga kelgan holat, sovuq munosabatlar. *Oralariga tushgan sovuqchilik sekin-asta tarqala boshladi.*

sovitmoq Sovimoq *fl. ort. n.*

sovqotmoq Tanasidan, a'zoi-badanidan sovuq o'tmoq, tana va uning a'zosiga sovuq ta'sir etmoq. *Sovqotgan Akromjon yo'lida arang yurardi.*

sovrin Sport musobaqalarida, kurash, uloq va sh. k. larda beriladigan mukofot. *Bosh sovrinni qo'lga kiritmoq.*

sovrin.dor Sovrin egasi. *Sovrindor komanda.*

sovrin.li Sovringa, mukofotga ega bo'lgan. *Sovrinli o'rin.*

sovun Kir yuvish, cho'milish uchun ishlatiladigan xo'jalik buyumi. *Kir sovun.*

sovuqqon Atrofidagi bo'layotgan voqea-hodisalarga loqayd, beparvo munosabatli. Bosiqlik bilan ish ko'radigan. *Sovuqqon rahbar.*

sovrurmoq 1 Shamolda shopirib keraksiz qismlardan tozalamoq. *Bug'doyni sovrurmoq.*

2 Bekorga sarf qilmoq, behudaga harajat qilmoq. *Bor pulni sovrurmoq.*

sovut tar. Po'lat simdan to'qilgan tanani nayza, o'q zarbidan saqlash uchun kiyiladigan kiyim. *Sovut kiygan Iskandar lashkarlarini ziyraklik bilan kuzatib borardi.*

sovutgich Sovutuvchi moslama, mexanizm. *Sovutgichdan foydalanmoq.*

sovg'a Turli ko'ngil ochish marosimlarida, tug'ilgan kunlarda ana shu marosim egasi bo'lgan kishini taqdirlash yoki kim-saning ko'nglini olish uchun tortiq qilib ko'ngildan chiqarib berilgan turli narsa; hadya, tuhfa. *Bu soat Haliljonga otasi-ning sovg'asi edi.*

sovg'a-salom Birovga beriladigan narsalar, in'omlar. *Qorboboning sovg'a-salomlari.*

sovchi etn. Bo'ydoq yigitlar tomonidan qiz tomonga ota-onasi-ning roziligini olish uchun yuborilgan vakil, kishi (er yoki ayol). *Eshigidan sovchilarning keti uzilmay qoldi.*

sovchi.lik Sovchi ishi, sovchi bo'lish holati. *Sovchilikka bormoq.*

soxta 1 Haqiqiy bo'lmagan, yasama, qalbaki, uydirma. *Soxta rasm. Soxta kvitansiya. Soxta hujjat.*

2 Asossiz, tagi puch, yuzaki, yolg'on. *Soxta da'volar.*

3 Nosamimiy, yasama. *Soxta tabassum.*

soxta-lashmoq Qalbakilikka yo'l qo'ymoq, samimiylikni yo'qotmoq, yolg'ondakam, yasama, soxta tus olib bormoq. *Ikki do'st o'rtasidagi mubosabat soxtalashib bormoqda edi.*

soxta.lik 1 Soxta xolat, soxta ekanlik. *Hujjati soxtaligini sezib qoldi.*

2 Soxta ish, xatti-harakat. *Soxtalik insonni qabihlikka yetaklaydi*

soy 1 Adir, tog' oralig'i yoki tekislikdagi pastlik. chuqur joy, suv yo'li va undan oqadigan suv. *Soy sohili so'lim-so'lim.*

2 Shunday vodiya oqadigan suv. *Soy qishloq chetidan oqib o'tadi.*

soya 1 Quyosh nuridan pana bo'lgan joy; ko'lanka. *Tol tagi soya bo'lgani uchun dam olish qulay edi.*

2 Yorug'likni, nurni to'suvchi narsalardan tushgan tasvir, ko'lanka. *Yong'oq soya berib ekin ko'karmas edi.*

3 *kchm.* Ko'lanka, sharpa. *U o'z soyasidan qo'rqadiganlardan emas.*

4 *kchm.* Panoh, homiylik. *Sizni soya qilib ishlab yuribmiz.*

ser+soya Ko'p soya beradigan, soyasi ko'p. «Oromgoh»-ning sersoya joylari dam oluvchilar bilan band.

soyabon *ayn.* Zontik. *Soyabonini ochmoq.*

soyaparvar Mehnatdan o'zini olib qochadigan, doimo o'zini soya-salqinga uradigan, jonining huzurini o'ylaydigan, ishyoqmas, yalqov. *Soyaparvar odam.*

soz I Durust, yaxshi, tuzuk, qulay. *Qilgan yordamingiz juda soz bo'ldi.*

no+soz 1 Sozlanmagan, buzilgan. *Nosoz avtomashina.*

2 Biror maqsad uchun muvofiq kelmaydigan. *Nosoz asbob-uskuna.*

nosoz+lik — standart

3 Orasi buzuq, murosasi kelishmagan. *Oralari nosoz bo'lmoq.*

nosoz+lik 1 Sozlanmaganlik, noboplik. *Soatning nosozligi.*

2 Orasi buzuqlik. *Do'sti bilan ikkalasining orasidagi nosozlikni to'g'rilamoq.*

soz+lamoq Yaxshilamoq, to'g'rilamoq, soz qilmoq, bekami-ko'st qilmoq. *Traktorni ihsga sozladi.*

soz II 1 Turli nomdagi milliy musiqa asboblarning (mas. dutor, tanbur, rubob, g'ijjak va b.) umumiy nomi. *Sozandalar o'z sozi bilan mehmonlar qalbiga kirib bordilar.*

2 Cholg'u torlarining kuy chalish uchun mutanosib holati. *Dutorning sozi joyida, yaxshi.*

soz+lamoq Musiqa asboblarning tovushini o'zaro moslashtirmoq, uyg'unlashtirmoq, sozini to'g'rilamoq. *Torni sozlamoq.*

sozanda Milliy musiqa asboblardan birini chaluvchi, u bilan doimiy mashq qilib boruvchi musiqachi; mashshoq. *Sozanda Abduhoshim Ismoilov serqirra iste'dod egasi.*

sog' Sihat-salomatligi yaxshi, kasali yo'q; sog'lom. *Yoshsan, sog'san hozir ishlab hammaning hurmatini qozonishing kerak.*

no+sog' Kasal, xasta, sog' emas. *Nosog' kampir.*

sog'+aymoq Dardi, kasali arib, yaxshi bo'lmoq, kasaldan forig' bo'lmoq. *Sanjarbek kasalxonadan sog'ayib chiqdi.*

sog'.lik Kasaldan holilik, sog' holat. *Sog'lik hamma narsadan ustun turadi.*

sog'inmoq Ayriliqdagi eng yaqin kishisini juda ko'rgisi kelmoq; qo'msamoq; sog'inch hissi sezmoq. *Onasini juda sog'indi.*

sog'in.ch Sog'inish, ko'rinishni xohlash his-tuyg'usi. *Qalbda sog'inch hissini tuymoq.*

sog'lom 1 Dard-kasaldan xoli; sog', toza, beg'ubor. *Sog'lom avlod — bizning kelajagimiz.*

2 *kchm.* Atrofdagi turli holat, zararli ta'sirdan, salbiy xislat, illat va sh. k. dan xoli: toza, pok. *Sog'lom muhit yaratmoq.*

3 *kchm.* Mafkuraviy, ma'naviy jihatdan toza, pok. *Sog'lom fikr.*

sog'moq Sigir, qo'y, echki va sh. k. uy hayvonlarining emchagini qo'l bilan silab-siypab yidirib, uchlarini cho'zib sut chiqarib olmoq. *Sigirni sog'ib, sutini pishirdi.*

soch Bosh terisida o'sadigan qil tolalar qoplamasi va ularning har biri. *Sochi uzun. Sochini oldirmoq.*

sochiq Badanni, idish-tovoqni va sh. k. ni artish uchun ishlatiladigan mato. *Yuz-qo'llarini sochiqqa artdi.*

sochmoq 1 *ayn.* Sepmoq 1-2. *Bahor kelishi bilan dalalarga bug'doy urug'ini sochmoq dehqonning asosiy vazifasidir.*

2 Tarqatib tashlamoq. *Qo'lidagi narsalarni sochib yubormoq.*

3 Ma'lum miqdorda, me'yorda taqsimlab tarqatmoq, solmoq. *Ziyofatga ketgan xarajat hammaga teng sochildi.*

spartakiada Xalqaro yoki davlat miqyosida sport tashkilotlari o'rtasida o'tkaziladigan katta sport musobaqalari, ommaviy sport bayramlari. *Talabalarning respublika spartakiadasi.*

spektakl Sahnada ijro etiladigan, qo'yiladigan sahna asari, teatr

tomoshasi. *«Temir xotin» spektakli zo'r muvaffaqiyat bilan ijro etildi.*

spidometr Avtomobil, mototsikl va sh. k. larning harakat tezligini va bosib o'tilgan yo'lini ko'rsatuvchi asbob. *Spidometri ishdan chiqdi.*

spirt 1 Serkraxmal, shirali mahsulotlardan (bug'doy, kartoshka va sh. k. dan) haydash yo'li bilan hosil qilinadigan, alkolga boy, o'tkir ta'mli, tuzsiz, yonuvchi suyuqlik. *Bug'doydan olingan spirt.*

2 *kim.* Tarkibida vodorod atomi bilan kislorod atomi birikmasi bo'lgan organik moddalar nomi. *Yog'och spirti.*

spirt.li Spirti bo'lgan, spirt qo'shilgan, spirti bor. *Spirtili ichimlik.*

spirt.siz Tarkibida spirt bo'lmagan, spirt qo'shilmagan, spirti yo'q. *Spirtsiz ichimliklar.*

sport Sog'liqni mustahkamlashga va jismoniy jihatdan har tomonlama o'sish, baquvvat bo'lishga qaratilgan turli badan tarbiya mashqlari, o'yinlari, kurash, turizm va sh. k. majmui. *Sport — sog'lik garovi. Sport bilan shug'ullanmoq.*

sport.chi Sport turi bilan doimiy shug'ullanuvchi shaxs. *Mashhur sportchi.*

sportloto Tushgan mablag' sportni rivojlantirish uchun sarf qilinadigan lotereyaga o'xshash o'yin turi. *Sportlotoda «Neksiya» yutib olmoq.*

sprint Lotereyaning yutug'i darhol beriladigan turi. *Sprint o'ynamoq.*

ssenariy 1 *ayn.* Kinossenariy. *Film ssenariysi taniqli adib va tajribali rejissor hamkorligida yaratilgan.*

2 Spektakl, tantanali marosim, ommaviy tomosha va sh. k. larning rejasi, ish-tirochilarning chiqish vaqti, tartibi, sahnadagi o'rni kabilar aniq ko'rsatilgan yozma bayoni, sxemasi. *Navro'z tantanalari ssenariysi.*

stabilizator Tarmoqdagi kuchlanishning o'zgarishi va nagruzka qiymatidan qat'i nazar kuchlanish yoki tokni avtomatik tarzda birday ushlab turadigan asbob. *Televizor stabilizatori.*

stadion Atrofi yugurish yo'lklaridan iborat futbol, shuningdek boshqa turli sport o'yinlari, o'tkaziladigan maydon, tomoshabinlar joyi va h. k. dan iborat sport majmui. *Stadion tomoshabinlarga to'la edi.*

staj Biror sohadagi faoliyat muddati, o'tilgan ish davri. *Mehnat staji. O'qituvchilik staji.*

stajirovka 1 Ixtisoslik bo'yicha ish tajribasi yoki malakasini oshirish faoliyati. *Xorijda stajirovkada bo'lib qaytmoq.*

2 Maxsus o'quv yurtlari talabalarining o'z ixtisosini egalash, tajriba orttirish uchun ishlab chiqarishda olib boradigan amaliy ishlari. *Zavodga stajirovkaga bormoq.*

stajor Stajirovka o'tayotgan kishi. *Stajor tadqiqotchi.*

stakan Ichimliklar ichish uchun ishlatiladigan silindrik shisha idish. *Bir stakan suv. Stakanga qatiq quyilgan edi.*

standart 1 Ashyolarning sifati, kimyoviy tarkibi, fizik xususiyatlari, o'lcham va og'irligi jihatdan ma'lum shartlarga javob beradigan bir andazadagi (bir qolipdagi) nusxasi, namunasi. *Standart mahsulotlar.*

2 Standartga mos, standartga to'g'ri keladigan, standart

- shartlarga javob beradigan, bir qolipdagi. *Davlat standartiga javob bermoq.*
- 3 *kchm.* Bir qolipdagi, shablon. *Standart gap.*
- stanok** Metall, yog'och va h. ga ishlov berish, har xil ashyolar yasash uchun ishlatiladigan mashina, apparat (dastgoh). *Tokar stanogi.*
- stanok-sozlik** Mashinasozlik sanoatining metall qirqadigan, metallarga ishlov beradigan stanoklar ishlab chiqaradigan tarmog'i. *Stanoksozlik sanoati. Stanoksozlikni rivojlantirish.*
- stansiya** 1 Quruqlikda harakatlanadigan transportlarning to'xtash punkti, shuningdek shu punkt jihozlangan inshoot va qurilmalari majmui. *Avtobus stansiyasi. Temir yo'l stansiyasi.*
- 2 Ma'lum hududdagi qandaydir sohaga xizmat ko'rsatuvchi yoki ilmiy tekshirish ishini olib boruvchi muassasa. *Telefon stansiyasi. Astronomik stansiya.*
- start** Sport musobaqalarining boshlanish payti hamda musobaqa distansiyasi (masofasi) ning boshlanadigan o'rni yoki uchish apparatlarining yerdan ko'tarilish joyi. *Yengil atletikachilar start maydoniga chiqdilar.*
- starshina** Harbiy xizmatdagi rota komandiriga bo'ysinuvchi mansabdor shaxs. *Rota starshinasi.*
- statistika** 1 Kishilik jamiyati va xalq xo'jaligi taraqqiyotidagi son jihatdan bo'ladigan o'zgarishlarni sifat tomoni bilan bog'liq holda tekshiradigan va ularni ilmiy ham amaliy jihatdan o'rganadigan fan. *Statistika fani yangiliklari.*
- 2 Ommaviy ravishda sodir bo'ladigan turli voqea va hodisalarning son hisoboti. *Xalq xo'jaligi statistikasi.*
- 3 Bir qator aniq fanlarda qo'llaniladigan maxsus tekshirish usuli. *Matematik statistika.*
- status qrmg.** Maqom.
- stavka** 1 Soliq, ish haqi va boshqa turli xil to'lovlar normasi, me'yori. *Bir stavka ish bilan ta'minlanmoq.*
- 2 Ish me'yori. *Bir stavka ishlamoq.*
- stellaj** Turli narsalar qo'yish uchun yasalgan so'kichaksimon ustma-ust tokchalar. *Ro'zg'or buyumlari stellajga terilgan edi.*
- stend** 1 Vistavka eksponatlari qo'yiladigan yoki osib qo'yiladigan joy (taxta, tirgak, ustun va b.). *Talabalar mustaqillikka atab stend tayyorladilar.*
- 2 Zavod yoki laboratoriyada tayyor bo'lgan mashinalar sinab ko'riladigan qurilma. *Dvigatelni stendga o'rnatib sinovdan o'tkazmoq.*
- stenografist** Og'zaki nutqni stenografiya usuli bilan yozib oluvchi mutaxassis. *Stenografist sud jarayonini yozib bordi.*
- stenografiya** Og'zaki nutq, tekst, matn va sh. k. larning maxsus shartli belgilar va butun-butun qisqartmalar bilan yozib olish usuli. *Stenografiya kursi.*
- stenogramma** Stenografiya usuli bilan yozib olingan matn. *Ma'ruza stenogrammasi.*
- sterilizatsiya** Turli moddalar, predmetlar, oziq-ovqat mahsulotlarini qaynatib, qizitib yoki kimyoviy yo'l bilan mikrobdan tozalash, zararsizlantirish. *Sterilizatsiya qilingan idishlar.*

- sterjen** Metall yoki boshqa materialdan tayyorlangan tayoqcha detal. *Metall sterjen.*
- stil** 1 Yozuvchi, rassom, haykaltarosh, arxitektor, kompozitor va shuning kabi san'atkorlar ijodida namoyon bo'lgan asosiy g'oyaviy-badiiy xususiyatlar va karakterli belgilar majmui, uslub. *Sharq stili.*
- 2 Biror yozuvchi, adabiy asar yoki janrning til boyligidan, uning ifoda vositalaridan foydalanishdagi o'ziga xos xususiyatlari. *Yozuvchining stili.*
- 3 Biror ish-harakatning yo'li uslubi. *Har bir sportchining o'z stili bor.*
- stilistika qrmg.** Uslubiyat.
- stimul** Biror ishni bajarish uchun qiziqish tug'diradigan, rag'batlantiradigan, undaydigan omil, turtki. *Moddiy stimul. Ma'naviy stimul.*
- stipendiat** Oshirilgan stipendiya olib o'quvchi talaba, o'quvchi. *Zulfiya mukofoti stipendiatlari.*
- stipendiya** Oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlari talaba va o'quvchilariga, aspirant va doktorantlarga davlat tomonidan muntazam suratda berib turiladigan nafaqa, pul. *Talabalar stipendiya oldilar.*
- stixiya** 1 Tabiatda ro'y beradigan, kishi qarshilik ko'rsata olmaydigan hodisa, kuchli tabiiy ofat (yong'in, toshqin, zilzila, to'fon va h. k.).
- 2 Kishilarning irodasidan, xohishidan tashqari tabiiy ravishda ro'y beradigan qudratli tabiiy-ijtimoiy hodisa. *Ishlab chiqarish stixiyasi.*
- 3 *kchm.* Bebosh harakat qiluvchi: uyushtirib va yo'lga solib bo'lmaydigan ijtimoiy kuch. *Millatchilik stixiyasi.*
- stixiya-li** Kishilarning irodasidan, xohishidan tashqari tabiiy ravishda yuzaga keladigan, idora qilib bo'lmaydigan. *Stixiyali hodisalar.*
- stol** 1 Dasturxon tuzash yoki ishlash uchun mo'ljallangan gori-zontal taxtali baland kursi, mebel turi. *Ish stoli.*
- 2 *kchm.* s. t. Amal, lavozim. *Omonullo stolidan qo'r qar, rahbarlarga yoqishga intilardi.*
- 3 Ba'zi idoralarning yoki idora bo'limlarining nomi tarkibi-ga kiradi. *Pasport stoli. Texnik xizmat stoli.*
- stolba** Elektr, radio, telefon simlarini tortish uchun yerga tik holatda o'rnatilgan uzun yog'och, xoda yoki sement moslama. *Stolba o'rnatmoq.*
- stomatolog** Og'iz bo'shlig'i, tish, milk, jag' va yuz kasalliklari bo'yicha mutaxassis vrach, tish doktori. *Stomatologga uchramoq.*
- stomatologik** Stomatologiyaga oid. *Stomatologik kasalliklar poliklinikasi.*
- stomatologiya** Tibbiyotning tish, milk, og'iz bo'shlig'i kasalliklari va ularni davolash haqidagi bo'limi. *Stomatologiya shifoxonasi.*
- strateg** Urush yoki harbiy harakatlar qilish yo'l-yo'riqlarini yaxshi biladigan mohir sarkarda. *Qo'mondonimiz mohir strateg sifatida tanilgan.*
- strategik** 1 Yirik harbiy operatsiyalarni amalga oshirishga daxldor bo'lgan. *Strategik reja.*

strategiya — sulola

2 Strategiya nuqtai nazaridan. *Strategik jihatdan yaxshi yerga joylashgan rayon.*

strategiya Jangni, urushni mahorat bilan boshqarish, qoʻshinni qulay holatlarda saqlay bilish sanʼati. *Strategiyadan yaxshi xabardor boʻlmoq.*

strelka 1 Muayyan oʻq atrofida aylanib vaqt, ogʻirlik va shu kabilarni oʻlchash uchun ishlatiladigan ingichka uchli moslama. *Tarozi strelkasi.*

2 Ingichka uchli shakldagi chiziq yoki belgi. *Yoʻlga strelka qoʻymoq.*

3 Temir yoʻllarda bir izni ikkinchi izga ulash uchun xizmat qiladigan maxsus moslama. *Strelkani burnoq.*

student qmg. Talaba.

studentlik Talabalik. *Studentlik — oltin davrim.*

studiya 1 Haykaltarosh yoki rassomning ishxonasi, ish joyi. *Studiyada rasm solib oʻtirmoq.*

2 Aktyor, rassom va sh. k. larning muayyan bir yoʻnalishda ishlovchi ijodiy jamoasi; ularni tayyorlaydigan maktab. *Studiyada tajriba toʻplamoq.*

3 Kinostudiya. *Studiyada film namoyish qilmoq.*

4 Radio yoki televideniya eshittirishlari olib boriladigan joy. *Telestudiya xodimi.*

5 Suratga tushurish yoki yozib olish uchun jihozlangan maxsus xona. *Studiyada eshittirish tayyorlamoq.*

stul Suyanchigʻi bor boʻlgan bir kishi oʻtiradigan oʻrindiq. *Stolni siljitmoq.*

stvol Miltiq, toʻp singari otish qurollarining oʻq otilib chiqadigan naysimon qismi. *Miltiq stvoli. Toʻplarining stvoli.*

subhidam Tong ota boshlagan dam. *Subhidamda oʻrmidan turmoq.*

subtropik 1 Tropik va moʻtadil joʻgʻrofiy zona oraligʻidagi yer. *Subtropik zona.*

2 Shunday joyga xos. *Subtropik daraxt.*

subut Soʻz yoki vaʼdani mahkam tutish; burd. *Subuti yoʻq odam.*

subut-siz Burdi, subuti yoʻq, ishonchsiz. *Subutsiz boʻlib tanilmoq.*

subyekt 1 Idrok qilish, sezish, borliqni bilish va uni oʻzgartirishga qodir boʻlgan shaxs. *Uchinchi subyekt.*

2 Yuridik huquqqa ega boʻlgan shaxs, korxon. *Oʻz subyektlariga xabar bermoq.*

subyektiv Yakka bir shaxsga, subyektga tegishli. *Subyektiv belgi.*

subyektivizm 1 Individual ongni reallik deb talqin qiluvchi falsafiy oqim. *Subyektivizmi olgʻa surmoq.*

2 Subyektiv yondashish. *Masalaga subyektivizmdan kelib chiqib baho bermoq.*

sud 1 Jinoiy ishlarni yoki fuqarolarning daʼvolarini koʻrib chiqib, qonun asosida tegishli hukm chiqaruvchi amaldagi qonunchilik organi va u joylashgan bino. *Sud qaroridan norozi boʻlmoq.*

2 Fuqarolik yoki jinoiy ishning shunday organ majlisida koʻrilishi. *Vatanfurushlar ustidan sud boshlanmoq.*

sud-lamoq Sud qilmoq. *Jinoyatchini sudlamoq.*

sud-lanuvchi 1 Sudlamoq fl. maj.n.

2 Sudda ishi koʻrilayotgan jinoyatchi. *Sudlanuvchini zalga olib kirmoq.*

sud-lashmoq Oʻzaro sud orqali daʼvolashmoq. *Bir yil mobaynida sudlashib yurmoq.*

sudl(a>o)+v Jinoiy ishning amaldagi tartib-qoidalar asosida sudda koʻrilishi. *Sudlov aybnomasini oʻqib eshittirmoq.*

sudya 1 Sudga tushgan ishlarni koʻrib, tegishli hukm chiqaruvchi lavozim egasi. *Sudyaga murojaat qilmoq.*

2 ayn. Hakam 2. *Sudyaga qarab turmoq.*

sudramoq 1 Yerdan uzmay sirpantirib tortmoq. *Sumkasini sudramoq.*

2 Zoʻrlik, kuch bilan bir tomonga tortmoq; undamoq. *Kinoga sudramoq.*

3 Paysalga solmoq, kechiktirmoq. *Don topshirishni sudramoq.*

sudxoʻr Pul qarz berib, foydasi hisobiga kun koʻruvchi, va shu hisobiga boʻylik orttiruvchi shaxs. *Sudxoʻr shaxs.*

suhbat 1 Ikki yoki undan ortiq kishilar oʻrtasidagi soʻzlashuv, gurgung. *Doʻstlar suhbatlari.*

2 Muayyan bir mavzuda tinglovchilar bilan muloqot tarzida oʻtkazilgan mashgʻulot, fikrlashuv. *Insof-diyonat mavzusida suhbat oʻtkazmoq.*

ham-suhbat Suhbatdosh. *Oʻziga hamsuhbat topib olmoq.*

suhbat-dosh Suhbatda ishtirok etuvchilarning har biri, suhbat ishtirokchisi. *Suhbatdoshlarning hech biri ketishni istamas edi.*

suhbat-lashmoq Toʻplanishib oʻzaro suhbat qurmoq, gaplashmoq. *Uyga oʻtinglar, bafurja suhbatlashamiz.*

suiisteʼmol Mansabidan shaxsiy manfaati yoʻlida foydalanish. *Mansabini suiisteʼmol qilmoq.*

suiqasd Birovning joniga qasd qilish, oʻldirish payidagi harakat. *Suiqasd uyushtirmoq.*

sujet Adabiy, kino yoki teatr asarining asosini tashkil qilgan, bir-biriga bogʻliq voqealar tizimi. *Film sujetiga tarixiy voqealar asos qilib olingan.*

sukunat Jim-jitlik, hech qanday tovushning yoʻqligi. *Atrofga sukunat choʻmgan.*

sukut Hech kim ogʻiz ochmay turgan, soʻzsizlik holati. *Sukut saqlamoq.*

sulaymoq Holdan toymoq, haddan ziyod charchamoq. *Ochlikdanmi, charchoqdanmi sulayib borardi.*

sulh 1 Urushayotgan tomonlarning oʻzaro kelishuvi. *Shayboniyxon bilan Bobur oʻzaro sulh tuzmoqchi boʻlishdi.*

2 Umuman kelishuv, tinchlik-totuvlik. *Choyxonada suhbat qizir, chollar goh pishiqchilik, goh toʻy-tomosha, goh sulhdan suhbat qilardilar.*

sulloh Surbet, shilqim. *Sulloh odam.*

sulola 1 Bir avlod vakillaridan vorislik, valiahdlik huquqiga asosan birin-ketin taxtga oʻtirgan podshohlar, xonlar, hukmdorlar. *Mirzo Ulugʻbek Temuriylar sulolasidagi eng odil va maʼrifatparvar shoh edi.*

2 Avlod, nasl. *Bizning sulolamiz.*

sulton 1 Mamlakat hukmdori, taxt egasi. *Sultonga arz qildi.*
2 *kchm.* Boshqalardan ko'ra qaysidir jihati bilan a'lo, ustun. *Yigitlarning sultoni.*

suluv Chiroyli, go'zal, sohibjamol. *Suluv ayol. Suluv bahor.*

sumak Beshikka belangan chaqaloqning siydigini tuvakka tushurish uchun ishlatiladigan naysimon moslama. *Sumak sotib olmoq.*

sumalak I Bahor faslida ayniqsa Navro'z kunlarida bug'doy undirib, so'ng ezg'ilanib, suvi olinib, sovutilgan yog'ga hamda unga aralashirilib doshqozonlarda uzoq qaynatish, tez-tez kovlab turish va oxiri dimlahsga asoslanib tayyorlaniladigan milliy taom, uni tayyorlash bilan bog'liq marosim. *Mahalla ayollari har yili Navro'z bayrami arafasida birgalashib sumalak tayyorlashadi.*

sumalak II Oqayotgan (tomayotgan) qor suvidan hosil bo'lgan uchli uzun muz. *Bo'g'otlarda osilib turadigan sumalaklarni sindirishni yaxshi ko'rardi.*

sumbat Tashqi ko'rinish: qad, qomat. *Sumbati kelishgan.*

sumka Biron narsa solib ko'tarib yurish uchun ishlatiladigan charm yoki matodan tikilgan buyum. *Charm sumka. Sumka ko'targan ayol.*

summa Ma'lum miqdordagi pul, mablag'. *Tog'am soliqchi aytgan summani to'lab uyga qaytishini aytdi.*

sunbul Piyozgullilar oilasiga mansub, lola bargiga o'xshash uzun bargli o'tsimon dekorativ o'simlik va uning g'uj bo'lib ochiladigan xushbo'y, chiroyli guli.

sunbula 1 O'n ikki burjning biri.
2 Shamsiya yil hisobida oltinchi oyning arabcha nomi (22-avgust – 21-sentabr).

sunnat 1 Olloh Taolo buyurgan farzlardan keyin bajarilishi kerak bo'lgan islomiy burchlar.
2 Islom aqidalariga binoan o'g'il bolalarning qo'lini halolash va bu marosimning nomi. *Sunnat to'yi.*

sunniylar Qur'ondan tashqari sunnatni ham tan oluvchi musulmonlar. *Sunniylarga e'tiqodi zo'r inson.*

sunnizm Qur'on bilan birga sunnat aqidalarini ham tan oluvchi islom dinidagi oqim. *Sunnizm tarafdori.*

sun'iy 1 Tabiiy bo'lmagan; yasama. *Sun'iy tish.*
2 *kchm.* Soxta, yolg'ondakam, yasama, zo'rma-zo'raki. *Sun'iy tabassum. Sun'iy iltifot.*

supa 1 Hovli-joy va umuman ochiq joyda o'tirish, yotish-turish uchun tuproqdan chor burchak shaklida ko'tarib ishlangan joy. *Mehmonlar uchun supaga joy qilib berdi.*
2 Umuman yerdan baland qilib to'rtburchak shaklida ko'tarib ishlangan joy. *Boburning haykali baland supaga o'rnatildi.*

superfosfat Fosforit va apatitlarni oltingugurt kislotasi bilan ishlab hosil qilinadigan fosforli o'g'it. *Superfosfat zavod.*

supermarket O'z-o'ziga xizmat qilishga asoslangan keng ko'lamdagi kundalik ehtiyoj mollari magazini. *Supermarket ochmoq.*

supra Hamir yoyish, non yasash uchun mo'ljallangan, ilgari oshlangan teridan, hozirda ko'proq shunga yaroqli qattiq matodan tayyorlanadigan dasturxoniga o'xshash ro'zg'or buyumi. *Supra yozmoq.*

supurmoq Uy, hovli va sh. k. larni supurgi bilan chang-to'zon, axlat va sh. k. lardan tozalamoq. *Sahar turib hovlini supurmoq.*

supur+gi Burgan, shuvoq, makkasupurgi va sh. k. o'simliklardan dastalab bog'lash yo'li bilan tayyorlanib, supurib tozalash uchun ishlatiladigan ro'zg'or buyumi. *Supurgi bog'lamoq. Burgan supurgi.*

supur+indi Supurishdan to'planadigan narsa, axlat. *Supurindini chelakka solmoq.*

suq 1 Birovning og'zidagi, qo'lidagi, oldidagi ovqatga och nazar bilan qarash.
2 O'zgalarning dasturxoniga taklifsiz suqiluvchi, ochko'z. *Suq odam.*

suqilmoq 1 Suqmoq fl. o'zl. va maj. n.
2 Biror narsa, narsalar yoki kimsalar orasiga kirib joylashmoq. *Bolakay onasining pinjiga suqildi.*
3 Biror bir jamoa, tashkilot va sh. k. larga o'z shaxsiy manfaati yoki boshqa xufyona yomon niyatni ko'zlab kirib olmoq; muayyan doira, kishilar guruhiga xiralik, surlik bilan qo'shib olmoq. *Militsiya organlariga suqilib kirib olgan yul'g'ichlar jazolandi.*
4 O'ziga unchalik aloqasi bo'lmagan, aralashishi ma'qul bo'lmagan ish, gapga o'rinsiz aralashmoq. *Siz suqilmay tur-ing, o'zimiz kelishib olamiz.*

suqmoq 1 Uchli narsani boshqa narsaga kirgizmoq, sanchmoq, tiqmoq. *Juvoldiz suqmoq.*
2 Biror narsani qaysidir yo'sinda joylamoq, tiqmoq. *Pulni oldi-yu, shoshib cho'ntagiga suqdi.*

suq.ma Suqib qo'yiladigan, suqib, qo'yishga moslashtirilgan. *Suqma dastali asbob.*

sur I Dudlab yoki oftobda quritilgan, qoqlangan. *Sur baliq.*

sur II ayn. Surbet. *O'lguday sur odam.*

sur III To'q kul rangli. *Sur telpak.*

sura «Qur'oni Karim»dagi har biri turli miqdordagi oyatlardan tarkib topuvchi boblar. «Niso» surasi.

surat 1 Qalam yoki mo'yaqalam bilan chizilgan rasm, tasvir. *Ko'zaning suratini chizmoq.*
2 Fotografiya yo'li bilan olingan tasvir, fotosurat. *Rangli surat.*
3 Kishining tashqi qiyofasi, ko'rinishi. *Ko'z oldiga uning surati keldi.*
4 Oddiy kasrda chiziqning ustidagi son. *Suratini mahrajiga bo'lmoq.*

suratkash Surat chizuvchi rassom yoki fotograf. *Dalaga suratkash keldi.*

surbet Gap ta'sir qilmaydigan, uyat neligini bilmaydigan, bezbet. *Qo'ying, shu surbet bilan teng bo'lmang.*

surbetlik Surbetlarga xos xususiyat, xatti-harakat. *Surbetlik bilan gap qotmoq.*

surgun 1 Jazo tariqasida yashash joyidan badarg'a qilish, chekka joylarga yuborish. *Uzoqqa surgun qilinmoq.*
2 Surgun qilinganlar yuboriladigan joy va o'sha yerdagi hayot. *Surgun xotiralari.*

surishtirmoq Ikir-chikirigacha sinchiklab so'ramoq, bir necha bor (ko'pchilikdan) so'ramoq. *Janjalning sababini surishtirmoq.*

surkalamoq 1 Surkamoq *fl. maj. n.*

2 *kchm.* Biror kishiga xushlamaganiga qaramay yopishmoq, atrofida o'ralashmoq, xiralik qilmoq. *Suymaganga surkalma.*

surkamoq Sirtga singadigan yoki yuqadigan narsa bermoq, surtmoq. *Nonga saryog' surkamoq.*

surma 1 Kimyoviy unsur, turli qorishmalar tayyorlashda, texnikada, matbaachilikda va sh. k. larda qo'llanuvchi metall. *Surma koni.*

2 Tarkibida shu unsur bo'lgan pardoz bo'yog'i. *Ko'zlariga surma qo'ymoq.*

surma.li 1 Tarkibida surma bo'lgan. *Surmali bo'yoq.*

2 Surma qo'yilgan. *Surmali ko'zlarini suzmoq.*

surmoq 1 Itarib joyidan jildirmoq. *Shkafni surmoq.*

2 *kchm.* Muayyan bir tomonga yo'naltirmoq. *To'p surmoq. Dona surmoq.*

3 *ayn.* Surkamoq, surtmoq. *Jarohatga malham surmoq.*

sur.gi Ichni yumshatadigan, ich suradigan dori. *Surgi ichishni tavsiya etmoq.*

surnay Teshiklarini barmoq bilan ochib-yopib, puflab chalinadigan og'iz tomoni keng musiqa asbobi (Asosan to'y, tantanalarda chalinadi). *Surnay sadosi.*

surnay.chi Surnay chaluvchi shaxs. *Surnaychi davrani rosa qizitdi.*

suron 1 Kuchli shovqin. *Qurilishdagi mashinalar suroni.*

2 *kchm.* To'polon, shiddat. *Inqilob yillarining suroni.*

surp Mahalliy sharoitda keng tarqalgan chidamli ip gazlama. *Surp parda.*

sur-sur 1 Ortiq darajadagi tiqilinch yoki shunday joydagi harakat. *Bozorning sur-suriga sira toqatim yo'q.*

2 Bir-birini turtib, itarib. *Sur-sur bilan arang chiqmoq.*

surtmoq *ayn.* Surkamoq. *Qo'lini yuziga surtmoq.*

surunkali 1 Uzluksiz davom etadigan, beto'xtov. *Surunkali harakat.*

2 Turli sabablarga ko'ra doimiyga aylangan, vaqti-vaqti bilan qaytalab zo'rayib turadigan (kasallik haqida). *Surunkali bronxit. Surunkali nafas qisishi.*

surunkasiga Muayyan vaqt davomida uzluksiz, qatorasiga. *Surunkasiga besh kun ishga kelmaslik.*

suruv Qo'y-echkilar podasi. *Suruvni yaylovga haydamoq.*

surg'uch 1 Ayrim daraxtlardan ajralib chiqadigan shira bilan mumning tez erish va to'nglash xususiyatiga ega bo'lgan, rangdor (ko'pincha qizg'ish-sariq yoki to'q jigarrang tusli) qotishmasi. *Surg'uchni eritmoq.*

2 Shunday qotishmadan foydalanib bosilgan muhr, tamg'a va sh. k. lar. *Qutiga surg'uch bosmoq.*

surg'uch.lamoq Surg'uch ustidan muhr bosmoq. *Surg'uchlangan eshik.*

sur'at Harakat, jarayon va sh. k. larning jadallik darajasi, tezligi. *Qazish ishlari yuqori sur'atlarda bajarilmoqda.*

sust Shiddati, tezligi past. *Sust harakat.*

sus/t.-aymoq Shiddatini yo'qotmoq, sekinlashmoq. *Ish sur'ati susayib ketdi.*

sust.kash Imillab harakat qiladigan, sekin qimirlaydigan. *Usta juda sustkash ekan.*

sustkash.liik Sust xatti-harakat, sustlik. *O'sha paytda sustkashlik qilib ko'p narsani yutqazdim.*

sust.liik Sustkashlik. *Sizday yosh yigitlarga sustlik yarashmaydi.*

sut 1 Emizikli ayolning ko'krak, sutemizuvchi hayvonlarning emchak bezlaridan ajralib chiquvchi oq suyuqlik. *Ona suti.*

2 Chorva hayvonlaridan oziq-ovqat mahsuloti sifatida sog'ib olinadigan shunday suyuqlik. *Sut ichmoq.*

3 Ayrim o'simliklarning tanasi, poyasi, bargi yoki hosilidan ajralib chiqadigan sutga o'xshash oq suyuqlik. *Anjir bargini uzib, bandidan chiqqan sutni ari chaqqan joyga tegizmoq.*

kam+sut Ozuqani to'yib yemaslik oqibatida jonzotda sutning ozayishi, kamsut beradigan. *Sigiri kamsut chiqib qolmoq.*

ser+sut Suti ko'p, ko'p sut beradigan. *Sersut sigir. Sersut echki.*

sut.li 1 Ichida suti bor, sut to'latilgan. *Sutli chelak.*

2 Tarkibida sut bo'lgan, sut qo'shib tayyorlangan. *Sutli konfetlar. Sutli ovqat.*

3 Poyasi, bargi yoki hosilida suti bor. *Sutli o't.*

sut.chi Sut sotuvchi. *Sutchi kampir yotoqxonamizga azonlab sut-qatiq keltirardi.*

sutchi.liik 1 Sutchi ishi, kasbi. *Sutchilik qilmoq.*

2 Sut yetishtirish sohasi. *Xo'jalikda sutchilik oqsamoqda.*

sutemizuvchi Bolalarini emizib katta qiluvchi umurtqalilarning umumiy nomi. *Sutemizuvchilar sinfi.*

sutka 24 soatga teng bo'lgan vaqt o'lchov birligi va shu o'lchovdagi vaqt; bir kecha-kunduz. *Uch sutka muhlat bermoq.*

suv 1 Vodorodning ikki va kislorodning bir atomidan tashkil topgan rangsiz, shaffof suyuqlik. *Suv ichmoq.*

2 Ishlov berilgan ma'danli ichimlik. *Mineral suv.*

3 Suvli sath. *Suv yonida turmoq.*

4 Meva va sabzavotlarning tarkibidagi shira, sharbat. *Qovun suvi.*

5 Fanta, pepsikola kabi ichimliklarning umumiy nomi. *To'yga suv olmoq.*

6 Ter. *Hamma yog'i suv bo'lib ketmoq.*

kam.suv 1 Suvi oz, suvi kamaygan. *Kamsuv yerlar.*

2 Shirasi oz. *Kamsuv uzum.*

ser.suv 1 Suvi ko'p, suvi mo'l, to'la, suvli. *Sersuv soy.*

2 Suv, shirasi ko'p; sershira. *Sersuv tarvuz. Sersuv olma.*

suv.don 1 Qush va parrandalarga suv beriladigan idish. *Suvdonga suv quyib qo'ymoq.*

2 Suv saqlanadigan idish. *Suvdondagi suv tugab qolmoq.*

suv.lamoq Suv bilan ho'llamoq, namlamoq; suv urmoq. *Oynani suvlamoq.*

suv.li 1 Ichida suvi bor. *Suvli paqir.*

- 2 Shirali, sharbati ko'p. *Suvli nok.*
 3 Suv me'yorida boradigan. *Suvli ekin maydonlari.*
- suv+loq** Daryo va ko'llarning hayvonlar suv icha oladigan joyi. *Suvloqqa mol haydab kelmoq.*
- suv+samoq** Chanqamoq, cho'llamoq. *Uzoq yurib suvsamoq.*
- suv+siramoq** Suvtalab bo'lmoq, chanqamoq. *Ekinlar suvsirab qoldi.*
- suv+siz** 1 Suvi yo'q. *Suvsiz daryo.*
 2 Shirasi kam. *Suvsiz olma.*
 3 Suv bormaydigan. *Suvsiz yerlar.*
- suv+chi** 1 Ekinlarni sug'oruvchi dehqon. *Suvchi bilan maslahatlashmoq.*
 2 Suv ishlari bilan shug'ullanuvchi, irrigator. *Suvchi xodim.*
 3 Suv sotuvchi, gaz suv sotuvchi. *Suvchidan bir stakan suv olmoq.*
- suvchi-lik** Suvchi ishi, kasbi. *Suvchilik qilmoq.*
- suvamoq** 1 Loy, qum va ohak aralashmasi, alebaster va sh. k. bilan qoplamoq, suvoq qilmoq. *Devorni loy bilan suvamoq.*
 2 Xaspo'shlamoq, to'g'rilab yubormoq. *Bo'lib o'tgan voqeani suvab ko'rsatmoq.*
- suv(a>o)+q** Suvash va uning natijasida devorda hosil bo'lgan qatlam. *Suvoq qilingan bino.*
- suvoq+siz** Suvalmagan. *Suvoqsiz xonaga kirmoq.*
- suvoq+chi** Suvoq qiluvchi shaxs, usta. *Suvoqchi bo'lib ish-lamoq.*
- suvoqchi-lik** Suvoqchi ishi, kasbi. *Suvoqchilik bilan shug'ullanmoq.*
- suvarak** Qo'ng'ir yoki qora rangli, uzun mo'ylovli hasharot, tarakan. *Suvaraklarga qarshi dori sepmoq.*
- suveren** 1 Mustaqil, o'z huquqini o'zi belgilay oladigan. *O'zbekiston — suveren davlat.*
 2 Oliy hokimiyatga ega bo'lgan, oliy hokimiyatni boshqaruvchi. *Suveren huquqni qo'lga kiritmoq.*
- suverenitet** qrmg. Mustaqillik.
- suvluq** Yuganning ot yoki shunga o'xshash hayvonlar og'ziga solinadigan metall qismi. *Suvluq solingan ot.*
- suvori** 1 Otliq. *Suvori jangchi.*
 2 Kuy nomi. «Suvori» kuyini eshitmoq.
- suvoriy** Otliq, ot ustidagi shaxs. *Suvoriylar qo'shini.*
- suvosti** Suv ostida qilinadigan va yuradigan. *Suvosti kemasi.*
- susar** Mo'ynasi qimmatbaho bo'lgan sutemizuvchi yirtqich hayvon va uning mo'ynasi. *Susar telpak.*
- suxandon** So'z ustasi, so'zamol, notiq. *Radioga suxandon kerak.*
- suyak** 1 Odam yoki jonivor tanasini tutib turgan qattiq negizni tashkil qilgan har bir qism. *Oyoq suyagi. Qo'l suyagi.*
 2 Iste'mol uchun so'yilgan jonivorning etli ustuxoni. *Sho'rvaga suyak solmoq.*
 3 Juda oriqlab ketgan, ozg'in. *Qup-quruq suyak bo'lib qolibsanku, uka.*
- ser+suyak** Suyakli go'sht ko'p solingan, suyagi ko'p. *Sersuyak go'sht. Sersuyak sho'rvaga.*

- suyamoq** 1 Biror narsaga orqasini, yelkasini, kiftini tirab turmoq, o'tirmoq yoki yonboshlamoq. *Chorpoqda lo'la boshiga suyanib o'tirmoq.*
 2 Kishining biror yeridan tutib o'rnidan turishi, yurishi va sh. k. harakatlarda yordam bermoq. *Bemorni suyab tashqariga olib chiqmoq.*
 3 *kchm.* Yordam bermoq, qo'llamoq. *Ukalarini suyab yurmoq.*
- suyanmoq** Suyamoq fl. o'zl. n. *Daraxtga suyanmoq. Akasiga suyanmoq.*
- suyan+ch** 1 Og'ir paytda tayanish, madad olish mumkin bo'lgan narsa, kimsa va sh. k. lar. *Yolg'izgina suyanchidan ayrilmoq.*
 2 Biror ishni bajarishda qo'llab-quvvatlaydigan, suyansa bo'ladigan, ishonchli kishi yoki kishilar. *Bu ulkan rejalarini amalga oshirishda asosiy suyanchimiz yoshlardir.*
- suyan+chiq** 1 Kursi, divan va sh. k. larning suyanish uchun mo'ljallangan qismi. *Kursining suyanchig'i.*
 2 *ayn.* Suyanch; suyanib qoladigan. *Qariganimda suyanchig'im bo'lasan-da, bolajon.*
- suyumoq** 1 s. t. Biron kishiga ko'ngil qo'ymoq, sevmoq. *Yurakdan sevgan qizga uylandi.*
 2 Yaxshi ko'rmoq, erkalamoq. *O'g'lini suyumoq.*
- suyukli** Kishi uchun sevimli, juda yaxshi ko'radigan. *Suyukli yor.*
- suyulmoq I** Suyuq holatga o'tmoq. *Bo'yoq suyulib ketibdi, oqishini qarang.*
- suyulmoq II** Axloq chegarasidan chiqadigan gap yoki qiliq qilmoq, taltaymoq. *Iltimos, suyulmang, yoshingizga yarashmas ekan.*
- suyunmoq** *ayn.* Sevinmoq. *Dadasini ko'rib juda suyunmoq.*
- suyun+chi** Yaxshi xushxabar olib kelganligi uchun beriladigan narsa, pul. *Ayasidan suyunchi olmoq.*
- suyuq** 1 O'zi egallagan idish shaklini olish xususiyatiga ega bo'lgan. *Suyuq moddalar.*
 2 Suyultirilgan. *Suyuq qorishma.*
 3 Quvvat, tam beruvchi tarkibiy qismlari kam; kuchsiz, bemaza. *Suyuq mastava. Suti suyuq sigir.*
 4 *kchm.* Mazmunan sayoz, siyqa. *Suyuq asar.*
 5 Axloqan buzuq, fahshga berilgan. *Suyuq ayol.*
- suyuq+lik** 1 Suyuq modda, jism. *Suyuqlik quyiladigan idish.*
 2 *kchm.* Axloqqa zid yoki fahsh yo'lga kirgan kishiga xos xatti-harakat, qiliq. *Suyuqlik qilgani uchun ta'zirini oldi.*
- suzilmoq** 1 Eskirib, to'zib yirtila boshlamoq. *Ko'ylagi suzilmoq.*
 2 Noz-karashma bilan turmoq. *Bir chekkada suzilib turmoq.*
- suzmoq I** 1 Suzgich yoki boshqa biror narsa (filtr) orqali o'tkazmoq. *Benzinni mashina bakiga suzib olmoq.*
 2 Tayyorlangan ichimlik yoki pishgan ovqatni idishga solmoq (yoki quymoq). *Uyiga kelganida, xotini osh suzayotgan edi.*
- suz+ma** Qatiqni xaltaga solib osib qo'yish yo'li bilan olinadigan mahsulot. *Suzma solingan xalta.*

suzmoq II 1 Qo'l-oyoqlarni yoki suzgichlarni harakatga keltirib suvda harakatlanmoq. *Hovuzda suzmoq.*
 2 Suv transporti vositalarida yurmoq. *Kemada suzmoq. Qayiqda suzmoq.*
 3 Suv betida uning oqimi bilan birga bo'lmoq. *Ariqda yaproqlar suzib kelyapti.*
 4 *kchm.* Bir maromda tekis harakatlanmoq, oqmoq. *Tiniq osmonda xuddi quvlashmahoq o'ynayotganday pag'a-pag'a bulutlar birin-ketin suzardi.*

suzmoq III Shoxlarini nuqimoq, sanchmoq, shoxlari bilan itarmoq. *Bu sigirni oldidan kelsang — suzadi, ortidan borsang tepadi.*

sug'ormoq 1 Daraxt yoki ekinlarga suv bermoq, suv qo'yimoq. *Paxtani tunda sug'orish yo'lga qo'yildi.*
 2 Suv ichirmoq, suv bermoq. *Suruvni sug'organi olib bormoq.*

sug'urmoq 1 Mahkam o'rinlashgan joyidan kuch bilan tortib chiqarmoq. *Mix sug'urmoq. Tishni sug'urmoq.*
 2 *kchm.* Tortib olmoq. *Urush uch o'g'ilni ona bag'ridan sug'urib oldi.*

sug'urta Kishining salomatligi, mol-mulki, yuritayotgan ishi, tijorati va sh. k. larga yetishi mumkin bo'lgan zararni qoplashni zimmasiga olish hamda buning evaziga belgilangan muddatlarda badal to'latib turishdan iborat bo'lgan ijtimoiy xizmat turi. *Sug'urta kompaniyasi. Sug'urta badali.*

svetofor Piyodalar va transport vositalarining ko'chada, yo'lda va maxsus yo'laklardan o'tish joylaridagi harakatini va ularning qatnovini tartibga solib turish uchun turli rangdagi yorug'lik signali berib turadigan elektr fonar. *Mashina svetofordan o'n-o'n besh metrilar chamasi uzoqroqda to'xtadi.*

svecha Ichki yonishli dvigatellarning elektr uchqun chiqarib yonilg'i aralashmasini yondirib beruvchi qismi. *Mashinaning bir svechasi ishlayapti.*

sviter Jun ipdan to'qilgan tugmasiz issiq kiyim. *Ustiga qora sviter kiyib olgan edi.*

sxema 1 Biror narsaning umumiy tuzilishi, qismlarining o'zaro bog'lanishini aks ettiruvchi chizma. *Bino sxemasi. Televizor sxemasi.*
 2 Amalga oshirilishi kerak bo'lgan ishning umumiy tarzda chizma bayoni; quriladigan, yasaladigan narsaning xomaki chizmasi, reja. *Harakatlanish sxemasi.*

sxematik Sxematizmga berilgan holdagi, tayyor qoliplarga tayangan; shu tarzda. *Sxematik tasvir. Sxematik fikrlamoq.*

sxematizm Tayyor qoliplar asosida, o'ziga xoslikdan yiroq tarzda, mohiyatga yaqinlashmagan holda yuzaki fikrlash, tasvirlash yoki tavsiflash. *Ba'zi adiblar o'tmishni tasvirlashda sxematizmga berilganlar.*

syezd Katta yig'ilish, anjuman, qurultoy. *Vrachlar syezdi.*

syomka 1 Kino asarini tasvirga olish jarayoni. *Yangi film syomkasi yakunlandi.*
 2 Teleko'rsatuvlarni tasvirga olish jarayoni. *Ijodiy guruh syomkaga chiqib ketdi.*

so'fi Masjidda azon aytuvchi shaxs; muazzin. *So'fi har kuni besh marta azon aytadi.*

so'finamo So'figa o'xshagan, so'fi taxlitidagi. *U so'finamo kishi edi.*

so'fitor'gay To'rg'aylar oilasiga mansub, boshida kokili bor qush.

so'fiy Ham ruhan, ham jisman pok bo'lib, faqat Ollohga sajda qiluvchi taqvodor, tasavvuf ishi bilan mashg'ul. *So'fiy shoir.*

so'fiyona 1 Sufiylik ruhi bilan sug'orilgan, so'filik yo'lidagi. *So'fiyona g'azallar.*
 2 Xudojo'y odamlarga xos bo'lgan. *So'fiyona turmush.*

so'gal Kishi badanida hosil bo'ladigan qattiq yumaloq o'simta. *So'gali zig'irdekkin edi, ancha kattayibdi.*

so'k Po'stlog'i tozalangan tariq. *So'k sotib olmoq.*

so'kmoq I Tikilgan narsaning ipini uzib, sug'urib bo'laklarga ajratmoq. *Kir ko'rpalarni so'kib yuvmoq. Ko'ylakni so'kib kichraytirmoq.*

so'kmoq II Haqorat qilmoq, yomon so'zlar bilan urishmoq. *O'g'rini baqirib so'ka boshladi.*

so'k.ag'on So'kinaveradigan, bo'lar-bo'lmasga so'kinaveradigan. *So'kag'on bola*

so'k.ish 1 So'kmoq II fl. h. n.
 2 Qattiq gapirish, haqorat so'zlari. *Sen uchun men ham so'kish eshitdim.*

so'kchak Ipak qurtini boqish uchun yog'ochdan yasalgan, bir necha qavatli moslama.

so'l 1 *ayn.* Chap 1, 2. *So'lga burilib ketdi. So'l tomonda katta bog' ko'rindi.*
 2 *kchm.* Siyosatda tub va keskin o'zgarishlar yo'lini tutuvchi.

so'lak Og'izdan ajralib chiqadigan suyuqlik. *Bolaning so'lagi oqib qolibdi.*

so'lim 1 Kishining bahri-dilini ochuvchi, yoqimli va go'zal, lo'ppi, do'ndiq. *So'lim ayol.*
 2 Sof, beg'ubor, go'zal va yoqimli. *So'lim bahor. So'lim joy. So'lim bog'.*

so'ljaymoq 1 Es-xushini yo'qotib angrayib qolmoq; serraymoq.
 2 Qovog'ini, lab-lunjini osiltirmoq, o'shshaymoq. *So'kishni eshitib, so'ljayib chiqib ketdi.*

so'lmoq 1 Suvli, tirik holatini yo'qotmoq, shalpaymoq (o'simlik, uning mevasi haqida). *Gullar so'lib qolibdi. So'ligan bodiring.*
 2 *kchm.* G'am-tashvishdan yoki dard-alam chekib o'zini oldirmoq, rangi ketib so'lg'in tus olmoq. *Bolalarining dog'ida so'lib, o'zini oldirib qo'ydi.*

so'lqildoq Lo'mbillagan, semiz, do'mboq, lo'ppi, so'lqillagan. *So'lqildoq non.*

so'lg'in 1 So'lib qolgan, so'liq. *Gullar so'lg'in, so'lg'in ekin.*
 2 *kchm.* Qandaydir toliqqan, o'zini oldirgan, siniqqan, quti uchgan. *Kasaldan turib, so'lg'in holda ko'chaga chiqdi.*

so'm O'zbekistonda yuz tiyanga teng pul birligi. *Besh so'm. Ellik so'm.*

so'na Urg'ochisi hayvonlarning qonini so'radigan, erkagi o't

bilan ovqatlanadigan yirik pashsha. *So'na mollarni chaqardi.*

so'nmas 1 Hech o'chmaydigan, so'nmaydigan, abadiy yonib turadigan; o'chmas. *Qahramonga o'rnatilgan haykal oldida so'nmas olov yonib turibdi.*

2 *kchm.* Abadiy porlab, nur sochib turadigan; o'lmas. *Ulug' ajdodlarimizning so'nmas g'oyalari xalqimizni kelajak sari boshlab boraveradi.*

so'nmoq 1 Yonmay, yorug' bermay qo'ymoq; o'chmoq. *Yonib tugagan sham birdan so'ndi. O'choqdagi olov so'nib qolgan edi.*

2 Yorug'lik kuchi, darajasi pasayib, nursizlanib bormoq, xiralashmoq. *Kech kirgan sari sekin-sekin yorug'lik so'na boshlaydi.*

3 *kchm.* Dastlabki kuchi, shiddati pasaymoq; susaymoq. *Yong'in borgan sari so'na boshladi.*

so'n-iq 1 O'chgan, so'ngan, o'chirilgan, o'chiq. *So'niq o'choq.*

2 Xira, nursiz. *Shamning so'niq yorug'i butunlay so'ndi.*

so'poq Yassi va cho'ziq. *So'poq tosh. So'poq bosh.*

so'qim 1 So'yish uchun boqilgan bo'rdoqi qoramol. *Ikkita molni so'qimga boqishdi.*

2 *kchm.* Kuch-quvvati bor, lekin ishlamasdan yeb yotuvchi, davangirday sog' odam haqida.

so'qir 1 Ko'r, ko'zi ojiz. *So'qir kishi.*

2 *kchm.* Hech narsani sezmaydigan, his qilmaydigan, qoloq, ko'r. *Ko'zi so'qirdan qo'rqma, yuragi so'qirdan qo'rq! (Maqol).*

so'qmoq 1 Yolg'iz oyoq yo'l. *So'qmoq yo'l.*

2 Kishi faoliyatida, hayotda birinchi bor o'tilayotgan yo'l. *Hayot so'qmoqlaridan shoshilmay o'tib olgan kishi uzoq yashaydi.*

so'qqabosh 1 Qarindosh urug'i, yaqinlari yo'q, yolg'iz. *So'qqabosh kishi.*

2 Uylanmagan, bola-chaqa qilmagan; yolg'iz. *Yoshi qirqdan oshgan bo'lsa ham, hozirgacha so'qqabosh.*

so'ramoq 1 Biron narsani bilish uchun savol bilan murojaat qilmoq, savol bermoq. *Qachon tug'ilganini so'ramoq.*

2 Bilim va iqtidorini tekshirmoq, imtihon qilmoq. *O'tilgan mavzuni so'ramoq.*

3 Maslahatini yoki ruxsatini olmoq. *Hech kimdan so'ramay to'yni boshlab yubordi.*

4 Iltimos yoki talab bilan murojaat qilmoq. *O'qishga olishni so'ramoq.*

5 Idora etmoq; boshqarmoq, hokimlik, hukmronlik qilmoq. *Shaharni so'ramoq.*

be+so'r(a>o)+q So'roqsiz, ruxsatsiz. *Beso'roq ketib qolmoq, beso'roq olib qo'ymoq.*

so'r(a>o)+q 1 So'zlovchiga noma'lum narsa haqidagi savol, so'rov. *So'roq gap. So'roq belgisi. So'roq ohangi.*

2 Sud, prokuratura organlariga tushgan yoki sudda ko'rila-yotgan ishning tafsilotini aniqlash uchun olib boriladigan savol-javob. *So'roq bermoq. Uch kun so'roq qilishdi.*

3 *ayn.* So'rov. Biror ma'lumot yoki tushuntirish berilishi

haqidagi rasmiy talab. *Saylovchilarning so'rog'iga albatta javob qaytarish shart.*

so'roq+lamoq 1 Chandon so'ramoq, so'rab-surishtirmoq. *«Olib keldingmi?»- deb so'roqlab qoldi.*

2 Daraklamoq, so'rab-so'rab qidirmoq, surishtirmoq. *Do'stining yashaydigan joyini so'roqlay-so'roqlay topdi.*

so'roq+siz So'ramasdan, beruxsat. *Idoraga so'roqsiz kirib bordi.*

so'r(a>o)+v 1 So'ramoq *fl.* ish oti.

2 Savol, so'roq. *O'rtog'iga so'rov nazari bilan boqdi.*

3 Iltimos yoki talab. *Hokimga so'rov yubormoq.*

4 Talabnoma. *Direktorga so'rov yozmoq.*

so'r+g'ich 1 Emizikli bolalar emadigan rezina buyum; emizik. *Aptekadan so'rg'ich sotib oldi.*

2 *s. t.* Surguch. *Hukumat xatlari so'rg'ich bialn mahkamalanadi.*

so'rashmoq Salomlashmoq, hol-ahvolini so'ramoq. *Qarindosh-urug'lari bilan so'rashmoq.*

so'ri 1 Tokni ko'tarib qo'yish uchun shiypon shaklida, tik yoki qiya qilib ko'tarilgan qurilma. *So'ridagi toklarni xomtok qilmoq.*

2 Katta taxta yoki metallan tayyorlangan karavot; chor-poya. *Choyxonadagi so'rilariga ko'rpachalar yoyilgan.*

so'rmoq I 1 Lablar orasiga olib siqib ichiga tortmoq. *Choynakdagi souvq choyni bir ko'tarishda so'rib qo'ydi.*

2 Umuman tortib olmoq. *Paxta namni so'rib oladi.*

3 Tirik organizmning qonini, shirasini maxsus organ orqali tortib ichmoq (hasharotlar, qush va hayvonlar haqida). *Asalarilar gul changini so'rib asal olishadi.*

4 *kchm.* Zo'rlik yoki aldov yo'li bilan kishilarning kuchidan, mehnatidan, boyligidan foydalanmoq. *Bosqinchilar mehnatkashlarning topgan-tuganini so'rib kelishdi.*

so'rmoq II *ayn.* So'ramoq 1. *Rang ko'r-xol so'r (Maqol).*

so'rraymoq 1 Dong qotib qolmoq, qimirlamay qotib qolmoq. *Ostonada so'rrayib turib qolmoq.*

2 Ozib ketmoq, o'lar holatga kelmoq. *Ikki kunda so'rrayib qoldi.*

so'ta Jo'xorining donli yoki doni olingandan keyin qolgan o'zagi. *So'talarni qayirmoq.*

so'tak O'ta sodda, go'l. *So'tak yigit.*

so'yil Uzun yo'g'on kaltak, tayoq; temir kaltak. *Qo'zg'olonchilar qo'liga tushgan narsa bilan — tayoq, kaltak, so'yil bilan qurollangan edilar.*

so'yloq Labdan tashqariga chiqqan, uzun (tish haqida) va shunday tishli odam. *So'yloq do'stini har doim o'zi bilan olib yurar edi.*

so'ymoq 1 Bo'g'ziga pichoq tortib o'ldirmoq, bo'g'izlamoq. *To'yga mol so'ymoq.*

2 Kesmoq, bo'laklamoq (qovun, tarvuz, anor va sh. k. haqida).

so'z 1 Lug'aviy yoki grammatik ma'no ifodalovchi tovush yoki bir necha tovushdan iborat nutq birligi. *So'z ma'nosi. So'z yasalishi.*

so'z+lamoq — tabiiy

2 Gap, nutq. *Notiq o'z so'zida zavoddagi ishlarni tanqid qildi.*

3 Va'da, lafz. *So'zining ustidan chiqmoq.*

so'z.lamoq Og'zaki ravishda fikr bayon qilmoq; gapirmoq. *Dono o'ylab so'zlaydi.*

so'z.lashmoq 1 So'zlamog fl. birg. n. *Ular turli mavzular-da so'zlashdilar.*

2 O'zaro fikr-mulohaza yuritmoq. *Talabalar imtihon to'g'risida so'zlashdilar.*

so'z.lik 1 Lug'atga kiritilgan yoki kiritiladigan so'zlar ro'yxati. *Milliy lug'at so'zligi. O'zbekcha-inglizcha lug'at so'zligi.*

2 ayn. Lug'at. *Matematika so'zligi.*

so'z.ma-so'z 1 *rsh.* Birorta so'zni tushirib qoldirmay, oqizmay-tomizmay; aynan. *O'qituvchi o'rgatgan ertakni so'zma-so'z qaytarib aytdi.*

2 Gapning butun ma'nosiga qarab emas, balki undagi so'zlarning lug'aviy ma'nolariga qarab. *She'rni so'zma-so'z tarjima qilmoq.*

so'z.siz 1 So'zi bo'lmagan.

2 Ovoz chiqarmay, gapirmay; jim. *Sevishganlar bir-biri bilan so'zsiz, faqat ko'z harakatlari bilan gapirishardi.*

3 Hech qanday e'tirozsiz, gap qaytarmay; albatta. *Onasining aytganlarini so'zsiz bajarardi.*

so'zak Siydik yo'llarining yallig'lanishi bilan bog'liq o'tkir yuqumli tanosil kasalligi. *Suyuqlik ko'chasiga kirib orttirgani so'zak bo'ldi.*

so'zamol Ravon va chiroyli gapiradigan, gapga chechan. *So'zamol odam.*

so'zana Bezak uchun uy derazalariga osiladigan gazlamaga gul tikib tayyorlangan buyum. *So'zana tikmoq.*

so'zboshi Muayyan asarning muqaddimasida berilgan qisqa, muxtasar maqola, shu asar haqidagi fikr. *Romanga so'zboshi yozmoq.*

schyot 1 Olingan tovar, ko'rsatilgan xizmat uchun to'lanadigan pul ko'rsatilgan hujjat. *Ikki yuz ming so'mga schyot yozmoq.*

2 Jismoniy yoki yuridik shaxslarning bankdagi hisob raqami. *Firma schyotiga bir yarim million so'm tushdi.*

schyotchik Sarf qilingan elektr energiyasi, tabiiy gaz, ichimlik suv va sh. k. larni hisoblovchi asbob; hisoblagich. *Nazoratchi schyotchikni tekshirdi.*

so'ng 1 Oxir, pirovard, nihoya. *Hikoyaning so'ngi.*

2 Keyin, so'ngra. *Hammadan so'ng keldi.*

3 ko'm. (ch. k. bilan) ... dan keyin. *Majlisdan so'ng dars bo'ldi.*

so'ng.gi 1 Oxirgi, keyingi. *Paxtani so'nggi grammigacha yig'ishtirib oldik. So'nggi chorak. So'nggi gap.*

2 Ma'lum paytdan keyingi, keyin bo'ladigan yoki keyin bo'lgan. *So'nggi pushaymondan naf chiqmas (Maqol).*

so'ng.siz So'nggi, oxiri, poyoni yo'q; bepoyon, cheksiz. *So'ngsiz daryo. So'ngsiz cho'l.*

so'ngak Iste'mol qilinadigan, suyak, ustixon.

so'ngra Keyin, so'ng. *Avval o'zingga boq, so'ngra nog'ora qoq (Maqol).*

T - t

taajjub 1 Hayronlik hissi, ajablanish. *Bu gapdan so'ng uning taajjubi kuchaydi.*

2 Qiziq, ajabo. *Taajjub, nega bormadi ekan-a?*

taajjub.lanmoq Ajablanmoq. *U taajjublanib menga qaradi.*

taalluqli 1 Biror shaxsga yoki narsaga aloqador, bog'lanishi bor, daxldor. *Cho'lponga taalluqli yangilik.*

2 Biror shaxs yoki narsaga qarashli, mansub. *Raisga taalluqli yer.*

taassuf Achinish, qayg'urish hissi, afsus-nadomat. *Taassuf, qo'limizdan boshqa biror ish kelmaydi.*

taassurot Voqea-hodisa, shaxs, narsa haqida xotirada, ko'ngilda qolgan iz, tushuncha, fikr va his-tuyg'ular majmui. *Sayohat taassurotlari.*

tabaqa 1 Eshik yoki derazalarning ochilib yopiladigan har bir bo'lagi. *Darvozaning o'ng tabaqasi ochildi.*

2 Ijtimoiy guruh, toifa. *Ishchilar tabaqasi.*

tabarruk 1 O'ta hurmatli, mo'tabar. *Tabarruk inson.*

2 O'ta e'tiborli, yaqin kimsaning nazari tushgan, uni eslatadigan (undan esdalik bo'lib qolgan). *Bu onamizdan qolgan tabarruk tasbeh.*

tabassum Yuzdagi kulimsirash holati, jilmayish. *Tabassum qilmoq.*

tabel 1 Biror narsani ro'yxatga olish varaqasi. Tabelga ishga kelganlar yozildi.

2 Maktabda o'quvchilarning o'zlashtirishlari qayd qilingan varaq. *Tabeldagi baholarim besh.*

tabel.chi Tashkilot, korxonalarda, jamoa xo'jaliklarida ishchi-xodimlarning yoki boshqa sh. k. larning ishga kelib ketishini, bajargan ishlarini hisobga oluvchi xodim. *Tabelchi maoshimni hisobladi.*

tabiat 1 Butun borliq, olamdagi barcha narsalar. *Tabiatni o'rganamiz.*

2 Tevarak-atrof, tog', adir, bog', dala va sh. k. manzaralar. *Tabiatga chiqib dam olamiz.*

3 Xulq-atvor, muomalada o'zini tutish va sh. k. belgilar majmui. *Uning tabiati og'ir.*

tabiat.shunos Tabiatni o'rganadigan, tekshiradigan shaxs, mutaxassis. *Tabiatshunoslar xulosasi.*

tabiatshunoslik Tabiat hodisalari va qonuniyatlari haqidagi fan. *Tabiatshunoslik mashg'uloti.*

tabib 1 Kasallarni davolovchi mutaxassis, vrach. *Ibn Sino — tabib.*

2 Hozirgi tibbiyotdan uzoq bo'lsa-da, odamlarni turli yo'l, dori-darmon bilan davolaydigan shaxs. *Tabibga bormoq.*

tabib.lik Tabib ishi, kasbi. *Ibn Sino tabiblik qilishi jarayoni-da ko'p narsani o'rgandi.*

tabib.chilik ayn. Tabiblik.

tabiiy 1 Tabiatga oid, tabiat bilan bog'liq. *Tabiiy hodisalar.*

- 2 Inson tabiatiga oid, sun'iy bo'lmagan. *Tabiiy munosabat.*
- 3 k. s. O'z-o'zidan, aniq. *Tabiiy, u borgan bo'lsa, men bormayman.*
- g'ayri-tabiiy** 1 Odatdan tashqari, tabiat qonunlariga zid. *G'ayritabiiy hodisani kuzatmoq.*
- 2 Sun'iy, yasama. *G'ayritabiiy gap.*
- tabiiyot** Tabiat hodisalarini, uning qonuniyatlarini o'rganadigan fan.
- tabletk** Yumaloq-tugmacha shaklidagi dori. *Tabletk ichmoq.*
- tablo** Turli ma'lumotlarni ifodalab turuvchi, tekshirish yoki musobaqa natijalarini ko'rsatib turuvchi taxta. *Tabloda hisob 1:1.*
- tabobat** Sharq tibbiyotidagi davolashning usul va vositalari. *Sharq tabobati.*
- tabrik** Biror sabab, munosabat bilan yaxshi tilak, xayrixohlik bildirilgan murojaat shunday murojaatli xat, nutq, qutlov. *Bayramga tabrik jo'natmoq.*
- tabrik+lamoq** Tilaklar bildirib qutlamoq, muborakbod etmoq. *Mehmonlarni tabrikladi.*
- tabrik-noma** Tabrik so'zlari yozilgan maktub, tabrik xati. *Tabriknoma jo'natmoq.*
- taburetka** Suyanchig'i bo'lmagan yumaloq yoki kvadrat shaklidagi o'rindiqli kursiy. *Taburetka o'tirmoq.*
- tadbir** Amalga oshirish bo'yicha qilinadigan ish, reja va sh. k. majmui. *Tadbirlar belgilab olindi.*
- tadbir-kor** Tadbir bilan ish olib boruvchi. *Tadbirkor odam.*
- tadbirkor-lik** Tadbir bilan, tadbirkorga xos ish olib borish. *Tadbirkorlik keng quloqch yoymoqda.*
- tadqiq: ~ qilmoq** Ilmiy asosda tekshirib aniqlamoq. *Tariximizni chuqur tadqiq qilmoq lozim.*
- tadqiq-iy** Ilmiy tekshirishga asoslangan. *Tadqiqiy ish.*
- tadqiq-chi** Tadqiqot olib boruvchi shaxs. *Tadqiqotchi o'z fikrini himoya qildi.*
- tadqiqchi-lik** Tadqiqot ishi bilan shug'ullanish.
- tadqiqot** 1 Ilmiy asosda tekshirish. *Tadqiqotlarni yo'lga qo'ymoq.*
- 2 Ilmiy jihatdan tekshirish natijasi. *Tadqiqot himoyaga tavsiya etildi.*
- tadrij** Tabiat va jamiyatning rivojlanish shakllaridan biri, bosqichma-bosqich, darajama-daraja o'sish, evalutsiya. *Paxtachilikning tadriji.*
- tadrij-iy** Sekinlik bilan darajama-daraja sodir bo'ladigan. *Tadrijiy o'rganish.*
- tadrijiy-lik** Bosqichma-bosqichlik. *Tadrijiylik asosida yondashmoq.*
- tafakkur** 1 Fikrlash qobiliyati. *Tafakkur til orqali voqelikka aylanadi.*
- 2 Fikr yuritish, o'ylash. *Tafakkur qilib ko'rsak bilamiz.*
- tafovut** Narsa, hodisa va sh. k. o'rtasidagi farq, o'zaro har xillik. *Ikki xalq hayotida tafovut katta.*
- tafsilot** Ish-harakat, hoqea-hodisa va sh. k. ning to'la tafsili. *Ushbu voqea tafsiloti.*
- tafsir** 1 Matn, voqea-hodisa, gap va sh. k. ga berilgan mukammal izoh, sharh. *Asar tafsiri.*
- 2 Qur'onning madrasa va o'quv yurtlarida o'qitiladigan mufassal sharhi. *Qur'on tafsiri.*
- taft** Issiqlik manbai yoki qizib turgan narsadan urayotgan harorat. *Olovning tafti.*
- taftish** Bilish, aniqlash maqsadida o'tkaziladigan tekshiruv. *Idorada taftish boshlandi.*
- taftish+chi** Taftish o'tkazuvchi. *Taftishchilar taftishni boshladilar.*
- tag** 1 Ustga qarama-qarshi tomon. *Laganning tagi.*
- 2 Past tomondagi joy; *Daraxtning tagi.*
- 3 Kelib chiqish, asl manba, asli. *Tagi toshkentlik.*
- tag-dor** 1 Nasl-nasabi yaxshi, aslzoda. *Tagdor mehmonlar.*
- 2 Mazmunli, ishora qiluvchi, ma'nodor. *Tagdor gap qilmoq.*
- tag-tug** Odamning kelib chiqishi, zoti. *Kelinning tag-tugini surishtiringizlarmi?*
- tahdid** 1 Qo'rqitish xatti-harakati do'q, po'pisa. *Tahdid qilmoq.*
- 2 Falokatning bo'lish xavfi. *Xalq tahdid ostida qoldi.*
- tahlika** Biror falokat, noxush holatning sodir bo'lish xavfi, tashvishli holat. *Qo'rquv va tahlikada yashamoq.*
- tahlika-li** Tahlikasi bor. *Tahlikali onlar.*
- tahlil** 1 Har jihatdan tekshirish, chuqur tekshirib o'rganish ishi. *Asar tahlili.*
- 2 *din.* Dafn marosimi oldidan yoki boshqa hollarda davra olib, tilovat qilish. *Marhum qabrga qo'yilguncha tahlil aytib o'tirishdi.*
- tahorat** Namoz o'qish yoki ibodat oldidan bet, qo'l, oyoq va b. a'zolari yuvish, poklanish. *Tahorat olmoq.*
- tahqir** Pastga urish, kamsitish, haqoratga asoslangan xatti-harakat. *Tahqirlarga chidamadi.*
- tahqir+lamoq** Tahqir qilmoq, haqoratlamoq, xo'rlamoq. *Kambag'allarni tahqirladilar.*
- tahrir** Yozma ish, ilmiy yoki badiiy asarni tuzatishlar asosida yaxshilash. *Asarni tahrir qilish.*
- tahrir-iy** Tahrirga oid. *Tahririy ish.*
- tahsil** O'qish-o'rganish, bilim olish. *Tahsil kunlari boshlandi.*
- tahsin** Xursandlik bilan berilgan yuqori baho, maqtov. *Tahsinga sazovor bo'lmoq.*
- tajang** Tez achchiqlanadigan, jahli tez chiqadigan, ancha-muncha narsa yoqmaydigan. *Tajang bola.*
- tajang+lashmoq** Tajangligi tutmoq. *Magazinning yopiqligini ko'rib, yanada tajanglashdi.*
- tajovuz** 1 Qurol bilan boshqa mamlakatga bostirib kirish.
- 2 *kchm.* Jismoniy yoki ma'naviy jihatdan biror kimsaga hujum qilish. *Akamga tajovuz qildi.*
- tajovuz-kor** Tajovuz asosida ish yurituvchi.
- tajovuzkor-lik** Tajovuz asosidagi harakat. *Tajovuzkorlik siyosati.*
- tajriba** 1 Sinov, tekshirish-aniqlash asosidagi amaliy ish. *Tajriba o'tkazmoq. Dehqonlar tajribasi.*
- 2 Malaka ishi, malaka. *Tajribasi kam.*
- tajriba-li** Tajribaga ega bo'lgan, malakali. *Tajribali mutaxassis.*

tajriba+siz — tamaddi+lanmoq

- tajriba-siz** Tajribasi yo'q, g'o'r. *Tajribasiz bola.*
- tajriba-viy** Tajribaga oid, tajriba asosidagi. *Tajribaviy tadqiqotlar.*
- taka** Echkining erkagi. *Taka boqmoq.*
- takabbur** O'zini katta oladigan, kibr-havoli. *Uning takabburli-gi harakatlaridan ayon edi.*
- takabbur-lik** 1 Takabbur bo'lish. *Takabburlik — illat.*
2 Takabbur odamlarga xos xatti-harakat. *Takabburlik sizga yarashmas ekan.*
- takalluf** Hurmat bilan, e'zoz-ikrom bilan qilingan muomala. *Takalluf bilan kutib olmoq.*
- ser-takalluf** ayn. Sermulozamat. *Sertakalluf kishi.*
- takasaltang** Hech qanday g'am-tashvishi yo'q, tanbal, ishyoq-mas. *U takasaltang bola.*
- takbir** «Oллоhu Akbar» iborasini tilga olish. *Domla takbir aytdi.*
- taklif** 1 Biror ish (uni amalga oshirish) yuzasidan fikr-mulo-haza. *Taklifni ovozigga qo'ymoq.*
2 Chaqiruv, tashrif buyurishga oid, iltimos qilish. *To'yga taklif.*
- taklif-noma** Taklif qog'ozi. *Yubileyga taklifnoma jo'nat-moq.*
- takomil** Rivojlanish, kamolga yetish. *Ijodiy takomil.*
- takomil-lashmoq** Mukammal holatga yetmoq. *Test usuli yildan-yilga takomillashmoqda.*
- takror** 1 ayn. Qaytarmoq.
2 Qayta-qayta, yana. *Takror gapirmoq.*
- takror-lamoq** Ikkinchi va yana ko'p bor qaytarmoq, takror qilmoq. *Vazifani takrorladi.*
- taksi** Kirakashlik uchun mo'ljallangan yengil yoki yuk tashuv-chi mashina. *Taksi to'xtatmoq.*
- taksi-chi** Taksi haydovchisi. *Taksichi mashinadan tushdi.*
- taksometr** Taksi mashinasining qancha yo'l bosganligi va qan-cha haq to'lash kerakligini ko'rsatuvchi hisob ko'rsatkich. *Taksichi taksometrni ishlatdi.*
- takt** Musiqada vazn birligi. *Musiqa taktiga mos.*
- taktik** 1 Taktikani yaxshi biluvchi, qanday yo'l tutishning ustasi. *U bilimdon, taktik.*
2 Taktikaga oid, taktikaga mos va xos. *Taktik yondashuv.*
- taktika** 1 Jangga hozirlik ko'rish va uni amalga oshirish san'ati. *Taktikasi kuchli.*
2 Ma'lum maqsadni amalga oshirish uchun yo'l va vosita-lar. *G'alaba uchun kuchli taktika zarur.*
- talab** 1 Biror narsaga erishish yo'lidagi qat'iy so'rov. *Talablarimiz ko'p.*
2 Bajarilishi shart bo'lgan qoida, qonun. *O'quv yurti talab-lari.*
3 Ehtiyoj. *Talablarni e'tiborga olmoq.*
- talab-noma** Talab qilib yozilgan xat, qog'oz. *Talabnoma bermoq.*
- talab-chan** Talabida qat'iy, qattiq talab qiladigan. *Talabchan boshliq.*

- talabchan-lik** Talabchan bo'lish. *Talabchanlik bilan ishla-moq.*
- talaba** O'quvchi, student. *Universitet talabalari.*
- talabgor** Talab qiluvchi, xohlovchi, tolib, xaridor. *Dildorning talabgori keldi.*
- talaffuz** Ma'lum tovush yoki so'zning aytilishi. *Tovushlar talaf-fuzi.*
- talafot** Urush jangohlaridagi yo'qotish, qurbon va vayrona-garchiliklar. *Jangda har ikki tomon katta talafot ko'rdi.*
- talamoq** 1 Majburiy holda tortib olmoq, talon-taroj qilmoq. *Dushmanlar uylarni talab ketishdi.*
2 Zudlik bilan sotilmoq, tez, yopirilib xarid etmoq. *Shaftolilarimizni bir zumda talab ketishdi.*
3 *kchm.* Yopirilib hujum qilmoq, har tomondan, ko'plashib urishmoq, do'q-po'pisa qilmoq. *It taladi.*
- talant** Yuksak qobiliyat, iste'dod, iqtidor. *Talant egasi.*
- talant-li** Katta talantga ega bo'lgan, zo'r iste'dodli, iqti-dorli. *Talantli talabalar.*
- talant-siz** Talanti yo'q, iste'dodsiz. *Talantsiz bola.*
- talay** Bir qancha, ancha, ko'pgina. *Talay gap. Talay odam.*
- talashmoq** 1 O'zini qilish uchun janjallashmoq, da'volash-moq. *Qizaloqlar qo'g'irchoq talashdilar.*
2 Bahslashmoq, munozara qilishmoq. *Bu masalada uzoq vaqt talashdilar.*
- talmovsiramog** Dovdirab qolmoq, o'zini yo'qotmoq. *Qo'qqis-dan berilgan savollardan talmovsirab qoldim.*
- talon I** 1 Biror narsani olish uchun ishlatiladigan maxsus qog'oz, varaqcha. *Benzin uchun talon.*
2 To'langan narsa uchun hujjat, order. *Taloni borlarga uy ajratdilar.*
- talon II:** ~ -taroj Har yoqdan yopirilib tortib ketish, zo'rlik bilan tortib olish. *Yurtimiz boyliklarini talon-taroj etilishiga yo'l qo'ymaymiz.*
- taloq I** Nikohni bekor qilish uchun er tomonidan aytiladigan so'z.
- taloq II** ayn. Qorajigar.
- talpinmoq** Oldinga intilmoq, qanot qoqmoq, uchmoq. *Burgut ko'kka talpinardi.*
- talqin** 1 Va'z aytish, ta'lim. *Imom talqin fikrini qildi.*
2 Sharh, tushuntiruvchi izoh. *Badiiy asar talqini.*
- taltaymoq** O'ziga ortiq darajada erk bermoq, o'zini shunday holatda tutmoq. *Maqtangan sari taltayib ketardi.*
- talvasa** Qattiq iztirobga tushish, bezovtalik, ruhiy jihatdan o'ta hayajonli holat. *Talvasada hech nimani tushunmasdi.*
- tama** Birovdan nimadir olish, undirish hissi. *Yaxshiligiga tama qilmoq.*
- tama-gir** Tama qilishga o'rgangan, birovdan nimadir kutuv-chi. *Tamagir boshliq.*
- tamagir-lik** Tamagir bo'lish. *Tamagirlikdan qochish kerak.*
- tamaddi** Yengilgina ovqatlanib olish. *Tamaddi qilmoq.*
- tamaddi-lanmoq** Yengilgina ovqatlanmoq. *Ustalar tamad-dilanib olishdi.*

tamaddi-xona Yengilgina ovqatlanib olinadigan joy, xona; oshxona. *Tanaffusda tamaddixonada choy ichmoq.*

tamaki Barglari katta-katta o'simlik va uning quritib chekishga mo'ljallangan holati. *Tamaki ekmoq. Tamaki chekmoq.*

tamaki-kor Tamaki ekuvchi va yetishtiruvchi dehqon. *Tamakikorlar davlat rejasini bajardilar.*

tamaki-zor Tamaki ekilgan joy, tamaki plantatsiyasi. *Tamakizorga suv qo'ymoq.*

tamakikor+lik Tamaki yetishtirish. *Tamakikorlik rivojlanmoqda.*

tamanno Noz-ishva qilish, ishvali harakat. *Uning tamannosi hammami o'ziga qarattidi.*

tamba Eshik yoki darvozani bekitish uchun orqa tomondan qo'yilgan tirgak, yog'och yoki boshqa moslama. *Eshikda tamba bor.*

tamba+lamoq Tamba qo'yib bekitmoq, tamba qo'ymoq. *Darvozani tambalamoq.*

tambur Vagonlarga kiraverishdagi dahlizsimon xona. *Tamburda sigaret chekmoq.*

tamiz 1 Fahm, farosat, aql. *Tamiz bo'lsa anglarsan.*
2 Aql farosat bilan ish tutish, fahm. *Tamizi yo'q bola.*

tamiz+li Aqlli, farosatli. *Tamizli bola.*

tamom 1 Nihoya, oxir, poyon. *Kino tamomiga yetdi.*
2 Butunlay, biryola, batamom. *Tamom boshqa niyatda ekan.*
3 Tugadi, bitdi. *Gap tamom. Ish tamom.*

tamom-an 1 *rvsh.* Butun, butunlay, batamom. *Tamoman boshqa odam keldi.*
2 Hech, sira, aslo. *Tamoman ishonmayman.*

tamom bo'lmoq 1 Tugamoq, oxiriga yetmoq, poyoniga yetmoq. *Pomidor tamom bo'ldi.*
2 *kchm.* Kulfat tortib, kuyib ado bo'lmoq. *Farzand dog'ida tamom bo'ldi.*
3 Dunyodan ko'z yummoq. *Kasal bo'ldi-yu, so'ng tamom bo'ldi.*

tamoyil Asesiy yo'nalish. *Kadrlar tayyorlashning bosh tamoyili.*

tamtam Qaddi-qomatlar kelishgan, chiroyli. *Tamtam qiz.*

tamg'a 1 Mahsulot yoki boshqa narsalarni hisobga olish, tegishli ekanini ko'rsatish uchun qo'yiladigan belgi va belgini qo'yish uchun xizmat qiladigan asbob. *Zavod tamg'asi.*
2 Hayvonlarning hisobini olish va farqlash uchun soniga, qulog'iga kuydirib bosiladigan belgi va shunday belgi qo'yadigan asbob. *Mollarga tamg'a bosmoq.*

tamg'a+lamoq Tamg'a bosmoq. *Barcha otlar tamg'alanagan.*

tamg'a+li Tamg'asi bor, tamg'a bosilgan. *Tamg'ali mahsulotlar.*

tamshanmoq Og'izni biror narsani chaynayotganday qimirlatmoq, lablarini ochmay chaynamoq. *Ovqatni ko'rib tamshanib qo'ydi.*

tan I 1 Tana, gavda. *Tani oq odam.*
2 Inson vujudi. *Taniga qon yugurdi.*

tan II 1 Biror odamga tegishli narsa, qism, ulush. *Bizga ham bir tan berarsiz.*
2 Tannarx, sotib olingan narx. *Tanini chiqarib olsam, boshqa sotmayman.*

tana 1 Odam gavdasining bosh va qo'ldan boshqa qismi. *Tanasida yaraning o'rmi bor.*
2 Kishi vujudining sirtqi qismi. *Tanadagi jarohat bitmadi.*
3 Daraxt va o'simliklarning shox-shabbalardan qolgan qismi, tag qismi. *O'rik tanasiga qurt tushdi.*

tanaffus 1 Ish-mashg'ulot jarayoni orasida beriladigan qisqa dam. *Yig'ilish qatnashchilari tanaffusga chiqdilar.*
2 Ish-harakat, voqea-hodisa davomi oraliq'idagi uzilish. *Mablag' chatoqligidan zavodda tez-tez tanaffus bo'lib turibdi.*

tanavor Poyabzal uchun ishlatiladigan teri va undan tayyorlanadigan ishlanna. *Mahsiga tanavor olmoq.*

tanazzul Inqiroz, tugash, parchalanish. *Tanazzulga yuz tutmoq.*

tanbal Yalqov, dangasa. *Tanbal bola.*
tanbal-lashmoq Tanbal bo'lmoq, dangasalashmoq.

tanbeh Noto'g'ri qilingan ish, xatti-harakat uchun berilgan ta'zir, ogohlantirish, jazo. *O'quvchiga tanbeh bermoq.*

tanbur Uch yoki to'rtta sim torli, noxun yordamida chalinadigan musiqa asbobi.
tanbur+chi Tanbur chaladigan odam, sozanda. *Tanburchi kuy chaldi.*

tandir Non, somsa pishirish uchun tayyorlangan maxsus loy o'choq. *Tandirga non yopmoq.*

tanga 1 Ma'lum qimmatga ega bo'lgan metall pul. *Tangani sochmoq.*
2 Baliqning sirtini qoplab olgan to'garakchalar. *Baliq tangasi.*

tango To'rt taktida o'ynaladigan raqs turi va uning musiqasi. *Tangoga o'yin tushmoq.*

tanho Yakka, yolg'iz, bitta o'zi. *Tanho yashamoq.*

tanimoq 1 Bilmoq, yaqin oshno bo'lmoq. *Uni taniyman.*
2 Yaxshi-yomonni ajratadigan bo'lmoq, o'rganib, bilib olmoq. *Shaharga kelib ko'cha tanidi, odam tanidi.*
3 Tan olmoq. *Mustaqil O'zbekistonni birinchilardan bo'lib Turkiya tanidi.*

taniqli 1 Tanib olish uchun ma'lum belgilari bo'lgan. *Taniqli uy.*
2 Hamma taniydigan, mashhur. *Taniqli hofiz.*

tanish 1 Tanimoq *fl. h. n.* Odam tanish qiyin.
2 Ma'lum bo'lgan, tanilgan, bilingan. *Tanish kishilar.*
no+tanish Begona, yot, tanish emas. *Notanish manzara.*

tanishmoq 1 Biror odam bilan o'zaro tanish bo'lmoq, bir-birini bilib olmoq. *Ular tanishib oldilar.*
2 Obdan o'rganmoq, mukammal o'rganib chiqmoq. *Zavod bilan tanishib chiqdim.*

tank To'p va pulemyotlar bilan qurollangan, har qanday og'ir yo'lda ham yura oladigan, zirhli harbiy mashina. *Tanklar jangga hozir.*

tank+chi — taqim

- tank-chi** Tankni haydovchi, tank qismida xizmat qiluvchi shaxs. *Tankchilarga tushuntirildi.*
- tanlamoq** 1 Saralab, xillab, mosini xohishiga qarab olmoq. *Olmaning chiroylisini tanlamoq.*
2 Yaxshi-yomonni ajratmoq, farqiga bormoq. *Uyqu kelsa joy tanlamayman.*
- tannarx** Mahsulotning tayyor bo'lishi uchun ketgan xarajatlar-dan iborat narxi. *To'ning tannarxi qancha?*
- tannoz** Noz-karashma bilan yuradigan. *Tannoz qizlar.*
- tanosil** Jinsiy, biologik jinsga oid. *Tanosil kasalliklari.*
- tanovar** O'zbek xalq raqs kuylaridan birining nomi. *Tanovarga raqsga tushmoq.*
- tanovul** Yeyish, iste'mol qilish. *Tanovul vaqti bo'ldi.*
- tanovul qilmoq** Ovqatlanmoq, yemoq. *Mehmonlar tanovul qildilar.*
- tanqid** Kamchilik, nuqson, salbiy tomonlarni qayd etuvchi baho, fikr-mulohaza. *Kitobni tanqid qilish.*
- tanqid+boz** Asossiz ravishda tanqid qilishni, hamma narsadan kamchilik axtarishni yaxshi ko'radigan shaxs. *Tanqidboz odam.*
- tanqidboz+lik** Bo'lar-bo'lmasga tanqid qilaberish. *Tanqidbozlik kuchaydi.*
- tanqid+iy** Tanqid asosida, tanqiddan iborat bo'lgan. *Tanqidiy chiqish.*
- tanqid+chi** Tanqid qiluvchi, tanqid asosida baholovchi. *Tanqidchi maqolasi.*
- tanqidchi+lik** Tanqidiy munosabat bilan baholash ishi, yo'nalishi tanqidiy nuqtai nazardan yondashilgan. *Tanqidchilik ishning rivojiga hissa qo'shadi.*
- tanqid qilmoq** Tanqidiy fikr-mulohaza aytmoq. *Tekshiruvchilar korxonada faoliyatini tanqid qildi.*
- tanqis** Nisbatan kam, yetishmaydigan, kamyob. *Tanqis tovar.*
- tansa** Yevropacha raqs va uning musiqasi. *Tansa tushmoq.*
- tansiq** 1 Kam tayyorlanadigan yoki umuman kam uchraydigan, lekin sevib yeyiladigan. *Tansiq taom.*
2 Kamyob, kam uchraydigan, ba'zan-ba'zan ko'rinadigan. *Tansiq sovg'a.*
- tanqis+lik** 1 Tanqis holat. *Shakar tanqisligi.*
2 Ehtiyojlar to'la ravishda qondirilmayotgan holat yetish-movchilik. *Tanqislikni boshdan kechirmoq.*
- tantana** 1 Biror muhim bayram yoki boshqa voqea-hodisa sharafiga o'tkaziladigan o'yin-kulgi, xursandchilik marosi-mi. *Navro'z tantanalari.*
2 Zafar, g'alaba, muvaffaqiyat. *Iqtisodiy islohotlar tantana qildi.*
- tantana+li** Ko'tarinki ruhda o'tkaziladigan, shodiyona. *Tantanali yig'ilish.*
- tant** O'ta saxovatli, mard. *Tanti dehqon.*
- tanti+lik** Tanti bo'lish, tantilarga xos harakat, xotamlik. *Tantilik o'zbekka yarashar.*
- tantiq** Taltaytirib yuborilgan, erka. *Tantiq qiz.*
- tantiq+lanmoq** Tantiqlik qilmoq, erkalik bilan suyulmoq.
- tantiq+lik** Tantiq bo'lish, tantiqlarga xos xatti-harakat qilish. *Tantiqlik qilishni yig'ishtiring.*
- tang'imoq** 1 Arqonni, ipni kalta qilib bog'lab qo'yimoq. *Molni qoziqqa tang'imoq.*
2 Mahkam siqib, o'rab qo'yimoq. *Yarani bint bilan tang'ib bog'lamoq.*
- tancha** ayn. Sandal.
- tang** Juda ham qiyin, nochor, og'ir. *Tang ahvolda qolmoq.*
- tang+lik** Hal qilish uchun qiyin, nochor holat. *Vaqt tangligi.*
- tanglay** Og'iz bo'shlig'ining burun bo'shlig'igacha bo'lgan yuqori qismi. *Tanglayga tilni tekkizmoq.*
- tangri** Alloh, parvardigor. *Tangridan umr so'ramoq.*
- taolo** Eng oliy, buyuk (Xudo epitetlaridan biri). *Alloh taolo.*
- taom** Yeyish uchun tayyorlangan ovqat. *Milliy taomlar.*
- taomil** Biror xalqning, elatning yoki jamiyatning odat tusiga kirgan qonun-qoidalar, rasm-rusumlari. *O'zbeklar taomiliga ko'ra, mehmonga albatta osh pishiradilar.*
- tapir-tupur** Betartib ravishda tushayotgan qadam tovushi yoki umuman tap-tap ovozi. *Tapir-tupur bo'lib urishib ketishdi.*
- taqamoq** 1 Tegizib, tirab qo'yimoq, tiramoq. *Mashinalarni bir-biriga taqab qo'ydi.*
2 *kchm.* Kechiktirib biror fursatga olib kelmoq, tiqiltirmoq. *Hamma ishlarni bayram kuniga olib kelib taqadi.*
- taqa** Ot, eshak tuyog'i ostiga zararlanishdan, sirg'alib ketishdan saqlash maqsadida qoqib qo'yiladigan yarim doira shaklidagi metall buyum. *Otga taqa qoqmoq.*
- taqa+lamoq** Ot-ulov tuyog'iga taqa qoqmoq. *Otlarni taqalamoq.*
- taqa+chi** Taqa yasaydigan va taqa qoqib beradigan shaxs, hunarmand. *Taqachilarning qo'li qo'lga tegmas edi.*
- taqachi+lik** Taqa yasash va qoqish bilan shug'ullanish, taqachi kasbi. *Taqachilikni rivojlantirmoq.*
- taqdim** Tavsiya. *Deputatlikka jo'natilgan taqdimlar ko'rib chiqiladi.*
- taqdim+noma** Taqdim mazmunidagi yozma hujjat, tavsiyanoma. *Mukofotlanish uchun taqdimnoma.*
- taqdim etmoq (qilmoq)** 1 Tavsiya qilmoq. *Xalq ta'lim bo'limi mukofotga taqdim etdi.*
2 Tantanali sur'atda topshirmoq, taqdirlamoq. *Sovg'a taqdim etmoq.*
- taqdimot** Yangi tashkil etilgan tashkilot, korxonada, firma, asar va boshqa sh. k. ning ishga tushirish yoki tanishtiruv marosimi. *Yangi asarning taqdimoti o'tkazildi.*
- taqdir** 1 Insonning peshanasiga yozib qo'yilgan, avvaldan belgilangan qismat, ko'rgilik. *Taqdiri shu ekan.*
2 Umuman, kelgusidagi hayot, qismat. *Taqdiring o'z qo'lingda.*
- taqdir+lamoq** Ish-mehnatni biror evaz bilan qayd etmoq, mukofotlamoq. *Mehnatini qadrlamoq.*
- taqillamoq** «Taq, taq» etgan ovoz chiqarmoq. *Eshik taqilladi.*
- taqim** Tizzaning ostidagi bukiladigan joyi. *Qizning sochi taqimiga tushardi.*

taqinchoq Har turli zeb-ziynat buyumlari. *Taqinchoqlarini yashirib qo'ymoq.*

taqiq: ~ **etmoq** Ruxsat etmaslik, man etmoq. *Kirish taqiq etiladi.*

taqiq-lamoq ayn. Taqiq etmoq. *Taqiqlangan dori.*

taqir 1 Yerning qatqaloq bilan qoplangan, o'simlik o'smaydigan qismi. *Bu yer taqir edi.*
2 Juni, sochi yo'q, hech narsa yo'q, yaydoq, yalang'och. *Taqir bosh.*

taqlid Biror ish, xatti-harakat, qiliq va sh. k. ga moslab, o'xshatib qilingan ish, xatti-harakat va sh. k. *Artistga taqlid.*

taqlid-iy Taqlid tarzida qilingan. *Taqlidiy ko'rsatuv.*

taqlid-chi Taqlid qiladigan, boshqalarga taqlid yo'lidan boruvchi. *Taqlidchi san'atkor.*

taqlidchi-lik O'zgalarga taqlid qilish yo'li, usul. *Adabiyotda taqlidchilik ko'p uchramoqda.*

taqmoq 1 Kiyimning biror joyiga turli taqinchoq, orden, medal va sh. k. ni osmoq yoki bog'lamoq. *Boboy orden va medalarni ko'krakka taqdi.*
2 Joylamoq, tikmoq, o'tkazmoq. *Kastumga tugma taqmoq. To'g'nag'ich taqmoq*

taqozo Biror holat, harakat natijasida, vaziyatdan kelib chiqadigan talab. *Taqdir taqozosi.*

taqqos O'zaro solishtirish, qiyos. *Bu kabi taqqos yo'q hech bir shoirida.*

taqqos-lamoq Taqqos qilmoq, qiyoslamoq, solishtirmoq. *Ko'ylaklarni taqqoslamoq.*

taqriz Ilmiy, badiiy asar, kinofilm va sh. k. ga berilgan yozma baho. *Dissertatsiyaga taqriz yozmoq.*

taqriz-chi Taqriz beruvchi shaxs. *Taqrizchining fikri.*

taqsim 1 Ulush, qism ajratish. *Tozalash uchun yer taqsimi.*
2 Bo'lish, bo'lish amali. *Olti taqsim ikki.*

taqsim-lamoq 1 Ulush, qismlarga ajratmoq. *Kitoblar taqsimlandi.*
2 mat. Bo'lish amalini bajarmoq. *10 ni 5 ga taqsimlaymiz.*

taqsimot Taqsim qilish, bo'lib berish. *Darstarning taqsimoti. G'alla taqsimoti.*

taqsimcha Kichkina tarelka, likopcha. *Taqsimchada pista, bodom qo'yildi.*

taqsir Amaldorlarga, o'qimishli, ziyokorga murojaat shakli. *Taqsir, Siz oldin o'ting.*

taqvo 1 Odamlardagi mustahkam diniy e'tiqod, dindorlik. *Islom davlatlarida taqvoga e'tibor kuchli.*
2 Harom-harish ishlardan o'zini tiyish, hazar qilish. *Musulmon kishining ishlari taqvodir.*

taqvo-dor Mustahkam diniy e'tiqodga ega bo'lgan, xudo-jo'y, dindor. *Taqvodor odam.*

taqchil Kam topiladigan kamchil, yetishmaydigan. *Taqchil tovar.*

taraddud Tayyorgarlik, harakat. *Bayram taraddudi.*

taraddud-lanmoq Biror ishni yoki maqsadni amalga

oshirish uchun tayyorgarlik ko'rmoq, urinmoq. *To'yga taraddudlanmoq.*

taraf 1 Ma'lum narsaning atrofidagi yoki biror tomonidagi joy, o'rin, yoq. *Ko'chaning ikki tarafi gulzor.*
2 Umuman, tomon. *Toshkent taraflarda.*
3 O'zaro qarama-qarshi bo'lgan tomonlar. *Dushman tarafdagilar.*

be+taraf Xolis, hech qaysi tomonga qo'shilmaydigan. *Betaraf mamlakat.*

tarafdor O'zaro zid bo'lgan tomonlardan birini qo'llab-quvvatlovchi, himoya qiluvchi shaxs.

tarafkash 1 Biror shaxs yoki tomonning tarafini oluvchi, yon bosuvchi tarafdor. *Tarafkashlaringiz ko'paymoqda.*
2 Tarafma-taraf bo'luvchi, guruhboz. *Tashkilotda tarafkashlar bor.*

tarafkash-lik Tarafkash bo'lish. *Tarafkashlikka chek qo'yildi.*

taralabedod Beg'am, betashvish holda aysh-ishrat qilib yurish, gasht. *Taralabedod qilib yurmoq.*

taramoq 1 Taroq yoki boshqa narsa bilan, soch, soqol va sh. k. ning chigalini yozmoq, tekislaroq. *Sochini taradi.*
2 Ariq-jo'yaklarga suvni bir tekisda oqizmoq. *G'ozaga suv taradim.*

tar(a>o)-q 1 Soch yoki soqolni tarash uchun ishlatiladigan yog'och, plastmassa yoki metallardan tayyorlangan tishi bor buyum. *Taroq olmoq.*
2 Biror matoga bosiladigan yoki chiziladigan naqsh, taram-taram gul. *Mayda taroq atlas.*
3 Stanoklardagi ma'lum asboblardagi tarash yoki titish uchun xizmat qiladigan qism. *Traktorga o'rnatilgan taroq yerdagi kesaklarni maydaladi.*

taroq-chi Taroq yasaydigan usta, hunarmand. *Taroqchilar do'koni.*

taroqchi-lik Taroq qilish kasbi. *Taroqchilik ham hunarmandchilikning bir ko'rinishi.*

taram-taram Uzun-uzun yo'lli. rang-barang, yo'l-yo'l. *Tarvuz taram-taram edi.*

tarannum: ~ **etmoq** // **qilmoq** Kuylamoq, kuyga solib aytmoq. *Vatanni tarannum eta boshladi*

tarang 1 Qattiq tortilgan. salqi joyi qolmagan. *Tarang sim.*
2 Tekis, silliq. *Tarang yuz.*

tarang-lamoq ayn. Tarang qilmoq 1.

tarang qilmoq 1 Tarang holatli qilmoq. *Arqonni tarang qilmoq.*
2 Noz qilib turib olmoq, unamaslik. *Qancha yalinsa ham tarang qilib turib oldi.*

taraqqiy: ~ **qilmoq** Rivojlanmoq, o'smoq, yuksalmoq. *Taraqqiy qilgan mamlakatlar.*

taraqqiy-parvar Rivojlanish, taraqqiyot tarafdori. *Taraqqiyparvar odamlar.*

taraqqiyparvar-lik Taraqqiyparvar bo'lish. *Taraqqiyparvarlik — bosh g'oyamiz.*

taraqqiyot Rivojlanish, yuksalish, o'sish jarayoni yuqori bo'lgan holat. *Adabiyot taraqqiyoti.*

tarasha — tartib+li

- tarasha** 1 Mayda qilib yorilgan o'tin. *Tarasha bilan tutashtir-moq.*
2 Qotma, eti yo'q odam haqida.
- tarbiya** 1 Bolani boqish va o'g'it berish asosida uni shakllan-tirish. *Bolaga tarbiya bermoq.*
2 Insonga ta'lim, axloq, odob o'rgatish, unda g'oyaviy ma'naviy ko'nikmalar shakllantirish. *Oila tarbiyasi.*
- tarbiya-lamoq** 1 Tarbiya berib katta qilmoq. *Ikki o'g'il tar-biyaladim.*
2 Tarbiya bermoq, tarbiyasida ulg'aytirmoq. *Yosh avlodni tarbiyalamoq.*
- tarbiya-li** Tarbiyalangan, axloq-odobli. *Tarbiyali bola.*
- tarbiya-viy** Tarbiyaga oid. *Tarbiyaviy soat.*
- tarelka** 1 Yapaloq, yuza idish, likopcha. *Tarelkaga pista qo'ymoq.*
2 Noma'lum uchuvchi jism.
- tarh** Loyiha, ko'rinish. *Qurilajak binoning tarhi.*
- tarif** Ma'lum sohada to'lanadigan haq — baholar ko'rsatkichi. *Pochta to'lovlari tarifi.*
- tarillamoq** Tar etgan ovoz chiqarmoq. *Motor tarilladi.*
- tariq** Boshqoli don o'simligi va uning mayda doni. *Tariq sepib bermoq.*
- tariqa** Usul, yo'l, tarz. *Shu tariqa o'tin tayyorlamoq.*
- tariqat** Yo'l, maslak, Ollohga intilish, yetishish yo'li. *Yassaviya tariqati.*
- tariqday** Juda kichkina. *Tariqday olmos.*
- tarix** 1 Ijtimoiy taraqqiyot jarayonidagi voqelik. *O'zbekiston tarixi.*
2 Biror voqea-hodisaning, shaxsning yoki boshqa sh. k. ning hayot yo'li. *Zavod tarixi.*
3 Jamiyat taraqqiyotini o'rgatadigan fan. *Vatan tarixi.*
- tarix-an** Tarix asosida, tarixiy nuqtai nazardan, tarix taqozosi bilan. *Tarixan yondashmoq.*
- tarix-iy** 1 Tarixda qoladigan, tarix uchun asos bo'ladigan. *Tarixiy kunlar.*
2 Tarixga oid, o'tmishga aloqador. *Tarixiy roman.*
- tarixiy-lik** 1 Tarixiy holat. *Qo'lyozmaning tarixiyliigi.*
2 Har bir narsa, voqea-hodisaga tarixiy sharoitdan kelib chiqqan holda yondashuv. *Romanning tarixiyliigi.*
- tarix-navis** Tarixni yozib boradigan odam, solnomachi, ta-rixchi. *Tarixnavislar anjumani.*
- tarix-shunos** ayn. Tarixchi.
- tarixshunos-lik** Tarix ilmi nazariyasi va qonun-qoidalarini o'rganuvchi fan. *Tarixshunoslikka qo'shilgan hissa.*
- tarix-chi** Tarix fani bilan shug'ullanadigan shaxs, tarix bo'yicha olim. *Tarixchi Xondamir asari.*
- tarjima** 1 Biror tildagi matnning boshqa tilga o'g'irilishi. *O'zbek tilidan tarjima.*
- tarjima-shunos** Tarjima qilish nazariyasini, qonun-qoidalarini o'rganadigan mutaxassis, olim. *Tarjimashu-noslar anjumani.*

- tarjimashunos-lik** Tarjima nazariyasi, qonun-qoidalarini o'rganuvchi va o'rgatuvchi fan. *Tarjimashunoslik sohasi rivojlanmoqda.*
- tarjima-chi** ayn. Tarjimon.
- tarjimachi-lik** ayn. Tarjimonlik.
- tarjimai hol** Kechirgan hayot yo'li. *Tarjimai holini aytib bermoq.*
- tarjimon** Tarjima qiluvchi odam, tarjima qilish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Tarjimonlar tayyorlovchi fakultet.*
- tarjimon-lik** Tarjimon bo'lish. *Tarjimonlik rivojlanmoqda.*
- tarkib** Butunni tashkil etuvchi qismlar majmui. *Harbiylar tar-kibi.*
- tarkib-iy** Tarkibiga kiruvchi. *Tarkibiy qism.*
- tark:** ~ etmoq Voz kechmoq, tashlamoq. *Ichishni tark etmoq.*
- tarmoq** 1 Ajralib chiqqan qism, oqim, shaxobcha. *Daryoning tarmoqlari.*
2 Tashkilot, korxon, fan-texnika, qishloq xo'jaligi va sh. k. larning bo'limi, qismi. *Fanning tarmoqlari.*
- tarmoq-lamoq** 1 Tarmoq otmoq. *Ko'chat shoxlari tar-moqladi.*
2 Tarmoq otib rivojlanmoq. *Firmamiz tarmoqlanmoqda.*
- tarmoq-li** Tarmoqlari bor, tarmoqlangan. *Ko'p tarmoqli xo'jalik.*
- tarnov** Suyuqlik oqib o'tishi uchun metall yoki yog'ochdan yasalgan nov. *Tarnovdan yomg'ir suvi quyildi.*
- tarona** Kuy, musiqa, ohang. *Ajoyib taronalarni eshitdik.*
- tarovat** Chiroy, go'zallik, ozodalik, tozalik. *Bahor tarovati.*
- tarovat-li** 1 Chiroyli, ko'rkam, latofatli. *Tarovatli qiz.*
2 kchm. Lazzatbaxsh, orombaxsh. *Tarovatli onlar.*
- tarovih** Ro'za kunlarida o'qiladigan qo'shimcha namoz. *Tarovih namozini o'qib yotdim.*
- taroz** Og'irlikni o'lchash uchun ishlatiladigan asbob. *Tarozida tortmoq.*
- tarozibon** Tarozida tortuvchi. *Tarozibon paxtani tortdi.*
- tarqamoq** 1 Ma'lum joydan boshqa yo'nalishlar bo'yicha ket-moq, yo'nalmoq. *Tomoshabinlar tarqadilar.*
2 Yoyilmoq, sochilmoq. *Hid tarqaladi.*
3 Ko'pchilikka ovoza bo'lmoq. *Yomon gap tez tarqaydi.*
- tarsaki** Kaftni ochiq holda urish, shapaloq. *Tarsaki tushirmoq.*
- tartarak** Bog' qo'rishda ishlatiladigan tarillab ovoz chiqaradi-gan yog'och asbob.
- tartib** Biror ish-harakat, voqea-hodisa va sh. k. ni yuzaga chiqarishda amal qilinadigan izchillik, navbat, qonun-qoidalar va shu qonun-qoidalarga javob beradigan holat. *Majlis tartibi.*
- be-tartib** Tartibsiz, aralash-quralash. *Betartib xona, betartib talaba.*
- tartib-lamoq** Tartibga solmoq, tuzmoq. *Kitoblarni alfavit bo'yicha tartiblamoq.*
- tartib-li** 1 Qonun-qoida talablariga, ma'lum tartibga rioya qiladigan. *Tartibli uy.*

2 Tartib-intizomga bo'ysunadigan, qonun-qoidalarga amal qiluvchi. *Tartibli bola.*

tartib-siz 1 Ma'lum tartib-qoidalarga javob bermaydigan, betartib. *Tartibsiz xona.*

2 Intizomsiz. *Tartibsiz yigit.*

tartibsiz-lik Tartibsiz holat. *Tartibsizlik yaxshilikka olib bormaydi.*

tarvaqaylamoq Har tomonga shox otib o'smoq. *Chinor tarvaqaylab o'sdi.*

tarvuz Poliz o'simligi va uning yumaloq, sersuv qizil go'shtli hosili. *Tarvuz pishig'i.*

tarz 1 Holat, ko'rinish. *Kitob tarzida tayyorlamoq.*

2 Usul, yo'sin. *Shu tarzda ish boshladilar.*

targ'ib Tushuntiruv, biror g'oyani, fikrni, maslakni bildiruv. *Targ'ib-tashviq ishlari kuchaytirildi.*

targ'ib qilmoq G'oya yoki ta'limotni chuqur, asosli tushuntirish yo'li bilan kishilar ongiga singdirmoq. *Milliy mafkurani targ'ib qilmoq.*

targ'ibot Biror g'oya, fikr, ta'limotni kishilar ongiga singdirishga qaratilgan tushuntiruv ishlari, tashviqot. *Targ'ibot kuchaytirildi.*

targ'ibot-chi Targ'ibot ishlarini olib boruvchi. *Mafkuramiz targ'ibotchilari.*

targ'ibotchi-lik Targ'ibot ishlari. *Targ'ibotchilik mahorati.*

targ'il Sariq va qoramtir yo'lli. *Targ'il sigir.*

tasalli Yupatish uchun qaratilgan ish-harakat, gap-so'z va sh. k. taskin. *Tasalli bo'lmoq.*

tasanno Maqto'v, olqish. *Paxtakorlarga tasanno.*

tasarruf Biror narsadan foydalanish huquqi, egalik, xo'jayinlik. *Yer davlat tasarrufida.*

tasavvur Narsa, voqea-hodisa va sh. k. haqidagi bilim-tushuncha. *Texnika haqida tasavvur.*

tasbeh Allohning nomi zikr etib sanaladigan munchoq shodasi. *Chol qo'lida tasbeh bilan kirib keldi.*

tasdiq Haq, to'g'rilikni bildiruvchi fakt, dalil, isbot. *Tasdiq javob bermoq. Fikrning tasdig'i.*

tasdiq-lamoq 1 Qaror asosida yoki muhr bilan yoxud imzo chekish bilan qonuniy ravishda kuchga kiritmoq. *Rahbar tasdiqladi.*

2 Biror fikr, g'oya yoki harakat va sh. k. ni to'g'ri topmoq, ma'qullamoq. *Fikrni tasdiqlamoq.*

taskin ayn. Tasalli. *Ko'ngil taskin topdi.*

taslim: ~ **bo'lmoq** Jang, bahs, tortishuv va sh. k. da mag'lub bo'lib qarshilikni to'xtatish, mag'lubiyat. *Taslim bo'lmas bizning yigitlar.*

tasma 1 Bog'lash, birlashtirish uchun mo'ljallangan teri yoki pishiq matodan yasalgan ensiz uzun kamar. *Tasmani beliga o'tkazmoq.*

2 Mexanizmlarda harakatni bir bosqichdan boshqasiga o'tkazish uchun moslangan charm yoki qattiq matodan yasalgan lenta. *Stanok tasmalari.*

tasnif Narsa, voqea-hodisa va sh. k. ni ularning o'ziga va

xususiyatlariga qarab turli xil, guruh va sh. k. ga ajratish. *O'simliklar tasnifi.*

tasnif-lamoq Tasnif qilmoq. *So'z turkumlarini tasniflamoq.*

tasodif 1 Rejalashtirilmagan, ko'zda tutilmagan holat, favqulodda hol. *Har xil tasodifga tayyor turmoq darkor.*

2 Ichki zaruriyatga asoslanmagan obyektiv mavjud sababiy shart-sharoitlar shakli. *Zarurat va tasodif.*

tasodif-iy 1 Kutilmaganda, to'satdan ro'y beradigan, favqulodda. *Tasodifiy hodisa.*

2 Sababiy bog'lanishda yuzaga kelmagan, asossiz, sababsiz. *Bu janjal tasodifiy bo'ldi.*

tasodifan rvsh. Tasodifiy ravishda, qo'qqisdan. *Tasodifan ko'rishib qolmoq.*

tasqara 1 Yirtqichlar turkumiga mansub o'laksaxo'r qush. *Tasqara uchib ketdi.*

2 *kchm.* Xunuk, qilig'i yomon, yoqimsiz odam. *Tasqarani uyga kiritmanglar.*

tasvir 1 Biror narsaning chizma shakli, quyma rasm. *Ramzlar tasviri.*

2 Narsa, voqea-hodisalarning badiiy ifodasi. *Bahor tasviri.*

tasvir-iy Tasvir ko'rinishidagi, tasvirga oid. *Tasviriy vosita.*

tasvir-lamoq 1 Tasvir etmoq, suratini, rasmini chizmoq. *Bahorni tasvirlamoq.*

2 Badiiy obraz sifatida ko'rsatib bermoq, bayon etmoq. *Hayotni tasvirlamoq.*

tatalamoq 1 Timdalamoq, tirmamoq. *Tirnoqlar bilan yerni tatalamoq.*

2 *kchm.* Notinch qilmoq, g'ash bo'lmoq. *Yuragini bir nima tataladi.*

tabiiq: ~ **etmoq** Amalda qo'llash. *Nazariy bilimlarning tabiiqi.*

tatimoq 1 Ozroq iste'mol qilib mazasini bilmok. *Sho'rva tuzini tatimoq.*

2 Ta'sir qilmoq. *Yegan-ichgani tatimadi.*

3 Kifoya qilmoq, yetmoq. *Uning gapi bir yilga tatiydi.*

tavakkal Uzoq o'ylamasdan, mulohaza qilmasdan amalga oshirilgan harakat. *Sizning oldingizga tavakkal qilib kela berdik.*

tavakkal-chi Tavakkaliga ish qiladigan. *Tavakkalchi odam.*

tavakkalchi-lik Tavakkaliga ish qilish. *Tavakkalchilikning oxiri voy.*

tavallud Tug'ilish, dunyoga kelish. *Bobur tavalludi.*

tavan Ayollarning to'yga olib keladigan yegulik kiyim-kechak va sh. k.lar majmui. *Qudalar tavanlari alohida qo'yildi.*

tavan-boshi Tavanxonani boshqaruvchi ayol. *Tavanboshi patnis tuzab chiqdi.*

tavan.xona To'y, ziyofat, mehmondorchilikda patnis tuzaladigan, sovg'a-salomlar, to'yonalarni qabul qiladigan xona. *Tavanxonada patnislar tuzaldi.*

tavba Biror nojo'ya harakat qilib, uni qaytarmasligi uchun so'ralgan uzr, va'da. *Uning tavbasini hech kim e'tiborga olmadi.*

tavba-tazarru — tayyor+garchilik

- tavba-tazarru** Biror qilgan gunohi uchun kechirim so'rash, yalinib-yolvorish. *Tavba-tazarrusi o'tmadi.*
- tavfiq** 1 Diniy e'tiqod, diniy qarashlar.
2 Yomon ishlardan, nojo'ya harakatlardan o'zni tiyish. *Yomonlarga tavfiq bersin.*
- tavfiq-li** 1 Diniy amallarni bajaruvchi, e'tiqodli. *Tavfiqli do'stlarimiz ko'p.*
2 Turli noto'g'ri ishlardan hazar qiluvchi, insofli. *Bizning rahbar tavfiqli, diyonatli odam*
- tavfiq-siz** Nojo'ya xatti-harakatlar qiladigan, betavfiq.
- tavhid** Yagonalik, yolg'izlik, Ollohning yakkaligi. *Xudoning tavhidligiga qattiq ishonmoq.*
- tavof:** ~ **qilmoq** 1 Muqaddas joy yoki shaxs, predmetni ziyorat qilmoq. *Hoji boboni tavof qilgani keldik.*
2 Muqaddas, e'zozli joyning tuprog'ini ko'zga surtmoq. *Maqbara tuprog'idan bir siqim olib so'ng tavof qildi.*
- tavoze** Kantarlik, hurmat va ehtirom. *Mehmonlarni tavoze bilan kutib olmoq.*
- tavrot** Yahudiylarning muqaddas kitobi. *Tavrotida berilgan hikoyalar.*
- tavsif** Sifat va xususiyatlarining ifodasi. *Tavsifini keltirmoq.* «*Boburnoma*»da Andijon tavsifi mavjud.
- tavsif-lamoq** Sifat va xususiyatlarini sanab o'tmoq, ta'riflamoq. *Shaklu-shamoyilini tavsiflamoq.*
- tavsif-noma** Biror shaxs haqida sifatlari, xususiyatlari bayon etilgan hujjat, xarakteristika. *Ishga kirish uchun tavsifnoma bermoq.*
- tavsiya** 1 Ish, o'qish yoki boshqa joyga loyiq topib taqdim etish. *Yangi lavozimga tavsiya etmoq.*
2 Yo'l-yo'riq, ko'rsatma. *Sizning tavsியangiz bilan shu ishni qildim.*
- tavsiya-noma** Biror shaxsni muayyan ish yoki lavozimga taqdim etib yozilgan rasmiy hujjat, taqdimot qog'ozi. *Tavsiyanoma yozib bermoq.*
- tax** 1 Taxlab qo'yilgan yoki dazmol qilingan narsaning bukilgan joyi, chizig'i. *Shimning taxi.*
2 Biror narsaning terib taxlab qo'yilgan holati, taxlami. *Bir tax ko'rpa.*
- taxla-m** Taxlab qo'yilgan, birining ustiga boshqasi qo'yilgan narsa va uning bir to'pi. *Bir taxlam kitob.*
- tax-lamoq** Buklab, taxiga solib joylab qo'ymoq. *Ko'rpani taxlamoq.*
- taxla(a>o)-g'** Taxlamoq fl. h. n.
- taxlog',liq** Taxlab qo'yilgan, taxlangan. *Taxlog'liq kitob.*
- taxallus** Yozuvchi, shoir, rassom va b. ning o'ziga o'zi qo'yib olgan nomi, ism. *Adibning ismi Muso, taxallusi Oybek edi.*
- taxir** Ta'mi og'izni burishtiradigan. *Taxir olma.*
- taxlit** 1 Tashqi ko'rinish, qiyofa. *Shu taxlitda boradimi?*
2 Tarz, yo'sin. *Yashash taxliti.*
- taxmin** Chamalash yoki qandaydir mulohaza tarzidagi nuqtai nazar, faraz, chama. *Taxmini to'g'ri chiqdi.*
- taxmin-iy** Taxminga asoslangan, taxmin tarzidagi. *Taxminiy hisob-kitoblarga qaraganda.*

taxmon Uy yoki ayvonlarning devorida sandiq o'rnatib, ustiga ko'rpa-to'shak yig'ib qo'yish uchun mo'ljallangan tokchaga o'xshash maxsus joy. *Taxmondan to'shak olib solmoq.*

taxt I Saroy to'riga o'rnatilib, rasmiy qabul va boshqa tantanalarda shoh, xon, amirlar o'tiradigan o'ta hashamdor tarzda tayyorlangan o'rindiqlik. *Xon taxtdan turdi.*

taxt II Tayyor, muhayyo, shay. *Traktorlar o'rimga taxt.*

taxt-lamoq Tayyor holga keltirmoq, shay qilmoq. *Mashinani taxtladilar.*

taxta 1 G'o'ladan uzunasiga kesib olingan yog'och qismi. *Taxtani tildirmoq.*

2 Maktab va boshqa o'quv dargohlarida bo'r bilan xat yozish uchun maxsus yasalgan o'quv quroli, doska.

tayanmoq 1 Biror narsani boshqa narsaga suyamoq, tekkizmoq. *Xassaga suyanmoq.*

2 *kchm.* Biror kimsaning yordamiga, homiyligiga umid bog'lamoq, suyanmoq. *U akasiga tayanib o'rganib qolgan.*

tayan-ch 1 Narsaning tik turishi uchun vosita, tirgak, ustun. *Devorning tayanchini olib tashlamoq.*

2 *kchm.* Asos manba bo'ladigan narsa. *Akademik litseyilar universitetlarning tayanchi.*

3 *kchm.* Yordam beradigan, himoya qiladigan kimsa, himoyachi, homiy. *O'qish uchun zo'r tayanch topish kerak.*

tayga Osiyo, Yevropa va Amerika shimolidagi qalin o'rmon zonasi. *Tayga ob-havosi.*

tayin Aniq, belgili. *Ishimiz tayin.*

no-tayin 1 Tayini yo'q, betayin. *Notayin shaxs.*

2 Ishonib bo'lmaydigan, betayin, subutsiz, mujmal. *Notayin gap.*

tayin-lamoq 1 Aniq qilib belgilab qo'ymoq, tayin qilmoq. *Imtihon kunini tayinlamoq.*

2 Alohida ta'kid bilan uqdirib qo'ymoq. *To'yga borishini tayinlamoq.*

3 Biror mansabga, vazifaga, ishga qo'ymoq. *Direktor qilib tayinlamoq.*

taym Sport (futbol)ning biror turida o'yinning teng yarmidan bir qismi. *1-taymda hisob ochildi.*

tayoq 1 Daraxtning shoxidan kesib olingan kaltak. *Cho'pon tayog'i.*

2 *kchm.* Kaltak, kaltak zarbi. *Nojo'ya qiliq qilgan tayog'yeydi.*

tayoq-lamoq Tayoq bilan urmoq. *O'g'rini tayoqlamoq.*

taysallamoq 1 Hadiksiramoq, qo'rqib o'zini chetga olish harakatini qilmoq. *Bu ishdan taysalladilar.*

2 Biror ishni orqaga surmoq, sudramoq, cho'zmoq. *Chigit ekishni taysalladilar.*

tayyor 1 Bajarishga shay, shaylangan. *Imtihon topshirishga tayyorman.*

2 Ishlatish, foydalanish va sh. k. uchun muhayyo, taxt. *Yer ekishga tayyor. Tayyor ovqat.*

tayyor-garlik Tayyor holga keltirish, hozirlanish ishi, xatti-harakatlari, hozirlik. *To'yga tayyorgarlik.*

tayyor-garchilik ayn. Tayyorgarlik.

- tayyor+lamoq** 1 Tayyor, taxt holga keltirmoq, muhayyo qilmoq. *Yerni ekishga tayyorlamoq.*
2 O'rgatmoq, bilim, malaka bermoq. *Imtihonga tayyorlamoq.*
- tazkira** Yozuvchi, shoir yoki boshqa san'at ahli haqida qisqa ma'lumot beruvchi asar. «*Majolisun-nafois*» tazkirası.
- tazyiq** Kuch bilan qilingan (majburan tarzdagi) ta'sir, zo'rov. *Tazyiq o'tkazmoq.*
- tag'in** 1 Oldingilarga qo'shimcha, ustiga ustak, buning ustiga, yana. *Tag'in nima gapingiz bor?*
2 Qaytadan, yana bir bor. *U tag'in keladi.*
3 yukl. Ta'kid, qayd bildiradi. *Kelib qolmasin tag'in.*
- tash** 1 Tashqi tomon. *Paltoning tashida.*
2 Tashqari. *Uyning tashida qolib ketmoq.*
- tash+qi** 1 Tashqarida joylashgan, tashqarigi. *Tashqi darvoza.*
2 Xorijiy davlatlar bilan bo'ladigan. *Tashqi aloqalar.*
- tashabbus** Biror ishni boshlash uchun harakat, boshlovchi (yangi) harakat. *Talabalar tashabbusi.*
- tashabbus+kor** Tashabbus bilan chiquvchi. *Tashabbuskor o'qituvchi.*
- tashakkur** Qilingan yaxshi xizmatni taqdirlab bildirilgan minnatdorlik. *Tashakkur aytmoq.*
- tashakkur+noma** Yozma tashakkur. *Tashakkurnoma yozmoq.*
- tashbeh** O'xshatish. *Chiroyli tashbeh qilmoq.*
- tashbih** Biror narsa, voqea-hodisa sh. k. ni boshqa shu kabi narsa, voqea-hodisaga o'xshatish. *Uning tashbihi yo'q olamda.*
- tashimoq** 1 Ma'lum joydan boshqa joyga ko'tarib yoki transport vositasida eltmoq. *Bozorga shaftoli tashimoq.*
2 O'zi uchun o'zlashtirish maqsadida olib ketmoq. *Daladan kartoshkani tashib ketibdi.*
- tash+machi** O'g'irlikcha mahsulotlarni tashib ketuvchi, o'g'ri. *Tashmachilarga qarshi kurashmoq.*
- tashkilot** Biror xo'jalikning birlashmasi yoki davlat muassasasi. *Tashkilot rahbari.*
- tashkilot+chi** Biror ishni boshlab beruvchi, tashkil etuvchi, uyushtiruvchi. *Kechaning tashkilotchisi.*
- tashkilotchi+lik** Tashkilotchi ishi, tashkil etish ishi. *Tashkilotchilikni qoyil qildi.*
- tashkil: ~ qilmoq** 1 Uyushtirmoq, tayyor qilmoq. *Guruh tashkil qilmoq.*
2 Tarkibni, umumni yuzaga keltirmoq. *Bu guruhni andijonlik yigitlar tashkil qiladi.*
- tashlamoq** 1 Yerga uloqtirib yubormoq, irg'itmoq. *Po'choqni tashlamoq.*
2 Ustidan oshirib tashlamoq, solmoq, yopmoq. *Boshiga ro'mol tashlamoq.*
3 Safarbar etmoq, jalb qilmoq. *Hammani ko'cha tozalashga tashlaymiz.*
4 Voz kechmoq, tark etmoq. *Yomon qiliqlarini tashlab ketdi.*
5 Irg'ib tushmoq, pastga harakatlanmoq. *Shotidan tashladi.*
6 Qayt qilmoq. *Ko'ngli aynib, kechagi yeganini tashladi.*

- 7 Yomg'ir, qor va sh. k. yog'moq. *Qor tashlab qoldi.*
8 ko'm. fl. vazf. Harakatning tugal, kuchli tarzda bajarilishini bildiradi. *O'rab tashlamoq. Ag'darib tashlamoq.*
- tashna** 1 Suvga ehtiyolli, suvsagan, chanqoq. *G'o'za tashna bo'lib, quriy boshladi.*
2 kchm. Biror narsaga ehtiyolli, istagi kuchli. *To'yga tashna bo'lib qolganmiz.*
- tashqari** 1 Tashqi joy (ichkariga nisbatan). *Derazadan qaradi: tashqarida oq jiguli turardi.*
2 Tashqi joy (tomon)dagi. *Tashqari eshik.*
3 ko'm. vazf. Boshqa, bo'lak. *Sizdan tashqari.*
- tashrif** Biror yerga qisqa muddat bilan kelish, borish. *Mehmonning tashrifi bizni xursand qildi.*
- tashrif+noma** Muayyan shaxsning ism-familiyasi, manzili va telefon raqami ko'rsatilgan kartochka. *Tashrifnomasini ko'rsatmoq.*
- tashviiq** Ko'pchilikka siyosiy-ijtimoiy ta'sir ko'rsatish maqsadida olib boriladigan ish. *Tashviiq ishlarini kuchaytirmoq.*
- tashviiq+iy** Tashviiqot yurgizishga oid. *Tashviiqiy tadbirlar.*
- tashviiqot** Ommaning siyosiy ongiga ta'sir etish yo'lida olib boriladigan tadbirlar, agitatsiya. *Tashviiqotni kuchaytirmoq.*
- tashviiqot+chi** Tashviiqot olib boradigan shaxs. *Tashviiqotchilar yig'ilishi.*
- tashvish** 1 Qilinishi, bajarilishi kerak bo'lgan (har turli ish) vazifa. *Ro'zg'or tashvishlari. Bayram tashvishlari.*
2 Bezovtalik, qayg'urish keltiruvchi holat, narsa va shunday holatli his-tuyg'u.
- be+tashvish** 1 Tashvishi yo'q, g'amsiz. *Betashvish bolalik, betashvish odam.*
2 Tinch, osuda. *Betashvish hayot.*
- ser+tashvish** 1 Ko'p tashvish keltiradigan, tashvishi ko'p, serg'alva, betinch. *Sertashvish ish.*
2 Tinib-tinchimas, g'am-tashvishi ko'p, tinim bilmas, tinchimas. *Sertashvish yigit.*
- tashvish+lanmoq** G'am-tashvish chekmoq, tashvishda bo'lmoq. *Ishlar yurishmagani uchun rosa tashvishlandim.*
- tashxis** Kasallikni aniqlash natijasi, natijaviy xulosa. *Tashxis qo'yish markazi.*
- ta'b** Insonning boshqa odamlarga, narsalarga, harakat yoki holatga munosabatida namoyon bo'ladigan tabiati. *Ta'bi nozik.*
- ta'bir** Ma'lum fikrning qisqa, lo'nda holdagi ta'rifi, qisqa ifoda. *Olimlarning ta'biricha, yirtqich hayvonlarda mehr kuchli bo'ladi.*
- ta'kid** Alohida tayinlash, qayd etish.
- ta'kid+lamoq** Qayd bilan aytmoq, uqtirmoq. «*Albatta, kelinglar*», — *deb ta'kidladi opa.*
- ta'lim** 1 Ma'lum fan yoki kasb-hunar sohalari bo'yicha egallanishi zarur bo'lgan ma'lumot va ko'nikmalar majmui, bilim. *Boshlang'ich ta'lim.*
2 Odob-ahloq. *Bolaga ta'lim bermoq.*
3 Yo'l-yo'riq, usul, o'rgatuv. *Mening ta'limimni olgan.*
- ta'lim+iy** Ta'limga oid, ta'lim-tarbiya ahamiyatiga molik. *Ta'limiy she'r.*

ta'limot — tejamoq

ta'limot Fanning turli sohalari, ijtimoiy hayot, jamiyat va sh. k. haqidagi ilmiy qarashlar, nazariy xulosalar majmui. *Milliy mafkura ta'limoti.*

ta'm Totib ko'rish asosida bilinadigan xususiyat, maza. *Ovqat ta'mi.*

ta'm-li Ta'mi bor, mazasi yaxshi. *Ta'mli taom.*

ta'm-siz Ta'mi, mazasi yo'q, bemaza. *Ta'msiz anor.*

ta'min: ~ **qilmoq** 1 Ma'lum zaruriy narsalarni yetkazib bermoq, muhayyo qilmoq, ta'minlamoq. *Kitob bilan ta'min etmoq.*

2 Biror narsaning amalga oshishi uchun sharoit yaratmoq. *Tinch yashashni ta'min etmoq.*

ta'min-lamoq ayn. Ta'min qilmoq. *G'isht bilan ta'min-lamoq. Salomat yurishi ta'minlanadi.*

ta'minot 1 Zarur narsalarni yetkazib berish, ehtiyoj uchun kerak sharoitlar bilan qondirish. *Maktablar davlat ta'minotida.*

2 Turmush kechirish uchun zaruriy narsalar majmui. *Moddiy ta'minot.*

ta'mir Eskirib buzilgan, singan, yirtilgan joylarni tuzatish. *Maktabda ta'mir ishlari boshlandi.*

ta'na Qilgan noto'g'ri ish yoki kamchilikni yuziga solish, yuzga solib aytilgan gap. *O'rinsiz ta'na.*

ta'na qilmoq Ta'nali gap aytmq.

ta'qib Birovga bildirmasdan kuzatish, surishtirish, iziga tushib, iz quvish. *Cho'lpon ta'qib ostida edi.*

ta'qib qilmoq (etmoq) Ta'qib bilan kuzatmoq. *Gumondorlarning har bir xatti-harakati ta'qib qilindi.*

ta'rif 1 Narsa, voqea-hodisa, harakat-holat va sh. k. ning so'zlar ifodasida tushuntirilishi. *Qizning ta'rifini butun Andijonga ketgan edi.*

2 Narsa, voqea-hodisaning aniq, qisqa ifodasi. *Gapning ta'rifini aytmq.*

ta'rif-lamoq Ta'rifini qilmoq, ta'rif bermoq. *U o'z do'stini rosa ta'rifladi.*

ta'sir 1 Tashqi omillarning kishi, narsa, voqea-hodisa, harakat-holatini, xususiyatini o'zgartiruvchi faoliyati. *Shamol ta'siri.*

2 Tashqi omillar faoliyati natijasida qolgan iz, taassurot. *Sovuq ta'sirida daraxt quridi*

be-ta'sir Gap ta'sir qilmaydigan, bezbet. *Beta'sir o'smir.*

ta'sir-lanmoq Ta'sir olmoq. *Tog'dagi fojeadan ta'sirlandim.*

ta'sir-li 1 Ta'sir etadigan, o'zgarishiga olib keladigan. *Ta'sirli kino.*

2 Kishini o'ta hayajonga soladigan, taassurot qoldiradigan. *Ta'sirli daqiqalar.*

ta'sir-chan 1 Ta'sir qila oladigan, tez ta'sir qiluvchi. *Ta'sirchan yigit.*

2 Kishini hayajonga soladigan, kuchli taassurot qoldiradigan. *Ta'sirchan asar.*

ta'sir qilmoq O'z ta'sirini o'tkazmoq. *Gaplarim ta'sir qildi.*

ta'sis: ~ **etmoq (qilmoq)** Joriy qilmoq, hosil qilmoq. *Yoshlar tashkiloti ta'sis etildi.*

ta'til Ishchi-xodimlar, maktab o'quvchilari va boshqa sh. k. ning

asosiy ish va o'quv davrlaridan dam olish uchun chiqadigan vaqtlari. *Ta'tilga chiqib lagerga bormoq.*

ta'viya O'ta xunuk, badbashara, beo'xshov. *Ta'viyani chaqirmanglar.*

ta'zim 1 Qo'lni ko'ksiga qo'yib, egilib salom berish. *Mehmonlarga ta'zim bajo keltirmoq.*

2 E'zoz, yuksak hurmat, minnatdorchilik. *Barcha yaxshiliklaringiz uchun ta'zimdamiz.*

ta'zir Kimsaning qilmishiga yarasha berilgan dakki, tanbeh. *Ta'zirini bermoq.*

ta'ziya Biror odamning vafoti munosabati bilan tutiladigan aza, motam. *Ta'ziyaga bormoq.*

ta'ziya-xona Motam o'tkaziladigan xona, uy. *Ta'ziyaxonaga kirmoq.*

ta'ziya-chi 1 Azador odam. *Ta'ziyachilar qator turib yig'lashardi.*

2 Vafot etgan kimsani dafn etish marosimida qatnashgan kishi. *Ta'ziyachilar qabristondan qaytib keldilar.*

teatr 1 Aktyorlarning sahnadagi harakatlari orqali hayotni aks ettiradigan san'at turi va shu san'atga asoslangan tomoshalar. *Teatr ko'rmoq.*

2 Sahna asarlarini qo'yish bilan shug'ullanuvchi muassasa. *Akademik teatr.*

3 Shunday san'at namoyish qilinadigan bino. *Teatr yonida uchrashmoq.*

4 Aktyorlarning sahnadagi harakati orqali ko'rsatiladigan tomosha, spektakl. *Teatr tomoshalari festivali.*

tebranmoq Goh u, goh bu tomonga bir maromda harakatlanmoq, chayqalmoq. *Soqivoy tebranib keta boshladi.*

tegmoq 1 Biror narsaga yonma-yon, uchma-uch kelib taqalmoq, yopishmoq. *Qo'li qo'lga tegdi.*

2 Kuch bilan urilmoq. *Tosh oynaga tegdi. Yelkasiga mush t egdi.*

3 Tomib, sachrab iz qoldirmoq. *Ko'ylakka dog' tegmoq.*

4 Qo'l, og'iz va sh. k. bilan urinmoq, daxl qilmoq. *Idish-tovoqlarga it tegmasin.*

5 Egasiga yetmoq. *Xat borib tegdi.*

6 Turmushga chiqmoq. *Ra'no Anvarga tegdi.*

teg-ishmoq 1 Tegmoq fl. birg. n.

2 Hazil-huzul qilmoq, tegajaklik qilmoq.

teg-ishqoq Hazil-huzulni yaxshi ko'radigan, tegajak. *Tegishqoq bola.*

tegajak Birovning asabiga tegish uchun ataylab tegishuvchi. *Tegajak bola.*

tegajaklik Birovning achchig'ini chiqarish uchun ataylab tegishish. *Tegajaklikni yaxshi ko'radi.*

tegirmon Don mahsulotlarini yanchib un qilish uchun moslangan qurilma va shu qurilma mavjud bino. *Tegirmondan un olib kelmoq.*

tegirmon-chi Tegirmonning egasi yoki tegirmonda ishlaydigan odam.

tejamoq 1 Moddiy boylik, pul, vaqt va sh. k. ni reja asosida ayab, o'z o'rnida sarflamoq, iqtisod qilmoq. *Vaqtini tejamoq.*

- 2 Biror odamni yoki o'zini ehtiyot qilmoq, ayamoq. *Chol nihoyatda o'zini tejab yuradi, shuning uchun bardam.*
- tejam+kor** Tejab ishlatadigan, iqtisodchi. *Tejamkor rahbar.*
- tejamkor+lik** Iqtisod qilish, tejab-tergab ishlatish va shunga asoslangan iqtisodiy tartib. *Tejamkorlik — iqtisodning omili.*
- tek** *rvsh.* Harakat qilmasdan, qimirlamasdan va ovoz chiqarmay, jim. *Tek turmoq.*
- tekin** Evaziga pul yoki biror narsa talab qilinmaydigan, bepul. *Tekin kitob.*
- tekin+xo'r** 1 O'zgaralar mehnati evaziga kun ko'radigan, mehnat qilmay boshqalar hisobiga yashaydigan. *Tekinxo'r-larga oramizda o'rin yo'q.*
2 Boshqa organizmlarga yopishib ular hisobiga kun ko'ruvchi (jonivor va o'simliklar haqida). *Tekinxo'r o'simliklar.*
- tekinxo'r+lik** Tekinxo'r bo'lish holati. *Tekinxo'rlik jamiyatga zarar keltiradi.*
- tekis** 1 Yuz qismida g'adir-budur, baland-past, o'nqir-cho'nqiri bo'lmagan, silliq. *Tekis yo'l.*
2 Bir xil tezlikda, bir maromda, bir xilda. *Tekis harakatlanmoq. Tekis unib chiqmoq.*
3 *kchm.* Har jihatdan mukammal, silliq, kelishgan. *Qiz ham tekisgina ekan.*
- no+tekis** 1 Yuzasi tekis emas, g'adir-budur. *Notekis yo'l.*
2 Har xil o'lchamdagi, bir xil bo'lmagan. *Notekis o'sgan ko'chatlar.*
- notekis+lik** 1 Yuzasi tekis emaslik, g'adir-budurlik. *Taxtaning notekisligi.*
2 Past-baland yer, joy. *Maydonning notekisligi qurilishga halaqit berdi.*
- tekis+lamoq** 1 Tekis holga keltirmoq. *Shudgorni tekislamoq.*
2 *kchm.* Chatoqliklarni yo'qotmoq, barcha noto'g'ri o'rinlarni to'g'rilamoq. *Hamma ishkallar tekislandi.*
- tekis+lik** 1 Tekis holat. *Asfalt qilingan yerning tekisligi.*
2 Tekis yer, tekis maydon. *Adir tepasidan tekislikka joy qilamiz.*
3 *geogr.* Balandlik, tog'lar bo'lmagan nisbiy tekis yer. *Farg'ona vodiysida tekisliklar ko'p joyini egallaydi.*
- tekshirmoq** 1 Ko'zdan kechirib, sinab ko'rmoq, talab darajasida yoki talab darajasida emasligini aniqlamoq. *Mashinaning ishlashini tekshirmoq.*
2 Tahlil qilmoq, ilmiy jihatdan o'rganmoq. *Qon tarkibini tekshirmoq.*
3 Nazorat qilish uchun ko'zdan kechirmoq, taftish qilmoq. *Korxonani tekshirmoq.*
- telba** Aqldan ozgan, jinni. *Telba xotin.*
- telba+lanmoq** Aql-hushidan ajralib qolmoq, jinni bo'lmoq. *Farzand dog'ida telbalanib qoldi.*
- telba+lik** 1 Telba bo'lish holati. *Telbalik dardi.*
2 Telbalarga xos xatti-harakat, jinnilik. *U rosa telbalik qildi.*
- telba+teskari** Bir-biriga bog'lanmaydigan, poyma-poy. *Telba-teskari ish qilmoq.*
- telefakt** Oynai jahon orqali namoyish qilingan salbiy ko'rinishlar, kamchiliklar, tonib bo'lmaydigan materiallar. *Telefakt orqali ko'rsatilgan voqeani tan olmoq.*
- telefon** Uzoqdan so'zlashishga xizmat qiladigan qurilma va uning signal qo'ng'irog'i hamda gaplashish trubkasi bo'lgan apparati. *Telefonda taklif qilmoq.*
- telefon+lashmoq** O'zaro telefonda gaplashmoq, telefon orqali gaplashmoq. *Ertaga telefonlashaylik, aka.*
- telefon qilmoq** Telefon orqali qo'ng'iroq qilmoq, gaplashmoq. *Ukasiga telefon qilmoq.*
- telefonogramma** Telefon orqali aytilgan va yozib olingan xabar yoki axborot. *Toshkentdan telefonogramma jo'natildi.*
- telegraf** 1 Uzoq masofalarga telegramma, radiotelegramma tarzida xabar uzatuvchi elektr va radio aloqa turi va uning vositalari. *Telegraf simlari.*
2 Shunday xabarni yetkazib beruvchi, qabul qilib oluvchi muassasa va uning binosi. *Telegrafdan qo'ng'iroq qilmoq.*
- telegrafist** Telegrammalar yuborish va qabul qilib olish bilan shug'ullanuvchi xodim. *Telegrafistga uchramoq.*
- telegramma** Telegraf orqali yuborilgan va qabul qilib olingan xabar va yozma axborot. *To'y haqida telegramma jo'natmoq.*
- telekanal** Oynai jahon orqali ma'lum bir to'lqinda namoyish qilinadigan eshittirishlar majmui. *Yoshlar telakanali.*
- teleradiokompaniya** Televizion va radio eshittirishlari idorasi boshqaruv joyi. *Teleradiokompaniya raisi.*
- teleserial** Oynai jahon orqali namoyish qilinayotgan ko'p qismli badiiy film. *Teleserialda rol o'ynamoq.*
- teleskop** Osmon jismlarini kuzatish uchun ishlatiladigan optik asbob. *Astronomiya kabinetida teleskoplar mavjud edi.*
- telestudiya** Televideniya ko'rsatuvlarini olib boradigan studiya. *Telestudiyada yozib olindi.*
- teletayp** Uzoqqa xabarlarni jo'natish uchun ishlatiladigan klaviaturali apparat. *Teletayp orqali xabar tarqaldi.*
- televideniya** Ma'lum ob'ektlar tasvirini elektr va radio aloqa qurilmalari, vositalari orqali uzoqqa uzatish, uzoqdan qabul qilish va uzoqda turib ko'ra olish va uning vositalari. *Televideniyada ko'rmoq.*
- televizor** Televideniya orqali uzatilgan signallarni, tasvirni va ovozni ko'rsatadigan va eshittiradigan apparat. *Televizorni o'chirmoq.*
- televizor+chi** Televizor bo'yicha mutaxassis, televizor tuzatadigan usta. *Televizorchi kelib tuzatdi.*
- teleshou** Oynai jahon orqali namoyish qilingan katta tantana, qiziqarli tomoshalar. *Teleshouda ishtirok etmoq.*
- telpak** Tepa qismi yumaloq bo'lgan, mo'ynali qishki bosh kiyimi. *Telpak kiymoq.*
- temir** Bolg'a bilan urganda shakli o'zgaradigan uglerod bilan qo'shilganda po'lat va cho'yan hosil qiladigan kimyoviy element. *Temir panjara.*
- temir+chi** Temirdan turli buyumlar tayyorlovchi usta. *Temirchilar do'koni.*
- temirchi+lik** 1 Temirdan turli buyum tayyorlash kasbi. *Temirchilik unga ota kasb.*
2 Temirchilar rastasi, do'koni. *Temirchilikka borib o'roq oldim.*

temir-tersak Turli ishdan chiqqan temir buyumlar, temir chiqindilari. *O'quvchilar temir-tersak yig'ib topshirdilar.*

temperatura 1 Issiqlik-sovuqlik darajasi. *Pomidor ko'chatining rivojlanish temperaturasi.*
2 Tirik organizmdagi haroratning darajasi, isitma, harorat. *Bola temperaturasi yuqori.*

tender Buyurtmalarni joylashtirishning tanlov shakli. Turli obyektlarni qurish, har xil xizmatlarni bajarishga pudratchilarni jalb qilish va boshqa tadbirlarni uyushtirish.
Tender e'lon qilmoq.

tennis Ikkiga ajratilgan maydonning o'rtasiga to'r tutib kop-tokni raketka bilan urib, to'r ustidan oshirib o'ynaladigan sport turi. *Tennis maydonini ta'mirlamoq.*

tennis-chi Tennis o'ynovchi. *Tennischilar maydonga chiqdilar.*

tentak Esi past, ahmoq, telba. *Tentakka gap uqtirib bo'lmaydi.*

tentiramoq 1 Maqsadsiz ravishda daydib, tentib yurmoq, san-qimoq. *Ular tentirab ko'chalarda yurardilar.*
2 O'zini yo'qotib qo'ymoq, sarosimaga tushmoq, dovdi-ramoq. *O'lim haqidagi xabar cholni tentiratib qo'ydi.*

teorema mat. To'g'riligini isbot qilish kerak bo'lgan da'vo. *Teoremani yechmoq.*

tepa 1 Baland joy, do'nglik. *Uyimiz adir tepasida joylashgan.*
2 Har qanday joyga nisbatan yuqori, baland joy. *Tepadan pastga qaramoq.*
3 Har qanday narsaning yuqorisi, sirti, usti. *Mashina tepasiga chiqmoq.*
4 Sun'iy ravishda hosil qilingan do'nglik, balandroq yer. *Qum tepa.*
5 Inson ustidagi bo'shlik, osmon, yuqori. *Tepamizda qor uchqunlay boshladi.*

tepa-lik Balandlikda joylashgan katta keng joy. *Tepalikda to'xtamoq.*

tepakal Boshining tepa qismida sochi yo'q, to'kilib ketgan. *Tepakal odam.*

teplovoz Ichki yonuv dvigateli bilan yuradigan lokomotiv. *Teplovoz 5 minut kech keldi.*

teploxad Ichki yonish dvigateli yordamida yuradigan kema. *Dengizda teploxodlar qator turar edi.*

tepmoq 1 Oyoq bilan zarb bermoq. *Ukasini tepmoq.*
2 Oyoq bilan tepkilamoq, bosmoq. *Loyni tepib pishirmoq.*
3 Otish quollaridan o'q uzish paytida zarb bilan orqaga sil-tamoq. *Miltiqni otdi va miltiq uni qattiq tepib yubordi.*
4 Bir me'yorda harakat qilmoq, urmoq. *Yuragining tepishi yaxshi.*
5 Yuzaga chiqmoq, tashqariga sizib chiqmoq, namoyon bo'lmoq. *Suv darrov yer sirtiga tepib chiqdi.*

tepki 1 Oyoq bilan berilgan zarb. *Bola bir tepki yeb qochdi.*
2 O'q otish quollaridagi otish mexanizmini ishga soluvchi qism. *Miltiq tepkisi.*
3 To'qish yoki tikish dastgohlaridagi oyoqlar bilan navbat-ma-navbat bosib, dastgohni ishlatuvchi qism, pedal. *Tikuv mashinasining tepkisi.*
4 Quloq, burun, tomoq oldi bezining yallig'lanishi natijasi-

da hosil bo'ladigan bolalar yuqumli kasalligi. *Bola tepki kasalligi bilan og'rikan.*

teпки-lamoq 1 Oyoq yordamida bir necha bor zarb bermoq, takror-takror tepmoq. *Bolani rosa tepkilashdi.*

2 Payhon qilmoq, toptamoq, tepalamoq. *Mollar bug'doy-zorni tepkilab yuborishibdi.*

ter Teri ostidagi maxsus bezlar yordamida ajralib chiqadigan suyuqlik. *Peshonasidan ter oqdi.*

ter-lamoq 1 Ter chiqmoq, terga botmoq. *Ovqatni yegach, rosa terladi.*

2 Terga o'xshash narsa qoplamoq. *Deraza terladi.*

terla-ma Haroratning baland bo'lishi va qaltirash bilan xarakterlanadigan og'ir yuqumli kasallik, tif. *Terlamaga qarshi emlash.*

terak Tollar oilasiga mansub tik o'sadigan baland daraxt. *Terak eksang kerak bo'lur.*

terak-zor Teraklar ekilgan joy, faqat terak ekilgan maydon. *Terakzor ancha salqin va shabada edi.*

teran 1 Yer sathidan ancha chuqurlikdan boshlanadigan yoki chuqurlikka kirgan chuqur. *Teran ko'l.*

2 Har jihatdan mukammal, chuqur. *Teran bilim egasi.*

terapevt Ichki kasalliklarni aniqlaydigan va davoylaydigan vrach. *Terapevtga murojaat qilmoq.*

terapiya Meditsinada ichki kasalliklarni aniqlaydigan, davolash yo'llarini, usullarini o'rganadigan bo'lim va shunday kasalliklarni davolash usullari. *Terapiya kasalliklari.*

tergamoq 1 So'rab-surishtirmoq, nazorat qilmoq. *Dilshod ukasini tergay boshladi.*

2 Tergov qilmoq, so'roq qilib aniqlamoq. *Jinoyatchilarni tergamoq.*

terg(a>o)-v Jinoyatning sabablari va qatnashchilarini tekshirish, so'roq qilish. *Tergov ishlari yakunlandi.*

tergov-chi 1 Tergov o'tkazuvchi shaxs. *Voqea sodir bo'lgan joyga tergovchi yetib keldi.*

2 Birovning xatti-harakatini, yurish-turishini surishtirib, nazorat qiluvchi. *Uning uyida o'z tergovchisi bor.*

teri 1 Odam va hayvonlarning tanasidagi tashqi qoplama, po'st. *Molning terisi.*

2 Mol, qo'y va boshqa hayvonlar po'stidan maxsus ishlov berilgan material. *Teridan tikilgan po'stin.*

3 *kchm.* Po'choq, po'st. *Tarvuzning terisi.*

teri-furush Teri sotish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Bozordagi terifurushlar.*

termilmoq Bir qancha vaqt qarab qolmoq, tikilmoq, iltijo ila suqlanib qaramoq. *Yigit qizga termildi.*

termin ayn. Atama.

terminologiya ayn. Atamashunoslik.

termometr Issiqlik yoki sovuqlik darajasini o'lchaydigan asbob. *Issiqxonaga termometr qo'yildi.*

termoq 1 Sochilgan yoki to'kilgan narsalarni birma-bir yig'ishtirmoq, yig'moq. *Tosh termoq.*

2 Meva, don, gul va sh. k. o'simlik hosilini bitta-bitta olib to'plamoq. *Olma termoq.*

- 3 Ustma-ust yoki yonma-yon qilib qo'ymoq, taxlamoq, o'nashtirmoq. *G'isht termoq.*
- 4 Narsalarni teshib yoki teshigidan ip, sim o'tkazib, qatorlashtirib joylashtirmoq. *Munchoq termoq.*
- 5 Harflarni nashr uchun joylashtirmoq. *Taklifnoma yozishga harflarni termoq.*
- 6 Tanlamoq, saralamoq. *Olimpiadaga bolalarni terib olmoq.*
- 7 Ajratib olmoq, tozalamoq. *Guruchning kurmagini termoq.*
- ter+im** Hosilni yig'ib olish. *Terim boshlandi.*
- terim+chi** Paxta hosilini terib oluvchi. *G'alabada terimchilar ulushi katta.*
- ter+ma** 1 Saralab, tanlab olingan. *Terma komanda a'zosi.*
2 Xalq og'zaki ijodi janridan biri. *Xalq termalari ijrochisi.*
- termos** Sovuqlik va issiqlikni uzoq vaqt o'z holicha saqlab turuvchi maxsus idish. *Ovqatni termosga quymoq.*
- termulmoq** Umid ko'zi bilan biror shaxs yoki narsaga uzoq qaramoq, ko'z uzmasdan ancha vaqt qaramoq. *Onasiga termulmoq.*
- terror** Siyosiy qirg'in. *Terrorga yo'l qo'ymaslik kerak.*
- terror+chi** Terror qilish tarafdori, ishtirokchisi. *Terrorchilar tog' ortida ko'p edi.*
- terrorchi+lik** Terror asosida amalga oshiriladigan siyosat va taktika. *Terrorchilik jahon miqyosida avj olmoqda.*
- ters** 1 Qarama-qarshi joy, chap, teskari. *Chiroqqa ters joy.*
2 Aks, zid, teskari. *Biznikilar ataylab ters harakat qildilar.*
3 Qaysar, qo'pol, o'jar. *Ters boshliq.*
- tert** Somon, xashak va sh. k. ozuqalarga maydalangan kunjara, kepak qo'shib tayyorlanadigan yem. *Molga teri bermoq.*
- teskari** 1 To'g'ri deb qabul qilingan holatga, vaziyatga, yo'nalishga va sh. k. ga qarama-qarshi. *Teskari o'tirmoq.*
2 Zid, qarama-qarshi. *Hammasi bizga teskari.*
3 O'ng tomon (bet)ga qarama-qarshi tomon (bet). *Kiyimning teskarisi.*
4 O'zaro urishib qolgan, arazlaydigan. *Aka-uka teskari bo'lib qolishibdi.*
- teskari+lashmoq** 1 Bir-biri bilan urishib teskari bo'lib qolmoq. *Yaqin do'stlar teskarilashib qolishdi.*
2 Orqa tomonga ketmoq. *Uning ishi teskarilashdi.*
- test** Aqliy taraqqiyotni o'stirish maqsadida savolga berilgan 4 yoki 5 javobdan birining to'g'riligiga asoslangan topshiriq turi, sinov, imtihon o'tkazishning yangi usuli. *Davlat test markazi.*
- tetapoya** 1 Yurishni yangi o'rganayotgan, endi birinchi qadami qo'yayotgan. *Bola tetapoya qila boshladi.*
2 *kchm.* Yangi tashkil topgan, endi mustaqil hayotga qadam qo'yayotgan, hali to'la oyoqqa tura olmagan (oila, korxon, tashkilot va sh. k.). *Tashkilotimizning tetapoya davri.*
- tetik** 1 Bardam, baquvvat. *Tetik chol.*
2 *kchm.* O'z fikrini dadil aytadigan, qo'rqishni bilmaydigan. *Tetik talaba.*
- tevarak** Ma'lum shaxs yoki narsani nisbatan ko'z oldidagi

o'rab turgan tomon, joy, atrof. *Tevarak changalzor edi. Tevarakdan kelgan mehmonlar.*

- texnik I** Texnika sohasida ishlaydigan mutaxassis. *Komputerni qo'yish uchun texnikni chaqirdilar.*
- texnik II** 1 Texnikaga oid. *Texnik holati.*
2 Texnika, mashina va mexanizmlar bilan bog'liq bo'lgan. *Izlanishlar texnik sabablarga ko'ra to'xtatildi.*
3 Texnika sohasida ishlatiladigan. *Texnik spirt.*
- texnika** 1 Ishlab chiqarishning turli sohalarida ishlatiladigan mexanizm, mashina, apparat, moslama va sh. k. majmui va ularni o'rganish, qo'llash, takomillashtirish sohasidagi inson faoliyati. *Texnikani joriy etish.*
2 Biror ishni bajarish jarayoni, usullari, yo'llari majmui, mahorat darajasi, san'at. *Futbol o'ynash texnikasi.*
- texnika+viy** Texnikaga oid. *Texnikaviy ishlar.*
- texnikum** Texnika sohasi bo'yicha mutaxassis tayyorlovchi maxsus o'quv yurti. *Aviatsiya texnikumi.*
- texnolog** Texnologiya mutaxassisi. *Texnolog tayyorlaydigan o'quv yurti.*
- texnologik** Texnologiyaga oid. *Texnologik jarayon.*
- texnologiya** 1 Ishlab chiqarishni tashkil qilish usullari, vositalari, yo'llari haqidagi bilimlar majmui. *Metallar texnologiyasi.*
2 Ishlab chiqarishning biror sohasida mahsulot yaratish yoki boshqa harakatni amalga oshirish operatsiyasi majmui. *Paxta ekish texnologiyasi.*
- tez** 1 Qisqa muddat ichida, darrov. *U tez keldi.*
2 Katta sur'at bilan, shaxdam. *Tez bajarmoq. Tez yurmoq.*
3 Darrov achchiqlanadigan, zumda qizishib ketadigan. *U tez odam, darrov achchig'i keladi.*
- tez+kor** Ishni tez bajaradigan. *Tezkor terimchi.*
- tezkor+lik** Tez ishlash, zudlik bilan ishni bajarish. *Duradgorning tezkorligi qo'l keldi.*
- tez+lamoq** Harakati ildamla(sh)moq, sur'ati oshmoq. *Bolalar tezladilar.*
- tez+lashmoq** *ayn.* Tezlamoq. *Qor tezlashib ketdi.*
- tez+lik** 1 Tez ta'sirlanadigan, xarakter-xususiyati tez bo'lgan odam holati. *Bu ishda tezlik yarashmaydi, o'zingizni bosib oling.*
2 Ish-harakat, jarayon va sh. k. ning tezlashishi, sur'ati, darajasi. *Qurilishning tezligi.*
- tezak** 1 Hayvon yoki qushning axlati, go'ng. *Molxonani tezakdan tozalamoq.*
2 Yoqish uchun qurtirilgan mol go'ngi. *Pechkaga tezak yoqmoq.*
- tezis** Ilmiy asar, doklad va sh. k. ning asosiy g'oyasi, qisqa va lo'nda mazmuni va uning matni. *Ma'ruzaning tezisi.*
- tesha** Tig'i dastasiga (sopiga) nisbatan ko'ndalang qilib o'rnatilgan chopish, kesish quroli. *Teshada yog'ochni chopmoq.*
- teshmoq** Teshik hosil qilmoq. *To'pni teshmoq. Devorni teshmoq.*
- tesh+ik** Teshilib qolgan joy, kovak. *Teshik qop.*

teng — tilovat

- teng** 1 Katta-kichikligi, bo'y-basti, o'lchami, soni, hajmi va sh. k. jihatidan bir xil, baravar. *Teng bolalar.*
2 Ahamiyati, mavqei, nufuzi va sh. k. jihatidan bir xil, barobar. *Teng komandalar uchrashuvi.*
3 O'zaro mos tushadigan, muvofiq, munosib. *U sening tenging.*
4 O'zaro bir xil vaqtda, barobar, biri-biridan qolishmasdan. *Bolalar teng yetib keldilar.*
- teng-dosh** Yoshi teng, tengqur. *Husayn va Alisher tengdosh edilar.*
- teng-lamoq** Teng qilmoq, tenglashtirmoq, baravarlash-tirmoq. *O'zini hammaga tenglab ko'rdi.*
- tengla-ma** *mat.* Tarkibida ikki yoki bir necha kattalik bo'lgan matematik tenglik. *Tenglama yechmoq.*
- teng.lashmoq** 1 Ma'lum jihatdan teng bo'lmoq, baravar bo'lmoq. *Hisob tenglashdi.*
2 Bas kelmoq, baravar bo'lmoq. *U bilan tenglasholmaysan.*
- teng.liik** Teng holat. *Xalqlarning tengligi.*
- teng.siz** Tengi yo'q, mislsiz. *Tengsiz oqil bola.*
- tengsiz.liik** Tengsiz holat. *Tengsizlik munosabatlari kuchaymoqda.*
- tengqur** Yoshi teng bo'lgan yoki bir oz farqlanadigan kishilar, tengdosh, teng-tush. *Mahallada tengqurlari ko'p edi.*
- teng-tush** Yoshi teng, tengqur. *Teng-tushlarini chaqirmoq.*
- tib** Kasalliklar, ularni davolash, oldini olish usullari haqidagi fan. *Tib qonunlari.*
- tibbiy** Tabobatga oid, tibbiyot bilan aloqador. *Tibbiy kitob.*
- tibbiyot** Kasalliklar va ularni davolash haqidagi fanlar majmui. *Tibbiyot instituti.*
- tijorat** Savdo-sotiq, kommersiya. *Tijorat ishlari yo'lga qo'yildi.*
- tijorat.chi** Tijorat bilan shug'ullanuvchi. *Tijoratchilar Toshkentdan kelishdi.*
- tik** 1 Yuqoriga tikka ko'tarilgan, yerga perpendikular ravishda yo'nalgan. *Tik daraxt.*
2 Yuqoriga yoki pastga tikka tushgan. *Tik tog'lik.*
3 To'ppa-to'g'ri, hech qaysi tomonga burilmagan. *Tik terak.*
- tik.lamoq** 1 Vertikal holatga keltirmoq, tikka qilmoq. *Bug'doyni tiklamoq.*
2 Qurmoq, bunyod qilmoq. *Uyni tiklamoq.*
3 Buzilib ketgan, vayron bo'lgan va sh. k. narsalarni eski holiga keltirmoq. *Do'stlikni tiklamoq.*
- tik.lashmoq** Yuzma-yuz bo'lib urishmoq, tortishmoq. *Akasi ukasi bilan tiklashib qoldilar.*
- tikka** 1 Yo'nalishi to'ppa-to'g'ri bo'lgan, hech tomonga burilmaydigan to'g'ri. *Tikka bormoq.*
2 Yuqoriga yoki past tomonga tik holda yo'nalgan, vertikal. *Tikka qilib qo'ymoq.*
3 Qo'rqmay, hayiqmasdan, dadil. *Boshlig'iga ham tikka gapirdi.*
- tikka.yomoq** Tik holatda bo'lmoq, vertikal holatda oyoqlariga yoki boshqa asosga tayangan holda tik holda turmoq. *Yomg'ir yog'ib maysalar tikkaydi.*

- tikmoq** 1 Igna bilan choklab ulamoq yoki shu yo'l bilan biror narsani tayyorlamoq. *Shim tikmoq.*
2 Qadamoq, o'rnatmoq. *Bayroq tikmoq.*
3 (turli o'yinlarda) O'yinga qo'ymoq. *Pul tikmoq. Molini tikmoq.*
- tik+uvchi** Tikish ishi bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Tikuvchilarni sexga ishga olmoq.*
- tikuvchi.liik** Tikish ishi, kasbi. *Tikuvchilikka o'qimoq.*
- til** 1 *anat.* Og'iz bo'shlig'ida joylashib, odamda nutq hosil qilishda ishlatiladigan a'zo. *Tili og'rimeoq.*
2 Insondagi gapirish, so'zlash qobiliyatlari. *Tili chiqmoq.*
3 Aloqa quroli bo'lib xizmat qiladigan tovushlar, so'zlar va grammatik vositalar tizimi. *Ona tili.*
4 Nutqning o'ziga xos vositalari, usullari bilan ajralib turadigan turi, uslub. *A. Qahhor tili.*
5 Ma'lum ma'lumotlarni olish uchun ushlangan dushman asiri. *Yana bir til ushladik.*
- til.im** Narsalarning uzun-uzun holda kesilgan bo'lagi, tilik. *Qovundan bir tilim so'yimoq.*
- tilim.lamoq** Tilim-tilim qilib kesmoq. *Handalakni tilimladi.*
- til.lashmoq** 1 O'zaro gaplashmoq. *Ikki rahbar tezda tillashib oldilar.*
2 O'zlari tushunadigan «til»da so'zlashmoq, fikrlashmoq.
- til.siz** Gapira olmaydigan, so'zlay olmas. *Tilsiz jonivor.*
- til.shunos** Til ilmi bo'yicha mutaxassis. *Yig'ilishda tilshunoslar qatnashdilar.*
- tilshunos.liik** Til haqidagi fan. *Tilshunoslikka o'qimoq.*
- til.chi** Til bo'yicha mutaxassis, tilshunos. *Tilchilar anjumani.*
- tilamoq** 1 Xohlamoq. *Sizning ko'nglingiz nima tilaydi?*
2 Biror odamga yaxshilik yoki yomonlik istamoq. *Baxt tilamoq.*
- tila.k** Ichki intilish, xohish, istak. *Tilaklari amalga oshmoq.*
- tilak.dosh** Birovning o'z istak yoki xohishiga erishuvini istovchi shaxs. *Yaxshi fikrlarga tilakdoshmiz.*
- tilanmoq** Gadoylik qilmoq. *Qariganda tilanib o'tiradigan bo'ldi.*
- tilan.chi** Odamlardan narsa tilanib yashaydigan shaxs, gadoy. *Tilanchiga pul bermoq.*
- tilkalamoq** Parcha-parcha qilmoq. *Qo'zichoqni bo'rilar tilkalab tashladilar.*
- tilla** 1 Sariq-qizg'ish rangdagi qimmatbaho nodir metall, oltin. *Tilla koni.*
2 Shu qimmatbaho metallardan zarb qilingan pul, tayyorlangan buyum. *Ko'zachada tilla topib oldi.*
3 *kchm.* Shu narsaga nisbatni bildiradi. *Tilla bola.*
- tilmoq** 1 O'yib, tirnab yoki kesib iz hosil qilmoq. *Pichoq qo'lini tildi.*
2 Katta yog'och, taxtani uzunasiga arralamoq. *Yog'ochlarni tilib berishdi.*
- tilovat** Qur'on yoki uning suralaridan o'qish. *Qori bola tilovat qila boshladi.*

tilsim Sehrlab qo'yilgan joy yoki har qanday sehrli narsa.
Dunyoda kishi hayron qoladigan tilsimlar ko'p.

tilxat Pul yoki boshqa biror narsa olganlik, qarz ko'targanlik yoxud biror majburiyatni o'z bo'yiga olganlik xususidagi javobgar shaxs imzo chekib tasdiqlagan rasmiy hujjat.
Qarzi borligi haqidagi tilxat.

tilyog'lama Yolg'ondakam holda shirin so'zlik bilan kishining ko'nglini ovlovchi yoki aldaydigan. *Tilyog'lama yigit.*

tilyog'lama-lik 1 Tilyog'lama bo'lish. *Tilyog'malikka o'rganmoq.*
2 Shirin so'z orqali yolg'on xushomad, ikkiyuzlamalik. *Tilyog'machilikdan foyda yo'q.*

tilyog'lama-chilik ayn. Tilyog'lamalik.

tim Bozorlardagi usti yopiq baland qilingan joy. *Tim ostida g'ala-g'ovur tinmas edi.*

timdalamoq Tirmoqlar bilan yoki o'tkir narsa bilan tilmoq, yulmoq. *Kuchukcha eshikni timdalay boshladi.*

timsoh Suv havzalarida yashovchi terisi qalqonsimon qalin yirtqich suv hayvoni. *Timsohlar hujumi.*

tinmoq 1 Suyuqlik ichidan qum, loyqa, kir va sh. k. aralashmalarning cho'kishi natijasida toza, musaffo bo'lmoq. *Suv tindi.*
2 Harakatdan to'xtamoq, tinch turmoq, dam olmoq. *Kechgacha mehnat qilib kechqurunga borib tinadi.*

tin-im Harakatdan xoli vaqt yoki holat dam, orom. *Tinim bilmay ishlamoq.*

be+tinim 1 Tinim bilmaydigan, serharakat. *Betinim kampir.*
2 *rvsh.* Uzlüksiz, to'xtovsiz, tinimsiz. "*Damas*" avtomashinalari betinim qatnamoqda.

tinim+siz Uzlüksiz tarzda, tinmasdan. *Tinimsiz yomg'ir yog'di.*

tin-iq 1 Toza, musaffo. *Tiniq suv.*
2 Yorqin, porlab turadigan, toza. *Yuzi tiniq.*
3 Jarangdor, xirillamagan. *Ovozi tiniq.*

tiniq-lashmoq 1 Tobora tiniq bo'lib bormoq. *Suv tiniqlashib borardi.*
2 Ravshanlashmoq, tozaroq bo'lmoq. *Uning yuzi kundankunga tiniqlashar edi.*
3 Jarangdor bo'la boshlamoq, ochilmoq. *Ovozi tiniqlashdi.*
4 Aql, fikr va sh. k. o'tkirlashmoq. *Fikri tiniqlashmoq.*

tin-ch Bezovta qiladigan narsalardan holi. *Tinch hayot. Tinch joy.*

no+tinch 1 Sershovqin, serqatnov. *Notinch ko'cha.*
2 Bezovta, besaranjom. *Notinch kecha.*
3 Serg'alva, g'alvali. *Notinch ish.*

notinch+lanmoq Betoqat, bezovta bo'lmoq. *O'zidan-o'zi notinchlanmoq.*

tinch-imoq 1 Tinch bo'lmoq. *Reja bajarilsa, hamma tinchiydi.*
2 Bosilmoq, tinmoq. *Maydondagi mitinglar tinchidi.*

tinch-lik Tinch holat. *Hamma yoq tinchlik.*

tindirmoq Tinmoq *fl. ort n. Suvni tindirmoq.*

tindir-gich Suyuqlikdagi qum, loyqa, aralashma, eritma va sh. k. ni cho'ktirish, suyuqlikni tozalash uchun xizmat qiladigan qurilma, hovuz yoki idish. *Yog' tindirgich.*

tintimoq Topish maqsadida sinchiklab qidirmoq. *Sandiq va shifoneralarni tintib chiqdi.*

tintuv Tintish, qidirish ishi. *Tintuv ertalab boshlandi.*

tinglamoq Eshitmoq, quloq solmoq. *Ashula tinglamoq.*

tinglov Tinglamoq *fl. h. n.*

tinglov-chi 1 Ma'lum fikrni, so'z, gapni eshituvchi dialogik jarayonda so'zlovchi xabarini qabul qiluvchi. *Tinglovchi oqil bo'lishi kerak.*
2 O'quv yurtlari yoki biror kurs, to'garak va sh. k. ning o'quvchisi, eshituvchisi talaba. *Tayyorlov guruhi tinglovchilari.*

tip 1 Ma'lum jihatlarini bir xil bo'lgan narsa, voqea, hodisa va sh. k. uchun umumiy bo'lgan nusxa, namuna. *Mashinalar tipi.*
2 Salbiy xususiyatga ega bo'lgan shaxs. *Bu tip nima qilib yuribdi.*

tipik Ma'lum tipga xos bo'lgan ma'lum xususiyatdagi narsalarning bir nechasini o'zida jam qilgan mujassamlashtiradigan. *Tipik sharoit.*

tipik-lashmoq 1 Bir tipga kelmoq, tipi bir xil bo'lmoq. *Tipiklashgan uylar.*
2 Umumlashtirilgan holda gavdalantirmoq. *Tipiklashgan qahramon.*

tipirlamoq Bezovta va g'ayri ixtiyoriy, tez harakatda bo'lmoq. *Qushcha tipirlab o'zini oynaga urdi. Tekshiruvchilar kelganini eshitib, mudir tipirlab qoldi.*

tipirchilamoq ayn. Tipirlamoq.

tipir-tipir: ~ qilmoq Tez, shoshilinch bezovta harakat qilmoq; tipirlamoq. *Tipir-tipir qilib tinchimadi.*

tipografiya Kitob va boshqa nashrlarni bosib chiqaradigan korxonalar, bosmaxona. *Tipografiyaga kitob bermoq.*

tipovoy Namuna bo'ladigan, tipik model asosidagi. *Tipovoy maktab qurilishi.*

tipratikan Sirti ignasimon tikanlar bilan qoplangan hayvon, kirpi.

tiqilmoq 1 Tiqmoq *fl. o'zl. va maj. n. Trubaga tiqilmoq.*
2 Siqilishib, qiynalib, suqilib yashamoq. *Yotoqxonada tiqilib yashadik.*
3 Juda ko'p miqdorda to'planmoq, ko'p bo'lib ketmoq. *Bozorda shaftoli tiqilib yotibdi.*

tiqil-inch 1 Odam yoki boshqa narsalar bilan to'lgan, qalashib ketgan joy. *O'yingoh tiqilinch edi.*
2 Tezlik bilan bajarilishi zarur bo'lgan. *Tiqilinch ish.*

tiqishtirmoq Katta yoki ko'p narsani kichik yoki tor idishga, joyga zo'rlab tiqmoq, zichlab joylamoq. *Chamadonga kitoblarini tiqishtirdi.*

tiqmoq 1 Bir narsani boshqa narsa ichiga, orasiga, tagiga kiritmoq, solmoq, yo'naltirmoq, joylamoq. *Qo'lini og'ziga tiqmoq.*
2 Bir narsani boshqa narsaga kuch bilan kiritmoq, suqmoq. *Pichoqni jigarga tiqmoq.*

tir — tizmoq

3 *kchm.* Majburan kiritmoq, joylashtirmoq, tiqishtirmoq. *Bu ishga meni siz tiqib qo'ydingiz.*

tir Miltiq, to'pponcha kabi otish quollarida mashq o'tkaziladigan joy. *Tirda o'q o'tmoq.*

tirak 1 Suyash, ko'tarish, tutib turish uchun qo'yiladigan tayanchiq, tirgak. *Darvozaga tirak qo'ydim.*

2 *kchm.* Yordam beradigan, qo'llab-quvvatlaydigan kuch. *O'g'lim mening tiragim.*

tiramoq 1 Biror narsani mustahkam suyab turish, ko'tarish maqsadida unga boshqa narsani tayamoq. *Qo'lini aravaga tirab turib oldi.*

2 Suyab qo'ymoq, tayamoq. *Velosipedni darvozaga tiradi.*

tiraqaylamoq Hech narsaga qaramasdan qochmoq. *Portlash bo'lgan paytda hamma tiraqaylab qochdi.*

tirband Odam yoki boshqa narsalar bilan liq to'lgan, butunlay band. *O'yingoh tirband.*

tire Tinish belgisi (—). *Dialoglarda tire ishlatiladi.*

tirgak *ayn.* Tirak.

tirik 1 Joni bor, hayot. *Tirik sichqon.*

2 Yangi holatini saqlagan, so'lmagan. *Tirik sabzi.*

3 *kchm.* Dadil, serg'ayrat, bardam. *Qiz ancha tirik ekan.*

tirik-chilik Yashash, kun kechirish. *Tirikchilik o'tib turibdi.*

tirilmog Hayotga qaytmoq, jon kirmoq. *Baliq tirilib ketdi. Bug'doilar suv qo'yilgach, tirildi.*

tirishmoq 1 Ajin tushmoq. *Peshonasi tirishmoq.*

2 Biror ishni uddalash uchun astoydil harakat qilmoq. *O'z gapini o'tkazishga rosa tirishdi.*

tirish-qoq O'ta harakatchan, har qanday ishni bajarishga astoydil kirishadigan va tirishib ishlaydigan. *Tirishqoq yigit.*

tirjaymoq Yuzaki kulmoq, kulimsiramoq. *Notiqqa tirjaydi.*

tirkamoq 1 Biror narsani yurgizadigan mashina, ulov va sh. k. ga biriktirmoq, ulamoq. *Aravani mashinaga tirkamoq.*

2 Qo'shib qo'ymoq, ilova qilmoq. *Ro'yxatga tirkamoq.*

tirmashmoq 1 Chiqish, ko'tarilish maqsadida yopishib osilmoq. *Devorga tirmashmoq.*

2 Mahkam quchoqlab olmoq, yopishmoq. *Bola onasiga tirmashib oldi.*

tirmizak 1 Qo'lidan hech ish kelmaydigan yosh, kichkina, g'o'r bola haqida. *Shu tirmizak bizga aql o'rgatadimi?*

2 Sho'x, to'polonchi bolalarga shunday nisbat bilan ishlatiladi. *Hoy tirmizak, nega kelding?*

tirnamoq Tirnoq yoki o'tkir uchli narsalar bilan tilmoq, timdalamoq, o'yimoq. *Yuzini tirnamoq.*

tirn(a>o)-q 1 Barmoqlarning uch tomonidagi etga yopishgan himoya to'qimasi. *Tirnoq'ini o'stirmoq.*

2 *kchm.* Bola, farzand. *Tirnoqqa zor.*

tirn(a>o)q-cha Kichkinagina, ozgina, jinday. *Tirnoqcha haqi yo'q.*

tirqiramoq 1 Turli tomonga tarqalib ketmoq, qochmoq. *Bolalar yomg'ir boshlashi bilan tirqirab ketishdi.*

2 Otilib chiqmoq, atrofga tarqamoq, sachramoq. *Suv tirqirab otildi.*

tirqish 1 Zich yopilgan eshik tabaqalari, taxta yoki sh. k.lar orasida hosil bo'lgan oraliq. *Eshik tirqishidan qaramoq.*

2 Uzun teshik, yoriq. *Uyning devorida tirqish bor edi.*

tirrancha *ayn.* Tirmizak.

tirriq Turli o'yinlarda, savdo-sotiqda va b. muomalada odamlarni aldashga o'rgangan g'irrom. *Tirriq bola.*

tirriq-lik O'yinda, savdo-sotiqda, muomalada boshqalarni aldash, pand berish, firib ishlatish. *Tirriqlik bilan o'ynamoq.*

tirsak 1 Qo'lning bukiladigan joyining orqasi. *Mashinadan tirsagini chiqarib oldi.*

2 Narsalarning burchak hosil qilib bukilgan joyi. *Trubaning tirsagi.*

tirsillamoq Juda to'lishmoq, terisiga sig'mas darajada to'lishmoq. *Yuzlari tirsillab turardi.*

tirtiq Yara bitgandan so'ng uning o'rnida qolgan chandiq, iz. *Yuzida tirtig'i bor.*

tisarmoq Orqasiga yurgizmoq. *Mashinani tisardi.*

tislamoq Orqasi bilan yurgizmoq. *Mashinani tislab qo'ydi.*

titmoq 1 Uyib qo'yilgan narsani kavlab, sochib biror narsa axtarmoq. *Qumni titmoq.*

2 Ag'dar-to'ntar qilmoq, titkilamoq. *Kitoblarini titib chiqdi.*

tit-kilamoq Kavlashtirib biror narsa qidirmoq, kavlashtirib ostin-ustun qilib yubormoq. *Somonxonani titkilab tashladi.*

titan Suv qaynatadigan maxsus idish. *Titandagi suv isidi.*

titramoq 1 Sovuqdan, qo'rqqanidan yoki boshqa ta'sir natijasida qaltiramoq. *Bola sovuqdan titrar edi.*

2 Qimirlamoq, tebranmoq. *Boshoqlar titrardi.*

titr(a>o)-q 1 Sovuqdan, qo'rquvdan hayajon va boshqa hissiy holat natijasida yuzaga keladigan qaltiroq. *Bolani titroq tutdi.*

2 Qaltirab turadigan, titraydigan, qaltiroq. *Titroq qo'li bilan ushladi.*

titul Kitobdagi asar nomi, muallifning kimligini, nashr vaqti, nashriyot nomi va sh. k. ma'lumotlar berilgan birinchi bet. *Kitobning tituli.*

tixir O'z fikrini to'g'ri deydigan, o'jar, qaysar. *Tixir odam.*

tixir-lik Tixir odamga xos xususiyat, xatti-harakat. *Tixirlik qilmoq.*

tiyin 1 so'mning 100 dan bir qismi miqdoridagi pul va shu qiymatga ega bo'lgan chaqa. *Ellik tiyin.*

tiymoq Yomon ishdan, xatti-harakatdan to'xtatmoq, biror ish qilishning oldini olmoq. *Tilingni tiyib yur. Qizingizni tiyib qo'ying.*

tiyrak Doim hushyor va harakatchan. *Tiyrak yigit.*

tiyg'onmoq Toyg'anmoq, sirg'anmoq. *Loyda tiyg'onib ketdi.*

tiyg'on-chiq Toyg'anib, sirg'anib ketadigan joy, o'rin. *Tiyg'onchiq yo'l.*

tizmoq 1 Ip, sim va sh. k. narsalarga o'tkazib termog. *Munchoqni ipga tizmoq.*

2 Shaxs yoki narsalarni birin-ketin, yonma-yon joylashtirmoq, qatorlashtirmoq, saflamoq. *Askarlarni qator tizdi.*

3 *kchm.* Qator-qator qilib, biri ketidan boshqasini keltirmoq. *Birpasma she'rlarni tizib tashladi.*

tiz-im 1 Biror ish. harakat va mehnat jarayonlarida muayyan tartib, usul, odat, biror narsa tarkibiy qismlarining joylashish vaziyati va o'zaro bog'lanishidagi ma'lum tartib, reja, tartibot zanjir. *Tarbiya tizimi.*
2 bot. zool. Tasnif, bo'linish, tizim. *Darvin tizimi.*
3 Umumiy belgilariga ko'ra birlashgan elementlar, birliklar majmui. *Tilning tovush tizimi. Tilning tizim ekanligi hozirda hammaga ma'lum.*
4 Bir yetakchi prinsipga bo'ysunuvchi tasavvurlar, tushunchalar, ideyalar yoki normalarning o'zaro bog'lanishi: tarkibiy qismlari bir-birlari bilan uzviy bog'liq va bir butunni tashkil qilgan narsalar tuzilishi. *Nerv tizimi.*
5 Biror narsani uyushtirish, tashkil qilish shakli. *Saylov tizimi. Soliq tizimi.*

tiz-ma Yonma-yon yoki birin-ketin joylashgan. *Tizma tog'lar.*

tizgin 1 Ot, eshak, tuya va b. hayvonlarni bog'lash va idora qilish uchun ishlatiladigan uzun tasma, ip. *Otning tizgini yo'q.*
2 *kchm.* Boshqarish, yo'lga solish vositasi. *Uning tizgini xotinining qo'lida.*

tizgin-lamoq Ot, eshak, tuya kabi hayvonlarning boshiga tizgin solmoq. *Omi tizginlamoq.*

tizza 1 Oyoqning bukiladigan joyi. *Tizzasini urib olmoq.*
2 Shim, ishton va sh. k. kiyimlarning tizni qoplab turadigan qismi. *Shimning tizzasini yirtildi.*

tizza-lamoq 1 Tizza bilan bosmoq. *Avvaliga chalib yiqitdi, keyin tizzuladi.*
2 Cho'kka tushmoq, tiz cho'kmoq. *Tizzalab o'tirmoq.*

tig' 1 Qilich, pichoq, nayza kabi tig'li, sovuq qurollarning umumiy nomi. *Tig' tegmasin badanga.*
2 Kesuvchi asboblarning keskir qirrasini, dami. *Bolta tig'i.*

tig'-li Kesadigan, o'tkir narsa bilan qurollangan, tig'i bor. *Tig'li odam.*

tig'iz 1 O'zaro juda yaqin joylashgan zich, qalin. *Tig'iz ko'chatlar.*
2 Oz vaqt, ziq. *Tig'iz vaqt.*

tig'iz-lamoq Tig'iz holatli qilmoq zichlamoq. *Ko'chatlarni tig'izlab joyladik.*

tig'iz-lik Tig'iz holat. *Vaqtning tig'izligi.*

tish 1 Ovqatni chaynash, tishlash uchun xizmat qiladigan a'zo. *Tishi og'rimeoq.*
2 Buyum, narsa, qurol-yarog'lar, mashina qismlari va sh. k. ning o'tkir uchli qismi. *Omoch tishlari.*

tish-lamoq 1 Tishlar orasiga olib uzmoq, ajratmoq. *Behidan bir tishladi.*
2 Tishlari orasiga olib qismoq, tishda ushlamoq. *Ipni tishlab tortdi.*
3 Tishlarini sanchib olmoq, tishini botirmoq, qopmoq. *It tishladi.*

toat Allohga sig'inish, ibodat. *Toat qilmoq afzal.*

tob Kishi organizmining me'yoriy holati, salomatlik. *Tobingiz qalay?*

tob-lamoq 1 Alangasida isitmoq, qizdirmoq. *Po'latni olovda rosa toblab olgach, unga shakl berdi.*

2 Chiniqtirmoq, yetishtirmoq. *U siyosiy jihatdan toblangan edi.*

tobe Qaram, qo'l ostida, bo'ysundirilgan. *Bu firmalar bizga tobe.*

tobe-lik Tobe holat. *Farzandning otaga tobeligi — hayot qonuni.*

tobora Vaqt o'tgan sari, voqea-hodisa davom etgan sari. *Eshittirishlar tobora qiziqarli bo'lmoqda.*

tobut O'likni solib mozorga olib boriladigan to'rt dastadan iborat moslama. *Tobut orqasidan minglab odamlar yura boshladilar.*

tobutkash 1 Tobut ko'taruvchilarning har biri. *Tobutkash bo'lmoq.*
2 *kchm.* Yaxshi-yomon kunlarda birga bo'ladigan mahalladoshlar, bir yerdagi odamlar. *Shu mahallada yashar ekanmiz inoq bo'laylik, hammamiz axir bir-birimizga tobutkashmiz-ku.*

toifa 1 Aholining ma'lum guruhi, tabaqasi. *To'yga bir qancha toifa mehmonlar kelishdi.*
2 Xil, tur. *Bo'ri yirtqichlar toifasiga kiradi.*
3 Jins. *Erkak toifasidagilar.*

toj 1 Podshohlarning hukmronlik ramzi bo'lgan shohona bosh kiyimi. *Shohga toj kiydirildi.*
2 Ba'zi qushlarning boshidagi o'simta. *Xo'roz toji.*

toj-dor 1 Toj-u taxt egasi, taxtga o'tirgan shoh, hukmron. *Tojdor taxtga yaqinlashdi.*
2 Boshida tojisi, o'simtasi bor. *Tojdor qush.*

tojir Tijorat ishlari bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Tojirlar chet elga jo'nab ketdilar.*

tok I Uzum o'simligi. *Tokni ko'tarmoq.*

tok II Elektr zaryadining oqimi, elektr. *Tokni ulamoq.*

tok-zor Tok o'simligi bilan band bo'lgan maydon, yer. *Tokzorlar ko'paymoqda.*

tokar Metall yoki yog'och yo'nish stanogida ishlaydigan mutaxassis, ishchi. *Tokarga kalit yasatmoq.*

tokar-lik Tokar kasbi. *Tokarlikka o'qimoq.*

tokay(gacha) Qay vaqtgacha, qachonga qadar. *Tokaygacha sizni kutamiz.*

tokcha Uylarda idish-tovoq, kitob va boshqa narsalar qo'yish uchun devorga ishlangan joy. *Tokchaga kitoblar qo'yildi.*

tol Barglari ingichka, uzun bo'lgan tarvaqaylab o'sadigan daraxt. *Tol ekmoq.*

tol-zor Faqat tol ekilgan maydon, yer. *Tolzorga suv qo'yildi.*

tola Yigirish, gazmol to'qish va sh. k. da ishlatiladigan ingichka tabiiy yoki sun'iy material. *Paxta tolasi.*

tola-li 1 Tolasi bor. *Ingichka tolali paxta.*
2 Tola olinadigan. *Tolali o'simliklar.*

tole 1 Baxt, saodat, omad. *Tole butun bo'lsin.*
2 Qismat. *Toleim shunday ekan.*

tole-li Tolega ega, baxtli, saodatli. *Toleli qiz.*

tole-siz Baxti yo'q, omadi yo'q. *Tolesiz yigit.*

- tolib** 1 Talabgor, talab qiluvchi. *Aqli qizlarga toliblar ko'p bo'ladi.*
2 O'quv yurtlarida, madrasalarda o'qiydigan o'quvchilar. *Universitet toliblari.*
- toliqmoq** Charchab, horib qolmoq. *Kitob o'qib toliqmoq.*
tolmas Charchamaydigan, horimaydigan. *Tolmas jangchi.*
- tolmoq** Charchamoq, toliqmoq. *Qo'li tolmoq.*
- tolqon** 1 Qurtilgan non, suxari, olma va sh. k. dan tuyib tayyorlangan yemish. *Olma tolqon.*
2 Umuman mayda, tuyilgan narsa. *Dorining tolqoni.*
- tom** 1 Uyning, binoning. imoratning ustini berkitib turuvchi tepa qismi. *Tomga loy bosildi.*
2 Uy, yashash joyi, hovli. *Hammaga ham bitta tom kerak.*
- tom-chi** Tomib turuvchi suyuqlikning har biri, suyuqlikning shar shaklini olgan alohida kichik bo'lagi. *Bir tomchi suv.*
- tomchi-lamoq** Tomchi-tomchi bo'lib tushmoq, oqmoq. *Suv tomchilayapti.*
- tomat** Pomidorning soki yoki pastasi. *Tomat tayyorlamoq.*
- tomir** 1 Odam va hayvonlar tanasida qon oqadigan a'zo. *Tomirdan qon olmoq.*
2 Ildiz. *Daraxt tomiri mahkam.*
3 *kchm.* Negiz, ildiz. *Aytilgan fikrning tomiri uzoqlarga boradi.*
- tomizmoq** Tommoq *fl. ort. n.* *Suv tomizmoq.*
- tomiz-g'i** 1 Qatiq ivitishga solinadigan achitqi oqliq. *Sut qaynatib, tomizg'i solindi va qatiq ivitildi.*
2 Tomiziladigan, tomchilab quyiladigan. *Tomizg'i dorini iste'mol qilmoq.*
- tomiz-g'ich** Suyuqlikni tomizish uchun ishlatiladigan asbob. *Quloqqa tomizg'ich bilan dori quyiladi.*
- tommoq** Tomchi holida tushmoq, tomchilamoq. *Yog' tomdi.*
- tomon** 1 *ayn.* Taraf.
2 *ko'm. vazf.* Makon munosabatini bildiradi. *Maktab tomon ketmoq.*
- tomoq** 1 Bo'yinning jag' yoki tumshuq osti qismi. *Tomog'ini ushlamoq.*
2 Qizilo'ngach bilan kekirdak boshlanadigan joy, bo'g'iz. *Tomog'i og'rimoq.*
- tomorqa** Qishloqda yashovchilarning hovlilaridan tashqarida joylashgan yer uchastkasi. *Tomorqada ishlamoq.*
- tomosha** 1 Ommaviy ko'rsatish uchun tayyorlangan sahna asari va har qanday o'yin-kulgu. *Qo'g'irchoqbozlar tomoshasi.*
2 Kishiga zavq beradigan yoki ko'rib dam oladigan qiziqarli narsa, manzara, mashmasha, hangoma va b. tadbirlar. *Ko'chada tomosha ko'rmoq.*
- tomosha-xona** Tomosha ko'rsatiladigan joy. *Tomoshaxonada to'planmoq.*
- tomoshabin** 1 Tomosha ko'rish uchun kelgan shaxs. *Futbol tomoshabinlari.*
2 *kchm.* Biror ishni chetdan kuzatib turuvchi odam. *Tomoshabin bo'lmoq.*
- ton** 1 Musiqa tovushining balandligi. *Past tonda aytmoq.*
2 Nutq ohangi. *Menga baland tonda gapirma.*

- tonmoq** Qilgan ishini, aybini bo'yniga olmaslik, iqror bo'lmaslik. *Aytganidan tonmoq.*
- tonna** Ming kilogramga teng og'irlik o'lchovi. *Ikki tonna paxta.*
- toparman** Ko'p pul topadigan, topish-tutishi yaxshi. *Ukasi ancha toparman bo'lib qolgan.*
- topgan-tutgan** To'plangan hamma narsasi, jamg'arma. *Topgan-tutganini to'yga sarfladi.*
- topinmoq** Sajda qilmoq, ehtirom ko'rsatmoq.
- topishmoq** 1 Topiladigan narsa, hodisa va b. ramz va o'xshatmalar orqali ifodalangan natija. *Topishmoq aytmoq.*
2 Yechimi, tushunilishi qiyin, sirli jumboq. *Buning barcha ishlari topishmoq.*
- topmoq** 1 Qidirilayotgan narsani ko'zga duch keltirmoq. *Qopni topmoq.*
2 Aql, fahm-farosat, kuzatish natijasida o'ziga ma'lum qilmoq, o'rganish natijasida ochmoq, kashf qilmoq. *Test savollariga javob topmoq.*
3 O'zi uchun yuzaga keltirmoq, bor qilmoq, erishmoq. *Pul topmoq. Daromad topmoq.*
4 Bog'lama vaz. Hisoblamoq, deb bilmok. *To'g'ri topmoq, Ma'qul topmoq.*
- top-qir** Tezlik bilan topib oladigan, fahmi o'tkir. *Topqir o'quvchi.*
- toptamoq** 1 Oyoq bilan ezib tashlamoq, tepkilab yubormoq. *Bolajonlar ko'katlarni toptab tashladilar.*
2 Tahqirlamoq, oyoq osti qilmoq. *Obro'sini (huquqini) toptamoq.*
- topshirmoq** 1 O'z ixtiyoridan o'zgaga o'tkazmoq. *Kitobni topshirmoq.*
2 Zimmasiga vazifa yuklamoq. *Rahbarlikni topshirmoq.*
- topshir-iq** Birovning zimmasiga yuklatilgan yumush, ish, vazifa. *Uy topshirig'ining bajarilishi. Topshiriq olmoq.*
- toq** 1 Ikkiga bo'linmaydigan, juftlab sanaganda oxiri juft chiqmaydigan, bir dona ortib qoladigan. *Toq son. Piyola toq chiqdi.*
2 Jufti bo'lmagan, juftsiz. *Toq ho'kiz bilan yer haydab bo'lmaydi.*
3 Xotinsiz yoki ersiz. *Dunyodan toq o'tmoq.*
- toqat** Chidash qobiliyati. *Toqat bilan gapini eshitmoq.*
- be+toqat** Toqatsiz, chidamsiz, bardoshsiz. *Betoqat yo'lovchi.*
- betoqat bo'lmoq** Toqati toq bo'lmoq, bezovta bo'lmoq. *Mehmonlarni kutaverib betoqat bo'lmoq.*
- toqat-li** Toqat qila oladigan, chidamli, sabrli. *Toqatli kelin.*
- toqat+siz** Toqat qila olmaydigan, betoqat, chidamsiz. *Toqatsiz kishi.*
- toqatsiz-lanmoq** Toqati tugamoq, chiday olmay bezovtalanmoq, betoqat bo'lmoq. *Toqatsizlanib kutmoq. Kutaverib toqatsizlanmoq.*
- toqat qilmoq** Bardosh bermok, chidamoq. *Sovuqqa toqat qilmoq.*
- toqi** 1 *ayn.* Vassa.
2 Qorovullarning shaqildog'i. *Kechasi bilan qorovulning toqisi eshilib turdi.*

3 Ko'ylakning yelka qismiga ichidan qo'yilgan astar.

tor I 1 Eni, kengligi kichkina bo'lgan. *Tor yo'l.*

2 *kchm.* Mavqei, ko'lami, chegarasi katta bo'lmagan. *Tor yo'nalish.*

3 *kchm.* Baxil odam haqida. *U juda tor odam.*

tor-aymoq 1 Eni, bo'yi, hajmi kichrayib kichik bo'lmoq, ensiz, tor bo'lmoq. *Kiyimlari torayibdi.*

2 Ko'lani, chegarasi qisqarmoq, cheklanmoq. *Vazifasi toraydi.*

tor-lik 1 Tor holat. *Yo'lning tortli.*

2 Xasislik. *Yana tortligini qildi.*

tor II Sim tortli cholg'u asbobi. *Torni chertmoq.*

tor-li Tori bor, tori mavjud. *Tortli musiqa asboblari.*

tormoz Mashina, mexanizm va sh. k. harakatini sekinlatish yoki to'xtatish uchun ishlatiladigan qurilma. *Tormoz berib mashinani to'xtatdi.*

tormoz-lamoq Tormozni ishga solmoq. *Mashinani tormoz-ladi.*

tort Tuxum, shakar, yog', sut va b. masalliqni qo'shib tayyorlanadigan bejamali qandolat mahsuloti. *Mehmonga tort bermoq.*

tortinmoq O'zini chetga olib turmoq, uyalib, begonasirab yoki biror andisha bilan turmoq. *Bola tortinib gapira olmadi.*

tortin-choq Uyalib, iymanib turadigan, uyatchan. *Tortinchoq qizcha.*

tortinchoq-lik Tortinchoq bo'lish holati. *Tortinchoqlik pand beradi.*

tortiq Biror kimsaga berilgan, ajratilgan sovg'a, hadya. *Ko'ylak tortiq qilmoq.*

tortishmoq 1 Tortmoq *fl. birg. n. Arqonni tortishmoq.*

2 Inson mushaklarining qisqarishi natijasida harakatsiz bo'lib qolmoq. *Oyog'im tortishib qoldi.*

3 O'z fikrini ma'qullash uchun harakat qilmoq, bahslashmoq, talashmoq. *Katta odamlar bilan tortishish yarashmaydi.*

tortmoq 1 Biror joyidan ushlab o'zi tomonga sudramoq, surmoq. *Arra tortmoq. Bolani quduqdan tortmoq.*

2 *kchm.* O'ziga moyil qilib olmoq. *Diqqatini tortmoq.*

3 Biror yumushni bajarish uchun jalb etmoq. *O'qishga tortmoq.*

4 Tarqatmoq, bo'lmoq. *Mehmonlarga shashlik tortmoq.*

5 Og'irligini o'lchamoq. *Paxtani tortmoq.*

6 Sim, ip kabi cho'ziq narsalarni gorizontaal yo'nalishda o'rnatmoq. *Kir yoygani ip tortmoq.*

7 Jismoniy, ruhiy, ma'naviy jihatdan o'xshamoq. *Otangga tortibsan.*

8 Boshdan o'tkazmoq. *Qiyinchilik tortmoq.*

tort-ma S'kaf, stol, servant, stenka va sh. k. larning tortib ochiladigan qutisi. *Pulni tortmaga solib qo'ymoq.*

tortqilamoq 1 Tinimsiz ravishda tartibsiz tortmoq, tortib-tortib qo'ymoq. *Kichkintoy onasining etagidan tortqilay boshladi.*

2 Talamoq, talon-taroj qilmoq. *Topganlarini tortqilab ketishdi.*

tost Qadah ichishdan oldin aytiladigan tilak so'zi. *Tost navbati mehmonga berildi.*

tot Maza. ta'm, lazzat. *Pishiriqning toti.*

tot-li 1 Mazasi yaxshi, shirin, lazzatli. *Totli pishiriq.*

2 *kchm.* Lazzat bag'ishlovchi, shirin. *Totli damlar.*

totami Karate, kik-boksing va sh. k. sport o'yinlari o'tkazish uchun hozirlangan, maxsus yumshoq to'shama tashlangan joy. *Totamiga chiqmoq.*

totimoq 1 Mazasini bilish uchun ozgina og'izga olmoq, yemoq, ichmoq. *Ovqatdan totimoq.*

2 *kchm.* Boshidan kechirib bilmog. *Hayotning sururini bir totib ko'rsin.*

totinmoq Bir oz tanovul qilmoq, ichmoq. *Kelganlar yangi qiyomdan totindilar.*

totuv O'zaro yaqin, do'stona munosabatli, inoq. *Totuv yashamoq.*

totuv-lik Totuv holat, munosabat. *Totuvlikka nima yetsin.*

tova Ovqat pishirish uchun ishlatiladigan atrofi qayrilgan yassi metall idish. *Tovaga tovuqni dimladilar.*

tovar 1 Sotish yoki ayirboshlash uchun ishlab chiqarilgan mahsulot. *Tovar xo'jaligi.*

2 Savdodagi har qanday mol. *Chet el tovarlari.*

tovar-shunos Tovarshunoslik mutaxassisi. *Firmamizga tovarshunos kerak.*

tovarshunos-lik Savdodagi mollarning xili, turi, navi, xususiyatlari, sifatleri va sh. k. haqidagi bilim va ularni egallagan kishi kasbi. *Tovarshunoslik bo'limida o'qimoq.*

tovlamoq Aldash, laqillatish harakatini qilmoq, biror narsasini yoki pulini olmoq, firib bermoq. *Odamlarni tovlab ko'p narsasini olgan.*

tovla-machi Odamlarni aldab kun ko'radigan firibgar. *Tovlamachi qo'liga tushdi.*

tovlanmoq 1 Har xil rangda tuslanmoq, jilvalanmoq. *Ziragi quyosh nurida tovlanar edi.*

2 *kchm.* Har xil bo'lib turmoq, o'zgarimoq. *Qachongacha har xil bo'lib tovlanib turasan?*

tovon I 1 Oyoq kaftining orqa qismi. *Tovonga tikan sanchildi*

2 Oyoq kiyimining shu joyga to'g'ri keladigan qismi. *Tuflining tovon.*

tovon II Keltirilgan zararni qoplash uchun olinadigan yoki to'lanadigan haq. *Tovon to'lamoq.*

tovoq Sopol yoki chinnidan tayyorlangan ovqat solinadigan idish. *Tovoqqa go'sht solindi.*

ham+tovoq Yurish-turish va sh. k. da birga bo'luvchi, sherik. *Hamtovoqlari keldi.*

tovor Ip yoki ipak gazlama, mol. *Do'konga tovor keldi.*

tovuq 1 Go'shti, tuxumi va pati uchun boqiladigan urg'ochi uy parrandasi. *Tovuq tuxum qildi.*

2 Ba'zi qushlarning urg'ochisi. *Qirg'ovulning tovug'i.*

tovuq-xona Tovular turadigan xona yoki bino. *Tovuqxona qurmoq.*

tovus Rang-barang patli, erkaklarining dumi yelpig'ichga o'xshash, qirg'ovullar oilasiga mansub qush.

tovush — traktor+chi

- tovush** 1 Eshitish organlari orqali qabul qilinuvchi narsa, ovoz. *Yig'i tovushi eshitildi.*
2 Talaffuz qilish jarayonida soʻzning eng kichik va sodda unsuri. *Unli va undosh tovushlar.*
- tovush-li** Tovushi mavjud, tovushga ega boʻlgan. *Yoqimsiz tovushli xonanda.*
- tovush-siz** Tovush chiqarmaydigan, indamas, jim. *Tovushsiz yig'lamoq.*
- toy I** 1 Otning bolasi. *Ot o'rnini toy bosar.*
2 Bolalarni erkalash uchun ishlatiladigan soʻz. *Mana bizning toy ham uyg'ondi.*
3 Ba'zi atoqli otlarga erkalash, kichraytirish maqsadida qo'shiladigan soʻz. *Salimtoy.*
- toy II** To'p qilib taxlab yoki bosib qo'yilgan narsa, mol va shu tarzdgai tovar o'lchovi. *Bir toy paxta.*
- toy-lamoq** Toy qilmoq. *Paxtalarni toylamoq.*
- toymoq** 1 Silliq yuzada sirg'alib ketmoq, toyg'anmoq. *Bola toyib yiqildi.*
2 Tap tortmoq, qaytmoq. *Hech narsadan toymaydi.*
- toyg'anmoq** ayn. Toymoq.
- toz** Boshning sochsiz, kal yeri. *Boshida tozi bor.*
- toza** 1 Kir, iflosliklardan xoli ozoda sof, musaffo, pokiza. *Toza ko'ylak. Toza havo.*
2 Hech narsa qo'shilmagan sof. *Toza asal.*
3 *kchm.* Pok, sof. *Toza yurak.*
4 Juda ham, rosa. *Toza charchadik.*
- toza-lamoq** 1 Kir, loy, chang va sh. k. dan xoli qilmoq. *Uy tozalamoq.*
2 Ortiqcha narsalardan, aralashmalardan xoli qilmoq. *Gurunch tozalamoq.*
- toza-lik** Toza bo'lish holati va uning qoida va talablari. *Xonaning tozaligi talab darajasida.*
- tozi** Oyoqlari ingichka va uzun, yuguruvchan ov iti. *Tozi quyonni quvlab ketdi?*
- tog'** 1 Yer sirtining tekislikka nisbatan baland ko'tarilgan qismi. *Pomir tog'lari. Tog'ning toshi.*
2 Aholi yashaydigan tog'li joy, o'lka tog'lik. *Tog'da tug'ilib o'sgan.*
3 *kchm.* Narsalarning baland uyumi. *Xirmonlarda paxta tog'-tog' qilib uyulgan.*
- tog'a** 1 Ayolning aka-ukalari (uning bolalariga nisbatan). *Tog'alari kelib ketdi.*
2 O'zidan kattalarga murojaat shakli. *Tog'a, avtobus qachon keladi?*
- tog'ay** Ba'zi a'zolari biriktiruvchi elastik to'qima. *Burun tog'ayi.*
- tog'olcha** 1 Olchadan yirik olxo'ridan mayda mevali daraxt.
2 Shu daraxtning nordon mevasi. *Tog'olcha murabbos.*
- tog'ora** Katta chuqur to'garak idish. *Kir tog'ora.*
- tog'-tog'** 1 Tog'dek uyulgan, to'p-to'p, ko'p. *Tog'-tog' paxta.*
2 *kchm.* Cheksiz ko'p, bitmas, tuganmas.

- tosh** 1 Yaxlit yoki bo'lak holda uchraydigan qattiq tog' jinsi. *Qurilishga tosh keltirmoq.*
2 Shafqatsiz, berahm. *Tosh yurak.*
3 Vazn o'lchash uchun ishlatiladigan turli og'irlikdagi jism. *Taroziga ikki kilolik tosh qo'ydi.*
4 Kasallik natijasida inson organizmida hosil bo'lgan modda, jism. *Buyragidan tosh olishdi.*
- tosh-loq** Toshi ko'p yer. *Toshloq yer.*
- toshbaqa** Tanasi kosasining qattiq qobiq bilan o'ralgan sudraluvchi, bosh va oyoqlarini kosasi ichiga tortib oluvchi hayvon. *Dashtda toshbaqalar ko'plab uchraydi.*
- toshbo'ron** 1 Balandlikdan shiddat bilan tushayotgan toshlar oqimi.
2 Qadimiy jazolash usullaridan biri. Aybdorni ko'kragi-gacha yerga ko'mib, tosh otib urish, o'ldirish. *O'g'rini toshbo'ron qilishdi.*
- toshko'mir** Yer ostidan qazib olinadigan organik yoqilg'i. *Qishga toshko'mir g'amlab qo'ymoq.*
- toshmoq** 1 Qirg'oqdan oshib, atrofga yoyilmoq, atrofni bosmoq. *Suv toshib ketdi.*
2 Qaynab, ko'pirib idish chetidan oshib tushmoq. *Sutga qarab turmasang, toshib to'kiladi.*
3 *kchm.* Jo'sh urmoq, oshib ketmoq. *Jahli chiqib, g'azabi toshib ketdi.*
4 Badanda paydo bo'lmoq. *Bolaga qizamiq toshibdi.*
- tosh-ma** Ichki yoki tashqi sabablari natijasida badanda, shilliq pufakchalar tarzida paydo bo'ladigan xol-xol dog'lar. pufakchalar. *Qizamiq toshmasi.*
- tosh-qin** Kuchli suv toshish, suv bosishi. *Bahorda toshqin bo'lib turadi.*
- tosh-tarozi** 1 Tarozi va uning toshlari. *Sotuvchilar tosh-tarozi bilan ta'minlangan.*
2 *kchm.* Ma'lum o'lchovga ega bo'lgan, o'lchovli narsa. *Har yerning o'z tosh-tarozisi bo'ladi.*
- tong** Quyoshning chiqish mahali, subhidam, sahar. *Tongda turmoq.*
- trafaret** 1 Naqsh, gul, bezak, lavhalar, nomlar, ko'rsatkichlar va turli-tuman rasmlar tushirish uchun karton, tunuka yoki seluloiddan yasalgan teshik-teshik qolip, o'yma andaza va shunday andaza bilan solingan gul, naqsh. *Trafaretda naqsh chiqarmoq.*
2 *kchm.* Siyqasi chiqib ketgan qolip, ko'r-ko'rona taqlid qilinadigan namuna, shablon. *Ularning ish usuli trafaret.*
- trakt** Katta yo'l. *Toshkent — Termiz trakti.*
- traktat** 1 Ayrim masalaga bag'ishlangan ilmiy asar.
2 Xalqaro bitim, shartnoma.
- traktor** Qishloq xo'jaligida ishlatiluvchi yoki boshqa xil qurol-larni tortadigan, yuritadigan o'zi yurar mashina. *Jamoamizda o'nta traktor bor.*
- traktor-sozlik** Traktorlar ishlab chiqarish va mashinasozlikning traktorlar ishlab chiqaradigan sohasi. *Toshkent traktor-sozlik zavodi.*
- traktor-chi** Traktor haydovchi. *Yosh traktorchi.*

tramvay 1 Elektr kuchi bilan ishlaydigan, temir yo'lda yuradigan shahar yer usti yo'li. *Toshkent tramvaylari.*
2 Shunday yo'ning bir yoki bir necha vagonlardan iborat poyezdi. *Tramvayga chiqmoq.*

tramvay+chi Tramvay haydovchi va tramvay parkining ishchisi. *Tramvaychilar to'plandilar.*

transformator O'zgaruvchi elektr tokining kuchlanishini oshirib yoki pasaytirib beruvchi apparat. *Transformator bilan tok kuchini ko'paytirdi.*

transformatsiya 1 Transformator vositasida elektr tokining o'zgarishi, o'zgartirish.
2 Umuman o'zgarish, o'zgartirish.

translatsiya Musiqa, tasvir, nutqlarni va boshqa hodisalarni radio va televideniya orqali uzoq masofaga uzatish, eshittirish ko'rsatish. *Mustaqillik bayrami juda ko'p mamlakatlarga translatsiya qilindi.*

transparent I Shior, rasm, surat chizilgan va ramkaga tortilgan gazlama yoki qog'oz. Bayram va tantanalarda ko'chalarga osib qo'yiladi yoki ko'tarib yuriladi. *Bayramga transparentlar tayyorlandi.*

transparent II Chiziqsiz qog'ozga xat yozganda satrlar to'g'ri chiqishi uchun uning tagiga qo'yiladigan, yo'g'on qora chiziq chizilgan qalin qog'oz.

transport 1 Xalq xo'jaligining yuk va passajirlar tashish bilan shug'ullanuvchi tarmog'i va uning vositalari. *Temir yo'l transporti. Suv transporti.*
2 Yuk va passajir tashish vositalari. *Shahar transporti (tramvay, trolleybus, avtobus, taksi va sh. k.).*

transportir Graduslarga bo'lingan yarim doira va chizg'ichdan iborat burchak o'lchash va burchak yasash asbobi. *Transportirda burchaklarni o'lchamoq.*

transportyor 1 Yuklarni bir joydan ikkinchi joyga to'xtovsiz uzatib turadigan qurilma konveyer. *Lentali transportyor.*
2 Og'ir yuklarni tashish uchun qurilgan ko'p o'qli temir yo'l platformasi.

tranzit 1 Bir mamlakatdan ikkinchi mamlakatga yoki bir joydan boshqa joyga ular o'rtasidagi mamlakat, joy orqali passajir, yuk olib o'tish. *Tranzit passajir.*
2 Oraliq punktlardan yukni tushirmasdan, to'ppa-to'g'ri olib o'tish. *Tranzit yuk.*

trap Kema ichidagi va samolyot bortiga tirab qo'yiladigan chiqish, tushish uchun xizmat qiladigan maxsus narvon. *Samolyotga trap keltirildi.*

trassa 1 Yerda yoki kartada kanal, yo'l, gaz quvuri, temir yo'l o'tgan yoki o'tkazilishini ko'rsatuvchi chiziq, iz. *Kanal trassasini belgilamoq.*
2 Qatnov qismi keng bo'lgan katta yo'l.
3 Maxsus iz qoldiruvchi o'q yoki snaryadning havoda qoldiradigan yaltiroq tutunsimon izi.

travma qrmg. Shikast.

traxoma Ko'z ichining doimiy qizarishi va yoshlanishi bilan bog'liq yuqumli kasallik, shilpiq.

trek Turli mashq va poygalar uchun doira shaklida ishlangan maxsus yo'l, yo'lka. *Velosiped treki.*

trener Sport turlari bo'yicha mashqlar o'tkazuvchi murabbiy. *Xokkey treneri. Klubga yangi trener keldi.*

trest Sanoatni tashkil etish shakllaridan biri. Bir sohaga oid bir necha korxonaning yirik birlashmasi. *Paxta tresti.*

trevoga Xavfli holat va undan ogohlantiruvchi signal. *Havo trevogasi. Trevoga signali.*

tribuna 1 Notiq so'zlaydigan baland joy, minbar. *Tribunaga yaqin joyga o'tirdik.*
2 Sport o'yinlari va namoyishlar bo'ladigan yerlarda tomoshabinlarga ajratilgan joylar. *Biz chap tomondagi tribunaga joylashdik.*

tribunal Og'ir harbiy va jinoiy ishlarni ko'rib chiqish bilan shug'ullanadigan favqulodda maxsus sud organi va shu organning sud majlisi. *Harbiy tribunal.*

triko 1 Ustki kiyimlar tikiladigan jimjimador jun gazlama. *Triko kastum.*
2 Trikotaj matodan tikilgan, gavdaga yopishib turadigan kiyim. *Komandamizga triko sotib olindi.*

trikotaj Mashinada ilmoqlab to'qilgan mato va shunday matodan tikilgan kiyim (kofta, paypoq, shapka va sh. k.). *Ipdan to'qilgan trikotaj. Ipakli trikotaj.*

trillion Mingta milliardga teng son. *Bir trillion zarra.*

trilogiya Bir muallifning umumiy g'oya va sujet bilan bog'langan, ba'zi qahramonlari ham mushtarak bo'lgan uch asari (romani, dramatik asari, musiqa asari).

trolleybus Elektr kuchi bilan yuradigan, simli, relssiz, passajirlar tashiydigan avtobusga o'xshash, transport mashinasi. *Trolleybuslar qatnovi to'xtatildi.*

trotnuar Ko'chaning ikki chetida piyodalar uchun qurilgan yo'lka. *Yangi asfaltlangan trotnuar.*

truba 1 Suyuqlik, bug', gaz va sh. k. larni o'tkazish uchun yasalgan uzun kavak narsa, quvur. *Cho'yan truba. Sopol truba.*
2 Puflab chalinadigan mis musiqa asbobi. *Truba chalmoq.*

trubka 1 Ingichka truba, naycha. *Plastmassa trubka.*
2 maxsus Cho'ziq truba shaklidagi turli asboblarning nomi. *Televizor trubkasi. Rentgen trubkasi.*
3 Telefon apparatining eshinish va so'zlash uchun xizmat qiladigan qismi. *Telefon trubkasini ko'tardi.*
4 Tamaki solish uchun kichkina kosachasi bor, maxsus chekish asbobi. *Maxorkani trubkaga solib chekdi.*

truboprovod Uzoq masofaga gaz, suv, bug' va sh. k. larni yetkazib beradigan uzluksiz trubalar liniyasi va tarmoqlaridan iborat inshoot. *Yer ostidan truboprovod o'tkazildi.*

truppa Teatr yoki sirk artistlari jamoasi. *Shahrimizga sirk truppa keldi.*

tub 1 Tag, ost. *Kosaning tubi. Daryoning tubi.*
2 *kchm.* Pirovard natija, oqibat. *Tavakkalning tubi — voy (Maqol).*
3 *kchm.* Ish-harakat, voqea-hodisaning zamiridagi narsa, asl mohiyat, negiz. *Bu gaplarning tubida boshqa bir narsa bo'lishi mumkin.*
4 Asosiy yetakchi, bosh. *Asarning tub mohiyati. Gaping tub ma'nosi.*

tub+siz — tumov

- tub.siz** 1 Tubi bo'lmagan, tagsiz. *Tubsiz quduq bo'lmas.*
2 *kchm.* Tagiga yetib bo'lmaydigan, juda chuqur. *Tubsiz osmon. Tubsiz o'y-xayol.*
- tuban** 1 Quyi. past. *Tog'dagi tuban joy.*
2 Mavqei, xislatlari, sifati jihatidan quyi darajada. past, arzimmas. *Tuban ish.*
3 Razil, qabih, yaramas. *Tuban harakat. Tuban qiliq.*
- tuban-lashmoq** 1 Pastlashmoq, pastroq tushmoq. *Qushlar tubanlashib uchmoqda.*
2 *kchm.* Tubanlikka yuz tutmoq, razillashmoq.
- tuban-lik** 1 Past joy, pastlik. *Tubanlikda joylashmoq.*
2 Tuban holat, xususiyat, hatti-harakat. *Odangarchilikni unutib, tubanlikka tushib ketmoq.*
- tubdan** Butunlay, tag-tugi bilan, jiddiy ravishda. *Dekanatning ishi tubdan qayta qurildi.*
- tufayli** Sababli, bois. *Qor yoqqanligi tufayli, issiq kiyinmoq.*
- tuflamoq** Tupurmoq. *Og'zidagi qalampirni tuflamoq.*
- tufli** To'piqdan past bo'lgan ayollar va erkaklar oyoq kiyimi. *Tufisini yechmoq.*
- tugal** To'la-to'kis, chala yeri, kam-ko'sti yo'q. *Ishni tugal bajardi.*
- tugal-lamoq** 1 Tugatmoq, oxiriga yetkazmoq, bitirmoq. *G'alla o'rishni tugallamoq.*
2 Tamomiga yetkazmoq, yeb, ishlatib va h. bitirmoq. *Jamg'armani tugallamoq.*
- tugallama** Sujetning yechimidan keyin keladigan va personajlarning oxirgi taqdiri haqida hikoya qilinadigan xotima qismi. *Hikoyaning tugallamas.*
- tugamoq** 1 Oxiriga yetmoq, tamom bo'lmoq, nihoyasiga yetmoq. *O'qish tugadi. Ish tugadi.*
2 O'tib ketmoq, o'tmoq. *Yoz tugadi.*
3 Ishlatilib, sarflanib tamom bo'lmoq. *Pul tugadi. Yog' tugadi.*
4 Barham topmoq, bartaraf bo'lmoq, ado bo'lmoq. *Urush-janjallar tugadi.*
- tugma** 1 Kiyim-kechak, biror narsaning, g'ilofi va sh. k. ning chetiga qadaladigan, odatda, to'garak shaklidagi tutqich. *Palto tugmasi. Ko'ylak tugmasi.*
2 Ulagich knopka. *Qo'ng'iroq tugmasi.*
3 Cho't donasi. *Bolalar cho't tugmalarini shaqir-shuqur qilisha boshladi.*
- tugma-li** Tugmasi bor, tugma qadalgan. *Ko'p tugmali ko'ylak.*
- tugmoq** 1 Tugun solmoq, bog'lamoq, ulamoq. *Arqonning uchini tugmoq.*
2 Hosil qilmoq, paydo qilmoq, chiqmoq. *Anjir tugibdi. Gilos juda ko'p hosil tugibdi.*
- tugun** 1 Arqon, ip, lenta va sh. k. narsalarning bog'lab ulangan yoki sirtmoq kabi tortib bog'langan yeri. *Belbog'ning tugunini yechmoq.*
2 O'rab, bo'g'chalab bog'langan narsa, bo'g'cha. *Katta tugunni orqalab keldi.*
3 Umuman, yechilishi, yoritilishi, ma'lum qilinishi lozim

bo'lgan narsa. *Har bir romanning tuguni bilan yechimi bo'ladi.*

- tuhmat** Ayblash, qoralash maqsadidagi uydirma, bo'hton. *Tuhmatga qolmoq. Tuhmat bilan qamalib ketmoq.*
- tuhmat.chi** Tuhmat, bo'hton qiluvchi, shunday ish bilan shug'ullanuvchi. *Tuhmatchi jazosini oldi.*
- tuk** 1 Inson badanida o'sadigan soch yoki yungning har biri, mo'y. *Soqol tuki. Qoshdagi tuk.*
2 Mevalarning ustini qoplab olgan mayda qilsimon o'simta. *Shaftolining tuki.*
- ser+tuk** 1 Tuki, pati qalin (gilam, gazmol va sh. k. haqida). *Sertuk gilam.*
2 Tuk, jun bosgan. *Sotvoldi yaktagidan belbog'ini bo'shatdi, sertuk ko'kragini artidi.*
- tuk-li** 1 Badanida tuki bor, mo'yli. *Tukli qurt.*
2 Sertuk, ustki qismi tuk bilan qoplangan. *Tukli koftochka.*
- tuk.siz** 1 Badanida tuki bo'lmagan. *Boshida tuki yo'q kal kishi keldi.*
2 Ustida tuki yo'q. *Tuksiz behi. Tuksiz shaftoli.*
- tul** Eri yoki xotinidan ajralgan, yolg'iz qolgan beva. *Tul xotini. Tul qolgan chol.*
- tulki** 1 Itlar turkumiga kiruvchi, dumi uzun, mayin junli yirtqich sutemizuvchi hayvon. *Tulkining uyasi. Tulki quyrug'ini maqtar (Maqol).*
2 *kchm.* O'taketgan ayyor, makkor, yolg'onchi odam haqida. *Bu tulki rejamizni buzib ketdi.*
- tullak** 1 Bir yildan o'tgan, tullab olgan (bedana. xo'roz va sh. k. haqida).
2 *kchm.* Makkor, ayyor, firibgar odam haqida. *Qo'shnimiz juda tullak odam.*
- tullamoq** Pat. teri yoki yungni tashlab yangi pat, teri yoki yung chiqarmoq. *Tullagan xo'roz. Tullagan mushuk.*
- tulpor** 1 Nasldor. chopqir ot, arg'umoq. *Tulpor uloqni olib qochdi.*
2 Afsonalarda berilgan qanotli ot. *Tulpor daraxtdan daraxtga uchib o'tdi.*
- tuman I** Atmosferaning quyi qatlamlarida yuzaga keladigan mayda suv yoki muz zarralari. *Pastqam yerlarga ko'p tuman tushadi.*
- tuman-lashmoq** 1 Xira bo'la bormoq, xiralanmoq. *Ko'z oldim tumanlashib qoldi.*
2 *kchm.* Xiralashmoq, noaniqlashmoq.
- tuman-li** 1 Tuman qoplagan, tuman bosgan. *Tumanli yerda mashina sekin yura boshladi.*
2 *kchm.* Noaniq bo'lgan, noravshan. *Tumanli mulohaza.*
- tuman II** 1 O'n ming. *Birning kasofati mingga urar, ming-niki — tumanga (Maqol).*
2 Nihoyatda ko'p, sanog'iga yetib bo'lmaydigan. *Salomatlik — tuman boylik (Maqol).*
- tuman III** Viloyatlar tarkibidagi ma'muriy-hududiy bo'linish. *Baliqchi tumani.*
- tumonat** Nihoyatda ko'p odamlar to'pi, xaloyiq. *Bayram kuni bog'da tumonat odam yig'ildi.*
- tumov** Burun shilliq pardasining yallig'lanishi va buning nati-

jasida burundan suv oqish kasalligi. *Sovuqda tumovdan saqlanish zarur.*

tumtaraqay: ~ **bo'lmoq** Turli tomonga tartibsiz tarqalib, to'zib ketmoq, qochib qolmoq. *Militsiya yaqinlashishi bilan janjallashayotganlar tumtaraqay bo'lib ketdi.*

tumtaymoq Xafa bo'lib, ranjib yoki jahli chiqib qovog'i soliq holatda bo'lmoq, tumshaymoq. *Kelin tumtayib o'tiribdi.*

tumshuq 1 Qushlarning cho'qish va zarb berish uchun xizmat qiladigan o'tkir uchli shoxsimon a'zosi. *Xo'rozning tumshug'i.*

2 Hayvonlar boshining old qismi. *Itning tumshug'i.*

3 *kchm. s. t.* Odamning yuz qismi, og'iz-burun va uning atrofi. *Uning tumshug'iga tushirgim keldi.*

tun Sutkaning oqshomdan tong otargacha bo'lgan qismi. *Qorong'i tun.*

tun+gi Tunda bo'ladigan, tunda bo'lgan, tundagi, tun og'ushidagi, kechki. *Tungi uchrashuv.*

tunamoq Biror joyda tunni o'tkazmoq, kechasi yotib qolmoq. *Mehmonxonada tunamoq.*

tund 1 Ko'p gapiravermaydigan ko'pchilikka aralashib keta olmaydigan, indamas. *Tund odam.*

2 Muomalasi sovuq, qo'pol muomala, qo'rs (kishiga yoqmaydigan, qattiq tegadigan, dag'al, qo'pol). *Uning tund gaplari jonga tegib ketdi.*

3 Ko'rinishi, chehrasi sovuq, yoqimsiz. *Cholning jahli chiqqan, tund.*

tund.lashmoq Tund bo'lmoq, tund bo'la bormoq, qo'pol.lashmoq. *Bu gapni eshitib, uning basharasi tundlasha boshladi.*

tun-kun 1 Bir sutka davomida, kechasi-yu kunduzi. *Tun-kun o'ylanib yurmoq.*

2 Hamisha, hamma vaqt, tinimsiz. *Tun-kun sergak turmoq.*

tunnel Tog' ichidan yoki yer ostidan o'yib ochilgan yo'l, o'tish joyi. *Qamchiq tunneli. Piyodalar ko'chaning tagidagi tunneldan o'tishadi.*

tunuka Uyning tomini yopish yoki boshqa maqsadlar uchun ishlatiladigan yupqa temir. *Oq tunuka yopilgan uy.*

tunuka.li Tunuka bilan yopilgan, tunukasi bor, tunuka qoplangan (uy haqida). *Tunukali tom.*

tunuka-soz 1 Tomni tunuka bilan yopuvchi mutaxassis tunukachi. *Tunukasoz tomlarimizni yopib berdi.*

2 Tunukadan turli asbob-anjom yasovchi usta. *Pechka qildirgani tunukasozni chaqirdim.*

tunukasoz-lik 1 Tunukasoz ishi, kasbi. *Tunukasozlikni o'rgatmoq.*

2 Tunukasozlar ustaxonasi joylashgan joy, rasta, qator. *Tunukasozlikka bordim.*

tunuka.chi *ayn.* Tunukasoz.

tunukachi.lik *ayn.* Tunukasozlik.

tup O'simlik yoki daraxt ko'chatining har bir donasi. *Uch tup terak. O'n tup gul.*

tuplamoq Og'izdan tupuk, balg'am va sh. k. ni tashlamoq, tupurmoq. *Uning basharasiga boplab tupladi.*

tuproq 1 Yer qatlamining kavlash, chopish, haydash va b. nati-

jasida sochiluvchan holga kelgan qismi yer. *Bir siqim tuproq.*

2 Gard, chang. *Usti-boshi tuproq.*

3 Yer qobig'ining o'simlik rizq olib o'sadigan ustki qatlam, yer. *Qora tuproq. Bo'z tuprog'i.*

4 O'lgan kishining xoki, xok. *Tuprog'im o'z vatanimning tuprog'iga qo'shilsin.*

5 *kchm.* Yurt, vatan, hudud. *Afg'oniston tuprog'i.*

ser+tuproq Tuprog'i ko'p, tuproq bosgan. *Tarvuz sertuproq yerga ekildi.*

tuproq-shunos Tuproqshunoslik bo'yicha mutaxassis olim.

tuproqshunoslik Tuproq xususiyatlarini o'rganadigan fan. *Tuproqshunoslik instituti.*

tupuk 1 Og'iz bo'shlig'ida so'lak bezlari ishlab chiqaradigan va ovqatni hazm qilish uchun yordam beradigan suyuqlik. *Tupuk bilan ho'llamoq.*

2 Shu suyuqlikning tupurilgan bo'lagi. *Tupurgan tupukni qaytib olmaydilar (Maqol).*

tupurmoq *ayn.* Tuplamoq. *Nosni tupurmoq.*

tur I 1 Xususiyatlari, belgilari, xossalari va sh. k. bilan umumiy bo'lgan bir guruh yoki butunlik tashkil etgan narsalarning xili, navi, ko'rinishi. *Qalam turlari. Paxta turlari.*

2 O'simlik va hayvonlarning biror turkumga mansub alohida sifatga ega bo'lgan tasnif birligi. *Sutemizuvchilar turi.*

3 Grammatik kategoriya xili. *Ravish turlari.*

tur+dosh Bir turdagi, bir xil ko'rinish yoki xususiyatga ega bo'lgan, bir xil. *Turdosh hunar.*

tur.lamoq 1 Turli-tuman qilmoq, xilma-xil qilmoq. *Gilamlarni turlab tashlabsiz-ku!*

2 Bir-biriga mos ravishda, uyg'unlashtirib tanlamoq, xil.lamoq. *Gullarni turlamoq.*

tur.li Bir-biriga o'xshamaydigan, har xil turga mansub bo'lgan, har xil. *Turli mashinalar. Turli binolar.*

tur.licha Turli usulda, har xil shaklda, turli yo'l bilan. *Bu ishni turlicha hal qilish mumkin.*

tur II Ikki yoki ko'p davrali sport musobaqalarida bir qur o'yin. *Shaxmat musobaqalarining ikkinchi turi boshlandi.*

turbina Suv, bug' yoki gaz kuchi yordamida ishlaydigan dvigatel. *GES turbinalari.*

turfa Boshqacha ekani, o'zgacha yangiligi bilan kishini hayratga soladigan ajoyib, g'alati. *Turfa hangomalar.*

turist Turizm bilan shug'ullanuvchi shaxs, turistik sayohat qatnashchisi. *Turistlar keldi.*

turizm Dunyoni ko'rish, bilish, o'rganish hamda dam olish maqsadida qilinadigan sayohat. *Xalqaro turizm.*

turk 1 Turkiyaning asosiy erli aholisini tashkil etadigan xalq. *Turk xalqi.*

2 Turkiy tillardan birida so'zlashadigan xalqlar. *Turk qavmlari.*

turkigo'y Turk tilida yozadigan va o'qiydigan. *Turkigo'y shoir.*

turkiy Turk xalqlari va ularning madaniyati, tiliga oid. *Turkiy tillar. Turkiy xalqlar.*

turkum 1 To'da, guruh. *Ikki turkum odamlar.*

turli — tutantirig

2 Biror jihatdan o'zaro birlik hosil qiluvchi narsalar majmui. *Mustaqillikka bag'ishlangan ma'ruzalar turkumi.*

3 O'simlik va hayvonlar tizimida bir necha oilani o'z ichiga olgan bo'linma. *Sudralib yuruvchilar turkumi.*

turli O'z xususiyatlariga ko'ra bir-biriga sira o'xshamagan, har xil. *Turli mamlakatlardan kelgan mehmonlar.*

turli-tuman Xilma-xil, har xil. *Turli-tuman atlaslar. Turli-tuman kitoblari.*

turmak O'ralgan yoki tugib bog'lab qo'yilgan narsa bog', tugun. *Sochni turmak qilmoq.*

turmak-lamoq O'ramoq yoki tugib bog'lamoq. *Uzun sochni boshiga turmaklab oldi.*

turmoq 1 Oyoq uzra tik holatda bo'lmoq. *Qimirlamay turmoq. Stol o'rtada turibdi.*

2 Ish, o'rin, vaziyat va sh. k. da mavjud bo'lmoq. *A'lochilar qatorida turmoq. Daftaring menda turibdi.*

3 Ma'lum vaqt bo'lmoq, ma'lum vaqtni o'tkazmoq. *Yana uch kun turing.*

4 Istiqomat qilmoq, hayot kechirmoq, yashamoq. *Men Andijonda turibman.*

5 Ma'lum qiymatga ega bo'lmoq. *Bu qog'oz juda arzon turadi.*

6 O'z xususiyatini saqlamoq, buzilmaslik (narsalar haqida). *Go'sht sovuqda buzilmay turadi.*

7 Tik holat olmoq, oyoqqa turmoq. *It yotgan yeridan turdi.*

8 Qo'zg'a(l)moq, ko'tarilmoq, paydo bo'lmoq. *Shamol turdi. Og'riq turdi.*

9 *Ko'm. fl. vazf.* Harakatning doimiyliigi, takroriyliigi kabi ma'nolarni ifodalaydi. *Ishlab turibdi.*

turmush 1 Insonning kun kechirish tarzi, kundalik hayot. *Turmushni yaxshilash.*

2 Jamiyatning oddiy hayot shart-sharoitlari majmui. *Turmush ongni belgilaydi.*

3 Kishining borlig'i, bo'lgan-turgani. *Uning turmushi shu.*

turna Botqoqlik va ko'llarda yashaydigan, oyog'i, bo'yni, tumshug'i uzun qush. *Turnalar qaytib keladi.*

turnik Ikki ustunga gorizontol holatda o'rnatilgan temir to'sindan iborat gimnastika qurilmasi. *Turnikka osilmoq. Turnikda mashq qilmoq.*

turnir Sport turlarida qatnashuvchilarning har biri ma'lum tartibda barcha qatnashuvchilar bilan bir martadan uchrashadigan musobaqa. *Shashka turniri. Turnir natijasi.*

turp I Hosili ko'kishroq rangda bo'lib quyuy ovqatlarga qo'shib yeyiladigan, turli salatlar tayyorlanadigan, sabzavot o'simligi va uning hosili. *Turpni oshga qo'shib yemoq.*

turp II Mevaning siqib suvi yoki shirasi olingandan keyingi qoldig'i. *Olma turpi.*

turq Tashqi ko'rinish, avzo, vajahat. *Turqi sovuq kishi.*

turtinmoq 1 Turtmoq *fl. o'zl. n. Qorong'ida shkafga turtinib ketdim.*

2 Qiyin holatni kechirmoq. *Hayotda turtingan vaqtlarimiz ham bo'lgan.*

turtmoq 1 Birdaniga qisqa muddatli keskin zarb bermoq. *Yonidan o'tayotganda turtib yubordi.*

2 Shunday zarb bilan biror narsaga ishora qilmoq. *Do'stini turtib kelayotganlarga diqqat qildi.*

3 *kchm.* Xo'rlamoq, kamsitmoq, turtkilamoq. *O'zingdan kichikni hadeb turtaverma.*

4 «Ketmoq», «o'tmoq», «qo'ymoq», fe'llari bilan birga kelib, «qayd qilmoq», «ta'kidlamoq», «tegmoq» ma'nolarini ifodalaydi. *Yuqorida dangasalarni ozgina turtib o'tgan edik. O'z ma'ruzasida ayrim nuqsonlarni ham turtib o'tdi.*

turtki Qisqa, keskin zarb urish, urilish. *Onamning turtkisidan uyg'onib ketdim.*

2 Biror ish-harakat va sh. k. ning boshlanishi, sabab bo'lgan narsa, vosita. *Har qanday ishga bir turtki sabab bo'ladi.*

3 *kchm.* Kishini xo'rlovchi, tahqirlovchi harakat. *Xo'jayinning turtkisi jonga tegdi.*

turtki-lamoq 1 Beto'xtov turtmoq. *Doim meni turtki-layveradi.*

2 Bo'lar-bo'lmasga xo'rlayvermoq, kamsitmoq. *O'gay akalari har doim uni turtkilardi.*

turg'un 1 Biror joyda doimiy yashaydigan, o'rnashib qolgan, muqim. *Turg'un aholi.*

2 O'zgarmas, doimiy bo'lgan, barqaror. *Turg'un holat. Turg'un narx-navo.*

turg'un-lashmoq 1 O'rnashib, muhim bo'lib qolmoq. *Qishloqda turg'unlashib qoldi.*

2 Turg'un holat kasb etmoq. *O'quvchilarning diqqati turg'unlashdi.*

turshak Danagi bilan birgalikda quritilgan o'rik. *Turshak sotib olmoq.*

tus 1 Rang-bo'yoqning bir-biridan ko'rinishi jihatidan farq qiladigan har bir ayrim turi. *Yashil tus.*

2 Tashqi ko'rinish, qiyofa. *Qishlog'imiz shahar tusiga kirib qolgan.*

tusamoq Ichki talab sezmoq, istamoq. *Ko'nglim g'o'rani tusab qoldi.*

tusmol Taxminiy nuqtai nazar, qarash, chama. *Tusmolimcha ertaga keladi.*

tusmol-lamoq Taxminiy mo'ljal qilmoq. *Tusmollab gapirmoq.*

tustovuq Tovuqlar zotiga mansub, patlari chiroyli, to'qayzorlarda yashaydigan qush, qirg'ovul. *Tustovuq ovlamoq.*

tut 1 Barglari ipak qurti uchun asosiy ozuqa bo'ladigan daraxt. *Tut ekmoq.*

2 Shu daraxtning oq, qizil, qora mevasi. *Tut qiyomi.*

tut-zor Faqat tut ekilgan yer, maydon. *Tutzorlar ipakchilik uchun juda zarur.*

tutam Narsalarning siqimlash yoki tutamlash mumkin bo'lgan miqdori. *Bir tutam jun. Bir tutam bug'doy.*

tutam-lamoq Kaftiga olib ushlamoq, tutmoq. *Soqolini tutamlamoq.*

tutamoq 1 Tutun bo'lib yonmoq, buruqsimoq, tutun chiqarmoq. *O'choqda ho'l o'tin tutamoqda.*

2 Is chiqarib, shishani qoraytirib yonmoq (chiroq haqida). *Sham tutayapti.*

tutantirig O't oldirish uchun ishlatiladigan mayda tarasha,

- payraxa va sh. k., tutatqi. *O'choqqa quruq tutantiriq topib soldi.*
- tutaqmoq** 1 Achchigʻidan, gʻazabdan qizishib ketmoq, dargʻazab boʻlmoq. *Tutaqqanidan qalt-qalt titrardi.*
2 *kchm.* Harorati qattiq koʻtarilmoq. *Isitmadan tutaqib ketyapti.*
- tutash** 1 Bir-biriga tutashib ketgan, uzilmaydigan, uzluksiz. *Tutash gulzor. Tutash uylar.*
2 Yonma-yon joylashgan, yonida, qatorida turgan, bir-biriga ulanib ketgan. *Brigadamiz ularning brigadasiga tutash. Tutash qoshlar.*
- tutashmoq** Tutash boʻlmoq, bir-biriga ulashmoq, yopishmoq. *Qishlogʻimiz toqqa borib tutashadi.*
- tutilmoq** 1 Tutmoq *fl. oʻzl. va maj. n. Oʻgʻrilar tutildi.*
2 Dudaqlanib, toʻxtab-toʻxtab gapirmoq, ravon gapira olmaslik. *Qizcha biroq tutilib gapiradi.*
- tutmoq** 1 Qoʻl bilan ushlamoq, ushlab turmoq. *Opasining etagidan tutmoq. Bir varaq qogʻoz tutmoq.*
2 Umuman. biror aʼzosi bilan ushlab olgan holda boʻlmoq. *Ogʻzida suvni ancha vaqtgacha tutib turdi.*
3 Ovlab, quvlab, izidan borib va b. sh. k. yoʻllar bilan ushlamoq, ushlab olmoq, qoʻlga tushirmoq. *Dushmani tutib olmoq. Qushni tutmoq.*
4 Harakatda boʻlgan narsani ushlab olmoq, ushlab qolmoq, harakatdan toʻxtatib qoʻlga kiritmoq. *Toʻpni tutmoq.*
5 Olish uchun uzatmoq, taklif qilmoq. *Yangi kelganlarga choy tutmoq.*
6 Roʻbaroʻsiga toʻgʻrilab ushlamoq, toʻgʻrilagan holda saqlamoq, solmoq. *Kitobni yoruqqa tutib oʻqidi.*
7 *kchm.* Oʻz qoʻlida, ixtiyorida saqlamoq. *Oʻz mavqeini tutib turmoqda.*
8 Biror tarzda ishlatmoq, foydalanmoq. *Qozonni toza tutmoq kerak.*
9 Toʻsish. qoplash va sh. k. maqsadlar uchun oʻrnatmoq, bogʻlab, ilib yoki osib qoʻymoq. *Eshikka parda tutmoq.*
10 Turli yoʻllar bilan maʼlum joyni egallamoq, qoplab olmoq, bosmoq. *Baqirgan ovozi butun qishloqni tutib ketdi.*
- tut.qich** 1 Narsalarning qoʻl bilan ushlash uchun xizmat qiladigan qismi, dasta. *Eshik tutqichi.*
2 Turli narsalarni qistirish uchun ishlatiladigan buyum. *Yuvilgan choyshabni tutqich bilan tishlatib qoʻymoq.*
- tutqich.li** Tutqichi bor boʻlgan. *Tutqichli chamadon.*
- tutqanoq** Kishi oʻzini yerga otib akashak boʻlib qoladigan, bedavo asab kasalligi, quyonchiq. *Tutqanoqʻi bor ayol.*
- tutqun** 1 Asir olingan yoki asirlikdagi odam asir, bandi. *Tutqunlarni olib ketmoq. Tutqun qilib olmoq.*
2 *kchm.* Erki, huquqi biron ixtiyorida boʻlgan. *Bu tutqun gizni hech qayerga chiqarmaydi.*
- tutqun.lik** 1 Tutqun holat. *Tutqunlikdan qutqazmoq.*
2 Asirlikdagi, erksiz, haq-huquqsiz sharoitdagi hayot, asirlik. *Tutqunlikda yashamoq.*
- tutum** Ish olib borish yoʻli, usuli. *Har joyning tutumi boshqa-boshqa.*

- tutun** Yonishdan havoga ajralib chiqadigan mayda zarralardan iborat gazsimon moddalar majmui. *Tandirning tutuni.*
- tuturiq** 1 Oʻz soʻzida, vaʼdasida tura olish xislati, lafz, burd. *Tuturugʻi yoʻq kishi.*
2 Tayinli maʼno, mazmun. *Tuturugʻi yoʻq gap.*
- tuturiq.li** 1 Tuturugʻi bor, burdi bor, soʻzida. lafzida turadigan. *Tuturuqli kishi.*
2 Tayinli, maʼnoli. *Tuturiqli soʻz.*
- tuturiq.siz** 1 Tuturugʻi, burdi yoʻq, soʻzida, lafzida turmaydigan, burdsiz. *Tuturiqsiz kishi.*
2 Betayin, maʼnisiz. *Tuturiqsiz soʻzlamoq.*
- tuvak** 1 Beshikka belangan bolaning siydik va axlati tushadigan beshik asbobi. *Tuvakni yuvmoq.*
2 Gul ekishga moʻljallangan sopol idish. *Tuvakdagi gul.*
3 Itga ovqat beriladigan idish. *Tuvakka ovqat solmoq.*
- tuvoq** Qozonning qopqogʻi. *Qozonning tuvogʻi yopiq.*
- tuxum** 1 Parranda, toshbaqa va baʼzi hayvonlarning bola ochish uchun qoʻyadigan, jinsiy mahsuloti. *Musichaning tuxumi.*
2 Isteʼmol qilinadigan shunday mahsulot. *Qaynatilgan tuxum.*
- tuxum.don** Ayollarda, urgʻochi hayvon va jonivorlarda tuxum hujayrasi hosil boʻladigan, juft holdagi bez, onalik bezi. *Tuxumdonda kasallik bor.*
- tuxum.lamoq** Tuxum qilmoq. *Tovugʻim bahorda tuxumladi.*
- tuya** Oʻrkachli, sutemizuvchi yirik ish hayvoni. *Ikki oʻrkachli tuya.*
- tuyakash** Tuya bilan kirakashlik qiluvchi, tuya bilan yoʻl yuruvchi, tuya haydovchi. *Tuyakashlar tuyalarga dam berdilar.*
- tuyaqush** Ucha olmaydigan, lekin juda tez yuguradigan issiq oʻlkalarda yashovchi. oyoqlari uzun yirik qush. *Tuyaqush tuxum qoʻyadi.*
- tuymoq I** 1 Keli, hovoncha va sh. k. da yanchib maydalamoq, kukun qilmoq. *Joʻxorini tuymoq.*
2 Oqlamoq, tozalamoq. *Sholi tuymoq.*
- tuymoq II** His qilmoq, sezmoq, payqamoq. *Akamning yaqinda kelishini koʻnglim tuyib turibdi.*
- tuynak** Yangi tugilgan, hali pishib yetilmagan qovun. *Bolalar tuynak uzib kelishdi.*
- tuyruk** 1 Uyning devoridan yoki tepasidan yorugʻlik kirib turish uchun qoldirilgan teshik. *Tuynukdan shamol kirib turadi.*
2 Harbiy istehkom devorlaridan oʻq otish uchun qilingan maxsus teshik.
- tuyogʻ** 1 Baʼzi sutemizuvchi hayvonlarning oyoq uchidagi shoxsimon moddadan tuzilgan tayanch qismi. *Molning tuyogʻi.*
2 *kchm.* Uy hayvoni, mol. *Hovlisida bironta tuyogʻ ham yoʻq.*
3 Bosh (mollarning soni haqida). *Qishloqda chorva tuyogʻi koʻpaymoqda.*
- tuyogʻ.li** Tuyogʻi bor, tuyogʻi boʻlgan. *Ayri tuyoqli hayvonlar.*

tuyqusdan — tushkun+lik

- tuyqusdan** Bexosdan, birdaniga, qo'qqisidan, kutilmaganda.
Otam tuyqusdan gap so'rab qoldi.
- tuyg'u** 1 Insonning tashqi ta'sirni sezish, his etish, qabul qilib olish qobiliyati. *Tuyg'u orqali tashqi ta'sirni sezamiz.*
2 Ruhiy yoki jismoniy kechinmalar, his-tuyg'ular umumlashmasi, hissiyot. *Sevgi tuyg'usi. Nozik tuyg'ular.*
- tuyg'un** Tez fahmlab, payqab oladigan, sezgir. *Tuyg'un yigit.*
- tuz I** 1 Kislota tarkibidagi vodorod o'rmini biror metall egallashi natijasida hosil bo'ladigan kimyoviy birikmalarning umumiy nomi. *Tuz organizm uchun juda zarur.*
2 Shu birikmaning ovqat uchun ishlatiladigan, iste'mol qilinadigan bir turi (natriy xlorid). *Ovqatga tuz solmoq.*
3 *kchm.* Kimsaning boshqa odamga bergan, yedirgan-ichirgani. *Shu uyning tuzini ko'plar yegan.*
- tuz+don** Tuz solib qo'yiladigan kichkina idish. *Tuzdonda tuz qolmadi.*
- tuz+lamoq** 1 Tuz sepib qo'ymoq, tuzga bulamoq. *Qo'y go'shtini tuzlab qo'ydik.*
2 Tuz sepib yoki namakobga solib ma'lum vaqtga qadar buzilmaydigan yegulik tayyorlamoq. *Pomidor tuzlamoq.*
3 *kchm.* Gap bilan boplamoq. *Sora xola qo'shnisini rosa tuzladi.*
- tuz+siramoq** Organizmda tuz yetishmasligi natijasida tuz talab bo'lmoq (asosan hayvonlar haqida). *Ho'kizlar tuzsira bo'libdi.*
- tuz+siz** Tuzi yo'q yoki past. *Tuzi kam ovqat.*
- tuz II** O'yin turiga qarab eng katta yoki bir ochko (bir xol) qiyamatga ega bo'ladigan karta. *Qarg'a tuz. Chillik tuz.*
- tuzalmoq** 1 Kasallikdan, xastalikdan xalos bo'lmoq, sog'aymoq, shifo topmoq. *Otam tuzaldi.*
2 Bitib ketmoq, yo'q bo'lib ketmoq (yara, chipqon, jarohat va sh. k. haqida). *Yaralarim tuzalib ketdi.*
3 Biror yomon, nojo'ya, noto'g'ri yo'ldan qaytmoq. *Majlisdagi gaplardan so'ng ancha tuzalib qoldi.*
4 Kamchiliklari, nuqsonlari bartaraf etilib durust bo'lib qolmoq, yaxshilanmoq. *Turmushimiz ancha tuzalib qoldi.*
5 Foydalanishga yaroqli holga kelmoq. *Televizor tuzaldi.*
- tuzamoq** 1 Dasturxon va sh. k. ni noz-ne'matlar bilan bezamoq, yasatmoq. *Mehmonning oldiga patnis tuzab chiqdi.*
2 Saranjom-sarishta qilmoq, jihozlamoq, yasatmoq. *Bir xonani mehmonlar uchun tuzab qo'ygan edi.*
- tuzatmoq** 1 Saranjom-sarishta qilmoq, tartibga solib, chiroyli qilmoq. *Sochini tuzatmoq. Dasturxonni tuzatmoq.*
2 Ishdan chiqqan narsani o'z holiga keltirmoq, foydalanishga, ishlatishga yaroqli holga keltirib ta'mir qilmoq. *Buzilgan devorni tuzadi. Televizorni tuzatgani usta chaqirdi.*
3 Bartaraf qilmoq, to'g'rilamoq. *O'z xatosini tezda tuzatib oldi.*
4 Yomon yo'ldan qaytarmoq, axloqiy nuqsondan xalos qilmoq. *Axloqni tuzatish kerak.*
5 Kasallikdan, xastalikdan xalos bo'lib sog'aymoq, davolamoq, shifo bermoq, kasallikni aritib sog'aytirmoq. *Kasallarni tuzatmoq.*

- tuzat-ish** 1 Tuzatmoq *fl.* ish oti. *Xatoni tuzatish shart.*
2 Kamchiliklarni bartaraf qilish maqsadida kiritilgan o'zgartirish, o'zgartma, tuzatma. *Kitobga kiritilgan tuzatishlar.*
- tuzilish** Ma'lum bir qonun-qoidalar yoki tartib asosida tarkib topish, qurilish. *She'r tuzilishi.*
- tuzilma** Turli qismlardan bir butun qilib tashkil qilingan narsa, uyushma. *Turdosh xo'jaliklar tuzilmasi.*
- tuzmoq** 1 Tashkil etmoq, tarkib toptirmoq. *Jamoa tuzmoq. Kengash tuzmoq.*
2 Ijod qilmoq, yaratmoq. *Darslik tuzmoq. Lug'at tuzmoq.*
- tuzoq** 1 Qush tutish uchun qildan yasaladigan sirtmoqli moslama. *Qushlarni tuzoq bilan ushlashdi.*
2 *kchm.* Qo'lga tushirish, ilintirish vositasi. *Xayriyat, boshliqni tuzoqqa ilintirdik.*
- tuzuk** 1 Buzilgan yeri yo'q, ishlab turgan yoki ishlay oladigan, buzuq emas. *Mashina tuzuk ishlaydi.*
2 Kamchiligi yo'q, durust, yaxshi. *Tuzuk qiz.*
3 Yomon emas, har holda yaxshi, durust. *Ahvol tuzuk.*
4 *yukl.* Tasdiq, ma'qullash bildiradi, yaxshi, xo'p, mayli, ma'qul. — *Ertaga ertaroq kel. —Tuzuk.*
- tuzum** Jamiyat va davlat tuzilish tizimi. *Yangi tuzum.*
- tug'ilmoq** 1 Tug'lamoq *fl.* o'zl. n. *Chaqaloq sog'lom tug'ildi.*
2 Yuzaga kelmoq. *Fikr tug'ildi.*
- tug'lamoq** 1 Oy-kuni yetgach bolani yuzaga keltirmoq, ko'zi yorimoq. *O'tgan shanba ertalab o'g'il tug'di.*
2 Umuman, bola ko'rmoq, zuryod qoldirmoq. *Bu ayol tug'mas ekan.*
3 Bolalamoq (hayvonlar haqida). *Qo'yi egiz tug'ibdi.*
- tug'+ma** 1 Tug'ilishdan mavjud bo'lgan. *Tug'ma ko'r.*
2 Tug'ilish bilan birga berilgan, Olloh tomonidan berilgan. *Tug'ma iste'dod.*
- tug'uruq** 1 Tug'ish, farzand ko'rish. *Tug'uruq uyi.*
2 etn. Farzand ko'rish munosabati bilan bo'ladigan marosim, yig'in. *Tug'uruqqa bormoq.*
- tug'uruq+xona** Ayollarga tug'ish bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatadigan tibbiy muassasa. *Shahar tug'uruqxonasi.*
- tush I** Kishi uxlagan paytda vujudga keladigan timsollar, uyqu vaqtida ko'riladigan narsalar. *Tush ko'rmoq. Tushimda do'stlarim bilan uchrashibman.*
- tush II** Quyosh qoq tepaga kelgan payt. *Tush paytida hamma o'zgina dam oladi.*
- tush-ki** Tush vaqtida bo'ladigan, tush vaqtidagi. *Tushki ovqat vaqti.*
- tush-lik** Tush vaqtida yeyiladigan ovqat. *Tushlik qilmoq.*
- tushkun** 1 Inqirozga yuz tutgan, tanazzulga uchragan, tobora orqaga ketib, yomonlashib borayotgan. *Tushkun holat. Tushkun madaniyat.*
2 Umidsizlik ruhi bilan sug'orilgan. *Tushkun kayfiyat.*
- tushkun-lik** 1 Tobora orqaga ketish, yomonlasha borish holati, tanazzul, inqiroz, zavol. *Siyosiy tushkunlik.*
2 Tubanlikdagi hayot, kayfiyat, holat. *Tushkunlikka tushmoq.*

tushmoq 1 Yuqoridan, balanddan pastga tomon harakat qilmoq, shunday harakat qilib biror past yerga yetmoq, inmoq. *Chuqurga tushmoq. Quduqqa tushmoq.*

2 Transport vositasi yoki ot-ulovdan yerga, pastga qo'nmoq. *Mashinadan tushmoq.*

3 Transport vositasiga o'tirmoq, chiqmoq (j. k. bilan). *Kemaga tushmoq. Samolyotga tushmoq.*

4 O'z asl holati, darajasi va b. jihatdan pasaymoq. *Bozorda narx ancha tushibdi.*

5 Umuman, biror yerga borib qo'nmoq, joylashmoq. *To'p darvoza to'riga borib tushdi.*

6 *kchm.* Biror ish, mansab, amal va sh. k. dan bo'shamoq yoki chetlatilmoq. *Raislikdan tushmoq.*

7 Biror narsada, narsa yuzasida paydo bo'lmoq, yuzaga kelmoq. *Yerga tushgan mevalar.*

8 Ma'lum bir narsa, sarf-xarajat, pul va sh. k. da chiqimdor bo'lmoq. *Ziyofatga tushmoq.*

9 Chekiga, hissasiga to'g'ri kelmoq, tegmoq. *Buni bajarish sizning zimrangizga tushdi.*

10 Mos kelmoq, monand, to'g'ri, muvofiq kelmoq. *Yangi kalit eshikka tushdi.*

11 Qurilmoq, bunyod bo'lmoq, barpo qilinmoq. *Paxta banki shu yerga tushdi.*

12 Boshlamoq, kirishmoq. *Gapga tushmoq. Kitob o'qishga tushdi.*

13 *ko'm. fl. vazf.* Harakatning tugal, keskin bajarilishi ma'nolarini bildiradi. *Sakrab tushdi. Cho'chib tushdi.*

tushov Ot-ulov, mollarning oldingi ikki oyog'ini matashtirib bog'laydigan arqon yoki moslama. *Tushov solmoq.*

tushov+lamoq 1 Tushov bilan oyoqlarini bog'lab qo'yimoq, oyog'iga tushov solmoq. *Otlarni tushovlab qo'ydi.*

2 *kchm.* Oyoq-qo'lini bog'lab qo'yimoq, yurgizmay qo'yimoq, erkin harakat-faoliyatga imkon bermaslik.

tushum Savdodan yoki umuman har qanday ishdan keladigan (tushadigan) pul, daromad. *Tushumi kamroq ish.*

tushunmoq 1 Biror gap, ish-harakat, voqea, hodisa va sh. k. ning tub mohiyatini, sababini, ma'nosini anglamoq, anglab yetmoq, bilmok. *Nima gap ekanligini hech kim tushunmadi.*

2 Narsalar ish-harakat va sh. k. ni yaxshi farqlay olmoq, uquvi yetmoq. *Dehqonchilikning tiliga tushunmoq.*

tushunar Tushunmoq *fl. sfsh.*

tushunar+li Tushunish mumkin bo'lgan aniq, ravshan. *Tushunarli masala. Tushunarli vazifa.*

tushun+cha 1 Predmet, voqea-hodisalarning belgilarini umumlashtirib aks ettiruvchi umumiy tasavvur. *Shahar haqida tushuncha bor.*

2 Bilim, ong, tafakkur darajasi. *Mavzu bo'yicha tushuncha hosil bo'lmoq.*

tushuntirish 1 Tushuntirmoq *fl. har. n. Yaxshilab tushuntirish kerak.*

2 Mazmur-mohiyatini yaxshi, to'la anglashga yordam beradigan sharh, izoh. *Aholi o'rtasida tushuntirish ishlari olib bormoq.*

to'da 1 Kishi yoki narsalarning jam holdagi birligi. *Kishilar to'dasi.*

2 Maqsadi yoki biror belgi-xususiyati bilan birlashgan, uyushgan guruh. *Qo'zg'olonchilar to'dasi.*

to'da+lamoq To'da (to'p) holga keltirmoq, bir joyga yig'moq. *Chiqindilarni to'dalamoq.*

to'da-lashmoq 1 To'dalamoq *fl. birg. n. Bolalar shox-shab-balarni to'dalashdi.*

2 To'da (to'da-to'da) bo'lmoq, to'planmoq. *To'dalashib yurmoq.*

to'fon 1 Shiddatli bo'ron, dovul. *Kuchli to'fon.*

2 Afsonalarga ko'ra butun dunyoni bosgan suv toshqini. *To'fon afsonasi.*

to'garak 1 Aylana (doira) shakldagi.

2 Guruh bo'lib, birgalikda ish, mashq va sh. k. o'tkaziladigan joy hamda uning ishtirokchilari (guruh)ning o'zi. *To'garak tashkil etmoq.*

to'kin Mo'l-ko'l. *To'kin dasturxon. Avji pishiqchilik, hamma narsa to'kin.*

to'kin+chilik Mo'l-ko'l holat, serobchilik. *To'kinchilikka nima yetsin. Hozir kuz, to'kinchilik fasti.*

to'kis 1 To'la ta'minli, talab-ehtiyoji, kamchiligi yo'q. *To'kis oila (xonadon).*

2 Kamchiligi, qusuri yo'q.

to'kmoq 1 Idishidan holi qilmoq, ag'darmoq. *Paqirdagi suvni to'kmoq.*

2 *kchm.* Ich(i)dagini yuzaga chiqarmoq, ma'lum qilmoq. *Dardini to'kmoq.*

to'k+ma Sarf-xarajatlar o'rtada, hamma o'z ulushini qo'shib o'tkaziladigan ulfatchilik o'tirish.

to'la 1 To'lgan, band holatli. *Zal to'la.*

2 Qoplagan, egallagan holatli. *Osmon to'la yulduzlar.*

3 To'lishgan jussali. *To'la yigit.*

to'lamoq 1 Zimmadagi pul, narsa va sh. k. larni bermok. *Soliqni to'lamoq.*

2 Yetkazilgan zarar, ziyon haqini bermok, o'rnini to'ldirmok. *Yo'qotgan narsasini (egasiga) to'lamoq.*

to'la(a>o)-v 1 To'lamoq *fl. har. n.*

2 To'lanadigan, zimmadagi narsa. *Soliq to'lovlari.*

3 O'rnini qoplash uchun beriladigan narsa tovon. *To'lovga narsa bermok.*

to'lishmoq 1 To'lmoq *fl. birg. n.*

2 Et, gavda qo'yib to'la holatli bo'lmoq. *Sog'ayib rang-ro'yi ancha o'zgarib, to'lishibdi.*

to'lmoq 1 Sig'imi, joyi band bo'lmoq, bo'sh joyi qolmaslik. *Zal to'ldi.*

2 Qoplamoq, egallamoq. *Uy tutunga to'ldi.*

3 Yoshi o'zining ma'lum bir pog'onasiga yetmoq. *O'n beshga to'lmoq.*

4 *ayn.* To'lishmoq.

to'liq 1 To'lgan (to'la) holatli. *Zal odamlar bilan to'liq.*

2 Bekam-ko'st, mukammal. *To'liq hisobot.*

to'lqin — to'qol I

- to'lqin I** Suv betining ko'tarilib-tushib, surilib bo'layotgan harakati. *Shamol turib to'lqin yana ham kuchaydi.*
2 *kchm.* Jamiyat va tabiatdagi shunday kuchli qo'zg'olish harakat-holati. *Qo'zg'olonchilar to'lqini. Kuchli shamol to'lqini.*
- to'lqin-lanmoq I** To'lqinli holatda bo'lmoq. *Dengizning to'lqinlanishi.*
2 *kchm.* Ichki tug'yon, jo'shqinlik hissi, qo'zg'almoq. *Uning chin dildan, yonib aydayotgan gaplaridan to'lqinlanib ketdi.*
- to'lg'anmoq** Lapanglamoq, u yoki bu yonga tashlanmoq (Asosan, qiynoqdan, bezovtalikdan). *Chalajon ilon to'lg'onib yotibdi.*
- to'mtoq I** Uchi o'tkir (nayza) bo'lmagan, uchsiz. *To'mtoq mix.*
2 Uch tomoni kesilgan, singan, uzilgan. *Ko'rsatkich barmog'i to'mtoq.*
3 *kchm. s. t.* Aql-farosati past, normal fikr-mulohaza yuritilmaydigan. *To'mtoq odam.*
4 *kchm.* Maromiga yetmagan, nomukammal (fikr-mulohaza haqida). *To'mtoq jumla.*
- to'n** Oldi ochiq, uzun o'zbek milliy choponi. *Kimxob to'n.*
- to'nka I** Daraxtning sinishi, kesilishi natijasida ildiz tomonda qolgan (yerdan chiqib turgan) qismi. *To'nkaga o'tirmoq.*
2 *kchm.* Fahm-farosatsiz odamga nisbatan qo'llanadi. *Ey to'nka, nima qilib qo'yding?!*
- to'nkamoq** O'zgan ko'rmoq, birovga taqqamoq. *Qilar ishni o'zi qilib, boshqalarga to'nkamoq.*
- to'nkarmoq** Ustini (bosh, ochiq tomonini) ostiga qo'yimoq. *Piyolani to'nkarmoq.*
- to'ntarmoq I** Ag'darib, ustini ostiga qilib qo'yimoq. *Qozonni to'ntarib qo'yimoq.*
2 Davlatni ag'darib, hokimiyatni o'zgartirmoq. *Davlat to'ntarishi bo'ldi.*
- to'ng'iz I** Yovvoyi cho'chqa. *To'ng'iz ovi.*
2 *kchm.* Tarbiya ko'rmagan, saviyasi past odam. *Odam emas, to'ng'iz.*
3 Muchal yil hisobidagi 12-yil nomi. *To'ng'iz yilida tug'ilgan.*
- to'ng'illamoq** G'udurlanib, tushunib bo'lmaydigan tarzda gapirmoq. Norozilik ohangida gapirmoq. *U to'ng'illab chiqib ketdi.*
- to'ng'ich I** Oilaning bosh farzandi. *To'ng'ich o'g'il.*
2 Eng birinchi, dastlabki. *Istiqlolning to'ng'ich korxonasi.*
- to'p I** Koptok. *Futbol to'pi.*
2 Artileriya quroli, zambarak. *To'pga tutmoq.*
- to'p II I** To'da. *To'pdan ayrilganni bo'ri yer.*
2 Gazmol o'rami. *Bir to'p atlas.*
- to'piq** Boldir suyagining pastki uchidagi yon tomonga turtib chiqqan do'mboq qismi. *O'ng oyoq to'pig'i.*
- to'plamoq I** Bir yerga yig'imoq, uymoq. *To'kilgan olmalarni to'plamoq.*
2 Jamg'armoq. *Mablag' to'plamoq.*

- to'pla-m I** Bir turdagi narsalarning ma'lum tartibdagi yig'indisi. *Qadimgi tangalar to'plami.*
2 Muayyan tartibda to'planib, nashr etilgan asar. *She'rlar to'plami.*
- to'polon I** Tartibsiz o'yin, sho'xlik. *Bolalarning to'poloni.*
2 Tartibsiz harakat, g'ovur-g'ovur, ur-yiqit. *Og'ziga tegdi deguncha to'polon boshlaydi.*
3 Urish-janjal, mojaro. *To'polon ustidan chiqdim.*
- to'polon-chi I** Sho'x, o'yinqaroq. *To'polonchi bola.*
2 Bo'lar-bo'lmasga janjal chiqaradigan odam. *To'polonchi kishi.*
- to'pponcha I** Yonda olib yuriladigan qurol. *To'pponchadan o'q uzmoq.*
2 *kchm.* Gap qaytaradigan, og'ziga kelganini aytadigan. *To'pponcha odam.*
- to'q I** Ovqatni to'yib yeb olgan. *To'q mollar.*
2 Muhtojligi yo'q, badavlat. *To'q xo'jalik.*
3 Mag'zi bo'liq, to'la. *To'q yong'oq.*
4 Rangi qoraga moyil, quyuk. *To'q qizil duxoba.*
- to'q-chilik** Farovonlik, ma'murlik. *To'qchilikda yashamoq.*
- to'qay** Qamishzor, botqoq yer. *To'qaydan qamish o'rib keldi.*
- to'qay+zor** Qamish, turli butalar o'sgan joy. *To'qayzorni quritmoq.*
- to'qim** Jazlik yoki egar ostiga qo'yiladigan, ot-ulov abzali. *Kigiz to'qim.*
- to'qim-lamoq** Ot-ulovga to'qim solmoq. *Otni to'qimlab minmoq.*
- to'qimoq I** Gazmol to'qib, to'qima buyum tayyorlamoq. *Chit to'qimoq.*
2 *kchm.* Yo'q yerdan o'ylab chiqarmoq, uydirmoq. *Gap to'qimoq.*
3 *kchm.* Ijod etmoq. *She'r to'qimoq.*
- to'qi-ma I** To'qilgan, to'qib yasalgan. *To'qima shlapa.*
2 Gazmol, gazlama. *Shoyi to'qimalar.*
3 *biol.* Organizmda hayotiy vazifani bajaradigan hujayralar birikmasi. *Nerv to'qimalari.*
- to'qima-chilik I** kasb oti. To'qimachilik kasbi.
2 Gazmol ishlab chiqarish tarmog'i. *To'qimachilik sanoati.*
- to'q(i>u)+v I** To'qimoq *fl. h. n.*
2 To'qish ishi. *To'quv do'koni.*
- to'quv+chi** To'qimachi. *Shoyi to'quvchi ayol.*
- to'quvchi-lik** To'quvchi ishi, kasbi.
- to'qli** Bir yosh atrofidagi hali tug'magan qo'y.
- to'qmoq I** Yog'ochdan yasalgan dastali asbob. *Duradgorlar to'qmog'i.*
2 Turli mexanizm va qurilmalarning zarb beradigan qismi. *Burg'u to'qmog'i.*
- to'qnashmoq** Yuzma-yuz uchrashmoq, duch kelmoq. *Eshik oldida u bilan to'qnashdi.*
- to'qol I** Shoxi yo'q, shoxsiz. *To'qol sigir.*

- to'qol II** Xotin ustiga olingan ikkinchi xotin.
- to'qqiz** 9 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son.
- to'qson** 1 90 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son.
To'qson so'm.
2 Qish faslining 90 kuni (1 dekabr dan martgacha). *To'qson kirdi.*
- to'r I** 1 Katak-katak ko'zli yoki bejamador qilib to'qilgan gazmol. *To'r parda.*
2 Turli materialdan katak-katak ko'zli qilib to'qilgan material. *Sim to'r.*
3 Baliq yoki qush tutadigan katak-katak ko'zli material. *Bedana tutadigan to'r.*
- to'r II** Yuqoridagi o'rin. *Mehmonni uying to'riga o'tqazdi.*
- to'ra** 1 *tar.* Yuqori tabaqaga mansub bo'lgan kishi, amaldor, hokim.
2 Kishilar ismiga hurmat yuzasidan qo'shiladigan so'z. *Alixon to'ra.*
- to'ra-larcha** Rasmiyatchilarga xos ravishda. *To'ralarcha munosabat.*
- to'riq** To'q jiyron, qora qizil. *To'riq ot.*
- to'rt** 4 raqami va u bilan ifodalangan son. *To'rt kun.*
- to'rva** Xalta, kichikroq qop, qopchiq. *Bir to'rva non.*
- to'rg'ay** Chumchuqsimonlar oilasiga kiruvchi kichkina, sayroqi qush. *Osmondagi bo'z to'rg'ay.*
- to'satdan** 1 Qo'qqisidan, kutilmaganda. *To'satdan mehmonlar kelib qoldi.*
2 Bexosdan, birdan. *To'satdan orqasiga qayrilib qaradi.*
- to'sin** Imorat, umuman mshootlarning tepasiga ko'ndalang solingan uzun yog'och yoki temir material. *Yog'och to'sin.*
Temir to'sin.
- to'smoq** 1 G'ov solib, o'tib bo'lmaydigan qilib qo'ymoq. *Hovlini to'sib olmoq.*
2 Yo'l bermay turmoq, to'xtatmoq. *Yo'lini to'smoq.*
- to's-iq** To'suvchi narsa, g'ov. *Faner to'siq.*
- to's-to'polon** Tartibsizlik, ur-yiqit, ostin-ustin. *To's-to'polon qilmoq.*
- to'ti** Issiq mamlakatlar o'rmonlarida yashaydigan patlari rang-barang chiroyli qush. *To'ti boqmoq.*
- to'xtamoq** 1 Davom etmasdan qolmoq. *Ish to'xtadi.*
2 O'z faoliyatini to'xtatmoq, ishlamay qolmoq. *Yuragi urishdan to'xtadi.*
3 Biror joyga qo'nmoq, tushmoq. *Ovchilar bir daraxt tagida to'xtadi.*
4 To'xtamga, qarorga kelmoq. *Bir gapga to'xtadi.*
5 *kchm.* Tilga olib o'tmoq. *U bu masalaga qisqacha to'xtab o'tdi.*
- to'xta-m** Biror qarorga kelish, kelishuv. *Kelgusi ish bo'yicha bir to'xtamga kelishdi.*
- to'xt(a>o)-v** To'xtamoq *fl. h. n.*
- be-to'xtov** 1 To'xtovsiz, uzluksiz, to'xtamasdan. Qor beto'xtov yog'moqda.

2 Tezda, darhol. *Ellikboshi beto'xtov aminga xabar qilmoqchi bo'lib chiqib ketdi (A. Qahhor).*

to'xtov+siz 1 Uzluksiz, beto'xtov. *To'xtovsiz yomg'ir.*

2 Kechiktirib bo'lmaydigan. *To'xtovsiz yetib keling.*

to'y 1 Oilada bazm, o'yin-kulgi va ziyofat bilan o'tkaziladigan ko'pgina marosimlarning umumiy nomi. *Nikoh to'yi.*

2 etn. Maslahat, kelishuvga binoan kuyov tomonidan qiz (kelin)nikiga yuboriladigan pul, sarupo, don-dun va shu munosabat bilan kuyov xonadonida bo'ladigan yig'in, ziyofat. *Ertaga to'y, indinga nikoh.* 3 Biror sabab tufayli bazm-ziyofat, o'yin-kulgi bilan o'tkaziladigan yig'in, tantana, bayram. *Hosil to'yi.*

to'y-xona To'y bo'layotgan joy, xonadon. *To'yxonaga kirmoq.*

to'y+chilik To'y uchun xos rasm-rusm, to'yda bo'lishi mumkin bo'lgan narsalar. *To'ychilik, bolalarni xafa qil-mang.*

to'yboshi To'yga boshchilik qiluvchi shaxs. *To'yni yakunlash uchun to'yboshidan fotiha so'ramoq.*

to'y-hasham To'y va boshqa yig'in, ziyofatlar. *To'y-hashamlar ko'paydi.*

to'yinmoq 1 To'ymoq *fl. o'zl. n.*

2 Yaxshi (yetarli miqdorda) o'ziga singdirmoq. *Yer ozuqaga to'yindi.*

to'ymoq 1 Talab darajasida yemoq, ichmoq. *Ovqatga to'ymoq.*

2 *kchm.* Jonga tegadigan darajada bo'lmoq. *Ta'nalardan to'ymoq.*

to'yona 1 To'y egasiga (egalaridan biriga) sovg'a tarzida beriladigan pul yoki narsa. *To'yga to'yona bilan boriladi.*

2 *kchm.* Biror bayram yoki boshqa narsa-hodisa sharafiga bag'ishlangan tortiq, sovg'a. *Bayramga munosib to'yona.*

to'yxat To'yga taklif xati, to'y taklifnomasi. *Tanishlarga to'yxat jo'natmoq.*

to'zmoq 1 Uchib (ko'tarilib) har yonga tarqamoq. *Xas-xashaklar shamolda to'zdi.*

2 Birligini yo'qotmoq, tarqab ketmoq. *Birlashgan o'zar, birlashmagan to'zar (Maqol).*

3 Eskirib futurdan ketmoq. *Egnida anchagina to'zgan to'n.*

to'g'on Suvni to'sish, bo'g'ish uchun xizmat qiladigan qurilma. *Bosh to'g'on.*

to'g'onoq Biror ishni bajarish uchun to'sqinlik, g'ov bo'lgan narsa. *To'yga to'g'onoq bo'lmoq.*

to'g'ramoq Kesib, sindirib maydalamoq. *Karam to'g'ramoq.*

to'g'ra-m To'g'ralgan, ushatilgan narsaning bir bo'lagi. *Bir to'g'ram non.*

to'g'ri 1 Tik, adil, egri yeri yo'q. *To'g'ri yog'och.*

2 Xatosi yo'q, noto'g'ri yeri yo'q. *To'g'ri javob.*

3 Halol, vijdonli, insofli. *To'g'ri odam.*

4 To'g'ridan-to'g'ri. *Mehmonlar to'g'ri biznikiga tushdi.*

no+to'g'ri 1 Yanglish. xato. *Noto'g'ri fikr.*

2 Tartib-qoidaga mos kelmaydigan, nojo'ya. *Noto'g'ri ish.*

to'g'ri-lamoq 1 To'g'ri shaklga yoki holga keltirmoq. *Simni to'g'rilamoq.*

to'sh — uloq+chi

2 Xato, kamchilikni bartaraf etmoq. *Imlo xatosini to'g'rilamoq.*

3 Biror tomonga qaratmoq, yo'naltirmoq. *Nurni to'g'rilamoq.*

4 Ilojini qilib bitirmoq. *Mushkul ishni to'g'rilamoq.*

to'sh 1 Gavdaning bo'yin bilan qorin o'rtasidagi old qismi. ko'krak. *To'sh bezi.*

2 *kchm.* Biror narsaning ko'krakli yeri, bag'ri. *Tog'lar to'shi.*

to'sh-dor Ko'kragi keng, ko'krakdor. *To'shdor yigit.*

to'shamoq 1 To'shama solmoq, yotqizmoq. *Ko'chaga tosh to'shamoq.*

2 Yozmoq (o'rin, palos). *O'rin to'shadi.*

to'sha+k Paxta, jun solib yasalgan qalin o'rin-bosh. Yotish yoki o'tirish uchun solingan joy. *Duxoba jildli to'shak. To'shak yozdi.*

to'sha-ma Yuzaga yotqizilgan, solingan narsa, qatlam. *Poxol to'shama.*

to'ng 1 Dag'al (qo'pol, yoqimsiz) muomalali. *To'ng odam.*

2 Shunday tarzli (gap, so'z). *To'ng muomala.*

U — u

u I *ksh.olm.* III shaxs birlik; o'zga. *U keldi.*

u II *ko'r. olm.* Uzoqdagi narsa va kishilarga ishora qiladi. *U odam. U daraxt.*

u-bu Turli narsalar, nimadir. *U-bu ko'tarib kelmoq.*

ud Ko'p torli, chertib chalinadigan musiqa asbobi. *Ud chalalayotgan qiz.*

udda: ~ **qilmoq** Bajara olmoq. *Mashina minishni udda qilmoq.*

udda-lamoq Bajara olmoq, udda qilmoq. *Topshiriqni o'z vaqtida uddalamoq.*

uddaburon Har qanday ishni eplay oladigan, tadbirli. *Uddaburon yigit.*

udum 1 Urf-odat, rasm, taomil. *Sunnat to'yi musulmonlarning qadimgi udumi.*

2 Avloddan avlodga ko'chib yuradigan kasb, odat, mashg'ulot.

ufq Osmon bilan yerning o'zaro tutashganday bo'lib ko'ringan chizig'i. *Ufq oqara boshladi.*

ufurmoq Ma'lum bir yo'nalish bo'yicha esib turmoq, taralmoq. *Iliq shabada ufurib turibdi.*

ugra Yupqa yoyilib uzun va mayda qilib kesilgan xamir va undan tayyorlangan suyuq osh. *Serqatiq ugra ichmoq.*

uh Kuchli his-hayajon bilan aytilib, charchash, bo'g'ilish kabi ruhiy his-tuyg'ularni ifodalaydi. *Uh! Charchadim.*

uh-lamoq Uh tortmoq, uh deb qo'yimoq. Charchoqdan uhlay boshladi.

uka 1 Bir ota-ona o'g'illaridan kichigi (katta yoshdagilariga nisbatan). *Kenja uka.*

2 O'zidan yosh er kishiga murojaat shakli. *Uka, qayoqqa ketyapsiz?*

uka-lik Uka holati. *Har holda ukaligingni unutm.*

ukol Teri ostiga yoki tomirga igna orqali suyuq dori yuborish. *Kusalga ukol qilmoq.*

ukrop Ziravor sifatida ishlatiladigan, xushbo'y ko'kat; oshko'k. *Ovqatga ukrop solmoq.*

ulam 1 Olim, olimlar. *Ulamolarga ergashmoq.*

2 Shariat qonunlarini, diniy bilimlarni mukammal biladigan mulla. *Ulamolardan masala so'ramoq.*

ulamoq 1 Ip, arqon, sim va sh. k. larning uchlarini bir-biriga biriktirmoq. *Uzilgan simni ulamoq.*

2 Telefon orqali chaqirib bermoq, kerakli odamning telefon raqamini terib bermoq. *Allo, menga Farg'onani ulab bering.*

3 Metall qismlarini kavsharlash yo'li bilan yopishtirmoq. *Temir parchalarini ulamoq.*

4 Payvand qilmoq. *Olchaga gilos ulamoq.*

5 *kchm.* Birining ketidan boshqasini darhol qo'shib, uzluksiz davom ettirmoq. *Qo'shiqni qo'shiqqa ulamoq.*

ula-ma Ulangan, biriktirib, ulab qo'yiladigan. *Ulama yoqa.*

ul(a>o)+q 1 Turli yo'l bilan o'zaro biriktirib qo'yilgan, bir necha bo'lakdan iborat, yaxlit emas. *Uloq ko'rpacha.*

2 Narsaning bo'laklari ulanganda hosil bo'lgan tuguni, ulangan joyi.

ulashmoq Bo'lib bermoq, taqsimlamoq. *Bolalarga qand-qurs ulashmoq.*

ulfat 1 Ziyofat, suhbat va sh. k. larda birga bo'ladigan kishilardan biri (boshqalariga nisbatan); do'st, jo'ra. *Bu joy — ulfatlar to'planishadigan joy.*

2 Hamsuhbatlariga yoqadigan, gapga chechan, xushchaqchaq odam. *Ulfat yigit.*

ulfat-lashmoq Ziyofat, suhbat va sh. k. larda gaplashib yaqinlashmoq, birga bo'lmoq. *Eski oshnalari bilan ulfat-lashmoq.*

ulfat-chilik Ziyofat, suhbat, gap va sh. k. larda birga bo'lish, suhbatlashish, inoqlashish. *Ulfatchilikda bo'lmoq.*

ulgurji Ko'tara, boricha, ko'p miqdorda. *Narsalarni jahon bozorida ulgurji olmoq.*

ulgurmoq O'z vaqtida bajarmoq, muvaffaq bo'lmoq, yetib bermoq. *Samolyotga ulgurdim.*

ulkan 1 O'rni, hajmi juda katta; buyuk. *Uulkan tog'.*

2 Katta ko'lamda amalga oshirilayotgan. *Kollej va litseylar mamlakatimizdagi ulkan qurilishlarning debochasi.*

3 Mazmun, mundarija jihatidan katta, yirik. *Uulkan bayram.*

4 O'z mehnati bilan katta e'tiborga ega bo'lgan, elga tanilgan, mashhur. *Ch. Aytmatov — davrimizning ulkan yozuvchisi.*

5 Ahamiyati katta, muhim. *Uulkan g'alaba.*

uloq I Echkingning bolasi, echkicha. *Uloq boqmoq.*

uloq II So'yib o'rtaga tashlangan uloq, buzoq va sh. k. larni raqib chavandozlar davrasidan olib o'tib belgilangan marra-ga eltish bilan bog'liq milliy sport musobaqasi, ko'pkari. *Hosil bayramida uloq bermoq.*

uloq+chi Uloq chopadigan shaxs va ot. *Uloqchi ot. Uloqchi chavandoz.*

uloqtirmoq Qo'l bilan biror tomonga otmoq, itqitmoq. *Olmani uloqtirmoq.*

ulov Minib yuriladigan hayvon. *Ulovim yo'q deb ko'chdan qolma! (Maqol).*

ulug' 1 Ko'lami, yer maydoni juda katta. *Ulug' mamlakat.*
2 Kuch-qudratda hammadan ustun, kuchli, buyuk. *Ulug' xalq.*
3 Yuksak iste'dodli, o'tkir qobiliyatli. *Ulug' alloma.*
4 Keng miqyosda nishonlanadigan, qutlug'. *Ulug' bayram.*

ulug'-lamoq 1 Biror shaxs, xalq, millat va sh. k. larning qilgan ishlari, xizmatlari uchun hurmat qilmoq, e'zozlamoq. *O'zbek xalqini ulug'lamoq.*
2 Madh etmoq, kuylamoq, tarannum qilmoq. *Ona-Vatanini ulug'lamoq.*

ulug'vor 1 Ko'rkli, muhtasham. *Ulug'vor bino.*
2 Olijanob, buyuk. *Ulug'vor ishlarni amalga oshirmoq.*

ulush 1 Taqsimotda biror kimsaga tegadigan qism, bo'lak. *Akasining ulushini eltib bermoq.*
2 Biror katta ishga qo'shgan, sarf etilgan mehnat, hissa. *Ro'zg'orga o'z ulushini qo'shmoq.*

ulg'aymoq O'sib katta bo'lmoq, kattalashmoq. *Bir yil ichida ancha ulg'aymoq.*

umid Istakning amalga oshishiga bo'lgan ishonch, istak, niyat. *Yoshlardan umidimiz katta.*

no-umid 1 Umidsiz. *Noumid inson.*
2 Ishonchini yo'qotgan. *Noumid termulib qolmoq.*

umid-li Umid qilsa bo'ladigan, umid bilan qarash mumkin bo'lgan. *Umidli yoshlar.*

umid-siz Umid qilib bo'lmaydigan, umidi yo'q. *Umidsiz yashamoq.*

umidsiz-lanmoq Ishonchini yo'qotmoq. *Qaytib kelishiga umidsizlanmoq.*

umidvor Istak, niyat, ishonch hislarini tug'diradigan. *Ishga umidvor qilmoq.*

ummat Bir dinga, bir mazhabga mansub kishilar. *Muhammadning ummatlari.*

ummon Dengiz, okean. *Yaponiyaning butun atrofini ummon o'rab turadi.*

umr Inson, hayvon va sh. k. organizmlarning hayot kechirish muddati, yashash davri. *Yuz yil umr ko'rmoq.*

umrbod Hayotdan ko'z yumguncha, o'lguncha. *Sizdan umrbod minnatdorman.*
2 Mangu, bir umr, doimiy tarzda. *Mustaqilligimiz umrbod.*

umum 1 Ko'p odam, xaloyiq, to'p kishilar. *Umumning haqiqat xiyonat qilma!*
2 Qo'shma so'zlarning tarkibiy qismi bo'lib, hammaga, ko'pchilikka tegishli ekanligini bildiradi. *Umumxalq saylovlari.*

umum+iy 1 Hammaga oid, tegishli. *Umumiy majlis.*
2 Butunicha, yalpi. *Umumiy daromad.*

umuman 1 Asosan, bor mazmuniga ko'ra. *Diplom ishingiz umuman yaxshi taassurot qoldirdi.*

2 Mutlaqo, hech, butunlay. *Bu gapdan umuman xabarim yo'q.*

umumjahon Butun jahonga, yer yuziga, barcha mamlakatlarga tegishli. *Umumjahon qizil krest jamiyati.*

umumlashmoq 1 Xulosalanmoq, xulosa chiqarilmoq. *Aytilgan barcha fikrlar umumlashtirildi.*

umumlash+ma Alohida hodisalarni o'rganish natijasida hosil bo'ladigan yakunlovchi fikr. *Badiiy umumlashma.*

umurtqa Inson va hayvon gavdasini tutib turuvchi umurtqa pog'onasidagi har bir suyak. *Umurtqasi shikast topmoq.*

un I Bug'doy, arpa, makkajo'xori va b. donlarni yanchish orqali olinadigan oziq-ovqat mahsuloti. *Bug'doy uni.*

un+li Uni bor. *Unli qop.*

un II Bo'g'iz bo'shlig'idagi un paychalarining titrashi va og'iz bo'shlig'ida ma'lum bir to'siqlarga uchrashi natijasida chiqadigan ovoz, tovush. *Bolalarining unini o'chirmoq.*

unamoq Rozi bo'lmoq, ko'nmoq, xo'p demoq. *Hamma shartlarga unamoq.*

unashmoq Xotin qilib berishga rozi bo'lmoq, bu haqda kelishib olmoq. *Akamga qo'shnisining qizini unashdik.*

undamoq Davat etmoq, chaqirmoq. *Toqqa birga ketishga undamoq.*

univermag Keng ko'lamdagi sanoat mollari bilan savdo qiladigan katta magazin. *Univermagdan shim sotib olmoq.*

universal 1 Har taraflama, har ishga mohir. *Universal odam.*

2 Har narsaga yaraydigan, bir necha xil ishni bajara oladigan. *Universal dori.*

universam Sanoat va oziq-ovqat mahsulotlari bilan savdo qiluvchi katta magazin. *O'rtog'im universamda ishlaydi.*

universitet Kichik va katta ilmiy xodimlar (bakalavr hamda magistr)ni 4—6 yil davomida o'qitib, malakali xodimlar tayyorlab berishga xoslangan, muayyan talabalar kontingentiga, professor-o'qituvchilar tarkibiga, bir nechta fakultetlarga ega bo'lgan oliy o'quv yurti. *Islom universiteti tashkil etildi.*

unmoq 1 Ko'karib, o'sib tuproq betiga chiqmoq. *Chigit unib chiqdi.*

2 Rivojlanib bo'yiga, eniga o'smoq, kattalashmoq. *Sabzi, piyozlar ancha unib qoldi.*

3 Jismoniy yetuk holga kelmoq, yetilmoq. *Birinchi sinfga kelgan bolalar o'n yil ichida unib, o'sib yigit-qizlarga aylanibdi.*

4 Qistash, ta'sir qilish orqali qo'lga kirmoq. *Qarz undi.*

5 Yaxshi natija bermoq, unumli bo'lmoq. *Charchaganning yo'li unmas.*

un-um 1 Yetishtiriladigan, bo'ladigan hosil. *G'alla unumi. Ko'p ishlaganning unumi ham ko'p bo'ladi.*

2 Biror narsa ishlab chiqarish, tayyorlash qobiliyati. *Mashinaga qaraganda qo'l mehnatining unumi kam.*

ser+unum 1 Mahsuldor, unumi, mahsuli ko'p, yaxshi unum, mahsul beradigan, g'oyat samarali; sermahsul. *Serunum ish. Serunum kun.*

2 ayn. Serhosil. *Serunum yer.*

unum+dor ayn. Unumli. *Unumdor yerlar.*

unum+li — urug'+li

- unum+li** 1 Serhosil, mo'l unum beradigan. *Unumli tomorqa.*
2 Sermahsul, ko'p ish bajaradigan. *Unumli mehnat—keltirar davlat (Maqol).*
- unum+siz** Kam hosil beradigan. *Unumsiz yer.*
- unnamoq** Harakatga kirishmoq, harakat qilmoq. *Ovqatga unnamoq.*
- unniqmoq** Qoraymoq, qora tusga kirmoq. *Jahli chiqqanidan uning yuzi unniqib ketdi.*
- unsur** 1 Alohida tarkibga ajralmaydigan modda. *Kimyoviy unsur.*
2 Ma'lum bir ijtimoiy guruh vakili. *Vahobiylar buzg'unchi unsurlardir.*
- unutmoq** Esdan chiqarmoq, xotiradan o'chmoq. *Ismi unutmoq.*
- unvon** 1 Ilm-fan, san'at, madaniyat sohalaridagi alohida xizmatlari uchun belgilangan tartibda beriladigan rasmiy nom. *Faxriy unvonga ega bo'lmoq.*
- unvon+li** Unvonga ega bo'lgan, unvoni bor. *Unvonli o'qituvchi.*
- uncha** 1 Inkori shakldagi belgi bildiruvchi so'zlardan oldin kelib, belgining oz, kuchsizligini ko'rsatadi. *Studentlar uncha ko'p emas. Daryo uncha katta emas.*
2 Fe'llarga bog'lanib kelib, ish-harakatning kam miqdorida ekanligini bildiradi. *Majlislarga uncha qatnasha olmadim.*
- upa** 1 Gigiyena va kosmetika maqsadlarida ishlatiladigan xushbo'y va nihoyatda mayda kukun. *Qimmat turadigan upa. Upa surtmoq.*
2 Pardozi-andoz yoki terini sog'lomlashtirish maqsadida ishlatiladigan xushbo'y unsimon narsa. *Yuziga upa surtmoq.*
- upa+elik** Pardozi uchun ishlatiladigan upa, surma va sh. k. lar. *Upa-elikka o'ch ayol.*
- uqalamoq** 1 Badanni yoki uning biron qismini qo'l bilan ezmoq, massaj qilmoq. *Tizzalarini uqalamoq.*
2 So'ta, boshqoq kabilarning donalarini ishqalab ajratmoq. *Makkani uqalamoq.*
- uqmoq** 1 Mazmunini anglamoq, tushunmoq. *Aytganlarini uqib olmoq.*
2 Payqamoq, his qilmoq, sezmoq. *Erining maqsadini uqmoq.*
- uq+uv** Kishining bilib, tushunib olish xususiyati, did, fahm, farosat. *Uquvi zo'r talaba.*
- uquv+li** Aql va did bilan ish tutadigan, tez anglab, tushunib oladigan, didli, fahm-farosatli. *Uquvli, tajribali yoshlar.*
- uquv+siz** Tez anglab, bilib ola olmaydigan, didsiz. *Uquvsiz ayol.*
- uqubat** Jismoniy yoki ruhiy jihatdan qattiq azoblanish, azob. *Ozodlik yo'lida ko'p uqubat tortmoq.*
- uqubat+li** Azobli, qiynoqli. *Uqubatli kunlar ortda qoldi.*
- ura I** 1 Urushda hujum qilayotgan jangchilarning jangovor nidosi. *Ura sadolari eshitildi.*
2 Ko'taringki ruh bilan ma'qullash yoki xursandlikni ifodalovchi nido, xitob. *Vatanimiz posbonlariga ura!*
- ura II** Birdaniga va tezlik bilan. *Ura qochmoq.*

- urbanizatsiya** Shaharlashish, shahar o'rning oshishi. *Urbanizatsiya darajasini aniqlamoq.*
- urf** Umumxalq tomonidan an'ana sifatida qabul qilingan tartib-qoida, odat, rasm, taomil. *Urf bo'lib ketmoq.*
- urilmoq** Tegmoq. *Koptok yelkasiga kelib urildi.*
- urinmoq** 1 O'zini har tomonga urmoq, har yoqqa talpinmoq. *Qafasdan chiqish uchun urinmoq.*
2 Harakat qilmoq, intilmoq. *Ishni bajarish uchun urinmoq.*
3 Charchamoq, holdan toymoq; qiynalmoq. *Kasal ancha urinib qoldi.*
4 Sifatini yo'qotmoq, eskirmoq. *To'ni ancha urinib qolibdi.*
5 Asl sifatini yo'qotmoq, buzilmoq. *Go'sht urinib qolibdi.*
- urishmoq** 1 Urmoq *fl. birg. n.*
2 Aloqani uzadigan darajada munosabatni yomonlashtirmoq. *Juda qattiq urishmoq.*
3 Koyimoq, jerkimoq. *Onasi bolasini urishdi.*
4 Jang qilmoq, jangda qatnashmoq. *Dushmanga qarshi urishmoq.*
- urish+qoq** 1 Boshqalar bilan janjal qilishni yaxshi ko'radigan, janjalkash. *Urishqoq chol.*
2 Raqiblari bilan mardona jang qiladigan, zo'r. *Urishqoq xo'roz.*
- ur+kaltak** 1 *ayn.* Ur-yiqit. *Duch kelganni ur-kaltak qilmoq.*
2 Jinoyatchini o'zboshimchalik bilan jazolash, urish. *O'g'rini ur-kaltak qilmoq.*
- urmoq** 1 Qo'l yoki biror vosita bilan zarb bermoq. *Tosh bilan urmoq.*
2 Kaltaklamoq, do'pposlamoq. *O'g'rini rosa urdi.*
3 Tig'li qurollar (qilich, pichoq, xanjar, nayza) bilan sanchmoq. *Nayza urmoq. Pichoq urmoq.*
4 Mo'ljalga tegizmoq. *Yuz qadamdan tangani urmoq.*
5 Bir narsadan qo'rqish, hurkish oqibatida o'zini har tomonga otmoq. *Qo'rqib ketgan qo'ylar o'zlarini soyga urdilar.*
6 Butun borlig'i bilan yopishmoq. *O'zini o'qishga urmoq.*
8 Shiddat bilan yog'moq, esmoq. *Shamol chap tomondan urar edi.*
9 Yuvi, o'pirib ketmoq. *Suv to'siqni urib ketdi.*
10 Bir maromda zarb bilan harakat qilmoq. *Yuragi dukillab urmoq.*
- urug'** 1 O'simliklarning gul kosasi, poliz mahsulotlari va mevalarning ichidagi kichik yumaloq yoki yapaloq hosili, don, tuxum. *Rayhon urug'i.*
2 Ipak qurti kapalagining tuxumi. *Qurt urug'i jonlantirildi.*
3 Bir ota-bobodan kelib chiqqan kishilar; avlod.
- urug'+don** 1 Erkaklar jinsiy a'zosining urug' ishlab chiqaruvchi bezi.
2 O'simlikning urug' yetishtiruvchi va saqlab turuvchi qobig'i.
- urug'+lamoq** Urug' hosil qilmoq. *Sholg'om urug'labdi.*
- urug'+li** 1 Urug'i bor, uruqqa ega. *Jambil mayda urug'li bo'ladi.*
2 Urug'i ko'p. *Urug'li tarvuz.*

- urug'+lik** Ekish uchun ajratilgan don, chigit, danak va sh. k. lar. *Urug'likka olib qo'yilgan don.*
- urug'+chi** Navli urug' yetishtirish ishi bilan shug'ullanuvchi shaxs; urug'chilik mutaxassisi, urug'shunosi. *Urug'chi agronom.*
- urug'chi-lik** Urug' tayyorlash. Navli urug' yetishtirish ishi bilan shug'ullanuvchi soha. *Urug'chilik xo'jaligi.*
- urush** 1 Xalqlar, davlatlar o'rtasidagi uyushgan qurolli kurash. *Jahon urushining oldini olmoq.*
2 Qurol vositasida olishuv, jang. *Bosqinchilar bilan ko'p marta urush bo'ldi.*
- urvoq** 1 Xamir mushtlayotganda, yoyayotganda uning taxtaga yoki supraga yopishib qolmasligi uchun sepiladigan un. *Zog'oraga urvoq sepmasa yoriladi.*
2 *kchm.* Eng kichik bo'lgan, zarra. *Urvog'i ham yo'q.*
- ur-yiqit** 1 Ola-g'ovur, to'polon. *Oshxonada birdan ur-yiqit boshlandi.*
2 Bir-birini urish, o'ldirish, qirg'in. *Ur-yiqit orasidan qochib chiqdi.*
3 Talon-taroj va qirg'in bilan o'tadigan xuruj. *Ur-yiqitdan foydalanmoq.*
- urg'ochi** Erkak hayvonga qarama-qarshi jinsdagi hayvon. jonivor. *Urg'ochi quyon.*
- urg'u** 1 So'z tarkibidagi bo'g'inlardan birining boshqalariga nisbatan kuchliroq aytilish hodisasi. *So'z urg'usi.*
2 Gap tarkibidagi so'zlardan birining ma'nosiga alohida diqqat jalb qilish uchun boshqalaridan ajratib kuchliroq aytish. *Gap urg'usi.*
- urg'u-li** Urg'uga ega, urg'u tushgan. *Urg'u bilan aytiladigan. Urg'uli so'z.*
- urg'u-siz** Urg'usi yo'q, urg'u tushmagan. *Urg'usiz bo'g'in.*
- urchimoq** Ko'paymoq, bolalab ketmoq. *Juda tez urchiydigan hasharo'.*
- urchuq** 1 Qo'lda ip yigirish uchun ishlatiladigan tayoqcha, yigirish quroli. *Qo'y junidan urchuq bilan ip yigirmoqda.*
2 Ip yigiruv mashinalarida ipni pishitib o'raydigan qismi; duk, yig. *Minglarcha urchuqlarga ipak tolalari o'ralmoqda.*
- uskuna** 1 Korxonada, muassasa uchun zarur bo'lgan jihoz, ashyolar. *Maktab uskunalari. Choyxona uskunalari.*
2 Kasb-hunar ishi uchun kerakli bo'lgan qurol va moslamalar. *Temirchilik uskunalari.*
- uskuna-lamoq** Asbob, qurol va sh. k. kerakli narsalar bilan ta'minlamoq, jihozlamoq. *Korxonani zamonaviy texnika bilan uskunalamoq.*
- uslub** 1 Yozuvchining til vositalaridan foydalanishdagi o'ziga xos yo'li, usuli. *A. Qahhor uslubi.*
2 Kishilarni boshqarishda va ish yuritishda o'ziga xos usul, yo'l. *Rahbarlik uslubi.*
- uslub-iy** Uslubga xos. *Uslubiy vositalar.*
- uslubiyat** 1 Adabiy til uslublari haqidagi fan. *Uslubiyat bo'yicha dastur chiqarmoq.*
2 Ma lum bir fanni o'qitish uslublari majmui, metod. *Matematika o'qitish uslubiyati.*
- ust** 1 Narsalarning tepa, sirt qismi, sathi. *Dasturxon ustida hamma narsa mavjud.*
2 Narsalarning eng baland qismidagi joy; boshi. *Terakning usti. Cho'qqining ustiga bayroq o'rnatdi.*
3 Narsalarning tashqi tomoni, sirti. *Choynakning usti chang ekan.*
4 Kiyim-bosh, kiyimlar majmui; ust-bosh. *Usti qalin sovqotmaydi.*
5 *kchm.* Mas'uliyat, javobgarlik; zimma. *O'quvchilarni sog'-salomat uyiga yetkazish sening ustingga yuklatildi.*
6 3-shaxs egalik qo'shimchasini olib, o'rin-payt, jo'nalish va chiqish kelishik qo'shimchalari bilan *ko'm.* ot vazf. sida qo'llanadi. *Stolning ustida turmoq.*
- ust+ki** 1 Yuqori qismida joylashgan; tepadagi, yuqoridagi. *Ustki lab.*
2 Narsaning tashqi qismida, sirtida joylashgan; sirtidagi. *Paltoning ustki cho'ntagiga kalitini solib qo'ydi.*
3 Boshqalarning ustidan, sirtidan kiyiladigan. *Ustki kiyim.*
- usta** 1 Muayyan kasb-kor bilan shug'ullanuvchi malakali mutaxassis. *Temirchi usta.*
2 Kasb yoki hunarga o'rgatuvchi, ustoz. *Ustadan shogird o'zar (Maqol).*
3 Biror ishni qoyillatib bajaradigan; mohir. *San'at ustalari. Usta uchuvchi.*
4 Atoqli ot oldidan kelib, shaxsning biror kasb-hunar egasi ekanligini bildiradi. *Usta Xolmurod.*
- usta-xona** Biror narsa yasash, tayyorlash yoki ta'mirlash uchun maxsus jihozlangan kichik korxonada yoki uning binosi. *Temirchilik ustaxonasi.*
- usta-chilik** Biror narsa yasash yoki ta'mirlash bilan shug'ullanish. *Uyida ustachilik bilan shug'ullanadi.*
- ustama** Pul, mablag' hisobida ustiga qo'shib beriladigan; qo'shimcha. *Ustama mukofot.*
- ustara** Soch, soqolni qirish uchun ishlatiladigan dastali, o'tkir tig'li po'lat asbob. *Soqolni ustara bilan qirmoq.*
- ust-bosh** Oyoq kiyimdan boshqa barcha kiyimlar. *Ust-boshi ozoda.*
- ustiga-ustak** Bu yetmaganday, bundan tashqari, buning ustiga. *Qirchillama sovuq, ustiga-ustak qorin och.*
- ustma-ust** 1 Uyub, qalastirib, birining ustiga boshqasini qo'yib. *Nonni ustma-ust qo'ymoq.*
2 Ketma-ket, birin-ketin. *Ustma-ust baqirmoq.*
- ustod** ayn. Ustoz. *Beruniy, Al-Farg'oniy kabi ustodlarimiz bilan faxrlanamiz.*
- ustomon** Juda ustalik, mug'ombirlik bilan harakat qiladigan; ayyor, makkor. *Uning akasi juda ustomon, yolg'onni yamlamay yutadi.*
- ustoz** 1 Ilm, kasb-hunarni o'rgatuvchi, o'qituvchi, muallim. *Ustozidan o'zmagan shogird shogird emas. Andijon fiziklarining ustoz.*
2 Yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, tarbiyachi, murabbiy, rahnamo. *Ustoz paxtakorlarga rahmatnoma yo'llamoq.*
- ustqurma** Muayyan jamiyatning ijtimoiy-siyosiy, diniy va fal-

ustun I — uyushmoq

safiy qarashlari hamda ularga muvofiq keluvchi muassasalari. *Jamiyat ustqurmasi.*

ustun I 1 To'sinni ko'tarib turuvchi tik yog'och. *Ayvonning o'n besh ta ustuni bor.*

2 Bino peshtoqining asosiy tayanchi; kolonna. *Navoiy teatrining oldingi ustunlari juda katta.*

3 Narsani ko'tarib turish, osib qo'yish uchun foydalanadigan uzun tik yog'och yoki shu taxlitda ishlangan qurilma.

4 Issiqlik yoki bosim haroratini o'lchovchi termometrlar ichidagi maxsus suyuqlik. *Simob ustuni.*

5 *kchm.* Ishonilgan shaxs, suyanchiq. *Jamoamizning ustuni.*

ustun II Sifat yoki miqdor jihatdan ortiq, yuqori darajada, kuchli. *Son jihatdan ustun bo'lmoq.*

ustuvor Tarkibiy qismlari, aloqalari, munosabatlari hech qachon buzilmaydigan, boshqa narsalardan ustun, mustahkam; qat'iy. *Qonunlarimiz ustuvor.*

usul 1 Biror narsani yuzaga keltirish, amalga oshirish yo'li, tarzi. *Reyting usuli.*

2 Tartib, yo'l-yo'riq, shakl. *Idora usuli.*

3 Kuyning ijro etilishi sur'ati hamda buni boshqarib turish uchun beriladigan musiqiy imo-ishoralar. *Ashula usuli.*

uvada Yirtilib, eskirib ketgan narsa, kiyim-kechak, eski-tuski. *Uvadasi chiqqan ko'rpa.*

uvalamoq 1 Mayda qismlarga bo'lmoq, uvoqlamoq. *Zog'orani uvalamoq.*

2 Boshqoq, so'ta va sh. k. larning donalarini uqalamoq. *Makkani uvalamoq.*

uvali-juvali Farzandlari juda ko'p, nevara-chevarali. *Kelin va kuyovga uvali-juvali bo'lsin deb duo qilishdi.*

uvat Ekin maydonidagi bo'sh qoldirilgan yer, marza.

uvlamoq Uv tortmoq (asosan, it, bo'ri va sh. k.lar haqida). *Qo'rqinchli tarzda uvlamoq.*

uvoq Uvalgan narsaning kichik bir bo'lagi; kichik bo'lak; ushoq. *Non uvog'i.*

uvuldiriq Baliq urug'i, ikra. *Ko'lga uvuldiriq tashlamoq.*

uvushmoq 1 Jimirlab og'rirmoq (oyoq yoki qo'l); igna sanchganday bo'lib og'rirmoq. *Oyog'im uvushib qoldi.*

2 Junjikmoq. *Badanim uvushib ketyapti.*

uxlamoq 1 Qo'l-oyoq, ko'z harakatlaridan to'xtab miya yarim sharlarining dam olishi bilan bog'liq bo'lgan ruhiy-fiziologik holatga o'tmoq. *Tinch uxlamoq.*

2 Ma'lum muddatga, asosan qish faslida, o'sishdan, barg chiqarish, gullash, meva qilishdan to'xtamoq. *Daraxtlar qish uyqusida uxlaydi.*

3 Tinch, osoyishta holatda bo'lmoq. *Butun shahar tinch uxlaydi.*

uy 1 Yashash, istiqomat qilish uchun mo'ljallangan bino. *Ikki qavatli uy.*

2 Bino ichidagi xona. *Jihozlangan uy.*

3 Biror ijtimoiy talabga mo'ljallangan muassasa. *Talabalar uyi.*

4 Oila, xonadon. *Qishlog'imizda yetmishta uy bor.*

uy+lanmoq Nikohiga olmoq, oila qurmoq. *Erta uylanmoq.*

uy.li 1 Yashash joyi, xonadoni bor. *Uyli odam.*

2 Muayyan oilalardan, uylardan iborat bo'lgan. *Ikki yuz uyli mahalla.*

3 Uylangan yoki erli. *Uyli avol.*

uy.siz Yashash joyi yo'q. *Zilzila tufayli uysiz qolmoq.*

uy-soz Uy quruvchi binokor. *Bobom uysoz bo'lib ishlagan.*

uysoz-lik Uy-joy qurish ishlari, binokorlik. *Uysozlik kombinatida ishlamoq.*

uya 1 Qushlar, hasharotlar, hayvonlarning yashash joyi; in. *Chumchuqning uyasini buzming.*

2 Bir necha dona urug'ni to'da qilib ekishga mo'ljallangan chuqurcha va undan o'sib chiqqan o'simlik to'dasi. *Har bir uyada uchtadan o'simlik qoldiriladi.*

3 Yomon niyatli kishilar to'planadigan joy. *O'g'rilar uyasi.*

uya-lamoq Uya qurmoq. *Ayvonga qaldirg'och uyalabdi.*

uyalmoq Xijolat tortmoq, noqulaylik sezmoq, nomus qilmoq. *Notanish kishilardan uyalmoq.*

uyat O'ta xijolat bo'lish, andisha, nomus qilish hissi. *Ko'pchilik oldida uyatga qo'ymoq.*

uyat-li Xijolatli, kishini uyaltiradigan. *Uyatli gaplar bilan so'kisha boshladi. Uyatli bo'lib qolmoq.*

uyat-siz Yomon xulqli, nomussiz. *Uyatsiz odam.*

uyat-chang Kuchli uyalish hisli. *Uyatchang yigit.*

uymalanmoq 1 Biron-bir yumush bilan mashg'ul bo'lmoq; ivirsib yurmoq. *Bog'da uymalanib yurmoq.*

2 Aylanishmoq; o'ralashmoq. *Hidlangan go'sht atrofida pashshalar uymalanardi.*

uymoq Bir yerga to'plamoq, uyum holatiga keltirmoq. *Karamlarni bir yerga uymoq.*

uy.um Uyib tashlangan narsa, to'p. *Kitoblar uyumi.*

uyqu 1 Tirik organizmlardagi miya yarim sharlari faoliyatining qisman yoki butunlay to'xtab turishi bilan bog'liq fiziologik-ruhiy holat. *Qattiq uyquga ketmoq.*

2 *kchm.* Narsa va hodisalarning harakatdan to'xtagan, tinch, osuda holati. *Butun borliq uyquga ketgan.*

uyqu-li Uyqudan butunlay uyg'onmagan, uyqu aralash. *Uyquli ko'zlar.*

uyqu-siramoq 1 Chala uxlamoq. *Uyqusirab o'tirmoq.*

2 Uyqusida chala-chulpa gapirmoq, alahsimoq. *Kechasi ko'p uyqusiramoq.*

uyqu-siz Bedor. *Butun kechani uyqusiz o'tkazmoq.*

uyqusiz-lik Bedorlik, uxlamaganlik holati. *Uyqusizlikdan qiynalmoq.*

uyqu-chi Ko'p uxlaydigan, uyquni yaxshi ko'radigan. *Uyquchi bo'lmang, yutqazasiz!*

uyur Bir ayg'iri bo'lgan biyalar to'dasi. *Keng yaylovda bir necha uyur yilqilar boqilmoqda.*

uyurma O'ralib harakat qiluvchi kuchli shamol, bo'ron. *Uyurma osmonga har xil narsalarni uchirib ketmoqda.*

uyushmoq O'zaro birlashmoq, birga harakat qilmoq. *Bir jamoaga uyushmoq.*

uyush-ma Aniq bir maqsad yo'lida bir joyga yig'ilgan yoki birlashgan shaxslar birlashmasi. *Faxriylar uyushmasi.*

uyush-qoq Yaxshi uyushadigan, hamjihat, ahil. *Uyushqoq yoshlar.*

uyushqoq-lik Uyushqoq holati. *Ishga uyushqoqlik bilan yondashmoq.*

uyg'onmoq 1 Uyqu holatini tark etib, ko'zlarini ochmoq. *Kech uyg'onmoq.*
2 Qishda pasaygan hayot faoliyatini tiklamoq. *Bahorda qurt-qumursqalar uyg'onadi.*
3 Amalga kirmoq, amal olmoq. *Daraxtlar uyg'ondi.*
4 *kchm* Paydo bo'lmoq, qo'zg'almoq, hosil bo'lmoq. *Qalbida mehr uyg'onmoq.*

uyg'oq 1 Uyg'ongan; uxlamagan; ko'zi ochiq holdagi. *Uyg'oq yotgan bola.*
2 *kchm*. Sezgir, sergak, hushyor. *O'z joyida hamisha uyg'oq turmoq.*

uyg'un Biron-bir harakatga, gap-so'zga, narsaga to'g'ri, mos keladigan. *Uyg'un fikr aytmoq.*

uyg'un-lashmoq Muvofiqlashmoq, mos kelmoq, hamohang bo'lmoq. *Ashula bilan qo'shiq uyg'un bo'lishi kerak.*

uyg'un-lik Munosiblik, bir-biriga moslik, muvofiqlik. *Narsalarning uyg'unligini ko'zdan kechirmoq.*

uzangi Ot va sh. k. larga minish va egarda oyoqlarni tirab turish uchun xizmat qiladigan metall asbob. *Uzangiga oyoq qo'ymoq.*

uzatmoq 1 Narsani boshqa shaxsga qo'l cho'zib tutmoq. *Qalamni uzatib yubormoq.*
2 Qo'l yoki oyoqni biror yo'nalish bo'yicha cho'zmoq, harakatlantirmoq. *Dasturxonga qo'l uzatmoq.*
3 To'p, shayba k. larni irg'itib, tepib, ikkinchi o'yinchiga yetkazib bermoq; oshirmoq. *To'pni oldinga uzatmoq.*
4 Ancha joygacha kuzatib bormoq. *Mehmonlarni uzatmoq.*
5 Kuyovga chiqarmoq, erga bermoq. *Hamma qizlarini uzatib bo'lgan.*

uzaymoq 1 Bo'yiga uzunlashmoq, cho'ziq holatga o'tmoq. *Qo'lidagi rezinkani uzaytirmoq.*
2 Belgilangan vaqtdan o'tib ketmoq, yana davom etmoq. *Ta'til kunlari uzaytirildi.*

uzil-kesil Qat'iy ravishda; tamoman, butunlay. *Masalani uzil-kesil hal qilmoq.*

uzilmoq 1 Uzmoq *fl. o'zl. va maj. n. Ip uzildi. Yetilgan qovunlar uzildi.*
2 Vafot etmoq, qazo qilmoq. *Tongga yaqin uzilmoq.*

uzluksiz To'xtovsiz, muntazam ravishda, ketma-ket. *Fuqarolarning moddiy ahvolini uzluksiz yaxshilab bormoq.*

uzmoq 1 O'rnatishgan joyidan ajratib olmoq. *Handalakni uzmoq.*
2 Gap, so'z va sh. k. larni bo'lib qo'ymoq. *Suhbatni uzib qo'ymoq.*
3 Qarzini to'lamoq. *Qarzini uzmoq.*
4 *kchm*. Og'ritmoq, qattiq ta'sir qilmoq. *Izg'irin sovuyquloq-burinni uzib ketmoqda.*

uz+uq 1 Uzilgan. *Arqonning uzug'i.*
2 Betartib, bir-biriga ulanmagan. *Uzuq gap.*

uzoq 1 Muayyan uzunlikdagi masofa bilan belgilangan, ancha naridagi, yiroq. *Uzoq shaharga ketmoq.*
2 Ko'p vaqt davomida. *Ishchilar bilan uzoq gaplashmoq.*
3 Bir necha avlod nari, juda ham yaqin qarindosh bo'lmagan. *Uzoq qarindoshinikiga bormoq.*

uzoq-lashmoq 1 Ma'lum bir joydan uzoqqa ketmoq, yiroqlashmoq. *Bolalar maktabdan uzoqlashdilar.*
2 Bordi-keldi qilmay qo'ymoq, begonalashmoq. *Qarindoshlardan uzoqlashmoq.*

uzoq-lik Ikki nuqta orasidagi masofa. *Shaharning uzoqligi.*

uzoq-yaqin 1 Har xil masofadagi, turli uzoqlikdagi. *Uzoq-yaqin bozorlar.*
2 Qarindoshlik yoki tanishlik darajasi har xil bo'lgan. *Uzoq-yaqinlari bilan xabarlashib turmoq.*

uzr 1 Gunohsizligini ko'rsatadigan sabab; aybsizligini isbotlovchi dalil. *Bora olmasligining uzrini aytmoq.*
2 Kechirim so'rash, afv, iltimos shakli. *Uzr, yetib kelolmadim.*

uzr-li Kechirish uchun sababi bor; sababli. *Akarning ishga kelmaganligi uzrli, tobi qochib qoldi.*

uzr-siz Asosli sababi bo'lmagan; sababsiz. *Darsni uzrsiz qoldirmaslik kerak.*

uzuk Barmoqqa taqiladigan halqasimon metalli buyum. *Tilla uzuk.*

uzum Tok va uning mevasi. *Uzum ekmoq.*

uzum-zor Tok ekilgan joy. *Uzumzorga joy qilmoq.*

uzum-chi Tok yetishtirish bilan mashg'ul shaxs. *Uzumchi bog'bon.*

uzumchi-lik 1 Uzum yetishtirish. *Uzumchilik xo'jaligi.*
2 Tok ekish va uzum yetishtirish haqidagi fan. *Uzumchilik fakulteti.*

uzun 1 Bo'yiga qarab cho'zilgan, cho'ziq holatdagi. *Uzun ko'cha.*
2 Ko'p vaqt davom etadigan, davomli. *Uzun tun.*

uzun-lik 1 Bir-biriga nisbatan uzoq masofaga joylashgan narsalarning oralig'idagi masofa. *Yo'lning uzunligi.*
2 Ma'lum bir narsaning o'lchami, me'yori. *Tolaning uzunligi.*
3 geog. Bosh meridiandan ekvator bo'ylab ketgan va graduslar bilan o'lchanadigan masofa. *Sharqiy uzunlik.*

uzun-choq Eniga nisbatan bo'yi ancha uzun, cho'ziq. *Uzunchoq lagan.*

uzunasiga Bo'yi tomonga qarab. *Yog'ochni uzunasiga arralamoq.*

uzviy Butunning ajralmas bir qismi bo'lgan, chambarchas bog'langan. *Narsalarni uzviy aloqadorlikda olib qaramoq.*

ushalmoq I Uvalanmoq, bo'lak-bo'lak holga kelmoq. *Non ushalib ketdi.*

ushalmoq II Qo'lga kirmoq, ro'yobga chiqmoq. *Uning orzulari ushaldi.*

ushlamoq 1 Qo'lga olmoq, qo'lga olib tutib turmoq. *Bolasini qo'lidan ushlab yetakladi.*

ushoq — be+vafo

- 2 Qo'lga tushirmoq, tutib olmoq. *O'g'rini ushlamoq.*
- 3 Ovlab tutmoq, tutib olmoq. *Quyovni ushlab olmoq.*
- 4 Haqni yoki uning bir qismini chegirib olmoq, tutib qolmoq (qarz, jarima, soliq kabi to'lovlar hisobiga). *Mendan yuz so'm ushlab qoldi.*
- 5 *kchm.* Nazorati ostida tutmoq. *Xodimlarni mahkam ush-lash kerak.*

ushoq I Non mahsulotlarining mayda uvoqchalari, bo'lakchalari. *Nonning ushog'i ham non (Maqol).*

- 2 Jussasi kichik, nimjon. *Ushoq va nimjon bola.*

ushshoq «Shashmaqom» turkumiga kiruvchi kuy va shu kuyda aytiladigan ashulaning nomi. «*Ushshoq*»ni eshitmoq.

uch I I Narsalarning ingichka, o'tkirlangan tomoni. *Qalamning uchi.*

- 2 Ip, sim, yog'och va sh. k. larning bir tomoni, oxiri yoki boshi. *Simning ikki uchi.*

- 3 Anatomik organlarning tanaga qarama-qarshi tomoni, tugallanish qismi. *Oyog'ining uchi.*

- 4 Narsalarning tepa, bosh qismi. *Daraxtning uchi.*

uch-lamoq Qalam, yog'och, sim va sh. k. narsalarning bir tomonini yo'nib, ingichka qilmoq. *Qoziqni uchlamoq.*

uch-li I Bir tomoni ingichkalashib tugallanadigan, uchi muayyan shaklga ega bo'lgan. *Uchli qalpoq.*

- 2 Uchi o'tkir. *Uchli tikan.*

uch II I Uch raqami va shu raqam bilan ifodalangan son, miqdor. *Uch bola.*

- 2 Besh balli baho tizimida «qoniqarli», «o'rta» baho. *Uch baho olmoq.*

uchastka I Ma'lum bir maqsad uchun ajratilgan yer maydoni. *Gulzor qilishga qoldirilgan uchastka.*

- 2 Xususiy uy-joy qurish uchun ajratib berilgan maydon va unda barpo etilgan uy-joy; hovli. *Uchastkamiz shaharning chetida.*

- 2 Biror ish-harakat doirasi, tarmoq, soha. *Saylov uchastkasi.*

uchastkovoy Aholi punktining muayyan bir qismida tartib-qoida saqlanishini nazorat qilib turuvchi militsiya xodimi. *Uchastkovoyni chuqirib kelmoq.*

uchirmoq Uchmoq *fl. ort. n.*

uchir-ma Poloponlarning endigina inidan chiqib uchishni o'rgana boshlagan holati. *Chumchuq bolasi uchirma bo'ldi.*

uchma-uch *kchm.* Narsa va mablag'larni arang yetkazilgan holda, zo'rg'a. *Oyiligini uchma-uch yetkazmoq.*

uchmoq I Qanotlari vositasida yerdan ko'tarilmoq, osmonda harakatlanmoq, yo'nalmoq. *Qarg'alar uchib keldi.*

- 2 Uchuvchi mexanizmlar vositasida parvoz qilmoq. *Toshkentga samolyotlar ucha boshladi.*

- 3 Shamol, zarb va sh. k.lar vositasida havoda harakatlanmoq; to'zg'ib yurmoq, qo'zg'almoq. *Osmonda chang-to'zon uchib yurardi.*

- 4 Zarb bilan otilib ketmoq, yiqilib tushmoq. *Yigit mototsikldan uchib ketdi.*

- 5 Juda tez chopmoq, yugurmoq. *Asfalt yo'lda mashinalar uchib bormoqda.*

- 6 Qor, muz ustida sirg'anmoq. *Chang'ida uchmoq.*

- 7 Eshitilmoq (ovoz haqida). *Ajoyib kuy maysazorlar ustida uchardi.*

- 8 *kchm.* Ishonmoq, aldanmoq. *Va'dasiga uchmoq.*

- 9 Asabdan yoki boshqa biror sababdan titrab turmoq (inson a'zolari haqida). *Qovog'i uchib, lablari titradi.*

uch-ar I Uchmoq *fl. sfdsh.* Uchar qushlar.

- 2 *kchm.* Juda tez chopadigan, chopqir. *Uchar ot.*

- 3 *kchm.* Har xil yo'l bilan istaganini undira oladigan, har narsaga erisha oladigan, epchil. *Uchar yigit.*

uch-qur Chopag'on, chopqir. *Uchqur ot.*

uch-uvchi I Uchmoq *fl. sfdsh.* Uchuvchi baliqlar.

- 2 Uchuvchi mexanizmlarni haydovchi mutaxassis. *Uchuvchilarni kutib turmoq.*

uchuvchi-lik Uchuvchi kasbi. *Chirchiqdagi uchuvchilik maktabini bitirmoq.*

uchqun I Yonayotgan yoki laqqa cho'g' bo'lib turgan narsaning zarrachasi. *Cho'g'ning uchquni sachramoq.*

- 2 Narsalarning eng mayda bo'lagi; zarrasi. *Qor uchqunlari.*

uchramoq I Duch kelmoq, qarshisidan chiqmoq. *Ko'chada do'sti uchramoq.*

- 2 Izlab, yo'qlab bormoq; murojaat qilmoq. *Hokimga uchramoq.*

- 3 Nasib qilmoq, yo'liqmoq. *Uyli-joyli, badavlat kuyov uchramoq.*

uchrashmoq Bir-biri bilan ko'rishmoq, suhbatlashmoq, so'zlashmoq. *Navoiy bog'ida uchrashmoq.*

uchrash-uv I Muayyan masala yuzasidan o'tkaziladigan rasmiy yig'in, kengash, yig'ilish. *Viloyat g'allakorlarining uchrashuvi.*

- 2 Sport musobaqasi, rasmiy o'yin. *Paxtakor-Andijon komandalarining uchrashuvi qiziqarli o'tdi.*

uchun Ish-harakat, holat va narsalarning bajarilish sababini, kimga tegishli ekanligini anglatadi. *Erk uchun kurashmoq.*

uchuq Shamollash yoki qattiq qo'rqish natijasida ko'pincha labda paydo bo'ladigan toshma, yaracha. *Labiga uchuq chiqmoq.*

V – v

vabo I Ich surish bilan xarakterlanuvchi, tez yuqib yalpi tarqaladigan (epidemiya), o'ta havfli kasallik. *Vabo tarqaldi.*

- 2 *kchm.* Ofat, kulfat. *Elga vabo keldi.*

vafli Un, shakar, qaymoq, tuxum qo'shib pishirilgan usti katak-katak pecheniy. *Vafli sotib olmoq.*

vafu Ahdga sadoqat, va'dada qat'iylik. *Va'daga vafu.*

be-vafo I So'zining ustidan chiqmaydigan, vafo qilmaydigan. *Bevafo odam.*

- 2 Xiyonat qiluvchi, sadoqatsiz. *Bevafo do'st. Bevafo xotin.*

- 3 *kchm.* O'tkinchi, bebaho. *Bevafo dunyo.*

vafo-dor Sodiq, vafoli kishi, doimiy do‘st, sadoqatli yor. *Bir vafodor topmadim.*

vafodor+lik Sodiqlik. *Vafodorlik qilmoq.*

vafo+li Sadoqatli. *Vafoli yor.*

vafo+siz Bevafo. *Vafosiz odam.*

vafo qilmoq Sadoqat ko‘rsatmoq. *Vafo qilmoq — mardning ishi.*

vafot O‘lim, qazo. *Raisning vafoti ko‘pchilikni tashvishga soldi.*

vafot qilmoq // etmoq O‘lmoq. *100 yoshga yetib vafot etdi.*

vagon Temir yo‘l transportida odam yoki yuk tashish uchun mo‘ljallangan, lokomotivga yoki bir-biriga tirkaluvchi g‘ildirakli yopiq yoki ochiq holatdagi vosita. *Vagonga chiqmoq.*

vagon+sozlik Vagon ishlab chiqarish. *Vagonsozlik kombinati.*

vahhobiy Vahhobiylik oqimiga mansub kishi.

vahhobiy+lik Ilk islom qonuniyatlarinigina tan oluvchi reaksiyon oqim. *Vahhobiylikka qarshi kurashmoq.*

vahima 1 Qo‘rqish, hadiksirash natijasida paydo bo‘ladigan ruhiy holat. *Vahima bosdi.*
2 Qo‘rqitadigan, dahshatga soladigan narsa, dahshat. *Vahimasi zo‘r-ku!*
3 Balandparvoz, havoyi. *Vahima gaplar.*

vahima+li 1 Dahshatli, kishini vahimaga soladigan. *Vahimali kunlar.*
2 Salobatli, ulkan. *Vahimali bino.*

vahima+chi Lof urib, kishilar yuragiga qo‘rquv, g‘ulg‘ula soluvchi.

vahima qilmoq Bo‘rttirmoq, oshirib baho bermoq. *Muncha vahima qilasan?*

vahiy Olloh tomonidan Jabroil farishta orqali yuboriladigan xabar, buyruq. *Osmondan vahiy kelmoq.*

vahshiy 1 ayn. Yirtqich. *Vahshiy hayvon.*
2 Yovvoyi, madaniyatsiz. *Vahshiy hayot.*
3 Qonxo‘r, tajovuzkor. *Vahshiy odam.*

vahshiy+larcha // -ona Yovuzlarcha, vahshiylarga xos bir yo‘sinda. *Hamza vahshiylarcha o‘ldirildi.*

vahshiy+lashmoq Vahshiy tusiga kirmoq, yovuzlashmoq. *Dushman vahshiylashdi.*

vahshiy+lik Madaniyatsizlik, hayvoniylik. *San‘atsiz hayot — vahshiylik.*

vaj 1 ayn. Sabab. *Vaj ko‘rsatmoq.*
2 Asos bo‘la olmaydigan, to‘qima sabab, ro‘kach, dalil, bahona. *Vaj aytmoq.*
3 ch. kel. shaklida (vajdan) ko‘m. vazf. sabab ma‘nosini (munosabatini) ifodalaydi. *Shu vajdan. Kelmagani vajidan.*

vaj-korson Sabab, bahona. *Vaj-korson ko‘rsatmoq.*

vajohat 1 Tashqi qiyofa (odatda, salbiy ta‘sirli qiyofa). *Vajohati xunuk.*
2 Ruxiy holat. *Vajohati buzilmoq*

vakansiya Bo‘sh o‘rin, band qilinmagan joy. *Vakansiyadagi bosh vrach lavozimi.*

vakil(-a) 1 Ma‘lum bir davlat, tashkilot, muassasa yoki shaxs nomidan ish ko‘rishi kafolatlangan shaxs. *Korxonada vakili. Davlat vakili.*
2 Biror bir ijtimoiy guruh, sohaga mansub kishi. *San‘atkorlar vakillari.*

vakil+lik Ma‘lum bir vakolatga ega bo‘lgan shaxs, vakil holati. *Korxonada nomidan vakillik qilmoq.*

vakillamoq Akillamoq. *Ertalabgacha vakillamoq.*

vakolat Ma‘lum davlat, tashkilot, va b. nomidan ish yuritish huquqi, vakillik huquqi. *Katta vakolatga ega.*

vakolat+li Vakolati bor bo‘lgan. *Vakolatli shaxs.*

vakolat+noma Ishonch yorlig‘i, vakillikni tasdiqlovchi hujjat. *Vakolatnomasini ko‘rsatmoq.*

vakolat+xona Biror davlatning boshqa davlatda ta‘sis etilgan va o‘z davlatining manfaatlarini ko‘zlab ish yurituvchi muassasasi. *O‘zbekistonning Amerikadagi vakolatxonasi.*

vaksina Yuqumli kasalliklarning oldini olish uchun ishlatiladigan em dorisi. *Vaksina ishlatmoq.*

vakuum Havosi so‘rib olingan joy, bo‘shliq. *Vakuum ichida tajriba qilmoq.*

valakisalang Beg‘am, bo‘shashgan, lallaygan. *Valakisalang bola.*

vallaqlamoq 1 Bo‘lar-bo‘lmas gaplar qilmoq. *Vallaqlab, joniga tegmoq.*
2 Aytish sir bo‘lgan gapni aytib qo‘ymoq. *Vallaqlab qo‘ymoq.*
3 Tentirab, daydib yurmoq. *Qayerlarda vallaqlab yuribsan?*

valdiramoq Og‘ziga kelganini so‘zlamoq, aljiramoq.

valentlik Muayyan element atomining boshqa element atomi bilan birika olish xususiyati. *Valentlik holati.*

valiahd Taxt vorisi. *Amir Temur davlatining valiahdi shahzoda Jahongir bo‘lgan.*

valine‘mat 1 Olihimmat, saxovatpesha. *Valine‘mat oqsoqol.*
2 Moddiy yordamga muhtojlarga ko‘maklashuvchi shaxs, sponsor. *Yetimlarning valine‘mati.*

valiy G‘oyib sirlarini oldindan aytib bera oluvchi karomatgo‘y shaxs; avliyo. *Valiy zot*

vals Juft-juft bo‘lib aylanib tushiladigan raqs va shu raqs musiqasi. *«Bahor valsi».*

valuta Ma‘lum davlat yoki mintaqada qabul qilingan pul tizimi va pul birligi. *Yevro, dollar, so‘m, tanga va b. Milliy valuta.*

vanna 1 Cho‘milish uchun mo‘ljallangan, metall yoki plastmassadan tayyorlangan moslama, katta idish. *Vannada cho‘milmoq.*
2 Suv, havo, oftob yoki shifobaxsh loy (balchiq) ta‘siridan foydalanish yo‘li bilan davolanish. *Quyosh vannasi.*

vanna+xona Vanna o‘rnatilgan xona. *Vannaxonaga kirmoq.*

vang‘illamoq 1 Shovqin aralash baland ovoz chiqarmoq. *Mototsikl vang‘illadi.*
2 Yaxshi va me‘yorda ishlamoq. *Tegirmon vang‘illab ishlayapti*

vaqf — vaxta

- vaqf** Diniy maqsadlarda foydalanish uchun ajratilgan (yer-suv) mulk. *Vaqf yerlar.*
- vaqillamoq** 1 ayn. Vag'irlamoq. Vaqir-vuqur qaynamoq. *Choynakdagi suv vaqillamoq.*
2 Har xil so'zlar aytmoq, valaqlamoq. *Ko'chada vaqillab yurmoq.*
- vaqt** 1 Obyektiv borliqda mavjud bo'lgan zamonning asr, yil, soat, minut, sekundlar bilan o'lchanadigan bo'lagi; shu zamon bo'lagining o'lchovi yoki o'lchov tizimi. *Quyosh vaqti bilan. Mahalliy vaqt bilan.*
2 Fursat, zamon. *Ko'p vaqt Toshkentda yashadi.*
3 Kun, oy, yil va sh. k. larning belgili payti. *Qish vaqti edi.*
4 Davr, zamon. *Tiklanish vaqti.*
5 fals. Obyektiv borliqning, materiyaning harakati bilan uzviy bog'langan holda uzluksiz va izchil davom etadigan yashash shakli. zamon.
- be+vaqt** 1 rssh Kutilmaganda, belgilangan vaqtdan ilgari, vaqt-soati yetmasdan, qo'qqisdan. *Bevaqt o'lim. Ta'tildan bevaqt qaytdi.*
2 Vaqt-soatida, o'z vaqtida emas; bemavrid. *Bevaqt aytilgan so'z. Bevaqt boshlangan qurilish. Bevaqt ko'chada yurmoq.*
- vaqt+li** 1 Erta, barvaqt. *Vaqtli eksang, erta o'rasan. (Maqol).*
2 O'tkinchi, vaqtincha, muvaqqat. *Bu qiyinchiliklar vaqtli narsalar.*
3 Doimiy, ma'lum bir vaqtda chiqadigan. *Vaqtli matbuot.*
- vaqt-bevaqt** 1 Istalgan paytda, har doim. *Vaqt-bevaqt tortinmay kelaverib.*
2 Bemahal, kech. *Birovnikiga vaqt-bevaqt kirib bo'lmaydi.*
- vaqt-soat** Biror voqea-hodisaning yuz berishi uchun imkon tug'ilgan payt. *Vaqt-soati kelganda bilib olasan.*
- vaqtxushlik // vaqtchog'lik** Xursandchilik. *Vaqtchog'lik qilmoq.*
- varaql** 1 Kitob, gazeta, jurnal va sh. k. larning ma'lum bir o'lchamdagi ikki sahifadan iborat qismi. *40 varaqli kitob.*
2 *kchm.* Bosib o'tilgan davr, vaqt. *Tarix varag'i.*
- varaqlamoq** Kitob, daftar, jurnal va sh. k. larning varaqlarini birma-bir ochmoq; titmoq. *Telefon so'rovnomasini varaqlamoq.*
- varaqli** Varaqlari bor, muayyan miqdordagi varaqlardan iborat bo'lgan. *200 varaqli kitob yozmoq.*
- varaqa** 1 Odamlarga tarqatish uchun mo'ljallangan muhim materiallar bosilgan qog'oz. *Saylov varaqasi.*
2 Rasmiy ish qog'oz, blank. *Shaxsiy varaqa.*
- varaqi** Qavat-qavat xamir ichiga qayla, mayiz va h. solib, tandirda, o'tda yoki qozonda pishiriladigan somsa. *Varaqi somsa pishirmoq.*
- variant** Ikkinchi nusxa, ko'rinish. *Loyihaning dustlabki varianti.*
- varrak** Bahor paytlarida bolalar uchiradigan bir taxta qog'ozga qamish yoki savag'ich cho'plarini ma'lum bir tartibda yopishtirib yasalgan yoki qog'ozning o'zidan yasalib ip bilan uchiriladigan narsa. *Bolalar varrak uchirishmoqda.*
- vasiqa** Mol-mulkka egalikni tasdiqlovchi hujjat. *Vasiqasini ko'rsatmoq.*
- vasiqa-li** Vasiqasi bor bo'lgan. *Vasiqali shaxs.*
- vasiy** Balog'atga yetmagan sag'irlarga qarab turishni yoki ma'lum bir muassasaga amaliy yordam berishni zimmasiga olgan shaxs, tashkilot. *Vasiy qilib belgilamoq.*
- vasiy+lik** Ma'naviy otalik. *Vasiylik qog'oz.*
- vasiyat** 1 Marhumning o'z yaqinlariga og'zaki yoki yozma ravishda bayon qilgan istagi, tilagi. *Ota vasiyati.*
2 Ajdodlarning, o'tgan avliyolarning avlodlarga qoldirgan o'g'itlari, foydali maslahatlari. *Bobolar vasiyatiga amal qilmoq.*
- vasiyat-noma** Yozma tarzda vasiyat. *Vasiyatnoma goldirmoq.*
- vasl** Diydorlashuv, yorga yetishish. *Vaslga yetmoq.*
- vassal** Bo'ysundirilgan, tobe. *Vassal davlat.*
- vassalom** Gapning tamom bo'lganligini bildiruvchi so'z. *Vassalom, men ketdim.*
- vasvasa** Sarosima, tahluka, vahima. *Urush vasvasasi.*
- vasvos** Savdoyi. *Vasvos odam.*
- vatan** 1 O'zi tug'ilib o'sgan, fuqarosi bo'lgan mamlakat. *O'zbekiston - Vatanim manim. (A. O.)*
2 Tug'ilib o'sgan joy, yurt. *Bu qishloq onamning vatani.*
3 Uy, boshpana. *Vatan qurmoq.*
- be+vatan** 1 Yashash uchun joyi yo'q, har yerda, har joyda darbadar hayot kechiruvchi, boshpanasiz, uy-joysiz. *Na uy-joy, na oila bor, bevatanman.*
2 Tug'ilib o'sgan yurtidan ayrilgan, undan yiroqda, ayrilqida yashovchi. *O'sha maqtalgan inqilob minglab kishilarni bevatan qilgan ekan.*
- vatan-dosh** Yurtdosh, vatani bir. *Vatandoshlarga murojaat qilmoq.*
- vatan-furush** O'z vataniga sotqinlik, hiyonat qiluvchi. *Bir guruh vatanfurushlar.*
- vatangado** Vatansiz, o'z mamlakatidan chiqib ketgan; darbadar, sargardon. *Vatangadoga aylanmoq.*
- vatanparvar** Ona yurtini bor vujudi bilan sevib, uning taraqqiyoti uchun kurashuvchi shaxs. *Vatanparvarlar jamiyati.*
- vatanparvar+lik** Vatanga jon fido qilish. *Vatanparvarlik namunalaridan ko'rsatmoq.*
- vaterpol** Suv havzasida to'pni qo'l bilan o'ynaladigan sport turi. *O'zbekistonlik vaterpolchilar.*
- vatman** Muayyan o'lchamdagi chizma chizish yoki rasm solish uchun ishlatiladigan oq qog'oz. *Vatmanga devoriy gazeta chiqarmoq.*
- vatt** Elektr quvvatining o'lchov birligi. *Yuqori vatt.*
- vatt+li** Ma'lum bir o'lchovga ega bo'lgan. *100 vattli lampochka.*
- vaucher** Tovar yoki xizmatlar to'lovini, kredit berishni, pul olishni va sh. k. larni tasdiqlovchi chek, hujjat. *Bank vaucheri.*
- vaxta** Navbatchilik yoki qo'riqchilikda turgan bir guruh ishchi-xizmatchilar, smena. *Vaxtada ishlamoq.*

vayron Yer bilan yakson bo'lgan, buzilgan, xarobaga aylangan. *Hamma yer vayron.*

vayron-garchilik Vayronlik holati, xarobalik. *Vayron-garchiliklarga chek qo'yimoq.*

vayron bo'lmoq // qilmoq Buzmoq, xarob aylamoq, sindirmoq. *Ko'ngli vayron bo'lmoq.*

vayrona 1 Buzilgan joy, xaroba. *Vayronalardan o'tmoq.*
2 sif. *ayn.* Vayron. *Vayrona ko'ngil.*

vaysamoq 1 Ko'p gapirmoq, gapirib joniga tegmoq. *Muncha vaysading.*
2 Koyimoq. *Onasi vaysab berdi.*

vaysa-qi Ko'p gapiradigan (vaysaydigan). *Vaysaqi odam.*

vaza 1 Meva-cheva, shirinlik va sh. k. solib, dasturxonga qo'yish uchun mo'ljallangan idish. *Vazalarga mevalar to'ldirildi.*
2 Gul solib qo'yiladigan, bezak, ziynat uchun xonalarga qo'yiladigan idish. *Vazalarga gul solmoq.*

vazelin Neftdan olinib, meditsina, kosmetika va texnikada ishlatiladigan quyuq moy. *Vazelin surtmoq.*

vazifa 1 Shaxs yoki bir necha shaxsga berilgan topshiriq, ish. *Dadasidan vazifa olmoq.*
2 Bajarish uchun berilgan masala yoki misol, topshiriq. *Uyga berilgan vazifani a'lo darajada bajarmoq.*
3 Zimmaga yuklatilgan burch, maqsad. *Bizning vazifamiz — Vatanni asrab-avaylash.*

vazifa-dor Lavozim, mansabga ega bo'lgan shaxs. *Vazifador shaxs.*

vazir Davlat boshqaruv apparatida xalq xo'jaligining muayyan bir sohasini boshqaruvchi eng yuqori mansab va shu mansab egasi. *Madaniyat ishlari vaziri.*

vazir+lik Xalq xo'jaligi sohalari bo'yicha eng yuqori boshqaruv apparati va u joylashgan bino. *Vazirlikka xat jo'natmoq.*

vaziyat 1 Ma'lum bir narsaning boshqa bir narsaga nisbatan egallab turgan o'rni. *Quyosh vaziyati.*
2 Narsaning holati, ijtimoiy ahvol, ruhiy ko'rinish. *Noqulay vaziyatda qolmoq.*

vazmin 1 Vazni og'ir, ko'tarish qiyin bo'lgan. *Vazmin yuk.*
moslamalarning jami. *Videotexnika xizmati.*

vidolashmoq Abadiy xayrlashmoq. *Marhum bilan vidolashdilar.*

viydon Insonning jamiyat oldida o'z qilmishi uchun mas'uliyat hissi, diyonat, insof. *Viydoni bor.*

viydon+an Viydon bilan. *Ishni viydonan bajarmoq.*

viydon+li Viydoni bor, viydon bilan ish tutuvchi. *Juda viydonli.*

viydon+siz Viydoni yo'q. *Viydonsiz yigit.*

viydonsiz+lik Viydonsiz kishilarga xos xatti-harakat. *Ishga viydonsizlik bilan yondashmoq.*

vikluchatel Tokni ulash va uzish uchun xizmat qiladigan moslama. *Vikluchatelni yoqmoq.*

viktorina Savol-javob kechasi. *Viktorina uyushtirmoq.*

viloyat Bir necha tumanlarni o'z ichiga olgan, yirik ma'muriy-hududiy bo'linma. *Andijon viloyati.*

vino Uzumdan tayyorlanadigan spirtli ichimlik. *Vino ichmoq.*

vino-chilik Vino ishlab chiqarish. *Vinochilik korxonasi.*

vint 1 Burama rezbali sterjen. mahkamlash detali. *Vint yasamoq.*
2 Kema yoki samolyot parragi. *Samolyot vinti.*

vint-simon Burama, spiralsimon. *Vintsimon moslama.*

viqor G'urur, mag'rurlik. *Viqor bilan gapirmoq. Viqor bilan kirib kelmoq.*

virus Yuqumli kasalliklar qo'zg'atuvchi mikroblar. *Kasallik virusi.*

visol Vasl, yorga yetishuv. *Visol oqshomi.*

vitamin Tirik organizmlarning mo'tadil yashashi uchun zaruriy bo'lgan organik modda va shunday moddalari bor dori-darmon, darmon dori. *Vitaminlarga boy o'simlik.*

vitrina Savdo shahobchalarida tovarlar qo'yiladigan oynakli joy, ko'rgazma. *Vitrinadan olingan tovar.*

vitse-prezident Prezident o'rmini bosuvchi, prezident o'rinbosari. *Vitse-prezident lavozimi.*

viz Tez harakat qiluvchi narsalardan chiqadigan tovush. *Qulog'ining yonidan viz etib o'q o'tib ketdi.*

viz-illamoq 1 «Viz-viz» ovoz chiqarmoq. *O'q vizilladi.*
2 Tez harakat qilmoq. *Vizillab borib keldi.*

viza 1 Chet davlatga kirish uchun pasportga qo'yiladigan belgi. *Viza qo'yimoq.*
2 Ariza va shikoyatlardagi boshliq imzosi.

vizit Rasmiy tashrif. *Chet elga vizit.*

vish Ilonning tovushi haqida. *Vish degan ovoz chiqarmoq.*

vish-illamoq Vish-vish degan ovoz chiqarmoq. *Ilonning vishillagan ovozi eshitildi.*

vodiy 1 Daryo bo'ylab cho'zilgan yoki atrofi tog' bilan o'ralgan tekislik. *Farg'ona vodiysi.*
2 bad. Cheksiz kenglik. *Ishq vodiysi. Junun vodiysi.*
3 Tasavvuf. Inson komillik yo'lida bosib o'tadigan bosqichlar. *Talab vodiysi.*

voh Qalbdagi his-hayajonni, og'riq va alamni ifodalaydi. *Voh, umr suvday oqib ketdi!*

voha Sahro bilan o'ralgan sug'oriladigan o'lka. *Xorazm vohasi.*

vojib *din.* Har bir musulmonga payg'ambar tomonidan buyurilgan, lekin bajarilishi majburiy bo'lmagan amallar.

vokal Ashulaga oid. *Vokal ansambli.*

voleybol Muayyan o'lchovdagi maydon o'rtasiga o'rnatilgan setkaning u tomoniga to'pni urib tushirish bilan bog'liq sport o'yini. *Voleybol o'yinamoq.*

valida Ona, aya. *Validasini qo'msamoq.*

volt Elektr tokidagi kuchlanishni o'lchash uchun qo'llaniladigan birlik. *Yuqori voltda ishlovchi mexanizm.*

volt+li Muayyan kuchlanishga ega. *Yuqori voltli elektr simi.*

voqe: ~ **bo'lmoq** Sodir bo'lmoq. *Biz kutgan ish voqe bo'ldi.*

voqe+lik 1 Real haqiqat. *Rejalarni voqelikka aylantirish.*
2 fals. Sezgi uquvlarimiz bilan his qiladigan olamdagi moddiy narsalar. *Imkoniyat voqeliklar orqali namoyon bo'ladi.*

voqea — xalq+chil

- voqea** Bo'lib o'tgan hodisa. *1999-yilning 16-fevralida Toshkentda mudhish voqea ro'y berdi.*
- voqeyi** Real, hayotda chindan sodir bo'lgan. *Voqeyi hikoya.*
- voqif** Boxabar, xabardor. *Hamma ishdan voqif bo'lmoq.*
- voris** 1 Meros olish huquqiga ega bo'lgan shaxs. Merosxo'r, meros egasi. *Vorislari bor.*
2 Ajdodlar qoldirgan moddiy va madaniy boyliklarga egalik qiluvchilar, ularning an'alarini davom ettiruvchilar. *Biz Ibn Sino, Beruniylar voristariumiz.*
- vosita** Biror ishni amalga oshirmoq uchun yordam beradigan narsa, qurol. *Temir yo'l transporti yuk tashish uchun qudratli vosita.*
- be.vosita** To'g'ridan-to'g'ri. *Bevosita aloqa bog'lamoq.*
- vosita.chi** 1 Vositalik qiluvchi. *Vaqtli matbuot axborot tashishda katta vositachidir.*
2 Tomonlarni bir bitimga kelishtirishda ishtirok etuvchi uchinchi tomon. *Isroil bilan Falastin o'rtasidagi mojaroni bartaraf qilishda AQSh vositachi bo'ldi.*
- vovvos** Boshiga biror musibat tushib yoki biror narsaga ortiqcha berilib, es-hushidan ayrilgan. *savdoyi. Vosvos bo'lib qolmoq.*
- vovillamoq** 1 Hurmoq. *It vovilladi.*
2 *kchm.* O'shqirmoq, g'azab bilan gapirmoq. *Samad so'rog'imga vovillab berdi.*
- voy** 1 Qattiq og'riq, alam-iztirobni ifodalaydi. *Voy, qo'lim og'ridi.*
2 Kuchli his-hayajonni, ajablanishni bildiradi. *Voy, siz ham keldingizmi?*
- voydod** Kuchli his-tuyg'uni, yordamga chaqirishni ifodalaydi. *Voydod, yordam beringlar!*
- voz:** ~ **kechmoq** Biror narsadan kechmoq, bahridan o'tmoq. *Mol-mulkdan voz kechmoq.*
- vvrach** Oliy ma'lumotli tibbiy xodim, doktor. *Bolalar vrachi.*
- vujud** 1 Kishining butun borlig'i. *Butun vujudiga og'riq kirmoq.*
2 Jussa, gavda, qomat. *Butun vujudini ter bosdi.*
- vulkanizatsiya** Avtomashinalar, mototsikllar, velosipedlar va sh. k. larning kameradini yamash, damlash va h. xizmatlarni bajaruvchi joy. *Vulkanizatsiyaga kamera olib bormoq.*
- vulqon** Ichidan lava, kul, tog' jinslari muntazam yoki vaqti-vaqti bilan otilib turadigan konussimon tog'. *Vulqon harakatga keldi.*

X - x

- xabar** Biror kimsa, narsa-hodisa haqida ma'lumot. *Kechagi voqea haqida xabar bermoq.*
- be.xabar** 1 Xabari yo'q, xabarsiz, voqif emas. *To'ydan be-xabar.*
2 Bilimi, uquvi yo'q, malakasiz, ma'lumotsiz. *Tadbirkorlikdan bexabar shaxs.*
- xabar.dor** Xabari bor. *Hamma voqeadan xabardor.*
- xabar.lamoq** Xabardor qilmoq, xabar bermoq. *Hammani to'yga xabarladingizmi?*

- xabar.noma** Narsa-hodisa haqida xabar beruvchi hujjat, xabar qog'ozi.
- xabar.siz** Xabari yo'q, bexabar. *Voqeadan xabarsiz odam.*
- xabar.chi** Xabar beruvchi, xabardor qiluvchi, jarchi. *Xabarchilar jo'natildi.*
- xafa** 1 Qayg'uli, kuyungan holatli. *Xafa odam. Xafa ko'rinmoq.*
2 Ozor, ranj topgan holatli. *Biz sizdan xafamiz.*
- xafa.garchilik** Xafalik. *Buning xafagarchiligi yo'q.*
- xafa.lashmoq** Bir-biridan xafa bo'lmoq. *Do'sti bilan xafalashmoq.*
- xafa.liik** Xafa holati. *Yuzidan xafaligi bilinib turardi.*
- xafa.chilik** ayn. Xafalik. *O'rtada xafachilik bo'lmasin.*
- xafa bo'lmoq** 1 Xafalik hissini tuymoq. *Xafa bo'lma, yo-ningda biz bormiz.*
2 Ozor topmoq, ranjimoq. *Xafa bo'lmasangiz aytaman.*
- xafaqon** Qon bosimining ortishi tufayli yuz beradigan kasallik. *Xafaqon kasaliga uchramoq.*
- xalal:** ~ **bermoq** Me'yorida ishlashga to'siq bo'lmoq, qarshilik qilmoq. *Olg'a ketishimizga loqaydlik xalal bermoqda.*
- xalaqit** ayn. Xalal. *Ashulani eshitishga xalaqit berapti.*
- xalat** Kiyim ustidan kiyiladigan yengil ish kiyimi. *Oq xalat kiygan hamshiralalar.*
- xalat.li** Xalati bor, xalat kiygan. *Ko'k xalatli ishchilar.*
- xalat.liik** Xalat qilishga yaroqli, mos. *Ikki xalatlik gazlama.*
- xalacho'p** Eshakni niqtab tezroq yurgizish uchun ishlatiladigan uchli tayoqcha. *Xalacho'p bilan eshakni haydamoq.*
- xalifa** Shariat qonun-qoidalarining to'g'ri bajarilishini tekshirib turuvchi shaxs. *Xalifa qabuliga kirmoq.*
- xalifa.liik** 1 Xalifa holati, xalifaning mansabi va unvoni. *Xalifalikni egallamoq.*
2 Oliy hokimiyat ruhoniylar qo'lida bo'ladigan davlat tuzumi. *Xalifalikni tiklashga urinmoq.*
- xalos:** ~ **qilmoq** // **etmoq** // **bo'lmoq** Band, kishan, tutqunlik va sh. k. lardan ozod bo'lmoq (qilmoq, etmoq). *Shaharni dushmandan xalos etdik.*
2 Ayirmoq, judo qilmoq. *Tanini boshidan xalos etmoq.*
- xalos.kor** Xalos qiluvchi, qutqaruvchi, ozod qiluvchi. *Xaloskorim keldi.*
- xaloyiq** To'plangan odamlar, xalq. *Xaloyiqqa qarab murojaat qildi.*
- xalq** 1 Muayyan davlat yoki mamlakatda muqim yashaydigan aholi, fuqaro. *O'zbekiston xalqi.*
2 Ma'lum bir kasb-kor, mashg'ulot bilan shug'ullanuvchilar guruhi, majmui. *Qassob xalqi.*
3 Xaloyiq, to'p odam. *Xalq puflasa, bo'ron bo'lar, tepinsa - zilzila (maqol).*
- xalq.ona** Xalqqa yaqin, odmi, jonli. *Xalqona iboralardan foydalanmoq.*
- xalq.parvar** Xalqqa g'amxo'rlik qiladigan, elparvar. *Xalqparvar siyosat.*
- xalq.chil** Xalq bilan chambarchas bog'langan, xalqqa yaqin. *Xalqchil adabiyot.*

xalqchil-lik Xalqqa yaqinlik. *Adabiyotimizning xalqchilligi.*

xalqaro Dunyodagi millatlar, xalqlar o'rtasidagi. *Xalqaro vaziyat keskinlashmoqda.*

xalta 1 Kichikroq qop, qopcha. *Qog'oz xalta kerak emas. Charm xalta.*

xamak Xom qovun; sapcha. *Polizdan topilgan xamaklar.*

xamir Unning suv, sut va sh. k. suyuqliklar bilan aralashishidan hosil bo'ladigan yumshoq cho'ziluvchan qorishma. *Xamirni ko'pirtirmoq.*

xamirturush Xamirni oshirish uchun ishlatiladigan achitqi. *Xitoy xamirturushi.*

xandaq 1 Loy olingan chuqur. Biror narsa saqlash uchun maxsus qazilgan chuqur. *Xandaq suv bilan to'la.*
2 Xavfsizlik maqsadida qazilgan ensiz chuqurlik; okop. *Xandaqda poylab yotmoq.*

xanjar Har ikki tomoni tig'li uzun qurol. *Xanjarni qinidan sug'urmoq.*

xarajat Sarf qilinadigan chiqim, mablag'. *Xarajatni katta qilmoq.*

ser-xarajat ayn. Serxarj.

xarakter 1 Eng muhim ruhiy holat, belgi-xususiyatlar majmui. *Xarakteriga tushunib yetmoq.*
2 Narsa, voqea, hodisaning o'ziga xos xususiyati. *Uchrashuvning xarakteri.*
3 Biror guruh kishilarining umumlashma xususiyatlarini o'zida mujassamlashtirgan timsol. *Ijobiy xarakterga ega qahramon.*

xarakter-lamoq Muhim tomoni yoki xususiyatlarini ochib, ifodalab bermoq. *Davrni xarakterlamoq.*

xarakter-li 1 O'ziga xos qiligi, odobi bor. *Qiziq xarakterli odam.*

xari To'sinlar ostidan uzunasiga qo'yiladigan yo'g'on asosiy yog'och. *Qo'sh xari.*

xarid Sotib olish. *Jahon bozorida xarid qilmoq.*

xaridor 1 Sotib oluvchi, xarid qiluvchi, mijoz. *Mol arzon bo'lsa, xaridor ko'payadi.*
2 Xushtor. *Go'zal qizga xaridor bo'lmoq.*

xaridorgir Talab darajasidagi, yaxshi xarid qilinadigan. *Xaridorgir mollarni ko'paytiraylik.*

xarita Yer sathining qog'ozdagi shartli tasviri. *O'zbekiston Respublikasining tabiiy xaritasi.*

xarj Chiqim, sarf. *Xarji ko'proq bo'lmoq.*

kam-xarj Sarf-xarajatta tejamkor. *Kamxarj bo'lib qolmoq.*

ser-xarj Pul ko'p ishlatadigan, sarflaydigan, xarajat qiladigan, xarajati ko'p. *Serxarj odam.*

xarj-lamoq Chiqim (sarf) qilmoq. *Topganimizni oziq-ovqatga xarjlyapmiz.*

xarob 1 Buzilgan, vayronaga aylangan. *Xarob qishloqlar.*
2 Puturi ketgan. *Usti-boshi xarob odam.*
3 Moddiy va ma'naviy jihatdan nochor. *Xarob ahvolda yashamoq.*
4 Jismonan nochor holatli. *Xarob qo'ylar.*

xarob-lashmoq 1 Xarob xolatli bo'lmoq, yomonlashmoq. *Dushmanning ahvoli xaroblashdi.*

xaroba 1 Buzilib ketgan, tashlandiq. *Ko'hna bir xarobaga duch kelmoq.*

xarsang Qattiq tog' toshi. *Xarsangni maydalamoq.*

xartiya Majburiy kuchga ega bo'lmagan eng muhim xalqaro hujjatlar. *O'zbekiston Respublikasi bilan Fransiya Respublikasi o'rtasida tuzilgan «Parij Xartiyasi»ni imzolamoq.*

xartum 1 Filning hidlash, nafas olish, biror narsani tutish uchun xizmat qiladigan a'zosi. *Xartumi bilan xodani surmoq.*

xarxasha 1 Mashmasha, injiqlik. *Bolalarning xarxashasi.*
2 Qiyinchilik, tashvish. *Dehqonchilikning ham o'ziga yarasha xarxashasi bor.*

ser-xarxasha Doimo xarxasha qiladigan, o'ta injiq. *Serxarxasha bola.*

xarxasha qilmoq Injiqlik qilmoq, mashmasha qilmoq. *Birga borish uchun xarxasha qilmoq.*

xas Qurigan o't, qovjirab qolgan ko'kat. *Xasni to'plamoq.*

xasis 1 Birovga berishga o'ta qattiq. *Xasis topsa, bosib yer, saxiy topsa, barcha yer (Maqol).*

xasis-lik Xasisga xos xususiyat. *Xasisligi bilan mashhur bo'lmoq.*

xaspo'shlamoq Xato va kamchiliklarni yashirishga urinmoq. *O'zining aybini xaspo'shlashga harakat qilmoq.*

xasta 1 Sog'ligi yomon, kasal, bemor. *Buvimiz anchadan beri xasta.*
2 *kchm.* Dardli, zaif. *Xasta ovoz.*

xasta-lanmoq Kasal bo'lmoq. *Xastalanib ishga kelmadi.*

xasta-lik Kasal holati. *Xastaligi tufayli ko'chaga chiqmay yotmoq.*

xat 1 Xabar berish uchun yozilgan qog'oz, noma, maktub. *Xat olmoq. Xat — yarim diydor (maqol).*
2 Xatda yozilgan matn, xat matni. *Xat o'n so'zdan iborat edi.*
3 Yozuv uchun ishlatiladigan harflar. *Arabcha xat. Lotincha xat.*
4 Harflarni yozishdagi o'ziga xos uslub. *Chiroyli xat. Xunuk xat.*
5 Savod, savodlilik. *Xat taniydi. Xat biladi.*

xat-lamoq Xatga olmoq, yozib chiqmoq. *Jinoyatchining mol-mulki xatlandi.*

xatar Baxtsizlik yoki falokatga olib kelishi mumkin bo'lgan sharoit, xavf. *Xatardan qo'rqqan murediga yetmas (maqol).*

be-xatar Xavf-xatarsiz. *Chegaradan bexatar o'tib olmoq.*

xatar-li Xatari bor, xavfli. *Xatarli yo'l.*

xatar-siz ayn. Bexatar. *Xatarsiz o'tib olmoq.*

xatib Masjidda xutba o'qish, va'z aytish uchun mutasaddi bo'lgan domla-imom. *Xorazm viloyatining xatib domlasi.*

xatm(i): ~ «**Qur'on**» O'tganlarning ruhi poklari uchun «Qur'on» tilovat qilish va shunga atalgan ziyofat, xudoyi. *Xatmi qur'on o'qimoq.*

xatna Elga osh berib, duo olib, o'g'il bolalar jinsiy a'zosining uchidagi terisini qisman kestirish; shunga oid marosim. *Xatna to'yi qilmoq.*

xatna qilmoq Shunday tadbir-marosimni amalga oshirmoq. *Kichik o'g'lini xatna qilmoq.*

xato 1 Xatti-harakatda, ishda, amaliy faoliyatda, gap-so'zda, yozuvda yanglishish, adashish. *Xato fikr aytmoq.*

2 Ekilgan urug'larning chiqmay qolgani. *Xatolar o'rniga qayta ekmoq.*

3 Noto'g'ri, haqiqatga zid. *Xato gapirmoq.*

be-xato Xatosiz, aniq, to'g'ri. *Bexato nishonga urmoq, bexato yozmoq.*

xato-siz 1 Xatosi yo'q, to'g'ri. *Xatosiz yozmoq.*

2 Bir tekisda, yoppasiga. *Xatosiz undirmoq.*

xato qilmoq // ketmoq Xatoga yo'l qo'ymoq. *Inshoda ko'plab xatolar qilmoq.*

xatti-harakat 1 Yurish-turish, xulq-atvor, faoliyat. *Xatti-harakatidan kimligini bilib olmoq.*

xattot Chiroyli va aniq yozadigan shaxs. *Mashhur xattot*

xattot-lik Xattot ishi. *Xattotlik san'ati.*

xavf Biror ko'ngilsiz hodisa yuz berish ehtimoli va undan qo'rqish his-tuyg'usi. *Xavfning oldini olmoq.*

xavf-lanmoq Xavfga tushmoq, xavfsiramoq. *Diniy ekstremizmning kuchayishidan xavflanmoq.*

xavf-li Xatarli, xavf tug'diradigan. *Xavfli burilish.*

xavf-siramoq ayn. Xavflanmoq. *Xalqaro terrorizmdan xavfsiramoq.*

xavf-siz Xavfi yo'q. Xavfsiz, xatarsiz joy.

xavfsiz-lik Xavfsiz holat. *Xavfsizlikka tahdid qiluvchi kuchlarga qarshi kurashish.*

xavotir 1 Kimsa yoki narsa, harakat, hodisa haqida qo'rquvli, hadikli tashvish; tashvishga tushish, tashvish. *Ertaroq kel-maganidan xavotirdaman.*

2 Hadik, his-tuyg'u, qo'rquv. *Yomon ishning xavotiri ham yomon bo'lar ekan.*

be-xavotir Osoyishta, osuda, tinch. *Bexavotir joy, bexavotir yashamoq.*

xavotir-lanmoq Xavotirga tushmoq. *Kech qolganidan xavotirlanmoq.*

xavotir-li Xavotiri bor. *Xavotirli ish.*

xaxolamoq Qattiq ovoz chiqarib kulmoq. *Bu gapni eshitib, xaxolab yubordi.*

xayol 1 O'y, fikr. *Xayoli sochilgan.*

2 Kishi yoki narsa haqidagi tushuncha, tasavvur. *Uning xayolida hamma narsa go'zal bo'lib ko'rinadi.*

xayol-an O'yi, fikri orqali xayolda, xayol bilan bo'ladigan. *Xayolan tog'larga sayohat qilmoq.*

xayol-iy 1 Faqat o'y-fikr orqali amalga oshiriladigan. *Xayoliy orzular.*

2 Uydirma, o'ylab chiqarilgan. *Xayoliy rivoyat. Xayoliy faktlar.*

xayol-chan O'yga-fikrga beriluvchan, ko'p o'ylovchi. *Xayolchan bolalar.*

xayolparast O'y-xayol surishni yaxshi ko'radigan; xayolga beriluvchan. *Xayolparast bola.*

xayr I 1 Sadaqa, ehson. *Xayr bermoq.*

2 Birovga qilinadigan xolis yordam, saxovat. *Xayr ko'rsatmoq.*

3 mod. s. Yaxshi, mayli. *Xayr, men roziman.*

xayr-li Yaxshi xususiyatga ega, xosiyatli; yaxshi, ijobiy. *Xayrli ishning kechi yo'q.*

xayr qilmoq Sadaqa bermoq, ehson qilmoq. *Xayr qilsang, butun qil!*

xayr II und. s. Xayrlashganda, vidolashganda aytiladigan so'z. *Xayr, do'stim.*

xayr-lashmoq Yaxshi tilaklar bilan ajralishmoq; vidolashmoq. *Xayrlashib jo'nab ketdi.*

xayrixoh 1 Qo'llab-quvvatlaydigan, tarafdor. *Bu ishga xayrixohlar to'planishdi.*

xayriya: ~ **jamiyati** Moddiy yordam beruvchi jamiyat. «Mahalla» Respublika xayriya jamiyati.

xayriyat mod. s. Gapdan anglashilgan ma'noga munosabatni, mamnunlikni bildiradi. *Xayriyat, o'zingiz bor ekansiz.*

xayr-ma'zur Xayrlashish bilan bog'liq ezgu tilaklar, his-tuyg'ular. *Mehmonlarga xayr-ma'zur qilmoq.*

xazina 1 Qimmatbaho narsalar, oltin, kumush buyumlar saqlanadigan joy. *Xazinani qo'lga kiritmoq.*

2 Yer osti boyliklari. *O'zbekistonning neft xazinasi.*

3 Madaniy va ma'naviy boyliklar. *O'zbek xalqining ma'naviy xazinasi.*

xazina-chi Xazinani saqlovchi shaxs. *Davlat xazinachisi.*

xazon Sarg'ayib to'kilgan barglar. *Xazonlarni to'plamoq.*

xazon bo'lmoq 1 Sarg'ayib, qurib qolmoq (barglar haqida).

2 kchm. hayot yakuniga yetmoq, umri tugamoq (inson haqida). *Umri asirlikda xazon bo'lmoq.*

xashak Qurigan o't-o'lan, pichan. *Chorva uchun xashak to'plamoq.*

xashaki Past zotli, mahalliy, zotsiz, jaydari. *Xashaki o'rik. Xashaki tut. Xashaki qo'y.*

xachir Ot bilan eshakdan urchigan ish hayvoni. *Xachirga yuk ortmoq.*

xezlanmoq 1 Tez harakat bilan intilmoq, sapchish, tashlanish holatida bo'lmoq. *Unga qarab xezlanmoq.*

xesh Qavm-qarindosh, yaqin odam. *Boshliqning xeshlari ko'payib ketdi.*

xesh-aqrabo Qarindosh-urug'lar, urug'-aymoqlar, yaqin kishilar.

xijolat O'zini noqulay sezish, uyalish hissi. *Xijolatdan qutqarmoq.*

xijolat bo'lmoq // tortmoq // chekmoq

Noqulaylik, uyalish hissini tuymoq. *Noo'rin gapidan o'zi xijolat bo'lmoq.*

xil 1 Umumiy belgilari bilan birlashuvchi narsalar guruhi nav, tur. *Turli xil gilam. Mevani xillarga ajratmoq.*

2 Biror narsa yoki kimsaning sarasi, eng yaxshi, sara. *Xil anor*.

xil+lamoq 1 Tur. navga ajratmoq. *Uzumni xillamoq.*

2 Saralamoq. *Xillab olmoq.*

xilof Qarama-qarshi. zid. *Qonunga xilof ravishda ish qilmoq.*

xilqat Yaratilgan, bunyodga keltirilgan vujud, jism. *Inson — eng buyuk xilqat.*

xilvat 1 Odamlar ko'zidan yiroq; pana, ovloq. *Xilvat yer. Xilvatda yashamoq.*

xina Qo'l, tirnoq, soch va sh. k. larni bo'yash uchun ishlatiladigan qizg'ish-sarg'ish rangli bo'yoq olinadigan o'simlik va uning mahsuloti. *Sochni xinaga bo'yamoq.*

xipcha Ingichka, nozikkina. *Xipcha belli qiz.*

xipcha+lashmoq Noziklashmoq, xipcha bo'lmoq, xipcha tortmoq. *Xipchalashib qolgan gavda.*

xira 1 Ravshan, tiniq emas. *Xira material.*

2 Ifodasi aniq emas, nimaligini ajratib bo'lmaydigan. *Xira surat.*

3 Odatdagi belgisi kamaygan, kamchiligi bor, kuchsiz. *Xira chiroqlar.*

4 *kchm.* G'ashga tegadigan, shilqim. *Xira pashsha.*

xira+lashmoq 1 Tiniqligini, ravshanligini yo'qotmoq; xira holatli bo'lmoq. *Ko'zlari xiralashmoq.*

xirgoyi Past ovozdagi ashula. *Xirgoyisini boshlamoq.*

xirgoyi qilmoq Past ovoz bilan ashula aytmoq.

xirillamoq Xir-xir ovoz chiqarmoq, xir-xir qilmoq. *Kechasi bilan xirillab chiqdi. Mushuk xirillay boshladi.*

xirill(a>o)-q Xirillaydigan, xir-xir qiladigan. *Xirilloq ovoz.*

xirmon 1 Hosilni to'plash va tozalash uchun ajratilgan joy, maydoncha. *Xirmonni tozalab supurib qo'ydi.*

2 Shunday joyga keltirilgan, yanchilayotgan mahsulot, hosil. *Xirmonga baraka.*

xislat Kishi yoki narsaga xos ijobiy belgi, xususiyat, fazilat. *Ajoyib xislatga ega bo'lmoq.*

xit: ~ **bo'lmoq** Tajang bo'lmoq, asabiylashmoq. *Kutaverib xit bo'lib ketmoq.*

xitob: ~ **qilmoq** Yurakdan otilib chiqqan kuchli nidoni ifodalamoq. *Hammaga qarab xitob qilmoq.*

xit-parad Mashhur xonandalar tomonidan aytilgan qo'shiq-ashualarga belgilangan (berilgan) o'rinarlar tartibi. *Xit-paradda oxirgi o'rinni olmoq.*

xivich Ho'l novda, xipchin. *Xivich bilan savalamoq.*

xivich+lamoq Xivich bilan urmoq. *Paxtani xivichlamoq.*

xiyla Bir muncha. *U sendan xiyla katta.*

xiyobon Ikki tomoniga daraxt, buta va gullar ekilgan yo'l. *Tinchlik xiyoboni.*

xiyol Bilinar-bilinmas, bir oz. *Labini xiyol qimirlatdi.*

xiyonat 1 Ahdini buzish. *Xiyonatga yo'l qo'ymaslik.*

2 Xoinlik, sotqinlik. *Vatanga xiyonat — eng og'ir jinoyat.*

xiyonat.kor Xiyonat qiluvchi (shaxs). *Xiyonatkor shaxs.*

xiyonatkor.lik Xiyonatkor ishi. *Xiyonatkorlik qilmoq.*

xiyonatkor.ona Xiyonatkorlik bilan, xoinlarcha, sotqinlarcha. *Xiyonatkorona bostirib kirmoq.*

xiyonat.chi Xiyonat qiluvchi. *Xiyonatchi do'st.*

xiyonat qilmoq 1 Ahdini buzmoq, ishonib topshirgan narsasini suiiste'mol qilmoq. *Omonatga xiyonat qilma!*

2 Sevgilisiga nisbatan vafosizlik qilmoq. *Xotiniga xiyonat qilmaydi.*

3 Xoinlik qilmoq, sotqinlik qilmoq. *Vataniga xiyonat qilmadi.*

xizmat 1 O'zga manfaatiga qaratilgan ish, mehnat. *Xizmatimni ayamayman.*

2 Iltimos, topshiriq tarzidagi ish, mehnat, vazifa. *Sizga bir xizmat bor.*

3 Biror tashkilot yoki muassasada bajariladigan ish, vazifa, lavozim. *Universitetda xizmat qilmoq.*

4 So'roq ohangi bilan. «nima ish bilan keldingiz?» degan ma'no bildiradi. —*Xo'sh, xizmat? — dedi rais.*

5 Armiya safida bo'lish, harbiy majburiyatni o'tash. *Xizmatga chaqirilmoq.*

6 Ayrim so'zlar bilan qo'llanib, shu so'z anglatgan narsaga oid ish-xizmatni bildiradi. *Komputer xizmatidan foydalaning.*

xizmat.chi Idora yoki korxonada yozuv-chizuv va b. ish bilan shug'ullanuvchi shaxs; xodim. *Firma xizmatchisi.*

2 *ayn.* Xizmatkor.

xizmat.kor 1 Kishilarning xizmatini, uy ishini bajaruvchi shaxs. *Boyning xizmatkori.*

2 Umuman xizmat qiluvchi, xizmatni bajaruvchi. *Deputat — xalq xizmatkori.*

xizmatkor.lik Xizmatkor ishi. *Xizmatkorlikka olmoq.*

xizr Har bir yigit kishiga uning umri davomida g'oyibona uch karra uchraydigan, mushkullarini oson qiladigan nuroniy mo'ysafid qiyofasidagi afsonaviy payg'ambar. *Xizr alay-his-salomga duch kelmoq.*

xlor Sarg'ish-yashil gaz ko'rinishida uchrovchi bo'g'uvchi, sasiq kimyoviy unsur. *Xlor ishlatmoq.*

xlor+lamoq Xlor vositasida tozalamoq, ishlov bermoq. *Sivni xlorlamoq.*

xoda Daraxtning butoqlari, shoxlari kesib tashlangan tanasi. *Xodani kesmoq.*

xodim Biror idora yoki muassasada ishlovchi shaxs; xizmatchi. *Hokimiyat xodimi.*

xohish Xohlash, istash, istak. *O'z xohishi bilan ishga kirmoq.*

xohlamoq 1 Biror narsaga ehtiyoj sezmoq, istamoq. *Bozorda xohlagan narsangiz topiladi.*

xoin Ahdini buzib, xiyonatkorona ish tutuvchi; sotqin. *Xalqimiz Vatan xoinlarini aslo kechirmaydi.*

xoja Xo'ja, xo'jayin. *Xojasiga salom bermoq.*

xok 1 Tuproq. *Xokka aylanmoq.*

2 Inson jasadida ko'milgan joy tuprog'i yoki tuproqqa, kulga aylangan jasad. *Andijonga Bobur xokidan bir siqim keltirib, uning ramziy qabri bunyod etildi.*

xokandoz O'choqdan olov, kul kabilarni olish, tashish uchun

xokisor — xor I

ishlatiladigan dastali asbob; olovkurak. *Bir xokandoz cho'g'.*

xokisor Nihoyat darajada sodda, kamtar. *O'zini xokisor tutmoq.*

xokkey Muz yoki maysali maxsus maydonda to'p yoki shayba surib raqib darvozasiga kiritishdan iborat sport o'yini. *Chim ustida xokkey.*

xokkey+chi Xokkey o'ynovchi. *Xokkeychi qizlar.*

xol 1 Badanda bo'ladigan tug'ma qora, qizil, jigar rang dog'. *Labidagi qora xol.*

xola 1 Onaning singlisi yoki opasi. *Xolam keldi.*

2 Keksa ayollarga hurmat bilan murojaat qilish shakli. *Mana bu joyga o'tiring, xola.*

3 Hurmat yuzasidan katta ayollar ismiga qo'shib aytiladi. *Anzirat xola.*

xola+vachcha Opa-singillarning bolalari, farzandlari (bir-biriga nisbatan). *Xolavachchasi bilan kelmoq.*

xolding: ~ **kompaniyasi** «Aksiyalarning nazorat paketi» kompaniyaning ixtiyorida bo'lgan korporatsiya shakli. *Qishloq xo'jalik mashinasozligi xolding kompaniyasi.*

xoli 1 Biror kimsa yoki narsa bilan band bo'lmagan; bo'sh. *Bulutlardan xoli osmon.*

2 Hech kim yo'q joy, chet, xilvat. *Xoli yer.*

xoliq Yaratuvchi (xudoning sifatlaridan biri).

xolis 1 Hammaga bir xil nazar bilan qaraydigan, biror tomonga yon bosmaydigan, betaraf. *Xolis baho bermoq.*

xolis-lik Xolis munosabat, xolis turish. *Mening xolisligimga ishonning.*

xolis-ona Xolis holda, xolislik bilan. *Xolisona yordam ko'rsatmoq.*

xolodilnik Uy sharoitida, oshxona, magazin va sh. k. joylarda har xil mahsulotlarni buzilishdan saqlaydigan ichiga sovitish apparati o'rnatilgan jovonsimon buyum. muzlatgich. «Sino» xolodilnigi.

xolos I yukl. Ma'noni ajratib, ta'kid bildiradi. *Besh kishigina keldi, xolos.*

xolos II Bor-yo'g'i, atigi, faqatgina. *Ularnikiga bir marta bor-dim, xolos.*

xom 1 Qaynatilmagan, pishirilmagan. *Xom go'sht.*

2 Tabiiy ravishda pishib yetilmagan, g'o'r. *Xom shaftoli.*

3 Qayta ishlanmagan; ishlov berilmagan. *Xom teri.*

4 *kchm.* Tajribasi yo'q, g'o'r. *Bu bola juda xom ekan.*

xomaki 1 Uzil-kesil bo'lmagan, aniqlanishi, to'ldirilishi lozim bo'lgan; hali xom. *Xomaki reja.*

xomashyo Sanoatda qayta ishlanadigan dastlabki material. *Xomashyo bazasi.*

xomtama Biror narsa unishiga umidvor bo'lgan holat. *Ular yaxshilik qiladi, deb xomtama bo'lma!*

xomtok Tokning xom novdalarini olib tashlash, novdalarni siyraklatish ishi. *Xomtok qilmoq.*

xomush Jim va ruhsiz holatli. *Majlisdan xomush qaytdi.*

xomush-lanmoq Xomush bo'lmoq.

xom-xatala 1 Chala pishgan; xom. *Oshni xom-xatala pishirdi.*

2 Me'yoriga yetkazilmagan; g'o'r, chala. *Xom-xatala ish.*

xomcho't: ~ **qilmoq** Biron narsani xomaki ravishda hisoblab chiqmoq, taxminiy hisoblamq. *Daromadni xomcho't qilmoq.*

xon 1 Sharq mamlakatlarida hokimiyat boshlig'i, hokimi mutlaqning unvoni va shu unvonni olgan shaxs. *Qo'qon xoni.*

2 Xonlik qilgan, xon lavozimidagi shaxs nomiga qo'shib, unvon ifodalaydi. *Rahimxon Xevada xonlik qilgan.*

3 Erkak va ayollar nomiga qo'shib, hurmatni ifodalaydi. *Masturaxon, Ra'noxon, Akmalxon.*

xon-lik 1 Xon boshqaradigan davlat va shunday davlat tuzumi. *Xeva xonligi. Qo'qon xonligi.*

2 Xon lavozimi. *Xonlikka intilmoq.*

xona 1 Uy yoki binoning devor bilan ajratilgan har bir qismi, bo'lini. *Katta xona.*

2 Biror korxonada yoki muassasa qoshida jamoat yoki mas'ul ishlar uchun ajratilgan alohida bo'lma. *Boshliqning xonasi.*

xonadon 1 Er, xotin, farzandlar, shuningdek, qarindoshlardan iborat oila va ularning oila a'zolari yashab turgan uy, hovli. *Qishloqda 100ta xonadon mavjud.*

2 Hokimiyatni nasldan naslga o'tkazib, hukmronlik qiladigan hokimi mutloqlar sulolasi. *Temuriylar xonadoni.*

xonaki Uy-xonadonga oid. *Xonaki tovuq.*

xonaki-lashmoq Uy sharoitida yashashga o'rganmoq (hayvonlar haqida). *Xonakilashgan quyon.*

xonanda Ashula, qo'shiq aytuvchi san'atkor; hofiz. *Yosh xonandalar tanlovi bo'lib o'tdi.*

xonaqoh Masjid ichidagi namoz o'qiladigan asosiy xona. *Xonaqohda qavm bilan namoz o'qimoq.*

xonasi Qulay payt, qulay fursat. *Xonasi kelganda gapirib qol!*

xonatlas Atlasning eng a'lo navlaridan biri. *Xonatlas ko'ylak.*

xonavayron Uyi-joyi yoki oilasi buzilgan, vayron bo'lgan. *Xonavayron odamlar.*

xonavayron bo'lmoq Buzilmoq, vayron bo'lmoq, uy-joydan, mol-mulkdan ajralmoq. *Urush tufayli xonavayron bo'lmoq.*

xonim I 1 Ayollarga hurmat yuzasidan murojaatda qo'llanadi. *Xonim bilan suhbatlashdim.*

2 Hurmat yuzasidan ayollar nomiga qo'shib aytiladi. *Zulfiyaxonim.*

xonim II Xamir orasiga qiyma solib qasqonda pishiriladigan ovqat. *Xonim pishirmoq.*

xonqizi Yarqiroq, ustki qismida qora xollari bor qo'ng'izcha. *Xonqizini uchirmoq.*

xontaxta Ovqatlanish uchun qo'llaniladigan, oyoqlari nisbatan kalta stol. *Xontaxta ovqatlar bilan to'ldirilgan edi.*

xonumon Insonning xo'jaligidagi bor narsasi, uy-joyi, oilasi. *Xonumonidan ayrilib qolmoq.*

xor I 1 E'tiborga, hurmatga sazovor emas, bee'tibor, kamsitilgan, tahqirlangan. *Ota-onangni xor qilma.*

2 Og'ir, ayanchli, nochor ahvolga tushgan, g'oyat qashshoq. *Mehnat qilma qor yashar.*

3 Hech kim nazar-pisand qilmaydigan, qadri yo'q, qimmatli tushgan. *Xor mahsulot.*

xor-lamoq Qadri-qimmatini tushirmoq, kamsitmoq, xor qilmoq. *Nonni xorlamang! Do'stini xorlagan do'stsiz qolar.*

xor-lik Xor holat. *Xorlikdan qutqarmoq. Xorlikda yashamoq.*

xor II 1 Vokal ashulalarni birgalikda ijro etuvchi ashulachilar jamoasi. *Xor ansambli.*

xoreografiya Raqs va balet san'ati. *Xoreografiya bilim yurtida tahsil ko'rmog.*

xorij 1 Biror narsadan xoli, ozod, bo'sh bo'lgan (ishdan). *Xorij bo'lmoq.*
2 Xorijiy mamlakat, chet el. *Xorijga borib kelmoq.*

xorij-iy 1 Xorijga, xorij kishisiga, xalqiga oid chet. *Xorijiy sarmoya ishtirokidagi qo'shma korxon.*

xos Biror kimsa yoki narsaning o'zigagina oid, o'zidagina bo'ladigan. *Yoshlarga xos o'yin.*

xosiyat Ijobiy xususiyat, yaxshi fazilat, xislat. *Ilmning xosiyati ko'p.*

xosiyat-li Yaxshi xususiyatga ega, ijobiy natija beradigan, fazilatli. *Bu buloqning suvi juda xosiyatli.*

xosiyat-siz ayn. Bexosiyat. *Xosiyatsiz joy.*

xossa Narsaning o'ziga xos xususiyati. *Gazning xossalari.*

xotima Biror narsaning oxiri, tugashi, so'ngi; yakuniy qism. *Asarning xotimasi.*

xotin 1 Erkakka zid jinsli shaxs. *Xotin kishi.*
2 Nikohdagi ayol. *Xotini bilan inoq yashamoq.*

xotin-boz Tez-tez xotin olib, xotin qo'yadigan odam. *Xotinboz kishi.*

xotinchalish Qilig'i yoki xatti-harakati bilan xotinlarga o'xshagan, xotinlarni eslatadigan. *Xotinchalish yigit.*

xotir 1 Esda saqlash, eslab qolish qobiliyati; es, yod. *Xotirda saqlamoq.*
2 Hurmat, yuz-xotir, andisha. *Dadamizning xotiri uchun kelibsiz, rahmat!*

xotir+lamoq Esga olmoq; eslamoq. *Talabalik davrini xotirlamoq.*

xotira 1 ayn. Xotir. *Bu ulug' ayyom xotiramda umrbod qoladi.*
2 Biror narsa yoki kimsa haqidagi esda saqlanadigan taasurot. *Xotira daftari.*
3 Yodda, esda saqlanishi lozim bo'lgan narsa, esdalik. *Bu qalam mendan sizga xotira.*

xotirjam 1 Tashvishlanadigan joyi yo'q, ko'ngli joyida, ko'ngli to'q. *Uydan xotirjam chiqib ketdi.*
2 Betashvish, osoyishta. *O'zini xotirjam sezmoq.*

xotirjam-lik 1 Tinch sharoit, osoyishtalik. *Xotirjamlikda yashamoq.*
2 Beg'amlik, beparvolik. *Xotirjamlikka berilmaslik kerak.*

xristian Xristianlik mazhabi va unga oid. *Xristian dini.*

xristian-lik Iso payg'ambarga e'tiqod qo'yish asosida eramizning 1 asrida vujudga kelgan *din*. Xristianlikka e'tiqod qilmoq.

xrizantema Qatma-qat to'pgullari turli rangda chiroyli bo'lib ochiladigan manzarali o'simlik hamda shu o'simlikning guli. *Xrizantema o'stirmoq.*

xrom I Kumushsimon tusli kimyoviy unsur, qattiq metall. *Xrom bilan qoplamoq.*

xrom II Kimyoviy ishlov berib tayyorlangan yumshoq, yaltiroq yupqa teri. *Xrom etik.*

xronika 1 Tarixiy voqea vaqt jihatidan izchil qayd etilgan adabiy asar, hujjatli film, maqola va sh. k. lar. *Urush yillari xronikasi.*

xronologik Voqea-hodisalarning sodir bo'lgan vaqti izchil tartibda ko'rsatilgan. *Xronologik jadvallar.*

xronologiya 1 Voqea yoki hodisalarning vaqt tartibida izchilligi. *Mustaqillik xronologiyasi.*
2 Tarix fanining tarixiy voqea va hujjatlarning vaqtini aniqlash ishi bilan shug'ullanuvchi yordamchi sohasi. *Xronologiya bilan shug'ullanmoq.*

xrustal 1 Yorug'likda tovlanish xususiyatiga ega bo'lgan billur shisha va undan yasalgan qimmatbaho idish; buyum. *Xrustal vaz.*

xudbin O'z manfaatini hammadan yuqori qo'yuvchi shaxs. *Bolani xudbin qilib tarbiyalamoq.*

xudbin-lik Xudbinga xos xususiyat. *Xudbinligi boshiga yetmoq.*

xuddi 1 Aynan, aniq. *Xuddi amakimga o'xshar ekansiz.*
2 Go'yo, go'yoki. *Xuddi osmon ag'darilgandek.*
3 Bo'lsa-bo'lmasa, aftidan. *U xuddi poylab kelgan.*

xudo Olamni yaratgan va uni boshqaruvchi oliy zot. Alloh, Tangri. *Xudoga shukrona keltirmoq.*

xudojo'y Musulmonchilik qonun-qoidalariga izchil rioya qiladigan dindor. *Xudojo'y kishilar.*

xudoyi Marhumlar ruhiga bag'ishlab yoki biror illatdan qutulganligi uchun xudo yo'lga qilinadigan sadaqa, qurbonlik, ziyofat. *Otasiga xudoyi qilmoq.*

xufiya 1 Sir tutiladigan, maxfiy. *Xufiya topshiriq.*
2 Yashirincha topshiriq bajaruvchi, izquvar. *Xufiyalaridan bilib olmoq.*

xufiyona Yashirincha, yashirin ravishda. *Xufiyona ko'rishmoq.*

xufton Quyosh botib oradan bir-ikki soat o'tgandan keyingi vaqt va shu vaqtda o'qiladigan namoz. *Xufton nomozi.*

xullas Qisqasi, xulosa qilib aytganda. *Xullas, ma'naviyat millat nishoni sanaladi.*

xulosa Yakuniy natija. *Asar xulosasi.*

xulosa-lamoq Xulosa chiqarmoq. *Aytilgan gaplarni xulosalamoq.*

xulq 1 O'zini tuta bilish, axloqiy xususiyatlar majmui. *Xulqi yomon odam.*
2 Kishiga odat bo'lib qolgan, takrorlanib turadigan xatti-harakat; fe'l. *Yaramas xulqlarini tuzatishga va'da berdi.*

xum Yog', g'alla va sh. k. mahsulotlar saqlanadigan turli kattalikdagi sopol idish. *Xumga yog' solingan edi.*

xumdon Loydan yasalgan idishlar yoki xom g'isht pishiriladigan o'choq. *Xumdonda pishgan g'isht.*

xumkalla 1 Kallasi katta. *Xumkalla kishi.*
2 Yengil so'kish (biror narsaga aqli etmaganda aytiladi). *Bu xumkalla shuni ham bilmaydi.*

xumor — xushomadgo'y

- xumor** Odatlanish tufayli biror narsaga zo'r istak. *Papirosni bosib-bosib tortdi va xumori tarqalgunday bo'ldi.*
- xumpar** Hazil aralash yengil so'kish shakli. *Voy, bormisan, xumpar!*
- xun** 1 O'ldirilgan kimsa uchun olinadigan qonli o'ch, qasos. *O'ldirilgan akasining xunini talab qildi.*
2 Umuman o'ldirilgan kimsa, yo'qotilgan yoki tortib olingan narsa uchun to'lanadigan haq, tovon. *Xun talab qilmoq.*
- xunasa** 1 Ham erkak, ham ayolning jinsiy belgilariga ega bo'lgan shaxs yoki hayvon.
2 Aybdor shaxsga nisbatan so'kish, haqorat. *Nega zaif bir bechorani urding, xunasa?!*
- xunob** Diqqat, bo'g'ilgan, tajang. *U doim xunob bo'lib yuradi.*
- xunrezlik** Qonli to'qnashuv, qirg'in. *Xunrezlik urushi.*
- xunuk** 1 Ko'rinishi o'ziga jalb qilmaydigan; ko'rimsiz, sovuq. *Xunuk bo'lsa ham yaxshiga yondash! (maqol)*
2 *kchm.* Ko'ngilga xush kelmaydigan, yoqimsiz. *Xunuk xat.*
- xunuk-lashmoq** Ko'rinishi yoqimsiz, ko'rimsiz tus olmoq, chiroyni yo'qotmoq. *Qariganda xunuklashib qoldi.*
- xurjun** Eshak, ot ustiga yoki yelkaga oshirib tashlanadigan qo'sh xalta. *Xurjunning ikki ko'zini donga to'ldirmoq.*
- xurma** Asosan sut, qatiq ivitish uchun ishlatiladigan sopol idish. *Xurmada qatiq ivitmoq.*
- xurma-cha** 1 Kichik xurma. *Bir xurmacha qaymoq.*
2 *kchm.* Qorin, oshqozon. *Xurmachangga siqqanicha ichib-san-da*
- xurmo** Tropik va subtropik mamlakatlarda o'sadigan, jiydaga o'xshash shirin mevali daraxt va shu daraxtning mevasi. *Xurmo olib kelmoq.*
- xurofot** G'ayritabiiy kuchlarga ishonish va sig'inish tufayli yuzaga kelgan urf-odatlar. *Xurofotga qattiq berilmoq.*
- xurrak** Uyquda nafas olganda chiqadigan xirillagan tovush. *Uyda kimningdir xurragi eshitildi.*
- xurrak-chi** Xurrak otib uxlaydigan shaxs. *Xurракchini turtib uyg'otishdi.*
- xursand** 1 Yaxshi (mamnun) kayfiyatli; shod. *Bolalar xursand.*
2 Qanoat hosil qilgan, mamnun va minnatdor holatli. *Ishingizdan xursandman.*
- xursand-lik** Shod, mamnun holat. *Yuzidan xursandligi bilinib turardi.*
- xursand-chilik** 1 Vaqtni shod, o'yin-kulgi bilan o'tkazish; vaqtichog'lik. *Xursandchilik qilmoq.*
- xusumat** Birovga nisbatan bo'lgan kek, dushmanlik. *Ular orasida xusumat bor edi.*
- xususan** Ayniqsa. *Xususan, sizning gapingiz juda ta'sirli chiqdi.*
- xususida** To'g'risida, haqida. *O'qishga kirish xususida gaplashmoqchi edik.*
- xususiy** 1 Davlatga tegishli bo'lmagan, shaxsiy. *Xususiy korxon.*
2 Muayyan bir narsani yoki mavzuni o'z ichiga oladigan. *Xususiy va umumiy masalalar.*
- xususiy-lashtirmoq** Davlat tasarrufidan chiqarib, shaxsiy

yoki jamoa mulki qilib taqsimlab berilmoq. *Yerni xususiy-lashtirmoq.*

- xususiyat** O'ziga xoslikni ko'rsatuvchi narsa, belgi. *Tilning xususiyati.*
- xutba** Juma va hayit kunlarida masjid imomining sunnatdan keyingi (farzdan oldingi) va'zxonligi, diniy pand-nasihat. *Xutbaga nomini qo'shib o'qitmoq.*
- xush** 1 Ko'ngliga yoquvchi, ma'qul keluvchi. *Xush havo.*
2 Mayl, ishtiyoq, xohish. *Pivo ichishga xushing bormi?*
- no-xush** 1 Kayfiyati yomon, buzuq. *Noxush ko'rinish.*
2 Yoqimsiz, ko'ngilsiz. *Noxush xabar.*
3 Betob, kasal. *O'zini noxush sezmoq.*
- xush-axloq** Yaxshi xulqi; odobli. *Xushaxloq bola.*
- xush-bichim** 1 Yaxshi tikilgan, yarashadigan. bichimi yaxshi (kiyimlar haqida). *Xushbichim ko'ylak.*
2 Bo'yi-basti, qaddi-qomati chiroyli, kelishgan. *Xushbichim yigit.*
- xush-bo'y** Yoqimli hid taratadigan. *Xushbo'y qovun.*
- xush-fe'l** Fe'l-atvori keng, yoqimli. *Xushfe'l odam.*
- xush-manzara** Ko'rinishi kishiga xush keladigan, ko'rkam, manzarali. *Shifoxona xushmanzara ekan.*
- xush-mo'ylov** Mo'ylovi o'ziga yarashgan. *Xushmo'ylov yigit.*
- xush-muomala** Muomalasi, gap-so'zlari, xush keladigan, xushfe'l. *Xushmuomala kishi.*
- xushmuomala-lik** Xushfe'llik, muomalasi xush kelishlik. *Uning xushmuomalaligini yaxshi bilaman.*
- xush-ovoz** Ovozi yoqimli. *Xushovoz hofiz.*
- xush-tabi'at** 1 Xushfe'l, fe'li keng. *Xush-tabi'at ayol.*
2 Ob-havosi, manzarasi yoqimli. *U xush-tabi'at yerlarda bo'lib qaytdi.*
- xush-ta'm** Ta'mi shirin, yoqimli. *Xush-ta'm meva.*
- xush-vaqt** Vaqti chog', xursand, shod. *Xushvaqt bo'ling.*
- xushvaqt-lik** Xursandlik, vaqtichog'lik. *Xushvaqtlik bilan kutib oldi.*
- xush-xabar** Mamnun qiladigan xabar, yaxshi xabar. *O'g'lining jahon chempioni bo'lgani haqidagi xushxabar tarqaldi.*
- xush-yoqmas** Ish-harakat qilishga erinadigan, tanbal. *Xushyoqmas kishi.*
- xushyoqmas-lik** Dangasalik, ishyoqmaslik. *Xushyoqmaslik bilan ishlar.*
- xushnud: ~ bo'lmoq** 1 Shod; mamnun bo'lmoq. *Bolalar xushnud bo'lishdi.*
- xushnud-lik** Shodlik, mamnunlik. *Xushnudlik bilan kutib olmoq.*
- xushnud qilmoq** Kimsani shod, mamnun qilmoq. *Qizlarni xushnud qilishdi.*
- xushomad** Tamagirlik bilan xizmat qilish, maqtash; laganbardorlik. *Uning gaplari faqat xushomad edi.*
- xushomad qilmoq** Xushomadgo'ylik bilan muomala qilmoq, laganbardorlik qilmoq. *Boshliqqa xushomad qilmoq.*
- xushomadgo'y** Xushomad qilishni odat qilib olgan, laganbardor. *Xushomadgo'y kishi.*

xushtor 1 Ko'ngil qo'ygan kishi; oshiq. *Go'zal qizlarning xushtori ko'p bo'ladi.*

2 Ishtiyoqmand. *Bu gulning xushtorlari ancha topiladi.*

xushchaqchaq Shodon, doimo o'ynab-kulib xursand yuradigan. *Xushchaqchaq ayol.*

xo'ja 1 Narsa yoki buyumning, kimsaning egasi, xo'jayini. *Xo'jasiga sodiq shaxs.*

2 Islom dinini birinchi bo'lib qabul qilgan yerli xalq vakili, islomni O'rta Osiyoga yoygan arablar avlodidan tarqagan shaxs. *Xo'jalar sulolasi.*

3 Erkaklar ismiga qo'shilib, ularning xo'jalar avlodiga tegishli ekanligini bildiradi. *Valixo'ja.*

xo'jako'rsinga Nomiga, yuzaki, naridan-beri. *Xo'jako'rsinga ish qilmoq.*

xo'jalik 1 Ishlab chiqarish vositalarining majmui, ijtimoiy ishlab chiqarish usuli.

2 Ishlab chiqarishni tashkil etadigan, uni yuzaga keltiradigan omillar, ishlab chiqarish majmui. *Xalq xo'jaligi.*

3 Biror kimsa yoki tashkilot ixtiyoridagi barcha moddiy boylik, yer-suv, uy-joy va sh. k. lar. *Shirkat xo'jaligi izga tushib qoldi.*

4 Qishloq xo'jaligidagi o'z yer-suviga, mulkiga, ishlab chiqarish vositalariga ega tashkilot, guruh. *Fermer xo'jaligi.*

xo'jayin 1 Egalik qiluvchi shaxs; xususiy mulk egasi, mulkdor, boy. *Xo'jayinlarning xizmatkorlari, qarollari ko'p bo'ladi.*

2 *kchm.* Boshliq, rahbar. *Xo'jayinning topshirig'ini bajar-moq.*

3 Er, oila boshlig'i. *Xo'jayinini chaqirib bermoq.*

xo'jayinlik Xo'jayin holati. *Mol-mulka xo'jayinlik qilmoq.*

xo'mraymoq Qovog'ini solib qaramoq. *Xo'mrayib gapirmoq.*

xo'p Biror ishga rozilik ma'nosini ifodalaydi; mayli. *Xo'p, bajarami:.*

xo'ra Ovqatni tanlamay ko'p yeydigan, serovqat (asosan hayvonlar haqida). *Xo'ra sigir. Xo'ra qo'y.*

xo'raki Hosili iste'mol qilinadigan, yeyiladigan, iste'mol qilish uchun maxsus ekiladigan. *Uzumning xo'raki navi.*

xo'randa Ovqat yegani oshxonaga kiruvchi shaxs, mijoz. *Xo'randalar uchun qulaylik yaratmoq.*

xo'r'lamoq Izzat-nafsini tahqirlamoq, poymol qilmoq. *Xo'r'langan xalq ozodlikka intiladi.*

xo'rlik Izzat-nafsi poymol bo'lish, tahqirlanish. *Bu qanday xo'rlik! Xo'rlik tortmoq.*

xo'roz 1 Tovuqning erkagi. *Urushqoq xo'roz.*

2 *kchm.* Tanti, mard. *Xo'roz yigit!*

xo'roz-boz Xo'roz urishtirishni yaxshi ko'radigan odam. *Qo'shnimiz juda mashhur xo'rozboz edi.*

xo'rsinmoq G'am, tashvish tufayli og'ir nafas chiqarmoq. *Chuqur xo'rsinmoq.*

xo'rsin-iq G'am, tashvish tortganda chiqariladigan og'ir nafas. *Xo'rsiniqdan ko'zlari qizarib ketdi.*

xo'tik Eshakning bolasi. *Xo'tik doim eshakka ergashib yuradi.*

xo'sh I 1 *yukl.* So'roq gap oldida kelib «ayingchi», «javob

beringchi», «tushuntirib beringchi» kabi ma'nolarni ifodalaydi. *Xo'sh, ismi sharifingiz?*

2 Nutqda pauza o'rnida qo'llanadi. *Xo'sh, nima demoqchi edim?*

xo'sh II Molni haydash yoki qaytarish uchun, aytiladi. *Cho'pon mollarni «Xo'sh! Xo'sh!» deb qishloqqa tomon qaytarmoqda edi.*

Y - y

yagana *q. x.* Ekin tupining erkin, yaxshi o'sishi uchun ortiqchasini yulib tashlash, siyraklatish. *Yagana qilingan sholi.*

yagana+lamoq Ekin tuplarini siyraklashtirmoq. *O'ttiz gektar yerni yaganaladik.*

yagona 1 Bitta, yakka, yolg'iz. *Oilaning yagona farzandi.*

2 Hamma uchun umumiy bo'lgan, birlashgan. *Yagona iqtisodiy mintaq.*

yakandoz Uzun ko'rpacha. *Yakandoz solingan xontaxta atrofi-da o'tirdik.*

yakdil Fikrda, maqsadda bir bo'lish, inoq. *Aka-uka yakdil bo'lsa hamma ish chekinadi.*

yakdil+lik Inoqlik, birgalik, ahillik. *Yakdillik bilan ishga kirishmoq.*

yakka 1 Yolg'iz, yagona, bitta. *Yakka daraxt.*

2 Yolg'iz o'zi ishlaydigan yoki yashaydigan shaxs. *Yakka o'zi ishlamoq.*

yakka+lamoq Ajratib yolg'izlab qo'yimoq, hamma bir kishiga qarshi harakat qilmoq. *Xalqimiz dinni niqob qilib olgan buzg'unchilarni yakkalab qo'yimoqda.*

yakkabosh Yolg'iz, so'qqabosh. *Nortoy otasi vafotidan so'ng yakkabosh bo'lib qoldi.*

yakkama-yakka Bir kishiga qarshi bir kishi; bittaga-bitta. *Yakkama-yakka jang qilish.*

yakkam-dukkam U yer bu yerda, siyrak. *G'o'zalar yakkam-dukkam bo'lib o'sib chiqdi.*

yakkamoxov Hech kimga qo'shila olmaydigan, o'zini chetga tortgan. *U yakkamoxov bo'lib yashashga mahkumdur.*

yakkaxon Ashulani bir o'zi ijro etuvchi hofiz; ashulachi. *Yakkaxon xonandasi.*

yakson: ~ **bo'lmoq // qilmoq** Tor-mor etilmoq, yo'q bo'lmoq, tugatilmoq. *Terrorchilar yakson bo'ldilar.*

yakson+lamoq Payhon qilmoq. *Polizni yaksonlamoq.*

yaktak Erkaklarning oldi ochiq, uzun milliy kiyimi. *Yaktak kiygan chol.*

yaktak+chan Faqat yaktak kiygan, yaktakli. *Qobil oqsoqol yaktakchan guzarga chiqdi.*

yakun Natija, xulosa oxir, intiho. *Yigirmanchi asr yakuni.*

yakun+lamoq Natijalamoq, xulosalamoq, tamomlamoq. *Yig'im-terimni muvaffaqiyatli yakunlamoq.*

yakunl(a>o)+vchi — yalt+iramoq

- yakunl(a>o).vchi** 1 Yakunlamoq *fl. sfdsh. Yakunlovchi kishi.*
2 Oxirgi, yakunlab beruvchi. *Yakunlovchi uchrashuv.*
- yakshanba** Haftaning yetinchi kuni, dam olish kuni. *Yakshanbada zooparkka bormoq.*
- yakshanba-lik** Biror yakshanba hamma bir bo'lib bajariladigan ijtimoiy ish. *Korxonada yakshanbalik e'lon qilindi.*
- yalamoq** 1 Mazasini totish yoki yeyish uchun biror narsani og'ziga solmoq, unga til tegizmoq, tili bilan tozalamoq. *Sumalak yalamoq.*
2 Badanga tegib yoki urilib ta'sir qilmoq. *Shamol yuzini yalab o'tdi.*
3 Oqizmoq, yuvib ketmoq. *Suv g'o'za egatlarini yalab ketmoqda edi.*
- yalanmoq** Tili bilan lablarining ikki chetini yalamoq; unid bilan ko'z tikib turmoq. *Ovqatga qarab yalanmoq.*
- yalang'och** 1 Kiyimsiz, ust-boshsiz. *Yalang'och odam. Yalang'och bolakay otilib kirdi.*
2 *kchm.* Bargi to'kilgan, bargsiz, bargi yo'q. *Yalang'och daraxtlar.*
3 *kchm.* Yalang, bo'sh, ochiq; dov-daraxtsiz, imoratsiz. yap-yalang. *Yalang'och yerlarni qor qopladi.*
4 *kchm.* Hech narsa to'shalmagan; palossiz. *Zumrad yalang'och polni g'ijirlatib tashqariga chiqdi.*
5 *kchm.* Hech nimasi yo'q, kambag'al, qashshoq. *Och va yalang'och xalqqa ko'mak bermoq.*
- yalang'och-lamoq** 1 Yechintirmoq, kiyimlarini yechib olmoq, hech narsasiz qoldirmoq. U o'g'ilchasini *yalang'ochlab, cho'miltirish uchun tog'orachaga soldi.*
2 Egar-jabdug'i, abzallarini yechib olmoq. *Otni yalang'ochlamoq.*
3 Shox-shabbasi, butoqlarini kesib tashlamoq, ochmoq. *Daraxtni yalang'ochlamoq.*
4 Urish, chopish yoki otish uchun qinidan chiqarmoq, shaylamoq. *Qilich yalang'ochlamoq.*
5 Bo'shatmoq, shipshiydam qilmoq, jihozlarini olib chiqib tashlamoq. *Uyni yalang'ochlamoq.*
- yalang** 1 Hech narsa o'smaydigan, bo'sh, ochiq. *Yalang tog'.*
2 Kiyim kiyimagan, yalang'och. *Yalang oyoqda kirib kelmoq.*
- yalang-lik** O't-o'lansiz yoki dov-daraxtsiz ochiq yer. *Yalanglikka kapa tikmoq.*
- yalangoyoq** 1 Oyog'ida hech narsasi yo'q, oyoq kiyimsiz. *Yalangoyoq chopib yurmoq.*
2 Qashshoq, faqir. *Yalangoyoqlarga yon bosmoq.*
- yalinmoq** Qattiq iltimos qilmoq, yolvormoq, iltijo qilmoq. *Tiz cho'kib yalinmoq.*
- yalin-choq** Hadeb iltimos qilaveradigan, yalinaveradigan, iltijochi. *Qizchaning yalinchoq nigohlari.*
- yalla** 1 Sho'x, quvnoq va yengil ashula. *Yalla eshitalardi.*

2 *kchm.* Beg'am-beparvo yurmoq, vaqtini bekorchilik bilan o'tkazmoq, o'yin-kulgi, yengiltaklikka berilmoq. *Yalla qilib yurmoq.*

yalla-chi Har xil yig'inlarda qo'shiq aytib, o'yinga tushishni o'ziga odat, kasb qilib olgan (ayol) shaxs. *Qishloqning mashhur yallachisi.*

yallig' 1 Yolqin, alanga, shu'la. *Shamning xira yallig'i.*

2 Shishish, yallig'lanish, qizarish, qizish. *Oshqozon yallig'i.*

yallig'-lanmoq 1 Yallig'lamoq *fl. o'zl. n.* Yonmoq, alangalamoq; alanga chiqarmoq, alanga tarqatmoq.

Gulxan yallig'lanib ketdi.

2 Qizib, qizarib shishmoq. *Tomog'i yallig'lanmoq.*

3 Jarohati gazak olmoq. *Yarasi yallig'lanmoq.*

yalio ayn. Yalla. *Har kuni yallo qilib yurmoq.*

yalmog'iz 1 Duch kelgan narsani yeb-yutib yuboradigan afsonaviy yovuz (ayol) kampir; odamxo'r mahluq. *Yalmog'iz kampir.*

2 *kchm.* Dahshatli, yovuz kuch; yomon niyatli yov,ushman. *Boylik shundayin yalmog'iz qudratki, u insonlarning ko'ziga jaholat pardasini yopib qo'yadi.*

yaloq It, mushuk kabi hayvonlarning ovqat yeydigan idishi. *It yaloq.*

yaloq-i Qolgan ovqatlar bilan kun kechiruvchi, sarqit bilan oziqlanuvchi; tekinxo'r, dangasa, yuvundixo'r. *Yaloqi bo'lib yashama'!*

yalov Bayroq, tug'. *Yalov tikmoq.*

yalovbardor 1 Bayroqdor, bayroq ko'tarib yuruvchi, olg'a boshlovchi. *Yalovbardorlar ... oldinda borar edilar.*

2 *kchm.* Yo'l boshlovchi, biror ishda boshchilik qilib, oldingi safda boruvchi. *Shoir bo'lsang, yalovbardor bo'l.*

yalpi 1 Umumiy, barchaga barobar. *Yalpi qatag'on.*

2 Jami, hammasi, butunicha; hamma, umumiy. *Yalpi daromad.*

yalpiz Tibbiyotda, oziq-ovqat sanoati va attorlikda ishlatiluvchi turli zaharli moddalarni yo'q qiluvchi xushbo'y ko'p yillik o'simlik. *Yalpiz damlamasi.*

yalpoq Yapaloq, yalpaygan. *Yalpoq idish.*

yalpoq-lamoq Urib yapaloq holga keltirmoq. *Temirni yalpoqlamoq.*

yalqov Ish desa o'zini olib qochadigan, ishlashni yoqtirmaydigan, ishyoqmas; dangasa, erinchoq. *Yalqov kishi.*

yalqov-lanmoq Erinmoq, dangasalik qilmoq. *Ish qilishga yalqovlanmoq.*

yalqov-lik Yalqovga xos xususiyat, holat. *Yalqovlik boshni tashvishga soladi.*

yalt: ~ **etib** 1 Kutilmaganda, birdan nur sochib, yarqirab; yaltirab, tovlanib. *Chiroqlar birdan yalt etib yondi.*

2 *kchm.* Kutilmaganda, birdaniga, tasodifan. *Sanam xola o'g'liga yalt etib qaradi-yu, yuragi zirqirab ketdi.*

yalt-iramoq Har tomonga shu'la sochmoq, nur sochmoq, yarqiramoq. *Qor zarralari tovlanib yaltirardi.*

- yaltir(a>o)+q** 1 O'zidan nur chiqaradigan, taratadigan, nur sochib turadigan, yaltiraydigan; yarqiroq. *Yaltiroq tanga.*
2 *kchm.* Yuzaki, bo'yoqli. *Yaltiroq so'zlar.*
- yaltoq** Xushomadgo'y, tilyog'lamachi, laganbardor. *Yaltoq kishi.*
- yaltoq-lanmoq** Mansabdor shaxslar atrofida gir aylanmoq, tavoze qilmoq, xushomadgo'ylik qilmoq, laganbardor bo'lmoq. *Suvonqul raisning oldida yaltoqlandi.*
- yal-yal** *rvsh.* Turli xil rang taratib, nur sochib; tovlanib; jilolanib. *Yal-yal yonib xirom qilmoq.*
- yamamoq** Biror narsaning yirtilgan, uzilgan, teshilgan joyini tiklamoq; ulamoq; yamoq solmoq. *Mahsini yamamoq.*
- yam(a>o)+q** 1 Yirtiq, teshik yoki uzuq joyni yamash, butunlash uchun mo'ljallangan bir parcha mata, charm va sh. k. lar. *Yamoq solmoq.*
2 Yamoq solingan, yamab tikilgan, yamalgan. *Yamoq tushgan qop.*
- ser.yamoq** Ko'p yamoq solingan, yamog'i ko'p, yamoq bosgan. *Seramoq yaklak. Seramoq mahsi.*
- yamoq+chi** Oyoq kiyimlarni tuzatish, yamash ishi bilan shug'ullanuvchi kosib. *Yamoqchi odamoxun yigit edi*
- yamoqchi-lik** Yamoqchi ishi, kasbi. Yamoqchilik xususiyati. *Yamoqchilik bilan kun ko'rmoq.*
- yamlamoq** 1 Tishlari bilan chaynamasdan og'zi ichida aylantirmoq, milki bilan ezib yutmoq, tili bilan himarib og'ziga kiritmoq. *Ochlikdan nonni yamlamay yutmoq.*
2 *kchm.* Yutmoq, yo'q qilib yubormoq. *Devvachcha ko'ringan narsani yamlamay yutardi.*
- yana** 1 Qaytadan, yangidan, takroran, tag'in, boz. *Qor yana yog'a boshladi.*
2 Bundan tashqari, buning ustiga, qo'shimcha ravishda. *Yana boshqa masalalar borligini uqtirdi.*
3 Odatda «bir», «biror» so'zi bilan birga ishlatilib «ilgarilaridan boshqa»; «yangi», boshqa ma'nolarini bildiradi. *Yana bir muammo chiqib qoldi.*
4 Fikrni kuchaytirish, ta'kidlash uchun qo'llanadi. *Yana siz o'z fikringizdan qaytib qolmang!*
- yana+gi** Navbatdagi, bundan keyingi. *Yanagi kuz kelishi bilan to'yni boshlaymiz.*
- yanga** 1 Erning ukasi va singlisiga nisbatan uning xotini; kelinoyi. *U yangasi bilan bordi.*
2 Nikohning ikkinchi kuni kechasi kelin bilan kuyov huzurida qoluvchi ikki xotinning biri (qizlik iffatini bildiruvchi ayol). *Yangalar kelinchakni qayin ota va qayin ona huzuriga kelin salomga olib kirishdi.*
- yangi** 1 Oldin, ilgari hayotda yoki ma'lum bir joyda bo'lmagan, yangi paydo bo'lgan, yangi kelgan. *Yangi tuzum qurmoq.*
2 Tajribasi yo'q, malakaga ega bo'lmagan. *Yangi haydovchi.*
3 Yaqin kechmishga, tarixga oid. *O'zbekistonning yangi tarixi.*
4 Joriy yilda yetishtirilgan, shu mavsumga oid. *Yangi qovun-tarvuzlar.*
5 Notanish, begona. *Yangi joylar ko'ziga g'alati ko'rindi.*

- 6 Kechayotgan, hozirgi zamonga oid. *Yangi jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti kafedrasini.*
- yangi-lamoq** 1 Yangi qilmoq, boshqa qilmoq. *Dasturxonni yangilashga kirishdi.*
2 O'zgartirmoq, almashtirmoq; o'rniga boshqasini olmoq, qo'yimoq. *Bino yangilandi.*
- yangi-lik** Yaqindagina paydo bo'lgan, ilgari ma'lum bo'lmagan narsa yoki hodisa, yaqindagina kashf etilgan yangi narsa, xabar, ma'lumot. *Bu qishloqda har kuni bir yangilik.*
- yangi-cha** 1 *rvsh.* Yangi usulda yoki tartibda, ilgarilariga o'xshamagan, umuman boshqacha. *Yangicha ko'rinishdagi bino.*
2 *sft.* Yangi urf bo'lgan, ilgarilariga o'xshamaydigan, zamonaviy. *Yangicha hayot.*
- yangidan** Qaytadan, boshqatdan. *Bu ishni yangidan ko'rib chiqish kerak.*
- yangitdan** *s. t. ayn.* Yangidan. *Ishni yangitdan boshlasak.*
- yanglish** Noto'g'ri, xato; qonun-qoidaga xilof ravishda. *Rahbar yanglish so'zlamaligi kerak.*
- yanglishmoq** Adashmoq, xato qilmoq. *Yoshlarimiz yanglishmasliklari kerak.*
- yangramoq** Jaranglamoq, jaranglab eshitilmoq. *Ishqibozlarning baqiriqlari yangradi.*
- yangr(a>o)+q** Jaranglab chiqadigan; jarangdor. *Yangroq ovozlar eshitilib turardi.*
- yantoq** Cho'llarda o'sadigan tikanli yovvoyi o't. *Yantoq cho'l zonalarida o'sadi.*
- yantoq-zor** Yantoq bilan qoplangan joy. *Yantoqzorga tuyani qo'yib yubormoq.*
- yanvar** Melodiy yil hisobida birinchi oy nomi. *Yanvarda tug'ilmoq.*
- yanchmoq** 1 O'rilgan g'alla boshloqlarini urib, to'qmoqlab, ezg'ilab donini ajratib olmoq. *Sholi yanchmoq.*
2 Zarb bilan urib maydalamoq. *Novvotni tosh bilan yanchidi.*
3 Payhon qilmoq. *Bug'doylarni yanchib tashladilar.*
4 *kchm.* Qirib yubormoq, yo'qotmoq. *Dushmanni bitta qo'ymay yanchamiz.*
- yapaloq** Yalpoq, yalpaygan. *Yapaloq buyum.*
- yapasqi** Pastdan kelgan, pakana. *Yapasqi gavgali odam.*
- yaproq** 1 O'simlik va daraxtlarning quyosh nurlaridan oziqlanish organi; barg. *Daraxt yaprog'i.*
2 Bir kesim yupqa narsa haqida. *Bir yaproq go'sht.*
- yaproq-lamoq** 1 Barg chiqarmoq. *Yangi ekilgan nihollar tezda yaproqladi.*
2 Parrak-parrak qilib kesmoq. *Qazini yaproqlamoq.*
- yaqin** 1 Oradagi masofa uncha katta bo'lmagan, uzoq emas; uzoq bo'lmagan joy. *Shaharga yaqin joy.*
2 Nutq aytilayotgan paytdan uncha uzoq bo'lmagan. *Yaqin vaqt ichida ro'y bermoq.*
3 Qadrdon, mehribon, do'stona munosabatda bo'lgan. *Yaqin qarindosh.*

- 4 Taxminan, qariyb. *Yaqin besh-olti yil ichida yurtimiz yanada go'zallashib ketadi.*
- yaqin-lashmoq** 1 Biror shaxs yoki narsaning yaqiniga kelmoq. *Uyiga yaqinlashmoq.*
- 2 Biror voqea yoki hodisaning yuz berishiga oz vaqt qolmoq. *Bayram yaqinlashmoqda.*
- 3 Ma'lum bir o'lchovga, miqdorga yetishga oz qolganligini anglatib keladi. *Yoshi ellikka yaqinlashmoq.*
- 4 Do'stlashmoq, inoqlashmoq. *Mahalla oqsoqoliga yaqinlashmoq.*
- yaqin-lik** 1 Yaqin holat. *Shohbekatning yaqinligi qo'l kelmoqda.*
- 2 Do'stlik, inoqlik. *O'qituvchisining o'ziga yaqinligini his qilmoq.*
- yaqqol** Aniq, ravshan, ro'yirost, oshkora. *Bo'lib o'tgan voqeani yaqqol aytib bermoq.*
- yara** 1 Tig' tegishi, zarba yeyish yoki organizmdagi modda almashinuvining buzilishi natijasida kishi badanida hosil bo'ladigan xujayralar chirishi, shikast; jarohat. *Yarasiga dori qo'ymoq.*
- 2 G'am, alam, kuchli ruhiy og'riq. *Yarasini yangilamoq.*
- yara-dor** Jarohatlangan, yarali, biror yeri shikastlangan. *Yarador bo'lib shifoxonaga keltirilmoq.*
- yara-lanmoq** Jarohat olmoq. *Dushman o'qidan yaranlanmoq.*
- yara-li** Yarasi bor, yarador. *Yarali qo'lini ko'tarmoq.*
- yaramas** 1 Ishdan chiqqan, buzilgan, sifatini yo'qotgan; yaroqsiz. *Yaramas qoshiq.*
- 2 Ablah, iflos, qabih, yomon. *Yaramas odat chiqarmoq.*
- yaramoq** 1 Biror narsaga kerak bo'lmoq, talabga javob bermoq, ish bermoq. *Yer chopishga yaradi.*
- 2 Foydasi tegmoq, kerak bo'lmoq. *Choy tashishga yaramoq.*
- yaraqlamoq** 1 Yarqiramoq. *Yuvilgan idishlar yaraqlab turibdi.*
- 2 Ravshan bo'lib ko'rinmoq, porlamoq. *Butun atrof yaraqlab ketibdi.*
- yaratmoq** 1 Vujudga keltirmoq, barpo qilmoq, bunyod etmoq. *Cho'lda bo'ston yaratmoq.*
- 2 Ijod qilmoq. *«O'tgan kunlar» romanini yaratmoq.*
- yaratuv** Yaratmoq fl. h. n. *Haykalni yaratuv ishiga qatnashmoq.*
- yaratuvchi** 1 Olloh, Xudo, Tangri. *Yaratuvchiga sajda qilmoq.*
- 2 Ijodkor, yuzaga keltiruvchi shaxs. *Loyiha yaratuvchi.*
- yarash** Yarashish, urush-janjalni to'xtatish. *Yarash bitimini tuzmoq.*
- yarashmoq I** O'zaro urush-janjalni to'xtatmoq, totuvlashmoq. *O'rtog'i bilan yarashmoq.*
- yarashmoq II** To'g'ri kelmoq, mos kelmoq, muvofiq bo'lmoq. *Kastumi o'ziga yarashdi.*
- yara-chaqa** Bitgan va bitmagan yaralar, ko'p yaralar. *Hamma yog'ini yara-chaqa bosib ketmoq.*

- yarim** 1 Butun narsaning ikki teng qismidan bittasi, bir bo'lagi. *Piyozning yarmini sotib bo'lmoq.*
- 2 Butunning yarmiga teng miqdor, 0,5. *Yarim kilo sabzi.*
- 3 Ma'lum bir narsaning o'rtasi. *Yarim tunda eshik qoqmoq.*
- 4 Chala, to'liq emas. *Ishni yarmida tashlab ketmoq.*
- yarim-lamoq** Yarmi qolmoq; o'rtasiga yetmoq. *Tun yarimladi.*
- yarmarka** Muayyan bir paytda ma'lum bir joyda tashkil qilinadigan savdo-sotiq. *Yangi yil yarmarkasi.*
- yaroqli** 1 Ma'lum bir talablarga javob bera oladigan yoki biror maqsadda ishlatsa bo'ladigan. *Yeyishga yaroqli ovqat.*
- 2 Layoqatli. *Ishga yaroqli xodim.*
- yaroqsiz** 1 Biror maqsadda ishlatib bo'lmaydigan. *Yaroqsiz ruchka.*
- 2 Layoqatsiz. *Yaroqsiz ishchi bo'lib qolmoq.*
- yarog'** 1 Hujum qilish yoki himoyalani uchun ishlatiladigan har qanday qurol, asbob, aslah. *Qo'lga yarog' olmoq.*
- 2 Pichoq. *Yonida yarog'i bor bo'lmoq.*
- yarog'-lanmoq** Qurollanmoq. *Tashqariga yarog'lanib chiqmoq.*
- yarog'-li** Qurolli, qo'lida quroli bor. *Yarog'li askar.*
- yarog'-siz** Qu'rolsiz, qo'lida quroli yo'q. *Yarog'siz kishilar.*
- yarq:** ~ **etmoq** To'satdan charaqlab ketmoq, porlamoq. *Olisda chaqmoq yarq etdi.*
- yarqiramoq** Nur sochib yonib turmoq; porlamoq, chaq nab turmoq. *Quyosh nurlarida yarqirab turmoq.*
- yarqir(a>o)-q** Yaltiroq, chaq nab, yarqirab turadigan. *Yarqiroq material.*
- yasamoq** 1 Biror narsani, buyum yoki qurolni yuzaga keltirmoq, tayyorlamoq. *Sandiq yasamoq.*
- 2 Tuzamoq, taxt qilib tayyorlab qo'ymoq. *Dasturxon yasamoq.*
- 3 Yasantirmoq, bezatmoq. *Archa yasamoq.*
- 4 Boplamoq, adabini bermoq. *Ig'vogarni hammaning oldida yasamoq.*
- yasa-ma** 1 Qo'lda yasalgan, xonaki. *Yasama qoshiq.*
- 2 Sun'iy, tabiiy emas. *Yasama tish qo'ydirmoq.*
- 3 Qalbaki, g'ayritabiiy. *Yasama pul ishlab chiqarmoq.*
- 4 tilsh. Qo'shimchalar vositasida yasalgan. *Yasama ot.*
- yas(a>o)-g'liq** Noz-ne'matlar bilan tuzalgan, hamma narsa qo'yilgan, ilingan. *Yasog'liq uyga olib kirmoq.*
- yasannoq** O'ziga oro bermoq, yangi, qimmatbaho kiyimlarini kiyib taqinchoqlarini taqmoq. *To'yga yasannoq.*
- yasano-tusan** O'ziga oro berish, bezanish. *Yasano-tusanni o'miga qo'ymoq.*
- yasatmoq** Har xil buyumlar yoki bezaklar bilan bezamoq, ko'rkamlashtirmoq, bejamoq. *Velosipedini yasatmoq.*
- yasli** Go'dak bolalarni saqlab boquvchi tarbiya muassasasi. *Yasliga borib kelmoq.*
- yasmin** Manzara uchun o'stiriladigan oq gulli xushbo'y butasi-mon o'simlik. *Yasmin gulidan buket qilmoq.*

yasmıq Dukkaklılar oilasiga kiruvchi o'simlik va uning doni. *Yasmıq ekilgan dala.*

yasovul O'rta Osiyo xonliklaridagi qurolli soqchi, o'rda qorovullari. *Yasovulni chorlamoq.*

yasovul-xona Yasovullar yoki ularning qurol-aslahalari turadigan joy, xona. *Yasovulxonadan chiqib kelmoq.*

yassi 1 Yuza, yalpoq; sayoz. *Yassi burun.*
2 Tekis, o'nqir-cho'nqirsiz. *Yassi tog'.*

yastanmoq 1 Oyoq-qo'lini uzatib cho'zilib, bimalol yotmoq; bimalol suyanib o'tirmoq. *Divanga yastanib o'tirmoq.*
2 Yerning ma'lum bir qismini egallab yotmoq, cho'zilib yoyilib yotmoq. *Uzoqda tog'lar yastanib yotardi.*

yax Muz. *Yaxda sirpanib ketmoq.*

yax+lamoq 1 Muzlamoq, muzga aylanmoq. *Daryo suvi yaxladi.*
2 Sovqotmoq, sovuq yemoq; sovub qolmoq. *Tashqarida qolib yaxlamoq.*

yaxlit 1 Bo'laklarga bo'linmagan; butun. *Yaxlit temir buyum.*
2 Yirik, ulgurji.
3 Kasrga bo'linmaydigan, butun. *Yaxlit son.*

yaxlit.lamoq Mayda bo'laklarni bir butun holga keltirmoq. *Yiqqan pullarini yaxlitlab olmoq.*

yaxmalak Sirpanchiq, muz bilan qoplangan. *Yaxmalakda uchmoq.*

yaxna Sovutib qo'yilgan; sovuq, muzday. *Yaxna go'sht. Yaxna choy.*

yaxob Sho'r yuvish, hosildorlikni oshirish maqsadida qishda ekin maydonlarini sug'orish. *Yaxob berilgan dala.*

yaxshi 1 Kishiga ma'qul keladigan, yoqadigan, ijobiy sifatlarga ega bo'lgan. *Yaxshi odam.*
2 Ma'qul, durust, xo'p bo'ladi. *Yaxshi, hozir yetib boraman.*

yaxshi.lab Boplab, o'rniga qo'yib. *Yaxshilab gapirib bermoq.*

yaxshi.lamoq (+lanmoq) 1 Biror narsaning sifatini, holatini yuqori darajaga ko'tarmoq, tuzatmoq. *Intizomni yaxshilamoq.*
2 Maqtamoq, ulug'lamoq. *Qizini yaxshilamoq.*

yaxshi.liik 1 Yaxshi holat. *Uning yaxshiligi bilinib turardi.*
2 Mehribonlik, xayrli ish, ezgulik. *Yaxshilik qilmoq.*

yaxshisi To'g'risi, eng qulayi, muvofiq keladigani. *Yaxshisi, siz bormay qo'ya qoling.*

yaydoq 1 Egar-jabduqsiz. *Yaydoq ot.*
2 *kchm.* O't-o'lansiz, dov-daraxtsiz joy. *Yalanglik yaydoq edi.*

yaylov Mol-qo'ylar o'tlaydigan joy; o'tloq. *Chorva yaylovga olib borilmadi.*

yayov Piyoda. *Vodiylarni yayov kezganda*

yayramoq 1 O'zini erkin, shodon his qilmoq; maza qilib dam olmoq. *Buxoro tomonlarga borib bir yayrab kelmoqchi edi.*
2 G'oyat, xursand bo'lib ketmoq, sevinmoq, quvonmoq. *Matluba onasini ko'rganda yayrab ketadi.*

yag'ir 1 Yuk tortadigan hayvonlarning ustida og'ir yuk tufayli hosil bo'ladigan yiringli jarohat, yara. *Yag'iri chiqqan eshak.*
2 Isqirt, o'ta iflos. *Yag'ir palto.*

yag'rin Kurak osti, ikki yelka oralig'idagi orqa qism; hayvonlarda belning yuqori qismi. *Yag'riniga o'q tegmoq.*

yag'rin.dor Yag'rini keng. *Yag'rindor pahlavon.*

yag'rin.li Yag'rindor. *Keng yag'rinli yigit.*

yashamoq 1 Umr ko'rmoq, hayot kechirmoq, tirik yurmoq. *Yuz yil yashamoq.*
2 Ma'lum bir joyda muqim turmoq. *Poytaxtda yashamoq.*
3 Bor bo'lmoq, saqlanmoq. *Avlodlar xotirasida yashamoq.*
4 Er yoki xotin bo'lib umr kechirmoq. *Eri bilan inoq yashamoq.*
5 Ma'qullash, suyunish, shodlanish, buyruq, istak kabi ma'nolarni anglatadi.

yashar Sanoq sonlar va ayrim so'zlarga qo'shilib yoshni bildirish uchun xizmat qiladi. *Yetti yashar bola.*

yasharmoq 1 Yosh bo'lib ko'rinmoq. *Avvalgidan ancha yasharmoq.*
2 Go'zallashmoq, ko'rkamlashmoq. *Mustaqillik sharofati bilan shahar va qishloqlarimiz yasharmoqda.*

yashik Narsalarni solish yoki saqlash uchun odatda yupqa taxtadan, shuningdek boshqa materiallardan ham qilinadigan to'rtburchak shaklidagi buyum. *Yashikka olma joylamoq.*

yashil 1 Zangori, barg yoki maysa rangidagi. *Yashil o'rmonzor.*
2 Yosh maysalar yoki o'simliklar bilan qoplangan. *Yashil qir-adirlar.*

yashin Atmosferadagi elektr zaryadlarining bir soniya ichida iz qoldirib chaqnashi; chaqmoq. *Yashin urgan daraxt.*

yashirin Maxfiy, sir tutilgan. *Yashirin tashkilot a'zosi.*

yashirmoq 1 Hech kim topa olmaydigan yerga qo'ymoq; berkitmoq. *Pullarini divan tagiga yashirmoq.*
2 Sir tutmoq, maxfiy saqlash. *Toshkentga borib kelganini yashirmoq.*
3 Pana qilmoq, olib qochmoq, biror narsa bilan to'smoq. *Yuzini yashirmoq.*

yashnamoq 1 Gullamoq, guli ochilmoq. *Eshik oldidagi gullar yashnab ketmoq.*
2 Go'zallashmoq, ko'rkam holga kelmoq. *Shahar ko'chalari yashnamoqda.*
3 Kamolga erishmoq, rivoj tormoq. *Shu joyda yashnab, kamol topdim.*
4 Porlamoq, chaqnamoq. *Osmondagi oy yashnab ketdi.*

yacheyka Yirik tashkilot tarkibiga kiruvchi kichik tashkiliy guruh. *Yacheyka yig'ilishi.*

ya'juj-ma'juj O'ta vahshiy, afsonaviy, diniy e'tiqodga ko'ra qiyomatda o'zlarining makonlaridan chiqib uchragan narsani yutib, yo'q qilib yuboradigan maxluq. *Ya'juj-ma'jujlar balosidan o'zing saqlagin, Xudo!*

yebto'yimas Ochko'z, mechkay, ochofat. *Yebto'yimas odam.*

yegulik // yegilik 1 Oziq-ovqat, ovqat uchun iste'mol qilinadigan narsa. *Yegulik narsa olmoq.*

yel I — yengil+lamoq

2 O'z ehtiyoji uchun olib qo'yilgan oziq-ovqat mahsuloti yoki ehtiyojiga mo'ljallab ekilgan ekin. *Bir yilga yetadigan yegulik g'alla. Yeguligimiz tomorqadan chiqib turibdi.*

yel I 1 Shamol, shabada. *Baxting bor deb esadi yellar.*

2 Issiq; issiq shamol. *Ekinni yel urmoq.*

3 Ichakda hosil bo'ladigan havo, gaz. *Yel chiqarmoq.*

4 Biror narsa ichiga qamalgan havo, gaz. *Ballondan yel chiqmoq.*

yel II *tib.* Kishi organizmidan bir qismining chirishi. *Yel tegmoq.*

yeldirim Yashin. chaqmoq. *Yeldirim kabi chaqnamoq.*

yelib-yugurmoq Biror ishni bajarish uchun qattiq harakat qilmoq. *Qurilishni bitirish uchun yelib-yugurmoq.*

yelim 1 Daraxt tanasidan silqib chiqadigan yopishqoq modda. *Shaftoli tanasini yelim bosibdi.*

2 Yopishtirish, ulash, qotirish kabi maqsadlarda ishlatiladigan yopishqoq modda. *Yelim surtmoq.*

3 *kchm.* Shilqim, yoqtirsa-yoqtirmasa yopishib kelaverib zeriktiradigan. *Yelim odam.*

yelim-lamoq 1 Biror narsaga yelim surtmoq, yelim bilan yopishtirmoq. *Konvertni yelimlab yopishtirmoq.*

2 Daraxt tanasini yelim bosmoq. *O'rik yelimlab ketibdi.*

3 *maxs.* Yelim surtib qotirmoq. *Do'ppini yelimlamoq.*

yelin Sutmizuvchi hayvonlarning urg'ochisidagi sut bezi. *Yelinini ushlamoq.*

yelka 1 Tananing bo'yindan qo'lgacha bo'lgan qismi. *Qopni yelkasiga qo'yimoq.*

2 Kiyimning yelka ustida turadigan qismi. *Kastunning yelkasi katta keldi.*

3 Kurak usti, kift. *Molning yelkasi.*

4 *kchm.* Ust, tepa. *Ishning yelkasida turmoq.*

5 *tex.* Richagning tayanch nuqtasidan kuch qo'yilgan nuqtasigacha bo'lgan masofa. *Yelkasini to'g'ri olmoq.*

yelka-dor // -li Pahlavon kelbat gavdali insonlarga nisbatan aytiladi; yelkasi keng. *Yelkador yigit.*

yelka-dosh Kerak paytda yonida turuvchi. *Yelkadosh do'st.*

yelka-lamoq Bug'doy, un, qum va sh. k. qopga solingan narsalarni yelkasiga olmoq, ko'tarmoq. *Qopni yelkalamoq.*

yelkama-yelka Bir safda, yonma-yon. *Yelkama-elka ishlamoq.*

yelkan Kema machtasiga o'rnatilgan, shamol kuchi bilan kemani yurgizadigan katta keng chodir va shunday chodirli kema. *Yelkanni tushirmoq.*

yelmoq 1 Esmoq. *Shiddat-la yelgan shamol do'ppisini uchirdi.*

2 Yugurmoq, tez yurmoq. *Kegaylidan kelardik, shamol kabi yelardik (Mirtemir).*

yelpimoq 1 Yelpig'ich vositasida shamol hosil qilmoq. *Issiqda onasini yelpimoq.*

2 Lagan, kurak va sh. k. lar vositasida donni kurmak, chang va qipiqlardan tozalamoq. *Bug'doyni yelpib qopga solmoq.*

3 Hilpiratmoq, tebratmoq, silkitmoq. *Shamol qizlar sochini yelpib o'ynardi.*

yelpi-g'ich Issiqda yelpish va yelpinish uchun ishlatiladigan dastali buyum. *Yelpig'ich bilan yelpinmoq.*

yelpishtovoq Don yelpish uchun ishlatiladigan yassi, yog'och idish. *Yelpishtovoqni olib chiqmoq.*

yelvagay To'n, palto yoki kastumning yengini kiymay tashlash, tashlab yurish. *Yelvagay holda yurmoq.*

yelvizak Ikki tomoni ochiq yerdan esib turgan shamol. *Yelvizak esmoq.*

yem Hayvonlarga beriladigan oziq-ovqat. *Yemi oz qolmoq.*

yem-lamoq Hayvonni semirtirish uchun yem bilan boqmoq, yemga qo'yimoq. *Buqani yemlamoq.*

yem bo'lmoq *kchm.* Dushman yoki biror yirtqich qo'lga tushib halok bo'lmoq. *Dushmanga yem bo'lmoq.*

yemak Yegulik narsa; ovqat. *Yemakdan kamimiz yo'q.*

yem-hashak Hayvonlarga beriladigan ozuqalarning umumlashma nomi. *Yem-xashak tayyorlash rejasini bajarmoq.*

yemirmoq 1 Nuratmoq, ag'darib tushirmoq. *Suv qirg'oqni yemirib ketibdi.*

2 Yo'q qilmoq, tor-mor etmoq. *Dushmanni tag-tomiri bilan yemirmoq.*

3 Barbod qilmoq; tugatmoq, quritmoq. *G'am umrini yemirdi.*

yemish *ayn.* Yemak. *Yemish topib kelmoq.*

yemoq 1 Ovqatlanmoq, quyuq ovqat iste'mol qilmoq. *Sog'lom bo'lay desang, oz ye (maqol).*

2 O'zlashtirib yubormoq, o'ziniki qilib olmoq. *Birovning pulini yegan emasman.*

3 Me'yoridan ortiq sarflamoq. *Benzinni ko'p yemoq.*

4 Chaynamoq, o'ramoq. *Dastgoh tolani yedi.*

5 *kchm.* Safdan chiqarmoq, shikast yetkazmoq. *Oyoqni yeding.*

6 Otdan fe'l yasovchi vosita. *Sovuq yemoq, gap yemoq, adabini yemoq va b.*

yedirmoq 1 Yemoq *fl. ort. n.* Oziqlantirmoq. *Ovqat yedirmoq.*

2 Pora bermoq. *Yer olish uchun raisga yedirmoq zarur.*

3 Singdirmoq, tekislamoq. *Loyni yedirmoq.*

yengil 1 Og'irligi, vazni kam. *Yengil yuk.*

2 Tez hazm bo'ladigan, oqsil va yog' moddalari kam. *Yengil ovqat.*

3 Yupqa, yalang qavat, yupun. *Yengil kiyinmoq.*

4 O'ynoqi va sho'h. *Yengil kuy. Yengil ashula.*

5 *kchm.* Chaqqon, epchil. *Yengil harakat.*

6 Naridan beri o'tkazilgan, jiddiy qarab chiqilmagan, yuzaki. *Yengil muhokama.*

7 Oson. *Yengil masala.*

8 O'ylamay ish yuritadigan, oyog'i qing'ir. *Yengil qiz.*

yengil-lamoq 1 Vaznini tashlamoq. *Qishdagidan o'n kilo yengilladi.*

2 Ishi ozaymoq, osonlashmoq. *Ishdan ancha yengillamoq.*

3 Kasaldan tuzala boshlamoq. *Oldingidan xiyla yengilladi.*

4 Homiladan qutulmoq. *Eson-omon yengillab olmoq.*

yengil-elpi 1 Uncia og'ir emas, mayda-chuyda. *Yengil-elpi ish.*
2 Yuzaki, naridan beri. *Ishni yengil-elpi bajarmoq.*

yengiltak ayn. Yengil 8. *Yengiltak yigit.*

yengiltak-lik Yengil tabiatlilik, odobsizlik, axloqsizlik. *Yengiltaklik — yomon illat.*

yer 1 Quyoshdan keyingi uchinchi planeta. *Yer quyosh atrofida aylanadi.*
2 Shu planetaning quruqlik qismi. *Ikki hafta suzsalar ham yer ko'rinmasdi.*
3 Mamlakat, aholi, oila va sh. k. larga qarashli joy. *Bu yer jamoa xo'jaligiga qaraydi.*
4 Badiiy asar, kinofilm, har turli tomosha, narsa va sh. k. larning ma'lum bir o'rni, qismi. *Kitobning o'sha yeri unga qattiq ta'sir qildi.*
5 Ikki joy orasidagi masofa. *Ancha yergacha o'ylanib ketmoq.*

yerto'la 1 Foydalanish uchun bino ostidan qilingan xona. *Yerto'ladan qovun olib chiqmoq.*
2 Yerdan o'yib qilingan joy, xona. *Dalada yashash uchun yerto'la kovlamoq.*

yeryong'oq Mag'zi yupqa po'st bilan o'ralgan, mevasi yer tagida bitadigan bir yillik madaniy o'simlik va uning hosili. *Yeryong'oq hosili.*

yesir Beva, tul; eri o'lgan xotin. *Yetim-yeirlarga yordam bermoq.*

yetak Ergashtirib borish, yetaklash. *Ot yetakka yurmaydi.*

yetak-lamoq 1 Qo'lidan ushlab, yordamlashib olib yurmoq. *Ko'zi ojizni yetaklamoq.*
2 Boshlamoq, yo'l ko'rsatmoq. *Yaxshilikka yetaklamoq.*

yetak-chi 1 Boshqaruvchi, yo'l boshlovchi, ergashtirib boruvchi, sardor. *Jamoa yetakchisi.*
2 Asosiy, ustuvor. *Fanning yetakchi tarmoqlari.*

yetakchi-lik 1 Boshchilik, rahbarlik. *Prezidentimiz yetakchiligida Respublikamiz barcha sohalarda katta yutuqlarga erishmoqda.*
2 ayn. Yetakchi 2. *Tadqiqotimizda shu tamoyil yetakchilik qiladi.*

yetar-etmas Muayyan miqdor, masofa, joy va sh. k. larga juda yaqinlik bildiradi. *Bir tonnaga yetar-etmas bug'doy.*

yetilmoq Balog'at, yetuklik va sh. k. lar darajasiga yetmoq, erishmoq. *Mevalar yetildi. Qizi yetilib qolmoq. Boquvdagi novvos yetildi.*

yetim Ota-onasiz, ota-onasi olamdan o'tgan. *Ota-onasidan juda erta yetim qolmoq.*

yetishmoq 1 Erishmoq. *Maqsadiga yetishmoq.*
2 Yetarli bo'lmoq. *Hammamizga kitob yetishadi.*

yetish-movchilik 1 Nuqson, kamchilik. *Ishdagi yetish-movchilik.*
2 Moddiy tanqislik. *Oiladagi yetishmovchilik.*

yetmish 70 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son. *70 ta uy qurmoq*

yetmoq 1 Ma'lum bir manzilga borib olmoq. *Toshkentga yetmoq.*

2 Quvib tenglashib olmoq. *Ishlab chiqarishning o'sishi bo'yicha eng rivojlangan mamlakatlarga yetdi.*

3 Tarqalmoq, yoyilmoq. *Bu xabar eng chekka joylarga ham yetdi.*

4 Chalinmoq, eshitmoq. *Quloqqa yetmoq.*

5 Yetarli bo'lmoq, kifoya qilmoq, ta'minlamoq. *Ovqat hammaga yetdi.*

6 Ma'lum yoshga kirmoq; ulg'aymoq. *Ellik yoshga yetdi. Balog'atga yetmoq.*

yeti 7 raqami va shu raqam bilan ifodalangan son. *Yeti o'lchab, bir kes.*

yetuk Jismoniy, aqliy, ma'naviy va sh. k. jihatlardan kamolga erishgan, yuksak; Jismoniy jihatdan yaxshi rivojlangan. *Jismoniy yetuk. Ma'naviy yetuk. Yetuk shoir. Yetuk asar.*

yevro Yevropa Iqtisodiy Jamiyatiga kirgan davlatlar tomonidan chiqarilgan pul birligi. *Yevroni muomalaga chiqarmoq.*

yevropa 1 G'arbda joylashgan, g'arbiy mamlakatlarga tegishli bo'lgan. *Yevropa mamlakatlari.*
2 Yer sharining g'arb tomonida joylashgan qit'a nomi. *Yevropadagi And tog'larida bo'lmoq.*

yevropa iqtisodiy hamjamiyati O'n ikkita G'arbiy Yevropa mamlakatlari tomonidan tuzilgan iqtisodiy uyushma. *YIH ga a'zo bo'lmoq.*

yeyilmoq 1 Yemoq *fl. o'zl. va maj. n.*
2 Ishqalanaverib siyqasi chiqmoq. *Tuflining tagi yeyildi.*

yeyishli Sevib yeyiladigan; xushxo'r. *Yeyishli taom.*

yechintirmoq 1 Yechmoq *fl. ort. n. Ona bolasini yechintirdi.*
2 To'namoq. Birovning kiyim-kechaklarini zo'rlab yechib olmoq. *Uni kecha tunda shaharning o'rtasida yechintirib ketishibdi.*

yechmoq 1 Bog'ini yozmoq, tugmadan bo'shatmoq. *Kastum tugmasini yechmoq.*
2 Libosni egnidan bo'shatmoq. *Ust-boshini yechdi.*
3 Hayvonni bog'langan holatdan bo'shatmoq. *Molni yechdi.*
4 O'rimini yozmoq. *Sochini yechmoq.*
5 *kchm.* Hal qilmoq. *Masalani yechmoq.*

yech-im 1 Masalaning javobi. *Yechimini topa olmadi.*
2 *adab.* Asarda voqealarning yakuni. *Asarning yechimi.*

yeng 1 Kiyimning qo'lga kiyiladigan qismi. *Yengi uzun ko'ylak.*
2 Yengni kir bo'lishdan saqlash uchun uning ustidan kiyiladigan narsa. *Yeng kiygan hisobchi.*

yeng-lik 1 Non yopganda qo'lni o'tdan saqlash uchun qo'lga kiyib oladigan, avra-astar orasiga paxta solingan ro'zg'or buyumi.
2 Yeng uchun mo'ljallab kesilgan gazlama qismi.

yengmoq 1 Yutib chiqmoq, g'olib bo'lmoq. *Kurashda asakalik polvon yengdi.*
2 Taslim qilmoq, tor-mor qilmoq. *Xalq dushmani yengdi.*

yeng-ilmas Yengilmaydigan, doimo g'olib chiqadigan. *Yengilmas armiya.*

yigirma 1 20 raqami va u ifodalaydigan son. *Yigirma tup o'rik daraxti.*

yigirmoq — yodgor+lik

2 *etn. din.* Kishi vafoti munosabati bilan toq kunlarda (17- yoki 19-kuni) o'tkaziladigan motam marosimi. *Yigirmasiga ko'p odam yig'ildi.*

yigirmoq Tolalarni eshish natijasida ip qilmoq. *Ip yigirmoq.*

yigir-uv Yigirish faoliyati, holati. *Yigiruv sexi.*

yigiruv-chi Yigirish ishi bilan shug'ullanadigan. *Ip yigiruv-chilar zafari.*

yigit 1 Balog'at yoshiga yetgan er kishi; yosh erkak. *Yigitlarni harbiy xizmatga olmoq.*

2 Jasur odam, haqiqiy er kishi; mard. *Yigitni bir so'zlik bezar.*

3 Muayyan guruhga, to'daga mansub bo'lgan shaxs. *Madaminbekning yigitlari.*

4 Murojaat shakli. *Yigit, siz qayerlik bo'lasiz?*

yigit-lik 1 Balog'at davri (er kishiga nisbatan). *Yigitlik sha'ni.*

2 Mardlik, qat'iylik. *Chin yigitlik so'zini bermoq.*

yigit.cha 1 *ayn.* Yigitchasiga. *Yigitcha gap qilmoq.*

2 Yosh yigit, o'spirin. *Notanish yigitchaga ko'zi tushmoq.*

3 Yosh yigitga nisbatan qo'llaniladigan murojaat shakli. *Qani, yigitcha, mundoq o'tiring-chi?!*

yigit.chasiga Yigitlardek, yigitlarga o'xshab. *Yigitlardek mehnat qilmoq.*

yigit.chilik Yigitlik davriga xos bo'lgan xususiyatlar, xatti-harakat. *Yigitchilikdagi sho'xliklarni eslamoq.*

yil 1 365 yoki 366 kunlik muayyan davr. Bu davr ichida yer quyosh atrofini bir marta aylanib chiqadi. *Joriy yil yakuni.*

2 Muchal yili. *Ilon yilida tavallud topmoq.*

yil-lik 12 oyga mo'ljallangan. *Yillik reja.*

yilqi Otlar podasi, galasi. *Yilqi boqmoq.*

yilqi-chi Otboqar, yilqi bilan shug'ullanadigan. *Yilqichi bilan so'zlashmoq.*

yilqichi-lik Ot boqishga ixtisoslashtirilgan xo'jalik yoki yilqi bilan shug'ullanish sohasi. *Yilqichilik bilan shug'ullanmoq.*

yilt: ~ **etmoq** Yiltirab ko'rinmoq, yiltirab ketmoq. *Quyosh nurida yilt etmoq.*

yilt-iramoq Yilt etmoq. *Qo'lidagi pichoq yiltiradi.*

yiltir(a>o).q Yarqiroq, yiltiraydigan. *Yiltiroq buyum.*

yiqlimoq 1 Qulab tushmoq, ag'darilmoq, pastga qulamoq. *Daraxtdan yiqilmoq.*

2 Kurashda, bahsda mag'lub bo'lmoq, yengilmoq. *Yiqilgan kurashga to'ymas.*

yirik 1 Katta hajmdagi, o'lchami keng. *Yirik bug'doy.*

2 Maydalanmagan pul; ko'p pul, katta mablag'. *Yirik pul bermoq; yirik pul topmoq.*

3 Keng ko'lamlı, qudratlı. *Yirik zavod va fabrikalar.*

4 Mashhur, atoqli. *Yirik odam.*

yiring To'qimalarning buzilishi natijasida hosil bo'ladigan modda, fasod. *Yara yiring bo'lib qolibdi.*

yiring-lamoq Yiring boylamoq, yiringlab ketmoq. *Yarasi yiringlay boshladi.*

yirtmoq Latta, qog'oz kabi narsalarni uzmoq, bo'laklamoq. *Xatni yirtmoq.*

yirt-iq Yirtilgan, so'kilgan. *Yirtiq ko'ylak.*

yirtqich 1 Kuchsiz jonvorlar go'shti bilan ovqatlanadigan, qonxo'r hayvon. *Yirtqich sher.*

2 Zolim, beshafqat. *Yirtqich dushman.*

yig'i 1 Yig'lash, ko'z yoshi to'kish. *Yig'i-sig'i qilmoq.*

2 Ovoz chiqarib ingrash, ho'ngrash. *Yig'i ovozi eshitilmoq.*

yig'ilish Biror masalani atroflicha muhokama qilish uchun to'planish. *Yig'ilishni ochiq deb e'lon qilmoq.*

yig'im-terim Hosilni yig'ishtirib olish. *Paxta yig'im-terimiga bermoq.*

yig'ishtirmoq 1 Tartibga solmoq. *Xonani yig'ishtirmoq.*

2 Biror bir ishga yoki xatti-harakatga barham bermoq, to'xtatmoq. *Xushomadgo'ylikni yig'ishtirmoq.*

yig'-lamoq 1 Ko'z yoshi to'kmoq; ovoz chiqarib yig'lamoq. *Alamidan yig'lamoq.*

2 Nolimoq, o'ksimoq. *Taqdiridan yig'lamoq.*

yig'l(a>o).qi Ko'p yig'laydigan, yig'loq. *Yig'loqi bola.*

yig'moq 1 Bir yerga to'plamoq, yig'ishtirmoq. *Hammani yig'moq.*

2 Bitta-bitta termok, bittalab ko'paytirmoq. *Etakka paxta yig'moq.*

3 Boylik to'plamoq, jamg'armoq. *Mol-mulk yig'moq.*

4 Tartibga solmoq, saranjom-sarishta qilmoq; taxlamoq. *To'shak yig'moq.*

5 Bukiladigan va yig'iladigan asbob-uskunalarni ixchamlamoq, yig'iq holga keltirmoq. *Soyabonini yig'ib qo'ymoq.*

6 Butunlamoq, qismlarni o'z o'miga qo'ymoq. *Motor yig'moq.*

yig'-im 1 Biror maqsad uchun ko'pchilikdan to'planadigan pul yoki buyum. *To'y uchun yig'im boshlandi.*

2 Hosilni yig'ishtirish. *Galla yig'imiga bordik.*

yig'-in Odamlarning biror maqsadda to'planishi, majlis, yig'ilish. *Yig'indan qaytmoq.*

yig'in-di Bir turdagi narsalarning to'plangan holati, majmui yoki bir necha sonning qo'shilishi natijasi. 2 va 3 ning yig'indisi.

yod (Faqat kelishik shakllarida) Xotira, es. *Yodimda qolgani bir xira yulduz, Tunlari ko'zimga termuladi jim (M. Yusuf).*

yod-lamoq 1 Eslab qolmoq, xotirada saqlamoq. *She'r yod-lamoq.*

2 O'tgan shaxs yoki voqea-hodisa va sh. k. larni esga olmoq, xotiraga keltirmoq. *Biz o'z avlod-ajdodlarimizni faxr va iftixor bilan yodlaymiz.*

yod Kimyoviy unsur va uning spirtidagi eritmasi. *Yarasiga yod surtmoq.*

yodgor O'tgan shaxs, voqea-hodisa, uni eslatuvchi narsa; esdalik. *Bu surat unga do'stidan qolgan eng aziz yodgor edi.*

yodgor-lik 1 *ayn.* Yodgor. *Qiz onasidan qolgan bu yodgor-likni juda avaylab saqlardi.*

2 O'tmishdan, ota-bobolardan qolgan narsa, bino va b.

- obida yoki o'tganlar xotirasiga bunyod etilgan. *Noma'lum askar yodgorligi poyiga gulchambar qo'ydik.*
- yoga** Cho'g' ustida yurish, shisha siniqlariga yotish, tanasini har xil shaklga solish kabi murakkab mashqlarni o'z-o'zini idora etish orqali bajarish mumkinligini amaliy isbot eta oluvchi shimoliy hindistonlik alohida shaxslar guruhi va shunday ishni bajara oluvchi har qanday inson. *Yoga mashqlari.*
- yol** Ot, arslon kabi hayvonlarning gardanida bo'ladigan uzun sochlar. *Arslon yoli.*
- yol-dor** 1 Seryol. *Yoldor bo'ri.*
2 Serjun, juni ko'p. *Yoldor qo'ylar.*
- yol-li** ayn. *Yoldor. Yolli ot.*
- yollamoq** 1 Pul yoki ma'lum shartnoma asosida ishlatmoq, biror ishni bajartirmoq. *Birovni yollab ish qildirguncha ozgina qiynalsam ham o'z qo'lim bilan bajarganim ma'kul.*
2 Ijaraga olmoq, kiraga olmoq, kira qilmoq. *Yuk tashish uchun mashina yollamoq.*
- yollanmoq** Yollamoq fl. o'zl. n. *Yo'lchi mardikorlikka yollanib kun ko'rardi.*
- yollan-ma** Yollangan, yollanib ishlaydigan. *Yollanma quruvchilar tez va oz muddat ichida o'z ishlarini tugatdilar.*
- yolqin** Olov, yonayotgan narsadan chiqayotgan o't; alanga. *Yonayotgan olovning yolqini borgan sari ko'kka ko'tarilardi.*
- yolqin-lanmoq** Yolqin (alanga) olmoq. *O't borgan sari kuchayib, yolqinlanib borardi.*
- yolvormoq** O'tinib, iltijo bilan so'ramoq, iltimos qilmoq; yalinmoq. *Kechirim so'rab yolvordim.*
- yolg'iz** 1 Bir o'zi, hech qanday sheriksiz, yakka, tanho. *Yolg'iz o'zing shuncha ishni uddaladingmi?*
2 Bironta ham aka-uka, opa-singlisi yo'q, yagona. *Urush tufayli ko'zimning oq-u qorasi bo'lgan yolg'iz farzandimizdan ham judo bo'ldik.*
3 So'qqabosh, toq; xotini yoki eri yo'q. *Nachora yolg'izim, yolg'izman bu kun (O'. Sulton).*
4 yukl. vazf. Ma'lum bir bo'lakning ma'nosini ajratib, ta'kidlash uchun qo'shib ishlatiladi; faqat, birgina. *Bu ishlarini yolg'iz o'zim uchun emas, senga va senga o'xshash insonlar uchun qilmoqchiman.*
- yolg'iz-lamoq** Yolg'iz qoldirmoq, yakkalamoq, tanho qo'yimoq, ajratib qo'yimoq. *U bora-bora odamlardan ajrab, yolg'izlanib qoldi.*
- yolg'on** Noto'g'ri, haqiqat emas. *Yaxshidur achchiq haqiqat, lek shirin yolg'on yomon (E. Vohidov).*
- yolg'on-lamoq** Yolg'on gapirmoq. *Dadasiga yolg'onlamoq.*
- yolg'on-chi** Doimo yolg'on so'zlovchi; aldanchi. *Yolg'onchi yor, yolg'onlarning tugar qachon? (Qo'shiqdan).*
- yolg'on-yashiq** Yolg'on va uydirma, to'qima. *Yolg'on-yashiq va dala bilan meni alday olmaysan*
- yolchimoq** 1 Biror narsa bilan yetarli darajada ta'minlanmoq; talabi conmoq. *Shu govmish olinib sut-qatiqqa yolchib qoldik.*
- yomon** 1 Yaxshi emas, sifati past. *Bu daftar yomon ekan.*

- 2 Yaramas xulqli, fe'l-atvori buzuq. *Yaxshidan bog' qoladi, yomondan dog' (maqol).*
- 3 Ko'ngilsiz, yoqimsiz. *Bu yomon gapdan ularning orasiga sovuqlik tushdi.*
- 4 Xatarli, og'ir. *O'ktam bu avariya yomon shikastlandi.*
- 5 O'quv yurtlarida eng past baho. *Bir qancha yozma ish yomon baholandi.*
- yomon-lamoq** Sha'niga yomon gaplar qilmoq, qoralamoq. *Akasini yomonlamoq.*
- yomon-lashmoq** 1 Orasi buzilmoq. *Bir-biri bilan yomon-lashmoq.*
2 Salomatligi, yashash sharoiti og'ir bo'lib bormoq. *Ahvoli yomonlashmoq.*
- yomon-lik** Yomon ish, xatti-harakat. *Qo'lidan yomonlik kelmaydigan bola.*
- yomg'ir** 1 Osmondan tomchi holatida tushadigan suv. *Yomg'ir ko'p yog'moq.*
2 Otilgan, tushgan ko'p narsa. *O'q yomg'iri.*
- ser+yomg'ir** Yomg'ir ko'p yoqqan yoki yog'adigan. *Bahor oyi seryomg'ir bo'ldi.*
- yomg'ir-li** Yomg'iri ko'p. *Yomg'irli kun.*
- yon** 1 Inson tanasining u yoki bu tomoni. *Chap yoni og'rimoq.*
2 U yoki bu tomon. *O'ng yonida turmoq.*
3 Chekka, qirg'oq. *Ariqning o'ng yoni.*
4 Cho'ntak. *Yonini kovlamoq.*
- yon-iq** 1 Nur, shu'la sochib turgan. *Yoniq chiroqlar.*
2 kchm. Chaqnaq, yaltirab turgan. *Yoniq ko'zlariga tik boq olmadi.*
- yon-g'in** O't olish, o't tushish va uning oqibatidagi yonish holati. *Gazdan ehtiyotsizlik bilan foydalanish natijasida yong'in chiqdi.*
- yonbosh** ayn. *Yon 1, 2. Yonboshi lat yemoq.*
- yonbosh-lamoq** 1 O'ng yoki chap yonboshi bilan tirsakka suyanib yotmoq. *Bolishga yonboshlamoq.*
2 Qiyshaymoq. *Devor chap tomonga qarab yonboshlab qoldi.*
3 Bota boshlamoq. *Quyosh g'arb tomonga yonboshladi.*
- yonilg'i** Suyuq yoqilg'i. *Mashinaga yonilg'i quymoq.*
- yoni-ver** Tevarak, chor atrof. *Yoni-veriga qaramoq.*
- yonma-yon** rvsh. Baravar, tenglashib, bir-biriga yaqin, yondosh. *Ichkarida yigit bilan qiz yonma-yon o'tirar edilar.*
- yonmoq** 1 Olovlanmoq, o'tda kuymoq. *Gulxanda yonmoq.*
2 Nur qaytarmoq, nur bermoq. *Chiroq yonib qoldi.*
3 Qizimoq, harorati oshmoq. *Isitmada yonmoq.*
4 Turli xil ruhiy holatlarda bo'lmoq; alanganmoq, tutoqmoq. *Vatan ishqida yonmoq; nafrat o'tida yonmoq.*
- yonoq** Yuzning bir qismi; ko'z kosasidan pastda, yuqori jag' suyagidan ust tomonda. *Nilufar yonoqlarigacha qizarib ketdi.*
- yong'oq** Mag'zi qalin, qattiq to'rsimon po'choq bilan o'ralgan mevali ko'p yillik daraxt va uning mevasi. *Yong'oqning turli navlari mavjud.*

yong'oq+zor — yormoq

- yong'oq-zor** Faqat yong'oq daraxtlaridan iborat bo'lgan yer maydoni. *Arslonbobda yong'oqzorlar ko'p.*
- yopiray** *und. s.* Ajablanish, hayratlanishni bildiradi. *Yopiray, shunchalik ham yurtimiz o'zgarib ketdimi?*
- yopirilmog** Nihoyatda ko'plashib, to'dalashib, galalashib, bosib kelmoq, bostirib bormoq. *Bug'doyzorga chumchuqlar yopirilishdi.*
- yopishmoq I** Yopmoq 1. *fl. birg. n.* To'yga non yopishdi.
- 2 Bir-biriga birikmoq. *Asalning shirasi qo'lga yopishib qoldi.*
- 3 Qo'yib yubormay mahkam tutmoq. *Qosimjon arg'amchiga yopishib oldi. Dushman tepalikka tish-tirnog'i bilan yopishib oldi.*
- 4 Yarashib tushmoq, to'g'ri kelmoq. *Ma'murjonning kastumi o'ziga toza yopishib tushgan.*
- yopish-qoq** 1 Yopishadigan, yopishuvchan; yopishqoq modda. *Kosib yopishqoq yelim bilan tag charmni yopishtirdi.*
- 2 *kchm.* Tutgan, ushlagan kishisini qo'yib yubormaydigan; shilqim, xira. *Yopishqoq kishi.*
- yopmoq I** 1 Yopiq holatga olmoq. *Darvozani yopmoq.*
- 2 Ma'lum ish-harakat, hodisa, jarayon va sh. k. larni to'xtatmoq, tamomlamoq. *Yig'ilishni yopmoq.*
- 3 Maxfiy tutmoq; yashirmoq. *Aybini yopmoq.*
- yop-iq** 1 Yopilgan, berk holatli; berk. *Yopiq darvoza.*
- 2 To'silgan, harakat to'xtatilgan. *Yo'l yopiq.*
- 3 Tor doirada, ma'lum shaxslar ishtirokida bo'ladigan. *Yopiq eshiklar ortida o'tkazilgan uchrashuv. Yopiq majlis.*
- 4 Ot, eshak ustiga yopiladigan mato. *Toy ustiga tashlangan yopiq.*
- yop-qich** Yopish uchun xizmat qiladigan mato. *Yopqichini olmoq.*
- yopmoq II** Tandirga yopishtirib pishirmoq. *Non yopmoq.*
- yoppasiga** Hammasi birdaniga, hammasi birgalikda. *Yoppasiga chaqirib kelmoq.*
- yoq** Tomon, taraf. *U yoq, bu yoqdan gaplashib o'tirmoq.*
- yoq-imli** Kishiga yoqadigan; jozibador. *Yoqimli musiqa sadolari.*
- yoq-imsiz** Yoqmaydigan, yomon; beo'xshov. *Yoqimsiz nusxa. Yoqimsiz joy.*
- yoqa I** 1 Sohil, qirg'oq, biror narsaning cheti. *Ariq yoqasi. Jar yoqasi.*
- 2 Biron bir halokatning, xavfning boshlanish nuqtasi. *O'lim yoqasida turmoq.*
- yoqa II** Ko'ylak, kostum, palto va sh. k. ust kiyimlarning bo'yin uchun ochilgan qismi va unga biriktirib tikilgan material. *Oppoq yoqa. Yoqasini yechmoq.*
- yoqa-lashmoq** Mushtlashmoq, bo'g'ishmoq. *Do'sti bilan yoqalashib qolmoq.*
- yoqavayron** Tugmalari solinmagan, ochiq. *Yoqavayron holda kirib kelmoq.*
- yoqilg'i** Issiqlik olish uchun yoqiladigan xom-ashyo (ko'mir, o'tin, va h.). *Qishga yoqilg'i g'amlamoq.*

- yoqimtoy** Yoqimli, jozibali. *Yoqimtoy qiz.*
- yoqlamoq I** Qo'llab-quvvatlamoq, tarafini olmoq. *Haqiqatni yoqlamoq.*
- 2 Himoya qilmoq, oqlamoq. *Ayblanuvchini yoqlamoq.*
- 3 O'z fikrini, qarashlarini himoya qilmoq. *Nomzodlik ishini yoqlamoq.*
- yoqmoq I** O't oldirmoq, yondirmoq. *Chiroqni yoqmoq. O'choqqa olov yoqmoq.*
- yoqmoq II** 1 Didiga to'g'ri kelmoq, ma'qul tushmoq. *Hammaga yoqmoq. Yoqib qolmoq.*
- 2 Mijozga to'g'ri kelmoq. *Sizga qovurilgan ovqat yoqmaydi.*
- yoqut** 1 Rangli, tiniq, qimmatbaho tosh. *Yoqut ko'zli uzuk.*
- 2 Qip-qizil, shaffof rangli. *Yoqutdek anor donalari.*
- yor** 1 Ishonchli, sodiq, dildan yaqin kishi; do'st. *Yor va do'stlarini ziyofatga taklif qilmoq.*
- 2 Sevgili, ma'shuqa, ma'shuq. *Yor ishqida kuymoq.*
- yor-ma** 1 Oqlab tuyiladigan butun don, g'alla mahsulotining tuyilgani. *Bozordan guruch yorma oldi.*
- 2 Oqlab tuyilgan g'alladan tayyorlangan taom. *Bir burda zog'ora va bir kosa yorma bilan tushlik qildi-da, yana ishga unnab ketdi.*
- yordam** 1 Moddiy yoki ma'naviy qo'llab-quvvatlash ishi; ko'mak. *Paxta mavsumida talabalar yordamga keldilar.*
- 2 Qo'llab-quvvatlovchi, ko'mak bo'luvchi narsa. *Ko'p bolali oilalar va yetim bolalarga davlatimiz doimo yordam berib keladi.*
- 3 Foydali ta'sir, naf. *Berilgan ukol va dorilarning yordami bilan hayoti saqlanib qoldi.*
- yordam-lashmoq** Yordam, ko'mak bermoq, qarashmoq. *Sulton otasiga bog' ishlarida yordamlashdi.*
- yordam-chi** 1 Yordam beruvchi shaxs. *Yordamchilarga barcha sharoitlar yaratilgan.*
- 2 Qo'shimcha daromad keltirish uchun mo'ljallangan. *Korxonada yordamchi xo'jalikdan ham anchagina daromad oladi.*
- yorimoq** 1 Yorug', ravshan bo'lmoq; charog'on bo'lmoq. *Mashinaning faralaridan zulmat ichi yorigan edi.*
- 2 *ayn.* Yorishmoq.
- yorishmoq** 1 Yorug' bo'la bormoq, yorimoq. *Kun yorishdi. Atruf yorishdi.*
- 2 *kchm.* Ruhan yengil tortmoq, kayfiyati ko'tarilmoq, chehrasi ochilmoq. *Bir oz suhbatlashgach, do'stim ancha yorishdi.*
- yorlaqamoq** Gunohini kechirmoq, gunohidan o'tmoq. *Nahotki gunohimni yorlaqash shunchalik qiyin bo'lsa?*
- yorliq** 1 Biror narsaning berilganligini tasdiqlovchi rasmiy hujjat. *Elchilik yorlig'i.*
- 2 Tayyor mahsulotga yopishtirib (osib, ichiga solib) qoyiladigan ishlab chiqarish ma'lumotnomasi. *Yorlig'i tushib qolgan idish.*
- yormoq** 1 Biror narsa bilan urib yoki boshqa yo'l bilan qism-larga ajratmoq. *O'tin yormoq. Tarvuzni yerga urib yormoq.*

2 Ichida havo yoki boshqa narsa bo'ladigan buyumni teshib, kesib ajratmoq. *Kamerani yormoq. Qopni yormoq.*

yorqin Yaxshi yoritilgan; yorug'. *Yorqin xona.*

yorug' 1 Biror predmetni ko'rish uchun imkon beradigan, yonib qizib turgan narsadan tarqaluvchi; nur. *Kunduzi bilan o'qigani kamday, tunlari ham sham yorug'ida tinmay kitob mutolaa qilardi.*

2 Nur, yog'du tushib turgan. *Sinf xonalari keng va yorug', yangi jihozlar bilan jihozlangan.*

yorug'-lashmoq Yorug'roq, charog'on, nurafshon bo'lmoq. *Oy to'lishgan sari tun oydinlashib, yorug'lashmoqda edi.*

yorug'-lik 1 Yorug' holat. *Chiroqning yorug'ligi.*

2 *kchm.* Ozod, baxtli hayot; baxt; ro'shnolik. *Men umr bo'yi yorug'likka intilib yashadim.*

yor-yor Nikoh to'yi marosimida qiz va yigitlar tomonidan aytiladigan qo'shiq. *Kelin va kuyov tushgan mashina to'yxona darvozasi oldiga kelib to'xtaganda yigitlarning yor-yori boshlana ketdi.*

yostiq Yotganda yoki yonboshlaganda ishlatiladigan (bosh tagiga qo'yiladigan) yumshoq buyum. *Yostiqaq yonboshlamoq.*

yostiq-dosh Turmush o'rtog'i, er yoki xotin.

yot Begona, notanish, chet; o'zga tegishli bo'lgan. *Yot kishilarning kirishini man etmoq. Yot o'lka.*

yot-iq Qiya holatli, gorizontali. *Yotiq chiziq.*

yot-siramoq Begonasiramoq. *Hammadan yotsiramoq.*

yotmoq 1 Butun gavda bilan biror narsaga cho'zilmoq, uzala tushmoq. *Qumga yotmoq, quruq yerga yotmoq.*

2 Biror joyni egallamoq, band etmoq. *Bir chekkada yotmoq.*

3 Uxlamoq, tunamoq. *Mehmonxonada yotmoq.*

4 O'rnidan turolmay qolmoq, kasal bo'lmoq. *Kasalxonada yotmoq.*

5 Qamalmoq, hibsdan bo'lmoq. *Turmada yotmoq.*

6 ko'm. *fl. vazf.* Harakat-holatni kuchaytiradi. *Ishlab yotibdi. Pishib yotibdi.*

yotoq 1 Uxlanadigan joy, o'rin. *O'ziga yotoq qurmoq.*

2 O'rnidan qimirlamaydigan, erinchoq. *Yotoq bo'lmoq.*

3 *avn.* Yotoqxona.

yotoq-dosh Bir yotoqda yashovchi. *Yotoqdosh bo'lmoq.*

yotoq-xona Yotish uchun ajratilgan xona, joy; yotish uchun ajratilgan umumiy bino. *Yotoqxonani ta'mirlamoq.*

yotqizmoq 1 Yotmoq *fl. ort. n.* Yerga yotqizmoq.

2 Xatna qilmoq. *O'g'lini yotqizmoq.*

yov Dushman. *Yovga qarshi kurashmoq.*

yov-lashmoq Dushman bo'lib qolmoq. *Bir-biri bilan yovlashmoq.*

yovuz Yirtqich, shafqatsiz. *Yovuz dushman.*

yovuz-lashmoq Yirtqichlashmoq. *Bo'ri bolasi tobora yovuzlashdi.*

yovuz-lik Johillik, vahshiylik. *Yovuzlik qilmoq.*

yovvoyi 1 Inson qo'lga o'rganmagan. *Yovvoyi o'rdak.*

2 Tabiiy holda o'sadigan. *Yovvoyi olma.*

3 Odamovi, yot. *Yovvoyi bo'lib o'smoq.*

yovvoyi-lashmoq Yovvoyi bo'lib bormoq, odamlardan qochmoq. *O'rgatilgan kaptar yovvoyilashib ketdi.*

yoy 1 Yomg'irdan so'ng osmonda paydo bo'luvchi yetti xil rangdagi yarim aylana; kamalak. *Osmondagi yoyga boqmoq.*

2 Ikki uchidan tortilgan maxsus narsaga o'q (poykon) qo'yib otiladigan ov yoki urush quroli, kamon. *Yoydan otilgan har bir o'q nishonga bexato tegardi.*

3 *mat.* Aylananing bir qismi. *Yoylar orasidagi masofa qancha?*

yoyilmoq 1 Yoymoq *fl. o'zl. va maj. n.* Kirilar yoyildi.

2 Bemalol bo'lmoq, o'zini erkin his qilmoq. *Ishlarimni tugatib olay, keyin bir yoyilib gaplashamiz.*

yoyil-ma 1 Anhor, soy, daryoning suv kengayib oqadigan hududi. *Daryoning yoyilmasi borgan sari kattalashmoqda.*

2 *mat.* Yoyiq holdagi geometrik jismning ustki qismi. *Yoyilmaning masofasini hisoblang.*

yoymoq 1 *avn.* Yozmoq. *Choyshabni yoymoq.*

2 Yozgan holatda devorga, dorga osmoq. *Uyning devoriga guldor so'zanalar yoyilgan.*

3 Yupqalamoq, ezib yassilamoq. *Men onamga somsa jildlarini yoyishib berdim.*

4 Sochmoq, taratmoq, tarqatmoq. *Pichanni oftobga yoymoq.*

yoy-iq 1 Biror narsaning yoyilgan holati. *Stoldagi yoyiq xaritaning ayrim joylariga qandaydir belgilar qo'yilgan edi.*

2 Solingan, yoziq, to'shalgan. *Yoyiq gilam.*

3 Yassi, uncha chuqur bo'lmagan, sayoz. *Qand-qurslar yoyiq likoplarga tuzaldi.*

4 Yig'ishtirilmagan, tartibga keltirilmagan, o'rilmagan. *Uning sochlari yoyiq. Yoyiq qolgan dasturxon.*

5 *tilsh.* Bosh bo'laklar bilan birga ikkinchi darajali bo'laklar ham ishtirok etgan gap. *Mashqning shartiga ko'ra berilgan gaplarning yoyiq yoki yig'iq gap ekanligini aniqlash va yoyiq gaplarni yig'iq gapga aylantirib ko'chirish kerak ekan.*

yoyma-chi Sotiladigan mollarini yerga yoki ma'lum bir moslamalar ustiga yoyib qo'yib savdo qiladigan odamlar; mayda savdogarlar. *Yoymachilar o'zlari uchun qulayroq joyni tanladilar.*

yoz Yil fasllaridan biri, bahor va kuz oralig'idagi 3 oy muddat, eng issiq fasl. *Yoz yopinchi'ingni qo'yma, qishda o'zing bilasan (maqol).*

yoz-gi 1 Yozga xos, yozga tegishli, yozda bo'ladigan. *Yozgi issiq. Yozgi ta'til.*

2 Yozda foydalaniladigan, ishlatiladigan; yozlik. *Yozgi kiyimlar.*

yoz-lik Yozga moslashtirilgan, yozga xos. *Yozlik ayvon. Yozlik so'ri. Mahalla qariyalari yozlik choyxonada gurgulashib o'tirishibdi.*

yoz-ma Yozilgan xat, maktub, yozuvda ifodalangan. *Bugun oxirgi yozma ishni topshirdik.*

yoz-uv 1 Yozish uchun ishlatiladigan belgilar tizmasi. *Eski o'zbek yozuvi. Kirill yozuvi. Lotin yozuvi.*

yoʻzuv+li — yugurmoq

2 Harflarning yozilish uslubi, tasviri. *Oromiy yoʻzuvi. Nastaliq yoʻzuvi. Kitobda Oʻrxun-Enasoy yoʻzuvidan namuna ham berilgan.*

3 Yozma matn, xat. *Bir zumda yoʻzuvga koʻz yugurtirib chiqdi.*

yoʻzuv+li Yoʻzuvi bor. *Chiroyli yoʻzuvli piyola.*

yoʻzuv+chi 1 Yozmoq fl. *sf. Dasturxon yoʻzuvchi.*

2 Badiiy asar yaratuvchi ijodkor, adib. *Yoʻzuvchi P. Qodirov xalqimiz tarixini oʻz asarlarida badiiy ravishda chizib berdi.*

yoʻzuvchi+lik Yoʻzuvchi ishi, kasb. *Yoʻzuvchilik kasbi insondan izlanuvchanlik talab qiladi.*

yoʻzilmoq 1 Yozmoq fl. *oʻzl. va maj. n.*

2 Yayrab, bermalol. *Yoʻzilib oʻtirmoq.*

3 Boʻshalmoq, xojat chiqarmoq. *Chetga chiqib yoʻzilib keldi.*

yoʻzin-qishin *rvsh.* Yil davomida. *Buning qoʻli mehnatda qabargan, yoʻzin-qishin tinmay ishlaydi.*

yoʻzishmoq Yozmoq fl. *birg. n. Xat yoʻzishmoq.*

yoʻzish+ma Kishilarning oʻzaro bir-biriga yozgan maktublari, yozma ravishdagi aloqa. *Yoʻzishmalarimiz uzoq davom etdi.*

yoʻzmoq I 1 Yigʻishtirilgan, taxlangan, oʻralgan va sh. k. holatli narsani yoymoq. *Sora xola baxmal soʻzanani yoʻzib koʻrdi.*

2 Biror narsaning gʻijimini yoʻqotmoq, tekislatmoq. *Yuvilgan kiyimlarning gʻijimini yoʻzish uchun dazmollash kerak-ku.*

3 Biror narsani solmoq, toʻshamoq. *Hatto yoʻlakchalarga ham choʻgʻdek gilam yoʻzilgan.*

4 Chiqarmoq, ochmoq. *Kunlar isib, daraxtlar kurtak yoza boshladi.*

yoʻzmoq II 1 Qogʻoz yoki biror matoga harf yoki raqam, biror belgi tushirmoq. *Q harfini yoʻzmoq. Besh raqamini yoʻzmoq.*

2 Yoʻzuvda ifodalarmoq, xatga tushirmoq. *Sinf rahbarimiz hammamizga tavsifnoma yoʻzib berdi.*

3 Biror voqea-hodisa haqida yozma holda yoki matbuot vositasida maʼlumot bermoq. *Roʻznomaga yozgan felyetonim haligacha bosilgani yoʻq.*

4 Yozma holda biror asar yaratmoq, yozma asar ijod qilmoq. *U oʻz ilmiy ishini shu oyda yoʻzib tugatmoqchi.*

5 Musiqa yaratmoq, ijod qilmoq. *Bastakorlarimiz biz uchun ajoyib, ohangrabo kuylar yoʻzadilar.*

yogʻ Moy. *Yogʻni dogʻ qilmoq. Oʻsimlik yogʻi. Qoʻy yogʻi.*

ser+yogʻ Koʻp yogʻ, moy beradigan; yogʻi, moyi koʻp. *Seryogʻ goʻsht. Seryogʻ pista.*

yogʻ+lamoq Yogʻ surtmoq. *Qoʻlini yogʻlamoq.*

yogʻ+li Yogʻi koʻp, seryogʻ. *Yogʻli ovqat.*

yogʻ+siramoq Yogʻga talab boʻlmoq. *Tufli yogʻsirab qolibdi.*

yogʻ+in Qor, yomgʻir, doʻl va sh. k. tabiat hodisalari. *Yogʻin boʻlmoq. Yogʻinga qolmoq.*

ser+yogʻ+in Qor-yomgʻir koʻp yoqqan yoki yogʻadigan, yogʻingarchilik koʻp boʻlgan yoki boʻladigan. *Togʻlik yerlar seryogʻin boʻladi.*

yogʻ+in+garchilik Yogʻinning sodir boʻlishi, yogʻin mavsumi. *Yogʻingarchilik fasli boshlandi.*

yogʻmoq Tomchi yoki zarra shaklida havodan yerga tushishi (qor, yomgʻir, doʻl va sh. k.). *Oppoq qor yogʻmoq. Maydalab yomgʻir yogʻmoq.*

yogʻ+och 1 Daraxtning quruq tanasi; daraxt tanasi mahsuloti. *Oʻrmonda yogʻoch tayyorlamoq.*

2 Yogʻochdan tayyorlangan. *Yogʻoch uy. Yogʻoch koʻprik.*

yogʻ+och+soz Yogʻochga ishlov beruvchi. *Yogʻochsoz usta.*

yogʻ+ochsoz+lik Yogʻoch ishlab chiqarish. *Yogʻochsozlik kombinati.*

yogʻ+upa Pardozi moyi, krem. *Betiga yogʻupa surtmoq.*

yosh I Koʻz bezlaridan ajralib chiqadigan tiniq rangli suyuqlik. *Koʻzlaridan yosh toʻkmoq.*

yosh+lanmoq Koʻziga yosh kelmoq. *Koʻzlari yoshlanmoq.*

yosh+li Yoshga toʻlib turgan, yosh oqib turgan. *Yoshli koʻzlar.*

yosh II 1 Umr, mavjudlik davri oʻlchovi (aniqlovchisi bilan). *Qirgʻ yoshga kirmoq.*

2 Balogʻatga yetmagan, navqiron. *Yosh bola. Yosh qiz.*

3 Tajribasiz, gʻoʻr. *Yosh kadr. Yosh mutaxassis.*

4 Endigina tashkil etilgan, yangi. *Yosh korxon. Yosh oila.*

yosh+armoq Yosh boʻlib koʻrinmoq. *Yosharib ketmoq.*

yosh+lik Umrning, hayotning avji kuchga kirgan ibtido davri, boshlanmasi. *Yoshligim, kel, kuyga toʻlgan Qalbm oltin sozi boʻl, Men qoʻshiq aytay toʻlib, Bir lahza joʻr ovozi boʻl (E. Vohidov).*

yosh+yalang Yosh, navqiron odamlar. *Yosh-yalanglar toʻplandi.*

yubilar Yubileyi nishonlanayotgan shaxs, tashkilot, korxon, muassasa va sh. k. *Yubilar soʻzga chiqdi.*

yubiley Shaxs, tashkilot, korxon va sh. k. ning maʼlum bir yilligi munosabati bilan oʻtkaziladigan tantanali marosim. *Yubileyga taklif qilmoq.*

yubka Xotin-qizlar uchun moʻljallangan beldan pastki ust-kiyim. *Bayram qatnashchilari oq kofta, qora yubka kiydilar.*

yubormoq 1 Biror narsa yoki shaxsni maʼlum joydan boshqa tomonga joʻnatmoq. *Ukamni Toshkentga yubordim.*

2-ib qoʻshimchali ravishdoshdan keyin koʻmakchi feʼl vazifasida keladi va ish-harakatning qoʻqqisidan roʻy berganini bildiradi. *Bemor baqirib yubordi.*

yugan Ot, eshak kabi uy hayvonlarini boshqarish maqsadida boshiga solinadigan suvliqli qayish kamar. *Chol yuganni tortib otni toʻxtatdi.*

yugan+lamoq Ot, eshak kabi uy hayvonlarining boshiga yugan solmoq. *Choʻpon otni yuganladi.*

yugan+li Yugani bor, yugan solingan. *Yuganli ot.*

yugan+siz Yugani yoʻq, yugan solinmagan. *Yugansiz eshakni minish qiyin.*

yugurdak 1 Birovning xizmatini qiladigan odam, xizmatkor, malay. *Yugurdak piyola olib keldi.*

2 Birovning har bir buyrugʻini laganbardorlik bilan bajargan odam. *Rais yugurdaklari.*

yugurmoq 1 Maʼlum yoʻnalishda oyoq bilan tez harakatlanmoq; chopmoq. *Bolalar Afandi aytgan tomonga yugurdilar.*

- 2 *kchm.* Biror ishni amalga oshirish uchun harakat qilmoq. *Ishga joylashish uchun yuguryyapman-da.*
- 3 Paydo bo'lmoq, ko'rinmoq. *Meni ko'rib ko'ziga qon yugurdi.*
- yugur+ish** 1 Yugurmoq *fl. h. n. Mashina ketidan yugurish.*
- 2 Chopish. *Yugurish musobaqasi.*
- 3 Biror ishni amalga oshirish maqsadida astoydil harakat qilish. *Bu yugurishlardan natija chiqarmikin?*
- yugur+uvchi** Chopish musobaqasi ishtirokchisi. *Yuguruvchilar chap tomonga saflandilar.*
- yugur-yugur** Har tomonga chopish, ovoragarchilik. *Yugur-yugur bilan to'y ham o'ldi.*
- yuho** Yeb to'yamaydigan, ochofat. *Nafsi yuho bo'lmoq.*
- yuk** 1 Ko'tarib, ortib olib kelingan yoki olib borish uchun mo'ljallangan narsa. *Yukni mashinaga joyladik.*
- 2 Ortiqcha narsa; dahmaza. *Bu bola menga yuk bo'ldi-ku.*
- 3 Qorindagi bola, homila. *Sevaraxonning yuki bor, shekilli.*
- yuk.lamoq** 1 Yukni biror yuk tashish vositasiga ortmoq, joy-lamoq. *Mashinaga ko'mir yukladik.*
- 2 Vazifa topshirmoq. *Hamma ishni unga yukladi.*
- yuk.li** 1 Yuki bor, yuk ortilgan. *Yukli mashinalar.*
- 2 Homilador. *Yukli ayol.*
- yuk.chi** Yuk tashuvchi. *Yukchi samolyot.*
- yuksak** 1 Baland, yuqori. *Yuksak tog'lar.*
- 2 Oliy darajadagi. *Yuksak unvonga ega bo'lmoq.*
- yuksalmoq** 1 Yuqoriga ko'tarilmoq. *Nihollar tez yuksaldi.*
- 2 Kamolotga erishmoq, rivojlanmoq. *Ma'naviyatimiz yuk-salib bormoqda.*
- yulduz** 1 Kechqurun yorug'lik nurini sochuvchi osmon jismi. *Osmonda yulduzlar ko'p ekan.*
- 2 Bir nechta o'tkir uchli geometrik shakl. *Archaga yulduz osib qo'ydik.*
- 3 *kchm.* Dongdor, mashhur, el ichra taniqli. *Estrada yulduzi.*
- yulduz.li** Yulduzi mavjud. *Yulduzli tun.*
- yulduz.simon** Yulduzga o'xshash, yulduz ko'rinishidagi. *Yulduzsimon o'yinchoq.*
- yulduz.cha** Shapkaga taqiladigan, ko'krakka osiladigan ni-shon, belgi. *Yulduzcha taqmoq.*
- yulmoq** 1 Kuch bilan tortib, sug'urib, sindirib olmoq. *O'ni yul-moq.*
- 2 Tirnoq bilan uzmoq. *Yuziga chang solib yulib oldi.*
- 3 *kchm.* Davlat yoki biror shaxs mulkini o'zlashtirmoq. *Kambag'alni yuldingmi?*
- yul.g'ich** Davlat yoki jamoat mulkini o'g'irlab, o'zlashtirib oluvchi odam. *Idorada yul'g'ichlar bor ekan.*
- yumalamoq** 1 *ayn.* Dumalamoq. *Tosh yumaladi.*
- 2 Yer uzra betartib yotmoq. *Jang maydonida yaradorlar yumalanib yotardi.*
- 3 Yumaloq qilmoq, yumaloq qilib o'ramoq. *Materialni yumaloqladi.*
- yumal(a>o).q** 1 Shar shaklidagi. *Yumaloq toshdan terib keldik.*
- 2 Doira shaklidagi. *Yumaloq tugma.*
- 3 Semiz, baqaloq (odam haqida). *Rais past bo'yli yumaloq odam edi.*
- 4 Miqdor ifodalovchi so'zdan keyin kelib pachka; bo'lak, dona ma'nolarini bildiradi. *Bir yumaloq choy.*
- yumaloq-yostiq** Zudlik bilan naridan-beri; chala-chulpa. *Topshiriqni yumaloq-yostiq qilib bajardik.*
- yumdalamoq** Tirnoqlari bilan tirnamoq, yulmoq. *It eshikni yumdaladi.*
- yummoq** Ochiq turgan holatdagi ko'z, og'iz yoki sh. k. ni qisib berkitmoq. *U ko'zini yumdi.*
- yum-uq** Yumilgan, ochiq emas. *Yumuq ko'saklar.*
- yumor** Hayotdagi ma'lum kamchiliklarni yengil kulgu ostiga olish, beg'araz tanqid. *A. Qahhor asarlari yumorga boy.*
- yumorist** Yumoristik asar yozuvchi ijodkor. *Yumoristlar tanlovi o'tkazildi.*
- yumoristik** Yengil kulguga asoslangan, kulgili. *Yumoristik asarlar.*
- yumronqoziq** Dala ekinlariga zarar keltiruvchi suturemizuvchi hayvon. *Yumronqoziq uyasi.*
- yumush** 1 Ish, mehnat. *Uydagi yumushlar ayollarga yetarli.*
- 2 Biror vazifa, topshiriq. *Bizga ham yumush bormi?*
- yumush.li** Ish bilan band, ishli. *Yumushli odam.*
- yumush.siz** Ish bilan band bo'lmagan. *Yumushsiz odam.*
- yumshamoq** 1 Yumshoq holatga kelmoq. *Yer yumshadi.*
- 2 Achchig'idan tushmoq, asabi o'z o'rniga kelmoq. *Bu gap-dan hamma ham yumshaydi-da.*
- 3 *kchm.* Ijobiy tomonga o'zgarimoq, yaxshilanmoq. *Vaziyat ancha yumshadi.*
- 4 *kchm.* Sovuq pasaymoq. *Kun ancha yumshadi.*
- yumsh(a>o).q** 1 Qo'l yoki boshqa narsa tegsa botadigan, bo'sh. *Yumshoq to'shakka yonboshladi.*
- 2 Yetilishi va xazm bo'lishi oson (ovqat haqida). *Yumshoq ovqat.*
- 3 *kchm.* Birovga ozor yetkazmaydigan, muloyim. *Yigitning yumshoqligidan foydalangan qiz uni qo'lga oldi.*
- yupanmoq** 1 Yig'idan to'xtamoq, ovunmoq. *Bolaga ovqat bergan hamono yupandi.*
- 2 Taskin topmoq, ko'ngli joyiga tushmoq. *Yaxshi xabarni eshitib yupandi.*
- yupan.ch** Kishini yupantiruvchi, ovuntiruvchi. *Ko'ngil yupanch hissi bilan to'ldi.*
- yupatmoq** 1 Yig'idan to'xtatmoq, ovutmoq. *Tarbiyachi bolani yupatdi.*
- 2 Tinchlantirmoq. *Kelinni yupatish oson bo'lmadi.*
- yupqa** 1 Qalin bo'lmagan, nozik. *Yupqa material.*
- 2 Xamirdan tayyorlanadigan taom, cho'zma. *Yupqa pishir-moq.*
- yupqa.lashmoq** Yupqa bo'la bormoq. *Taxta yupqalashdi.*
- yupun** 1 Kishi tanasini isitmaydigan, yengil-elpi (kiyim haqi-da). *Bola usti yupun.*
- 2 Kambag'al, ust-boshi yo'q. *Hindistonda yupun odamlar ko'p.*

yuq — yuvosh

- yuq** Idishdagi biror narsaning qoldig'i, yopishib qolgan oz qismi. *Piyoladagi qaymoqning yuqi.*
- yuqmoq** 1 Biror narsadan o'tmoq, yopishmoq, tegmoq. *Qozonning qorasi yuqdi.*
2 Birovga o'tib qolmoq (kasallik haqida). *Bu kasal yuqadi.*
3 *kchm.* O'z ta'siriga olmoq. *Sening baqirishing menga ham yuqdi.*
4 Ijoiy ta'sir qilmoq. *Yegan ovqati yuqmoq.*
- yuq.umli** Yuqish xususiyatiga ega. *Gripp—yuqumli kasallik.*
- yuqum.siz** Boshqalarga yuqmaydigan. *Yuqumsiz kasallik.*
- yuqori** 1 Biror narsaning eng tepa qismida joylashgan, tepadagi, ustki. *Uyimiz yuqori qavatda.*
2 Ma'lum joyga nisbatan baland joy, balandlik. *Yuqoridan suv shildirab kela boshladi.*
3 Yerga nisbatan tepa, osmonga. *Samolyot yuqori ko'tarildi.*
4 O'rtacha me'yordan, sifat, daraja va sh. k. jihatdan ortiq, ustun turadigan. *Yuqori natija.*
5 Har bir xonada eshikka (poygakka) qarama-qarshi tomon. *Uyning yuqorisidan mehmonlar joy olishdi.*
6 Rahbar tashkilot. *Yuqoridan buyruq olmoq.*
- yuqori.lamoq** 1 Tepaga, yuksakka ko'tarilmoq. *Turnalar yuqorilay boshladilar.*
2 Avjiga chiqmoq. *Ashula yuqoriladi.*
3 Mansabda ko'tarilmoq. *Tezda yuqorilab ketmoq.*
- yurak** Ko'krak qafasiga joylashgan markaziy qon aylanish a'zosi. *Yurak urishi tezlashdi.*
- yurak.li** Qo'rqmaydigan, dadil, shijoatli. *Yurakli bola jangga dadil kiradi.*
- yurak.siz** Qo'rqqoq. *Yuraksiz odamda shijoat bo'lmaydi.*
- yuridik** Huquqshunoslikka oid. *Yuridik adabiyotlar.*
- yurist** Huquq sohasida ishlovchi mutaxassis. *Yuristlar bilan maslahatlashmoq.*
- yurishmoq** Ishi o'ngidan kelmoq, omadi kelmoq. *Komandamizning ishi yurishdi.*
- yurish-turish** O'zini tuta bilish, xulq-atvor. *Yurish-turishi o'zgaroq.*
- yurmoq** 1 Oyoq bilan sathda harakat qilmoq. *Tomda yurmoq. Yerdan yurmoq.*
2 Ma'lum yo'nalish bo'ylab ma'lum transportda harakatlanmoq, ketmoq. *Mashinada yurdi.*
3 Hayot kechirmoq, yashamoq, kezmoq. *Uch yil Toshkentda yurdim.*
4 Shaxmat, domino, karta va sh. k. o'yinlarda harakat qilmoq. *Shohni yurmoq.*
5 Ishlamoq, harakatga kelmoq. *Mashinaning motori yurdimi?*
6 Suygan yor bilan vaqt o'tkazmoq, yaqin munosabatda bo'lmoq. *U qo'shnisi bilan yuradi.*
7 Tarqalib ketmoq, yoyilmoq. *Men haqimda har xil gaplar yurgan emish.*
8 -(i)b qo'shimchali ravishdosh bilan kelib harakatning davomiyligini bildiradi. *Shu korxonada ishlab yuribman.*

- yur.ish** 1 Kino, teatr, mehmondorchilik va sh. k. ga borish. *Bu xotinning yurishi ko'p.*
2 Jangga kirish, qo'shin kiritish. *Dushmanga qarshi yurish boshladi.*
3 Biror maqsadga erishish yo'lida tashkiliy ko'tarilish, ommaviy harakat. *Xalq yurish boshladi.*
4 Shaxmat, shashka, domino va sh. k. o'yinlarda o'ynovchining navbatdagi harakati. *Yurish kimdan?*
- yurt** 1 Biror xalq, elat yashab turgan joy. *Mening yurtim Surxondaryoda.*
2 Biror mamlakat, o'lkada yashovchi xalq, elat. *Yurtimning degani mening deganim.*
- ham.yurt** Yurtdosh, hamshahar. *Toshkentda hamyurtini uchratib qoldi.*
- yurt.dosh** Bir yurtda yashovchi kishilar; vatandosh. *Yurtdoshlarimni topib oldim.*
- yurt.garchilik** Yurtga xos bo'lgan odat, rasm-rusm va sh. k. *Yurtgarchilik, shunday qilmasang bo'lmaydi.*
- yustitsiya** Sud organlari faoliyati; adliya. *Yustitsiya bo'limi xodimi.*
- yutmoq I** Og'zidagi biror narsani tomoqdan o'tkazmoq, yemoq. *Nonni chaynab yutmoq.*
- yut.um** Bir marta yutish mumkin bo'lgan miqdordagi suyuq narsa, qultum. *Bir yutum suv.*
- yutmoq II** 1 Biror bahs, musobaqa, ish, sportda g'alaba qozonmoq. *Shaxmatda yutmoq.*
2 Foyda qilmoq, naf ko'rmoq. *Vaqtan yutmoq.*
- yut.uq** 1 G'alaba, muvaffaqiyat. *Toshkentga tezroq borib olsak — bu yutug'imiz bo'ladi.*
2 Zayom, lotereya va sh. k. larda qo'lga kiritiladigan, yutib olingan pul yoki narsa. *Lotereyaga 1000 so'm yutuq chiqdi.*
- yutuq.li** Yutug'i mavjud, yutuq o'ynaladigan. *Yutuqli lotereyadan olib qoling.*
- yutuq.siz** Yutuq chiqmagan, yutuq chiqmaydigan. *Yutuqsiz lotereya.*
- yuvmoq** 1 Suyuqlik modda bilan (suv, benzin, kerosin va sh. k.) ishqab toza qilmoq, kirini ketkazmoq. *Ko'ylakni yuvmoq.*
2 Suv ta'sirida oqizib ketmoq, o'pirib yubormoq. *Yomg'ir ko'p yoqqanidan devorni yuvib ketdi.*
3 Bo'z yerlarda tuproq sho'rini ketkazish uchun yaxob bermoq. *Sho'rlarni yuvdilar.*
4 *kchm.* Erishilgan g'alaba yoki muvaffaqiyatni nishonlamoq. *Direktorlikni yuvdik.*
- yuv.undi** Kir-chirlarni, idish-tovoqlarni yuvgandan so'ng qoladigan qoldiq, chiqindi. *Idish-tovoqlarni yuvgach, yuvundini o'raga to'kmoq.*
- yuvundl.xo'r** Boshqalarning sarqitini yeb yuruvchi. *Boyning yuvundixo'ri.*
- yuv.uq** Yuvmoq fl. h. n. *Idishlar yuvuq holatda edi.*
- yuv.uqsiz** 1 Yuvilmagan, kir, iflos. *Yuvuqsiz bola.*
2 Harom-harish yo'lga kirgan, nopok. *Shu yerga ham kel-dingmi, yuvuqsiz?*
- yuvosh** 1 Sho'xlik qilmaydigan, beozor. *Bola yuvosh edi.*

2 Qayga yetaklasa ketadigan, hurkovich emas. *Yuvosh qo'y.*
yuvosh-lanmoq Yuvosh bo'lib qolmoq, achchig'idan tushmoq. *Gaplarimdan so'ng bir oz yuvoshlandi.*
yuvosh-lik Beozorlik, indamaslik. *Yuvoshligidan foydalanmoq.*

yuz I 1 Odam boshining old qismi; bet. *Kelinchak yuzini to'sdi.*
 2 Insonning o'ng va chap beti. *Onasi yuzidan o'pdi.*
 3 Har qanday narsaning ustki, tashqari tomoni. *Suv yuzida ko'pik paydo bo'ldi.*
 4 Ma'lum narsalarning tomoni, chekkasi. *Daryoning u yuzida bino bor.*
yuz-lashmoq Bir-biri bilan uchrashmoq, ro'para kelmoq. *Guvoh bilan yuzlashmoq.*
yuz-li Ma'lum bir chehraga, yuzga ega. *Sutdek tiniq yuzli.*
yuz-siz Benomus, shallaqlari. *Yuzsiz odam.*
yuzsiz-lik Ra'y-andishani bilmaslik. *Yuzsizlik qilmoq.*

yuz II 1 100 raqami va u ifodalagan miqdor. *Yuz metr.*
 2 Juda ko'p, bir necha bor. *Senga yuz marta aytish kerakmi?*
yuz Narsaning ustki qismi; sirt. *Xontaxaning yuzasi yaltiroq edi.*
yuz **ki** Yengil-elpi, sayoz. *Yuzaki ish qilmoq*
yuzaki-chilik Yuzaki munosabat, yuzaki ishlash. *Yuzakichilikka barham bermoq.*
yuzma-yuz Betma-bet; ro'para. *Yuzma-yuz o'tirmoq.*
yuztalik 100 so'm. *Yuztalikdan chiqardi.*
yuz-xotir Andisha. *Yuz-xotir qilmoq.*
yung ayn. Jun. *Tuya yungi.*

yo'l 1 Yerning qatnov, yurish qismi. *Shahar yo'li.*
 2 Kema va samolyotlar uchun mo'ljallangan yo'l, trassa. *Havo yo'li.*
 3 Harakatning yo'nalgan tomoni. Yo'nalish, marshrut. *Toshkentga qarab yo'l olmoq.*
 4 Biror joyga borish. Safar, sayohat. *Yo'lga chiqmoq.*
 5 Bosib o'tiladigan masofa. *Uch kunlik yo'l.*
 6 Biror sathdagi chiziq, iz. *Daftardagi yo'l-yo'l chiziq.*
 7 Qator, satr. *Ikki yo'l xat yozmoq.*
 8 Dunyoqarash, maslak. *Mustaqillik yo'li.*
 9 Usul, chora, tadbir. *Vaziyatdan qutilish yo'li.*
 10 Ashula yoki musiqa asarini ijro etish usuli. *Maqom yo'lida.*

yo'l-dosh 1 Hamroh, sherik. *Yonidagi yo'ldoshiga qaramoq.*
 2 Biror bir planeta yoki yulduz atrofida harakat qiluvchi osmon jismi. *Yupiter yo'ldoshlari.*
 3 Homilani ozuqa bilan ta'minlab turadigan anatomik a'zo. *Yo'ldoshini kesmoq.*

yo'l-lamoq Yo'l ko'rsatmoq, yo'naltirmoq; jo'natmoq. *Xat yo'llamoq.*
yo'l-ovchi Yo'lda borayotgan, ketayotgan odam; passajir. *Yo'lovchi odam.*
yo'lak Tor yo'i, karidor. *Yo'lakka o'tmoq.*

yo'lamoq Yaqinlashmoq, yaqin kelmoq. *Kassaga yo'lab bo'lmaydi.*
yo'lbars Mushuksimonlar oilasiga kiruvchi, terisi yo'l-yo'l ko'rinishda bo'lgan yirik gavdali yirtqich hayvon. *Yo'lbars ovlamoq.*
yo'l boshchi Boshliq, yirik rahbar. *Yurtimiz yo'l boshchisi.*
yo'l boshchi-lik Boshchilik qilish, rahbarlik. *Elga yo'l boshchilik qilish oson ish emas.*
yo'liqmoq 1 Duch kelmoq, uchramoq. *Fuqarolar kengashi raisiga yo'liqmoq.*
 2 Duchor bo'lmoq, chalinmoq. *Oshqozon og'rig'iga yo'liqmoq.*
yo'lka Ko'chani ikki yonidan yoki devor tagidan asfalt, g'isht, tosh, marmar va sh. k. lar yotqizilib qilingan yo'lak, yo'lcha. *Yo'lkani asfalt qilmoq.*
yo'lkira Yo'l haqi. *Yo'lkira to'lamoq.*
yo'llan-ma 1 Yo'llamoq *fl. maj. n.*
 2 Ishga yoki davolanishga yuborilayotganligi haqidagi maxsus guvohnoma. *Yo'llanmasini ko'rsatmoq.*
 3 Shofyorlarning yo'l varaqasi. *DAN xodimiga yo'llanmasini ko'rsatmoq.*
yo'l-yo'l Yo'llik, yo'li bor. *Yo'l-yo'l ko'ylak.*
yo'l-yo'lakay Yo'lda ketaturib. *Yo'l-yo'lakay kirib o'tmoq.*
yo'l-yo'riq Qonun-qoida, ko'rsatma. *Yo'l-yo'riq bermoq.*
yo'nal-ish 1 Biror tomonga qarab yurish, jo'nash. *G'arbga qarab yo'nalish.*
 2 Yo'l, oqim. *Ilmiy yo'nalish.*
 3 Harakatlanish yo'li. *O'q yo'nalishi.*
yo'nalmoq Biror yoqqa qarab yo'l olmoq. *Ishga qarab yo'nalmoq.*
yo'nmoq Ma'lum shaklga keltirish uchun tarashlamoq. *Darvozaga gul yo'ndi.*
yo'ng'ichqa Yovvoyi beda. *Yo'ng'ichqa o'rmoq.*
yo'q 1 Mavjud emas. *Bu yerda hech vaqo yo'q.*
 2 Inkori ma'nosini bildiradi. *Charchadingizmi? Yo'q!*
 3 Kambag'al, nochor. *Bor boricha — yo'q xolicha.*
yo'q-chilik Iqtisodiy yetishmovchilik, kambag'alchilik. *Yo'qchilik davrlari.*
yo'qlamoq 1 Hol-ahvol so'ragani bormoq. *Bemorni yo'qlamoq.*
 2 Muborakbod qilgani yoki tabriklagani bormoq. *Kelinchakni yo'qlab bormoq.*
 3 So'rab-surishtirmoq, yo'qlama qilmoq, axtarmoq. *Ukasini yo'qlamoq.*
yo'qla-ma Yo'qlash, ro'yxat o'qish. *O'quvchilarni yo'qlama qilmoq.*
yo'qolmoq Yo'q bo'lib qolmoq, ko'rinmay qolmoq. *Ko'zdan yo'qolmoq.*
yo'qotmoq 1 Tushirib qo'yimoq, qayerdaligini unutmoq. *Pulini yo'qotmoq.*
 2 Yo'q qilmoq, tugatmoq. *Ma'muriy buyruqbozlik tizimini yo'qotmoq.*

yo'qsil — zamin

3 Mahrum bo'lmoq, ajralmoq. *Bolasini yo'qotmoq.*

4 Kuchdan qolmoq, yo'qqa chiqmoq. *Ta'sirini yo'qotmoq.*

yo'qsil Kambag'al, qashshoq. *Yo'qsillarga yordam bermoq.*

yo'rgak Chaqaloqni o'rash uchun ishlatiladigan kichik choyshab. *Yo'rgakni yuvib qo'ymoq.*

yo'rgak-lamoq Yo'rgakka o'ramoq. *Bolani*

yo'rgaklamoq

yo'riq Usul, tadbir, chora. *Ishning yo'rig'ini topmoq.*

yo'rg'a Mayda qadam tashlab tez yuradigan. *Yo'rg'a ot.*

yo'sin Usul, chora, yo'l. *Ishni shu yo'sinda tashkil qilmoq.*

yo'tal Nafas yo'lining yallig'lanishi yoki qichishi tufayli o'qtin-o'qtin zarb bilan nafas chiqarish. *Yo'tal tutib qolmoq.*

yo'talmoq Muayyan vaziyatlarda kuchli zarb bilan nafas chiqarmoq. *Qattiq yo'talmoq.*

yo'ymoq Gap, so'z, harakat va sh. k. larga boshqacha ma'no bermoq. *Bu voqeani yaxshilikka yo'ymoq.*

yo'g'on 1 Eniga katta. *Yo'g'on terak.*

2 Dag'al, do'rillagan. *Yo'g'on ovoq.*

yo'g'on-lashmoq 1 Yo'g'on bo'lmoq. *Olma daraxti*

yo'g'onlashib qoldi.

2 Dag'allashmoq, do'rillamoq. *Ovozi yo'g'onlashmoq.*

Z — z

zabardast 1 Jismonan yetuk, baquvvat, kuchli. *Zabardast kurashchi.*

2 Ma'lum ish-faoliyat sohasida yetuk, o'tkir, zo'r. *Zabardast yozuvchi. Zabardast olim.*

zabt: ~ **etmoq** 1 Bosib olish, istilo, egallash.

Afg'onistonni zabt etmoq.

2 O'z hukmiga bo'ysundirmoq, jilovlamoq. *Sahroni zabt etmoq.*

3 *kchm.* Egallamoq, maftun etmoq. *Yuragini zabt etmoq.*

zada: ~ **bo'lmoq** Yurak oldirmoq, bezillamoq; bezmoq. *Urush-janjaldan zada bo'lmoq.*

zafar G'alaba, yutuq, muvaffaqiyat. *Zafarga erishmoq.*

zafar-li G'olibona, muvaffaqiyatli. *Zafarli yurish.*

zahar 1 Tirik organizmlarni yemiradigan yoki o'ldiradigan modda; og'u. *Zahar ichmoq.*

2 Og'u kabi achchiq, tatimaydigan. *Yegan ovqati zahar bo'ldi.*

3 Juda ham achchiq, kishiga nayzadek botadigan, dilga ozor beradigan. *Tili zahar qaynona.*

zahar-lamoq Zahar bermoq. *Do'stini zaharlamoq.*

zahar-li 1 Zaharlaydigan, zahri bor bo'lgan. *Zaharli ilon.*

2 Zahar surtilgan. *Zaharli pichoq.*

3 Yurakka nayzadek qadaladigan, achchiq. *Zaharli gap aytmq.*

zaharxanda Achchiq kinoya, piching, kesatiq. *Zaharxandalik bilan javob bermoq.*

zahar-zaqqum Juda ham achchiq. *Zahar-zaqqum ovqat.*

zahil Rangi sariq, rangida qoni yo'q, za'faron. *Yuzi zahil odam.*

zahmat 1 Og'ir, mashaqqatli mehnat. *Dalada zahmat chekmoq.*

2 Azob-uqubat, kulfat, mashaqqat. *Zahmat chekmoq.*

zahmatkash Mehnatkash, jafokash. *Zahmatkash insonlar.*

zahoti Darhol, bir soniyaning o'zida. *Shu zahoti yo'lga otlandi.*

zaif 1 Jismonan bo'sh; kamquvvat, nimjon. *Zaif go'dak.*

2 Iqtisodiy, harbiy va boshqa jihatdan kuchsiz, quvvatsiz. *Zaif mamlakat.*

3 Ta'sir darajasi bo'sh; kuchsiz, past. *Zaif tovush.*

4 Yetuk bo'lmagan; bo'sh. *Zaif roman.*

zaif-lanmoq Kuch-quvvatini yo'qotmoq, bo'shshamoq, kuchsizlanmoq. *Kasallikdan keyin zaiflanmoq.*

zaif-lashmoq ayn. Zaiflanmoq.

zaif-lik Zaif holat. *Zaifligi ko'rinib qoldi.*

zajigalka O't oldirish uchun ishlangan moslama. *Chet el zaji-galkasi.*

zakan Xalik yoki namlikni qochirish uchun qaziladigan ariq, zovur. *Zakan qazimoq.*

zakiy O'tkir zehqli, aqlli. *Zakiy odam.*

zakiy-lik O'tkir zehnlilik, aqllilik. *Zakiylikni bildim.*

zakot Ro'za vaqtida beriladigan xayr-sadaqa (U mol-mulk va pulning 40 dan bir ulushiga to'g'ri keladi). *Zakot bermoq.*

zakovat O'tkir zehn, aql-idrok, donishmandlik. *Kuchli zakovat sohibi bo'lmoq.*

zakovat-li O'tkir zehqli, aql-idrokli, donishmand. *Yigit ke-lishgan, zakovatli edi.*

zal 1 Yig'ilish yoki mashg'ulotlar uchun ajratilgan keng xona. *Majlislar zali.*

2 Xonadonda mehmon kutish va sh. k. maqsadlar uchun qurilgan maxsus (katta) xona. *Zalga dasturxon tuzamoq.*

zalvar Salmoq, og'irlik. *Zalvari o'zgacha tuyulmoq.*

zalvar-li Salmoqdor, og'ir, salmoqli kuchga ega bo'lgan. *Zalvarli qadam tashlamoq.*

zamazka Eshik, deraza, pol va sh. k. larning tirqish hamda yoriqlarini berkitish uchun qo'llanadigan qorishma. *Zamazka tayyorlamoq.*

zamazka-lamoq Zamazka bilan tirqish yoki yoriqlarni berkitmoq. *Eshikning tirqishlarini zamazkalamoq.*

zambarak Artilleriya quroli, to'p. *Zambarakdan o'q otmoq.*

zambarak-chi Zambarak otuvchi; to'pchi. *Zambarakchi bo'lib xizmat qilmoq.*

zambil G'isht, tosh, go'ng, tuproq va sh. k. larni tashish uchun ikki parallel dastaga taxta, fanerka va sh. k. larni o'rnatib yasaladigan moslama. *Zambilda loy tashimoq.*

zambilg'altak Ikki yon dastaning uchidagi o'qqa g'ildirak o'rnatilgan qo'l arava. *Zambilg'altakda bir qop un olib kelmoq.*

zamburug' Tarkibida xlorofin bo'lmaydigan, sporalari bilan ko'payadigan, ildiz va urug'siz tuban o'simliklarning umumiy nomi. *Zamburug' larni yig'moq.*

zamin 1 Yer shari, yer. *Zamin qalqib turibdi.*

- 2 Ekin ekiladigan yer. *Qishloq zamini*.
 3 Qulay shart-sharoit, imkon. *Zamin yaratib bermoq*.
 4 Asos, negiz, baza. *Ma'naviy zamin hozirlamoq*.
 5 Tayanch, suyanchiq. *O'ziga zamin axtarmoq*.

zamin-dor Katta yer-suv egasi. *Zamindor boy*.

zamon 1 *fals.* Moddiy olamning harakat bilan uzviy bog'langan holda uzluksiz va izchil davom etadigan shakli; vaqt. *Zamonning boshi va oxiri yo'q*.

2 Kishilik taraqqiyotidagi muayyan bir davr, payt. *Somoniylar hukmronligi zamonida*.

3 Nutq momentiga parallel ravishda ketayotgan vaqt, payt. *Mustaqillik zamoni*.

4 Davr, davron. *Zamoni kelmoq*.

zamon-dosh Biror kimsa bilan bir davrda, bir paytda yashagan yoki yashayotgan shaxs. *Zamondosh og'aynilar*.

zamon Ish-harakat sodir bo'lib turgan vaqt, davr. *Zamonasiga qarab ish ko'rmoq*.

zamon-soz Zamon, davr oqimiga qarab ish tutuvchi, sharoitga moslashuvchi. *Zamonasozlik qilmoq*.

zamon-viy Hozirgi zamonga to'g'ri keladigan, uning talablariga javob bera oladigan, hozirgi. *Zamonaviy o'quv yurtlari*.

zamzam Ka'batulloh yaqinidagi musulmonlarning muqaddas qudug'i. *Zamzam suvi*.

zamzama 1 Musiqa asarlarining debochasi, daromad. *Zamzamani boshlamoq*.

2 Xirgoyi, sekin ovoz bilan aytiladigan qo'shiq. *Zamzama qilmoq*.

3 Imo-ishora, shama. *Zamzamasiga tushunmay qolmoq*.

zangor(i) Yashil va ko'k rang oralig'idagi rang, och havorang, moviy. *Zangori ko'ylak, zangori osmon*.

zanjir 1 Ketma-ketlik bilan bir-biriga o'tkazilgan metall halqachalar tizmasi. *Tilla zanjir*.

2 Eshik yoki darvozalarni berkitish uchun ishlatiladigan ilgak. *Eshik zanjirini tushirmoq*.

3 Kishan, bandilarning qo'li yoki oyog'iga solinadigan temir halqa. *Qo'lga zanjir solmoq*.

4 *kchm.* Asorat, qullik va sh. k. larda tutuvchi narsa. *Qullik zanjiri*.

5 Gusenitsa. *Ekskavatorning zanjiri*.

6 Biror narsaning bir-biri bilan chambarchas bog'langan, uzluksiz tizmasi. *Odamlar zanjiri*.

7 *kchm.* Bir-biri bilan bog'lovchi vosita, ip, rishta. *Muhabbat zanjiri*.

zanjir-lamoq 1 Kishanlamoq. *Mahbusni zanjirlamoq*.

2 Zanjirmi zulfiniga solmoq. *Eshikni zanjirlamoq*.

zanjir-li Zanjiri bor, zanjir taqilgan. *Zanjirli soat*.

zanjirband Zanjirlangan, kishanlangan. *Besh asrkim nazmiy saroyini, Titratadi zanjirband bir sher... (A. Oripov)*.

zang I 1 Suv yoki havo ta'sirida ayrim metallarning sirtida hosil bo'ladigan oksid qatlami. *Pechkani zangdan tozalamoq*.

2 *kchm.* Dog'. *Zang bosgan yurak*.

zang II Tokning tomirdan yuqori asos qismi. *Uzum zangini kesmoq*.

zang-lamoq Zang bosmoq, zang bilan qoplanmoq. *Yomg'irda qolib zanglamoq*.

zar 1 Oltin, tilla. *Zar qadrini zargar biladi*.

2 Boylik, pul, mablag'. *Hunar—zar, hunardan rizqing unar*.

3 Zar ipak yoki sim. *Zar do'ppi*.

4 Yaltiroq yupqa metall varag'i. *Zarqog'oz*.

zarar 1 Moddiy yoki ma'naviy ziyon, yo'qotish. *Katta zarar ko'rmoq*.

2 Jismoniy yoki boshqa shikast, ziyon. *Sovuq suv tomoqqa zarar qiladi*.

be-zarar Zarar-ziyon yetkazmaydigan. *Bezalarar yigit. Bezalarar hayvon*.

zarar-lanmoq Zarar topmoq, shikastlanmoq. *Yer qimir-lashidan zararlanmoq*.

zarar-li 1 Moddiy yoki ma'naviy ziyon keltiradigan, ziyonli. *Zararli xatti-harakatlari uchun ogohlantirmoq*.

2 Salbiy ta'sirli, shikast yetkazadigan, ziyonli. *Zararli odatlarini tashlamoq*.

zarar-siz 1 Moddiy yoki ma'naviy jihatdan ziyon yetkazmaydigan, bezalarar. *Zararsiz ish qilmoq*.

2 Zarar yetkazmaydigan, beziyon. *Zararsiz hayvon*.

zarar-sizlantirmoq Zarar bermaydigan yoki shikast yetkazmaydigan qilmoq. *Dushmani zararsizlantirmoq*.

zararkunanda 1 Ekin-tikinlarga, xo'jalik ishlariga ziyon yetkazuvchi hasharot yoki hayvon. *Zararkunandalarga qarshi kurashmoq*.

2 Jamiyatga, xalqqa zarar keltiruvchi shaxs. *Zararkunanda bo'lib qolmoq*.

zararkunanda-lik 1 Ekin-tikinlarga, xo'jalik ishlariga ziyon yetkazish. *Sichqonlarning zararkunandaligiga qarshi kurashmoq*.

2 Jamiyatga yoki xalqqa nisbatan qilingan zararli xatti-harakat. *Ekstremistlarning zararkunandaligi fosh qilindi*.

zarang I Yapaloq bargli, yog'ochi qattiq daraxt. *Zarangni kesmoq*.

zarang II Qattiq, zich. *Zarang yer*.

zarb 1 Qattiq urilish, zarba, kuchli turtki. *Koptokni zarb bilan tepmoq*.

2 Biror narsaning bir maromda, bir tekisda urib turishi, ritmik harakati. *Yurak zarbi*.

3 Yo'q qiluvchi, mahv etuvchi keskin hujum, xatti-harakat. *Bir zarb bilan yer tishlatmoq*.

4 Orden, medal, tanga, chaqa pul va sh. k. larni bosish, chekish. *Chaqa zarb qilish*.

5 Ko'paytirish amali. *Beshni beshga zarb qilmoq*.

6 Cholg'u asboblarini chalishda qo'lning ma'lum kuch va ritm bilan asbobga urilishi. *Doirachining zarbi*.

zarb-xona Orden, medal, tangalarni zarb qilish joyi. *Zarbxonada ishlamoq*.

zarba — zaxkash

- zarba** ayn. Zarb 1:3. Qattiq shikast, kuchli ziyon-zahmat. *Raqibiga zarba bermoq.*
- zardbor** 1 Hammaga o'rnak bo'ladigan, ilg'or. *Zardbor guruh.*
2 Keskin, shiddatli zarba berish uchun belgilangan. *Zardbor harbiy qism.*
- zarda** 1 O't, safro. *Zardasi achishmoq.*
2 Jig'ildon qaynashi, qizilo'ngachning achishib og'rishi. *Zarda qilmoq.*
3 Jahl, g'azab. *Zarda qilib chiqib ketdi.*
- ser-zarda** Zardali, bo'lar-bo'lmasga zarda qilaveradigan. jahli tez. *Ko'pni ko'rgan, aqlli, biroq turmush qiyinchiliklaridan serzarda bo'lib qolgan.*
- zarda-li** 1 Jahli tez. *Zardali kelin.*
2 Jahl aralash, g'azabnok. *Zardali ovoz bilan gapirmoq.*
- zardob** 1 Qatiqdan yoki ivigan sutdan ajralib chiqadigan sarg'ish suyuqlik. *Zardob suvi.*
2 Jarohat olgan yoki kasallangan a'zodan ajralib chiqadigan, shuningdek, yig'ilib qoladigan suyuqlik. *Yara zardobi.*
- zardusht** Otashparast, o'tparast. *Zardusht dini.*
- zardo'z** Zardan turli gul yoki naqshlar tikuvchi chevar. *Zardo'zga bormoq.*
zardo'z-lik Zardo'z holati, kasbi. *Zardo'zlikni o'rganmoq.*
- zargar** Qimmatbaho toshlardan bezaklar, ziynat buyumlari yasaydigan usta. *Zargarga uzugini tuzatgani bermoq.*
- zargar-lik** 1 Zargar kasbi. *Zargarlikni o'rganmoq.*
2 Bozorda zargarlarning joyi. *Zargarlikni tomosha qilmoq.*
- zarhal** 1 Bronza poroshogidan tayyorlanadigan bo'yoq. *Zarhal bilan yozmoq.*
2 Tilla suvi yugurtirilgan, oltin rangli. *Zarhal ramka.*
- zarpechak** Bargsiz, boshqa o'simliklarning tanasiga yopishib, ularning hisobiga yashaydigan ingichka sariq o'simlik. *Sabzini zarpechakdan tozalamoq.*
- zarra** 1 Moddalarning ko'zga ko'rinar-ko'rinmas, kichik, mayda bo'lakchalari. *Oltin zarralari.*
2 Ozginagina, zarracha. *Zarra quyosh yo'q.*
- zarra-cha** 1 Eng kichik zarra, eng mayda bo'lakcha. *Atom zarrachalari.*
2 Ozginagina, qittakkina. *Zarracha ham ziyon qilmadi.*
- zarrin** 1 Zar qo'shib tikilgan. *Zarrin chopon.*
2 Tillarang, zarhal. *Quyoshning zarrin nurlari.*
- zarur** 1 Kerakli, darkor. *Zarur xodim.*
2 Muhim, kechiktirib bo'lmaydigan. *Zarur masala.*
- zarur-iy** Muhim, kerakli. *Zaruriy asbob-uskunalarni yig'ishtirmoq.*
- zarur-lik** 1 Darkorlik, keraklilik. *Davolanishning zarurligi.*
2 Muhimlik, dolzarblilik. *Qonunning zarurligi.*
- zarurat** 1 Biror ish yoki narsaga bo'lgan ehtiyoj. *Ta'limni isloh qilish zarurati etildi.*
2 Tabiiy ehtiyoj, hojat. *Zarurat uchun hovliga chiqmoq.*
- zaruriyat** ayn. Zarurat.

- zaryad** 1 Snaryad, patron va sh. k. lardagi portlovchi moddaning muayyan miqdori. *O'q zaryadi.*
2 Elektrlangan jismdagi tok miqdori. *Musbat zaryad.*
- zaryad-lamoq** Biror narsaga elektr zaryadi bermoq. *Batareyani zaryadlamoq.*
- zarg'aldoq** 1 Chumchuqsimonlar oilasiga kiruvchi, sariq rangli, qanotlari qoramtir qush. *Gilosdagi zarg'aldoqni haydamoq.*
2 To'q sariq rang(li). *Zarg'aldoq shaftoli.*
- zastava** Chegarani qo'riqlovchi qism va u joylashgan hudud. *Zastavada xizmat qilmoq.*
- zavod** Sanoat korxonasi, ishlab chiqarish birlashmasi. *Mashinasozlik zavodi.*
- zavod-chi** Zavod egasi yoki xo'jayini. *Zavodchi boy.*
- zavol** 1 Kun botayotgan payt, nomozshom mahali. *Zavol payti kirgan edi.*
2 Yo'q bo'lish, halokatga yuz tutish. *Kamtarga kamol, manmanga zavol.*
3 Ofat, kushanda. *Jahl — umr zavoli.*
- zavq** 1 Xush kayfiyat, shavq. *Bahordan zavq olmoq.*
2 Ko'tarinki ruh; ishtiyoq, maroq. *Kitobni zavq bilan o'qib chiqmoq.*
3 Nafosatni bilish hissi, estetik did. *Ajoyib zavq sohibi.*
- ser-zavq** Kishi ruhiyatini ko'taradigan, katta zavq bag'ishlaydigan, zavqini oshiradigan, g'oyat zavqli, ta'sirli. *Xona bo'ylab taralayotgan serzavq kuy Mansurni o'ziga tamoman tortib olgan edi*
- zavq-baxsh** Zavq beradigan, huzurli, nash'ali. *Zavqbaxsh damlarni boshidan kechirmoq.*
- zavq-lanmoq** Zavq olmoq. *G'alabadan zavqlanmoq. Kuydan zavqlanmoq.*
- zavq-li** 1 Zavq ola biladigan, estetik lazzatni his eta oladigan. *Zavqli inson.*
2 Zavq bag'ishlaydigan, kishining zavqini keltiradigan. *Zavqli manzara.*
- zax** Suvli, nam, zaxkash. *Zax dala.*
- zax-lamoq** 1 Namiqmoq, zax bosmoq.
2 Sovqotmoq, sovuq o'tmoq. *Oyog'i zaxlamoq.*
3 Ekin ekish joyiga obdan suv quymoq. *Piyozni zaxlatmoq.*
- zax-lik** Zaxkashlik, namlik. *Xonaning zaxligi bilinmoq.*
- zaxa** Meva-cheva va poliz mahsulotlarining urilish natijasida shikastlangan, ezilgan yeri. *Qovunning zaxasi.*
- zaxa-lanmoq** Zaxa bo'lmoq, ezilmoq. *Qovun mashinada zaxalangan.*
- zaxira** I 1 G'amlab qo'yilgan narsa. *Zaxiradagi oziq-ovqat.*
2 Qazilma boyliklarining yer ostidagi miqdori. *O'zbekistonning oltin zaxiralari.*
3 Harbiy xizmatdan bo'shatib, zarur vaqtda chaqirib olish uchun ro'yxatga olib qo'yilgan askarlar, xizmatchilar. *Zaxiradagi zobit.*
- zaxkash** Suvli yuzaga chiqib turadigan, sizot suvli yer. *Zaxkash joy.*

zaxm I Tanaga yetkazilgan jarohat, zarba o'rimi. *Zaxm bo'lib qolgan qovun.*

zaxm II Tanani chirishga olib boradigan og'ir yuqumli kasallik. *Zaxmga uchramoq.*

zaxob Sizib chiqadigan, sizot. *Zaxob suv.*

zayl Ish-harakat tarzi, holati. *Shu zaylda ishlayveringlar.*

zayom Qarz asosida davlat budjetiga mablag' to'lash shakli. *Zayom olmoq.*

zag'izg'on Qarg'asimonlar oilasiga kiruvchi, ola-bula qantoli. dumi uzun qush, hakka. *Zag'izg'onni uchirib yubormoq.*

zag'cha(zog'cha) Qarg'asimonlar oilasiga kiruvchi, qarg'aga nisbatan kichik, patlari qoramtir qush. *Zag'chalar uchib keldi.*

za'faron 1 Piyozsimon ildizli, to'q sariq gulli. ingichka uzun bargli o'simlik. *Za'faron o'sgan yer.*
2 Sap-sariq, somon rang. *Za'faron yuzli.*

zebo G'oyatda go'zal, barno, kelishgan. *Zebo qiz.*

zebra Afrikada yashovchi targ'il tusli yovvoyi ot. *Zebralar podasi.*

zeb-ziynat 1 Har xil bezaklar, ziynat buyumlari. *Zeb-ziynat sotib olmoq.*
2 Go'zallik, husn, ko'rk. *Insonning zeb-ziynati uning mehnatida ko'rinadi.*

zahn Bilib olish, tushunish qobiliyati; fahm, uquv. *O'tkir zahn sohibi.*
zahn-li Zehni o'tkir, uquvli, idrokli. *Zahnli o'quvchi.*

zerik-arli Qizig'i yo'q, zeriktiradigan, maroqsiz. *Zerikarli tomosha.*

zerikmoq 1 Bekorchilikdan yoki loqaydlikdan diqqinapas bo'lmoq, yuragi siqilmoq. *Uyda o'tirib zerikmoq.*
2 Bezor bo'lmoq, xunob bo'lmoq. *Gapirishdan zerikmoq.*

zero Chunki, negaki. *Zero, xalqimiz mehnatkash xalq.*

ziddiyat 1 Bir-biriga qarama-qarshilik, akslik. *O'rtadagi ziddiyatni kuchaytirmoq.*
2 Murosasiz qarama-qarshilik. *Sinfy ziddiyatlar.*
3 Adovat, dushmanlik. *Og'a-inilar o'rtasidagi ziddiyat.*

zikr 1 Esga olish, yodlash, xotirlash. *O'tganlarning nomlarini zikr qilib o'tmoq.*
2 *din.* Ma'lum bir ruhoni yoki qalandar yetakchiligida Oллоh yoki aziz avliyolarning nomlarini baland ovozda aytib g'ayritabiiy holatda, o'zdan ketish darajasida qilinadigan xatti-harakatlar, shunday tarzda o'tkaziladigan marosim. *Qabr yonida zikr tushmoq.*

zil Juda og'ir, yerdan uzib bo'lmaydigan. *Zil xalta.*

zil(day) 1 Juda og'ir, yerdan ko'tarib bo'lmaydigan. *Zil(day) tosh.*
2 Kishiga og'ir botadigan. *Hazil, hazilning tagi zil.*

zilol Shaffof, musaffo, tip-tiniq. *Zilol buloq suvi.*

zil-zambil Ko'tarib bo'lmaydigan darajada og'ir. *Zil-zambil xalta.*

zilzila 1 Yer qimirlashi. *Zilzila bo'lib o'tgan joy.*
2 Dahshatli to'lqin, larza. *Portlash natijasida paydo bo'lgan zilzila.*

zimdan Yashirincha, bildirmasdan, tagidan. *Zimdan kuzatmoq.*

zimiston 1 Qorong'ilik. nursiz. *Atrofdagi zimiston hokim.*
2 O'ta tushkunlik, yomon holat. *Yuragini zimiston qilmoq.*

zimma Biror shaxsning, korxonaning gardanidagi, bo'ynidagi ish, vazifa, burch va sh. k. lar. *Topshiriqni ota-onalar zimmasiga yuklamoq.*

zimziyo Hech narsani ko'rib bo'lmaydigan holat; qop-qorong'i. *Zimziyo tun.*

zina 1 Yuqoriga chiqish va tushish uchun belgilangan pog'onali qurilma; zinapoya. *Zinadan yiqilib tushmoq.*
2 Bosqich, pog'ona. *Halollikning birinchi zinasiga qadam bosmoq.*

zinapoya ayn. Zina.

zindon 1 Yer ostidagi qamoqxona. *Zindonga tashlamoq.*
2 Azobxon, g'urbatxon. *Uyini zindon qilmoq.*

zindon-bon Zindon soqchisi. *Zindonbondan ruxsat so'ramoq.*

zinhor Aslo, sira, mutlaqo, hech. *Birovlarga zinhor yomonlik qilmang.*

zinhor-bazinhor Sira ham, hech qachon, aslo. *Zinhor-bazinhor otangizni xafa qilmang.*

zino Erkak yoki ayolning nikohsiz ravishda qilgan jinsiy aloqasi, fahsh, buzulqik. *Zino qilmoq.*

zing'illamoq Juda tez yurmoq, yeldek uchmoq. *Zing'illab borib kelmoq.*

zip: ~ **etib** Tez, yelday uchib. *Zip etib tepaga chiqib olmoq.*

zip-illamoq Juda tez yurmoq, yelmoq, g'izillamoq. *Zipillab bozorga bormoq.*

ziq 1 G'oyat cheklangan, tig'iz. *Vaqt ziq edi.*
2 Tajang, ichi tor. *diqqatpaz. Ziq rahbar.*
3 Diqqatni oshiradigan, yurakni siqadigan. *Ziq vazifa.*

ziqna Xasis, qizg'anchiq, mumsik. *Ziqna qo'shni.*

ziqnafas Nafas qisish; astma. *Ziqnafas bo'lib qolmoq.*

zir I Ish-harakatning tezligini va takroriyiligini bildiradi. *Har tomonga zir yugurmoq.*

zir II Larzaga keltiruvchi narsalarning harakati va tovush haqida. *Deraza oynalari zir etib ketdi.*

zir-illamoq 1 Larzaga kelmoq, titramoq. *Portlash ovozidan butun atrof zirilladi.*
2 Juda qo'rqmoq, hayiqmoq. *Otasidan zirillamoq.*

zira Ovqatni xushxo'r qiluvchi o'tsimon o'simlik va uning urug'i. *Oshga zira solmoq.*

zira-lamoq Zira sepmoq, zira sepib qo'ymoq. *Go'shtni ziralamoq.*

zirak Quloqqa taqiladigan bezak buyum; isirg'a. *Ziragini tushurib qo'ymoq.*

zirapcha Teriga sanchiladigan ingichka, uchli cho'p. *Oyog'ig'u zirapcha kirdi.*

ziravor Ovqatni xushbo'y va xushxo'r qiluvchi o'simliklarning umumiy nomi va mahsuloti. *Ziravor sotib olmoq.*

zirh O'q o'tmaydigan po'lat qoplama. *Kema zirhi.*

zirh-lamoq; Zirh bilan qoplamoq. *Mashinani zirhlamoq.*

zirk+li — zot

- zirk+li** Zirk bilan qoplangan. *Zirkli avtomashina.*
- zirk** 1 Tog'da o'sadigan tikanli buta. *Zirk daraxti.*
2 Shu butaning qarag'atga o'xshash mevasi. *Zirk termoq.*
- zirqiramoq** O'qtin-o'qtin qattiq og'rimoq. *Butun badani zirqirab og'irdi.*
- ziyat** 1 Zeb, yasan-tusan uchun xizmat qiluvchi buyum; bezak. *Ziyat buyumlarini yashirmoq.*
2 Naqsh, bezak. *Binoning ziyati.*
3 Husn, fazilat, ko'rk. *Inson ziyati.*
- ziyat.lamoq** Ziyat bermoq, bezamoq, bezatmoq. *Bino peshtoqini ziyatladi.*
- ziyat.li** 1 Ziyatlangan, hasham berilgan. *Ziyatlangan sandiqcha.*
2 Go'zal, ko'rkam. *Ziyatli joy.*
- ziyo** Nur, yog'du, yorug'lik. *Quyosh ziyosi.*
- ziyo.li** Ilm-ma'rifatli; o'qimishli. *Ziyolilar sinfi.*
- ziyod** Ko'p, ortiq. *Mingdan ziyod tomoshabin.*
- ziyoda** Ortiq, a'lo. *Ishlari bundan ham ziyoda bo'lmoq.*
- ziyofat** 1 Mehmondorchilik, o'tirish. *Jo'ralariga ziyofat qilib bermoq.*
2 Rasmiy mehmondorchilik, banket. *Mahalla oqsoqollarini ziyofatga chaqirmoq.*
- ziyon** Zarar, yo'qotish. *Ziyon o'rnini qoplamoq.*
- ziyon-zahmat** Yomon ta'sir; shikast, zahmat. *Hech qanday ziyon-zahmat yetmadi.*
- ziyorat** 1 Eslash, xotirlash maqsadida muqaddas hisoblangan joylarga, aziz-avliyolar, ulug' odamlar, allomalar, ota-bobolarning o'tgan (qabri bo'lgan) joyga borib, tegishli amallarni bajarish. *Imom-al-Buxoriy qabrini ziyorat qilib kelmoq.*
2 Hurmat yoki rasmiyat yuzasidan biron-bir shaxsni borib, ko'rib kelish. *Hojilarni ziyorat qilmoq.*
- ziyorat.chi** Ziyorat qiluvchi shaxs. *Ziyoratchilar guruhi.*
- ziyorat.goh** 1 Ziyorat qilinadigan muqaddas joy; qadamjo. *Nurota ziyoratgohi.*
2 Xalq to'planadigan, yig'iladigan mo'tabar joy. *Cho'lpon ziyoratgohi.*
- ziyrak** 1 Tez fahmlab oladigan, fahmli, uquvli, idrokli. *Ziyrak o'quvchi.*
2 Sezgir, sergak, hushyor. *Ziyrak it.*
- zig'ir** 1 Urug'idan yog' va poyasidan tola olinadigan bir yillik o'simlik. *Zig'ir yetishtirmoq.*
2 Shu o'simlikning urug'i, hosili. *Zig'ir yog'ida palov qilmoq.*
- zig'ir.day** 1 Juda kichkina. *Zig'irday oltin bo'lagi.*
2 Juda oz, ozgina. *Zig'irday gunohi yo'q.*
- zig'ir.poya** 1 Zig'ir o'simligining tanasi, poyasi. *Zig'irpoyalarni to'plamoq.*
2 Zig'ir ekilgan maydon, dala. *Zig'irpoyaga bormoq.*
- zig'ircha** ayn. *Zig'irday.*
- zich** 1 Orasida bo'sh joy qoldirilmagan; jips. *Taxtalarni zich qilib qoqmoq.*

2 Bir-biriga yaqin joylashgan, qalin. *Zich uylar. Ko'chatlar zich ekilgan.*

zich.lamoq Zich holatli qilmoq. *Zichlab taxlamoq.*

zich.lik 1 Jips holat. *Ko'chatlarning zichligi.*

2 Moddaning hajm birligi ichida joylashgan miqdori. *Suvning zichligi.*

zich.lik Tig'izlik; tanqislik. *Vaqt ziqligi.*

znachok Biror tashkilotga mansublik yoki alohida xizmatlari uchun berilgan ko'krak nishoni. «O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan xalq ta'limi xodimi» ko'krak znachogi.

zobit 1 Armiyada yoki dengiz flotidagi komandirlar tarkibiga kiradigan xizmatchi, ofitser. *Chegara qo'shinlari zobiti.*

2 Zabt etuvchi, bosqinchi. *Dushman zobitlari.*

zodagon Oqsuyak, aslzoda. *Saroy zodagonlari.*

zohid Tarki dunyo qilgan so'fiy kishi. *Zohidga duch kelmoq.*

zohir Sirt, tashqi tomon. *Zohiri yaxshiga o'xshaydi.*

zolim 1 Zulm qiluvchi, ezuvchi. *Zolim podshoh.*

2 Berahm, rahm-shafqatsiz. *Zolim ota.*

zolim.lik 1 Zulm qilish, ezish. *Xalqqa zolimlik qilmoq.*

2 Berahmlik, shafqatsizlik. *Farzandiga zolimlik qilmoq.*

zomin: ~ **bo'lmoq** Sodir bo'lgan harakat yoki holat, yoqotish, yemirilish va sh. k. larga sababchi bo'lmoq. *Birovning umriga zomin bo'lmoq.*

zona Umumiy belgilariga ko'ra ajratilgan, chegaralangan fazo, yer, maydon, rayon. *Xavfli zona.*

zont(-ik) Yomg'ir, qor va quyosh nuridan saqlanish uchun boshga tutiladigan yig'ma chodir, soyabon. *Zontik tutib yurmoq.*

zoodo'kon Qush, baliq va boshqa hayvonlar hamda ularning yemi sotiladigan do'kon. *Yangi zoodo'kon ochmoq.*

zoolog Zoologiya mutaxassisi, olimi. *Zoolog o'qituvchi.*

zoologik Zoologiyaga, hayvonot olamiga tegishli. *Zoologik tadqiqotlar.*

zoologiya Hayvonot olamini o'rganuvchi fan. *Zoologiyadan saboq bermoq.*

zoopark Hayvonot bog'i. *Zooparkka bormoq.*

zootexnik 1 Chorvachilik bo'yicha mutaxassis. *Zootexnik bo'lib ishlamoq.*

2 Zootexnikaga oid. *Zootexnik laboratoriya.*

zootexnika Chorvachilikni rivojlantirish, chorva mollarini boqish va ko'paytirish haqidagi fan. *Zootexnika fakulteti.*

zor 1 Hasrat bilan qilingan nola, fig'on, afg'on. *Zor yig'lamoq.*

2 Iltijo, o'tinchli iltimos. *Zori bor-u, zo'ri yo'q.*

3 Biror narsaga muhtoj, mushtoj. *Do'stga zor. Bolaga zor.*

zor.iqmoq 1 Zor bo'lmoq, muhtoj bo'lmoq. *Yordamga zoriqmoq.*

2 Intizor bo'lmoq, sabrsizlik bilan kutmoq. *Diydoriga zoriqmoq.*

zor.lanmoq Nolish bildirmoq, shikoyat qilmoq, hasrat qilmoq. *Hayotdan zorlanmoq. Ahvolidan zorlanmoq.*

zot 1 Bitta shajaradan tarqalgan nasl, avlod. *Zotini bilmoq.*

2 Fazilatları, xislatları bilan ajralib turuvchi shaxs, ulug' odam. *Tabarruk zotlarni eslamoq.*

3 Umuman, shaxs, odam. *Ko'chada biror zot ko'rinmaydi.*

4 Biror toifa ahli, kishisi. *O'g'ri zotini yo'qotmoq.*

zot.dor Zoti yaxshi; zotli, nasldor. *Zotdor qoramollar.*

zot.li ayn. Zotdor. *Zotli echkilar.*

zot.siz Zoti past, xashaki. *Zotsiz tovuqlar.*

zotan 1 Zot, nasl-nasab e'tibori bilan. *Zotan past bo'lmoq.*
2 *krsh s.* Aslida, haqiqatan. *Zotan, bu masala juda dolzarb edi.*

zotiljam O'pkaning yallig'lanishi bilan bog'liq bo'lgan kasallik. *Zotiljam bo'lmoq.*

zovur Zax suvni qochirish uchun qaziladigan ariq, zakan. *Zovur qazimoq.*

zoye: ~ **bo'lmoq(ketmoq)** Bekorga, behudaga ketmoq. *Barcha harakatlari zoye ketdi.*

zog' Qarg'a. *Oldilar har yerda bulbul oshiyonin zog'lar.. (Muqimiy).*

zog'ora Makkajo'xori yoki oq jo'xori unidan tayyorlangan non. *Zog'ora non qilmoq.*

zud Tez, tezlik bilan, xayallasdan. *Zud borib kelmoq.*
zud.lik Tezlik. xayallaslik. *Zudlik bilan topshiriqni bajar-moq.*

zuhul Saturn. *Zuhul yulduzi.*

zuhra(o) Venera, Quyosh sistamasidagi yerga yaqin ikkinchi planeta. *Zuhro planetasi.*

zukko Fahm-farosati o'tkir; zakovatli. *Zukko tadqiqotchi. Zukko oqsoqol.*

zukko.lik Fahm-farosatlilik; zakovatlilik. *Zukkolik bilan gapirmoq.*

zulf Ayollarning kokili, sochi. *Qaro zulfining firoqida parishon ro'zg'orim bor (Bobir).*

zulfin Qulf osish uchun eshikka o'rnatilgan kichkina halqasi-mon temir. *Zulfinni tuzatmoq.*

zullisonayn Ikki til egasi, ikki tilni ham biladigan. *Zullisonayn yozuvchi.*

zulm Shafqatsiz ezish; Jabr-sitam. *Chorizm zulmi. O'gay onaning zulmi.*
zulm.kor Jabr-zulm qiluvchi, azob beruvchi. *Zulmkor kuchlar.*

zulmat 1 Tim qorong'ilik, zimziyolik. *Atrofni zulmat pardasi qopladi.*
2 *kchm.* Jaholat, nodonlik. *Zulmat botqog'iga botmoq.*

zuluk 1 Qon so'ruvchi chuvalchangsimon, qora tusli parazit. *Zuluk tutmoq.*
2 *kchm.* Tekinxo'r, boshqalarning hisobiga yashovchi. *Zulukdek yopishib olmoq.*

zum Qisqa fursat; lahza, on. *Bir zum jim qolmoq.*

zumrad Och yashil tusli qimmatbaho tosh. *Zumradan uzukka ko'z qo'ydimmoq.*

zumrasha Shumtaka, tirancha, tirmizak. *Zumrasha bolalarga gap uqtirish qiyin.*

zurriyot 1 Bir bobokalondan tarqagan avlod, nasl-nasab, zot.

2 Bola, farzand, jigarband. *Zurriyotini ko'z qorachig'idek asrab-avaylaydi.*

zuv Juda tez, tezda. *Zuv etib non do'koniga borib kelmoq.*

zuvala Bitta non, somsa va sh. k. lar yasash yoki yoyish uchun loyiq qilib yumaloqlangan xamir. *Zuvala kesmoq.*

zuvala.lamoq Zuvala qilmoq, zuvala yasamoq. *Novvoy ustalik bilan xamirni zuvalalamoqda edi.*

zo'r 1 Kuch-quvvat. *Yo zaring bo'lsin, yo zo'ring.*
2 Urinish, harakat. *Toqqa chiqishga zo'r bermoq.*
3 Jismoniy baquvvat. *Zo'r pahlavon.*
4 Katta iqtisodiy qudratga ega bo'lgan, kuchli. *Zo'r korxonona.*
5 Katta, ulkan, buyuk. *Zo'r bino.*
6 Yuksak mahoratli, iste'dodli, talantli. *Zo'r adib, zo'r vrach.*

zo'r.aymoq 1 Kuchaymoq, kuchayib bormoq. *Kechga borib qor zo'raydi.*
2 Og'irlashmoq, yomonlashmoq. *Kasali zo'rayib ketdi.*

zo'r.lamoq 1 Kuch bilan, zo'r bilan biror ishni qilishga majbur qilmoq, undamoq. *O'qishga zo'rlamoq.*
2 Nomusiga tegmoq.

zo'r.lik 1 Kuch-qudratga egalik. *Zo'rliciga ishonma, pand eysan.*
2 Zo'ravonlik. *Zo'rliciga qarshi bosh ko'tardi.*

zo'r-bazo'r Zo'rg'a, bazo'r, arang. *Zo'r-bazo'r o'rnidan turtmoq.*

zo'raki Soxta, g'ayritabiyy. *Zo'raki mulozamat ko'rsatmoq.*

zo'ravon Kuchga tayanuvchi, qonunga bo'ysunmay zo'rlik qiluvchi, zolim. *Zo'ravonning dumini tugib qo'yimoq.*

zo'ravon.lik Zulm o'tkazish, qonunni mensimay kuch ishlatish; zo'rlik. *Hammaga zo'ravonlik qilmoq.*

zo'rma-zo'raki Xohishdan tashqari, zo'raki qilingan. *Zo'rma-zo'raki majlis.*

zo'rg'a Arang, zo'r-bazo'r. *Maqolani zo'rg'a yozib tugatmoq.*

zo'rg'atdan Arang, zo'rg'a. *Bolasini zo'rg'atdan o'qishga ko'ndirmoq.*

zo'g'im Qahr, g'azab, sitam. *Zo'g'im qilmoq.*

zo'g'ota 1 Ketmon, tasha, bolta kabi xo'jalik asboblarning sop o'rnatiladigan teshigi. *Ketmon zo'g'otasidan sinib ketdi.*

O' - o'

o'dag'aylamoq Baland ovoz bilan do'q-po'pisa qilmoq. *O'dag'aylab gapirmoq.*

o'gay Boshqa nikohdagi ota yoki onadan tug'ilgan farzand va bu farzandga nisbatan ota yoki ona, shuningdek, boshqa nikohdagi ota yoki onadan tug'ilgan bolalar (bir-biriga nisbatan). *O'gay ota. O'gay aka.*

o'gay.lamoq Tug'ishganlik munosabatida bo'lmaslik, o'gay (begona) kabi munosabatda bo'lmoq. *Oldingi xotining bolalarini o'gaylamoq.*

o'gay.lik O'gay holat, o'gay munosabat. *O'gaylikni bildirmaslik.*

o'girmoq — o'lchov+siz

- o'girmoq** 1 Chap, o'ng yoki ters (orqa) tomonga qaratmoq, aylantirmoq. *Orqasini o'girib o'tirmoq.*
2 Tarjima qilmoq. *Inglizchadan o'girmoq.*
- o'gir-ig'li** O'girilgan holatli. *Orqasiga o'girig'li.*
- o'git** Tushuntirish, o'rgatish va sh. k. bilan bo'ladigan da'vat; nasihat. *Ota-ona o'gitini quloqqa olmoq.*
- o'jar** 1 Gapga yurnaydigan, o'z bilganidan qaytmaydigan; qaysar. *Uni ko'ndirish qiyin, juda o'jar.*
2 *kchm.* Bo'yin egmaydigan, iziga yurnaydigan. *O'jar daryo.*
- o'jar-lik** O'jarga xos xatti-harakat, xususiyat, qaysarlik qilish. *O'jarligi o'ziga zarar keltirdi.*
- o'kinmoq** Xafalik, dard bilan afsuslanmoq. *Qilgan ishiga o'zi ham o'kindi.*
- o'kin-ch** O'kinish hissi. *O'kinch bilan eslamoq.*
- o'kinch-li** O'kinchi bor, o'kinch ifodali. *O'kinchli yig'i.*
- o'kirmoq** Qattiq (yo'g'on, vahimali) tovush chiqarmoq; bo'kirmoq. *Ayiqning o'kirishi.*
- o'kir-ik** Shunday (o'kirgan) ovoz. *Arslonning o'kirigini eshitmoq.*
- o'ksimoq** Dili og'rib g'am chekmoq (asosan, yoshlar haqida). *Sal narsaga o'ksiydi.*
- o'ktam** Olijanob, dilkash va sh. k. ijobiy xususiyatlari bilan nufuzli, ta'sirli. *O'ktam yigit.*
- o'laksa** O'lgan narsa; o'limtik. *O'laksa yeb kun kechirmoq.*
- o'laksa-xo'r** 1 O'lgan narsalarni yeydigan (hayvon, ba'zi yovvoyi qushlar). *O'laksaxo'r bo'rilar.*
2 *kchm.* Ishlamay kun ko'radigan (yashaydigan), haromtomoq shaxslarga nisbatan qo'llanadi.
- o'lan I** Umuman, o'to'simlik. *Bahor kelib, dala va qirlarni o'lanlar qoplagan.*
- o'lan II** 1 Turkiy xalqlarning ayrimlarida to'y-hasham va yig'inlarda aytiladigan qo'shiq, «qo'shiq» ma'noli so'z. *O'lan aytmoq.*
2 Umuman, qo'shiq.
- o'lan-chi** O'lan aytuvchi. *O'lanchi yigit.*
- o'larday** *ayn.* O'larcha. *O'larday qorni ochmoq.*
- o'larmon** Nafsini tiya olmaydigan, nafs uchun o'zini tashlaydigan. *Ichkilikka o'larmon.*
- o'larmon-lik** Nafsini tiya olmaslik, o'larmonga xos xatti-harakat. *O'larmonlik qilma, nafsingni tiy.*
- o'larcha** O'taketgan, juda. *O'larcha ziqla.*
- o'lat** Odam yoki hayvonlarning yoppasiga yoki ko'plab o'lishi (qirilishi)ga sabab bo'ladigan, tez tarqaladigan yuqumli kasallik; vabo. *O'lat natijasida hayvonlar qirilib ketdi.*
- o'lda-jo'lda** 1 U yer-bu yerda (unda-bunda); siyrak. *Ekinlar o'lda-jo'lda o'sgan.*
2 Chalakam-chatti, chala-chulpa. *Ishlar o'lda-jo'lda.*
- o'lguday** *ayn.* O'larcha. *O'lguday charchadim.*
- o'lib-tirilib** Juda qiyinchilik bilan, bor kuch-imkoniyatni ishga solib. *O'lib-tirilib ishlamoq.*
- o'lja** 1 Jang-u jadalda qo'lga tushirilgan narsa. *Dushman mol-mulkini o'lja qilmoq.*

2 Ov qilib ushlangan, qo'lga olingan narsa. *Burgutning o'ljasi.*

- o'lka** 1 Mamlakat, yurt. *Turkiston o'lkasi.*
2 Mamlakat, yurtning ma'lum bir qismi, bo'lagi. *Farg'ona o'lkasi.*
- o'lka-shunos** O'lkani o'rganuvchi mutaxassis. *O'lkashunos olim.*
- o'lkashunos-lik** O'lkashunos kasbi, o'lkani o'rganish bilan bog'liq soha. *O'lkashunoslik muzeyiga bormoq.*
- o'lmas** 1 O'lmoq *fl. sfdash.* O'lmaydigan. *O'lmas odam.*
2 *kchm.* Yo'q bo'lmaydigan, o'lmaydigan. *O'lmas siymolar.*
- o'lmang** 1 O'lmoq *fl. II* shaxs buyruq-istak shakli. *Bolalarning baxtiga o'lmang, uzoq umr ko'ring.*
2 *s. t.* Balli. *O'lmang, juda tadbirkor odamsiz-da.*
- o'lmoq** 1 Jon bermoq, hayoti to'xtamoq. *Uzoq kasallikdan keyin o'ldi.*
2 Faoliyati to'xtamoq, yo'q bo'lmoq. *Bozor o'ldi.*
3 Xususiyatini yo'qotmoq, yaroqsiz holga kelmoq. *O'lgan ohak.*
- o'lik** 1 Jonsiz jasad; murda. *O'likni qabrga qo'ymoq.*
2 O'lgan, jonsiz. *O'lik yoki tirik ekani noma'lum.*
3 Faoliyati, ta'siri yo'q bo'lgan, o'lgan
O'lik mol to'plamoq.
4 Hayot asari yo'q, murda(niki) kabi; jonsiz. *O'lik betlariga qon yugurdi.*
- o'lik-xona** Tibbiy muassasa qoshidagi o'liklar saqlanadigan joy. *Marhumning jasadi o'likxonadan topildi.*
- o'lim** Tirik organizm faoliyatining tugashi; jon chiqishi. *O'lim haq.*
- o'lim-lik** O'lgandan keyingi marosimlarda ishlatish uchun marhum(a) tirikligida to'plab qo'ygan narsa, mablag'lar. *O'limligiga atab yig'ilgan pullar.*
- o'lim-tik** 1 O'lik jonivor (asosan, hayvon va qushga nisbatan). *O'limtik tepasida o'laksaxo'r uchib yuribdi.*
2 Nihoyatda jonsiz, o'lar holatdagi. *O'limtik tana.*
3 *ayn.* O'larmon. *Juda o'limtik odam.*
- o'lpon** Yerdan foydalanilganlik solig'i, yer solig'i. *O'lpon to'lamoq.*
- o'lchamoq** 1 O'lchov asboblari bilan og'irlik, uzunlik va sh. k. larni belgilamoq. *Chuqurligini o'lchamoq.*
2 *kchm.* O'ylab, fikr-mulohaza bilan hisobga olmoq. *Imkoniyatni o'lchab ish tutmoq.*
- o'lcha-gich** O'lchaydigan (o'lchash uchun xizmat qiladigan) asbob. *Tezlikni o'lchagich.*
- o'lch(a>o)+v** O'lchamoq *fl.* ish. oti O'lchash. *O'lchovi aniq.*
- o'lchov-li** 1 O'lchovi belgili, belgilab qo'yilgan. *Bo'yoqning hammasi o'lchovli.*
2 Muayyan, hisobli miqdorda, ortiqchasi yo'q. *Narsalarimiz o'lchovli qoldi.*
- o'lchov+siz** 1 O'lchovi belgilanmagan, noma'lum. *O'lchovsiz yonilg'i.*
2 *kchm.* Miqdoran ko'p; behisob, hisobsiz. *Uning imkoniyatlari o'lchovsiz.*

o'marmoq *s. t.* Yashirincha o'zlashtirmoq, o'g'irlab olmoq. *Kassadan pul o'marmoq.*

o'mboq-do'mboq Notekis baland-past, do'ng-chuqur. *Yo'lning o'mboq-do'mboq joylari.*

o'mrov *ayn.* Ko'krak I. *O'mrovi keng yigit.*

o'mrov+dor *ayn.* O'mrovli. *O'mrovdor pahlavon.*

o'mrov.li O'mrovi keng va baquvvat. *O'mrovli ot.*

o'n 10 raqami va shu raqam bildirgan son, miqdor. *O'ngacha sanamoq.*

o'naqay Ish-mashg'ulotni o'ng qo'l bilan bajaradigan. *O'naqay usta.*

o'nqir-cho'nqir *ayn.* O'ydim-chuqur. *O'nqir-cho'nqir tog' yo'li.*

o'ng'ay 1 Yaxshi iimkoniyatli; qulay. *O'ng'ay sharoit.*
2 Qiyinchiliksiz bo'ladigan; oson, yengil. *O'ng'ay mashq.*

o'ng'ay.lashmoq O'ng'ay holatga kelmoq. *Ishimiz ancha o'ng'aylashdi.*

o'ng'ay.lik O'ng'ay imkon, holat. *O'ziga o'ng'aylik yaratib olmoq.*

o'ng'ay.siz 1 O'ng'ayligi (qulayligi) yo'q; noqulay. *Ishlashga o'ng'aysiz.*
2 Ko'ngilga mos bo'lmagan; noqulay. *Kattalar oldida o'zini o'ng'aysiz sezmoq.*

o'ng'aysiz.lanmoq O'ng'aysiz (noqulay) holatda bo'lmoq, o'ng'aysizlik tuymoq. *Bevaqt kelib qolganidan o'ng'aysizlanmoq.*

o'ng'aysiz.lik O'ng'aysiz holat. *Bu gap oradagi o'ng'aysizlikni ko'tardi.*

o'pirilish 1 O'pirilmoq *fl. h. n.*
2 O'pirilish ishi, jarayoni. *O'pirilishning oldini olmoq.*
3 *kchm.* Barbod bo'lish, yemirilish. *Xo'jalikdagi o'pirilishlar.*

o'pirilmoq O'pirmoq *fl. o'zl. n.* *Jar o'pirilib tushdi.*

o'pirmoq 1 Yuvib, yulqib sathning ma'lum qismini olib ketmoq, olib tashlamoq; yo'q qilmoq. *Toshqin ko'p joylarni o'pirib ketibdi.*
2 Tana qismini yo'q qilmoq (jamg'arma, ro'zg'or va sh. k. haqida). *Xazinani o'pirmoq.*

o'pka 1 Odam va umurtqali hayvonlarning ko'krak qafasiga joylashgan nafas olish a'zosi. *O'pkasi shamollamoq.*
2 Hayvonlarning shu a'zosi (taom mahsuloti sifatida). *O'pka, jigar qovurmasi.*
3 Gina-kudurat. *Bir-biringdan o'pkani yig'ishtir.*
4 *s. t.* Quruq, vahima gaplar bilan yuruvchi shaxsga nisbatan qo'llanadi. *Bas qil, nega buncha o'pkasan.*

o'pka.lamoq Gina, ranjish gap-so'z qilmoq. *O'pkalab gapirmoq.*

o'pka.lanmoq *ayn.* O'pkalamoq.

o'pka.li Ginasi bor; ginali. *O'pkali so'zlar aytmog'.*

o'pka.chi *s. t.* Bo'lar-bo'lmasga o'pkalanaveradigan. *O'pkachi qarindosh.*

o'pka qilmoq *ayn.* O'pkalanmoq. *Bo'lar-bo'lmasga o'pka qilish durust emas.*

o'pmoq Sevish, erkalash ifodasi (belgisi) sifatida lab(lar)ni tegizmoq; bo'sa olmoq. *Peshonasidan o'pmoq.*

o'p.ich Bo'sa. *O'pich bermoq.*

o'pqon Suvni tortib ketadigan yer osti yo'li. *O'pqonni bekitmoq.*

o'q I 1 Yoyga qo'yib otish uchun maxsus ishlangan uzun ta-yoqcha; paykon. *Kamon o'qi.*
2 Miltiq, to'p va sh. k. solib otiladigan gilza piston, porox, qo'rg'oshin kabi qismlardan iborat narsa (patron, snaryad va b.). *Miltiq o'qi.*
3 Shu narsaning uch tomoniga joylashgan, nishonga tegadi-gan qismi. *O'q tegmoq.*

o'q.don 1 O'q solib qo'yiladigan maxsus idish; sadoq. *O'qdonni beliga bog'lab olmoq.*
2 Otish qurolining o'qi joylanadigan qismi, xonasi. *Kalashnikov avtomatining o'qdoni.*

o'q.lamoq O'q joylamoq (otish quroliga). *To'pponchani o'qlamoq.*

o'q.li O'qi bor, o'q joylangan. *O'qli miltiq.*

o'q.siz O'qi yo'q, o'q joylanmagan. *O'qsiz pistolet.*

o'q.chi 1 Yoy o'qi tayyorlovchi (yasovchi) shaxs, mutaxassis.
2 Piyoda qo'shinning miltiq, avtomat kabilar bilan qurollangan qismi, shu qismga mansub jangchi. *O'qchilar guruhi.*

o'q II Ikki uchi g'ildirak o'rnatish uchun maxsuslangan uzun, baquvvat g'o'la. *Aravaning o'qi.*

o'qariq To'g'ri yo'nalgan, kichik ariqchalar uchun asosiy va kengroq bo'lgan ariq. *O'qariqdagi suvdan olmoq.*

o'qday Juda tez, o'q kabi. *O'qday borayotgan mashina.*

o'qigan 1 O'qimoq *fl. sfdsh.* *Bu kitobni ko'pchilik o'qigan.*
2 Savodli, ma'lumotli. *O'qigan, ko'pni ko'rgan, tajribali odam.*

o'qimishli Savod-ma'lumot, madaniyat va sh. k. ga ega. *O'qimishli odamlar.*

o'qimoq 1 Yozuvdagi so'z, gap yoki jumla(lar)ni, ko'zdan o'tkazib ichda qayd etmoq yoki og'zaki ifodalamoq. *Arizani o'qimoq.*
2 Tinglovchilarga she'r, doklad va sh. k. matnini mazmunini yoddan (hech narsaga qaramay) aytmog'. *She'r o'qimoq.*
3 Tahsil olmoq. *Maktabda o'qimoq.*

o'q(i>u)+vchi 1 O'qimoq *fl. sfdsh.* *Gazeta o'quvchi.*
2 Tahsil ko'ruvchi. *Maktab o'quvchilari.*

o'qish 1 O'qimoq *fl.* ish oti. *Kitob o'qish.*
2 Dars, mashg'ulot. *O'qishga qatnamoq.*

o'qitmoq 1 O'qimoq *fl. ort. n.* *Duo o'qitmoq.*
2 O'rgatmoq. *Menga o'qitma bu ishni.*

o'qit.uvchi Ma'lum fan, ilm va sh. k. yuzasidan dars beruvchi shaxs, muallim. *Adabiyot o'qituvchisi.*

o'qituvchi+lik — o'rinbosar

- o'qituvchi-lik** O'qituvchi kasbi, ishi. *O'qituvchilik — mas'uliyatli va sharafli kasb.*
- o'qlog'i** Xamir yoyish uchun ishlatiladigan uzun, silliq ta-yoqcha. *O'qlog'ida xamir yoymoq.*
- o'qraymoq** Do'q-tahdidli qarash qilmoq; xo'mraymoq. *Jahli chiqib, ukasiga o'qrayib qo'ydi.*
- o'qtalmoq** Biror narsa, qurol bilan urish niyatida tahdid qil-moq; shu narsa, qurolni ishlatishga shaylanmoq. *Musht o'qtalmoq.*
- o'qtin-o'qtin** Goh-goh takrorlanib. *O'qtin-o'qtin biqinim sanchyapti.*
- o'r** Balandga qarab ko'tariluvchi sath; qiyalik. *O'r va qirlardan o'tmoq.*
- o'r-lamoq** 1 Qiya yerdan yurib ko'tarilmoq. *Yuqoriga o'r-lamoq.*
2 Umuman, ko'tarilmoq, yuqorilamoq. *O'rlayotgan tutun.*
- o'ra** Joylash, saqlash, ag'darish va sh. k. uchun maxsus kavlan-gan joy, chuqurlik. *O'ra kav-lamoq.*
- o'ramoq** 1 Orasiga olmoq. *Nonni dasturxonga o'ramoq.*
2 Atrofini to'smoq, qurshamoq. *Bolalar o'qituvchisini o'rab olishdi.*
3 O'ram holga keltirmoq. *Xaritani o'ramoq.*
4 Qoplamoq, chulg'amoq. *Osmanni bulut o'radi.*
5 *kchm.* Band etmoq, chulg'amoq. *Xayolini har xil fikrlar o'rgan.*
- o'ra-lashmoq** 1 Qo'shib birga bo'lmoq. *Yomonlarga o'ralashmoq.*
2 Kuymanib band bo'lmoq. *Bolalar bilan o'ralashib ishdan kech qolmoq.*
- o'ra-m** O'ralgan holat. *O'rami buzilmoq.*
- o'ra-ma** 1 Yetilgan xamirmi maxsus shaklda (o'rab) yog'da pishirilgan taom. *Hayit arafasida cho'zma, bo'g'irsoq, o'rama tayyorlamoq.*
2 O'rab, to'qib tayyorlangan, yasalgan. *O'rama soch.*
- o'rda** Turk-mo'g'ul davlatlari boshliqlarining qarorgohi. *O'rdaga bormoq.*
- o'rdak** Panjasi suzishga moslashgan pardali, tumshug'i ham suvda ovqatlanishga mos, uncha katta bo'lmagan qush. *Yovvoyi o'rdak.*
- o'rganchik** O'rganish davrida (bosqichida) qilingan, ish-langan. *O'rganchik ishlar.*
- o'rganmoq** 1 Kasb-hunar, bilim va sh. k. o'zlashtirmoq; egal-lamoq. *Dehqonchilik sirlarini o'rganmoq.*
2 Odat qilmoq, odatlanmoq. *Chekishga o'rganmoq.*
3 Ko'nikma hosil qilmoq; moslashmoq. *Qo'lga o'rgan-gan qush.*
- o'rgatmoq** O'zi bilgan bilimlarni, egallagan tajribalarni ber-moq, o'qitmoq. *Fan asoslarini o'rgatmoq.*
- o'rgilay** Erkalash-suyish, iltimos va sh. k. munosabat bildiradi; aylanay (asosan ayollar nutqida). *Men bilan yura qol, o'rgi-lay.*

- o'rgimchak** O'ziga ovqat bo'ladigan hasharotlarni o'zi to'qigan to'rida tutadigan bo'g'in oyoqli jon-zot (hasharot). *O'rganchik to'ri.*
- o'rik** Guli oq pushti, mevasi asosan sariq bo'ladigan daraxt va uning mevasi. *O'riklar gulladi.*
- o'rik-zor** O'rik daraxti qoplagan maydon. *O'rikzorga bor-moq.*
- o'rin** 1 Kimsa yoki narsa band etgan yoki ishg'ol etishi mumkin bo'lgan sath; joy. *Keksalarga o'rin bo'shatmoq.*
2 Yotish, uxlash uchun ko'rpa-to'shak va b. anjomlar. *O'rin solmoq.*
3 Narsani ma'lum qismi band etgan joy va shu qismning o'zi. *Kitobning anchagina o'rinlari o'qib bo'lmaydigan holga kelgan.*
4 Narsa-hodisa yuz bergan joy. *Voqea o'rni.*
5 Biror narsa-hodisadan qolgan iz. *Yaraning o'rni.*
6 Ish-faoliyatda egallagan, o'mashish joyi (lavozimi, vazifa va b.). *O'rniga boshqa kishi saylandi.*
7 O'ziga xos mavqe. *O'nta bo'lsa o'rni boshqa (Maqol).*
8 Qulay fursat. *O'rni kelib, hamma ish joyiga tushadi.*
- no-o'rin** 1 O'rinsiz, chakki, nojo'ya. *Noo'rin so'z aytmoq.*
2 Puch, asossiz. *Noo'rin ayb qo'ymoq.*
- o'rin-dosh** O'rindoshlik bilan ishlovchi shaxs. *O'rindosh xodim.*
- o'rindosh-lik** O'z ish o'rnidan boshqa ish (o'rin)da ham ish-lash, shunday ish o'rni. *O'rindoshlik asosida ishlamoq.*
- o'rin-diq** Umuman, o'tirish uchun mo'ljallab yasalgan moslama (kursi, kreslo va b.). *Bo'sh o'rindiqlardan biriga o'tirdi.*
- o'rin-lamoq** kam qo'l. Ado etmoq, bajarmoq. *Rejani ortig'i bilan o'rinlamoq.*
- o'rin-latmoq** O'rniga qo'yib, do'ndirib bajarmoq; qoyil qil-moq. *Ishni ham, gapni ham o'rinlatadi.*
- o'rin-lashmoq** ayn. O'mashmoq. *Ishga o'rinlashmoq.*
- o'rin-li** 1 O'rni bor, o'ringa ega (numerativ so'z vazifasida). *Ko'p o'rinli yotoqxona.*
2 O'rin-fursatga mos keladigan, o'z o'mida (bo'lgan). *Takliflar o'rinli.*
3 Odat-qoidaga, talab me'yoriga mos; jo'yali. *Undan gina qilish o'rinli emas.*
- o'rin-siz** 1 Vaziyat-fursatga to'g'ri kelmaydigan; noo'rin. *Bu yerda o'rinsiz qatnashayotganini sezdi.*
2 Asos-sababi yo'q. *O'rinsiz xafagarchilik.*
3 Talab-ehtiyojdan tashqari, behuda. *O'rinsiz urinishlar.*
4 Odob me'yoriga to'g'ri kelmaydigan; nojo'ya. *Odobli bola o'rinsiz ishlar qilmaydi..*
- o'rinbosar** 1 Ish-faoliyatda boshqa(lar)ning o'rnini egallaydi-gan, ishini davom ettiradigan. *Munosib o'rinbosarlar tay-yorlamoq.*
2 Lavozimli shaxsning u yo'g'ida ishini bajaruvchi mas'ul yordamchi shaxs; muovin. *Direktor o'rinbosari.*

o'rkach Tuya usti (tepa)da yog' qatlamdan iborat bir yoki ikkita do'ng, ko'tarilgan qism. *Tuyaning o'rkachi g'alati ko'rinar edi.*

o'rkach-dor Yirik o'rkachli. *O'rkachdor nor tuya.*

o'rkach-li O'rkachi bor. *O'rkachli tuya.*

o'rmalamoq I Yurmoq (mayda oyoqli hasharotlar haqida). *Chumoli o'rmalayapti.*

2 *kchm.* Yuqori (tepa) tomon yurmoq. *Bolalar yuqoriga o'rmalay boshladilar.*

o'rmalashmoq I O'rmalamoq *fl. birg. n.*

2 *ayn.* O'ralashmoq. *Atrofida o'rmalashmoq.*

o'rmon Daraxtlar bilan qalin qoplangan katta maydon. *O'rmonda adashmoq.*

o'rmon-zor O'rmon egallagan sath, joy. *Sun'iy o'rmonzor.*

o'rmon-shunos O'rmonga oid ilm bilan shug'ullanuvchi mutaxassis, olim. *O'rmonshunos olim bilan uchrashmoq.*

o'rmonshunoslik Ilm-fanning o'rmonchilikka oid sohasi. *O'rmonshunoslikka oid adabiyotlar.*

o'rmon-chi O'rmon ishlari bilan shug'ullanuvchi. *Qo'riq-xona o'rmonchisi.*

o'rmon-chilik Xalq xo'jaligining o'rmonlar yetishtirish va o'rmon ishlari bilan shug'ullanuvchi sohasi. *O'rmonchilikni rivojlantirmoq.*

o'rmoq I O't-o'simlikni kesuvchi (qirquvchi) asbob, mashina bilan qirqmoq, qirqib yig'ishtirmoq. *G'allani o'rmoq.*

o'r-im I Beda, bug'doy, sholi va sh. k. ekinlarni yoki o't-o'lanlarni poyasining tagidan o'roq yoki boshqa asboda yohud kombaynda qirqish. *O't o'rmoq.*

2 Bir necha tutamni, tolani birga qo'shib o'rigan bo'lak. *Soch o'rimi.*

o'r-ma O'rib (to'qib) ishlangan. *O'rma qamchi.*

o'r-oq I O't-o'lanlarni, beda va boshqali ekinlarni poyasi bilan o'rib olish uchun beli bukik bo'lgan tig'li asbob. *O'roqda makkajo'xori poyasini o'rmoq.*

2 O'rish ishi; o'rim. *Bug'doy o'rog'i boshlandi.*

o'roq-chi O'rish (o'rim) qatnashchisi. *O'roqchilar ishdan qaytishyapti*

o'rmoq II Tolani (uning bir nechasini) bir-biriga o'rab bir-lashtirmoq. *Soch o'rmoq.*

o'rnak O'rganish, taqlid qilishga loyiq ish, xususiyat va sh. k. namuna. *O'rnak bo'ladigan ish.*

o'rnak-li O'rnak bo'ladigan, o'rnak olsa arziydigan. *O'rnakli ish.*

o'rnamoq O'rin olmoq, o'rniga joylashmoq; o'rnashmoq. *Stol joyiga yaxshi o'rnadi.*

o'rnashmoq I Joyiga yaxshi tushmoq. *Shkaf yaxshi o'rnashdi.*
2 Ish, o'qish va sh. k. ga joylashmoq. *O'qishga o'rnashmoq.*

o'rnatmoq I O'rnamoq *fl. ort. n.* *Eshikni o'rnatmoq.*

2 qurmoq, joylashtirmoq. *Haykal o'rnatmoq.*

3 Yuzaga keltirmoq. *Tinchlik o'rnatmoq.*

o'rta I Sathning tevaragiga nisbatan bir xil uzoqlikdagi o'rni. *Hovuzning o'rtasi.*

2 Uzun narsaning ikki uchi yoki chetiga bir xil oraliqdagi o'rni. *Tayoqning o'rtasi.*

3 Vaqtning boshlanish va tugash qismiga nisbatan bir xil oraliq qismi. *Yozning o'rtasi.*

4 Oraliq (o'rin, vaqtga nisbatan). *Ertalab soat sakkizdan beshgacha ishda bo'laman. O'rtada bolalardan bir xabar olib ketaman.*

5 Besh balli baho tizimida «yaxshi»dan past «yomon»dan yuqori baho (3 baho). *O'rta o'qimoq.*

o'rta+cha Qarama-qarshi darajadagi belgili narsalarda ular orasidagi belgini (belgi darajasini) bildiradi. *O'rtacha sharoit.*

o'rtahol O'rtacha turmush kechiradigan, boy ham, kambag'al ham emas. *O'rtahol dehqon.*

o'rtamiyona *ayn.* O'rtacha. *Ahvolimiz o'rtamiyona. O'rtamiyona hovli.*

o'rtamoq *ayn.* Kuydirmoq. *Yurak-bag'rini farzand dog'i o'rtamoq.*

o'rtancha Ketma-ket yoshdagi farzandning oraliq yoshdagisi. *O'rtancha farzand.*

o'rtapishar Mavsum o'rtalarida pishadigan. *O'rtapishar olma.*

o'rtoq Qarashlari, munosabatlari bilan o'zaro yaqin, bir-biri bilan yaxshi aloqadagi shaxslar (bir-biriga nisbatan); do'st. *Haqiqiy o'rtoq.*

o'rtoq-chilik O'rtoqlik aloqasi, o'rtoqlik ishi. *Ularning o'rtoqchiligi anchadan buyon davom etib keladi.*

o'rtoq-lashmoq I O'rtoqlik munosabatida bo'lmoq. *Yangi kelgan bola bilan o'rtoqlashmoq.*

2 Bilganlarini boshqalarga ham bildirmoq; birgalikda fikrlashmoq. *Tajribalarni o'rtoqlashmoq.*

o'rtoq+lik O'rtoq munosabati, holati. *O'rtoqlikni mustahkamlamoq.*

o'sal I Kasalning butunlay o'zidan ketgan holati, o'lim oldi holati. *Kasali tobora og'irlashib, oxiri o'sal bo'lib qoldi.*

2 *kchm.* Qattiq xijolatli holat. *O'z gapidan nihoyatda o'sal bo'ldi.*

o'sal-lashmoq O'sal holatli bo'lmoq. *Kasal o'sallashdi.*

o'sal-lik O'sal holat. *O'sallik holatida yotmoq.*

o'simta Tanadan (uning a'zolaridan) o'sib (bo'rtib, turtib) chiqqan qism. *Ko'richak o'simtasi.*

o'sma I Cho'zinchoq bargli, to'q yashil rangli bir yillik o'simlik va shu o'simlikning bargi. *O'sma ezmoq.*

2 Shu o'simlik bargini ezib chiqariladigan qosh va kiprikka qo'yiladigan suyuqlik. *O'sma qo'ymoq.*

o'sma+li O'sma qo'yilgan. *O'smali qosh.*

o'smir Bolalikdan balog'at yoshi oralig'ida bo'lgan yoshga mansub (12—16 yoshdagi) inson. *O'smirlar o'rtasidagi futbol musobaqasi.*

o'smir+lik Shaxsning bolalik va balog'at oralig'idagi yoshi, shu yoshga mansublik holati. *O'smirlikdan balog'at yoshiga o'tmoq.*

o'smoq I Jisman ulg'aymoq, katta bo'lmoq. *Chaqaloq yaxshi o'syapti.*

2 Unib rivojlanmoq; bitmoq. *Bu yerlarda o't, ekin o'smaydi.*

o's+imlik — o'tmoq I

3 Ortmoq, ko'paymoq. *Aholi soni ancha o'sdi.*

4 Darajasi yuksalmoq, rivojlanmoq. *Ongi o'smoq.*

o's-imlik Yerdan tabiiy holda o'sib chiqadigan yoki madaniy holda o'stiriladigan har xil ko'katlar, o'tlar. *Yam-yashil o'simliklar.*

o's-iq Yaxshi o'sgan. *Bedaning o'siq yerlari.*

o's-ma Tana a'zosining o'z shakl va vazifasini yo'qotgan hujayralardan iborat to'qimalarining zo'r berib o'sishi, uning natijasi sifatidagi holat. *O'smasini oldirmoq.*

o's-uv Taraqqiyotda, harakatda oldinga ketish, rivoj topish. *Paxtaning o'suvi yaxshi.*

o'suv+chan Yaxshi o'sadigan, tez o'sish xususiyatiga ega. *O'suvchan terak.*

o'suvchan-lik Tez (yaxshi) o'sish xususiyati. *O'suvchanligini yo'qotmoq.*

o'smoqchilamoq Bilish, aniq tasavvur hosil qilish uchun sinovchi gap, luqma(lar) tashlamoq. *O'smoqchilab so'ramoq.*

o'spirin Yosh yigit. *O'spirin bilan birga kelmoq.*

o't I 1 Olov, yong'in. *O'tni o'chirmoq.*

2 *kchm.* Uncha-munchadan qaytmaydigan, o'ta shijoatli. *O't yigit.*

o't-li 1 Cho'g'i, o'ti ko'p. *O'tli olov.*

2 Shijoatli, g'ayratli. *O'tli qalb egasi.*

o't II Poyasi yo'q yoki yumshoq bo'luvchi, yovvoyi holda o'sadigan o'simliklar. *Dorivor o'tlar.*

ser.o't O'ti ko'p, o'ti qalin, o't bosgan. *Sero't yaylov.*

o't-lamoq O't yemoq (yerda o'sgan o'tni yeyish haqida). *Dalada mollar o'tlab yuribdi.*

o't-li O'ti bor, o't o'sgan. *Molni o'tli yerga arqonlamoq.*

o't-loq O't o'sgan, o't ko'p bo'ladigan joy. *Qo'ylarni o'tloqda boqmoq.*

o't-siz O't o'smagan yoki juda kam o'sgan. *O'tsiz yer.*

o't-xo'r O't-o'lanni yaxshi yeydigan. *O'txo'r hayvon.*

o't-zor O't qoplangan, o't o'sib (bosib) yotgan yer. *O'tzorda dam olib yotmoq.*

o't III 1 Jigardan ajralib chiquvchi sarg'ish-yashil rangli achchiq suyuqlik. *O't pufakchasi.*

2 Shu suyuqlik to'planadigan pufakcha (suyuqlik bilan birga). *O'tini olib tashlamoq.*

o'taketgan Belgini kuchaytiradi. *O'taketgan ishqiboz.*

o'tamoq I Begona o'tlarni yulmoq (olmoq); o'toq qilmoq. *Sabzini o'tamoq.*

o't(a>o)-q Begona o'tlardan tozalash, begona o'tlarni yulish ishi. *Sabzini o'toq qilmoq.*

o'toq+chi O'toq ishini bajaruvchi, o'toq qiluvchi. *O'toqchi ayollar.*

o'tamoq II Bajarmoq. *Bu binolar hozircha yotoqxona vazifasini o'tayapti.*

o'tgan 1 O'tmoq *fl. sfdsh.* O'tgan ishlar.

2 Avvalgi. *O'tgan hafta.*

o'tin Daraxt tanasi va qismlari, buta va sh. k. lar yoqish material sifatida. *Saksovol o'tini kuchli atanga beradi.*

o'tin+xona Ko'mir, o'tin, g'o'zapoya va sh. k. lar turadigan usti yopiq joy. *O'tinxonadan ko'mir olib chiqmoq.*

o'tinmoq Iltimos bilan murojaat qilmoq, so'ramoq. *Yalinib, yolvorib o'g'lini kechirishlarini o'tindi.*

o'tin+ch Kuchli yalinish, iltimos. *O'tinchini inobatga olmoq.*

o'tirish 1 O'tirmoq *fl. h. n.* Mansabga o'tirish.

2 Tanish (do'st)lar tomonidan hordiq chiqarish, ko'ngil yozish uchun tashkil etilgan yig'in; ziyofat, gurung. *O'tirishga bormoq.*

o'tirmoq 1 Orqa (ket)ga tayanagan holda bo'lmoq, shunday holatni olmoq. *Yerga o'tirmoq.*

2 Minmoq, chiqmoq, tushmoq (transport vositalariga). *Poyezdga o'tirmoq.*

3 *s. t.* Egallamoq (ish-lavozim haqida). *Amalga o'tirmoq.*

4 *s. t.* Jazo muddatini o'tamoq. *Uch yil o'tirib chiqdi.*

5 *s. t.* Munosib tushmoq. *Bu kiyim senga yaxshi o'tirmadi.*

6 Ko'nmoq, inmoq. *Kiyimga chang o'tirmoq.*

o'tkazmoq O'tmoq *fl. ort. n.* Chegaradan tekshirib o'tkazmoq

o'tkaz+gich O'tkazadigan narsa. *Issiqlik o'tkazgich. Yorug'lik o'tkazgich.*

o'tkaz+uvchan Yaxshi o'tkazadigan. *Nam o'tkazuvchan.*

o'tkinchi 1 O'tuvchi (o'tib boruvchi) yo'lovchi, transport va sh. k. *O'tkinchi mashinaga chiqmoq.*

2 O'tib ketadigan. *O'tkinchi hodisalar.*

o'tkir 1 Tig'i bor, yaxshi kesadigan; keskir. *O'tkir pichoq.*

2 Uchi tomoni ingichka. *O'tkir shisha.*

3 Kishining turli sezgi organlariga kuchli ta'sir etadigan. *O'tkir gaz.*

4 Iqtidorli, tez va aniq ish bajaradigan. *O'tkir zehnli bola.*

o'tmas Yaxshi kesmaydigan, dami yaxshi o'tmaydigan. *O'tmas pichoq.*

o'tmas-lashmoq Yaxshi kesmaydigan bo'lmoq. *Dami o'tmaslashmoq.*

o'tmish O'tgan davr; moziy. *O'tmish saboqlari.*

o'tmoq I 1 O'z yo'nalishida, ma'lum joy (nuqta)da ham bo'lib, yana davom etmoq. *Mashinalar tinmay o'tayapti.*

2 Bir tomonidan kirib (yo'nalib) ikkinchi tomonida bo'lmoq. *Chorrahadan o'tmoq.*

3 Mavjud joyini o'zgartirmoq, boshqa qilmoq. *Boshqa ishga o'tmoq.*

4 Bir yo'nalishda bo'lgan kimsa yoki narsaga yetib uni orqada qoldirmoq; o'zmoq. *Hammadan o'tib birinchi bo'lib yetib keldi.*

5 *kchm.* Oldinda bo'lmoq, ustun kelmoq; uzmoq. *Qiziqchilikda hammadan o'tdi.*

6 Orqada qolmoq; kechmoq (vaqt haqida). *Yillar o'tdi.*

7 Ta'sir etmoq. *Yomg'ir o'tmaydigan mato.*

8 Sinov, tekshiruv va sh. k. da bo'lmoq. *Imtihonlardan o'tmoq.*

9 Yordamchi *fl. vzf.* Fe'ning turli grammatik ma'no ifo-

- dalovchi shaklini yasash uchun xizmat qiladi. *Qiyinchiliklarni yengib o'tmoq.*
- o'tmoq II** Kesmoq. *Pichoq o'tmaypti.*
- o't-kir** 1 Yaxshi o'tadigan (kesadigan); keskir. *O'tkir arra.*
2 *kchm.* Ta'siri kuchli. *Shirasi o'tkir uzum.*
3 Ilmiy, ijrochilik, yaratuvchilik salohiyati. qudrati kuchli. *O'tkir tashkilotchi.*
- o'tkir-lamoq** Qayroq, tosh va sh. k. larda qayramoq, uchli qilmoq. *Qaychini o'tkirlamoq.*
- o'tkir-lashmoq** O'tkirlik kasb etmoq. *Tig'i o'tkirlashmoq.* *Ovozi o'tkirlashmoq.*
- o'tkir-lik** O'tkir holat, xususiyat. *O'tkirligini yo'qotmoq.*
- o'tov** Ko'chmanchi holda yashovchi aholi yoki chorvador xalqlarning konussimon tarzda qurilgan turar joyi, kapa. *Cho'l o'rtasiga o'tov tikmoq.*
- o'tqazmoq** 1 O'tirg'izmoq. *Ko'rpachaga o'tqazmoq.*
2 Ekmoq (ko'chat haqida). *Ko'chat o'tqazmoq.*
- o'troq** Bir joyda doimiy hayot kechiruvchi. *O'troq hayot kechirmoq.*
- o'troq-lashmoq** O'troq hayot kechirishga o'tmoq. *Farg'ona vodiysiga kelib o'troqlashmoq.*
- o'ttiz** 30 raqami va shu raqam bildiruvchi son, miqdor. *O'ttizinchi uyda yashamoq.*
- o'xshamoq** 1 Ko'rinishi, shakli va b. jihatdan bir xil belgili bo'lmoq. boshqasi (boshqasini) kabi bo'lmoq. *Hasan-Husanlar bir-biriga juda o'xshaydi.*
2 Taxminiy xulosa, hukm bildiradi. *Havo qiziydiganga o'xshaydi.*
- o'xsha-shlik** O'xshash belgi, holat, xususiyat va h. *Fe'l-atvoridagi o'xshashlik.*
- o'xsha-shsiz** O'xshashi yo'q, yakka-yu yagona, tengi yo'q. *Husnda o'xshashsiz.*
- o'xsh-ov** O'xshovi yo'q (o'xshovi kelmagan). Munosib bo'lmagan, xush kelmaydigan; yoqimsiz. *O'xshovi yo'q qiliq.*
- o'xshov-siz** 1 Ko'rinishi yoqimli bo'lmagan; xunuk. *O'xshovsiz gavda.*
2 Munosib bo'lmagan; kelishmagan, yoqimsiz. *O'xshovsiz xatti-harakat.*
- o'xshatmoq** 1 O'xshamoq fl. ort. n. *Dadasiga o'xshatmoq.*
2 Qoyil qilmoq, boplamoq. *O'xshatib javob qilmoq.*
- o'xshat.ma** O'xshatish asosida yuzaga kelgan narsa. *O'xshatma haykal.*
- o'xshash** 1 O'xshaydigan. *O'xshash hodisalar.*
2 Kabi. *Bunga o'xshash voqealar.*
- o'xchimoq** Ko'ngil behuzur holat ta'sirida yo'talgansimon g'ayriixtiyoriy tovush chiqarmoq. *Ko'ngli aynib o'xchimoq.*
- o'xchi-q** Shu harakat-holat. *O'xchig'i to'xtadi.*
- o'y** 1 Mavjud (tayyor) fikr-mulohaza; xayol. *O'ylab o'yimga yetolmayapman.*
2 Fikr-mulohaza jarayoni; fikrlash. *«Eplarmikanman» degan o'y kechdi.*

- o'y-lamoq** 1 Fikr-mulohaza yuritmoq. *O'ylab ish qilmoq.*
2 Xayol qilmoq. Biladi deb *o'ylagan edim.*
3 Biror kimsa yoki narsani nazarda tutmoq, shu nuqtai nazardan ish tutmoq. *Ishni tezroq yakunlashni o'ylab senga shu taklifni qilyapman.*
- o'y-chan** 1 O'y-xayolga beriluvchan, ko'p o'y suruvchi. *O'ychan odam.*
2 O'y-xayol surgan holatli, shunday holatni ifodalovchi. *O'ychan ko'zlar.*
- o'y-chi** O'y suruvchi, o'ylovchi. *O'ychi o'ylaguncha, tavakkalchi ishini bitiradi (Maqol).*
- o'ydim-chuqur** 1 O'yilgan, chuqur bo'lgan o'rinlari ko'p. *O'ydim-chuqur joy.*
2 Shunday joy (narsa)ning o'zi. *Yerning o'ydim-chuqurlari.*
- o'yin** 1 San'atning musiqa, qarsak va sh. k. jo'rligida ritmik harakatlar, mimika bilan ijro etiladigan turi, uning ijrosi; raqs. *O'yinga tushmoq.*
2 Dam olish, ko'ngil yozish, ermak maqsadida bo'ladigan mashg'ulot. *Bolalar o'yinlari.*
3 Qat'iy qoidalar asosida bo'ladigan rasmiy mashg'ulot; musobaqa. *Sport o'yinlari.*
4 *kchm.* Raqsga o'xshash harakat (hayvonlar harakatiga nisbatan). *Ot o'yini.*
5 *kchm.* Masxara ishi, masxara obyekt. *O'zingdan kattani o'yin qilma.*
- o'yin-chi** O'yin ijrochisi. *Shahmat o'yinchilari.*
- o'yin-choq** O'yin, ermak obyekt bo'lgan narsa (asosan, bolalar o'ynaydigan narsalar). *O'yinchoqlar magazini.*
- o'yin-kulgi** Turli o'yin va ko'ngil ochadigan suhbat, mashg'ulotlar bilan bo'ladigan vaqtxushlik, xursandchilik. *O'yin-kulgi uzoq davom etdi.*
- o'yinqaroq** Turli o'yinlarga berilgan, vaqtini o'yin bo'ladigan joylarda o'tkazadigan (asosan, yoshlar haqida). *O'yinqaroq bolalar.*
- o'ymoq** 1 Ichga qarab yo'nmoq, kavlamoq. *Yerni o'ymoq.* *Yog'ochni o'ymoq.*
2 *kchm.* Qattiq chimchilamoq. *Barmoqlari bilan o'yib oldi.*
- o'y.ma** O'yib ishlangan. *O'yma naqshlar.*
- o'yma-kor** 1 O'yib naqsh soluvchi usta. *O'ymakorlar ishlari.*
2 *ayn.* O'yma. *O'ymakor naqshlar.*
- o'ymakor-lik** 1 O'ymakor ishi, kasbi. *O'ymakorlikka qiziqmoq.*
2 Kasbning o'yib ishlash bilan bog'liq sohasi. *O'ymakorlikni rivojlantirmoq.*
- o'ynamoq** 1 O'yin (raqs) ijro etmoq; raqsga tushmoq. Munojotga *o'ynamoq.*
2 Ko'ngil xushi, dam olish mashg'ulotlari bilan band (mashg'ul) bo'lmoq. *Choyxonada o'ynamoq.*
3 Musobaqa o'yinida qatnashmoq. *Stadionda «Paxtakor» o'ynayapti.*
- o'yna-sh** 1 O'ynamoq fl. h. n. *Shahmat o'ynashga vaqtim yo'q.*

o'yn(a>o)+qi — o'zidan-o'zi

- 2 O'yin bilan mashg'ullik; o'yin. *Futbol o'ynashga bormoq.*
- 3 Nikohida bo'lmagan shaxs bilan aloqa qiluvchi kimsa. *O'ynashga ishongan ersiz qoladi (Maqol).*
- o'yn(a>o)+qi** 1 O'yinga xos harakat, qiliqlar qiluvchi. *O'ynoqi qiz.*
- 2 *kchm.* Sho'x; yengil, yoqimli. *O'ynoqi kuy.*
- 3 Suyuqoyoq, yengil. *O'ynoqi ayol.*
- o'ynatmoq** 1 O'ynamoq *fl. ort. n.*
- 2 Pand bermoq; laqillatmoq. *Sen o'ylagan laqma emasman, meni o'ynatolmaysan.*
- o'ynashmoq** 1 O'ynamoq *fl. birg. n.* Bolalar ko'chada futbol o'ynashyapti.
- 2 Nikohida bo'lmagan shaxs bilan yaqin (intim, jinsiy) aloqada bo'lmoq.
- o'z** 1 Egalik qo'shimchasini olgan ot oldida qo'llanib, harakat yoki belgining ma'lum shaxsga (1-, 2- yoki 3-shaxsga) qarashlilikini, xosligini bildiradi. *O'zim boraman.*
- 2 Egalik shaklidagi ot bilan qo'llanib, narsa yoki shaxsning shu otga oidligini, qarashli ekanini ta'kidlaydi. *O'z yurtini himoya qilmoq.*
- 3 Uchinchi shaxs egalik shaklida aynanlikni bildiradi, shuni ta'kid bilan ifodalaydi. *Bu bog'ni qarang, jannatning o'zi.*
- o'z-aro** Birdan ortiq shaxs yoki tomonlarga oid, ular o'rtasida bo'ladigan. *O'zaro iqtisodiy yordam.*
- o'z-lashmoq** O'ziga qabul bo'lmoq, qabul qilinmoq. *Bir tildan ikkinchi tilga so'zlar o'zlashadi.*
- o'z-lik** Shaxs yoki muayyan xalqning jamiyatda tutgan holati, hayotdagi o'rni, ichki imkoniyatlarining yuzaga chiqishi. *O'zliging namoyon qil.*
- o'zak** 1 O'simlik tanasi, shoxi, ildizi va sh. k. ning alohida to'qimali o'rta (ichki) qismi. *Sabzining o'zagi.*
- 2 *kchm.* Asos, asosiy qism. *Bu guruhning o'zagini yoshlar tashkil etadi.*
- o'zan** Suv yo'li, bir vaqtlar suv oqqan yo'l. *Daryo o'z o'zanini o'zgartirgan.*
- o'zbek** 1 Asosan Markaziy Osiyoda yashovchi xalq (millat)ning nomi. *O'zbeklarning o'ziga xos urf-odatlari.*
- 2 Shu xalq (millat)ga mansub. *O'zbek ayoli. O'zbek tili.*
- o'zbek-iston** Markaziy Osiyoning o'rta qismida joylashgan mustaqil mamlakatning nomi. *O'zbekiston Respublikasining Mustaqillik deklaratsiyasi.*
- o'zbek-lik** 1 O'zbek xalqi (millati)ga mansublik. *O'zbekligingni unutma.*
- 2 *ayn.* O'zbekchilik. *O'zbeklik bunga yo'l qo'ymaydi.*
- o'zbek+cha** 1 O'zbek tili. *O'zbekchani yaxshi biladi.*
- 2 O'zbekka oid, o'zbekniki bo'lgan. *O'zbekcha mehmondostlik.*
- o'zbekcha-lamoq** O'zbek tilida so'zlamoq. *Ularga o'zbekchalab gapirmoq.*
- o'zbek+chilik** O'zbek uchun xos bo'lgan, o'zbek ekanlikni belgilovchi belgi-xususiyat, xatti-harakat, muomala va sh. k. lar. *O'zbekchilik, iltimosini qaytara olmadim.*
- o'zbekona** O'zbeklarga xos, o'zbeklarga oid. *O'zbekona kamtarlik bilan javob bermoq.*

- o'zbilarmon** Hamma narsani o'zim bilaman deyuvchi va shu asosda ish tutuvchi (shaxs). *O'zbilarmon bola.*
- o'zbilarmon-lik** O'zbilarmonga xos xatti-harakat. *Bu ishni o'zbilarmonlik bilan qilmang.*
- o'zboshimcha** 1 Birov bilan maslahatsiz, o'z bilganicha ish tutadigan. *O'zboshimcha bola.*
- 2 Pand-nasihatni quloqqa olmaydigan; bebosh. *O'zboshimchalarni tiyib qo'yish kerak.*
- 3 Qarovchisiz, tarbiyachisiz qolgan, shunday ahvolda yurgan (asosan, yoshlar haqida). *Bolalarning o'zboshimcha yurishiga yo'l qo'ymaslik kerak.*
- o'zboshimcha-lik** O'zboshimchaga xos holat, xususiyat, xatti-harakat. *O'zboshimchalik boshga balo keltiradi.*
- O'zDEU** avto Asaka shahriga joylashgan avtomobillar ishlab chiqaruvchi O'zbekiston hamda Janubiy Koreyaning «DAEWOO» korporatsiyasi hamkorligidagi qo'shma korxon. *O'zDEU avto mahsuloti.*
- o'zga** 1 Qarindoshlik, kasb-kor va b. jihatdan aloqasi yo'q; begona, yot. *O'zga boqsa ko'zim, ko'r bo'lg'in, oqsin gavhari... (Habibiy).*
- 2 Shaxsning o'zidan boshqa kishi. *O'zidan o'zga ishonmaslik.*
- 3 Bir (bir xil) emas, boshqa. *Ularning har birini o'zga bir havas, o'zga bir intilish band etgan.*
- o'zga-lik** O'zga xos holat, xususiyat. *Naqshlardagi o'zgalik uning diqqatini jalb etdi.*
- o'zga-cha** Boshqacha. *Uning xulq-odobi o'zgacha.*
- o'zgar-moq** 1 Rang-tus, hajm, va b. jihatdan boshqacha bo'lmoq. *Keyingi yillarda shahrimiz yanada o'zgardi.*
- 2 Mazmunan, mohiyatan boshqacha holat yuzaga kelmoq. *Qadriyatlarimizga munosabat o'zgardi.*
- 3 Biri o'rniga boshqasi bo'lmoq, boshqa bo'lmoq. *Ko'chamizning nomi o'zgardi.*
- o'zgar-ish** 1 O'zgar-moq *fl. h. n.* O'zgarish mumkin.
- 2 O'zgar-moq *fl.* ish oti Yangi holat, belgi va sh. k. ning yuzaga kelishi; o'zgachalik. *Nuqtai nazar (qarash)larimizda o'zgarishlar sodir bo'ldi.*
- o'zgar-ishsiz** O'zgarish (o'zgartish) bo'lmay, qilmay. *Ishlarimiz o'zgarishsiz davom etyapti.*
- o'zgar+mas** 1 O'zgar-maydigan, birday bo'ladigan. *O'zgar-mas holat.*
- 2 Doimiy, abadiy. *O'zgar-mas do'stlik.*
- o'zgar+uv** *ayn.* O'zgarish.
- o'zgar+uvchan** O'zgarish xususiyati bor, o'zgarish xususiyati kuchli. *Bahor havosi o'zgaruvchan bo'ladi.*
- o'zgartish** To'g'rilash, tuzatish, to'ldirish va sh. k. maqsaddagi ish. *Ishga o'zgartishlar kiritishdi.*
- o'zibo'larchilik** Ishni o'z holiga tashlab qo'yish kayfiyati, shunday kayfiyatli munosabat. *O'zibo'larchilikka qarshi kurashmoq.*
- o'zidan-o'zi** 1 Sababi noma'lum holda, sababsiz. *O'zidan-o'zi kular edi.*
- 2 Hech qanday ish-amalsiz. *Bu ishlar o'zidan-o'zi bo'lgani yo'q.*

o'zicha 1 O'z holicha; o'zgarishsiz. *Rejaga o'zgarish kiritilma-di, o'zicha qoldi.*
2 O'z bilganicha. *Rejani o'zicha tuzib chiqdi.*
3 O'z holicha, o'zidan-o'zi. *O'zicha nimalarnidir o'ylar edi.*

o'zlashtirmoq 1 O'zlashmoq *fl. ort. n.*
2 Iste'molga (foydalanishga) kiritmoq. *Ajratilgan mablag'ni o'zlashtirmoq.*
3 O'ziga singdirmoq; egallamoq. *Barcha fanlarni yaxshi o'zlashtirmoq.*

o'zmoq 1 Bir tomonga yurish, chopish, uchishda (yo'nalishda) oldinga o'tmoq, boshqasi (boshqalari)ni ortda qoldirmoq. *Yugurishda hammadan o'zib ketdi.*
2 Ish-faoliyat va sh. k. da ilg'or holatda bo'lmoq, boshqa(lar)ni ortga qoldirmoq. *Terimda barchadan o'zmoq.*

o'z-o'zini Faqat o'zini, boshqani emas. *O'z-o'zini anglash.*

o'g'il 1 Er jinsdagi (bola). *O'g'il va qiz bolalar.*
2 Shu jinsdagi farzand. *Ikki o'g'il va bir qizning otasi.*
3 (III sh. birlik shaklida — o'g'lim) Shu jinsdagi farzandga murojaatni, ota kabi murojaatni bildiradi. *Bu yoqqa keling, o'g'lim.*
4 s. t. Umuman, «er jinsi»; erkak. *Sigiri o'g'il tug'di.*

o'g'il-li O'g'li bor, o'g'il farzandga ega. *Uch o'g'illi ona.*

o'g'ir Dasta bilan don yanchish (tuyish) uchun g'olaning ichi-ni o'yib ishlangan ro'zg'or buyumi. *O'g'irda jo'xori tuy-moq.*

o'g'irlamoq 1 Narsani egasiga bildirmay, sezdirmay (o'g'rin-cha) olmoq, yo'q qilmoq. *Davlat mulkini o'g'irlamoq.*
2 *kchm.* Bildirmay (sezdirmay), yashirin o'zlashtirmoq. *Birovning fikrini o'g'irlamoq.*

o'g'irlik 1 O'g'irlab qo'lga kiritilgan, o'g'irlab topilgan. *O'g'irlik mol buyurmaydi.*
2 *ayn.* O'g'irlik. *O'g'irlik bilan qo'lga tushmoq.*

o'g'it Yerning quvvatini, hosildorligini oshirish uchun qo'llani-ladigan (ishlatiladigan) tabiiy yoki sun'iy narsalar. *Yerga o'g'it solmoq.*

o'g'it-lagich O'g'itlash uchun xizmat qiladigan asbob, quril-ma. *O'g'itlagichga dori solmoq.*

o'g'it-lamoq Yerga o'g'it bermoq, o'g'it bilan yerga ishlov bermoq. *Jamoa yerlarini kuzda o'g'itlamoq.*

o'g'it-li O'g'it solingan, o'g'it bilan ishlov berilgan. *O'g'itli yerdan yuqori hosil olindi.*

o'g'lon 1 O'g'il bola, o'g'il.
2 Er yigit. *Vatan o'g'lonlari.*

o'g'ri O'g'irlik bilan shug'ullanuvchi, o'g'irlikni kasb qilib olgan. *O'g'rilar qo'lga olindi.*

o'g'ri-lik 1 O'g'ri kasbi. *O'g'irlikni yig'ishtirmoq.*
2 O'g'ri ish; o'g'irlik. *O'g'irlik ustida qo'lga tushdi.*

o'g'rincha Kishi bilmas; yashirin(cha). *O'g'rincha ish bitir-moq.*

o'g'uz 1 O'zbek xalqi tarkibiga kirib ketgan bir nechta qabilalar birlashmasining nomi. *O'g'uz qabilalari.*
2 Shu qabilalar guruhiga mansub. *O'g'uz lahjasi.*

o'sha Bo'lib o'tgan, avval tilga olingan narsa, hodisalarga isho-ra qiladi; *O'sha voqealarni bir eslang.*

o'shqirmoq Po'pisa tahdid bilan muomala qilmoq. *O'shqirmay gapir.*

o'shshaymoq Qovog'i, lab-lunji osilgan holda bo'lmoq. *O'shshayib qaramoq.*

o'ch I Yomonlikka yomonlik qaytarish, yomonlik bilan javob berish niyati; qasos, qasd. *O'chini olmoq.*

o'ch-lashmoq O'ch (qasd, qasos) olish niyatida bo'lmoq, o'zaro shunday munosabatda bo'lmoq. *Ular bir sabab bilan o'chlashib qolishdi.*

o'ch II Xaddan tashqari berilgan, ixlos qo'ygan. *Shaxmatga o'ch.*

o'ch-lik O'ta yaxshi ko'rish, berilish. *Futbolga o'chlik.*

o'chakishmoq O'ch olish tarzidagi yoki yoqmaydigan, jig'iga tegadigan xatti-harakatlar qilmoq. *Yomon bilan o'chakish-ma.*

o'chirmoq O'chmoq *fl. ort. n.* Yozuvni o'chirmoq.

o'chir-g'ich O'chirish quroli. *O'chirg'ich bilan ba'zi harflarni o'chirmoq.*

o'chmoq 1 Yonish yoki nur (yolqin) berishdan to'xtamoq; so'nmoq. *Olov o'chdi.*
2 *kchm.* Yo'q bo'lmoq, yo'qqa aylanmoq. *Nomi o'chmoq.*

o'ch-iq O'chgan holati. *Chirog'i o'chiq xona.*

o'choq 1 Asosan ovqat tayyorlash uchun qozon o'rnatib o't yoqiladigan qurilma. *O'choqqa o't yoqmoq.*
2 *kchm.* Asos bo'luvchi, paydo bo'luvchi va tarqaluvchi joy; manba. *Bilim o'chog'i.*

o'ng 1 Gavdaning yurak joylashgan tomoniga qarama-qarshi tomonidagi. *O'ng biqin.*
2 Narsalarning beti, yo'nalishining odam qarab turgan tomonga nisbatan o'ng tarafi. *Daryoning o'ng qirg'og'i.*
3 Ba'zi narsalarning bet, ust tomoni. *Dasturxonning o'ngi.*
4 Narsalarning ishlatish, foydalanish uchun qulay, odatdagi tomoni, holati. *Dutorini o'ng ushlamoq.*

o'ng-lamoq 1 O'ng, qulay (odatdagi) holatga olmoq. *Gavdani o'nglamoq.*
2 Yaxshi, talab darajasidagi holga keltirmoq, yaxshilab olmoq. *O'zini ancha o'nglab oldi.*

o'ngmoq I Asl rangi (eskirib) o'chmoq, o'zgarmoq. *Kastumi eskirib, rangi o'ngib ketgan.*

o'ngmoq II Yurishmoq. *Ishi o'ngmoq (o'ngidan kelmoq).*

G' – g'

g'adir-budir Sirti notekis. *G'adir-budir taxta.*

g'aflat 1 Sodir bo'layotgan, yuz berayotgan voqea-hodisadan bexabar qolish, ogohsizlik. *Xalqimiz g'aflatda qolmaydi.*
2 Nodonlik, jaholat. *G'aflatda yashagan xalq.*

g'ajimoq 1 Suyak, qattiq non va sh. k. larni kemirib yemoq (ko'pincha hayvonlar haqida), chaynamoq. *Shaftolini echki g'ajibdi.*

g'alaba — g'ayrat

2 Ezib majaq qilmoq. *Qo'lini dastgoh g'ajib ketmoq.*

g'alaba Jang, kurash va sh. k. larda qo'lga kiritiladigan muvaf-faqiyat, zafar. *Yosh tennischilar g'alabasi.*

g'alamis Kishilar orasini buzishga urinuvchi shaxs; shunday maqsaddagi gap-so'z, xatti-harakat. *G'alamis odam.*

g'alati 1 Kishi hayratda qoladigan, ajoyib. *G'alati bino.*

2 Odatdagidek emas, boshqacha. *G'alati hodisa.*

3 O'z tabiiy holatini o'zgartirgan, allanechuk bir holatli. *G'alati his-tuyg'u.*

g'alayon 1 Norozilik, qo'zg'alish, to'polon. *G'alayonga bosh bo'lmoq.*

2 *kchm.* Ichki ruhiy notinchlik. *Qalbidagi g'alayonni bosmoq.*

g'alayon+chi G'alayon chiqaruvchi, isyonchi. *G'alayon-chilar rahbari.*

g'ala-g'ovur Tartibsiz ovozlari, shov-shuv; to'polon. *G'ala-g'ovurdan boshi og'rimoq.*

g'aliz Tuzilishi ravon bo'lmagan, tushunilishi og'ir. *G'aliz ibo-larni ishlatmoq.*

g'alla Boshloqli ekinlar hosili, don. *G'alla mustaqilligi uchun kurashmoq.*

g'alla+kor G'alla yetishtirish bilan shug'ullanuvchi dehqon. *G'allakorlar uchun sharoit yaratmoq.*

g'altak 1 Ip, sim, lenta kabi uzun narsalarni o'rab joylash uchun moslangan buyum. *G'altakka sim o'ramoq.*

2 Elektrotexnikada maxsus sim o'rami. *Transformator g'altagi.*

g'alva 1 Janjal, to'polon. *Ishxonada g'alva ko'tarmoq.*

2 Tashvish. *Yangi g'alva boshlamoq.*

be+g'alva G'alvasiz, tinch. *Beg'alva umr kechirmoq.*

ser+g'alva 1 G'alvasi ko'p, janjal-suroni ko'p. *Serg'alva joy. Serg'alva xonadon.*

2 Ko'p janjal qilaveradigan; serjanjal, janjalkash. *Serg'alva odam.*

g'alva+li 1 G'alva, janjalga sabab bo'ladigan. *G'alvali masala.*

2 Tashvishli. *G'alvali gap topib kelmoq.*

g'alva+siz 1 G'alva, janjal bo'lmaydigan, bejanjal. *G'alvasiz hal qilmoq.*

2 Tashvishsiz. *G'alvasiz hayot kechirmoq.*

g'alvir Don elanadigan siyrak to'rli katta e'ak. *G'alvirda bug'doy elab olmoq.*

g'am 1 Ruhiy azob, qayg'u. *Vatanidan ayrilib g'am ostida qolmoq.*

2 Tashvish, qayg'u. *El g'amida mehnat qilmoq.*

be+g'am 1 G'am-tashvishsiz. *Beg'am yashamoq*

2 Beparvo. *Beg'am odam.*

3 Xotirjam. *Beg'am bo'lmoq.*

g'amgin G'am-tashvish tushgan; qayg'uli. *G'amgin qadam tashlamoq.*

g'amlamoq Kerakli narsalarni tayyorlab, yig'ib, to'plab qo'yimoq. *Qishga ko'mir g'amlamoq.*

g'amxo'r Kimsa uchun qayg'uradigan, g'amini yeydigan. *G'amxo'r do'st.*

g'anim Yov, dushman. *G'anim bilan jang qilmoq.*

g'animat Tezda o'tib ketadigan, qayta takrorlanmaydigan, qadriga yetish lozim bo'lgan (odam yoki narsalar haqida). *Ota-ona g'animat.*

g'ar Suyuq oyoq xotin; buzuq, fohisha.

g'aram Biror joyga to'plab qo'yilgan pichan, beda va sh. k. lar uyumi. *G'o'zapoya g'arami.*

g'araz Biror kimsaga qarshi qaratilgan yomon maqsad; adovat, hasad. *Shaxsiy g'arazi bor bo'lmoq.*

be+g'araz 1 G'arazsiz, samimiy. *Beg'araz odam.*

2 Xolisona. *Beg'araz tanqid.*

g'araz+li Birovga qarshi yomon maqsad ko'zda tutilgan, qasddan qilingan; adovatli. *G'arazli niyatda kelmoq.*

g'arazgo'y Yomon maqsadni ko'zlab, g'araz, adovat bilan ish tutuvchi; yomon niyatli, g'alamis; kekchi. *G'arazgo'y shaxs.*

g'arb 1 Sharqqa qarama-qarshi tomon, quyosh botadigan tomon. *Respublikamizning g'arbi.*

2 G'arbiy Yevropa mamlakatlari. *G'arb olimlari.*

g'arbiy G'arb tomonda, kunbotar tomonda joylashgan. *G'arbiy Berlin.*

g'arib 1 Qarindosh-urug'i yo'q, biror ko'makchisi bo'lmagan; kimsasiz, musofir. *G'arib odamni uyiga boshlab kelmoq.*

2 Qashshoq, bechora. *G'ariblarga muruvvat ko'rsatmoq.*

3 *kchm.* Xunuk, ko'rimsiz. *Tashlandiq bog' ko'zga g'arib bo'lib ko'rinar edi.*

g'arib+ona G'ariblarga xos, faqirona. *G'aribona turmush.*

g'aroyib 1 Juda kam uchraydigan; g'alati. *G'aroyib hodisaga duch kelmoq.*

2 *ayn.* Ajoyib. *Ko'rinishi juda g'aroyib edi.*

g'arq: ~ bo'lmoq 1 Suvga botmoq, cho'kmoq. *Okeanga g'arq bo'lmoq.*

2 *kchm.* Biror narsaga ko'milib ketmoq, cho'mmoq. *Xayol dengiziga g'arq bo'lmoq.*

g'arg'ara 1 Suvni og'izda tutib, tomoq chayilganda chiqadigan ovoz. *Namakob bilan g'arg'ara qildi.*

2 O'lim oldidan tomoqdan chiqadigan xirqiroq tovush. *G'arg'ara qilib yotmoq.*

g'avvos Skafandr kiyib suv osti ishlarini bajaruvchi shaxs. *G'avvoslarni suvga tushirmoq.*

g'avg'o 1 Shovqin-suron, qiy-chuv. *Sinfda g'avg'o ko'tarilmoq.*

2 Urish-janjal, to'polon. *G'avg'oga chiday olmay qolmoq.*

g'avg'o+li G'avg'o chiqadigan, janjalli. *G'avg'oli gap aytmoq.*

g'avg'o+siz G'avg'o chiqmaydigan, janjalsiz. *Ishni g'avg'osiz bitirmoq.*

g'ayir Ichi qora, hasadgo'y. *G'ayir hamkasb.*

g'ayrat Ish-harakatni bajarishga kuchli intilish, ishtiyok. *G'ayrat bilan ishlamoq.*

ser+g'ayrat G'ayrati ichiga sig'maydigan, g'ayratga

to'lib toshgan, juda ham g'ayratli. *Serg'ayrat, tirishqoq yigit.*

g'ayrat+li G'ayrati bor, serg'ayrat. *G'ayratli yoshlar.*

g'ayrat+siz G'ayrati yo'q, sustkash. *G'ayratsiz ishchi.*

g'ayrat+chan G'ayrati bor, g'ayratli. *G'ayratchan o'quvchi.*

g'ayridin Boshqa dinga mansub. *G'ayridin bilan hamroh bo'lmoq.*

g'ayrishuuriy G'ayrioddiy, ongdan tashqari holdagi. *G'ayrishuuriy hodisalar.*

g'azab Achchiqlanish, qahr. *Xalq g'azabiga uchramoq.*

g'azab+lanmoq G'azabi qo'zg'amoq, qattiq jahli chiqmoq. *Voqeadan g'azablanmoq.*

g'azab+li G'azabni ifodalovchi, g'azabga to'lgan. *G'azabli qarash.*

g'azal Ishqiy, ijtimoiy, falsafiy mavzularda yozilib, a-a, b-a, v-a tarzida qo'fiyalanuvchi mumtoz she'riyat janri. *G'azal baytlari.*

g'azal+xon G'azal o'quvchi, g'azal yozuvchi, g'azal muxlisi. *G'azalxon shoir.*

g'azot Din yo'lida uning dushmanlariga qarshi e'lon qilinadigan urush, jang. *G'azotning ma'nosini tushuntirmoq.*

g'azovot qrmg. G'azot.

g'ash 1 Ko'ngilning yoqimsiz holati, ta'bi xiralik. *Ko'nglini g'ash qoplamoq.*

g'ash+lanmoq G'ashlik his qilmoq. *Yuragi g'ashlanib, ko'chaga chiqmoq.*

g'ash+lik Ta'bi xiralik, xafalik. *Ko'nglidagi g'ashlikni yozish.*

g'idi-bidi Arzimas narsaga aytishish, shikoyat qilish; oilaviy janjal. *G'idi-bidi qilmoq.*

g'ijillamoq ayn. G'ijirlamoq. *Stul g'ijillab ketmoq.*

g'ijillashmoq Bir-biri bilan aytishmoq, janjallashmoq. *Boshliq bilan g'ijillashib qolmoq.*

g'ijim Taxi buzilgan, ezilib burushgan. *Shimi g'ijim.*

g'ijim+lamoq 1 Qo'l bilan siqib g'ijim qilmoq. *Qo'lidagi sertifikatni g'ijimlamoq.*

2 Qattiq siqib ushlamoq; mijiqlamoq. *Yostiqni g'ijimlamoq.*

g'ijinmoq Achchig'i, jahli chiqib yuzlarini burishtirmoq. *Futbolchilarimizning mag'lubiyatini eshitib g'ijinmoq.*

g'ijirlamoq 1 Bir-biriga ishqalanish natijasida «g'ijir-g'ijir» tovush chiqarmoq, g'ichirlamoq. *Eshik g'ichirlab ochildi.*

2 Shamollash yoki biror kasallik tufayli xirillagan ovoz chiqarmoq. *O'pkasi g'ijirlaydi.*

g'ijjak Skripkaga o'xshash kamanchali milliy cholg'u asbobi. *G'ijjaki Boburiy.*

g'ijjak+chi G'ijjak chaluvchi sozanda. *Usta g'ijjakchi.*

g'ij-g'ij 1 G'ijir-g'ijir tovush haqida. *Tovushi g'ij-g'ij qilmoq.*

2 Nihoyatda ko'p, behisob. *Xonada g'ij-g'ij ipak qurti.*

g'ilay Ko'z qorachilari to'g'ri yo'nalmaydigan, to'g'riga qaray

olmaydigan, ko'z olmasi qiyshiq o'rmashtgan. *G'ilay bo'lib qolmoq.*

g'ildirak Yuruvchi mexanizmlarning harakat qilishi uchun xizmat qiladigan, o'qqa o'rnatilgan, aylanadigan doira shaklli qismi. *Avtomobil g'ildiragi.*

g'ildirak+li G'ildiragi bor, g'ildirak o'rnatilgan.

g'ilof Tashqi shikastdan saqlash uchun buyum solib qo'yiladigan va shu buyum shakliga moslab tayyorlangan maxsus jild, quti, qin. *Plastmassadan qilingan g'ilof.*

g'ilof+li G'iloflangan, g'ilofi bor. *G'ilofli ko'zoynak.*

g'ilt Suyuqlikni yutayotganda tomoqda hosil bo'ladigan tovush haqida. *Choyni g'ilt etib yutmoq.*

g'iltillamoq Jovdirab qaramoq, mo'ltillamoq. *Qizning ko'zlari g'iltilladi.*

g'imirlamoq ayn. G'ivirlamoq. *Bog'da g'imirlab yurmoq.*

g'ing Pashsha, ari kabi qanotli hasharotlarning ovozi. *Uyda g'ing degan ovoz yo'q.*

g'ing demoq Biror ortiqcha gap gapirmoq, e'tiroz bildirmoq. *Taklifiga g'ing demay rozi bo'lmoq.*

g'ingshimoq 1 G'ing-g'ing etgan ovoz chiqarmoq, g'ing'illamoq. *Kuchugi g'ingshimoq.*

2 *kchm.* Jonga tegadigan ming'ir-ming'ir gap qilmoq. *Eriga g'ingshimoq.*

g'ing'illamoq G'ing-g'ing etgan ovoz chiqarib uchmoq. *Gulzorda asalarilar g'ing'illaydi.*

g'ir taql. s. Narsaning tez aylanishi yoki tez harakat qilish tufayli yuzaga keladigan tovush haqida. *G'ir etib shamol esmoq.*

g'ir etib Tezlik bilan. *G'ir etib maktabga borib kelmoq.*

g'ira-shira Kun va tun oralig'idagi narsalar aniq ko'rinmaydigan payt. *G'ira-shirada do'sti kirib kelmoq.*

g'irillamoq 1 G'ir-g'ir etgan ovoz chiqarmoq. *G'irillab o'tib turgan avtobuslarga tikilmoq.*

2 Biror tomonga tez harakatlanmoq. *G'irillab tog'asinikiga borib kelmoq.*

g'iring: ~ **demay** Indamasdan, qarshilik qilmasdan. *Topshiriqni g'iring demay bajarmoq.*

g'irrom Birovlarni aldashga urinadigan, nopok, muttaham. *G'irrom o'yinchi.*

g'irrom+lik Muttahamlik. *Uning g'irromligiga chiday olmay qolmoq.*

g'irt Nihoyatda, juda kabi ma'nolarni ifodalaydi. *G'irt yolg'onchi.*

g'ir-g'ir 1 Narsalarning uzluksiz aylanishi, harakati natijasida sodir bo'ladigan tovush. *G'ir-g'ir esgan shabada.*

2 Tez-tez. *Mashinalar katta ko'chadan g'ir-g'ir o'tib tura-di.*

g'ivirlamoq 1 Ko'ringan tomonga o'rmlamoq(mayda jonivorlar haqida). *Qurt-qumursqalar g'ivirlab qoldi.*

2 Ivirsimoq; imillamoq. *Yangi solinayotgan uchastkada g'ivirlab yurmoq.*

g'ivir-shivir Sekin, arang eshitiladigan tovushlar haqida. *G'ivir-shivir ovozlari.*

g'iybat — g'o'daymoq

- g'iybat** Orqavorotdan yomonlab gapirish, firq-fasod. *Birovni o'rinsiz g'iybat qilmang.*
- g'iybat+xona** G'iybat, firq-fasod gaplar ko'p bo'ladigan joy. *G'iybatxonadan qochib chiqmoq.*
- g'iybat+chi** G'iybat qiluvchi shaxs. *G'iybatchi tili bilan yuradi.*
- g'iz** 1 Otilganda, tez uchganda hosil bo'ladigan tovush haqida. *Otilgan tosh g'iz etib o'tib ketdi.*
2 Bir zumda, tezkorlik bilan. *G'iz etib magazinga borib kelmoq.*
- g'iz+illamoq** 1 G'iz etgan ovoz chiqarib uchmoq, vizillamoq. *Snaryadlar g'izillar edi.*
2 Tez jo'nab ketmoq, chaqqon harakat qilmoq. *Bozorga qarab g'izillamoq.*
- g'isht** Loydan quyiladigan (xom g'isht) yoki olovda pishiriladigan (pishiq g'isht) qurilish materiali. *Axsi xarobalaridagi g'isht parchalari.*
- g'isht+in** 1 G'ishtdan qilingan. *Ichan qal'adagi g'ishtin binolar.*
2 Karta o'yinida g'ishtsimon qizil xollari bo'lgan karta. *G'ishtin karta olmoq.*
- g'ichirlamoq** «G'ichir-g'ichir» qilmoq. *O'tirgan stulni g'ichirlatmoq.*
- g'ofil** Bexabar, g'aflatda qolgan. *G'ofil banda.*
- g'olib** Jang, kurash, musobaqalarda ustun chiqqan. *Musobaqa g'olibi sharafiga yurtimiz bayrog'i ko'tarilmoq.*
- g'olib+lik** G'olib holati. *G'oliblik shohsupasi.*
- g'olib+ona** G'oliblarcha, zafarli. *G'olibona harakat.*
- g'or** Yer osti yoki tog' orasida tabiiy holda vujudga kelgan bo'shlik. *Amur Temur g'ori.*
- g'ov** 1 O'tish, kirish uchun imkon bermaydigan to'siq. *G'ov qurmoq.*
2 Hayotda uchraydigan qiyinchilik, biror ish-harakatga bo'lgan qarshilik, to'sqinlik. *G'ovlarni yengib o'tmoq.*
- g'ovak** Ichi bo'sh daraxt, o'simlik va sh. k. haqida. *G'ovak tol.*
- g'ovlamoq** 1 Me'yoridan ortiq va sifatsiz (hosilga salbiy ta'sirli) o'smoq. *Pomidor ko'chatlari g'ovlab ketmoq.*
2 Gangimoq, nima qilarini bilmay qolmoq. *Miyasi g'ovlamoq.*
- g'ovur-g'uvur** Har xil aralash ovozlar; g'ovg'a. *G'ovur-g'uvur ichida ovozi eshitmay qolmoq.*
- g'oya** Biror harakat haqidagi fikr, niyat, maqsad va sh. k. larning majmui. *Mustaqillik g'oyasi. Istiqolot g'oyasi.*
- g'oya+viy** Muayyan bir g'oyaga asoslangan. *G'oyaviy jihatdan yoshlarni chiniqtirmoq.*
- g'oyat(da)** Juda, haddan tashqari. *G'oyatda go'zal qiz.*
- g'oyib: ~ bo'lmoq** Ko'zga ko'rinmay qolmoq; biror yoqqa ketib qolmoq; yo'q bo'lmoq. *Tuman ichida g'oyib bo'lmoq.*
- g'oyib+ona** 1 Ko'rmasdan, uchrashmasdan turib. *G'oyibona maftun bo'lmoq.*
2 Noma'lum, favqulodda. *G'oyibona qudratga ega bo'lmoq.*
- g'oz** 1 Yovvoyi yoki xonaki tarzda yashovchi, suvda suzuvchi bo'yni uzun yirik qush. *G'oz boqmoq.*

- 2 Tik turgan, tikka holatda. *Gavdani g'oz tutgan askarlar.*
- g'ubor** 1 Chang, to'zon, kir, dog'. *G'ubori yo'q idish.*
2 *kchm.* G'ashlik, xafalik; g'am. *Ko'nglida g'ubori yo'q yigit.*
- be+g'ubor** 1 Sof, toza. *Beg'ubor osmon.*
2 *kchm.* Sofdil, ko'nglida kiri yo'q. *Beg'ubor yigit*
3 Pokiza, dog' tushmagan. *Beg'ubor go'dak.*
- g'ubor+li** 1 G'ubori bor, chang bosgan. *G'uborli havo.*
2 *kchm.* G'amga to'lgan, g'amli. *G'uborli yurak.*
- g'ubor+siz** 1 Toza, musaffo. *G'uborsiz osmon.*
2 Ko'ngli toza, ochiq ko'ngilli. *G'uborsiz odam.*
- g'udranmoq** O'zicha gapirmoq, g'udillamoq. *Xotinining kech qolganiga g'udranmoq.*
- g'uj** Bir joyga zich to'plangan, joylashgan. *G'uj-g'uj meva.*
- g'ujanak** 1 To'planib zich holga kelib qolgan, zich ko'rinishdagi. *Olma gullari g'ujanak holga kelmoq.*
2 Oyoq-qo'llarini bukib, bo'ynini egib dumaloq holga kelib olmoq. *G'ujanak bo'lib yotmoq.*
- g'ujum** 1 Bir bosh uzum, uzum donalari. *Bir g'ujum uzum.*
2 To'p bo'lib turgan. *G'ujum gul.*
- g'ujg'on: ~ o'ynamoq** G'uj yoki to'p bo'lib tartibsiz harakat qilmoq. *Pashshalar g'ujg'on o'ynashadi.*
- g'ulg'ula** G'alva, tashvish. *Yuragida g'ulg'ula paydo bo'lmoq.*
- g'ulg'ula+li** Tashvishli, notinch, bezovta. *G'ulg'ulali damlarni boshidan kechirmoq.*
- g'ulg'ula+siz** Betashvish, tinch, osoyishta. *G'ulg'ulasiz hayot kechirmoq.*
- g'unajin** Ikki yoshdan oshgan urg'ochi buzoq. *G'unajin boqmoq.*
- g'uncha** 1 Hali ochilmagan, gulbarglari hali yozilmagan. *Ochilmagan g'uncha.*
2 *kchm.* Biror hodisaning endigina boshlanayotgan payti. *Ishq g'unchasi.*
- g'uncha+lamoq** G'uncha chiqarmoq. *Atirgul g'unchala-di.*
- g'urbat** 1 Xafalik, kulfat. *G'urbatda azob chekmoq.*
2 Musofirlik, g'ariblik. *G'urbatda yashamoq.*
- g'urbat+xona** G'am-tashvish ko'p bo'ladigan joy. *Uy emas, g'urbatxona-ku bu!*
- g'urra** Zarb natijasida boshda, peshonada hosil bo'lgan qattiq shish. *Yonog'ida g'urra paydo bo'lmoq.*
- g'urur** Insonning o'z qadr-qimmatini hurmat qilish hissi. *Yoshlar qalbida milliy g'urur uyg'otmoq.*
- g'urur+lanmoq** Faxrlanmoq. *Mehnatsevar va mehnatkash xalqimiz bilan faxrlanamiz.*
- g'urur+li** G'ururi baland, g'ururi bor. *G'ururli yoshlar.*
- g'uvillamoq** «G'uv-g'uv» degan ovoz chiqarmoq. *Tashqarida shamol g'uvillaydi.*
- g'o'daymoq** 1 Egilmay tik bo'lib turmoq. *Hovli o'rtasidagi g'o'daygan yong'oqni kesmoq.*
2 *kchm.* Kibrli, o'zini boshqalardan katta tutmoq. *G'o'daygan kishi.*

- g'ola** Xodaning kesib olingan bo'lagi. *G'ola kesib, keli yasamoq.*
- g'oldiramoq** 1 O'zicha allanimalarni aytmoq; g'udranmoq. *Eshikka chiqib keliniga g'oldiramoq.*
2 G'uldir-g'uldir qilmoq. *Qorni birdan g'uldirab qolmoq.*
- g'ong'illamoq** 1 «G'ong-g'ong» degan ovoz chiqarmoq. *Ariq bo'yida qovoqarilar g'ong'illaydi.*
2 Do'ng'illamoq, tushunib bo'lmaydigan holda so'zlamq. *O'g'liga g'ong'illab gapirmoq.*
- g'or** 1 Xom, pishib yetilmagan. *G'or giloslarni uzmoq.*
2 *kchm.* Qiyomiga yetkazilmagan. *G'or asar yozmoq.*
3 *kchm.* Hayot tajribasi kam. *G'or xodim.*
- g'ora** 1 O'rikning pishib yetilmagan mevasi, dovuchcha. *Shavlaga g'ora solmoq.*
2 Umuman pishib yetilmagan meva. *Olmalarni g'ora holda uzmoq.*
3 Turmush tajribasiga ega emas. *U hali yosh — g'ora.*
- g'oz** Chigitdan unib chiqadigan o'simlik. *G'oz o'simligi.*
- g'ozapoya** Hosili terib olingan g'oz o'simligi. *G'ozapoyalarni yig'ishtirib olmoq.*
- g'ozapo'choq** Paxtasi sug'urib olingan bo'sh ko'sak. *G'ozapo'choqlarni bir yerga to'plamoq.*

Sh – sh

- shabada** Mayin esgan shamol. *Tong shabadasi.*
- shabada+lamoq** 1 Ochiq havoda bo'lmoq. *Tushqariga chiqib shabadalab kelmoq.*
2 Shamollamoq. *Tomog'i shabadalamoq.*
- shabboda** *ayn.* Shabada. *Mayin shabboda esib turibdi.*
- shabko'r** Kechasi yaxshi ko'rolmaydigan. *Shabko'r bo'lib qolmoq.*
- shablon** 1 Qolip; andaza. *Shablon yasamoq.*
2 *kchm.* Siyqasi chiqqan, quruq safsata. *Shablon gap.*
- shablon+lashmoq** Qolipga tushmoq, siyqalashmoq. *Fikri shablonlashmoq.*
- shabnam** Kechasi havo haroratining pasayishi tufayli tushadigan namlik. *Shabnam tushmoq.*
- shaddod** Sho'h, cho'rtkesar. *Shaddod qiz.*
- shafaq** Kun chiqish yoki kun botish oldidan ufqda hosil bo'ladigan qizillik holati. *Tong shafag'i.*
- shaffof** Tip-tiniq, top-toza. *Shaffof suv.*
- shafqat** Kimsaga achinish; ayash; rahmdillik. *Bolalarga shafqat ko'rsatmoq.*
- be+shafqat** Rahm-shafqat bilmaydigan. *Beshafqat dushman. Beshafqat o'lim.*
- shafqat+li** Rahmli, shafqat ko'rsatadigan. *Shafqatli podshoh.*
- shafqat+siz** Birovga achinmaydigan, rahm qilmaydigan. *Shafqatsiz ravishda harakat qilmoq.*
- shafqatsiz+lik** Berahmlik, yovuzlik. *Jangarilarning shafqatsizligidan g'azablanmoq.*

- shaftoli** Pushti gulli, uzunchoq bargli daraxt va uning mevasi. *Shaftoli ekmoq.*
- shaftoli+zor** Shaftoli ekilgan maydon. *Shaftolizorga bormoq.*
- shahar** Savdo va sanoat rivojlangan ma'muriy, madaniy markaz. *Xiva — qadimiy shahar.*
- ham+shahar** Bir shaharlik, bir shaharda yashovchi. *Hamshahar qiz.*
- shahar+lashmoq** Shahar tusiga kirmoq, shaharga aylanmoq.
- shahar+lik** Shaharda yashovchi. *Shaharlik kelin.*
- shahid** Urush yoki haq ish yo'lida qurbon bo'lgan, jonini fido qilgan shaxs. *Qatag'on yillari shahidlari.*
- shahodatnoma** O'rta yoki maxsus o'rta ma'lumot olganligini tasdiqlovchi yoki kursni bitirganligi haqidagi rasmiy hujjat, guvohnoma. *Shahodatnoma olmoq.*
- shahzoda** Shohning o'g'li. *Shahzoda Mansur.*
- shajara** Insonlarning kelib chiqishi va o'zaro qarindoshlik darajasini ko'rsatuvchi ro'yxat, tarix. *Temuriylar shajarasi.*
- shakar** 1 Lavlagi yoki shakarqamishdan sanoat yo'li bilan olinadigan oq-sarg'ish rangli qumsimon shirinlik. *Choyga shakar solmoq.*
2 *kchm.* Shirin, mazali, totli. *Shakar uzum.*
3 *kchm.* Kishiga yoqadigan, yoqimli. *Tili shakar qiz.*
- shakar+li** 1 Tarkibida shakar bo'lgan. *Shakarli lavlagi.*
2 Shakar qo'shilgan, shakar sepilgan. *Shakarli choy qilib bermoq.*
- shakarob** Piyoz, pomidorni to'g'rab, aralashtirib tayyorlangan sovuq ovqat; achchiq-chuchuk. *Shakarobga qalampir solmoq.*
- shakarpalak** Serto'r, eti qalin oq qovun turlaridan biri. *Shakarpalak ekilgan poliz.*
- shakkok** Ollohga va uning aytganlariga shubha bilan qarovchi va so'zlovchi. *Shakkoklarni jazolamoq.*
- shakl** 1 Biror predmetning tashqi ko'rinishi, shakli. *Dumaloq shakldagi jism.*
2 mat. Ma'lum shakldagi narsa, figura. *Geometrik shakllar.*
3 fiz. Jismning holati, ko'rinishi.
4 *kchm.* Biror narsani amalga oshirish yo'suni. *Yashash shakli.*
- shakl+an** Shakliga, holatiga ko'ra. *Shaklan suyuqlik ko'rinishida bo'lmoq.*
- shakl+iy** Shakliga, ko'rinishiga xos, oid. *Shakliy belgilari topmoq.*
- shakl+lanmoq** 1 Ma'lum bir shaklga, tusga kirmoq. *G'ozalar tez fursatda shakllanib bo'ldi.*
2 O'smoq, ma'naviy yoki ma'rifiy, diniy, huquqiy va b. tomonlardan o'smoq. *Yangicha fikrlash shakllanmoq.*
- shakl-shamoyil** Tashqi ko'rinish; qiyofa, vajohat. *Shakli shamoyili kelishgan odam.*
- shaksiz** Aniqlik muqarrar ravishda. *Shaksiz, g'alaba qozonamiz.*
- shalabbo** Suvda ivib ketgan, jiqqa xo'l. shilta. *Shalabbo holda kirib kelmoq.*

shaldiramoq — sharpa

- shaldiramoq** Shaldir-shuldir qilib oqmoq. *Daryo shaldirab oqadi.*
- shaldir-shuldir** 1 taql. Suv tez oqqanda chiqadigan ovoz haqida. *Jilg'alar shaldir-shuldir qiladi.*
2 *kchm.* Ochiq, ko'nglidagini to'kib soladigan. *Shaldir-shuldir odam.*
- shallaqi** Sharm-hayosiz, urishqoq, janjalkash. *Shallaqi kampir.*
- shalola** Suvning yuqoridan tik pastlikka shiddat bilan quyilib tushadigan joyi. *Shalolada cho'milmoq.*
- shaloq** 1 Qismlari eskirib, ishdan chiqqan; buzuq. *Shaloq mashina.*
2 *kchm.* Axloqi buzuq, bezori. *Shaloq yigit.*
- shalpangquloq** Qulog'i shalpaygan, qulog'i katta. *Shalpang-quloq bola.*
- shalviramoq** 1 Odatdagi holatini, vaziyatini yo'qotgan, bo'shshagan. *Qo'llari shalviramoq.*
2 *kchm.* Lapashanglik qilmoq, sustkashlik qilmoq, imillamoq. *Hammadan orqada shalvirab yurmoq.*
- sham** Issiqlik tekkach, sekinlik bilan erib oqadigan narsalar o'rtasiga pilik qo'yib yasalgan chiroq. *Sham yoqmoq.*
- sham+don** Sham o'rnatiladigan narsa. *Shamdonni tozalamoq.*
- shama I** Damlab ichilgan choyning idish tagida cho'kib qolgan qismi. *Choynakdagi shamani to'kib tashlamoq.*
- shama II** Pardali qilib aytilan tanqidiy mulohaza, piching, kinoya. *Kech kelganiga shama qilmoq.*
- shamol** Issiq va sovuq havo oqimining bir-biriga tegishi natijasida sodir bo'ladigan tabiat hodisasi. *Shamol ko'tarilmoq.*
- shamol+lamoq** 1 Shamollab kasal bo'lmoq. *Ehtiyot bo'ling, shamollab qolmang!*
2 Ochiq havoda nafas olib yurmoq. *Shamollab kelish uchun ko'chaga chiqmoq.*
- shampan** Ochilganda ko'piklanib, vijillab turadigan vino. *Shampan ichmoq.*
- shampun** Sochni yuvish uchun maxsus tayyorlanadigan suyuqlik. *Shampun bilan boshni yuvmoq.*
- shams** Quyosh. *Shams nurlari.*
- shamsiya** 22-martdan boshlanadigan, quyosh yili. *Shamsiya yili bo'yicha hisoblamoq.*
- shanba** Haftaning oltinchi kuni. *Shanba kuni dam olmoq.*
- shantaj** Yovuz maqsadiga erishish uchun qilinadigan ig'vo, do'q-po'pisa. *Shantaj bilan shug'ullanmoq.*
- shantaj+chi** Shantaj bilan shug'ullanadigan shaxs. *Shantajchilarni qo'lga tushirmoq.*
- shang'i** Baqirib gapiradigan; baqiroq. *Shang'i ayol.*
- shang'i+lamoq** 1 Baqirib gapirmoq. *Qo'l ostidagilarga shang'illamoq.*
2 Qattiq yoqimsiz ovoz chiqarmoq. *Tashqarida nimadir shang'illadi.*
- shapaloq** 1 Qo'lning besh panja va kaftdan iborat qismi. *Shapaloq tushirdi.*
2 Qo'l, besh panja bilan urilgan zarba, tarsaki. *Shapaloq yemoq.*

shapaloq+lamoq Shapaloq bilan urmoq. *Ukasining betiga shapaloqlamoq.*

shapati Shapaloq bilan yengil urish, shapaloqlash. *Yuziga shapati yemoq.*

shapatilamoq Shapati urmoq. *Betiga asta shapatilamoq.*

shapka 1 Peshana tomonida soyaboni bo'lgan bosh kiyim; furajka. *Shapka kiygan kishi.*

2 *kchm.* Noyob mollarni ombordan olish yoki biror ishni bitirish uchun beriladigan pora. *Ustidagi shapkasini undirmoq.*

shapka+li Shapkasi bor, shapka kiygan. *Shapkali bola.*

shar 1 Aylananing o'z diametri atrofida aylanishidan hosil bo'lgan geometrik jism. *Shar radiuslari.*

2 Ichiga havo to'ldirilgan dumaloq yoki cho'zinchoq shakldagi rezinka pufak. *Sharni puflab shishirmoq.*

sharaf 1 Faxrlanishga arziydigan, narsa; iftixor. *Vatan sharafi uchun kurashmoq.*

2 Ijobiy xislat, xizmat yoki iste'dod tufayli xalq orasida taratilgan shuhrat. *Ozodligimiz uchun kurashganlarga sharaflar bo'lsin.*

sharaf+li Hurmat va olqishlarga sazovor, faxrli, ulug'. *Vatan oldidagi sharafli burchni bajarmoq.*

sharaqlamoq Sharaq etgan ovoz chiqarmoq. *Eshik sharaqlab ochildi.*

sharbat Pishib yetilgan bo'l mevalardagi shira. *Uzum sharbati.*

sharbat+dor Suvli, shirali, shirin. *Sharbatdor qovuntarvuzlar.*

sharh Biror narsaning mazmuni, mohiyatini ochib berish, tushuntirish, izohlash, izoh. *Qonun sharhi.*

sharh+lamoq Izohlamoq. *«Ta'lim to'g'risidagi qonun»ni sharhlamoq.*

sharh+lovchi Izohlab beruvchi shaxs. *Xalqaro sharhlovchi.*

shariat Musulmonlarning qur'on asosida ishlab chiqilgan qonun-qoidalar majmui. *Shariatga qarab ish tutmoq.*

sharik Soqqa, soqqacha. *Ruchka pastasining sharigi.*

sharm Nojo'ya xatti-harakatlardan o'zini tiya olish, uyalish hissi; hayo, or, nomus. *Sharm kuchlilik qildi.*

sharm+li Sharmi, hayosi bor; hayoli. *Sharmli qiz.*

sharm+siz Sharmi hayosi yo'q; uyatsiz. *Sharmsiz yigit.*

sharmanda Hayosiz, nomus qilmaydigan. *Sharmanda odam.*

sharmanda+larcha Hayosizlarcha, nomus qilmasdan. *Sharmandalarcha oshiq yigit bilan qochib ketmoq.*

sharmanda bo'lmoq Rasvosi chiqmoq, yomon ishlari ochilmoq. *El ichra sharmanda bo'lmoq.*

sharob Spirtli ichimliklar, may. *Sharob ichmoq.*

sharofat Xislat, fazilat, xosiyat va sh. k. lar. *Oqsoqollarning sharofati bilan qishloqqa gaz keldi.*

sharoit Qulay holat, vaziyat, ko'rinish. *Uy sharoitida o'stirilgan limon. O'ziga qulay sharoit yaratmoq.*

sharpa 1 G'ira-shira, bilinar-bilinmas ovoz, harakat. *Ko'chada sharpa eshitildi.*

2 Yaqinlashib kelayotgan voqea-hodisalarning belgisi, ni-shonasi. *Ko'klam sharpassi kezmoqda.*

sharq Quyosh chiqadigan tomon; kun chiqish. *Sharqqa qarab yurdi.*

sharq+iy Sharq tomonda joylashgan. *Sharqiy viloyatlar.*

sharq+ona Sharqqa xos. *Sharqona did.*

sharq+shunos Sharqshunoslik mutaxassisi. *Sharqshunos olim.*

sharqshunos+lik Sharq xalqlarining madaniyati, tarixi, iqtisodiyoti, tili, san'ati kabilarni o'rganadigan fan. *Sharqshunoslik ilmiy-tekshirish instituti.*

sharq+cha Sharqqa oid, sharq xalqlariga xos. *Sharqcha mulozamat.*

sharros Chelaklab quygandek, juda tez, jadal. *Sharros yomg'ir yog'ib qoldi.*

shart 1 Biror ish yoki masala yuzasidan o'zaro kelishuv, ahd-lashuv. *O'rtadagi shart bo'yicha ishlamoq.*

2 Shartlashayotgan tomonlardan birining boshqa tomonga qo'ygan talabi, taklifi. *Tezda qaytib kelish sharti bilan rozi bo'lmoq.*

3 Amalga oshish uchun zarur bo'lgan sharoit. omil. *Qat'iy shart asosida ish bajarmoq.*

shart+li 1 O'zaro kelishilgan, shartlashilgan. *Shartli harakat.*

2 Ma'lum shartlar asosida. *Shartli ravishda qaror qabul qilmoq.*

3 Muayyan shart amalga oshirilganda kuchga kiradigan. *Qat'iy shartli talab.*

shart+noma Tomonlarning o'zaro kelishuvi haqidagi yozma bitim. *Xavfsizlik va hamkorlik haqida shartnoma tuzmoq.*

shartta Dangal, birdaniga. *Kamchiligini shartta betiga aytmq.*

sharshara Tepalikdan pastga shovillab oqib tushadigan suv oqimi; shalola. *Arslonbob sharsharasi.*

shar'iy Qonuniy, islom qoidalariga mos. *Shar'iy xotin.*

shatranj Shaxmatga o'xshash qadimiy o'yin turi. *Shatranjga berilgan podshoh.*

shavkat Shon-shuhrat qozonilgan katta obro', hurmat. *El ichi-da shavkat qozonmoq.*

shavkat+li Katta hurmat va obro'ga ega bo'lgan. *Shavkatli xalq.*

shavla Go'sht, sabzi-piyoz, kartoshka va guruch solib pishiriladigan quyuq taom. *Shavlaga sholg'om solmoq.*

shavq Biror narsaga haddan ziyod berilish, qiziqish, zo'r havas. *Shavqqa to'lib-toshmoq.*

shaxmat 64 ta oq va qora katakli taxtada 16 ta oq, 16 ta qora donalarni muayyan qoidaga muvofiq harakat qildirishga asoslangan o'yin. *Shaxmat musobaqasi.*

shaxmat+chi Shaxmat o'ynovchi shaxs. *Shaxmatchi qizlar.*

shaxs Inson. jamiyat a'zosi. *Taniqli shaxs.*

shaxs+iy Ma'lum bir shaxsning o'ziga tegishli bo'lgan, xususiy. *Shaxsiy korxon.*

shaxsan Muayyan shaxs. *Shaxsan o'ziga uchramoq.*

shaxsiyat 1 Ma'lum bir shaxs, odam. *O'z shaxsiyatini himoya etmoq.*

2 Qadr-qimmat tuyg'usi. *Shaxsiyatiga tegib ketmoq.*

shaxsiyatparast O'z shaxsini, qadr-qimmatini boshqalardan ustun qo'yuvchi, faqat o'z manfaatini o'ylovchi, xudbin. *Shaxsiyatparast bo'lmoq.*

shaxta Yer ostidagi ko'mir, oltin, mis va shu kabi foydali qazilmalar qazib olinadigan joy, kon. *Shaxtaga borib gaplashmoq.*

shaxtyor Konchi, shaxta ishchisi, xizmatchi. *Shaxtyorlar poyolkasi.*

shay Tayyor holga keltirilgan; tayyor; taxt. *Hamlaga shay turmoq.*

shay+lamoq Tayyor holatga keltirmoq, taxt qilmoq. *Askarlarni jangga shaylamoq.*

shaydo: ~ **bo'lmoq** Biror shaxsga yoki narsaga maftun bo'lmoq, qattiq berilmoq. *Musiqaga shaydo bo'lmoq.*

shaydo qilmoq Biror shaxsga yoki narsaga maftun qilib qo'ymoq. *Raqqosa raqslari hammani o'ziga shaydo qildi.*

shaydo+lik Maftun bo'lish, qattiq berilish holati. *Gulga shaydolik bulbulga xos.*

shayka Yovuz niyatlari yo'lida til birlashtirib ish ko'radigan kishilar to'dasi. *Banditlar shaykasi.*

shaytanat *kchm.* Yovuz niyatli shaxslar guruhi, to'dasi. *Shaytanat ostidagi yerlar.*

shayton 1 Odamlarni din yo'lidan ozdiruvchi maxluq; iblis. *Shaytonni la'natlamoq.*

2 *kchm.* Ayyor, quv.

3 *kchm.* Sho'x, o'ynoqi. *Ha shayton, qo'lga tushdingmi?*

shayton+lamoq Tutqanoq'i tutib qolmoq. *Birdan shaytonlab qolmoq.*

shayx Oliy musulmon ruhoniylari vakili, muqaddas ziyoratgohlar mutasaddisi. *Shayxga qo'l bermoq.*

shayxulislom Musulmon ruhoniylari boshlig'ining unvoni va shu unvonga ega kishi. *Shayxulislomga qo'l uzatmoq.*

shag'al Mayda toshlardan iborat bo'lgan yer qatlami va shu mayda toshlardan iborat qurilish materiali nomi. *Shag'al yotqizmoq.*

shashka 84 yoki 100 ta oq va qora katakli taxtada ma'lum qoidalar asosida o'ynaladigan o'yin va shu o'yindagi donalar. *Shashka musobaqasida qatnashmoq.*

sha'n Qadr-qimmat; yaxshi nom; obro'. *Sha'niga yaxshi gap aytmq.*

shef Boshliq, eng katta rahbar, yetakchi. *Shef bilan kengashib olmoq.*

shekilli Gumon, taxmin bildiradi; balki, ehtimol. *Keldi shekilli.*

sher 1 Mushuksimonlar oilasiga mansub (erkaklari qalin yolli) yirtqich hayvon; arslon. *Afrika sheri.*

2 *kchm.* Azamat, polvon, mard (ko'pincha yigitlarga nisbatan ishlatiladi). *Sher yigit.*

sherik 1 Biror ish-harakatni birga bajaruvchi; hamkor. *Usta sherigi bilan keldi.*

sherik+lik — shira+siz

- 2 Boshqalarning g'am-tashvishini birgalikda tortuvchi, shodligiga qo'shilib birga xursand bo'luvchi; hamdard, do'st. *Quvonchiga sherik bo'lmoq.*
- sherik+lik** 1 O'zaro sherik munosabati. *Xorijiy sarmoyadorlar bilan sheriklik qilmoq.*
- 2 Sheriklarga oid, tegishli. *Sheriklik mulk.*
- sherik+chilik** *avn.* Sheriklik 1.
- sheva** Umumxalq tilining ma'lum hududga xos shakli. *Laqay shevasi.*
- she'r** Ma'lum vazn va qofiyali kichik badiiy asar. *She'r aytmoq.*
- she'r+iy** She'r bilan yozilgan; nazmiy. *She'riy roman.*
- she'r+xonlik** She'r aytish yoki navbat bilan she'r o'qish. *She'rxonlik kechasida g'azal aytmoq.*
- she'riyat** She'riy asarlar majmui; poeziya. *Cho'lpon she'riyati.*
- shiddat** Harakatdagi narsalarning, hodisalarning zarb kuchi, tezlik darajasi. *Davr shiddati.*
- shiddat+li** Shiddati bor, shiddat bilan sodir bo'lgan. *Shiddatli xujum.*
- shifer** Tom yopish uchun ma'lum bir o'lchovda tayyorlanadigan qurilish materiali. *Tomga shifer yopmoq.*
- shifo** Kasallik, shikastlanish va sh. k. dan xalos bo'lish, tuzalish, sog'ayish holati. *Doktordan shifo izlamoq.*
- shifo+baxsh** Kasalni bartaraf etishga yordam beradigan, davolaydigan. *Shifobaxsh ko'katlar.*
- shifo+kor** Umuman davolovchi shaxs. *Shifokorlar bayrami.*
- shifo+xona** Poliklinika, kasalxona. *Shifoxonaga yotqizmoq.*
- shifoner** Kiyim-kechak saqlanadigan shkaf. *Shifonerning eshigini ochmoq.*
- shifr** 1 Maxfiy xatlar uchun qo'yiladigan belgi. *Xatga shifr qo'ymoq.*
- 2 Kutubxona, arxivlarda kitob, qo'lyozmalar o'rnini ko'rsatuvchi shartli belgi. *Shifr belgisi.*
- shifr+lamoq** Shartli belgi qo'ymoq. *Inshoni shifrlamoq.*
- shijoat** Qiyin sharoitda ko'rsatiladigan g'ayrat, mardlik, jasorat. *O'zbek xalqining shijoati.*
- shijoat+li** Ishga shijoat bilan kirishadigan; mard, qat'iy. *Shijoatli muhandis.*
- shikast** 1 Jismoniy zarar, lat. *Shikast yetmoq.*
- 2 Narsaning zararlangan, buzilgan, lat yegan joyi. *Uyning shikastini tuzatmoq.*
- shikast+lanmoq** Shikast topmoq, lat yemoq. *Yiqilib shikastlanmoq.*
- shikoyat** Biror narsadan norozilik, nolish, hasrat. *Boshliqqa shikoyat qilmoq.*
- shikoyat+boz** Doim shikoyat qilish yoki shikoyatnoma yozish bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Shikoyatboz xodim.*
- shikoyat+noma** Yozma shikoyat. *Yuqoriga shikoyatnoma yozmoq.*
- shikoyat+chi** Biror kimsa yoki narsadan shikoyat qiluvchi. *Shikoyatchining arizasini tekshirmoq.*
- shilimshiq** Suyuq va yopishqoq. *Shilimshiq modda.*

- shilmoq** 1 Narsaning o'rab turuvchi teri, po'st kabi qismini ajratmoq. *Ustidagi qog'ozini shilmoq.*
- 2 *kchm.* Bor-yo'g'ini o'zlashtirib olmoq. *O'g'rilar bor-yo'g'ini shilib ketibdi.*
- shilq:** ~ **etib** Holdan toyib, bo'shashib. *Boshi shilq etib tushmoq.*
- shilqim** Birovning holi-joniga qo'ymay surkanaveradigan, yopishaveradigan, xiralik qilaveradigan. *Shilqim shofyor.*
- shilta** Yomg'ir, suv kabi namlik, nihoyatda ho'l, loy. *Shilta bo'lib ketgan ko'ylak.*
- shim** Erkaklarning beldan past qismiga kiyiladigan kiyimi. *Yangi shim kiymoq.*
- shimarmoq** Orqasiga qayirib, himarib, yuqoriga ko'tarmoq (kiyim yoki uning biror qismini). *Yengni shimarmoq.*
- shimmoq** 1 Suyuqlik, havo va sh. k. larni ichiga yoki tarkibiga tortmoq, o'ziga singdirmoq. *Paxta spirtni shimib oldi.*
- 2 *avn.* So'rmoq. *Konifet shimmoq.*
- shimol** Dunyoning to'rt tomonidan biri janubga qarama-qarshi bo'lgan tomon. *Shimolga bormoq.*
- shimpanze** Odamsimon maymunning Afrikada yashovchi turi. *Hayvonot bog'ida shimpanzeni ko'rmoq.*
- shina** Har turli mashinalar va avtomobillarning g'ildiragiga kiydirib qo'yiladigan qattiq rezina gardish. *Shinasi yeyilib ketgan mashina.*
- shinam** Ko'rkam; ixcham va qulay. *Shinam bino.*
- shinavanda** 1 Ishqiboz, muxlis. *Boks shinavandasi.*
- 2 Dilkash, ulfatsevar. *Shinavanda yigit.*
- shingil** Bir bosh uzumning bir necha g'ujumlardan iborat qismlari. *Bir shingil uzum.*
- shinni** Uzum, tut va shu k. mevalarni qaynatib tayyorlanadigan qiyom. *Tut shinnisi.*
- shior** Qisqa shaklda bayon qilingan chaqiriq va shunday chaqiriq yozilgan plakat. *Shiorni yozmoq.*
- ship** Xona, uy ichining tepa qismi. *Shipga qandil osmoq.*
- shippak** Yozda uy ichida oyoqqa ilib yuriladigan yengil oyoq kiyimi. *Shippak sotib olmoq.*
- ship-shiydam** Qup-quruq, yap-yalang'och. *Uyni ship-shiydam qilib ketmoq.*
- shiqirlamoq** «Shiqir-shiqir» etgan ovoz chiqarmoq. *Xaltadagi toshlar shiqirladi.*
- shira** 1 Ho'l meva va poliz ekinlari tarkibida hosil bo'ladigan sharbat. *Shirasi yo'q meva.*
- 2 Tirik organizm hujayralarida bo'ladigan suyuqlik. *Me'da osti shirasi.*
- 3 *kchm.* Biror gap, so'z va sh. k. larning ma'nosi, mazmuni. *Shirasi yo'q asar.*
- shira+li** 1 Tarkibida shirasi bor, shirador. *Shirali nok.*
- 2 *kchm.* Mazmunli, ma'nosi bor. *Shirali hikoya.*
- 3 *kchm.* Yoqimli, jarangdor. *Shirali ovozda kuylamoq.*
- shira+siz** 1 Shirasi yo'q, mazasiz. *Shirasiz handalak yemoq.*
- 2 *kchm.* Mazmuni yo'q; ma'nosiz. *Shirasiz asar yozmoq.*
- 3 Yoqimsiz. *Shirasiz ovozda gapirmoq.*

shirakayf Ozgina ichib olgan; biroz kayfi bor. *Ko'chada shirakayf odam bilan uchrashmoq.*

shirguruch Guruchni sutda pishirib tayyorlanadigan shavlasimon ovqat. *Bolalarga shirguruch bermoq.*

shirin 1 Oziq-ovqat, meva-cheva va sh. k. larning totli, mazali bo'lish belgisi. *Shirin ovqat pishirmoq.*
2 Yoqimli, ko'ngilga xush keladigan. *Shirin suhbat o'tkazmoq.*
shirin+lik Shirin narsalarning umumiy nomi. *Bozordan bolalarga shirinlik olib kelmoq.*

shirk: ~ **keltirmoq** Ko'pxudolik, kofirlik asosida eng katta gunoh qilmoq. *Olohgah shirk keltirmoq.*

shirkat 1 Ma'lum ishni birga amalga oshirish maqsadida birlashgan kishilar hamkorligi, uyushmasi. *Shirkat a'zolari.*
2 Teng huquqli ishtirokchilardan tashkil topgan sanoat yoki savdo uyushmasi. *Shirkat binosi.*

shirmoy(i) Oliy navli unga no'xat unidan qo'shib sut va yog' solib tayyorlangan tuzsiz non. *Shirmoy yopmoq.*

shirchoy Qaynatilgan sutga dog' suv, saryog', tuz, murch va h. qo'shib tayyorlanadigan yengil ovqat. *Bir kosa shirchoy keltirmoq.*

shitirlamoq Shitir-shitir qilmoq. *Barglar shitirladi.*

shitob Ish-harakatdagi tezlik. *Eshikdan shitob kirib kelmoq.*

shivirlamoq Past ovoz bilan so'zlamq; pichirlamoq. *O'rtog'iga shivirlamoq.*

shiypon 1 Hamma tomoni ochiq yozlik bino. *Shiyponda o'tirmoq.*
2 Dalada qurilgan yozlik bino. *Dala shiyponi.*

shish Organizm to'qimalarining zarb yoki kasallik tufayli bo'rtib chiqishi; o'sma. *Oyog'idagi shishni davolamoq.*

shisha 1 Kvars qumiga kimyoviy ishlov berish yo'li bilan olinadigan qattiq material; oyna va undan yasaladigan bo'g'zi tor idish; butilka. *Bir shisha sut olib kelmoq.*
shisha+soz Shisha ishlab chiqarish ishchisi, xodimi. *Shishasozlarning madaniyat saroyi.*

shishmoq 1 Organizmning biror qismida zarb yoki kasallik tufayli shish hosil bo'lmoq. *Ko'zi shishmoq.*
2 Havo, gaz va sh. k. lar bilan to'lib kengaymoq, kattalashmoq. *Sharni shishirmoq.*

shkaf Turli narsalar qo'yiladigan mebel turi. javon. *Shkaf sotib olmoq.*

shkala O'lchov asboblarning daraja ko'rsatuvchi chiziqlari, raqam ko'rsatkichi. *Termometr shkalasi.*

shlapa Atrofi soyabonli bosh kiyim. *Shlapa kiygan shaxs.*

shod Biror narsadan mamnun, xursand. *Shod odamlar.*
shod+lik Xursandlik. *Shodlikka to'la hayot.*

shoda Ipga tizilgan bir turdagi narsalar majmui. *Bir shoda marjon.*
shoda+lamoq Bir turli narsalarni ipga tizmoq, tizib shoda qilmoq. *Munchoqlarni shodalamoq.*

shodiyona 1 Shod-xurramlik, xursandchilik, tantana. *To'y shodiyonasi.*

2 Shod-xurramlik yoki xursandchilik bilan o'tadigan. *Shodiyona bayram.*

shod-xurram Shod va xurram, nihoyatda xursand. *Shod-xurram bolalar.*

shogird 1 Ustozidan hunar, ilm o'rganayotgan yoki uning ishini davom ettiruvchi. *Bog'bonga shogird tushmoq.*

shogird+lik Shogird holati. *Haqiqiy shogirdlik qilmoq.*

shoh 1 ayn. Podshoh, oliy hukmdor. *Shohning saroyi.*

2 Shaxmat o'yinida: eng asosiy dona. *Shohni yurmoq.*

3 kchm. Narsa yoki kimsalarning eng yaxshisi, sarasi. *Qushlar shohi—burgut.*

shoh+ona 1 Podsholarga oid, oliy darajadagi. *Shohona yashamoq.*

2 kchm. Dabdabali, hashamatli. *Shohona ziyofat.*

shohbekat Temir yo'l va passajir tashuvchi avtobuslarning boshlang'ich bekati, bosh bekat, vokzal. *Temir yo'l shohbekati.*

shohid Bevosita ishtirokchi, guvoh. *Voqeaga shohid bo'lmoq.*

shohko'cha Prospekt, keng va katta, asosiy ko'cha. *Navoiy shohko'chasi.*

shohobcha Tashkilot yoki korxonaning bo'linmasi. *Fabrikaning tumandagi shohobchasida ishlamoq.*

shoir She'r, she'riy asarlar yozuvchi ijodkor. *Xalq shoiri.*

shoir+ona Nazm bilan, ko'tarinki ruhda. *Shoirona gap qilmoq.*

shokila Dasturxon, ro'mol va sh. k. buyumlarning chetiga tikiladigan yoki shu buyumning o'zidan chiqariladigan bezak, popuk. *Sochiqning shokilasi.*

shokolad Kakao, shakar va xushbo'y dorivorlar aralashmasidan qilinadigan a'lo sifatli shirinlik. *Plitkali shokolad.*

shol I Yungdan to'qilgan qalin mato. *Shol o'ramoq.*

shol II 1 Tana a'zolaridan birining normal harakat qilolmay yoki seza olmay qolishi bilan kechadigan kasallik va shunday kasalga yo'liqqan shaxs. *Oyog'i shol.*

sholi Suv ichida o'sadigan, boshloqlarida guruch yetishadigan don o'simlik va shu o'simlikning oqqlanmagan (guruch holi-ga keltirilmagan) hosili. *Sholi ekmoq.*

sholi+kor Sholi yetishtirish bilan shug'ullanadigan shaxs. *Sholikortlar g'alabasi.*

sholikor+lik 1 Sholi ekish bilan shug'ullanuvchi tarmoq. *Sholikortlik xo'jaligi.*

2 Sholi ekilgan yoki ekiladigan dala maydoni. *Xo'jalikning sholikorlik yerlari.*

sholipoya Sholi ekilgan maydon. *Sholipoyadan xabar olib kelmoq.*

sholg'om Yer ostida ildiz meva beradigan sabzavot o'simligi. *Sholg'om sho'rva.*

shom 1 Quyosh botib g'ira-shira bo'lgan payt. *Shom qorong'usi.*

2 Shomda o'qiladigan namoz. *Shomga azon chaqirmoq.*

shon-shuhrat Obro', shuhrat, yaxshi nom. *Shon-shuhrati uchun kurashmoq.*

shona G'o'za g'unchasi. *G'o'za shonaga kirdi.*

shona+lamoq — shum+lik

- shona+lamoq** Shona paydo qilmoq. *G'o'zalar erta shonalandi.*
- shotut** Tutning to'q qizil mevali navi va uning mevasi. *Shotut yemoq.*
- shou** Tomosha, mashhur xonanda va sozandalar ishtirokida katta konsert namoyishi. *Birja shou uyushtirdi.*
- shovinizm** Milliy ayirmachilikka asoslangan oqim. *Shovinizmdan qochmoq.*
- shovqin** Bir necha odam yoki narsalarning qattiq xatti-harakati, gap-so'zi natijasida hosil bo'ladigan ovoz. *Daryo shovqini.*
- ser+shovqin** 1 Shovqini ko'p, g'oyat shovqinli. *Sershovqin shahar. Sershovqin saylgoh.*
2 Ko'p shovqin chiqaradigan, shovqin qiladigan. *Sershovqin poyezd. Sershovqin bolalar.*
- shovqin-suron** Qattiq shovqin. *Shovqin-suronni bostirmoq.*
- shovul** Shakli otquloqqa o'xshash, ta'mi nordon, ovqatga solinadigan ko'p yillik o'simlik. *Ovqatga shovul solmoq.*
- shovullamoq** «Shov-shov» etgan tovush chiqarmoq. *O'ng tomonda Ko'ksay shovullaydi.*
- shovvoz** Har qanday ishni bajara olishga qodir. *Shovvoz odam.*
- shov-shuv** 1 Narsalarning xatti-harakati, tegishi natijasida sodir bo'ladigan shovqin-suron, g'ala-g'ovur, shovur-shuvur. *Suvning shov-shuvi eshitiladi.*
2 *kchm.* Mish-mish gap, ovoza. *Urush haqida shov-shuv tarqalmoq.*
- shox I** 1 O'simlik, daraxt va sh. k. larning tanasidan yon-veriga o'sib chiqqan novda. *Terak shoxi.*
2 Singan yoki kesilgan novda, shox-shabba. *Kesilgan shoxlarni yig'moq.*
- ser+shox** Shoxi ko'p, quyuq, zich shoxlab ketgan. *Sershox sadaqayrag'och.*
- shox+li** Shoxi ko'p. *Shoxli daraxt.*
- shox+siz** Shoxi, butog'i kam, shox-shabbasi kesilgan. *Shoxsiz daraxt.*
- shox II** Ba'zi hayvonlarning boshidan o'sib chiqadigan suyak-simon qattiq o'simta; mugiz. *Ho'kizning shoxi.*
- shox+li** Boshida shoxi bo'lgan. *Shoxli qo'ylar.*
- shox+siz** Shoxi yo'q. *Shoxsiz hayvon.*
- shoyad(ki)** Qani endi, ehtimol, balki. *Shoyad, orzularimiz ro'yobga chiqsa.*
- shoyi** Ipakdan to'qilgan gazlama. *Shoyi ko'ylak kiyimoq.*
- shosha-pisha** Juda shoshilib, shoshgan holda. *Shosha-pisha kiyinmoq.*
- shoshilinch** 1 *sft.* Favqulodda, tezda. *Shoshilinch chuqirib qolmoq.*
2 Shoshgan, shoshib turilgan payt, holat. *Shoshilinchda yengil kiyinib chiqmoq.*
- shoshma-shoshar** Shoshqaloq. *Shoshma-shoshar xodim.*
- shoshmoq** Ma'lum bir ish harakatni tez bajarishga intilmoq, oshiqmoq. *Kinoga shoshmoq.*
- shoshqaloq** Shoshib, hovliqib ish qiladigan. *Shoshqaloq odam.*

- shpargalka** Yashirincha foydalanadigan imtihon savollariga javoblar yozilgan qog'oz. *Shpargalkadan foydalanmoq.*
- shprints** Tibbiyotda badanga suyuq dori, qon yuborish, qon olish uchun ishlatiladigan ichi teshik ignali va porshenli silindrdan iborat asbob. *Bir marta ishlatiladigan shprints.*
- shtab** 1 Harbiy qism ma'muriyati. *Shtab ofitseri.*
2 Favqulodda vaziyatlarda yoki ommaviy kampaniyalar vaqtida tashkil qilinadigan boshqaruv organi. *Paxta shtabi.*
- shtamp** Korxonada yoki muassasaning nomi, chiqarilayotgan hujjatning sanasi, tartib raqami yoziladigan to'rtburchak muhr va uning izi. *Qog'ozga shtamp qo'yimoq.*
- shtat** Xodimlar shaxsiy tarkibi. *O'rinbosar shtati.*
- shtat+siz** Shtatda bo'lmagan yoki shtatda hisoblanmaydigan. *Gazetaning shtatsiz muxbiri.*
- shturval** Kema, samolyot va sh. k. mexanizmlarni boshqaruvchi rul. *Shturvalni ushlab burmoq.*
- shu** 1 So'zlovchiga yaqin narsa yoki shaxsni ko'rsatish uchun xizmat qiladi. *Shu bino bizning ishxona.*
2 Uncha uzoq bo'lmagan joyda, yaqin muddat orasida bo'lgan narsalarga ishora qiladi. *Shu yerda yuribdi.*
- shubha** Biror shaxs, narsa yoki voqea-hodisaning haqqoniyligiga, to'g'riligiga ishonmaslik, gumon. *Ko'ngliga shubha tushmoq.*
- shubha+lanmoq** Ishonchsizlik bilan qaramoq, shubha qilmoq, gumonsiramoq. *Kimdan shubhalanasan?*
- shubha+li** 1 Shubha tug'diradigan, gumonli. *Harakatlari shubhali ko'rinmoq.*
2 Shubha ifodalangan, shubha tug'diradigan. *Shubhali gap qilmoq.*
- shubha+siz** 1 Shubha tug'dirmaydigan; aniq. *Yutishimiz shubhasiz.*
2 Hech qanday e'tirozsiz, albatta, so'zsiz. *Shubhasiz, biz yengamiz.*
- shudgor** Haydalgan, chopilgan yer. *Shudgorni ko'zdan kechirmoq.*
- shudgor+lamoq** Shudgor qilmoq; yerni belkurak yoki ketmon bilan ag'darmoq, traktor bilan haydamoq. *Muddatidan oldin shudgorlamoq.*
- shudring** Shabnam. *Shudring tushgan dala.*
- shuhrat** Katta qilingan xizmat evaziga qozonilgan obro', dovruc. *O'zbekning shuhrati dunyoga yoyilmoqda.*
- shuhrat+li** Shuhrat qozongan. *Inson o'z mehnati bilan shuhratlidir.*
- shuhrat+parast** Shuhrat qozonishga tirishadigan. *Shuhratparast yozuvchi.*
- shukrona** Minnatdorchiilik, tashakkur his-tuyg'usi. *Ollohga shukrona aytmq.*
- shum** 1 Yomonlikni maqsad qilib olgan, bezori, yaramas. *Shum odam.*
2 Makr-hiyla bilan har ishga qodir bo'lgan. *Shum bola.*
3 Falokat keltiruvchi. *Shum xabar.*
- shum+lik** Ko'ngilsizlik, falokat olib keluvchi holat. *Shumlikni o'ylamoq.*

- shunaqa** Shunday. *Shunaqa zo'r tomosha bo'ldiki, qo'yaver.*
- shunday** 1 Shu kabi, shunga o'xshash, shu singari. *Shunday Vatan yana qayerda bor?*
2 Shu holda, shu tartibda. *Majlis shunday davom etdi.*
3 Har galgidek, odatdagi kabi. *Shunday choy ichib o'tirgan edik.*
- shuncha** 1 Shu qadar, shunchalik. *Shuncha ham baxt bo'ladi-mi?*
2 Shu qadar ko'p, ancha. *Mitingda shuncha odam qatnashdi.*
- shug'ullanmoq** Mashg'ul bo'lmoq. *Sport bilan muntazam shug'ullanmoq.*
- shu'ba** Muayyan korxonada yoki tashkilotning uzviy bo'linmasi, bo'limi. *Shu'ba raisi.*
- shu'la** Biror asos manbadan taraladigan yorug'lik, nur. *Elektr shu'la.*
- sho'ba** 1 Ma'lum bir tashkilot, muassasaning tarkibiy qismi, bo'limi. *Qurilish sho'bas.*
2 Anjuman, yig'ilish va shu kabilarning alohida ish olib boradigan bo'limi, qismi. *Sho'ba raisidan hisobot olmoq.*
- sho'ng'imoq** 1 Suv yoki boshqa bir suyuqlik ichiga kirib botib ketmoq; cho'mmoq. *Bir sho'ng'ib chiqmoq.*
2 Katta tezlik bilan pastga otilmoq, yerga qarab uchmoq. *Samolyot pastga qarab sho'ng'idi.*
- sho'r** 1 Me'yorida ortiq tuz solingan, tuzi o'tkir (taom haqida). *Oshni sho'r qilib qo'ymoq.*
2 Tarkibida tuz ko'p bo'lgan, sho'r bosgan. *Tuproqning sho'rini yuvmoq.*
sho'r+lamoq Tarkibidagi tuz yuzasiga chiqmoq. *Yerlar sho'r lab ketibdi.*
- sho'ra** G'ovlab o'sadigan yovvoyi o't. *Sho'ralarni yulib tashlamoq.*
- sho'ro** Sotsialistik tuzumni barpo qilgan va uni rivojlantirish uchun faoliyat ko'rsatgan davlat organi. *Sho'rolar hukmronligi.*
- sho'rtumshuq** El bo'lmaydigan, odamlarga qo'shilmaydigan. *Sho'rtumshuq odam.*
- sho'rva** Go'sht, piyoz, kartoshka va b. sabzavotlar solib qaynatib pishiriladigan suyuq ovqat. *Sho'rvani miltiratib qaynatmoq.*
- sho'x** 1 O'yinqaroq, tinib-tinchimas. *To'polonchi, sho'x bolalar.*
2 Tegajoqlik qilishni, hazil-huzulni yaxshi ko'radigan, xushchaqchaq, quvnoq. *Sho'x juvon.*
sho'x+lik 1 Xushchaqchaqlik, quvnoqlik bilan tegajoqlik qilish odati, xatti-harakati. *Nabiralarning sho'xligini ko'tarmoq.*
2 Nojo'ya xatti-harakat. *Sho'xlik qilib birovning mashinasini olib qochmoq.*

Ch – ch

- chakak** 1 Pastki jag'. *Chakagini ushlamoq.*
2 *kchm.* s. t. Juda ko'p gapiradigan, og'zi gapdan tinmaydigan.

- chakalak** Shoxlari bir-biriga ulashib (chirmashib) ketgan buta va mayda daraxtlar o'sgan yer. *Chakalakni yo'qotib, yer qilmoq.*
- chakalak+zor** Chakalak qoplangan yer. *Chakalakzorda turli yovvoyi qush va jonivorlar ko'p. Chakalakzordan quyon chiqib qochdi.*
- chakana** Mayda miqdor bilan, kilolab, donalab bo'ladigan. *Chakana savdo.*
- chakana+chi** Chakanalab sotuvchi, chakana savdo bilan shug'ullanuvchi.
- chakana+lab** Chakana tarzda. *Chakanalab sotmoq.*
- chakich** Yuziga bir tekisda qattiq sim yoki boshqa narsa o'rnatilgan, dastali, yasalgan nonning yuziga urish uchun ishlatiladigan asbob. *Nonga chakich urmoq.*
- chakich+lamoq** Chakich urmoq. *Nonni chakichlamoq.*
- chakka I** Boshning yonoqlar bilan peshona orasidagi qismi. *Chakkasi og'rimoq.*
- chakka II** Yomg'ir yoki qor suvi tomchisining tomdan yoki biror joydan (uyga, uy ichiga) tushishi. *Yomg'ir tingach, chakka to'xtadi.*
- chakki** 1 Maqbul, durust deb bo'lmaydigan. *Chakki ish.*
2 Bo'lishli shaklda salbiy ma'noni, bo'lishsiz shaklda esa ijobiy ma'noni bildiradi. *Bu ishing chakki bo'libdi. Chakki emas, durust.*
- chakmon** Jun, movut va sh. k. qalin matodan tikiladigan erkaklar to'ni. *Movut chakmon.*
- chala** 1 Yakuniga yetmagan; tamomlanmagan. *Chala imorat.*
2 Maromiga yetmagan, nomukammal, kam-ko'stli. *Bedani chala o'rmoq.*
3 sport. O'zbek milliy kurashida g'alaba berilmaydigan, ball beriluvchi natija, baho. *Chala yiqitish uchun ochko olmoq.*
4 O'tinning oxirgi yonmay qolgan (o'chirilgan) qismi. *Chala o'tin.*
- chalajon** Jon berish holatida(gi), joni uzilish holatida bo'lgan. *Mashina urib ketgan kishi chalajon yotibdi.*
- chala-chulpa** Maromiga yetkazilmagan, notugal. *Hamma ishlari chala-chulpa.*
- chalakam-chatti** Nomukammal, mufassal bo'lmagan, kamchilikli, noto'liq. *Chalakam-chatti axborot. Chalakam-chatti ungan ekinlar.*
- challasavod** Savodi mukammal bo'lmagan, ko'p xato qiluvchi. *Challasavod bo'lib qolmoq.*
- chaldivor** Qarovsiz qolgan, nochor holdagi hovli-joy. *Chaldivorda yashamoq.*
- chalishmoq** 1 Chalmoq fl. birg. n. *Har xil kuylardan chalishdi.*
2 Yurganda oyog'i bir-biriga tegmoq, urilmoq. *Holsizlikdan oyoqlari chalishib ketyapti.*
- chalkash** 1 Bir-biriga o'ralashib ketgan. *Chalkash ip.*
2 Aralash-quralash, aniq farqi bo'lmagan, chigal. *Chalkash fikr.*
chalkash+lik Chalkash holat. *Fikrning chalkashligi.*
- chalkashmoq** 1 Bir-biriga o'ralashmoq. *Chalkashgan ip.*
2 Bir-biriga qorishmoq (fikir-mulohaza haqida). *Gaplarim chalkashib ketdi.*

chalmoq I — chap+(i)lamoq

chalmoq I Ijro etmoq (cholg'uda). *Kuy chalmoq.*

chalmoq II Kimsaning oyog'iga oyoq tashlamoq (yiqitish maqsadida). *Chalib yiqitmoq.*

chalqancha Tepaga, osmonga qarab, orqani yerga berib. *Ko'kat ustida chalqancha yotmoq.*

chalg'i Uzun dastali, o'rta-sida tutqichi bor (ikki qo'llab ishlatiladigan) o'roq. *Chalg'ida bug'doy o'rmoq.*

chalg'i+chi Chalg'ida o'ruvchi. *Chalg'ichilar tushlikka chiqishdi.*

chalg'imoq O'zi bilmagan, sezmagani holda asosiy ishdan boshqasi (boshqalari) bilan band bo'lmoq; alaxsimoq. *Mehmonlar bilan chalg'ib ishdan kech qolmoq.*

chama Taxminiy fikr, mo'ljal; taxmin. *Chamanda, rejani mud-datidan oldin uddalaymiz.*

chama+lamoq 1 Chama bilan belgilamoq, mo'ljal qilmoq; taxminiy xulosa qilmoq. *Hosilning cho'g'ini chamalamoq.*

2 O'y bilan rejalamoq. *Kelasi hafta qiladigan ishlarni chamalab qo'ydim.*

Chama qilmoq ayn. Chamalamoq.

chamadon Kiyim-kechak va b. zaruriy narsalar solinadigan, asosan, yo'l-safarda ishlatiladigan quti shaklidagi buyum. *Narsalarni chamadonga joyladim.*

chamamda Menimcha, mening fikrimcha. *Chamamda, adashib qolganga o'xshaymiz.*

chaman Gullar ochilgan (ochilgan gullar qoplagan) joy; gulshan. *Bulbul chamanda nola qilar.*

chaman+zor Chaman qoplagan joy; gulshan. *Chamanzorni oralab yurmoq.*

chambarak Sim, novda, har xil ko'katlardan yasalgan halqa. *Chambarak yasamoq.*

chambarchas O'zaro jips, ajralmas. *Do'stligimiz bir-biriga chambarchas bog'liq.*

chana Muz, qor ustida sirg'anuvchi maxsus (uzun) oyoqli moslama, aravacha. *Chana bilan yuk tashimoq.*

chandimoq 1 Yechilib ketmaydigan qilib bog'lamoq. *Chandimay, bo'shroq qilib bog'lamoq.*

2 Kimsaning g'iybatini qilmoq, yomonlab gapirmoq. *Uning orqasidan rosa chandishdi.*

3 Bir-biriga qattiq tegadigan gaplar qilmoq, gap bilan uzib olmoq. *Bir-birini chandib oldi.*

chandiqliq Yara-chaqadan qolgan iz (kemtik, chuqurcha va sh. k. holda bo'ladi). *Yuzidagi chandiqliqni silamoq.*

chandiqli Chandig'i bor. *Chandiqli odam.*

chandir Go'shtning chaynalishi qiyin bo'lgan qismi: pay. *Chandirni bir chetga olib qo'ymoq.*

chandon 1 Marta, karra. *Bu kitob oldingisidan yuz chandon yaxshi.*

2 Har qancha. *Chandon harakat qilsa ham toqqa chiqa olmadi.*

changak Narsalarni ilish yoki ilib tortib olish uchun ishlatiladigan ilgak, ilmoq. *Changakka paqir ilib qo'ymoq.*

changal I Panja. *Changali orasiga olmoq.*

changal+lamoq Changal orasiga olmoq, changalida tutmoq. *Boshini changallamoq.*

changal II 1 Tikanli, qalin butalar. *Changal bilan qoplangan tog'.*

2 ayn. Changalzor.

changal+zor Changal (tikanli buta o'simliklari) qoplagan joy. *Changalzordan tastovuq ovozi eshitildi.*

changimoq Chang ko'tarilmoq, chang chiqmoq. *Ko'chalar changidi.*

chanoq 1 Ko'sakning paxta rivojlanadigan har bir kosasi. *Paxta tersang toza ter, chanog'ida qolmasin.*

2 Bosh, ko'z va sh. k. lar joylashgan o'rin, suyak. *Ko'zlari chanog'idan chiqib ketay dedi.*

chanqamoq 1 Tashna bo'lmoq, suv talab bo'lmoq. *Ekinlarni sug'orish kerak, chanqabdi.*

2 kchm. Talab bo'lmoq, ehtiyoj sezmoq. *Mehrga chanqamoq.*

chanq(a>o)+q 1 Chanqagan holatli; tashna. *Chanqog'i bosilmoq.*

2 kchm. O'ta talab, tashnalik. *Ishga chanqoq yigit.*

chanq(a>o)+v Tashnalik, suvga talab. *Ikki piyola choy bilan chanqovi bosildi.*

chanqov bosdi Chanqovni bosadigan. *Chanqovbosdi ichimliklar.*

chang'i Tagi silliq, oyoqqa mahkamlanadigan, bir juft, uzun, qorda uchish moslamasi. *Fristaylning chang'i akrobatikasi bo'yicha jahon chempioni bo'lmoq.*

chang'i+chi Chang'ida uchish bilan shug'ullanuvchi shaxs, sportchi. *Chang'ichilarimiz musobaqalarga tayyorlandilar.*

chang I 1 Tuproq yoki boshqa narsalardan ajraluvchi mayda zarralar majmui; gard. *Otlar ketidan chang ko'tarildi.*

2 bot. O'simlikning erkak jinsiy hujayrasi.

chang+lagich Ekinlarga maxsus dorilar sepadigan asbob.

chang+lamoq 1 Chang bilan ta'minlanmoq. (*qrng.* Chang 2.).

2. *Sun'iy yo'l bilan changlamoq.*

chang II To'rt burchak quti shaklida, ustiga sim torlar tortilgan, qo'sh cho'p bilan urib chalinadigan musiqa asbobi. *Chang chaluvchi sozanda.*

chang+chi Chang chaluvchi sozanda (*qrng.* Chang II). *Changchilar ansambli.*

chang III: ~ solmoq Panja tashlab ushlamoq. *Sochiga chang solmoq.*

chap 1 Gavdaning yurak joylashgan tomoni va tana a'zolarining shu tomondagisi. *Chap tomonda turmoq.*

2 Yo'lga (yo'nalishiga) o'ng kelmaydigan; teskari. *Uning uyi (ishxonasi) bizga ancha chap.*

3 O'zaro munosabati nodurust, sovuq munosabatli. *U men bilan chap.*

chap+(i)lamoq 1 ayn. Chapimoq. *Sochiga qatiq chaplamoq.*

2 Kimsa haqida bo'lmag'ur (yomon) gap aytmoq, tuhmat qilmoq. *Yaxshi odamning yuziga loy chaplamoq.*

chap+lashmoq Munosabati yomon tomonga o'zgarmoq, oralari sovuqchilik tushmoq. *Men bilan chaplashib qoldi, gaplashmaydi.*

chap bo'lmoq I Yo'nalishi (borish, o'tish yo'li) noqulay, teskari bo'lmoq. *Yangi uylari bizga ancha chap bo'lib qoldi.*

2 Munosabati yomonlashmoq, teskarilashmoq. *Do'stlari bilan chap bo'lib qoldi.*

chapak Kaftlarning bir-biriga urilishi va undan chiqadigan tovush; qars, qarsak (ma'qullash, qo'llashni yoki aksini ifodalash belgisi). *Guldiros chapaklar yangramoq.*

chapak+bozlik Chapakka zo'r berish, keragidan ortiq chapak chalish. *Rahbarimiz chapakbozlikni yoqtirmaydi.*

chapak chalmoq Kaftlarni bir-biriga urib ovoz chiqarmoq. *Xursandchiligidan chapak chalib yubordi.*

chapani Tanti, og'ziga kelganini qaytarmaydigan, hech narsadan tap tortmaydigan odam. *Chapani yigit.*

chapaqay Ishni (asosan) chap qo'lda bajaradigan. *Chapaqay bo'lsa ham xati chiroyli.*

chapdast Tez va mahorat bilan bajarish qobiliyatiga ega; chaqqon. *Chapdast ekan, ishni bopladi.*

chapdast+lik Chapdastga xos belgi-xususiyat, mahorat. *Chapdastligiga tan berish kerak.*

chapimoq Surmoq, yopishtirmoq. *Betiga qatiq chapimoq. Devorga loy chapimoq.*

chapishtirmoq Issiq va sovuq ichimlikni (shuningdek suyuq ovqatni) aralashtrirmoq, shu yo'l bilan haroratni talab darajasiga keltirmoq. *Choyini chapishtirmoq.*

chaplashmoq Chapishib, surtilib ketmoq (yozuv, rasm, chizuv haqida). *Xati chaplashibdi.*

chappa ayn. Teskari. *Eshakka chappa minmoq.*

chappa bo'lmoq *kchm.* Yomon tomonga o'zgarmoq. *Ishlari chappa bo'lib ketdi.*

chaqa I 1 Asosan misdan yasalgan mayda pul, tiyin. *Chaqa pul.*

2 Juda oz miqdordagi pul. *Yonimda chaqa ham yo'q.*

chaqa II 1 Kichik yara, jarohat (asosan, biror narsa ta'sirida yuzaga keluvchi). *Qo'llari chaqa bo'lib ketmoq.*

2 Tashqi ta'sir natijasida narsa yuzasida hosil bo'ladigan kemtik, o'ziq va sh. k. lar. *Pichoqning uchi chaqa bo'libdi.*

chaqa qilmoq Chaqa hosil qilmoq, chaqa yuzaga keltirmoq. *Qo'lini chaqa qilmoq.*

chaqaloq Yangi tug'ilgan emizikli bola. *Ichkari uydin chaqaloqning yig'isi eshitildi.*

chaqirmoq 1 Huzuriga (o'zi tomon) chorlamoq. *Imo bilan chaqirmoq.*

2 Taklif etmoq. *Mehmonga chaqirmoq.*

3 Ishtirok etishga da'vat etmoq. *Majlisga chaqirmoq.*

4 Keltirishni buyurmoq. *Kabob chaqirmoq.*

5 Ovoz: bilan (ismini aytib) yo'qlamoq. *Uzoqda yurgan o'g'lini chaqirmoq.*

chaqir+im Metrik o'lchov qabul qilingunga qadar

qo'llangan, 1.06 kilometrga teng uzunlik o'lchov birligi. *Uch chaqirim yo'l bosmoq.*

chaqir+iq 1 Chaqiruv ovozi. *Uzoqdan akasining chaqirig'i eshitildi.*

2 Biror munosabat bilan (ziyofat, charlar va sh. k. lar) qilingan taklif; shunday munosabat bilan bo'ladigan ziyofat, yig'in, marosim. *Chaqiriqqa ko'p odam aytili.*

chaqmachaqaq Chaqimchilik qiluvchi, shunday ish bilan shug'ullanuvchi. *Chaqmachaqaq — olov yoqaq.*

chaqmoq I 1 Qobig'ini (po'stini) sindirib mag'zini ochmoq. *Tishida bodom chaqmoq.*

2 Maydalamoq (tosh, qand va sh. k. larni). *Qand chaqmoq.*

3 Chaqilgan narsaning bo'lagi. *Bir chaqmoq qand.*

chaqmoq II 1 Kimsaning gapini, sir-asrori va sh. k. larni o'zgaga yetkazmoq, oshkor qilmoq. *Uning ishlarini otasiga chaqmoq.*

2 Atmosferaviy elektr zaryadi. *Momaqaldiroq bo'lib chaqmoq chaqdi.*

3 Nish urmoq. *Chayon chaqmoq.*

chaq+im ayn. Chaquv.

chaqim+chi Chaquv bilan shug'ullanuvchi; ayn. Chaqmachaqaq. *Chaqimchidan do'st tuima.*

chaqimchi+lik Chaqimchi ishi; ayn. Chaqmachaqaqarlik. *Chaqimchilik qilma.*

chaq+iq ayn. Chaquv.

chaq+uv Kimsa ustidan (chaqib) yetkazilgan xabar, ma'lumot. *Chaquv bilan nohaq ayblanmoq.*

chaqmoq+lamoq 1 Chaqmoq-chaqmoq qilmoq, bo'laklamoq. *Qandni chaqmoqlamoq.*

2 Bir chaqmoq olmoq (qovun, tarvuz kabilardan). *Qovunni chaqmoqlamoq.*

chaqnamoq 1 Chaqmoq nuriday nur (yorug'liq) chiqmoq, taralmoq. *O't chaqnadi.*

2 Shunday nurdan ravshanlik (o'ta yorug' holat) kasb etmoq. *Lampochkalar nuridan ko'chalar chaqnaydi.*

3 *kchm.* Yashnagan, charog'on, ravshan tus olmoq. *Chaqnagan chehralar.*

chaqqon 1 Oyoq-qo'li tez harakatli, ishni tez bajaradigan; epchil. *Yigit chaqqon ekan.*

2 Ishning ko'zini biladigan; uddaburon, usta. *Maslahatga hammasi chaqqon (Oybek).*

chaqqon+lashmoq Chaqqon harakatli bo'lmoq, harakati tezlashmoq. *Sherigiga qarab u ham chaqqonlashdi.*

chaqqon+lik Chaqqon bajarish holati, chaqqonga xos xatti-harakat. *Harakatida chaqqonlik yetishmaydi.*

chaqchaqlashmoq Xushvaqt suhbatda bo'lmoq, xushchaqchaqlik bilan suhbatlashmoq. *Ular bilan chaqchaqlashaylik.*

chaqchaymoq Katta ochilmoq (ko'z haqida). *Bu xabarni eshitib ko'zlari chaqchaydi.*

charaqlamoq Yarqiragan, juda yorug', tiniq tus olmoq. *Havo charaqlab ochildi.*

charchamoq Ish-harakat tufayli kuch-madorni ma'lum daraja-

charch(a>o)+q — chayqamoq

da yo'qotmoq; horimoq, tolmoq. *Qattiq ishlab charchamoq. Ko'p o'qib ko'zim charchadi.*

charch(a>o)+q 1 Charchagan holat. *Dam olib charchoqni tarqatmoq.*

2 Charchagan holatli; horg'in. *Charchoq ko'zlar.*

charlamoq 1 etn Charlar marosimini tashkil etmoq, o'tkazmoq. *qrng. Charlar. Kuyovni charlamoq.*

2 *qrng. Chorlamoq.*

charlar etn Nikoh to'yidan keyin (navbati bilan) kelin va kuyov tomon odamlarini taklif etib o'tkaziladigan ziyofat marosimi (kelin chaqiriq, kuyov chaqiriq). *Kuyov charlar.*

charm 1 Turli usul bilan oshlab ishlangan teri. *Pishiq charm.*

2 Teridan ishlangan. *Charm palto. Charm to'p.*

charos Qora, o'rtapishar, shirasi o'tkir, dumaloq uzum. *Bir tup charos ekmoq.*

charog'on Juda yorug', nurafshon. *Charog'on ko'chalar.*

charsillamoq 1 «Chars» etgan tovush chiqarmoq. *O'tin charsillab yonyapti.*

2 *kchm. Darg'azab holda bo'lmoq, shunday holga kelmoq. Saida charsillab ketadi, tabiati shunday.*

charter Ma'lum bir reyslarni amalga oshirish uchun samolyot, avtobus va sh. k. larni ijaraga olish, yollash. *Dubayga samolyotda charter reyslari tashkil qilmoq.*

charvi Mol, qo'y va sh. k. larning ichaklari atrofidagi (umuman, ichki) yog'i. *Ko'k somsaga charvi solmoq.*

charvoq s. t. Chorbog'. *Mehmonlar aylanib kelgani charvoqqa yo'l oldilar.*

charx Aylantirish yo'li bilan tekislash, o'tkirlash va sh. k. lar uchun xizmat qiladigan tosh o'rnatilgan moslama, qurilma. *Charxda pichoq o'tkirlamoq.*

charx+lamoq 1 Charx bilan ishlov bermoq (o'tkirlamoq, tekislar va h.). *Pichoqni charxlamoq.*

2 Kimsaga qarshi ishga solmoq; xezlamoq.

charx+chi Charx bilan ishlovchi shaxs *Charxchiga pichoq olib bormoq.*

charxchi+lik Charx ishi. *Charxchilik bilan ro'zg'or tebratmoq.*

charxpalak Suv kuchi bilan aylanib yon atrofga o'rnatilgan idish (paqircha)larda novga suv chiqarib beradigan qurilma; chig'ir. *Charxpalak yordamida sug'ormoq.*

chachvon etn Paranchi ostidan betga tutiladigan to'r parda. *Paranchi va chachvonini bir chetga qo'ydi.*

chastota Muayyan vaqt ichida takrorlanadigan, qayta sodir bo'ladigan yoki ma'lum bir joyda tez-tez uchrab turadigan harakat, tebranish va sh. k. larning takrorlanish darajasi, miqdori. *So'zlar chastotasini belgilamoq.*

chastota+li Chastotasi qayd etilgan, chastotasini qayd etuvchi. *O'zbek tilining chastotali lug'ati.*

chatanoq Ikki oyoqning orasi; chot.

chatishmoq 1 Chatmoq *fl. birg. n.*

2 Tutashmoq, birikmoq, bir-biriga ulanib ketmoq. *Qoshlari chatishib ketgan.*

3 Qarindoshlik munosabati bo'lmoq, qarindoshlik jihatdan bog'lanmoq. *Chatishgan uzoq qarindoshinikiga borib keldi.*

4 Turli nasl (zot)dan yuzaga kelmoq (mol, hayvonlar haqida). *Mollarni chatishtirmoq.*

chatmoq U er-bu eridan ulab, tikib qo'ymoq. *Ko'ylakning yirtig'ini chatmoq.*

chatnamoq Joyidan ko'chmoq (ajramoq), uchmoq. *Labi chatnagan piyola.*

chatoq 1 Nomaqbul, durust emas (ish, ahvol va sh. k. lar haqida); ishkali. *Vaziyat chatoq.*

2 Fe'l-atvori durust emas, muomalaga yurmaydigan. *Juda chatoq odam.*

3 Haqiqatga mos emas; noto'g'ri, xato. *Soat chatoq yuryapti.*

chatoq+lashmoq Chatoq holat kasb etmoq. *Ahvol chatoqlashdi.*

chatoq+lik Chatoq, noto'g'ri holat. *Chatoqlik yuz berdi.*

chavandoz Ot ustida poyga, uloq va b. o'yinlar bilan shug'ullanuvchi shaxs, sportchi. *Yaxshi chavandoz.*

chavgon Ot ustida uchi qayrilgan (maxsus) tayoq bilan to'p o'ynaladigan milliy sport turi. *Chavgon milliy o'yinlarimizdan biridir.*

chavgon+chi Ot ustida maxsus tayoq bilan to'p o'ynaydigan sportchi. *Chavgonchilar o'yini ham qiziqarli bo'ldi.*

chavoqlamoq Bir necha yeriga (asosan qoringa) pichoq urmoq; pichoqlamoq. *Tunda noma'lum shaxslar chavoqlab ketibdi.*

chayir 1 Yorilishi, ajrashi qiyin, qattiq (yog'och va uning mahsulotlari haqida). *Chayir yog'och. Chayir o'tin.*

2 Jismonan pishiq-puxta, baquvvat (pishigan). *Chayir odam.*

chayla Dehqonchilik, bog'dorchilik ekinlarini parvarishlash, qo'riqlash mavsumida yashash (turish) uchun qamish, shox-shabba va sh. k. lardan quriladigan joy. *Qovun polizidagi chayla.*

chaymoq Yengil-elpi yuvmoq. *Dastro'molni chaymoq.*

chaynamoq 1 Og'izdagi narsani (taomni) tish bilan maydalab, ezib yumshatmoq. *Go'shtni chaynamoq.*

2 *kchm. Yemoq. Chaynashga hech narsa yo'q.*

3 Biror gapning atrofidan chiqmaslik, gapni cho'zmoq. *Gapni chaynamay, maqsadga o't.*

4 Kimsa haqida yomonlab gapirmoq, g'iybatli gap qilmoq. *Ovsinini chaynamoq.*

5 Ezib majag'ini chiqarmoq. *Mashina tasmasi qo'limni chaynab yubordi.*

chayna+lmoq 1 Chaynamoq *fl. maj. va o'zl. n. Chaynalgan go'sht.*

2 Asosiy gapga o'tmay, bir (boshqa) gapni cho'zavermoq, boshqa gaplarga chalg'itmoq. *Chaynalmay asosiy (bo'ladi-gan, bor) gapni ayt.*

chayon 1 O'rgimchaksimonlar sinfiga mansub, tanasi bo'g'im-bo'g'im, dumida nishi bo'lgan zaharli jonivor. *Chayonga tegib ketmasa chaqmaydi.*

2 Juda achchiq; zahar. *Chayon qalampir.*

chayqamoq 1 *ayn. Chaymoq. Kir chaymoq. Qo'lni chaymoq.*

2 U yon-bu yonga harakatlantirmoq, tebratmoq. *Bosh chayqamoq.*

chayqa+tmoq ayn. Chayqamoq. *Gavdasini chayqatmoq.*

chayq(a>o)+v Olib-sotish ishi; olib sotarlik. *Chayqov bozori.*

chayqov+chi Chayqov bilan shug'ullanuvchi; olibsotar. *Chayqovchidan palto sotib olmoq.*

chayqov+chilik Chayqov ishi; olibsotarlik. *Chayqovchilikka qarshi kurash olib bormoq.*

chashma 1 Yer ostidan (teshikdan) chiqayotgan suv va uning o'ri, manbai; buloq. *Chashmadan to'yib suv ichmoq.*
2 *kchm.* Biror narsaning manbai. *Ijod chashmasi.*

chega 1 Chinni buyumlarining singan qismlarini ulash uchun ishlatiladigan ikki uchi egik mixcha.
2 *s. t.* Chinning shunday mix bilan ulangan joyi. *Choynakning chegasidan suv sirqiyapti.*

chega+lamoq Chega bilan ulamoq, butunlamoq. *Singan piyolani chegalamoq.*

chega+chi Chegalash ustasi, chegalash bilan shug'ullanuvchi shaxs.

chegara 1 Tegishli bo'lgan sathning tugash (cheklanish) nuqtasi, shunday nuqtalarni birlashtiruvchi chiziq. *Maktab uchun ajratilgan yerning chegarasi.*
2 Qo'shni mamlakat, viloyat va sh. k. larning hududini ajratib turuvchi yo'l, chiziq. *Qozog'iston bilan O'zbekiston Respublikasining chegarasi.*
3 *kchm.* Umuman, narsa, hodisa, ish va sh. k. larning tugash, yakuniy nuqtasi. *Hurmatning ham chegarasi bor.*
4 ayn. Hudud, doira. *Respublika chegarasida bunga yo'l qo'yilmaydi.*

chegara+dosh Bir chegara bilan ajraluvchi, chegarasi bir (*qrng.* Chegara 2.). *O'zbekiston bilan chegaradosh mamlakatlar.*

chegara+lamoq 1 Chegarasini belgilamoq, chegara chizig'ini qo'ymoq. *Ajratilgan maydomni chegaralamoq.*
2 *kchm.* Amal doirasini belgilamoq; cheklamoq. *Chegaralangan miqdorda sotiladi.*

chegara+li Chegarasi bor, chegaralangan. *Imkoniyatlar chegarali.*

chegara+siz 1 Chegara belgisi (chizig'i) yo'q.
2 Chek-chegarasi yo'q, cheklanmagan. *Xatti-harakatlari chegarasiz bo'lib ketmoq.*

chegara+chi Davlat chegarasida xizmat qiluvchi, chegarani qo'riqlovchi harbiy (*qrng.* Chegara 2.). *Bugun chegarachilar kuni.*

chegirmoq Pul, mablag' va sh. k. larning ma'lum qismini (biror sabab, asos bilan) tutib qolmoq, chiqarib tashlamoq. *Oylik maoshidan qarzini chegirib qolmoq.*

chehra 1 Yuz, bet, ko'rinish. *Chehralari o'xshash.*
2 Yuz ko'rinishi; qiyofa. *Chehrasi o'zgardi.*

chek I Tugash nuqtasi; nihoya. *Cheki yo'q dalalar. Quvonchning cheki yo'q.*

chek+lamoq Chek-chegara qo'ymoq. *Vakolatini cheklamoq.*

chek+li Cheklangan. *Imkoniyatimiz chekli.*

chek+siz Cheklanmagan, chek-chegarasi yo'q. *Cheksiz dalalar.*

cheksiz+lik Cheksiz o'lchamga egalik. *Cheksizlikda uchrashuvchi chiziq.*

chek qo'ymoq Man etmoq, faoliyatini to'xtatmoq. *Barcha tartibsizliklarga chek qo'yildi.*

chek II Pul o'rmda o'tadigan, pul to'laganlik haqidagi qog'oz; hujjat. *Chek bilan mol olmoq.*

chekinmoq 1 Orqaga tisarilmoq, orqa bilan biroz yurmoq. *Ikki qadam orqaga chekinmoq.*
2 harb. Ishg'ol etib turgan holatni tashlab orqaga qaytmoq. *Dushman chekindi.*
3 *kchm.* Qaytmoq. *O'z yo'lidan chekinmoq.*

chekka Sathning o'rtasidan nari, chegara joyi; chet. *Shaharning chekkasi.*

chekmoq 1 O'zida his etmoq, tuymoq; tortmoq. *Azob chekmoq.*
2 Ichiga tortmoq, og'ziga olmoq (sigaret, nos va sh. k. larni). *«Xon» sigaretini chekmoq.*

chek+im Bir marta chekiladigan. *Bir chekim nos.*

chelak Asosan suyuqliklarni saqlash, tashish uchun foydalani-ladigan, tagiga nisbatan og'zi kengroq bo'ladigan, yarim doira yoki boshqa shaklga ega bo'lgan bandli idish; paqir. *Chelakda suv tashimoq.*

chempion Sport musobaqalarida birinchilikni qo'lga kiritgan sportchi, sport jamoasi va unga (shu o'rin uchun) beriladigan unvon. *Jahon chempioni bo'lmoq.*

chempion+lik Chempion maqomi. *Chempionlikni qo'lga kiritmoq.*

championat Chempionlik uchun o'tkaziladigan musobaqa o'yinlari. *Qit'a chempionatida g'olib chiqmoq.*

cherkov Nasroniylarning ibodatxonasi. *Cherkovga borib cho'qinmoq.*

chertmoq 1 Barmoq orqasi bilan zarb bermoq. *Peshonasiga chertmoq.*
2 Barmoq urib chalmoq. *Dutor chertmoq.*

chet 1 Markazdan uzoq, chet (chekka)da joylashgan. *Chet qishloqlar.*
2 Sathning markaz (o'rtasi)dan uzoq joyi; yoni aylanasi va h. lar. *Qishloqning bir cheti.*
3 Sathning sirti, unga dahlsiz bo'lgan joy. *Chetdan hech kim kiritilmasin.*
4 O'ziga tegishli (daxldor) bo'lmagan; begona, yot. *Chet kishilar bilan aloqa bog'lamaslik.*

chet+ki Chet tomondagi, chetda joylashgan. *Chetki xona.*

chet+lamoq Cheti bilan yo'nalmoq. *Bozorni chetlab o'tdik.*

chet+lashmoq O'zini chetga olmoq, aloqadan uzoqlashmoq. *Jamoadan chetlashmoq.*

chetan To'kilib-sochiluvchi narsalarni tashish uchun arava atrofiga baquvvat novdalardan to'qilgan, to'qib o'rnatilgan to'siq. *Chetan aravada somon tashimoq.*

chevar Kiyim-kechak tikish, umuman tikish ishlariga usta ayol. *Chevar xotin.*

chevar+lik — chinqir+oq

- chevar+lik** 1 Chevarga xos ko'nikma, mahorat. *Chevarligi maqtovga loyiq.*
2 ayn. Chevarchilik.
- chevar+chilik** Chevar kasbi. *Chevarchilikni o'rganmoq.*
- chevara** Evaraning farzandi (katta bobo va buviga nisbatan). *Chevara ko'rmoq.*
- chechak I** 1 Gulli o't, o'simlik. *Qir bag'rini turli chechaklar qoplagan.*
2 Gul-barg. *Chechak yozmoq.*
- chechak II** qrmg. Suvchechak. *Badaniga chechak chiqmoq.*
- chechan** Chaqqon, epchil. *Chechan terimchilar.*
- chidamoq** 1 Toqat, bardosh bilan o'zini tutmoq. *Og'riqqa chidamoq.*
2 O'z holini, xususiyatini saqlamoq, futur yetmay, to'zmay xizmat qilmoq (narsa, buyumlar haqida). *Shu ko'yilgim juda chidadi.*
chida+m Qurb-quvvatining dosh berishi; bardosh. *Kimdan olding chidanni, bardoshni, ona?*
chidam+li 1 Chidash, bardosh beradigan, chidam-bardoshga ega. *Mashaqqatga chidamli.*
2 Puxta, pishiq. *Chidamli mato.*
chidam+siz Chidam-bardoshi yo'q, nozik. *Mehnatga chidamsiz odam.*
- chigal** 1 O'rashib, qorishib ketgan, ajratib olish qiyin holatli. *Chigal ip.*
2 Ajratib, farqlab olish qiyin bo'lgan, aniq ifodasiz. *Chigal masala.*
chigal+lashmoq Chigal holatli bo'lmoq, chigal tus olmoq. *Masala chigallashdi.*
chigal+lik Chigal holat. *Ishning (masalaning) chigalligi.*
chigal bo'lmoq ayn. Chigallashmoq.
- chigirtka** Uzun qanotli, o'tkir chiyildoq ovoza ega bo'lgan zararkunanda hasharot. *Chigirtkaga qarshi kurashmoq.*
- chigit** Paxta urug'i. *Yerga chigit ekmoq.*
chigit+li Chigiti bor. *Chigitli paxta.*
- chilangar** Metall buyumlar ishlovchi usta.
chilangar+lik Chilangar ishi, chilangar kasbi. *Chilangarlik qilmoq.*
- childirma** ayn. Doira.
childirma+chi ayn. Doirachi.
- childirmakash** ayn. Doirachi.
- chilla** 1 Yozning eng issiq, qishning eng sovuq qirq kuni. *Yozgi chilla 25-iyundan 5-avgustgacha, qishki chilla 25-dekabrdan 5-fevralgacha davom etadi.*
2 etn. Bola tug'ilgandan keyingi yoki to'ydan keyingi qirq kunlik davr (ona va bola, kelin va kuyov uchun). Bunda ma'lum taomillarga rioya etiladi. *Chillasi chiqmoq.*
- chillaki** 1 Ertapishar (chillada pishadigan) uzum. *Bozorga chillaki (uzum) chiqibdi.*
2 Ertapishar. *Chillaki o'rik.*
3 kchm. Naridan-beri, tez bo'lgan. *Chillaki ish.*
- chilparchin:** ~ **bo'lmoq** Parchin-parchin bo'lmoq, sinib,

ezilib yer bilan bitta bo'lmoq. *Chinnilar qo'lidan tushib chilparchin bo'ldi.*

- chilvir** Ingichka arqon. *Qop og'zini chilvir bilan bog'lamoq.*
- chil-chil** Mayda-mayda bo'lib, parcha-parcha holda. *Deraza oynasi chil-chil sindi.*
- chim** 1 ayn. Ajriq. *Ekinlar pushtasida chim o'sib ketibdi.*
2 Ajriqli yerning qirqib olingan parchasi (ma'lum maqsadlarda ishlatiladi). *Yerga chim yotqizmoq.*
chim+zor Chim (ajriq) qoplagan yer (maydon); ajriqzor. *Chimzorda mol boqmoq.*
- chimdib** Ozgina, ikki-uch barmoq bilan chimdib olingan narsa. *Bir chimdim tuz.*
- chimildiq** Kelin tushgan uyning bir burchagiga ko'zdan pana bo'lishi uchun to'sib qo'yilgan to'siq, xos joy; go'shanga. *Chimildiqda o'tirgan kelinchak.*
- chimirilmoq** 1 Chimirmoq fl. o'zl. n. *Qosh-qovog'i chimirildi.*
2 Umuman, yuz qiyofasini burishtirmoq, tirishtirmoq (g'azab, ajablanish va sh. k. lar belgisi sifatida). *Chimirilma, haq gapni aytyapman.*
- chimirmoq** Qosh-qovog'ini burishtirmoq, tirishtirmoq (jahl, norozilik belgisi sifatida). *Gapim yoqmadi shekilli qoshini chimirib chetga burildi.*
- chintomoq** Kam ovqat yeydigan. *Nega buncha chintomoqsan.*
- chimxo'r** 1 ayn. Chintomoq.
2 Oz-oz, tanlab yeydigan (ko'proq mollarga nisbatan qo'llanadi). *Sigirimiz juda chimxo'r.*
- chimchilamoq** 1 Tananing biror yerini barmoqlar orasiga olib siqmoq (jazo yoki hazil tariqasida). *Yuzini chimchilamoq.*
2 kchm. Achitib uzmoq (sovuq, izg'irin va sh. k. lar haqida). *Izg'irin yuz-qo'llarni chimchilayapti.*
3 kchm. Gap-so'z bilan achitib, uzib olmoq. *Rahbar qololarni chimchilab o'tdi.*
- chin** 1 Haqiqatga mos; rost. *Chin so'zlammoq.*
2 Haqiqiy, samimiy. *Chin ko'ngildan tabriklamoq.*
- chinakam(iga)** Haqiqiy ma'nodagi, haqiqiy tarzda. *Chinakam tus olmoq. Yomg'ir chinakam(iga) yog'a boshladi.*
- chindan** Chini bilan, rosti bilan. *Chindan ham katta o'zgarishlar bo'libdi.*
- chiniqmoq** O'zini chidam-bardoshli qilmoq. *Mehnatda chiniqmoq.*
- chinni** Idish-oyoq va b. narsalar tayyorlash uchun ishlatiladigan oq loy va undan yasalgan buyumlar. *Chinni kosa.*
- chinniday** Nihoyatda toza, gard-chang va sh. k. lardan butunlay xoli. *Hovli chinniday toza qilib supurilgan edi.*
- chinoq** Qulog'i kertik. *Chinoq ot.*
- chinor** Tanasi baquvvat, po'sti ko'kish, shapaloq bargli, uzoq yashovchi katta daraxt. *Azim chinor daraxti.*
- chinqirmoq** Chiyillagan va o'tkir tovush chiqarmoq. *Chinqirib yig'lamoq.*
chinqir+iq Ingichka va kuchli (o'tkir) tovush. *Uzoqdan yosh bolaning chinqirig'i eshitildi.*
chinqir+oq Chinqiriqli. *Chinqiroq tovush.*

chipor Xol-xol har xil rangli (oq va ko'k, oq, ko'k va qora va b.). *Chipor xo'roz.*

chippak: ~ **chiqmoq** Bekor bo'lmoq, yo'qqa chiqmoq. *Barcha orzulari chippakka chiqdi.*

chipqon Soch xaltachasi va atrofidagi yog' bezi hamda to'qimalarining o'tkir yiringli yallig'lanishi, shu tufayli yuzaga kelgan chiqiq. *Bo'yniga chipqon chiqdi.*

chipta O'yin, tomosha va sh. k. larga kirish uchun ruxsat qog'ozi. *Konsertga chiptalar sotilmoqda.*

chipta+chi Chipta sotuvchi. *Chiptachiga pul uzatmoq.*

chiqaverish Chiqib borish, chiqish joy (yo'lak, shahar, qishloq va sh. k. larda). *Qishloqdan chiqaverishda katta bog' bor.*

chiqishmoq 1 Chiqmoq *fl. birg. n. Hammalari hovliga chiqishdi.*
2 Ahil munosabat tutmoq; kelishib-kirishib ketmoq. *Ukam hamma bilan chiqishib ketaveradi.*

chiqmoq 1 Yuqoriga ko'tarilmoq, yuqori sathdan o'rin olmoq. *Tomga chiqmoq.*
2 Biror (yuqori) darajaga ko'tarilmoq, unda o'rnatilmoq, o'rin egallamoq. *O'ninchi sinfga chiqmoq.*
3 Ichkarini (mavjud joyini) tark etib, tashqarida namoyon bo'lmoq. *Uydan chiqmoq.*
4 Tark etmoq, aloqani uzmoq. *Jamoadan chiqmoq.*
5 Borliqda namoyon bo'lmoq. *Ekinlar qiyg'os chiqdi. Kitob chiqdi.*
6 Paydo bo'lmoq, yuzaga kelmoq. *Qishlog'imizdan olimlar, shoirlar chiqqan.*

chiq+im Sarf-xarajat. *Bu ishning kattagina chiqimi bor.*

kam+ chiqim Iqtisodiy jihatdan kam mablag' sarflash, chiqimni kam qilish, xarajati kam. *Kamchiqim to'y qilmoq.*

ser+chiqim 1 Chiqimni, xarajati, mablag'ni ko'p talab qiladigan; chiqimi, xarajati ko'p, g'oyat chiqimli. *Serchiqim ish.*
2 *ayn.* Serxarj. *Serchiqim odam.*

chiqim+dor Chiqim qiluvchi, chiqim qilgan. *Chiqimdor odam.*

chiqim+li Chiqimi bor, chiqim talab qiladigan. *Chiqimli ishga tobi yo'q.*

chiqim+siz Chiqimi yo'q, chiqim talab qilmaydigan. *Chiqimsiz amalga oshgan ish.*

chiq+indi Ishlatilganidan chiqit sifatida qolgan, shu ishga, keraksiz (yaroqsiz) narsa. *Chiqindilar to'kiladigan joy.*

chiq+iq 1 Umuman, tanada paydo bo'lgan (chiqqan) yara, chipqon va sh. k. lar. *Chiqiqqa dori surtmoq.*
2 qo'l, oyoq va sh. k. larning chiqqan o'rni. *Chiqiq joyini ko'rsatmoq.*

chiq+it *ayn.* Chiqindi. *Paxtaning chiqiti.*

chir: ~ **aylanmoq** Tez gir aylanmoq. *Qizcha chir aylanib kop-tok o'ynayapti.*

chir+illab aylanmoq Davomli tarzda tez chir-chir aylanmoq. *Karusel chirillab aylanyapti.*

chiranmoq 1 O'z imkoniyatidan ortig'ini bajarishga kuch

bermoq; zo'r bermoq. *Chiranib katta toshni qo'zg'atmoqchi bo'ldi.*

2 *kchm.* O'zini katta tutmoq, kuchayib munosabatda bo'lmoq. *Nega chiranasan, jo'jaxo'roz?*

chirimoq 1 Mikroorganizmlar ta'sirida o'z xususiyatini yo'qotmoq, ishdan chiqmoq. *Chirigan daraxt.*
2 *kchm.* Umri tugagan. *Chirigan tuzum.*

chiri+k Chirigan holatli. *Chirik mato.*

chiri+ndi Chirishdan yuzaga kelgan qoldiq. *Chirindilardan o'g'it sifatida foydalaniladi.*

chiri+sh 1 Chirimoq *fl. h. n.* Yog'ochning chirishi.
2 Mikroorganizmlar ta'sirida xususiyatini yo'qotish (o'lish) jarayoni. *Chirishning oldini olmoq.*

chirk Yog' va qurum aralash (yopishqoq) o'tirindi. *Idishlarni chirk bosibdi.*

chirkin 1 Iflos holatli, toza bo'lmagan. *Qo'lida chirkin xaltacha.*
2 *kchm.* Chirigan, hayoti tugab borayotgan. *Chirkin o'tmish.*

chirkin+lashmoq Chirkin tus olmoq. *Turmushi chirkinlashmoq.*

chirkin+lik Chirkin holat.

chirmamoq 1 Qattiq (siqib) o'ramoq. *Chirmab tashlamoq. Chirmab bog'lamoq.*
2 *kchm.* Qattiq siquv (qurshov)ga olmoq, o'rab (qamrab) olmoq. *Vujudini vahima chirmab oldi.*

chirmanda *ayn.* Childirma.

chirmanda+chi *ayn.* Childirmachi.

chirmanda+kash *ayn.* Childirmakash.

chirmashmoq Qattiq o'rashmoq. *Daraxtga chirmashib o'smoq.*

chirmoviq Chirmashib o'sadigan o'simliklar (devpechak, pechakgul kabi chirmashib o'sadigan o'simliklarning umumiy nomi). *Chirmoviqni yulib tashlamoq.*

chiroq 1 Yongan pilik shu'lasini bilan yorituvchi asbob; lampa. *Chiroqni puflab o'chirdi.*
2 Umuman yoritish asboblari. *Elektr chiroqlari.*
3 Erkalab, yaqin ko'rib qilinadigan murojaatni bildiradi. *Ertaga yana kelaman, chirog'im.*

chiroy Yoqimli, o'ziga tortuvchi tus (ko'rinish); husn. *Muhabbat chiroy tanlamas (maqol).*

chiroy+li 1 Yaxshi chiroy (husn)ga ega. *Chiroyli yuz.*
2 Yaxshi, xush ko'rinishli. *Chiroyli bino.*
3 *kchm.* Yoqimli, o'ziga tortuvchi. *Chiroyli raqs.*

chirt 1 Uzilish, sinish natijasida sodir bo'ladigan keskin tovush. *Ip chirt etib uzildi.*
2 Keskin, shartta. *Chirt etib burilib ketmoq.*

chit Paxta tolasidan to'qilgan mata. *Chit ko'ylak.*

chit+furush Chit bilan savdo-sotiq qiluvchi shaxs. *Chitfurushdan xarid qilmoq.*

chittak Kichkina, serharakat, sayroqi qush. *Chittak ovozi eshitildi.*

chivin — chorak

- chivin** 1 Qanotli, ingichka, chaqib qon so'ruvchi hashorat. *Chivin chaqib oldi.*
2 *shv.* Pashsha.
- chiyildoq** «Chiy-chiy» degan ingichka va o'tkir (odatda, quloqqa yoqimsiz tegadigan) tovush chiqaruvchi, shunday tovush bilan gapiruvchi. *Chiyildoq ovoz.*
- chiyillamoq** «Chiy-chiy» degan ovoz chiqarmoq. *Sichqon chiyillab yubordi.*
- chiyratmoq** Burab, aylantirib to'qimoq, ishlamoq.
chiyrat+ma Chiyratib to'qilgan, ishlangan. *Chiyratma arqon.*
- chizimcha** Ingichka arqon; chilvir. *Qo'zichoqning bo'ynidan chizimcha bilan bog'ladi.*
- chizmoq** 1 Chiziq tushirmoq, chiziq yuritmoq. *Devorga chizmoq.*
2 Chizish, chiziqilar yuritish bilan biror narsa (rasm, shakl va sh. k. lar) ishlamoq. *Uchburchak chizmoq.*
chiz+gi Narsani qayd etuvchi ma'lum tasviriy belgi ifodalari. *Vazifalarimizning ayrim chizgilari.*
chiz+iq Chizib tushirilgan iz, yo'l. *Parallel chiziq.*
chiziq+li Chizig'i bor, chiziq tortilgan. *Bir chiziqli daftar.*
chiziq+siz Chizig'i yo'q, chiziq tortilmagan. *Chiziqsiz qog'oz.*
chiz+ma Chiziqilar bilan, chizib ishlangan tasvir. *Bino loyihasining chizmalari.*
chizma+kash 1 Chizmalar, loyihalar ishlovchi shaxs, mutaxassis.
2 *maxs.* Tikish matosiga chizma tushirib beruvchi shaxs, usta.
chizmakash+lik Chizmakash ishi. *Chizmakashlik qilmoq.*
chizma+chi *ayn.* Chizmakash.
chizmachi+lik *ayn.* Chizmakashlik.
chiz+g'ich Chiziq tortish uchun ishlatiladigan o'quv, ish quroli. *Chizg'ich bilan chizmoq.*
- chig'ir** 1 *ayn.* Charxpalak. *Chig'irda suv chiqarmoq.*
2 Quduqdan suv tortiladigan qurilma. *Chig'irni ishga solmoq.*
chig'ir+iq 1 Paxtani chigitidan ajratuvchi qadimgi qo'l asbobi. *Chig'irida chiqarilgan paxta.*
2 Dorning eng tepasida dorbozlar o'yin ko'rsatadigan narvon shaklidagi qurilma. *Chig'irida umbaloq oshmoq.*
- chodir** 1 Matodan qurilgan joy, kapa. *Tog' etagiga chodir tikmoq.*
2 Ayvon, ochiq joy oldiga tutiladigan mato, to'siq, parda. *Shamol chodirni u yoq-bu yoqqa ochib yuboryapti.*
3 *etn ayn.* Go'shanga. *Chodir ichida o'tirmoq.*
4 Ayollarning paranji o'rnidagi yopinchi'g'i. *Chodirini boshidan olmoq.*
- choh** Chuqur joy, chuqurlik. *Chohga tushib ketdi.*
- chok** Narsalarning tikib birlashtirilgan joyi. *Choki so'kilmoq.*
chok+lamoq Ulanadigan joyini tikmoq, chok tikmoq. *Ko'ylakni choklamoq.*

chok+chi Bichilgan narsani tikuvchi kosib, chevar. *Chokchilarga ish tayyorlamoq.*

chokchi+lik Chok tikish ishi. *Chokchilik qilmoq.*

chol 1 Qari (kekxa) erkak; qariya. *Oppoq soqolli chol.*

2 *s. t.* Keksa ayol (kampir)ning o'z eriga murojaat shakli. *Nima ovqat qilay, chol.*

cholg'u 1 Musiqa asbobi. *Cholg'uda chiroyli kuyni chaldi.*

2 Kuy, musiqa. *Uzoqdan cholg'u ovozi keldi.*

cholg'u+chi Cholg'u chaluvchi; sozanda, musiqachi. *Cholg'uchilar yengil bir kuyni boshladilar.*

cholg'uchi+lik Cholg'u bilan shug'ullanish. *Cholg'uchilik kasbi.*

chop: ~ **etmoq (yoki qilmoq)** Bosib chiqarmoq; nashr etmoq. *Kitob chop etmoq.*

chopar *tar.* Muhim va shoshilinch xabarni yetkazuvchi otlq, suvori. *Hokimga chopar yubordi.*

chopishmoq 1 Chopmoq *fl. birg. n.* Ikki kilometrcha chopishdi.

2 Yugurishda musobaqalashmoq. *100 metrga chopishmoq.*

chopmoq I Oyoq harakati bilan katta tezlikda yo'nalmoq; yugurmoq. *Olomon ketidan chopmoq.*

chop+ag'on *s. t.* Juda tez chopadigan; chopqir. *Chopag'on bola.*

chopmoq II Zarb bilan kesish; o'yish, yo'nish va sh. k. uchun qo'llanadigan tig'li asboblardan biri. *Ketmon bilan yer chopmoq.*

chop+iq O'simlik-ekinlarning yon-atrofini chopish ishi. *Ekinlarni chopiq qilmoq.*

chopiq+chi Chopiq qiluvchi. *Chopiqchilar tushlikka chiqdilar.*

chop+qi Shox-shabba, go'sht va sh. k. larni chopish uchun ishlatiladigan asbob. *Chopqida tut bargi kesmoq.*

chopqi+lamoq Chopqi bilan kesmoq, maydalamoq. *Go'shtni chopqilamoq.*

chop+qir Yaxshi (tez) chopadigan. *Chopqir ot.*

chopon Uzun o'zbek milliy ustki kiyimi. *Chopon kiygizmoq.*

chopon+furush Chopon tikib sotuvchi. *Choponfurush ayol.*

chopqin *tar.* Tig', yarog' bilan yoppasiga chopish, kesish, qirg'in qilish. *Chopqindan omon qolmoq.*

chora 1 Amalga oshirish asos-yo'li; tadbir. *Jazo choralari belgilab qo'yildi.*

2 Imkon yo'li (yo'rig'i); iloj. *Chora topmoq.*

be+chora 1 Muhtojlikda yashovchi, kambag'al, qashshoq. *Bechora dehqon.*

2 Chorasiz. iloj. *Bechora bo'lmoq.*

3 Achinish, kuyinishni bildiradi. *Bechora kasal yotibdi.*

chora+siz 1 Chorasi yo'q; nochor. *Chorasiz qolgan odam.*

2 floji yo'q, iloj qilib bo'lmaydigan. *Chorasiz kasal.*

chorasiz+lik Chorasiz holat, ahvol. *Chorasizlikdan qutulmoq.*

chorak To'rtidan bir, to'rtidan bir qism. *Yilning choragi o'tdi.*

chorbog' Shahardan tashqaridagi bog' hovli. *Chorbog'dagi daraxtlar hosil bera boshladi.*

chordana: ~ **qurmoq** Oyoqlarni tizzadan bukib bir-biriga chalishtirib bosib o'tirmoq (o'tirishning bir turi). *Chordana qurib o'tirmoq.*

chorgoh O'zbek mumtoz kuylaridan birining nomi. «*Chorgoh*» kuyini chalib bermoq.

choriq Xom teridan tikilgan oyoq kiyim (Asosan tog'li xalqlar, cho'ponlar orasida rasm bo'lgan kiyim). *Cho'pon chorig'ini tashlamas (Maqol).*

chorizm Chor Rossiyasi, oq poshsho. *Chorizm saltanati.*

chorlamoq 1 Taklif qilmoq. *Mehmonga chorlamoq.*
2 Da'vat qilmoq. *Yangi g'alabalarga chorlamoq.*

chor-nochor 1 Ilojsizlik tufayli, noiloj. *Chor-nochor shartiga rozi bo'ldi.*
2 Nochor ahvolda, nochorlikda. *Chor-nochor kun kechirmoq.*

chorpoya To'rt oyoqli, odatda, atrofi panjarali karavot; so'ri. *Chorpoyani ariq bo'yiga o'rnatmoq.*

chorraha Transport qatnaydigan ko'chalar kesishgan joy, shunday joy atrofi. *Chorrahada mashinalar tig'iz.*

chorva To'rt oyoqli hayvon: qo'y va mollar. *Chorva mollari.*
chorva+dor Chorva bilan mashg'ul shaxs. *Chorvadorlarga yaxshi sharoitlar yaratildi.*
chorva+chi ayn. Chorvador. *Chorvachilar ozuqa g'amladiar.*
chorvachi+lik Qishloq xo'jaligining chorva bilan bog'liq (chorva mollari, mahsulotlari yetishtirish bilan shug'ullanuvchi) sohasi. *Chorvachilikni rivojlantirishning omillari.*

chorshanba Haftaning yakshanbadan so'nggi uchinchi kuni. *Chorshanba — murodbaxsh kun.*

chot Ikki son (oyoq) oralig'i; but.

chov Qorinning pastki qismi bilan sonning orasi. *Choviga yara chiqibdi.*

chovgun O'choq og'ziga yoki o't (olov) ustiga qo'yib choy qaynatiladigan idish; qumg'on, choydush. *Chovgunni o'tga qo'ydi.*

chovli Suvda, yog'da pishiriladigan, (ugra, chuchvara va sh. k.) taomlarni suzib olish uchun ishlatiladigan, novda yoki simdan doira shaklida yasalgan uzun dastali asbob. *Chovlini osib qo'ymoq.*

choy 1 Bargi damlab ichiladigan, janubiy o'lkalarda o'sadigan buta-o'simlik. *Choy ekilgan maydonlar.*
2 Shu o'simlik bargidan tayyorlangan (damlanuvchi) mahsulot. *Choyni qadoqlamoq. Choyni damlamoq.*
3 Shu mahsulotdan damlangan ichimlik. *Achchiq choy damlab bermoq.*
choy+furush Choy sotuvchi shaxs, choy savdosi bilan shug'ullanuvchi shaxs. *Choyfurushlik qilmoq.*
choy+xona Choy ichuvchilar to'planadigan, shuningdek, ko'pchilikka boshqa narsalar bilan ham xizmat ko'rsatadigan ommaviy, madaniy-maishiy xizmat ko'rsatish joyi. *Ulfatlar choyxonada to'plandilar.*
choyxona+chi Choyxona sohibi, choyxonadagilarga xizmat ko'rsatuvchi shaxs. *Choyxonachi ularni kutib oldi.*

choy+xo'r Choy ichuvchi, choy ichib hordiq chiqaruvchi. *Choyxo'rlarga xizmatni yaxshilamoq.*

choyxo'r+lik Choy ichib xordiq chiqarish, shu bilan bog'liq gurgung. *Choyxo'rlik uzog davom etdi.*

choydish ayn. Chovgun. *Choydishi yuvib tozalamoq.*

choygum ayn. Chovgun, choydush, choy qaynatish, shuningdek qo'l yuvish va b. maqsadlar uchun foydalaniladigan asbob. *Choygumda suv qaynatmoq.*

choynak Choy damlab ichiladigan kichik hajmli, jo'mrak, qopqoq va bandli (odatda, chinni) asbob. *Choynakning shamasini to'kmoq.*

choyshab To'shak ustidan solinadigan yoki ustga tashlanadigan yupqa (yalang qavat) mato. *Choyshabga o'ranib uxlayapti.*

choychaqa Choy ichish va shunga o'xshash mayda narsalarga xarjlash puli, oz miqdordagi pul. *Bir oz choychaqa ishlab olmoq.*

chog' I Vaqt, payt. *Kun rosa qizigan chog'.*

chog' II Shod, xursand (ayrim so'zlar bilan qo'llanadi). *Dimog'i chog'.*

chog'i Taxmin bildiradi; o'xshaydi, chamasi. *Sezib qolgan chog'i.*

chog'ishtirmoq Qiyoslamoq, solishtirmoq. *Tomonlarning imkoniyatini chog'ishtirmoq.*

chog'lamoq I Hozirlamoq, shaylamoq. *O'zini kurashga chog'lamoq.*

chog'lamoq II Mo'ljal qilmoq; chamalamoq. *Raqibining kuchini chog'lab ko'rmoq.*

chog'li Son-so'zlar bilan qo'llanib, miqdorning taxminiyligini bildiradi. *O'ttiz chog'li tomoshabin.*

choshgoh Quyosh chiqib ancha ko'tarilib qolgan palla. *Choshgohda yetib keldim.*

chulchit s. t. Gapni tushunmaydigan, uqmaydigan. *Xunob qilib yubordi, juda ham chulchit ekan.*

chuldirmoq 1 «Chuldir-chuldir» tovush chiqarmoq. *Chuldirab oqayotgan suv.*
2 Bidir-bidir gaplar qilmoq (yosh bolalar haqida). *Chuldirab o'ynayotgan bolalar.*

chulg'amoq 1 O'rab olmoq; qoplamoq, burkamoq. *Atrofni qorong'ulik chulg'adi.*
2 *kchm.* Egallamoq, band etmoq. *Boshimni turli xayollar chulg'ab olgan.*

chumoli To'da-to'da bo'lib bir uyada yashovchi hasharot. *Chumolilar iniga don tashiyapti.*

chumchuq Xonadondagi bo'g'otlar va daraxtlarga in qo'yib yashaydigan don va hasharotlar bilan ovqatlanadigan kichkina qush. *Chumchuq bolasi.*

chunki Negaki, sabab shuki. *Biz baxtlimiz, chunki mustaqil yurt farzandlarimiz.*

chunonchi Ya'ni, masalan. *Tasavvuf ilmi bilan, chunonchi naqshbandiya bilan qiziqib qolmoq.*

chuqulamoq 1 O'yib, kovlab chuqur hosil qilmoq. *Yerni chuqulamoq.*
2 Kavlamoq, kavlashtirmoq. *Cho'ntagini chuqulab, qidirgan narsasini topdi.*

chuqur — cho'loq+lanmoq

3 *kchm.* G'iybat qilavermoq, bo'hton so'zlar aytmq; kavlamq, kavlashtirmq. *Hadeb chuqulayverishgach, ishini tashlab ketdi.*

chuqur 1 Qazib, kavlab o'yilgan joy; chuqurlik. *Chuqurdan zo'rg'a chiqib olmoq.*

2 Sathdan quyiga tomon o'lchami katta; cho'nqir, teran. *Chuqur hovuz.*

3 *kchm.* Qamrovi keng; teran. *Chuqur mazmunli gap.*

chuqur+lamoq 1 Chuqur hosil qilmoq. *Yerni chuqurlamoq.*

2 Chuqur holatli qilmoq. *Kavlab yana ham chuqurlamoq.*

chuqur+lashmoq Chuqur holatli bo'lmoq. *Bilimi chuqurlashdi.*

chuqur+lik 1 *ayn.* Chuqur 1. *Sel yuvib, turli chuqurliklar paydo bo'ldi.*

2 Chuqur holat; teranlik. *Daryoning chuqurligi.*

churq: ~ **etmaslik** Hech narsa demaslik; indamaslik. *Shuncha savollarga churq etmadi.*

churuk Eskirib to'zgan, uvada. *Churuk to'n.*

churvaqa 1 *s. t.* Yosh, mayda (kichik jussali) bola. *Churvaqalarning tovushi quloqni bitirguday.*

2 Shunday jussali (mayda) odamga nisbatan qo'llanadi. *Bu churvaqaga ishim tushmaydi.*

chuvak I Qotma. *Chuvak odam. Chuvak yuzli.*

chuvak II Yengil oyoq kiyimi. *Oyog'iga chuvagini ilmoq.*

chuvalashmoq 1 O'ralib chirmashmoq. *Butaning shoxlari chuvalashib ketgan.*

2 *kchm.* Qorishib chalkashmoq. *Xayolim chuvalashib ketdi.*

3 Chug'urflashib o'ralashmoq (bolalar haqida). *Chuvalashib yurgan bolalar.*

chuvalmoq 1 Chuvamoq *fl. o'zl. n. Kalavanning uchi chuvalibdi.*

2 *kchm.* Qorishmoq, chalkash-chulkash bo'lmoq. *Fikri chuvalmoq.*

chuvalchang Yer tagida yashaydigan, namgarchilik (yomg'ir) dan so'ng yer yuziga chiqib sudralib yuruvchi qurt. *Chuvalchang bilan baliq tutmoq.*

chuvamoq O'ralgan, to'qilgan kalavalangan joyidan chiqarmoq, yoymoq. *Ipni chuvamoq.*

chuvimoq 1 O'rashib yopishgan yeridan bo'shatmoq, yoymoq. *Yung chuvimoq.*

2 Chanog'idan chiqarmoq. *Paxta (ko'sak) chuvimoq.*

chuvrindi 1 Eskirib, chirib to'zgan; juldir (Kiyim-kechak haqida). *Chuvrindi kiyim kiygan odamlar.*

2 Shunday kiyimdagi odamga nisbatan qo'llanadi. *Chuvrindini oldiga chaqirmoq.*

3 Shunday kiyim-kechakning qoldiqlari; eskirgan, chirigan, uzuq-yuluq narsalar. *Chuvrindilarni yoqib yubormoq.*

chuvvos Qiy-chuv. *Chuvvos tovushlar eshitildi.*

chug'urlamoq 1 «Chug'ur-chug'ur» tovush chiqarmoq. *Qushlarning chug'urashi eshitildi.*

2 *ayn.* Chuldiramoq. *Bolalarning chug'urashi.*

chug'urchiq Chumchuqsimonlar oilasiga mansub, qora (qizg'ish dog'i bor) rangli, meva va hasharotlar bilan ovqat-

lanuvchi, gala-gala uchib yuradigan kichik (mayda) qush. *Tut pishig'ida chug'urchiqlar ko'payadi.*

chuchik Achchiq yoki taxir (nordon) emas, shiringa yaqin mazali. *Chuchik anor.*

chuchimoq 1 Achchig'i (taxiri) ketmoq, shirin tortmoq. *Olma chuchib qolibdi.*

2 Dog' bo'lmoq (ovqatga tayyorlanayotgan (qizdirilayotgan) yog' haqida). *Oshning yog'i yaxshi chuchitilishi kerak.*

chuchvara Ichiga qiyma solib ikki uchini tugib dog'langan yog' yoki qaynatilgan suvda pishiriladigan hamir taom. *Chuchvara tugmoq.*

cho'giri Rangi asosan sariq (ko'kish sariq) dumaloq, eti qalin va shirasi o'tkir qovun navi (odatda, yirik bo'ladi). *Cho'girini karch qilib kesmoq.*

cho'k(ka): cho'k(ka) tushmoq *ayn.* Cho'kkalamoq. *Ostonada cho'kka tushmoq.*

cho'k(ka)+lamoq Tizza bilan tayangan holda gavidani tutmoq. *Do'stlari qatoriga kelib cho'kkaladi.*

cho'kich Qattiq yer, muz va sh. k. larni o'yish, kavlash uchun ishlatiladigan uchli po'lat asbob. *Lom va cho'kich bilan toshli yerni o'ymoqdalar.*

cho'kich+lamoq Cho'kich urmoq, cho'kich bilan o'ymoq. *Asfaltni cho'kichlamoq.*

cho'kirtak O'tkir qattiq uchli (odatda, singan shox-shabba, butoq, tish va sh. k. lar haqida). *Singan shox cho'kirtaklari.*

cho'kmoq I Oyoqni tizzadan bukib o'mashmoq; cho'k(ka) tushmoq. *Supaning chetiga cho'kdi.*

cho'kmoq II 1 Suv tagiga (ichiga) botmoq. *Ivigan non kosa tagiga cho'kdi.*

2 Asl holatidan pasaymoq, pastga (quyiga) botmoq. *Imorat cho'kibdi.*

3 Qaddi pasaymoq, pasayib kichiklashmoq (odam haqida). *Yoshi o'tib, ancha cho'kibdi.*

4 *kchm.* Egallamoq, qoplamoq. *Oraga sovuqlik cho'kdi.*

5 *ayn.* Cho'mmoq. *Xayolga cho'kmoq.*

cho'k+ik Cho'kkan holatli; ichiga botgan. *Cho'kik ko'zlar.*

cho'k+indi 1 Cho'kib (tagiga botib) hosil bo'lgan narsa, tagiga to'plangan quyqa. *Cho'kindi to'planmoq.*

2 Suv havzalari tagidagi qoldiqlardan o'tmish davomida yuzaga kelgan jinslar. *Ariqni cho'kindidan tozalamoq.*

cho'k+ma *ayn.* Cho'kindi. *Cho'kmalarni olib tashlamoq.*

cho'l O'simlik deyarli bo'lmaydigan suvsiz dasht. *Cho'lda hayot sezilmaydi.*

cho'l+lamoq *s. t.* Chanqamoq, suvsamoq. *Cho'llab kelganlarga sovuq choy tutdi.*

cho'l+lashmoq Cho'lga aylanmoq, cho'l bo'lib bormoq. *Cho'llashish jarayoni.*

cho'liq Yordamchi cho'pon, yosh (kichik) cho'pon. *Cho'pon-cho'liqlar turmushi haqida maqola yozmoq.*

cho'loq 1 Oqsab yuradigan; oqsoq. *Yugura olmaydi, cho'loq.*

2 Oyoq yoki qo'li mayib. *Bu cho'loq qo'l bilan hech narsa qilib bo'lmaydi.*

cho'loq+lanmoq Oqsamoq, oqsab yurmoq. *Oyog'i og'rib cho'loqlanib qolmoq.*

cho'lpon Yorug' tong yulduzi; Venera. *Cho'lpon yulduziga termulmoq.*

cho'lquvar Cho'l, sahro va shu kabi noobod joylarda yangi yer o'chayotgan, o'zlashtirayotgan. *Cho'lquvarlarga madad bermoq.*

cho'ltoq Uch tomoni kesilgan, uch tomoni yo'q (to'mtoq). *Cho'ltoq supurgi.*

cho'milmoq 1 Ariq, hovuz va sh. k. lar suvida suzib, sho'ng'ib badanga dam bermoq; o'yin-mashq qilmoq. *Bolalar cho'mildilar.*
2 Tozalanish, poklanish uchun o'ziga suv quyib yuvinmoq. *Hammomda cho'milmoq.*

cho'mich Suyuq ovqatni shopirish, kavlash, suzish uchun ishlatiladigan dastali ro'zg'or asbobi. *Qozon ham moy, cho'mich ham moy.*
cho'mich+lamoq Cho'mich bilan suzmoq yoki o'lchamoq. *Mastavani cho'michlamoq.*

cho'mmoq 1 Tanani suv ichiga olmoq. *Ariqqa tushib suvga cho'mdi.*
2 *kchm.* Botmoq. *Xayolga cho'mmoq.*

cho'nqaymoq 1 Oyoqni tizzadan pastga bukkan holda gavdani tutmoq. *Biri yerga o'tirdi, ba'zilar cho'nqaydi.*
2 Orqa oyoqlarini bukib o'tirmoq (it va b. hayvonlar haqida). *Iti cho'nqayib o'tiribdi.*

cho'ntak Pul, dastro'mol kabi zaruriy yengil narsalarni solib yurish uchun kiyimning ichiga, sirtiga yoki orasiga tikilgan xaltacha, joy. *Bolaning cho'ntagiga konfet solib qo'ydi.*

cho'p 1 Qurug' novda, shoxcha kabilar va ularning singan bo'lagi. *Daraxt tagidagi cho'plarni terib tashladi.*
2 Xas-xashak. *Mollarga cho'p bermoq.*

cho'pon Yaylovda qo'y-mollarni boqish bilan shug'ullanuvchi chorvador. *Cho'ponlarga sharoitlar yaratilgan.*

cho'qimoq 1 Tumshuq urmoq, tumshuq bilan «tishlamoq», olmoq; tumshuqlamoq. *Qush cho'qigan jiyda.*
2 *kchm.* Qo'l uchida, chimdib yemoq. *Nonni cho'qib yemoq.*
3 *kchm.* Chiqishtirmaslik; turtkilamoq. *Mehmon bolani cho'qimoq.*

cho'qi+lamoq Takror, davomli cho'qimoq. *Uzumni cho'qilamoq.*

cho'qinmoq 1 Xristiancha sajda, ibodat qilmoq (qo'l uchini peshona va ikki yelkaga tegizib). *Cherkovga borib cho'qinmoq.*
2 *kchm.* Shaxs yoki narsaga qullarcha munosabatda bo'lmoq. *Boylikka cho'qinmoq.*

cho'qishtirmoq 1 Cho'qishmoq *fl. ort. n.* Xo'rozni cho'qishtirmoq.
2 Bir-biriga tegizmoq; urishtirmoq (qadahni). *Birinchi so'zdan keyin qadahlar cho'qishtirildi.*

cho'qmor Tosh kesadigan maxsus asbob. *Cho'qmor bilan urmoq.*

cho'qqaymoq *ayn.* Cho'nqaymoq. *To'lda cho'qqayib o'tirmoq.*

cho'qqi 1 Tik, baland narsalarning eng yuqori (oxir) nuqtasi. *Tog' cho'qqisi.*
2 *kchm.* Eng yuqori nuqta, daraja. *Bilim cho'qqisi.*

cho'ri Xizmatkor xotin; oqsoch. *Boy xonadonidagi cho'rilar.*

cho'rt: ~ **kesmoq** Shartta hal etmoq, bo'larini aytmoq. *Gapni cho'zib o'tirmaydi, cho'rt kesadi-qo'yadi.*

cho'rtan: ~ **baliq** O'tkir tishli yirtqich baliq. *Katta cho'rtan baliq tutib olmoq.*

cho't Donalarini surib, olib-qo'shib hisob bajariladigan asbob. *Cho't bilan hisoblab ko'rmoq.*
cho't+lamoq 1 Cho'tda hisoblamoq. *Terilgan paxtani cho'tlamoq.*
2 Mo'ljal bilan (taxminiy) hisob qilmoq; chamalamoq. *Imkoniyatini cho'tlab ko'rmoq.*

cho'tir 1 Chechak va b. yaradan qolgan izlar. *Yuzi cho'tir.*
2 Shunga o'xshash ko'rinish (holat)li. *Cho'tir qovun.*

cho'tka Betiga qil yoki boshqa narsa joylashtirilgan tozalash, bo'yash asbobi. *Tish cho'tka.*
cho'tka+lamoq Cho'tka bilan tozalamoq. *Kiyimni cho'tkalamoq.*

cho'yan Uglerod bilan temirdan iborat qotishma. *Cho'yan pechka.*

cho'zimoq 1 Cho'zmoq *fl. o'zl. va maj. n.* Vaqt cho'zildi.
2 Uzala tushmoq. *Cho'zilib hordiq chiqarmoq.*
3 Ikkinchi darajali gap yoki ish bilan ivirsimoq. *Cho'zilmay aniq-anig (shartta-shartta) gapir.*
cho'zil+uvchan Yaxshi cho'zilish xususiyatiga ega. *Cho'ziluvchan modda.*

cho'zinchoq Nisbatan cho'ziq shaklli. *Cho'zinchoq yuz.*

cho'zmoq 1 Tortib uzaytirmoq (rezinka, xamir va b. cho'ziladigan narsalar haqida). *Qulog'ini cho'zmoq.*
2 Uzatmoq. *Qo'lini cho'zmoq.*
3 Uzaytirmoq. *Shartnoma muddatini cho'zmoq.*
cho'z+iq *ayn.* Cho'zinchoq. *Cho'ziq qoshlarini chimirdi.*
cho'z+ma 1 Cho'zib qilinadigan (tayyorlanadigan). *Cho'zma lag'mon.*
2 Xamirni yupqa yoyib yog'da pishirib tayyorlanadigan taom; yupqa. *Cho'zma, bo'g'irsoq pishirmoq.*
3 *shv.* Ayriq rezinka bog'lab tosh, g'o'lak otiladigan bolalar o'yini, quroli; roqatka. *Cho'zma bilan chumchug o'tmoq.*
cho'z+g'ilamoq Birdan ortiq (takror) cho'zmoq. *Xamirni cho'zg'ilamoq.*

cho'g' 1 Alangasi so'ngan o't, olov. *Cho'g'ni kul bosibdi.*
2 *kchm.* Alangalatuvchi, o't oldiruvchi narsa. *Yuragiga cho'g' solmoq.*
3 Chama, salmoq. *Hosilning cho'g'i yaxshi.*

cho'chimoq 1 Bexos tashqi ta'sirdan qo'rquv hissi uyg'onmoq, hayajonga kelmoq. *Baqiriqdan qattiq cho'chimoq.*
2 Jazm qilishga yurak dov bermaslik; qo'rqmoq, hadiksiramoq. *Bir o'zi borishga cho'chiyapti.*

cho'chqa 1 Go'sht-yog'i, terisi uchun boqiladigan, ingichka uzun dumli, shalpanquloq, tuyog'i ochiq hayvon. *Cho'chqa go'shti.*
2 Shu hayvonga nisbatli haqoratni bildiradi. *Qayoqlarda yuribsan, cho'chqa!*

**O'ZBEK TILI
FAOL SO'ZLARINING
IZOHLI LUG'ATI**

Toshkent
«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
Bosh tahririyati
2001

Muharrir *Zebiniso Mirzohakimova*
Rassom *Anvar Musaxo'jayev*
Badiiy muharrir *Qayrat Akchulakov*
Texnik muharrir *Diana Gabdraxmanova*

Chop etishga 2001-yil 10-oktabrda ruxsat berildi.
Bichimi 84x108¹/₁₆. Ofset bosma. Shartli bosma tabog'i 35,28.
Nashriyot-hisob tabog'i 50,0. Adadi 5000 nusxa.
Buyurtma № 1584. Bahosi shartnoma asosida.

**«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi,
700083, Toshkent shahri, «Buyuk Turon», 41.**